492
2.

JOHANNIS GERHARDI S. S. THEOL. D.

ET

IN ACADEMIA JENENSI QVONDAM PROFESSORIS LONGE CELEBERRIMI,

Locorum Theologicorum

Cum pro adſtruenda Veritate, tum pro deſtruenda quorumvis contradicentium Falſitate, per theſes nervosè, ſolidè & copiosè explicatorum,

TOMUS QUARTUS:

In quo continentur hæc Capita:

20. De bonis Operibus.
21. De Sacramentis.
22. De Circumciſione & Agno Paſchali.
23. De Sancto Baptiſmo.

EDITIO NOVISSIMA,

ac quàm plurimis hinc inde augmentis ditata, & illuſtrata.

In fine quadruplici Indice, Generali, Dictorum S. Scripturæ, Authorum, Verborum & Rerum, adjecto.

Cum Gratia & Privilegio S. Cæſareæ Maj.

&

S. Reg. Maj. Svecicæ.

FRANCOFURTI & HAMBURGI,
Sumptibus ZACHARIÆ HERTELII, Bibliopolæ Hamburgenſis.

ANNO DOMINI M. DC. LVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

REVERENDISSIMO, CELSISSIMO ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

DN. CHRISTIANO WILHELMO,

ARCHIEPISCOPO MAGDEBURGENSI, PRIMATI GERMANIÆ, MARCHIONI BRANDÆBVRGENSI, DVCI BORVSSIÆ, Stetini, Pomeranorum, Caſſubiorum, Wandalorum, & Croſnæ in Sileſia, Burggravio Norinbergenſi ac Principi Rugiæ,

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO.

Quod viatori contingere videmus, ut paululùm à recto tramite declinans, poſtmodùm longiùs aberret, donec tandem in avia montium precipitia, vel ſpelæa ferarum abducatur, erroris culpam agnoſcens, vel in regiam viam revertatur, vel exitio ſeipſum involvat: idem quoq; in hujus vitæ decurſu, (quem Scholaſtici ſtatum viatoris appellitant) hominibus evenire conſuevit, ut ſcilicet à regio cœleſtis doctrinæ tramite paululùm declinantes, ex uno errore in alium prolabantur, ac niſi ſuperno lumine colluſtrati in Regiam Catholicæ veritatis viam maturè revertantur, exitio ſemetipſos involvant ſempiterno, ſiquidem cognitum multa malè interpretari, qui unum nolunt rectè intelligere. Chryſoſtomus in Epiſt. ad Gal. cap. 1. idipſum aliâ ſimilitudine declarat. Quemadmodum in moneta regia qui paululũ aliquid de impreſſa imagine amputat, totum numiſma reddit adulterinum: ita quisquis ſanæ fidei vel minimam particulam ſubverterit, in totum eam corrumpit ab hoc initio ſemper ad deteriora procedens. Luthero in cap. 6. Eph. tom. 1. VVitteberg. fol. 418. placet hoc ſimile: Omnes fidei articulos inſtar catenæ aureæ invicem eſſe connexos & implicitos, inde, ſi una ſolummodo anſula ſolvatur, totam catenam rumpi. Si ergo Diabolus eò rem perducit, ut in unico ſolùm articulo ipſius ſeductioni detur locus, jamdudum victor evaſit, perinde enim eſt, ac ſi omnes articulos nobis eripuiſſet, quia reliquos facili negotio corrumpere, nobisq; eripere poteſt. Vivum hujus rei exemplum ſuperius & hoc noſtrum ſeculum in Cinglii & Calvini ſectatoribus nobis exhibet, illi enim negatâ primùm verâ, reali, & ſupernaturali corporis & ſanguinis Chriſti in Sacra Cœna præſentiâ, ex hoc uno errore in alios complures ſunt prolapſi. Cùm noſtri urgerent ex verbis inſtitutionis voluntatem Chriſti [illegible] *manifeſtã eſſe, de poteſtate verò nullum ambigendi relictum eſſe locum apud eos, qui credunt, Chriſtum eſſe omnipotentem Patris omnipotentis Filium, reſponſum fuit ab Adverſariis, Deum omni ſuâ potentia efficere non poſſe, ut Chriſti corpus ſimul & ſemel uno eodemq; tempore in pluribus locis eſſentialiter præſens ſit. Martyr. Dial. de Pantachuſia p. 6. Tigurini in reſp. ad Teſt. Brent. f. 94. Collocutores adverſæ partis in coll. Mompelg. p. 33. ſic ergo labefactata integritas articuli de Deo. Pro ſtabilienda ἀπουσίᾳ adductum fuit ab Adverſariis argumentum ab aſcenſione Chriſti ad cœlos, reſponderunt noſtri, aſcenſionem ad cœlos ſecutam eſſe ſeſſionem ad dextram Patris, per quam Chriſto omnis poteſtas in cœlo & terra ac plenum Dominium ſuper omnia obtigerit; ideò facilimum ei eſſe, præſtare quod promiſerit; hic contra communicationem idiomatum ab Adverſariis diſputari cœptum, ac ſeſſio ad dextram Dei de certo cœli loco expoſita eſt. Bulling. in tract. de verb. Cœna. Beza volum. Theol. 1. p. 601. ſic ergo labefactata eſt integritas articuli de perſona Chriſti. Cùm noſtri urgerent manducationem indignorum expreſſis D. Pauli verbis aſſertam atq; ex ea veram & realem corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra cœna præſentiam aſtruerent, Adverſarii reſponderunt, reprobos vera pœnitentia & fide deſtitutos nec ſpiritualiter, (quod verè dicitur,) nec Sacramentaliter participare Chriſti corpus & ſanguinem in S. cœna, cùm abſoluto Dei decreto ſint rejecti, neq; per Chriſti ſanguinem redemti. Colloq. Momp. f. 717. Zanch. miſc. f. 307. Sic ergo labefactata integritas articuli de Prædeſtinatione. Cùm pro aſtruenda corporis & ſanguinis Chriſti in cœna præſentia diſcrimen Sacramentorum V. & N. T. à noſtris adduceretur, quod illa tantùm exhiberent, hæc verò cœleſtium bonorum habeant, reſponderunt Adverſarii, Sacramenta V. & N. T. eſſe eadem quoad ſubſtantiam, differre autem tantummodò quibusdam accidentibus, videl. ſignis & ritibus, modo ſignificandi, duratione, amplitudine, claritate &c. Orthod. conf. p. 63. Bucan. loco 46. p. 603. ſic ergo labefactata integritas articuli de Sacramentis. Cùm urgerent noſtri, ſymbola externa in Sacramentis N. T. non eſſe ſignificativa, ſed exhibitiva rerum cœleſtium, idq; demonſtrarent exemplo Baptiſmi, qui eſt lavacrum regenerationis & renovationis. Tit. 3. v. 5. non nudum ejus ſignum; reſponderunt adverſarii, eſſe impropriam & figuratam loquendi formulam, quod Baptiſmus ſit ablutio peccatorum, & lavacrum regenerationis: propriam loquendi formam hanc eſſe, quod ſit ſignum ablutionis peccatorum &c. Beza part. 2. reſponſ. ad Colloq. Mompelg. pag. 115. Vrſinus in Comp. pag. 532. Sic ergo labefactata integritas articuli de Baptiſmo. Ad obtinendam analogiam Sacramentalem in nuda ſignificatione conſiſtentem Adverſarii uſi ſunt argumento à fractione panis. Quemadmodum fractio panis ſignificat Chriſti crucifixionem, ita panis in Sacra Cœna ſignificat Chriſti corpus: reſponderunt noſtri, fractione Chriſtum in adminiſtratione prima cœna uſum eſſe non propter repræſentationem, ſed propter diſtributionem, ad quam panis integer hoc ritu fuerit præparatus, hinc orta contentiones de neceſſitate & fine fractionis: Ex his erroribus porrò alii complures poſtea orti. Vnicum illud abſoluta reprobationis decretum quot errores in Schola adverſariorum peperit? certè ex illo Principio profluxerunt hæc dogmata; Deum non ſolùm ad damnationem, ſed etiam ad cauſas damnationis, peccata ſc. quosdam homines prædeſtinaſſe; voluntatem ſigni à voluntate beneplaciti; voluntatem revelatam à voluntate abſcondita diverſam eſſe, quod Deus in verbo teſtetur, ſe velle omnes fieri ſalvos & ad agnitionem veritatis venire, id accipiendum eſſe de voluntate ſigni & revelata, aliam verò & diverſam eſſe voluntatem beneplaciti & abſconditam, qua Deus pro liberrima ſuâ, & cauſas omnes antegrediente voluntate æterna damnationi abſolutè & ſimpliciter maximam hominum partem adjudicarit;*

Digitized by Google

EPISTOLA DEDICATORIA.

Chriſtum non eſſe mortuum pro peccatis omnium hominum ; promiſſiones Evangelii non eſſe univerſales; omnia fieri neceſſariò & immutabili Dei decreto; homines cogi, impelli, moveri, inclinari à Deo ad peccandum ; primum hominem neceſſariò eſſe lapſum; Deum quosdam ad æternam damnationem creaviſſe; multos vocari per verbum, quos abſolutè & ſimpliciter Deus venire nolit; efficaciam converſionis & ſalvationis non eſſe tribuendam verbo & Sacramentis; fidem veram ne quidem per peccata contra conſcientiam amitti &c. Hæc eſt longa errorũ cauda, quam unicum illud abſoluta reprobationis decretum ſecum trahit. Idem in reliquis capitibus oſtendere in proclivi foret, quàm ſc. fœcundus ac fertilis ſit error, nec ibi deſinat, ubi incepit, ex quo facilè intelligitur ſyſtema illud abſoluta reprobationis non eſſe catenam auream ſalutis, ſed potiùs peſtiferum funiculum deſperationis. Quid n. homini vel propter peccati ſenſum anxio, vel de fidei infirmitate conquerenti, vel cogitationibus de reprobatione tentato conſolationis loco proponere poterunt? num ad infinitam Dei miſericordiam ipſũ ablegabunt? atqui obvertet tentatus horribile illud reprobationis decretum ſicut Calvin. lib. 3. inſt. c. 23. §. 7. illud appellat, quo Dei miſericordia non leviter aut mediocriter labefactatur? num ad meritum Chriſti? atqui obvertet tentatus, Chriſtum pro ſolis electis mortuum eſſe, ſibi verò non conſtare, an ſit in Electorum numero. Quinimò cum ſolam humanam Chriſti Naturam, non perſonam eſſe paſſam in Scholis Adverſariorum didicerit, reſpondebit ex Calvino lib. 2. inſt. c. 17. ſ. 1. Equidem fateor, ſi quis ſimpliciter & per ſe Chriſtum opponere vellet judicio Dei, non fore merito locum, quia non reperitur in homine dignitas, quæ poſſit Deum promereri. Num ad vocationem per verbum? atqui obvertet tentatus, aliam eſſe vocationem internam, aliam externam; multos per verbum exteriùs vocari, quos Deus interiùs abſoluto decreto rejecerit, ac proinde nolit venire. Num ad promiſſiones Evangelii? atqui tentatus obvertet, eas non eſſe univerſales, ſed ad ſolos electos pertinere, gratiam quibuſdam tantùm animo communicandi offerri, ut Piſcator ſcribit in diſp. de Prædeſt. th. 85. nũ ad Baptiſmum, in quo à peccatis ablutus Spiritu S. regeneratus & in fœdus Dei receptus ſit? atqui obvertet tentatus ex Beza in præf. part. prioris reſp. ad colloq. Momp. p. 24 pueros nec omnes, nec aliquos reipſâ in Baptiſmi momento regenerari, ſed regenerationis beneficiũ ſuo demum tempore divinitùs ordinato illum Baptiſmi actum in infantib. ex verbi auditu ſubſequi: & ex Piſc. in reſp. ad Hoffm. p. 88. Ne de electis quidem verum eſt, quòd Deus pactum ſuum illis applicaverit in ipſa Circumciſione. Nũ ad uſum S. cœnæ in fidei confirmationem inſtitutæ? atqui ex ea Sacramentalem corporis & ſanguinis Chriſti renovlar jampridem proſcripſerunt χυτικὴν & analogicâ ſaltem præſentiâ, i. e. longiſſimè abſentis Chriſti corporis præſentia tantùm relictâ. Num ad Chriſti Mediatoris benignitatem? atqui illum tantum ſecundùm divinam Naturam, (quæ eſt ignis conſumens) nobis præſentem eſſe, humanam v. Chriſti naturam, juxta quam eſt frater noſter, tantum à nobis abeſſe ſtatuunt, quantum diſtat ſummum cœlum ab infima terra. Num ad fidei ſenſum? Atqui ſenſus fidei in cordibus noſtris, tempore præſertim tentationis, ſæpius interit; Tentatus ergò concludet. Non ſentio fidem, ergo nec habeo fidem, ergò nec Deus vult me habere fidem, ergo ſum in numero reproborum. Num ad fidei teſtimonium? atqui quæcunq; fidei γνωρίσματα ab Adverſariis proferuntur, ea oſtendi poſſunt in illis, qui à gratia Dei exciderunt: jam verò illi ex hypotheſi adverſariorum nunquam habuerunt veram fidem: ergo nemo certus eſſe poteſt, ſe veram electorum fidem habere. Num ad miniſterium verbi & Sacramentorum? at reſpondebit tentatus ex Beza p. 2. reſp. ad acta colloq. Momp. p. 116. In Deum ipſum injurius eſt, quisquis aut hominibus, per quorum os Deus loquitur, vel ipſi externo Dei verbo, vel Sacramentalibus ſignis Deum exiſtimat vel tantillum divinæ illius ſuæ veritatis hominibus renovandis & æternâ vitæ in Chriſto ſervandis attribuere. Quod ſi ergo doctrina cœleſtis integritatem & fidei noſtræ fundamentum ac baſin ſartam tectam eſſe volumus, nequaquam ſyncretiſmum quendam ſomniare, vel errores hoſce tanquam leviculos palliare, ſed veritatem totis viribus ſtrenuè propugnare debemus, ſecuti gravem cohortationem Origenis hom. 4. in Gen. circa fin. Nos quibus præcipitur præliari prælia Domini, aciemus aversùs eos rompheam verbi Dei, & occurramus eis ad pugnam, ſtemus in acie ſuccincti lumbos in veritate, ſimul & ſcutum fidei præferentes, excipiamus eorum venenata diſputationum jacula & in ipſos ea rurſum librata diligentius torqueamus. Talia namq; ſunt prælia Domini, quæ præliatus eſt David & cæteri Patriarchæ. Stemus adverſus eos pro fratribus noſtris. Melius eſt enim mori me, quàm ut rapiant & prædentur aliquos ex fratribus meis, & argutis verborum ſurreptionibus captivos ducant parvulos & lactentes in Chriſto. In hoc Domini præſio ejusdem adjutus gratia per quinquennium labore edita in publicum locorum Theologicorum ἐξηγήσεις, cujus volumen quartum divino auſpicio in lucem jam prodit. Hunc qualemcunq; meum laborem Veſtræ Reverendiſſ. & Illuſtriſſ. Celſitudinis inſcribere volui, ut quem in ſe non habet, ex illius luce mutuaretur ſplendorem. Toti omninò Germaniæ, imò Europæ innotuit, quàm conſtanti ſincera religionis Reverend. & Illuſtr. Celſ. Veſtra ducatur zelo, quàm heroicis & omnigenis decorata præfulgeat virtutibus, quam ſeriò ac ſedulo laboret, ut in ditionibus ſibi ſubjectis pietas, pax & juſtitia floreant ac vigeſcant. O beatum & æternis laudum præconiis digniſſimum Principem, qui muneris divinitus ſibi commiſſi tantâ curâ ducitur? At ô non minùs beatam provinciam, quæ tanti Principis vigilantia religioſam pietatem in choro, incorruptam juſtitiam in foro & illibatam pacem in thoro conſervat! Neq; verò publica ſolùm cauſa, h. e. auguſtum & magnificum illud nomen, quod Reverend. & Illuſtr. Veſtra Celſitudo exemta pietate, prudentia & rebus præclarè geſtis in Europa ſibi comparavit, me adduxit, ut patrocinio ejuſdem Clementiſſimo hoc ſcriptum commendarem; ſed & privatis rationibus impulſus ſum, ut haſce chartulas ſubjectiſſima obſervantia Rever. & Illuſtr. Veſtræ Celſ. inſcriberem, nimirum ut pro ſingulari illa gratia, quam per Generoſum Comitem ac Dominum, Dn. Brunonem Comitem à Mansfeldt &c. mihi nunciari curavit, aliquo ſaltem indicio gratum me exhiberem. Benigniſſimus Deus, omnis boni autor, Reverendiſſ. & Illuſtr. Veſtræ Celſitudini concedat in his terris vitæ longævitatem, ſanitatis incolumitatem, & imperii tranquillitatem, in cœlis æternam beatæ vitæ & gaudiorum nunquam finiendorum hereditatem, Amen. Dab. Coburgi Cal. Sept. An. 1614.

Reverendiſſ. & Illuſtriſſ. Celſit. Veſtræ

ſubjectiſſ.

JOHAN. GERHARD. D.

DE

Digitized by Google

DE BONIS OPERIBUS.

I.

Connexio cum loco præcedente

DOCTRINÆ DE JUstificatione per fidem convenienti ordine succedit Articulus de bonis operibus. Quamvis enim fide sine operibus justificemur, ac proinde à foro justificationis bona opera sint

1. sejungenda: tamen vera illa & viva fides, per quam justificamur, non est sine operibus, cùm beneficia justificationis & sanctificationis; regenerationis & renovationis ppetuo ac indissolubili nexu sint

2. conjuncta. Adde quòd exemplo D. Pauli doctrinæ de justificatione per fidem immediatè subjungatur doctrina de bonis operibus. Is namque, uti constat ex Epistolis ad Romanos & Galatas, eâdem methodo utitur, quod singulari consilio & divino impulsu factum esse neutiquam dubitari

3. potest. Eximitur insuper hac ratione animis hominum vana ac falsa illa persuasio, quòd fides sit nuda quædam notitia fiduciali cordis apprehensione atque interiori renovatione destituta, quòd sit mortuum & sterile quiddam vitæ spiritualis motibus ac bonorum operum fructibus vacuum, quòd sit exterior quædam oris professio & jactantia testimonio operum denudata: quibus cogitationibus opponimus illud Jacobæum cap. 2. v. 17. *Fides, quæ non habet opera, mortua est in semetipsa.* v. 18. *Ostende mihi fidem tuam ex operibus.* v. 26. *sicut corpus sine Spiritu mortuum est, ita fides sine operibus est mortua.* Denique hoc docendi ordine obviam iri potest calumniæ Tridentinæ, quasi in nostris Eccles. *magna contentione prædicetur illa ab omni pietate remota fiducia.* Atqui fidem & opera distinguere, atque unicuiq; horum quod suum est, tribuere, non est fidem & opera separare, ab actu justificationis opera removere, non est eadem ex justificatis tollere & ex Ecclesiæ finibus penitus exterminare.

ἐτυμολογία & significatio vocabuli.

2. Vox operis ab operando deducta in schola Spiritus sancti non de externis solum inque oculos incurrentibus actionibus, sed etiam de internis affectibus cordis & motibus voluntatis adeoque de tota renatorum nova obœdientia, tàm interna quàm externa; tàm habituali, quàm actuali piorum justitia accipitur, appellatione etiam bonorum operum Scriptura complectitur etiam renovationem interiorem, bonam voluntatem, bonam conscientiam, &c. Placuit autem sanctis Dei hominibus appellatione operum potiùs, quàm habituum vel affectuum uti, cum *omnis laus vera virtutis in actione consistat*, cumque opera externa notiora sint internis qualitatibus & affectibus, denique cum sola renatorum opera sint bonorum operum encomio digna; non renatorum opera moraliter ac in speciem bona sint umbræ tantùm ac larvæ virtutis, imò *peccata*, ut disertè vocantur ab Apostolo Rom. 14. v. ult. Augustino lib. 3. ad Bonifacium c. 5. Prospero lib. 1. de vocat. gent. cap. 3. Anshelmo in cap. 14. ad Romanos, quâ de re plura suo loco. Porro quando de externis actionibus appellatio bonorum operum usurpatur, tunc generatim non solùm ipsas actiones transeuntes sed etiam facta & effecta permanentia notat. Sic bonum opus est proximi dilectio, bonum etiam opus est donum ex dilectione proximo datum. Observandum etiam, quòd vox bonorum operum usurpetur ut plurimum generaliter pro tota renatorum obœdientia & vitæ novitate. Ephes. 2. v. 10. *Conditi sumus in Christo ad bona opera.* Tit. 2. v. 14. *Christus sibi purificavit populum Zelotem bonorum operum*, & alibi passim; quo sensu etiam in hoc tractatu appellatione bonorum operum utimur; quandoq; v. specialiter usurpatur pro certa aliqua specie ἀγαθεργίας, cumprimis pro liberalitate & beneficentia in pauperes. Actor. 9. v. 36. de Dorcade scribitur, quòd *dives fuerit bonorum operum & eleemosynarum, quæ præstabat.* 1. Tim. 5. v. 10. requiritur ab ea, quæ verè vidua est, *ut in bonis operib. idoneo testimonio sit ornata*, ac postea explicatur quænam sint illa bona opera, *si* videlicet *fuerit hospitalis, si Sanctorum pedes laverit, si afflictis subvenerit &c.* Cùm n. *summa legis consistat in dilectione.* Rom. 13. v. 11. ideo mirum non est, bonorum operum appellationem διὰ τὸ beneficentiæ erga proximum tribui, per quam cumprimis Dei & proximi dilectio sese exerit. 1. Joh. 3. v. 17. *Qui habuerit substantiam hujus mundi & viderit fratrem suum indigere & clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo?* v. 18. *Filioli mei, non diligamus verbo nec linguâ, sed opere & veritate.* August. lib. 10. de civit. Dei cap. 1. *More vulgi nomen pietatis etiam in operibus misericordiæ frequenter usurpatur, quod ideò arbitror evenisse, quia hæc fieri præcipuè Deus mandat, eaque sibi vel pro sacrificiis vel præ sacrificiis placere testatur.*

3. Ad Synonyma bonorum operum pertinent συνάγω-

Bonorum operum simplicia.

tum voces ſimplices, tum phraſes conjunctæ. Dn. Chemnicius ſynonymas bonorum operum appellationes revocat ad haſce claſſes. Quædam pertinent ad cauſam efficientem, ut *donum per gratiam*. Rom. 5. v. 15. *nova creatura in Chriſto* 2. Cor. 5. v. 17. Gal. 6. v. 15. Quædam ad cauſam formalem, ut *renovatio* Epheſ. 4. v. 32. Coloſ. 3. v. 10. *novitas vitæ* Rom. 6. v. 4. *novitas Spiritus* Rom. 7. v. 6. *cor novum & mundum* Pſal. 51. v. 12. *novus homo* Epheſ. 2. v. 15. cap. 4. v. 24. Col. 3. v. 10. *Juſtitia bona conſcientia* Rom. 9. v. 1. 1. Tim. 1. v. 5. Hebr. 11. v. 39. quædam & cauſam efficientem & formalem ſimul complectuntur, ut *bonum propoſitum, promtus animus* προθυμία 2. Cor. 9. v. 2. προαίρεσις v. 7. πρόθεσις 2. Tim. 3. v. 10. ſiquidem προθυμία illa à Spiritu ſancto donata & excitata eſt opus bonum, & eſt operis boni exterioris cauſa. Ita quoq; *vivificatio, regeneratio, ſanctificatio, renovatio, &c.* tum cauſam efficientem, videlicet Spiritum ſanctum vivificantem, regenerantem, ſanctificantem & renovantem, tum cauſam formalem videlicet inhærentem novitatem & inchoatam vitam ſpiritualem denotant. Atque hæc propriè ad interiores renovatæ mentis qualitates pertinent, ſequentia ad actiones propriè ſpectant, utpote quòd quædam appellationes pertinent ad objectum, ut *opera legis* Rom. 3. v. 28. Gal. 2. v. 16. *juſtitia ex lege* Philip. 3. v. 9. Quædam deſcribunt effectus renovationis, ut *bona converſatio*, 1. Petr. 2. v. 12. *ſancta converſatio*, 2. Pet. 3. v. 11. *mortificatio carnis*, Rom. 8. v. 13. *obœdientia ad juſtitiam*, Rom. 6. v. 16. Quędam & cauſam formalem & effectus renovationis ſimul exprimunt, *ut virtus* Philip. 4. v. 8. ἀρετή, ἔπαινος 1. Tim. 2. v. 10. Quædam reſpiciunt cauſam finalem, ut *cultus Dei* Rom. 12. v. 1. *ſervitium Dei* Luc. 1. v. 74. Act. 23. v. 1.

4. Rectè autem addit Dn. Chemnicius, memoriæ causâ ſynonymas appellationes ita diſtribui, quas ſi quis argutior ἀκριβολογίας examinare vellet, fortaſſis haberet quod reprehenderet. Pleræque n. appelltiones vagantur per plures claſſes.

Bona opera quare dicantur juſtitia.

Sic bona opera dicuntur *juſtitia* Luc. 1. v. 75. Rom. 6. v. 16. 1. Joh. 3. v. 7. primò ratione cauſæ efficientis, ſunt enim fructus juſtitiæ per fidem imputatæ Phil. 1. v. 11. ſecundò ratione acceptationis divinæ, quia acceptantur gratis à Deo ab illis qui ſunt in filios prius adoptati Eſ. 58. v. 7. *Frange eſurienti panem tuum, &c. tunc ſanitas tua orietur & antibit faciem tuam, juſtitia & gloria Domini colliget te*: tertiò ratione objecti, quia ipſa mandata quib. bona opera præcipiuntur, vocantur juſtitia, Deut. 27. v. 10. *facies mandata atque juſtitias*: quartò ratione adjunctorum, quia juſtum & æquum eſt, Deo in operibus bonis ſervire: *juſtum etiam eſt apud Deum retribuere illis, qui perſecutiones ſuſtinent, requiem*. 2. Theſſal. 1. v. 6. & 7. Sic etiam *ſanctificatio* reſpicit cauſam efficientem, videlicet Spiritum ſanctificationis; cauſam formalem, videlicet ſanctitatem inhærentem inchoatam; objectum, videlicet legem divinam, quæ eſt omnis ſanctitatis norma; effectum, videlicet ſancta opera, &c.

Sanctificatio.

Appellationes metaphoricæ bonorum operum. Fructus boni. 1.

Quædam appellationes ſunt metaphoricæ ut *fructus pœnitentiæ, fructus ſpiritus, fructus juſtitiæ, fructus fidei, &c.* ut enim boni fructus naſcuntur ex arbore bona, ita quoque bona opera ſalutarem pœnitentiam, renovationem Spiritus ac fidem juſtificantem, velut ſalutares fructus conſequuntur Pſal. 92. v. 13. *Juſtus virebit ut palma, creſcet ſicut cedrus in Libano*. v. 14. *Plantati in domo Domini in atriis domus Dei noſtri virebunt*. Naturâ ſumus infrugiferæ arbores, *olea ſylveſtres* Rom. 11. v. 24. infernalibus flammis debitæ & addictæ. Matt. 3. v. 9. ſed per fidem Chriſto bonæ olivæ inſerimur ἐνοφθαλμίζεσθαι τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος & reddimur Rom. 11. v. 17. & velut palmites ex ea tanquam vera vite ſuccum cœleſtem trahimus, ut fructus ſalutares feramus Joh. 15. v. 2. Quemadmodum igitur arbor 3. frugifera & ſylveſtris per transplantationem in mitem & frugiferâ naturam tranſit, ac irrigatione pluviæ fœcunda redditur: ita & nos verbo & Spiritu S. regenerati & gratiâ divinâ irrigati veterem ſylveſtrem ac ſterilem naturam exuimus, frugiferi reddimur & fructus pulcerrimos proferimus. Quemadmodum fructus herbarum & arbororum ex Spiritu naturæ vivifico, qui eſt in arboribus & herbis, promanant. Ita bona opera ſunt fructus Spiritus ſancti, quo aguntur fideles. Quemadmodum etiam fructus boni de arboris bonitate teſtantur, ita quoque bona opera teſtimonium ferunt de converſione ac fide. Quemadmodum fructus plurimùm delectant & ſuaviter reficiunt, ita bona opera ſunt *odor bonæ fragrantiæ coram Deo* Philip. 4. v. 18. (quam appellationem itidem eſſe metaphoricam in propatulo eſt.) Quemadmodum omnis 7. agricolarum & hortulanorum labor fructus conſequentes ſpectat: *Qui arat, in ſpe arat* 1. Cor. 9. v. 10. ita quoque electio, vocatio, juſtificatio, donatio Spiritus ſancti & omnia Dei beneficia eò ſpectant, ut copioſos feramus fructus ipſi gratos ac placentes. Quemadmodum fructus colonis 8. ſunt veluti præmia laborum & diligentiæ; ita quoque ſpirituales coloni (Eccleſiæ miniſtros intellige) non poſſunt non gaudere, quando vident *plantationi ac rigationi ſuæ incrementum divinitùs dari* 1. Cor. 3. v. 6. *ac laborem ſuum non eſſe inanem in Domino* 1. Cor. 15. v. 57. Quædam appellationes reſpiciunt V. T. typos, utpote quando bona opera dicuntur θυσία, *ſacrificium juſtitiæ, hoſtia viva, Deo placens, ſpiritualis*. Pſ. 4. v. 6. *ſacrificate ſacrificium juſtitiæ* Pſ. 51. v. 19. *ſacrificium Deo placens eſt Spiritus contribulatus*. Pſal. 141. v. 2. *ſit devotio manuum mearum ſicut ſacrificium veſpertinum*. Oſe. 14. v. 3. *reddemus vitulos labiorum*. Roman. 12. v. 1. *Exhibete corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequiũ veſtrum*. Phil. 4. v. 18. beneficentia erga miniſtros Eccleſiæ vocatur θυσία δεκτὴ εὐάρεστος τῷ θεῷ, quod imitatur Epiſtola ad Hebræos cap. 13. v. 16. *Beneficentiæ & communicationis ne oblivi ſcamini; talibus enim hoſtiis* εὐαρεστεῖται ὁ θεός. Quemadmodum enim in V. T. Sacerdotum proprium erat ſacrificia offerre Deo: ita Chriſtus *fecit nos Sacerdotes, Deo & Patri ſuo*. Apocal. 1. v. 6. ut *ſimus Sacerdotium ſanctum ac offeramus ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Chriſtum*. 1. Petr. 2. v. 5. Quemadmodum Levitæ conſecrati erant Deo ad mactandas victimas; ita verè pii ſeſe totos divino cultui ac ſervitio mancipare debent ac carnem ſuam mortificare. Quemadmodum tum demum ſacrificia Veteris Teſtamenti DEO placebant, ſi verâ fide promiſſum Meſſiam reſpicientem offerebantur: ita bona opera renatorum tùm demum Deo placent, ſi procedant ex verâ in Chriſtum fide. *Nulla eſt grata Deo, niſi Chriſtus Filius, ara*. Huc pertinet, quòd obœdientia piorum, præſertim verò preces dicuntur θυμίαμα *incenſum odoramentum* Pſal. 141. v. 2. Apoc. 8. v. 3. cùm ſint ὀσμὴ εὐωδίας coram Deo ſicut Veteris Teſtamenti thymiama. ** Chryſo-

Appellationes typicæ

Bona opera cur dicantur ſacrificia. 1.

2.

3.

stomus πολιτείας nomine appellare solet bona opera. In homilia quadam in titulum libri Actorum. οὐ θαύματα ἀλλὰ πολιτεία εἰς πλοῦ βασιλείαν εἰσάγει τῶν οὐρανῶν. *Non miracula, sed vita in regnum cœlorum introducit.* Intelligit autem ut seipsum ibi explicat πρᾶξιν ἀγαθὴν καὶ βίον καθαρὸν.**

Synonyma bonorum operum conjuncta.

5. Ex vocibus simplicibus facilè judicari potest de Phrasibus conjunctis, quæ itidem vel sunt propriæ, vel metaphoricæ; ac respiciunt vel causam efficientem, vel formalem, vel finalem, vel etiam objectum, &c. utpote *facere justitiam* Deuter. 27. v. 10. 1. Johan. 3. v. 7. *facere mandata Dei* Levitic. 20. v. 8. *facere juxta mandata Dei* Deuter. 17. v. 11. *declinare à malo & facere bonum* Psal. 34. v. 15. *ambulare in viis Domini* Deut. 8. v. 6. *ambulare cum Deo.* Genes. 5. v. 22. *Deum timere & diligere.* Eccles. 2. v. 10. *custodire mandata*, Exod. 20. v. 6. *ambulare in lege Domini* Exod. 16. vers. 4. *ambulare in innocentia*, Psal. 81. v. 12. *præbere membra sua arma justitiæ Deo.* Rom. 6. v. 13. *sistere membra serva justitiæ in sanctificationem* vers. 19. *servire Deo in sanctitate & justitia.* Luc. 1. v. 75. *perficere sanctificationem cum timore Dei* 2. Cor. 7. v. 1. *bonâ conscientiâ Deo servire* Actor. 23. v. 1. *stabilire cor irreprehensibile in sanctitate coram Deo*, 1. Thess. 3. v. 13. &c. Hujusmodi Phrases in Scripturæ lectione occurrunt longè plurimæ à pietatis studiosis ad hunc locum referendæ. Observandum verò duplex facere in sacris literis describi *Legale* & *Evangelicum.*

Duplex facere in S. literis describi.

Facere legale est legem Dei perfectè implere, integram & numeris omnibus absolutam obœdientiam; tàm internam, quàm externam; ab omni labe peccati immunem præstare Rom. 2. v. 13. *Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Galat. 3. v. 12. *Qui fecerit ea, vivet in eis.* Illud facere legale non cadit in ullum hominem in hac vita, siquidem *lex spiritualis est, nos autem carnales sumus, venundati sub peccatum* Rom. 7. v. 14. Evangelicum facere est credere in Christum, *qui est finis legis ad justitiam omni credenti* Rom. 10. v. 4. & prælucente hac fide legis obœdientiam inchoare Matth. 7. v. 21. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est.* Jam enim *hæc est voluntas Dei, ut credamus in Christum* Johan. 6. v. 40. & *nostra sanctificatio* itidem est *DEI voluntas*, 1. Thessal. 4. v. 3. Sic 1. Johan. 3. vers. 23. *Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomen Filii ejus Jesu Christi, & nos invicem diligamus.* Hoc Evangelicum facere complectitur veram pœnitentiam & fidem, serium propositum ac studium sanctitatis, agnitionem imperfectionis & defectuum, qui ipsis bonis operibus adhærent, sinceram obœdientiam, dilectionem ἀνυπόκριτον &c. Hæc distinctio in scriptis Lutheri & Philippi sæpius occurrit, quæ non destituitur veterum calculo. Ambrosius in cap. 2. Roman. exponens verba: *Non auditores, sed factores legis justificabuntur. Hoc dicit, quia non hi justi sunt qui audiunt legem, sed qui credunt in Christum, quem lex promisit, & hoc est facere legem. Omnis autem non facit Legem, qui non credit Legi, dum non recipit, cui lex testimonium perhibet, &c.* Augustinus in Psal. 31. *Laudo fructum boni operis, sed in fide agnosco radicem.* Nequaquam verò hæc distinctio ad confusionem Legis & Evangelii vel ad labefactandam integritatem articuli de justificatione tor-

queri debet, sed usus ejus est in explicandis Scripturæ dictis, quæ de exercitiis fidei per bona opera, sive, ut Lutherus loquitur, de fide concreta & incarnata loquuntur, ubi nomine operum intelligitur cumprimis fides, sine qua bona opera non possunt fieri, inde dicta illa, licet primo intuitu videantur legalia, tamen penitius introspecta sunt Evangelica.

Divisiones bonorum operum.

6. Bona opera, quoad vim nominis, sunt bonæ actiones, καλοκαγαθίαι, ἀγαθοεργίαι, cogitationes affectus, motus & actiones bonitatis nomine commendatæ. Sed cùm & *operis* & *bonitatis* multiplex sit ratio, inde variæ traduntur bonorum operum divisiones, quarum quædam sunt distinctiones vocis ambiguæ in sua significata. Ratione operis quædam bona opera dicuntur *interna*, quædam verò *externa.* Interna, solius Dei oculis obvia, interiores mentis ac voluntatis motus cordisque affectus bonos complectuntur, tales sunt, dilectio, timor Dei, fiducia erga Deum, patientia, humilitas &c. Externa ac non Dei solùm, sed & hominum oculis conspicua exteriores membrorum gestus, exteriora verba & actiones exteriores complectuntur. Fundamenta hujus divisionis extant in ipso Decalogo, qui non externam solùm, sed & internam, adeoque spiritualem obœdientiam à nobis requirit Rom. 7. v. 14. *Lex spiritualis est*: & in dictis Christi Matth. 12. v. 34. Luc. 6. v. 45. *Bonus homo de bono thesauro cordis profert bona, & malus homo de malo thesauro cordis profert mala.* Matth. 23. v. 25. *Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat & id, quod de foris est, mundum*, v. 28. *exterius apparetis coram hominibus justi, sed interius plenis estis hypocrisi & iniquitate.* 1. Joh. 3. v. 18. *Non amemus verbo, neque linguâ, sed opere & veritate.*

Quædam sunt interna, quædam verò externa.

7. Ratione objecti duplicis, Creatoris scilicet & creaturæ duplicia statuuntur bona opera; *quædam spectant Deum, quædam verò homines.* Posteriora rursus sunt duplicia, *quædam enim nosipsos, quædam verò proximum respiciunt.* Fundamentum hujus divisionis itidem extat in Decalogo, cujus tabulæ sunt duæ, ipsius Dei voluntate & sapientia eo modo distinctæ, ut prior agat de cultibus Deo debitis, posterior de officiis proximo præstandis. Matth. 23. v. 37. *Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima, & ex tota mente tua.* vers. 38. *hoc est primum & maximum mandatum.* v. 39. *secundum autem huic simile est, diliges proximum tuum, sicut teipsum.* Huc referendum, quòd Christus Matth. 6. hypocrisin Pharisæorum arguens ad tres classes bona opera revocat, *eleemosynam* scilicet, *orationem* & *jejunium*, ubi nomine orationis complectitur omnes in universum cultus Deo debitos, qui enim Deum nec timet nec diligit; nunquam rectè orabit: nomine jejunii complectitur disciplinam corporis, nomine eleemosynæ officia dilectionis proximo præstanda. D. Apostolus itidem statuit tria bonorum operum genera, videlicet ἀσεβείαν, δικαιοσύνην & σωφροσύνην. Tit. 2. v. 12. *abnegantes impietatem, & sæcularia desideria σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν.* Zacharias Baptistæ parens Luc. 1. v. 75. ad duo summa capita ὁσιότητα scilicet καὶ δικαιοσύνην bona opera revocat, nomine ὁσιότητος, primæ; δικαιοσύνης verò secundæ tabulæ obœdientiam complexus? Observandum verò 1. quòd quædam

Quædam spectant Deum, quædam proximū; quædam nosipsos.

Observa-

Bonum circa hanc divisionem.

dam bona opera dicuntur respicere Deũ, quædam verò homines, id intelligendum esse de immediato respectu; quod enim proximo præstatur, illud itidem Deo præstari testis est CHRISTUS. Matth. 25. v. 40. cùm dilectionem proximi Deus præceperit, ideò qui proximum diligit, Deo obsequitur, ac proinde diligendo proximum, Deum ipsum diligit. 2. ex hac divisione gradus bonorum operum petendos esse. Primus ac præcipuus bonorum operum gradus est interior obœdientia cordis erga Deum, cujus præcipuæ partes sunt timor, & dilectio Dei. Secundus gradus complectitur opera moralia primæ tabulæ, invocationem, gratiarum actionem, verbi divini auditum. Tertius gradus complectitur opera moralia secundæ tabulæ videlicet omnis generis officia proximo debita. Quartus gradus continet officia vocationis personalis sive Ecclesiasticæ, sive civilis, sive œconomicæ. Quintus gradus complectitur Ceremonialia primæ tabulæ. Quæ distributio petita est ex sequentibus Scripturæ dictis 1. Samuel. 11. v. 22. *Melior est obœdientia, quàm sacrificium; auscultatio, quàm adeps arietum.* Eccles. 4. v. 17. *Propinquior sis ad audiendum, quàm ad dandum stultorum sacrificium.* Oseæ 6. v. 7. Matth. 9. v. 13. cap. 12. v. 7. *Misericordiam volo, & non sacrificium; scientiam Dei pro holocaustis.* Marc. 12. v. 33. *Diligere Deum ex toto corde, & proximum tanquam ipsum, majus est omnibus holocaustomatis & sacrificiis.* 3. Quamvis Angeli peculiarem quandam objecti speciem, constituere videantur; tamen reverentiam illis debitam non constituere novum quoddam bonorum operum genus à reliquis distinctum, ac honorificentiam illis visibiliter apparentibus delatam ἀναλογικῶς ad quartum præceptum referri posse. In cœlo demum familiaris quædam societas cum Angelis nobis intercedet, in hac verò vita invisibiliter nobis adsunt, externis igitur officiis honorari non possunt; cultu religioso ac divino honorari non debent; quid ergò mirum, quòd non statuitur peculiaris quædam bonorum operum classis Angelis debita?

Gradus bonorum operum.

Quædam sunt moraliter, quædam spiritualiter bona.

8. Ratione bonitatis quædam opera dicuntur *moraliter & civiliter bona*, quædam verò *spiritualiter bona.* Opera non renatorum (sive extra Ecclesiam constituti sint, sive in externo Ecclesiæ cœtu locum habeant) quantumvis externâ specie hominibus bona videantur, & suo genere (quod quidam vocant, *secundum substantiam actus*) bona sint, ut cooperire nudum, subvenire periclitanti, dare eleemosynam &c. tamen coram Deo non sunt verè bona, ipsique placentia opera, sed peccata; primò quia fiunt à persona nondum Deo reconciliatâ, sed coinquinatâ & infideli; jam verò *coinquinatis & infidelibus nihil est mundum.* Tit. 1. v. 15. Non renati sunt in peccatis mortui, illorum igitur ut vita spiritualis est nulla, ita nec spiritualis operatio. Secundò, quia non fiunt ex fide, jam verò *quicquid non fit ex fide, peccatum est*, Rom. 14. v. ult. & *absque fide impossibile est placere Deo*, Hebr. 11. v. 6. Nazianzenus in orat. reversi ex agro: καὶ ἔστι χωρὶς πίστεως πρᾶξις ἴσχυσε? *sine fide nullum opus bonum seu approbatum est* Augustinus in Psal. 67. *Nulla sunt bona opera, nisi quæ sequuntur præcedente fide.* Tertiò quia fiunt in vetustate literæ, non autem in novitate Spiritus, jam verò φρόνημα σαρκὸς *optima cogitationes carnis*, hoc est, hominis nondum per Spiritum renati *sunt inimicitia adversus Deum* Rom. 8. v. 6. Augustinus de civit. Dei lib. 5. cap. 19. *illud constet inter omnes veraciter pios, neminem sine vera pietate, id est, veri Dei vero cultu, veram posse habere virtutem*: Quartò quia fiunt sine verâ veri Dei agnitione, jam verò, *qui non honorat Filium, is nec Patrem honorat.* Johan. 5. v. 23. Bernhardus sermon. 22. in Cant. *Quid vobis Philosophis cum virtutibus, qui Dei virtutem Christum ignoratis?* Quintò, quia non ad debitum finem, videlicet ad gloriam Dei, sed propriam jactantiam, ambitionem aut voluptatem referuntur; jam verò *lux nostra* ideò *debet lucere, ut glorificetur Pater cœlestis.* Matth. 5. v. 16. Augustinus 19. de civit. Dei cap. 25. *Virtutes, quas animus habere videtur, per quas imperat corpori & vitiis, &c. nisi ad Deum retulerit, etiam ipsa vitia sunt potius, quàm virtutes.* lib. 4. contra Julianum cap. 3. *per horribile sacrilegium* (infideles) *serviunt ipsorum vitiis vel ambitioni, vel avaritiæ, vel voluptati.* Quamvis igitur non renatorum opera, secundum apparentiam vel secundum substantiam operis (ut loquuntur) bona sint, tamen subjecto, objecto, fine, aliisque circumstantiis, ac proinde coram Deo non sunt verè bona, is enim non judicat secundùm aspectum, sed justo judicio; is cor respicit, atque opera non externis actibus, sed veris causis æstimat. Augustinus loco proximè citato: *Non officiis, sed finibus à vitiis discernenda sunt virtutes; non actibus, sed finibus pensantur officia*; quâ de re plura diximus in tractatu de libero arbitrio §. 103. & seqq. ex quo facilè intelligitur, quid de merito congrui, de præparationibus ad gratiam, de dispositionibus ad justificationem, &c. statuendum sit, de quibus vide tract. de Justificatione. §. 133. & seqq. Pulcrè Lutherus tom. 1. oper. lat. pag. 122. *Bona naturaliter & moraliter facta, ideò sunt mala coram Deo, quia non fiunt ex Deo, nec propter Deum, id est, non cognoscuntur, nec referuntur in Deum, sed homo ea sibi tribuit & in eis tanquam suis sibi placet, cùm non sint sua.*** 1. Quædam opera sunt *à Spiritu sancto* non *cum Spiritu sancto*, hoc est, talia, quæ sunt à Dei quodam motu extraordinario, non tamen cum Spiritu sanctificante, ut in Aristide justitia, in Alexandro fortitudo, in Scipione castitas. 2. Quædam opera sunt *à Spiritu sancto & cum Spiritu sancto* ut bona opera in credentib. 3. Quædam autem opera sunt *cum Spiritu sancto*, non *ab eo*, ut peccata venialia in renatis. 4. Quædam opera sunt nec *à* nec *cum Spiritu sancto*, ut peccata mortalia. Armandus de bello viso tract. 2. cap. 126.**

Quarenon renatorum opera sint peccata.

Quid de hæreticorum operibus statuendum.

9. Sed quid de operibus hæreticorum fiet, quæ itidem magnâ bonitatis specie sese commendant? Resp. 1. per errores contra fundamentum directè pugnantes & pertinaciter defensos non minùs quàm per peccata contra cónscientiam excluditur Spiritus sancti gratia. Ergò hæreticorum verè & propriè sic dictorum opera non possunt esse spiritualiter bona. 2. Hæretici *discesserunt à fide* 1. Tim. 4. v. 1. *fecerunt naufragium fidei* 1. Tim. 1. v. 19. quomodo ergò opera eorum ex fide poterunt fieri? 3. *Si in sermone meo manseritis, verè discipuli mei eritis*, dicit Christus Joh. 8. v. 31. Ergò à contrario sensu *si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri JESU Christi & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, inflatus est nihil sciens.* 1. Timoth. 6. v. 3. & 4. nec

potest

Digitized by Google

poteſt eſſe verus Chriſti diſcipulus, quomodo ergò opera illius Deo placere poterunt? 4. Hæretici non amplius ſunt vera & viva membra Eccleſiæ, quæ eſt corpus Chriſti myſticum: Ergò non ſunt participes ſpiritualis vitæ, quæ eſt *ex Deo* Epheſ. 4. v. 18. non ſunt *palmites* haurientes fructum ex vite ſalutis Chriſto Johan. 15. v. 4. opera ergo eorum coram Deo ſunt mortua. 5. Hæretici verè & propriè ſic dicti ſunt idololatræ, quia nova dogmata Vetus Teſtament. allegorico ſermone *Deos alienos* appellare conſuevit, cò ſcilicet quod *ab hæreticis ipſorum opiniones, ſicut à gentilibus Dii ſui obſerventur*, ut ſcribit Vincentius Lyrinenſis adv. hæreſ. quomodo ergo opera eorum ad veram veri Dei gloriam ſunt directa? ** Tertullian. de præſcript. cap. 40. *Neque ab idololatria diſtant hæreſes, cum & auctoris & operis ejusdem ſint, cujus & idololatria: Deum autem fingunt alium adverſus creatorem, aut ſi unicum creatorem confitentur, aliter eum differunt, quam in vero eſt. Itaque omne mendacium, quod de Deo dicunt, quodammodo genus eſt idololatriæ.* ** Auguſtinus in Pſalm. 83. ad verſ. paſſer invenit ſibi domum &c. *Quanti videntur præter Eccleſiam bona operari? quàm multi etiam pagani paſcunt eſurientem, veſtiunt nudum, ſuſcipiunt hoſpitem, viſitant ægrotum, conſolantur incluſum? quàm multi hæc faciunt? quaſi videtur parere turtur, ſed non ſibi invenit nidum. Quàm multa multi Hæretici non ea in Eccleſia operantur, non in nido pullos ponunt, conculcabuntur, & conterentur & non ſervabuntur, non cuſtodientur.* ** Idem lib. 20. contra Fauſtum cap. 15. *Satius eſt vel lapidi qui quoquo modo eſt, aram conſtituere, & victimam offerre, quàm quod omninò non eſt, in deliramento phantaſmatis adorare.* Id. q. 29. in Joſ. *Quisquis talem Deum cogitat, qualis non eſt Deus, alterum Deum utiq; & falſum in cogitatione portat.* **

Differentia bonorum operum, quæ ſunt à renatis & eorum quæ ſunt à non renatis.

10. Multis igitur modis bona opera renatorum differunt à virtutibus Ethnicorum ac operibus non renatorum 1. *cauſa efficiente*, quæ in Ethnicis & non renatis eſt judicium & dictamen rectæ rationis ex lumine Naturæ adhuc reliquum, cui voluntas obſequitur & membra externa ad obœdientiam qualitercunque cogit. In heroicis virtutibus accedit afflatus quidam divinus extraordinarius, ſed bonorum operum in renatis cauſa efficiens proxima eſt mens per Spiritum ſanctum verbi luce illuſtrata & voluntas novis viribus donata: 2. *Cauſa impulſiva.* Non renati impelluntur ad bona opera dignitate externæ obœdientiæ, autoritate legum, reverentia erga Magiſtratum, promiſſione præmiorum & comminatione pœnarum; ſed verè pii ac renati vero DEI timore ac dilectione ad obœdientiam præſtandam impelluntur. 3. *Subjecto.* Non renati DEO nondum ſunt reconciliati, ideoque cùm perſona ipſorum DEO non placeat, nec opera ipſi placere poſſunt; ſed credentes in CHRISTUM fide DEO placent, inde atque ideo etiam opera ipſorum DEO probantur. 4. *Objecto.* Non renatorum obœdientia particulam quandam legis divinæ de externa obœdientia præſtanda ſibi propoſitam habet; ſed renati totam legem reſpiciunt, atque interiorem ac ſpiritualem obœdientiam à lege requiri agnoſcunt, ideoque prælucente verâ in CHRISTUM fide ex corde DEO obœdiunt in vero timore, fiducia, dilectione, patientia, &c. 5. *Forma.* Non renatorum opera conſiſtunt in gubernatione externæ locomotivæ, vel ad ſummum in moderatione quadam affectuum philoſophica, ne in externa ſcelera erumpant, ac deſtituuntur fide in CHRISTUM: ſed renatorum obœdientia eſt exterior & interior procedens ex fide, quæ eſt forma verè bonorum operum. 6. *Cauſa finali.* Non renati ſuæ velificantur gloriæ, atque omnia vel ad ſuam, vel patriæ, vel amicorum utilitatem referunt. *Vicit amor Patriæ, laudumque immenſa cupido*: ſed renati potiſſimum DEI gloriam reſpiciunt atque ad Eccleſiæ ſalutem labores ſuos dirigunt. 7. *Conſequentibus præmiis.* Non renati temporalem quandam operum ſuorum remunerationem conſequuntur, ſed *pietas* renatorum *habet promiſſionem præſentis & futuræ vitæ.* 1. Timoth. 4. verſ. 8. Lutherus tom. 1. operum lat. pag. 543. *Juſtitia hominis non renati, utut eam temporaliter DEUS honoret donis optimis hujus vitæ: tamen coram DEO larva eſt & hypocriſis impia. Et mirum problema eſt, quòd DEUS remuneret juſtitiam, quam ipſe reputet iniquitatem & malitiam.*

Juxta Scholaſticos quædam opera ſunt moraliter, quædam meritoriè bona.

11. Diviſionem bonorum operum proximè aſſignatam Scholaſtici ſic efferunt, quòd quædam opera ſint *moraliter*, quædam verò *meritoriè bona.* Per opera moraliter bona non intelligunt externæ ſolùm diſciplinæ opera, ſed etiam interna ac ſpiritualiter bona, utpote diligere DEUM ſuper omnia, quod ex puris naturalibus hominem poſſe quidam ex ipſis ſtatuunt, item præparationes ac diſpoſitiones ad gratiam juſtificationis, per quas non intelligunt externum ſolummodò verbi auditum, ſed etiam interiores bonos motus, unde Bellarminus Scholaſticos ſecutus lib. 5. de grat. & libero arbitrio cap. 9. diſputat, *poſſe aliqua verè bona opera ab infidelibus fieri ſive cum auxilio DEI ſpeciali, ſive ſolis naturæ viribus, quæ non ſint peccata.* Per opera meritoriè bona intelligunt ea, quæ ex condigno ſunt meritoria, quæ propriè meritoria vocari contendunt, interim non negant, opera moraliter bona eſſe meritoria ex congruo. Sed cùm hæc omnia nitantur falſis hypotheſibus, ideò acceptari à nobis non poſſunt. Scriptura ſacra ne ſemel quidem meriti nomen operibus tribuit, ut ſuo loco pluribus oſtendemus. Conſtituunt etiam quatuor operum genera: quædam dicunt *viva* ſeu bona: quædam *mortua*, ut peccata venialia: quædam *mortifera*, ut peccata mortalia: quædam *mortificata*, ſcilicet per peccatum mortale, ideoque ad ſalutem invalida, eadem tamen per pœnitentiam iterum vivificari diſputant Thom. part. 3. quæſt. 89. art. 4. *Opera virtutum dicuntur mortificari per ſimilitudinem, in quantum impediuntur à ſuo effectu qui eſt perducere ad vitam æternam.* art. 5. *hoc impedimentum tollitur per pœnitentiam, ideò opera prius per peccatum mortificata reviviſcunt per eam, id eſt, recuperant*

Quædam viva, quædam mortua, quædam mortifera, quædam mortificata.

efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam æternam. art. 6. *mortua opera, id est, sine caritate facta non vivificantur per pœnitentiam.* Biel 4. sent. distinct. 14. quæst. 3. art. 4. *In resurgente per pœnitentiam vivificantur omnia merita per præcedens peccatum mortificata. Vivificantur autem quantum ad acceptationem divinam, quia per DEI misericordiam ordinantur ad illud præmium, ad quod ordinabantur primò ante peccatum.* Hæc illi ; quibus respondemus ; bona opera non esse causas vitæ spiritualis, sed ejusdem effecta, ergò non vivificant hominem, sed ab homine per Spiritum sanctum vivificato procedunt.

Juxta Pontificios quædam sunt opera Legis, quædam Evangelii.

12. Pontificiis scriptoribus usitatissima est divisio inter *opera legis* & *opera Evangelii.* Opera legis vocant ea, quæ fiunt ex solis liberi arbitrii viribus. Opera Evangelii, quæ fiunt ex gratia & inhabitatione Spiritus sancti, ideò disputant, Apostolum Paulum tantummodò prioris generis opera ab actu Justificationis excludere, quando fide sine operibus legis nos justificari pronunciat, nequaquam verò posterioris generis opera. Item Legis opera vocant, quæ fiunt juxta Decalogum ; Opera Evangelii quæ fiunt juxta consilia perfectionis in Evangelio præscripta. Respond. 1. Omnia omninò etiam renatorum opera ab actu Justificationis excludi ostendimus in tractatu præcedente §. 118. in Evangelio non proponi nova quædam præcepta vel perfectionis consilia, ostendimus in tractatu de Evangelio §. 64. & seqq. ex quo facile apparet, quid de hac divisione statuendum sit. 2. Renatorum opera itidem dicuntur in Scripturis opera legis, non ratione *causæ efficientis*, quasi opera illa legis imperio ab invitis extorqueantur, cùm proficiscantur à Spiritu spontaneo & fiant à renatis cum promtitudine ac delectatione quadam Psalm. 110. vers. 3. *Populus tuus spontanea tibi offeret sacrificia in splendoribus sanctitatis* : sed ratione *objecti*, quia renati in exercitio bonorum operum non sequuntur judicium rationis aut propriam intentionem, sed normam ac præscriptum divinæ legis Roman. 7. vers. 25. *mente servio legi DEI* ac consideratione præceptionum, promissionum, comminationum, præmiorum, ac pœnarum divinarum mortificant carnem, ut Spiritui subjiciatur, nec in bonis operibus ei reluctetur. 3. Quòd si per opera legis intelligantur ea, quæ lex minando & terrendo extorquet, vel quæ à solis liberi arbitrii viribus ante fidem & justificationem fiunt, concedimus hoc sensu & respectu renatorum opera non esse legis opera, cùm sint fructus Spiritus & opera gratiæ, acceptamus igitur distinctionem Augustini, quam lib. 3. contra duas Epistolas Pelag. cap. 4. atq; alibi passim proponit inter opera legis & gratiæ. *Magna* (inquit) *distantia est, quando qui præcepta legis custodiunt, hoc faciunt sub lege constituti ex coactione Legis & quando sub gratia constituti per dilectionem hoc faciunt.* Addimus autem divisionem hanc itidem sumtam esse à causa efficiente, non autem à causa formali vel objecto. 4. Sanè utrumque est Christi beneficium per Evangelii prædicationem credentibus datum, remissio peccatorum, & donatio Spiritus sancti, qui ad omnis generis bona opera renatos impellit, sed propterea non debent aut possunt bona opera renatorum statim dici opera Evangelii, nisi per quandam ἀκριβολογίαν accuratè declarandam ac propter insidias adversariorum evitandam, ne confusio Legis & Evangelii introducatur, atque integritas articuli de gratuita justificatione per fidem labefactetur.

Causa efficiens bonorum operum principalis.

13. *Causa efficiens principalis* bonorum operum est Spiritus sanctus, non solùm quia exteriùs in verbo ea monstrat, præscribit & exigit ; sed etiam quia interiùs hominem regenerando ac renovando mentem illuminat, voluntatem flectit & ad omnis generis bona opera impellit. Rom. 8. v. 14. *Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt Filii Dei*, inde etiam bona opera dicuntur *fructus Spiritus*, Galat. 5. vers. 22. ut fructus herbarum & arborum ex vivifico illo Naturæ Spiritu herbas, arbores & reliqua viventia animante promanant : ita bona opera renatorum velut suavissimi ac DEO gratissimi fructus ex Spiritu illo cœlesti, quo fideles aguntur, procedunt. Psal. 104. v. 30. *Emitte Spiritum tuum & renovabis faciem terræ.* Ut fidei, ita quoque bonorum operum causa efficiens est Spiritus sanctus, qui per Evangelii prædicationem non solùm fidem in cordibus accendit, sed etiam novos motus in eis efficit, Naturam renovat ac viribus ad benè operandum necessariis instruit. Idem verò est, sive dicas Spiritum sanctum, sive DEUM esse causam bonorum operum, siquidem Spiritus sanctus est unus verus cum Patre & Filio DEUS, ideoque Spiritus sancti dilertâ mentione non excluduntur Pater & Filius, sed per appropriationem quandam Spiritui sancto id tribuitur, quod est totius Sacrosanctæ Trinitatis opus. Johan. 5. vers. 17. *Pater meus usque modo operatur, & ego operor.* De Filio Dei testatur Scriptura, quòd *per fidem in cordibus credentium habitet.* Ephes. 3. v. 17. *in illis vivat.* Galat. 2. v. 20. eosdem sibi inserat tanquam *palmites viti*, ut in omnibus bonis operibus sint frugiferi Johan. 15. v. 4. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite ; sic nec vos, nisi in me manseritis.* v. 5. *Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.*

Causa instrumentalis.

14. *Instrumentalis causa* bonorum operum est verbum Dei. Ut enim fructus nascuntur ex semine, ita verbum DEI est spirituale illud & *incorruptibile semen, ex quo renascimur & fœcundamur.* Jacob. 1. vers. 18. 1. Petr. 1. vers. 23. Ac quemadmodum semini prolifico inest Spiritus vitæ, ita quoque cum verbo conjuncta est Spiritus sancti operatio & efficacia, unde dicitur *verbum vitæ & Spiritus.* Johan. cap. 6. vers. 63. *Verba quæ locutus sum vobis, sunt Spiritus & vita.* Id verò peculiariter & propriè intelligendum est de verbo Evangelii, per quod datur Spiritus sanctus, Galat. cap. 3. vers. 2. *Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei ?* Interim ut agri priùs arantur ac spinæ ex illis evelluntur, antequam semen illis committatur, atque in eis fructificet : ita quoque per prædicationem legis excitatur in cordibus hominum vera contritio ac spinæ exteriorum delictorum, quæ

fructi-

fructificationem verbi impediunt, evelluntur ut ad omnis generis bona opera proferenda cœleſte illud ſemen foveatur. Lucæ 8.v.15. *Semen, quod in terram bonam ſparſum, hi ſunt, qui in corde bono audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.* Quatuor igitur modis verbum „ Dei generaliter acceptum concurrit ad bona o„ pera. 1. oſtendit, quæ ſunt bona opera. 2. docet, „ quomodo fieri debeant, ut placeant Deo. 3. ex„ citat, hortatur ac impellit ad bona opera. 4. per „ illud confertur Spiritus Sanctus, & benè ope„ randi gratia.

αἴτιον ἐνεργον. 15. αἴτιον ἐνεργον bonorum operum eſt mens ac voluntas hominis per Spiritum Sanctum renovata. *Si quis enim eſt in Chriſto, eſt nova creatura*, 2. Corinth. 5. v. 17. hoc eſt, Spiritus Sanctus eos, qui ſunt per fidem in Chriſto, novis viribus donat, regenerat, vivificat, mentem ac voluntatem eorum efficaciter immutat, ut velut novi ac ſpirituales homines novitati vitæ ſtudeant & ſpiritualis vitæ actiones edant. *Aguntur quidem renati Spiritu Dei*, Roman. 8. v. 14. ita tamen aguntur & impelluntur ad bona opera, ut ipſi etiam agant, non quidem naturalibus liberi arbitrii viribus, ſed novis à Spiritu Sancto donatis. Auguſtinus lib. de corrept. & gratia cap. 2. *Intelligant ſi filij Dei ſunt, Spiritu Dei ſe agi, ut quod agendum eſt agant, & cùm egerint, illi, à quo aguntur, gratias agant, aguntur enim ut agant, non ut ipſi nihil agant.* Nimirum voluntas hominis per Spiritum Sanctum renati ac renovati non eſt otioſa, ſed per novas illas à Spiritu Sancto donatas vires Spiritui Sancto cooperatur, idque liberè. Johan. 8. v. 36. *Si Filius vos liberaverit, verè liberi eritis.* Roman. 6. v. 18. *Liberati à peccato ſervi facti eſtis juſtitiæ.* 2. Cor. 3. v. 17. *ubi Spiritus Domini, ibi libertas.* **Homo renatus facultate præſtandi bona opera donatus dicitur εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον 2. Tim. 2. v. 21. πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένον 2. Tim. 3. v. 17. πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἕτοιμος Tit. 3. v. 1. κτισθεὶς ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς Epheſ. 2. v. 10. reſpectu eo quod actu illa præſtet, dicitur ποιεῖν τὰ ἀγαθὰ Joſ. 5. v. 29. ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ Eph. 6. v. 6. ἐργάζεσθαι ἔργον καλὸν Matth. 26. v. 10. Marc. 14. v. 6. καλὸν ἔργον προεῖσθαι. Tit. 3. v. 8. 14. ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς 1. Tim. 6. v. 18. ἀγαθοποιεῖν 1. Pet. 2. v. 15. καρποφορεῖν ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ Col. 1. v. 10. περισσεύειν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν 2. Cor. 9. v. 8. ἀγαθῶν ἔργων πλήρης Act. 9. v. 36. καλῶν ἔργων ζηλωτὴς Tit. 2. v. 14. μισθὸς καρπῶν ἀγαθῶν Jac. 3. v. 17.** Interim tamen Synergia illa renatorum in operibus bonis nequaquam excludit, ſed requirit perpetuum Spiritus ſancti adjutorium, quâ de re plura diximus in tract. de lib. arbit. §. 141.

Forma bonor. operū. 16. Forma bonorum operum abſolutè conſideratorum eſt conformitas cum Lege Dei: Ut enim ἡ ἁμαρτία eſt ἀνομία 1. Johan. 3. v. 4. ita bonum opus eſt ἐνομία conformitas actionis cum lege Dei, quæ eſt norma & canon bonorum operum. Dan. 12. v. 8. *Non faciat unusquisq; quod in oculis ejus rectum videtur.* verſ. 32. *Quicquid ego præcipio, cuſtodietis ut faciatis; non addes ad illud neq; diminues ex eo.* Num. 15. v. 39. *Non ſequantur cogitationes ſuas & oculos meretricios* (oculi meretricum ſunt vagabundi, vagantur per omnes angulos: ita ratio humana ſubinde quærit novos cultus) verſ. 40. *ſed memores præceptorum Dei fa-*

ciant illa. Ezech. 20. v. 19. *Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis ambulate, & judicia mea cuſtodite & facite ea* Eſa. 29. v. 13. Matth. 15. v. 9. *Fruſtra colunt me, docentes doctrinas mandata hominum, &c.* **Jer. 7. v. 31. *Fecerunt quod non præcepi eis neq; aſcendit in cor meum.* Zach. 7. v. 5. dicit Dominus. *Cùm jejunaretis & plangeretis in quinto & ſeptimo per hos 70. annos, nunquid jejunium jejunaſtis mihi?* (in quinto menſe Judæi quotannis memoriam exuſti templi Hieroſolymitani refricabant jejunando ſed absq; Dei mandato. In ſeptimo menſe Godolias erat interfectus, quem Nabuchodonoſor gubernatorem in Judæa reliquerat.) v. 9. *Judicium verum judicate, miſericordiam & miſerationes facite unusquisq; cum fratre ſuo &c.* (q. d. hæc miſi longè eſſent gratiora quàm ſpontanea veſtra jejunia & cultus electitii.) Amos 5. v. 25. *Nunquid hoſtias & ſacrificium obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta annis domus Iſrael?* v. 26. *& portaſtis tabernaculũ Moloch veſtro.*** Eph. 2. v. 10. dicit Apoſt. *Deum præparaſſe bona opera in quibus pij ambulare debent:* ac Rom. 12. doctrinam de bonis operibus tractaturus. v. 2. præmittit, *ut probetis quæ ſit voluntas Dei bona, beneplacens & perfecta*; ac ſeq. capite monſtraturus, quomodo bona illa Dei voluntas ſit probanda, recitat Decal. v. 9. *Non adulterium committes, non occides, &c.* Col. 2. v. 20. ἐθελοθρησκείαι referuntur inter τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, in Prophetis hoc paſſim repetitur, ambulandum eſſe in viis Domini Mich. 6. v. 8. *Indicabo tibi, ô Homo, quid ſit bonum & quid Dominus requirat à te, facere judicium, diligere miſericordiam & ſolicitum ambulare cum Deo tuo;* Contrà verò de electitiis cultibus dicitur Eſa. 1. v. 12. *Quis requiſivit hæc de manibus veſtris?* Pſal. 106. v. 39. *Incitaverunt Deum ſuum adinventionib. ſuis.* Idipſum exemplis μοσχοποιΐας Aaronicæ, Ex. 32. Ephod. Gideonis Jud. 8. cultuũ Baal, Moloch, &c. manifeſtiſſimè comprobatur. Quicunq; cultus expreſsè à Deo rejiciuntur & quorũ autores ob illos puniuntur, illi non poſſunt eſſe verè bona opera. Atqui ἐθελοθρησκείαι expreſsè à Deo rejiciuntur & eorum autores propterea puniuntur. E. Tria ergò ſunt quæ bonor. operum normam ex lege petendam ἐθελοθρησκείας v. improbandas eſſe arguunt. 1. Legis divinæ proprietas, ea enim cùm ſit perfecta bonor. operum regula, non debent excogitari novi cultus. 2. Dei præcipientis autoritas. Penes ſolum Deum αὐτοπάθεια ac ſapientiſſimum eſt jus inſtituendi cultus. Jacob. 4. v. 12. *Unus eſt legislator & judex qui poteſt perdere & liberare.* 3. rationis humanæ cœcitas, ea enim verbi luce deſtituta in meris tenebris verſatur ac horribiliter impingit.

Contrà ἐθελοθρησκείας.

17. Quæ pro ſtabiliendis ἐθελοθρησκείαις contra hæc Scripturæ dicta ſolis radiis ſcripta afferũtur, facilem habent explicat. **Excipit Bellarm. lib. 2. de Sacram. in gen. cap. 32. Eſa. 29. v. 13. Matt. 15. v. 9. fruſtra colunt me, *agi de illis tantùm qui omiſſo Dei mandato docent doctrinas hominum.* &c. utrosque damnat Eſaias, tum qui ore tantùm appropinquabant ad Deum, cor autem eorum longè erat, id eſt, qui tantùm corporali non ſpirituali cultu Deum colebant, tum qui timebant Deum juxta mandata & doctrinas hominum.** Alii excipiunt 1. *Improbari ſolùm ea, quæ ſiunt contra legem.* Reſp. Imò v. prohibetur aliquid addi mandatis Dei, proinde lex divina eſt perfecta bono-

Argumenta pro ἐθελοθρησκείαις. 1. *Improbari ſolùm ea, quæ ſiunt contra legem.*

rum operum regula, nec ulla creatura habet jus aut potestatem instituendi novum cultum Dei aut instituendi opera, quæ pro cultu Dei præstentur, quacunque intentione fiant. *Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito*, dicit Dominus, in quæ verba sic commentatur Vatablus. *Cauſatur Moſes, idèo nihil addendum esse vel demendum verbis Dei, ne non ſerventur præcepta Dei, quod traditiones hominum verbo Dei additæ obſtaculo ſint, ne ſerventur, præcepta enim hominum avertunt à veritate & ſeducunt corda innocentium.* Matth. 15. Christus non illos solùm cultus damnat, qui verbo Dei repugnant (quod jam ante notum erat & à Pharisæis legem perpetuò crepantibus concessum) verùm etiam omnes illos, qui non sunt verbo Dei mandati, id quod apparet ex occasione quæstionis quam tum proponant Pharisæi vers. 2. *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem ſeniorum? non enim lavant manus ſuas, cùm manducant* : Christus primò quidem κατὰ βίαν respondet, *quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?* quasi dicat, reddite mihi primùm rationem, quare vos propter traditiones vestras mandata Domini negligatis, postea pro discipulis meis respondebo : tamen secundo loco in genere concludit, *frustra Deum coli per tales doctrinas, quæ ſunt mandata hominum*, quod testimonio Prophetico in medium adducto confirmat. 2. *Abel & reliqui Patriarcha obtulerunt Deo ſacrificia abſq; expreſſo quodam mandato, quæ tamen Deo placuerunt.* Resp. de tota hac re latè egimus in tractatu de ll. ceremonialibus & forensibus §. 14. ubi ostendimus aliquot argumentis, non fuisse destitutos Patriarchas mandato sacrificandi, licet illius expressa institutio à Mose non describatur. 3. David orat Psalm. 119. v. 108. *ut voluntaria oris ſui grata Deus habeat.* Resp. immediatè sequitur, *& judicia tua doce me*; nequaquam igitur cultus electitios, sed juxta præscriptum legis divinæ factos voluntariorum nomine intelligit. In Hebræo est vox נְדָבָה Nedabah, quæ usurpatur etiam Psalm. 110. v. 3. ac denotat spontaneam illam προθυμίαν ac promtitudinem in renatis, quâ non invitè aut coactè, sed sponte & cum delectatione quadam Deo obœdiunt, sicut & Psalm. 54. v. 8. dicit Propheta Regius בִּנְדָבָה Benedabah *voluntariè* (Benedict. Arias Montanus in devotione) *ſacrificabo tibi & confitebor nomini tuo, quoniam bonum eſt*, 2. Cor. 9. v. 7. *Hilarem datorem diligit Dominus.* Tit. 2. v. 14. *ut mundaret ſibi populum zelotem bonorum operum.* 1. Petr. 5. v. 2. *Paſcite gregem Dei μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ἑκουσίως*, hæc omnia non eò spectant, ut sibi quisque pro libitu excogitet, & eligat opera, quibus Deo serviat, sed sicut Apostolus loquitur in Epistola ad Philem. v. 14. *ut bonum noſtrum non ſit ex neceſſitate, ſed voluntarium* κατὰ ἑκούσιον Augustinus in Psalmo 118. *Benè intelliguntur oris voluntaria ſacrificia laudis, confeſſione caritatis non timore neceſſitatis oblata.* 4. *In lege accepta erant non illa ſolùm ſacrificia, quæ ex mandato offerebantur, ſed & illa præcipuè quæ ex voto vel ſponte offerebantur*, Levitic. 7. v. 16. cap. 22. v. 18. Numer. 15. v. 3. Deuter. 12. v. 11. Resp. in lege extant certæ ordinationes de spontaneis illis oblationibus, quòd fieri possint, quomodo item fieri debeant, quibus conditionibus, quo in loco, ut apparet ex consideratione locorum in argumento adductorum, proinde spontaneæ illæ oblationes in Vet. Test. non fuerunt destitutæ testimonio verbi divini.

2. Patriarcha obtulerunt ſacrificia absque mandato.

3. David voluntaria oris ſui grata haberi petit

4. Quæ ex voto offerebantur, Deo erant grata.

5. *Quicquid ſit eo fine, ut præſtetur Deo honos & obœdientia, eſt cultus Dei, Sed quæ bonâ intentione etiam ſine mandato Dei ſuſcipiuntur, fiunt eo ſine.* Resp. definitio cultus divini est imperfecta. Ut enim aliàs finis non reddit media legitima, sed ad bonitatem finis etiam mediorum bonitatem accedere oportet : ita quoque ut opus aliquod sit cultus Dei, ad illud requiritur non tantùm causa finalis, ut nimirum ad Dei honorem dirigatur : verùm etiam materialis (ut sic loquar) ut scilicet opus sit à Deo mandatum, requiritur causa formalis, ut fiat ex fide; jam verò *fides ex auditu, auditus eſt per verbum Dei*, Roman. 10. v. 17. Sine fide nec persona, nec opera Deo placent. Denique ut fiat à persona per Spiritum sanctum renata ac renovata. Adde quòd ea demum sit intentio bona ac propositum bonum, si quis Deo vult obœdire juxta mandata ejus, hanc divinorum mandatorum regulam quisquis negligit, de verè bono proposito gloriari non poterit. 6. *Maria unxit Chriſtum unguento precioſo & capillis pedes extersit.* Johan. 12. v. 3. *peccatrix lachrymis rigat pedes Chriſti, capillis eos tersit, oſculatur, ungit.* Lucæ 7. v. 38. *Atqui hæc non præſcribuntur in lege.* Resp. Hæc fuerunt partim exteriora signa contritionis, partim officia humanitatis & dilectionis, quibus Christum pro more regionum illarum honorificè tractare voluerunt, nequaquam verò novum cultum instituere. Ratione generis officia illa in lege divina continentur, sicut & 1. Timoth. 5. v. 10. inter opera dilectionis & officii proximo debiti referuntur, *ſi vidua Sanctorum pedes laverit*: ingens ergò discrimen est inter hæc opera, quòd Christo in diebus carnis suæ visibiliter in terris conversanti ex vera dilectione varia pietatis & humanitatis officia hæ mulierculæ exhibuerunt, & quòd Sanctorum statuis ex bona (uti vocant) intentione superstitiosæ mulierculæ candelas accendunt, ad statuas & sepulchra Sanctorum peregrinantur, &c. Adde quòd singularia exempla Sanctorum, qui ex peculiari Spiritus Sancti instinctu & familiari ejusdem alloquio hoc vel illud fecerunt, non possit generalis regula statui. Denique non est prætermittendum, quod in typum sepulturæ suæ unctionem illam esse factam Christus testatur, atque inter opus illud beneficentiæ & ordinarium pietatis cultum, quem ipsi Ecclesia exhibitura sit, manifestum discrimen constituit subjungens : Pauperes semper habetis vobiscum &c. 7. *Renati aguntur Spiritu Dei* Roman. 8. v. 14. *& ambulant Spiritu*, Galat. 5. v. 10. *jam verò Spiritus eſt agens liberrimum, proinde renatorum obœdientia erit libera, non incluſa legis repagulis.* Resp. quamvis renati Spiritu Dei agantur, tamen Spiritus non sine medio eos gubernat, sed verbum Dei est *ministerium Spiritus* 2. Cor. 3. v. 3. ac in Vet. Test. promissioni de donatione Spiritus Sancti disertè hoc additur, *dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam* Jerem. 31. v. 33. unde patet, quòd Spiritus Domini credentes ad legem deducat & juxta ejus præscriptum opera ipsorum dirigat. 8. *Caritas eſt bonor. operum regula. Ergò quæ ex caritate fiunt, licet non ſint à DEO mandata, ſunt bona opera.*

5. ἐθελοθρησκία ſuſcipiuntur bona fine.

6. Exempla teſtantur cultus electitios Deo probari.

7. Spiritus S. quo aguntur renati, eſt agens liberrimum.

8. Caritas eſt regula bonorum operum.

Resp.

Resp. *Caritas est impletio legis.* Rom.13.v.9. Galat.5.v.14.& *summa mandati* 1.Tim.1.v.5. quæ ergò non habent testimonium verbi divini, de illis non potest dici, quod ex vera & sincera Dei caritate proficiscantur. Caritas conjuncta cum prævaricatione præcepti de non excogitandis novis cultibus non est vera, sed fucata& falsa caritas. Ne quidem maritus ratum ac gratum habet omne quod conjunx ex caritate sese facere profitetur, nisi conveniat cum tabulis legum conjugii. De operibus, quæ fiunt mandato Ecclesiæ, hoc est, Præsulum, maximè verò Pontificis Romani alius erit differendi locus, hac vice unicum illud monemus, constitutiones Ecclesiasticas ἰυταξίαν καὶ ἰυχημοσύνην in rebus adiaphoris spectantes distinguendas esse ab ἐντάλμασι humanis, quæ propriè & directè ipsum Dei cultum concernunt, hoc est, cum opinione absolutæ necessitatis, cultus atque meriti à Præsulibus ECCLESIÆ obtruduntur.

Quo sensu fides dicatur bonorum operum forma.

18. Cæterum cùm ipsa quoque renatorum opera sint imperfecta & immunda (neque enim assequuntur summum illum perfectionis gradum in lege divina præscriptum, neque ab adhærentibus pravæ concupiscentiæ sordibus & peccati reliquiis sunt penitùs libera, ut paulò pòst pleniùs docebitur) ideò ut Deo placeant, necesse est fidem in Christum accedere, propter quem fide apprehensum non solùm persona, sed etiam bona opera renatorum Deo placent, inde est, quòd fides dicitur forma bonorum operum in renatis. Sanè conformitas cum lege est vera & propriè dicta bonorum operum absolutè consideratorum forma, sed cùm perfecta illa cum lege conformitas in hac vita, ne quidem in renatorum operibus inveniatur, ideò in Evangelio ostenditur, propter Christum Mediatorem fide apprehensum renatorum opera Deo placere atque ab ipso acceptari, quemadmodum obœdientiam filii gratam ac ratam habet parens, licet in sese sit imperfecta. Quò pertinet dictum Evagrii Episcopi Antiocheni, quod Philippus Melanchton allegat : *Bona opera placere Deo ἀφαγμάτως τῆς πίστως.* Fides ergò ad

Quot modis concurrat fides ad bona opera renatorum.

opera renatorum multis modis concurrit: 1. *ratione notitiæ.* Deus in verbo per Spiritum sanctum voluntatem suam nobis revelavit, ex hac luce verbi oritur in cordibus nostris lux fidei. Roman.10. v.17. *Fides est ex auditu, auditus autem per verbum Dei*, absque hac luce verbi & fidei semper cogitat mens humana, quis scit, an hoc quod agas, placeat Deo, an sit verè bonum opus ? ergò ut opera verè bona & Deo grata

1.

fiant, requiritur lux verbi & fidei. 2. *ratione fiduciæ*; Evangelium docet, nos reconciliari Deo ac in filios ab ipso adoptari propter Christum, hunc igitur fides apprehendit ac statuit, propter ipsum & nos & opera nostra Deo placere, hæc fiduciæ certitudo requiritur omnino in bonis operibus, ut hæsitatio & fluctuatio conscientiæ excludatur, ideoque cum Apostolus Roman. 14. v.23. docuisset, nihil esse fluctuante & hæsitante conscientiâ faciendum, addit generalem regulam, *Quicquid non fit ex fide, peccatum est*, quia certitudo illa in conscientia non habet locum absque fide, quæ sola conscientiam nostram confirmat, quòd propter Christum peccata nobis remittantur & opera nostra Deo placeant. 3. fides est insuper *efficiens bonorum operum*, ita enim describitur Galat.5. v.6. quòd sit ἐνεργουμένη *per caritatem.* Fide datur Spiritus sanctus atqui bona opera sunt *Fructus Spiritus* Galat.5. v.22. Ergò etiam sunt fructus fidei. Fide coram Deo justificamur. Atqui bona opera sunt *Fructus justitiæ.* Phil.1. v.11. Ergò etiam sunt fructus fidei. Fides est essentialis ac potissima pars pœnitentiæ. Atqui bona opera sunt *Fructus pœnitentiæ.* Matth.3.v.8. Ergò etiam sunt fructus fidei. *Per fidem Christus habitat in cordibus nostris*, Ephes.3.v.17. Atqui *manet in Christo & Christus in eo, hic fert fructum copiosum*, Johan.15.v.5. Ergò bona opera sunt fructus fidei. *Justus vivit ex fide*, Habac.2. v.4. ac renati *in Fide vivunt Filij Dei*, Galat. 2. v. 20. Atqui bona opera sunt effectus & fructus vitæ spiritualis. Ergò etiam fidei. Inde fides ab August.Epist.143, vocatur *radix & mater bonorum operum*, Gregorius homil.19. in Ezech. *vestibulum per quod ad opera pervenitur.* 4. Denique cùm opera renatorum ex se & in se non sint modis omnibus perfecta, ideò fides in Christum, vel potiùs Christus ipse eorum imperfectionem & nævos adhærentes tegat oportet, quo sensu fides dicitur veluti anima ac forma bonorum operum, quippe à qua & rem & appellationem bonitatis fortiuntur. Hebr.11.v.6. *Sine fide impossibile est Deo placere.* Roman.14. v.23. *Quicquid non fit ex fide, peccatum est.* 1.Petr.2.v.5. *Ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, &c. sacerdotium sanctum offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Christum*, Lutherus tom.4.latin. Jenens.fol.403. *Omnia nostra Deo placent, non propter meritum seu dignitatem aliquam nostram, sunt enim omnia pollita, sed propter donum fidei, quòd credimus in Christum.* ** *Forma intrinseca bonorum operum est ipsa convenientia cum lege Dei seu* ἐννομία, *extrinseca, à qua denominantur Deo accepta, est fides, quatenus opera nostra placent Deo propter Christum. Illo respectu legaliter, hoc Evangelicè bona dici possunt, illa ratione habent esse absolutum, hâc respectivum. Et* ἐννομία *est forma constituens, πίστις assistens.* Tam. **

19. Hoc ergò volumus quando fidem bonor. operum formam esse dicimus, quòd Christus Mediator verâ fide apprehensus, & hominem & opera ejus Deo accepta reddat, quòd propter Christum non solùm persona Deo fide reconcilietur, sed etiam opera credentis Deo placeant, quòd fide in Christum detur remissio peccatorum non solùm præcedentium, sed etiam infirmitatum adhærentium, quæ ipsa bona opera contaminant. Nequaquam verò hoc sensu intelligendum est, fidem esse bonorum operum formam, quasi Christi justitia & satisfactio ita imputetur operibus, ut per nostra illa opera in Dei judicio justificemur : *cùm enim ipsa* (ut cum D.Luth.loquamur) *justificari indigeant, utiq; nos justificare non poterunt.* Placent Deo renatorum opera, sed non placant Deum : inde quidam distinguunt inter acceptationem personæ & operum. Quamvis enim una eademq; causa sit acceptationis personæ & acceptationis operum, videl. Christus fide apprehensus, tamen acceptationem personæ ab acceptatione operum differre dicunt tribus potissimùm modis 1. *fine & effectu.* Acceptatio personæ fit ad adoptationem filiorum Dei & hereditatem vitæ æternæ : acceptatio operum tantùm ad μισθαποδοσίαν gratuitam. 2. *ordine causæ & effectus*, quia

Acceptatio personæ & operum quomodo differat.

1.

2.

quia acceptatio operum eſt fructus conſequens acceptationem perſonæ, vim omnem ab illa mutuans, eidemque ut fulcro & fundamento innitens, ita ut ſine illa hæc non poſſit conſiſtere.

3. 3. *diversâ conſideratione fori divini.* Nam in foro juſtificationis perſonæ Deus primùm cum peccatore ad tribunal ſuum vocato agit pro rigore juſtitiæ ſuæ, ſeveriſſimè ab eo exigens perfectiſſimam cum lege conformitatem, nec eundem niſi per fidem juſtitiaChriſti ornatum juſtum reputat, in filium adoptat & Spiritu adoptionis donat: In foro autem approbationis bonorum operum Deus cum homine agit, non ut cum ſervo aut reo, ſed ut pater cum filio, nam propter perſonam fide ſibi reconciliatam primitias novæ obœdientiæ ex gratia paterna in optimam partem interpretatur, exoſculatur, & præclariſſimis encomiis ac præmiis juſtitiæ ornat. Flacius in defenſ. Confeſſ. Antuerp. contra Tilcetanum cap. de Juſtificat. pag. 120. & ex eo D. Schilterus in diſputat. de bonis operibus theſi 67. & ſequentibus.

Finis bonor. operū.

20. Finis bonorum operum ultimus ac principalis eſt Dei gloria, quod adeò verum eſt, ut quicquid non dirigatur ad hunc finem, id quamvis videatur, tamen non ſit verè bonum opus. Auguſtin. lib. 4. contra Julianum cap. 3. *cum facit homo aliquid ..vi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur. Vera virtutes Deo ſervientin hominibus, a quo donantur hominibus. Quicquid igitur bonis fit ab homine, & non propter hoc fit propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit, & ſi ab officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.* Hunc bonorum operum finem proponunt ſequentia Scripturæ dicta: Pſalm. 115. v. 1. *Non nobis Domine, non nobis, ſed nominituo da gloriam.* Jerem. 9. v. 23. *Sic dicit Dominus: non glorietur* (אַל יִתְהַלֵּל Al jithallel non laudet ſe) *Sapiens in ſapientia ſua, neque glorietur dives in divitiis ſuis.* v. 24. *ſed in hoc glorietur, quod meſciat & cognoſcat* Matth. 5. v. 16. *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* 1. Corinth. 10. v. 31. *Omnia in gloriam Dei facite.* Philip. 1. v. 11. *repleti fructibus juſtitiæ per Jeſum Chriſtum in laudem & gloriam Dei.* 1. Petri 2. v. 9. *Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis ut virtutes annuncietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen ſuum.* v. 12. *ut ex bonis operibus vos conſiderantes glorificent Deum* cap. 4. v. 11. *Si quis miniſtrat, tanquam ex virtute, quam præbet Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jeſum Chriſtum.* Intermedius ac ſecundarius bonorum operum finis eſt ſalus proximi atque inprimis Eccleſiæ Philip. 2. v. 4. *Nemo quod ſuum eſt, quærat, ſed quod alterius.* Tit. 3. v. 14. *Diſcant & noſtri bonis operibus præeſſe ad uſus neceſſarios* (εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας) *ne ſint infrugiferi* 1. Joh. 4. v. 21. *Hoc mandatum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.*

21. Expoſitis bonorum operum cauſis, reſtat, ut de adjunctis & effectis eorum pari perſpicuitate agamus, ubi occurrunt hæ quæſtiones pertractandæ, an bona opera ſint neceſſaria; an ſint perfecta; an præmiis afficiantur; an ſint meritoria illorum præmiorum? Quod ad primam quæſtionem attinet, *An bona opera ſint neceſſaria,*

De neceſſitat. bonor. operum.

obſervandum eſt, varias eſſe ſpecies neceſſitatis, enumerabimus hoc loco eas ſolùm, quæ ad explicationem hujus quæſtionis accommodari poſſunt. Ariſtotel. 5. Metaph. cap. 5. *Violentum dicitur neceſſarium, quare etiam triſte: omnis namque neceſſaria res triſtis eſt & vis neceſſitas quædam eſt.* Albertus libr. 11. anim. tract. 1. cap. 3. fol. 120. *Neceſſarium eſt. 1. Sine quo non contingit eſſe vel fieri rem, ſicut id quod eſt concauſale ad eſſe vel fieri; & hæc eſt neceſſitas ſuppoſitionis. 2. ſine quibus bonum eſſe, quod intenditur, non contingit & ſine quibus non contingit malum expellere. 3. vim faciens, ſicut coactus dicitur ex neceſſitate facere. 4. quod non contingit ſe aliter habere ſicut propter præmiſſas ſequitur concluſio, ad quod neceſſarium etiam alia reducuntur.* Thom. part. 3. quæſt. 14. Artic. 2. *eſt neceſſitas coactionis, quæ fit ab agente extrinſeco; & eſt neceſſitas naturalis, quæ conſequitur principia rei naturalia.* Biel. 3. ſentent. diſtinct. 16. quæſt. un. *Notandum, quod multiplex eſt neceſſitas. Eſt enim neceſſitas abſoluta, vel ſimpliciter dicta, cujus ſcil. oppoſitum includit contradictionem. Alia eſt neceſſitas violentiæ ſeu coactionis, qualis eſt neceſſitas corruptionis ligni poſiti in ignem, quod violenter ab igne corrumpitur. Tertia eſt neceſſitas finis ſive conditionata, ſic neceſſarium eſt ad finem, ſine quo finis haberi non poteſt.* ** Alia *neceſſitas* eſt βιαστικὴ *violenta*, alia προσταξικὴ *præceptionis.* Priore ſenſu opera piorum non ſunt neceſſaria, ſed libera, quia proficiſcuntur à ſpiritu ſpontaneo &c. Aug. in Pſal. 77. *Non tanquam ex neceſſitate ſed voluntariè Dei legib. ſerviant.* ἀλλὰ βιαστικὴν φύσιν τὸ καλὸν inquit Damaſc. libr. 4. orthod. fid. cap. 20. ergò non intelligitur neceſſitas βιαστικὴ ſed ἀδιαστος, ἡγεμονικὴν, προσταξικὴν καὶ κυριευτικὴν. **

Quot modis Scriptura Neceſſitatis terminus in hac quæſt. ſumatur.

22. Dn. Chemnit. p. 3. Locorum de bonis operibus q. 4. p. 49. utiliter monet, Scripturam vocabulo Neceſſitatis quatuor potiſſimũ modis uti, quantum quidem ad hanc quæſtionem attinet. 1. pro eo, quod tanquam ad juſtitiam & ſalutem neceſſarium exigitur. Hoc ſenſu Act. 15. v. 5. illi, qui erant de ſecta Phariſæorum, urgebant neceſſitatem obſervationis legis; & Gal. 2. v. 4. cap. 6. v. 12. Pſeudo Apoſtoli urgebant neceſſitatem circumciſionis inter gentes. 2. vocabulum Neceſſitatis in quibusdam Scripturæ locis ſignificat vel coactionem, vel involuntarium aliquid, quando vel ab invitis, vel ab involuntariis præter animi ſententiam aliquid externi operis extorquetur. 2. Cor. 9. v. 7. *Non ex triſtitia aut neceſſitate.* Epiſt. ad Phil. v. 14. *ut ne velut ex neceſſitate bonum tuum eſſet.* 3. Utitur Scriptura vocabulo Neceſſitatis pro eo, quod non eſt adiaphoron ſeu arbitrariũ, ſed debitum ratione mandati & voluntatis divinæ. Act. 14. v. 46. *Neceſſariũ erat Judæis primùm loqui.* & cap. 15. v. 21. *Viſum eſt nihil ultra imponere nobis oneris, quàm hæc neceſſario.* Rom. 13. v. 5. *Neceſſitate ſubditi eſtote.* 1. Cor. 9. v. 16. *Si evangelizavero, non eſt mihi gloria, neceſſitas enim mihi incumbit.* 4. Sæpius generaliter uſurpatur p neceſſitate cõſequentiæ, quam vocant imũtabilitatis. Heb. 7. v. 12. *translato ſacerdotio, neceſſe eſt ut & legis translatio fiat.* It. pro eo, quod certas & graves cauſas habet, cur non ſit omittendũ, ſed faciendum. Phil. 1. v. 24. *Permanere in carne neceſſarium propter vos.*

Quare & quomodo bona opera ſint neceſſaria.

23. Quamvis igitur bona opera non ſint dicenda neceſſaria primo & ſecundo modo, ex eo tamen nondum ſequitur, quòd abjiciendus ſit uſus

uſus vocabuli Neceſſitatis in doctrina de bonis operibus, cum in tertia & quarta ſignificatione bona opera & ſint & debeant dici neceſſaria. 1. Quia analogia fidei docet, renatis non eſſe liberum vel arbitrarium relictum, an velint Deo in bonis operibus ſervire, nec ne? ſed bona opera neceſſaria eſſe multis de cauſis paulò pòſt exponendis, atque hanc eſſe ſeriam & perpetuam Dei voluntatem, ut creatura rationalis obœdiat creatori, quod obœdientiæ debitum non tollitur per Evangelii prædicationem aut fidem. Roman.3.v.30. *Num legem deſtruimus per fidem? abſit, ſed legem ſtabilimus.* 2. Quia ipſa Scriptura non ſolùm æquipollentibus vocabulis, ſed ipſo etiam neceſſitatis termino in hac quæſtione utitur. Matth.23.v.13. *hæc oportuit facere & illa non omittere.* Luc.17.v.10. *quod debuimus facere, fecimus.* Rom.8.v.12. *fratres debitores ſumus, non carni, ſed ut ſecundum Spiritum vivamus.* cap.13. v.8. *Nemini quicquam debeatis, niſi ut invicem diligatis.* Act.5.v.29. *oportet Deo magis obœdire quam hominibus.* 1.Tim.3.v.2. (δεῖ) *oportet Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem.* 1.Joh.4. v.11. *Nos debemus alterutrum diligere.* Vocabulum Neceſſitatis extat in ſequentibus dictis. Actor.14. v.28. *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil ultra vobis onoris imponere quàm hæc neceſſaria,* Rom.13. v.5. *Neceſſitate ſubditi eſtote.* 1.Cor.9. v.16. *Væ mihi, ſi non evangelizavero, neceſſitas enim mihi incumbit.* 3. Negare, quòd bona opera ſint neceſſaria furoribus Antinomorum, Libertinorum, adeoque quorumcunq; ἐργομίσων fomenta præbet. ** De Carpocratianis teſtatur Irenæus lib.1. cap.24. *eos tantâ fuiſſe inſania effranatos, ut omnia quæcunque irreligioſa & impia poteſtatem ſe habere operandi dicerent, ſolâ enim humanâ opinione negotia mala & bona definiverunt.* De Simone Mago refert Theodoret.lib.1.hæret.fab. *quod omnium operum quorumcunq; invexerit licentiam.* Circa annum Chriſti 1314. Begardi aliàs Biſochi *hominus imperfecti eſſe dicebant in virtutum operibus exerceri, nulla hominis opera præſtanda, cùm perfectionis ſtatum in hac vita attigiſſet.* ** Antinomi vivente adhuc Luthero propoſitioni illi, quòd bonâ ſint neceſſaria (quâ Doctor Lutherus in diſput.contra Eccium in libro de votis Monaſticis, in comment.Epiſtol. Galat. & alibi paſſim utitur) bellum indixerant, ſed tunc autoritate & vigilantiâ ipſius repreſſi ſunt, poſtea verò certamen illud recruduit, in quo propoſitio de neceſſitate operum ab Antinomis ignominiosè fuit exagitata, ſed ab Orthodoxis defenſa. Vide Schleidanum libr.9. Hiſtor. Monet autem Philippus in Forma Concordiæ Wormatiæ ſcripta, quæ habetur tom.4. operum pag.811. pernicioſum ac furioſum illum errorem aliter refutari non potuiſſe, nec adhuc poſſe, niſi hæc loquendi formula retineatur. ** Antinomorum ac Libertinorum verba recitat Lutherus in lib.de Concil. *ſi es adulter, ſcortator, uſurarius, avarus, aut aliis pollutus peccatis, ſi tantùm credis, ſalvus es.* ** Libertini, Chriſtianâ libertate abuſi, opinabantur nihil intereſſe, ſive mala ſive bona quis agat, ſecuti Valentinianos, de quibus Irenæus lib.1. cap.9. & Epiphanius lib.1.tom.2.hæreſ.31.pag.85. referunt, quod dixerint, *bona opera eſſe quidem ad ſalutem neceſſaria, ſeipſos verò non per opera, ſed propterea quòd ex Naturâ ſpirituales ſint, penitus & omninò ſalvari & in quibuscunq; materialibus actionibus verſentur, minimè ladi, unde etiam interdicta omnia ſine cpide fecerint.* Item Eunomianos, Magiſtrum ſuum Eunomium corpore & animo leproſum ſecutos, de quo Auguſt.hæreſ.cap.54.refert, quod *uſq; adeo bonis operibus fuerit inimicus, ut nihil cuiquam obeſſe quorumlibet perpetrationem & perſeverantiam peccatorum aſſeveraverit, ſi modò fidei, quàm docebat ipſe, particeps eſſet.* Quò referendi ſunt Simoniani, de quib.Iren.lib.1.cap.12. Carpocratiani, de quibus ibid.cap.24. 4.Neceſſitas bonorum operum ideò urgenda eſt, ne ſtudium eorum in renatis langueſcat, ſunt enim ex parte adhuc *carnales* Rom.7.v.14. proſpiciendũ igitur ſedulò, ne libertatem Spiritus mutent in carnis licentiam. 5. Auguſtana Confeſſio ejusdemq; Apologia diſertè utuntur Neceſſitatis vocabulo atq; addunt perſpicuam declarationem, quomodo dicantur opera neceſſaria: ſic enim loquitur Confeſſio Art.6. *Docent, quòd fides illa debeat bonos fructus parere & quòd oporteat bona opera mandata à Deo facere, propter voluntatem Dei, non ut confidamus per ea opera juſtificationem coram Deo mereri.* Art.20. *Docent noſtri, quòd neceſſe ſit bona opera facere, non ut confidamus per ea gratiam mereri, ſed propter voluntatem Dei.* Apolog. Confeſſ.ſub titul.reſpon.ad argum.adv. *Facienda ſunt bona opera propter Mandatum Dei. It.ad exercendam fidem, item propter confeſſionem & gratiar. actionem. Propter has cauſas neceſſario fieri debent bona opera.* Ibid. *Nos ſentimus ac docemus, bona opera neceſſario facienda, debet enim ſequi fidem inchoatæ legis impletio.* &c.

24. ** *Cauſæ propter quas faciendæ bona opera.* 1.Sacræ Scripturæ autoritas. Tit.2.v.14.Epheſ.2. v.10. 2.Fidei proprietas.Galat.5.v.6.Jac.2.v.17. 3.ipſa neceſſitas.** Cauſæ verò, propter quas bona opera neceſſaria ſunt, enumerari poſſunt complures; referuntur autem commodiſſimè ad tres claſſes, ita ut quædam reſpiciant Deum; quædam proximum, quædam noſipſos. Reſpectu Dei multis modis neceſſaria ſunt opera bona, utpote 1.quia hæc eſt ſeria & perpetua ipſius voluntas ac mandatum, ut in bonis operibus ambulemus. Levit.11.v.44. cap.19.v.2. *Sancti eſtote ſicut ego ſanctus ſum.* Eſa.1.v.17. *Quieſcite perverſè agere, diſcite benè agere.* Ezech.20.v.19. *In præceptis meis ambulate.* Joh.13.v.34. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis vos invicem.* 1.Theſſ.4.v.3. *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.* 1.Joh.4.v.21. *Hoc mandatum accepimus ab eo, ut qui diligit Deum, etiam fratrem diligat.* Quò etiam pertinet illud, quòd bona opera Deo placeant, quæcunq; enim Deus præcipit, ea etiam ipſi placent. Act.10.v.35. *In omni gente, qui timet Deum, & operatur juſtitiam, acceptus eſt illi.* Coloſſ.1.v.10. *ambuletis dignè Deo εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν.* 2. Deus eſt Creator & Dominus, nos ipſius creaturæ atque ſervi, æquum igitur eſt, ut obœdientiam ipſi præſtemus. Mal.1.v.6. *Servus honorat Dominum ſuum, ſi ego Dominus, ubi timor mei?* 3. Deus eſt Pater, nos ipſius filii, patriſſemus igitur. Matt.5.v.44. *Diligite inimicos veſtros, benefaciteis, qui oderunt vos,* &c. v.45. *ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cœlis eſt.* Eph.5.v.1. *Eſtote imitatores Dei ſicut filii cariſſimi.* Col.1.v.10. *ambuletis dignè Deo per omnia placentes in omni opere bono fructificantes.* 1.Petr.1.v.14. *quaſi filii obœdientiæ:* Nazianz.in orat.de S.Baptiſ. ἴσχυσον καλὸν, ὅτι καλὸν τῷ παρὲ πείθεσθαι, κἂν εἰ σοὶ μισὸν ἐνίοις μᾶλλον, τοῦτ' αὐτὸ μισθὸς τὸ τῷ παρὲ

Cauſæ propter quas neceſſaria ſint bona opera.
1. Reſpectu Dei.

χαθί-

...ctum. 4. Hoc fine ſumus per Chriſtum redempti, ut bonè operemur. Luc. 1. v. 74. *ut liberati de manu inimicorum noſtrorum ſerviamus ipſi ſine timore.* v. 75. *in ſanctitate & juſtitia coram ipſo.* 2. Cor. 5. v. 15. *Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, ut & qui vivunt, jam non vivant ſibi, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt.* Eph. 2. v. 10. *Ipſius ſumus factura, creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus.* Tit. 2. v. 14. *dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem ſectatorem bonorum operum.* 1. Pet. 2. v. 24. *Chriſtus peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, ut peccatis mortui juſtitiæ vivamus.* Condidit Deus hominem, non ut eſſet otioſus, ſed ut indeſinenter bona & utilia operaretur; hunc finem noſtræ creationis Satan inducto peccato pervertit, Chriſtus autem eum in ordinem reſtituit; per hunc regeneramur, ut ſimus nova creatura & bonorum fructuum feraces, in conſortium Eccleſiæ vocati. Duplici autem nomine opus redemtionis ad bona opera nos hortatur, tùm quia eſt inſigne teſtimonium dilectionis Dei & Chriſti, quam dilectione rependere æquiſſimum eſt, tum quia de magnitudine iræ divinæ adverſus peccata teſtatur, quæ non niſi ipſius Filii Dei ſanguine extingui potuit; æquum igitur eſt, nos peccata odiſſe. 5. Ideò etiam per Spiritum ſanctum ſumus regeniti, juſtificati & ſanctificati, ut in bonis operibus ambulemus. 1. Cor. 6. v. 11. *Et hæc quidam fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri.* Gal. 5. v. 25. *Si Spiritu vivimus, Spiritu etiam ambulemus.* Epheſ. 4. v. 1. *Ambuletis dignè vocatione, quâ vocati eſtis.* v. 30. *ne contriſtetis Spiritum, quo obſignati eſtis.* 1. Theſſ. 4. v. 7. *non vocavit nos Deus ad immunditiem, ſed ad ſanctificationem.* 1. Pet. 2. v. 20. *Si benefacientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum.* v. 21. *in hoc enim vocati eſtis.* 6. Operibus noſtris Deus glorificatur, jam verò Dei gloriam in omnibus ſpectare convenit. Matth. 5. v. 16. *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant bona opera veſtra, & glorificetur Pater veſter cœleſtis.* 1. Cor. 10. v. 31. *Omnia ad gloriam Dei facite.* 1. Petr. 2. v. 12. *Converſationem inter gentes habete bonam, ut in eo, quòd detrahunt vobis tanquam malefactoribus, ex operibus bonis vos conſiderantes glorificent Deum in die viſitationis.* Duplici autem nomine per bona opera glorificatur Deus, nam & nos bonis operibus cum celebramus, & alii ea videntes ipſum nobiscum celebrant. Agapetus in expoſit. parænet. tom. 1. orthodoxograph. p. 183. ἰυχαειςίαν ζητεῖ (ὁ θεὸς) παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τῶν δεδομένων ἀγαθῶν προφορὰν ἀλλὰ τὴν δι' ἔργων εὐσεβῶν προσφοράν. *Gratitudinem Deus à nobis exigit, non quæ verborum blandorum prolatione, ſed quæ actionum piarum oblatione peragitur*; cui affine eſt illud Chryſoſt. homil. 4. in 1. ad Tim. col. 1452. *Gloria Deo non verbis redditur, quia & ipſe non verbis nos honoravit, ſed rebus ac operibus, ſic & nos honoremus ipſum per opera.* 7. Cavendum eſt, ne ſanctiſſimum Dei nomen & verbum ipſius propter nos malè audiat. Rom. 2. v. 24. *Nomen Dei per vos blaſphematur inter gentes.* 1. Tim. 6. v. 1. *Servi dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini & doctrina blaſphemetur.* Tit. 2. v. 5. *adoleſcentulæ viros ſint ſubditæ &c. ut non blaſphemetur verbum Dei.* Huc pertinent graves illæ obteſtationes Phil. 1. v. 27. *ambuletis dignè Evangelio Chriſti.* Tit. 2. v. 10. *Ornate doctrinam Servatoris in omnibus.* 8. Deniq; exemplum Chriſti in diebus carnis ſuæ converſantis ad imitationem nobis eſt propoſitum. Matth. 11. v. 29. *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.* Johan. 13. v. 15. *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis ita & vos faciatis.* Philip. 2. v. 5. *Idem affectus ſit in vobis, qui fuit in Chriſto.* 1. Petr. 2. v. 21. *Chriſtus reliquit nobis exemplum, ut ſequamur veſtigia ejus.* 1. Johan. 2. v. 6. *Qui dicit ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulavit, & ipſe ambulare.* Juſtinus apol. 2. pag. 49. in Græc. οἱ ἂν μὴ ἐνείσαντας βιῶντες ὡς ἐδιδάχθη (ὑπὸ χριστοῦ) γνωρίζεσθαι μὴ ὄντες χριστιανοὶ, καὶ λέγωσιν δεῖ γλάττης τὰ τοῦ χριστοῦ διδάγματα.

25. Reſpectu proximi neceſſaria ſunt bona opera 1. ut noſtris officiis eum pro virili juvemus Tit. 3. v. 14. *Diſcant noſtri bonis operibus præeſſe uſus neceſſarios, ne ſint infrugiferi.* Societas humana conſervatur mutuis officiis & in corpore Chriſti myſtico membrum unum debet alteri ὑπηρεσίαν Epheſ. 4. v. 16. Anſhelmus libr. de ſimil. cap. 180. *Quia perſonaliter Deo non poſſumus reddere, non enim hic perſona ejus eget, oſtendit nobis quibus debeamus reddere, dicit: mando vobis, ut diligatis vos invicem.* 2. ut bono exemplo ipſi præluceamus Phil. 2. v. 15. *in medio nationis prava & perverſa lucetis, ſicut luminaria in mundo.* Oecumen. in cap. 2. Tit. ἵνα πολὺν ἀναγκαῖον διδασκαλεῖον ὁ βίος αὐτῶν ᾖ τοῖς ἐθέλουσι. 3. ut alios lucrifaciamus, hoc eſt, ad veram doctrinam & pietatem invitemus. 1. Pet. 3. v. 1. *Mulieres ſubditæ ſint viris, ut & ſi qui non credunt verbo, per mulierum converſationem ſine verbo lucrificant.* v. 2. *conſiderantes in timore caſtam converſationem veſtram.* 4. ut vitemus ſcandala Matth. 18. v. 7. *væ homini illi, per quem ſcandalum venit.* 1. Cor. 10. v. 32. ἀπρόσκοποι *ſine offendiculo eſtote Judæis & gentibus & Eccleſiæ Dei.* 2. Cor. 6. v. 3. *Nullam nullâ in re prabentes offenſionem, ne vituperetur miniſterium.* Hebr. 12. v. 15. *Conſiderate, ne quis deſit gratiæ Dei, ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans impediat & per illam inquinentur multi.* 5. Ut benefaciendo improbis calumniatoribus os obturemus. Tit. 2. v. 7. *In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum.* v. 8. *ut is qui ex adverſo eſt, vereatur, nihil habens malum dicere de vobis.* 1. Pet. 2. v. 12. *Converſationem habentes bonam, ut in eo, quòd detrahunt vobis tanquam malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes glorificent Deum, &c.* 1. Pet. 3. v. 16. *cum modeſtia & timore conſcientiam habentes bonam, ut in eo, quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur veſtram bonam in Chriſto converſationem.* Lact. lib. 5. inſt. cap. 9. *Cum videant* (Ethnici) *& ſe & ſuos ea quæ diximus, gerere, noſtros autem nihil aliud operari niſi æquum & bonum, poterant ſi quid ſaperent ex hoc intelligere & illos qui bonum faciunt, pios eſſe & ſe impios, qui nefanda committunt, neque enim fieri poteſt, ut qui in omnibus vitæ ſuæ actionibus non errant, in ipſa ſumma errent, hoc eſt, in religione quæ rerum omnium caput eſt.*

2. *Reſpectu proximi.*

26. Reſpectu noſtri neceſſaria ſunt bona opera 1. ut novitate vitæ teſtemur, nos eſſe novam creaturam in Chriſto, 2. Cor. 5. v. 17. *Si quis eſt in Chriſto, eſt nova creatura.* Gal. 6. v. 24. *Qui ſunt Chriſti, carnem crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis*, atque ut ambulando tanquam filii lu-

3. *Reſpectu noſtri.*

cis

cis, ereptos nos è tenebris esse comprobemus. Ephes. 5. v. 8. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filij lucis ambulate*, ut spirituales hostias offerendo nos veros Dei sacerdotes demonstremus Rom. 12. v. 1. *Exhibete corpora vestra hostiam viventem sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.* 2. ut veros fidei fructus exeramus atq; hoc modo vocationem nostram firmam faciamus Jacob. 2. v. 18. *Ostende mihi fidem tuam ex operibus* 2. Pet. 1. v. 10. *Studete vocationem & electionem vestram firmam facere*, quò pertinent dicta, quæ testantur fidei & bonorum operum vinculum esse perpetuum, 3. ut suspicionem hypocriseos amoliamur, nec nos ipsos atque alios falsâ persuasione decipiamus. 1. Joh. 2. v. 4. *Qui dicit se nosse Deum & mandata ejus non custodit, mendax est, & veritas non est in eo.* cap. 3. v. 18. *Diligamus non verbo, neque linguâ, sed opere & veritate.* v. 19. *in hoc cognoscimus, quia ex veritate sumus.* 4. ut vitemus pœnas temporales & æternas malis operibus & ἀιρέσει constitutas Matth. 3. v. 10. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, exciditur & in ignem mittitur.* Roman. 8. v. 13. *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* 1. Cor. 6. v. 9. *Nolite errare nec fornicarii, nec idololatræ, nec adulteri &c. regnũ Dei possidebunt.* Col. 3. v. 6. *propter hæc* (fornicationem, immunditiem, libidinem, pravam concupiscentiam &c.) *ira Dei venit super filios incredulitatis.* 3. ne per peccata excutiamus fidem, contristemus Spiritum sanctum & amittamus Dei gratiam 1. Tim. 1. v. 19. *habentes fidem & bonam conscientiam, quam quidam repellentes naufragium fidei fecerunt.* Ephes. 4. v. 30. *Ne contristetis Spiritum sanctum quo obsignati estis*, quâ de re plura suo loco. 6. Deniq; ut corporalia & spiritualia præmia à Deo consequamur Esa. 3. v. 27. *Dicite justis, quia bonum eis, quia fructum operum suorum comedent.* 1. Tim. 4. v. 8. *Pietas ad omnia utilis est habens promissionem præsentis & futuræ vitæ.* Tales promissiones in Propheticis & Apostolicis scriptis extant longè plurimæ.

Quot modis necessaria sunt bona opera.

27. Ex his facilè apparet, bona opera non uno modo esse necessaria; siquidem occurrit hic 1. *necessitas mandati*, quia in Decalogo exigit Deus bonorum operum studium. 2. *Necessitas debiti* ex priori orta, quia Deo ut creatori, redemtori, ac sanctificatori nostro debemus hoc filiale obsequium; proximo etiam debemus omnia humanitatis studia & dilectionis officia. 3. *Necessitas ordinis*, quia perpetuus manet justitiæ ordo, ut creatura rationalis creatori obœdiat. 4. *Necessitas consequentiæ*, quia fidem bona opera perpetuò comitantur & sequuntur. 5. *Necessitas hypotheseos*, quia nisi velimus fidem excutere, gratiam Dei & æternam vitam amittere, pœnas omnis generis accersere, vacandum est bonorum operum studiis. Huic necessitati adjungit Dn. Philippus bonorum operum dignitatem atque utilitatem, ubi per dignitatem non intelligendum est quoddam meritum vel gratiæ divinæ, vel justitiæ, vel salutis æternæ, nec perfectio quædam bonorum operum coram Dei judicio, nec causalitas in articulo justificationis, sed gratuita Dei acceptatio quâ renatorum obœdientiam ex fide profectam ratam ac gratam habet, eandemq; gratuitis præmiis afficit. Itemque quòd opera sint fructus Spiritus in renatis habitantis & inchoata quædam legis completio in futura vita perficienda, quo sensu Div. Lutherus in cap. 3. Epist. ad Galat. scribit, *extra causam justificationis bona opera nunquam satis magnificè commendari posse.* Utilitas complectitur præmia præsentis & futuræ vitæ, quæ Deus ex gratia bonis operibus reddenda esse promisit. D. Huterus in explic. Form. Conc. art. 4. p. 432. tribus illis (quæ in Scriptis Symbolicis & Lutheri proponuntur) causarum classibus addit alias duas. *Ex consideratione* (inquit) *earum personarum, ad quas nostræ actiones directæ sunt, quinq; oriuntur classes causarum, propter quas bona opera facienda sunt, vel enim cum Deo agimus, vel cum Angelis, vel cum proximo, vel cum nobismetipsis, vel cum Diabolo. Respectu Dei necessaria sunt bona opera, ut is à nobis colatur, ac nostram ei obœdientiam ac gratitudinem probemus. Angelorum gratiâ facienda sunt bona opera, ne eos offendamus, quâ nobis additi sunt custodes. Proximi gratiâ facienda sunt bona opera, ne nostro exemplo alios offendamus vel in impietate confirmemus. Nostri causâ facienda sunt, ut fidem nostram exerceamus, pœnas vitemus, præmia consequamur, &c. Tandem Diaboli causâ facienda bona opera, ne per impietatem & securitatem hospitium ipsi in cordib. præbeamus.* Hęc illa. Possunt autem duæ illæ classes ad usitatam causarum enumerationem referri hoc modo: Angeli non offenduntur nostris operibus, nisi iisdem Deus offendatur, quisquis ergò ex vero Dei timore cavet, ne malis operibus Deum offendat & gratiam ejus amittat, is eo ipso cavet, ne Angelos custodes sibi additos offendat, eosque à se abigat. Pari ratione non præbetur Diabolo in corde hominis hospitium, nisi Spiritus sancti desinat esse domicilium, quisquis ergò Spiritum sanctum veretur excutere, is eo ipso cavet Diabolo hospitium præbere.

An causæ illæ dicendæ sint impulsivæ & finales.

28. Causas illas, propter quas necessaria sunt opera bona, quidam vocant finales & impulsivas; monendum verò terminum causæ finalis in latiori significatione ab illis accipi, ita ut complectatur etiam τὰ ἐπόμενα, ea quæ consequuntur bona opera renatorum non ex quadam ipsorum dignitate, sed ex gratuita Dei miserentis bonitate. Neque enim intuitus præmiorum atque evitatio pœnarum propriè & accuratè loquendo debet esse causa finalis & impulsiva bonorum operum, cùm nova obœdientia renatorum ex sincera Dei caritate & filiali timore proficisci debet, jam verò caritas non est mercenaria ac servilis timor est, non filialis; propter constitutas pœnas à peccatis cavere. Non negamus, carnem refractariam, quæ Spiritui in ipsis etiam renatis adversatur, consideratione præmiorum excitandam si velit in via bonorum operum torpescere & consideratione pœnarum in ordinem cogendam esse, si velit ad vias pessimas declinare; interim tamen bona opera, quatenus talia, ex Spiritu spontaneo & sincera Dei dilectione absque ullo mercedis intuitu facienda sunt, quâ de re inferiùs plura.

Bona opera sunt urgenda.

29. Quare cùm tot modis necessaria sint bona opera, studium eorum in Ecclesia docendum urgendum & inculcandum erit. *Æquè necessarium est* scribit D. Luther. tom. 4. latin. pag. 165. *ut pii Doctores tàm diligenter urgeant doctrinam de bonis operibus, quàm doctrinam de fide. Satan enim utrique infensus est & acerrimè resistit, &c. non solùm doctrinam fidei, sed etiam bonorum operum, vehementer odit & impedit.* **ibid. fol. 109. *Ex-*

ra causam justificationis nemo potest bona opera à Deo præcepta satis magnificè commendare. Chrysost.homil.de fid.& lege tom.5.*Oportet & ante opera lucere fidem & fidei pedissequa semper esse opera.*** Neque est, quod quis obvertat, renatos ex libero & spontaneo Spiritu benè agere, atq; ipsorum obœdientiam non esse coactam, Legis minis extortam,proinde bona opera non esse dicenda necessaria; quamvis enim necessitas coactionis ac τὸ ἀκούσιον à bonis operibus renatorum exulare debeat, ex eo tamen nondum sequitur, vocabulum Necessitatis simpliciter proscribendum esse ex doctrina de bonis operibus,cùm ipsa Scriptura optima loquendi Magistra in alia significatione ac respectu vocabulum hoc de bonis operibus disertè usurpet.Bona opera sunt necessaria ratione mandati, debiti atq; ordinis divinitùs instituti, non sunt adiaphora vel arbitraria : eadem tamen in renatis sunt spontanea ac voluntaria,quia non ex coactione,sed libero&spontaneo Spiritu proficiscuntur.Opponitur igitur hæc necessitas τῷ ἀδιαφόρῳ non autem voluntario. Necessitas coactionis excludit voluntarium, non autem necessitas immutabilitatis. Deus ipse non contingenter nec coactè bonus est & bona agit, sed necessariò bonus est & bona agit, necessitate immutabilitatis , idem tamen est agens liberrimum. Addendum tamen hoc,cùm renati sint ex parte adhuc *carnales* Rom.7.v.14.cùm *Spiritus* quidem in ipsis sit *promtus,caro autem infirma.*Matth.26. v.41. ideò quandoque legis coactione carnem ipsorum indigere, quin imò nullum bonum opus in hac vita ex tanta Spiritus promtitudine oriter, quam caro nullatenus retardet aut impediat.

An libertas Christiana excludat bonorum operum necessitatem.

30. Neque est, quod ad libertatem Christianam provocetur, quasi ea excludat bonorum operum necessitatem. Alia enim est *libertas Spiritus*,alia verò *carnis licentia*, Gal.5.v.13. *Vos in libertatem vocati estis,tantummodo libertatem in occasionem detis carni.* 1.Petr.2.v.15. *Hæc est voluntas Dei,ut benefacientes obmutescere faciatis hominum imprudentium ignorantiam.* vers.16. *quasi liberi & non quasi velamen habentes malitiæ, libertatem, sed sicut servi Dei. Libertas Evangelica est libertas conscientiæ, quâ solvitur conscientia ab operibus, non ut nulla fiant, sed ut in nulla confidat*, quæ sunt verba Lutheri in libro de votis Monasticis. Fides in Christum liberat nos à legis maledictione, nequaquam verò ab obœdientia Deo præstanda. Eadem fides in Christum liberat nos à legis carcere, non ut mala faciamus, sed ut bonum illud, ad quod nos lex cogebat,liberè faciamus,hoc est, sponte,cum gaudio & delectatione quadam. Illud Luther. in explicatione Epistolæ Dominicalis Galat.4.*sub lege conclusi custodiebamur &c.* elegantissima similitudine declarat: *Qui in carcere est (inquit) duobus modis liberari potest,primò si carcere effracto corporaliter quis liberetur, ut quò libeat,pergat: secundò si carcerem quis ita ornaret & delectabilem redderet,mentemq; & animum sibi mutaret,ut nolles egredi sed optares ibi manere non tanquam in carcere, sed tanquam in Paradiso: ita Christus spiritualiter nos à lege liberavit, non frangendo aut tollendo legem, sed cor nostrum mutat & legem ita delectabilem facit, ut cum gaudio & delectatione novus homo in ea exerceatur, &c.* Huc pertinet distinctio Augustini inter opera legis & opera gratiæ, inter id quod fit timore pœnæ leviter,& inter id quod fit amore justitiæ liberaliter;inter id quod lex operum minando imperat, & inter id quod lex fidei credendo impetrat, vide librum de Spiritu & gratia, de natura N. Testamenti, libros contra duas Epistolas Pelagianorum atque alia Pelagianis opposita. Alia ergò quæstio est, an perfecta legis impletio ad justificationem & salutem credentibus sit necessaria,ubi ostendit doctrina de libertate Christiana, nos per Christum à maledicto legis liberatos esse: alia rursus quæstio est an renati à maledicto legis liberati Deo juxta normam legis obœdire ac servire teneantur. Vicissim alia quæstio est, quomodo fieri debeant bona opera videl. non coactè,non invito animo, non timore pœnæ, sed libero & spontaneo Spiritu : alia rursus quæstio est, an sint facienda bona opera, an sit adiaphorum atq; arbitrarium bona opera fieri. Denique;alia quæstio de libertate renatorum in adiaphoris, quæ non habent expressum mandatum , ideoq; bonâ conscientiâ extra casum scandali fieri vel omitti possunt,alia rursus quęstio de libertate in operibus moralibus divinitus mandatis.

An bonor. operũ necessitas in nostru Ecclesiis negetur.

31. Hisce ordine expositis videamus, quid de necessitate bonorum operum Bellarm.statuat. Is lib.4.de Just.cap.1.probare conatur,nos operum necessitatem negare , quod ut suis persuadeat, quinque argumentorum classes producit , quas antequam excutiamus, monemus, calumniam hanc 1.*esse inveteratam*, cùm enim Apostol.Paulus itidem doceret, fide absq; operibus legis hominem coram Deo justificari,gravabatur istâ calumniâ, quòd *legem destrueret per fidem.* Rom.3. v.30. quòd *doceret facienda esse mala ut eveniant bona.* v.8. Illorum calumniatorum βλασφημούντων (ut Apostolus loquitur) protervam imitatur Bellarminus, post tot solennes ac publicas Augustanæ Confessionis, Lutheri, Chemnicii atque aliorum protestationes,non erubescens hanc sententiam nobis tribuere. **Gregorius etiam de Valent.in anal.p.213. *Apud Lutheranos ita omnia comparata,ut in eorum religionis ratione vix aliquod Christianæ disciplinæ signum reliquum sit,quo eos ab Ethnicis nulla veri Dei cognitione imbutis discernere queas.* Staplet.prompt.moral.p.318.Dom.sept. *Apud horum temporum hæreticos* (Lutheranos)*omnis pietas, justitia, virtus, timor Dei, religio non exulat tantùm & jacet; verùm etiam exploditur & irridetur. Quod enim de gentibus nullam futuræ gloriæ spem habentibus Paulus scribit , hoc illis accidit, desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ &c.* Caspar Ulenberg. de causis Apost.cap.5. Lessl. conlid.1. pag.18. vocant nos *Opericidas.*** 2.*esse mendacissimam.*Docemus enim fidem illam, quâ justificamur , esse efficacem per caritatem & cum studio bonorum operum perpetuò conjunctam: docemus, justificatis & renatis nullam dari à Deo peccandi licentiam , sed hanc esse immotam Dei voluntatem , ut ipsi serviamus in operibus bonis. Docemus & urgemus legem, repetimus promissiones & comminationes,item exempla præmiorum & pœnarum in Scripturis proposita,quibus homines excitamus, hortamur,invitamus adeoque impellimus ad bona opera,proponimus auditoribus nostris causas longè gravissimas, propter quas studium bonorum sit necessarium: ** Wellerus in Epistol.nuncupat.ad Albertum Ducem Megapol. *Malum concionatores propè plus opera in admonendis ac reprehen-*

den-

*dendis ſecuriùs quàm in conſolandis afflictis ſumere. Semper enim major pars auditorum ſunt homines ſecuri & profani, illorum verò qui ſenſu peccati & iræ Dei ac terroribus inferni & mortis vexantur exiguus eſt cœtus.*** Magiſtratum officii ſui commonemus in puniendis delictis contra legem divinam commiſſis, &c. 3. *Ipſis autoribus hujus calumniæ falſitatem non eſſe ignotam. Quicquid ſit,* ſcribit hoc loco Bellarminus *de modis loquendi* (Luthero, Philippo, Brentio, Chemnit.) *ſi tatis, cum excutiuntur ipſorum principia & pleraque dicta & ſcripta Lutheri, videntur omninò exiſtimare, poſſe hominem ſalvari, etiamſi nulla bona opera faciat, nec mandata divina cuſtodiat.* Videntur (inquit) nimirum illis qui recte dicta malitiosè pervertunt, ipſi enim Bellarmino conſtat, quòd neceſſitatem operum urgeamus; *diſſentimus* (ſcribit lib.1. de Juſtific. cap.3.) *quòd ipſi fidem, quam dicunt ſolam juſtificare, docent nunquam eſſe poſſe ſolam.* lib.3.cap.6. *Adverſarii, tametſi dicant remiſſionem non pendere à conditione operum neque pœnitentiam aut fidem aut ullum actum noſtrum eſſe cauſam aut meritum juſtificationis, tamen non negant, requiri fidem & pœnitentiam & fidem vivam & pœnitentiam ſeriam, & ſine his neminem juſtificari.* lib.4.cap.1. *dicent fortaſſè, mala opera non poſſe cum fide conſiſtere, quia qui habet propoſitum peccandi, non poteſt concipere fiduciam remiſſionis peccatorum & ideò vera fides ſemper eſt cum caritate conjuncta.* lib.4.de Juſtif.cap.5. *videtur Luther. docere libertatem Chriſtianam in eo conſiſtere, quod pia conſcientia libera ſit ab omnib. operib. non faciendis ſed accuſantibus & defendentibus.* **libro 4.de Juſtif. cap.1.art.2. *Auguſtana Confeſſio, Philippus, Brentius, Chemnicius, Calvinus & ipſe etiam Lutherus docent bona opera eſſe facienda.*** Hæc omnia Bellarm. quod & alii ante eum. Toletus in comm. Johan.13. *Proteſtantes docent quidem fidem ad ſalutem ſufficere, negant tamen fidem illam ſine operibus eſſe poſſe.* Vega lib.15. de Juſtif. cap.5. *Juſtificationem & ſanctificationem tam conjunctas tamque cohærentes eſſe aſſeverant, ut non poſſit alterum ab altero divelli.* Maldonat. in cap.3. Johan. *dicunt fidem juſtificantem non poſſe eſſe ſine bonis operibus.* Staplet.9. de Juſtif. cap.7. *proteſtantes ad unum omnes dicunt, fidem quæ juſtificat & vivam & operantem per caritatem aliaq; opera.* **Idem in Antidot. Rom.1.v.17. *Non enim juſtificat, imò ne fides quidem eſt, juxta Bezæ verba, quæ bonis operibus caret.*** Gregorius de Valent. tom.2.diſp.7.q.6. p.991. refert, *Lutherum contra Antinomos apertè diſputaſſe, quòd Chriſtianis bona opera ſint neceſſaria.* **Sic quoq; Reihing. fund.8. pag.197. *Plerique Lutherani bona opera ad ſalutem neceſſaria eſſe aſſerunt.***

Dicta Lutheri, quibus neceſſitas bonorum operũ neceſſitatem

32. Sed audiamus argumenta, quibus colorem quendam calumniæ ſuæ Bellarmin. obducit. Primum profert quædam dicta Lutheri, de quibus in genere monemus 1. quòd in Scriptis Lutheri plus centies occurrat, non ſolùm res ipſa, quòd bona opera neceſſaria ſint, ſed etiam modus loquendi, videl. ipſum vocabulum Neceſſitatis, quodque diſtinctas cauſarum claſſes conſtituat, propter quas bona opera ſint facienda contra hanc perpetuam & manifeſtam Lutheri ſententiam, non debent dicta quædam obſcuriora torqueri. 2. quòd dicta Lutheri, in quibus explicat quæſtionem illam, quomodo fieri poſſint & qualia debeant eſſe renatorum opera, non debeant detorqueri ad convellendam receptam & manifeſtam ipſius ſententiam de debito ſeu neceſſitate novæ obœdientiæ renatorum. Coacervatione illa ſententiarum Lutheri, quæ priorem quæſtionem explicant (verba ſunt Chemnicii 3.locorum p.72.) multi ex lectoribus perturbantur, id quod lectori minus exercitato in grandi illo dicendi genere, quo Lutherus utitur, tunc facilè poteſt contingere, quando non obſervatur regula Hilarii, ut ex cauſis dicendi dictorum intelligentia ſumatur. 3. quòd aliud ſit opera ab actu Juſtificationis excludere, aliud verò ab ipſis juſtificatis eadem relegare. 4. quòd de vero ac genuino dictorum ſenſu non ex locis truncatim citatis, ſed ex ſerie & cohærentia integri contextus, ex occaſione & ſcopo dicentis & ex aliorum locorum collatione judicandum ſit, aliàs nihil tàm benè & commodè dictum erit, quod non malè intelligendo depravari poſſit. 5. quòd pleraque Lutheri dicta, quæ Bellarmin. hoc loco allegat, ſcripta ſint in lingua Germanica Bellarmino proculdubio ignota, aliorum igitur allegationibus, vel potius detorſionibus fidem habuit. 6. quòd aliud ſit abſolutè & ſimpliciter quærere, an bona opera ſint neceſſaria, aliud verò determinatè & cum hoc ἀποδοσεμῷ quærere; an ſint neceſſaria ad juſtificationem & ſalutem, quas duas quæſtiones diſtinctas Bellarm. confundit. Ab eſt tertii abjecti ad eſt ſecundi adjecti negativè non licet argumentari.

33. Age verò in ſpecie examinemus Lutheri dicta, quæ eò detorquet Bellarminus, quòd bona opera tutò omitti poſſint, ideoque non ſint neceſſaria. 1. Lutherus in libro de libertate Chriſtiana ſcribit: *Bona opera non faciunt bonum virum, nec malum mala. At ſi bona opera non faciunt bonum hominem, quare non poſſunt omitti.* Reſp. Lutherus loquitur de viro non civiliter, politicè & coram hominibus, ſed ſpiritualiter, Theologicè & coram Deo bono, ubi diſtinguit cauſam & effectum ac verum ordinem rerum monſtrat. Bona opera non faciunt bonum, ſed oſtendunt; oportet enim perſonam priùs Deo fide reconciliari, antequam bona opera Deo grata faciat, cùm *quicquid non ſit ex fide, ſit peccatum.* Rom.14. v. ult. Idem ſibi vult Lutherus quod Auguſtin. quando ſcribit, *Bona opera non præcedunt juſtificandum* (non faciunt bonum aut juſtum coram Deo) *ſed ſequuntur juſtificatum*, lib. de fide & operibus cap.14. **Idem docuit Auguſt. ſerm.12. de verb. Domini ſecundùm Matth. tom.10. p.37. *Prius eſt mutandus homo, ut opera mutentur. Si enim manet homo in eo, quod malus eſt, bona opera habere non poteſt. Si manet in eo, quod bonus eſt, mala opera habere non poteſt.*** Quemadmodum fructus boni non faciunt arborem bonam, ſed ſunt effectus arboris bonæ, quam bonam eſſe teſtantur, ita quoq; bona opera non faciunt hominem bonum & juſtum, ſed ipſum juſtificatum eſſe teſtantur. 1. Joh.3.v.7. *Qui facit juſtitiam, juſtus eſt.* Jac.2.v.21. *Abraham ex operibus juſtificatus eſt*, hoc eſt, *juſtus declaratus*, ut Thomas & Gloſſa rectè exponunt. Bona opera ſunt fructus pœnitentiæ & fidei, atqui fide coram Deo juſtificamur; ergò quando homo facit bona opera, jamdum eſt Deo per fidem reconciliatus ac juſtificatus. Quid quòd ipſe Bellarm. concedere cogitur etiam juxta proprias ſuas hypotheſes quoad primã juſtificationem, quam in infuſione inhærentis

Bona opera non faciunt bonũ virum.

justitiæ constituit, bona opera non facere justum, sed justificationem sequi, disputat enim lib.2.de justific.cap.15. *Justitiam, qua formaliter justificamur, non esse actualem, sed habitualem.* At esto inquis, bona opera non facere justum, tamen mala facient malum. Resp. non negat Lutherus, sed potiùs contra Anabaptistas disertè statuit, malis operibus sive peccatis contra conscientiam amitti fidem, eo igitur sensu non debet accipi dictum, quasi mala opera (hoc est, peccata contra conscientiam) cum fide salvifica consistant, sed quòd mala opera itidem testentur fidem ex corde amissam esse, quamdiu enim lux fidei salvificæ in corde splendet, opera tenebrarum non habent locum. Sic ergò bona opera propriè & accuratè loquendo non faciunt malum; sed testantur, hominem esse malum vel per connatam malitiam, cujus sunt fructus mali, vel propter amissam fidem ac deperditam Spiritus Sancti inhabitationem.

Nullum bonum opus infideli prodest ad justitiam.

34. 2. Lutherus ibidem scribit, *Vt nullum bonum opus infideli prodest ad justitiam, & salutem; sic è diverso nullum malum opus facit malum & damnatum, sed sola incredulitas.* Resp. rectè hæc dicuntur, modò non calumniosè depraventur. Infideli nullum bonum opus prodesse potest ad salutem & justitiam, nimirum quia ne quidem agere potest verè bonum opus, cùm *quicquid non est ex fide, sit peccatum.* Rom.14.v.ult. cùm *absque fide impossibile sit Deo placere.* Hebr.11.v.6. quantò magis impossibile fuerit sine fide esse coram Deo justum & salutis participem. Malum opus non facit malum & damnatum, sed sola incredulitas, intellige immediatè & formaliter. Christus est propitiatio pro totius mundi peccatis, in hunc qui credit, justificatur, hoc est, remissionem peccatorum consequitur. Ergò à contrario sensu causa damnationis immediata, propria & adæquata, non sunt peccata (alias omnes damnarentur, cùm in omnibus sint peccata) sed incredulitas, per quam abundantissimum illud Christi meritum repellitur: hinc Scriptura notanter dicit Joh. 3. v.18. *Qui non credit in Filium, eum jam judicatum esse, quia non credit in nomen unigeniti Filij Dei.* v.36. *Qui incredulus est Filio, cum non habere vitam æternam, sed iram Dei manere super ipsum.* Johan.16.v.9. *Spiritus sanctus arguet mundum de peccato, quia non credunt in Christum*, nimirum quia hoc peccatum est omnium maximũ & est causa, propter quam reliqua peccata non dimittuntur, *eo manente manent etiam reliqua*, ut Augustin. in illum locum commentatur. Quemadmodum igitur fides, Christi justitiam apprehendens, est unicum illud medium, per quod à peccatis liberamur & salutis æternæ participes reddimur: ita incredulitas sola damnat, hoc est, repellit Christum & una cum Christo vitam æternam, quæ non nisi in Christo nobis offertur. Neque tamen ex eo inferendum, ut Bellarminus facit, bona opera tutò omitti ac mala opera tutò committi posse. Quamvis enim sola fides in Christo justitiam & salutem apprehendat, eadem tamen fides est efficax per bona opera, est victrix mundi, carnis ac Diaboli: contrà verò per peccatum contra conscientiam fides amittitur, Spiritus Sanctus excutitur & hæreditas vitæ æternæ
1. deperditur, proinde quòd nullum malum opus, sed sola incredulitas damnare dicitur, id intelligendum est de immediata & (ut ita loquar) formali causa damnationis; certum interim est in classe causæ meritoriæ mala opera omninò damnare; quemadmodum de eo, qui in captivitate Turcica detentus, oblatam redemtionem repudiat, rectè pronunciatur, quòd unica captivitatis ulterioris causa sit oblati λύτρου contemtus, interim non negatur, alias ex causis in captivitatem incidisse, vel etiam semel liberatum denuò in eam redigi posse. Adde, quòd infidelitas sit fœcundissima mater omnis generis peccatorum, quando ergò matri tribuitur damnatio, non excluditur soboles, sed includitur, tanquam individua comes matris; infidelitati tamen seorsim & nominatim hic pernicioſissimus effectus ascribitur, quia reliqua peccata damnare non possent, nisi cum infidelitate essent conjuncta, ut hæc declarat D.Baldum. in disput.de necess.bonor. operum th.58.

2.

Vbi fides est, nullum peccatum nocere potest.

35. 3. Lutherus in serm. Sic Deus dilexit mundum, scribit: *ubi fides est, nullum peccatum nocere potest, si peccatum non potest nocere, secure igitur erit ei indulgendum.* Resp. intelligendum hoc est, 1.de peccatis antegressis, quorum Deus non vult recordari amplius, si vera fide ad ipsum convertamur, 2. de peccato in carne adhuc habitante, perinde ut Apollolus postquam conquestus fuerat de illo peccato Rom.7. subjungit cap.8.v.1. *Nulla damnatio est his, qui sunt in Christo Jesu.* 3. de peccatis infirmitatis, venialibus, non regnantibus quorum quotidiana remissio contingit per fidem. Intelligendum etiam hoc est de credentibus in ipso justificationis statu, quatenus peccatum in carne adhuc habitans, & infirmitates renatorum teguntur perfectissima Christi justitia Psalm. 32. v.1. extra illum statum omninò nocent peccata etiam venialia, inquinant enim inchoatam renatorum obœdientiam, quò minus sit omnibus numeris perfecta & munda. Nequaquam verò de peccatis regnantibus ac conscientiam vastantibus id intellectum voluit Lutherus, ea enim cum fide nequeunt consistere, ideo ubi ea sunt, ibi non est fides. Fons calumniæ ortus est ex eo, quòd Bellarminus nullam aliam agnoscit fidem, quam quæ Historicâ notitiâ & assensu definitur, unde Conc. Trid. sess. 6. cap.15. *fideles fornicarios, fideles adulteros, fideles masculorum concubitores, &c.* agnoscit, sed ostendimus suo loco, cum vera illa & justificante fide, quam Spiritus Sanctus commendat, peccata contra conscientiam nequaquam consistere.

Homo baptizatus etiam volens, non potest perdere salutem, nisi nolit credere.

36. 4. Lutherus in lib.de capt.Babyl. cap. de Baptismo scribit. *Videt, quam dives sit Christianus homo, ve. baptizatus, ut etiam volens non possit perdere salutem suam, quantuscunque peccatis, nisi nolit credere. Nulla enim peccata possunt eum damnare nisi sola incredulitas.* Ergo statuit bona opera tutò omitti posse. Resp. propositionem illam, quod sola incredulitas damnet, mutuatus est Lutherus ex Scriptura sacra, in qua hominum incredulitas utplurimum allegatur, tanquam causa damnationis Joh.3.v.16.& 36. cap.16.v.9. Marc. 16. v.16. neque tamen peccata reliqua pro adiaphoris haberi, vel citra damnationis periculum perpetrari, posse voluit, sed inter causas damnationis dextrè discernere. Mala opera damnant in ordine causæ efficientis meritoriæ, sola incredulitas damnat in ordine causæ (ut sic loquar) formalis, immediatæ atq; proximæ, quæ nisi adesset, peccata reliqua, pro quibus omnibus Christus fa-

1.sfe-

tisfecit, non damnarent. Declarat hanc suam sententiam ipsemet Lutherus satis perspicuè in libro contra Regem Angliæ tom. 2. Jenens. German. fol. 144. *Qui credit, non potest adulterium vel aliud peccatum committere, quemadmodum Iohannes ait, nam verbum Dei, à quo dependet, est omnipotens Dei virtus, qua sustentat ipsum, ne cadat. Si verò labitur & peccat* (mortaliter & contra conscientiam) *jam certò fides est deperdita, & infidelitas successit. Ubi autem infidelitas est, ibi & fructus ejus, adulterium, homicidium, odium &c. Ergò priusquam externa peccata perpetrantur, jam capitale peccatum, infidelitas adest. Verissimum itaq; est, nihil peccatum esse quàm infidelitatem, ea & peccatum est & peccatum facit. Et si infidelitas ab odio vel alio peccato separari posset, certè odium peccatum non esset. Quemadmodum ergò sola fides justitia nostra est & justa operatur: sta infidelitas solum peccatum est.* Vide etiam tom. 7. fol. 185. b. At, inquis, Lutherus tamen disertis verbis scribit, quod baptizatus etiam volens non possit perdere salutem, quantiscunq; peccatis, nisi nolit credere. Ergò etiam voluntaria peccata cum fide consistere posse statuit. Respond. calumniam hanc Tridentinam jamdudum protrivit Dn. Chemnicius part. 2. examinis de Baptismo can. 6. p. 75. ubi monet, 1. Lutherum eo ipso in loco disertè affirmare, quòd baptizati per peccata conscientiam vastantia deserant promissionem gratiæ Baptismi, à fide & veritate ejus deficiant, atque ex virtute & fide baptismi excidant, nequaquam igitur privilegium turpitudinis ac impunitatem scelerum baptizatis concedit. 2. Lutherum ibid. insectari errorem Pontificium, quòd per peccata post Baptismum commissa, ipsa navis Baptismi illidatur, & in tabulas dissolvatur, hoc est, quòd vis & gratia Baptismi prorsus fiat irrita, ita ut per pœnitentiam ac fidem non pateat ad eam reditus, sed quærenda sit alia tabula nostræ scil. contritionis ac satisfactionis, cujus virtute ad portum salutis provehamur. Ex hoc igitur scopo de verbis Lutheri judicandum. 3. fallaciam esse in vocabulo amissionis gratiæ Baptismi. Certum est ex Dei verbo, quod nec Lutherus ibidem negat, per peccata contra conscientiam amitti gratiam Baptismi, atqui non amittitur eâ ratione, ut per pœnitentiam & fidem non pateat iterum ad eam reditus. Peccatis contra conscientiam amittitur omninò salus & gratia in Baptismo credentibus collata, sed si egerint veram pœnitentiam, ac fide promissionem fœderalem, quæ in Baptismo ipsis facta est, receperint, salus & gratia in ipsis iterum instauratur.

Cavendum esse à bonis operibus.

37. 5. Lutherus in comm. cap. 2. Gal. scribit. *Quando sic docetur, fides in Christum justificat quidem, sed simul servari oportet mandata Dei, quia scriptum est, si vis ad vitam ingredi, serva mandata, ibi statim Christus negatus est, & fides abolita, quia mandatis seu legi tribuitur quod est solius Dei.* In serm. de Missa. *Caveamus à peccatis, sed multò magis à legibus & operibus bonis, tantùm attendamus Dei promissionem & fidem. Ergò statuit non esse faciendа bona opera.* Resp. aliud est ab actu justificationis opera & observationem legis excludere, aliud ex justificatis eadem exterminare. Constans & perpetua Lutheri (imò ipsius Scripturæ sententia hæc est) fide absq; operibus hominem justificari, ideoq; actum justificationis non ingredi opera, interim tamen illis, qui per fidem justificati sunt ac Deo reconciliati, proponendam esse doctrinam mandatorum Dei, ut in illis ambulent. Negat Lutherus ab observatione mandatorum Dei justificationem dependere, & rectè hoc negat. Si enim ab observatione legis justificatio penderet, nullus hominum justificaretur, cùm nemo perfectè legem impleat; nequaquam verò negat, observationem mandatorem Dei justificatis necessariam esse. Hanc suam sententiam clarissimè exponit Lutherus in lib. de votis Monasticis & alibi passim. *Opera legis divina* (inquit) *in Decalogo mandata non justificant, nec sunt necessaria ad justitiam & salutem, cùm Paulus dicat: ex operibus legis non justificabitur omnis caro, tamen necessaria sunt dicente Christo, si vis ingredi ad vitam, serva mandata, neque enim omitti possunt etiam præsente fide, quæ sola justificat, cùm sint fructus fidei justificantis.* In cap. 5. Gal. *Difficile est & periculosum docere nos fide justificari sine operibus, & tamen simul exigere opera. Hic nisi sunt prudentes dispensatores mysteriorum Dei, qui rectè secant verbum veritatis, statim fides & opera confunduntur. Vterq; locus & fides & operum diligenter doceri & urgeri debet: sic tamen ut uterq; intra suos limites maneat, alioqui si opera sola docentur, ut in Papatu accidit, fides amittitur: si fides sola docetur, statim somniant carnales homines, opera non esse necessaria.* Ibidem disertè scribit: *extra causam justificationis neminem posse verè bona opera satis magnificè commendare.* Ex quo etiam manifestè intelligitur, quando cavendum à legibus & bonis operibus Lutherus scribit, id comparatè habito scil. respectu ad ipsum justificationis actum, nequaquam v. absolutè intelligendum esse. Cavenda sunt opera non simpliciter ut negligantur, sed certo respectu, ne justificationis meritum illis tribuatur. Sic Luth. ipse in cap. 5. Gal. distinguit *inter opus per se*, quod sine opinione justitiæ nihil obsit, *& fiduciam ac justitiam operis* adjectam.

Operibus onusti non intrant per angustam portam.

38. 6. Lutherus in sermone: Sic Deus dilexit mundum &c. sic scribit: *Ego dico tibi, quia angusta est via. oportet te fieri tenuem, si vis per eam venire. Caterum qui operibus onerati sunt, sicut conchylibus onustos videmus Iacobi peregrinos, ij non tam. poterunt penetrare.* Et infra: *Si veneris cum magnis saccis operum plenis, deponere oportebit, alioqui non poteris penetrare. Ergo excludit bonorum operum studium.* Resp. non operum præsentiam, sed fiduciam excludit, ut ex serie contextus est manifestissimum. Ipsa vox oneris & facci de operibus usurpata, manifestè indicat, hæc verba opposita esse hypocriticæ ac Pharisaicæ opinioni de copia, perfectione & merito bonorũ operum, quasi possimus plenos saccos operum ad Dei tribunal afferre, cùm tamen peccata nostra incomparabiliter plura sint quam bona opera; quasi opera nostra sint perfecta, & meritoria, cùm tamen multis modis imperfecta sint, nec rigorem legis ac justitiæ divinæ ferre possint. Atque hæc dicta sint de prima argumentorum classe, videl. de quibusdam pronunciatis Lutheri, quæ contra operum necessitatem à Bellarm. torquentur; cui notum esse debebat illud ejusdem, contra quem scribit. *Sceleratum est, cùm noverus pium & sanum esse ullicujus sensum & verbis incommodè dictis statuere errorem.* **Pazman. lib. 3. Hodegi adducit aliud dictum Lutheri tom. 2. Lat. Witeb. in script. contra Latom. fol. 254. ubi scribit *fortiores esse cogitationes malas piorum quam impiorum, non tamen polluere, non damna-*

damnare, quia licet utrobiq; idem ſit peccatum, pij tamen antidotum habent, illi non habent. Reſp. nihil hîc impietatis. Veriſſimum enim eſt, quod pii à Diabolo fortiùs inſtigentur ad peccandũ quàm impii, qui jam à Diabolo plenè captivi ſponte ruunt à peccato uno in aliud. Pii verò cogitationibus tantùm malis, quas tamen in actum non ducunt, tentantur. Sed quò minùs hæ malæ cogitationes eos damnent, duo providit eis Deus *robuſtiſſima, munitiſſimaq; firmamenta*, ut Luth. in eodem lib. contra Latomum loquitur tom. 2. Latin. Jenenſ. f. 406. *Primum ipſum Chriſtum propitiatorium, ut ſub hujus gratia tuti ſint, non quia credunt & fidem aut donum habent, ſed quia in gratia Chriſti habent. Nullum enim fides ſubſiſteret, niſi in Chriſti propria juſtitia niteretur & illius protectione ſervaretur &c. Alterum eſt, quod dono accepto non ambulant ſecundùm carnem nec obœdiunt peccato &c. ſed primum illud principale & robuſtiſſimum eſt.* Hæc Lutherus.**

39. Alterum argumentum Bellarmini, quo probet, neceſſitatem bonorum operum à nobis negari, petit ex dogmate illo Lutheri in aſſertat. art. 31. 32. & 36. quòd *bona opera juſtorum ex ſua natura ſint peccata mortalia.* Argumentum tale eſt. Peccata mortalia non ſunt facienda. *Bona opera juſtorum ſunt ex natura ſua peccata mortalia. E. bona opera non ſunt facienda.* Reſp. 1. ** Luth. hoc non aſſerit ſimpliciter ſed certo reſpectu. Sic enim habent verba art. 32. *Omne bonũ opus etiam optimè factum eſt mortale peccatũ in rigido Dei judicio conſideratum.* art. 35. *Nemo dubitet, omnia noſtra bona opera eſſe peccata mortalia, ſi ſecundùm rigorem judicij divini æſtimentur & non ex mera Dei gratia pro bonis æſtimentur.* Gregor. in cap. 9. Joh. iisdem verbis utitur. *Sanctus Iob videbat omnia noſtra bona opera eſſe mera peccata ſi judicantur à Deo, ideo dicit, ſi voluerit contendere cum eo, non poterit ei reſpondere unum pro mille.* Idem dicit Auguſt. lib. 9. conf. cap. 13. *Væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remotâ miſericordâ diſcutias eam.***

Bona opera an ſint peccata mortalia.

Bellarm. igitur manifeſtum crimen falſi cõmittit, quia de ſuo addit, quòd bona opera ſint *ex Natura ſua mortalia* peccata, quod non extat apud Luther. ſic enim loquitur art. 31. *In omni opere juſtus peccat.* art. 32. *opus bonum optimè factum eſt mortale peccatũ ſecundùm judicium Dei.* art. 36. *Juſtus in bono opere peccat mortaliter.* 2. ambiguitas eſt in voce *mortale*, oſtendimus ſuo loco in tract. de pecc. actual. §. 90. & ſeqq. quamvis omnia peccata, ſi in ſe & ex ſe conſiderentur, ſint mortalia, h. e. mortifera & damnationis reũ conſtituentia, quædam tamen dici venialia ac quædam tantùm mortalia, idq; fieri non propter naturam peccatorum, ſed propter miſericordiam Patris, meritũ Filii, & ſanctificationẽ Spiritus, ac proinde hanc diviſionem nõ reſpicere omnes homines in genere, ſed tantùm renatos: Eorum n. reſpectu illud in ſpecie dicitur mortale peccatũ, quòd ſit contra conſcientiam quam vaſtat ut loquitur Auguſtin. 11. de civ. Dei cap. 12. quòd excutit fidem & Spiritus S. gratiam, aliàs vocatur *peccatum regnans* ac diſtinguitur à veniali ſeu non regnante, in quo luĉta eſt Spiritus contra carnem, qui hanc tandem vincit ac deprimit, unde licet per ſe & ſuâ naturâ eſſet mortale; tamen propter Chriſtum, quem fides apprehendit, nõ imputatur, cùm *nulla ſit condemnatio in his, qui ſunt in Chriſto Ieſu* Rom. 8. v. 1. Inde jam intelligitur vitiũ argumenti. Major loquitur de peccatis per ſe, abſolutè & ſimpliciter ſic dictis. Minor accipienda eſt *κατὰ τὶ*. Bona opera juſtorum nequaquam dicuntur à nobis formaliter & ſuâ Naturâ peccata, multò minùs peccata mortalia (cùm ne quidem omnia peccata renatorum dicantur mortalia, ſed quædam tantùm ſcil. vaſtantia conſcientiam, quâ fronte audet nobis Bellarm. tribuere quòd ſtatuamus omnia renatorum bona opera eſſe peccata mortalia?) ſed dicimus, bona opera renatorum ſecundum quid & certo quodam reſpectu eſſe peccata, quatenus ſcil. ſunt adhuc imperfecta & quatenus à reliquiis peccati in carne adhuc hærentibus contaminantur, unde non poſſent rigorem legis & juſtitiæ divinæ ſuſtinere, ſi diſtricto Dei judicio remotâ miſericordiâ examinanda eſſent, ſed quia hæc imperfectio & immundities bonorum operum tegitur Chriſti merito, ideò cœleſti parenti obœdientia renatorum, quamvis adhuc imperfecta ſit, & peccatis contaminata, probatur. Ergò bona opera renatorum ratione imperfectionis & immunditiei extra fidem conſideratæ ſunt peccata, h. e. peccatis contaminata, nec ſatisfaciunt rigori legis divinæ, quin etiam fiunt peccata mortalia, ſi fiducia juſtitiæ coram Deo valentis & opinio meriti illis affingatur, quæ omnia clariora erunt ex ſeqq. ubi de perfectione bonorum operum diſputabitur. *Quid meum articulum damnant* (ait Luther. in eo ipſo, quem Bellarm. allegat, loco) *damnent illud Eſa. 64. & facti ſumus ut immundi omnes nos & quaſi pannus mulieris menſtruatæ univerſa juſtitia noſtra.* Et illud Eccl. 7. *Nõ eſt homo juſtus in terra, qui faciat bonũ & non peccet. Obſecro, qui univerſas noſtras juſtitias immũdas dicit, nonne omne opus bonũ peccato pollutum aſſerit? Damnent & illud Pſ. 143. Non intres in judicium cum ſervo tuo, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens. Deus enim juſtus judex bonum opus damnare non poteſt: cùm autem hic dicat non juſtificari ullũ viventem, etiam ſervum Dei, plane ſequitur nullum opus bonũ poſſe judicium Dei ſuſtinere, quare nec plene bonum eſt.*

Exceptiones Bellarmini.

40. Regerit Bellarm. *Si bona opera ſunt peccata mortalia, & tamen propter fidem non imputantur, certè etiam poterunt mala opera propter fidem non imputari, ac per hoc non nocere, neq; erit cauſa cur vitentur.* Reſp. ſicut quędam peccata ſunt venialia, quædam mortalia; ita quoque mala opera quædam ſunt peccata infirmitatis, lapſus humani, quotidiana debita; quędam v. ſunt peccata conſcientiam vaſtantia. Sic de priori malor. operum genere Bellar. loquitur (quo ſenſu lib. 4. de Juſtific. cap. 10. circa fin. malor. operum appellatione utitur) concedimus, fide in Chriſtum remiſſionem eorum renatis quotidie contingere, ac per hoc, quoad juſtific. & ſalutem attinet, eis non nocere. Si v. de poſteriori malorum operum genere agit (quo ſenſu Scriptura malorum operum appellatione utitur) nequaquam concedimus, propter fidem ea non imputari, ac per hoc nõ nocere, nec eſſe cauſam, cur vitentur, ſiquidem ejusmodi mala opera non conſiſtunt cum fide, ergò oppoſitum in adjecto eſt, dicere quòd propter fidem non imputentur. Lutherus in art. Schmalcald. *Neceſſe eſt ſcire & docere, quando ſancti labuntur in manifeſta peccata, ut David, quod tunc amiſſa ſint fides, & amiſſus Spiritus Sanctus, nam Spiritus Sanctus non permittit peccatum dominari ut perficiatur, ſed repugnat; quando v. peccatum facit quod vult, tunc nõ adſunt Spiritus S. & fides.* Bellarm. regerit: *Si mala*

opera

opera non poſſent cum fide conſiſtere, etiam bona opera non poſſent cum fide conſiſtere. Nam opera bona (ex ipſorum ſententia) non ſunt bona, niſi in nomine & ſecundum quid, reipſâ verò & ſimpliciter ſunt peccata mortalia. Reſp. Calumniatorem agit Bellarm. non diſputatorem. Quis enim unquam ex noſtris docuit, bona opera tantùm nomine & ſecundum quid eſſe talia, reipſâ verò & ſimpliciter peccata mortalia? Contrarium prorſus dicimus, bona opera in ſe ac per ſe, reverâ ac ſimpliciter juxta omnes cauſas conſiderata, eſſe bona, (fiunt enim à perſona Deo reconciliata, proficiſcuntur ex fide, ſunt fructus Spiritus, fiunt juxta præſcriptum legis, & ad gloriam Dei ac ſalutem proximi diriguntur) ſed ex accidenti & ſecundum quid ſunt peccata h.e. peccati reliquiis in carne renatorum adhuc hærentibus contaminantur, nec perfectiſſimum legis rigorem aſſequuntur; fiunt etiam peccata, quando opinio meriti accedit. Expirant ergò infames illæ conſequentiæ, quas ex hac falſiſſima hypotheſi Bellarminus texit. *Qui habet* (inquit) *propoſitum faciendæ eleemoſynam, quoniam ſcit ſe hoc non poſſe facere, niſi peccando mortaliter, habet propoſitum peccandi mortaliter, atqui hoc propoſitum cum fide conſiſtit, imò propter fidem non reputatur peccatũ. Igitur eodem modo, qui habet propoſitum furandi, poterit ſimul habere fidem & propter eam fidem furtum non reputabitur ad peccatum.* R. turpiſſimè confunduntur ea quæ per ſe & quæ ex accidenti de aliqua re prædicantur. Bona opera in ſe ac per ſe, quoad ſubſtantiam actus & quoad cauſas ſuas bona ſunt & legi Dei conformia, tantùm ex accidenti ratione imperfectionis & adhærentis immunditiei (quæ tamen fide in Chriſtum tegitur) ſunt peccata, vel potiùs peccatis contaminata: mala in ſe ac per ſe quoad ſubſtantiã actus, & quoad cauſas ſuas mala ſũt, & legi divinæ adverſantur. Ergò qui habet propoſitum faciendi Eleemoſynam, non habet propoſitum peccandi mortaliter, ſicut is qui habet propoſitum furandi, ſed habet boni operis propoſitum quod peccato mortali è diametro & formaliter eſt oppoſitum: ex accidenti demùm contingit, quòd propter imperfectionem dilectionis & adhærentes carnis reliquias in illo bono opere peccetur: mutatur igitur in argumento Bellarmini *quid* in *quale*, confunditur id quod rei per ſe convenit, & quod per accidens ei adhæret. Porrò quod hoc loco Bellarmin. aſſerit, propoſitum mortaliter peccandi cum fide conſiſtere, id ſuæ fidei hominibus occinat, illi enim ex decreto Concilii Tridentini *fideles ſcortatores, fideles adulteros, fideles maſculorum concubitores &c.* agnoſcunt. h.e. veram fidem cum enormibus illis flagitiis ipſi naturæ repugnantibus ſubſiſtere docent, nos aliam eſſe veræ fidei proprietatem ex ſcripturis novimus.

Si Evangelium non requirit conditionẽ obœdiẽtiæ, bona opera non erunt neceſſaria.

41. Tertium argumentũ petitur ex diſcrimine Legis & Evangelii quod in noſtris Eccleſiis traditur. *Si Evangelium nullam requirit conditionem obœdientiæ, ſed eſt ſolâ fide contentum, certè qui nihil boni facit, conſentaneè ad Evangelium vivet.* Reſp. de hoc argumento latè egimus in tract. de Evang. §. 27. Quamvis Evangelium propriè ſic dictum ſit promiſſio gratiæ, non autem doctrina operum, ex eo tamen haudquaquam ſequitur, quòd conſentaneè Evangelio vivat, qui nihil boni facit. Etſi enim fides, (promiſſionis Evangelicæ correlatũ) in actu juſtificationis unicè reſpiciat Chriſtum; ea tamen fidei proprietas eſt, quòd ſe exerat per bona opera, duplicem ergò habet ἐνέργειαν; unam, quâ in Evangelio intuetur & apprehendit Chriſtum cum omnibus ſuis beneficiis; alteram, quâ ſe per bona opera, quorum norma in lege proponitur, officioſam præbet, prior actus fidei Evangelicæ eſt, poſterior legalis. Proinde quando quæritur, quis conſentaneè Evangelio vivat, ibi non de modo Juſtificationis quæritur, ſed de vita & morib. hominis per fidem in Chriſtum juſtificati, ubi is conſentaneè Evangelio vivere dicitur, qui oblatam in Evangelio gratiam amplexus omnis generis bonis operib. gratum & obſequentẽ Deo ſeſe præſtat. Phil. 1 v. 27. *tantùm dignè Evangelio converſemini, ut audiant de vobis, quia ſtatis in uno Spiritu unanimes collaborantes fidei Evangelii*, quâ de re plura dicto loco.

Libertas Chriſtiana an tollat bonorũ operum neceſſitatem.

42. Quartum argumentum ducit ex doctrina de libertate Chriſtiana. *Si fides ſola neceſſaria eſt, ut ſimus juſti, cætera omnia liberrima, neque præcepta amplius neq; prohibita; ſi nihil nobis cum lege, quia libertatem habemus; ſi ſumma ars & ſapientia Chriſtiana eſt, neſcire legem, ignorare opera, & totam juſtitiam activam; denique ſi nullo opere, nulla lege homini Chriſtiano opus eſt, cùm per fidem liber ſit ab omni lege; conſequens fuerit, bona opera non eſſe neceſſaria.* At prius ſcribit Luth. in c. 2. Gal. & in lib. de libert. Chriſt. & communiter docetur in Proteſtãtium Eccleſiis. E. & concedi oportet poſterius, R. liberatio à rigore, exactione & damnatione legis in articulo juſtificationis, nequaquã infert libertatem ab obœdientia legi præſtanda in juſtificatis. Libertas Chriſtiana nequaquam eſt licentia peccandi & privilegium turpitudinis, ſed liberatio à maledictione & ſummo rigore legis, quò pertinẽt dicta Apoſtolica Rom. 6. v. 14. *Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia.* Gal. 4. v. 4. *ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ſub lege*, v. 5. *ut eos, qui ſub lege erant, redimeret.* Interim tamen juſtificatis & à legis damnatione abſolutis datur Spiritus S. qui ad obœdientiam Deo & legi ejus ſponte præſtandam eos impellit. Rom. 6. v. 15. *Quid ergo? peccabimus quoniam non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia? abſit.* v. 16. *neſcitis quoniam cui exhibetis vos ſervos ad obœdiendum, ſervi eſtis ejus cui obœditis.* v. 18. *liberati à peccato ſervi facti eſtis juſtitiæ.* Utrumque complectitur Apoſtolus Rom. 8. v. 1. *Nihil nunc damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu, qui non ſecundum carnem ambulant.* v. 2. *lex enim Spiritus vitæ in Chriſto Jeſu liberavit me à lege peccati & mortis.* Lutherus in cap. 3. Gal. *Abutuntur lege primùm omnes juſtitiarii & Hypocritæ, qui ſomniant, homines lege juſtificari. Deinde abutuntur lege, qui Chriſtianos prorſus ab ea abſolvere volunt, ut Sectarii tentabant, & illa occaſione ſeditionem ruſticorum movebant, & hodie multi ex noſtris etiam ſomniant, libertatem Chriſtianam eſſe carnalem licentiam faciendi quidvis. Tertio abutuntur etiam lege, qui terrores ipſius ſentientes non intelligunt, eos tantũ durare debere ad Chriſtũ* in præf. Ep. Rom. *Libertas ſive liberatio à Lege nõ eſt carnalis libertas nihil faciendi, ſed eſt ſpiritualis libertas, quæ non tollit legẽ, ſed id quod à lege requiritur, donat & præbet, ut ſc. cũ delectatione & dilectione ſine coactione legali bona faciamus.* l. de lib. Ch. *Non liberi ſumus per fidẽ in Chriſtũ ab operib. ſed ab opinionib. operũ, i.e. a ſtulta præſumtione juſtificationis per opera requiſitæ.* Ex quib. omnib. patet, in argum. Bell. eſſe fallaciã à dicto ſecundũ quid ad dictũ ſimpliciter. Quamvis n. credentes in Chriſtũ ſecundũ quid à lege liberati ſint,

videl. reſpectu perfectæ obœdientiæ ad juſtificationem neceſſariæ ; reſpectu condemnationis, quam lex vibrat in omnes non perfectè obœdientes & reſpectu ſeverę exactionis, propter quam lex dicitur *ſceptrum exactoris*. Eſ. 9. v. 4. tamen non ſunt ſimpliciter ab obœdientia legis abſoluti. At, inquis, manifeſta ſunt Lutheri verba in cap. 2. Gal. *Sola fides neceſſaria eſt, ut juſti ſimus, cætera omnia liberrima ſunt neque præcepta neque prohibita.* Ergò ipſam etiam legis obœdientiam tollit. Reſp. Lutherus ibi loquitur non de operibus, quæ ad legem moralem pertinent, ſed de rebus ceremonialibus Naturâ ſuâ indifferentibus, niſi accedat caſus ſcandali, ut contextus manifeſtè oſtendit, agit enim, de lapſu Petri, qui gentes coëgit judaizare abſtinendo à cibis gentilium. Extat hac de re manifeſtiſſimus locus in comm. cap. 3. Gen. *Habet libertatem homo non talem, ut ſi Deus præceperit, poſſit illud facere vel non. Quod enim ad præcepta Dei attinet, non eſt homo liber, ſed debet obœdire voci Dei aut ſuſtinebit ſententiam illorum. Libertas autem eſt illorum, quæ Deus non præcepit in externis functionibus.* In lib. de votis Monaſt. *Quicquid non eſt mandati divini abrogatum eſt & libertate donatum: Evangelica libertas non eſt poſſe omittere mandata Dei, ſed eſt libertas conſcientiæ, qua ſolvitur conſcientia ab operibus non ut nulla fiant, ſed ut in nullis confidat.*

Vita & mores Evangelicorum.

43. Quintum argumentum petit ex vita & moribus Lutheranorum, *quæ occaſione hujus doctrinæ ita cœperint incredibili licentiâ in omnia ſcelera & peccata prorumpere, ut neceſſe fuerit Lutherum viſitationem inſtituere & laudare bona opera atque ad ea populos hortari.* Addit etiam quorundam dicta, *q̃ bona opera ſint perniciosa ad ſalutem, quòd opera bona non ad regnum Chriſti, ſed ad mundum pertineant.* Reſp. 1. corruptelæ illæ morum ac vitæ cum à Luthero in viſitatione & à noſtris in concionib⁹ & ſcriptis arguãntur, ex eo manifeſtiſſimum eſt, quòd non ex doctrina, ſed ex peſſimo doctrinæ abuſu ortum ducant. Dicimus ergò cum Auguſt. lib. 1. de morib. Eccleſ. Cath. cap. 34. *Nunc vos ſi-tius admoneo, ut aliquando Eccleſiæ Catholicæ maledicere deſignatis vituperando mores hominum, quos & ipſa condemnat, & quos quotidiè tanquam malos filios corrigere ſtudet*: & cum Hieronymo lib. 3. Apolog. contra Ruffin. *Quis unquam Catholicorum in diſputatione ſectarum turpitudinem ei, adverſus quem diſputat, objecit?* 2. quam verò camdrinam moveremus, ſi de vitis Romanorum Pontificum, Cardinalium, Epiſcoporum, &c. curioſiùs agere velimus? Legantur querelæ Bernhardi ſerm. 33. in cant. ſerm. 6. in Pſ. 91. lib. 4. de conſider. ad Eugenium ; legantur Hiſtoriæ Platinæ, Balæi, Georg. Gothardus Canonicus Ingolſtad. in ſcripto contra Heerbr. p. 116. *luce clarius eſſe ſcribit, quod plerique Pontifices vitam turpem ac flagitioſam duxerint.* Legatus Bavaricus in oratione ad Patres Tridentinos ſic loquitur omnib. audientib. *Clerus noſter gulæ libidinibuq; indulget, ac q. velit in contemtum Dei hominumq; omni genere vitiorum ſe coopertum potius palàm cognoſci quam minima aliq̃ re emendatum animadverti, &c.* Quid an non Adrian. VI. in legatione, quam ad conventum Noriberg. An. 1523. miſerat, *a planta pedis uſq; ad verticem capitis nihil eſſe ſani in toto ordine Eccleſiaſtico ipſe* fatebatur, referente Sleid. l. 4. Hiſt. An non Paulus III. quibusdam Cardinalib. in mandatis dedit, ut conſilium de emendanda Eccleſia ſcripto comprehenderent, in quo illi diſertè fatentur, *nomen Chriſti oblatum à gentibus & Clericis, abuſibus tanquam peſtiferis morbis jampridem Eccleſiam Dei præſertim Romanam curiam laborare; propter vitia clericorum nomen Dei blaſphemari inter gentes &c.* Edidit Matth. Flacius Illiricus Germanicum libellum in Epitomen ex decem reformationib. congeſtum, in quibus ipſi Papæ, Cardinales, Epiſcopi ſæpiſſimè grandib. verbis, & valdè ſeriâ oratione ac maximo animi dolore confitentur, *multos ac craſſos abuſus & palpabiles errores atque corruptelas in Eccleſiam religionemq̃, ſuam invectas eſſe, & præter fœdiſſimam morum vitaq̃ ſpiritualium corruptionem, multipliciter etiam regimen vitiatum* teſtantur. De tota hac in re tract. de Eccleſia, cujus decimam notam vitæ ſanctitatem Bell. ſtatuit, dicendum erit uberiùs. 3. Nec ſolùm gravia ſcelera in papatu tolerantur, ſed etiam ipſa doctrina Papiſtica quædam peccata docet, utpote idola colere, mortuos invocare, ejurare conjugium, interficere Magiſtratus, violare juramenta &c. quâ de re plura ſuo loc. 4. Aug. Conf. liber Eccleſiarum noſtrarum Symbolicus art. 6. diſertè ſic loquitur. *Docent quòd fides illa debeat bonos fructus parere & q̃ oporteat bona opera mandata à Deo facere propter voluntatem Dei, non ut confidamus per ea opera juſtificationem à Deo mereri.* Quisquis igitur bonorum operum ſtudio remiſſius eſt, non ſequitur Auguſt. Conf. præſcriptum, ſed ab eo deflectit, multòmagis ille, qui peccatis ſecurè indulget. 5. Locutiones illas, quòd *bona opera ſint ad ſalutem perniciosa, quòd bona opera pertineant ad mundum, non ad Chriſti regnum, &c.* nequaquam probamus, non enim ipſa bona opera ſed opinio meriti eſt pernicioſa. Nicol. Ambſdorffii⁹ adverſariis ſe vehementius opponens ex fervore diſputationis in ſiniſtrâ nimiùm deflectendo bona opera ad ſalutem pernicioſa eſſe dixit, ſed collocutores Aldenburgenſ. ipſius ſocii nequaquam hoc probârunt (ut Bellar. ſtatuit) quin potiùs propoſitionem illam diſertè repudiarũt, ita ut nec quandam excuſationem vel emollitionem adhibuerint. Vide reſp. Sax. ad accuſ. Elect. f. 238 Ipſe quoq; Ambſdorffius in præf. poſt domeſt. Luth. agnoſcit vocabulum Debiti ex doctrina de bonis operib. neutiquam tollendum; Abhorremus igitur ſincerè & animo ab illo dogmate jamdudum ex noſtris Ecc. eliminato, quòd bona opera ad ſalutem ſint pernicioſa. Quod enim Deus mandat, q̃ remuneratur, q̃ gratum habet, quomodo illud ad ſalutẽ pernicioſum eſſe poteſt? Idem de D. Andrea Muſculo reſpondemus, ipſum quidem initio contendiſſe, bona opera non eſſe neceſſaria ſed poſtea errorem hunc agnoviſſe, dum Form. Concordiæ, in qua inter damnatos errores hic ipſe refertur, lubens ſubſcripſit.

Juſtificatio per fidem abq; operibus, anſa hæreſis Semonu & Eunomii.

44. Non incommodè ad hunc locum refertur, quod Bellarminus lib. 4. de notis Eccl. cap. 9. lib. 4. de Juſtif. cap. 4. & in judicio de libro concord. mend. 7. doctrinam noſtram de juſtificatione per fidem absq; operibus cum profligatiſſimis Simonianorum & Eunomianorum hæreſib. comparat. *Aggrediamur*, inquit, *catalogum eorũ, qui apud antiquos patres p̃ exploratis hæreſib. notantur, quos tamen Proteſtantes pro orthodoxis dogmatibus amplectuntur. Prima hæreſis eſt Simonianorum, qui docebant hominem ſalvari per gratiam Simonis Magni quem Deum faciebant, non ſecundùm operum juſtitiam. Eunomiani dixerunt, nemini peccata nocere, modò fidem habeant. Idem Proteſtantes docent.* R. quæ

fuerit

fuerit Simonianorum & Eunomianorum hæresis, constat ex veteribus, à qua tanto intervallo distat nostra doctrina, quantum summum cœlum ab infima terra. Irenæus lib. 1. cap. 12. p. 75. de Simone sic scribit: *Docet eos, qui in se & in Helenam, quam circumducebat, spem haberent, liberè agerent quæ vellent, per ipsius enim gratiam salvari homines non secundum operationes justas. Esse enim quadam justa, quædam injusta, non Natura sed ex accidente, quia Angeli per præcepta hominem in servitutem adduxissent.* Justin. Apol. 2. pro Christianis p. 54. *Simon in urbe Roma propter Magicas, quas exhibuit virtutes, Deus habitus est, &c. & Samaritani propè omnes ex aliis nationibus etiam perpauci illum, q. primum Deum esse confitentes, adorant quoque & Helenam quandam profectionis eius eo tempore comitem, quæ prius pudicitiam in propatulo habuerat & in lupanari prostituerat; Principem ab illo notionem & intelligentiam (πρώτην ἔννοιαν) factam esse narrant.* Augustinus de hæres. cap. 1. *Simon Magus docebat ad detestandam turpitudinem indifferenter utendi fœminis.* Theod. lib. 1. hæret. fab. de Simone: *Jubebat in se credentes non attendere Prophetis neque legum minas pertimescere, sed tanquam liberos facere quæ vellent, non enim per bonas actiones, sed per gratiam esse eos salutem consecuturos.* De Eunomio sic scribit Augustinus lib. de hæres. ad Quodvultdeum cap. 54. *Fertur etiam bonis operibus usque adeò inimicus, ut asseveraret, quod nihil cuiquam obesset, quorumlibet perpetratio ac perseverantia peccatorum, si hujus, quæ ab illo docebatur fidei, particeps esset.* Instituamus collationem: 1. Simoniani docebant, fidem in sermonem Magum & Selenem (vel ut Justinus effert ἔννοιαν) propudiosissimum scortum, nos docemus fidem in Christum. 2. Eunomius prædicabat illam fidem vel potiùs perfidiam, quâ ὁμοουσία Filii ac Spiritus sancti cum Patre negatur, nos docemus fidem in unum verum Deum, qui est Pater, Filius & Spiritus sanctus. 3. Simoniani prædicabant gratiam Simonis Magi & impostoris pessimi, nos prædicamus gratiam Dei viventis in Christo nobis oblatam. 4. Simoniani peccandi licentiam introducebant, nec Prophetis attendendum, nec legis minas pertimescendas esse docentes: nos Christianam libertatem docemus, quæ non tollit sed potiùs stabilit obœdientiam legi præstandam. 5. Simoniani negabant esse quasdam actiones suâ Naturâ malas & injustas, nos hæresin illam à Libertinis & Anabaptistis ex orco revocatam damnamus. 6. Eunomiani erant, bonis operibus inimici, nos ea urgemus, prædicamus, & præmiis temporalibus ac æternis affici docemus. 7. Eunomiani docebant nemini obesse perpetrationem & perseverantiam peccatorum, si fidei illius vel potiùs ἀπιστίας, quam prædicabant, particeps esset: nos clarè & sonorè protestamur, veram & salvificam in Christum fidem cum perpetratione ac perseverantia peccatorum haudquaquam subsistere. *At* (inquit Bellarminus) *in eo tamen cum Simone vobis convenit, quòd docetis non servari homines secundum operationes justas.* Resp. non eo nomine Irenæus ac Theodoretus Simonem hæreseos accusant, quòd meritum salutis operibus denegaverit, sed quòd spem in se suamque Selenen collocandam, gratiam salutis à se expectandam, bonas verò actiones liberè omitti posse docuerit, quippe cùm non ex natura sua sed tantùm ex accidenti, h. e. ex nuda opinione hominum justæ sint, atque Angelorum (quos mundi opifices statuebat) directioni tribuendæ; quid verò horum portentorum nobis salva veritate tribui potest? Concludimus ergò cum Thoma Mortono p. 1. Apol. c. 24. *Cum tam execrandas de fide hæreses sine fide falsò nobis affingant, ideò in criminationibus reliquis fidem nullam eis deberi.*

45. Certum igitur esto, bona opera esse necessaria, sed ex eo nondum sequitur, quòd necessaria dici debeant ad salutem, qua de re antequam latiò agamus, notandum est non uno modo atque sensu propositionem illam à quibusdam astrui. 1. Quidam mitissimè loquuntur ac sentiunt. Distinguunt inter justificationem & salutem. Concedunt bona opera non necessaria esse ad justificationem, quàm solâ fide fieri nobiscum astruunt, interim tamen ad salutem eadem necessaria esse arguunt; quod ut obtineant duplicem proponunt divisionem. Primò quòd salus significet modò initium salutis, quâ ratione justificationi æquipolleat, ut Rom. 4. v. 6. *David dicit μακαρισμὸν salutem ac beatificationem illius hominis, cui Deus acceptam fert justitiam sine operibus.* Eph. 2. v. 6. *Gratia salvati estis (σεσωσμένοι) per fidem.* v. 9. *non ex operibus*, modò autem finem salutis ut Rom. 8. v. 24. *spe salvi facti sumus τῇ ἐλπίδι ἐσώθημεν* 1. Petr. 1. v. 5. *Virtute Dei custodimur per fidem ad salutem, quæ parata est patefieri tempore ultimo.* Deinde necessarium ad aliquid consequendum bifariam dici, absolutè quòd simpliciter ita requiritur, ut sine eo perfici res non possit, quo modo Sanctificatio Spiritus ad salutem sit necessaria? & ex hypothesi, quòd aliâ re positâ ita requiritur, ut sine eo nequeat perfici, quo modo Baptismus ad salutem sit necessarius. In utroque genere necessarii requiri aliud ut causam, aliud ut instrumentum, aliud ut adjunctum. Bona opa esse necessaria ad salutẽ, non quâ salus notat justificationem, sed quà notat glorificationem: esse etiam necessaria non absolutè, sed ex hypothesi, nec ut causam vel instrumentum, sed ut adjunctum necessarium, hinc scribit Beza part. 1. resp. & q. vol. 1. operum f. 675. *bona opera ad salutem necessaria esse, ut quiddam cum vera fide necessario conjunctum, Si fides* (inquit) *ad salutem necessaria est, & veram fidem opera necessario consequuntur, certè & illud efficitur; necessaria esse ad salutem bona opera.* Eodem sensu D. Gregorius Major circa annum 52. voce & scriptis patrocinium harum propositionum suscepit: *Bona opera sunt necessaria ad salutem. Impossibile est sine bonis operibus salvari. Nemo unquam sine bonis operibus salvatus est.* Vide Conf. Mansf. p. 95. edit. Isleb. An. 65.** Piscat. obs. 16. in c. 25. Matt. *Bona opera respectu v. æt. habent rationem causæ efficientis non ut merita, sed ut via seu ambulatio, qua ad v. æt. perveniatur, ex ordinatione Dei. Simili declarari potest, ut si cui donetur thesaurus in cacumine montis reconditus sed hac lege, ut si potiri velit, montemque conscendat, illumq; effodiat. Hic certe conscensus montis & effossio thesauri rationem habet causæ efficientis respectu possessionis ac fruitionis thesauri, at nò habet rationem meriti, quippe cum thesaurus illi fuerit donatus.* Phil. Melancht. in enarr. Colloquii Marp. An. 1529. habiti, recitat de Zuinglio & ejus sociis, q. incommodè locuti fuerint & scripserint de hominis justificatione coram Deo & doctrinam de fide nõ satis inculcarint sed ita de justificatione docuerint, *q. sanctificatio & bona opera ẽ fide sequũtur sint*

1. *Quis sensus propositionis: Bona opera esse necessaria ad salutem*

justitia

juſtitia hominis. Calvin. lib. 3. Inſtit. cap. 14. §. 21. *Iſtis nihil obſtat, quò minùs opera Dominus tanquam cauſas inferiores amplectatur. Sed unde? nempe quos ſua miſericordia æterna vitæ hereditati deſtinavit, eos ordinariâ ſuâ diſpenſatione per bona opera inducit in ejo poſſeſſionem. Hac ratione ab operib. interdum, vitam æternam deducit, non quòd illis referenda ſit accepta, ſed quia quos elegit, juſtificat, ut demum glorificet, priorem gratiam, qua gradus eſt ad ſequentem, cauſam quodammodo facit.* Beza reſp. ad Colloq. p. 95. *Studium juſtitiæ & ſanctitatis aut Apoſtolus eſſe vitam æternam h. e. afferre ſecum vitam æternam, non quidem ex merito, ſed ex ordinatione Dei.* Petrus Bertius in præfat. tractatus Jac. Arminii de 7. cap. Roman. præfixa. *Tenendum eſt ex Scripturis veram converſionem præſtationemque bonorum operum eſſe conditionem prærequiſitam ante juſtificationem.* Id. in Epiſt. diſcept. cum Sibrando. *Fides ſervat. Fides eſt opus. Ergo opus ſervat. Sed quod opus? opus Evangelii & ut Chriſto loquitur, opus Dei.* Conr. Vorſtius in lib. de 100 erroribus Lubberti. *Si ſimpliciter verum eſt omnia in univerſum opera à juſtificatione excludi, falſò dicemur ex fide & per fidem juſtificari, quippe quæ & ipſa quoddà bonum opus eſt.*** 2. Quidam v. longiùs progreſſi ſtatuunt, bona opera eſſe neceſſaria ad ſalutem, non ſolùm ut adjunctum, ſed etiam ut cauſam ſine qua non, vel inſtrumentum.** Heredes Arminii in præfat. tractatus de cap. 7. Rom. à P. Bertio ipſorum nomine ſcripta. *Tenendum ex Scripturis veram converſionem præſtationemque bonorum operum eſſe conditionem prærequiſitam ante juſtificationem, juxta illud Johannis,* ſi vero in luce ambulemus, ſicut ipſe in luce eſt, communionem habemus cum eo mutuam & ſanguis Jeſu Chriſti Filii Dei emundat nos ab omni peccato. Adolphus Venator & Alemariani in ejus declaratione. *Eccleſia Romana rectè ſentit in articulo de Juſtificatione hominis coram Deo, atque hoc patet ex Conc. Trident.* ſeſſ. 6. cap. 7. Goclenius diſp. 9. Philoſoph. Theolog. *Bona opera etſi non ſunt cauſa ſalutis & regni cæleſtis meritoria, ſunt tamen via & intermedium iter ad regnum & cauſa ſine quâ non ſalutis. Ut enim deſiderium carnis eſt mors hoc eſt, æternam mortem parit: ita deſiderium Spiritus hoc eſt, ſtudium ſanctitatis eſt vita & pax, id eſt cauſa vitæ & felicitatis.* Piſcator vol. 2. loc. 10. pag. 133. in peculiari diſputatione defendit hanc propoſitionem, Bona opera eſſe neceſſaria ad ſalutem: ſcribit etiam p. 112. lib. 2. de juſtif. cap. 3. *Quin etiam ſalvant bona opera, ut via, per quam Deus credentes ad ſalutem deducit*: quod approbat etiam Bucanus loc. 32. Inſtit. q. 37. p. 346. auch hats Spindler gepredigt in ſeiner Poſtill Dom. 6. Trinitat. p. 647. & Dom. 18. p. 791. præeunte Beza part. 1. quæſt. & reſponſ. p. 78. volum. 1. oper. p. 675.** Zanchius 5. de Nat. Dei c. 2. p. 670. *Non ſimpliciter negamus bona opera eſſe cauſam ſalutis nempe inſtrumentalem potius, quàm efficientem, & ut cauſam, quàm vocant, ſine qua non.* Et poſtea: *bona opera cauſa ſunt inſtrumentalis poſſeſſionis vitæ æternæ, per hæc enim tanquam per media & legitimam viam duxit nos Deus in poſſeſſionem vitæ æternæ, &c.* Grynæus in diſput. de ſcala à terra ad cœlum perting. theſ. 29. *Deus ex miſericordia ſua, quâ ſervavit nos per lavacrum regenerationis & renovationem Spiritus Sancti* (hanc lectionem in loco Tit. 3. habent etiam Biblia Tigurina Anno 97. edita) Sohnius tom. 2. exeg. in Auguſt. Confeſſ. art. 4. p. 871. *Fides eſt tanquam inſtrumentum ad juſtitiam in hac vita, confeſſio autem tanquam medium ad ſalutem poſt hanc vitam conſequendam.* ***Nos ſola quidem fide juſtificari, non tamen ſola fide ſalvari, ſed ad id requiri etiam opera* ſtatuunt Conradus Pelican. in cap. 5. Levitic. verſ. 19. Calvinus lib. 3. Inſtit. cap. 14. ſect. 21. cap. 16. ſect. 1. Beza vol. 1. f. 675. Zanch. tom. 2. miſc. p. 82. Piſcat. volum. p. 132. 133. Trelcat. p. 358. Urſin. p. 577. Pareus in miſcell. p. 155. Polan. part. 2. th. 640. Lubert. in catal. 99. error. p. 657. Piſcat. Herborn. in Apolog. verſ. Bibl. p. 237. die Schrifft ſaget / daß uns auch die guten Werck ſelig machen. p. 577. die ewige Seeligkeit und himmliſche Frewde können wir nicht bekommen ohne vorhergehende gute Werck. Vorſtius p. 2. teſſeradec. pag. 126. *Opera ſunt cauſa adjuvans & efficiens ſalutis.* Jac. Laurent. in Apol. ad Caſtigat. Sandæi de prodig. Jeſ. liberal. p. 42. *Quod Reihingius de pleriſque tantùm Lutheranis affirmat, quod opera ad ſalutem neceſſaria ſtatuant, id de omnibus affirmo verè nec Lutheranis ſolum ſed omnibus omninò proteſtantibus.*** Piſcator in analyſi cap. 1. ad Epheſ. verſ. 4. *Hæc ipſa noſtri ſanctificatio, qua ſanctè vivimus, actio Dei eſt, qua nos inter alios ad ſalutem perducit, ac proinde rationem aliquam cauſæ efficientis habet*, in analyſi cap. 3. ad Titum verſ. 5. ſcribit, *Deum nos ſervaſſe per regenerationem & renovationem Spiritus ſancti tanquam per lavacrum quoddam, quo abluimur à ſordibus peccatorum.* Similia habet in cap. 20. Matth. pag. 106. in cap. 6. Roman. pag. 116. & 119. lib. 2. de Juſtificatione cap. 3. p. 85. &c. **Confer eundem in Bibl. German. in cap. 20. Matth. pag. 106. Ausführlichen Bericht pag. 160.** 3. Ab his non longè abeunt, qui ſtatuunt bona opera eſſe neceſſaria ad ſalutem, non quidem acquirendam, ſed tamen retinendam & conſervandam. ** Tilenus part. 2. ſyntagm. diſput. 46. theſ. 8. bonis operibus tribuit, quod *retineant, cuſtodiant & conſervent ſalutem.* Zuinglius in Epiſt. ad Principes Germaniæ. *Sanctificatio Spiritus eſt vera juſtificatio quæ ſola ad juſtificationem ſufficiat.* Joachimus Curæus in exeg. p. 36. 37. *Summus juſtis primùm imputatione propter obœdientiam Filii Dei derivantis in ſe pœnam pro peccatis generis humani, ſed altera pars juſtificationis eſt ſanctificatio.*** Praxis & Medulla catechet. Marpurg. edita Anno 606. quæſt. 67. *Fides ſufficit ad apprehendendam ſalutem, non autem ad eam conſervandam, ſed amplius requiritur vitæ emendatio* quæſt. 70. *vitæ emendatione perficitur converſio ac fides & ſalus in nobis conſervatur.* 4 Pontificii docent, neceſſaria eſſe opera non ſolum ad acquirendam & conſervandam, ſed etiam promerendam ſalutem, ſtatuunt enim opera & cauſas ac merita, tàm ſalutis quàm juſtificationis, quâ de re ſic ſcribit Bellarminus lib. 4. de Juſtificatione cap. 7. *Adverſarii in eo conveniunt, quod opera bona non ſint neceſſaria ad ſalutem, niſi ratione præſentiæ, cujus propoſitionis hic eſt ſenſus, quod bona opera fieri debeant, quoniam alioqui fides non eſſet viva ac vera, niſi fructus bonos faceret, quomodo ignis non eſt ignis, niſi talefaciat, tamen opera bona non habeant ullam relationem ad ſalutem, quaſi ſint merita, cauſa conditiones &c. In quo diſtingui dicunt fidem ab operibus, quoniam fides habet relationem ad ſalutem:*

Opera

Opera verò nullam omninò relationem habent & ideò sunt quidem necessaria, sed non ad salutem. Nos contra dicimus, opera bona homini justo esse necessaria ad salutem, non solùm ratione præsentiæ, sed etiam ratione efficientiæ, quia efficiunt salutem & sine ipsis sola fides non efficit salutem.

Conclusio 46. Certum quidem est. 1. Justificatis per fidem necessaria esse bona opera. 2. Per peccata contra conscientiam amitti fidem & salutem. 3. Discrimen aliquod esse inter justificationem & δοξασίαν, quæ in hac vita obtingit per fidem atque inter glorificationem & plenam æternæ hereditatis possessionem, quæ in vita æterna speratur. 4. Propiùs ad veritatem & ὀρθοδοξίαν accedere eos, qui statuunt, bona opera esse necessaria ad salutem non quatenus salus notat justificationem sed glorificationem; necessaria etiam esse non absolutè, sed ex hypothesi; non ut causas vel instrumenta, sed ut adjuncta, quàm illos qui necessaria ad salutem dicunt opera vel ratione meriti, vel ratione causæ efficientis, vel ratione instrumenti apprehendentis, vel ad salutem conservandam: Interim tamen secuti τὸ ἐνωτικὸν judicamus ab illa propositione velut ad ἐκκατάπαυσιν ὑγιαινόντων λόγων non satis congrua abstinendum esse, cujus assertionis fundamenta producemus, si priùs hoc monuerimus. 1. Bona opera nec meriti nec causæ (sive efficientis sive instrumentalis) rationem habere in salutis nostræ negotio. Quòd bona opera non sint merita nec causa efficiens salutis demonstrabitur inferiùs, quòd non sint causa instrumentalis salutis, vel ex eo conspicuum, quòd gratia Dei, remissio peccatorum, justitia & vita æterna in solo Christo Mediatore nobis proponitur, illum verò non apprehendimus nostris operibus, sed solâ fide. Johan. 3. v. 36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam.* 1. Joh. 5. v. 11. *Vitam æternam dedit nobis Deus & hæc vita in Filio ejus est.* Inde notanter pronunciat Apostolus, nos non solùm *justificari fide in Christum*, sed etiam *fide accessum habere in gratiam istam, in qua stamus & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* 2. Salutis conservationem in Scripturis non tribui operibus nostris, sed virtuti Dei & fidei. 1. Petr. 1. v. 5. *In virtute Dei custodimini per fidem in salutem quæ parata est revelari in tempore novissimo* v. 9. *Reportantes finem fidei nostræ salutem animarum.* Rom. 11. v. 20. *Tu fide stas.* Marc. 16. v. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.*

Quare bona opera ad salutem necessaria esse, non sit dicendum.

47. Quò minus ergò bona opera dicamus ad salutem necessaria, movemur his rationibus. Apostolus in propria sede doctrinæ de Justificatione Rom. 3. v. 4. Galat. 2. Ephes. 2. Justitiam & salutem conjungens ex sententia Mosis & Davidis, h. e. Legis & omnium Prophetarum pronunciat, *nos justificari & salvari gratis, fide, sine operibus; beatitudinem esse illius hominis, cui Deus acceptam fert justitiam sine operibus; beatum esse eum, cui non imputat Dominus peccatum; gratiâ nos salvari per fidem & hoc non ex nobis, Dei hoc esse donum non ex operibus, ne quis glorietur.* Sed hæc propositio, quòd bona opera necessaria sint ad salutem. 1. Apostolicis hisce pronunciatis opposita est, asserit enim ei, qui fide sine operibus justificatus est, ad salutem bona opera esse necessaria, adeò ut impossibile sit, beatitudinem esse alicujus hominis sine operibus. 2. Legem & Evangelium confundit. Justificamur & salvamur non ex lege, sed ex Evangelio. Gal. 3. v. 11. *In lege nemo justificatur apud Deum.* v. 21. *Si data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia.* cap. 5. vers. 4. *Evacuati estis à Christo, quicunque in lege justificari quæritis.* Jam verò Evangelium proponit justitiam & salutem credentibus in Christum gratis sine conditione bonorum operum. Rom. 4. v. 5. *Non operanti, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam.* v. 6. *Sicut & David dicit beatitudinem cui Deus acceptam fert justitiam sine operibus.* Quod si bona opera sunt ad salutem necessaria, promissiones Evangelii non ampliùs erunt gratuitæ, sed conditionales, quâ ratione Lex & Evangelium confunduntur. 3. Incertam facit promissionem salutis. Si enim bona opera dicuntur necessaria ad salutem, conscientiæ pavidæ ac sensu iræ divinæ perterrefactæ perpetuò dubitare coguntur, num sat bonorum operum habeant, quibus Deo placere & salutem adipisci possint? Actor. 15. v. 24. *quidam ex nobis exeuntes turbarunt vos verbis evertentes (ἀνασκευάζοντες) animas vestras*, quibus verbis perstringuntur Pseudo-Apostoli, qui docuerant, quòd *oporteat eos circumcidi, præcipere quoque servare legem Mosis, qui salvari velint.* v. 1. & 5. Nos autem cum Apostolo pronunciamus, *sacò ex fide ut secundum gratiam, ut sit firma promissio.* Rom. 4. v. 16. 4. Alias justificationis, alias salutis causas constituit, vel certè plura ad justificationem requirit, cùm tamen in propriâ sede doctrinæ de justificatione eædem causæ & justificationis & salutis statuantur; utpote gratia Dei Act. 15. v. 11. *per gratiam Domini nostri Jesu Christi credimus salvari (σωθῆναι)* fides, 1. Pet. 1. v. 5. *virtute Dei custodimur per fidem ad salutem*, non opera, Ephes. 2. v. 8. *gratia estis salvati per fidem* vers. 9. *non ex operibus.* 2. Timoth. 1. v. 9. *salvos nos fecit Deus (σώσαντα ἡμᾶς) non secundum opera nostra, sed secundum propositum & gratiam in Christo Jesu.* Tit. 3. v. 5. *non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit (ἔσωσεν)* 5. Detrahit gratiæ Dei, & merito Christi. *Si enim ex operibus, jam non est gratia:* Rom. 11. v. 6. Si meritum Christi sufficientissimum est ad justitiam & salutem, adeò ut *non sit aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, quam nomen Jesu.* Act. 4. v. 12. Bona opera non erunt dicenda necessaria ad salutem. 6. Nata est in scholis Pseudo-Apostolorum quorum verba Lucas Act. 15. v. 1. & 5. recitat hoc modo. *Nisi circumcidamini & legem servetis, non poteritis salvari*, quæ verba planè æquipollent illi propositioni, impossibile est quenquam sine legis observatione, seu quod idem est, sine bonis operib. salvari. Propositionem Pseudo-Apostolorum apud Gal. contra quam D. Paulus tam acriter dimicat, Luth. hanc constituit in com. cap. 1. Gal. *Præter fidem in Christum etiam opera legis divina ad salutem necessaria esse.* 7. Pontificiorum corruptelas quodammodo approbat, illi n. tanto conatu oppugnantes exclusivam de sola fide justificante antithesin semper ita constituerunt: Bona opera sunt necessaria ad salutem. Ergò non sola fide justificamur & salvamur: vel non solâ fide justificamur, quia bona opera quoque sunt necessaria ad salutem. In doctrina sectæ Anabaptisticæ fuit etiam hic articulus, quòd bona opera sint necessaria ad salutem, licet fiducia non sit collocanda in merito bonorum operum, quam propositionem tunc temporis

Mentus

Menius in ſcripto contra Anabaptiſtas ſolidè refutavit, cui præfixa eſt Lutheri præfatio, quæ extat Tom. 2. Witteb. p. 326. Monaſterienſes itidem rejecerunt hanc propoſitionem, quòd fides ſalvet ſine bonis operibus, & ſubſtituerunt aliam, quòd fides ſalvet, ſed non ſine bonis operibus, cui egregiam refutationem oppoſuit D. Urbanus Regius. 8. Teſtimoniis veterum refragatur Ambroſius in cap. 11. Rom. *Hoc decrevit Deus, ut quia nulla ſpe per legem omnibus hominibus erat, Dei miſericordiâ ſalvarentur.* In 1. Cor. 1. *Gratia data eſt in Chriſto, quia hoc conſtitutum eſt à Deo, ut qui credit in Chriſtum, ſalvus ſit ſine opere ſolâ fide gratis accipiens remiſſionem peccatorum.* præfat. comm. Epiſt. Galat. *Sola fides ſufficit ad ſalutem.* Orig. in cap. 3. Rom. *Si exemplum requiramus, quis ſine operibus ſolâ fide juſtificatus ſit, ſufficere arbitror illum latronem, qui cum Chriſto crucifixus clamavit de cruce, Domine Jeſu memento mei, cùm veneris in regnum tuum, nec aliud quicquam boni operis ejus in Evangeliis deſcribitur &c. Sed ad mulierem, quæ in Evangelio ſecundum Lucam refertur, ex nullo legis opere, ſed pro ſola fide ad eam ait: remittuntur tibi peccata tua, fides tua te ſalvam fecit.* Chryſoſtomus de fide & leg. Natur. *Latro credidit duntaxat & juſtificatus eſt à miſericordiſſimo Deo atque hic ne mihi dixeris, defuiſſe tempus, quo juſtè viveret & honeſta opera faceret. Neque enim de hoc contenderim ego, ſed tantum illud unum aſſeveraverim, quòd ſola fides per ſe ſalvum fecerit. Nam ſi ſupervixiſſet, fideique & operum fuiſſet negligens, à ſalute excidiſſet: Hoc autem nunc quæritur, quòd fides per ſeipſam ſalvum fecerit.* 9. Adverſatur Symbolicis Eccleſiarum noſtrarum ſcriptis & perpetuæ Lutheri ſententiæ. Auguſt. Confeſſio art. 6. citat. dictum Ambroſii, *hoc conſtitutum eſt à Deo, ut qui credit in Chriſtum, ſalvus ſit ſine opere ſola fide gratis accipiens remiſſionem peccatorum.* Eadem ſententia repetitur in Apolog. art. de Juſt. & bonis operibus: In articulis Schmal. part. 3. art. 3. in Form. Concord. art. 4. antith. 1. Lutherus multis in locis propoſitionem illam rejicit, præſertim in cap. 1. Gal. in diſp. ann. 36. in cap. 22. Gen. &c. Philippus in reſp. ad artic. Bavaricos, & Wormatienſi formula concordiæ ait, *ſe docere bona opera neceſſaria eſſe, quia debita ſunt ordine divino, ſed nolle ea dici neceſſaria ad ſalutem & vitam æternam, ne hac additione intelligatur meritum.* 10. Deſeritur ab illis ipſis, qui ejus patrocinium ſuſcipiunt. Georg. Major in commonef. Hiſtorica tom. 1. operum ſubjuncta p. 1203. conqueritur, injuriam ſibi fieri, quòd ſtatuerit, opera eſſe aliquam cauſam juſtificationis, ac pollicetur, *hac propoſitione opera eſſe neceſſaria ad ſalutem, cùm propter ambiguitatem oſtenderit aliquos, deinceps ſe non uſurum.* Sohnius tom. 2. exeg. conf. Aug. p. 800. *Dicimus bona opera ad ſalutem eſſe neceſſaria, ac dici poſſe, non tamen ut cauſam & meritum ſalutis, ſed ut medium, ſine quo ad ſalutem non perveniatur,* poſtea ſubjungit: *Quia propoſito illa hoc tempore parit contentiones & quibusdam præbet anſam cavillandi, à Pontificiis verò in malam partem rapitur, atque eos in opinione de merito bonorum operum confirmat, non eſt eâ utendum, aut ſi uti velis, cum explicatione neceſſaria eſt utendum.* 11. Ne quidem apud ipſos Pontificios univerſaliter vera eſt. Bellarminus lib. 4. de Juſtificat. cap. 7. *Intelligimus bona opera eſſe neceſſaria ad ſalutem hominibus rationis uſum habentibus, & qui tamdiu poſt adeptam remiſſionis gratiam ſupervivant, donec occaſio implenda legis occurrat. Non enim negamus, quin infantes & etiam adulti recens baptizati ſalventur, ſi continuò ex hac vita decedant.* lib. 1. de Juſtif. cap. 25. *Origenes docet poſſe hominem interdum juſtificari, etiam ſi nullum bonum opus externum faciat, excludit ergò neceſſitatem operis externi, quando aut poteſtas aut occaſio ejusmodi operis faciendi deeſt.* Et poſtea. *Chryſoſtomus docet, fidem ſolam, ſed eſt, ſine opere externo interdum ſufficere, opus externum ſine fide nunquam ſufficere.* Anglo Remenſes in annot. marg. Apoc. 20. *Quia nulla bona opera faciunt, ſi per ætatem poſſint, & tempus illis ſuppetat, non inveniuntur ſcripti in libro vitæ.* Concludimus igitur, bona opera non eſſe neceſſaria ad ſalutem, vel promerendam, vel acquirendam vel conſervandam, quamvis ob cauſas alias eadem vel maximè juſtificatis neceſſaria eſſe ſuperiùs fuerit demonſtratum.

Argumenta pro neceſſitate operum ad ſalutem.

48. Sed iſtæc nondum poſſunt Bellarmino ſatisfacere, quò minùs neceſſitatem operum ad ſalutem probare conetur, quam ut obtineat, quinque argumentorum claſſes velut diſtinctas acies contra nos producit lib. 4. de Juſtif. cap. 7. Prima claſſis continet argumenta ex diſcrimine legis & Evangelii, ſecunda ex libertate Chriſtiana, tertia ex quibusdam Scripturæ locis, quarta ex teſtimoniis Patrum; quinta ex traditione. Primæ claſſis argumentum hoc eſt. *Si promiſſio vitæ æternæ eſt conditionata, utique neceſſarium eſt implere conditionem, ſi quis velit ſalvus fieri: Sed illud. Ergò hoc.* Reſp. De diſcrimine legis & Evangelii latè dictum fuit in tractatu de Evangelio §. 19. & ſeqq. ubi oſtendimus & Legem & Evangelium promittere vitam æternam, ſed diversâ ratione. Promiſſiones Legis ſunt conditionales, requirunt enim noſtram obœdientiam eandemque perfectiſſimam: Evangelii verò promiſſiones ſunt gratuitæ. Oſtendunt enim Chriſtum, qui noſtri loco legem implevit, Fides, quam requirunt promiſſiones Evangelii, non eſt conditio quædam meritoria, ſed medium quo juſtitiam & ſalutem in Chriſto nobis oblatam apprehendimus. Quæ contritionem & bonorum operum ſtudium requirunt, ad doctrinam Evangelii propriè ſic dictam non pertinent, ſed legalia ſunt ac deſcribunt ordinem, quem Deus in convertendis & ſalvandis hominibus obſervat. Invertimus igitur argumentum: Salus contingit nobis ex Evangelio, non ex lege. Atqui promiſſiones Evangelii ſunt gratuitæ, non conditionales; requirunt fidem, non opera noſtra. Ergo bona opera non ſunt neceſſaria ad ſalutem.

1. Promiſſio vitæ æternæ eſt conditionata.

49. Argumentum ſecundum ex libertate Chriſtiana deductum tale eſt. *Si juſtus non eſt liber ab obligatione legis divinæ, certè niſi eam impleat, non ſalvabitur: At verum prius E. & poſterius.* Reſp. 1. Oſtendimus ſuperiùs §. 30. libertatem Chriſtianam eſſe liberationem à coactione & maledictione, nequaquam verò ab obœdientia legis. Libertas Spiritus diſtinguenda eſt à licentia carnis. Falsò igitur Bellarminus nobis tribuit illas Simonianorum, Eunomianorum ac Libertinorum blaſphemias, quòd renati ſimpliciter & abſolutè liberi ſint à legis obligatione ac poteſtatem obtineant quidvis faciendi, cujus contrarium plus millies in ſcriptis Lutheri & aliorum ex noſtris occurrit. Caput ſextum, in quo de libertate Chriſtiana tractaverat, Bellarminus concludit his verbis:

2. Juſtus non eſt liber ab obligatione legis divinæ.

verbis: *Habemur igitur, ex vera Christiana libertate colligi, legis custodiam & opera bona hominis Christiano esse maximè necessaria.* At quis nostrûm hoc negavit? Mera igitur ἐκτὸς μαχία est, quam tanto conatu suscipit, sua enim somnia, non autem nostra dogmata oppugnat, sic enim in principio cap. 7. ipse subjungit. *Adversarii in eo convenimus, quòd bona opera non sint ad salutem necessaria, nisi necessitate præsentia*, quibus verbis ab intentato crimine nos liberat, ac seipsum calumniatorem fuisse probat. 2. Ergo si per obligationem legis Bellarm. obœdientiam intelligit ex spiritu spontaneo legi præstandam, concedimus, justos non esse liberos ab obligatione legis divinæ, sed ex eo nondum sequitur, quòd just', nisi impleat legem, non possit salvari. Potest enim homo obligatus esse ad legem, licet eam non possit implere, siquidem debitum obœdientiæ non est æstimandum ex viribus illis, quæ in homine post lapsum adhuc reliquæ; sed ex illis, quas largâ manu in prima creatione Deus ipsi contulit, quod alibi firmissimis rationibus & exemplis fuit comprobatum. 3. Sed nec hoc sequitur. Justus obligatur ad obœdientiam legi præstandam. Ergò nisi eam impleat, non salvabitur. Procedit hæc ratione à nõ distributo ad distributum. Justus obligatur ad obœdientiam legi præstandam, ut non suâ obœdientia salutem æternam sibi promereatur, eam enim jamdum in Christo per fidem habet, quia justus est, hoc est, fide in Christum justificatus: Ideò non obligatur ad perfectam obœdientiam hoc fine legi præstandam, ut per eam justus & salvus fiat, siquidem *Christus est* τέλος *finis & impletio legis ad justitiam omni credenti.* Rom. 10. v. 4. *In eum qui credit, justus est* & habet vitam æternam. 4. Confunduntur ergò diversi fines obœdientiæ illius, quam justi, id est, per Christum justificati dicuntur Legi debere. Nos dicimus, justum esse legis debitorem, ut sese gratum exhibeat Deo creatori, redemptori, sanctificatori &c. Ac propter causas alias superiùs enumeratas. Bellarminus pugnat justum esse legis debitorem, ut hac suâ obœdientiâ legem perfectè impleat, & salutem æternam sibi promereatur; hoc est, ut ad propositam quæstionem redeamus, ex necessitate bonorum operum ἀναγκαίως asserta vitiosè infert Bellarminus, bona opera ad salutem esse necessaria; ex propositione simplice infert compositam; ab est secundi adjecti procedit ad est tertii adjecti.

1. Dicta Scripturæ probant necessitatem operum ad salutem. 1. Patientia vobis necessaria est &c. Heb. 10.

50. Progrediamur igitur ad dicta Scripturæ, quibus necessitatem operum ad salutem probare satagit. 1. Hebr. 10. *Patientia vobis necessaria est, ut facientes voluntatem Dei reportetis promissionem. Hic habemus modum loquendi, quod opera sint necessaria ad salutem. Nam patientia opus quoddam est, cùm sit actus virtutis à fide distincta, ea verò diserte verbis prædicatur necessaria, & additur ad quid sit necessaria, ut reportetis inquit promissionẽ. Deinde habem' etiã hoc loco patientiam esse necessariam, non solum ratione præsentiæ, sed etiam relationis ad salutem, nam si tantùm necessaria esset ratione præsentiæ, satis fuisset dicere patientia vobis necessaria est, sed cùm additur ratio necessitatis & dicitur, ut reportetis promissionem, apertè significatur relatio aliqua patientiæ ad acquisitionem promissionis.* Resp. 1. Distinctæ sunt hæ duæ propositiones: *Patientia vobis necessaria est, ut facientes voluntatem Dei reportetis promissionem: & patientia necessaria est ad reportandam salutem promissam.* Prior est Apostoli posterior verò Bellarmini: 2. Nequaquam dicit Apostolus patientiam esse necessariam ad acquirendam vel promerendam salutem, sed ad faciendam Dei voluntatem; sensus est, neminem in tanto adversitatum impetu voluntatem Dei facere posse, nisi *in patientia animam suam possideat.* Luc. 21. v. 19. quâ adversus omnes insultus fortiter se muniat. 3. Est autem voluntas Dei non solùm studium bonorum operum, sed etiam ac cum primis fides in Christum & constans in ea perseverantia. Joh. 6. v. 29. *Hoc est opus Dei* (hoc est seria ipsius voluntas, & cultus ipsi gratissimus) *ut credatis in eum quem misit ille.* 1. Joh. 3. v. 23. *hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomen Filii ejus Jesu Christi & diligamus invicem.* 1. Tim. 1. v. 18. *Milita bonam militiam.* v. 19. *habens fidem & bonam conscientiam.* Hæc voluntas Dei ut à nobis fiat, patientiam necessariam esse Apostolus asserit. 4. Alia deinde quæstio est, quid expectandum sit facientib. Dei voluntatem, ubi respondet Apostolus, id esse reportationem promissionis, per quam intelliguntur omnis generis præmia temporalia & æterna, perinde ut 1. Tim. 1. v. 8. dicitur: *Pietas habet promissionem præsentis & futuræ vitæ.* Confunduntur ergò plures quæstiones. Ac relatio est patientiæ, non ad ipsam salutem, sed ad fidem, cujus naufragium ne in tantis adversitatum & persecutionum procellis faciamus, patientia nobis necessaria est. 5. Quidam distinguunt inter ea, quorum dicimur χρείαν ἔχειν & quæ dicuntur ἀναγκαῖα, quod quamvis suo loco non improbemus, hanc tamen textui non admodum congruit, nisi quod de modo loquendi aliquid monere potest, quod enim rem ipsam attinet, libenter fatemur, patientiam esse renatis ἀναγκαίαν.

2. Salvabitur mulier per generationem filiorum, si permanserit in fide: 1. Tim 2.

51. 2. Adducitur locus 1. Tim. 2. *Salvabitur mulier per generationem filiorum, si permanserit in fide, dilectione & sanctificatione cum sobrietate. Quo loco perseverantia non in sola fide, sed in fide, dilectione, sanctificatione & sobrietate ponitur necessaria ad salutem, ut conditio quædam, sine qua mulier salvari non potest.* Resp. 1. concedimus non solùm in fide, sed etiam in dilectione, aliisque virtutibus Christianis perseverandum esse verè in Christum credentibus & ad cœlestem hæreditatem aspirantibus. 2. sed ex eo nondum sequitur, quod fides & dilectio aliæque virtutes eodem modo sese habeant ad salutem. Fides ad salutem consequendam ac conservandam, habet se ut causa instrumentalis, oblatam enim in Christo salutem apprehendit; tenet ac conservat; sed dilectio & reliquæ virtutes non habent illam causæ instrumentalis ad salutem vel acquirendam vel conservandam rationem, sed sunt fructus fidei ac testimonium ferunt de Justitia & salute per fidem donata. 3. Perseverantia ergò fidei sive perseverans fides requiritur tanquam necessaria ad salutem obtinendam ac conservandam, sed perseverantia dilectionis, aliarumve virtutum requiritur tanquam testimonium fidei & salutis per fidem donatæ indicium. 4. Breviter, non causas salutis, sed qualitates eorum, qui sunt heredes salutis, exponit Apostolus, quòd in fide, dilectione, sanctificatione & sobrietate perseverent, hæc enim si absint, salus amissa intelligitur.

3. Cum metu & tremore salutem vestram operamini.

52. 3. Phil. 3. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Profecto si actiones bona salutem operantur, non sunt necessaria solùm ratione præsentiæ, sed etiam ratione efficientiæ.* Resp. Operari salutem

lutem nequaquam est eo fine bona opera facere, ut per illa mereamur salutem. (talia enim opera non sunt verè bona opera, cum non proficiscantur ex verâ fide, quippe quæ statuit in Christo nobis donatam esse salutem, neque ex dilectione, quippe quæ non est mercenaria, sed ex libero & spontaneo corde Deo obsequitur) Sed est 1. *operari illud opus Dei, ut credamus in Christum* Joh. 6. v. 29. atque hanc fidem meditatione verbi, usu Sacramentorum, precibus fovere. 2. In timore filiali vivere ac *solicitè ambulare ἀκριβῶς περιπατεῖν*, ubi loquitur Apostolus Ephes. 5. v. 15. ne per peccata contra conscientiam fides excutiatur ac salus amittatur. Quid sit cum timore & tremore salutem operari, ibidem exponit Apostolus, dum jubet Philippenses *obœdire & sermonem vitæ sustinere*, ne Pseudo Apostolorum erroribus circumventi, & peccatis contra conscientiam polluti in vacuum gratiam Dei receperint ac fides & salutes naufragium faciant, sed ut *gloriam illam in Die Christi consequatur, quod non in vacuum cucurrerit nec in vanum apud ipsos laboraverit.* v. 16. Hortatur insuper, *ut nunc multo magis in absentia sua id faciant* v. 12. (quando scilicet erroribus falsorum doctorum ipse ablens tàm facilè non posset relistere) quòd si per operari salutē intelligeretur mereri salutem, consequens fuerit, Philippenses habuisse privilegium remissiùs merendi salutem in præsentia Apostoli. Quemadmodum igitur Timotheus dicitur *seipsum & auditores suos salvos facere* 1. Tim. 4. v. 16. (non promerendo salutem sed) *attendendo doctrinæ*, quæ est *potentia Dei ad salutem*. Rom. 1. v. 16. ita quoq; Philippenses dicuntur operari salutem *sustinendo, ὁ μονὴν vitæ, si scilicet in nullo terreantur ab adversariis, sed idem certamen habeant quale viderint in Apostolo* cap. 1. v. 28. & 30. *siquidem ut dignum est, Evangelio Christi conversentur.* v. 27. Proinde quod Apostolus hoc loco cum timore & tremore salutem operari jubet, idē planè est cum eo quod 1. Tim. 1. v. 19. & 20. præcipit: *Milita bonam militiam habens fidem & bonam conscientiam, quam quidem repellentes circa fidem naufragium fecerunt.* Non tribuitur nostris operibus efficientia salutis, sed in bonis operibus hoc fine nos jubemur exercere, nec amissa fide & bona conscientia naufragium salutis faciamus: Nec de causa & merito salutis, sed de curriculo & stadio vocationis fide jam justificatorum Apostolus tractat, in quo cum timore ac tremore exclusâ securitate & confidentia carnali ad propositum brabeum decurrendum esse admonet. 1. Cor. 9. v. 24. *Sic currite, ut comprehendatis.*

4. Tristitia secundum Deum operatur pœnitentiam ad salutem 2. Cor. 7.

53. 4. Ex 2. Cor. 7. *Tristitia, quæ secundum Deum est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: Hic etiam videmus, rationem efficientiæ. Tristitia enim pœnitentiam, pœnitentia salutem stabilem operatur.* Resp. locum hunc Apostolicum latè exposuimus in tractatu de pœnitentia §. 45. Hac vice breviter monemus, Apostolum nequaquam dicere, quòd tristitia operetur pœnitentiam ac pœnitentia salutem, sed quòd *tristitia secundum Deum operetur pœnitentiam ad salutem*; hoc est, salutarem illam pœnitentiam, quæ dicitur μετάνοια εἰς ζωὴν Act. 11. v. 8. Dicitur autem pœnitentia εἰς σωτηρίαν καὶ ζωὴν salutaris & vivifica, non respectu prioris partis (contritionis puta) sed respectu partis posterioris videlicet fidei in Christum, qui cùm sanctissimâ sua obœdientia & satisfactione plenissima salutem nobis promeruerit, ideò qui credit in eum, habet vitam æternam.

5. Tribulationis nostra momentaneæ pars pondus æternæ gloriæ. 2. Cor. 4.

54. 5. Ex 2. Cor. 4. *Id enim quod in præsenti est, momentaneum & leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur nobis. Si patientia tribulationis operatur pondus æternæ gloriæ quis negare poterit relationem aliquam esse inter patientiam & salutem?* Resp. 1. Apostolus disertè asserit. Roman. 8. v. 18. *Passiones hujus temporis non esse condignas futuræ gloriæ in nobis revelandæ.* Ergò patientia in afflictionibus non est meritum ac causa æternæ gloriæ, effectus enim nunquam est præstantior vel dignior suâ causa. Idem etiam disertè pronunciat Rom. 11. v. 6. *Si ex gratia jam non ex operibus:* jam verò *vita æterna* est χάρισμα Rom. 6. v. ult. Ergò non provenit ex operibus, inter quæ etiam est patientia. 2. Ideò verò afflictiones nostræ dicuntur operari æternæ pondus, quia in via mandatorum Dei ambulantibus & ad propositum brabeum contendentibus multa superanda sunt adversa. Act. 14. v. 22. *per multas tribulationes oportet nos ingredi in regnum cœlorum*, & quia largissima merces in cœlo reposita est iis, qui fide justificati in afflictionibus patientiam præstant. Ambr. in h. l. *Præsentis temporis tribulationes, quæ causâ fidei ingeruntur, momentaneas & leves dicit, quia sunt temporales: supra modum tamen in sublimitate æternæ gloriæ pondus operari patientibus: Parvis enim laboribus magna redditur merces, & pro levi tribulatione supra modum sublimitas gloriæ pensabitur perpetua.* 3. Hoc ipso in loco Apostolus confert momentaneam afflictionum levitatem & καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν æternum gloriæ pondus, eo ipso ostendens nullam planè inter ea proportionem constitui posse: Quid enim τὸ παραυτίκα ad τὸ αἰώνιον? quid τὸ ἐλαφρὸν ad τὸ βάρος καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολήν? 4. Proinde τὸ κατεργάζεσθαι non notat causam) efficientem meritoriam; sed ordinem illum, quo Deus ad perfectam salutis æternæ possessionem verè piis conferendam utitur, quòd varus calamitatibus in hac vita eos primùm subjiciat, postea demum participes gloriæ facit, quòd primò tristi crucifixi Filii sui imagini eos conformat, postea demùm corpora ipsorum glorificato Christi corpori conformia reddit. Ac respicit hæc vox non dignitatem aliquam & meritum passionum (quòd institutæ ab Apostolo *derisione* planè excludit) sed liberalem & gratuitam Dei promissionem, quâ passiones piorum æternis præmiis compensare constituit. 5. Vox illa *operatur*, non statim causę meritoriæ rationem importat: Quando enim Apostolus, Rom. 4. v. 15. scribit: *Lex iram operatur*, nequaquam docere voluit, quòd lex sit causa iræ, *nam enim quod bonum erat præceptum mihi factum est mori* (causa mortis & iræ?) *absit* Rom. 7. v. 13.

6. Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Rom. 8.

55. 6. Ex Rom. 8. *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Ubi mortificationem carnis tu facta necessariam esse ad salutem, ut conditionem & causam ac per hoc relationem habere ad ipsam salutem, ostendit primùm particula conditionalis, deinde antithesis: Nam paulò antè dixerat: Si secundum carnem vixeritis, moriemini, neque enim dubitari potest, quin secundum carnem vivere sit causa mortis æternæ.* Resp. 1. Certum est, quando renati indulgent concupiscentiis carnis, abjiciunt pœnitentiam, & scelera contra conscientiam amittunt; quòd tunc excidant salute. 2. Sed ex eo nondum

by Google

nondum ſequitur, bona opera eſſe neceſſaria ad ſalutem acquirendam, promerendam vel conſervandam. 3. Neque enim ideò per peccata contra conſcientiam amittitur ſalus, quòd fides apprehendens ac poſſidens Chriſtum ſit inſufficiens ad juſtitiam & ſalutem, ita ut operibus auxiliares manus ipſi in hoc negotio præberi ſit neceſſe, ſed quia fides non manet in his, qui abjiciunt pœnitentiam & peccatis indulgent. 1. Tim. 1. v. 19. *Qui bonam conſcientiam repellunt, naufragium faciunt circa fidem.* Coloſſ. 3. v. 5. enumerantur peccata contra conſcientiam & additur, *propter illa venire iram Dei ſuper filios incredulitatis*, quâ de re inferiùs plura dicentur. 4. Requiritur ergò mortificatio carnis à renatis, non ut meritum & cauſa ſalutis, ſed ut fructus ſpiritus ac fidei, ne ſcilicet ſalus propter Chriſtum nobis donata iterum amittatur. 5. Secundùm carnem vivere & ſpiritu actiones carnis mortificare, non opponuntur ſibi æqualiter & iisdem gradibus. Secundùm carnem vivere poteſt homo ex ſeipſo: Sed actiones carnis mortificare non poteſt niſi ex Spiritus ſancti dono: ſecundum carnem vivere eſt perfectè malum, Spiritu actiones carnis mortificare non eſt purè & perfectè bonum, inde eſt, quòd ſecundum carnem vivere ſit meritum mortis, ſed carnis actiones mortificare non ſit meritum vitæ æternæ, quam diverſitatem ipſe Apoſtolus oſtendit Rom. 6. v. ult. *Stipendium peccati mors eſt, donum autem Dei vita æterna in Chriſto Jeſu*, quâ de re in quæſtione de meritis operum dicetur uberiùs.

7. Si tamè compatimur, ut & conglorificemur. Rom. 8.

56. 7. Ex eodem capite. *Si tamen compatiamur, ut & conglorificemur, exiſtimo enim, quia non ſunt condigna paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, ubi conditionalis particula indicat cauſam, & ratio addita de exceſſu gloriæ ad paſſiones, oſtendit eſſe aliquam vim in opere patientiæ ad acquirendam illam gloriam.* Reſp. 1. Idem ad hoc argumentum reſpondemus, quòd ad proximè præcedens. Tolerantia paſſionis requiritur, non ut conditio cauſalis ac meritoria ſalutis, ſed ut fructus fidei ſalvificæ ac pars ordinis illius, quem Deus in negotio ſalutis noſtræ obſervat. 2. Neque enim Apoſtolus his verbis docet, ex quo principio oriatur illa filiorum Dei gloria, quam ex mera gratia propter Chriſtum credentibus in ipſum donari ubique aſtruit, ſed quo ordine Deus ad illam gloriam credentes evehat, quòd videlicet *per multas tribulationes oporteat ipſos intrare in regnum cœlorum.* Act. 14. v. 22. 3. Exceſſus ille gloriæ ad afflictiones manifeſtè probat, patientiam piorum non eſſe cauſam efficientem meritoriam ſalutis, cùm inter cauſam & effectum ſemper ſit proportio. 4. Invertimus igitur Bellarmini argumentum. Collatio enim illa paſſionum ad gloriam & exceſſus unius ad alterum non infert eſſe aliquam vim in opere patientiæ ad acquirendam gloriam, ſed planè negat eſſe aliquam inter iſta duo proportionem, qualem certè oportet eſſe inter efficientem & effectum, inter laborem & meritum. Gratuitam remunerationem afflictionum Apoſtolus concedit, ſed meritum de condigno diſertis verbis excludit.

8. Ore fit confeſſio ad ſalutem. Rom. 10.

57. 8. Ex Rom. 10. *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem.* „ *Videmus hoc loco, non ſufficere fidem ad ſalutem, quæ vera & integra in corde eſſe non poteſt, niſi acceſſerit etiam externa confeſſio.* Reſpond. 1. Ipſe Bellarminus concedere cogitur externam confeſſionem non eſſe abſolutè & ſimpliciter neceſſariam, uti docet exemplum infantum baptizatorum, quos infuſo fidei habitu absque externa confeſſione ſalvos fieri diſputat lib. 1. de Baptiſmo cap. 11. 2. Apoſtolus eo in loco nequaquam ita diſtinguit juſtitiam & ſalutem, ut illam fidei, hanc verò operibus tribuat, vel etiam veram fidem absque operibus juſtificare & ſalvare neget, cùm eo ipſo in loco *legem factorum & verbum fidei, facere & credere*, hoc eſt, fidem & opera, quo ad articulum Juſtificationis opponat, atque ex profeſſo contra operum juſtitiam diſputet. 3. Sed oſtendit, quæ & qualis ſit illa fides, quæ ſalutem conſequitur, nempe vera, viva & efficax: Non eſt autem vera & viva fides, quæ non oſtendit ſe in confeſſione, quæ explicatio traditur in Apolog. Auguſtanæ Confeſſionis. 4. Loquitur ergò Apoſtolus *de fide concreta* (ut habet Lutheri terminus) hoc eſt, deſcribit fidem à ſuis fructibus, quòd ſcilicet arbor fidei per fructum confeſſionis atque invocationis progerminare debeat Pſal. 116. v. 10. *Credidi, propter quod locutus ſum* 2. Cor. 4. v. 13. *Habentes eundem Spiritum fidei & nos credimus, propter quod & loquimur.* 5. Concedimus, non eſſe veram & integram in corde fidem, ſi non accedat confeſſio externa (videlicet in adultis, & quando gloria Dei & ſalus proximi eam exigit) ſed ex eo nondum ſequitur: Ergò confeſſio requiritur ad acquirendam, promerendam vel conſervandam ſalutem: Sed hoc tantùm ſequitur, quòd requiratur ad conteſtandam fidem & ſalutem, quæ per fidem in Chriſtum obtinetur. Fides enim per confeſſionem ſeſe exerit, ſeque veram eſſe & ſalutem in Chriſto obtinere demonſtrat. 6. Phraſis igitur illa *ad ſalutem* non ſignificat cauſam propter quam detur ſalus; ſed ordinem Dei, quibus ſcilicet gradibus ſalutem noſtram perficiat, ad finem illum ultimum perducat, ſicut *finis ſanctificationis dicitur vita æterna* Rom. 6. v. 22. Quæ tamen eſt & manet χάρισμα verſ. 23. Unde quidam agnoſcunt Hebraiſmum in hac phraſi: Ore fit confeſſio ad ſalutem, id eſt, confeſſio ſalutis. 7. Sin verò Bellarminus hoc ſenſu aſſerit fidem veram & integram in corde eſſe non poſſe, niſi accedat exterior confeſſio, quòd fides cordis per confeſſionem oris formetur, & quaſi animetur, ac proinde vim ſalvandi a confeſſione mutuetur, „ vel certè cum ea communem habeat, negamus hoc ſenſu fidem ſine confeſſione externa non eſſe integram, ſed talem inter fidem & confeſſionem conſtituimus relationem, qualis eſt inter cauſam & proprium effectum, ut enim *fides efficax eſt per dilectionem* Gal. 5. v. 6. Ita quoque efficax eſt per confeſſionem. 8. Perperam igitur ex hoc loco Bellarminus colligit, fidem non ſufficere ad ſalutem. Quamvis enim vera fides non ſit ſine externa confeſſione, tamen ipſa confeſſio non ingreditur fidei eſſentiam, neque unà cum fide juſtificat & ſalvat, ſed ex verâ fide oritur; ubi ergò confeſſio abeſt, ibi fidem abeſſe, vel certè non eſſe veram & vivam fidem intelligitur. 9. Nec improbari poteſt eorum explicatio, qui verbum ὁμολογεῖσθαι in textu Apoſtolico interpretantur de præconio & meditatione Evangelii ſive illud publicè quis doceat, ſive privatim ſecum repetat, quo ſenſu ac-

cipitur Hebr. 3. verſ. 1. cap. 4. verſ. 14. cap. 10. verſ. 23. loquitur enim Apoſtolus de verbo gratiæ, cui correſpondet fides, quod verbum unum idemque eſt tùm in corde credentis, tùm in ore confitentis, nempe de Domino noſtro Jeſu Chriſto propter peccata noſtra mortuo & propter juſtitiam noſtram ex mortuis reſuſcitato: quam explicationem & ſcopo & contextui conformem eſſe facilè oſtendi poteſt. Neque enim dubium eſt, Apoſtolum ſtylum ſuum conformaſſe ad dictum Moſaicum Deut. 30. ubi cùm & cordis & oris facta fuiſſet mentio, retinere illam locutionem D. Paulus voluit, quaſi dicat, doctrinam Evangelii in promptu eſſe & ſonare in corde noſtro ſincerâ fide: Non igitur opus ad illam diſcendam vel in cœlum aſcenſu, vel in abyſſum deſcenſu, vel ultra mare navigatione. Vide analyſin hujus decimi capitis traditam à D. Mentzero ac tom. 1. Diſp. Giſſ. ſubjunctam.

9. Venite benedicti, eſurivi enim &c. Matth. 25.

58. 9. *Matth. 25. Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi. Eſurivi enim & dediſtis mihi manducare &c.* ubi ratio addita luculenter oſtendit bona opera eſſe aliquo modo cauſam æternæ ſalutis. Reſp. 1. Quod vita æterna detur electis non tanquam operum bonorum meritum, ibidem manifeſtè oſtenditur. Primò enim dicuntur *benedicti*, videlicet in benedicto illo ſemine, in Chriſto per fidem apprehenſo, non autem benedicentes ſe in ſuis operibus, atque in illis confidentes. Galat. tertio verticul. octavo. *Providens Scriptura, quia ex fide juſtificat gentes DEUS, præevangelizavit Abrahæ, quia benedicentur in te omnes gentes.* verſicul. nono, *igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham.* Deinde vita æterna datur eis ut *hereditas*, ergò non ut meritum. κληρονομήσατε, hereditate accipite paternum bonum, vobis ut filiis jure adoptionis dandum, jam verò per fidem contingit υἱοθεσία, utique ergò & hereditas regni cœleſtis. Galat. tertio, verſic. vigeſimo ſexto. *Omnes filii Dei eſtis per fidem in Chriſto.* Roman. 8. verſ. 17. *Si autem filii, utique etiam heredes.* Præterea regnum illud dicitur electis *paratum à conſtitutione mundi*, nimirum quia *electi ſunt in Chriſto ante jacta mundi fundamenta* Epheſ. 1. verſ. 4. *Antequam quicquam boni vel mali feciſſent.* Roman. 9. v. 11. Quomodo ergo potuerunt illud ſuis operibus promereri? Præparatio illa regni nihil aliud eſt quàm hominum ad vitam æternam prædeſtinatio. Jam verò præparatio illa non eſt facta propter opera, ut ſuo loco oſtendimus. Ergo nec ipſa poſſeſſio propter opera contingit. Denique immenſam præmiantis largitatem electi mirantur, ac hoc ipſo declarant, quòd ſimplici corde, non autem mercedis intuitu benefecerint, quodque operâ ſua non agnoſcant tantâ remuneratione digna. Gloſſ. ord. h. l. *Dicunt hæc non diffidentes de verbis Domini, ſed vel ſtupentes pro magnitudine majeſtatis Regis, vel quia parum illis videtur omne opus bonum quod fecerunt.* Quod ſi in hac vita opera ſua vitæ æternæ ex condigno meritoria eſſe credidiſſent, ac fine & intentione cœlum promerendi eadem feciſſent, nequaquam in illam admirationem prorumperent. Quando intentioni reſpondet finis, id certè non contingit præter expectationem. Hûc referendum eſt, quòd analogia fidei doceat *vitam æternam eſſe* χάρισμα Rom. 6. v. 23. *Gratia non ſalvatos eſſe non ex operibus, ne quis gloriatur.* Epheſ. 2. v. 9. Addimus egregium locum ex 2. Timoth. 1. v. 16. 17. & 18. ubi Apoſtolus ita precatur: *Det miſericordiam Dominus Oneſiphori familiæ, quoniam ſæpè me refocillavit* (eſurienti dedit edere, ſitienti bibere &c.) *Et de catena mea non erubuit* (in carcere eram & venit ad me) *det ei Dominus, ut inveniat miſericordiam apud Dominum in illo die, & in quam multis Epheſi miniſtraverit, melius tu Timothee noſti.* Ergò qui opera miſericordiæ à Chriſto enumerata exercuerunt, invenient & ipſi miſericordiam ſive gratiam in illo die, quòd ſi per *gratiam* ſalvantur, *jam non ex operibus.* Rom. 11. v. 6. 2. Hæc ergò à Chriſto adducuntur, non ut αἰτιατικὰ, ut cauſæ efficientes vitæ æternæ, ſed ut ἐμφατικὰ, ut teſtes & fructus, quibus declarârunt verè pii, ſe eſſe in numero electorum ac verè credentium. Cauſam vitæ æternæ jamdum expreſſerat Chriſtus, videlicet gratuitam Dei miſericordiam, qui in Chriſto nos elegit ac in filios adoptavit, exponit igitur indubitata illius electionis & ἰοδικαίας indicia, videlicet opera charitatis, per *quæ vera fides eſt efficax* Gal. 5. v. 6. Judicium illud viſibile ac publicum coram auguſtiſſimo Angelorum & hominum conſpectu inſtituetur, jam verò fides in Chriſtum occulta eſt, nec conſpici poteſt niſi in operibus, illa igitur producuntur tanquam indubitati teſtes juſtitiam fidei comprobantes. Euthym. in h. l. *de ſola charitate diſſerit, non quod cætera vel juſtorum bona opera vel peccatorum delicta ſine examinatione vel diſcuſſione relinquenda ſunt, ſed confirmare volens, quòd charitatem maximè requirit, & hanc præ omnibus expetit utpote Chriſtianis maximè neceſſariam, cujusque enim Chriſtiani inſigne, quo dignoſci poteſt, eſt dilectio: Hujus autem optima pars eſt pauperum amor & erga proximum miſericordia.* 3. Ex quibus patet, particulam γάρ, hoc loco non eſſe cauſalem, ſed ratiocinativam, quâ non cauſa vitæ æternæ, ſed qualitas eorùm, qui ad regnum cœleſte vocandi ſint, denotatur, quemadmodum in aliis Scripturæ dictis paſſim uſurpatur, cum primis hûc referendum eſt dictum Johannis 1. Epiſt. 3. v. 14. *Scimus, quòd translati ſimus de morte in vitam (ὅτι) quoniam diligimus fratres.* Ubi dilectio conſtituitur & nota conſequentia beatiſſimæ illius translationis ex morte in vitam, quæ in extremo die revelabitur. 4. Regerit Bellarminus: *Non oportet verba Domini expreſſa dimittere, & alia quæ ipſe non dixit, & quæ in quæſtione ſunt poſita, alunde accerſere. Quod enim bona opera ſint neceſſario cum vera fide conjuncta, ejusdemque infallibilia ſigna, id Dominus hoc loco non dicit, ubi ne fidei quidem meminit, & res in quæſtione poſita eſt: at quod propter bona opera detur regnum cœlorum diſertis verbis hoc loco ſcriptura teſtatur.* Reſp. Quamvis diſertis verbis atque explicitè non fiat hoc in loco fidei mentio (propter cauſam antea aſſignatam, quòd viſibilis ille judicii proceſſus juxta externa opera interioris & in corde latentis fidei teſtimonia inſtituendus ſit (implicitè tamen illius mentionem fieri, adeoque ipſi ſoli ſalutem & vitam æternam excluſis operum meritis aſſcribi evidenter oſtendimus. Propter opera regnum cœlorum dari ex hoc loco tum demum evinci poterit, ſi particulam *enim*, ubique cauſalem eſſe evictum fuerit. 5. lib. 5. de juſtificatione cap. 3. regerit,

Digitized by Google

gerit, *particulam* 3ὅ *in membro posteriore esse causalem, cùm mala opera sint damnationis merita, relinqui igitur, quod & in priore membro causalis sit.* Resp. Imò verò in membro posteriore itidem est ratiocinativa ac *docentis*. Christus enim ubique propriam immediatam, proximam & adæquatam damnationis causam constituit incredulitatem, Johan. 3. v. 16. & 38. Marc. 16. vers. 16. jam verò cùm incredulitas illa in corde lateat, ideò producuntur opera mala, præsertim immisericordia erga proximum, tanquam fructus & testimonia illius latentis incredulitatis 1. Johan. 3. vers. 17. *Qui habuerit substantiam hujus mundi & viderit fratrem suum egere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* vers. 14. *Scimus quòd ex morte translati sumus in vitam, quia diligimus fratres, qui non diligit, manet in morte.* Adde, quòd dispar sit ratio bonorum operum ad salutem, ac malorum ad damnationem. Non enim dicit Christus æternum illum ignem à DEO paratum hominibus damnatis, sicut regnum dixerat paratum electis & benedictis, ne Dei ordinationi sic ascribatur hominum damnatio, sicut eorum salvatio, sed ut intelligamus, Deum neminem creasse ad perditionem, homines verò suâ sponte suisque peccatis participes & obnoxios sese facere illis, quæ in primis & potissimum Diabolo & ipsius Angelis erant parata, nec dixit priùs, regnum ad quod vocantur justi, paratum Angelis justis, sicut nunc dicit, ignem paratum Diabolo & Angelis malis, ne similiter intelligamus homines mereri Angelorum bonorum consortium, sicut merentur consortium malorum. Divinæ benignitati tribuendam justorum salvationem significavit, dicens regnum illis à constitutione mundi paratum, humanæ verò malitiæ injustorum condemnationem deputandam, cùm dicit ignem non ipsis paratum, sed Diabolo.

59. 10. Jacob. 1. *Qui perspexerit in lege perfecta libertatis & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. At quomodo quasò beatus in suo facto, si facta nullam habent relationem ad beatitudinem, sed solùm præsentiam suam otiosè exhibent? Adde quod idem Apostolus ait cap. 2. Quid proderit fratres mei, si quis dicat fidem se habere, opera autem non habeat, numquid poterit fides sua salvare eum?* Respond. posterioris dicti expositionem in tractatu de Justificatione §. 157. satis luculentam proposuimus. In priore Jacobi dicto lex libertatis accipitur pro universa doctrina cœlesti divinitùs patefacta, quam versic. 22. & 23. hujus capitis, generali appellatione vocat λόγον. Dicitur autem *lex perfecta*, quia perfectè tradit salutis viam: *Lex libertatis*, quid Spiritus Christi per prædicationem Evangelii (quod est doctrinæ cœlestis pars altera) credentibus datus efficit, ut liberati à servitute peccati spontaneam obœdientiam legi præstent Rom. 8. v. 2. *Lex Spiritus vitæ in Christo liberavit me à lege peccati & mortis.* Permanere in ea dicitur, qui verbum Evangelii fideli corde recipit, & juxta præscriptum legis piè vivit, quemadmodum etiam Christus dicit Johan. 8. v. 31. *Si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.* Quando factor operis in suo facto beatus pronunciatur id nudæ auditioni opponitur, atque in actione, non in auditione ac nuda γνῶσει beatitudinem sitam esse docetur, sic enim habent verba Apostoli v. 22. *Estote factores verbi non auditores tantùm fallentes vosipsos.* v. 23. *Quia si quis auditor est verbi & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum, &c.* v. 25. *Qui autem perspexerit in legem libertatis perfectam & permanserit in ea, non auditor obliviosus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit.* Nihil ergò aliud ex hoc Jacobi dicto elici potest, quàm quòd verè pii & credant Evangelio, & operibus juxta legis præscriptum factis fidem suam testentur. Ergò bona opera relationem habent non ad beatitudinem hominis tanquam causæ ad effectum, sed ad hominem beatum tanquam adjuncta ad subjectum.

10. Qui perspexerit in lege perfectæ libertatis &c. beatus erit in opere suo. Jac. 1.

60. Quartam argumentorum classem quibus operum necessitatem ad salutem probet, petit Bellarminus ex *traditione Ecclesiastica*, ubi primò comparat nostram doctrinam cum profligatissima Simonianorum & Eunomianorum hæresi, cui calumniæ satisfecimus superiùs §. 44. Deinde profert *varia Patrum dicta*, quibus negant fidem sufficere ad salutem nisi accedant opera. Resp. 1. Quandocunque Patres fidem sine operibus sufficere negant, loquuntur de fide vel hæretica & falsa, vel mortua & inani, vel Historica solùm notitia, vel nuda fidei professione: Nos autem quando cum Apostolo dicimus, *fide justificari hominem absque operibus legis*, fidem intelligimus veram & vivam, quæ per charitatem & omnis generis bona opera efficax est, licet ea in justificationis actum non ascisca. 2. Quando veteres fidei & bonorum operum conjunctionem urgent, nequaquam hoc volunt, quod fides & opera eodem modo sese habeant ad justitiam & salutem (cujus contrarium extat in illis dictis, quibus solâ fide hominem justificari & salvari nobiscum pronunciant) sed Naturam veræ fidei describunt, à bonis operibus tanquam propriis & necessariis suis fructibus separari nec possit nec debeat. 3. Aliud ergò est statuere, quòd bona opera sint necessaria, aliud verò, quòd sint necessaria ad salutem. Nequaquam docemus, quòd *credentibus non obsit quorumvis perpetratio & perseverantia delictorum*, (sicut in hoc capite Bellarminus nobis impudenter tribuit) sed veram fidem cum peccatis contra conscientiam consistere disertis verbis negamus, eandem verò cum bonis operibus individuo nexu conjunctam esse dicimus: Necessarium ergò ac necessariò urgendum esse dicimus bonorum operum studium propter causas complures superiùs enumeratas, ita tamen ut articulo de Justificatione sua constet integritas. 4. Si quid impensius de bonis operibus pii veteres pronunciant, noverimus eos in homiliis ad populum versari, ideò cum viderent bonorum operum studium apud plerosque frigescere, necessitatem bonorum operum ac perpetuam eorundem cum fide connexionem meritò urserunt, quandoque etiam rhetoricati immodicis laudibus eadem extulerunt. Recognoscat Bellarminus sua verba lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 14. resp. ad 3. *Patres* (asserentes Deum elegisse eos quos præscivit justos futuros, quorum bonum propositum ante prænoverat) *cùm ad populum verba facerent, ea dicebant, quæ utiliora videbantur ad excitandos homines ad opera bona.*

4. Dicta Patrum.

61. Quinta classis argumentorum petita est ex quadam ratiocinatione, quam hoc modo Bellarminus format. *Si fides sola salvaret & opera non*

5. Rationes

esſent necessaria nisi ratione præsentiæ, ut fructus & signa fidei, sequeretur fidem salvare posse, etiamsi careret omni bono opere & conjuncta esset omnib. vitiis & peccatis. Consequens est falsum. Ergò & antecedens. Resp. ejusdem generis sophisma excussimus in tract. de Justific. §. 142. Videamus tamen quid pro confirmanda connexione propositionis, quam dicimus esse falsissimam, Bellarmin9 hoc loco afferat. *Opera* (inquit) *non requiruntur in actu salvandi, nisi per accidens, nullam enim ipsa vim salvandi habent, neq; addunt fides neque tollunt à fide vim, quam habet salvandi, ut adversarii contendunt, igitur bonis operibus omnibus sublatis adhuc salvaret.* Resp. putidum hoc sophisma toties repetitum & inculcatum procedit ex falsa hypothesi, quòd fides vera possit esse sine bonis operibus, quin etiam cum malis operibus, hoc est, cum peccatis contra conscientiam conjuncta, cujus contrarium suo loco evidentissimè ostendimus. Duplicem ἐνέργειαν fidei tribuimus, formalem unam, quâ respicit Christum, quem apprehendit, tenet ac possidet, ad hanc fidei ἐνέργειαν non concurrunt opera, sed sola fides in ea agit, effectivam alteram, quâ respicit proximum, cui dilectionem & omnis generis officia impendit. Quamvis igitur fides sola justificet & salvet, nunquam tamen est sola, h. e. a bonis operib. separata. Vicissim quamvis vera fides non sit à bonis operib. separata, nequaquã tamen ex eo sequitur, quòd unà cum bonis operibus justificet & salvet, multa enim sunt simul, quæ tamen ad unum eundemque effectum producendum non concurrunt, ut aliquot exemplis superiùs demonstratum fuit. Quod ergò Bellarminus infert, *bona opera non habent vim salvandi, nec eam addunt vel adimunt fidei, Ergò sublatis bonis operibus fides adhuc salvat,* id peccat contra leges veræ consequentiæ, cùm consequens plus concludat, quam antecedens permittit, id enim tantùm sequitur, ergò bona opera non simul cum fide justificant & salvant, sed hoc soli fidei relinquendum. Nequaquam verò inferri potest, Ergò sublatis bonis operibus fides adhuc salvat, quia sublatis vel negatis operib⁹ bonis tollitur vel negatur ipsa fides, talis enim fides est mortua, & mane simulachrum, est cadaver quoddam fidei, non autem vera & salvifica fides. *At,* inquit Bellarminus, *sufficit ad hypotheticam propositionem statuendam, fidem sine operibus bonis intelligi posse, atque ab eis, si non re saltem ratione separari, quod ne Adversarii quidem negare possint.* Resp. Dianoetica illa abstractio non immutat rei Naturam, sed distinctis conceptibus apprehendit ea, quæ inter se sunt & manent perpetuò conjuncta, nequaquam igitur ex ea inferri potest, fidem omnibus bonis operibus realiter destitutam esse ac manere veram fidem, ergò etiam non potest ex ea inferri, quòd fides omnib9 bonis operibus realiter destituta justificet & salvet. Considerari potest fides absque operibus, non autem esse: Quòd si non est absque operibus, utique etiam nullius effectus ei tribui potest, non Entis enim nulla sunt effecta. Sic ignis & calor ratione separari possunt, interim tamen re semper sunt conjuncta, præsertim quoad calefaciendi potentiam, quàm ne quidem divinâ potentia ab igne separari disputant Scholastici, ut notum est Bellarmino, ita quoque fides & opera ratione separari (vel ut rectiùs loquamur) distingui possunt, interim tamen reipsa semper sunt & manent conjuncta, fide enim Christus habitat in cordibus nostris, ubi Christus, quomodo ibi exulare possunt opera bona? Monendum tamen per opera bona intelligi hoc loco interiorem renovationem & sanctificationem, nam externa bona opera à fide & justificatis quandoque abesse ipse Bellarm. concedit, uti vidimus §. 47. memb. 11. ** Dupliciter v. aliquid dicitur *adesse per accidens.* Uno modo, ut adesse possit & abesse indifferenter, altero, ut adsit non immediatè sed propter aliud. Priori modo concederetur Bellarmini consequentia, quo modo paternitati ita per accidens adest eruditio. Atqui in hoc ordine constitui non possunt opera bona, nisi destruatur ipsa hypothesis, quæ ponit necessitatem præsentiæ. Altero modo possunt quidem nonnulla etiam adesse & abesse, sed non omnia tamen, opera etsi adsint per accidens rei propositæ, id est, per aliud, tamen huic ipsi per quod adsunt, necessaria sunt. Sic Isaaci hominis ac proinde rationalis, genitorem oportet esse rationalem. Ita huic generationi ratio est necessaria, etsi per accidens, nimirum per aliud. Non enim adest ratio generationi per se, & ex ipsa generationis Natura, sed adest tamen huic generationi necessariò. **

62. Atque hæc dicta sunt de necessitate bonorum operum, succedit quæstio de eorundem perfectione. Bellarminus lib. 4. de Justif. cap. 10. nobis hanc tribuit sententiam, quòd doceamus, *legem divinam esse planè impossibilem homini etiam justo, ac nullam esse in nobis actualem justitiam, sed omnia opera justorum esse mortalia peccata ex Natura sua,* contra verò à Catholicis (Romanensibus) summa consensione dicit docere contrarium, videlicet *primò legem Dei justis hominibus absolutè esse possibilem, non quidem per solas vires liberi arbitrii, sed per auxilium gratiæ & Spiritum fidei & caritatis in ipsâ justificatione infusum: secundò opera justorum esse simpliciter & absolutè justa ac suo modo etiam perfecta, quamvis non eâ perfectione quin crescere possint, & quin non admisceantur interdum operibus bonis aliqua opera mala, non quidem mortifera, sed venialia, quæ non impediunt, quò minus justi maneant, qui justificati erant: tertiò operibus justis hominem vere justificari non prima sed secunda justificatione, quæ non facit justos ex impiis, sed justiores ex iis,* hæc tria dicit haberi in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 10. & 11. seque eadem sigillatim probaturum pollicetur. Resp. 1. Concedit Bellarminus legem non posse impleri per solas liberi arbitrii vires, quâ ratione discedit à quibusdam Scholasticis & Pontificiis scriptoribus. Neque enim per calumniam illis hoc tribuimus, ut Bellarminus in hoc capite conqueritur, sed quod res est dicimus. Notum enim est, quid Scotus, Occamus, Petrus de Aliaco & Biel statuant, quòd *voluntas viatoris ex suis naturalibus possit Deum super omnia diligere, quòd liberum arbitrium ex suis naturalibus sine gratia possit elicere actum moraliter bonum peccatum mortale novum quodlibet cavere, divina præcepta quoad substantiam actus implere.* Quamvis verò addant, præcepta Dei non posse impleri sine gratia *quoad intentionem præcipientis,* in eo tamen sibiipsis contradicunt. Quæ enim alia Dei præcipientis intentio, quàm ut le diligamus super omnia ex toto corde, tota anima, omnibusque viribus? Ergò si homo non renatus potest Deum diligere super omnia ex puris naturalibus,

An *bonâ opera sint perfecta.*

utique

utique etiam quoad intentionem præcipientis præcepta implere poteſt. Roſſenſis contra Lutherum agnoſcit, hanc eſſe quorundam Scholaſticorum ſententiam. *Patres* (inquit) *aſſerunt, neminem poſſe quicquam boni velle ſine ſpeciali Dei auxilio, nec ſufficere generalem illum influxum. Nonnulli contra Scholaſticos contendunt hunc ſufficere, ut quis abſque illo auxilio benè moraliter agere & bonum facere poſſit non ſolùm ex genere, ſed etiam quod debitis undique circumſtantiis ornatum ſit.* Latomus ſcriptis publicè editis defendit, *homines ante Moſen ſalvatos eſſe lege Naturæ.* In Concilio Tridentino Monachus quidam Franciſcanus Tridenti publicè concionatus eſt, *gentiles, qui vitam honeſtam duxerint, etiam ſine cognitione Chriſti ſalvatos eſſe.* Refert Schleidanus libr. 23. Hiſtor. Idipſum poſtea Andradius unus ex Tridentinis Patribus publicis ſcriptis aſſeruit. Notum eſt Eraſmi de Ciceronе judicium, &c. Quòd ſi gentiles ſine Chriſto ſalvati aut ex lege aut ex Evangelio ſalus ipſis contigit, Non ex Evangelio, uti conſtat, ergò ex lege. Quod ſi ex lege, utique perfectè implerunt legem, ſiquidem non poteſt ex lege ſperari ſalus absque perfecta ejusdem impletione. Ergò ex puris naturalibus impleverunt legem, hoc eſt, absque Chriſti gratia & ſpiritu, qui per ſolam Evangelii prædicationem confertur. Quid quod ipſe Bellarminus fateri cogitur, impletionem legis ex puris naturalibus haberi poſſe. Sic enim argumentatur lib. 4. de Juſtific. cap. 13. rat. 3. *Si lex eſſet impoſſibilis, ſequeretur Deum omni Tyranno eſſe crudeliorem & ſtultiorem, quippe qui ab ipſis etiam amicis exigeret, quod nemo ſolvere poſſet & leges ferret, quas ſciret à nemine obſervandas.* Atqui lex Dei non ſolùm ad renatos & Dei amicos ſed ad omnes omninò homines pertinet, quare ſi connexio Majoris ſatis firma, ſequetur, aut homines non renatos itidem implere poſſe legem, quippe quibus non minùs quàm renatis proponitur, aut illorum reſpectu Deum eſſe crudelem Tyrannum. Vide tract. de lege §. 188. 2. nimis largiter Bellarm. ſcribit, *nos docere, quòd nulla ſit in nobis actualis juſtitia.* Atqui non negamus novam obœdientiam renatorum eſſe quandam juſtitiam, aliàs evidentiſſimis Scripturæ dictis contradicere neceſſarium foret, Luc. 1. v. 74. *Liberati de manu inimicorum ſerviunt Deo in ſanctitate & juſtitia.* 1. Joh. 3. v. 7. *Qui facit juſtitiam, juſtus eſt*: hoc verò eſt quod negamus, juſtitiam illam eſſe omnibus numeris perfectam, accoram Dei judicio ſubſiſtere poſſe, adeò ut per & propter eam coram ipſo juſtificemur. Quando igitur titulum hujus capitis Bellarm. ſic informat: *proponitur quæſtio de veritate juſtitiæ operum*, ludit quadam ambiguitate in voce *veritatis*; ea enim vel opponitur imperfectioni vel hypocriſi. Priori modo negamus juſtitiam actualem eſſe veram, hoc eſt, modis omnib. perfectam & omni peccati labe vacuam: poſteriori modo concedimus actualem renatorum juſtitiam eſſe veram, hoc eſt, ἀνυπόκριτον ex ſincero & ſimplici corde profectam. Auguſt. 19. de civ. Dei cap. 27. *Ipſa noſtra juſtitia, quamvis vera ſit propter veri boni finem, ad quem refertur, tamen tanta eſt in hac vita, ut magis peccatorum remiſſione conſtet, quàm perfectione virtutum.* Bernh. de verb. Eſa. ſerm. 5. col. 250. *Noſtra ſi qua eſt humilis juſtitia, recta forſitan, ſed non pura.* 3. Illud etiam in vita veritate à Bellarmino aſſeritur, quòd ſtatuamus omnia opera juſtorum eſſe peccata mortalia ex Natura ſuâ, cujus ἐγκλήματος depulſionem quære ſuperiùs. §. 39. 4. Bellarmin. ſibiipſi contradicit; Si enim bona opera non ſunt ea perfectione perfecta quin creſcere poſſint (addo etiam quod creſcere debeant) ac ſi opera quædam mala) hoc eſt, peccata venialia illis ſunt admixta, utique non ſunt modis omnibus abſolutè & ſimpliciter perfecta atque incontaminata. Novimus quidem pro Bellarmino reſponderi poſſe, quòd ſtatuat non eſſe neceſſarium, ut bona opera ſummam perfectionem in lege præſcriptam aſſequantur, *cùm quædam in lege præcipiantur, non ut indicetur, quid faciendum ſit, ſed ut indicetur ſolùm finis, ad quem oporteat aſpirare*, vel ut Stapletonus loquitur, *quædam præcepta ſunt doctrinalia, quædam obligatoria*: ſed putidam illam diſtinctionem jamdum evertimus in tract. de Lege morali §. 181. Novimus etiam pro Bellarmino reſponderi poſſe quòd *peccata venialia non ſint vere & proprie dicta peccata; cùm non fiant contra, ſed tantum præter legem, ac ſint ſuâ Naturâ venialia*: Sed Phariſaicum illud ſommium itidem evertimus in tract. de peccat. actualibus §. 92. & ſeqq. 5. Unam tantùm Juſtificationem, ſicut unum Chriſtum atque unicam ſalutem novimus, quæ ergo de ſecunda Juſtificatione per bona opera afferuntur, ea Doctrinæ Apoſtolicæ adverſari dicimus, id quod ſuo loco comprobatum dabimus. ** Photiniani itidem ſtatuunt perfectionem operum. Schmaltz. in refut. diſp. 2. de pecc. orig. D. Frantz. p. 55. *Perfectio duplex eſt, abſoluta & comparata. Abſoluta eſt quando quis ne unum peccati actum committit. Comparata eſt quando quis nullius peccati habitu vel aſſuetudine implicatus eſt, ſed plerunque id facit, quod Chriſti præcepta jubent. Ad illam aſpirandum eſt, at hac neceſſariò poſſidenda, & qui hanc poſſidet, is perfectus eſt ex mente ſacrarum literarum, & juſtus, quatenus Deus id, quòd talis homo facit, pro perfectione accipit & ipſum pro juſto habet.* p. 56. *In illa comparatè perfecta juſtitia dantur gradus. Poteſt enim aliquis ſecundùm Spiritum ambulare, ſed ægrè, ſed invitus quodammodo & reclamante perpetuò ipſius appetitu, utpote qui nondum prorſus ſuperatus eſt. Et rurſus poteſt aliquis ſecundum Spiritum ambulare, hoc eſt, plerunque id facere quod rectum eſt, libenti animo & abſque magna luctâ. Imò ſtatuendum eſt, poſſe hominem adjutum Dei Spiritu eo uſque progredi ut fere ſemper ſummâ cum alacritate & jucunditate faciat Dei voluntatem, etiamſi fiat, ut interdum a vera pietatis ſemita aliquantiſper aberretur.* **

63. Noſtra hæc eſt ſententia, quòd bona opera renatorum non aſſequantur perfectionem in lege divinâ præſcriptam, cùm ſint imperfecta & inquinatione peccati ſordidata, adeò quidem, ut ſi Deus ex ſtricto juſtitiæ ſuæ rigore in lege divina expreſsæ, eadem judicare velit, non modò poſſint ipſi non placere, ſed etiam meritiſſimè repudiari, ſed fide in Chriſtum imperfectionem illam tegi & adhærentes peccati ſordes condonari, quo ſenſu ſuperiùs aſſertum fuit fidem eſſe bonorum operum formam. 1. Pet. 2. v. 5. *renati tanquam domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, efferunt ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Jeſum-Chriſtum.* (Ideò ſpirituales illæ hoſtiæ, i. e. bona renatorũ opera Deo placent, quia fiũt ex *Noſtra ſententia de bonorũ operum perfectione.*

Imperfecto bonor. operum demonstratur.

fide.) Porrò imperfectionem illam operum noſtrorum demonſtramus his fundamentis. 1. Quicquid non aſſequitur ſummum perfectionis gradum in lege præſcriptum, illud non eſt perfectè bonum. Renatorum opera non aſſequuntur ſummum perfectionis gradum in lege præſcriptum. Ergò non ſunt perfectè bona. Bellarminus agnoſcit, ex ἀδυναμία perfectè implendi legem rectè inferri bonorum operum imperfectionem: negat autem implendæ legis ἀδυναμίαν, quam cùm evidentiſſimis argumentis in tractatu de Lege aſſertam dederimus, lectorem eò remittimus. 2. Ubi non eſt perfecta Dei dilectio, ibi etiam non eſt mandatorum divinorum perfecta obſervatio. Atqui in renatis, quamdiu in hoc mundo peregrinantur, nondum eſt perfecta Dei dilectio. Ergò non eſt in eis perfecta mandatorum divinorum obſervatio, & per conſeq. bona opera eorum non ſunt perfectè bona. Major eſt ſatis evidens, ſiquidem *ſumma & finis præcepti eſt caritas ex corde puro conſcientia bona & fide non ficta*, 1. Tim. 1. v. 5. *in præcepto dilectionis tota lex* ἀναπεφαλαίωται. Matth. 22. v. 22. Rom. 13. v. 9. Minorem latè probavimus in tractat. de lege §. 181. hoc loco illud ſolummodò urgemus. Ubi non eſt perfecta ſummi boni agnitio, ibi etiam non habet locum perfecta ejus dilectio. Atqui in hac vita non eſt perfecta ſummi boni agnitio. 1. Cor. 13. v. 9. ἐκ μέρους γινώσκομεν. Ergò nec locum habet perfecta ejus dilectio. Nevè quis excipiat, *imperfectionem illam dilectionis nihil quicquam detrahere actuali juſtitiæ, quò minus legi perfectè ſatisfacere ac ſeverum Dei judicium ſuſtinere poſſit*, audiat Auguſtin. Epiſt. 29. ad Hieron. *Virtus eſt caritas, quæ id quod diligendum eſt, diligitur, hæc in aliis major, in aliis minor, in aliis nulla, plenissima verò quæ jam non poteſt augeri, quamdiu hic homo vivit, eſt in nemine: quamdiu autem augeri poteſt, profectò illud quod minus eſt, quàm debet, ex vitio eſt* (Nota, imperfectio deputatur vitio, at num fortè eſt tantùm nævulus quidam perfectionem juſtitiæ actualis neutiquam tollens? ita quidem Bellarmin. ſtatuit, ſed attendenda ſunt ſequentia) *ex quo vitio non eſt juſtus in terra, qui bonum faciat & non peccet, ex quo vitio non juſtificabitur in conſpectu Dei omnis vivens, propter quod vitium quantumlibet profeceremus, neceſſarium eſt nobis dicere, dimitte nobis debita noſtra, &c.* 3. Renati in hac vita non ſunt perfecti. Ergò nec opera eorum ſunt perfecta. Conſequentiæ ratio eſt ſatis manifeſta, quia nulla perfectio effectui poteſt tribui, quæ non ſit in cauſa vel formaliter vel virtualiter. Antecedens patet 1. Cor. 13. v. 10. *cùm venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt.* Phil. 3. v. 12. *non quod jam apprehenderim aut perfectus ſim, ſequor autem ſi comprehendam &c.* Quo verò ſenſu ac reſpectu in quibusdam Scripturæ dictis renati dicantur perfecti illud exponit Auguſtin. in libr. de perfectione juſtitiæ contra Cœleſtium Pelagianum, vide tract. de lege morali §. 192. 4. Quæcunque opera non proceduntotaliter & perfectè ex Spiritu, h. e. ab homine qui totus eſt ſpiritualis omni vetuſtate carnis abolitâ, ea non ſunt perfectè bona. Ratio connexionis hæc eſt, quia *lex eſt ſpiritualis* Roman. 7. v. 14. h. e. requirit ſpiritualem, integram & perfectam obœdientiam, non qualemcunque; ſolum externam, ſed etiam internam, quæ nō niſi ab homine penitus ſpirituali proficiſci poteſt. At-

qui opera renatorum non procedunt totaliter & perfectè ex Spiritu, h. e. ab illis qui toti ſint ſpirituales omni vetuſtate carnis abolitâ, quod Apoſtolus ibid. aſſerit, *ſeſe adhuc carnalem* (ex parte ſcil.) *eſſe* pronuncians. Ergò bona opera renatorum non ſunt totaliter & perfectè bona.

Immunditiem bonis operibus adhærere demonſtratur. 1. Omnes noſtræ juſtitiæ, velut pannus menſtruatæ. Eſa. 64

64. Immunditiem bonis operibus adhærere demonſtramus. 1. ex evidenti dicto Eſaiæ Prophetæ cap. 64. v. 6. *Facti ſumus ut immundi omnes, & omnes noſtræ juſtitiæ ſunt inſtar panni menſtruatæ.* Quid manifeſtius dici poſſet, quàm omnes noſtras juſtitias propter adhærentem peccati immunditiem eſſe ſimiles panno menſtruatæ? **P. Bertius in præfat. tract. Arminii de vero & genuino ſenſu cap. 7. Rom. *Apud Eſaiam Eccleſia Iſraelitica multiplici idololatriâ, defectione à Deo, aliisq; infinitis ſceleribus inquinatiſſima, cum à Deo propter iſtas fœditates graviter puniretur, lamentabunda querens de gravitate pœnarum, ſimulq; etiam exomologeſin faciens peccatorum fatetur inter cetera, juſtitias ſuas ut pannum menſtruatæ eſſe, deſignans nimirum optima opera quæ durante publica defectione ſua præſtiterat. Hic locus vulgò perniciosa torſione corrumpitur allegatur enim perpetuò ac ſi ſenſus illius inferret, excellentiſſima quæque præſtantiſſimorum Chriſtianorum opera (ac proinde etiam ardentiſſimas preces in nomine Chriſti fuſas, eleemoſynas ex animo verè & intima miſericordia commoto præſtitas, denique & Martyrium propter Chriſtum ad ſanguinis effuſionem uſque obitum) eſſe ut pannum menſtruatæ, hoc eſt, fœda, abominanda, horrenda coram facie Dei meraque adeo abominationes, quo nomine tum ſola flagitia & ſcelera maxima nuncupari in Scripturis ſolent. ſequitur porrò optima & præſtantiſſima opera nihilo flagitiis immaniſſimis differre, quem contemptum ſi quis ſemel hauſerit, an non omne pietatis fundum, curamq; abjiciet &c.* Armin. artic. perpend. p. 36. *Perpendendum eſt, an de bonis operibus fidelium vere dicatur immunda eſſe inſtar panni menſtruati eique competat dictum illud Eſa. 64. omnes noſtræ juſtitiæ.*** Bellarminus etiam libr. 4. de Juſtificat. cap. 20. audacter regerit, *locum hunc ad rem nihil pertinere* propter tres rationes 1. *quia Eſaias non loquitur de juſtis hominibus, ſed de inſignibus peccatoribus, ob quorum ſcelera tradenda erat civitas & totus populus in manu Regis Babyloniæ.* Reſp. imò verò Eſaias more omnium Sanctorum remiſſionem peccatorum à Deo humiliter petit Pſalm. 32. v. 6. ex vera & ſeria pœnitentia ſecum aliis conjungit, nequaquam verò ex hac publica totius populi confeſſione ſeipſum hypocriticè excludit; probat id ipſe verborum ſonus, *facti ſumus ut immundi nos omnes*, probant illud antecedentia & conſequentia iſtius loci. Quotquot enim ſerio publicarum calamitatum ſenſu afficiuntur, peccata ſua ibidem agnoſcunt, deplorant, atque eorum remiſſionem petunt. Atqui Propheta & reliqui pii in populo Iſraelitico afficiuntur ſerio publicarum calamitatum ſenſu. Ergò peccata ſua unanimiter agnoſcunt, deplorant ac remiſſionem eorum petunt: probat idipſum vox *inſtitarum*, quas peccatis contaminatas eſſe Propheta conqueritur, at quis inſignibus peccatoribus tribuere velit juſtitias? ** Non loquitur de impiis ut impiis, nec de piis ut piis ſed in genere de peccatoribus qui peccata ſua

agno-

agnoſcunt, confitentur & miſericordiam Dei implorant. Ad hanc claſſem pertinent non ſolùm illi qui peccatis contra conſcientiam commiſſis Deum ad iram concitarunt, ab iis tamen per pœnitentiam poſtea ſe averterunt, ſed etiam pii & juſti, quia ex innata labe & infirmitate non fuerunt ſine peccato.** probat deniq; id ſimile exemplum Prophetæ Danielis cap. 9. v. 5. *Peccavimus & iniquè egimus.* v. 7. *Tibi Domine juſtitia, nobis autem confuſio faciei*, v. 18. *Non in juſtitiis noſtris proſternimus deprecationes noſtras in conſpectu tuo, ſed in miſerationib. multis.* ** Nec ex verbis, *nemo invocat nomen tuum* v. 7. non poteſt evinci, de impiis tantùm ſermonem eſſe. Non enim negat ſimpliciter omnem Dei invocationem, quia nomine populi v. 8. 9. Dei gratiam implorat, ſed quod nemo inſtar Mòſis, Aaronis & aliorum qui interceſſione ſua Dei iram averterunt, præſto ſit, ut apparet ex verbis ſequentibus, quam expoſitionem Sanctius in hoc loco v. 29. exemplis aliquot confirmat.** Vide etiam tractatum de Lege §. 184. ubi ex Bernhardo, Gerſone & Adriano de Trajecto oſtendimus, de ipſis renatorum juſtitiis ſive bonis operibus locum intelligendum eſſe; ſcitum cumprimis eſt illud Adriani: *Jugiter ſuper pannum vitæ, quem juſtitiæ operibus teximus, ſtillamus ſaniem diverſorum criminum*: uti & Gerſonis illud: *Quis juſtitias ſuas vultu gloriabundus oſtentaverit. Deo pius quam pannum confuſionis ſuæ mulier vere*: Quibus adde Origenem in cap. 3. Roman. ſic commentantem. *Quis ſubſtantiâ ſuâ gloriabitur cùm audiat Prophetam dicentem, omnis juſtitia noſtra ſicut pannus menſtruata?* uti etiam Macarium homil. 20. p. 290. *Poſtulet anima à Chriſto, qui largitur atque exornat eam gloriâ in lumine arcano nec confutâ ſibi vitæ vanarum cogitationum arbitretur propriæ juſtitiæ opinione deceptâ ſe habere veſtimentum ipſius ſalutaris. Si enim in ſua juſtitia atque redemptione ſolum, quas perſtituerit, fruſtra ac temerè laboret ille ſuſcipit. Omnis enim opinio juſtitiæ ejus velut pannus menſtruata apparet in extremo die, ut inquit Propheta Eſaias: Facta eſt univerſa juſtitia noſtra tanquam pannus menſtruatæ.* Sed Bellarmin. conquirit quasdam ratiunculas, quibus probet Eſaiam tantùm de inſignibus peccatoribus loqui, primò *quia paulo antè dixerat: Ecce tu iratus es & peccavimus, id eſt, quia iratus es, deſeruiſti nos, at Deus nec irascitur juſtis, nec eos deſerit*: Deinde *quia in verbis ſequentibus additur: non eſt qui invocet nomen tuum, non eſt qui ſurgat & teneat te. At juſti Deum invocant, quod in hoc ipſo capite facit Eſaias*: *denique opera juſtorum Scriptura ubique commendat ac Deo grata eſſe docet. Ergo non loquitur de operibus juſtorum, niſi quis ita deſipiat, ut exiſtimet ſordes & pannum menſtruatæ Deo placere.* Reſp. Propheta in publicis hiſce precibus totum populum complectitur & ex vera pœnitentia conqueritur iram Dei per peccata populi provocatam ac ne quidem pios ab omni peccati labe immunes eſſe, cùm juſtitiæ, hoc eſt, bona opera eorum, ſi in diſtricto Dei judicio æſtimentur, ſint peccatis ſordidata, Quemadmodum ergo David ab agnitione externi peccati, videl. adulterii ac homicidii ad agnitionem interioris mali progreditur, *in peccatis ſe ſe conceptum ac natum eſſe* pronuncians, Pſal. 51. v. 7. ita quoq; ſanctus Propheta in hac humili totius populi confeſſione docet, coram Deo non externa ſolùm ac graviora delicta eſſe peccata, quibus ejus iram & omnis generis pœnas impii provocent, ſed & *abſconditum noſtrum collocari in lumine vultus ejus.* Pſal. 90. v. 8. eſſe quædam occulta & interiora peccata, quorum emundatione etiam ſancti indigeant Pſal. 19. v. 13. quibus ipſæ eorum juſtitiæ inquinentur ac ſordidentur, ac proinde in vera ad Deum converſione non externa ſolùm delicta agnoſcenda ac deploranda eſſe, ſed etiam interiorem illam totius Naturæ corruptionem atq; immunditiem. Cæterum quòd alibi bona opera renatorum commendantur ac prædicantur, illud non fit inde & ideò quaſi omni imperfectione & immunditie careant, ſed quia ex fide proficiſcuntur & filialis obſequii loco cœleſti Patri, cui per Chriſtum ſunt reconciliati atq; accepti, unâ cum humili peccatorum confeſſione offeruntur. 2. *etſi loqueretur Eſaias de omnibus, i. e. de toto illo populo, tamen non loquebatur de omnib. pro omni tempore, ſed ſolum pro eo tempore, quo tradendi erant propter ſumma ipſorum ſcelera in captivitatem Babylonicam.* Reſp. ex textu quidem manifeſtum eſt, de tempore Babylonicam captivitatem antegreſſo Prophetam loqui, ſed quod *tantùm* de eo loquatur, illa excluſiva nunquam poterit ex textu elici, quin imò quemadmodum Daniel in ſuis precibus cap. 9. patrum ac majorum delicta confitetur, ita quoque Elias & Jeremias expreſsè docent, cauſam Babylonici exilii non illis ſolùm, qui in captivitatem abducti, ſed & Patribus ipſorum tranſcribendam eſſe. Demus autem ex hypotheſi tantùm de eo tempore, quod captivitatem antegreſſum eſt, Prophetam loqui, concedendum tamen erit, illo ipſo tempore ſanctum quoddam ſemen Deum ibi reliquiſſe ac in ſcelerato populo aliquos adhùc vere pios fuiſſe, nunquam enim interit Eccleſia. Atqui nihilominus in grege pronunciat Propheta, *omnes nos ſicuti ſumus velut immundi, & omnes juſtitiæ noſtræ ſicut pannus menſtruatæ*, ad ſolam igitur Dei miſericordiam omnibus confugiendum, nequaquam verò ullis operibus confidendum eſſe docet. 3. *non loquitur Propheta de omnibus impiorum operibus, quaſi omnia eſſent peccata, ſed tantùm de operibus illis, quæ ipſi juſtitias eſſe putabant, ut ſacrificia neomenias &c. poterant enim illi ipſi facere opera moraliter bona, quæ nec meritoria ſunt nec peccata.* Reſp. imò verò ſi illa quoq; opera erant peccata, quibus plurimùm tribuebant, quæq; pro ſummo Dei cultu vendirabant, quantò magis reliqua eorum opera moraliter bona coram Deo fuerunt peccata, id quod ſuperius etiam demonſtravimus, generaliter pronunciat Propheta, *omnes noſtræ juſtitiæ ſunt ſicut pannus menſtruatæ.* **Inſuper 1. Textus eſt manifeſtus. *Omnes noſtræ juſtitiæ.* 2. de Leviticis Ceremoniis & ſacrificiis nō poſſunt verba accipi, quia templum erat igne luccenſum v. 11. & in captivitate non offerebantur ſacrificia Oſe. 3. v. 4. unde Lyranus ſtatuit, *in verbis* Nemo invocat nomen tuum, *ſignificari publicam invocationem ſacrificia & cultum in templo.* 3. ſacrificia pœnitentium Deus non repudiat, fuiſſe autem populum tunc pœnitentem, patet ex textu. *Lutherus reiicit hanc explicationem.* Reſp. nō rejicit, ſed loci hujus propriam eſſe negat. *Hoc loco*, inquit, *aliquando niſi ſumus contra juſtitiam humanam. Bona quidem ſententia eſt, ſed non propria hujus loci. Propheta enim cum videt multos bonos viros in captivitatem adau-*

adductos ut fuere Nehemias, Esras & alij, dolet quod ob malorum impietatem justi homines diutius in captivitate detineantur, quasi dicat, Abrahamo propter quinque justos condonasses Sodomam. Hic plures boni sunt & tamen perinde cum eis agis ac si ipsi quoque impij essent & immundi. Coguntur ferre poenam impietatis, quanquam ipsi sint justi, perinde ac si ipsi quoque peccassent. Postea addit, *Sunt autem alibi loci Scripturæ, qui justitiam humanam damnant.* Et adducit quinque dicta. Psal.148.v.2. Luc.17.v.10. Matth.6.v.11. Psal.32. v.7. Philip.3.v.7.8.**

2. Sancti indigent quotidiana peccatorum remissione.

65. 2. Quibus perpetua peccatorum remissione opus est, illorum opera non sunt pura & munda. At sanctis in tota vita perpetuâ peccatorum remissione opus est. Psal. 32. v.1. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates & quorum tecta sunt peccata &c.* vers.6. *pro hac peccatorum remissione orabit ad te omnis sanctus,* Ergò sanctorum opera non sunt pura & munda. Excipit Bellarm. 1. *si tota vita justorum & omnia ipsorum opera peccatis foret deserta,* unde diceret idem David Psal.1. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit,* & in Psal.100. *Psallam & intelligam in via immaculata, quando veniet ad me, perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ; non proponebam ante oculos meos rem injustam.* Resp. Justi non insistunt viæ peccatorum, sed innocentia cordis sui ambulant, & sunt immaculati, interim tamen ex eo nondum sequitur, quod omni omninò peccato careant, quod coram sanctissimis Dei oculis Natura & opera eorum sint munda, distinguendum enim inter justitiam facti & inter justitiam personæ: distinguendum inter justitiam bonæ conscientiæ & inter justitiam Dei, hoc est, quæ coram Deo valet: distinguendum inter probabilem conversationem coram hominibus & inter perfectam legis impletionem: distinguendum inter peccata contra conscientiam & inter infirmitates in renatis adhuc hærentes: distinguendum inter obœdientiam ἀνυπόκριτον & inter absolutam obœdientiæ integritatem: quisquis hæc omnia confundit, articulum de justificatione pervertit. 2. *Loquitur David de initio justificationis, seu de prima justificatione, per quam remittuntur peccata & infundatur caritas, ut per eam corde dilatato per viam mandatorum currere valeamus.* Resp. imò verò non solùm in prima nostra ad Deum conversione, sed etiam per omnem vitam ac in medio cursu bonorum operum indigemus remissione peccatorum, uti evidenter docet Apostolus Rom.4. ubi ex hoc ipso Davidis testimonio probat justificationem nostram in remissione peccatorum consistere, quod ne de prima tantùm justificatione (uti fingit Bellarminus) accipiatur notandum, quòd Apostolus de Abrahamo in medio pietatis cursu constituto agat atque eum non operibus, sed fide justificatum esse ostendat. Quam Pontificii vocant justificationem secundam, eam Scriptura vocat sanctificationem & renovationem, quæ cùm in hac vita non sit perfecta, ideò per & propter eam coram Deo justificari non possumus. ** Pulcrè Origen. homil. 8. in Ezech. *Quomodo lumen lucernæ ad radios solis obscuratur & velut alia cæca materia obtenebrescit: sic licet fulgeat justorum omnium lumen ante homines non fulget tamen ante Christum... Luceat quippe lumen vestrum, non simpliciter dictum est, sed luceat ante homines, ante Christum non potest fulgere lumen justorum...*.**

3. Sancti deprecantur Dei judicium.

66. 3. Quicunque deprecantur Dei judicium, illi agnoscunt opera sua non posse rigorem illius judicii sustinere. Atqui sancti deprecantur Dei judicium Psal.143.v.2. *Ne intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Hûc referenda sunt similes sanctorum confessiones. Exod.34.v.7. *Coram te nemo innocens.* Job.9.v.2. *Vere novi, quod non justificabit se homo coram Deo,* vers.3. *si velit cum eo contendere, non respondebit ei unum ex mille.* cap.15. v.15. *Cæli non sunt mundi in conspectu ejus, quanto magis abominabilis ac putridus homo, qui bibit velut aquam iniquitatem.* Psal.19.v.13. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me.* Psal.130.v.2. *Si iniquitates observaveris ô Deus Domine quis sustinebit?* Dan.9.v.18. *Non in justitiis nostris projicimus deprecationes nostras, sed in miserationibus tuis multis.* 1.Cor.4.v.4. *Nihil mihi conscius sum, sed in hoc non sum justificatus, qui autem me judicat, Dominus est.* &c. Ergò sancti agnoscunt, opera sua non posse rigorem judicii divini sustinere. Rectè igitur Episcopus Merseburgensis Adolphus, cùm quidam doctrinam nostram de justificatione ut novam, traduceret, respondit: *Quid? vosne doctrinam hanc novam perhibetis? an non meministis in Psalmo dictum: Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens?* Vide Camerar. in vita Georg. Princ. Anhaldin. Bellarminus prætermissis reliquis dictis ad locum Psalm. 143 triplicem affert solutionem 1. *sensum hunc esse, quòd homo non habeat ex se justitiam judici Dei dono ac proinde non possit justificari ex eo quod ex se habet.* Resp. & imputata & habitualis justitia (qua actualis postea oritur) à Deo nobis donatur, quod ergò homo non possit justificari coram Deo illa justitia, quam ex se habet, sed donatam requiri justitiam, verissimè asserimus, sed ex eo nondum sequitur, omnem donatam justitiam coram Dei judicio subsistere, sed illud solùm modò imputatæ per fidem justitiæ contingit, habitualis verò & actualis quamvis ut dixi sit Dei donum, tamen severum ejus judicium sustinere nequit, id quod vel ex hoc ipso loco manifestissimum est. Negari enim non potest, Davidem justitiâ habituali & actuali instructum fuisse, eidem tamen judicium Dei deprecatur, atque inhærentem suam justitiam iræ & judicio Dei non audet opponere, sed in misericordia Dei & meritò promissi Messiæ omnem suam fiduciam collocat. 2. *Quosdam referre hunc locum ad peccata venialia, sine quibus in hac vita esse non possumus, ex quo tamen nondum sequatur, quod omnia nostra opera sint peccata, etsamsi absque peccato vivere non possimus: sensum ergo hunc esse, Non cupio tecum contendere, confiteor me peccatorem & veniam oro.* Resp. de hac expositione egimus in tract. de lege §. 182. Concedimus de peccatis venialibus locum hunc intelligendum esse, (cùm in renatis quatenus talibus non sint peccata mortalia) sed aliter describuntur peccata venialia à Pontificiis, aliter à nobis. Illi peccata venialia non agnoscunt esse verè & propriè dicta peccata, sed vocant ea peccata illa levicula vitiola, quæ ex se & suâ Naturâ sint venia digna, nos verò omne peccatum suâ Naturâ esse odio Dei dignum dicimus, quod verò in renatis illa quæ dicun-

dicuntur venialia, non sint actu mortalia id, nequaquam ipsi per se peccato, sed gratiæ Dei, & fidei, quæ per ea non amittitur, asscribendum esse dicimus: Deinde per venialia peccata non tantum intelligimus quotidianas piorũ infirmitates, sed etiam defectus ipsis bonis operibus adhærentes, quos Deus propter Christum credentibus condonat. Invertimus igitur responsionem Bellarmini. Quia bonis operibus opera quædam mala commiscentur, quia absque peccato vivere non possumus, Ergò opera nostra non sunt perfecta, sed habent quosdam defectus & peccatis sordidantur. Sanè venialia peccata non tollunt justitiam fidei, siquidem renatis ea agnoscentibus ac deplorantibus, in Christum credentibus, carnem suam crucifigentibus & ad perfectionem aspirantibus non imputantur, interim tamen justitiæ tàm habitualis quàm actualis perfectionem omninò tollunt. Justitia enim est perfecta cum lege conformitas, ubicunq; igitur adhûc est vel minimum aliquod peccatum, ibi nondum adest perfecta cũ lege conformitas, siquidem peccatum est transgressio legis. 3. *Sententiam Davidis esse, non posse hominem justificari, si comparetur ad Deum, non quidnon sit in homine vera justitia si absolutè consideretur, sed quia tanta est puritas & sublimitas justitia Dei, ut omnis hominum & Angelorum justitia ei comperata injustitia esse videatur.* Resp. Hieron. in cap. 13. Jer. hanc expositionem ab Hæreticis mutuatam esse docet. *Ostendens* (inquit) *nos vas esse fragile, juxta Apostolum dicentem: habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, nec posse fieri, ut non illud impleatur in nobis, quod scriptum, non quod habitat in carne mea bonum: & iterum, non enim quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc operor. Ac deinde: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Hæc autem ebrietate, quâ obliviscimur Præceptorum Dei & virtutis atq; peccatis animis impletur humana conditio.* Cui sentit Propheta: *non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, non ad comparationem Dei ut veteres & novi Hæretici volunt & Patroni Hæreticorum, sed ad scientiam ejus: homo enim videt in facie, Deus in corde, & quod nobis interdum mundum videtur illius oculis sordidum deprehenditur.* Hactenus Hieronymus. Dicimus ergò Davidem non comparatè solùm, sed absolutè omnem operum justitiam coram Dei judicio & sibi & aliis in universum omnibus derogare, perinde ut alibi omnes sanctos peccatorum remissione indigere testatur Psal. 32. v. 6. Vide Augustin. in enarrat. Ps. 142 ubi inter alia sic scribit: *Noli intrare mecum in judicium Domine Deus meus. Quantumlibet rectus mihi videar, produc is tamen de thesauro tuo regulam, recipias ad me & pravus invenior, &c.*

6. Non est justus, qui faciat bonum & non peccet. 1. Reg. 8.

67. 4. Qui eo modo faciunt bonum, ut simul etiam peccent, eorũ opera non sunt perfectè munda. Atqui *non est homo justus qui faciat bonum & non peccet.* 1. Reg. 8. v. 46. Eccl. 7. v. 21. Ergò justorum opera non sunt perfectè munda. Excipit Bellarm. *non esse hunc sensum, quòd homo justus peccet dum bonum facit: sed neminem esse tàm justum, qui semper bonum faciat, cùm omnes aliquando peccent.* Resp. 1. si nemo tàm justus est, quin aliquando peccet, actualis justitia non erit in hac vita perfecta. *Qui enim peccat in uno, reus est omnium* Jac. 2. v. 10. 2. renati non solùm obnoxii sunt quotidianis infirmitatibus & externis peccatis (quæ suâ Naturâ venialia esse falsò sibi persuasit Bellarm.) sed etiam interioribus pravis affectibus & motibus, quin imò labes originalis in carne eorum adhuc hæret, quæ omnes ipsorum actiones coinquinat. 3. ipsa renatorum opera nõdum assequuntur summum perfectionis gradum in lege divina præscriptum. 4. Rectè igitur dicitur, *Justum in omni bono opere peccare*, non quòd externis peccatis & quotidianis lapsibus omni momento succumbat (hoc enim sensu rectè asserit Bellarmin. *Justum non cadere ad singulos passus sed aliquoties, nec semper cadere, sed aliquando cadere, aliquando resurgere* Psal. 37. v. 24. *Septies in die cadit justus & resurgit*) sed quia in carne ipsius hæret adhûc peccatum, quod omnes actiones coinquinat & quia ipsa opera bona imperfectione quadam laborant; jam v. peccare phrasi Hebraicâ, nõ externas solùm actiones, sed etiam Naturæ vitiositatem habitualiter inhærentem denotat.

5. Cor renatorum nondum est perfectè mundum.

68. 5. Quorũ cor nondum est perfectè mundum, illorum etiam opera nondum sunt perfectè munda. Jam verò renatorum cor nondum est perfectè mundum. Ergò nec ipsorũ opera. Connexio Majoris est manifesta, cor enim phrasi Hebraicâ notat omnes animæ facultates, quæ sunt actionum principia, quò pertinet illud Christi Matth. 12. v. 35. Luc. 6. v. 44. *Bonus homo ex bono cordis thesauro profert bona, malus verò mala.* Facultates animæ nostræ, quæ sunt proximæ actionum humanarum causæ, non sunt penitùs spirituales, nec caro, hoc est, nativa peccati labes ab iis planissimè est abstersa, nec Spiritus & caro separatas sedes habent in nobis vel separatim operantur, sed mixtim, consequitur igitur nullum esse quantumvis præstans cujusquam regenerati opus, quod sit ab omni carnis vitio purum, cui nõ sit aliquid carnis admixtum. In sacrificiis adhibebantur suavissima aromata, quibus sacrificia condiebantur, addebatur nihilominus tamen & galbanum fœtidissimum, quò haud dubiè significatum fuit, nostra opera quæ sunt gratissimum Deo sacrificium, admixtum habere quippiam de carnali vetustate. Exod. 28. v. 38. *Aaron portabit iniquitates eorum, quæ sanctificârunt filij Israel in cunctis muneribus & donariis suis?* quid aliud hac sanctione divinâ ostenditur, quàm bona opera, Eucharistica illa sacrificia, Deo placere non posse, nisi iniquitates nostræ placentur per Sacerdotem summum Christum, cujus typus fuit Aaron. ** *Aaron portabat iniquitatem* הקדשים *sanctificationum sive sacrificiorum*, innuitur ergò, quòd in ipsis sanctificationibus sive sacrificiis & sanctis operibus Israelitæ committant iniquitatem; Rabini fingunt *vitium in materia oblata*, in qua non facilè poterat peccari, utpotè il. determinata. Vera causa mandati est, quod personis offerentibus atque ipsi actioni oblationum semper adhæret aliquid vitii, id ut tollatur, tradita fuit hæc lamina. *Alius ille Angelus, qui stetit ante aram habens thuribulum aureum multos habuit sibi datos suffitus, ut illos inderet precibus Sanctorum* ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων Apocal. 8. v. 3. *super altare aureum quod est ante thronum & ascendit suffitus, qui indebantur precibus è manu Angeli ad conspectum Dei. Quod indicio est, precibus Sanctorum suam esse infirmitatem, nec illum fragrantem odorem Deo absque favore in Christo emittere.* Rain. Colloq. cum Harto.

p.357.** Minor itidem ſuâ luce radiat. Prov.20. v.9. *Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato?* Job.10.v.14. *Si peccavi, obſervas me & ab iniquitate mea non facis innocentem.* cap.14.v.4. *Quis dabit mundum de immundo conceptum ſemine?* cap.15.v.14. *Quid eſt homo, ut immaculatus ſit, & ut juſtius appareat natus de muliere?* verſ.15. *Ecce inter ſanctos ejus nemo integer, & cœli non ſunt mundi in conſpectu ejus.* verſ.16. *Quanto magis abominabilis & putridus homo, qui bibit velut aquam iniquitatem.* Matth.15.v.19. dicit Chriſtus ad diſcipulos ſuos jamdum renatos. *Quæ procedunt de ore, de corde exeunt & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, &c.* v.20. *hæc ſunt quæ inquinant hominem.* At quis gloriari poteſt, quòd cogitationibus pravis non ſit obnoxius? Marc.10.v.14. exprobrat Chriſtus diſcipulis σκληροκαρδίαν, ex quo apparet, quod in renatis quippiam de nativa duritie adhûc ſuperſtes maneat. Breviter, ſi Deus opera noſtra ſeverè ad omnes legis ſuæ circumſtantias & partes exigere, internum noſtrum ſenſum, affectum, intentionem, divinæ gloriæ promovendæ ſtudium, bonorum operum conſtantiam, ac voluntatis noſtræ conformitatem ad normam verbi revocare vellet, utique in opere & operario magnam infirmitatem, plurimos defectus, imperfectiones & peccata mente dictis & factis commiſſa perſpiceret.

69. Quæ de argumento Lutheri ex oratione Dominica deſumto Bellarminus hoc loco addit, ea in tractatu de peccatis actualibus §.55. latè ſunt expoſita. Non ſolùm conſervationem & incrementum donorum ſpiritualium, ſed etiam peccatorum remiſſionem Chriſto autore petimus, quare cùm quotidiè orationem Dominicam recitemus, an non quotidiè peccatorum debita nos contrahere profitemur. Bellarminus dicit, *intelligendum id eſſe, de peccatis venialibus, non autem de concupiſcentia in membris adhûc hærente,* atqui utrumque oratione noſtra complectimur, utriusque gratuitam remiſſionem humili corde petimus, quod ex ipſo Auguſtino alibi demonſtratum fuit. Præterea ſi de quotidianis illis infirmitatibus orationem Dominicam accipiendum eſſe Bellarminus concedit, quare negat eas eſſe verè & propriè dicta peccata, cùm diſertè appellentur *debita*? De tota hac re ſuo loco plura, referenda enim ad hanc quæſtionem omnia illa quæ probant, legem Dei non poſſe à nobis perfectè in hac vita impleri, concupiſcentiam poſt Baptiſmum in renatis reliquam, eſſe verè & propriè peccatum; venialia (quæ ita vocantur) renatorum peccata non eſſe ſuâ Naturâ, ſed ex DEI miſerentis & condonantis gratia venialia &c.

Dicta Patrum.

70. Ex veteribus multa in hanc ſententiam afferri poſſunt. Origenes tract.8.in Matth.in princip. *Et ſi omnia fecerimus, quæ præcepta ſunt, nec ſic quantum ad hæc verba bonum aliquid fecimus, nec enim ſi verè bona eſſent, quæ facimus, ſcriptum fuiſſet, ut facientes ea dicamus eſſe nos inutiles ſervos, ſi propriè conveniret hominibus appellatio bonitatis, quoniam omne bonum noſtrum abuſivè & non propriè bonum dicitur.* Cyprian.ſerm.4.de mortalit. (quem locum Auguſtinus lib.2.contra Julianum allegat) *Cum avaritia nobis, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congreſſio eſt, cum carnalibus vitiis, cum illecebris ſecularibus aſſidua & moleſta luctatio eſt. Obſeſſa mens hominis & undiq; Diabolo* (al. Zabuli) *inſiſtatione vallata vix occurrit ſingulis, vix reſiſtit. Si avaritia proſtrata eſt, exurgit libido: ſi libido compreſſa eſt: ſuccedit ambitio: ſi ambitio contemta eſt, ira exaſperat, inflat ſuperbia, violentia invitat, invidia concordiam rumpit, amicitiam zelus abſcindit, &c.* (Bellarmin.lib.4.de Juſtif.cap.2.excipit, *Cyprianum nihil dicere contra juſtitiam operum, ſed contra miſeriam hujus vitæ.* Atqui quomodo perfecta operum juſtitia locum habet in tanta carnis adverſus Spiritum colluctatione, cui ipſi renati quandoq; ex infirmitate ſuccumbunt? Sic enim Auguſtin. ex hoc loco contra Pelagianos argumentatur libro 2. contra Julian. *Cyprianus nec avarus erat, nec impudicus, nec ambitioſus, quia his malis motibus partim de origine, partim de conſuetudine venientibus fortiter reſiſtebat, non acquieſcens eſſe, quod eum eſſe cogebant: nec ideò tamen in tam pernicioſo laborioſoq; certamine nullo telo feriebatur hoſtili, cum dicat in Epiſtola ſua de eleemoſynis: Ne quisquam ſic ſibi de puro atq; immaculato pectore blandiatur, ut innocentiâ ſuâ fretus medicinam non putet eſſe adhibendam vulneribus, cùm ſcriptum ſit: Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à peccatis? Et iterum in Epiſtola ſua Johannes dicat, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus. Si autem nemo eſſe ſine peccato poteſt & quisquis ſe inculpatum dixerit, aut ſuperbus aut ſtultus eſt, quam neceſſaria, quàm benigna eſt divina clementia, quæ cum ſciat non deeſſe ſanatis poſtmodum quædam vulnera, dedit curandis denuò ſanandiq; vulneribus remedia ſalutaria.* Hæc omnia ex Cyprianо Auguſtinus, quæ cum Pelagiana de perfectione actualis juſtitiæ perſuaſione nunquam conciliari poterunt, diſertè enim in ſerm. de eleemoſ. Cyprianus addit, *ſine aliquo conſcientiæ vulnere eſſe non poſſumus,* & in ſerm.de orat.Domin. *Ne quis ſibi innocens placeat & ſe extollendo plus pereat, inſtruitur & docetur ſe peccare quotidiè, quotidiè pro peccatis jubetur orare.*) **Hieron.lib.2.adv. Jovin.fol.32. *fruſtraneum, habere advocatum Jeſum, qui non peccat.* Et paulò pòſt argumentum petit ex oratione Dominica.** Lactant.libr.6.inſtit. cap.13. *Nemo ſine delicto eſſe poteſt, quamdiu indumento carnis oneratus eſt.* **Hieron. in cap. 53. Eſa.v.9. Epiſt.46.fol.101. ubi reſpondet etiam ad objectionem, *quod quidã dicuntur juſti & quidem in conſpectu Domini.* in cap.3. Jonæ. *Nullus abſq; peccato.* (quem locum allegat Auguſtin.lib.3 de pecc.merit.& remiſſ.cap.6. Auguſt.lib.4.ad Bonifac.cap.10. adducit Cypriani & Ambroſii dicta. 1.retract.cap.3.in fin.ſerm.6.de verb Apoſt. de vera religione cap.27. *Novum & cœleſtem hominem nemo in hac vita poteſt agere niſi cum vetere.* Gregor.lib.4.moral.cap.22. Anſhelm.enarr. Evang.Luc.2.fol.278.Lomb.2.ſent.diſt.25.§.10. *manere peccatum in regeneratis, ita tamen ut non regnet.* Ludov.Viv.lib.14.de civ.Dei cap.9. *Auguſtinus docet ſine crimine homines eſſe poſſe, ſed ſine peccato minimè.* Pomerius ſerm.3.de Trinit. *Sancti viri non ſunt omni boni, i.e. omni parte boni, quia multos habent defectus.* ** Hilarius in Pſalm.51. *Non enim illa ipſa juſtitiæ opera ſufficerent ad perfectæ beatitudinis meritum, niſi miſericordia Dei etiam in hac juſtitia voluntate humana, motuum non repu-*

reputet vitia. Spes igitur in misericordia Dei in seculum & in seculum seculi. **Cyrillus Alexand. libr.4.in Johan.cap.11. *Ne justificari opere putemus, ne gratiam Dei meritis nostris, sed fide nobis affuturam speremus.*** Macarius homil.15.p.188. *Si perseverè dicere, per adventum Christi damnatum esse peccatum, non potest Baptismum vitium habere ubi pascatur, aut collocetur in corde ignoras, quot ab adventu Domini ad hoc usque tempus baptizati sint, & nihilominus interdum prava cogitaverunt, &c. An non reperimus post Baptismum multa committi peccata ac plerosque delinquere? post Baptismum igitur pabulum habet prædo & ingredi potest & agere quod voluerit. Scriptum est enim, Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo. Verum dicis, diligo & habeo Spiritum Sanctum. Est ne apud te memoria, amor & desiderium ardens erga Dominum, ita ut diu noctuque sis ibi devinctus &c.* homil.16.pag.236. *Nobis vitium adjacet id quod habitet in corde, ubi vim suam exercet, suggerens improbas & obscœnas cogitationes, non sinens puras preces effundere, sed captivam ducens mentem per hoc seculum.* **Idem homil.38.prolixè ostendit perfectionis persuasionem stolidam esse, cùm nullus Christianus sit, in quem cupiditatis peccatum non cadat.** Ambros.lib.2.de Jacob.& vita beata.cap.2. *Non operibus justificamur, sed fide, quoniam carnalis infirmitas operibus impedimento est, sed fides claritas factorum obumbrat errorem, qua meretur veniam delictorum.* Idem lib.1.de pœnitentia cap.7. *Tu audes Novatiane mundum te dicere, qui & si operibus mundus esses, hoc solo verbo fieres immundus.* Hieronymus lib.1.adverſ.Pelag. *Inſpiciente Deo & omnia contemplante, quem cordis arcana non fallunt, nullus est justus, &c. Hæc hominibus sola perfectio, si imperfectos se esse noverint. Et vos, inquit, cum omnia feceritis, dicite servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. Si inutilis est, qui fecit omnia, quid de illo dicendum est, qui explere non potuit.* Ibid. *Tunc justi sumus, quando nos peccatores fatemur & justitia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei confistit misericordia; docente Scriptura, justus accusator sui est in principio sermonis.* (Bellarminus excipit *ad primam justificationem locum hunc referri posse*, at Hieronymus absolutè & simpliciter negat justitiam nostram esse ex proprio merito & de ipsis justis pronunciat, quod in peccatorum remissione justitia ipsorum consistat. Aliter igitur respondet Bellarminus, videlicet *ad justitiam hujus vitæ pertinere veritatem confessionis, quod sæpè labamur in peccata venialia, quæ non repugnant justitiæ.* At quomodo peccata venialia, cùm sint & dicantur peccata, non repugnent perfectioni actualis justitiæ? qui peccat & transgreditur legem, quomodo de perfecta operum justitia gloriari potest? Sanè justitiam, fidei non tollunt venialia peccata, sed justitiam operum, quæ coram Deo consistere possit, pleniſſimè evertunt. Nimirum Bellarminus semper recurrit ad hypotheſin illam, quod peccata quædam sint suâ Naturâ venialia, quam esse fallam, suo loco demonstravimus.) **Idem lib.3.adverſ.Pelag. *O te felicem & nimium beatum, si justitia quæ jam non nisi in cœlis creditur, apud te solum inveniatur in terris.*** Idem in cap.20.Proverb. *Multi quidem misericordes præsenti in seculo apud homines videntur: virum autem fidelem, id est, qui rectâ intentione bonum opus faciat, invenire difficile! Et in iſto* (verſiculo) *munditiem & rectitudinem qualis in hac vita esse justorum potest, docet habendum non illa subtilitatem divini examinis, quo hominum facta & intentiones dijudicantur, monet semper ob oculos habendam, unde & illum locum antiqui Interpretes ita transtulerunt, cum sederit Rex justus in solio judicij, quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato,* in cap.7.lib.1.*Opera quia per corpus administrantur, aliquo semper errore commixta sunt.* Auguſt. Epiſt.29. ad Hieron. *Pleniſſima caritas, qua jam non possit augeri quamdiu hic homo vivit, est in nemine, quamdiu autem augeri potest, perfecto illud quod minus est quàm debet, ex vitio est, ex quo vitio non est qui faciat bonum & non peccet.* Idem lib.de perfect. justitiæ. *Quis gloriatur mundum se esse a peccato nisi fortè iſte, qui vult in sua justitia, non in ipsius judicis misericordia gloriari?* Ibid. *Ingredi sine macula non absurdè etiam ille dicitur, non qui jam perfectus est, sed qui ad ipsam perfectionem irreprehensibiliter currit, carens criminibus damnabilibus atq; ipsa peccata venialia non negligens mundare eleemoſynis. Ingreſſum quippe hoc iter noſtrum quo tendimus ad perfectionem, munda mundat oratio, ubi veraciter dicitur: Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus, ut dum reprehenditur quod non imputatur, ſine macula noſtra ad perfectionem habeantur curſus, in qua perfectione cùm ad eam pervenerimus, jam non ſit omninò, quod ignoſcendo mundetur.* Ibid. *Peccatum est, cum vel non est caritas, quæ esse debet, vel minor est, quàm debet,* (Excipit Bellarm. *Auguſtinum peccatum & vitium largo modo appellare quod proprie non ſit peccatum*, cui exceptioni quid tribuendum ſit, patet ex tractatu de peccatis actualib.§.67.& ſeq.) Idem lib.9. Confeſſ.cap.13. *Væ hominum vitæ quantumvis laudabili, ſi remotâ miſericordiâ diſcutias eam* (Excipit Bellarm. *Auguſtinum nequaquam dicere, quod bona opera ſint peccata, ſi remotâ miſericordia diſcutiantur, ſed hoc ſolum aſſerere, quod vita laudabilis propter opera bona egeat miſericordia in judicio Dei propter peccata ſaltem venialia, à quibus nemo liber inveniatur.* At ſi laudabili hominum vitæ æternum væ, h.e. condemnatio debetur, ſi diſtricto Dei judicio remotâ miſericordiâ diſcutiatur, quomodo renatorum bona opera non erunt immunda & imperfecta? Si nemo eſt liber ab actualibus venialibus peccatis, quomodo perfectio actualis juſtitiæ locum habebit? Si in judicio Dei ipſi renati miſericordia indigent, quomodo ipſorum opera ex condigno merentur coronam juſtitiæ? interim tamen manet diſcrimen inter peccata & bona opera, neq; enim dicimus, bona opera eſſe formaliter peccata, ſed peccatis contaminata propter imperfectionem & immunditiem adhærentem) Idem libr.3.contra duas Epiſtolas Pelagian. cap.7. *Ex quo factum est, virtutem quæ nunc est in homine juſto, perfectam hactenus nominari, ut ad ejus perfectionem pertineat etiam ipſius imperfectionis & in veritate cognitio, & in humilitate confeſſio.* (Excipit Bellarmin. *juſtitiam in hac vita eſſe imperfectam, ſi comparetur ad juſtitiam vitæ beatæ, imperfectionem vero illam non eſſe nec ab Auguſtino vocari peccatum.* Atqui juſtitia operum imperfecta eſt facta non ſolùm ad vitam æternam, ſed etiam ad legem Dei comparatione, cujus perfectionem nondum aſſequitur, ut ſuo loco demonſtravimus. An imperfectio illa ab Auguſtino negetur eſſe peccatum, judicari poteſt ex Epiſtol.

stol.29.ad Hieron. *Plenissima caritas*, inquit, *quæ non possit augeri, quamdiu hic homo vivit, est in nemine, quamdiu autem augeri potest, profectò illud quod minus est, quàm debet, ex vitio est: ex quo vitio non est justus in terra, qui faciat bonum & non peccet: ex quo vitio non justificabitur in conspectu Dei omnis vivens: propter quod vitium, quantumlibet proficerimus, necessarium est nobis dicere, dimitte nobis debita nostra.* Vide tract. de lege §. 179. & seqq.) Idem in Psal. 129. *Si iniquitates observaveris Domine, Domine inquit, quis sustinebit? Ecce apparuit, de quo profundo clamaret. Clamat enim sub molibus & fluctibus iniquitatum suarum: circumspexit se, circumspexit vitam suam, vidit eam undiq; flagitiis & facinoribus coopertam quacunq; respexit, nihil in se boni invenit, nihil illi justitia serenum potuit occurrere. Et cùm tanta & tam multa peccata undique & catervas scelerum suorum videret tanquam expaveſcens exclamavit. Si iniquitates observaveris Domine, Domine, quis sustinebit? non dixit, ego non sustinebo, sed quis sustinebit? Vidit enim prope totam vitam humanam, circumlatrari peccatis, accusari omnes conscientias cogitationibus suis, non inveniri cor castum præsumens de sua justitia.* lib. 10. de civ. Dei cap. 22. *Peccatorum in hac vita non sit nostra virtute, sed divinâ miseratione purgatio, per indulgentiam illius non per nostram potentiam, quia & ipsa quantulacunq; virtus, quæ dicitur nostra, illius est bonitate concessa. Multum autem nobis in hac carne tribueremus, nisi in eq; ad ejus depositionem sub venia viveremus. Propterea ergò nobis per Mediatorem præstita est gratia, ut polluti carne peccati, carnis peccati similitudine mundaremur. Hac Dei gratia quàm in nos ostendat magnam misericordiam suam, & in hac vita per fidem regimur, & post hanc vitam per ipsam speciem incommutabilis veritatis ad perfectionem plenissimam perducemur.* ** Autor comm. in 1. Epist. Joh. qui Augustini nomine circumfertur. in explic. cap. 2. *Videte ipsum Johannem observantem humilitatem. Certè vir justus erat & magnus qui de pectore Dei mysteriorum scuta habebat. Ille ille qui bibendo de pectore Domini ructavit divinitatem, ille talis vir non dixit, advocatum habetis apud Patrem, sed si quidem peccaverit, advocatum habemus, non dixit, habetis, nec me habetis dixit, sed ipsum Christum habetis, sed & Christum posuit non se. Maluit se ponere in numero peccatorum, ut haberet advocatum Christum quã ponere se pro advocato Christo & inveniri inter reprobandos superbos.*** Leo serm. 3. Pasch. *Nemo tàm sanctus est, ut non sanctior, nemo tàm devotus, ut non debeat esse devotior. Quis enim in hujus vitæ constitutus incerto aut immunis à tentatione aut liber videatur à culpa? Quis est qui nihil virtutis sibi adjici, aut qui nihil vitii sibi optet auferri?* Prosper. epigr. 88. *Ipsáq; virtutum gaudia vulnus habent, Ni Dominus miseranda lavet delicta suorũ, & dans virtutum munera det veniam.* Gregorius lib. 8. moral. cap. 23. *Quantalibet justitiâ polleant, nequaquam sibi ad innocentiam electi sufficiunt, si in judicio districto requirantur: sed hoc nunc aujolatium sive erectionis inveniunt, quod nequaquam se posse sufficere, humiliter sciunt.* lib. 9. moral. cap. 2 *Sanctus vir, quia omne virtutis nostræ meritum vitium esse conspicit, si ab interno arbitrio districtè judicetur, rectè subjungit, si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.* (Excipit Bellarm. *districtè judicari h. l. nihil aliud esse, quàm judicari ex his quæ homo habet ex se remotis donis gratiæ Dei*, cui exceptioni quid tribuendum sit, patebit ex aliis dictis Gregorii) Idem 9. moral. cap. 11. *Repente Deus interrogat, cùm nos ad districtionem sui examinis vocat, sed ad interrogationem illius homo respondere non sufficit, quia si remotâ tunc pietate discutitur, in illo examine etiam justorum vita succumbit.* (quid ad clariss. hoc dictum Bellarm.? excipit *opera justorũ in judicio Dei succumbere, non q. ipsa sint peccata, sed quia justi in peccatis inveniuntur, de quibus nullam egerunt pœnitentiam.* At si in districto Dei examine vita justorũ succumbit, quomodo actualis justitia erit perfecta? nõ dicimus bona opera justorum esse formaliter peccata, absit n. ut discrimen inter peccata & bona opera tollamus, sed bona opera dicimus esse imperfecta & peccatis contaminata, quo sensu & respectu peccata dicuntur. Coster. in Enchirid. p. 217. non diffitetur, quando in actione quamvis per se bona adhuc aliquid deest, quod adesse debeat id peccatum esse. Quod justis quædam peccata tribuuntur, de quib. nullam egerint pœnitentiam, dupliciter intelligi potest, vel de peccatis voluntariis contra conscientiam admissis, quod si de illis non agunt pœnitentiam, desinunt esse justi: vel de peccatis infirmitatis, de quibus quamvis in specie non agunt pœnitentiam, generaliter tamen ea agnoscunt ac deplorant atq; eorum remissionem per fidem impetrant. Si de posteriori peccatorum genere Bellarmin. loquitur, invertimus ejus responsum. Quòd si enim renatis ac justis quædam peccata adhærent, de quibus non agunt pœnitentiam, h. e. quę in specie nõ agnoscũt ac ne quidem agnoscere possunt, sed cũ Psalte Regio orare coguntur Psal. 19. v. 13. *Delicta quis intelligit, ab occultis meis munda me*, quomodo inhærens & actualis ipsorum justitia poterit esse ac dici perfecta? Si propter occulta peccata vita justorum in districto divini judicii examine succumbit, quomodo peccata illa erunt sua naturâ venialia sive veniâ digna?) Idem libr. cod. moral. cap. 14. *Omnis humana justitia, iniquitas esse convincitur, si districtè judicetur, prece ergo post justitiam indiget, ut quæ succumbere discussa poterat, ex sola judicis pietate convaleſcant. Mens humana vix comprehensa peragit & valdè extrema sunt, quæ comprehendit. Dicat ergo quis, etiamsi habuero aliquid justum, non respondebo, sed meum judicium deprecabor. Velut si apertius fateatur dicens. Etsi ad opus virtutis excrevero, ad vitam non ex merito, sed ex venia convaleſco. Prece itaq; innitendum est, cũ rectè agimus, ut omne quod juste vivimus, ex humilitate condiamus.* cap. 26. in illud, *verebar omnia opera mea. Ac si*, inquit, *humili confessione diceretur, quæ apertè egerim video, sed quæ in his latenter pertulerim, ignoro.* cap. 28. *Notandum quod vir sanctus non ait, lavaverunt manus meæ mundissimæ, sed velut mundissimæ manus meæ, quia quamdiu pœna corruptionis astringimur, quamlibet rectis operibus insudemus, veram mundatiem nequaquam apprehendimus, sed imitamur.* lib. ult. cap. ult. *Si de his districtè discutimur, quis inter ista remanet salutis locus, quando & mala nostra pura mala sunt, & bona quæ non habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt* (Bellarm. repetit suas exceptiones, de quibus ex antecedentibus & explis Gregorii verbis judicium fieri potest) Notandum singulariter, quod Bellarm. h. l. concedit, *peccata venialia, si non misericorditer remittantur, impediant ab in-*

ingreſſu cæleſtis regni, quod ſi verum eſt, ut certè eſt veriſſimum, quomodo peccata illa erunt ſuâ Naturâ venialia? quomodo juſtitiam operum non reddunt imperfectam & impuram? Nec eſt, quod Bellarm. obvertat, *miſericordiam Dei juſto judicio deberi juſtis, qui benè operantur*: ſi enim eſt verè & propriè dicta miſericordia, non erit juſtitiæ debitum. Roman. 11. v. 6. *Si ex gratia, jam non ex operibus* Idem in cap. 7. Jobi. *Juſti omne quod agunt, metuunt, dum cautè conſiderant, ante quem judicium ſtabunt. Enumerant mala proprij operis & contra exaggerant bona gratiæ conditoris. Conſiderant prava quàm diſtrictè judicet, & bona opera quàm ſubtiliter penſet & peritturos ſe abſque ambiguitate præſciunt, ſi remota pietate judicentur, quia hoc ipſum quoque quod juſti videmur vivere eſt culpa, ſi vitam noſtram, cùm judicat hanc apud ſe divina miſericordia non excuſat.* Ibid. *Ipſa juſtitia noſtra ad examen juſtitiæ divinæ deducta injuſtitia eſt, ſordet in diſtrictione judicis, quod in æſtimatione fulget operantis, unde & Paulus, cùm diceret, nihil mihi conſcius ſum, protinus adjunxit, ſed in hoc non ſum juſtificatus.* In cap. 9. Jobi: *Sanctus Iob videbat omnia noſtra bona opera eſſe mera peccata, ſi judicantur à Deo, ideò dicit, ſi voluerit homo contendere cum eo, & non poterit ei reſpondere unum pro mille.* In Ezech. homil. 4. *Quantumlibet ſancti ſint viri in hac adhùc vita, habent tamen quod ante Dei oculos operire debeant, quia omninò eſt impoſſibile, ut aut in opere aut in locutione aut in cogitatione non delinquant.* Anſhelm. in 1. Cor. 4. *Ad ejus examen vita noſtra ducitur, ſub quo & virtutes noſtræ trepidant.* Bernhard. ſerm. 5. de verb. Eſaiæ, col. 250. *Noſtra ſi qua eſt humilis juſtitia, recta forſan, ſed non pura, niſi forte meliores nos eſſe credimus, quàm Patres noſtros, qui non minus veraciter quam humiliter dicebant: omnes noſtræ juſtitiæ tanquam pannus mulieris menſtruata. Quomodo enim pura juſtitia, ubi non poteſt adhuc culpa deeſſe?* Excipit Bellarminus, *Bernhardum hoc velle, quod in nobis eſſe poſſit juſtitia recta, quia poſſumus peccato non conſentire, ſed non puram, quia nemo noſtrum eſt, qui non peccaverit in Adamo, & qui non aliquando venialiter peccet.* Reſp. benè eſt, etiam nos hoc volumus. Ergò ſi juſtitia noſtra recta quidem, quia non conſentimus peccatis contra conſcientiam, interim tamen non pura, ſed potius panno mulieris menſtruatæ ſimilis, quomodo erit perfecta & labe vacua? *At*, inquit Bellarmin. *vos omnia bona opera dicitis eſſe peccata mortalia. Ergò non admittitis juſtitiam rectam, quæ in peccatum lethale non conſentit*, quâ de re quid ſtatuendum ſit, ex ſuperioribus manifeſtè apparere poteſt) Idem in feſto omnium Sanctorum ſerm. 1. col. 224. *Quid poteſt eſſe omnis noſtra juſtitia coram Deo, nonne juxta Prophetam velut pannus menſtruatæ reputabitur? Si diſtrictè judicetur, injuſta invenietur omnis juſtitia noſtra & minùs habens. Quid ergò de peccatis erit, quando ne ipſa quidem pro ſe poterit reſpondere juſtitia? propterea obnixè cum Propheta clamantes, Non intres in judicium cum ſervo tuo Domine, totâ humilitate ad miſericordiam recurramus, quæ ſola poteſt ſalvare animas noſtras.* ſerm. de verb. Orig. *Qui me judicat, Dominus eſt, illius enim prorſus nequeo declinare judicium. Et ſi juſtus fuero non levabo caput, quoniam omnes juſtitiæ meæ tanquàm pannus menſtruatæ coram illo. Non eſt qui in conſpectu eius juſtificetur, non eſt uſq; ad annum.* ſerm. de interiori do-

mo col. 1214. *Nec hoc quidem quod laudabiliter vixi, ſine aliquo reatu eſt, ſi remotâ pietate diſcutiatur.* Radulph. in Lev. lib. 1. cap. 1. *Vix bonum opus compleri poteſt ſine alicujus peccati admixtione.* Gloſſ. ord. in cap. 9. Jobi. *In bonis operibus duo timenda ſunt deſidia ſcil. & fraus, deſidiam facit minor amor Dei, fraudem facit proprius amor ſui.* Hûc pertinet illud Lud. Vivis in 19. Auguſtin. de civ. Dei cap. 27. *Magna ex parte boni ſumus, non quod bene vivimus, ſed quod commiſſorum ſcelerum ſit nobis à Deo gratia.* **Oſorius tom. 5. conc. p. 141. *imperfectiones multas reperiri etiam in bonis operibus* tom. 2. p. 429. *bona opera plena eſſe imperfectionibus.* Tauler. in meditat. vitæ Chriſti cap. 15. v. p. 130. *Verè humiles, quia in bono deficiunt delinquere ſe fatentur in eo quod benefaciunt.* Bellarm. in conc. 2. de ext. jud. §. ſed ſe. *Oculi Domini ejuſmodi ſunt, ut ſtellæ non ſint munda coram eo & ibi ſæpè reperiat pravitatem, ubi nos nihil niſi ſanctitatem videmus.* Joh. Ferus in cap. 12. Matth. ſuper verba Progenies viperarum. *Etiam in operibus noſtris nonnihil mali concurrit. Quamvis n. qui in Chriſto ſunt baptizati Chriſtum induerunt. Chriſtus autem juſtitiam ſecum affert, tamen nondum planè interiit Adam ille vetus unde fit, ut cum Chriſtus gratiâ ſua ad bona opera extimulat, ipſe Adam, i. e. perverſa Natura adjicit vel aliquid propriæ complacentiæ vel proprij commodi &c. quo fit ut opus ipſum nunquam ſit perfectum, quamvis ex miſericordia Dei non imputetur pijs.***

Argumenta Bellarmini pro perfectione juſtitiæ

71. Accedamus ad examen argumentorum, quibus operum perfectionem ſtabilire conatur Bellarmin. Primum cauſæ ſuæ robur petit ex impletione legis. *Si enim renati perfectè poſſunt implere legem, utiq; etiam ipſorum opera erunt perfecta.* Sed contrarium evicimus ſuo loco, videl. renatos in hac vita peccatis adhuc obnoxios eſſe, ac proinde legi divinæ non præſtare perfectam illam quam exigit, obœdientiam, ex quo ſponte ſequitur, quòd actualis eorum juſtitia ſit imperfecta lib. 4. de Juſtif. cap. 15. octo Scripturæ teſtimoniis operum perfectionem confirmat. 1. ex cap. 1. Jobi. *In omnibus his non peccavit Iob, neque ſtultum aliquid contra Deum locutus eſt.* cap. 2. *Deus ipſe teſtimonium fert Iobo, quod fuerit vir ſimplex & rectus recedens à malo & adhuc retinens innocentiam. Certè ſi innocentiam retinebat & ſi à malo recedebat, neq; linguâ neq; corde peccaverat*, cui argumento ut robur aliquod Bellarm. adderet, ſubjungit, *Lutheranos à partibus Diaboli contra Deum pugnare, ſiquidem Diabolus ſuis tentationibus, Jobum voluit ad peccandum inducere, Deus autem tentationes illas permiſit, ut patientia & virtus ſancti viri demonſtraretur, ſi ergò Iob peccaſſet, Deus ipſe quodammodo à Satana ſuperatus fuiſſet.* Reſp. 1. generalia ſunt Scripturæ pronuncia, Exod. 34. *Coram Deo nemo innocens.* 1. Reg. 8. *Non eſt homo qui non peccet.* Rom. 3. *Omnes ſunt peccatores.* 1. Joh. 1. *Si dixerimus, nos non habere peccatum, nos ipſos ſeducimus, ex illorum ambitu* Jobus non poterit excludi. 2. Quin imò ſeipſum ſponte includit. cap. 9. v. 1. *Verè ſcio, quòd ita ſit, quod non juſtificatur homo compoſitus Deo.* v. 2. *Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei reſpondere unum ad mille.* v. 14. *Etiamſi habuero aliquid juſtum, non reſpondebo, ſed meum judicem deprecabor. Si me juſtificare voluero, os meum condemnabit me; Si innocentem oſtendero, pravum me comprobabit,* cap. 14. v. 14. *Quis dabit mundum de immundo conceptum.*

1 Iob. 1. In omnib. his non peccavit Iob.

ſimine. 3. Dicimus ergò proponi in Jobo exemplar ſingularis pietatis & patientiæ, quòd praves carnis ad impatientiam & omnis generis peccata ſolicitantis concupiſcentias Spiritu vicerit, & hoc reſpectu non peccarit, interim tamen per peccatum in carne ipſius adhuc habitans ad impatientiam ipſum ſume ſolicitatum, negari non poteſt; quin & poſtea tentationibus illis carnis quodammodo ſuccubuit, cum diem nativitatis ſuæ deteſtari inciperet. 4. Breviter, recta fuit Jobi pietas & patientia, ſed non pura, ergò in ſevero Dei judicio per eam non potuit ſubſiſtere, ſed gratuitâ peccatorum indiguit remiſſione. ** Luth. præf. libri Job. Dieſe Hiſtoria führet endlich dahin/ daß Gott allein gerechtfertiget vnd doch wol ein Menſch wider den andern gerechtfertiget auch für Gott.**

David ſecundum juſtitiam ſuam ſibi retribui petit Pſ. 7.

72. 2. *David non ſuam opera ſua juſtitiæ nomine ornanda cenſet, ſed etiam conſidit ea in judicio Dei ſuſtinere poſſe, alioqui petens judicari ſecundum juſtitiam ſuam damnationem pro abſolutione quæriſſet.* Pſalm. 7. *Judica me Domine ſecundùm juſtitiam meam, & ſecundùm innocentiam meam ſuper me.* Pſalm. 17. *Exaudi Domine juſtitiam meam: De vultu tuo judicium meum prodeat: Oculi tui videant æquitatem. Probaſti cor meũ & viſitaſti nocte, igne me examinaſti & non eſt inventa in me iniquitas.* Pſal. 18. *Retribuet mihi Dominus ſecundum juſtitiam meam, & ſecundum puritatem manuum mearũ retribuet mihi, quia cuſtodivi vias Domini nec impie geſſi a Deo meo.* Pſal. 34. *Judica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum.* Pſal. 118. *Fecit judicium & juſtitiam non calumnientur me ſuperbi.* Reſp. 1. Diſtinguendũ eſt inter juſtitiam perſonæ & inter juſtitiam facti. Quando de juſtitia perſonæ David loquitur, tunc hoc modo orat Pſ. 19. v. 13. *Delicta quis intelligit, ab occultis meis munda me.* Pſ. 130. v. 3. *Domine ſi peccata imputare decreveris, quis ſuſtinebit?* Pſal. 143. v. 2. *Ne intres in judicium cum ſervo tuo, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.* Quando verò juxta ſuam juſtitiam atq; innocentiam judicari petit, loquitur de juſtitia facti, quod juſtam cõtra hoſtes ſuos cauſam defendat, nec reus ſit illorum peccatorũ, quę à detractoribus & perſecutoribus ſibi imponi noverat. Provocat igitur David ad ſuam juſtitiam & innocentiam, nõ quod per eam coram ſeveriſſimo Dei judicio conſiſtere ſe poſſe perſuaſum habeat, ſed certo reſpectu, quatenus ſc. res ipſi erat cum adverſariis, quorum calumniis & violentiâ gravabatur, juſtam ergo ſciens ſe fovere cauſam non dubitat ad judicium Dei provocare, ut ſecundùm illud & ſibi & adverſariis retribuatur. Eod. ſenſu adverſariis ſuis reſpondet Auguſt. lib. 3. contra Creſcon. cap. 3. *Ad exiſtimationem humanam, magna teſtiũ, qui me noverunt, ſuppetit copia, ad Dei vero conſpectum ſola conſcientia, quam cum contra veſtras criminationes intrepidam geram, non me tamen ſub oculis omnipotentis Dei juſtificare, audeo magisq; ab eo effluentem miſericordiæ largitatem, quam judicii ſummũ examen expecto, cogitans, quod ſcriptum eſt. Cum Rex juſtus ſederit in throno, quis gloriabitur caſtum ſe habere cor aut mundum eſſe a peccatis.* 3. In quibusdam dictis excluditur hypocriſis, quod ſc. ſincero corde pietatem fuerit ſectatus, non externam ſolummodò pietatis ſpeciem, q. d. Hypocritę ſolùm agunt, ut exteriorem pietatem ſimulent, ſed tu Deus noſti cor meum, quòd absq; hypocriſi tibi obœdiam atq; ſerviam. 4. In quibusdam dictis loquitur David non tàm de ſuâ, quàm in Chriſti perſonâ, cujus ſanctitatem & juſtitiam eſſe numeris omnibus abſolutã & perfectam ipſimet propugnamus. 5. Fruſtra igitur Bellarm. urget generalia illa pronunciata, *ab omni via mala me prohibui non eſt inventa in me iniquitas*, hæc enim excludunt hypocriſin & voluntaria peccata conſcientiam vaſtantia, nequaquam verò omnib. gradibus ac numeris perfectam & puram obœdientiam inferũt, ſi enim perfectionis illius David ſibi conſcius fuiſſet, cur judicium Dei tantoperè formidaret? Adde quod impletio mandatorum divinorum cum additione de peccatorum remiſſione intelligenda ſit, *tunc enim omnia mandata facta deputantur, quando quicquid non ſit, ignoſcitur.*

Matth. 6. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus lucidum erit

73. 3. Matth. 6. *Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus lucidum erit.* Et Luc. 11. *Si ergo corpus tuum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totũ, & ſicut lucerna fulgoris illuminabit te: Vbi per oculum ſimplicem intelligitur recta intentio, per corpus lucidum opus bonũ, tale autem opus pronunciat Dominus, eſſe lucidum totum nec ullam habere partem tenebrarum. Ergo non erit ſuâ Naturâ mortale peccatum.* Reſp. 1. Ex figuratis & obſcuris dictis non poſſunt duci argumenta Apodictica. 2. Per oculum ſimplicem intelligi quidem poteſt intentio recta, ſed non ſola, aliàs enim conſequens fuerit rectam intentionem conciliare operibus bonitatem, ſi vel maximè nõ congruat cum præſcripto legis, cujus contrarium oſtendimus ſuo loco. 3. Ergò per oculum ſimplicem intelligimus animum ab avaritiæ aliorumve affectuum vitioſorum tenebris repurgatum, ac Spiritus ſancti luce colluſtratum. Ut enim oculus omnia membra corporis illuminat, h. e. illuminando dirigit: Sic animus ſpiritualiter illuſtratus & cœcis affectibus vacuus actiones omnes reddit lucidas. 4. Quia verò in hac vita repurgatio illa animi ab affectibus vitioſis nunquàm eſt tàm perfecta, quin de vetuſtate carnis in homine aliquid ſuperſtes maneat, ideò etiam ipſæ actiones externæ in ſe ac per ſe non ſunt tàm lucidæ, ut coram ſanctiſſimi & juſtiſſimi Dei oculis omni imperfectionis labe careant, ipſe *enim abſconditum noſtrũ collocat in lumine vultus ſui Pſ. 90. v. 8. 5.* Quòd nihilominus dicuntur eſſe lucidæ & nihil tenebrarum habere, id fit propter ea, quia peccatum adhærens fide tegitur, ut non imputetur ſed condonetur, non dominetur, ſed mortificetur.

1 Cor. 3. Quidam ſuper ædificant aurum &c.

74. 4. 1. Cor. 3. *Per aurum, argentum & lapides preciosos ſupra fundamentum ædificatos intelliguntur opera adeò bona ut nihil omninò vitii admixtũ habeant, unde dicunt, in igne divini judicii manere & mercedem accipere.* Reſp. 1. Bellarm. in libro de Purgatorio ipſemet fatetur locum hunc Apoſtolicum eſſe obſcurum ac diverſimodè à veteribus expoſ. 2. Ambroſ. per aurum, argentum & lapides pretioſos *doctrinas cum Apoſtolorum & Prophetarum doctrinâ, Chriſtum ſanctis fundamentum unicè monſtrante conſentientes* intelligit, quã explicationem cum ſcopo Apoſtoli & integro cõtextu aptiſſimè congruere, oſtendemus ſuo loco. 3. Auguſt. in Ench. cap. 68. demonſtrat per ignem non judicii divini, ſed *tribulationum ignem* intelligendum eſſe. 4. Si vel maxime per aurum, argentum & gemmas bona renatorum opera intelligerentur, nondum tamen conſequens foret, ea per ſe & abſolutè eſſe tàm preciosa & detecata, ſed quia proficiſcuntur ex fide, quæ eſt *aurum illud*

igne

igne excoctum, 1. Pet. 1. v. 7. per quam imperfectio & immundities operibus adhærens tegitur, ut coram oculis Dei instar & argenti nitere possint.

Iac. 3. In multis offendimus. Ergò non in omnib.

75. 5. Jac. 3. *In multis offendimus omnes. Ergò non in omnibus.* Resp. 1. Scopus Apostoli docet de lapsibus linguæ πρώτως hoc loco agi. 2. Neque tamen repugnamus, quò minùs ad reliquos vitæ humanæ quotidianos lapsus transferatur, sed perfectionem operum ex hoc dicto evinci posse negamus. 3. Quæ enim hæc argumentatio? In multis offendimus omnes. Ergò justitia actualis est perfecta, contrarium potiùs inde sequitur, Ergò propter quotidianos lapsus justitia actualis est imperfecta. 4. *At*, inquit Bellarmin. *Si in multis tantùm offendimus, ergò non in omnibus, & per consequens bona opera renatorum non sunt peccata.* Resp. per τὸ offendere intelliguntur peccata infirmitatis in externis operibus & verbis, utpote risus immodicus, verbum otiosum &c. Quamvis igitur hoc sensu & respectu non offendamus in omnibus, ex eo tamen nondum sequitur, quòd ea, quæ secundum legem Dei facimus, perfectè congruant legi, & omni inhabitantis peccati labe careant, sed hoc tantùm sequitur, quod in illis quæ secundùm legem facimus, externo opere non impingamus ac offendamus.

6. Scriptura dicta hortantur nos ad non peccandū.

76. 6. *Multa Scriptura dicta hortantur hominem ad non peccandū.* Ps. 4. *Irascimini & nolite peccare.* Esa. 1. *Quescite perversè agere, discite benefacere.* Joh. 5. *Noli amplius peccare.* 1. Cor. 15. *Evigilate justi & nolite peccare &c. At quorsum pertinent hæ adhortationes, si in omni opere quantumvis bono, non possumus non peccare.* Resp. 1. Ex præceptis nostram δύναμιν non posse colligi ostendimus suo loco, docent enim non quid possimus, sed quid debeamus. 2. τὸ peccare in Scripturis notat primò externa delicta conscientiam vastantia, ut 1. Joh. 3. v. 9. *Qui ex Deo natus est, non peccat*, deinde peccata infirmitatis & lapsus quotidianos. 1. Reg. 8. v. 46. *Non est homo, qui non peccet*, deniq; phrasi Hebraica notat vitiositatem Naturæ, peccatū in carne habitans. Rom. 3. v. 9. *Non est distinctio, omnes sunt peccatores.* Dicta illa Scripturę quę Bellarmin. cumulat, loquuntur de peccatis contra conscientiam, à quibus per Dei gratiam renati cavere, non renati operante Spiritu sancto resurgere possunt, sed ex eo nondum sequitur, quòd renati à peccatis infirmitatis ac defectibus puritatis & perfectionis in hac vita planè sint liberi. 3. Ipse Bellarm. concedit, peccata venialia (quæ disertè vocat *mala opera*) justitiæ actuali renatorum admixta esse. Atqui illa ipsa peccata venialia prohibentur, ac pii admonentur, ut ab illis abstineant, num verò ex eo sequitur, quòd in hac vita ab illis penitùs sint liberi? ita quidem voluerunt Pelagiani, sed Augustinus eos solidè refellit.

7. Bona opera renatorum placent Deo.

77. 7. *Scriptura testatur, bona opera renatorū Deo placere* Mal. 3. *Placebit Deo sacrificium Iudæ.* Sap. 9. *Sapientia custodiet me, & accepta erunt opera mea &c. At Deo nihil placere potest, nisi quod est verè bonum & purum ab omni vitio.* Resp. Placent Deo bona opera non ratione propriæ dignitatis & perfectionis, sed quia procedunt ex fide in Christum, qua adhærens imperfectio & immundities teguntur. Bellarm. regerit, *hoc omninò absurdum esse, cùm ex eo sequatur, non solùm peccatoribus, sed etiam ipsis peccatis Christi justitiam imputari, quis verò intelliget ipsum peccatum per indulgentiam fieri hostiam Deo placentem.* Resp. nequaquā dicimus, bona opera formaliter esse peccata, proinde ex nostra sententia non potest inferri, peccatis Christi justitiam imputari, sed per fidem in Christum peccatorum non solùm ante commissorum, sed etiam labis ac defectus ipsis bonis operibus adhærentis remissionem contingere dicimus; quod ut rectius intelligatur, repetenda sunt hoc loco, quæ superiùs §. 18. de forma bonorum operum disputavimus.

8. Justorū opera absolutè dicuntur bona.

78. 8. *Justorum opera absolutè vocantur bona. Ergò sunt perfectè bona, quia bonum non dicitur absolutè, nisi integrè sit bonum.* Resp. plus est in consequente, quàm antecedens promittit. Eadem Scriptura, quæ justorum opera vocat bona, multis in locis testatur, quòd in carne renatorum adhuc habitet peccatum, quòd caro in illis concupiscat adversus Spiritum, quòd non sit homo, qui non peccet &c. Quodq; non dicantur bona, quia perfectè bona sint nihil defectus aut vitii habentia, sed quia ex fide proficiscuntur & aliquam cum lege conformitatem obtinent. Hebr. 11. v. 4. *Fide Abel meliorem hostiam obtulit Deo, quàm Cain.*

Dicta Patrum.

79. *Testimonia Patrum* quæ pro perfectione operum cap. 16. Bellarmin. producit, facilem habent explicationem. Ex plerisque nihil aliud exculpi potest, quàm opera virtutum distincta esse à peccatis, at quis nostrūm hoc negat? Cui in mentem venit statuere, quòd idem sit peccatum & opus bonum? Libertinis hęc opponat Bellarm. non autem nostris Ecclesiis. 1. Ambros. de Apol. David cap. 6. *Cavendum esse dicit, ne sint plura peccata quàm opera virtutis*, at ibid. disertè addit, *non posse sine peccato esse humanam fragilitatem.* Hortatur igitur renatos, ut operam dent, quotidianos lapsus esse quàm pauciſſimos, interim tamen non negat, peccatum ipsis & operibus eorum adhærere. 2. Hieron. lib. 3. ad Pelag. dicit, *posse hominem non peccare, si velit*, at latè ibid. contra Pelagianos probat, peccatis venialibus in hac vita pios adhuc obnoxios esse, Ergò de peccatis contra conscientiam propriè loquitur, quòd per Dei gratiam ea caveri possint, Item quod aliquo tempore etiam venialia externa caveri possint, at ex eo nondum sequitur, quod detur tempus, quo peccatum in carne hærens opera non coinquinet, perpetuò verum est illud Apostolicū: *Si dixerimus nos non habere peccatum, mendaces sumus.* 3. Augustin. lib. de Spiritu & lit. cap. ult. negat, *culpæ deputandum esse quod in hac vita non sit tanta puritas & perfectio operum, quanta erit in vita æterna.* At hoc telum nos non ferit, per culpam enim intelligit Augustinus peccatū actu mortale sive mortem afferens. Quamvis enim in operibus renatorum non sit tanta puritas & perfectio, quanta esse debebat, tamen culpæ id non deputatur, h. e. non sunt propterea iræ Dei & damnationi actu obnoxii, quia fide in Christum & ipsi & opera eorum Deo placent. Idem Augustin. disertè scribit Epist. 29. ad Hieron. *Quod in charitate* (ac justitia actuali) *minùs est, quàm esse debebat ex vitio, ex quo vitio non sit, qui faciat bonum & non peccet.* 4. Quod ad dictum Augustini libr. de bono conjugali cap. 6. attinet, *conjugalem concubitum generandi genera non habere culpam* & cap. 7. *reddere debitum conjugi nullius est criminis*, respondemus, distinguendum esse statum Naturæ integræ & corruptæ. In statu integritatis concubitus conjugalis omni pravæ concupiscentiæ vitio caruisset, sed in statu corruptionis concubitus conjugalis per accidens

Digitized by Google

cidens deformatur ab inhærente prava concupiſcentia & libidine. 5. De dictis Gregorii & Bernhardi judicari poteſt ex illis, quæ pro noſtræ ſententiæ confirmatione ſuperiùs ex illis ipſis ſcriptoribus produximus. Gregorius in Epiſtola ad Auguſtin. dicit, *bonarum eſſe mentium culpam ibi agnoſcere, ubi nulla eſt*, id intelligendum, quod coram oculis noſtris bona opera videantur carere vitio, interim tamen alia ratio eſt, de judicio Dei, qui in quolibet renatorum opere invenit, quod culpet. Bernhard. lib. de præcept. & diſput. gradus obœdientiæ conſtituit, ſed ſummum perfectionis gradum in hac vita obtineri poſſe nuſpiam aſſerit.

Rationes. 80. Cap. 17. Duas rationes pro perfectione bonorum operum Bellarm. format, quibus quid roboris inſit, breviter videbimus. 1. *Si opera bona juſtorum eſſent omnia vitiata & corrupta, ita ut peccata mortalia ex ſua Natura dici deberent, id ſine dubio vel ex innata concupiſcentia, vel ex defectu dilectionis Dei, vel ex admiſtione peccatorum venialium naſceretur. At nihil horum contaminare poteſt opera juſtorum bona.* Reſp. Imò verò hęc omnia & ſingula contaminant bona renatorum opera, quomodò ergò Bellarm. probat ſuum aſſumtum? *Concupiſcentia*, inquit, *peccatum non eſt, ſed infirmitas, niſi ei conſentiatur, atq; etiamſi peccatum eſſet, tamen non ſemper movetur.* Reſp. Contrarium evicimus in tractatu de peccatis actualib. §. 36. Ubi oſtendimus, concupiſcentiam eſſe peccatum, eandemq; per modum habitus vitioſi nobis inhærere, nec torpidam qualitatem, ſed per quàm actuoſum malum eſſe. *Defectu charitatis non contaminari bona opera*, inde probat Bellarmin. *quia defectus ille non ſit culpa vel peccatum.* Reſp. Hanc itidem eſſe falſam hypotheſin evicimus in tractatu de Lege. §. 181. Ubi oſtendimus, ſummum illum dilectionis gradum in lege divina præſcriptum, in hac vita nos non poſſe aſſequi. *Admiſtione peccatorum venialium bona renatorum opera non vitiari*, inde probat Bellarm. *quia non eſt neceſſe ſingulis operibus admiſceri, venialepeccatum, & quia peccatum veniale non eſt contra, ſed tantùm præter legem.* Reſp. utrumque falſum. Quamvis enim à peccatis infirmitatis externis renati, quandoq; liberi ſint, tamen perpetuò ipſis adhæret, peccatum interiùs videl. pravæ concupiſcentiæ malum. Sed & venialia peccata, non ſolùm præter, ſed & contra legem eſſe oſtendimus in tract. de peccat. actualib. §. 43 Quo ſenſu ac reſpectu pii dicantur perfecti & immaculati expoſuimus in tract. de lege §. 192.

Abſurda quæ videtur ſequi ex negata bonorum operum perfectione 16

81. Altera ratio ducitur ab abſurdis, quæ ex noſtra ſententia conſequi Bellarm. exiſtimat. 1. *Si omnia renatorum opera non eſſent peccata, ſequeretur ipſum quoq; opus fidei, quo juſtificamur, tùm & orationem, qua petimus peccata nobis condonari eſſe peccata, & ſic per peccata nos juſtificari.* Reſp. Bona opera nō dicimus eſſe *in ſe, per ſe*, ac *formaliter* peccata, ſed peccatis contaminata propter defectum operibus adhærentem, & propter concupiſcentiam pravam in carne renatorum adhuc reliquam. Proinde fides & oratio ex fide non ſunt in ſe ac per ſe peccata, nec, dum fide juſtificamur, per peccatum juſtificamur, aut dum ex fide remiſſionem peccatorum petimus, per peccatum remiſſionem peccati petimus, ut Bellarmino nugari placuit. Interim negari nequit, & fidem & orationem defectu quodam laborare, neq; enim fides tàm robuſta eſt, ut non debeat eſſe robuſtior, aut oratio tàm ardens, ut non debeat eſſe ardentior, ſed hunc defectum benigniſſimè condonat Deus propter Chriſtum, propter quem & fides & oratio noſtra Deo placent, fide inſuper juſtificamur, non quatenus eſt vel qualitas, vel opus quoddam tantæ dignitatis & meriti, ut juſtificationem impetret, ſed quatenus relativè conſiderata apprehendit Chriſtum, & in Chriſto Dei gratiam, juſtitiam & vitam æternam. 2. *Si omnia opera juſtorum ſunt peccata, quâ fronte dicere potuit Apoſtolus: Nihil mihi conſcius ſum? Nullum ne bonum opus fecerat, aut illa ipſa bona opera eſſe peccata mortalia ignorabat? Et nonne major fuiſſet audacia pro ejusmodi operibus, id eſt, peccatis mortalibus expectare coronam juſtitiæ.* Reſp. D. Apoſtol. ſe nullius contra conſcientiam admiſſi criminis conſcium eſſe rectiſſimè pronunciat, idem tamen *in carne ſua peccatum adhuc hærere* conqueritur Rom. 7. v. 14. & ſeqq. Ergò de juſtitia bonę conſcientiæ veriſſimè gloriari poterat, eandem verò Dei judicio haudquaquam opponebat, ideò cùm dixiſſet, nihil mihi conſcius ſum, immediatè ſubjungit, *ſed in hoc non ſum juſtificatus, qui autem me judicat, Dominus eſt*, quibus verbis agnoſcit non operum, ſed fidei juſtitiam coram Deo ſubſiſtere poſſe. Coronam juſtitiæ à Deo expectat, non tanquam ex debito pro meritis bonorum operum, ſed ex gratia pro benigniſſima atque indebita mercede, ut paulò poſt latiùs docebitur. 3. *Si bona opera juſtorum eſſent peccata mortalia, ſequeretur ipſum Deum peccare mortaliter, Deus enim eſt qui operatur in nobis Phil. 1.* Reſp. Bona opera dicuntur peccata, hoc eſt, peccatis contaminata, non quatenus bona ſunt, & Deus ſuo Spiritu ea in nobis operatur, ſed quatenus defectu quodam adhuc laborant, qui defectus non à Deo, ſed à carne noſtra corrupta oritur. 4. *Si omnia juſtorum opera eſſent peccata, Chriſtus à nulla iniquitate nos redemiſſet, nec verè populum ſuum mundaſſet, nec ſectatores bonorum operum ſed peccatorum mortalium feciſſet.* Reſp. imò v. ab omni iniquitate Chriſtus nos redemit, ut propter ipſum peccata commiſſa remittantur & inhærens peccatum nō imputetur, ſed condonetur & Spiritu ſancto nobis dato mortificetur, pleniſſima ab omni imperfectione & pravæ concupiſcentiæ labe purgatio ac liberatio in futura vita eodem Chriſti merito ac beneficio nobis continget. 5. *Si omnia opera bona ſunt peccata mortalia, ſequitur, ut aliqua peccata mortalia ſint bona opera & poſſent fieri hi Syllogiſmi. Omnia opera bona ſunt facienda. Aliqua peccata mortalia ſunt opera bona. Ergo aliqua peccata mortalia ſunt facienda. Item nullum peccatum mortale eſt faciendū. Omnia bona opera ſunt peccata mortalia. Ergo nullum opus bonum eſt faciendum.* Reſp. turpiſſimam horum argumentorum ſophiſticationem expoſuimus ſuperiùs §. 39. Nec judicamus in re manifeſta ulteriùs laborandum eſſe. 6. *Bona opera eſſe peccata, implicat contradictionem, erunt enim & bona & non bona, & præmio & pœna digna.* Reſp. vera contradictio debet fieri ad idem & eod. reſpectu, jam verò bona opera diverſo reſpectu & bona & non bona dicuntur; Bona ſunt quatenus Deus ſuo Spiritu ea in nobis operatur, quatenus legi congruunt, quatenus ex fide fiunt, quatenus gloriam Dei & proximi ſalutem ſpectant: Nō bona ſunt, quatenus defectu quodā adhuc laborant,

& qua-

& quatenus ab homine ex parte adhuc carnali procedunt, bona ergò sunt per se, non bona sive imperfectè bona per accidens. Regerit Bellarminus, *distinctiones hasce inanes esse. 1. Deus non facit nostra bona opera nisi per nos, id est, faciendo, ut nos illa faciamus. Ergò sunt à nobis fiunt, mala sunt, simpliciter mala erunt non bona.* Resp. Plus est in consequente quàm antecedens permittit: Hoc tantum sequitur, bona opera esse imperfecta & immunda, quatenus à nobis ex parte adhuc carnali b. fiunt non autem quatenus à nobis per Spiritum Dei renovatis procedunt. Declarat id Lutherus similitudine boni fabri secantis corrosâ & dentatâ securi, ubi imperfectio & deformitas incisionis non ipsi fabro, sed vitiosæ securi tribuenda. *At*, inquit Bellarminus, *bonus faber per malam securim non facit bonas sed malas incisiones, sic agitur Deus per nos operans non facit opera bona sed mala.* Resp. Distinguendum imperfectio & deformitas incisioni adhærens ab incisione per se bona, ita quoque imperfectio & immundities bonis operibus adhærens ab ipsis operibus per se bonis. Quod in incisione bonum ac laudabile, id bono fabro, quod imperfectum & vitiosum, id tribuitur securi: Ita quoque quod in operibus nostris imperfectum & vitiosum, id nostræ carni, quod bonum, id Spiritui in nobis ac per nos operanti tribuendum est. Propagatio humanæ Naturæ est opus divinum per se bonum, interim illi ipsi naturæ adhæret originale peccatum, ut ergò in hoc opere divinum beneficium distinguitur à peccati vitio, ita quoque in operibus, quæ Deus per renatos operatur, idem faciendum erit. 2. *Opera bona ex genere sive ex obiecto, sed mala ex circumstantia non sunt bona simpliciter, sed mala, quia bonum non existit, nisi ex causa integra, malum verò ex quolibet vitio.* Resp. Denuò plus est in consequente quàm antecedens permittit. Adhærens illud vitium hoc efficit, ut bona renatorum opera non possint dici summo gradu & perfectè bona, nequaquam verò hoc infert, ut simpliciter & absolutè dici debeant mala, sed hoc tantum sequitur, quod diverso respectu & bona sint, & non bona. Dictum Dionysii, quod Bellarminus allegat, loquitur de eo, quod gradu summo & perfectissimo bonum est, illud enim non existit, nisi ex integra causa, sed ex eo non potest inferri, quòd simpliciter malum sit, & nullo respectu bonum, quod aliquo defectu laborat. Quid? Annon Bellarminus ipse hominum non renatorum opera vocat moraliter bona, quæ tamen omnibus circumstantiis bona esse non poterit asserere? ** *Detrahitur efficacia meriti Christi, si opera statuuntur imperfecta.* Resp. Vitiositatis nostræ successiva curatio non arguit vel imperfectionem curationis vel impotentiam Medici, sed gravitatem morbi & extremam Naturæ nostræ corruptionem.**

De Iustificatione secunda per opera.

82. Cap. 18. & 19. conatur Bellarminus probare, quòd bona opera hominem verè justificent, nimirum non primâ, sed secundâ justificatione, quæ non faciat justos ex impiis sed justiores ex justis. Resp. 1. Ostendimus in tractatu de Justificatione hominem justificari fide sine operibus & formam justificationis consistere in remissione peccatorum & imputatione justitiæ Christi: Ac posteà latè probabimus, bona opera non esse meritoria vitæ æternæ ex condigno, ex quo sponte sequitur, hominem non justificari ex operibus 2. Distinctio inter justificationem primam & secundam, prout à Bellarmino & aliis Pontificiis scriptoribus usurpatur, non solùm destituitur fundamentis Scripturæ, sed eidē etiam fortissimè adversatur, siquidem testatur scriptura, *omnes justificandos uno eodemq; modo iustificari.* Act. 15. v. 11. Rom. 4. v. 23. *nempe per fidem Christi.* Rom. 3. v. 22. 25. 28. c. 4. v. 5. Gal. 2. v. 16. &c. *absque operibus* Rom. 3. v. 28. Gal. 2. v. 16. *remissis peccatis* Act. 13. v. 38. Rom. 3. v. 24. c. 4. v. 7. *& imputatâ Christi iustitia* Rom. 4. v. 6. 2. Cor. 5. v. ult. *per cuius unius obœdientiam iustificamur.* Rom. 5. v. 19. *ut omnis gloriatio nobis adimatur.* Rom. 3. v. 27. c. 4. v. 2. *& nostra iustitia sit merè gratuita.* Rom. 3. v. 24. Eph. 2. v. 8. *nimirum ex Dei gratia.* Rom. 3. v. 4. Eph. 2. v. 8. *per redemtionem Christi.* Rom. 3. v. 24. Col. 1. v. 14. *fide apprehensam.* Rom. 3. v. 22. 26. 28. &c. *ex Evangelio.* Gal. 3. v. 18. *non ex lege.* Rom. 3. v. 21. *ex gratia & non ex operibus.* Rom. 4. v. 4. & c. 11. v. 6. Eph. 2. v. 8. 9. *dono Dei & non ex nobis.* Eph. 2. v. 8. *ex fide gratuita ut sit firma promissio.* Rom. 4. v. 16. Gal. 3. v. 22. *Quomodo Abraham, David, Esaias, Daniel, Paulus aliique iustificati sunt.* Rom. 4. v. 3. 17. 23. Gen. 15. Psal. 32. Esa. 64. Dan. 9. 1. Cor. 4. &c. ita ut bona opera tanquam fructus *iustitiæ Spiritus & fidei* sequantur demum justificatos, non præcedant justificandos, Phil. 1. v. 11. Gal. 5. v. 22. *quæ aliàs Deo ut creatori & Domino debentur.* Luc. 17. v. 10. ac *multis nominibus imperfecta sint propter inhabitans peccatum & contaminata variis naevis* Es. 64. v. 6. *Ut subinde petenda sit à Deo peccatorum venia* Psal. 32. v. 6. Matth. 6. v. 12. Ideo opera *in articulo Iustificationis diserte excludunitur à gratia Dei* Rom. 11. v. 6. 2. Tim. 1. v. 9. Tit. 3. v. 5. *à merito Christi.* Esa. 63. v. 3. Joh. 1. v. 29. *A fide* Rom. 3. v. 28. Gal. 2. v. 16. *Ab electione aeterna* Rom. 9. v. 12. 2. Tim. 1. v. 9. *Nec habent relationem ad promissionem Evangelii, quae est solius fidei* Rom. 4. vers. 11. Galat. 3. v. 18. & 22. & clarâ voce testatur Spiritus sanctus, *ex operibus legis nullam carnem iustificari apud Deum.* Rom. 3. v. 20. Gal. 2. v. 16. cap. 3. v. 11. *Vt in solo Deo possimus gloriari.* 1. Cor. 1. v. 31. Jerem. 9. v. 24. *Ac de salute nostra esse certi.* Rom. 4. v. 16. *Reportantes finem fidei nostra salutem aeternam.* 1. Petr. 1. v. 9. Quæ membra omnia & singula probant, excludi opera à justificatione coram DEO, sive ea dicatur prima, sive secunda. 3. Concedimus inhærentem justitiam tàm actualem, quam habitualem in hominibus fide justificatis incrementa capere, sed ex eo non potest nec debet inferri, quòd actualis operum justitia coram DEO nos justificet, cùm n. habitualis justitia non justificet nos coram Deo justificatione primâ, ut demonstratum fuit in tractatu de Justif. Consequens est, nec actualem justitiam nos justificare coram Deo justificatione secunda. Ratio connexionis est manifesta, quia partium homogenearum eadem est Natura ac proprietas. Si justitia habitualis (quam vocant infusam) quæ est initium, causa & primus quasi gradus actualis nostræ justitiæ, non justificat nos coram Deo, utique nec actualis quæ est consequens, effectus & veluti progressus justitiæ infusæ, justificabit nos coram DEO. 4. Concedimus etiam quòd fidei justitia exerat se per dilectionem & opera bona, quod si declaratio justitiæ coram hominibus intelligeretur per iustificationem secundam, posset sano sensu dici, hominem iustificari ex operibus, hoc est, iustum declarari & coram hominibus agnosci: Sed Bellarminus & alii

Quo sensu concedi possit Iustificatio ex operibus.

Pontificii cò non ſpectant, verùm de juſtificatione coram Deo loquuntur, quòd bona opera non ſolùm coram hominibus nos hdc juſtificatos eſſe manifeſtent, ſed etiam coram Deo verè nos juſtificent, in judicio ejus conſiſtant & vitam æternam ex condigno mereantur, quo ſenſu & reſpectu ſecundam Juſtificationem per opera introducere eſt gratiam Dei, meritum Chriſti & gratuitam fidei juſtitiam è medio tollere & in locum eorum opera conſtituere, cui errori Epiſtola ad Galatas manifeſtiſſimè repugnat. 5. Denique concedimus, eos qui fide in Chriſtum coram Deo juſtificati ſunt, quotidiana peccatorum remiſſione indigere, ac fidem non tantùm in prima ad DEUM converſione, ſed etiam quotidiè imputari ad juſtitiam, & ſi quis quotidianam illam peccatorum remiſſionem juſtificatis & renatis (non minùs quàm juſtificandis & renovandis) propter peccatum in carne adhuc habitans, & quotidianas infirmitates neceſſariam appellare vellet juſtificationem ſecundam, non admodum repugnaremus. Utrumque enim Scriptura aſſerit, *credenti in eum, qui juſtificat impium, reputari fidem ad juſtitiam* Rom. 4. v. 5. *atque eum qui juſtus, adhuc juſtificari debere.* Apoc. 22. v. 11. Sed nec hoc volunt Pontificii. Juſtificationem enim ſecundam non tribuunt fidei in Chriſtum remiſſionem peccatorum gratuitam quærenti & impetranti, ſed bonis operibus perfectione ac merito ſuo juſtitiam & vitam æternam obtinentibus.

Argumenta Bellarmini pro juſtificatione ſecunda.

Abraham ex operibus juſtificatus eſt. Jac. 2.

83. Quomodo igitur probat Bellarminus opera bona verè juſtificare hominem coram Deo juſtificatione ſecunda? Producit primo loco cap. 2. Jacobi, cujus analyſin propoſuimus in tract. de Juſtificat. Ex qua facili negotio expediri poſſunt, quæ pro juſtificatione operum hoc loco Bellarminus diſputat. Primò monet, *ſcopum Jacobi fuiſſe demonſtrare, non qualis ſit vera fides, ſed fidem veram ad ſalutem ſine operibus non ſufficere*, quod probat teſtimonio Auguſt. lib. de fide & operibus cap. 14. atque ex circumſtantiis textus, *quia jubet Apoſtolus, ut ſimus factores verbi, non auditores tantùm, nec vanè in perſonarum acceptione fidem Chriſti habeamus, hoc eſt, ne cum fide ſimul peccata nutriamus, quale eſt acceptio perſonarum.* Reſp. Jacobus nequaquam docet fidem veram & vivam non ſufficere ad juſtificationem (hac enim ratione Apoſtolo Paulo apertis tibiis contradiceret) ſed oſtendit, nudam illam fidei profeſſionem, qua quis dicit ſe habere fidem, opera autem non habet, non ſufficere ad ſalutem, quo ſenſu & reſpectu rectè dicit Auguſtinus, diſputationem Jacobi directam eſſe contra opinionem eorum, qui fidem ſine operibus, hoc eſt, nudam fidei jactantiam bonorum operum fructibus vacuam juſtificare contendebant, at fides ſine operibus non eſt vera & viva fides, tantum abeſt, ut juſtificet & ſalvet. Ergò non negamus cap. 2. Jacob. oppoſitum eſſe gloriationi eorum, qui fidem dicunt ſe habere, opera autem non habent, ſed ex eo nondum ſequitur, quòd bona opera unà cum fide vera juſtificent, ingens enim diſcrimen eſt inter fidem veram & inanem fidei jactantiam, inter fidem vivam & mortuum fidei ſimulachrum. Secundò monet Bellarminus, *Paulum loqui de juſtificatione prima, Jacobum de juſtificatione ſecunda.* Reſp. Juſtificatio illa ſecunda per opera repugnat diſertis Scripturæ dictis, quæ paulò antè commemorata ſunt, cui parum roboris accedit ex ſimilitudine, quam Bellarmin. hoc loco format. *Quemadmodum*, inquit, *nemo poteſt opere ſuo ſeipſum procreare, aut è morte revocare; procreatus autem vel à morte revocatus ipſe ſeſe comedendo & bibendo nutrit & auget: Sic etiam homo per peccatum mortuus, non poteſt merito operum ſuorum ſe juſtificare, ſed poſtea quam à DEO juſtus factus eſt, poteſt recte vivendo juſtitiam in ſe alere atque augere, atque ita operibus juſtificari.* At præterquam quòd ſimilia tantùm illuſtrent, nequaquam verò probent, manifeſtum eſt, Bellarminum ſibiipſi contradicere. Si enim requiruntur quædam diſpoſitiones ad juſtificationem tanquam merita de congruo, quibus homo ſeipſum ad juſtificationem præparet ac diſponat, uti diſputat. lib. 1. de juſtificat. cap. 21. & lib. 2. de pœnit. cap. 12. quâ veritatis ſpecie hoc loco aſſerit, hominem non poſſe merito operum ſuorum ſe juſtificare? Ipſam ſimilitudinem quod attinet, notandum, vivificationem accipi dupliciter, primò pro juſtificatione per fidem, quæ ex filiis iræ & mortis facit Filios gratiæ & vitæ, quo ſenſu Propheta aſſerit, *juſtum ex fide vivere.* Hab. 2. v. 4. Quod etſi fatum Propheticum ad Juſtificationem fidei accommodat Apoſtolus Rom. 1. v. 17. Gal. 3. v. 11. Quia fides apprehendit Chriſtum & in Chriſto vitam æternam: Deinde pro renovatione per donationem Spiritus ſancti, per quam in nobis ex morte peccatorum ſuſcitatis vita ſpiritualis inchoatur, quæ per bona opera tanquam externos hujus ſpiritualis vitæ motus ſeſe exerit. Concedimus igitur renovationem in nobis augeri vitam ſpiritualem incrementa capere, in Chriſto nos creſcere, corroborari per Spiritum in interiori homine &c. Sed ex eo nondum ſequitur, quòd Juſtificatio coram Deo, quæ in remiſſione peccatorum & imputatione juſtitiæ Chriſti conſiſtit, gradus & incrementa habeat, ut propterea quædam prima, quædam ſecunda (ſenſu Pontificio) dici poſſit aut debeat.

84. Statuimus igitur per Juſtificationem in textu Apoſtolico Jac. 2. intelligi declarationem & manifeſtationem juſtitiæ coram hominibus, ut apparet ex v. 18. *Dicet quis, tu fidem habes, & ego opera habeo, oſtende mihi fidem tuam ex operibus tuis, & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam*, ut ſit ſenſus, non ſufficere, ut quis dicat ſe habere fidem, ſed & bonorum operum teſtimonio hanc fidei profeſſionem eſſe comprobandam & fidei juſtitiam declarandam, ſi quidem fides ſine operibus ſit mortua. Hæc ſignificatio vocabuli Juſtificationis occurrit etiam in aliis Scripturæ dictis. Pſ. 51. v. 6. *ut juſtificeris in ſermonibus tuis*, id eſt, juſtus agnoſcaris. 1. Tim. 3. v. 16. *Filius Dei juſtificatus in Spiritu.* Hanc interpretationem confirmat Gloſſa ordinaria in eum locum, & Thomas Aquin. in cap. 3. Galat. quorum teſtimonia in tractatu de Juſtificatione recenſuimus: Sed Bellarmino ea non probatur, ideò quatuor argumenta eidem opponit. 1. *Jacobus dicit fidem Abrahæ cooperatam eſſe operibus ad eum juſtificandum. At fides non cooperatur operibus ad juſtitiæ declarationem.* Reſpond. Jacobus nuſpiam dicit, fidem Abrahæ cooperatam eſſe operibus ad eum juſtificandum, ſed abſolutè & indeterminatè pronunciat verſ. 22. *Videt quoniam fides cooperabatur operibus illius*, ἐπροσθοεμὲς ille ad juſticandum à Bellarmino additur. Porrò quando hoc loco Jacobus dicit fidem

An juſtificatio Jac. 2. accipiatur pro declaratione juſtitiæ.

fidem cooperatam esse Abrahæ operibus, loquitur non de vera fide interiori, sed de externa fidei professione, hæc cooperata est Abrahæ operibus, h. e. concurrit cum operibus professioni consentaneis ad communem illum effectum, videlicet Abrahæ fidem & justitiam testandam. 2. *Jacobus dicit hominem justificari ex operibus & non ex fide tantùm, ubi non potest justificatio sumi pro declaratione, quia fides non justificat declarando, sed vel disponendo ad justitiam & inchoando formalem justitiam, ut volunt Pontificii, vel apprehendendo justitiam Christi, ut volunt Protestantes.* Resp. idem vitium amphibolias in argumento recurrit, non agit Apostolus de justificatione per fidem coram Deo, sed de justitiæ declaratione coram hominibus per opera. Conclusio illa Jacobi v. 24. necessariò sic accipienda est, ut præmissis exactè respondeat, & ex illis sponte sequatur, *videtis quoniam ex operibus justificatur homo*, id est, justus coram hominibus declaratur, (ut apparet ex v. 18.) *& non ex fide tantùm*, id est, non ex nuda fidei professione (ut apparet ex v. 14.) Opera sola sine fidei professione non justificant, hoc est, verè fidelem Christianum efficiunt (nam & gentiles opera in specie externa bona facere possunt) nec sola professio fidei sine operibus justificat, sive justum & verè fidelem declarat (nam & hypocritæ fidem jactare possunt) sed fidem & opera oportet esse conjuncta. 3. *Jacobus dicit, fidem Abrahæ ex operibus consummatam esse, id non potest aliud significare, nisi justitiam inchoatam per fidem accepisse incrementum & perfectionem per opera.* Resp. Non negamus justitiam inhærentem suos gradus suaque habere incrementa, sed ea de re hoc loco non agit Apostolus, verùm persequebatur in instituto disputationis suæ contra inanem fidei jactantiam cursu, ac docet, fidei professionem per opera eidem consentanea coram hominibus demonstrandam esse, quòd sit vera & viva fides, sicque in fine illo perfectionem suam adipisci, quod pro vera & viva fide ab hominibus agnoscitur, sicut virihonesti fides & professio perficitur & consummari dicitur, quando ipsa præstatur, quod promissum erat. Thomas Aquinas in h. l. *fides ex operibus fuit consummata, id est, augmentata & comprobata & ostensa. 4. Raab dicitur ex operibus justificata. Atqui non potuit declarari justa, cum fuerit meretrix, sed verè justificata est, hoc est, ex infidelis facta est fidelis, & ex meretrice facta est justa.* Resp. Bellarminus sibi ipsi apertissimè repugnat. Si enim justificari apud Jacobum significat ex infideli fieri fidelem & ex meretrice justam, quomodo hic locus potest accipi de justificatione secunda, quam antea sic descripsit, quod per eam homo non fiat justus ex injusto, sed ex justo magis justus? Dicimus ergo Rahabam ex operibus justificatam, hoc est, justam declaratam Epist. ad Hebr. 11. v. 31. Disertè testatur *Rahabam fidem non perisse cum incredulis*, hanc fidem concepit ex auditu verbi & miraculorum divinorum, ut patet ex cap. 2. Josuæ, eandem testatur est in signi illo opere, quod recepit nuncios Israeliticos, erat enim hoc cum præsentissimo vitæ periculo conjunctum, si ad Regem emanasset, Ergò cum professa sit veram in Deum fidem Jos. 2. vers. 11. atque eandem operibus exprefserit, verissimè laudem justitiæ consecuta fuit. Quod Rahab vocatur *meretrix*, nequaquam eo hoc sensu accipiendum, quod meretriciis amoribus tempore adhuc indulserit, sed quod olim talis fuerit, quemadmodum Matth. 21. v. 21. dicitur: *Publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei*, & Matth. 26. v. 6. Christus dicitur, *fuisse in domo Leprosi*, hoc est, qui aliquando Leprosus fuit. Eadem phrasi dicitur Matth. 11. v. 4. *Cæci vident, claudi ambulant, Leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt*, adde quod vocabulum זונה Zona à Pagnino & aliis reddatur caupona, quâ voce non notatur aliquod Rahabæ flagitium, sed exploratorum hospitium, præferimus autem priorem explicationem, quia Epistola ad Hebræos vocat πόρνην. Nec sibi ipsi tantùm, sed & veritati contradicit Bellarminus, præsupponit enim Rahabam usque ad illud tempus, quo venerunt nuncii Israelitici, & infidelem & meretricem fuisse, cujus contrarium testatur ipsius confessio, quæ extat Josuæ 2. vers. 11. *Dominus Deus vester ipse est Deus in cœlis sursùm & super terram deorsum, ex quo Epistola ad Hebræos colligit, Rahabam fuisse justificatam esse.*

85. Vidit Bellarminus hanc difficultatem, quam ipse vocat gravissimam, quòd eodem Abrahæ exemplo, eodemque Veteris Testamenti pronunciato: *Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad justitiam*, & Paulus & Jacobus utantur, ex quo consequitur, de eadem fidei justitia utrumque Apostolum agere, sed diversimodè considerata. Paulus agit de ea, ut coram Deo nos justificat; Jacobus, ut per opera coram hominibus se declarat. Vidit inquam Bellarminus hanc difficultatem, ideò eandem amovere conatur. Monet 2. 1. *Jacobum respicere illud tempus, quo Abraham voluit immolare filium suum, quod libenter concedimus*, quamvis enim Abrahamus jam antè multis operibus bonis fidem suam ostenderat, tamen hoc fuit eximium & peculiare opus fidei, de quo Deus ipse pronunciat, Gen. 22. v. 12. *Nunc cognovi, quod timeas, cùm non prohibueris filium tuum unicum a me*, ideò Jacobus illud Abrahæ opus potissimum selegit, ut demonstret, Abrahæ fidem non fuisse nudam professionem, sed bonorum operum testimonio comprobatam. 2. Quod Jacobus dicit, tunc impletam esse Scripturam, id hunc habere sensum, *non quod tunc primum fuerit impleta Scriptura, sed quod tunc etiam facta sit impleta.* Nec hoc sententiæ nostræ repugnat, ipsimet enim notare jussimus, quod Jacobus non argumentetur absolutè ex illo dicto (nam Apostolus Paulus contrarium ex eo deducit, quod Abrahamus coram Deo non operibus sed fide justificatus sit Roman. cap. 4.) sed ex complemento illius dicti in insigni opere oblationis filii, non quòd alias pietatis operibus non fuerit ante completum, sed quia in hoc opere potissimum apparuit illius complementum, sicut & Petrus Actor. 13. vers. 32. ostendit, per resurrectionem CHRISTI completum esse illud. Psalm. 2. *Filius meus es tu, ego hodiè genui te*, nimirum, quia CHRISTUS per *resurrectionem potenter demonstratus est, Dei Filius.* Rom. 1. v. 4. Non quòd miraculis non fuerit hoc jam ante demonstratum, sed quia in resurrectione demonstratum est ei *excellenter*. 3. Concedit *Abrahamum fuisse multo ante justificatum, quam de eo actum sit: Credidit Abraham DEO, &c.* Idque aliquot argumentis confirmat Augustin. & Ans-

Anshelmi expositione repudiata. Id verò diligenter notare jubemus contra Papistas reliquos, quorum plerique disputant, Paulum loqui de prima (quam ita vocant) Abrahæ justificatione, quam cum infusione justitiæ, non autem in actuali operum justitia constituant, nullo negotio ex difficultate illa (quòd Paulus disertissimè pronunciat, Abrahamum fide sine operibus justificatum esse) emergere se posse existimant, respondent enim Paulum loqui de prima Abrahæ justificatione, quæ facta sit sine operibus, Jacobum de secunda, quæ ex operibus ipsi contigerit. Sed videt Bellarminus hanc glossam non habere locum, nec salvâ veritate dici posse, quòd Abraham non fuerit multò antè justificatus quàm de eo dictum sit: *Credidit Deo & imputatum est ei ad justitiam*, primò quia Genes. 12. 13. & 14. narrantur egregia opera Abrahæ, quod vocatus à Deo & justus exierè terra sua, continuò obœdierit, quòd aram Deo erexerit, quòd sæpius cum Deo familiariter collocutus fuerit, secundo quia Epistola ad Hebræos inter præcipuas laudes Abrahæ ponit, quod *fide obœdierit, exire in locum, quem nesciebat*, quod certè factum est multò antè, quàm diceretur de eo: Credidit Abraham Deo &c. Tertiò quia idem confirmant Patres, Origenes l. 4. in Epist. Rom. Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 2. Chrysost. hom. 31. & 36. in Genes. Augustinus lib. 16. de civ. Dei cap. 13. Hæc omnia Bellarminus, ex quibus fortissimè infertur; Si Abraham in medio bonorum operum cursu non ex operibus sed fide justificatus fuit consequens est, non solùm opera liberi arbitrii, sed etiam opera pietatis à renatis facta ab actu justificationis excluat, nec dari secundam quandam ex operibus justificationem. Quæ cùm ita sint, quodnam tandem Bellarminus invenit subterfugium, quò minus clarissimam veritatem amplectatur? 4. Respondet *id quod dicitur Gen. 15. Credidit Abraham Deo & reputatum est ei ad justitiam, si verba Hebræa diligenter inspiciantur, hunc habere sensum, quod actus ille credendi fuerit opus justum & meritorium & propterea sit a Deo judicatum & acceptum, ut hac fide Abraham non sit factus justus ex impio, sed justior ex justo.* Atqui hæc interpretatio disertissimè repugnat D. Paulo, is ex hoc dicto Geneseos infert, Abrahamum justificatum esse fide non ex operibus, Bellarminus ex eodem vult elicere, Abrahamum justificatum esse opere quodam justo & meritorio. D. Apostolus ex dicto illo infert *credenti non operanti imputari fidem ad justitiam*, Bellarminus ex eodem vult elicere actum, credenti fuisse opus justum & meritorium. Verba Hebræa quod attinet, non concedimus Bellarmino, quod Hebrææ linguæ magis fuerit gnarus, quàm D. Apostolus, sic autem sonant, הֶאֱמִין Heemin, בַּיהוָה Baichova, וַיַּחְשְׁבֶהָ־לּוֹ Vajachsche chello, צְדָקָה Zedakah. Pagninus. *Credidit Domino & imputavit illud sibi ad justitiam.* Bened. Arias: *Credidit in Dominum & imputavit illud ei in justitiam.* Munst. *Credidit Domino & reputavit hoc illi in justitiam.* Chald. *Credidit in verbum Domini & reputavit illi hoc in justitiam.* Apostolus LXX. Interpp. secutus passivè vertit, ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, quamvis enim verbum Hebræum non in passiva sed activa voce scribatur, norunt tamen sacræ linguæ periti, novum atque insolitum non esse, quæ activè sonant, passivè ab interprete verti. Perinde igitur est, sive dicatur, quòd fides Abrahæ imputata ei fuerit ad justitiam (ut Apostolus loquitur Rom. 4. v. 5.) sive, quòd Deus fidem imputaverit Abrahæ ad justitiam, sensus enim utrobique idem est, videlicet, quòd Abrahamus fide promissionem benedicti seminis respiciente & apprehendente fuerit coram Deo justus, quòd Deus Abrahamum justitia, quâ coram ipso consistere posset, carentem, pro justo habuerit, eo nomine quòd credidisset verbo promissionis de benedicto semine, in quo justitia & benedictio nobis offertur, quia fides & credere in dicto Mosaico & Apostolico accipiuntur relativè, quatenus respiciunt Christum, qui est Jehovah nostra justitia. Hæc expositio nititur autoritate Paulina, illam igitur meritò præferimus Judaicæ textus perversioni, quam Bellarminus sequitur, sic enim R. Salomon in hunc loc. scribit: *Deus sanctus reputavit illi in justitiam & meritum, quod credidisset ei.* R. Levi hac re dignum fuisse *Abrahamum* dicit, & *quod Abraham hoc promissum acceptum justitiæ & æquitati Domini tulerit, quia in se id prò meritum seu eo dignum contulisset.* Vide Mercerum h. l. 5. Aliud insuper caulæ suæ præsidium quærit, dicens, *Paulum usum esse Abrahæ exemplo, non ut significaret, Abrahamum tunc primum justificatum esse à peccatis, sed ut ostenderet, non justificari impium ex operibus sine fide & gratia Dei factis, sed ex fide & gratia Dei, nam si Abraham justus non est factus justior ex operib. sine fide, multò magis impius non poterit fieri justus ex operibus sine fide.* Resp. id verò est nugari & fumos clarissimæ luci obvertere, ut etiam alibi monuimus. Quid enim clarius dici poterat, quàm quod D. Apostolus affirmat, *Abrahamum non justificatum non ex operibus* v. 2. *sed ex fide* v. 3. *imputatione secundum gratiam* v. 4. *non operando sed credendo & per fidei imputationem* v. 5. *per imputationem justitiæ sine operibus* v. 6. *per remissionem iniquitatum* v. 7. *non imputando peccatum* v. 8. *per imputationem fidei ad justitiam* v. 9. *ut ipse esset pater omnium credentium, ut & ipsis justitia imputetur* vers. 11. Quitàm evidentem de fidei absque operibus justificatione disputationem exponere velit de justificatione operum, quam secundam vocant, næ is ad clarissimam lucem oculos claudere judicandus est. Non loquitur Apostolus hypotheticè de operibus quæ Abrahamum sine fide facere potuisset, sed absolutè & simpliciter negat Abrahamum ex operibus justificatum esse. Ad de quod hypothesis illa Jesuitica sit conficta & impossibilis. Fingit Bellarminus Apostolum ita argumentari. Hominis justi opera sine fide non faciunt eum justiorem, Ergo nec opera sine fide faciunt hominem justum. At quomodo Abraham fide justificatus potuit bona opera facere sine fide? Num justitia in quoquam habet locum absque fide? quin potiùs Apostolus exemplum Abrahæ directè accommodat ad doctrinam de Justificatione fidei absque operibus, atque illud veluti regulam quandam justificationis proponit, ut apparet ex vers. 11. 23. & 24. Violenta igitur admodùm & planè inconveniens est illa Bellarmini glossa quod Paulus loquatur de Justificatione prima, Jacobus autem de Justificatione secunda, & tamen exemplum Abrahæ apud Paulum accipit de Justificatione secunda; Exemplum Rahabæ apud Jacobum de justificatione prima, cui violentissimæ glossæ quis poterit fidem habere, cui notum est, quod regula & exemplum sibi perpetuò debeant corre-

correspondere, ut taceamus, Bellarminum sua solùm somnia proferre, nec ex textu vel ex veteribus ullam probationem suæ interpretationis affetre.

86. Præter classicum illum Jacobi locum alia Scripturę dicta pro justificatione operum stabilienda profert Bellarminus sequenti cap. 19. Eccl. 18. *Ne verearis usque ad mortem justificari.* Resp. de hoc loco egimus in tract. de justificat. §. 10. membr. 5. Ubi ostendimus ex fonte Græco procrastinationem conversionis hîc prohiberi. Sic enim habent antecedentia v. 21. *Ante judicium para teipsum ad benefaciendum & in hora visitationis invenies propitiationem. Antequam ægrotas, humiliare continentia & in tempore peccatorum ostende (ἐπιστροφὴν) conversionem* v. 23. *Ne prohibeas reddere (εὐχὴν) votum* vel etiam preces *opportunè. postea sequitur, καὶ μὴ μείνῃς ἕως θανάτου δικαιωθῆναι & ne expectes usque ad mortem justificari* (ut vertit Bened. Arias) nihil hîc audis de justificatione secunda per opera. Bellarminus regerit, *illud ne cesses, significare continuationem & progressionem justitiæ non inchoationem.* Resp. Imò verò Græcum verbum propriè significat expectare, differre &c. Ac si vel maximè continuatio justitiæ denotaretur, nondum tamen justificatio operum stabilita foret, cùm & fidei justitia continuatione indigeat; *At*, inquit Bellarm. *Quemadmodum illud præcedens non impedit ut oraremus, semper significat continuationem & progressum orationis, sic quoq; hoc consequens justitiæ incrementum.* R. Græca sic habent: *μὴ ἐμμείνῃς τοῦ δοῦναι εὐχὴν ἐν καιρῷ αὐτοῦ*, quod quidam de redditione voti exponunt, si vel maximè de oratione intelligatur, nihil aliud significat, quàm quod in tempore adhuc commodo & oportuno precib. sit invigilandum, quemadmodum etiam Apostolus admonet Gal. 6. v. 10. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Quid verò hæc ad stabiliendam justificationem per opera facere possunt? Quin imò cum operum justitia quotidiè debeat incrementa capere, ideò nondum est perfecta, ideò non potest coram Deo justificare. 2. Roman. 6. *Sicut exhibuistis membra vestra servire justitiæ in sanctificationem, ubi illud in sanctificationem non significat ad acquirendam primam sanctitatem, nam sanctos & justos alloquebatur Apostolus, sed ad augendam sanctificationem. Intelligis autem per sanctificationem, justificationem & per sanctitatem, justitiam, perspicuum est ex antithesi, opponitur enim sanctificatio iniquitati.* Resp. demus sanè de incremento sanctificationis Apostolum loqui, at ex eo non potest inferri, quòd in incremento illo sanctificationis nostram coram Deo justificationem constituat, quin imò justificationem a sanctificatione manifestè distinguit, de illa præcedentibus capitibus egerat, de hac verò 6. cap. 6. tractare incipit. Iniquitati non solùm sanctificatio, sed etiam remissio sive justificatio opponitur; Hæc reatum peccati tollit, illa peccatum mortificat & expurgat. 3. 2. Cor. 7. *Has ergo habentes promissiones carissimi emundemus nos ab omni inquinamento carnis & Spiritus, perficientes sanctificationem in timore Domini, ubi docet Apostolum per mentis & corporis puritatem proficiendum esse quotidie ad majorem justitiam & sanctificationem.* Resp. Quis nostrûm hoc negat, proficiendum omninò quotidiè in sanctitate & justitia, sed per illam inhærentem sanctitatem & justitiam coram Deo nos justificari probandum erat, cum enim quotidiè in ea proficiendum sit, ideò *id quod adhuc deest, in vitio est, ex quo vitio non justificabitur in conspectu Dei omnis vivens*, ut loquitur August. Ep. 29. ad Hieron. 4. 2. Cor. 9 *Multiplicabit semen & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ, ubi docetur, per eleemosynas liberaliter erogatas divinus facultates, sed augeri justitiam.* Resp. eleemosynæ hoc in loco dicuntur τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης, perinde ut bona opera in genere dicuntur καρποὶ δικαιοσύνης. Philip. 1. v. 11. Ergo non sunt meritum quoddam nostræ coram Deo justificationis sed justitiæ fidei fructus, quia *fides per dilectionem operatur* Gal. 5. v. 6. Dilectio per opera misericordiæ sese exerit. Non negamus, pios in bonis operibus proficere debere, sed bonis operibus ipsos coram Deo justificari negamus. 5. Joh. 14. *Qui diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum: Hæc nova dilectio post impleta mandata, quid est, nisi dilectionis ac per hoc justitiæ augmentum, quod per observantiam divinæ legis acquiritur?* R. Non causa dilectionis divinæ (quippe quæ nostram prævenit dilectionem) sed infallibilis eorum, qui Deum diligunt & à Deo diliguntur, exprimitur nota quæ est mandatorum divinorum observatio, per quam actualem justitiam incrementa capere non negamus, sed eò perfectionis in hac vita assurgere, ut meritoriè coram Deo nos justificet, id verò negamus. 6. Apoc. ult. *Qui sordescit, sordescat adhuc, & qui justus est, justificetur adhuc.* Resp. Dictum hoc exposuimus in tract. de Justific. §. 10. membro 7. Rationes quas addit Bellarminus à perfecta implectione legis atque operum perfectione petitas, ex falsa hypothesi procedere, suo loco demonstratum fuit.

Eccles. 18. Ne verearis usque ad mortem justificari.

Justum & peccatorem judicabo.

Perficientes sanctificationem.

2. Cor. 9. Multiplicabit semen & augebit incrementa frugum justitiæ.

Johan 14. Qui diligit me sermonem meum servabit, &c.

Apoc. 22. Qui justus est justificetur adhuc.

87. Descendimus igitur ad gravissimam illam de meritis operum disputationem, ubi primò extra controversiam ponimus, bonis renatorum operibus ex fide ad gloriam Dei factis proposita esse præmia in hac & futura vita, id enim clarissimis verbis astruit Apostolus 1. Tim. 4. v. 8. *Pietas ad omnia utilis est, habens promissionem præsentis & futuræ vitæ*, quò pertinent omnia illa V. ac N. T. dicta, quibus Deus corporalibus & Spiritualibus, temporalibus & æternis præmiis bona opera renatorum sese remuneraturum passim pollicetur. Ceterùm quòd tàm crebræ extant in Scriptura promissiones præmiorum, id extremam Naturæ nostræ corruptionem, exuberantem verò Dei benignitatem arguit, illud quia propositis præmiis ad id sumus excitandi, alliciendi & invitandi, quod sponte & cum delectatione quadam citra ullum præmii respectum à nobis fieri æquum erat; hoc verò quia obœdientiam nostram jam antè debitam & multis nominibus imperfectam largissimis præmiis afficere promisit is, quem propterea optimum optimo jure vocamus. Secundò præsupponimus distinctionem illam præmiorum, quòd quædam sunt essentialia, quædam verò accidentalia. Essentialia sunt generalia illa DEI beneficia, quæ in Evangelii promissione gratis offeruntur & æqualiter dantur omnibus verè in CHRISTUM credentibus, qualia sunt peccatorum remissio, justitiæ CHRISTI imputatio, renovatio, salus æterna; hæc ideò dicuntur generalia, quia sunt omnibus verè in CHRISTUM credentibus, quibus æqualiter dantur, communia.

De meritis operum.

Acci-

Accidentalia ſunt particularia quædam Dei beneficia, quæ itidem gratis, ſed inæqualiter pro diſtinctione inæqualium laborum, operum, paſſionum ac certaminum piis à Deo conferuntur; hæc ideò dicuntur particularia, quia non eadem nec æqualiter omnibus piis dantur, accidentalia dicuntur, quia eſſentialia illius velut fundamenti loco ſubſternuntur, non ſecus ac ſubſtantia accidentibus.

Status quæſtionis.

88. His præſuppoſitis ſtatum quæſtionis formabimus. Bellarminus lib. 5. de Juſtificat. cap. 1. ſententiam Catholicorum (Romanenſium) hanc eſſe ſcribit, *Opera bona juſtorum verè ac propriè eſſe merita, & merita non cujuncunque præmii, ſed ipſius vitæ æternæ.* Statuunt igitur 1. renatos ſuis operibus non tantùm præmia accidentalia, ſed ipſa etiam vitam æternam promereri, 2. præmia illa dari non ex gratuita Dei bonitate, ſed ex debito, quòd *renatorum operibus nihil deſit, quò minùs legi divinæ pro hujus vitæ ſtatu plenè ſatisfeciſſe & vitam æternam verè promeruiſſe cenſeantur*, ut loquitur Conc. Trident. cap. 16. & can. 32. ſeſſ. 6.** Staplet. in prompt. morali p. 312. anathemate illos ferit, qui operum negant meritum & opera appellant Euchariſtica.)** Huic oppoſita eſt Auguſtanæ confeſſionis ſententia, quam Bellarminus loco dicto his verbis recitat. *Confeſſio Auguſtana & Apologia art. 20. dicunt opera bona juſtorum placere Deo & eſſe meritoria præmiorum. Sed ne videantur omninò conſentire Papiſtis, addunt duo temperamenta, quorum unum eſt, opera bona eſſe meritoria præmiorum temporalium & ſpiritualium in hac vita & in futura, ſed non ipſius vitæ & ſalutis æternæ. Alterum temperamentum eſt, opera juſtorum non eſſe meritoria ex propria dignitate, q. re verâ ſint juſta & legi ſatisfaciant, ſed ex fide & indulgentia Dei, quia videlicet Deus ita, qui credunt ſibi remiſſa eſſe peccata, indulgentiâ ſuâ tegit operum fœditatem & ſic accepit, q. juſta eſſent.* Agnoſcimus rectè formatum controverſiæ ſtatum. Ut autem ſententia noſtra ſit illuſtrior, declarabimus eam verbis D. Æpini & D. Chemnicii. Sic ergo Æpinus Theologus quondam clariſſimus in egregio ſuo de Juſtificatione libello c. de præmiis bonorum operum fol. 154. & ſeqq. *Deus non modò propter Chriſtum donat nobis juſtitiam, Spiritum S. & vitam æternam ac ſalutem, ſed noſtras bonas actiones Spiritus S. virtute, non noſtra, facta etiam propter ipſum Chriſtum, qui eorum eſt fons & author, variis & multis præmiis ornat, tum in hac, tum in futura vita. Sicut homo propter Chriſtum DEO placet, Chriſto fide inſitus, ita propter inſitionem & participationem Naturæ illius, unde bona opera tanquam è ſua ſcaturigine proſluunt, etiam bona opera credentium Deo placent, licet ea imperfecta, & ex parte vitioſa ſint propter conjunctum originis vitium. Deus bona opera non propter ſuam dignitatem, magnificis, variis ac multis præmiis afficit & ornat, ſed gratis eò, quod ea ſibi placent & probantur. Hæc præmia non ſunt condigna merita, ut docent Papiſtici Phariſæi, ſed ſunt gratuita divina benignitatis munera, quæ juxta pietatis qualitatem, ſed tamen gratis propter Chriſtum donantur hominibus juſtificatis.* Et poſtea: *Deus obligat ſe ex fide benè operantibus & voluntariâ ac gratuitâ pactione facit ſe eis debitorem promittendo: illi non obſtringunt eum ſibi merendo, imò ille potius gratias ſuas, nobis jam collatas retributionibus ornans, nos ſibi magis devincit & obnoxios reddit ſua beneficentia, quia in nobis coronat ſua dona, non noſtra merita, ut in nobis in æternum extet materia glorificandi nomen ipſius &c.* Eodem ſenſu ſcribit Chemnicius in exam. Conc. Trident. cap. de meritis operum. *Remiſſio peccatorum, reconciliatio cum Deo, adoptio, ſalus & vita æterna, non pendent ex noſtris meritis, ſed donantur gratis propter meritum & obœdientiam Filii Dei & fide accipiuntur. Sed in reconciliatis poſtea bona opera, cùm placeant fide propter Mediatorem, habent præmia ſpiritualia & corporalia in hac vita & poſt hanc vitam, idque ex gratuita promiſſione divina, non quod Deus propter perfectionem & dignitatem noſtrorum operum ſit debitor, ſed quia ex miſericordia & paterna liberalitate propter Chriſtum promiſit ſe præmiis ornaturum, quam vis inchoatam, languidam, imperfectam & immundam filiorum ſuorũ in hac vita obœdientiam. Et illæ promiſſiones debent in renatis excitare ſtudium benè operandi, inde enim intelligimus, quam grata Patri cœleſti ſit filiorum qualiscunque illa, quam Spiritu S. deducente in hac vita ſub hoc corruptibili onere carnis inchoant obœdientiam, ut quam præmiis ſpiritualibus & corporalibus, quæ ſua dignitate non meretur, ex gratia & miſericordia propter filium ornare velit. Et in hanc ſententiam noſtri etiam à vocabulo Meriti, non abhorrent, ſicut etiam Patribus uſitatum fuit. Præmia enim promittuntur ex gratia & miſericordia, non tamen dantur otioſis vel male agentibus, ſed laborantibus in vinea Domini. Atque ita in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, ſu Confeſſione Wittenbergenſi & in aliis noſtrorum ſcriptis uſurpatur vocabulum Meriti.* Hæc D. Chemnicius.

Argumenta noſtræ ſententiæ.

89. Ex his ſententia noſtra de præmiis bonorum operum ſatis eſt perſpicua, nimirum retributionem illam accidentalium præmiorum, quam bonis renatorum operibus ſive in hac, ſive in altera vita fieri concedimus, gratuitam eſſe aſſerimus, ita ut renatis illa præmia obtingant non ob dignitatem, perfectionem & meritum aliquod operum, ſed ex gratuita Dei miſericordia, cui cùm bona piorum opera per & propter Chriſtum in cujus fide facta ſunt, quamvis imperfecta & immunda ſint, placeant ac probentur, ipſe præmiis ſe ea remuneraturum ex gratia promiſit, quam promiſſionem reipſâ etiam comprobat. Hanc ſententiam meritis operum propriè ſic dictis oppoſitam confirmant argumenta omnia, quæ ſuperius contra perfectionem operum ſunt allata, quibus ſecuti veſtigia Bellarmini, addimus ſequentia ſcripturæ teſtimonia, quæ ab eluſionibus ejusdem vindicabimus. 1. Propheta Regius Pſ. 103. v. 4. in dialogiſmo cum anima ſua inſtituto ſic loquitur. *Redimit Dominus de fovea vitam tuam, coronat te miſericordia & miſerationibus.* David erat *vir ſecundum cor Dei*, Act. 13. v. 22. ac opera ipſius verè Deo placebant, idem tamen non operum ſuorum meritis ac dignitati, ſed miſericordiæ & miſerationi divinæ in ſolidum aſcribit, quòd à Deo coronetur, hoc eſt, multiplici benedictione corporali & ſpirituali, temporali & æternâ cumuletur. Huic affine eſt illud Chriſti Matth. 5. v. 7. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordia afficientur*, hoc eſt, Deus miſericordiam ipſorum in hac & futura vita ex gratuita miſericordia compenſabit. Quod ex miſericordia datur, illud non contingit ex meritis. At præmia bonorum operum dantur ex gratia. Ergo non propter noſtra merita. Excipit Bellarminus lib. 5. de Juſtif. cap. 5. Auguſtinum Epiſt. 105. & lib. de

1. David miſericordiæ divinæ aſſcribit coronam glo-ria. Pſ. 103.

correpț. & gratia cap. 13. duas indicare locorum iſtorum expoſitiones; 1. *quòd beatitudo tribuatur miſericordiæ, non quia non ſit vera merces meriti, ſed quia merita ipſa ex gratia data ſunt, non enim poteſt homo meritoria opera facere, niſi prius juſtificatus, juſtificatur a. ex gratia & miſericordia Dei* 2. *quòd in ipſa coronatione, quæ merces eſt meriti, ſit etiam miſericordia neceſſaria, quæ peccata venialia remittit ſine quibus nulli vivunt, hanc autem miſericordiam debitam eſſe meritis ſanctorum, ut non tam donari, quam reddi ſit dicenda.* 3. Bellarminus addit ex ſuo, *etſiamſi iſta miſericordia non redderetur meritis, ſed eſſet pura miſericordia, non tamen impediret rationem meriti in bonis operib. hominum juſtorũ, nam comitatur miſericordia coronã gloriæ, ſed nõ eſt ipſa corona gloriæ. Coroña reſpicit bona merita, miſericordia reſpicit peccata venialia. Sicut ex parte hominis ſunt duo, bona ſc. merita, & peccata venialia, quorũ unũ nõ deſtruit alterũ: ita ex parte Dei duo ſunt, corona gloriæ tanq̃ merces meriti, & miſericordia tanquam medicina peccati, & horum etiam duorum unum non impedit aliud. Nam ſi remiſſio illa nullo modo eſſet debita ſed omninò gratuita, poſſet quidem Deus remittere peccata illa venialia, ſed tamen nec punire poſſet niſi temporariâ pœna, cùm illa peccata majorem pœnam juſto judicio non mereantur, ſolutâ verò in igne purgatorio illâ pœnâ, bona merita juſto judicio coronam nullam re jam impediente perciperent.* Hæc Bellarminus, quæ aſſcribere voluimus omnia, ut Phariſaicum hominis ſupercilium ex illis liquidius conſpicui poſſet, reſpondemus autem 1. Auguſtinus nequaquam ſibi ſuisque ſcriptis authenticam authoritatem tribuit, ſed omnia ſua dicta ſcripturæ judicio ſubmittit. Sic enim ſcribit lib. de bono perſev. c. 21. *Quamvis neminem velim ſic amplecti omnia mea, ut me ſequatur, niſi in his, in quibus me non errare perſpexerit: nam propterea nunc facio libros, in quib. opuſcula mea retractanda ſuſcepi, ut nec meipſũ in omnibus me ſecutum fuiſſe demonſtrem:* & addit: *arrogantius loquor, quàm verius, ſi vel nunc usco me ad perfectionem ſine ullo errore ſcribendi jam in iſta ætate veniſſe.* lib. 4. de Orig. anim. c. 1. *Non negare poſſum nec debeo, ſicut in ipſis majorib. ita multa eſſe in tàm multis opuſculis meis, quæ poſſũt juſto judicio & nulla temeritate culpari.* In hanc ſententiam plura alibi occurrunt. 2. Ergò ſi prior Auguſtini expoſitio hunc habet ſenſum (quo Bellarminus eam accipit) quòd vita æterna dicatur gratia, quia bona opera gratiam juſtificationis ſecuta tantæ ſint perfectionis tantique meriti, ut vita æterna jure & ex debito eis reddatur, tunc ſalvâ honorificentia, quæ Auguſtino debetur, eidemque à nobis defertur, expoſitionem eam deſerimus, quia gratia in articulo Juſtificationis & negotio ſalutis omnia omninò operum merita excludit, ut alibi luculentè oſtendimus, & manifeſtè id confirmatur ex claſſico illo loco Apoſtoli Rom. 11. v. 6. *Si ex gratia jam non ex operibus alioqui gratia non erit gratia. Si ex operibus, jam non eſt gratia alioqui opus non erit opus.* 3. ſed benè habet; hanc gratiæ & operum oppoſitionem confirmat ipſe Auguſtinus lib. 2. de peccat. Origen. cap. 24. *Gratia non eſt gratia ullo modo, niſi ſit gratuita omni modo* in Pſal. 144. *ubi audis gratiam, gratis intellige. Si ergo gratis, nihil in attuliſti, nihil meruiſti, nam ſi meritis aliquid redditum eſt, merces eſt, non gratia,* tract. 3. in Johan. *Quid eſt gratia? gratis data. Quid eſt gratia? gratis donata non reddita. Si tibi debebatur, merces reddita eſt, non gratia donata.* ſerm. 15. de verb. Apoſt. *Pro nihilo ſalvos facies eos. Quid eſt, pro nihilo ſalvos facies? nihil in eis invenis unde ſalves, & tamen ſalvas. Gratis das, gratis ſalvas. Omnia merita præcedis, ut dona tua conſequantur merita noſtra. Prorſus gratis das, gratis ſalvas, quia nihil invenis unde ſalves, & multum invenis unde damnes.* c. Gratia. 1. q. 1. *Gratia non eſt gratia, niſi gratis detur & accipiatur.* 4. unde colligimus, quando Auguſtinus bonis operibus ex gratis factis vitam æternam reddi pronunciat, ipſum nequaquam hoc eo ſenſu aſſerere quem Bellarminus ipſi tribuit, quòd bona opera in ſe ac per ſe tantæ ſint dignitatis ejusque meriti, ut vita æterna illis ex jure ac debito ſit reddenda, ſicut peccatis mors æterna debetur, ſed ordinem beneficiorum divinorum exponit, quòd Deus in hac vita nos juſtificet, renovet, ac per Spiritum ſanctum ad omnis generis bona opera nos impellat in futura demum vita glorificet, idque omne & totum ex gratia, & ſic gratiam pro gratia reddat, per merita intelligit bona opera, per mercedem gratuitum illud donum, quòd Deus benè operantibus reddit. Hanc eſſe genuinam Auguſtini ſententiam patet ex aliis locis, in Ench. ad Laurent. cap. 107. *Ipſam vitam æternam, quæ certè merces eſt bonorum operum, gratiam Dei appellat Apoſtolus. Stipendium enim, inquit, peccati mors, gratia Dei vita æterna in Chriſto Jeſu Domino noſtro. Stipendium pro opere militiæ debitum redditur, non donatur: ideò dixit, Stipendium peccati mors, ut mortem peccato non immeritò illatam, ſed debitam demonſtraret, gratia verò niſi gratis ſit, gratia non eſt, intelligendum eſt igitur etiam ipſa hominis bona merita eſſe Dei munera, quibus cum vita æterna redditur, quid niſi gratia pro gratia redditur,* de grat. & lib. arbitrio cap. 8. *Vita bona noſtra nihil aliud eſt, quàm Dei gratia, ſine dubio & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia eſt, & ipſa enim gratis datur, quia gratis data eſt illis cui datur &c.* cap. 9. *Apoſtolus cùm potuiſſet dicere, ſtipendium juſtitiæ vita æterna, maluit dicere, gratia autem Dei vita æterna, ut hinc intelligeremus, non pro meritis noſtris Deum nos ad æternam vitam, ſed pro ſua miſeratione perducere, de quo in Pſalmo dicit homo anima ſua, qui coronat te in miſericordia & miſeratione. Nunquid non corona bonis operibus redditur? ſed quia ipſa bona opera ille in nobis operatur, ideò dixit Pſalmus, coronat te in miſeratione & miſericordia, quia eius miſeratione bona operamur, quibus corona detur.* ſerm. 2. de verb. Apoſt. *Si autem gratia, jam non ex operibus, alioqui gratia non eſt gratia. Nam ei qui operatur, merces non imputabitur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum &c. te autem coronat Deus in miſericordia & miſeratione & ſi tua merita præceſſerunt, dicit tibi: diſcute bona merita tua & videbis, quia bona ſunt mea, &c.* 5. Ex his manifeſtum eſt, quamvis Aug. aſſerat bonis operib. dari vitam æternam, ipſum tamen nequaquam introducere meritũ aliquod verè & proprie ſic dictum, Quamvis n. meriti appellatione ſenſu generaliori & improprio (ut ſuo loco demonſtrabimus) cum aliis veteribꝰ utatur, tamen vitam æternam gratis, non ex debito, non pro meritis noſtris, ſed pro miſeratione Dei nobis dari evidenter aſſerit, illud adhùc clariùs patet ex illo ipſo, quem Bellarminus allegat loco, lib. de correpț. & grat. cap. 13. *Sanctis* (inquit) *adhæret Dei miſericordia ſive cùm convertuntur, ſive cùm præliantur, ſive cùm coronantur.*

Nam & tunc esse illis Dei misericordiam necessariam sancta Scriptura testatur, ubi sanctus David de Domino Deo suo dicit anima sua, qui coronat te in miseratione & misericordia. Dicit etiam Jacobus Apostolus, Judicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam, ubi ostendit etiam in illo judicio, in quo justi coronantur, injustique damnantur alios cum misericordia, alios sine misericordia judicandos. Propter quod etiam mater Maccabæorum filio suo dicit, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam. Cum enim Rex justus, sicut scriptum est, sedet in throno, non advertitur ante eum omne malum. Quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse à peccato? ac per hoc etiam ibi (in judicio) *Dei misericordia necessaria est, quâ fiet beatus, cui non imputavit Dominus peccatum.* Hæc Augustinus, ex cujus verbis sic concludimus. Si in ipso judicio & coronatione necessaria est misericordia, quæ remittat peccata, utique bonis operibus non redditur vita æterna ex merito. Item: Si illa Davidis sententia usq; ad illud ibi novissimi judicii est extendenda, utiq; hujus ejusdem sententiæ Apostolica interpretatio de illo ipso judicio est intelligenda. At prius ex sententia Augustini. Ergo & posterius, & per consequens in illo judicio absque operibus (absque meritis operum) fiemus beati, sic enim Apostolus Rom. 4. v. 6. *quemadmodum & David exprimit beatificationem hominis cui DEUS imputat justitiam absque operibus.* 6. Regerit Bellarminus, *Augustinum ibidem addere, quod ista misericordia debita sit bonis operibus renatorum ac proinde in judicio non tàm donetur, quàm reddatur.* Resp. imò v. ex debito mercedem meriti reddere ad justitiam pertinet, misericordiæ proprium est gratis donare, Ergò si est debita, non erit misericordia gratuita, & si est misericordia gratuita, non erit debita. Ideò Apostolus Rom. 4. v. 4. distinguit inter *mercedem secundum debitum, & mercedem secundum gratiam.* In coronatione piorum opus est misericordia non tantùm propter quotidianos lapsus, sed propter ipsa bona opera, quæ sunt imperfecta & immunda, illa igitur coronatio non est merces meriti propriè sic dicti, sed est gratia & misericordia, sive gratuita retributio: quibus enim operibus deberetur misericordia remittens peccata venialia, cùm ipsa opera indigeant misericordiâ propter adhærentem imperfectionem? si possent sancti operibus suis misericordiam illam peccata tegentem & remittentem promereri, peccatorũ remissio non amplius foret gratuita, quod enim ex debito redditur, illud non donatur ex gratia, quod nostris operibus promeremur, illud non contingit gratis, si misericordia illa debetur nostris operib. non continget gratis propter Christũ Mediatorem. Rectius Hilar. in enarr. Ps. 66. sub initium *Peccatorum remissio non probitatis est meritum, sed spontanea indulgentia voluntatis ex bonitatis divitiis ad miserandi munus exuberans.* Sed quid de Augustino fiet? is clarè testatur, *misericordiam illam Dei, quâ operibus redduntur præmia, esse debitam*; Resp. Non intelligit debitum justitiæ, quod in quadam meritoria operum dignitate, sed debitum promissionis, quod in gratuita Dei bonitate fundatur, *debitorem se fecit Deus gratis nobis promittendo, nos cum non obstringimus merendo.* Vide enarrat. ejus in Ptal. 109. stat. in princ. 7. tertia Bellarmini responsio non uno laborat vitio. Præsupponit enim peccata venialia esse suâ Naturâ venialia, eadem nihil derogare perfectioni actualis justitiæ, non posse justo Dei judicio nisi temporariâ tantùm pœnâ puniri, in igne purgatorio pro illis satisfieri posse &c. de quibus hypothesib. alibi copiosè fuit actum. Si ullius sancti peccata essent suâ Natura venialia, ita ut non possint nisi temporariâ pœnâ puniri, is certè fuisset D. Paulus, *qui omni conscientia bonâ conversatus est coram DEO* Act. 23. v. 1. *qui studuit sine offendiculo conscientiam habere erga Deum & erga homines semper.* Act. 24. v. 16. *qui potuit gloriari se nullius criminis conscium esse*, 1. Cor. 4. v. 4. At ne is quidem peccata sua tàm parvi æstimat, ut ea suâ Naturâ venialia, hoc est, venia digna, quamque Deus non nisi temporariâ pœnâ punire possit, profiteri ausit, quin potiùs miserabiliter & flebiliter admodum conqueritur Rom. 7. v. 24. *Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio?* per hanc mortem non intelligi temporalem vel ex eo patet, quod propter illam, nequaquam se se miserum pronunciaverit, sed potiùs eam sibi *lucro esse* & propter eam se gaudere statuerit Philip. 1. v. 23. c. 2. v. 16. Item ex eo, quod Apostolus subjicit, *se gratias agere Deo per Christum*, innuens ab illa morte se per Dei gratiam in Christo nobis propositam liberatum ac liberum esse. Relinquitur igitur, quòd Paulus jamdum renatus fuerit in corpore morti æternæ obnoxio propter peccatum in carne adhûc hærens, nisi gratuita ejusdem remissio per & propter Christum contigisset. Quod si peccata tanti Apostoli non fuerunt suâ Naturâ venialia, sed quæ æternæ mortis nexibus ipsum illaqueare potuissent, nisi per Christum ab iisdem liberatus fuisset, quantò minùs aliorum renatorum peccata erunt veniâ, & non nisi temporaria pœnâ digna? Adde quod omnes renati ex institutione Christi quotidianas illas infirmitates vocant *Debita* Matth. 6. v. 12. at quicquid Deo debetur illud quantulumcunque sit per se & suâ Naturâ æternæ pœnæ nos obnoxios reddit, nisi gratis propter Christum condonetur. 8. Denique in ἰσχάτῃ hujus argumenti Bellarminus sibi ipsi fortissimè contradicit, hoc enim loco disputat, *vitam æternam dari ex gratia, & tamen esse meritum justitiæ ex condigno & debito*: sed lib. 2. de pœnitent. cap. 12. sub finem contrarium habet: *Meritum ex justitia* (inquit) *opponitur gratiæ, non autem meritum ex congruo, quod non in justitia sed in liberalitate fundatur.*

90. 2. Esa. 55. v. 1. Deus per Prophetam sic alloquitur populum Israëliticum: *Omnes sitientes venite ad aquas, & quibus non est argentum, venite, emite & comedite, emite absque argento & absque precio vinum & lac*, ubi proponit Deus seipsum q. inexhaustum omnes gratiæ ac benedictionis fontem invitat omnes sitientes, h. e. agnoscentes suam egestatem, ac proinde *esurientes & sitientes justitiam*, ut exponitur Matth. 5. v. 6. promittit denique *vinum & lac*, h. e. omnis generis corporalia & spiritualia, temporalia & æterna bona animam nostram nutrientia & lætificantia, promittit autem *gratis* sine argento & precio, h. e. non ob aliquod nostrum meritum, sed ex sola gratia se ea collaturum; ex quo ita colligimus. Quicquid gratis nobis confertur, non propter merita nostra nobis redditur. At bona spiritualia gratis conferuntur, illud enim per emptionem lactis & vini absque argento & precio parabolicè intelligitur. Ergo bona spiritualia non propter merita nostra nobis redduntur, &

2. Esa. 55. Omnes sitientes venite ad aquas, emite gratis.

itur, & per conſequens vita æterna, quæ inter ſpiritualia bona eſt non poſtremum, gratuitum eſt donum, non operum noſtrorum meritum. Huic argumento addenda eſt formula orationis, qua utitur Propheta Daniel cap. 9. v. 18. *Non in juſtitiis noſtris proſternimus preces noſtras coram te, ſed in miſerationibus tuis multis? Domine exaudi, Domine parce, propter temetipſum, &c.* Si exauditio precum non contingit nobis propter noſtras juſtitias, ſed ex ſola Dei miſeratione, quantò incomparabiliter minus vitæ æternæ felicitas propter noſtras juſtitias nobis continget. Sed verum prius. Ergo & poſterius. Bellarminus excipit. 1. *Vinum & lac apud Eſaiam juxta Hieronymi interpretationem non gloriam ſempiternam, ſed gratiam hujus temporis ſignificare.* 2. *Concedere ſe quod gratia illa non acquiratur per merita, ſed gratis detur, quamvis non abſq; labore & opere noſtro, venire enim atq; emere laborem noſtrum, abſque argento & abſque commutatione, reconciliationem non debitam, ſed gratuitam* planè *demonſtrat.* 3. *Danielem eo loco non petere coronam, ſed liberationem à captivitate.* Reſp. 1. Bellarminus ſibiipſi contradicit. Quomodo enim cum merito de congruo conſiſtit, quod hoc loco ſcribit, *fatemur gratiam Dei non acquiri per merita, ſed gratis dari?* confer cum his ea, quæ ſcribit lib. 2. de pœnit. cap. 12. *poſterior ſententia* (quod actus pœnitentiæ, fidei & dilectionis ſint non ſolùm diſpoſitiones juſtificationis, ſed etiam merita de congruo) *verior eſt ac Scripturis conformior.* lib. 1. de Juſtific. cap. 21. *Juſtificatio gratuita non excludit opera quæ dicuntur ad juſtificationem concurrere ut diſpoſitiones vel ut merita de congruo.* Si diſpoſitiones ad infuſionem gratiæ juſtificantis ſicut merita de congruo, utique per aliqua merita Dei gratia acquiritur. 2. in eo, quod Bellarminus hoc loc. negat intercedere quandam commutationem inter gratiam juſtificationis & hominis diſpoſitiones, itidem contradicit Scholaſticis, quorum pronunciatum perpetuum eſt, *facienti homini quod in ſe eſt Deum infundere gratiam, æquum & congruum eſſe, ut homini ad ultimũ virtutis ſuæ agenti Deus ſecundum divitias bonitatis ſuæ plus rependat. &c.* quâ de re poſtea, ubi Helenam illam meritorum in proſcenium adducemus. 3. in eo etiam ſibiipſi Bellarminus contradicit, quod hoc loco negat reconciliationem eſſe debitam, eandem autem merè gratuitam agnoſcit. At ubicunque eſt meritum aliquod, ibi ceſſat ratio gratuiti. In reconciliatione ſive juſtificatione intercedit aliquod meritum videl. meritum de congruo. Ergò ibi ceſſat ratio gratuiti. Adde quod Bell. lib. 1. de Juſtif. c. 20. col. 1014. expreſsè ſcribat, *Meritum de congruo potiùs fundari in aliquâ dignitate operis quàm in promiſſione:* Si meritum de congruo, quod in Juſtificatione intercedit, fundatur in ipſius operis dignitate, non in ſola Dei promiſſione, quomodo juſtificatio erit amplius gratuita? 4. ad rem ipſam quod attinet, dicimus in Eſaiæ teſtimonio per *vinum* & *lac* non ſolùm hujus temporis gratiam, ſed omnis generis bona ac dona intelligi, cujus interpretationis teſtem habemus ipſum Chriſtum, qui Apoc. 21. v. 6. dicit: *ego ſitienti dabo de fonte aquæ vivæ gratis*, quibus verbis procul dubio ad Propheticum hoc teſtimonium reſpicit. Prov. 9. v. 1. *Sapientia* (per quam Filium Dei intelligendum eſſe ex antecedentis capitis v. 24. patet) *ædificavit ſuam domum, &c.* v. 2. *immolavit victimam, miſcuit vinum ſuum & diſpoſuit menſam ſuam.* v. 5. *ad quam invitavit ſimplices, dicens: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis.* Joh. 4. v. 14. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum, ſed aqua, quam ego ei dabo, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Ex his & ſimilibus locis manifeſtum eſt, per fontem, ipſum Chriſtum, per aquam, vinum & lac, omnia Chriſti beneficia, quę ſunt fides, remiſſio peccatorum, juſtitia, donatio Spiritus ſancti, ſanctificatio, ſalus & vita æterna intelligenda eſſe, quò referri poteſt uſitata illa Scripturæ phraſis, quòd promiſſa terra Canaan dicitur *melle & lacte fluere*, jam verò conſtat terram Canaan cœleſtis hæreditatis typum fuiſſe. Ergo per lac & vinum non ſolum hujus vitæ gratia, ſed etiam futuræ gloriæ intelligenda eſt. 5. hanc interpretationem noſtram ipſe Hieronymus confirmat. Sic enim commentatur in illum locum. *Provocat Dominus credentes ad fluvium Dei qui repletus eſt aquis, & cujus impetus lætificat civitatem Dei* (de hoc fluvio ipſe Bellarminus ſcribit lib. 5. de Juſtif. cap. 17. §. 2. *Vita æterna eſt flumen lætificans civitatem Dei*, Pſal. 45.) Deinde addit Hieronymus: *Non timeant ſitientes eloquii paupertatem, ſi argentum forte non habeant, ſed audiant Apoſtolum dicentem: gratiâ ſalvi facti eſtis* (audis de gratuita ſalute locum Propheticum ab Hieronymo exponi) Quando in eodem loco v. 3. Propheta ſub perſona Dei in eadem invitatione progreſſus dicit: *audite & vivet anima veſtra*, id Hieronymus ſic explicat: *Omnium bonorum promiſſio vita eſt ſempiterna. Quod ſi volueritis audire & anima veſtra vixerit in æternum &c.* Qua igitur fronte Hieronymi interpretationem Bellarminus nobis exponit? 6. Quod ſi vel maximè tantùm de gratia juſtificationis dictum Eſaiæ loqueretur, nihilominus tamen rectè ex eo inferri poſſet, ex gratia nos ſalvari, cùm juſtificationis & ſalvationis eædem ſint cauſæ docente Apoſtolo Rom. 4. Epheſ. 2. ut paulò pòſt plenius demonſtrabitur. 7. Verbum *emendi*, translatitiè in hoc dicto uſurpatur & ſignificat ſibi aliquid comparare, invitantur enim illi, *quibus non eſt argentum*, & graviter reprehenduntur, *qui appendunt pecuniam*, hoc eſt, qui operum ſuorum merita ad ſtateram divini judicii appendere cupiunt, ideoque paulò pòſt additur: *ego ſitienti dabo gratis.* 8. Reſponſio ad locum Danielis data vera quidem eſt, ſed vim argumenti noſtri nullâ ex parte infringit. Si enim noſtris juſtitiis nequidem temporale aliquod beneficium, quale fuit liberatio ex captivitate aſſcribi poteſt, quantò incomparabiliter minùs æternæ vitæ pondus noſtrorum operum meritis obtineri poteſt?

91. 3. Luc. 17. v. 7. dicit Chriſtus diſcipulis ſuis: *Quis veſtrûm habens ſervum arantem aut paſcentem, qui regreſſo de agro dicat illi, ſtatim tranſi & accumbe.* v. 8. *& non potius dicet ei, para quod cœnem, & præcinge te ac miniſtra mihi, donec manducem & bibam, & poſthac tu manducabis & bibes.* v. 9. *numquid gratiam habet ſervo illi, quia fecit, quæ ei imperata fuerunt? non puto.* v. 10. *Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite ſervi inutiles ſumus, quod debuimus facere fecimus.* Ex hoc loco largiſſima argumentorum ſeges nobis naſcitur. 1. Si opera noſtra Deo jam antè jure dominii ſunt debita, non poterimus quippiam illis mereri, conſequentiæ ratio dabitur poſtea. At verum illud. Ergo & hoc. 2. Si conferimur

3 Luc. 17. Cùm omnia fecerit is, dicite ſervi inutiles ſumus

ſervo, cui imperata Domini ſui ſedulò facienti nulla debetur gratia, quæ erunt noſtra erga Deum merita? 3. Si jubemur nos inutiles ſervos profiteri, cùm omnia, quæ mandata nobis ſunt, fecerimus (non cùm tentaverimus vel inceperimus tantum facere, nec cum quædam tantum fecerimus) quæ poterit eſſe de noſtris meritis opinio? 4. *Si inutilis ſervus eſt, qui fecit omnia, quid de eo dicendum, qui explere non potuit?* (verba ſunt Hieronymi in Epiſt. ad Cteſiph.) Atqui nemo noſtrorum gloriari poteſt, ſe feciſſe illa omnia, quæ facere debuit. vide tract. de Evangelio §. 87. ubi latè de hoc dicto Chriſti egimus. Excipit Bellarminus *multis modis hunc locum à Patribus exponi non tamen ullam eorum explicationem contra merita bonorum operum pugnare.* Reſp. ex ipſis viſceribus textus petita ſunt argumenta illa, quæ contra merita bonorum operum ex hoc loco produximus, nec deſtituuntur ea ſuffragio Patrum, ut conſtare poterit ex teſtimoniis Hieronymi, Ambroſii, Bedæ & Bernhardi in tract. de Evangel. dicto §. allegatis. Videamus a. quas ex veteribus Bellarm. proferat interpretationes. Primò inquit *juxta Ambroſium lib. 8. in Luc. Jubet Dominus ut agnoſcamus id quod ſumus ex nobis: agnoſcenda eſt gratia, ſed non ignoranda Natura, &c. itaque ex nobis ſumus ſervi inutiles, inepti prorſus ad ea implenda, quæ Deus præcipit, ſed per ipſius gratiam inutiles efficimur.* Reſp. Ambroſius ibidem addit: *ſi tu non ſolùm non dicis ſervo aranti aut oves paſcenti tranſi, recumbe, ſed exigis ab eo aliud miniſterium & gratias ei non agis: itaque nec in te patitur dominus unius uſum eſſe operis aut laboris, quia dum vivimus, debemus ſemper operari. E. agnoſce te eſſe ſervum plurimis obſequiis defœneratum, non te præferas, quia filius Dei diceris, agnoſcenda gratia, non ignoranda Natura, neque te jactes quod benè ſerviſti, quod facere debuiſti &c.* Hæc Ambroſii interpretatio non ſtabilit, ſed evertit operum merita. Si enim ita ſumus Deo ad perpetua ſervitia obſtricti, ut ne gratia quidem nobis debeatur, quantò minùs merces meriti nobis debebitur? Quod ſi agnoſcenda quidem gratia (per quam bene operamur) non ignoranda autem Natura, (quæ nondum penitus in hac vita renovata eſt, ſed ex parte adhuc carnalis) aliud inde contra operum merita naſcitur argumentum. Porrò quamvis hæc Ambroſii expoſitio vera quidem ſit, tamen prout à Bellarmino applicatur, non eſt textui accommodata, alloquitur enim Chriſtus diſcipulos ſuos, renatos, eosque ſi vel maximè omnia præcepta fecerint, humili corde agnoſcere jubet, nullam ſibi deberi gratiam, ſed ſe eſſe ſervos inutiles, utpote quia id ſolum fecerint, quod facere debuerint, ideò Ambroſius ibidem Chriſti verba ad Paulum accommodat, qui cùm nullius criminis ſeſe conſcium dicat, in hoc tamen ſe juſtificatum negat. 2. *Juxta Bedam Chriſtus jubet agnoſcere, nihil nos Deo utilitatis afferre, ſed quicquid boni facimus, id nobis utile eſſe, non Deo, qui bonorum noſtrorum non eget.* Reſp. hæc interpretatio itidem vera quidem eſt, ſed nondum ſatisfacit ſcopo hujus loci: Chriſtus enim parabolâ ſervi ex agro reverſi docet, Deum non obſtringi nobis ad mercedem propter noſtra ſervitia. Præterea ex hac ipſa interpretatione itidem vertuntur operum merita. Si enim ex obſequio noſtro nihil utilitatis ad Deum redit, utique quæ ex illo ad nos redit utilitas, non merito operis, ſed benignitati remunerantis accepta ferenda; ideò ipſe Beda ſubjungit: *Si inutilis eſt qui fecit omnia, quid de illo dicendum, qui explere quæ præcepta ſunt vel infirmitate non potuit, vel quod pejus eſt, ſuperbiâ deſpexit &c. Hæc eſt igitur in hominibus ſola fidei perfectio, ſi omnibus, quæ præcepta ſunt, impletis, imperfectos eſſe ſeſe noverint & quamdiu peregrinantur a Domino, ſemper ineſſe ſibi mala quæ defleant, ſemper meminerint deeſſe bona, ad quæ gratia ejus juvante proficiant.* 3. *Juxta Auguſtin. ſerm. 3. de verb. Dom. ſervi inutiles dici poſſumus, cùm omnia mandata divina fecerimus, quia nihil fecimus ultra id quod debemus, & nihil inde juſtæ mercedis petere poſſemus, niſi Deus liberalis pacto nobiſcum convenire voluiſſet.* Reſp. Auguſtinus eo in loco non exponit dictum Chriſti, ſed in genere pronunciat. *O magna bonitas Dei, cui cum pro conditione reddere debeamus obſequium, utpote ſervi Domino, amicitiarum nobis præmia repromittit, ut à nobis obſequia debitæ ſervitutis extorqueat.* Hoc Auguſtini pronunciatum nobis nequaquam adverſatur, quin potiùs ſententiam noſtram confirmat. Si enim bonitati divinæ & liberali ejusdem promiſſioni deputandum, quòd bona opera noſtra remuneratur, conſequens eſt, non ob dignitatem aliquam ac meritum, quod ipſis operibus inhæret, ex debito juſtitiæ retributionem fieri, ſed potius ex liberali gratia, quæ ideò vocatur debitum, quia Deus promittendo ſe veluti debitorem fecit. Hanc eſſe genuinam Auguſtini ſententiam, patet ex eo, quòd alibi diſertè exponit, quomodo mandata Dei in hac vita à nobis impleãtur, non perfectione quadam operum, quibus hoc nomine merces meriti debeatur, ſed adjuncta remiſſione peccatorum. lib. 1. retract. cap. 19. *In divinis mandatis eſt etiam id quod jubemur orare, dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, quam orationem usque in finem ſeculi tota dicit Eccleſia, omnia ergò mandata facta deputantur, quando ea quæ non fiunt ignoſcuntur.* 4. Juxta Chryſoſtomum, *non dicit Dominus, cùm feceritis hæc omnia, ſervi inutiles eſtis, ſed ait: dicite, quia ſervi inutiles ſumus, ubi vult nos de nobis poſt bene facta humiliter ſentire, ne ſuperbia corrumpat opera, quæ fecimus: ſed cùm nos accuſemus, ſervus inutilis ſum, dicet ille: Euge ſerve bone & fidelis, quia in pauco fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam.* Eandem reſponſionem Bellarminus repetit lib. 2. de Monachis cap. 13. & lib. 2. de Indulgentiis cap. 10. Hoſius fol. 147. fac. b. *modeſtiæ duntaxat præceptum nobis ſic inculcari* diſputat. Tiletanus in refut. Antuerp. confeſſ. dicit, *in his Chriſti verbis proponi admonitionem humilitatis.* Reſp. imò verò continent hæc Chriſti verba non ſolùm admonitionem humilitatis, ſed etiam ſolidam doctrinam veritatis, quòd manifeſtè comprobat adjuncta parabola ſervi ex agro reverſi, cui Chriſtus diſcipulos ſuos comparat & de eo pronunciat: *num gratiam habet dominus terrenus ſervo illi, quia fecit quæ imperata fuerunt ei? non puto.* Quod ſi collatio conſtare debet, ſtatuendum in adverſo non proponi humilitatem quandam fictam & hypocriticam, cui in reipſa nihil veritatis ſubſit, ſed potiùs reverâ ſeſe rem ſic habere, ut renati ore jubentur confiteri. Recognoſcat Bellarminus ſua verba lib. 3. de Juſtif. cap. 5. §. Ad hunc locum: *Sancti humiles eſſe debent, ſed non mendaces*, quod pronunciatum opponit Ambroſio Catharino, qui dixerat, *ſanctum Iobum non ignorajſe ſe juſtum eſſe ſed noluiſſe jactare ſuam juſtitiam, nec ſibi aliquid*

quid superbè arrogare. Idem sibiipsi respondeat hoc loco. Concedimus ergò, quod Chrysost. dicit, renatos ex vera humilitate sese inutiles servos profiteri debere,** (Verba Chrysostomi sunt homil. 7. in c. 3. Rom. *Quæcunq; fecerimus, debitum, si quid fecerimus, exolvimus. Propterea & ipse Christus dicit. Quando omnia feceritis dicite, servi inutiles sumus, quæ enim debebamus, facere, fecimus. Cum igitur dilectionem exhibemus, cum pecuniam damus, cum, debitum implemus, non solum id, quod Deo gratis nos beneficiis suis sibi fecerit obnoxios, sed ob id, quæ quæ sua sunt, distribuimus quodcunque & quicquid donis dedimus.*)** sed negamus, quod Bellarminus intexit, huic humilitati non subesse veritatem, eâ depravationi prorsus Pelagianæ oppositam. c. 8. Milevitani Concil. *Placuit, ut quicunque hanc veram ipsâ Dominica oratione, Dimitte nobis debita nostra, ita volunta à Sanctis dici, ut humiliter unusquisque hoc dicatur, anathema sit, quis enim pro arrogantia & non humilitate, sed ipsi Domino mentiretur?* atque illud Bernh. sermon. de tripl. resurrect. col. 150. *Cum fecerit omnia, quæ præcepta sunt ei, dicat, servi inutiles sumus, &c. Sed hoc, ait, propter humilitatem monuit esse dicendum, non propter humiliationem, sed nunquid contra veritatem?* Absit igitur à piis mentibus hæc hypocrisis, quâ ore quidem profitentur, se esse servos inutiles, interiùs in corde statuunt, se operibus suis vitam æternam ex condigno promeritos esse; imò etiam supererogationis opera fecisse. Adde quod Bellarm. confictam hanc glossam ipsemet refellat, sic enim scribit lib. 2. de indulg. cap. 10. *Nec obstat Dominus Luc. 7. cum jussisset omnia, dicere servos inutiles sumus, fecimus, cum fecerimus hæc omnia, quæ præcepta sunt nobis, dicite servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Itaque illi dicuntur inutiles, qui nihil faciunt, nisi quod nos præceptum est & quod facere debent, ex quo sequitur, ut qui faciunt aliquid amplius quàm teneantur, ut qui jejunant propter regnum cœlorum, & qui dant eleemosynas pauperibus, vel alia id genus imperata faciunt, servi inutiles dici debent.* Ex his Bellarmini verbis sic concludimus. Aut uterque qui scilicet tantum imperata fecit, & qui (ex hypothesi Pontificia) supererogat aliquid, reverâ est servus inutilis, & sic habemus quod volumus: aut uterque tantùm per humilitatem dicitur servus inutilis, & sic Bellarminus distinguendo non distingueret; aut alter reverâ est servus inutilis, alter tantùm dicitur servus inutilis. Jam verò ex his duobus; non qui supererogationis opera præstitit, servus est inutilis, dici enim debet, utilis (juxta Bellarmini hypothesin) relinquitur ergo, quòd is, qui imperata tantum fecit, reverâ sit servus inutilis. Nec obstat, quod renati à Christo fideles & boni servi vocantur, illud enim fit diverso respectu. Quia enim non omnia, quæ mandata nobis sunt, & ad quæ Deo ut servi obstricti sumus, præstamus, ac quæ præstamus non eo perfectionis & puritatis gradu, qui in lege præscribitur, præstamus, ideò non solùm servos, sed etiam inutiles servos nos agnoscere & profiteri debemus, cum quibus si Deus in judicium vellet intrare, & peccata nostra nobis imputare non possemus certè confiteri, quando a. in vera pœnitentia hoc agnoscimus fide in Christum Mediatorem nos erigimus & ex fide benè operamur, tunc Deus non imputabit nobis peccata, sed ex gratia propter Christum eadem remittet, & opera nostra licet sint imperfecta & immunda tamen quia in fide facta sunt temporalibus & æternis præmiis ex eadem gratia remunerabitur bonos ac fideles servos nos vocando. Quod Christus nos loqui docet, juris est ac veritatis: quod ipse piis aliquando locuturus est, id gratiæ est ac misericordiæ, scribit D. Mylius in expl. Aug. Confess. art. 6. p. 107. **Augustl. lib. de perfect. justit. *Ipsi filii Dei comparati sibi ipsis, quales in illa perfectione æterna futuri sunt, ita boni sunt, ut adhuc & mali sint, quod de illis dicere non auderem, quis enim audeat dicere malos esse quorum Pater est Deus nisi ipse Dominus diceret, si ergo vos cùm sitis mali, nostis dare bona, cùm sit utique Pater vester; filios DEI esse jam monstravit, quos tamen malos esse non tacuit &c. Secundum id quod ex Deo nati sumus, in eo qui apparuit, ut peccata tolleret, id est, in Christo manemus & non peccamus, hoc est a. quod interior homo renovatur de die in diem. Secundum autem quod de homine illo nati sumus, per quem peccatum intravit in mundum & per peccatum mors & ita in omnes homines pertransiit, sine peccato non sumus, quia sine illius infirmitate nondum sumus, donec illa renovatione, quæ fit de die in diem, quoniam secundum ipsam ex Deo nati sumus, infirmitas tota sanetur, in qua ex primo homine nati sumus & in qua sine peccato non sumus cujus reliquiis in homine manentibus interiore quamvis de die in diem minuantur in proficientibus, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus.* 1. Pet. 3. v. 8. mulieres dicuntur συγκληρόνομοι χάριτος ζωῆς *gratiæ vitæ*, id est, vitæ, quæ ex gratuita misericordia credentibus in Christum datur. 1. Tim. 6. v. 2. credentes dicuntur τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι ubi per *beneficentiam* utique gratuitam intelligitur vitæ æternæ hereditas.**

92. 4. Rom. 6. v. 23. *Stipendium peccati mors est, at (χάρισμα) donum Dei gratuitum est vita æterna in Christo Jesu Domino nostro*: ubi observa antithesin mortis & vitæ æternæ, illa vocatur peccati stipendium, quia ex merito peccatis redditur: hæc verò dicitur gratia sive gratuitum Dei donum in Christo. Si vita æterna datur ex gratia, utique non ex meritis, nam ut idem Apostolus ait Rom. 4. v. 4. *ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* Excipit Bellarminus *Augustinum concedere, quod Apostolus rectè dicere potuerit, stipendium justitiæ esse vitam æternam, ideò autem vitam æternam vocasse gratiam, non quia non est merces meriti, sed quia ipsa merita habemus ex gratia. Locum Rom. 4. accipiendum esse de operibus, quæ sine gratia Dei solis liberi arbitrii viribus fieri posse, credebant illi, contra quos Apostolus disputat.* Resp. 1. de sententia Augustini in explicatione primi argumenti latè diximus, hoc loco jubemus notare, quod Aug. in lib. de grat. & lib. arb. c. 8. modestè scribat: *Illa quæstio* (quo scil. sensu vita æterna dicatur gratia ac nihilominus unicuiq; secundum opera dicatur esse reddendum) *nullo modo mihi videtur posse dissolvi &c.* nemmem igitur astringit, ut hanc locorum Scripturæ conciliationem sequatur, multò verò minùs bonis operibus vitam æternam tanquam meretrem meriti ex condigno reddi statuit. 2. textus Apostolicus satis est perspicuus. Quæ n. causa, quòd mors vocatur peccati stipendium vita æterna non stipendium bonorum operum, sed gratuitum Dei donum, nisi ut significetur, esse disparem rationem inter peccata & mortem, & inter bona opera ad vitam æternam. In præcedenti v. 22. dixerat Apo- *4. Rom. 6. Donum Dei est vita æterna.*

ſtolus, *liberatos à peccato ac ſervos Dei factos habere fructum in ſanctificationẽ, finem v. vitam æternam*, id ne quis eo ſenſu aciperet, ac ſi noſtrę ſanctificationis merito vita æterna obtineatur, notanter ſubjungit, τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος. 3. quin etiam notanter addit Apoſtolus, vitam æternam eſſe gratiam Dei *in Chriſto Jeſu Domino meo*, clariſſimè igitur oſtendit donum illud Dei nobis dari non per operum noſtrorum merita, ſed in Chriſto fide apprehenſo, quò referenda ſunt ſimilia Scripturæ effata Joh. 3. v. 39. *Qui credit in filium habet vitam æternam.* 1. Joh. 5. v. 11. *vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio ejus eſt.* v. 12. *qui habet Filium, habet vitam.* Act. 4. v. 12. *Non eſt in alio quoquam ſalus, nec enim aliud nomen ſub cœlo datũ eſt hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* 4. hanc emphaſin dicti Apoſtolici diligentius expenderũt alii ex veterib. Origen. in h. l. *Deo non erat dignum militibus ſuis ſtipendia q. debitum aliquod dare, ſed donum & gratiam, quæ eſt vita æterna in Chriſto Jeſu Domino noſtro.* ** Theodoret. in illum locum. *Cùm loquitur de vita æt. quæ redditur juſtitiæ, non dixit eam eſſe mercedem ſed gratiam, eſt n. donum Dei v. ætern.* Aug. de grat. & lib. arb. c. 9. *Cùm poſſet dicere & rectè dicere, ſtipendium æ. juſtitia vita æt. maluit dicere, gratia a. Dei vita æterna, ut hinc intelligeremus non meritis noſtris Deum nos ad æt. vitam, ſed pro ſua miſericordia perducere.* ** Chryſoſtomus hom. 12. in Epiſt. Rom. *Peccati ſtipendia cùm nominaſſet, de bonis verba faciens non eandem ſervavit ordinem, neque enim dixit, merces rectè factorum veſtrorum, ſed gratia Dei, oſtendens illos ſuo Marte liberatos non eſſe, neq; quod debitum eſſet, accepiſſe, nec id quod datum illis eſt, eſſe aut retributionem aut remunerationem laborũ, ſed omnia gratia obvenisſe, & quod ea per Filium dederit.* Hieron. tom. 1. Epiſt. 8. *ubi gratia, non operum retributio ſed donantis eſt largitas.* Theod. in 6. Rom. *Hîc nondixit mercedem, ſed gratiam, eſt enim Dei donum vita æterna. Et ſi n. quis ſummam vel abſolutam juſtitiam præſtiterit, temporalibus, laboribus æterna in æquilibrio non reſpondent.* Fulgent. lib. 1. ad Monimum pag. 21. *Ex gratia datur non ſolùm juſtificatis vita bona, ſed etiam glorificatis vita æterna. Cur æ. mors ſtipendium, vita v. æterna gratia dicitur, niſi quia illa redditur, hæc donatur.* ** Cajet. in c. 6. Rõ. *Non dicit*, propter ſtipendia juſtitiæ vita æterna *ſed* donum Dei vita æterna, *ut intelligamus non ex operum meritis, ſed ex gratuito Dei dono aſſequi nos proſine v. ætern. propter quod ſubdit in Chriſto Domino noſtro. Ecce meritum, ecce juſtitiam, cujus ſtipendium eſt vita æterna, nobis a. donum ratione ipſius Jeſu Chriſti.* *.* 5. Rom. 4 nõ agi de operib. ſine gratia ex ſolis liberi arbitrii viribus factis ſuo loco demonſtratum fuit. Context liquidiſſimè oſtendit Apoſtolum de Abrahamo in medio pietatis & bonorum operum curſu conſtituto agere, quem fide ſine operib. juſtificatum, nequaquam v. merito operum ad juſtitiam pervenille ibidem luculentè probat. Ut autem juſtificamur, ita quoque ſalvamur, quia juſtificationem & μακαρισμὸν ſive beatificationem Apoſtolus ibidem conjungit.

5 Rom. 8. Non ſunt condigna paſſiones ad futuram gloriam.

93. 5. Rom. 8. v. 18. *Non ſunt condigna paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur erga nos.* Si paſſiones non ſunt dignæ futurâ gloriâ, multò minùs opera ex condigno erunt vitæ æternæ meritoria. Ratio connexionis eſt evidens, quia pati eſt majus quid, quàm agere, unde Martyres reliquis Sanctis præferuntur. Bellarm. excipit, *Apoſtolum loqui de ſubſtantia ipſorum operum non de proportione abſoluta. Nam paſſiones hujus temporis* (inquit) *Breves ſunt, gloria illa æterna eſt, tamen proportio eſt inter has paſſiones & illam gloriam propter caritatis dignitatem, unde procedunt. Nam & Chriſti paſſio multò brevior fuit pœnis damnatorum ſempiternis & tamen propter dignitatem perſonæ patientis digniſſima fuit, quæ pro illis pœnis juſtiſſimè ſatisfaceret. Et delicia peccatorum incomparabiliter minores ſunt tormentis gehennæ, & tamen propter contemtum Dei digniſſimæ ſunt quæ illis ſupplitiis puniantur. Et ſemen multò eſt minus quod ad dignitatem attinet, ipſâ arbore, & tamen proportio eſt inter ſemen & arborem tanta, ut ſemini rite ſato naturalis quadam juſtitia arbor debeatur, ideò Paulus dicit 2. Cor. 4. paſſiones noſtras momentaneas eſſe, & tamen æternum pondus gloriæ operari.* Reſp. 1. Bell. diſcedit à Dominico Soto, qui lib. 3. de Natura & gratia cap. 9. dignitatem operum accerſit non ex gratia caritatis, è quâ procedunt, ſed ex pacto divino. Verba ejus hæc ſunt: *Opera & paſſiones ut ex parte objecti, hoc eſt, ſecundum ſubſtantiam conſiderantur, ut pati ſitim, famem, elargiri ſtipem pauperi, etiam qua ratione procedunt ex gratia, non ſunt æquabilia acervo illi æternorum bonorum, qui nos manet in patria: at ex lege ſtatuta Dei convenientius cum cultoribus vineæ ſuæ ex denario diurno dignitatem induunt & juſtitiam ad æternum præmium.* 2. ταῖν ἀμφοῖν amplectimur, quod Bell. concedit, opera & paſſiones Sanctor. q. ad ipſorũ ſubſtantiam attinet, nõ eſſe digna ſ. æquabilia gloriæ futuræ, ex eo v. imediatè ſequitur, quoad ſubſtantiam vel operũ vel paſſionũ nullam inter ipſa & vitę æt. gloriã eſſe proportionẽ, ac propinde eadẽ non eſſe ex condigno & ex debito juſtitiæ meritoria. 3. q. Bell. addit, *meritoria & condigna eſſe ex caritate*, id dicim9 non ſolùm ſcript. teſtimonio deſtitui, ſed etiã eidẽ contradicere, quia Apoſt. abſolutè & ἀναλόμως negat paſſiones noſtras eſſe dignas futurâ gloriâ: & oſtendit cohærentia textus de illorũ paſſionib. Apoſt. agere, qui ſunt filii Dei, & heredes vit. æt. q. ſi jamdũ ſunt heredes Dei & coheredes Chriſti, qñ paſſiones ſuſtinent, quomodo paſſionũ meritis vitam æt. ex condigno demũ obtinent? 4. Illa ipſa caritas, è qua bona opera piorũ procedunt, ita intrinſeca eſt bonis operib. ut non immeritò ſubſtantiã bonorum operum ingredi dicatur, quicquid n. fit ſine caritate quantumcunq; opus ſit, non eſt pro verè bono opere judicandum, ut expreſsè docet Apoſt. 1. Cor. 13. v. 2. ſi ergo bona opera quoad ſubſtantiam non ſunt condigna æt. gloriæ, utiq, etiam reſpectu caritatis eidem non erunt condigna 5. caritatem illam & quæ ex ea faciunt ac patiuntur pii jamdum Deo debent. ſiquidem in lege div. ab omnib. exigitur: ſi ergo locũ habebit in opib. noſtris parabola Chriſti Luc. 17. propoſita & ſuperiùs latè expoſita, nulla hoc nomine ipſis ex debito juſtitiæ debetur gratia, nedum meriti quædam merces propriè ſic dicta. 6. Caritas illa m hac vita eſt imperfecta, quicquid autem ei deficit, id ex vitio eſt, docente Auguſtino Epiſt. 29. nunquam aſſurgimus ad perfectionis gradum in lege divina præſcriptum, quomodo ergo caritas imperfecta dignitatem meriti operibus noſtris conciliare poterit? 7. Eadem caritas noſtra à peccato in carne adhuc habitante adeoque ex lucta carnis contra Spiritum commaculatur, quomodo ergo operibus vel paſſionibus noſtris dignitatem talem conciliare poterit, propter quam Deus

ex ju-

ex juſtitiæ debito vitam æternam infinitum illud donum illis reddere teneatur? 8. nemo ſincerè diligit Deum niſi priùs Deo reconciliatus ſit ac fide in Chriſtum juſtificatus. At quisquis fide juſtificatus eſt, is habet vitam æternam, *qui enim credit in Filium, habet vitam æternam*, ut paulò antè oſtendimus, Ergò vita æterna gratis ipſi datur propter Chriſtum non propter operum dignitatem meritoriam. 9. Bona opera non ſolùm ex caritate ſed etiam ex fide debent proficiſci, quippe *ſine qua quicquid ſit, peccatum eſt*, Rom.14 v.ult. at quid eſt bona opera ex fide facere? num ſtatuere, quòd Deus propter merita operum nos in vitam æternam recipiat? atqui id fidei ſalvificæ, quæ in ſolo Chriſto gratiam Dei juſtitiam & vitam æternã quærit, manifeſtè repugnat. 10. Impertinenter hûc accommodat Bellarm. paſſionem Chriſti, ea enim vim ſuam meritoriam primariò ac principaliter non ex caritate, ſed ex perſonæ dignitate atq; infinitate obtinet. Sic enim ſcribit ipſe Bellarm. lib.2. de Juſtif.cap.5. *Obœdientia, paſſio & mors filij Dei, quamvis in ſe & eſſentialiter fuerit creata & finita, tamen ratione perſonæ obœdientis, patientis & morientis fuit infinita & ex vero juſtitiæ rigore propitiatio fuit pro peccatis noſtris, &c.* Interim non negamus, ſecundariò & ex parte etiam ex caritate vim meriti Chriſti dependere; at qualis eſt illa caritas? perfectiſſima, certè & numeris omnibus abſolutiſſima, nullâ ne minimâ quidem peccati labecula contaminata, huic perfectiſſimæ & mundiſſimæ caritati conferre noſtram arrogantiæ eſt non tolerandæ. 11. ſic & peccatorum delitiæ, quæ apud impios exigui temporis ſunt, & tantùm æternis pœnis juſtè vindicantur, huic propoſito non quadrant, occurrit enim ſimile vitium, quod in vulgari illo Enthymemate. *Mala opera merentur æternam damnationem. Ergo bona opera merentur æternam ſalutem*; imò verò bonorum & malorum operum non eſt par ratio: illa ſunt imperfectè bona, ſunt jam antè debita, ſunt peccatorum nævis contaminata; Ergò non merentur ſalutem; hæc verò in ſe ac ſuâ Naturâ ſunt perfectiſſimè mala. 12. Comparationem bonorum operum cum ſemine paulò pòſt explicabimus, uti etiam dictũ Apoſtolic. 2. Cor. 4. ſuperiùs expoſuimus §. 54. 13. Relinquitur igitur, quòd hæc Bellarmini reſponſio non ſatisfaciat argumento ex dicto Apoſtolico contra merita operum & paſſionum petito. Apoſtolus agit de paſſionum indignitate, Bellarmin. locum exponit de earundem brevitate. Apoſtolus ex brevitate paſſionum colligit indignitatem. Quia *momentanea ac leves ſunt tribulationes noſtræ* 2. Cor. 4. v. 17. ideò *non ſunt condignæ ad futuram gloriam* Rom. 8 v. 18. Bellarm. contrario modo procedit, breves quidem paſſiones piorum eſſe concedit, ſed ex brevitate indignitatem colligendam eſſe negat. Apoſtolus & indignitatem & brevitatem paſſionum diſertè ponit, Bellarmin. alterutrum tantùm videl. brevitatem agnoſcit. 14. Ipſe Bellarm. huic ſolutioni ſuæ (quod textus Apoſtolicus intelligatur de operibus ratione ſubſtantiæ, non autem reſpectu caritatis) non adeò multum tribuit. Cùm enim in hoc ipſo lib. 5. cap. 17. probare voluiſſet, *opera bona juſtorum meritoria eſſe ex condigno non ſolùm ratione pacti, ſed etiam ratione operũ, ita ut in opere bono ex gratia præcedente ſit quædam proportio & æqualitas ad præmium vitæ æternæ*, & cap. 18. in principio ſibiipſi hunc Pauli locum objeciſſet, ad eum ſic reſpondet: *intelliguntur illa omnia loca de meritis ſecundum ſubſtantiam operum, non ut à Spiritu ſancto & gratia Dei proficiſcuntur*: ſed mox ſubjicit. *Quod ſi velimus locum univerſaliter intelligere de bonis operibus omnib. etiam ut à Spiritu S. & gratia Dei proficiſcuntur, ut Sanctus Fulgentius intellexit libr. 1. ad Monim. prorſus erit reſpondere non requiri ad meritum ex condigno abſolutam æqualitatem inter meritum & præmium, ſed ſatis eſſe proportionabilem.* Et poſtea cap. 19. probaturus *Deum remunerare opera bona ſupra condignum*, inter alia ſic ſcribit: *fortaſſè etiam hûc pertinet illud Apoſtoli Rom. 8. Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quamvis & aliter hoc teſtimonium exponi poſſit.* Quid verò cum illo agas, qui diverſas ſibique contradictorias Scripturæ explicationes pro lubitu fingit ac pingit, ſaltem ut veritatis luci quovis modo obducantur nebulæ.

94. 6. Phil. 3. v. 8. *Exiſtimo omnia detrimenta eſſe propter eminentem ſcientiam Jeſu Chriſti Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci & arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.* v. 9. *ut & inveniar in illo non habens meam juſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam, quæ eſt ex fide Chriſti, quæ ex Deo eſt juſtitiam in fide.* Eph. 2. v. 8. *Gratiâ ſalvati eſtis per fidem (& hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt)* v. 9. *non ex operibus, ne quis glorietur.* Tit. 3. v. 5. *non ex operibus, quæ fecimus nos, ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti.* Si ſalus eſt ex gratia & fide, non ex operibus, utique etiam opera non erunt vitæ æternæ meritoria. Excipit Bellarm. 1. *Apoſtolum loqui de ſalute inchoata, quæ in hac vita habetur per gratiam juſtificationis & renovationis, non de ſalute perfecta, quæ in cœlis eſt repoſita.* 2. *hæc loca agere de operib., quæ fidem & gratiã Dei præcedunt, id quod vel ex eo conſpicuũ ſit, quia opera illa fidei & gratiæ opponuntur: illam v. juſtitiam & opera ſe quoq; deſpicere & merita vitæ æternæ eſſe non concedere.* 3. *ne unũ quidem ex tota vetuſtate proferri poſſe, qui locum Phil. 3 accipiat de operib. in fide factis; verbum præſens, eo in loco ab Apoſtolo uſurpatum, reſpicere non opera præſentia, ſed præſens judicium de operib. præteritis in Judaiſmo factis.* Reſp. 1. non aliæ ſunt juſtificationis, aliæ ſalvationis cauſæ, ſed ut gratia Dei propter Chriſtũ fide apprehenſum juſtificamur, ita quoq; eâd. Dei gratia, eod. Chriſti merito, eâd. fide ſalvamur, ut jam antè §. 90. docuimus, & paulo pòſt pleniùs demonſtrabitur. Fatemur ſanè, quin & urgemus, juſtificatis in operibus bonis ambulandũ eſſe ac per multas tribulationes ingrediendum in regnum cœlorum, ſed illa opera, illæ paſſiones nõ ſunt merita ſalutis, quippe quam gratis Deus donat credentibus in Chriſtum, in quo eſt vita æterna. 2. ut opera bona ante juſtificationem facta excluduntur à merito juſtificationis, ita quoq; opera bona poſt juſtificationem facta excluduntur à merito ſalutis, id quod in tractatu de Juſtificatione clariſſimè oſtendimus, videl. per bona opera, quæ gratiæ & fidei opponuntur, atq; ex juſtificationis & ſalutis merito excluduntur, omnia omnino bona opera intelligenda eſſe. 3. locũ ad Phil. 3. de operib. fidem & gratiam Dei ſubſecutis certo reſpectu (ſcil. ſi meritum ſalutis eis aſſcribatur, ſi fiducia in eo collocetur, ſi cũ juſtitia fidei, quam in Chriſto habemus, conferantur) intelligendum

6 Phil. 3. Exiſtimo omnia detrimenta eſſe propter eminentem ſcientiã Chriſti

eſſe, ex ipſo textu evincitur. Poſtquam enim Apoſtolus verſ. præced. 7. opera in lege facta repudiaſſet, hiſce verbis: *quæ mihi erant lucra, ea arbitratus ſum propter Chriſtum damnum eſſe*, v.8. ulterius progreditur: ἀλλὰ *ſed* (quæ vocula, cùm ſit adverſativa, diverſum quid à præcedentibus inferri ſignificat μενοῦνγε *profectò*) quia magnũ aliquid dicturus erat Apoſtolus, ideò majoris fidei cauſſâ hanc aſſeverationem addit) καὶ *etiam* (prioribus aliud quid conjungitur) *exiſtimo omnia* (quæcunque illa tandem ſint, ſi in negocio juſtificationis & ſalutis conſiderentur) *damnum eſſe propter excellentiam cognitionis Chriſti Jeſu Domini mei, propter quem omnia pro damnis duxi &c.* At quid diverſum, quid majus, quidve copulatum Phariſaicæ juſtitiæ Paulum intelligere exiſtimabimus, quod omne pro damnis duxerit, ſi non juſtitiam & opera fidem ſecuta intellexerit? Addit poſtea Apoſtolus, quæ tunc temporis cùm illam Epiſtolam ex vinculis ſcriberet, fuerit juſtitia ſua coram Deo ad vitam æternam, imò quæ futura ſit juſtitia ſua, quando occurſurus eſt ad reſurrectionem mortuorum; *ut Chriſtum* (inquit) *lucrifaciam.* v. 9. *& ut inveniar in illo non habens meam juſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed quæ per fidem eſt Chriſti, quæ ex Deo, juſtitiam in vita.* v.10. *ad cognoſcendum illum & virtutem reſurrectionis ejus & ſocietatem paſſionis illius configuratus morti ejus.* v.11. *Si quomodo occurram ad reſurrectionem mortuorum.* Hæc certè exponunt præſens judicium non ſolùm de præterita juſtitia ante converſionem, ſed etiam de præſenti juſtitia, quam non operibus ſed fidei tribuit, perinde ut 1. Cor. 4. v. 4. dicit, *nihil mihi conſcius ſum, ſed in hoc non ſum juſtificatus.* Neq; deſtituitur hæc interpretatio omni conſenſu veterum. Baſilius in 9. cap. de humilitate poſtquam dixerat: *Qui gloriatur, in Domino glorietur, quoa Chriſtus nobis factus ſit a Deo juſtitia, ſapientia, juſtificatio, redemtio: Hæc eſt perfecta & integra gloriatio in Deo, quando neque ob juſtitiam ſuam quis ſe jactat, ſed novit quidem ſeipſum vera juſtitia indigum eſſe, ſola autem fide in Chriſtum juſtificatum,* poſtea adducit exemplum Pauli, qui in hoc ipſo loco Phil. 3. ſuam juſtitiã contemnat. Auguſt. poſtquam lib. 2. de peccat. merit. & remiſſ. cap. 13. demonſtraverat, Zachariam & Eliſabeth propter illud encomium juſtitiæ, quod Luc. 1. v. 6. ipſis datur, non fuiſſe ſine peccato, cum D. Apoſtol. ſine querela in lege converſatus propter eminentem ſcientiam Chriſti omnia damnum eſſe arbitretur, tandem ſubjungit & ex prioribus infert. *Tantum ergo longe eſt, ut propter illa verba Zachariam & Eliſabeth ſine ullo peccato credamus perfectam habuiſſe juſtitiam, ut nec ipſum Apoſtolum eiusdem regulæ ſummitatem arbitremur fuiſſe perfectum non ſolùm* (notandum hoc) *in illa Legis juſtitia, quam ſimilem iſtis habuit, quam inter ſtercora & damna deputat, in comparatione eminentiſſimæ juſtitiæ, quæ in fide Chriſti eſt, verum etiam in ipſo quoq; Evangelio ubi & tanti Apoſtolatus meruit principatum, quod dicere non auderem, niſi et credere nefas duceremus.* Bernh. ſerm. 50. in Cant. locum hunc Paulinum, in quo negat ſe eſſe perfectum & jamdum comprehendiſſe v. 13. adſtatum gratiæ poſt converſionem diſerte refert. *Si placet tibi* (inquit) *magis de aſſectuali charitate datum fuiſſe mandatum, non inde contendo, dum modo acquieſcas & tu mihi, quod minime in vita iſta ab aliquo hominum poſſit vel poterit adimpleri. Quis enim ſibi arrogare id audeat, quod ſe Paulus ipſe fatetur non comprehendiſſe?* Oecumen. in cap. 3. Philip. per mutationem illam temporum in textu Apoſtolico itidem obſervare jubet. Origenes, Bernhard. & Gerſon locum Propheticũ Eſaiæ, in quo juſtitia noſtra confertur panno mulieris menſtruatæ, ad bona opera renatorum referunt, ut ſuo loco oſtendimus, cur dubitarent ead. vocare damna & ſtercora, non quidem ſi per ſe & ſimpliciter conſiderentur, ſed ſi fiducia juſtitiæ & meriti coram Deo ad vitam æternam illis aſſuatur, non hac ità imperfectionis eorund. & adhærentis peccati ratione? 4. Dictum Eph. 2. lu.. luce ſplendet, quam Sophiſticis nebulis nunquam ita obſcurare poterit Bellarminus, quin veritatis lux erumpat. *Cùm eſſemus mortui peccatis* (ait Apoſtolus v. 5.) *Convivificavit nos Deus Chriſto, gratiâ ſalvati eſtis.* (ergò & vivificatio & ſalvatio ex gratia propter Chriſtum contingunt) v. 6. *& conreſuſcitavit & conſedere fecit in cœleſtibus in Chriſto Jeſu* (ergò non ſolùm inchoata, ſed & perfecta ſalus in Chriſto & propter Chriſtum ex gratia contingunt, ac quilibet in Chriſtum juſtificati, jamdum conſederunt, hoc eſt, una cum Chriſto collocati ſunt in cœleſtibus) v. 7. *ut oſtenderet in ſeculis ſupervenientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in Chriſto Jeſu.* v. 8. *gratiâ enim eſtis ſalvati* (ergò non ex operibus Rom. 11. v. 6.) *per fidem* (hinc operibus Rom. 3. v. 28.) *& hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt,* v. 9. *non ex operibus, ne quis glorietur* (quot verba, tot argumenta contra merita operum audis) v. 10. *ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.* (ubi vides renatorum ſeu conditorum in Chriſto bona opera non conſtitui merita ſalutis, ſed viam in qua ambulent, qui gratiâ ſalvati ſunt, Bernh. tract. de lib. arbit. ſub finem vocat *viam regni, non cauſam regnandi*; Obſerva etiam hunc v. 10. αἰτιολογικὸς per particulam *enim*, connecti cum priore, ideò non ſervamur ex operibus, *quia ſumus Dei opus conditi in Chriſto ad bona opera, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*, hoc eſt, Deus omnia nobis donat in Chriſto, juſtitiam, vitam æternam & Spiritum ſanctum, qui ad opera bona nos impellit, præparat nos ad opera per ſuam gratiam, nequaquam ergò per opera gratiam Dei vel vitam æternam meremur) 5. Tit. 3. opera fidem & gratiam præcedentia à ſalutis merito excluduntur, interim tamen ſequentia non includuntur, dicimur enim juſtificati & ſalvati *Dei gratia* (ergò non ex operibus) dicimur *heredes vitæ æternæ conſtituti* (ergò id non aſſequimur mercenariâ operum obœdientiâ) *opera juſtitiæ* à ſalutis merito excluduntur, (atqui opera ex fide & gratia facta propriè ſunt opera juſtitiæ, ea ergò itidem excluſa intelliguntur, id quod vel ex cap. 4. Roman. manifeſtiſſimum, ubi Abrahæ renati opera à juſtificatione & ſalvatione excluduntur) inde Bernhard. ſerm. 50. in Cant. generaliter de omnibus operib. dictum Apoſtoli recte accipit. *Deus* (inquit) *mandando impoſſibilia* (in lege) *non prævaricatores homines fecit, ſed humiles, ut omne os obſtruatur & ſubditus fiat omnis mundus Deo, quia ex operibus Legis non juſtificabitur omnis caro coram illo. Accipientes quippe mandatum & ſentientes defectũ clamavimus in cœlum & miſerebitur noſtri Deus, & ſciemus in illa die, quia nõ ex operib. juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum miſericordiam ſuã ſalvos*

vos nos fecit &c. Repetenda ſunt h. l. quæ contra neceſſitatem operum ad ſalutem ſuperiùs diſputavimus.

Excluſa eſt gloriatio per legem fidei.

95. 7. Rom.3.v.27. *Excluſa eſt gloriatio, non per legem operum, ſed per legem fidei.* Si fides excludit omnem gloriationem, quæ ex operib. naſcitur, utiq; etiam excludit meritum operum; qui enim vera merita habet, de illis jure gloriari poteſt. Viciſſim ſi ex operum noſtrorum meritis ſalus contingeret, nondum omnis gloriatio excluſa eſſet Bellarm, excipit, *fidem excludere gloriationem eorum, qui in ſe glorianiur, q. ſuis viribus juſtitiam facere poſſint & à ſe habeant, ſi quid boni habent: non autem excludere gloriationem illorũ, qui in Domino gloriantur, id eſt, qui juſtitiam & merita Deo juvante habere ſe poſſe confidunt, alioqui non diceret Apoſtolus, qui gloriatur, in Domino glorietur.* Reſp. de hoc argumento noſtro, uti & de Bellarmini effugio latè egimus in tract. de Juſtif. ubi oſtendimus, Apoſtolum etiam de renatorum operibus loqui & gloriationem de ipſorum meritis, per legem fidei excluſam eſſe docere, hac vice breviter monemus. 1. Apoſtolum ſuam illam de excluſa per legem fidei gloriatione ſententiam ad ipſum Abrahamum renatum accommodare, quem vel ex operibus juſtificatum, vel gloriam apud Deum habere præciſè negat. Rom.4.v.2. *Si Abraham ex operibus juſtificatus eſt, habet gloriã, ſed non apud Deũ.* 2. Gloriatio dicitur excluſa *per legem fidei*, hoc eſt, per doctrinam Evangelii. Jam verò hæc eſt propria & perpetua Evangelii doctrina, quòd gratis propter Chriſtum fide, non ex operibus juſtificemur & ſalvemur. Ergò etiam illa gloriatio excluſa eſt, quæ oritur ex operibus in fide factis. 3. Renati in bonis operibus ſunt θεοῦ σύνεργοι. Ergò ſi renati ex merito ſuorũ operum ſalvarentur, haberent adhuc quandam gloriationem, quâ partim in Deo, partim in ſeipſis gloriarentur. Jam verò *in ſolo Domino*, non in nobis vel noſtris operibus gloriandum. Jere. 9. v.24. 2. Cor. 10. v. 17. nimirum *quod ipſi ſoli debeatur juſtitia, nobis autem confuſio faciei.* Dan. 9. v. 7. quod ipſe ſit *ſolus juſtus & ſanctus, juſtificans eum, qui eſt ex fide Chriſti.* Rom. 3. v. 26. quod ipſe ſit Dominus noſter, *nos verò ſervi inutiles.* Luc. 17. v. 10. Proinde gloriari in Deo, excludit omnem ex operibus gloriationem, omnem meritorum perſuaſionem. 4. Phariſæus Luc. 18. v. 10. non eſt in ſe gloriatus, q. ſuis viribus juſtitiam fecerit, & à ſe habuerit, ſi quid boni habeat (gratias enim agit Deo, quòd ex ipſius dono eam obtineat) nihilo tamen minus gloriatio illius ex operibus repudiata eſt, cùm *in ſuam domum juſtificatus deſcendiſſe* negetur, v. 13. Nimirum qui *juſtitiam ſuam coram Deo quærunt ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti.* Rom. 10. v. 3. 5. Quid ſit in Domino gloriari, Apoſtolus eo in loco diſertè expoſuit, videl. grato corde & verâ fide agnoſcere, quòd *Chriſtus nobis factus ſit à Deo ſapientia, juſtitia, ſanctificatio & redemtio.* 1. Cor. 1. v. 30. Ergò in Domino gloriari non eſt in operum noſtrorum meritis, ſed in ſolo Chriſto gloriari, juxta vetus illud: *Glorior in ſolo ſanguine Chriſte tuo.* Baſilius in homil. de humil. ex Apoſtoli dicto ſic infert: *Hæc eſt perfecta & integra gloriatio in Deo, quando neq; ob juſtitiam ſuam quis ſe jactat, ſed novit ſeipſum vera juſtitiæ indigum eſſe (ἀνάξιον ὄντα) ſolâ autem fide in Chriſtum juſtificatum.* 6. An per doctrinam meritorum excludatur gloriatio, id apparebit ex illis, quę paulò pòſt ex ſcriptis & praxi adverſariorum proferemus. Certè Bellarmin. lib. 5. de Juſtif. cap. 3. non veretur affirmare, *quod ſit magis honorificum habere aliquid ex merito quã ex ſola donatione.* cap. 5. Quod *ſalvemur per Chriſti gratiam modo nobiliſſimo honorificentiſſimoq;*, cap. 9. Quod *ſpectare in opere & labore mercedem eminentiſſimam, ſit nobiliſſimum ac regium.* cap. 7. Quod *nihil ſit facilius in hoc loco tentationis, quàm ſuperbiam ex conſideratione bonorum operum ſigni.*

Stante merito Chriſti concidunt merita noſtrorum operum.

96. 8. Stante merito Chriſti, concidunt operum noſtrorum merita. Si enim Chriſtus ſuâ obœdientiâ promeruit nobis vitam æternam, nullus locus erit noſtrorum operum meritis. Viciſſim ſi noſtris meritis eſſet locus Chriſti, meritum non foret perfectum. Jam verò Chriſti meritum eſt infinitæ perſonæ infinitum precium, ſanctiſſimæ perſonæ ſanctiſſimum remedium. Huic Chriſti merito noſtra merita addere, eſt veſti pulcerrimæ ſordidos panniculos aſſuere, ac debitam gloriam Chriſto detrahere. Excipit Bellarm. 1. *Merita juſtorum non opponi meritis Chriſti, ſed ab iſtis naſci & quicquid ipſa juſtorum merita laudis habent, id totum redundare in laudem meritorum Chriſti. Ipſe* (inquit) *vitis, nos palmites, ſicut palmes non poteſt ferre fructum, niſi manſerit in vite, ſic & nos nihil poſſumus ſine Chriſto facere. Et ſicut nemo unquã ita deſipuit, ut diceret detrahi de gloria vitis, ſi palmites ipſius multum fructum afferunt; ita nemo niſi planè ſtultus, dicere poteſt detrahi de gloria Chriſti, ſi ſervi ejus per gratiam ejus, per Spiritum ejus, per fidem & charitatem ab ipſo inſpiratã, bona opera faciant, quæ ita verè ſint juſta, ut eis debeatur à juſto judice corona juſtitiæ.* 2. *Merita hominum non requiri propter inſufficientiam meritorum Chriſti, ſed propter maximam eorum efficaciam. Meruerunt n. Chriſti opera apud Deum, non ſolùm ut ſalutem conſequeremur, ſed etiam ut eã per propria merita conſequeremur, ſive quod idem eſt, non ſolùm æternam ſalutem, ſed etiam vim merendi in nobis meruerunt, ſicut quod Deus utitur Sole ad mundũ illuſtrandũ, igne ad calefaciendũ, aurâ & pluviis ad refrigerandum, non eſt in cauſa imbecillitas Dei, q. non poſſit ipſe per ſe abſq; Sole, igne, aurâ, mundũ illuſtrare, calefacere, refrigerare, ſed omnipotentia ejus, quam potuit, non ſolùm iſta facere, ſed etiam reb. creatis vim faciendi tribuere.* 3. *Nec dividi gloriã inter Deum & hominem, ſi non ſolis Chriſti meritis ſed etiam noſtris ſalutem conſequamur, quia merita noſtra ſunt dona Chriſti & ratio cur opus ſit dignum vitâ æterna, tota pendet ex gratia,* 4. *Non minus nos Chriſto obſtrictos eſſe, nec minus ſalutem noſtram totam atq; integram illis acceptam ferre, cum meritis noſtris illã acquirimus, quàm ſic abſq; ullis meritis noſtris eam acciperemus, imò multo magis nunc illis nos debitores eſſe, quandoquidem non ſolùm per eius gratiam ſalvemur, ſed etiã per eundem modo nobiliſſimo honorificentiſſimoq; ſalvemur.* Hæc omnia Bellarm. ex quo Piſtor. in ſcripto Germ. cõtra Hunn. p. 18 diſputat, *Chriſti meritũ ſolum, ſolum, ſolum nos efficienter & meritoriè juſtificare & ſalvare, & mereri omne id, quod nobis ad ſalutem eſt neceſſariũ*, ac nihilominus Diſp. de Juſtif. th. 262. ſtatuit, *opera caritatis & juſtitiæ mereri vitã æternam.* Leonh. Leſſ. in conſultat. de relig. p. 19. ſcribit, *meritis operum Chriſti meritũ extolli, quia illud adeo ſtatuatur efficax, ut nobis ẽt facultatem merendi contulerit, ſicut omnipotentia Dei cõmendatur, quãdo reb. creatis vis*

nnã

una operandi non denegatur. Reſp. non obſtantibus his effugiis & præſtigiis diſertè pronunciamꝰ & gloriam & perfectionem merito Chriſti debitam per Pontificiam meritorum doctrinam labefactari, quod ut liquidiùs conſtet, hoc modo procedimus. 1. Si meritum Chriſti eo ſolùm modo vitam æternam nobis promeruit, ut primam gratiam ac infuſionem nobis promeruerit, ut ex gratia & juſtitia infuſa benè operantes ipſimet, poſtea vitam æternam nobis mereamur, per iñotam & infallibilem conſequentiam ex eo deducitur, quòd ſublime officium Salvationis inter Chriſtum & nos ſecundùm diſtinctas partes eo modo diſtribuatur, ut Chriſtus quidem ſuâ paſſione nobis mereatur, id quod minus eſt, veram infuſionem virtutum & ſalutem inchoatam nos autem merito immediato & propinquo mereamur, id quod incomparabiliter, majus & auguſtius eſt, videlicet vitam æternam & ſalutem perfectam. Sed ex hypotheſi Bellarmini prius verum eſt. Ergò & poſterius, judicet verò quilibet, an per hoc nõ detrahatur glorię meriti Chriſti. (**Gloria meriti Chriſti vel *in ſe* conſideratur & ſignificat perfectionem ipſius, tum quoad vim promerendi infinitam, tum quoad ipſam obœdientiam legi Dei abunde ſatisfacientem, tum quoad liberationem à maledicto legis: vel ſpectatur *quoad agnitionem & celebrationem iſtius* perfecti meriti & gratiæ divinæ in piis. Priore augeri non poteſt meriti Chriſti gloria multo minus per opera piorum, cùm gratia non eſſet gratia Rom. 11. v. 6. poſteriore modo augeri poteſt, ſed nõ ratione Chriſti, qui bonorum noſtrorũ non eget Pſal. 16. v. 2. verùm ratione noſtri Deum per bona opera gratitudinis ergò glorificantium. Matth. 5. v. 16.**) 2. Si ad Salutis efficientiam in ordine cauſæ meritoriæ ad meritum Chriſti oportet accedere noſtra merita, conſequens eſt, Chriſtum in ſua paſſione ac morte nondum plenè & perfectè ſalutem nobis promeruiſſe. Connexio eſt manifeſta, ſi enim Chriſtus in ipſo opere paſſionis & mortis ſuæ juſtitiam & ſalutem nobis exuberantiſſimè & plenißime promeritus eſſet, quid opus foret noſtrorum meritorum additamento? Non eſt, quod dicatur, gratiam Dei & fidem non excludi per meritum Chriſti, ergò nec noſtra merita, quilibet enim videt, eſſe rationem longè diſparem. Gratia Dei & fides ad juſtitiam & vitam æternam requiruntur, non in genere cauſæ meritoriæ, ſed in alio genere cauſæ, gratia Dei in ordine cauſæ efficientis principalis, fides in ordine cauſæ inſtrumentalis. Sed ſi noſtra merita in ordine cauſæ meritoriæ ad ſalutem requiruntur, quilibet videt, Chriſti meritum nondum eſſe perfectum, *ad quamcunq; enim cauſam in eodem cauſandi genere aliud quippiam adhuc requiritur, ea nondum eſt ad effectum producendum ſatis perfecta.* Nec eſt, quod dicatur, applicationem meriti à Chriſto præſtiti, per noſtra merita fieri, præterquam enim quod hoc ſine Scripturæ teſtimonio aſſeritur, quæ ubiq; ſolam fidem ſtatuit illud medium atq; organum, per quod beneficiorum Chriſti participes reddimur, accedit inſuper & hoc, quod hac ratione opera noſtra non eſſent ad claſſem cauſæ meritoriæ, ſed ad claſſem cauſæ inſtrumentalis recipientis referenda. Atqui Bellarmin. & reliqui Pontificii Scriptores ſtatuunt, ad ſalutis efficientiam in ordine cauſæ meritoriæ ad meritum Chriſti oportere accedere noſtra merita. Ergò ſtatuunt Chriſtum in ſua paſſione ac morte nondũ plenè & perfectè ſalutem nobis promeruiſſe: Judicet verò quilibet, an per hoc non detrahatur perfectioni meriti Chriſti. Referantur ad hunc locum ea, quæ in tract. de Juſtif. §. 50. in medium produximus. 3. Spiritus S. in Scripturis planè contrario modo procedit, ac Bellarmin. h. l. Quia juſtificamur & ſalvamur *Dei gratia.* Ergò *non ex operib.* Rom. 4. v. 5. cap. 11. v. 6. Eph. 2. v. 9. Quia juſtificamur & ſalvamur propter *Chriſtum.* Ergò non *ex operibus.* Gal. 2. v. ult. Quia juſtificamur & ſalvamur *fide.* Ergò *non ex operib.* Rom. 3. v. 28. Nec Deus juſtificationis & ſalvationis opera eo modo diſtribuit, ut per Chriſti meritum quidem juſtificemur, per operum autem noſtrorum merita juſtificationis finem, ſalutem æternam conſequamur, ſed ut gratis nullo intercedente noſtro merito propter ſolum Chriſtum fide non juſtificat, ita quoq; gratis nullo intercedente noſtro merito propter ſolum Chriſtum fide nos ſalvat, hinc dicimur *gratia, non ex operibus ſalvati.* Eph. 2 v. 8. & *vita æterna dicitur Dei donũ.* Rom. 6. v. ult. ac *finis fidei noſtræ* 1. Pet. 1. v. 9. proinde non habet hîc locũ diſtinctio inter ſalutem inchoatã & perfectam, ac ſi illa quidem propter Chriſtum gratis, hæc verò ex meritis operum noſtrorum nobis contingeret, qui n. fide juſtificatur, is eo ipſo adoptatur in filium Dei, & heres vitæ æternæ ſcribitur, *omnes ſumus filij Dei per fidẽ,* Gal. 3. v. 26. *Quod ſi filij, ergò & heredes.* Rom. 8. v. 17. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam,* Joh. 3. v. 36. ac vita æterna non eſt ſalus inchoata tantum, ſed perfecta. Idipſum etiam manifeſtum eſt exemplo infantũ baptizatorum, uti etiam eorum, quibus non ſuppetit tempus poſt converſionem externa bona opera faciendi, illius per juſtificationem non ſolùm inchoata, ſed etiam perfecta ſalus contingit; & quid multis? *Vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio ejus eſt.* 1. Joh. 5. v. 11. *Qui habet Filium, habet vitam æternam,* v. 12. Quomodo ergò ſalutem perfectam operum meritis prius ut acquirat, neceſſe habet? Non negamus fide juſtificatos & ſalvatos benè operari deberi, ſed quod per operum merita ſalutem conſequantur, id negamus, in ſolo enim Chriſto ſalus nobis repoſita eſt. 4. Scriptura ſacra cauſam meritoriam juſtificationis & ſalvationis noſtræ deſcribens ubiq; addit excluſivam, proinde merito Chriſti non ſubordinantur merita noſtra, ſed per illud fortiſſimè excluduntur. Eſai. 43. v. 24. *Me feciſti ſervire in peccatis tuis, me feciſti laborare in iniquitatibus tuis.* v. 25. *Ego ego ipſe delens prævaricationes tuas propter me & peccatorum tuorum non recordabor.* Eſa. 63. v. 2. *Torcular calcavi ſolus ego* (לְבַדִּי LeCaddi Sym. vertit μονώτατος, unicus & ſolus, quam verſionem allegat & ſequitur Juſtinus in Dial. cum Tryph. p. 188.) *& de populis nõ fuit vir mecum.* Actor. 4. v. 12. *non eſt in alio aliquo ſalus,* (ne quis verò exiſtimet, aliam tantùm perſonam Salvatoris excludi, ſubjicitur) *nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri;* (excluditur ergò à ſalutis merito quicquid nominari poteſt, quod non eſt Chriſtus) Heb. 10. v. 14. *una oblatione in æternum conſummavit ſanctificatos* (ergò oblationi & paſſioni Chriſti non ſolùm inchoata, ſed & conſummata ſalus aſſcribenda) ex his & ſimilibus pronunciatis innumeris, in quibus Chriſtus dicitur Salvator noſter, ſic concludimus. Quod in ordine cau-

causæ meritoriæ solum & unicum reliquis omnibus exclusis ponitur, illi non est aliud quidquam in eo causæ genere addendum. Sed Christus opera & passiones in ordine causæ meritoriæ exclusis omnib. aliis rebus unicæ ac solæ ponuntur. Ergò nec opera nostra, nec aliud quidquam in eo genere causæ ipsis addendum. 5. Hypothesis illa, quòd meritum Christi nostris operibus vim merendi tribuat, ne unico quidem manifesto Scripturæ testimonio comprobari potest. Nusquam enim operibus, sed ubique soli Christo λύτρον, redemtio, satisfactio, & meritum asscribitur; nec Christus dicitur passus pro bonis nostris operibus, ut illis vim merendi & salvandi conciliaret, sed pro peccatis nostris dicitur passus, ut ea expiando ac justitiam nobis promerendo causa salutis in ipsum credentibus esset. Nec Christus Agnus ille Dei oblatus seu mactatus pronunciatur, ut accedente illius merito bona opera nostra peccata tollerent & salutem æternam afferrent, sed ut ipse unicâ oblatione tollendo peccata mundi ac consummatos nos reddendo, solus honore propitiationis ac nomine Salvatoris celebraretur. Nec eo fine Christus dicitur passus, ut per opera nostra purgatione peccatorum factâ nos ex operum illorum merito salvaret, sed purgationem peccatorum nostrorum δι' ἑαυτοῦ, per *seipsum* Hebr. 1. v. 3. (quod tamen in vulgata versione vitiosè omissum est) fecisse dicitur. Si Christi meritum nostris operibus vim merendi & salvandi daret, si sanguis Christi ita tingeret opera nostra, ut ex eo meritum aliquod propriè dictum acquirerent, tunc essent tot Christi & Salvatores, quot sunt benè operantes. Placent Deo opera nostra, sed quod Christi proprium est ac perpetuò manet, videl. peccatum tollere, iram Dei placare vitam mereri, illud operibus nostris non cõmunicatur. 6. Quin imò nostris operibus vis merendi & salvandi non potest conferri, cùm ad illam requiratur infinita virtus merentis, absolutissima operis perfectio & proportio quædam correspondens ei, cujus meritum statuitur. Atqui hæ conditiones in solo Christo ejusque operibus & passionibus, non autem in nobis aut nostris operibus & passionibus locum habent. 7. Quare longè dispar ratio est salvationis nostræ & gubernationis mundi. In gubernatione mundi juxta communem Naturæ cursum, locum habet illa causarum naturalium subordinatio, nimirum quia effectus non excedit vires causæ, sed reparatio ac salus nostra est effectus planè supernaturalis, omnes omnium creaturarum vires excedens, ergo in ea non habet locum illa subordinatio. Lyra in cap. 3. Tit. *Salus æterna excedit totaliter facultatem humanæ Naturæ, propter quod non potest attingere eam quis nisi ex largitate divinæ misericordiæ.* Proinde ut Scholastici plerique statuunt, potentiam creandi non posse communicari creaturæ, ita quoque vim merendi & salvandi nobis nostrisque operibus non posse communicari cõcedere cogentur. Brentius in Apol. Conf. Wirtenb. cap. de bonis operibus Tom. 1. p. 378. *Infinitæ est potentiæ creare cælum & terram, nec potest nec debet hæc potentia in alterum præterquam in ipsum Creatorem conferri. Non est autem minoris potentiæ & majestatis, iram Dei placare & vitam æternam mereri, quàm cælum & terram creare. Sicut ergo majestas creandi cæli & terræ non potest nec debet alteri præterquam uni soli Deo creatori attribui; ita majestas expiandi peccati, placandæ iræ Dei & promerendæ vitæ æternæ non potest nec debet aliò transferri, sed in una sola illa persona, quæ est Deus & Homo, relinqui.* Præterea in gubernatione mundi Deus est causa prima, universalis & remota, cui causæ naturales suo quodam modo subordinantur, sed Christus est causa proxima, singularis, immediata atque unica redemtionis & salutis nostræ, ergò operum nostrorum merita illi non subordinantur. Si nostra opera in merito salutis Christi merito subordinarentur, tunc salus magis assignari deberet operibus nostris, quàm merito Christi, quia in causis subordinatis effectus magis competit causæ particulari, proximæ & immediatæ, quàm universali & remotæ. 8. Similitudo, quam Bellarmino ex cap. 15. Joh. de vite & palmitibus affert, modò rectè applicetur, nostræ non adversatur sententiæ. *Sicut nemo unquam ita desipuit,* (ait Bellarm.) *ut diceret detrahi de gloria vitis, si palmites ipsius multum fructum afferant: Ita nemo nisi planè stultus dicere potest detrahi de gloria Christi, si servi eius per gratiam eius, per Spiritum eius, per fidem & charitatem ab ipso inspiratam bona opera faciant* (hactenus rectè, nec quisquam nostrum huic comparationi ex verbis Christi deductæ refragatur, sed quod Bellarm. de suo attexit, *bona illa opera ita verè esse insita, ut eis debeatur à iusto iudicio corona iustitiæ, h. e. ex condigno vitæ æternæ meritoria esse,* id nec ex proposita similitudine inferri, nec ex aliis Scripturæ dictis probari potest. Invertimus igitur hanc similitudinem. Quemadmodum palmites ex vite succum trahunt & fructum ferunt, interim tamen non sunt nec fiunt ipsa vitis; ita quoque verè credentes Christo tanquam veræ viti inserti vitam spiritualem ex ipso hauriunt & copiosos bonorum operum fructus proferunt, interim quod eo modo est & manet proprium Christi ut nec nobis communicetur, nec communicari possit, videl. ipsum esse Salvatorem ac Redemptorem, ipsius opera & passiones esse pro peccatis satisfactorias & vitæ æternæ meritorias, illud non participant, sed Christo insolidum hoc acceptum relinquunt.

97. Atque hæc sunt octo illa argumenta, quæ Bellarminus sibi exagitanda sumsit, addimus autem sequentia, quæ ipse non attigit. 1. Electio ad vitam æternam est ex gratia, non ex operibus. Ergò etiam vita æterna datur ex gratia, non ex operibus. Connexio est manifesta. Nam propter quod Deus ab æterno constituit homines salvare, propter illud in tempore eosdem salvat. nec enim aliud nec aliter in tempore agit, quàm quod & qualiter agere ab æterno constituit propter immutabilitatem suæ voluntatis. Electio & Justificatio se mutuò respiciunt, ut propositum & executio propositi. Atqui non elegit, sive quod idem est, non constituit Deus homines salvare propter opera. Ergò nec in tempore eos salvat propter opera. Viderunt hujus argumenti nervum Scholastici meritorum Patroni, ideò Pelagianum errorem de prævisione meritorum, propter quam facta sit electio, plerique cupidè amplectuntur. Bellarminus crassum illum Pelagianismum declinans lib. 2. de grat. & lib. arbit. cap. 9. speciosè disputat, *prædestinationis divinæ nullam rationem ex parte nostra assignari posse, per nomenclationem decet se excludere non solum merita propriè dicta, sed etiam bonum usum liberi arbitrii ante gratiam.*

Alia argumenta contra operum mérita.

1. Electio est ex gratia, non ex operibus.

tia, aut utriusque simul à Deo previsum. Quomodo ergò conatur vim argumenti nostri effugere? Resp. Electionem sumit pro *nuda intentione dandi vitam æternam*, quod non possit dari ratio alia, cur Deus post lapsum quibusdam voluerit vitam æternam dare, quàm mera ejus gratia: atq; eò spectant omnia illa, quæ de exclusa meritorum prævisione satis speciosè profert, postea autem addit cap. 14. *electionem quidem esse merè gratuitam, ut sumitur pro intentione dandi gloriam, eandem verò præexigere operum prævisionem, ut accipitur pro dispositione executionis & quasi executione in mente divina*: in qua sententia quæ lateant insidiæ, Scripturis sacris è diametro adversæ ostendimus in tract. de elect. & reprob. §. 198.

2. Justificatio est ex gratia, non ex operibus.

98. 2. Justificatio est ex gratia, non ex operib. Ergò glorificatio, sive vita æterna itidem est ex gratia, non ex operibus. Connexio ex Scripturis est manifesta. Ubique enim eædem statuuntur causæ justificationis & salvationis, ut ex propria sede hujus doctrinæ, Rom. 4. & Eph. 2. cum primis est manifestum. Neque est, quod confugiatur ad distinctionem inter salutem inchoatam & consummatam, q. illa cõtingat gratis, hæc verò ex operum meritis, nam inchoata illa salus complectitur gratiam Dei, remissionem peccatorum, υἱοθεσίαν adeoque ipsam vitæ æternę hereditatem, ac qui per fidem in Christum participes facti inchoatæ illius salutis si decedant ex hac vita, actu participes fiunt salutis consummatæ, quâ igitur veritatis specie aliæ statuuntur inchoatæ, aliæ verò consummatæ salutis causæ? *Qui credit in Filium Dei, habet vitam æternam.* Joh 3. v. 36. Ergò vita æterna sive salus consummata fide obtinetur, revelatio tantùm ejusdem suo tempore sequitur, Col. 3. v. 3. *Vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*, v. 4. *Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.* 1. Joh. 3. v. 2. *Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus.* Si inchoata tantùm modò salus sive justificatio gratis propter Christum nobis contingeret, consummata autem sive glorificatio ex meritis operum nostrorum, tum Christus esset quidem unica causa meritoria nostræ Justificationis, nequaquam verò unica causa meritoria nostræ salutis esset unicus noster Redemptor, non autem unicus Salvator.

3. Terra Canaan fuit ex gratuita benignitate Israelitis data.

99. 3. Terra Canaan lacte & melle fluens typus fuit cœlestis hereditatis spiritualis Israelitis promissæ, quod neminem arbitror negaturum. Quemadmodum enim terra Canaan sorte fuit distributa, ita procul dubio vocabulum κλῆρος μέτρον ex sortibus in terræ Cananææ & cujusvis hereditatis divisione usitatis deductum ad vitæ æternæ hereditatem denotandam est translatum. Atqui terra Canaan non propter operum merita, sed ex gratuita Dei benignitate Israelitis fuit data. Ergò etiam vita æterna non ex operum meritis, sed ex gratuita Dei benignitate Spiritualibus Israelitis datur. Argumentum non solùm ductũ est ex loco similium, sed etiam continet comparationem minoris ad majus. Si terra Canaan non est data propter merita, quantò minus vita æterna propter merita dabitur. Assumtio ex sequentibus manifesta est. Deut. 9. v. 4. *Ne dicas in corde tuo, cum propulsaverit Deus hostes tuos à facie tua; in justitia mea* (sive propter justitiam meam) *introduxit me Dominus ad possidendum terram istã, & in impietate gentium istarum expulit eas.* v. 5. *Non in justitia tua* (propter justitiam tuam) *& in rectitudine cordis tui ingrederis ad possidendũ terram earum. &c.* v. 6. *sed ut Dominus confirmet verbum, quod juravit Patribus tuis Abraham, Isaac & Iacob.* v. 7. *& scito, quod non justitia tua Dominus Deus tuus dans tibi terram bonam istam ad possidendam eam &c.* Non potest, uti vides, Deus ferre, ut Israelitæ confidant in sua justitia, & glorientur se in regnum Canaan propter justitiam suam introductos esse, quomodo igitur ferret, si gloriaremur, quod propter justitiam nostrã in regnum cœlorum nos introducat? Brentius Apol. Conf. Witteb. tom. 1. p. 323. **nota, quod tribus distinctis vicibus repetatur & inculcetur quod non propter justitiam suam Israelitæ occupaverint terram Canaan.**

4. Vita æterna datur credentib. ut hereditas.

100. 4. Vita æterna datur credentibus ut hereditas filius. Ergò non obtinetur ex operum meritis. Consequentiæ ratio est manifesta. Quemadmodum enim filius nascitur heres ac particeps fit hereditatis non propter servitia sua, sed respectu filiationis ac nativitatis: ita quoque per fidem renascimur, ideoque respectu illius υἱοθεσίας, non autem propter operum nostrorum merita hereditas cœlestis nobis contingit. Antecedens patet ex omnibus illis Scripturæ dictis, quæ credentes vocant Dei filios. Joh. 1. v. 2. Rom. 8. v. 16. Gal. 3. v. 26. 1. Joh. 3. v. 1. &c. ac vitam æternam *hereditatem*, Rom. 8. v. 17. Coloss. 3. v. 24. &c. *Hoc ipso* (scribit Bellarm. 5. de Justific. cap. 14. (sub finem) *quòd incipimus esse filij Dei, incipimus jus habere ad hereditatem felicitatis æterna. Nam si filij, & heredes* Rom. 8. v. 17. *incipimus autem esse filij Dei antequam incipiamus benè operari, imo etiam baptizati infantes per solam eam gratiam ante omnia opera bona salvantur &c.* Excipit idem libr. 5. de Justific. cap. 3. *Habet vita æterna conditionem mercedis & hereditatis. Datur enim ex promissione laborantibus, quod est mercedis proprium, & non datur nisi filijs, quod est proprium hereditatis. Tametsi parvulis, qui mox a baptismo decedunt, vita æterna donetur solo jure hereditatis, tamen voluit Deus filios suos, qui usum rationis habent, propriis laboribus & meritis illam acquirere, ut duplici titulo illis vita æterna deberetur, titulo videl. hereditatis & jure mercedis. Quoniam enim magis honorificum est habere aliquid ex merito, quàm ex sola donatione, ideò Deus ut filios suos magis honoraret, id præstitit, ut vitam æternam per merita sibi pararent.* Ath hæc responsio Bellarmini petit principium & ex oppositis facit subordinata. Principium in hac responsione petit manifestum est: unde etiam probat Bellarminus, duplici jure ac titulo vitam æternam credentibus deberi? ** Marc. 10. v. 15. Luc. 18. v. 17. *Quisquis non receperit regnum Dei, ut parvulus, non intrabit in illud.* Jam verò parvuli non jure mercedis, sed solo jure hereditatis vitam æternam accipiunt, ut Bellarminus concedit. Ergò nisi quis solo jure hereditatis vitam æternam accipiat, sicut parvulus, non intrabit in eam.** Unde probat operum meritis ac propriis laboribus eam acquiri? Non audis hic Scripturæ fundamenta, sed rationis humanæ somnia. *Magis honorificum est* (ait) *habere aliquid ex merito, quam ex sola donatione, ideò Deus ut filios suos magis honoraret, id præstitit, ut vitam æternam propter merita sibi pararent.* Sit sanè magis honorificum ex merito aliquid, quàm ex gratia obtinere, at unde

pro-

probatur, hujus honoris credentes participes factos; Veterum ſententia hæc eſt: *Quod de Chriſto non dicitur, ut eſt, etiamſi honor videatur, injuria eſt*, quantò magis quod de Chriſtianis non dicitur, ut eſt, etiamſi honor videatur, injuria erit. Ex meritis vitam æternam obtinere poſt lapſum protoplaſtum nulli unquam homini, præterquam ſoli Chriſto, competit; is unicus & ſolus eſt, *qui duplici nomine regnum cœlorum obtinet, hereditate ſcilicet patris & merito paſſionis, altero ipſe contentus eſt, alterum nobis donat, nos autem nec digni ſumus, nec propriis meritis regnum cœlorum obtinere poſſumus*, ut Bernhardum piè dixiſſe commemoratur in ipſius vita libr. 1. capit. 13. Quòd eadem Bellarmini reſponſio ex oppoſitis faciat ſubordinata, itidem manifeſtum eſt. Quamvis enim in Chriſto hæc ſint ſubordinata, tamen in credentibus propter maximam diſparitatem ſunt oppoſita. Chriſtus eſt Filius Dei unigenitus & naturalis; nos autem ſumus adoptivi. Chriſti obœdientia non erat debita, cùm etiam ſecundum humanam Naturam perſonaliter λόγῳ unitam fuerit Dominus Sabbathi, ac totius Legis: Noſtra autem obœdientia multis nominibus jam antè Deo debetur. Chriſti obœdientia erat perfectiſſima, carens omni labe peccati; noſtra eſt imperfecta & nævis peccatorum contaminata. Ergo Chriſti obœdientia potuit eſſe meritum, noſtræ verò obœdientiæ illud non poteſt competere. Chriſtus non ſibi ſed aliis ſuâ obœdientiâ vitam æternam promeruit, at ſi noſtra opera ac noſtræ paſſiones eſſent meritoriæ, nobis ipſis vitam æternam promerentur. Ex quo iterum apparet, in Chriſto, hæc eſſe ſubordinata, obtinere vitam æternam jure hereditatis atque aliis eam ſuâ obœdientiâ mereri; in nobis autem hæc ſunt oppoſita, obtinere vitam æternam titulo adoptionis ac ſuorum operum meritis eandem ſibiipſi acquirere. Quemadmodum Chriſtus jure hereditatis regnum cœlorum obtinens, eodem contentus fuit, nec ſuis paſſionibus & operibus illud ſibiipſi promeritus demum eſt, ſed aliis: ita quoque ſufficit nobis ad vitam æternam obtinendam, quod titulo υἱοθεσίας, ut hereditas nobis donatur, ſi paſſiones & opera noſtra eſſent merita, non nobisipſis ſed aliis regnum cœlorum acquirerent, hoc eſt, honorem Chriſto proprium obtinerent. Extra controverſiam eſt, credentes in filios Dei & heredes vitæ æternæ adoptatos in bonis operibus ambulare debere, ſed quòd per illa bona opera novum jus ad vitam æternam acquirant, illud negamus; quin potiùs cùm parvulis mox à Baptiſmo decedentibus vitæ æternæ hereditas ex gratia detur, ex eo immotè colligimus, adultis credentibus & in vinea DOMINI laborantibus itidem ex gratia non ex operum meritis eandem obtingere, ſiquidem una atque eadem eſt juſtificationis & ſalvationis ratio, ut paulò poſt pleniùs docebimus. Repetimus igitur argumentum noſtrum verbis Apoſtoli Galat. 3. verſ. 18. *Si ex lege hereditas, non jam ex promiſſione.* Atqui Abrahæ per promiſſionem donavit Deus; ubi manifeſta oppoſitio eſt inter legem & promiſſionem: jam v. opera pertinent ad legem ut patet ex v. 12. *lex non eſt ex fide, ſed qui fecerit ea homo, vivet in ipſis.* Ergo ſi ex operibus eſt hæreditas utique erit ex lege: ſi ex lege, non erit ex promiſſione. Accuratè autem obſerva ad Galatas qui baptizati erant, verſ. 27. atque exprædicatione fidei Spiritum Sanctum acceperant, hæc dici, ut Bellarminianum illud effugiũ de diſcrimine inter parvulos, mox à baptiſmo decedentes, & inter adultos uſum rationis habentes, penitus excluſum intelligatur: quis enim ſibi perſuadebit, Galatas, quibus hæc Epiſtola eſt inſcripta, & quibus ſolo jure hereditatis vitam æternam ex promiſſione dari Apoſtolus ſcribit, omnes fuiſſe parvulos, qui mox à Baptiſmo deceſſerint, nec ad uſum rationis venerint?

101. 5. Quotidie peccamus & debita contrahimus. Ergò operibus noſtris non meremur vitam æternam. Connexio eſt manifeſta, cum enim in oratione Dominica ex Chriſti inſtitutione agnoſcamus & fateamur, nos eſſe *Dei debitores*, Matth. 6. v. 12. nos *bona noſtra diſſipaſſe*. Luc. 16. verſ. 1. ac præterquam quod *decem millia talentorum debemus*. Matth. 18. v. 24. debitum quotidie augere, quomodo poſſumus ullum Dei beneficium promereri? Cum *peccata noſtra capillos capitis noſtri numero ſuo ſuperent ac velut onus grave pondere ſuo nos premant* Pſalm. 38. verſ. 5. adeoque incomparabiliter plura ſint, quàm bona opera noſtra, quomodo opera bona erunt vitæ æternæ ex condigno meritoria? Quid magis contradictorium, quàm mendicum ſupplicem miſericordiam opemq; Dei implorare, ut ſibi indigentiſſimo & indigniſſimo debitaremittat, ac ſimul ſtatuere, ſe illâ mendicatione magno beneficio Deũ in omnes divitem afficere? An non extremæ eſt ſtultitiæ, exiſtimare, eos qui ſolvendo non ſunt, imò qui debitum quotidiè augent, aliquid mereri, aut acquirere ſibi poſſe beneficium quoddam aut condonationem debiti à ſuo creditore, cujus ſi quis favor eſt, is merè eſt gratuitus?

5. Quotidie peccamus & debita contrahimus.

102. 6. Cui non competunt proprietates meriti, illud non poteſt eſſe meritorium. Atqui bonis operibus noſtris non competunt proprietates meriti, Ergo non poſſunt eſſe meritoria. Aſſumtum probatur hoc modo. Meriti Natura ac ratio poſtulat hæc quatuor. 1. Ut opus illud, quo meremur, ſit noſtrum. Quod enim non aferimus ex noſtrarum virium phano ac luco, ſed alterius liberalitate obtinemus, per illud non poſſumus dona ejus mereri, ſed debitum obſequium tantummodò reddimus. 2. Ut ſit opus indebitum. Quod enim jam antè debitum eſt, illud non obſtringit ad nova beneficia eum, cui ex debito præſtatur. Contradictoria hæc ſunt, opus debitum alicui exhibere, & opere illo jam antè debito aliquid mereri. Admodum impudens ſit oportet, qui quaſi benè meritus præmium ſibi ob id poſcit, quòd debita ſolvit. ** *Meritum* eſt proprium & civiliter indebitum opus bonum in alterius commodum liberè præſtitum jure mercede adæquatè proportionata recompenſandum. Sicut enim debito operi nullam impertiri conſtat remunerationem, ſed nonnunquam gratuitum duntaxat donum & beneficium: ita neceſſe eſt, ut merito fiat recompenſatio juxta quendam modum æqualitatis & juſtitiæ, ſi non commutativæ, mediante rei ad rem, ſive dati & accepti proportione; attamen diſtributivæ proportione meriti & laboris perſonæ ad præmium & mercedem, ut docet Thom. 2. 2. quæſtion. 61. artic. 4. unde ipſe Becanus part. 2. Theolog. Scholaſtic. pagin. 491. *Rogor*, inquit, *juſtitia requirit talem contractum, ut inter contrahentes nulla intercedat liberalitas & gratia.* Et Coſte-

6. Bonis operibus non competunt proprietates meriti.

rus in Enchirid. controverſiarum cap.7. *Meritum eſt actio libera, cui merces debetur ex juſtitia, cui innititur propter æqualitatem.*** 3. Ut ſit utile atque commodum illi, cui præſtatur: ſi enim ex opere noſtro nulla accedit alteri utilitas, nunquam id pro merito agnoſceret. 4. Ut ſit & precio & dignitate æquale illi, quod pro opere noſtro redditur. ** 1. Ubicunque eſt obedientia par mercedi, ibi demum meritum eſt. Quia verò nulla piorum obœdientia mercedi, quam Deus daturum ſe promiſit, par eſt, non poſſunt homines dici aliquid mereri. 2. Qui aliquid meretur apud aliquem, is eum cogit, ut det, quod meritus eſt, nec porrò habet, pro quo gratias agat. Sed nos poſſe Deũ cogere ut det quod meruiſſemus eſt longè abſurdiſſimum. ** Si itaque inæqualitas quædam eſt inter laborem & mercedem, inter opus & præmium, tunc meritum ex condigno non habet locum: Miniſter Principis nomine diſtribuens eleemoſynam, non meretur eâ re quippiam, quia non dat de ſuo: qui ſolvit mercedem laboranti, non meretur quippiã apud eum, quia nihil dat, niſi quod debet: qui Regi ſitienti dat phialam aquæ, ſi ab eo donaretur civitate, nõ poſſet dici liberalitate ſuâ tantum donum meruiſſe, cùm inter datum & acceptum nulla ſit proportio. Jam verò opera bona. 1. non ſunt noſtra, ſed Dei per Spiritum ſuum in nobis efficaciter agentis opera. Deus eſt, *qui inclinat cor noſtrum ad ſua teſtimonia* Pſ.119.v.36. *ſanctificat nos in via ſua* v.37. *operatur in nobis velle & perficere pro ſuo beneplacito.* Phil.2.v.13. *donat nobis pro Chriſto, ut nõ ſolùm in eum credamus, ſed etiam pro eo patiamur.* Phil.1.v.29. *ſine ipſo nihil poſſumus facere* Johan.15.v.5. *ex nobis non ſumus ſufficientes cogitare aliquid, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* 2.Corinth.3.v.5. id ſancti agnoſcunt Eſa.26.v.12. *Domine omnia opera noſtra tu operatus es in nobis.* ** Si in ſtatu innocentiæ homines ex dono Dei accepiſſent vitam corporalem, multò magis ex dono Dei æternam ſe accepturos per fidem in promiſſionem Trinitatis confeſſi fuiſſent, inde appoſitè Lyra ſcribit ſuper illa verba Gen.2.v.15. poſuit eum in horto. *Per hoc oſtenditur q. Adam fuit formatus extra paradiſum ad oſtendendum quod ille locus debebatur ſibi non ex Natura ſed ex gratia, ſicut & immortalitas predicta.* Itaque ante lapſum quoque non ſolum nulla fuit æqualis proportio obœdientiæ hominis etiamſi perfectiſſimæ ad vit. æternam, verum etiam & tunc vi legis omnis obœdientia fuit debita & nihil habuit homo, quod non à Deo acceperat, ita ut & tunc locum habuerit illud Chriſti Luc.17. verſ.10. *Cùm omnia feceritis nec non illud* Apoſtoli 1.Cor.4.v.7. *Quid habes homo quod non accepiſti*, quæ tria omne meritum propriè ſic dictum penitus excludunt. ** Ex eo, quod Deus in nobis ex mera gratia operatur, ex bonis, inquam, operibus, an Deus nobis obſtrictus, an non multò magis nos Deo? quin potius dicamus cum Propheta Oſea cap. 13. v.19. *ex nobis perditio noſtra, tantùm modo in Deo ſalus noſtra.* Agapetus in expoſitione parænet. ad Juſtin. Imperat. tom.1. Orthodoxog. p.190. *Æqualia numero ſideribus etſi ediderit bona opera, non tamen ob id ſuperabit Dei bonitatem, quæcunq; enim quiſquam obtulerit Deo, ſua ipſi offerret ex ſuis, & ſicut tranſilire vel anteire nullus datur ſuam in Sole umbram, prævenientem ſemper vel nimis properantem, ita inſuperabilem Dei bonitatem (ἀνυπερβλήτου ἀγαθότητος) nullis bonis operibus homines accedent.* Auguſt. lib.2. contra duas Epiſt. Pelag. cap.8. *Multa facit Deus in homine bona, quæ non facit homo, nulla verò facit homo, quæ non facit Deus, ut faciat homo.* in Pſal. 58. *Attendens David omnia bona quæcunque habere poſſumus ſive in Natura, ſive in inſtituto, ſive in ipſa converſione, in fide, in ſpe, in charitate, in bonis moribus, in juſtitia, in timore Dei, totum non eſſe, niſi ex illius donis, ita concluſit: Deus meus miſericordia mea.* Bernh. ſerm.32. in Cant. *Cum mala in corde noſtro verſamus noſtra cogitatio eſt, ſi bona, ſermo Dei eſt. Itaq; pacem, pietatem, juſtitiã Deus in nobis loquitur, nec talia nos cogitamus ex nobis, ſed ip nobis audimus. Ceterum homicidia, adulteria, furta, blaſphemiæ & his ſimilia de corde exeunt, nec audimus ea, ſed dicimus, &c. Eſt ubi periculosè, imò damnabiliter erratur, atq; ibi meritò nobis certa præfigitur regula, ne quod Dei eſt in nobis, demus nobis, putantes verbi viſitationem noſtram eſſe cogitationem &c. Et ſatis dictum eſſe credo, quid Dei, quid noſtrum in corde noſtro ſit, nec ſuperfluè, ut arbitror, ſed ut ſciant inimici gratiæ abſq; gratia nec ad cogitandum bonum ſufficere cor humanum, ſed ſufficientiam ipſius ex Deo eſſe, Dei vocem bonum quod cogitatur, non cordis prolem exiſtere.* ſermon. 1. in annunciat. *Ut taceam, quòd merita omnia Dei dona ſunt, & ita homo magis propter iſta Deo debitor eſt, quàm Deus homini, quid ſunt merita omnia ad tantam gloriam?* Dionyſ. Carthuſ. in cap. 8. Eccleſ. *Mala opera purè mala ſunt, & noſtra ſunt, bona a. nec purè bona, nec noſtra ſunt.* Egid. Rom. in hexaem lib.2.c.22. *Omnia opera bona ſunt, opera ipſius Dei juxta illud: Omnia opera noſtra operatus es Domine.* Eſa.26. *Nam ſecundum Apoſtolum, non ſufficiẽtes ſumus cogitare aliq; ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficiẽtia noſtra à Deo eſt. Opera itaq; noſtra bona nõ debent appropriari nobis, & nõ ſunt propria nobis, ſed magis ipſius Dei.* Bellarm. excipit lib.5. de Juſt. cap.5. *Merita noſtra eſſe quidem Dei dona, & quamvis in opere bono, quod nos Deo juvante facimus, nihil ſit noſtrum, quod non ſit Dei, neq; aliquid ſit Dei, quod non ſit noſtrum, ſed totum faciat Deus & totum faciat homo: tamen rationem, ani dignum ſit dignum vita æterna, totam pendere à gratia.* Coſterus in Enchir. c.7. ſolut.2. object. ſic procedit: *Sic ut ſi quis vir dives cuipiam pauperi exiguo precio inſignem & amplam domum vendat, eidemq; ad ſolutionem donet gratis pecuniam, verè dici poteſt, domum donaſſe, cujus precium dedit atq; etiam vendidit, quia propter precium dedit: ita Deus vitam æternam & reddit in mercedem bonorũ operum, quia dat propter bona opera & donat gratis, quia dat ipſi bona opera.* Reſp. Acceptamus, quòd concedunt bona opera eſſe Dei per Spiritum ſanctum in nobis operantis dona, ex eo enim immotâ conſequẽtiâ infertur, quòd non poſſint eſſe merita propriè ſic dicta. Quod enim additur, vitam æternam ex gratia dari, quia opera, quæ ſunt merita vitæ æternæ, ex gratia oriuntur: Itemque vitam æternam eſſe ſimul gratuitum donum & meritum bonorum operum, id ſuperiùs diſcuſſum fuit. Certè nemo ſanæ mentis dixerit, eam eſſe venditionem propriè ſic dictam, quando exiguo precio ab ipſo divite pauperi donato domus quædam emitur, ſed eſt donatio domus non quidem immediata, tamen mediata: ac ſi vel maximè detur intercedere quandam emtionem καταχρηστικῶς ſic dictam, nondum tamen evictum eſt, eandem eſſe rationem vitæ æternæ, eam enim propter opera noſtra nobis dari ex Scripturis demon-

demonſtrari nequit. Quod Bellarminus ſcribit, *bonum opus totum eſſe Dei ac totum noſtrum*, id quo ſenſu aſſerat, ex tractatu de libero arbitrio diſcendum. 2. Opera noſtra bona jam ante multis nominibus Deo ſunt debita jure creationis, conſervationis, dominii, redemtionis, ſanctificationis &c. Imò quicquid agimus, non eſt totum id, quod debemus, ſed noſtri erga Deum officii, pars duntaxat quædam: proinde *ſi vel maximè omnia, quæ præcepta nobis ſunt, faceremus, tamen dicendum nobis foret, quod ſimus ſervi inutiles.* Luc. 17. v. 10. Ergo cum opera noſtra ſint jam antè Deo debita, merces non redditur illis ex debito. Si opera ſunt debita, merces eſt indebita: Si merces eſt debita, opera ſunt indebita. 3. Opera noſtra nullam utilitatem Deo afferunt Job. 22. v. 2. *Nunquid Deo proderit vir? Sed proderit ſibi ipſi intelligens?* verſ. 3. *Nunquid voluntas omnipotentis* (Schaddai, i. e. Dei ad omnia ſibi ipſi ſufficientis) *quod juſtificeris, & nunquid utilitas ei, quod perfectas vias tuas?* ** Job. 35. v. 7. *Si juſtè egeris, quid donabis ei aut quid de manu tua accipiet.* ** Pſ. 50. v. 12. *Si eſuriero, nō dicam tibi, quia orbis meus eſt & plenitudo ejus* (non indiget Deus ſacrificiis populi ſui: ergò nec aliis operibus noſtris) Iren. lib. 4. cap. 28. in principio. *Non noſtro indigens miniſterio juſſit, ut eum ſequeremur, ſed ut nobis ipſis attribueret ſalutem. Sequen. Salvatorem participare eſt ſalutem, & ſequi lumen participare eſt lumen; qui autem in lumine ſunt, nō ſibi ipſi lumen illuminant, ſed illuminantur & illuſtrantur ab eo, ipſi quidem ei nihil præſtantes, beneficium autem percipientes illuminantur à lumine.* Proſper. in ſent. Auguſt. *Nihil Deus jubet, quod ſibi proſit, ſed illi cui jubet, ideo verus eſt Dominus, quia ſervo non indiget, ſed quo ſervus indiget.* Ludov. Vives in 19. Aug. de civ. Dei. c. 23. *Nihil nos Deo damus, cùm rectè vivimus, neq; ipſe major aut beatior fit, ſed benè nobiſcum agatur: ita non nobis debetur gratia, quod boni ſumus, ſed eam nos potius Deo debemus, cujus beneficio ſumus boni.* 4. Nulla eſt æqualitas inter opera noſtra & vitam æternam, quæ eſt bonum infinitum: *Paſſiones non ſunt condignæ* (τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ οὐκ ἄξια) *ad futuram gloriam.* Rom. 8. v. 18. Ergo nec opera ſunt condigna. Excipient fortaſſis, *bona opera eſſe quidem debita, nec Deo afferre quoddam commodum, nihilo tamen minus eſſe meritoria, quia Deus propter opera vitam æternam reddere promiſit*, ſed ſi vel maximè daretur, vitam æternam propter opera reddi (quod ipſum μίγα λίαν αἴτημα) nondum tamen poſſet dici, bona opera eſſe vitæ æternæ ex condigno meritoria propter defectum proprietatum, quæ ad merita propriè ſic dicta requiruntur. Primo homini pro ſancto erga Deum obſequio & pro perſeverantia in operibus bonis vitæ æternæ poſſeſſio eſſet reddita, interim tamen ſi propriè & accurratè loqui velimus, illa primi hominis obœdientia non fuiſſet vitæ æternæ meritoria, cùm fuerit jam antè debita, cùm nihil commodi ex ea Deo acceſſerit, cùm nulla inter obœdientiam temporalem & æternam beatitudinem proportio intercedat. Quæ ergo præſumptuoſa audacia eſt, homini poſt lapſum, qui renovatus quidem Dei Spiritu, interim tamen ex parte adhuc carnalis eſt & ſub peccatum venundatus, hoc aſſcribere, quod ne quidem in ſtatu integritatis ipſi competeret?

7. *Non poſſumus ſufficientes*

103. 7. Non poſſumus ſufficientes Deo referre gratias pro beneficiis acceptis. Ergo non poſſumus nova beneficia noſtris operibus promereri. Ratio conſequentiæ eſt manifeſta, quomodo enim ad nova beneficia obſtringeretur, cui præcedentia non ſunt compenſata? Antecedens Scripturæ & omnium piorum teſtimonium eſt veriſſimum. Pſalm. 116. verſ. 11. *Quid retribuam Domino pro omnibus retributionibus ejus ſuper me?* verſ. 12. *Calicem ſalutaris accipiam & in nomine Domini invocabo,* (non poſſum cō digna reddere obſequia pro beneficiis mihi præſtitis, interim tamen voluntati ejus ex grato corde me ſubjiciam, impoſitam crucem patienter feram, & conſtanter ipſi adhærebo) dedit nobis Deus animam, dedit corpus, dedit omnes animæ & corporis vires, quicquid ergo poſſumus, quicquid agimus, illud ad reddendas Deo gratias obſtrictum atque obæratum. Roman. 11. verſ. 35. *Quis prior ipſi* (Deo) *dedit & retribuetur illi?* verſ. 36. *quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia* (nihil quicquā ab homine proficiſci poteſt, quod ad debitam retributionem Deum obliget, quia omnia ſunt ab ipſo.) ** Ezechias propter oſtentatas opes terrenas reprehenditur & Deum credamus ferre poſſe, ut ſpirituales operum divitias jactitemus? **

gratias Deo reddere pro beneficiis acceptis.

8. *Non poſſumus noſtris operibus promereri panem quotidianum.*

104. 8. Non poſſumus noſtris operibus promereri panem quotidianum. Ergò multò minus vitam æternam. Antecedens patet ex Oratione Dominica, in qua ex Chriſti inſtitutione petimus: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Matth. 6. verſ. 11. quibus verbis fatemur, unamquamque panis buccellam eſſe purum putum Dei donum precibus ab ipſo emendicandum: quæ ergo inſania eſt, dicere nos operibus noſtris regnum cœlorum mereri, quibus ne fruſtulum quidem panis debetur? Cumque panis quotidiani nomine omnis generis corporalia beneficia ad hanc vitam neceſſaria intelligantur, ideò huc referendum eſt, quod Patriarcha Jacobus in conſideratione beneficiorum corporalium ſibi à Deo abundantiſſimè præſtitorum exclamat Geneſ. 32. verſ. 10. *Minor ſum cunctis miſerationibus tuis & omni veritate, quam feciſti cum ſervo tuo Domine, quia in baculo meo tranſivi hunc Jordanem, & nunc habeo duas turmas:* Item quòd Regius Propheta accipiens promiſſum de Meſſia præteritis beneficiis ſibi jamdum præſtitis ſe indignum eſſe agnoſcit. 2. Samuel. 7. verſ. 18. *Quis ego Domine Deus & quæ eſt domus mea, quia adduxiſti me uſq; huc?* verſ. 19. *Et parum fuit adhuc iſtud in oculis tuis Domine Deus, & locutus es etiam ad domum ſervi tui in longinquum.* Denique quod Daniel liberationem ex captivitate orans, dicit cap. 9. v. 18. *Non in juſtificationibus noſtris proſternimus preces noſtras, ſed in miſerationibus tuis magnis.*

9. *Electi non agnoſcunt opera ſua eſſe meritoria.*

105. 9. Electorum de bonis ſuis operibus judicium eſt veriſſimum ac certiſſimum. At illi in noviſſimo die ad vitæ æternæ poſſeſſionem vocati nolunt agnoſcere opera ſua, quaſi ob ea vel in vitam æternam intromittendi, vel gloria illius vitæ æternæ coronandi ſint. Matth. 25. verſic. 37. *Tunc reſpondebunt juſti dicentes: quando te vidimus eſurientem, & pavimus? ſitientem, & potum tibi dedimus?* &c. Quod Chriſtus ſubjicit verſ. 40. *Amen dico vobis, quicquid feciſtis uni de fratribus meis minimis, id mihi feciſtis,* nequaquam hunc habet ſenſum, quòd bona opera piorum ſint ex condigno vitæ æternæ meritoria, ſed quòd Chriſtus ſibi ipſi præſtitum

esse reputabit, quicquid ex vera fide & charitate indigenti proximo præstitum, atq; illud temporalibus & æternis præmiis ex gratia remuneraturus sit. Apoc.4.v.10. *Procidunt viginti quatuor seniores coram sede lente in throno, adorant viventem in secula, ac mittunt coronas suas ante thronum dicentes.* v.11. *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam & honorem & virtutem &c.* Agnoscunt ergò non suâ dignitate, sed Dei dignatione & donatione coronam gloriæ sibi obtigisse.

10. Bona opera non sunt intentione mercedis facienda.

406. 10. Si bona opera essent vitæ æternæ meritoria ex condigno, fiducia cordis in ea collocari, atque intentione vitam æternam per eam promerendi fieri possent. Consequens adversatur Scripturis, quæ in solum Deum & Filiũ ejus Jesum Christum omnem cordis fiduciam collocare jubent, ac veram charitatem non esse mercenariam testantur. Ergo & antecedens. Sed enim cum peculiaribus duobus capitibus de hoc argumento Bellarminus agat, idcò tantùm attingere illud hoc loco volumus, paulò post uberiùs de eo tractaturi. Accedimus igitur ad testimonia veterum, etsi enim nomen Meriti in scriptis eorum sæpiùs occurrit, tamen longè alio sensu id usurpant, quàm Scholastici & Scriptores Pontificii, ut suo loco manifestum fiet. Porrò præter illa veterum testimonia, quibus negant operum perfectionem & perfectam legis impletionem, contrà verò nos solâ fide justificari & concupiscentiam in renatis adhuc reliquam, peccatũ esse asserunt, peculiariter huc referenda sunt sequentia dicta. In fragmentis Apostolorum editis à St. Prætorio & Petro tribuitur. q. *Id dulcissimis lachrymis & altis suspiriis amantissimum suum Jesum prosecutus, ad Nicetam quendam dixerit: Non vi, nec munere hominum, nec merito operum, sed solâ Dei liberalitate salus acquiritur per fidem Jesu.* Justinus in Dial. cum Tryphone p.257. & 258. *Illud quod dixit, Deus meus es tu, ne desciscas à me, docentis est verbum, in Deo, qui omnia condidit, ab omnibus spem collocandam & apud illum solum salutem & opem quærendam, neq; opinionem eam concipiendam, propter genus, aut opes, aut potentiam, aut sapientiam salutem contingere posse &c. Nam si Filius Dei, neque eo, q; Filius est, neq; quia fortis, neq; quia sapiens, & præterea neq; eo quod immunis à peccato est, absq; Deo se salvari posse manifestè dicit, quonã modo vos, aut aliquẽ salutem extra spem ejusmodi expectãtes, non existimemini vos ipsos seducere?* in Epist. ad Diognetum p. 386. *Cum manifestum fecissemus, non posse ex eo, q; in nobis situm, in regnum Dei ingredi, per potentiam Dei id nobis datum* ἐλεγχθέντες ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων ἀνάξιοι ζωῆς τυγχάνειν ὑπάρξαντες τοῦ θεοῦ χρηστότητι ἀξιωθῶμεν. Irenæus l.2.c.64.p.164.edit. Gall. *Propheticum Spiritum de salvando homine sic ait: Vitam petisti à te & tribuisti ei longitudinem dierum in seculum seculi, tanquam Patre omnium donante & in seculũ seculi perseverantiam his qui salvi sunt. Non n. ex nobis, neq; ex nostra Natura vita est, sed secundum gratiam Dei datur, & ideò qui servaverit datum vitæ & gratias egerit ei, qui præstitit, accipiet & in seculum seculi longitudinem dierum. Qui autem abjecerit eam & ingratus extiterit factori ob hoc quod factus est, & non cognoverit eum, qui præstat, ipse se privat in seculum seculi perseverantiâ.* lib.3.c.22.p. 214. *Paulus infirmitatem hominis annuncians ait; Scio enim, quoniam non habitat in carne mea bonum, significans quoniam non à nobis, sed à Deo est bonũ salutis nostræ: & iterum miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? deinde infert liberatorem, gratia Domini nostri Jesu.* C.l.5.c.4.p.319. *Deus huic mortali immortalitatem circumdat, & corruptibili incorruptibilitatẽ gratuitò donat, quoniam virtus Dei in infirmitate perficitur, ut non q. ex nobis ipsis habentes vitam inflemur aliquando & extollamur adversus Deum ingratam mentem accipientes, experimento autem discentes, quoniam ex illius magnitudine & non ex nostra Natura habemus in æternum perseverantiã.* Orig. tr.8.in Matt. part. 2.p.71. *Forsan & propter eum qui dixit: Quid boni faciam ut habeam vitam æternam, hoc Christus respondit ad eum: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi unus Deus, ut illud confirmet, q; alibi dicit: cùm omnia feceritis, quæ præcepta sunt vobis, debetis dicere, servi inutiles sumus, q; debuimus facere, fecimus. Nam etsi omnia fecerimus, quæ præcepta sunt nobis, nec sic, quantũ ad hæc verba, bonum aliquid fecimus. Nec n. si vere bona essent, quæ facimus, scriptũ fuisset, q: facientes ea dicamus nos esse inutiles servos, si proprie conveniret hominib. appellatio bonitatis &c.* (si in comparatione ad vitam æternã bonum nostrum non est verè bonum, quantò minus erit ejusd. meritorium) l.3.in Epist. Rom.c.3.p.505. *Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini Jesu Christi, &c. Vides Apostolũ gloriantem, non super justitia sua, neq; super castitate, neque super sapientia, neq; super cæteris virtutib. vel actib. suis, sed apertissime pronunciantẽ & dicentem: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Et sic exclusa est Judaica gloriatio, non per legem operũ, sed per legẽ fidei, quæ est in Christo Jesu, in cujus cruce gloriatur Apostolus. Quis n. rectè gloriabitur vel super castitate sua, cùm scriptum legat: qui aspexerit mulierem ad concupiscendã eam, jam mœchatus est eam in corde suo? unde & Propheta dicit, Quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur super sapientia sua, cùm scriptum videat, quia mundus per sapientiam non cognovit Deũ &c. Quis autem vel super justitia sua gloriabitur, cùm audiat Deum super Prophetã dicentem: quæ omnis justitia vestra sicut pannus mulieris menstruatæ! sola igitur justa gloriatio est in fide crucis Christi, quæ excludit omnem illã gloriationem, quæ descendit ex operibus legis* l.4.in c.4.Rom.p.509. exponens locũ: *Ei qui operatur, merces nõ imputatur secundũ gratiam, sed secundũ debitum:* Ego (inquit) *cùm considero sermonis eminentiam, quod dicit operanti debitum reddi, vix mihi suadeo, quod possit illum opus esse, q; ex debito remunerationẽ Dei deposcat, cùm et hoc ipsum cùm agere aliquid possumus vel cogitare vel proloqui, ipsius dono & largitione faciamus. Quod ergo erit debitum illius, cujus gratia nos præcessit? Et sic videndum magis est, ne fortè q; dixit: ei q. qui operatur merces secundum debitũ reputatur, sinistris magis operis intelligendum sit debitum. Debita n. peccata dicit in divinis voluminib. frequenter invenies &c. Unde Apostolus alio in loco. Stipẽdia, inquit, peccati mors, & non addit ut similiter diceret, stipendia justitiæ vita æterna, sed ait: gratia q. Dei vita æterna, ut stipendium, quod utiq; debito & mercedi simile est, retributionẽ pœnæ esse doceret & mortis, vitam q. æternam solis gratia cõsignaret.* Cyprian. Epist. 99. *Remunerat in nobis Deus, q; ipse præstitit; & honorat, q; ipse perfecit.* Hilar. enarr. in Ps. 51. circa fin. p. 367. *Spes in misericordia Dei in seculum, & in seculũ seculi est. Non n. ipsa illa justitiæ opera sufficient ad perfectæ beatitudinis meritum, nisi misericordia Dei etiam in hac justitiæ voluntate humanarum demunerationum & motuum vitia non reputet. Hinc illud*

illud Propheta dictum eſt, melior eſt miſericordia tua ſuper vitam, quia quamvis probabilis per juſtitiæ operationem vita juſtorum ſit, tamen per miſericordiam Dei plus meriti conſequetur. Ex hac enim vita in vitam proficit æternam & operationum juſtitiæ voluntatem in tantum miſericordia Dei numeratur, ut miſerans æternitatis quoq; ſuæ juſtum quemq; tribuat eſſe participem. Idcirco in ſeculum, & in ſeculum ſeculi miſericordia ſpes eſt. (Bellarm. 5. de juſtif. c. 6. excipit: Hilarium hoc ſolum velle, quod bonis meritis peccata venialia, quæ miſericordia & remiſſione indigent, admiſceantur: Reſp. benè eſt, ergo propter peccata illa venialia admixta, non erunt merita propriè ſic dicta, nec vita æterna operibus dabitur tanquam merces ex juſtitiæ debito, ſed ex gratuito promiſſionis dono) Idem in Pſ. 66. in princ. p. 424. ſecundum doctrinæ ordinem primum miſericordia Dei poſcitur. Ex copia enim bonitatis ſuæ miſericordiam in peccatorum remiſſionem largitur, & remiſſio peccatorum non probitatis eſt meritum, ſed ſpontaneæ indulgentiæ voluntas ex bonitatis divitiis ad miſerandi munus exuberans. (Notet hoc Bellarm. qui præcedente cap. diſputat, miſericordiam Dei, qua peccata venialia remittuntur, deberi bonis meritis ſanctorum) in Pſ. 129. p. 464. Mercedem nõ operis ſed miſericordiæ, unaec. hora operarii conſequentur, &c. Beatus quidem qui à mane uſque in noctem laborans, pactum denarium tanquam debitum poſtulat, ſed quia bonus eſt Dominus, quia miſericors eſt, ſi eremus in eum, ut undec. licet hora operaris diurni laboris denarium conſequamur, per Dominum noſtrum I. C. in Pſ. 143. ſuper verba: Domine quid eſt homo, quia innotuiſti ei? aut filius hominis, quia deputas eum? Confeſſio iſta pulcerrima eſt, ut indignum ſe tanto munere homo arbitretur: Et cùm ſe indignum conſtituerit, gratiam ejus, qui ſibi hæc largiatur, extollat. Quid n. eſt meritum hominis, ut ei ſe cognoſcibilem Deus præſtet? ut cognoſcibilis Natura cognitioni noſtræ ſe ſubmittat, aut quæ dignitas eſt filij hominis, ut deputetur? deputatur a. quicquid de eo, in quo eſt, in aliud deſtinatur. Can. 20. in Matth. p. 305. Debitum erat per orbem terrarum Evangelium prædicari, & gentes fidei juſtificatione ſalvari. Hi igitur mittuntur ad vineam, & cũ ſero eſſe cœpiſſet, donum conſtituitur in totius diei labore mercedis primi operarii horâ veſperi conſequuntur. Merces quidem ex dono nulla eſt, quia debetur ex opere, ſed gratuitam Deus omnibus ex fidei juſtificatione donavit, &c. Macarius hom. 15. p. 212. Signum Chriſtianiſmi eſt, ſi vel univerſos theſauros Regis poſſideat, eos occultare ac ubiq; dicere: theſaurus non eſt meus, ſed alius eum apud me depoſuit, ego n. mendicus ſum, & quando ei placuerit, repetet eum à me. p. 213. Qui ejuſmodi ſunt, quanto majorem adhibuerint operam proficiendi & creſcendi, tanto ſe pauperiores reputant, tanquam egentes & nihil poſſidentes: hoc n. dicunt, non ſum dignus, ut ſol radius ſuis me illuminet. Homil. 37. p. 448. Non proprium opus ſalvat hominem, ſed qui operandi facultatẽ largitur: ſi ergo quis ſtigmata Domini perfert, ne exiſtimet aliquid eſſe, licet quidvis fecerit, vel etiam q ſummo amore atque animi conatu operi producendo incubuerit. Ne igitur exiſtimes, te in virtute prevenisſe Dominum ſecundum eum qui dicit, ipſe eſt qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. p. 206. De munere quod Chriſtiani hereditario jure poſſeſſuri ſunt, rectè hoc quis dicere poſſit, ſi quis q ex quo creatus eſt Adam uſq; ad conſummationem mundi dimicaret contra Satanam, & ſuſtineret afflictiones, nihil magni perageret reſpectu gloriæ, quam conſecuturus eſt, regnabit n. in infinita ſecula una cum Chriſto. Baſilius in Pſal. 32. tom 1. p. 254. Is ſperat in Dei miſericordia, qui non propriis virtutibus aut propria fortitudini confidit, neque ex operibus ſe juſtificari exiſtimat, ſed tantum in ejus miſericordia ſpem collocans. illud Propheticũ tenet: Ecce Dominus & merces ejus parata, reddere unicuique ſecundum opera ejus & perpendit opera ſua mala, adeoq; & ſupplicium timet, & minas Dei horret. Ad hoc vero ne abſorbeatur à triſtitia, ſi ſe bona eſt, ad miſerationes & benevolentiam Dei reſpiciens, &c. in Pſ. 114. circa medium p. 299. Manet requies ſempiterna illos, qui in hac vita legitimè certaverint, non tanquam debitum operib. redditum, ſed ob munificentiſſimi Dei gratiam, in quo ſperaverunt exhibita. (Bellarm. excipit. 1. in Græco ſic haberi, οὐ κατ' ὀφείλημα τῶν ἔργων δοτὸν ἀπολαμβάνομεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν μεγαλοδωρεὰν θεοῦ, ut ſit ſenſus, vitam æternam dari non ſecundum debitum operum, ſed ſecundum debitum Dei munificentiſſimi. Reſp. benè eſt, ſi vita æterna non datur ſecundum debitum operum, quomodo opera erunt ex condigno vitæ æternæ meritoria, idq; non ſolùm ratione pacti, ſed etiam ratione operum, ita ut in opere bono ex gratia procedente ſit quædam proportio & æqualitas ad præmium vitæ æternæ? Per debitum Dei non intelligitur debitum juſtitiæ in æqualitate, ſed debitum promiſſionis in bonitate fundatum. 2. à Baſilio excluditur ſolùm merita, quæ ſint hominis à ſe. Reſp. hoc figmentum apertiſſimus textus clariſſimè refellit, loquitur n. de factis legitimè certantium, quorũ certè facta ſive opera non ſine gratia facta ſunt. 3. Prædicari illa merita quæ ſunt ex gratia, cùm requies æterna manere dicatur legitimè certantes. Reſp. continent hæc verba deſcriptionem ſubjecti, quib. ſc. detur vita æterna, non a. cauſæ meritoriæ propter quam detur.) Elias Cretenſis in Nazianz. orat. de elect. Eulal. Debemus per miſericordiam mercedem illam intelligere, quam Deus nobis rependit. Nos n. tanquam ſervi virtutem debemus, ut optima quæq; & Deo grata tanquã debitum quoddam exolvamus & offeramus, quippe cùm nihil habeamus, quod non ab ipſo accepimus, Deus a. velut Dominus & heres noſter miſeretur, nobisq; potiùs donat quàm repẽdit. Ambroſ. l. 9. Epiſtolar. Epiſt. 71. ad Iræn. circa fin. tom. 3. p. 180. Ex præſcripto Legis omnes convincuntur & ex operib. Legis nemo juſtificatur, i. e. quia per Legem peccatũ cognoſcitur, ſed culpa non relaxatur, videbatur Lex nocuiſſe, quæ omnes fecerat peccatores, ſed veniens Dominus Ieſus peccatum omnibus quod nemo poterat evitare, donavit & chirographũ noſtrum ſui ſanguinis effuſione delevit &c. Ideo nemo glorietur in operibus, quia nemo factis ſuis juſtificatur, ſed qui juſtus eſt, donatum habet, quia per lavacrũ juſtificatus eſt. Fides ergo eſt, qua liberat per ſanguinẽ Chriſti, quia beatus ille cui peccatũ remittitur & venia donatur. (Si operib. legis nemo juſtificatur, multò minus cœlũ promerebitur; oſtendimus a. ſuo loco per opera legis in univerſum omnia opera intelligenda eſſe, quib. in univerſum omnibus juſtificationẽ h. l. detrahi ex oppoſitione fidei & operum, uti ct. ex definitione juſtificationis per remiſſionem peccatorũ manifeſtum eſt) l. 1. de Jacob. & vita beata c. 6. in principio tom. 4. p. 290. Sed & illud mihi prodeſt, quod non juſtificamur ex operib. legis. Non habeo igitur, unde gloriari ex operib. meis poſſim, non habeo unde me jactẽ, & ideò gloriabor in Chriſto. Non gloriabor, quia juſtus ſum. ſed gloriabor, quia

quia redemtus ſum. Gloriabor, non quia vacuus peccatis ſum, ſed quia remiſſa mihi ſunt peccata. Non gloriabor, quia profui, neq; quia profuit mihi quisquam, ſed quia pro me advocatus apud Patrem Chriſtus eſt, ſed quia pro me ſanguis Chriſti effuſus eſt. lib. de bono mortis cap. 2. de Davide verba faciens ait, *quod tanquam peregrinus ad illam Sanctorum communem omnium patriam feſtinabat, petens pro hujus commorationis inquinamento remitti ſibi peccata, priusquam diſcederet vitâ. Qui enim hic non accepit remiſſionem peccatorum, illic non erit: non erit autem, quia ad vitam æternam non potuerit pervenire, quia vita æterna remiſſio peccatorum eſt.* (Si David per remiſſionem peccatorum cõſecutus eſt vitam æternam, utiq; non per merita operum ſuorum.) Hieron. lib. 1. adv. Pelag. *In Deutronomio perſpicuè demonſtratur, non in operibus noſtris atq; juſtitia, ſed Dei miſericordiâ nos conſervari, dicente Domino per Moſen: ne dicas in corde tuo, cùm ſubverterit eos Dominus Deus à facie tua, in juſtitia mea introduxit me Dominus, ut poſſideam terram hanc, &c.* in c. 5. Rom. *Nemo ſuo merito, ſed omnes æqualiter Dei gratia ſunt ſalvati.* in Epiſt. ad Philem. *Gratia eſt, quâ nullo merito aut opere ſervamini.* Epiſt. 8. *Ubi gratia, non operum retributio, ſed donantis eſt largitas.* Auguſt. lib. de gratia & libero arbitrio c. 9. in Pſ. 70. conc. 2. ſerm. 15. de verbis Apoſt. atq; alibi paſſim *merita* excludit. Bellarmin. excipit, *ea ſolùm merita ab Auguſtino excludi, quæ ſint in nobis, ex nobis, id eſt, ſine Dei gratia, cùm alibi merita commendet.* Reſp. Quamvis Auguſtinus, ut & alii ex veteribus, bona opera renatorum καταξιωτικῶς appellet merita, quibus Deus vitam æternam ex gratia reddat, nequaquam tamen hoc vult, quòd bona renatorum opera ſint merita verè & propriè ſic dicta ex condigno & ex juſtitiæ debito vitæ æternæ meritoria, id quod ex locis compluribus manifeſtè patet, illis puta, in quibus nos gratis ſalvari pronunciat, juſtitiam noſtram imperfectionis arguit, in ſolo Chriſto juſtitiam & ſalutem quærere docet, &c. lib. 1. ad Bonifacium cap. 21. *Quantalibet virtute præditos antiquos prædices, non eos ſalvos fecit, niſi fidei Salvatoris, qui in remiſſionem peccatorum ſanguinem ſuum fudit.* l. 2. adv. duas Epiſt. Pelagian. cap. 5. *Omnium piorum ſub hoc onere corruptibilis carnis & iſtius infirmæ vitæ gementium una ſpes eſt, quod Advocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum juſtum & pium, & ipſe eſt exoratio peccatorum noſtrorum.* lib. 5. de civ. Dei cap. 18. oſtendit *non eſſe magnum quod pro dilectione æternæ patriæ Chriſtiani faciunt, cùm tanta geſſerint Romani pro humana gloria & civitate terrena.* ** libr. de gratia Chriſti contrà Pelag. lib. 2. qui eſt de peccato orig. cap. 24. *Et ipſorum enim* (piorum in V. T.) *corda eadem mundabantur Mediatoris fide & diffundebatur in eis caritas per Spiritum ſanctum, qui ubi vult, ſpirat, non merita ſequens, ſed etiam ipſa merita faciens. Non enim Dei gratia gratia erit ullo modo, niſi gratuita fuerit omni modo.* (Nomine *meritorum* non intelligit meritum propriè dictum ad meritum ex gratia, id eſt, mercedem gratiæ ſive indebitam, ut apparet ex annexa ratione.) ** in Pſalm. 43. *ſi merita noſtra aliquid facerent, ad damnationem noſtram venirent, ergò quia bonus eſt Deus, non quia meruimus, gratis ſalvi facti ſumus.* in Pſal. 62. *Deus unus vitam promittit, & non illam dat nobis quaſi propter merita noſtra, ſed propter miſericordiam ſuam.* in Pſ. 109. non longè à principio. *Fidelis Deus, qui ſe noſtrum debitorem fecit, non aliquid à nobis accipiendo, ſed tanta nobis promittendo, &c. Promiſit Deus hominib. divinitatem, mortalibus immortalitatem, peccatoribus juſtificationem, abjectis glorificationem. Quicquid promiſit, indignis promiſit, ut non ex operibus merces promitteretur, ſed gratia à nomine ſuo gratis daretur, quia & hoc ipſum, & juſtè vivit, in quãtum homo poteſt juſte vivere, non Meritis humanis, ſed beneficiis eſt divini, &c.* in Pſ. 139. circa finem. *Juſti cõfitebuntur nomini tuo; meritis ſuis nihil tribuunt, nõ tribuent totũ niſi miſericordia tua.* ſer. 3. de verb. Dom. *O magna bonitas Dei, cui cum pro conditione debeamus reddere obſequia, ut ſervi Domino, famuli Deo, ſubjecti potenti, mancipia redemtori, amicitiarum nobis præmia repromittit.* ſerm. 2. de verbis Apoſt. circa finem. *Poſt redemtionem ab omni corruptione quid reſtat niſi corona juſtitiæ? ipſa certè reſtat, ſed etiam in ipſa vel ſub ipſa non ſit caput turgidum, ut recipiat coronam. Audi, attende Pſalmum, quam nolit, corona illa turgidum caput. Cùm dixiſſet, qui redimet de corruptione vitam tuam, qui coronat te, inquit: Jam hic dicturus eras, coronat te, merita mea fatentur, virtus mea fecit hoc, debitũ redditur, non donatur. Audi potiùs Pſalmum, audi Deus quid dicat, Qui coronat te in miſeratione & miſericordia. De miſericordia te coronat, de miſeratione te coronat. Non enim dignus fuiſti quem vocaret, & vocatum juſtificaret, & juſtificatum glorificaret. Reliqua per electionem gratia ſalva facta ſunt. Si autem gratia, non ex operibus, alioquin gratia jam non eſt gratia. Nam ei qui operatur, merces non imputabitur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Apoſtolus loquitur nõ ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Te autem coronat in miſericordia & miſeratione, & ſi tua merita præceſſerunt, dicit tibi Deus, diſcute bona merita tua & videbũ, quia dona ſunt mea.* ſerm. 15. de verb. Apoſt. *Si gratia ex merito, emiſti, non gratis accepiſti. Pro nihilo inquit, ſalvos facies eos, quid eſt, pro nihilo ſalvos facies? nihil in eis invenis unde ſalvas & tamen ſalvas. Gratis das, gratis ſalvas, omnia merita præcedis, ut dona tua conſequantur merita tua. Prorſus gratis das, gratis ſalvas, qui nihil invenis unde ſalves, & multũ invenis unde damnes.* In Manual. c. 22. *Tota ſpes mea eſt in morte Domini mei. Mors ejus meritum meum, refugium meum, ſalus, vita & reſurrectio mea, meritum meum miſeratio Domini, non ſum meritis inops, quamdiu ille miſerationũ Dominus non defuerit, & ſi miſericordia Domini multa, multus ego ſum in meritis!* ** Petrus Chryſologus ſerm. 43. 83. & 116. *ſalutem, veniam & vitam nos per ſolam ſperamus gratiam.* ſerm. 114. *Chriſtus quicquid ſuarum virtutum eſt, refert ad gloriam Patris & homo cujus ſuum nihil eſt, ſibi vendicare, quod per Chriſtũ reſurrexit, elaborat.* ** Chryſ. in cap. 1. Rom. hom. 2. *Non ſudoribus & laboribus illam* (vitam æternam) *comparabis, ſed ex divino gratiæ dono, quod ex ſupernis eſt, gratis ut accipias oportet, unum hoc ſolum de tuo afferens, ut credas.* in cap. 4. Rom. *Quòd aliquis deſtitutus operibus juſtificetur per fidẽ, fortaſsè videri poteſt benè haberi, quod adornatus aliquis virtutibus & bonis operibus, non tamen illis juſtificetur, ſed ſola fide, hoc certè eſt admirabile.* Euſeb. Enuſſenus hom. 3. ad Monachos. *Totis licet animæ & corporis laboribus deſudemus, totis licet obœdientiæ viribus exercemur, nihil tamen condignũ merito pro cœleſtib. bonis compenſare & offerre valeamus.* Proſp. l. 1. de vocat. gentiũ c. 5. tom. 2. oper. Ambr. p. 13. *Vileſceret redemtio ſanguinis*

Chriſti

Christi nec misericordiæ Dei humanorum operum prærogativa succumberet, si justificatio, quæ fit per gratiam, meritis præcedentibus deberetur, ut non manus largientis, sed merces esset operantis. (Ne existimes tantummodò meritum de congruo, non autem meritum de condigno excludi, attende illis quæ sequuntur) *Deus multimoda vocationis veritatem ad unam gratiam pertinentem etiam illâ regulâ Evangelica comparationis astruxit, quâ ostendit, patremfamiliâs diverso tempore conducentem operarios vineæ sub pactione denarii, quo vita æterna significatur æqualitas, ubi sine dubio horâ undecimâ intromissi in vineam, totius diei operariis exæquati, istorum præferunt sortem, quos ad commendandam gratiæ excellentiam in defectu diei & concussione vitæ divinæ indulgentia numeravit, non laboris pretium solvens, sed divitias bonitatis suæ in eos, quos sine operibus elegit, effundens, ut etiam isti, qui in multo labore sudarunt, nec amplius quàm novissimi acceperunt, intelligant donum se gratiæ, non operum accepisse mercedem, &c.* (Bellarminus excipit *excludi merita, quæ sunt nobis à nobis, non autem merita quæ sunt nobis à gratia Dei*: at de laborantibus in vinea Domini, disertè agitur, qvos negat Prosper operum mercedem accipere, cùm denarius vitæ æternæ omnibus credentibus & in vinea laborantibus ex æqvo detur, sive parum sive multum laboraverint) lib. 2. cap. 8. *Manifestum est eos, qui salvi sunt, non merito sed gratia liberari.* Idem in carm.

Cœlestem ad patriam tendens cognosce vocantem,
Cujus provecteris si benè curru ope.
Nam si in virtute tua ad cœlestia credis
Scandere, de superis pulsus ad ima cades.

Fulgent. 1. ad Monim. pag. 21. *Ex gratia datur non solùm justificatis vita bona, sed etiam glorificatis vita æterna. Cur autem mors stipendium, vita æterna verò gratia dicitur, nisi quia illa redditur, hæc donatur.* pag. 24. *Gratia est & illa justa retributio, quâ bonus suis meliora retribuens Deus glorificaturus est justos. Et hîc enim gratia opus erit, quia ut hoc mereantur, ipse præveniendo misericorditer incipit, ipse subsequendo custodit.* Ibidem. *Gratia etiam ipsa* (vita æterna) *non injustè dicitur, quia non solùm donis suis Deus dona sua reddit, sed quia tantum etiam ibi gratia divinæ retributionis exuberat, ut incomparabiliter atque ineffabiliter omne meritum quantumvis bona & ex Deo data humana voluntatis atque operationis excedat.* Gregor. lib. 9. moral. cap. 14. *Si opus virtutis exercuero, ad vitam non ex meritis, sed ex venia convalesco.* (Repetit Bellarminus *intelligendum hoc esse de meritis quæ propriis viribus acquisita sunt*, atqui de renato Gregorius loquitur, ac negat se, in medio licet cursu bonorum operum constitutum ex meritis ad vitam convalescere; indigere autem veniâ, perinde ut Apostolus Abrahamum etiam renatum operibus justificatum esse negat, quin potiùs remissione peccatorum indiguisse) hom. 7. in Ezech. *Justus advocatus noster justos nos defendet in judicio, quia & nos ipsos cognoscimus & accusamus injustos: non ergò in fletibus nostris, non in actibus nostris, sed in advocati nostri allegatione confidamus.* Beda in Psal. 23. *Accipiet benedictionem, id est, multiplicationem à Domino, hanc scilicet, ut in præsenti benè promereatur, & in futuro benè remuneretur, & hoc non ex meritis, sed ex sola gratia.* In Psal. 31. *Instruit* (Psalmista) *ut nemo vel libertatem arbitrii, vel merita sua sufficere sibi ad beatitudinem credat, sed solâ Dei gratiâ se salvari posse intelligat.* in Psalm. 77. *tantum sperent in justitia Dei, quia per justitiam factorum nullus salvabitur, sed per solam justitiam fidei.* Haymo in Psalm. 131. *Nullus de meritis suis præsumat, sed omnem salvationem ex Christi meritis expectet.* in cap. 6. Mich. *Nos agentes pœnitentiam sciamus, nihil nos dignum dare posse ad placandum Deum, sed solummodò in sanguine immaculati & singularis Agni nos posse salvari.* in cap. 20. Matth. *Vita æterna nulli per debitum redditur, sed per gratuitam misericordiam.* Carolus Magnus lib. 1. de Imaginibus cap. 15. *Propitiatorium superponitur, quia scilicet legalibus sive Evangelicis præceptis, quæ in eo fundata sunt, supereminet misericordia ejusdem Mediatoris, per quam non ex operibus legis quæ fecimus nos neque volentes neq; currentes, sed ejus miseratione salvamur.* Anshelm. in lib. de mensur. crucis lit. B. *Si homo mille annis serviret Deo etiam ferventissimè, non meretur ex condigno dimidium diem esse in regno cœlorum.* in libro Meditat. *Domine, me cui propria merita lætabilem minantur sententiam, pretiosa ad dextram tuam sedentis prolis interpellatione restaura placatus ad vitam. Quem alium enim dirigam pro me intercessorem tibi nescio, nisi hunc, qui est propeccatis nostris propitiatio, qui sedet ad dextram tuam,* &c. in lib. de miseria hominis: *Terret me vita mea, namque diligenter discussa apparet mihi aut peccatum, aut sterilitas tota, & si quis fructus in ea videtur, sic est aut simulatum, aut imperfectum, aut aliquo modo corruptum, ut possit aut non placere, aut displicere Deo. Certè tota aut in peccato & damnabilis, aut infructuosa & contemptibilis. Sed quid separo infructuosum à damnabili, utique si est infructuosa, damnabilis est; omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur & in ignem mittetur; tædet animam meam vitæ meæ, vivere erubesco, mori pertimesco,* &c. *O lignum aridum & inutile æternis ignibus dignum, quid respondebis in illa die, cùm exigetur à te usque ad illum oculis omne tempus vivendi tibi impensum, qualiter fuerit expensum? O angustia, hinc erunt peccata accusantia, inde terrens justitia,* &c. Vide ibid. reliqua dulcissimis sententiis referta. Rupert in Soph. l. 2. c. 3. *Magniloqui veraciter dicuntur, & sunt qui semetipsis tanquam justis confidunt & de operibus legis præsumunt: ita pauperes & egeni rectè dicuntur & sunt, qui se peccatores esse cognoscunt & non nisi per fidem Jesu Christi justificari se sentiunt.* In Johannem lib. 1. cap. 1. *Accepimus gratiam pro gratia, scilicet gratiam æternæ salutis pro gratia fidei præsentis, ad quam nos gratis, id est, nullis præcedentib. meritis per prædicatores suos ipse vocavit & gratuita peccatorum remissione justificavit.* Ibidem: *Per gratiam solam ad regnum cœlorum ducimur, quod nullis operum nostrorum meritis comparare possumus.* Honorius Augustod. in Psal. 5. *Fideles sunt misericordiâ tuâ, id est, non eorum merito, sed tuâ gratiâ salvati.* in Dial. de prædest. & lib. arbit. *Regnum cœlorum non secundum merita, sed secundum gratiam datur. Quid enim meretur, nisi malum vel pro merito expectat quis à Deo præmium?* Bernhard. serm. 1. de annunc. col. 106. *Non talia sunt hominum merita, ut propter ea vita æterna debeatur ex jure, aut Deus injuriam alicui faceret, nisi eam donaret. Nam ut taceam, quod merita omnia Dei dona sunt, & sic homo magis propter ista Deo debitor est, quæ Deus homini, quid sunt merita omnia ad tantam gloriam?* serm. 15. in Psal. Qui habitat: *totum hominis meritum est, si totam*

ſpem ſuam ponat in eo, qui totum hominem ſalvum facit. ſerm. 61. in Cant. *Meritum meum miſeratio Domini.* lib. 1. ipſius vitæ c. 13. *Fateor, non ſum dignus ego, nec propriis meritis poſſum regnum obtinere cœlorum; caterum Dominus meus duplici jure illud poſſidet, hæreditate Patris, & merito paſſionis, altero ipſe contentus, alterum mihi donat.* (Excipit Bellarminus, Bernhardum hoc tantum velle 1. *quod vita æterna non debeatur meritis ex jure abſolutè, quia merita præſupponunt & gratiam & promiſſionem; præſuppoſitâ autem gratiâ & promiſſione deberi ex jure.* 2. *quod merita noſtra non ſint ex nobis, ſed ex Dei miſericordia.* 3. *quod fortaſſis tum ex humilitate, qua propria merita ignorat, tum ex incertitudine propriæ gratiæ prudenter non confiſus fuerit in meritis ſuis, ſed in ſola miſericordia Domini.* At hæc omnia nondum ſatisfaciunt Bernhardi dictis; allegat ſanè hanc unam cauſam, quòd meritis non debeatur vita æterna ex jure, quia ſcilicet ipſa merita naſcuntur ex gratia; ſed præterea etiam hanc allegat, quòd meritorum ad gloriam vitæ æternæ null. ſit proportio. Loquitur etiam de ſe renato, proinde non de operibus ex ſolis liberi arbitrii viribus, ſed ex gratia factis intelligenda ipſius dicta. Loquitur ex vera humilitate merita ignorante, ſed non ſolùm ex humilitate, ſed etiam ex veritate; nec de miſericordia Dei in Chriſto nobis propoſita dubitat, ſed abjectâ omni in merita propria & dignitatem ſuam fiduciâ in unico Chriſti merito fide firmâ acquieſcit, id quod ex aliis locis eſt clariſſimum) ſerm. 1. in annunc. col 106. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, non quidem tale teſtimonium, quale ſuperbus ille Phariſæus habebat, qui ſeductâ & ſeductrice cogitatione teſtimonium de ſeipſo perhibebat, & teſtimonium ejus non erat verum, ſed cùm Spiritus ipſe teſtimonium perhibet Spiritui noſtro. Porrò hoc teſtimonium in tribus conſiſtere credo. Neceſſe eſt enim primò omnium credere, quod remiſſionem peccatorum habere non poſſis, niſi per indulgentiam Dei: deinde quòd nihil prorſus habere queas operis boni, niſi & hoc dederit ipſe: poſtremo quòd æternam vitam nullis poteris operibus promereri, niſi gratis detur & illa. Quis enim poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, &c. de vita æterna ſcimus, quòd non ſint condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, nec ſi unus omnes ſuſtineat.* ſerm. de nativit. Mariæ col. 213. *Quæramus gratiam, ſed gratiam apud Deum, &c. quærant alii meritum, nos invenire gratiam ſtudeamus: Conſulite conſcientias veſtras & videte, ubi abundavit delictum, ſuperabundet & gratia. Maria non prætendit meritum, ſed gratiam quærit.* in feſto omnium Sanctorum ſerm. 1. col. 224. *Quid poteſt eſſe omnis noſtra juſtitia coram Deo? nonne juxta Prophetam velut pannus menſtruata reputabitur? & ſi diſtrictè judicetur, injuſta invenietur omnis juſtitia noſtra & minus habens? Quid ergò de peccatis erit, quando ne ipſa quidem pro ſe poterit reſpondere juſtitia? propterea obnixè cum Propheta clamantes: Non intres in judicium cum ſervo tuo Domine, totâ humilitate ad miſericordiam recurramus, quæ ſola poteſt ſalvare animas noſtras.* in Pſalm. qui habitat, ſerm. 9. col. 303. *Tu Domine es ſpes mea, hæc una mihi omnium promiſſionum cauſa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, ſuſtinere ſe jactet pondus diei & æſtus, jejunare bis in Sabbatho dicat, poſtremò non eſſe ſicut cæteros homines glorietur, mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam. Sperent in aliis alii &c. propter te omnia detrimenta feci & ut ſtercora arbitror, quoniam tu Domine es ſpes mea &c. planè non derelinquit ſperantes in ſe, adjuvabit eos & eruet a peccatoribus & ſalvabit eos: quare? quibus meritis? audi quod ſequitur; quia ſperaverunt in eo, dulcis cauſa, attamen efficax, attamen irrefragabilis, nimirum hæc eſt juſtitia, ſed quæ ex fide eſt, non quæ ex lege.* ſerm. 10. col. 305. *Dicit fides, parata ſunt magna & inexcogitabilia bona à Deo fidelibus ſuis: dicit ſpes, mihi illa ſervantur, nam tertia quidem caritas, curro, ait, ad illa.* ſerm. 15. col. 321. *Hoc totum hominis meritum, ſi totam ſpem ſuam ponat in eo, qui totum hominem ſalvum facit.* ſerm. 14. in Cant. col. 528. *Exaggera quantumvis merita & extolle ſudores, melior eſt miſericordia Domini ſuper vitas. Fateor non ſuſtinui pondus diei & æſtus, ſed jugum ſuave & onus leve pro beneplacito patriſfamilias porto. Opus meum vix unius eſt horæ, & ſi plus, præ amore non ſentio. Judicet propriis exercitet vires, mihi probare licet, quæ ſit voluntas Domini bona & beneplacens & perfecta, ex ea ſane operis ac temporis damna mihi reſarcio: ille pacto conventionis, ego placito voluntatis inito credo &c.* ſerm. 22. in Cant. col. 555. *Paſſio tua Domine ultimum refugium, ſingulare remedium, deficiente ſapientiâ, juſtitiâ non ſufficiente, ſanctitatis ſuccumbentibus meritis illa ſecurrit. Quis enim de ſua vel ſapientia, vel juſtitia, vel ſanctitate præſumat ſufficientiam ad ſalutem, &c. niſi interpellet ſanguis tuus pro me, ſalvum me fiat.* ſerm. 61. in Cantic. col. 675. *Non pertinebat ad eum* (Cainum) *de Chriſti merito ut ſuum præſumeret, ſuum diceret, quod illius eſſet tanquam rami capitis membrum: Ego verò fidenter quod ex me mihi deeſt, uſurpo ex viſceribus Domini &c. Mea proinde meritum miſeratio Domini. Non planè ſum meritis inops, quamdiu ille miſerationum non fuerit. Quod ſi miſericordia Domini multa, multum mihi: ſi minus ego ſum in meritis, &c. Et ſi miſericordia Domini ab æterno & uſque in æternum, ego quoque miſericordias Domini in æternum cantabo. Nunquid juſtitias meas? Domine memorabor juſtitiæ tuæ ſolius: ipſa enim & mea.* ſerm. 67. in Cant. col. 696. *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi. Cur ita? nempe ut tunc magis gratiâ plenâ ſe probet, cùm totum gratia dederit & primas ſcilicet illi partes aſcribens & ultimas, alioquin quomodo gratia plena, ſi quid habuerit, quod non ſit ex gratia? non eſt quo gratia intret, ubi jam meritum occupavit. Ergò jam plena confeſſio gratia ipſius gratia plenitudinem ſignificat in anima confitentis: deeſt gratia, quicquid meritis deputas, nolo meritum, quod gratiam excludat &c. gratia reddit me mihi juſtificatum gratis & ſic liberatum à ſervitute peccati.* ſerm. 68. in Cantic. col. 698. *Nam & de meritis quid ſollicita ſit* (ECCLESIA) *cui de propoſito DEI firmior ſuppetit ſecuriorque gloriandi ratio &c. ſic non eſt quod jam quæras, quibus meritis ſperemus bona, præſertim cùm audias apud Prophetam, non propter vos, ſed propter me ego faciam, dicit DOMINUS: Sufficit ad meritum, ſcire quod non ſufficiant merita. Sed ut ad meritum ſatis de meritis non præſumere; ſic carere meritis* (OPERIBUS BONIS) *ſatis ad judicium eſt. Porrò infantium renatorum neminem carere meritis, ſed CHRISTI habere merita, quibus ſe tamen indignos reddunt, ſi ſua jungere non nequiverint, ſed neglexerint, quod quidem periculum jam adulta ætatis eſt.* ſerm. 73. in Cant. *Audi ſanctum & electum quid dicat Deo: tu, inquit, remiſi-*

remisisti impietatem peccati mei, pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Opus igitur habent & sancti pro peccatis exorare, ut de misericordia salvi fiant propriæ justitiæ non fidentes. Ier. 4. de verbis Esaiæ. *Vidi Dominum. Initium meum solius gratiæ est &c. porrò consummatio quidem & ipsa solius gratiæ est, nec est mihi in hac parte vel cum ea, sive in ea gloriari quasi coadjutor videar aut cooperator.* Tractat. de grat. & lib. arbitrio col. 1053. in princ. *Loquente me coram aliquando & Dei in me gratiam commendante, quòd scilicet ab ipsa me in bono & præventum agnoscerem, provehi sentirem & sperarem perficiendum. Quid tu ergo (ait unus ex circumstantibus) operaris, aut quid mercedis speras vel præmii, si totum facit Deus? quid enim, inquam, tu conferis? da gloriam Deo, qui gratis te prævenit, excitavit, initiavit, & vivificè de cætero, quo te probes & perceptis beneficiis non ingratum & pertinaxis idoneum. Et ego. Bonum, inquam, das confessionem, sed ejus ordinem, posse teneri, &c. ubi ergo, ait, sunt merita nostra, aut ubi est spes nostra? audi, inquam, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit, &c. Quid igitur, ait, meritis nostris nihil tribuis? breviter respondeo. Sic autem. Tolle ordinem meritis, non erit qui salvetur: tolle gratiam, non coronabitur: Opus nec sine illis, illis non prodit, uno à quo fit, altero cui fiat.* 31. & sub finem hujus tract. col. 1069. *Ita propriè ejus videntur ea, quæ dicimus nostra merita, si quæ dicuntur seminaria, caritatis incentiva, actuum præmeditationis indicia, futuræ felicitatis præfiguratiua, non tanquam remunerandi. Denique quia Augustinus, non nos justos invenit, hos & magnificum.* Rem. in Psalm. 10. *Tota fides nostra est in Christo. Fiducia nostra est ut nos justificari & salvari, ex hoc habemus, ideo refugium.* in Psalm. 27. *Revera ita habeas, ejus salvi, qui per gratiam & non ex merito.* Rudelphus in Levit. lib. 1. cap. 1. *Vix bonum opus compleri potest sine peccati alicujus admixtione, metuendum itaque est, ne dum completa devotionis remuneratio expectatur, à nobis etiam reatus admixti pœna exigatur.* ** Brigitta lib. 6. cap. 69. *Non in bonis operibus nostris debemus confidere, quæ quantumcunque magna sunt, quasi nulla reputare debemus, licet necessaria sint, sed cum humilitate sperare debemus in sola misericordia Dei.* L. 4. c. 10. *Sunt quidam, qui meritis suis obtinere credunt coelum, quibus Deus parcat à Diaboli tentationibus et occultis dispensationis suæ. Alii sunt, qui operibus suis satisfacere DEO putant pro excessibus suis, quorum omnium error omnino damnabilis est, quia etiamsi quilibet homo centies corpus suum occideret, non posset DEO unum pro mille respondere.* lib. 1. cap. 53. queritur Christus. *Sic homines per superbiam suam volunt ascendere in cœlum & non confidunt in me, sed in se, facientes voluntatem suam & meam relinquentes.* Theolog. Germanica cap. 42. *Magna est stultitia, quod homo aut creatura opinatur, se scire vel posse ipsum & præsertim si opinatur se scire aut posse aliquid bonum, quo plurimum mereri aut impetrare valeat apud Deum, Deo sit hac ratione contumelia juxta eum, qui hæc rectè intelligit.* Lyranus in exposit. Tit. 3. 4. 5. *Salus æterna excedit totaliter facultatem humanæ Naturæ propter quod non potest eam attingere, nisi ex largitate divinæ misericordiæ.* Honorius Augustodunensis Presbyter in Psal. 5. *Fideles sunt misericordiâ tuâ, id est, non suo merito, sed tuâ salvati gratia.* Dial. de prædest. & lib. arbit. *Regnum cœlorum non secundum merita, sed secundum gratiam datur. Quid enim meretur homo nisi m...um? vel pro quo merito expectat quis à Deo præmium?* Lyran. in cap. 10. Joh. *Gloria cœlestis non propriè dicitur merces, sed tantummodò largè, in quantum omne quod redditur in præmium laboris dicitur merces. Ratio autem hujus est, quia hereditas distinguitur à mercede propriè dicta, sicut filius, cui debetur hereditas, distinguitur ab operario conducticio cui debetur merces. Gloria autem cœlestis redditur fidelibus, sicut hereditas liberis propter quod non habet rationem mercedis.* **

107. Quid quòd ipsi Scholastici & Pontificii Scriptores alicubi satis modestè fatentur, quodq; in ipsis Papatus tenebris lux cœlestis hujus veritatis quibusdam, præsertim in agone mortis constitutis, affulserit. Thom. in cap. 3. Gal. *Quicunque ex operibus legis sunt, maledictioni obnoxij sunt, esse in operibus legis est in eis confidere & spem ponere.* in cap. 2. Ephes. in hæc verba: *Gratia salvati estis, non ex operibus sc. præcedentibus hoc dicimus interimus aliquando, quod salvati sumus, quoniam hoc ex gratia, secundum illud: si gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia: subdit autem rationem, quare Deus salvet homines per fidem absque meritis præcedentibus; ut ne quis glorietur in persona, sed tota gloria in Deum referatur.* lect. 1. in c. 3. Tit. *cùm dicit non ex operibus, ponit rationem salvandi, & primò excluditur ratio præsumta, secundo ostenditur ratio vera. Ratio præsumpta est, quod propter merita nostra simus salvati, quod excludit, cùm dicit: non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos.* Deuter. 9. *non propter justificationes tuas & æquitates cordis tui ingrediris, ut possideas terram, sed vera ratio est misericordia Dei.* Durandus de S. Portiano lib. 2. sent. dist. 28. q. 2. *Patet, a reddere præmiũ pro merito non pertinet ad justitiam distributivam, sed commutativam, quæ respicit æqualitatem quantitatis, quæ nullo modo est inter opus nostrum quantumcunque gratiâ informatum & gloriam, propter quod nondum apparet, qualiter possimus gloriam mereri de condigno.* Item, *tale meritum de condigno invenitur inter homines, sed non hominis ad Deum. Nullus potest reddere Deo æquivalens, dicente Philosopho 8. Ethic. Et sentire sic vel dicere oppositum est temerarium & blasphemum, propter quod si decedenti in gratia, Deus non redderet gloriam, nihil injustum faceret, & si habenti gloriam, auferret eam, non esset injustus: quinimo si quis conqueretur de hoc, posset ei dicere Deus illud Evangelium, an non licet mihi quod volo facere? an oculus tuus nequam est. quia ego bonus sum? & ille qui hoc pateretur, deberet dicere illud Iobi: Dominus dedit, Dominus abstulit, quia cùm omne bonum sit ex gratuito Dei dono, ex hoc, quod dat Deus quadam, non obligatur, ad dandum alia.* In Canone Missæ sub finẽ ita orat Sacerdos: *Intra quorũ (Sanctorum) consortium non æstimator meriti, sed veniæ largitor nos admitte per Christum, &c.* in quæ verba sic commentatur Jodoc. Clichtoveus Lutet. *Quid meriti apud Deum poterimus obtendere, cui debemus omnia? cùm feceritis, inquit, omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus. Quid nobis de bonis operib. poterimus applaudere, cùm universa nostra justitia sint quasi pannus menstruatæ ante Dominum. Nulla igitur sunt nostra in Deum merita, cui debita sunt omnia, quæ præstamus, cùm non ex nobis, sed suâ solâ bonitate, si qua bona sunt opera nostra, accepta sunt & grata, à quorum principio autore profecta sunt.* Casp. Ulenbergius in lib. de

Scholasticorum & Pontificiorum quorundam assensus.

de cauſ. Apoſtaſ. Colon. 1589. edito, cauſa 14. *Inveni librum quendam in Sacrario Parochialis Eccleſiæ noſtræ* (Colonienſis) *ſcriptum Anno ſalutis 1475. quo ſemper ab eo tempore in viſitandis & ad mortem præparandis uſi ſumus, in eo quæſtiones aliquot reperiuntur in linguam Germanicam converſæ &c. moriturus proponenda. Poſtrema inter eas hæc eſt: Credis te non poſſe ſalvari, niſi per mortem Chriſti? Reſpondet infirmus, etiam tum illi dicitur. Age ergo dum ſupereſt in te anima, in hac ſola morte fiduciam tuam conſtitue, in nulla alia re fiduciam habe, huic morti te totum committe, hac ſola te totum contege, & tuum immiſce tecum hac morte, in hac morte totum te involve. Et ſi Dominus Deus tuus voluerit te judicare, dic; Domine mortem Domini noſtri Jeſu Chriſti objicio inter me & tuum judicium &c. ſi dixerit tibi, quod meruiſti damnationem, dic, Domine mortem Domini noſtri Jeſu Chriſti obtendo inter me & mala merita mea, ipſiusque meritum offero pro merito, quod ego debuiſſem habere nec habeo, &c.* Gerſon in hortulo animæ recenſet hanc precationem morituris recitandam: *Deus meus piiſſime Pater, miſerere mei &c. Domine Paradiſum tuum poſtulo non ob valorem meorum meritorum, ſed in virtute et efficacia benedictiſſimæ tuæ paſſionis, per quam me miſerum redimere voluiſti & mihi Paradiſum precio tui ſanguinis emere dignatus es.* In officio defunctorum pro agonizantibus talis habetur precandi formula: *Domine, quando veneris judicare terram, ubi me abſcondam à vultu iræ tuæ? quia peccavi nimis in vita mea. Commiſſa mea paveſco & ante te erubeſco, dum veneris judicare, noli me condemnare, ſed ſecundum magnam miſericordiam tuam miſerere mei Deus.* In monaſterio Francilci apud Marituanos extat ſequens monumentum referente Nath. Chytræo in hodœpor. *Quæſo anima fidelis, Ah quid reſpondere velis, Chriſto venturo de cœlis, Cùm à te poſcet rationem, Ob boni omiſſionem, Et mali commiſſionem. Dies illa, dies iræ, Quam conemur prævenire, obviamque Deo ire, ſeria contritione, Gratiæ apprehenſione, vitæ emendatione. Dies iræ, dies illa, ſolvet ſæculum in favilla. Teſte David cum Sibylla: Quantus tremor eſt futurus, Quando judex eſt futurus, Cuncta ſtrictè diſcuſſurus. Tuba mirum ſpargens ſonum: Per Sepulchra regionum, Coget omnes ante thronum: Mors ſtupebit & Natura, Cùm reſurget creatura, Judicanti reſponſura. Liber ſcriptus proferetur, in quo totum continetur, unde mundus judicetur: Judex ergo cùm ſedebit, Quicquid latet apparebit, Nihil inultum remanebit. Quid ſum miſer tum dicturus, Quem patronum rogaturus, Cum nec juſtus ſit ſecurus? Rex tremendæ majeſtatis, Qui ſalvandos ſalvas gratis, Salva me fons pietatis. Recordare Jeſu pie, ne me perdas illâ die, Quod ſum cauſa tuæ viæ, Quærens me ſediſti laſſus, Redemiſti crucè paſſus, Tantus labor ne ſit caſſus. Juſte judex ultionis, donum fac remiſſionis, Ante diem rationis, Ingemiſco ut reus, Culpa rubet vultus meus, ſupplicanti parce Deus. Qui Mariam abſolviſti, Et latronem exaudiſti, Mihi quoque ſpem dediſti, Preces meæ non ſunt dignæ, Sed tu bone fac benignè, Ne perennis premar igne. Inter oves locum præſta, Et ab hœdis me ſequeſtra, Statuens me parte dextrâ, Confutatis maledictis, Flammis acribus addictis, Voca me cum benedictis. Oro ſupplex & acclinis, Cor contritum quaſi cinis, Gere curam mei finis.* Gratuitam juſtificationem & ſalvationem contra operum merita docuerunt Waldenſes, Wicleffus, Huſſus, Hieron. Pragenſis, Marſilius Patavinus. Henr. de Heuta, Wãdelinus, Joh. de Veſalia, aliiv̄é complures. Georg. Caſſand. in conſult. art. 6. *Quòd ſubjicitur, propter Dei voluntatem, non verò ut confidamus per ea juſtificationem coram Deo mereri, bona opera ex fide facienda, id recte & Eccleſiaſtica doctrina conſentaneè dicitur*, ac dicit, *exempla ſuppetere, ubi quoque Juſtificatio poſt regenerationem ſolâ fide conſtare dicitur*; poſtcà addit, *Nulla in Deum ſunt merita noſtra, cui debita ſunt omnia, quæ præſtamus &c.* dicit etiam *Proteſtantium doctrinam* (non poſſe hominem juſtificari coram Deo propriis viribus, meritis aut operib., ſed gratis per fidem) *ſemper in Eccleſia fuiſſe probatam & retentam.* Ex Adrian. de Trajecto in l. 4. ſent. hoc allegat. *Sunt merita noſtra, velut hacubus arundinem, cui, dum quis innixus fuerit, perforat manum innitentis &c. Quæ igitur poterit ex illis eſſe fiducia apud Deum, qui neminem diligit niſi ex toto corde converſum?* Vega opuſc. de merit. q. 4. p. 782. *Thomas Waldenſis ſic ſcribit: Ille eſt ſenior Theologiæ, fidelis Catholicus & ſacris Scripturis magis cõſentiens, qui merita ſimpliciter abnegat, & cum modificatione Apoſtoli & Scripturarum agnoſcat, quòd ſimpliciter nemo meretur regnũ cœlorum, ſed ex gratia Dei & voluntate largitoris. Loquitur antè Waldenſis de* Operibus Juſtificatorum. Hæc Vega. Johannem Ferum Minoritam Dominicus à Soto Hiſpanus ſexaginta ſeptem locis virgulâ cenſoriâ notat, præcipuè quòd præter aliorum ſenſum in ſuis commentariis de Juſtificatione & meritis operum locutus ſit, cum Michaël Medina Minorita Hiſpanus libro in hanc rem ſcripto tutari non eſt veritus. Sic autem ſcribit Ferus in Matt. l. 3. c. 20. v. 8. *Quod ſi aliquando mercedem audimus polliceri, ſcire debemus, non ob aliud potiſſimùm eſſe debitam, quàm ex promiſſione divina. Gratis promiſit, gratis & ex juſtitia reddit. Stigitur Dei gratiam & favorem conſervare cupis, nullam meritorum fac mentionem.* Idem ſuper verba Joh. Bapt. cujus non ſum dignus, ut ſolvã corrigiam calceamentorum, &c. *Omnem gloriam operum noſtrorum hoc verbo damnat. Si enim Johannes ſe indignum fatetur, quid tu gloriaris de meritis tuis? mera igitur gratia, mera miſericordia eſt, accepiſſe ut ſervias.* ** Idem in exegeſi in Epiſtolam ad Rom. (de cujus enarrationibus Sixt. Senenſ. l. 4. Biblioth. tit. *Joh. Ferus* ſcribit, *quod ſint pia & erudita juxta Catholicam doctrinam lucubrationes et in quibus tàm veterum quàm recentium expoſitorum labores velut in compendium redegerit & ab omnibus ferè concionatoribus ſtudiosè legãtur*) in cap. 16. *Sola fide in Chriſtum & nullis meritis noſtris juſtificamur.* in c. 3. Rom. *Blaſphemia eſt eligere opera hac ſpecie & opinione, ut per ea juſtificemur.* in cap. 1. Rom. *Paulus negat per opera nos mereri remiſſ. peccatorũ, alioquin ſi operibus meremur, jam non eſt gratia, gratia excludit merita.* In cap. 3. Roman. *Gratiæ Dei detrahunt & Chriſtum abjiciunt, adeoq; ſeipſos perdunt, qui fiduciam in opera ponũt.* **Vide Jndic. Expurgat. Hiſpanicum à fol. 123. uſq; ad fol. 135. ubi plurimas ejus generis ſententias ex Fero expungere jubent. Idem cum Fero docet Jacobus Faber Stapulenſis, de cujus commentariis in Johannem dicit Index Expurgat. Hiſpanicus: *Quoniam commodè expurgari non poſſunt, omninò expungantur.* De Gaſparo Contareno Patricio Veneto Cardinali ac Pontificis ad Comitia Ratisbonenſia An. 1541. Legato refert Flacius in præfat. libri de diſſ. Pontif. ad Senatum Venetum p. 44. quòd in pluribus capit. veram Chriſti doctrinam agnoverit, inter quæ etiam admiſerit, *vitam æternam eſſe merum*

donum

donum Dei ac ex sola gratia, favoreq; cœlestis Patris peccatoribus propter Christum contingere, nec ullo modo nulla nostra bona opera verè esse aut dici posse meritoria vitæ æternæ, id quod ex impressa ejus Epistola ad Alexandrum Farnesium Cardinalem & Nepotem Papæ cum ipso eâ de re expostulantem Anno 1563. Basileæ edita manifestè pateat. Maximilian. II. Imp. laudatiss. cùm in agone mortis constitutus esset, atque ad ipsum Episcopus Neapolitan. D. Lambertus Gruterus 12. Octobr. Anno 1576. accederet, noluit eum ad se intromitti, nisi priùs polliceretur, *se de nulla alia re verba facturum, quàm de Christi merito & sanguineo sudore.* Præstitit illud Episcopus & de Christi beneficiis elegantem & plenam consolatione habuit orationem, cumque Maximilianus interrogaretur, an in hac fide & consolatione velit ex hac vita discedere? respondit, *non aliter faciam.* Bucholz. in Chron. p. 648. August. Thuanus lib. 21. Historiarum Anno 58. pag. 428. col. 2. de Carolo V. Imper. laudatissimo referunt, quod circa vitæ finem D. Bernhardi lectione delectatus & toto pectore in Deum revolutus sic fuerit ratiocinatus; *se quidem indignum esse, qui propriis meritis regnum cœlorum obtineret, sed Dominum Deum suum, qui illud duplici jure obtineat & patris hereditate & passionis merito, altero exstentum esse, alterum sibi donare &c. propriis meritis fidere non fides sed perfidiæ esse &c. imaginem Christi crucifixi identidem in oculis, ulnis, ore & toto mente complexum, in eo solo se omnem salutis suæ spem collocare declarasse, sumptoque viatico dixisse: In me mane dulcissime Servator, ut ego in te maneam.* Vide tract. de Justif. §. 161. sub finem. ** Ernestus Archiepiscop. Magdeburgensis Saxoniæ Dux jam morti vicinus duobus Monachis Franciscanis ad lectum astantibus in salinis Saxonicis cum alter diceret. *Bono animo esto, inclyte Princeps, nos omnia non tantum nostra, sed & omnia totius Minoritarum Ordinis bona opera Tuæ Celsi. communicabimus, non est dubium, quin illis acceptis coram Dei conspectus tribunalis justus & beatus*, respondit Princeps. *Nullo modo nec meis nec vestris operibus ego confidam, sed solius Christi opera mihi sufficiunt.* Dein ich trawe/ ich begehre eyte Werck nirgend zu/ Meines Herrn Christi Wercke müssens allein thun/ darauff verlaß ich mich. ** Georgius Fabricius in supplem. Chronici Misnensis refert; *Præpositum quendam Afranum, vocato ad se suæ societatis Canonico, juvene erudito & bono, eum rogasse, ut sibi tria grata faceret, si fortè contingeret, ut in agone sibi adesset: quod cùm submissè polliceretur se facturum; primum est, inquit, ut me admoneas sudoris Christi, quem in angustia sui pectoris copiosè effudit, ne videlicet peccatorum multitudine in meo angore obruar: alterum, ut me admoneas omnium dolorum & acerbitatum, quas Christus in cruce sustinuit, ne rigorem & pœnas delictorum in mea infirmitate sentiam. Vltimum, ut verborum me admoneas, quæ locutus est Christus, quibus pro crucifigentibus se oravit & latroni promisit Paradisum, ne ipse extremo spiritu deficiam: sed ut Christus suâ caritate me recipere in manum & cœlos aperire mihi dignetur, qui meis meritis servare nequeo & cœleste regnum obtinere.* Addit Fabric. juvenem illum hæc multis hominibus retulisse, cum alacritate Præceptorem suum mori vidisse, & in pluribus postea locis inoleviſſe, ut is consolandi modus apud morientes servaretur. De pio quodã, quamvis illiterato Monacho Martino Threnzin. scribitur, quod cùm in Paulino Lipsensi Ann. 1473. lethaliter decumberet & ab Abbate suo interrogaretur, quanam in re cordis sui fiduciam in ultimo agone ponere vellet, respondent, *se quidem ἀναλφάβητον esse, nec literas nosse, sed quando fratres cæteri horas suas cantillant, aut Psalterium legunt, se interim partem aliquam ex Historia passionis Dominicæ meditari, Christo Redemtori gratias agere, & cum David dicere ex Psal. 71. Non cognovi literaturam, introibo in potentia Domini, Domine memorabor justitiæ tuæ solius.* D. Bald. in præfat. Post. ** Jacobus Sadoletus lib. 1. comment. in Epist. ad Rom. p. 11. *Spero immortalitatem consequi, quam Deus fidelibus suis proposuit, nec id tamen meritorum meorum fiducia, sed ipsius Dei clementia & bonitate adductus.* Fridericus Nausea Episcopus Viennes. Cent. 2. homil. pag. 373. & 374. *A misericordia Dei nobis est, quicquid sumus & habemus; & quicquid agimus est perinde atque signum gratitudinis.* Meingische Agenda. Anno 51. fol. 71. Es sind nicht allein deine lieber Bruder sondern auch aller Menschen Verdienst viel zuklein vnd zu gering darzu/ daß ein Mensch sich der Seeligkeit auff seine Werck vertrösten möchte. Enchir. Colon. Anno 49. edit. fol. 138. distinguit inter justitiam perfectam & imperfectã. Ludolph. Carthusiensis in medit. Vitæ Christi prolog. col 3. *Caveat prudenter fidelis peccator, ut nunquam in quocunque statu fuerit, confidentiam in meritis suis habeat, sed tanquam mendicus pauperculus omninò nudissimus ad eleemosynam Dominicam mendicandam semper vacuus accedat, hoc autem faciat, non quasi ex humilitate ficta merita sua abscondens, sed certissimè sciens, quod non justificabitur in conspectu Dei omnis vivens.* ** D. Menius in literis ad Lutherum datis commemorat, Priorẽ quendam in Cœnobio Reinhardsbronnensi lethaliter ægrotantem reliquis fratribus dixisse: *Ah premit & angustat me totus mundus, omnes creaturæ mihi sunt adversæ.* Quærentib. autem illis, quid hoc rei sit, cùm arctiore vitæ instituto reliquos superant omnes, respondit; *horum nihil coram Dei judicio subsistit, sed Christus crucifixus est Testamentum & justitia mea.* Id convenit cum responso Agathonis Eremitæ Ægyptii: *Alia Dei, alia hominum judicia*, cujus meminit Lud. Granatensis Domin. 1. post Pentec. con. 2. D. Creutzenach. multas legerat Missas, plurimùm jejunaverat, ædes sacras extruxerat; in agone mortis constitutus singula bonorum genera in memoriam sibi revocabat; animadvertẽs autem nullo horum conscientiam pacatam & quietam reddi posse, tandẽ subjiciebat: *Si nihil quicquam horum auxilio mihi esse potest, auxilietur illud: Miserere mei Domine propter dilectum Filium tuum, Mediatorem meum.* Landspergius in Ench. mil. Christ. *Non cogites te pœnitentiæ opera facturum pro peccatis tuis: hæc enim opera tua, quãtula putas sunt ad tot peccatorum acervos, omnia opera tua cogita minora, quàm ut satisfaciant pro peccatis tuis.* Sed quid multis? Bellarminus ipse l. 5. de Justific. cap. 6. sub finem scribit, *quod vera humilitas merita propria ignoret.* Gnaviter igitur arrogantes esse oportet, qui merita propria non solùm noverunt, sed etiam propugnant, quibus non immeritò occinitur illud; Patroni meritorum sunt inimici gratiæ. ** lib. 2. de grat. & lib. arbit. c. 13. §. 18. dicit, *opera esse viam perveniendi ad gloriam* (At per viam, non ut per meritum, sed ut per medium sine quo non, terminus viæ acquiritur.) lib. 2. de pœnit. cap. 12. *Meritum ex condigno sive ex justitia*

juſtitia gratiæ opponi, rectè aſſerit. At tota Scriptura clamat, vitam æternam dari ex gratia, quod Bellarminus, negare nequit, niſi velit negare, Solem lucere in meridie. Ergo agnoſcat bona opera non eſſe meritoria ex condigno vitæ æternæ.

Antitheſis adverſo-rum.

108. Cæterùm ut adverſariorum quæ ſit de meritis opinio, manifeſtiùs apparet, primùm ex Scholaſticis, deinde ex ſcriptorib. pontificiis quædam hûc referemus. Meriti nomine utuntur alias de ipſis bonis operibus, aliàs de operum præmiis. Meritum pro operibus acceptum definit Summa Angelica tit. de merito, *quod ſit actio quæ ſit, ut ei, qui agit, ſit juſtum aliquid dari.* Tale meritum plerique ſtatuunt duplex; *de congruo & condigno.* Sed Bonaventura 1. ſent. diſt. 41. q. 1. & 3. ſent. diſt. 4. art. 2. q. 2. triplex agnoſcit: Primum eſt *meritum congrui, quando quis ex actione non habet debitum recipiendi, ſed tamen illi, cui fit, decet dare: ſicut cùm homo abſtinet de peccato ſuo, licet non mereatur gratiam, tamen convenit Deo, ut faciens, quod in ſe eſt, ex ſua bonitate det. Secundum eſt meritum digni, quando juſtus rogat pro aliqua perſona, quæ eſt in peccato; dignum quippe eſt, quod juſtus exaudiatur. Tertium eſt meritum condigni, quando agens habet debitum recipiendi*, vel brevius: *Meritum congrui eſt, quando peccator facit, quod in ſe eſt & pro ſe. Meritum digni, quando juſtus operatur pro alio. Meritum condigni, quando juſtus operatur pro ſe ipſo.* Reliqui verò meritum digni referunt ad meritum congrui, ſic enim ſcribit Biel. 2. ſent. diſt. 27. q. un. art. 3. *nemo poteſt alius directè beatitudinem mereri, hoc enim reſpondet propriis operibus; poteſt tamen alteri mereri primam gratiam de congruo.* Ex quo apparet, quænam inter meritum de congruo & meritum de condigno differentia ab illis conſtituatur: illud eſt opus bonum ante gratiam; hoc verò eſt opus bonum conſequens gratiam: illud procedit ex virtute liberi arbitrii; hoc verò ex vi motionis divinæ: illud valet ad impetrandam primam gratiam; hoc verò ad augmentum gratiæ & juſtitiæ, adeoque ipſam vitam æternam: illud nititur liberalitate acceptantis; hoc verò in debito præmiantis; utrique verò commune eſſe ſtatuitur, quòd ſit actus liberè elicitus, quòd ad retributionem præmii acceptetur, & quòd inter laborem & præmium quædam ſit æqualitas. Quando autem quæritur, an vitam æternam quis poſſit mereri de congruo vel de condigno, quidam modeſtiores reſpondent *de congruo*, plerique verò *de condigno* vitam æternam nos promereri poſſe reſpondent. Thom. 2. ſent. diſt. 27. q. 3. *Quidam dicunt, quòd aliquis vitam æternam non poteſt mereri ex condigno, ſed ex congruo; alii verò dicunt, quod quis etiam ex condigno vitam æternam poſſit mereri per actus virtutum: iſti tamen, qui dicunt, nos ex condigno vitam æternam mereri poſſe, verius dicere videntur; id confirmo tali argumento. Sicut ſe habet culpa ad pœnam, ita opus virtutis ad præmium. Sed culpa ex condigno meretur pœnam æternam, Ergò actus virtutis ex condigno meretur vitam æternam.* Eodem modo ratiocinatur Bernhard. de Buſtis parte 2. Roſarii ſerm. 20. Guilielm. Altiſiodorenſis in ſumma aurea lib. 3. tract. 12. arctiùs conſtringit argumenti nervum: *Homo ex condigno malis operibus meretur mortem æternam, aliter ageret Deus injuſtè infligendo eam. At opera bona magis ſunt bona, quàm mala opera ſunt mala. Ergò multò fortiùs bonis operibus meretur vitam æternam ex condigno.* Ibidem. *Servitium gratis impenſum obligat recipientem, & hæc eſt communis animi receptio, quoniam contrarium ejus non recipit liberalitas; aliter enim facere eſt ingratitudo. Sed ſervitium impenſum Deo ex caritate eſt gratis impenſum. Ergò obligat Deum ad remunerationem; tenetur enim reddere præmium, aliter eſſet ingratus & injuſtè faceret cum tali, niſi redderet.* Bonavent. 2. ſent. diſt. 27. *Sicut aliquis non eſſet contentus, ſi de ſemine non reciperet decuplum; ſic nullus eſſe poſſet contentus ex operibus meritoriis factis, niſi pro eis reciperet præmium perfectum, quod complet & terminat totum deſiderium.* Ibid. *Si conſideratur operis arduitas, quia tale opus ſic eſt in voluntate facientis, ut ſit ſupra vires, ut homo elevetur in faciendo ipſum ſupra ſe & bono proprio præponat bonum æternum, hinc eſt, quòd tale genus operis æternâ remuneratione eſt dignum, & ſic per ipſum mereri contigit merito condigni*; ubi Bonavent. rationem meriti deducit ab operis arduitate ac hominis voluntate, ſed reliqui deducunt rationem meriti de condigno à charitate. Thom. 1. 2. q. 114. art. 6. *opus noſtrum habet rationem meriti ex duobus: primò ex vi motionis divinæ, & ſic meretur aliquis de condigno: deinde ſecundum quod procedit ex libero arbitrio, & hinc meritum congrui.* art. 4. *Actus habet merendi rationem primò ex divina ordinatione; deinde ex parte liberi arbitrii, quantum ad utrumque principalitas meriti penes caritatem conſiſtit: nam vita æterna conſiſtit in Dei fruitione; motus autem humanæ mentis ad fruitionem divini boni eſt proprius actus caritatis, per quem omnes actus aliarum virtutum ordinantur in hunc finem; ſecundum quod aliæ virtutes imperantur à caritate.* Biel. 2. ſent. diſt. 27. q. un. art. 3. dub. quærens an liberum arbitrium, an verò gratia principalior ſit cauſa meriti, reſpondet: *rationem meriti principaliſſimè convenire actui ex acceptatione divina; illâ enim exiſtente (inquit) ſemotis omnibus actus eſt meritorius.* Et paulò ante; *non requiritur quòd actus meriti ſecundùm intrinſecam bonitatem ſit condignus ſeu proportionatus præmio, aliàs nullus actus temporalis eſſet æterno condignus; ſed condignitas attenditur in propoſito ex divina acceptatione. Proinde debitum juſtitiæ in præmiando actum non nititur bonitati actus, quam habet ex Natura intrinſeca, ſed divinæ ordinationi.* Apoſtolum, quando negat paſſiones eſſe condignas futuræ gloriæ, intelligendum eſſe dicit, de *bonitate intrinſeca operum, non de ea, quam habent ex gratia cooperante & libera Dei acceptatione.* lect. 59. in Can. Miſſæ. *Paſſiones non ſunt condignæ ad futuram gloriam, in quantum ſunt paſſiones: ſunt autem condignæ, in quantum ſunt ex charitate.* Guilielm. Antiſiodorenſis lib. 3. tract. 12. cap. 1. q. 2. ſtatuit contrarium, videlicet quod *meritum per prius & principalius à fide, quam à charitate pendeat.* Sic Thomas 1. 2. q. 5. art. 7. diſputat, *habere perfectum bonum ſine motu proprio, eſſe proprium Dei; habere illud uno motu eſſe Angeli proprium; habere illud multis motib. meritoriis eſſe proprium hominis:* nihilo tamen minus diſertè ſcribit 1. 2. q. 114. art. 7. reſp. ad 3. quòd *omnis actus charitatis abſolutè mereatur vitam æternam.* Cum quo conſentit illud Franc. Mayronis lib. 4. ſent. diſt. 12. q. 3. *Ille actus eſt ſufficiens diſpoſitio ad delendum peccatum, qui de ſe eſt ſufficiens ad vitam æternam de condigno; ſed quilibet actus contritionis eſt hujusmodi.* At ſi quilibet actus charitatis & contritionis abſolutè mereatur vitam æternam, quomodo Angeli proprium erit uno actu meritorio ſummum bonum obtinere?

109. In

Praxis doctrina de meritis.

109. In Papatu superiorum temporum glorioſum meriti nomen non ſolùm ad opera Deo mandata, ſed etiam ad ἰδιόθρησκειας vanas ac varias accommodatum eſſe conſtat: nec ſolùm ad opera humanitùs excogitata; ſed etiam abſurda & abhoneſtate abhorrentia. In libro conformitatum Franciſci pag. 110. legitur, *quòd Franciſcus cuidam fratri mandârit, ut nudus concionaretur, cumque frater de mercede quereret, quam inde eſſet habiturus, reſpondiſſe Franciſcum, quòd pro eo vitam æternam ſit habiturus.* Quinimò Religioſi (quos ita vocant) tanto meritorum cumulo ſeſe affluere ſomniabant, ut non modò ſibi ad ſalutem abundè ea ſuppetere; ſed etiam de copiis meritorum ſuorum aliorum inopiæ proſpicere ſeſe poſſe confingerent: hinc nundinationes illæ meritorum Monachalium, quibus non ſolùm vivis, ſed & mortuis pecuniæ interventu Miſſæ, jejunia, Pſalmodiæ, vigiliæ, imò & contemplationes Monachorum applicabantur, confectis hac de re more civilium contractuum publicis inſtrumentis & certarum obligationum formulis, ut non immeritò in Taxa pœnitentiaria Curiæ Romanæ dicatur: *Pauperes quia non habent, ideò non poſſunt conſolari*: & Albertus Magnus de officio Miſſæ cap. 16. tract. 3. *hoc ſolo divitis conditionem ſorti pauperum præſtare ſcribat, quòd ille habeat, unde ſuffragia Sanctorum ſibi comparet, ut his in momento captivum liberetur ex purgatorio.* Tandem eò res devenit, ut per induitionem cucullæ Monaſticæ meritorum iſtorum Monachalium fieri crederetur applicatio: unde Mantuæ Marchio Friderieus II. Lutetiæ Albertus Pius Carporum Princeps, Patavii Chriſtophorus Longolius Belga, Rudolphus Agricola Heidelber. Vide Reſp. Civ. Venet. ad parænt. Baron. pag. 62. Baldus ICtus atque alii etiam principes viri in tali cuculla ſepeliri voluerunt.

110. Noſtro ſeculo luce Evangelii ex Papatus tenebris emergente novis coloribus portentoſa illa de meritis ſomnia pinguntur, ipſis errorum fundamentis retentis. Sic enim Concilium Tridentinum ſeſſ. 9. can. 32. intonat. *Si quis dixerit, hominis Juſtificati bona opera ita eſſe Dei dona, ut non ſint etiam bona ipſius Juſtificati merita, aut ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam & Jeſu Chriſti meritum; cujus membrum vivum eſt, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ, ſi tamen in gratia diſceſſerit, conſecutionem atque etiam gloriæ augmentum, anathema ſit.*** Colon. Cenſ. pag. 183. *Vita æterna et merces eſt & retributio operum noſtrorum. Si merces, igitur meritum præceſſiſſe neceſſarium eſt.* Ibid. pag. 176. 177. *hiſce iisdem operibus* (ſecundæ juſtificationis) *æterna vita tanquam juſta debetur merces.* pag. 185. *Cedo nonne æternos cruciatus pro malitia quemque mereri fateris, cur non igitur pari jure regni cæleſtis præmia pios mereri concedis.* Vaſ. quæ tom. 1. diſput. 86. cap. 4. pag. 593. *In homine juſto & ſancto apud Deum omnia etiam minima opera virtutum acquiſitarum ſunt meritoria vitæ æternæ.*** Bellarmin. Concilii Trident. Interpres in judicio de lib. Concordiæ mendac. 8. col. 1547. *iſtis enim operibus, quæ fiunt ex fide & auxilio Dei, non tale tribuimus meritum, ut ei reſpondeat ex juſtitia merces, ſed meritum ſolum impetrationis, ut Auguſtinus loquitur, quod Scholaſtici meritum de congruo, non de condigno nominare ſolent. Neque in hoc ulla eſt inter Catholicos diſſenſio.* Hæc ibi Bellarminus, ſed longè alium Bellarminum audimus aliis in locis. lib. 5. de Juſtif. cap. 1. ſcribit, *communem eſſe Catholicorum omnium ſententiam, quòd opera bona juſtorum ſint verè & propriè merita, & meritæ non cujuſque præmii, ſed ipſius vitæ æternæ*; cap. 7. *aliquam in merito fiduciam poni poſſe docet*; cap. 14. diſputat, *ſubſtantiam divini judicii fore ſecundum juſtitiam diſtributivam, quia Deus ut ſummus judex pro meritis præmia diſtribuit; modum ejusdem judicij fore ſecundum juſtitiam commutativam, quia Deus conſtituet abſolutam æqualitatem inter opera & mercedes, ut unumquisq; non minorem mercedem habeat, quàm juſto judicio mereatur.* cap. 8. concludit, *licitum eſſe operari bona opera intuitu mercedis æternæ.* cap. 16. ex profeſſo contendit, *opera juſtorum ex charitate facta meritoria eſſe vitæ æternæ ex condigno*: hunc enim titulum facit ejus capitis, & recitatis diverſis Pontificiorum opinionibus, mox ſuam ſubjicit, quam communem eſſe dicit Theologorum ſententiam. *Communis* (inquit) *Theologorum ſententia admittit ſimpliciter meritum de condigno.* Et paulò pòſt. *Durandi ſententia ſi nihil aliud vellet, niſi merita noſtra non eſſe ex condigno ſive ex juſtitia abſolutè, ſed tantùm ex hypotheſi, id eſt, poſita liberali Dei promiſſione, non eſſet reprobanda: cæterum videtur omnino velle, merita noſtra ex gratia Dei præcedentia et poſita promiſſione adhuc eſſe talia, ut eis ex juſtitia debeatur merces, ſed ex ſola Dei liberalitate, in quo ſenſu refellitur a Theologis communi ferè omnium conſenſu & merito.* cap. 17. pugnat, *opera bona juſtorum eſſe meritoria ex condigno, non ſolùm ratione pacti, ſed etiam ratione operis; ſtant in opere bono ex gratia præcedente ſit quædam proportio & æqualitas ad præmium vitæ æternæ*: Videſ Bellarminum alibi aſſerere, bona opera eſſe meritoria vitæ æternæ ex condigno, alibi verò, quod ſint meritoria ex congruo; quin etiam utramque ſententiam vocat communem, nec ullam hac de re inter Catholicos diſſenſionem eſſe, cùm tamen non ſolùm ab aliis, ſed etiam à ſeipſo diſſentiat. Sic lib. 2. de pœnit. cap. 12. ſub finem ſcribit: *meritum ex condigno ſive ex juſtitia opponitur gratiæ*, ſed lib. 5. de Juſtif. cap. 5. reſp. ad 1. dicit: *beatitudinem tribui miſericordiæ, ac nihilominus eſſe veram mercedem meriti.* lib. 5. cap. 14. §. *Modum* ſic ſcribit: *Deus non ſolùm proportionalem, ſed etiam abſolutam æqualitatem inter opera & mercedem conſtituet*; ſed cap. 19. ſtatuit, *Deus remunerare opera ultra condignum.* Prætermittimus alias de meritis diſſenſiones, quas ipſe Bellarminus attingit, utpote. 1. quòd Robertus Olchot. ſenſerit; *libertatem arbitrij non eſſe neceſſariam ad merendum*; cujus contrarium ſtatuunt reliqui. 2. quod quidam recentior diſputarit, *opera verè meritoria vitæ æternæ fieri poſſe ab homine nondum renato vel reconciliato*; Item *ad meritum non requiri gratuitam Dei promiſſionem*; *cujus* contrarium ſtatuunt reliqui. 3. quod Altiſiodorenſis opinatus fuerit, *meritum prius & principalius pendere à fide*; quem ſequi videtur Piſtorius in hodeg. pag. 165. ſcribens; *fidem eſſe radicem & fundamentum totius inſequentis beatitudinis*: ſed contrarium ſtatuunt reliqui; 4. quòd quidam cenſeant abſtinendum ab hac phraſi, *bona opera eſſe meritoria ex condigno*; quidam verò liberaliter eâ utantur. 5. quod Dominicus à Soto lib. 3. de Natura & gratia c. 7. diſputat, *bona opera juſtorum eſſe meritoria vitæ æternæ ex condigno ratione operis, etiamſi nulla extet divina conventio*; Andreas Vega in opuſc. de Juſtif. quæſt. 5. contrarium propugnat, videlicet *bona opera ex gratia præcedentia non eſſe meritoria*

ritoria ex condignoratione operis, sed tantùm ratione pacti & acceptationis divinæ. Bellarm. 5. de Justif. c. 17. & alii mediam sententiam amplectuntur, *opera fatentur bona justorum esse meritoria vitæ æternæ ex condignoratione pacti & operis simul*; 6. quòd idem Vega statuit, *bona opera non accipere in die judicii ampliorem mercedem, quam justo Dei judicio mereantur*: contrarium statuunt reliqui, videlicet Deum remunerari opera bona supra condignum: 7. quidam disputant, *vitam æternam, sive primum ejus gradum, non cadere sub meritum, cum debeatur filiis Dei jure hereditatis*; Sed Bellarminus cap. 20. vitam æternam, tum quoad primum gradum, tum quoad cæteros bonis meritis filiorum Dei reddi propugnat: quidam statuunt, quod *reparatio post lapsum non cadat sub meritum*; sed Bellarminus cap. 22. disputat, bonis operibus apud Deum obtineri posse, ut, etiam cùm quis peccat, à Deo non deseratur.

An nomen meriti in Scripturis fundetur. 1. Eccles. 16 Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum.

111. Nobis res erit cum Bellarmino, is. l. 5. de Justificatione cap. 2. probare conatur *nomen meriti in Scripturis fundari*, quo fine producit sequentia Scripturę dicta 1. Eccl. 16. *Omnis misericordia faciet locum unicuiq; secundum meritum operum suorum.* Sed enim cum in Græco non habeatur nomen meriti, sed solùm κατὰ ἔργα, ideò Bellarminus addit, illud κατὰ ἔργα rectè verti, secundum meritum operum vel pro merito & dignitate operum. *Quid enim* (inquit) *est reddere secundum opera, nisi reddere sicut opera merentur?* Resp. 1. Ecclesiasticus non est in Canone 2. Græca sic habent: v. 15. πάσῃ ἐλεημοσύνῃ ποίησον τόπον; ἕκαστος γὰρ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ εὑρήσει. Ben. Ar. *Omni eleemosyna fac locum, unusquisq; enim secundum opera sua inveniet*, ubi nulla fit meriti mentio. 3. *Aliud est secundum opera reddere, aliud secundum merita operum sive propter opera reddere. In eo enim, quod secundum opera dicitur, ipsa operum qualitas intelligitur, ut cujus apparuerunt bona opera, ejus sit & retributio gloriosa. Illi namque beatæ vitæ, in qua cum Deo & de Deo vivitur, nullus potest æquari labor, nulla opera comparari, præsertim cùm Apostolus dicat: non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Quam responsionem verbis Gregorii in Psal. 7. pœnit. conceptam non potest Bellarminus improbare, cùm ipsomet teste *omnib. Ecclesiæ* (Romanæ) *filiis satis abundè sufficiat Pontificis Maximi autoritas*, lib. 5 de Justif. cap. 14. § 3. & *ipsa infallibilitas* (tùm interpretationum tum decisionum) *sit in solo Pontifice* l. 4. de Pontif. Rom. cap. 2. 4. Proinde quod vetus interpres illud κατὰ ἔργα vertit secundum operum meritum, ex eo non potest, nec debet colligi, quòd meriti propriè sic dicti, nomen in Scripturis contineatur, sed quod καταχρηστικῶς & in sententiatori tùm vetus Interpres, tùm reliqui Patres nomine meriti utantur.

2. Heb. 13. Talibus hostiis promeretur Deus.

112. 2. Heb. 13. *Beneficentiæ & communionis nolite oblivisci, talibus enim hostiis promeretur Deus.* Sed cum in Græco sit εὐαρεστεῖται, delectatur, placetur, &c. ideò Bellarminus subjungit: *perinde esse sive dicatur, Deus placari talibus hostiis, sive Deo iisdem placeri. Propriissimè enim* (ait) *dicimus Latinè, nemum apud alterum mereri, & eum sibi obstringere, qui facit aliquid, quod ei placeat, eumque delectet; addit* etiam *verbum illud, conjunctum cum vocabulo hostiarum, non solùm significare Deum delectari bonis operibus, sed etiam conciliari & induci ad benefaciendum iis, qui benè operantur, atque hoc ipsum esse, quòd bona opera dicantur meritoria.* Resp. 1. Bona renatorum opera εὐαρεστεῖν placere Deo, sive, quod idem est, τὸ θεὸν εὐαρεστεῖσθαι bonis operibus, extra controversiam est; sed bona opera esse ex condigno meritoria, id verò ex eo inferri posse negamus. 2. Plura enim ad meritum requiruntur, quàm ut officium alicui præstitum eidem placeat, eundemque delectet, uti ostendimus superius §. 102. Nimirum requiritur, ut opus illud, quo mereri velimus, sit nostrum; ut sit opus indebitum; ut sit utile atque commodum illi, cui præstatur; ut sit & precio & dignitate æquale illi, quod pro opere nostro redditur. 3. Filialis obœdientia parenti grata est, eundemque mirificè afficit; eadem verò non est hereditatis meritoria, cùm sit jam ante debita, cumque hereditas alio obtingat titulo, quàm obœdientiæ merito. 4. Agnoscit hoc ipse Bellarminus, ideò ad argumentum nostrum, quod vita æterna detur credentibus ut hereditas filiis, ac proinde non ex operum merito, respondet hoc modo lib. 5. de Justif. cap. 3. *Vita æterna habet conditionem mercedis & hereditatis, datur enim ex promissione laborantibus, quod est mercedis proprium, & non datur nisi filiis, quod est proprium hereditatis.* Et paulò post: *Tametsi parvuli, qui mox à Baptismo decedunt, vitâ æternâ donantur solo jure hereditatis; tamen voluit Deus filios suos, qui usum rationis habent, propriis laboribus & meritis eam acquirere, ut duplici titulo illis vita æterna deberetur, titulo videlicet hereditatis & jure mercedis.* At si omne, quod alteri placet, eundem ad mercedem propriè sic dictam obstringit & est propriè meritorium, utique etiam obœdientia filialis esset meritoria, & per consequès titulus hereditatis à jure mercedis non differret, cujus contrarium statuit Bellarminus. 5. Quod alteri placet, eumque delectat, non obstringit eum merendo, nisi simul sit opus indebitum; si enim jam ante debitum est, quomodo eum, cui debetur, obstringere potest? ubicunque ergo deest conditio indebiti, obstrictio illa sive meritum non potest habere locum. Jam verò quotquot & quanta bona opera renati præstant, ea jam antè Deo debentur, & multis quidem nominibus; videlicet jure creationis, conservationis, dominii, redemtionis, sanctificationis &c. Ergò non possunt Deum obstringere, utut eidem placeant. 6. Explicandum etiam hoc loco, quomodo & quo respectu placeant Deo bona renatorum opera, nimirum non quia sunt omnibus numeris perfecta & omni labe carentia, sed quia proficiscuntur ex fide, à persona reconciliata, unde Epist. ad Hebr. 11. vers. 6. *sine fide impossibile esse εὐαρεστῆσαι placere Deo*, in Christo igitur verâ fide apprehenso placent Deo opera nostra. Proinde non nos obstringimus Deum nostris operibus, sed ipsi potiùs propter opera obstringimur, videlicet quia Spiritu suo ea in nobis efficit, atque in Christo grata habet licet imperfectionis labe non careant. 7. Verbum εὐαρεστέω & εὐαρεστέομαι in eadem Epistola ad Hebr. cap. 11. vers. 5. & 6. ab Interprete Latino redditum est pro τὸ placere, εὐάρεστος per τὸ acceptum, placens, beneplacens, beneplacitum &c. Roman. 12. vers. 1. & 2. cap. 14. vers. 18. 2. Corinth. 5. vers. 9. Ephes. 5. vers. 10. Phil. 4. vers. 18. Colos. 3. vers. 20. Tit. 2. vers. 9. Hebr. 13. vers. 21. nusquam verò per τὸ mereri aut meritum: ex quo apparet in hoc etiam loco Hebræor. 13. vers. 16. non intelligi meritum propriè sic dictum, sed illud quod Deo placens est & acceptum. Unde Bened. Arias vertit: *talibus hostiis beneplacet sibi Deus.* Ludovic. Vives in

lib. 10.

libr. 10. August. de civit. Dei, cap. 5. *Græca vox revera significat, delectatur Deus aut placetur Deo utrumque melius, quàm quemadmodum vulgò habemus, promeretur Deus.* In V. T. phrasis Hebraica, *ambulare cum Domino vel coram Domino*, redditur à LXX. Interpp. εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ Gen. 5. v. 21. c. 6. v. 9. cap. 17. v. 1. &c. Exodi 21. vers. 8. *Si fuerit* בְּעֵינֵי Beenei, רָעָה Raah *malus in oculis* LXX. ἐὰν μὴ εὐαρεστήσῃ ἐν ὀφθαλμοῖς, si non placuerit in oculis. Num. 22. v. 34. Sic exprimitur, εἰ μὴ σοι ἀρέσκει. Gen. 39. v. 4. *Invenit Ioseph gratiam in oculis ejus* וַיְשָׁרֵת Vaischarét, *& ministravit* (verbum Hebræum שָׁרַת Scheréth usurpatur propriè de liberorum ministerio, sicut עָבַר Afar de duriore servitio) LXX. καὶ εὐηρέστησεν αὐτῷ: ex quo apparet, quod εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ non sit meritis suis Deum obstringere, sed filiali obœdientiâ ipsi gratâ & acceptâ eidem servire. 8. Neque est, quòd in voce θυσίαν fundamentum aliquod meriti Bellarminus quærat, cùm sacrificia non placuerint Deo ex opere operato, sed ex fide in Christum; cumque bona renatorum opera non sint sacrificium ἱλαστήριον (quale est unicum illud in ara crucis à Christo oblatum) sed εὐχαριστήρια sacrificia, ὀσμὴ εὐωδίας, ut loquitur Apostolus Phil. 4. v. 18.

Sapit classis argumentum meritis operum.

113. Quæ de vocabulis Dignitatis & Mercedis Bellarminus annectit, ut ex illis probet meriti nomen ex Scripturis optimâ ratione deduci, suum inferius habebunt locũ. Videamus igitur, quomodo rẽ ipsam, hoc est, bona justorum opera esse verè & propriè ex condigno vitæ æternæ meritoria Bellarminus probet! Aggreditur hoc cap. 3. ubi septem argumentorum classes producit. *Primum argumentum* (inquit) *ducitur ab iis locis, ubi vita æterna nominatur merces. Nam si ipsa est merces, bona opera, quibus illa redditur, sine dubitatione sunt merita.* Matth. 5. v. 12. *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis; quid autem sit hæc merces, paulò ante explicaverat Dominus Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Dicitur igitur, gaudendum et exultandum in persecutionibus, quoniam copiosa nos manet merces in cœlo, cùm regnum cœlorum sit paratum iis, qui persecutionem patiuntur propter justitiam.*" Item, Matth. 20. v. 8. *Voca operarios & redde illis mercedem; hujus autem mercedis nomine intelligi denarium diurnum ex ipsa eadem parabola perspicuum. Per denarium verò diurnum significari vitam æternam communi consensu Patres docent.* Respond. 1. Ipsam vitam æternam in promissionibus Evangelicis dici mercedem, neque ex his neque aliis Scripturæ dictis probaverit Bellarminus: quinimò in priore dicto notanter distinguitur inter cœlum ipsum, sive vitam æternam; & inter mercedem in cœlo. Neque enim dicit Christus, merces vestra erit cœlum, sed ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, *merces vestra copiosa erit in cœlo.* Matth. 5. v. 12. Luc. 6. v. 23. sicut & de pietate pronuntiat Apostolus 1. Tim. 4. vers. 8. quòd *habeat promissiones præsentis & futuræ vitæ*, hoc est, præmiorum in præsente & futura vita. Vita æterna non est operum nostrorum meritum, sed χάρισμα *gratuitum Dei donum in Christo Iesu.* Rom. 6. vers. 23. ** (Pererius disput. 4. in cap. 6. Rom. *vita æterna à Paulo vocatur* τέλος id est, *vectigal seu merces.* Resp. 1. τέλος ibi nõ ethicè sed physicè ponitur, id est, nõ pro præmio, mercede vel tributo, sed pro ultimo rei exitu, quemadmodum clausula finalis in peccato est mors & interitus, ita opera justitiæ subsequetur tandem velut ultima & exoptata clausula, vita scilicet æterna. 2. quod si vel maximè pro mercede poneretur, ut Erasmus statuit, tamen non accipitur in sensu strictiore, ubi proportio est inter mercedem & meritum, qualem proportionem inter nostra opera in se considerata & vitam æternam non esse, concedit Pererius disput. 11. in cap. 6. Rom. num. 54. sed in significatione lata notat gratuitam compensationem profectam à promissione Dei quo sensu merces hereditatis vocatur Coloss. 3. v. 24.) ** eam ergo non possumus vel operibus, vel passionibus nostris ex condigno mereri: interim tamen merces piorum copiosa est in cœlo, quippe in quo excellentiori gloriâ ex Dei benignissima remuneratione coronabitur, qui plura laboravit ac plus contumeliarum pro Christo sustinuit. Unde significanter de mercede *copiosa*, vel, ut Græcus textus propriè reddendus, multâ, & sic de gradibus gloriæ in vita æterna, non autem de ipsa vita æterna dictum Christi loquitur. Non negamus, regnum cœlorum ibidem promitti illis, qui persecutionem patientur propter justitiam; sed ex eo nondum sequitur, quòd ipsa persecutionum tolerantia sit meritum regni cœlorum; aliud enim est quærere, quibus detur regnum cœlorum; aliud verò propter quid detur; illud describit subjectum, hoc verò causam meritoriam. 2. Quando præmia bonorum operum, quæ in hac & futura vita eis dantur, mercedis nomine veniunt, non intelligitur stipendium debitum ex justitia propter meritum sive dignitatem operibus & passionibus justorum inhærentem; sed gratuita compensatio ex liberali & gratuita promissione orta, quâ Deus obœdientiam & passiones piorum se largissimè remuneraturum pollicitus est. Merces in genere dicitur, quicquid alicui datur post præstitum laborem, sive gratis id fiat; sive ex debito; sive multum id sit, sive exiguum, sive labori respondeat, sive minus, ac proinde non est perpetua relatio inter meritum & mercedem (ut in præcedente capite Bellarmin. statuit) cùm merces alicubi habeat locum, ubi non datur meritum: sanè ubicunque est meritum, ibi etiam merces exigitur; nequaquam verò ubi merces datur, ibi meritum propriè sic dictum præcessisse intelligitur. Nevè id gratis dicere videamur, producimus hæc fundamenta. Apostolus Rom. 4. v. 4. distinguit *inter imputationem secundum gratiam & secundum debitum*, inter mercedem debitam & gratuitam. *Ei qui operatur* (inquit) *merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* Alia est igitur merces ex gratia data; alia verò ex debito, (observa debitum hîc considerari respectu justitiæ, illud enim propriè opponitur mercedi gratiæ, & propriè vocatur debitum; est autem aliud quoddam debitum κατὰ χάριν sic dictum, videlicet debitum promissionis gratuitæ, quod gratiam non excludit, nec eidem opponitur: ex quo apparet, mercedem bonorum operum & debitum & indebitum esse diverso respectu; debita dici potest ratione promissionis, sed cùm promissio illa sit merè gratuita, *quis enim dedit Deo prior, ut retribuatur ei.* Esa. 40. vers. 23. Roman. 11. vers. 35? ideò impropriè vocatur debitum: nec usquam in Scripturis sacris vox *debiti* de præmiis gratuitis bonorum operum usurpatur, sed tantummodo in scriptis Patrum: gratuita verò est, & indebita, si respectus habeatur ad justitiam meritis operum respondentem.) Quando ergo bonis operibus renatorum promittitur

Alius error meritorum.

titur merces, intelligenda eſt merces ſecundum gratiam, non autem ſecundum debitum juſtitiæ. ** 1. Geneſ. 15. v. 1. Deus ad Abrahamum dicit. *Ego ſum protector tuus & merces tua magna nimis*, quæ verba ipſo Pererio teſte ſuper hunc locũ tom. 3. pag. 727. *tàm cauſaliter quàm ſubſtantialiter poſſunt intelligi.* Cauſaliter hoc ſenſu, ego tuos labores & merita cumulatiſſimè remunerabor. Subſtantialiter verò hac ratione, Ego ipſe futurus ſum merces tua ex quo ſic concludimus. Si inter opera noſtra & Deum nulla eſt proportio, Deus non eſt merces ex debito, ſed prius verum. Ergo. 2. Pſal. 127. v. 3. liberi vocantur *hæreditas & fructus ventris*, merces שָׂכָר cum tamen ſint gratuitum donum, ut ex Pſalmi ſcopo, & ex voce *hereditatis* meritum proprii laboris excludente colligitur. 3. In ſermone quotidiano vox *mercedis* eodem ſenſu uſurpatur. Pater dicit filio ſuo, hoc vel iſtud facito, referes egregiam à me mercedem, novam veſtem vel aliud quiddam, ubi veſtis appellatur quidem merces, quæ tamen non ex merito ſed libero Patris dono obtingit Filio. ** Ne verò ulla reſtet de mercede gratiæ dubitatio, notandum Matth. 6. verſ. 1. & cap. 5. verſ. 46. vocari μισθὸν ſive *mercedem*, quod Luc. 6. v. 32. vocatur *gratia*, Itemque Pſal. 127. v. 4. *fructum ventris* ſive liberos vocari שָׂכָר Sachar *mercedem*, cùm tamen ſint gratuitum donum. Ambroſ. lib. 1. Epiſt. 1. circa medium. *Alia eſt merces liberalitatis & gratiæ; aliud virtutis ſtipendium; alia laboris remuneratio.* Luther. in lib. de ſervo arbit. tom. 3. Latino pag. 192. *In merito vel mercede agitur vel de dignitate, vel de ſequela. Verbum mercedis de præmiis bonorum operum uſurpatum reſpicit ſequelam, non autem dignitatem meriti &c.* 3. Certum igitur eſto, aliam eſſe mercedem gratiæ, aliam mercedem debiti; meritum propriè ſic dictum non illam gratiæ, ſed hanc debiti mercedem reſpicit. Quando ergo Bellarminus diſputat, *mercedem & meritum eſſe relativa, mercedem reddi meritis, ſicut gratia gratis datur*, tunc procedit à proprietate unius ſpeciei ad proprietatem generis, quod eſt ἀσυλλόγιστον: Neque enim ſequitur: quædam merces reſpicit meritum: Ergo omnis merces reſpicit meritum: perinde ut non licet inferre: Quoddam animal eſt rationale: Ergo omne animal eſt rationale. 4. Probandum verò fuerit mercedem gratiæ intelligendam eſſe, quando bonis operibus renatorum merces promittitur vel datur: id verò probamus ex analogia fidei, quæ docet, bona renatorum opera eſſe jam antè multis nominibus debita, eſſe Imperfecta & labe peccati in carne peccatorum adhuc hærentis contaminata, ac proinde non poſſe Deum obſtringere ad mercedem ex debito juſtitiæ reddendam: Item nullam eſſe proportionem atque æqualitatem inter opera & illorum præmia ac proinde non poſſe dici meritoria; ex gratuita promiſſione dari bonis operibus præmia: Ergò non propter dignitatem aliquam, ac meritum eorum. Col. 3. verſ. 24. præmia bonorum operum vocantur *ἀνταπόδοσις τῆς κληρονομίας retributio hereditatis.* Quemadmodum filius naſcitur heres, nec operibus id demùm promereri neceſſe habet: ſic pii ex Deo nati, ſunt in Chriſto dilecti Dei filii; quod ſi filii utique etiam heredes: interim tamen quemadmodum larga hereditas ſimul eſt præmium filialis obœdientiæ; ita quoque cœleſtis vitæ præmia largiſſimè & longè ultra condignum piorum opera & afflictiones recompenſant. Luc. 6. verſ. 32. cùm Chriſtus de præmiis bonorum operum loqueretur, ſubjungit: *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis gratia eſt*, hoc eſt, quæ merces ex gratia? Baſilius in Pſalmos ſeptend. homil. 2. quæ eſt in Pſalm. 7. pag. 68. docet *Scripturæ conſuetudinem eſſe, ut ἀνταποδόσιν* dicat pro *δόσει* & *ἀνταποδῶναι* pro *δοῦναι*. Retributionem pro dono & retribuere pro dare. Auguſt. in Pſalm. 109. *Fidelis Deus, qui ſe noſtrum debitorem fecit, non aliquid à nobis accipiendo, ſed tanta nobis promittendo &c. quicquid promiſit, indignis promiſit, ut non quaſi operibus merces promitteretur, ſed gratia à ſuo nomine gratis daretur.* Chryſoſtom. in cap. 24. Matth. *Non debendo, ſed promittendo Deus ſe debitorem fecit.* Proſper. lib. 1. de vocat. gentium cap. 17. *Ideo in parabola de his, qui laborant in vinea, datur idem præmium, eademque merces omnibus operariis, ſive multùm ſive parùm laboraverint, ut ii, qui multò labore ſudarunt, nec amplius, quàm noviſſimi, acceperunt, intelligant, donum ſe gratiæ, non operum accepiſſe mercedem.* Lyranus in cap. 10. Johannis. *Gloria cœleſtis non propriè dicitur merces, ſed tantummodò largè, in quantum omne, quod redditur, in præmium laboris dicitur merces. Ratio autem hujus eſt, quia hereditas diſtinguitur à mercede propriè dicta, ſicut filius cui debetur hereditas, diſtinguitur ab operario conducticio cui debetur merces: gloria autem cœleſtis redditur fidelibus, ſicut hereditas liberis, propter quod non habet rationem mercedis.* Quid quod ipſe Stapletonus in antidor. Matth. 5. p. 45. quodammodò agnoſcit mercedem, quæ bonis renatorum redditur, eſſe gratuitam, nec niſi promiſſionis reſpectu debitam dici poſſe. *Eſt quidem* (inquit) *promiſſio Dei gratuita, promiſſione autem ſemel facta retributio non eſt gratuita, ſed debitoria, non quia Deus nobis aliquid debet, ſed quia ejus, quod gratuitò promiſit, debitor factus eſt, & ſeipſum negare non poteſt.*

114. Cæterùm cùm in parabola Chriſti Matt. 20. De operariis in vinea magnum argumenti ſui robur conſtitutum exiſtimet Bellarminus, oppo- nimus ei hæc fundamenta. 1. Ex parabolis non eſt judicandum de articulis fidei, ſed contra potius ex articulis fidei (ex analogia fidei propriis & perſpicuis verbis in Scripturis propoſita) judicandum eſt de parabolis. Irenæus lib. 2. ad verſus hæreſ. cap. 46. *Quia parabolæ multas recipere poſſunt abſolutiones ex illis, de inquiſitione Dei affirmare derelinquentes quod certum, indubitatum & verum eſt, valde præcipitantium ſe in periculum & irrationabilium eſſe, quis non amantium veritatem confitebitur?* Chemn. in locis cap. de lib. arbit. p. 509. allegat ex Hieronymo: *Nunquam Parabola vel dubia dogmatum intelligentia poteſt ad authoritatem dogmatum proficere.* 2. *In parabolis nec poſſunt, nec debent ſingula membra urgeri, ſed ſufficit principalem earum teneri ſcopum*, quæ eſt regula Chryſ. homil. 65. in cap. 20. Matth. quam repetit Theophylactus in cap. 16. Lucæ his verbis. *Omnis parabola obliquè & figurato modo rerum quarundam Naturam repræſentat, non per omnia illis aſſimilata, propter quas aſſumpta eſt; idcircò non oportet omnes parabolarum partes curioſius ſcrutari, ſed quatenus apparent propoſito utiles, reliqua enim finenda ſunt quaſi parabolam contexentes & nihil ad propoſitum conducentes.* ** Salmeron tract. 33. ſect. 1. *Similitudines corporum & comparationes non poſſunt præciſè repræſentare rerum Spiritualium proprie-*

Parabola de operariis in vinea Matt. 20.

*proprietates & ſi in parte aliqua ſerviunt, in multis ſunt diſſimiles.*** 3. Intuendus igitur principalis parabolæ ſcopus, qui ex antecedentibus & conſequentibus ſatis perſpicuè eluceſcit. Præcedenti cap. 19. accedit ad Chriſtum juvenis quidam in ſcholis Phariſæorum inſtitutus, opinione juſtitiæ propriæ & perfectæ implctionis legis inflatus; *omnia hæc præcepta*, inquit, *cuſtodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deeſt?* verſ. 20. illi Chriſtus ſpeciale mandatum de relinquendis bonis omnibus proponit, ut hac ratione ipſum convincat, quod nondum diligat Deum ſuper omnia, verſ. 21. *juvenis hæc audiens diſcedit triſtis*, verſ. 22. quâ occaſione Chriſtus ad diſcipulos converſus de divitiis diſſerit, quòd illis abundantes difficulter intrent in regnum cœlorum verſ. 23. Petrus verò ſe & diſcipulos eò perveniſſe ratus, quò hic juvenis vocabatur, ſic infert: *Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* verſ. 27. nimirum ſollicitus erat de mercede, ne non amplam & copioſam ſatis olim obtineret; Chriſtus Apoſtolis in ſpecie, mox omnibus illis, qui propter doctrinam Evangelii in perſecutionibus quidquam relinquunt, in genere largiſſimam promittit retributionem verſ. 28. & 29. ſed per ἀναπόδοτον ſtatim ſubjicit, *multi autem primi erunt noviſſimi & noviſſimi primi* verſ. 30. admonens ad ſeriam humilitatem, ne quis ſe in corde ſuo æſtimet primum, cui præ aliis propter pietatis opera ex jure debeatur merces, fore enim, ut tales primi fiant noviſſimi ac propter ſuperbiam ſuam rejiciantur. Huic admonitioni immediatè Chriſtus ſubjicit parabolam, eandemque per particulam αἰτιολογικὴν cum præcedentibus connectit: *Nam ſimile eſt regnum cœlorum patrifamilias &c.* Neve ulla ſupereſſet dubitatio, hanc parabolam reſpicere ad præcedens caput 19 ideo illa ipſa verba capite præcedenti præmiſſa Epiphonematis loco ſub finem ejuſdem repetuntur: *Sic noviſſimi erunt primi, & primi noviſſimi*, verſ. 16. Scopus igitur parabolæ oſtendit, illos qui ſeſe exiſtimant primos, qui confidunt ſe perfectè, implevisſe legem ac ſuis operibus vitam æternam promereri poſſe; coram Dei judicio eſſe noviſſimos; ac proinde hanc parabolam meritis operum directè oppoſitam eſſe, tantùm abeſt, ut eadem ſtabilire judicanda ſit. 4. Idipſum docet ἀναφορικὴ parabolæ. Qui enim unam tantùm horam in vinea laboraverant, ſicque denarium diurnum (non niſi totius diei labori debitum) promeriti haudquaquam erant, nec de operib. ſuis præſumere veldebitam aliquam mercedem exigere poterant. illis non minùs datur integer denarius, quam qui diei pondus & æſtum pertulerant: ex quo manifeſtè apparet, ex gratia, non autem propter laboris dignitatem operariis mercedem fuiſſe datam. Ita nos colligere docuit Proſper lib. 1. de vocatione gentium, cap. 17. *Ideo in parabola de his, qui laborant in vinea, datur idem præmium, eademque merces omnibus operariis, ſive multum, ſive parum laboraverint, ut ij qui multo labore ſudarunt, nec amplius quàm noviſſimi acceperunt, intelligant, donum ſe gratiæ, non operum accepiſſe mercedem.* Agnoſcit hoc quodammodò ipſe Bellarminus, ſic enim ſcribit lib. 3. de Juſtificat. cap. 16 §. 7. *Non facit Deus injuriam ei, cui debitam mercedem reddidit, ſi parem vel majorem alteri ex benignitate donaverit.* lib. 5. de Juſtificat. cap. 19. §. 5. *Ad hæc Matth. 20. in parabola vineæ manifeſtè videmus, multis dari integrum denarium diurnum cùm tamen non integrum diem in opere fuiſſent. Atqui id non ex juſtitia ſed ex liberalitate factum eſſe indicat Dominus, his verbis: Volo huic dare, ſicut & tibi, &c.* lib. 2. de gratia & lib. arbit. cap. 3. §. 6. *Acceptio perſonarum vitium eſt contra juſtitiam, & ideò locum non habet in donis gratiæ.* Et poſtea. *imò in ipſo judicio quamvis acceptio perſonarum eſſet, alicui minus præmium dare, quàm juſto judicio mereatur, vel majoris ſupplicio afficere, quam dignus ſit rens; tamen ſi alicui majus præmium aut minorem pœnam dare voluerit, non erit acceptor perſonarum, etſiamſi id non cum omnibus ſervet, quoniam hoc non eſt juſtitiæ ſed liberalitatis, juxta illud: Amice non facio tibi injuriam &c.* Ergo ſi ex hypotheſi Bellarmini per denarium intelligitur vita æterna, conſequens eſt, ſi vel maximè primis operariis vita æterna detur, ut merces debita, reſpectu tamen eorum ad minimum, qui per unam tantummodò horam laboraverant, vitam æternam eſſe gratuitum Dei donum, non autem laboris meritum ex juſtitia debitum. ** Granat. in Epit. conc. pag. 124. *Tota parabola hùc potiſſimum ſpectat, ut liberalitatem & libertatem Domini in donorum ſuorum diſtributione demonſtret.* ** 5. Paterfamiliàs ab illis, qui integrum diem laboraverant, interpellatus & liberam de ſuis diſponendi facultatem & gratuitum ſuum in eos, qui unam tantùm horam laboraverant, favorem ac benevolentiam diſertis verbis allegat: *An oculus tuus malus (ſive ut vulgata verſio habet, nequam) eſt, quòd ego bonus ſim? Volo autem huic noviſſimo dare, ſicut & tibi.* Ergo quæ noviſſimis operariis datur merces, eam gratiæ, bonitatis & benignitatis eſſe non obſcurè demonſtrat. 6. Arctè igitur tenendus eſt hic parabolæ ſcopus ipsâ Chriſti applicatione ſatis perſpicuus; ultra hunc ſcopum vel etiam contra eum præſentem parabolam ad operum merita detorquere, nec Bellarmino, nec ulli hominum fas eſt, aliàs multa abſurda inde naſcerentur. Commendat Bellarminus Hieronym. lib. 2. adverſ. Jovinian. Auguſtini de virgin. cap. 26. ſermon. 56. de verb. Domini. Gregorii libr. 4. moralium cap. 42. & aliorum Patrum explicationem, qui *per operarios primæ horæ*, Abelem & Sethum; *per operarios horæ tertiæ*, Enochum & Noahum; *per operarios ſextæ*, Abrahamum, Iſaacum & Jacobum; *per operarios nonæ* Moſen & Prophetas; *per operarios horæ undecimæ*, populum gentium; *per denarium* verò vitam æternam plerique omnes intelligunt. At quàm proclive eſt multas diſſimilitudines in hac explicatione oſtendere, ſi quis membra ſingula ſcrupuloſius velit urgere? ſi enim per operarios primæ horæ intelliguntur Abel & Sethus, conſequens fuerit, eos in falſa illa opinione hæſituros, ſi quòd plus ſint accepturi quàm fideles ex gentibus vocati; eoſdem contra Patremfamiliàs ſub veſperam diei murmuraturos; vixiſſe eos ad finem uſque mundi; iisdem à patrefamiliàs tribui, quòd habeant oculum nequam, &c. Si per denarium intelligitur vita æterna, conſequens fuerit, etiam murmurantibus contra DEVM contingere vitam æternam; pios per integrum diem laborantes majus aliquod operum ſuorum præmium poſtulare, quàm eſt vita æterna; vitam æternam dari iis, qui non ſunt electi; iidem enim ſunt primi,

qui non electi in hac parabola, quippe quam Christus concludit his verbis: *Sic novissimi erunt primi & primi novissimi, multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* 7. Concinnius ergo idem Hieronymus in cap. 20. Matth idem Augustin. serm. 59. de temp. idem Gregor. homil. 19. in Evangel. & alii ex veteribus ad ætatem hominis parabolam applicant, *per horam primam* intelligunt pueritiam; *per tertiam* adolescentiam; *per sextam* juventutem; *per nonam*, senectutem; *per undecimam* vitæ exitum notant; quo sensu latro horâ undecimâ vocatus intelligitur: addendum quòd aliqui solùm primâ horâ vocati murmurent adversus patremfamiliàs, merita operum suorum jactando, & reliquis, præsertim novissima hora vocatis, sese præferendo, in illis parabolam salvari sufficit, si vel maximè non omnes primâ horâ vocati tales sint, ut patet ex Hieremiæ & Johannis Baptistæ exemplo. Per denarium Irenæus lib. 4. cap. 70. *imaginem & inscriptionem Regis, agnitionem Filij Dei, quæ est in corruptela* intelligit. Ab hac explicatione non longè abit sententia Erythrop. Dom. Sept. in Epit. conc. pag. 265. qui *per vesperam* intelligit tempus N. T. *per denarium* verò Christum cum omnib. beneficiis.** Conf. Bald. Dom. Sept. pag. 195. Lyser. Harm. lib. 5. cap. 132.** Judæi semper singularia quædam privilegia ex adventu Christi præ gentibus affectarunt; cum ergo viderent, ultimos sibi in ordine præferri & præmia exæquari, murmurare incipiunt adversus Patremfamilias; accipiunt igitur denarium, id est, promissio de Christo itidem ad ipsos pertinet, sed non prodest eis, quia fide non amplectuntur Christum.** Prosper. lib. 1. de voc. gent. cap. 12. August. de S. virgin. & tract. 67. in Joh. *per denarium* intelligunt *vitæ æternæ æqualitatem.* Theoph. *Spiritus S. gratiam.* Aretius pag. 130. in Matth. *omne id, cujus respectu singuli ſt conduci patiuntur.*** Optimè Hilarius can. 20. in Matth. *per denarium obœdientiæ præmia in genere* accipit, cui affine est illud Basilii in regulis interrog. 256. *Pactà illa merces potest esse centuplum, quod in hac vita Dominus eos assecuturos spopondit, qui exequendi causâ mandata ipsius, quidvis eorum, quæ in hac vita habentur, omisissent: ita ut de hoc intelligatur quod dictum est, tolle quod tuum est. Quoniam autem invidiæ morbo contacti erant, qui priores in opere laborare viserant, & propterea ægrè ferebant in mercedis acceptione posteriores illos sibi fuisse exæquatos, illis dicitur; non esse eos amplius vitæ æternæ hereditatem adepturos, sed centuplo illo accepto in hac vita, in futura propter invidiam damnatum iri.* Duplices enim operarii in hac parabola nobis proponuntur; quidam in operibus suis spectant mercedem, existimant labores suos esse dignos præmio; idcò pro majori labore majorem exigunt mercedem, enumerant Deo merita sua, invident proximo gratiam DEI, extollunt sese supra alios, murmurant contra patremfamilias, accusant eum injustitiæ, suâ opinione & judicio mundi sunt primi; illi accipiunt denarium, hoc est, coguntur esse contenti præmiis hujus vitæ. Deus enim tàm beneficus est, ut nihil quicquam boni relinquat immune à præmio, sed qui volunt operibus confidere, eadem jactare & reliquis sese propter ea præferre, illi ablegantur particula præmiorum hujus vitæ, coguntur enim abire, nec habent, quod de injuria sibi facta justè conqueri possint. Quidam verò non respiciunt in operibus suis mercedem, contenti sunt gratuitâ illâ promissione patrisfamiliàs: *Quod justum est, dabo vobis*, obsequuntur vocationi, strenuè laborant, serviunt Deo in simplicitate cordis sui, & sunt in oculis suis novissimi, judicant se & opera sua non esse digna: quibus merces debeatur, committunt se totos divinæ gratiæ, agnoscunt opera sua longè imparia esse, quàm ut vitæ æternæ præmia ipsis debeantur, agnoscunt se longè plura Deo debere, quàm præstant, illi fiunt primi, hoc est, Deus suâ gratiâ eos complectitur & pietatem eorum hujus & futuræ vitæ præmiis ex gratia remuneratur. Illi operarii possunt dici Murrende Lastträger / hi verò willige Gnadendiener. Nazianzen. orat. 40. in S. Bapt. pag. 651. *Illi non primi crediderunt, nec ingressi sunt, quàm ipsis ex conventu merces constituta fuisset: hi nullâ conductâ mercede ἀνύμβωτοι ad laborem accesserunt, quod quidem majoris fidei argumentum est: adhæc illi invidiæ & ad murmurandum proclivis Natura esse inventi sunt: his nihil tale objicitur: tum etiam illis merces erat, quod dabatur, etiam si improbis & malignis: hi gratia: Quare soliditatis damnati ampliori mercede merito privati sunt.* 8. Ex his facilè intelligi potest, quid ad exceptiones Bellarmini respondendum sit. Apologia August. Confess. disputat, *mercedem vocari præmium quod Deus reddit, non quia debeatur operibus, sed quia debetur promissioni, quâ Deus constituit operaremunerari.* Bellarminus obvertit, *mercedem hanc dari operibus, non soli promissioni, cùm disertè in parabola dicatur: Voca operarios, & da illis mercedem: Item quod mercedis nomine venit, id respectum habere non ad solam promissionem, sed etiam ad conditionem operis & conditionis impletionem.* Respondeo sanè merces non solùm respicit promissionem, sed etiam opera, datur enim operantibus, sed ex eo nondum sequitur, quod propter meritum & dignitatem operibus inhærentem detur, cùm ex gratuita bonitate & promissione potiùs contingat; aliud est quærere, cui detur merces, aliud propter quid detur; operibus mercedem (gratiæ) dari concedimus, propter opera eandem dari negamus; conditionem operis ad mercedem requiri concedimus, causalitatem verò operis intercedere negamus. Quod subjungit Bellarminus, *vitam æternam duplici titulo piis deberi, titulo scilicet hæreditatis & jure mercedis*, de eo superius §. 100. quantum satis erat, egimus.

115. Alteram classem argumentorum profligabiliendis operum meritis petit Bellarminus ex illis locis, in quibus dicitur: *Deus redditurus unicuique secundum opera.* Psalm. 61. vers. 13. *reddes unicuique secundum opera sua.* Matth. 16. vers. 27. *Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis & tunc reddet unicuique secundum opera sua.* Luc. 6. vers. 38. *Eâdem mensurâ, quâ mensi fueritis, remetientur vobis.* Roman. 2. v. 5. *thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii*, vers. 6. *qui reddet unicuique secundum opera ejus.*** (Pererius disput. 5. in c. 2. Rom. num. 39. pag. 279. *Secundùm opera* sic exponit, *quod Deus propter bona opera seu pro qualitate ac merito dignitateq; operũ unicuique sit retributurus.* Atqui 1. nusquam legitur in Scriptura *vitam æternam dari propter bona opera.* 2. in negotio justificationis & salutis semper opponuntur *opera* & *gratia.* 3. D. Apostolus Roman. 8. expresè testatur, nullam esse bonorum operum dignitatem respectu vitæ æternæ.)

2. *Deus reddet unicuique secundum opera.*

næ.) ** 1. Corinth. 3. v. 8. *Unusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem.* Galat. 6. vers. 8. *Quæ seminaverit homo, hæc & metet.* Apocal. ult. v. 12. *Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere unicuiq; secundum opera sua.* Hæc dicta Bellarmino hunc videntur habere sensum, quòd *præmium cœleste detur hominib. secundum mensuram & proportionem operum & laboris: ex quo alterum colligit; in præmio illo conferendo non habere rationem solius promissionis, vel liberalitatis, vel indulgentiæ Dei; sed etiam dignitatis & efficaciæ ipsorum operum.* Resp. 1. Dicta illa non sunt ejusdem generis omnia; proinde ἀντιδότως uni fasciculo includuntur. In genere dicimus, ea, quæ pro æquipollentibus habet Bellarminus, videlicet præmia dari secundum opera, & præmia reddi secundum mensuram & proportionem operum, esse diversissima: Illud notat operum testimonium; hoc verò eorundem meritum: Illud disertis Scripturæ verbis asseritur, hoc verò iisdem refragatur. Dantur præmia secundum opera, quia Deus ex gratia piorum opera temporalibus & æternis præmiis remuneratur; nequaquam verò dantur secundum mensuram & proportionem operum; tum quia peccata etiam piorum incomparabiliter plura sunt, quàm bona eorum opera; tùm quia nulla est inter opera nostra & præmia, in primis cœlestia, proportio. 2. Observavit hoc discrimen ipse Gregorius in Psalm. 7. pœnitent. cujus, utpote Romani Episcopi, testimonium non poterit repudiare Bellarminus, *Aliud est* (inquit) *secundum opera reddere & aliud propter ipsa opera reddere; in eo enim quod secundum opera dicitur, ipsa operum qualitas intelligitur, ut cujus apparuerint opera bona, ejus sit & retributio gloriosa. Illis namq; beatæ vitæ, in qua cum Deo & de Deo vivitur, nullus potest æquari labor, nulla opera comparari, præsertim cum Apostolus dicat: non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Theodor. in cap. 6. Rom. *Etsi quis summam & absolutam justitiam præstiterit, temporalibus laboribus æterna in æquilibrio non respondent.* 3. Hûc pertinet observatio phraseos: nusquam asseritur διὰ τὰ ἔργα, *propter opera* dari præmia, sed κατὰ τὰ ἔργα, *secundum opera*: prius notat meritum, dignitatem & efficaciam operum; posterius verò eorum qualitatem & testimonium: Qualia opera hominum sunt futura, tale etiam fore judicium ostenditur; si bona, testificantia scil. de vera in Christum fide, & salute ipsi propter Christum potituri sunt & cœlestibus præmiis ipsorum opera ornanda; sin mala, de incredulitate & impœnitentia ipsorum testificantia, non solùm ab æterna salute excludentur, sed etiam æternis pœnis subjicientur. Loquimur autem de qualitate operum, non prout legaliter juxta strictum justitiæ divinæ rigorem, (quem ne ipsa quidem piorũ opera sustinere possunt,) sed Evangelicè juxta gratuitam misericordiæ divinæ promissionem considerantur; etenim si ad exactissimam legis trutinam piorum opera examinentur ac severo Dei judicio discutiantur, tum propter adhærentem imperfectionem & peccati labem meritissimè repudiari possent; sed propter Christum placent Deo renatorum opera ex fide facta, per quam adhærens immundicies tegitur, ne in conspectum & judicium Dei veniat ac gratuitam eorum remunerationem impediat. 4. Neve quis dubitet de sensu phraseos κατὰ τὰ ἔργα, attendat sequentibus Scripturæ dictis. 2. Corinth. 5. v. 10. *Omnes nos manifestari oportet coram tribunali Christi, ut referat unusquisq; τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum.* Apoc. 22. v. 12. *Ecce venio citò & merces mea mecum reddere unicuiq;, ὡς τὸ ἔργον ἀποδοθήσεται, prout opus ejus erit;* ubi manifestissimè bonorum operum qualitas & testimonium, nequaquam verò eorundem meritum phrasi illâ exprimitur. Qui valet optimo inter multos competitores testimonio, is beneficium consequitur, cum eo agitur secundum testimonium; at nemo interim dicet, quòd testimonii merito beneficium sit ei collatum, virtute enim meritus sit oportet, ut beneficium accipiat, cujus judicio illi duntaxat fuerat testimonium, quæ est D. Mylii similitudo. 5. Reddere secundum opera Bellarminus (si modò ad scopum controversiæ hoc argumentum accommodatum esse debeat) intelligit, reddere ex debito justitiæ, tanquam mercedem propriè sic dictam meritis ex adverso respondentem: atqui hoc neque διὰ τὰ dictis illis asseritur, neque validâ consequentiâ ex eis inferri potest: quin imò non ἀντιδότως sed δοτῶς voculam in illis dictis usurpatur; Matth. 16. v. 27. Rom. 2. v. 6. Apocal. 22. v. 12. Si ἀντιδότως vox à Spiritu sancto adhiberetur, specie aliquâ debitæ mercedis retributio urgeri posset; at τὸ δοτῶς generale est, ac proinde, quando Deus ex gratia non merita nostra, sed sua in nobis dona coronat, optimè locum habere potest. Huc referendum, quod Apocal. 22. v. 17. additur, *qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ δωρεὰν gratis*; & quod cap. 21. v. 6. & 7. præcedit: *Ego sitienti dabo de fonte aquæ vivæ δωρεὰν*: *Qui vicerit, κληρονομήσει πάντα* hereditate consequetur omnia, *& erit illi Deus & ipse erit mihi filius.* Proinde per ἀντιδότως gratuita donatio, nequaquam verò debitæ mercedis retributio intelligitur. 6. Restat ut in in specie ad quædam dicta respondeamus. Psalm. 62. v. 12. immediatè præcedit, *Tibi Domine misericordia, quia tu reddes* תְּשַׁלֵּם Thischallem *viro secundum opus suum.* שׁלם Schalám sæpius usurpatur pro δοτῶς, uti etiam hoc ipso in loco verterunt LXX. δοτῶς ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Luc. 6. vers. 28. propriè non agitur de retributione divina, sed civili & politica; in plurali enim dicitur, *mensuram bonam &c. dabunt in sinum vestrum, & eadem mensurâ, quâ mensi fueritis, remetietur vobis.* Quod si vel maximè de divina retributione hoc dictum intelligeretur, probaret potiùs, Deum supra meritum & supra condignum bona opera remunerari, quàm quòd bona opera verè & propriè ex condigno sint vitæ æternæ meritoria: ideò ipse Bellarminus cap. 19. sequente hunc locum eo fine adducit, ut probet, *Deum remunerare opera bona supra condignum.* Dictum Rom. 2. v. 6. planè legale est, ut ex scopo disputationis Apostolicæ manifestissimum: Id enim Apostolo propositum, ut perfectam legis impletionem omnibus hominibus deroget, ac proinde ex operibus nullam carnem coram Deo justificari posse demonstret 1. Corinth. 3. v. 8. non de ipsa vita æterna, sed de aliis præmiis agitur; sic enim habent verba; *unusquisq; ἴδιον μισθὸν, propriam mercedẽ accipiet juxta ἴδιον proprium laborem.* Vita æterna communis erit omnibus beatis; at merces illa, de qua Apostolus hîc loquitur, erit cujusque propria, non autem communis omnibus. Ergò non est ipsa vita æterna. Quod si in hoc dicto Apostolico per mercedem intelligeretur

retur vita æterna, sequeretur, eum, qui non accipit mercedem, nec vitam æternam accepturum. Posterius est falsum, ut apparet ex v. 14. & 15. Ergò & prius. Unde ipse Bellarminus in hoc capite præsente locum ad differentias graduum disertè accommodat, quando paulò pòst scribit: *Si vera esset hæreticorum sententia, sicut justitia eadem est in omnib. justis, nec major in uno, quam in alio, sta esset eadem beatitudo in omnibus beatis, nec major in uno quam in alio. At certè longè aliud Scriptura docet, cum ait: Unusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem.* De loco Galat. 6. paulò pòst disseremus: locus Apocal. 22. ex præcedentibus intelligitur.

116. Verissima igitur est nostrorum responsio, quòd dictis illis præmia temporalia & æterna, bonis operibus ex gratia danda, altruantur; nequaquam verò opinio de meritis, quà finguntur bona opera non solùm cœlestium præmiorum, sed etiã ipsius vitæ æternæ verè & propriè ex condigno meritoria esse, stabiliatur. Sed Bellarminus habet, quod regerat. 5. de hist. c. 3. 1. *Apostolus cum dixisset Rom. 2. v. 6. Deum redditurum unicuiq; secundum opera, subjunxit continuò: his qui secundum patientiam boni operis gloriam & incorruptionem quærunt, vitam æternam. Ergo docuit vitam æternam esse illud præmium, quod datur secundum proportionem & mensuram operum.* Resp. legis divinæ sententiam eo in loco proponit Apostolus; lex promittit vitam æternam perfectè obœdientibus. At cum propter infirmitatem carnis nullus perfectè impleat legem; ideò hæ promissiones legis redduntur nobis inutiles: fide igitur confugiendum est ad Christum, *qui est finis legis*, Rom. 10. v. 4. *in eo promissiones Dei sunt vaì ναὶ ἀμὴν* 2. Cor. 1. v. 20. quodcunque igitur lex promittit, id fide in Christum, qui nostri loco implevit legem, obtinemus: ex illa fide postea benè operamur, ac nos Christo verè insitos esse demonstramus; in iisdem operibus, tanquam in via, ad ultimam vitæ æternæ possessionem ambulantes, eandem ex gratia per fidem tandem consequimur: quo sensu illud ζητεῖν τὴν δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν κατ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ accipiendum erit, si ad renatos transferatur, sicque bona opera erunt *via regni, non causa regnandi*, Bernhard. in tract. de grat. & lib. arbit. sub finem loquitur, D. Petrus *salutem animarum finem fidei* vocat 1. Petri 1. v. 9. nimirum quia fides in Christo nõ solùm gratiam Dei, remissionẽ peccatorum & justitiam, sed ipsam etiam vitam æternam (quæ est donum Dei in Christo Rom. 6. v. 23.) apprehendit; eadem viva & vera fides, postquam in Christo Salvatore unico vitam æternam apprehendit, efficax est per bona opera, quibus tanquam fructibus se declarat, & ad propositum finem (vitam æternam Rom. 6. vers. 22.) feliciter decurrit. Proinde nec fides nec opera tanquam causa meritoria ad vitam æternam concurrunt; sed fides justitiam & salutem in Christo apprehendit, & est causa instrumentalis; bona opera sunt velut stadium illud ac via, in qua decurrere debent renati, ut finem fidei salutem æternam tandem consequantur. *Non est autem idem finis & merces: nam finis relationem habet ad media, sive sint merita, sive non sint: merces* (debita scilicet & propriè sic dicta) *relationem habet ad sola merita*, ut in hoc ipso capite Bellarminus scribit. 2. Gal. 6. cùm dixisset Apostolus: *Quæ seminaverit homo, hæc & meter*, adjunxit explicans, *Qui enim seminaverit in carne sua, de carne metet corruptionem; qui autem seminat in Spiritu, de Spiritu metet vitam æternam. Ergo vita æterna datur secundum mensuram & proportionem operum.* Resp. ipse Bellarminus insequentibus verbis huius capitis dictum Apostolicum ad graduum differentias in vita æterna accommodat, sic enim scribit. *Longè aliud Scriptura docet* (quàm quòd sit eadem beatitudo in omnibus beatis; nec major in uno, quàm in alio) *cùm opera comparat semini & vitam æternam frugibus.* Ergo ex hypothesi Bellarmini non de ipsa vita æterna, sed de gradibus gloriæ in vita æterna Apostolus agit; illos verò diversis operibus diversos ex gratia dari, haud inviti concedimus. At inquit Bellarminus, *verè semen est causa frugum & secundum mensuram sementis messis quoque & frugum mensura respondet. Iam vero bona opera comparantur semini & vita æterna frugibus. Ergò verè sunt causa majoris beatitudinis.* Resp. ex parabolis & similitudinibus non ducuntur argumenta apodictica, nec extendendæ sunt comparationes ultra illud tertium, propter quod adhibentur. Apostolus respicit hoc loco non dignitatem vel meritum operum, sed eorum sequelam. Quemadmodum sementem, quæ interdum in tempestate & pluviis satis tristis est, gratuita Dei benedictione sequitur messis lætissima: ita pii in hac vita *seminant in lachrymis, sed metent aliquando in exultatione.* Psalm. 126. v. 5. *Euntes ibant & plorant portantes pretiosum semen, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos* v. 6. Invertimus igitur argumentum. Quemadmodum sementis non est causa meritoria messis, sed Dei benedictione illam hæc consequitur: ita bona opera non sunt causa meritoria præmiorum cœlestium, sed Dei benedictione ad illa hæc consequuntur. Si nostro arbitrio similitudinem hanc liceret accommodare, varia absurda ex ea possent inferri. Quemadmodum semen non fert fructum, nisi prius non fuerit mortuum Johan. 12. v. 24. ita bona opera non consequuntur præmia, nisi priùs fuerint mortua. At contrarium docent Scholastici, videlicet opera viva, non autem mortua vel mortificata præmiis affici. Quemadmodum spem agricolarum sæpius *expectata seges vanis elusit aristis*: ita incerta sunt bonorum operum præmia: at contrarium docet Apostolus, *bonum facientes* (inquit) *non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes* v. 9. Atque hæc Bellarmino responderi debent, qui locum Apostoli de gradibus gloriæ interpretatur, sed enim cùm disertè dicat Apostolus, *eos qui in Spiritu seminant, vitam æternam messuros esse*; ideò dicimus proponi in hoc dicto descriptionem subjecti, non autem causæ meritoriæ. Describuntur illi *qui metent*, hoc est, consequentur vitam æternam, quod *fideles seminant in Spiritu*, id est, quod sint per Spiritum sanctum regeniti & ex fide benè operentur: nequaquam verò propter dignitatem vel meritum operum, sed ex gratia tanquam filii hæreditate consequuntur vitam æternam, quæ simul largissima est compensatio omnium laborum atque ærumnarum, quas in hac vita propter Christum sustinuerunt.** Hieron. rectè monet, *Apostolum non dicere quod ex bonis nostris operibus, sed quod ex Spiritu vitam æternam messuri simus. Illud* (inquit) *pariter observandum, quod qui seminat in carne, cum additamento sua carnis ponitur. Qui autem seminat in Spiritu, non dicitur in Spiritu suo, sed simpliciter in*

ter in Spiritu. Qui enim bona seminat, non in suo quispiam, sed in Dei Spiritu seminat, de quo & vitam est messurus æternam. ** Quod si Bellarminus vel alius quispiam ita velit inferre: Ut se habet semen ad fruges, ita se habent bona opera ad vitam æternam. Sed semen est causa frugum. Ergò etiam bona opera sunt causa vitæ æternæ: responsiones superiores erunt repetendæ, quod scilicet similitudines non sint extendendæ ultra comparationis tertium: quòd non probent, sed tantum illustrent, &c. Possem enim ex hac similitudine etiam sic inferre: Quemadmodum quodlibet semen peculiarem profert fructum, ita quodlibet opus veluti misericordiæ, patientiæ &c. peculiarem meretur vitam æternam. Quemadmodum semen, si mortuum fuerit, multum fructum affert Joh. 12. v. 24. ita bona opera si fuerint mortua, multam afferent vitam æternam &c. 3. *Explicare debent adversarii* (ait Bellarminus) *quæ sint præmia bonis operibus in vita futura reddenda, si ad ea non pertinet vita æterna.* Respon. adeonè ignota est Bellarmino distinctio Scholasticorum inter præmia essentialia & accidentalia? illorum nomine intelligunt ipsam vitam æternam in visione Dei & salute animarum consistentem; horum verò appellatione complectuntur distinctos gloriæ & claritatis gradus, de quibus alias erit differendi locus. Vita æterna est donum Dei in Christo; gradus gloriæ sunt bonorum operum præmia, diversorum scilicet diversa. 4. *Malis operibus debetur mors æterna. Ergo & bonis operibus vita æterna ex debito erit reddenda.* Resp. mala opera sunt perfectè mala, bona verò sunt imperfectè bona: illa igitur verè & propriè sunt æternarum pœnarum meritoria; hæc verò ne quidem accidentalium, nedum essentialium verè & propriè ex condigno sunt meritoria. Quòd non & hoc modo argumentabimur. Deus non punit mala opera ultra condignum. Ergo nec bona remuneratur ultra condignum? Negabit ipse Bellarmin. 5. *Si vita æterna nõ redderetur operibus, nisi ut sint signa fidei; non rectè diceret Scriptura, dari præmium illud secundum proportionem laboris & operis unius cujusque, nec dici posset, dari secundum proportionem majoris vel minoris fidei.* Resp. Collectio est verissima, sed demonstrandum erat assumtum, quòd scilicet vita æterna reddatur secundum proportionem laboris, id enim nusquam scriptura asserit; sed accidentalia præmia, prout quis vel plus, vel minus laboravit, ex gratuita Dei promissione vel majora, vel minora fore ostendit. Nec secundum proportionem majoris vel minoris fidei vitam æternam dari dicimus, cùm fidem, non ut est qualitas firma vel infirma, sed ut relativè apprehendit Christum, & justificare & salvare doceamus. 6. *Scriptura eâdem phrasi loquitur, de bonis & malis operibus; At si bonis operibus non redditur præmiũ, nisi quia sunt signa fidei, certè etiam malis operibus non redditur pœna, nisi quia sunt signa perfidiæ vel absentiæ veræ fidei.* *At quis Christianus id affirmare audeat, homicidio, adulterio, perjurio & aliis id genus sceleribus non deberi supplicium per se, quâ talia scelera sunt, sed solùm quatenus sunt signa perfidiæ vel absentiæ veræ fidei.* Resp. Connexio Majoris non est satis firma propter evidentem disparitatem bonorum & malorum operum in comparationis tertio. Bona opera sunt imperfectè bona, mala opera sunt perfectè mala; his ergò inest dignitas ad æterna supplicia; illis verò non inest dignitas ad æterna præmia. Quod ad Minorem attinet, ostendimus suo loco, Christum satisfeciſſe pro omnibus omnium hominum peccatis: ex quo immotè sequitur, causam immediatam & adæquatam damnationis non esse peccata (alias omnes homines damnarentur) sed incredulitatem, quæ satisfactionem à Christo præstitam repudiat; verissimè igitur dicitur, quòd sola incredulitas damnet, non quod reliqua peccata in se ac per se non sint damnabilia; sed quia fide in Christum omnium peccatorum remissio contingit; neq; tamen ex eo inferendum, quòd fides cum peccatis contra conscientiam consistat, ut suo loco manifestũ fecimus.

5. Ratio, cur detur vita æterna, ponitur in operib. bonis.

117. Tertiam argumentorum classem complet Bellarminus ex illis dictis, quæ ita vitam æternam reddi testantur operib. bonis, ut ipsam rationem, cur detur vita æterna, in operibus ponant. Matth. 25. *Venite benedicti, possidete regnum &c. esurivi enim & dedistis manducare.* Ibidem: *Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Apocal. 7. *Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione &c. ideò sunt ante thronum Dei, in quibus locis particula ENIM, QVIA, IDEO, sunt omnes causales, ut notum est.* Resp. 1. in genere. Particulæ Enim, Quia &c. non semper sunt causales, sed sæpenumero ratiocinativæ. Matth. 16. v. 2. & 3. *Cùm cœperit esse vespera, dicitis, serenitas erit, rubet n. cælum; & manè, hodie tempestas, rubet n. cælum triste.* (Quamvis v. rubor cœli vespertinus serenitatis: matutinus tempestatis quodammodo sit causa; eo tamen in loco non ut causa, sed ut signum à Christo adducitur) 1. Cor. 10. v. 5. *in pluribus eorum nõ beneplacitum est Deo, prostrati n. sunt in deserto* (certè interitus Israelitarum non fuit causa reprobationis, sed ejus consequens) Luc. 7. v. 47. *remissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multũ* (ostendimus in tract. de pœnit. ex ipsis visceribus textus, particulam *quia* non posse hoc loco causaliter accipi) 1. Thess. 2. v. 17. & 18. *festinavimus faciem vestram videre cum magno desiderio, quia voluimus venire ad vos,* (advêtus non est causa, sed consequens desiderii; E. particula *quoniam* non est causalis, sed ratiocinativa) 1 Tim. 1. v. 13. *misericordiã consecutus sum, quia ignorans feci* (ignorantia illa non fuit causa meritoria misericordiæ, sed minuit tantummodò delicti gravitatem) Maldon. in comment. Johan. 8. *Hæc vocabula Quia & Quoniã, non tam aliquando significare, innumera velim filii Psalmis exempla sunt.* Ostendendum v. erit in his ipsis dictis non causaliter, sed ratiocinativè particulas illas accipiendas esse, hoc est non causam meritoriam salutis, sed notam & qualitatem salvandorum describi. De loco Matth. 25. egimus superius §. 58. atq; ostendimus, non de salutis meritis, sed veræ fidei testimonio & infallibili piorum signo Christum loqui. Regerit Bellarmin. *non posse brevius & apertius explicari, quòd opera misericordiæ sint vera causa salutis, quàm si dicatur, Venite, possidete regnum; esurivi enim & dedistis mihi edere &c.* Resp. causam vitæ æternæ in præcedentibus verbis Christus jamdum expresserat, videlic. gratuitam Dei misericordiam, qui in Christo nos elegit ac in filios adoptavit; exponit igitur indubitata illius electionis & vocationis indicia. Quæ ex membro posteriore sententiæ Dominicæ, uti & ex Apostolicis dictis. 2. Cor. 4. Galat. 6. Phil. 2. regerit Bellarminus, superius exposita sunt universa. 3. Ad locum alterum ex eodem c. 25. Matth. vers. 21. & 23. desumtum multa verissimè respon-

deri

deri poterant, videlicet parabolam illic proponi v.14. cujus interpretatio ad fidei analogiam exigenda, nequaquam verò eidem opponenda sit; Itē de multis Christum loqui, super quæ fideles servi, non æqualiter (quod fit cum ipsa vita æterna) sed differenter (quod graduum gloriæ & claritatis proprium est) constituendi sint: deniq; Luc.19. eandem parabolam paucis immutatis describi, quam ipse Bellarminus c.19. hujus libri eò accommodat, quod Deus bona opera ultra condignum remuneretur; proinde non posse ex ea inferri, quòd bona opera ex condigno sint vitæ æternæ meritoria. Hæc & plura alia rectissimè Bellarmino obverti possunt, sed cùm omnem argumenti vim ac robur in particula *QVIA*, quam causalem esse statuit, collocet, unicum hoc ad solutionem sufficit, quòd particula illa in textu Græco, qui authenticus est & originalis, non habeatur, sed simpliciter ita legitur: τῷ ὀλίγα ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Adducitur ergo fidelis illius servi industria non ut meritum sed ut fidei testimonium, juxta quod judicatur; ac collocatio illa super plura non est debita quædam merces, sed gratuita remuneratio. Si enim *facientes omnia, quæ præcepta sunt nobis, nihilominus fateri cogimur, quod simus servi inutiles* Luc.17.v.10. utiq; servus ille fidelitate sua nihil quicquam promereri potuit. 4. Apoc.7.v.14. tribulationes electorum adducuntur non ut causa & meritum, sed ut via, per quam ad thronum Dei sunt adducti, non enim propter, sed *per multas tribulationes ingredimur regnum cœlorum.* Actor.14.v.21. Quia quos Deus in vita æterna glorificare constituit, eos per crucē *imagini Filii sui* in hac vita *prius conformes facit.* Rom. 8. v.29. Meritum autem salutis in eo ipso textu non passionibus sanctorum, sed sanguini Filii Dei manifestissimè ascribitur. Sic enim unus ex Senioribus dicit Johanni: *Hi sunt, qui venerunt ex tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbarūt eas in sanguine Agni* v.14. *ideò sunt antè thronum Dei* v.15. quòd pertinent similia Apocalypseos pronunciata c.1.v.5. *Et qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem suum, & fecit nos Reges & Sacerdotes Deo & Patri suo in gloria &c.* c.5.v.8. & 9. *quatuor animalia & viginti quatuor seniores cantant canticum novum, dicentes agno: dignus es accipere librum & aperire signacula ejus, quoniam occisus es & redemisti nos Deo per sanguinem tuum ex omni tribu &c.* ideò illi ipsi seniores c. 4.v.10. *mittunt coronas suas ante thronum dicentes,* vers. 11. *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam &c.* non ergò suo sed Agni merito; non suâ dignitate, sed Dei dignatione coronas se accepisse agnoscunt.

4. Præmia bonis operibus redditur ex justitia

18. Quarta argumentorum classis producit illa testimonia, ubi præmium bonis operib. ex justitia dicitur esse reddendum. 2. Thess.1.v.4. *Gloriamur in Ecclesia Dei pro patientia vestra & fide in omnib. persecutionib. vestris & tribulationib. quas sustinetis in exemplū justi judicij Dei.* Et postea v.6. *Si tamen justum est apud Deum, retribuere tribulationē his, qui vos tribulant,* v.7. *& vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum.* 2. Tim.4.v.7. *Bonum certamen certavi, cursum cōsummavi, fidem servavi;* v.8. *in reliquo reposita est mihi corona justitia, quam reddet mihi Dominus in die illa justus judex.* Heb.6.v.10. *Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri.* Jacob.1.v.12. *Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronā vitæ.* Apoc.2.v.10. *Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Prov.19.v.17. *Qui miseretur pauperis, fœneratur Domino.* 1. Cor.9.v.24. *Nescitis, quod hi, qui in stadio currunt, omnes quidem currūt, sed unus accipit brabeum, sic currite ut comprehendatis.* 2. Tim.1.v.12. *Certus sum, quia potens est servare depositum meum in diem illum,* (liquidem injuriam faceret, qui mutuum non redderet, vel brabeum vincenti non daret, vel depositum non restitueret; hæc n. omnia justitiam includunt) Resp. in genere. Vita æterna χάρισμα gratuitum Dei donum Rom.6.v.23. quod verò dicitur *corona justitiæ,* id fit triplici ratione. 1. quia justitia Dei in scripturis idem quandoque notat quod misericordia. D. Lutherus in enarr. Evang. 1. Adv. *Diligenter hoc observa, ubicunq; in sacris literis ista verba invenis, justitia Dei, ne ea de essentiali interiori Dei justitia intelligas; sed scias juxta phrasin Scripturæ significare gratiam & misericordiam Dei per Christum in nos effusam per quam coram Deo reputamur justi & probi. Propter eam verò causam justitia Dei nominatur, quia eam nō nos, sed Deus in nobis per gratiam operatur, &c.* Hanc Lutheri observationem verissimam esse patet ex compluribus Scripturæ dictis, in quibus justitia non potest aliud, quàm Dei bonitatem & misericordiam significare. Ps.51.v.16. *Libera me de sanguinibus, & exaltabit lingua mea justitiam tuam.* Psal.143.v.1. *Exaudi me in justitia tua, & ne intres in judicium cum servo tuo.* Dan.9. v.16. *Secundū omnes justitias tuas averte iram tuam,* inde etiam Interpres Latinus pro justitia interdum substituit misericordiam. Ps.103.v.6. *faciens misericordias Dominus,* in Hebræo est: faciens justitias. Sic ergò vita æterna est corona justitiæ, h.e. *quā coronat Deus pios ex gratia & misericordia,* ut exponitur Ps.103.v.4. Hujus loci est observatio illa, quòd Deus in Scripturis prædicetur justus, quādo ex mera & sola sua misericordia, absq; nostrorū operum interventu, nobiscum agit. Rom. 3. v.25. *Christum proposuit Deus propitiatorū per fidem in sanguine ejus ad ostensionē justitiæ suæ per remissionē præcedentium delictorum* (atqui remissio peccatorum est opus gratuitæ Dei misericordiæ) 1. Joh.1. v.9. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est Deus & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.* 2 quia Christus vitam æternam nobis promeruit. *Duplici jure possidet Christus regnum cœlorum* (ut Iuperius ex Bernhardo l.1. de vita ipsius c.13. audivimus) *hereditate scl. Patris & merito passionis; altero ipse contentus est, alterum nobis donat.* Quamvis igitur respectu nostri gratis nobis donet Deus vitam æternam; ejusd. tamen acquisitio Christo multis constitit, Bernh. serm.14. in Ps.91. *Salvus factus es gratis quod ad te pertinet & pro nihilo; sed quod illum, plane non gratis, non de nihilo.* Quare cùm ipsa Christi justitia per fidem nobis imputetur. Es.45.v.24. Jer.23.v.6. 1. Cor.1.v. 30. 2. Cor.5.v.21. ideò etiam jus illud, ꝙ Christus passione sua obtinuit, nobis donatur; quo respectu vita æterna iterū est corona justitiæ, non nostræ, sed justitiæ Christi per fidem nobis imputatæ. **Blasius de Viega in comm. c.3. Apoc. p. 196. ad quæst. *Cur Episcopo Laodiceno qui caritatem amiserat, suadeatur, ut emat caritatis aurum, cum prima gratia atque adeo prima caritas non cadat sub nostrum meritum & per consequens emi nequeat,* hoc modo respondet. *Utrumq; verum est & gratis dari primam gratiam & simul emi. Etenim si respiciamus ad nostra merita, quæ nulla sunt, gratis confertur.*

Si autem ad merita Christi, qui nobis vel ipsam primam gratiam de justitia meruit, veram Christum nobis conferendam emit. Atque in hunc sensum (inquit) *contiliandâ est apud Esaiam illa in speciem contrarietas cum ait. cap. 55.* Omnes sitientes venite ad aquas & qui non habetis argentum properate, emite &c. *Quomodo enim si ad emendũ homines invitantur, sine precio admittuntur, & qui fieri potest, ut gratuita & liberalis donatio, quippe quæ sine precio & commutatione perficitur, emtio appellari possit? nimirum sine argento modo gratiam emimus, quæ tamen ex argento Christi, id est, meritorum ejus infinito precio confertur. Itaque comparatione nostri liberalis est donatio, comparatione Christi vera emtio, quam expositionem affert Ambrosius libr. de Ioseph. Patriarch. cap. 7. Emite, inquit, sine argento, neq; enim precium quæsivit à nobis, qui pro nobis sanguinis sui precium solvit.* Quod Viegas de prima gratia dicit, idem nos de vita æterna dicimus, quæ itidem vocatur χάρισμα Roman. 6. vers. ultim. respectu nostri datur gratis, respectu Christi datur ex merito.** 3. quia vita æterna credentibus in Christum est promissa; jam verò quod promissum, vi promissionis dari æquum est, & justum: quamvis ipsa promissio sit merè gratuita, atque hac ratione gratis detur beneficium. Ambrosius in cap. 3. Roman. *Justitia Dei dicitur, quæ videtur misericordia, quia de promissione originem habet, & tùm promissum Deo redditur; justitia Dei dicitur; justitiam n. Dei est, quia redditum, quod promissum est.* Sic ergo vita æterna certis respectibus est corona justitiæ, quamvis sit donum Dei gratuitum. Porro quando ex justitia passionibus & bonis operibus piorum tùm hujus tùm æternæ vitæ præmia reddi dicuntur, ex illis dictis itidem inferri nequit; vel passiones vel opera piorum esse ex condigno meritoria illorum præmiorum. Justitia enim intelligitur vel stricta vel misericordiâ temperata. Secundum illam cùm operi redditur præmium, tum illud hujus ex condigno meritorium esse rectè infertur; siquidem in illa retributione laboris dignitas & justa ad præmium proportio attenditur. Sed secundũ strictum illum justitiæ rigorem non retribuitur bonis operibus, cùm severum illud Dei judicium ipsa etiam bona opera nequeant sustinere, Job. 9. vers. 3. Proverb. 20. vers. 9. Psalm. 30. vers. 3. Psalm. 143. vers. 2. eumque solius Christi obœdientiâ justitiæ divinæ satisfieri potuerit: retribuitur autem secundum justitiam temperatam misericordiâ, non ob dignitatem vel meritum aliquod operum, sed quia adhærens illis imperfectio & immundities merito Christi per fidem tegitur (quod est opus misericordiæ divinæ) & quia promissionẽ gratuitâ Deus edidit, quòd bona opera fidelium temporalibus & æternis præmiis afficere velit (quod promissum ipso actu præstare est justitiæ) Bernhard. libr. de gratia & libr. arbit. *Promissum ex misericordia, sed tamen ex justitia persolvendum.* Johan. Ferus libr. 3. in Matth. cap. 20. vers. 8. *Gratis promisit, gratis & ex justitia reddit.* Intellige autem justitiam, quæ respicit promissionis veritatem, nõ autem operum dignitatem. D. Chemnit. part. 3. locorum pagin. 195. *vocatur corona justitia, non quasi ea justitia nostra tribuatur; sed intelligitur corona justitiæ Dei, qui, quia promisit gratis, pro justitia sua servat.* Breviter, dantur præmia ex justitia fidelitatis respectu promissionis divinæ; non autem ex justitia æqualitatis, respectu precii & laboris nostri.

119. Ex his facilè intelligitur, quid in specie ad dicta in medium allata respondendum sit. 1. Thessalonicenses sustinebant afflictiones suas in justi judicii exemplum; nequaquam verò in vitæ æternæ meritum. Respectu earum persecutionum & afflictionum, quas proprii contribules ipsis inferebant, erant justi & innocentes; neque n. propter malefacta, sed propter confessionem veritatis propter Christum eas perferebant. Deus ergò, cùm justus sit, dedit illis requiem (neq; *enim in æternum dat fluctuationem justo*, Ps. 50. v. 23.) vindicavit eorum innocentiam ab hostibus, (quibus dignas irrogavit pœnas) at præmiis æternis ex gratia promissis omnes ipsorum afflictiones largissimè compensavit (quæ est justitia promissionis, non operum dignitatem, sed verbi veritatem respiciens; justum n. ac Deo dignum est, servare ea, quæ promisit) 2. Apostolus 2. Tim. 4. non de suis meritis coram Dei judicio gloriatur; sed de perseverantiæ dono, ad quod indubitanter ipsa salus & corona justitiæ sequitur; piè exultat; ac sibi pii de gravissimo & difficilimo certamine, per Dei gratiam superato, gratulatur. Cùm enim sola perseverantia coronetur Matth. 10. v. 22. & cap. 24. v. 13. absq; qua *nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor consequitur*, Bernh. Epist. 129. & verò Paulus etiam potuerit circa fidem naufragium facere; ideò certamen fidei consummatum, in militia spirituali debellatum, ac coronam justitiæ sibi repositam esse meritò lætatur. Singulis horis metuendum erat D. Apostolo, ut in justissimo judicio Neronis sisteretur vers. 6. *Ego*, inquit, *jam immolor & tempus resolutionis meæ instat*; ideò oculos atq; animum attollit ad justum illum judicem in cœlis, qui daturus sit ipsi coronam justitiæ, atq; hoc ipso manifestum facturus quòd injustè fuerit afflictus, quòdque fideliter in Evangelio servierit. In sequentibus verbis non docet Apostolus propter quid, sed quibus detur vita æterna; iis scilicet; *qui militant bonam militiam, retinentes fidem & bonam conscientiam.* 1. Tim. 1. v. 19. illis, qui in Christum credunt, & ex fide adventum ejus diligunt. 2. Tim. 4. v. 8. August. in libro 50. homiliarum hom. 14. *Si debita redderentur, ô Paule, supplicium redderetur. Da veniam Apostole, propria tua non novi nisi mala. Da veniam Apostole; dicimus, quia tu docuisti; Audio confitentem, non invenio ingratum. Prorsus tua ait tibi parata non novimus, nisi mala: cùm ergò Deus coronat merita tua, nihil coronat nisi donat sua.* Glossa ordin. h. l. *Quia fides gratia est & vita æterna est gratia: per gratiam ergo reddet.* Quæcunq; igitur præmia bonis operibus Deus reddit, ex gratuita bonitate reddit; eadem tamen ut justus judex reddit, non quia nobis quicquam debet, sed quia promisit; & ex veritate, quæ est pars justitiæ, id, quod gratis promisit, præstat; non intercedit hic debitum quoddam nostrum, quo DEUM nobis obstringimus; sed debitum quoddam Dei, quo sese gratuitâ promissione nobis obstrinxit. 3. Autor Epistolæ ad Hebræos c. 6. nequaquam docet, quòd bonis operibus vitam æternam ex condigno mereri possint, sed ad constantiam & perseverantiam in fide hortatur, proposito gravissimo salutis periculo, si per apostasiam prolabantur, id declarat exemplo terræ bonæ ac reprobæ, & postea subjungit: *Caterum persuasissimus nobis de vobis dilecti, quæ his sunt meliora &*

tum

Digitized by Google

cum ſalute conjuncta; non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri &c. q d. Cùm ſemel fidem Chriſti ſitis amplexi, eandemq; in perſecutionibus conſtanter hactenus profeſſi, quin & operib. caritatis erga ſanctos eam declaraſtis, ideò perſuaſum habeo, quòd uſq; ad finem litis perſeveraturi, non prolapſuri aut terra reproba futuri, neque enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, abſque culpa veſtra vos abjiciendo, *ſed dona & vocatio ejus ſunt ἀμεταμέλητα* Roman. 11. v. 29. nec quenquã deſerit, niſi prius deſeratur. Confidimus igitur, quòd is, *qui cœpit in vobis opus bonum, perfecturus illud ſit uſq; in diem Jeſu Chriſti* Phil. 1. v. 6. vos modò operam dare convenit, ut eandem *oſtendatis ſolicitudinem ad plenam ſpei certitudinem usq; in finem* v. 11. *ut non ſegnes efficiamini; verùm imitatores eorum, qui fide & patientia hereditabunt promiſſiones Dei* v. 12. (atqui ſi vita æterna eſt hereditas promiſſionis, utiq; non erit ex operibus legis Gal. 3. v. 18.) 4. Jacobus non agit de cauſa meritoria vitæ æternæ, ſed qualitatem ſalvandorum deſcribit; ac vitæ corona promiſſa eſt Deum diligentibus, non quòd dilectio ſit ejus meritum, ſed quia verè fideles agnoſcuntur, qui Deum diligunt. 5. Apocal. 2. v. 10. proponitur liberalis & gratuita Dei promiſſio perſeverantib. in fide coronam vitæ datum iri; ex quo non poteſt inferri, quòd propter perſeverantiam tanquam meritum quoddam vita æterna detur, Regerit Bellarm. *cohortationes divinas nõ habere officioſa mendacia, ſed veritate eſſe pleniſſimas.* Ecquis verò hoc negat? veriſſimæ omninò ſunt promiſſiones, quòd credentibus, ex fide benè operantibus & in fide uſq; ad finem vitæ perſeverantibus ex gratia propter Chriſtum vita æterna & omnis generis præmia ſint danda; ſed quâ conſequentiâ ex eo infertur, quòd bona opera nõ ſolùm iſtorum præmiorum, ſed etiam ipſius vitæ æternæ ex condigno verè & propriè ſint meritoria? Prov. 19. v. 17. non agitur de fœnore vitæ æternæ, ſed de gratuita remuneratione benignitatis erga pauperes. מַלְוֵה יְהוָה חוֹנֵן דָּל maloch Jehovah chonén tal. *Mutuat Domino miſereſcens pauperis;* ideò ipſe Bellar. ad præmia hujus vitæ beneficétiæ erga pauperes promiſſa, locũ hunc refert, ſic n. ſcribit l. 3. de bonis operibus in particulari c. 4. *Eleemoſyna ſæpè cauſa eſt majoris abundantiæ temporalium bonorum, id n. ut plurimùm divina providentia ordinare ſolet, ut qui ſunt eleemoſynæ ſtudioſi, quo magis erogent, eò magis abundent; id quod affirmat ſapiens Prov. 19. v. 17. cùm ait: fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis.* 7. 1. Cor. 9. v. 24. non agit de merito vitæ æternæ ſed de introductionis via ac veluti medio. Qui n. Spiritu Dei regenerati & renovati ſunt ac per fidem Dei filii & hæredes vitæ æternæ in cœlo aſcripti, illi in ſtadio bonorũ operum decurrere debent; non otiari, non retrogredi, non extra limites vagari; cavere inſuper debent, ne per graviora peccata in illo ſtadio cadant v. 12. ſed ad propoſitum brabeum toto cordis deſiderio ac curſu incitato contendant, & omninò *ſic currant, ut cõprehendant* c. 9. v. 24. Nec v. à ſtadio terreno ejusq; præmio ad ſtadium ſpirituale in omnibus partibus argumentari licet. Cùm. n. Apoſtolus dixiſſet. *an neſcitis, quòd qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt; ſed unus accipit præmium?* continuò ſubjungit: *Sic currite ut comprehendatis;* mutatione illà ſingularis numeri in pluralem oſtendens, non eſſe parem rationem ſtadii terreni & cœleſtis; in illo u. unus tantùm accipit præmium, in hoc verò decurrentes complures præmium & incorruptibilem coronam accipiunt, videlicet omnes illi, qui ſic currunt, ut comprehendant. 8. 2. Tim. 1. v. 12. nulla ſit meritorum noſtrorum, ſed divinæ potentiæ depoſitum Apoſtoli cuſtodire valentis mentio. Per *depoſitum* a. non intelligit Apoſtolus bonorum operum merita (ut Petrus à Soto in Conf. cap. de bonis operib. accipit) ſed doctrinam Evangelii. ut apparet ex antecedentib. & conſequentib. illius loci. v. 8. *collabora Evangelio ſecundum virtutem Dei.* v. 11. *in quo poſitus ſum prædicator & Apoſtolus & Magiſter gentiũ.* v. 12. *ob q̃ cauſam etiam hæc patior, ſed non confundor: ſcio n. cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitũ meum ſervare in diem illum.* v. 13. *formã habe ſanorũ verborum, quæ à me audiſti in fide & dilectione in Chriſto Jeſu.* v. 14. *Bonum depoſitũ cuſtodi per Sp. S.* c. 2. v. 2. *Quæ audiſti à me per multos teſtes παράθου commenda vel depone fidelibus hominibus* Idem depoſitum intelligitur v. 12. & 14. ut apparet ex contextu. Atqui v. 12. per depoſitum intelligitur doctrina Evangelii. Ergo & v. 12. Quod ſi vel maximè per depoſitum intelligeretur *hereditas illa incorruptibilis & incontaminata & immarceſſibilis* (Apoſtolo & reliquis electis *ſῶζομένοις cõſervata in cœlis.* 1. Pet. 1. v. 4. nondũ tamen evictum foret, propter operũ merita eandem dari: quin imò cùm ſit hereditas dabitur titulo hereditatis Brent. in Apol. Conf. Wirtenb. tit. de bon. operib. p. 387. *dicitur, Paulus ater. ſuam ſalutem per fidẽ depoſuiſſe apud Deum, q̃ etſi tàm graves afflictiones ipſi accidunt, ut appareat nullã esse amplius ſalutis ſpẽ eſſe relictã; tamen certiſſimè ſciat per fidem, Deum ſeipſum non negaturum, nec gratuitam ſuam dilectionem abjecturum, ſed firmiſſimè ſervaturũ, q̃ per Chriſtũ promiſit.* Hæ interpretationes ſibi non repugnant. Evangelium eſt depoſitum illud, quod Deus Eccleſiæ commendavit, ſi Evangelio fidem adhibemus, ſalutem æternam in cœlo nobis depoſuit.

1. Vita æterna promiſſa eſt operibus bonis.

120. Quinta argumentorũ claſſis in aciem producit illa Scripturæ teſtimonia, quæ docent vitam æternã promiſſam eſſe bonis operib. Mat. 19. v. 17. *Si vis ad vitã ingredi, ſerva mandata.* Ib. v. 29. *Qui reliquerit domũ vel patrem &c. centuplũ accipiet & vitã ætern. poſſidebit,* 1. Tim. 4. v. 8. *Pietas ad omnia utilis eſt, habens promiſſionẽ præſentis & futuræ vitæ.* Jac. 1. v. 12. *accipiet coronã vitæ, quã repromiſit Deus diligentib. ſe. At promiſſio facta cũ conditione operũ nõ ſolùm debitã facit rem promiſſam; qui n. promiſit, ex juſtitia tenetur ſtare promiſſis; ſed ẽt facit, ut qui opus impleverit, meruiſſe rem promiſſam, eamq; ut mercedẽ jure ſuo exigere poſſe videatur.* Reſp. Thomas 12. q. 114. art. 7. docet, quòd quilibet actus caritatis abſolutè mereatur vitã æternam. Ergo qui unicum ſolùm caritatis actum abſolvit, is docente Bellarm. coram ſevero Dei judicio conſiſtens jure exigere poteſt vitam æternam, tanquam mercedẽ ſibi debitam: ex quo talis precandi formula emerget. *Domine Deus juſte judex legem tuam perfectè implevi, jure meo exigo, ut vitam æternam, debitam illam operum meorum mercedem, mihi reddas;* qualem fuiſſe cujuſdam Pontificii Argentinæ morituri orationẽ refert Strig. parte 2. locorũ p. 485. Simile exemplum de Monacho quodã Carthuſiano commemorat Simon Pauli enarrat. Evang. Dom. XI. poſt Trin. quòd in agone, meritis ſuis confiſus, à Deo regnum cœlorũ præcoci inſultatione poſtulârit orans: *Da mihi, q̃ ego merui & tu mihi debes:* Uni autem aſtantibus, quærenti, quodnam eſt illud debitum, ſuperbè reſpondit; *vitam æternam*

mihi

mihi debet: Quare? rogabat ille. *Propter opera mea*, dixit Monachus, *namq; ultra 40. annos in hoc Monasterio Deo servii, cilicio asperrimo indutus vigiliis, jejuniis & precibus me afflixi, regulasq; custodivi, sive velit, sive nolit Æternus, mercedem meritis meis rependere & vitam æternam reddere tenetur*. Nos precationem illam Bellarmin. & ejus asseclis relinquentes, cũ Davide potius orabimus, *Domine ne intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* Ps. 143. v. 2. Cæterùm quòd ad Scripturæ testimonia h. l. à Bellarmino adducta attinet. 1. dictum Christi Matt. 19. v. 17. alibi latè exposuimus; summa est, obœdientiæ erga legem, non qualicunq;, sed perfectæ & numeris omnib. completæ, promitti vitam æternam. At cùm nemo perfectam illam obœdientiam legi præstet; ideò ex lege atq; ex operib. ejus non potest sperari vita æterna. Gal. 3. v. 21. *Si data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia*; v. 22. *sed conclusit Scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus*. Plura de h. l. alibi diximus. 2. In altero ejusdem capitis dicto gemina promissio continetur; altera centupli; altera ipsius vitæ æternæ. Per centuplum intelliguntur hujus vitæ præmia, uti constat ex eo, quòd centuplum illud à vita æterna manifestè distinguitur; maximè v. ex paraphrasi hujus dicti Marc. 10. v. 29. *Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, &c. propter me & propter Evangelium*, v. 30. *qui non accipiet centies tantùm, nunc in tempore hoc domos & fratres & sorores & matres & filios & agros cum persecutionibus*. Eod. modo & Luc. cap. 18. v. 29. *Nemo est, qui reliquit domum aut parentes &c. propter regnum Dei* v. 29. *& non recipiat multò plura in hoc tempore*. Illud centuplum caritati & patientiæ piorum in hac vita à Deo promissum esse & reipsâ dari nemo nostrum negat; sed quòd caritas & patientia sint hujus centupli ex condigno meritoria, id v. negamus, cùm nulla sit inter laborem & mercedem proportio, cùm Deus nemini quicquam debeat; nobis contra fatendum sit, *si vel maximè omnia fecerimus, nos esse servos inutiles*. Luc. 17. v. 10. Multò minus ipsa vita æterna meritis operum obtineri potest: quin imò Christus ipse in hoc dicto diserte id refellit, dicens: *ἡ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει, vitam æternam hereditate possidebit*; at quod hereditatis titulo quis possidet, id meritis suis nequaquam obtinuit. Ideò a promissioni centupli additur promissio vitæ æternæ, quia, quamvis propter Christum fide apprehensum (non autem propter persecutiones) vita æterna ex grátia detur, Rom. 6. v. 23. tamen simul est largissima compensatio omnium laborũ & ærumnarum, quas Christi nomine in hac vita electi sustinuerunt; & quia fructus veræ fidei in Christum est sincera illa erga Deum caritas, ex qua tempore persecutionis animo promtissimo omnia reliquuntur Bernh. in declamat. de h. l. *An quis dubitat instantis esse temporis centupli promissionem? Manifestè id quidem ipsa verborum consequentia probat, ubi centuplum accepturi & possessuri dicimur vitam æternã. Cæterum ne quis omnino impudenti remaneat obstinationi locus, mitto vos ad Evangelium secundum Marcum, ubi promissio ead. descripta manifestiùs invenitur &c. atq; ut vehementius admiretur carnalis anima, non percipiens quæ sunt Spiritus, sed stultitiam reputans, addit manenter cum persecutionib. Fortè n. cùm audisset in tempore hoc centuplum promitti, conjectabatur etiam de temporalib. exhiberi; sed præripit hunc intellectum nomen additum persecutionis &c.* Et postea: *Datum optimum est centuplum hoc, desursum descendit à Patre luminũ. An nõ omnia possidet, cui omnia cooperantur in bonum? an non centuplum habet omnium, qui impletur Spiritu sancto? qui Christum habet in pectore? nisi quòd longè plusquam centuplum est visitatio Paracleti, & præsentia Christi &c. Hoc ergò centuplum adoptio filiorum est libertas & primitiæ Spiritus, deliciæ caritatis, gloria conscientiæ, regnum Dei, quod intra nos est &c.* Euthym. in cap. 19. Matth. *Quomodo variè multiplicatam accipiet quis hanc retributionem in præsenti sæculo? quomodo? sicut acceperunt Apostoli & Martyres, cæteriq; omnes justi. Vide n. quod omnũ fidelium domos sibi habeant apertas; fratres etiam & sorores paraverunt omnes sanctos & sanctas: Patres v. omnes ipsos colentes ipsorumq; curã habentes, ac erga ipsos compassionis affectu tactos: nã hæc sunt propria patris, matres quoq; omnes pari modo se habentes; uxores v. omnes ministrantes, subservientes & curantes eos: hæc siquidem uxoris sunt opera, filios præterea omnes discipulos. Ad hæc omnes fidelium agros in sua potestate habebant, quodq; omnium est maximè admirabile, omnia hæc habebant cum persecutionibus, i. e. à fidei inimicis persecutionem sustinentes*. Cæterum ne largissima illa retributio meritis operum nostrorũ obtineri statueretur, Christus ipse addit hoc Epiphonema, quòd *primi*, h. e. illi, qui se propter opera extollunt, diei pondus & æstum jactitant, ac reliquis sese præferunt, *novissimi sunt futuri*. Vide plura in Post. Germ. part. 3. in die conv. Pauli. 3. Locus 1. Tim. 4 v. 8. operum merita nequaquam stabilit: Pietatem n. Apostolus non bona duntaxat opera, sed cumprimis veram in Christum fidem omnis veræ pietatis radicem ac matrem intelligit, ut apparet ex v. 10. *In hoc n. laboramus & maledicimur, quod speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum; maximè v. fidelium*. v. 12. inter alia pietatis officia Timotheo præcipitur, ut sit *forma fidelium in fide*: nec meritoria vitæ æternæ pronunciatur pietas, sed *ad omnia utilis, habens promissionem præsentis & futuræ vitæ*. Ut ergò non ipsa præsens vita, sed præmia hujus vitæ pietati retribuuntur, ita quoq; non ipsa vita æterna, sed præmia futuræ vitæ eidem retribui intelliguntur. Si quis v. ad ipsam vitam æternam dictum Apostolicum referre velit, manifestũ est, quòd nobilissimæ pietatis parti, fidei sc. in Christum, ea tribuatur; ac singulariter observandum, retributionis illius, quâ pietati hujus & æternæ vitæ præmia dantur, fundamentũ ab Apostolo constitui, non dignitatem vel meritum operum, sed gratuitam Dei promissionem. Ut n. ad ista promittenda non aliquâ dignitate operum motus est, sed paternâ suâ gratia, quâ credentes in Christũ complectitur; ita quoq; promissa præmia reipsa præstat, non propter dignitatem nostram vel operum nostrorũ, sed propter suam misericordiam & veritatem. Bernhard. ser. 68. in Cant. *De meritis quid sollicita sit Ecclesia, cui de proposito Dei firmior supperit securiorq; gloriandi ratio? non potest seipsum negare Deus, neq; non facere, quæ jam fecit, ut scriptum est: Qui fecit quæ futura sunt, faciet; faciet, nec deerit proposito suo Deus. Si non est quod jam quæras, quib. meritis speremus bona, præsertim cùm audias apud Prophetam, non propter vos, sed propter me ego faciam, dicit Dominus, &c.* 4. Jacobus dicit eos, qui diligunt Dominum,

minum coronam vitæ accepturos; nequaquam v. asserit, suâ dilectione coronam vitæ promerituros. Promissio illa, quâ diligentib. Deum corona vitæ reservatur, fundamentum habet non in operum nostrorum dignitate, sed in gratuita Dei bonitate. Promissa est diligentibus Deum vitæ corona, non quòd dilectio sit meritoria salutis causa, sed quia est infallibilis verè in Christum credentium nota. Diligentibus Deum datur corona vitæ, non autem datur propter dilectionem, quippe quæ in hac vita languida est & imperfecta; quin & jam antè debita. Jacobus ipse cap. 2. v. 5. fidelibus, ut hereditatem, regnum cœlorum obtingere statuit. *Audite fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mundi hujus, divites in fide & heredes regni, quod promisit iis, à quibus dilectus fuerit?*

Pii dicuntur digni vitæ æternæ.

121. Sextam argumentorum classem complet Bellarm. ex illis locis, in quibus fit mentio dignitatis, dignum enim esse præmio, & mereri præmium idem esse probat ex Luc. 10. v. 7. *Dignus est operarius mercede suâ.* Producit & hæc dicta Sap. 3. *Deus tentavit eos & invenit eos dignos se.* 2. Thess. 1. *ut digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini.* Luc. 20. *qui digni habebuntur seculo illo & resurrectione ex mortuis.* Apoc. 3. *ambulabunt mecum in albis quia digni sunt.* Resp. 1. Vox Dignitatis sumitur vel legaliter, vel Evangelicè. Legaliter nemo dignus est coram Deo vitâ æternâ, quippe lex accusat & condemnat omnes non præstantes sibi perfectam obœdientiam. Evangelicè pii dicuntur digni regno Dei, sed hæc est dignitas non activa, sed passiva; non inhærens, sed imputata; non meritoria, sed gratuita; respectus enim habetur ad fidem, quæ ut credentes in Christo gratos & acceptos Deo, ita quoque dignos vitâ æternâ reddit. 2. Quemadmodum n. Apostolus fatetur, *se non esse dignum, qui vocetur Apostolus, gratiâ a. Dei id esse quod est*, 1. Cor. 15. v. 9. 10. ita quoq; pii in se extra Dei gratiam & Christum considerati non sunt digni ullis præmiis, nedum ipsâ vitâ æternâ, sed relatè in Christo spectati, digni sunt, vel potius *digni habentur* (ut vulgatus Interpres Luc. 20. v. 35. 2. Thess. 1. v. 5. rectè vertit) *regno Dei.* Col. 1. v. 12. *Gratias agimus Deo Patri, qui dignos nos fecit in sortem vocavit ἡμᾶς, in partem sortis Sanctorum in lumine.* Non ergò nostrâ dignitate, sed Dei dignatione vitæ æternæ participes reddimur. 3. Ne v. Bellarm. excipiat, *gratiam Dei nostra opera efficere digna, quibus ipsa vita æterna tanquam debita merces reddatur*: notandum quòd Apostol. Rom. 8. v. 13. de passionib. Sanctorum expressissimè neget, *eas esse dignas ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Quas v. clarissimæ huic luci nebulas effundit Bellarm. eas superiùs §. 93. discussimus. 4. Quantum v. ab hac persuasione de dignitate meritoria operum suorum abfuerunt verè Sancti? Gen. 32. v. 10. Patriarcha sanctissimus ita alloquitur Deum: *Minor sum cunctis miserationibus tuis & omni veritate, quam fecisti cum servo tuo.* Psal. 115. v. 1. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, propter misericordiam & veritatem tuam.* Dan. 9. v. 7. *Tibi Domine justitia, nobis autem confusio faciei.* Matth. 8. v. 8. dicit Centurio: *Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* Joh. 1. v. 27. dicit Joh. Baptista, quo major non est inter natos mulierum: *Non sum dignus, ut solvam corrigiam calceamenti ejus* (Christi.) Quin imò tota triumphans Ecclesia hypocriticam illam persuasionem de dignitate meritoria, ipsis operibus inhærente, validissimè repellit Apoc. 4. v. 10. procidunt viginti quatuor seniores coràm sedente in throno, ac mittunt coronas suas ante thronum, dicentes: v. 11. *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam & honorem & virtutem* &c. non nostrâ dignitate, sed tuâ dignatione coronas illas gestamus. 5. quod Bellarm. dicit; *dignum esse præmio, & mereri præmium, respectu spiritualium beneficiorum, adeoq; ipsius vitæ æternæ ἰσοστασιῶς esse*, id manifestè falsum est. Cùm n. Matth. cap. 10. Christus discipulos suos ad perditas oves domus Israel ablegaret. v. 6. inter alia etiam hoc mandatum eis dedit. v. 12. *Cùm intrabitis domum, salutate eam.* v. 13. *& si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super illam*; Cumq; Judæi prædicationem Apostolorum contradicentes & blasphemantes repudiarent, ita ab Apostolo Paulo audiunt Actor. 13. v. 46. *vobis oportebat primùm loqui sermonem Dei, sed quoniam repellitis illum, & non dignos judicatis vos esse vitâ æternâ, ecce convertimur ad gentes*, utique ergò si recepissent sermonem Dei, digni fuissent vitâ æternâ. At quodnam est vel esse potest ovium perditarum ac hominum infidelium meritum? an non ipse Bellarm. scribit lib. 5. de Justif. cap. 5. *istum justitiam & opera, quæ fidem & gratiam Dei præcedunt, nos quoq; despicimus, & merita vitæ æternæ non esse concedimus?* 6. Nevé ulla restet dubitatio, negari certè nequit, inter eos, *qui digni habebuntur futuro seculo & resurrectione ex mortuis* Luc. 20. v. 35. *& qui cum Christo ambulant in albis* Apoc. 3. v. 4. locum esse concedendum infantibus post Baptismum de mortuis, antequam ad annos discretionis pervenerint; atqui illos sine meritis propriis salvari Bellarm. concedit; sic n. scribit in hoc ipso cap. 6. At si filiis &c. *Tametsi parvulus, qui mox à Baptismo decedunt, vita æterna donetur solo jure hereditatis; tamen voluit Deus filios suos, qui usum rationis habent propriis laboribus & meritis illam acquirere* &c. qua ergò veritatis specie ex voce dignitatis merita propria stabiliri possunt? Salmeron. in comm. Coloss. 1. Disput. 2. *Digni dicimus, ubi hereditas nullis nostris meritis nobis obvenit.*

122. Ex quibus omnibus manifestissimè appareret, quod argumentum Bellarmini pro meritis operum ex voce Dignitatis petitum, non sit assensu dignum, nec uberiorem responsionem mereatur. Excutiamus tamen in specie dicta illa, quæ in medium protulit. 1. Luc. 10. v. 7. non agitur de mercede aut dignitate vitæ æternæ, sed de victu quotidiano; sic n. habent verba: *In eadem autem domo manete edentes & bibentes quæ dantur ab illis, dignus n. est operarius mercede sua* Matth. 10. v. 10. ubi ead. sententia habetur, sic redditur: *dignus est operarius cibo suo*, ibid. additur v. 8. *gratis accepistis, gratis date.* Sin eo sensu dictum illud asseratur, quòd vita æterna sit merces bonis operib. debita, sicut in hoc seculo operariis sua debetur merces, quilibet animadvertit ingentem esse disparitatem inter operarios Dei & operarios hominum, inter mercedem temporalem & inæstimabile bonum vitæ æternæ. 2. Sap. 3. v. 5. agitur de dignitate gratiæ, non autem meriti; immediatè enim sequitur v. 9. *Qui confiderunt in illo, intelligent veritatem & fideles in dilectione acquiescent illi, quoniam gratia & misericordia in Sanctis ejus.* Tentat Deus suos, ut eos se dignos inveniat; idem verò suggerit ipsis vires, ut tentationem sufferre possint, & sic non alios invenit dignos, nisi quos

ex gra-

ex gratia dignos fecit. 3. 2.Theſſ.1.v.5. Luc.20. v.35. καταξιωθῆναι, Latinus interpres ipſemet vertit *dignum haberi*; à qua verſione Bellarmino recedere non licet, niſi anathema Tridentinum incurrere velit. 2. Theſſ.1.v.11. *In quo etiam ſemper oramus pro vobis, ut dignetur vos ἀξιώσει vocatione ſuâ Deus noſter &c.* at vocationem per merita operum, propriè ſic dicta, obtineri poſſe ipſe Bellarmin. negat Matth.22.v.8. *vocati non erant digni*, id eſt, Deus dignatus ipſos erat vocatione, dignaturus eosdem vitâ æternâ, ſed ipſi reddiderunt ſe contemtu ſuo indignos. Actor.5. v.41. *Apoſtoli ibant gaudentes à conſpectu Concilii, quoniam digni habiti erant* καταξιωθῆναι, *pro nomine Jeſu contumeliam pati*, id Philip.1.v.29 ſic exponitur: *vobis donatum eſt* ἐχαρίσθη *pro Chriſto, non ſolùm ut in eum credatis, ſed ut etiam pro illo patiamini*: ubi vocabulum χαρίζεσθαι & gratuitum fidei donum omnem meriti ſuſpicionem excludunt. 2. Macc. 13. v.12. *Omnibus idem facientibus* (καὶ καταξιοῦντι) *& petentibus miſericordiam Dominum &c.* ita reddidit vulgata verſio.

9. Deus eſt juſtus judex & nō acceptor perſonarū.

123. Septimam & ultimam argumentorum claſſem conſtituit Bellarm. ex illis locis, in quibus dicitur Deus judex juſtus & non acceptor perſonarum. Rom.2. *Non eſt acceptio perſonarum apud Deum*, quod repetitur Actor.10. Galat.2. 1.Pet.1. *At acceptio perſonarum eſt vitium contrarium juſtitiæ diſtributivæ, cùm videl. judex dat præmium ſine meritis; aut majus præmium minoribus meritis vel contrà. Deus igitur in retributione præmiorum merita hominum conſiderat & pro meritorum diverſitate vitæ æternæ manſiones aſſignat.* Reſp.1. non negamus Deum in retributione præmiorum ad opera, paſſiones & certamina Sanctorum reſpicere, & pro diverſitate eorum manſiones vitæ æternæ aſſignare, hoc eſt, diverſa præmia diſtribuere (ita enim hanc phraſin ipſe Bellarm. accipit l.3. de Juſtif.cap.16 §. Denique, ubi ex dicto Joh 14 *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*, probat præmia in cœlo non eſſe paria) proinde concluſio hujus argumenti non eſt directè ſententiæ noſtræ oppoſita. 2. id verò eſt quod negamus, opera ſcil. illa, paſſiones & certamina illa piorum eſſe præmiorum illorum, adeóque ipſius vitæ æternæ meritoria ex condigno novit; hoc ipſe Bellarminus, ſiquidem ex Auguſt. Confeſſ. ejuſque Apologia noſtram ſententiam recitat hoc modo lib.5. de Juſtif.cap.1. *Adverſarii dicunt opera bona juſtorum placere Deo & eſſe meritoria præmiorum, ſed addunt duo temperamenta; quorum unum eſt, opera bona eſſe meritoria præmiorum temporalium & ſpiritualium in hac vita & in futura vita, ſed non ipſius ſalutis æternæ: alterum temperamentum eſt, opera juſtorum non eſſe meritoria ex propria dignitate, quaſi revera ſint juſta & perfecte legi ſatisfaciant, ſed ex fide & indulgentia Dei, quia videl. Deus iis, qui credunt ſibi remiſſa eſſe peccata, indulgentiâ ſuâ tegit operum ſuorum ſordes, & ſic accipit, quaſi juſta eſſent.* 3. Contrarium ex allatis dictis nunquam demonſtrabit Bellarm. Dicitur enim Deus *juſtus judex*, non quia propter merita vitam æternam diſtribuit, ſed quia ex gratia propter Chriſti meritum, fide apprehenſum, credentes juſtificat & ſalvat, ac bona opera, paſſiones & certamina eorū largiſſimis præmiis in hac & futura vita remuneratur. Deus nō eſt προσωπολήπτης; *quia non reſpicit ſive quis ſit Judæus, ſive Græcus*, Rom. 2.v.10. *ſive in lege, ſive ſine lege.* v.12. *ſuniuſcujuſque reddit ſecundum opus ejus.* v.6. Non eſt προσωπολήπτης, quia *non reſpicit, quales aliquando* (ante converſionem) *homines fuerint.* Galat.2. v.6. Non eſt προσωπολήπτης, quia *in quavis gente, qui timet eum & operatur juſtitiam, is acceptus eſt illi.* Actor.10.v.35. 4. Si Deus conſtituitur acceptor perſonarum, cùm dat præmium ſine meritis propriis, conſequens fuerit, infantibus, qui mox à Baptiſmo decedunt & propriis meritis carent, non dari vitam æternam. Conſequens eſt falſum ipſius Bellarmini judicio. Ergò & antecedens. Atqui antecedens illud eſt ejusd. Bellarmini, ſic enim ſcribit hoc loco: *Acceptio perſonarum eſt vitium contrarium juſtitiæ diſtributivæ, cum videl. judex dat præmium ſine meritis &c.* quæ verba nihil ad rem faciunt, niſi ad Deum, quem paulo antè dixerat juſtum judicem, accommodentur. 5. Si Deus προσωπολήπτης eſt, cùm dat majus præmiū minoribus meritis, falſum erit, quòd Bellarmin. diſputat cap.19. ſeq. *Deum remunerari opera bona ſupra condignum*? falſum etiam illud quod ſcribit lib.2. de gratia & lib. arbit. cap.3. *in ipſo judicio quamvis acceptio perſonarū eſſet alicui minus præmium dare, quam juſto judicio mereatur, vel majore ſupplicio afficere quam dignus ſit reus; tamen ſi alicui majus præmium aut minorem pœnam dare voluerit, non erit acceptor perſonarum, etiamſi id non cum omnibus ſervet &c.* Non dubitat Bellarmin. adverſus ſeipſum dicere, ut ſpecie quadam nobis poſſit contradicere.

Dicta Patrum de meritis.

124. Cap.IV. producit Bellarmin. pro ſtabiliendis operum meritis dicta Patrum. Reſp. 1. *Alios præter Canonicos ſcriptores ita legimus, ut quantalibet ſanctitate, quantaque doctrina præpolleant, non ideo verum putemus, quia illi ſic ſenſerunt; ſed quia nobis per alios autores, vel per ſcripturas Canonicas, vel probabiles rationes, quæ à vero non abhorreant, perſuadere potuerunt.* Auguſtin. Epiſtol.19. ad Hieron. 2. *Quæ in Eccleſia pane pricè & declamatoriè dicuntur, non conſtituunt de ſummatum regulam.* Theodor. dial.3. Ipſe Bellarminus agnoſcit, veteres in commendandis bonorum operum meritis, ut homines ad illorum ſtudium incitarent, interdum fuiſſe liberiores, ſic enim ſcribit lib.2. de gratia & lib. arbit. cap.14. circa medium: *Patres, cùm ad populum verba facerent, ea dicebant, quæ utiliora videbantur ad excitandos homines ad bona opera.* 3. ex ipſis veteribus perſpicua teſtimonia pro noſtra ſententia produximus ſuperiùs. 4. Pleraque dicta, ſi excutiantur & ex aliis eorund. ſcriptorum verbis declarentur, nihil nobis adverſum continent. Producit Bellarmin. primo loco Ignatium, qui in Epiſt. Rom. ſic ſcribat: *Sinite me ferarum eſcam fieri, per quam poſſim Deum promereri.* Sed Græca aliter habent: ἄρτι μὶ θεοῦ εἶναι βρῶμα, ἵνα διὰ τούτων θεοῦ ἐπιτύχω, *per quas licebit Deum adipiſci*, hoc eſt, ſolutis corporis repagulis in conſpectum Dei venire. Idem ſanctiſſimus Martyr paulò pòſt addit: *à Syria Romam uſque terra marique, cum beſtiis depugno, noctu dinque alligatus decem leopardis*, ἀλλ' ἐν παρὰ τοῦτο δεδικαίωμαι, *verum in hoc non ſum juſtificatus.* Et poſtea, *Erubeſco me unum de illorum numero* (Chriſtianorum in Syria) *dici, nec enim dignus ſum, cum noviſſimus ſim eorum & abortivum quiddam; ſed per miſericordiam Dei obtinui, ut aliquis ſim, ſi Deum conſequar.* Hæc an optimè de meriti ſapiant, quilibet judicet. Juſtinus Apolog.2. ἀξίαν τῆς πράξεως aliquoties adducit, ſed

quæ Scripturis sit illa dignitas, ex Scripturis sacris ostendimus superiùs ub. p. 44. sic scribit: *ἀναίδεια γὰρ ἐστὶν ἐκ τῶν ἔργων τὴν μισθαποδοσίαν πιστεύειν τυχεῖν τινα δικαίως τὸν τοῦ θεοῦ δι' ἔργων τὰς ἐντολὰς ὅτι αὐτὰ εἰποιῶν ἢ παρ' αὐτοῦ διαγωγῆς ἔχων, ἵνα καλὰ ἐν ἀρετῇ τοιεῖ, Festinamus ad confessionem Christianam, persuasum habentes atq; credentes consequi hanc eos posse, qui facilis ipsis Deo probant se illum consectari, & vitæ ejus consuetudinem adamare, in quam nulla adversarium persentire est pravitatem.* Nec in his sit ulla meriti alicujus mentio. Tertio loco producit Bellarminus Irenæum, qui lib. 4. cap. 72. meritis patrocinetur. Verba sic habent, *Bonus agonista (Apostolus Paulus) ad incorruptelæ agonem adhortatur nos, ut coronemur & pretiosam arbitremur coronam, videlicet quæ per agonem nobis acquiritur, sed non ultrò exaltam. Et quanto per agonem nobis advenit, tanto est pretiosior, quanto autem pretiosior, tanto eam semper diligamus &c.* Non negamus per agonem contendendum esse ad coronam gloriæ, at agonem esse gloriæ illius meritum, verè & propriè sic dictum, id verò negamus. Reliqua dicta in specie excutere nostri non est instituti: Mercedis, dignitatis &c. nomine impropriè utuntur pro compensatione gratuita & dignitate imputata. 5. Sed enim cùm potissimum probationis robur in vocabulo Meriti, toties à veteribus usurpati, consistat, observandum erit, quo sensu illud à Latinis Scriptoribus fuerit adhibitũ. Mereri Latinis propriè significat facere, aut præstare aliquid, quod non debes & propter quod à te præstitum tibi aliquid, ceu merces, debeatur, si non ex pacto singulari, tamen ex lege humanitatis & gratitudinis, quæ unumquemque constituit debitorem iis, à quibus beneficium accepit. Cic. lib. 11. Ep. fam. Ep. 17. *Lamia utor omnium familiarissimè, magna eius in me non diuturna officia, sed merita.* lib. 12. Ep. 14. *Ego me de Republica tanto meritum, ut non provinciæ finis beneficium expectare debeam.* lib. 1. de Legib. *Quid liberalitas, gratuita ne est an mercenaria? si sine præmio, benigna est & gratuita; si cum mercede conducta.* Terent. *nunc hoc sese, hanc meritam esse, ut memor esse fuisse.* Virgil. 5. Æneid. *primam mirni qui laude coronam.* Scriptores sacra nusquam hoc vocabulum usurpat. Patres *κατάχρησιν* eo utuntur, ut mereri sit præstare opera Deo grata; idque ex ipsius gratia, & gratuitam eorum remunerationem à Deo accipere; quo sensu eadem voce utuntur Augustana Confessio, Apologia ejusd. Confess. & Confessio Wirtenbergensis. In laxiori illa significatione meriti vocem à veteribus usurpari demonstramus ex sequentibus fundamentis. 1. Græcum ἀξίαν, Latini verterunt Meritum; quod ergò Græcis est ἀξιοῦσθαι & καταξιοῦσθαι dignum fieri, dignum reputari, id cùm Latini uno verbo exprimere vellent, nec satis commodè possent, mereri dixerunt; hinc Glossarium vetus, ἀξιοῦσθαι, *mereri.* Non abnuit Bellarm. lib. 5. de Justif. cap. 2. §. alia loca, sic scribens: *Quod nos dicimus mereri, docent Græci ἀξιοῦσθαι.* Atqui ostendimus superius, aliud esse mereri propriè loquendo, aliud dignum haberi ac reputari; unde etiam vetus Interpres ubicunq; in N. Test. καταξιοῦσθαι occurrit, nusquam per τὸ mereri, sed perpetuò per τὸ *dignum haberi* transtulit. Exempla invenies Luc. 20. v. 35. Actor. 5. v. 41. 2. Thess. 1. v. 5. 2. Latinus Interpres hoc vocabulo quandoque utitur simpliciter pro Consequi aliud, etiamsi id gratis contingat. Genes. 4. v. 13. *Major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear. Hebr.* נשא Minsâ ἄφεσιν, quàm ut remittatur (ubi manifestum est gratuitam, non meritoriam remissionem, proprie sic dictam, intelligi) Eccles. 16. v. 15. *unumquemq; secundum merita operum suorum invenies*; in Græco simpliciter dicitur, κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν εὑρήσεις. Ostendimus autem superiùs, diversissima esse, secundum opera, & secundum meritum operum, propriè sic dictũ, recipere. Hebr. 13. v. 16. *talibus hostiis promeretur Deus*; in Græco est εὐαρεστεῖται beneplacet sibi; proinde Latino Interpreti hoc loco mereri est facere opus Deo gratum & acceptum; alibi tamen de peccatore pœnas justissimas sibi attrahente, proprie usurpari non negamus. Jud. 20. v. 10. 2. Paral. 19. v. 2. Heb. 10. v. 29. &c. 3. Hanc ἀσυνηθείαν secuti sunt interpretes Græcorum scriptorum. Ignat. Epist. Rom. *per quam possim Deum promereri.* In Græco est, ἵνα θεοῦ ἐπιτύχω. Dionys. de cœlest. Hierarchia cap. 1. *Qui divinitatis participationem promerentur.* In Græco est ἐφικέσθαι, quæ vox meram gratiam significat. cap. 2. rogat baptizandus, *ut Deo divinisq; mysteriis frui mereatur.* In Græco est, θεοῦ τοῦ θείου τυχεῖν. Justin. Apol. 2. *meritum operum.* In Græco est ἀξίαν. Euseb. lib. 8. demonst. Evang. p. 240. *Petrum admiratus eos, qui ex familia Cornelii Spiritum Sanctum accipere meruerant.* In Græco est, τὸν τῶν ἀγίων πνεῦμα λαβεῖν ἠξιωμένους. Macarii interpres pluribus in locis præsertim hom. 9. & 17. *donum Spiritus sancti quod fidelis anima meretur accipere.* It. *Christianos perfectos, qui meruerunt ad gloriam perfectionis pervenire*; ubi in Græco καταξιοῦν, καταξιοῦσθαι, digna habetur, digni habiti. Aut ergò interpretes illi crimine falsi convincentur, aut mereri nihil aliud erit, quàm consequi. 4. Latini Patres, qui nomen Meriti operibus piorum tribuunt, manifestè addunt, bona opera esse gratiæ divinæ dona, Deum ex gratia remunerantibus opera, esse eadem imperfecta, ideòque alibi merita omnia (videlicet vere & propriè sic dicta) diserte excludunt: ex quo manifestè apparet, quòd vocabulo Meriti eadem in sensu laxiori utantur, pro eo, quod est ex fide aliquid gratum Deo facere, & gratuitam ejus remunerationem à Deo recipere. 5. Idipsum patet ex aliis locis, in quibus Meriti nomen usurpant. Cyprianus illud quod Paulus dicit 1. Tim. 1. v. 13. *Sed misericordiam consecutus sum*; ad Jubaianum ep. 73. *misericordiam merui.* Idem in Epist. ad Fidum de infantibus qui *hoc ipso de ope nostra ac de divina miseratione plus merentur, quod in primis suum cum sanguine vitæ eiulantes ac flentes nil aliud faciunt quam deprecantur.* Notum est Gregorium illum, qui in Vigilia nativitatis Dominicæ in Ecclesia canitur: *O beata culpa, quæ talem meruit Redemptorem!* 2. apud August. in gestis collat. Carthag. coll. 1. art. 8. dicit Petilianus Donatista, *qui ista carere meruerunt*, (id est, obtinuerunt, de ea re latinus enim sermonem habet) Emeritus Donatista ibid. cogn. 3. art. 16. *Quis supplicavit? quis legem meruit*, (ab Imperatore obtinuit) *quis sententiam postulavit?* art. 258. *Nam ut omittamus, quantum sanguis Christianus effusus sit per Leontium, Hesychium, Macarium, Paulum cæteros q; executores, quos in Sanctorum necem à Principibus sæculi meruerunt* (ex quo apparet, ætate Augustini quo in significatu illa vox usurpata) Ambros. libr. 10 in Luc. cap. 22. de homine portante amphoram

aquæ.

aquæ. *O aqua quæ Sacramentum Chriſti eſſe meruiſti, quæ lavas omnia nec lavaris.* Idem ſerm.6. *Quia divina eloquia audire minimè meruiſtis* (id eſt, voluiſtis.) Euſebius Emiſſ. Dom.4. Adv. fer. 4. de Maria, *Hæc ſola mater Domini fieri meruit.* (id Fulgentius de incarn. & grat. cap.7. ſic exponit: *Ipſum Deum hominem factum & concipere & parere non humanis meritis, ſed concepti naſcentisque ex ea ſummi Dei dignatione promeruit.* Epiph. hereſ.79. κατηξιώθη τοῦτον τεκεῖν ἐν γαστρὶ: quin ipſe Emiſſenus ibid. *Magna enim & ineffabilis gratia eſt, ut una ex tantis millibus eligatur*) c. Quia corpus diſt.2. *De filio perditionis adoptivus Dei filius fieri meruiſti*, ubi Gloſſ. *obtinuiſti.* 6. Pertinent huc preces Eccleſiaſticæ, in quibus alio ſenſu non poteſt hæc vox accipi, quàm pro eo, quod eſt gratis conſequi. Dom.1. Adv. *Excita quæſumus potentiam tuam & veni, ut ab imminentibus peccatorum noſtrorum periculis te mereamur protegente eripi, & liberante ſalvari* (mereri ut potentia & miſericordia Dei nobis ſubveniat, non poteſt aliter accipi, quàm ut potens illa miſericordia ac miſericors potentia nos hoc beneficio dignetur) Dom.2. ſecundum ritum, Mediolan. Eccleſ. *Dona, quæſumus omnipotens Deus, cunctæ familiæ tuæ, hac voluntate Chriſto Filio tuo Domino noſtro venienti in operibus juſtis aptè occurrere, ut ejus dextræ ſociati regnum mereamur poſſidere cœleſte.* Domin. cad. juxta ritum Rom. Eccleſ. *Concede nobis, ut ſicut Jeſum Chriſtum per virginis partum in forma noſtri corporis meruimus habere participem, & in regno gratiæ mereamur ejus eſſe conſortes* (quis verò dixerit incarnationem Filii Dei eſſe propriè meritum,) de Circumc. Dom. *Tribue, quæſumus, ut virginem pro nobis intercedere ſentiamus, per quam meruimus autorem vitæ ſuſcipere.* Vide libellum Germ. Hieronymi Wittichii Erford. ann.51. editum, in quo ex Miſſalibus precationes tales collegit complures. 7. Neve ulla reſtet dubitatio, provocamus ad judicium Georgii Caſſandri viri eruditiſſimi, qui in hymnis & ſcholiis Colon. ann. 56. impreſſis fol.48. confitetur, in *Hymnis Eccleſiaſticis vocem merendi ſic intelligendam eſſe*, id quod Ind. Expurg. Belg. p.36.37. dèleri juſſit. Petrus Caniſius lib.2. de virg. Deipara cap.16. fatetur, *Sanctos Patres, præſertim Latinos, meriti vocem laxiùs uſurpare*, cujus ἀνομαλογίας exempla aliquot ibidem adducit. Vega lib.8. de Juſtif. cap.8. p.189. *Non me fugit uſurpari apud Patres nomen meriti, ubi nulla eſt ratio meriti neque de congruo neque de condigno.* Staplet. in prompt. fer.5. poſt paſſ. Dom. *Si aliquis Veterum vocabulo Promerendi uſus eſt, non aliter intellexit, quàm conſecutionem de facto.* ** Cornelius à Lapide in cap.4. Geneſ. pag.61. *Major eſt iniquitas mea quàm ut veniam merear, id eſt, quàm ut ulla pœnitentia veniam poſſim impetrare q.d. omnino indignus & incapax ſum venia.* **

An fiducia debeat collocari in operibus.

125. Cap. V. & VI. conatur Bellarminus argumenta noſtra, opinioni de meritis oppoſito, ſubvertere, qua in parte quid præſtiterit, ſuperiùs vidimus. Cap. VII. diſputat, *aliquam ſpem ac fiduciam in meritis poni poſſe*, quæ ſententia nititur hac hypotheſi; quod bona opera ſint vera ſalutis cauſa, ſic enim in hoc cap. 9. poſſe Bellarminus ſcribit: *poſſe in meritis ſpem aliquam poni, ſi vera ſint merita; & ſobriè id fiat; probari poteſt hac ratione; quoniam ſicut miſericordia Dei, ita etiam bona merita ſunt vera ſalutis cauſa; licet autem conſidere in omni vera cauſa, quæ ad finem optatum & ſperatum conſequendum cognoſcitur idonea.* At cùm hypotheſis illa ſit falſa, ut ex præcedentibus conſtat, facilè apparet, quid de tali fiducia in meritis poſita ſit judicandum. Petrus à Soto in aſſert. fid. Cathol. contra Wirtemb. Confeſſ. *Bonis Operibus ita fidendum eſſe*, ſcribit, *ut ad expianda peccata, iram Dei placandam & vitam æternam conſequendam neceſſaria ſint & utilia.* Et poſtea. *Propter has virtutes, fidem, ſpem & charitatem intrepidè Catholica fides hominem juſtum eſſe coram Deo fatetur, & meritis eorum in judicio Dei veraciter ſibi confidendum eſſe.* ** Salmer. tom.7, tract.40. pag.208. ſcribit, *opera & merita noſtra confidentiam in nobis operari, ſtant in illis tanquam Dei donis liceat ſecundariò confidere.* Coſterus part.2. conc. pag.49. *Quando Angeli in hora mortis venient ad accerſendam animam & hac nos voce compellabunt.* Palatium paratum eſt in cœlis pulcerrimum &c. *Tunc es qui illuc venturus es, an alium aliquem illud expectat, non vplent ſibi verba dari, operibus ibi tranſigendum eſt negotium ac reſpondendum nunciatæ quæ audiſtis & vidiſtis, hæc ſunt totius vitæ meæ opera, hæc verba hiſne bravium debeatur, expendite.* part.1. concil. pag.522. *Etſi præcipuum fiducia fundamentum ſit promiſſio, tamen ſicut bona opera requiruntur ad impetrandum quod Deus promiſit: ſic eadem multùm fovent fiduciam, ita ut hac tantò ſit major, quantò illa meliora. Sicut qui Regem offendit, nihil ab eo ſperat vel petit, niſi prius reconcilietur: is verò qui ei multa & magna præſtitit officia, petit fidenter, ſic qui facit voluntatem Dei, aliquam experitur in ſe ſecuritatem ut confidat ſe exaudiendum.* (Atqui ſancti in bona conſcientiæ non poſuerunt fiduciæ ſuæ fundamentum 1. Cor. 4. v. 4. ſi in eo quærendum fiduciæ fundamentum, quòd Deum non offenderimus in æternum eâ fiduciâ erit carendum Pſalm. 130. Luc. 18. Matth. 18.) Vaſquez tom.2. Diſput.213. nu.40. *Non modo in meritis ex gratia noſtram ſpem vitæ æternæ collocare debemus ſive fiducia univerſalis ſive particularis: ſed etiam ex meritis jam factis confidere poſſumus eo modo, quo poſſumus credere nos eſſe juſtificatos, & recte aliqua egiſſe in laudem & obſequium Dei. Aliud enim eſt in meritis ſpem conſtituere, aliud autem ex meritis ſperare. Nam in meritis ſpem conſtituere nihil aliud eſt, quàm ſpem habere conſequendi vitam æternam per merita circa quod non licet formidare, neque enim formidare debemus de conſecutione gloriæ, ſi habuerimus merita & gratiam juſtificantem, neque de meritis quod ea ſimus habituri ſed promiſſione utrumque à DEO ſperare debemus.* ** Nos contrà ſtrenuè negamus fiduciam ſalutis vel extoto vel ex parte in operibus ponendam eſſe. 6. Sola Dei gratia eſt cauſa efficiens; Solum Chriſti meritum eſt cauſa meritoria ſalutis noſtræ; opera noſtra nuſpiam in Scripturis vel gratiæ divinæ, vel merito Chriſti in producendo ſalutis effecto ſubordinantur. Ergò in ſolam Dei gratiam & ſolum Chriſti meritum omnis fiducia ſalutis collocanda eſt. Galat. 6. v.14. *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti.* 2. Si fiducia ſalutis in opera ponitur, committitur idololatria, ſiquidem Deorum alienorum nomine non intelligenda tantùm ſunt Ethnicorum Numina, ſed omnes bonæ Dei creaturæ, ex quibus

bus fiunt Diialieni, ſi divini cultus ſoli Deo debiti iis tribuuntur, ut ſuo loco demonſtratum fuit. Atqui fiducia ſalutis eſt cultus ſoli Deo debitus, is enim eſt qui Eſa.45.v.21.dicit: *Ego Iehova & non eſt alius ſalvans praeter me.* Chriſtus eſt, de quo Actor.4.v.12. dicitur: *Non eſt in alio ſalus, nec eſt aliud nomen ſub cœlo datum, in quo oporteat homines ſalvos fieri.* Ergò fiducia ſalutis non eſt in opera collocanda. Hoc argumentum latè probat & declarat. Brentius in Apol.Confeſſ. Wirtenb.cap.de Juſtif. p.301. & ſeqq. *Apud Lucam* (inquit) *aſcendit Phariſaeus in templum & orat: Deus, inquiens, gratias tibi ago, quod non ſum ſicut ceteri homines, raptores, injuſti &c. quid hic audis, quod videatur reprehenſione dignum? quid deeſt Phariſaeo ad juſtitiam? hoc nimirum ei deeſt, quod è ſua juſtitia faciebat idolum, & adorabat opus manuũ ſuarum, hoc eſt, ut Chriſtus dicit, quod juſtitiâ ſuâ confidebat, ac alios praſe faſtidiebat.* p.304. *Hae virtutes (fides, ſpes, charitas,) ſunt quidem bona Dei creatura in nobis & habent ſuum uſum, ſed docere, ipſis coram Dei judicio, ubi agitur de aeterna noſtra ſalute, confidendum, hoc demum eſt ex donis donatorem Deum, ex creaturis Creatorem, quantum eſt in impijs, facere, adeoq; coram Deo alienos Deos habere &c. Quo eſt confidendum, hoc etiam invocandum; fides enim opus eſt Invocatio; quod autem invocandum, hoc etiam adorandum. Intremus ergò delubra virtutum, inſtituamus ſingulis virtutibus ſtatuas, procumbamus antè eas in genua, dicentes: O ſancta fides, ô veneranda ſpes, ô adoranda charitas, ô inviolata caſtitas, ô triduanum jejunium, ô ſacra cuculla defende nos &c.* 3. Fiduciam ſalutis in opera collocare eſt ex lege & operibus legis ſalutem ſperare. *Atqui ex operibus legis non juſtificatur omnis caro.* Rom.3.v.20. *qui juſtitiam ſuam quarunt ſtatuere coram Deo, juſtitiae Dei non ſunt ſubjecti.* Roman. 10. v. 3. *Qui ex operibus legis ſunt* (juſtitiam coram Deo valentem & ſalutem ex illis quærunt) *ſub maledicto ſunt, cum ſcriptum ſit; Maledictus qui non permanſerit in omnibus quae ſcripta ſunt in Libro legis, ut faciat ea.* Gal.3.v.10. Ergò fiducia ſalutis non eſt collocanda in opera. 4. Juſtitia operum eſt imperfecta atque in lubrico admodum poſita, nec poteſt coram Dei judicio ſubſiſtere. Ergò fiducia ſalutis in eam non eſt collocanda. Plura argumenta ex ſuperioribus formari poſſunt. Referenda huc pia Veterum dicta. Cyprian.ſerm.de dupl.Martyrio: *Non credit in Deum; qui integrae ſuae felicitatis ſpem & fiduciam in hoc ſolo non ponit.* Hilar.in Pſal.51. *Ipſa illa juſtitiae opera non ſufficerent ad perfectae beatitudinis meritum, niſi miſericordia Dei etiam in hac juſtitia voluntate humanorum motuum non reputet vitia. Spes igitur in miſericordia Dei in ſeculum ſeculi.* Auguſtin.lib.15.de civ.Dei cap. 18. *Non in ſeipſo ſpem ponere debet homo: maledictus enim omnis, qui ſpem ſuam ponit in homine, ac per hoc nec in ſe.* in Pſal.42. *da operam, ut ſis juſtus & quantumcunq; fueris, confitere te peccatorem eſſe, & ſpera in Domino non in te.* Idem (referente Poſidonio in ipſius vita) laudat verba Ambroſii morituri. *Non ſic vixi, ut me vixiſſe pudeat: nec mori timeo, quia bonum habemus Dominum*; quibus ſe non ſuis meritis, ſed bonitati Domini unicè confidere oſtendit. Idem in meditat.cap.14. *Omnis ſpes & totius meae fiducia certitudo eſt in precioſo ſanguine Chriſti, qui effuſus eſt propter nos & noſtram ſalutem, in ipſo reſpiro & in ipſo confiſus ad te venire deſidero.* lib.3.contra Creſc.cap.8. *Cùm contra veſtras criminationes intrepidam conſcientiam geram; non me tamen ſub oculis omnipotentis juſtificare audeo, magisq; ab eo effluentem miſericordiae largitatem quam judicii ſummum examen expecto.* ** Chryſoſt.ad Stelech.de compunct.cordis tom.6.f.156. τοῦτο ἄξιον πανταχοῦ σπουδῆς, πῶς ἂν ἅπαντες μιμηταὶ γένοιντο τῆς οἰκείας καθάρσεως ἀλλ' ὅπως τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ ῥᾳστώνης καὶ σωτηρίας τυχεῖν. *Vbiq; hoc dignum obſervatione, quod* (David) *nuſpiam mentionem facit ſuorũ bonor. operum, ſed miſericordiae Dei ſalutem ſuam unicè acceptam refert.* Ephræm.Syrus lib.de patient.& conſumm.ſeculi f.164. *Nihil quod tibi afferam habeo, non opus bonum neque cor mundum, verum miſerationibus tuis confiſus in eas meipſum projicio.* Beda homil.in Litaniis tom.7.f.26. *Nemo ſibi blandiatur de innocentia, nullus ſuis fidens actibus, quaſi qui miſericordiâ juſti judicis non egeat, à precibus ceſſet: quin potiùs etiam cùm ſe aliquid boni quis egiſſe cognoverit, quia quâ hoc diſtrictione judicetur, ignorat, tremens cum Propheta clamet. Ne intres in judicium &c.* ** Gregorius homil.7. in Ezech. *Non in fletibus, non in actibus noſtris, ſed in Advocati noſtri allegatione confidamus.* Bernhardus ſerm. 9. in Pſalm. Qui habitat: *Pretendat alter meritum, ſuſtinere ſe jactet pondus diei & aeſtus, mihi adhaerere Deo bonum eſt, ponere in Domino ſpem meam.* ** Idem ſerm. 1. in annunciat. Beat. Mariæ fol.123. expendens dictum Davidicum. *Ne intres in judicium &c.* ſubjungit: *Quid faciant tabula, ſi tremunt columna? aut quomodo virgulta immobilia ſtabunt ſi hujus paveris turbine etiam cedri quatiuntur?* Savan.in Pſ.51. *Quot juſti tot miſerationes. Nullo gloriari poteſt in ſemetipſo. Veniãt omnes juſti ſive in terra ſive in cœlo & interrogemus eos coram te* (Deus) *an ſua virtute ſalvi facti ſint. Certè omnes uno corde uno ore reſpondebunt. Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.* ** Adrianus de Trajecto in 4. ſentent. ref. Caſſ. *Sunt merita noſtra velut baculus arundineus, cui dum quis innixus fuerit, confringitur & perforat manum innitentis.* Barth. Gernh. in conc. de extremo judicio articulo 12. circa finem allegat verba Nonni Epiſcopi Tabermenſiotarum, quod circa finem vitæ dixerit: *Nudus ſum tàm in cœlo quàm in terra, non adimplens praecepta mandatorum tuorum: ergò non eſt mihi ſpes ex operibus bonis, ſed ſpes mea in miſericordia tua, quâ confido ſalvari.* Schopp. presb. Colon. conc.6. in fer. Stephan. pag.139. *Omnes verò pij id ſtudent potiſſimum, ut quoscunque poſſunt, inſtituant eo, quod deſinant in creaturas, in externas ceremonias, in ſua opera & merita fiduciam collocare, ac unius Jeſu Chriſti juſtitiâ, operibus, meritis niti.* ** Caſſander in conſultat. artic. de bonis operibus. *Hanc doctrinam ſummo conſenſu veteres omnes tradunt, fiduciam remiſſionis peccatorum etiam eorum, quae poſt regenerationem admittuntur & ſpem venie ac vitae aeternae in ſola Dei miſericordia & merito Chriſti eſſe collocandam.* articulo 25. de Monachatu. *Tantummodo removenda eſt falſa opinio & praepoſtera fiducia, ne in his operibus fiducia collocetur, quae in ſolo Chriſti merito collocanda eſt.* Ludolphus Carthuſ.in medit. vitæ Chriſti. Prol.col.3. *Caveat prudenter fidelis peccator, ut nunquam in quocunque ſtatu fuerit, confidentiam in meritis ſuis*

in suis habeat, sed tanquam mendicus pauperculus omninò nudissimus ad eleemosynam Dominicam mendicandam semper vacuus accedat. Hæc autem faciat, non quasi ex humilitate ficta merita sua abscondens, sed certissimè sciens, quod non justificabitur in conspectu Dei omnis vivens &c. **

Quid quod ipse Bellarminus, vi veritatis coactus, in hoc ipso capite scribit: *propter incertitudinem propriæ justitiæ & periculum inanis gloriæ tutissimum est, fiduciam totam in sola Dei misericordia & benignitate ponere*, quod probat ex cap. 9. Dan. *Non in justificationibus nostris prosternimus preces nostras ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis*, Item Luc. 17. *Cùm omnia feceritis; dicite, servi inutiles sumus*, Ex Collecta Dom. Sexag. *Deus, qui conspicis, quia ex nulla nostra actione confidimus.* Quæ verò in præcedentibus hujus capitis verbis profert, uti probet aliquam fiduciam in merita collocari posse, facilem habent explicationem. 1. *Fiducia* (inquit) *quam sanctis in Deo constituunt, non ex fide sola, sed etiam ex bonis meritis nascitur; atque ideo summo studio merita quærenda sunt, ut fiduciam apud DEVM habere possint.* Respond. fiduciam ex meritis nasci ambiguè dicitur; id enim si intelligitur sensu Bellarminiano, quòd statuere debeamus, bona opera esse ex condigno vitæ æternæ meritoria, ac proinde confidere, quòd propter illa tanquam merita, ppriè sic dicta Deus jure teneatur vitam æternam nobis dare, tunc improbamus illam propositionem: Si verò intelligitur hoc modo, quòd fides se exerat per bona opera, ac proinde quòd Zelotæ bonorum operum esse debeamus, atque ex operum testimonio de vera fide judicare, confidentes, quòd Deus, qui cœpit in nobis opus bonum, idem etiam perfecturus sit, nosque per fidem justificatos & per Spiritum renovatos, tandem ex gratia glorificaturus sit, tunc amplectimur illam propositionem. 2. *In bonis meritis, quæ verè talia esse compertum sit, fiducia aliqua collocari potest, modo superbia caveatur*: id probat exemplis Nehemiæ, Davidis, Ezechiæ, Estheris & Pauli, qui opera sua bona enumerant. Respond. distinguenda est justitia causæ & bonæ conscientiæ à justitia personæ. Sancti quando recensent opera sua, non loquuntur de justitia personæ nec confidunt se suorum operum meritis coram Deo consistere posse, nec meritum salutis sibi tribuunt, nec de operibus suis gloriantur; sed loquuntur de justitia causæ & bonæ conscientiæ, enumerant Dei dona, non sua merita; gratias agunt pro exhibitis, non exigunt tanquam mercedem meriti exhibenda, quippe quæ humiliter petunt; nec perfectionem, sed ἀνυπόκριτον sinceritatem obœdientiæ suæ exponunt. Bellarminus dicit, *fiduciam poni posse in merita, quæ verè talia sunt*; at quæ possunt esse verè talia, cùm omnes Sancti fateri cogantur, *se mente quidem servire legi Dei, carne autem legi peccati.* Rom. 7. v. 25. *Superbiam in bonis operibus cavendam esse* addit, at quæ major superbia, quàm statuere, quòd nostris operibus non solùm temporalia & æterna præmia, sed etiam ipsam vitam æternam verè & propriè mereamur, idque ex condigno, eamque ut mercedem jure nostro exigere possimus? quæ omnia sunt Bellarmini verba in hac quæstione. Concludimus igitur hanc quæstionem verbis Lutheri in lib. de votis Monast. tom. 2. Jenens. fol. 490. *Hæret fidelis conscientia in solis operibus CHRISTI absolutissimè, & est columba illa in foraminibus petræ & in cavernis maceriæ, sciens certissimè, se non posse securam & quietam esse, nisi in Christo solo, in omnibus verò operibus propriis non posse nisi ream & pavidam damnatamque manere. Sic ergo discernit inter opera Christi & sua. Christi opera apprehendit & dictat in hunc modum: Per hæc ego justificabor & servabor & liberabor ab omnibus peccatis & malis, de quo non dubito, quia in hoc ipsum sunt facta per eum, & in baptismo super me effusa, sine his non est salus, non est pax ossibus meis, non est satisfactio peccatorum. Sua verò opera mala videt & damnat; sed in Christi operibus vincit & contemnit, ne sese mordere possint. Potentiora sunt opera CHRISTI ad nos liberandos & pacificandos, quàm nostra sunt ad captivandos & terrendos; si tamen hoc credideris, Opera verò sua bona apprehendit & dictat ea gratis facienda, ad commodum ipsius proximi & ad exercendum corpus, nequaquam ad justitiam, pacem, satisfactionem peccatorum & remissionem parandas.* Et paulò pòst, *Qui se ceteris præferunt propter bona opera, primo personæ respectum requirunt in Deo, ut opera & non fidem spectet; hoc est, ut homines præferat Christo, siquidem non curant, quàm pretiosa alii ex Christo acceperint, sed quam egregia ipsi præcæteris obtulerint: Deinde fatentur, se laborasse non gratuita & liberali ideâ, Christianâ & piâ, sed servili & mercenaria, id est, judaica & impia voluntate.*

Argumenta pro fiducia in merita propria.

126. Cap. VIII. & IX. disputat Bellarminus, licitum esse operari bona intuitu mercedis æternæ: ** Idem & Remonstr. Leyd. contra concionem Festi Hommii p. 28. 29. *Qui negat fidelibus licere facere bona opera ex intuitu mercedis operib. nostris debitæ, ille Naturam fidei, omnis religionis, legislationis divinæ, vitæ & mortis æternæ, pervertit & negat, sanctorum imò & D.N. J.C. obœdientiam proscindit & hominibus persuadet, non esse licitum ut permoveantur ad obœdientiam rationib. atq; argumentis inde, quib. Deus in verbo suo utitur atq; etiam ipsissimum ponit fundamentum Davidianorum & Libertinorum, qui vitam æternam negant.*** Sed hac de re ut rectius fieri possit judicium, attendenda sunt sequentia. 1. Non est quæstio, an Deus præmiis temporalibus & æternis remunerari velit & certissimè remuneretur opera; id enim utrinque concessum. 2. Neque hæc est quæstio, an promissiones illæ de præmiis bonorum operum in renatis excitare debeant studium benè operandi: Cùm enim *Spiritus quidem promtus, caro autem infirma sit*, Matth. 26. v. 41. Cùm *caro adversus spiritum concupiscat.* Gal. 5. v. 17. ideò torporem illum carnis in nobis atque aliis renatis consideratione præmiorum & pœnarum; quorum illa bonis, hæ verò malis operibus propositæ, excitare atque inflammare debemus: Itemque cum in adversitatibus & persecutionibus propter carnis infirmitatem animo dejicimur, erigamus nos ipsos piis de gloria vitæ æternæ afflictiones secutura meditationibus. 3. Nec hoc in quæstione propriè positum an solùm vel præcipuè in operibus mercedem spectare debeamus, ita ut si merces nulla esset, nec Domino serviremus, id enim ipse Bellarminus negat. *Nos* (inquit) *non dicimus in bonis operibus solam aut præcipuè spectandam esse mercedem,*

Antiritum sit, operari bona intuitu mercedis æternæ.

ſed Deum, ejuſque gloriam, tanquam finem ultimum. 4. Id ergo propriè quæritur, an intuitu mercedis æternæ, hoc eſt, ipſius vitæ æternæ mercedis loco per operum merita obtinendæ benè operari debeamus? Ibi verò quid reſpondendum ſit, ex ſuperioribus facili negotio apparet. Cùm enim bona opera in ſe non habeant hanc vim ac dignitatem, ut per ac propter merita eorum vitam æternam obtinere poſſimus: Cùm alii in Scripturis fines proponantur, propter quos facienda ſint opera bona: denique cùm vita æterna ex ſola Dei gratia & propter ſolum Chriſtum fide apprehenſam nobis contingat, unde etiam χάρισμα τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ vocatur. Rom. 6. verſ. 23. idcò negandum omnino hunc finem & hanc intentionem operandum eſſe. 5. Si verò quæratur non de ipſa vita æterna, ſed de præmiis in hac & futura vita, an intuitu eorum bene operari debeamus, (ita ut meritis noſtris eam ſe obtinere ſperemus) jubemus conſiderari ſequentia fundamenta. 1. Filius non obtemperat parentibus intuitu mercedis, ſed ex corde ſincero & filiali. Renati ſunt *Dei filii*. Ergo obtemperant cœleſti parenti non intuitu mercedis, ſed ex corde ſincero & filiali. Major eſt ſatis manifeſta. Si enim intuitu mercedis filialis obœdientia præſtaretur, vel præſtari deberet, nulla foret differentia inter filium & ſervum; Item major obœdientia deberetur parentibus illis, à quib' amplior ſperatur merces: Minor clariſſimis Script. pronunciatis nititur. Joh. 1. v. 12. Rom. 8. v. 16. &c. Si dicas, *renati non ſicuti ſunt filii, ſed & ſervi; utique ergo mercedem in operibus ſuis ſpectare debent.* Reſp. quamvis ſervi ſint jure creationis & redemptionis cœleſti Domino obſtricti, tamen obœdientia eorum non debet eſſe ſervilis ſed filialis, ſerviant Deo, non autem ſerviliter. In libr. פסקי אבות Pirké aboth, ſententia Patrum, cap. 1. refertur dictum Antigoni inter Hebræos Doctores celeberrimi, qui tempora Eſræ proximè ſecutus, quod Scholæ ſuæ ſæpius inculcare conſueverit: *Ne ſitis ſicut ſervi, qui miniſtrant Domino ob conditionem mercedis, quod acceptori ſint præmium.*** Fagius in paraph. Deut. 6. adducit ex Hebræis talem explicationem legis Deuter. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. Tribus modis admonuit Deus Iſraelitas ad colendum ſe, timore ſcil. juxta id quod dicitur, Dominum Deum tuum timebis, acceptione præmii, ſicut dicitur, ut benè ſit tibi, & prolongentur dies, & dilectione, ut hic. Differunt autem hæc tria tamen ſic. Multi enim homines ſunt, qui faciunt præcepta Regis non propter id quod diligunt Regem, neque ut recipiant mercedem, ſed quia timent Regem, ne noceat eis. Atque his ſimiles ſunt hi, qui colunt Deum ne ſibi noceat in præſenti ſeculo & ne forte etiam poſt mortem adjudicet ipſos gehennæ. Et hæc quidem ratio bona eſt ut aliquis ſibi timeat à DEO, ſed non eſt fundamentum cultus divini, quia præcipua cauſa, ad quam intendit, eſt proprium commodum. Multi quoque colunt eum ea conditione ut benefaciat ipſis in præſenti ſeculo & in futuro ſeculo, quæ & ipſa bona ratio eſt, quia creditur quod Deus ſit qui rependat bonam mercedem. Verum nec hæc præcipua cauſa eſt colendi Deum. Nam ſummus gradus colendi Deum creatorem eſt, ut ſervias ei ex dilectione & non propter aliud, ut mercedem ſ. præmium accipias. Atque hinc eſt quod dixerunt Magiſtri. Ne ſitis ſimiles ſervis, qui ſervunt Domino eo pacto, ut recipiant mercedem. Quem potius diligit Dominum in toto corde tuo & in tota anima & in tota ſubſtantia tua &c.*** Verba Hebræa vide in notis Tremellii ad paraph. Syriac. Matth. 22. & apud Schindl. in Lex. pentagl. in voce פרושׁ Pharuſh. (Hoc dictum Antigoni poſtea Tſaddok ejus diſcipulus aut ignorantiâ aut improbitate depravavit, hinc perperam colligens, nec benefactis præmia, nec malefactis pœnas repoſitas eſſe, unde ſecta Sadducæorum orta.) Nazianzen. orat. 40. in S. Bapt. p. 645. *Si ſervus es, plagas metue: Si mercenarius, mercedem duntaxat ſpectas: Sin autem ſupra hos aſſurgis, ac filius es, ut patrem verere, ac bonis operibus ſtude, quia bonum eſt patri obtemperare, etiamſi ex ea re nihil quæſtus ad te redditurum ſit.*** Theolog. Germ. à B. Luthero laudata cap. 36. *Qui Chriſti vitam ideo habet, ut eâ aliquid aſſequatur aut mereatur, is eam habet ut mercenarius non amore, vel potius omninò non habet. Qui eam non amore habet, is non habet, putet licet eam ſe habere, ſed fallitur. Habuit Chriſtus vitam ſuam non propter mercedem, ſed amore & amor vitam reddit facilem, non gravem, efficitque ut libenter habeatur & volenter feratur. Sed qui eam non amore habet, ſed propter præmium ſe habere putat, huic eſt quàm graviſſima, ab eaque libenter citò liberaretur, atque hoc eſt cujuſque mercenarii proprium, ut laboris ſui finem exoptet. At verus amator neque laborem, aut tempus, aut dolorem ægrè fert.* Confer cap. 10.*** 2. Quicunque ſpontaneo Spiritu Deo obſequuntur, nec pœnas nec præmia hactenus atque hoc reſpectu intuentur, quod enim comminatione pœnarum extorquetur, vel præmiorum promiſſione elicitur, id eatenus non proficiſcitur ex Spiritu ſpontaneo. At renati ſponta-neo Spiritu DEO obſequuntur Pſal. 110. v. 3. *Populus tuus ſponta neus ſacrificabit tibi in ſplendoribus ſanctitatis.* Pſal. 119. verſ. 108. *Voluntaria oris mei tibi ſint grata.* Ergo nec præmia nec pœnas hactenus atque hoc reſpectu intuentur, inde German. Theol. paſſim repetit *ſi vel maximè nec cœlum nec infernus eſſet, renatos & Dei filios nihilominus tamen benè operaturos.* Si dicas, *cur ergo præmia & pœna in Scripturis proponuntur.* Reſpond. propter carnem noſtram torpidam ac refractariam; nondum enim plenè renovati ac toti ſpirituales ſumus, ſed ex parte adhuc carnales, ideò etiam opera noſtra non proficiſcuntur tota ex Spiritu ſpontaneo, ſed adhæret aliquid carnalis infirmitatis, quæ ſemper mercedem quærit. 3. Saniores Philoſophi ex lumine Naturæ agnoverunt, virtutem diligendam eſſe propter ſeipſam, nulla ſpe mercedis; vitium deteſtandum & fugiendum eſſe propter ſeipſum, non autem formidine pœnæ. Platonis hoc eſt, *ſi pulchritudinem virtutis oculis corporeis intueri poſſemus, nullum fore dubium, quin mirabilem ſui amorem in animis noſtris ſit excitatura.*

Claudian. *Ipſa quidem virtus ſibimet pulcerrima merces.*

Juvenal. *Oderunt peccare mali formidine pœnæ,*
Oderunt peccare boni virtutis amore.

Quantò igitur magis renati per Spiritum DEI ſtatuere debent, ex ſolo DEI ſummi illius boni amore benè vivendum eſſe, nullo autem mercedis intuitu & quæſitu. 4. Matth. 6. verſ. 3. Hæc regula in bonis operibus obſervanda nobis propo-

proponitur: *Te faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua.* Si bonorum operum obliviſci debemus, utique non ſunt facienda intuitu mercedis. Sed illud. Ergo & hoc. Quamvis verò eorum nos ipſi obliviſcamur; Deus tamen & recordabitur & remunerabitur. Gregor. lib. 9. moral. c. 27. *Si ſcimus bona quæ agimus, ad elevationem ducimur; ſi neſcimus, minimè ſervamus. Quis enim aut de virtutis ſuæ conſcientia non quantulumcunque ſuperbiat? aut quis rurſum bonum in ſe cuſtodiat, quod ignorat? ſed contra utraque quid ſupereſt, niſi ut recta quæ agimus, ſcientes neſciamus, ac hæc & recta æſtimemus, & minima, quatenus & ad cuſtodiam ſenſiſces animam ſcientia rectitudinis, & in numerum non elevet æſtimatio miranientis.* 5. Primæ horæ operarii in parabola, Matth. 20. qui paciſcuntur cum patrefamilias de mercede, nolunt priùs laborare, quàm merces conſtituta, jactam pondus diei & æſtum, exiſtimant ſe plus recepturos, exitiis fiant noviſſimi & audire cogantur; *Tolle quod tuum eſt & abi*: ſed undecimæ horæ operarii quinon reſpiciunt mercedem in ſuis operibus, ſed contenti ſunt gratuita promiſſione patris familias, obſequuntur vocationi & ſerviunt in ſimplicitate cordis &c. illi ſunt primi & mercedem omni opinione ac ſpe majorem ex gratia conſequuntur. 6. Electi, cùm audiunt Matth. 25. v. 34. *Venite, poſſidete regnum, eſurivi enim & dediſtis mihi edere*, &c. immenſam præmiantis largitatem & munificentiam mirantur, atque eo ipſo declarant, quòd ſimplici corde, non autem mercedis intuitu benefecerint; ſi bona opera ſua intentione conſequendi mercedem feciſſent, nequaquam in illam admirationem prorumperet. 7. 1. Cor. 13. 5. *Charitas non quærit quæ ſua ſunt*, non quærit in ſuis operibus mercedem, ſed liberè obſequitur; ideò dilectio etiam inimicos amat, à quibus tamen nulla remuneratio ſperanda eſt. Jam v. bona opera piorum proficiſcuntur ex charitate. E. non debent in illis ſpectare mercedem. Bernh. tract. de dilig. Deo. *Non ſine præmio diligitur Deus, etſi abſque præmiis intuitu diligendus eſt. Vera charitas mercenariâ non eſt, quamvis merces eam ſequatur.* Ex his argumentis noſtris ne unum quidem Bellarminus attigit, ideò etiam facilè apparet, quid de ipſius exceptionibus judicandum ſit, videlicet, *ne ſolùm prohiberi; ne mercedem ſolam aut præcipuam intuemur*, Item *ne temporalem mercedem ſpectemus* &c. verè quidem hæc dicuntur, ſed nondum ſatisfaciunt quæſtioni.

Argumenta quibus probatur, licitum eſſe bona opera intuitu mercedis. 1. Chriſtus & Johannes à promiſſione mercedis prædicationem ſuam ſunt exorſi.

127. Sed format Bellarminus quædam argumenta, quibus probet, *licitum eſſe operari bona opera intuitu mercedis æternæ.* Prima claſſis petita eſt ex dictis Scripturæ. 1. Chriſtus & Johannes Baptiſta à promiſſione mercedis prædicationem ſuam ſunt exorſi. Matt. 3. & 4. *Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cœlorum*, Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* Reſp. nervus argumenti ex cap. 3. & 4. Matth. deducti, conſiſtit in voce appropinquavit; at in Græco eſt Perf. ἤγγικεν, appropinquavit, ut vulgatus etiam interpres reddidit. Nomine regni cœlorum intelligitur adventus & regnum Meſſiæ, ejusdemque beneficia; Uterque igitur & Chriſtus & Johannes invitant ad pœnitentiam, additâ ratione, quod Meſſias cum cœleſti ſuo regno appropinquaverit, ac ſalvare venerit, non eos qui phariſaica juſtitiæ propriæ opinione turgidi, vel Epicuræa ſecuritate in peccatis perſeverent præfracti; ſed eos qui veram & ſinceram agunt pœnitentiam, qui peccata agnoſcunt, confitentur, iram Dei fugiunt, Agnum Dei verâ fide reſpiciunt & fructus pœnitentiâ dignos faciunt. Hanc ſuaviſſimam ſententiam eo detorqueri, quòd opera intuitu mercedis æternæ atque opinione meriti facienda ſint, verè dolendum eſt. Matth. 5. Paupertas Spiritus nequaquam ponitur tanquam meritum quoddam regni cœlorũ, ſed oſtenditur, qui ſint capaces doctrinæ Evangel. de regno cœlorum, videl. illi, qui agnitione peccatorũ ſuorum & ſenſu iræ divinæ humiliati, de ſuis viribus, virtutib. & operibus, h. e. de propria juſtitia deſperant, ac nihil, quod judicio Dei opponere poſſint, in ſe inveniunt. Item proponitur conſolatio illis, qui in hac vita rebus neceſſariis & ope omni deſtituti ſunt, quòd ipſorum ſit (non demum erit) regnum cœlorum, quod bona ſpiritualia regni cœlorum jam ſint ipſorum & fide jam ſint hæredes vitæ æternæ; modò ſint Spiritu pauperes, hoc eſt, modò non deſperent ex diffitentia, nec fremant ex impatientia, ſed miſeriis ſubacti verè coram Deo ſe humilient ac fide & patientia ſe Deo ſubjiciant. Vide Chemn. c. 51. Harmon. Evangel. p. 298. Invertimus ergo Ballarmini argumentum: ubi commendatur paupertas ſpiritus, ibi evertitur opinio de meritis; ſiquidem illi demum verè ſunt ſpiritu pauperes, qui ſeſe meritorum coram Deo inopes eſſe agnoſcunt. At Chriſtus commendat hoc loco paupertatem ſpiritus. Ergo evertit opinionem de meritis. Item quorum jam eſt regnum cœlorum, illi non neceſſe habent ſuis meritis illud demum acquirere. Sed eorum qui ſunt pauperes ſpiritu, eſt regnum cœlorum. E. non neceſſe habent ſuis meritis id demum acquirere.

2 Chriſtus præcepit intuitu mercedis operari.

128. Secundò, *Habemus* (inquit Bellarminus) *Chriſti non ſolùm exhortationem, ſed etiam præceptum Matth. 6. primum quærite regnum Dei & juſtitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.* Luc. 16. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Simile eſt Apoſtoli præceptum 1. Corinth. 9. debet in ſpe, qui arat, arare, & qui triturat, in ſe fructus percipiendi.* Reſp. 1. Matth. 6. nequaquam exhortatur Chriſtus, ut opinione meriti bona operemur, ſed dehortatur à cura victus, regnum Dei & juſtitiam ejus primò omnium quærere jubens, addita promiſſione, quòd ea, quæ ad hanc vitam neceſſaria, nobis adjicienda ſint. Ergo non agit de vita æterna, ſed de neceſſariis in hac vita, nec dicit, reddentur, quaſi temporalia ſint merces debita & propriè ſic dicta quærentium regnum Dei, ſed utitur verbo προσδοθήσεται; apponentur, quod peculiariter de benedictione Dei uſurpatur. Pſal. 115. verſ. 14. Deuteron. 1. verſ. 14. Proverb. 11. verſ. 24. 2. Luc. 16. docetur de vero uſu temporalium, ut apparet ex parabola, cui Epiphonematis loco illud ſubjicitur; *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Recipiunt autem nos ſancti in vitæ æternæ ſocietatem, non ut autores ac datores ſalutis (hic enim honor ſoli CHRISTO competit, qui eſt *omnibus obœdientibus ſibi cauſa ſalutis* Hebr. 5. verſ. 9. *in quo uno eſt ſalus.* Act. 4. verſ. 12. qui ſolus *æterna tabernacula nobis paravit* Johan. 14. v. 2.)

ſed

ſed quia precibus ſuis in hac vita nos Deo commendant; maximè verò quia in die judicii erunt teſtes beneficentiæ noſtræ erga ſe ex vera in Chriſtum fide præſtita: recipiunt igitur nos in æterna tabernacula teſtimonio ſuo, quam explicationem comprobat proceſſus judicii Matt. 25. deſcriptus, ubi Chriſtus oſtendit, ſe ad electos dicturum: *Venite, poſſidete regnum, eſurivi enim & dediſtis mihi edere.* Nimirum bona opera, præſertim verò opera miſericordiæ pauperibus exhibita, proferet Chriſtus tanquam indubitata veræ fidei teſtimonia in viſibili illo omnium populorum judicio. Quamvis igitur eleemoſynis noſtris vel aliis operibus vitam æternam promereri haudquaquam poſſimus; tamen tot teſtes veræ fidei noſtræ in die noviſſimo Chriſtus producet, quot homines noſtris officiis ex fide & charitate non ſimulata adjuvimus. Carni noſtræ videntur officia ac beneficia pauperibus exhibita ſine fructu abire ac nobis perire; inde benefaciendo ſæpius defatigamur; ſed Chriſtus oculos cordis noſtri ad diem judicii extollendos eſſe præcipit, doceus, quamvis pauperes in hac vita nobis nihil prodeſſe, aut viciſſim præſtare videantur; tamen in extremo univerſalis judicii die illud nobis præſtituros eſſe, ut ſuo teſtimonio nos ornent atque adjutent apud judicem Chriſtum, qui in æterna tabernacula nos recipiet, & bona opera ex fide præſtita, præſertim verò beneficentiam noſtram largiſſimè remunerabitur. Poteſt etiam huc referri, quòd Chriſtus ſibi præſtitum eſſe teſtatur, pauperibus quod factum benè Matth. 25. v. 40. Sic ergo pauperes nos recipient in æterna tabernacula, hoc eſt, Chriſtus cui in pauperibus benefecimus, nos recipiet. 3. 1. Cor. 9. agitur de ſtipendiis miniſtrorum Eccleſiæ, quæ jure ipſis deberi ex lege Moſaica Apoſtolus probat: *Non alligabis os bovi trituranti.* v. 9. hoc Apoſtolus ad ſuum inſtitutum ſic accommodat v. 10. *Propter nos hæc ſcripta ſunt; quoniam debet in ſpe qui arat arare, & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi.* v. 11. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, an magnum eſt, ſi noſtra carnalia veſtra metamus?*

9. Idem probant exempla Sanctorũ.

129. Tertiò *habemus*, inquit Bellarminus *exempla Sanctorum* Pſal. 118 *inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas propter retributionem.* Hebr. 11. *Moſes grandis factus negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperia Chriſti; aſpiciebat enim in remunerationem.* Phil. 3. *ad deſtinatum perſequor, ad brabeum ſuperna vocationis in Chriſto Jeſu.* Reſpond 1. Pſal. 119. v. 112. in Hebræo ſic legitur: *Inclinavi cor meum ad faciendum ſtatuta tua.* עֵקֶב לְעוֹלָם Ekéf Lheolám *in ſeculum uſq; in finem*, loquitur Propheta Regius de propoſito cordis ſui, quo ſe obſervantiæ mandatorum divinorum obſtrinxerat, ac propoſiti ſui conſtantiam exprimit. Bellarminus Hebræa ita vertit, in æternum finis; cujus paraphraſeos hunc vult eſſe ſenſum, quia merces, quam expecto, erit ſempiterna, quò accommodat illud Eccleſ. 18. *Ne verearis usque ad mortem juſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum*; ſed diſcedit à Pagnino, Bened. Aria, aliisve Interpp. qui ſubintellecto ל vertunt, in finem Thargum. עַל סוֹפָא Ad ſopah. Imò diſcedit à ſeipſo, ſic enim ſcribit lib. 5. de Juſtif. c. 3. §. Quod verò: *Non eſt idem merces & finis.* Quod ſi vel maximè verſionem illam recipiamus, quâ per עֵקֶב Ekéf intelligitur merces, ex eo nihil accedit ſententiæ Bellarmini, neque enim negamus, cuſtodiæ mandatorum divinorum promiſſam eſſe mercedem æternam, ſed tanquam meritum quoddam propriè ſic dictam promiſſam eſſe negamus: Eccleſ. 18. v. 23. in Græco ſic habetur: *μὴ μείνῃς ἕως θανάτου δικαιωθῆναι, ne expectes usque ad mortem juſtificari.* 2. Hebr. 11. v. 26. Moſes in retributionem reſpexiſſe dicitur, ſed ex eo nondum poteſt inferri, quòd obœdientia ipſius fuerit mercenaria, multò minus quod opinione meriti cujusdam Deo obœdierit. Concedimus & nos, meditatione promiſſionum divinarum ſtudium benè operandi excitandum, atque omnes carnis ac mundi illecebras, ac Satanæ tentationes fide promiſſiones Dei reſpiciente ſuperandas eſſe, ſed opinione meriti cujusdam Deo ſerviendum eſſe negamus. 3. Idipſum reſpondemus ad locum Apoſtolicum Phil. 3. v. 14. D. Paulus *verus athleta Chriſti, doctus ab illo, unctus de illo, crucifixus cum illo, glorioſus in illo in theatro hujus mundi cui ſpectaculum factus erat & Angelis & hominibus, legitimè magno agone certare, palmam ſuperna vocationis in anteriora ſectari* (Auguſt. hæc ſunt 14. de civ. Dei c. 9.) ac ppoſitum brabeum velut ſcopum quendam ſeſe intueri teſtatur, de merito autem ac ipſe mercedis debitæ propriè ſic dictæ verbum nullum addit, quin potius diſertè aſſerit v. 8. *omnia ſeſe detrimentum arbitrari propter eminentem ſcientiam Chriſti.* v. 9. *ut inveniatur in Chriſto non habens ſuam juſtitiam, quæ ex lege eſt; ſed eam, quæ eſt ex fide Chriſti*, v. 12. ſeſe perfectum eſſe negat, v. 13 *non arbitratur ſe comprehendiſſe.*

4. Et cohortationes Apoſtolicas.

130. Quartò *habemus* (ait Bellarminus) *cohortationes Apoſtoli plurimas.* 1. Cor. 9. *Sic currite ut comprehendatis.* Gal. 6. *Bonum facientes non deficiamus.* Col. 3. *Quodcunque facitis ex animo operamini ſicut Domino & non hominibus, ſcientes, quòd a Domino accipietis retributionem.* Reſp. promiſſiones de largiſſima bonorum operum remuneratione piis proponendas eſſe, ad easdem in ſtudio bonorum operum pios & poſſe & (ſuperandæ carnis E.) debere reſpicere non negamus, ſed intuitu mercedis cujusdam propriè ſic dictæ bona opera facienda eſſe negamus. Neque id probant dicta Apoſtoli vel ſanctorum Patrum hoc loco à Bellarmino allata, ſed tantummodò fidem ac ſpem noſtram promiſſionibus divinis excitandam, roborandam ac confirmandam eſſe aſſerunt. Idem judicium eſt de rationibus, quas Bellarminus format. 1. *Vita æterna eſt finis fidei & operum juſtorum* Rom. 6. 1. Petr. 1. *Ergo licet vitam æternam intueri & ad eam dirigere bona opera, cùm certo conſtet, finem ſpectandum eſſe inter operandum.* Reſpond. recognoſcat Bellarminus ſua verba. 5. de Juſtific. c. 3. §. Quod verò *Sanctus Petrus non dicit vitam æternam eſſe mercedem, ſed finem fidei, non eſt autem idem finis & merces. Nam finis relationem habet ad media ſive ſint merita, ſive non ſint; merces relationem habet ad ſola merita. proinde omnis merces eſt finis, non omnis finis eſt merces.* Hæc Bellarm. ſibi contrarius. Proinde ſi vel maximè daretur, bona opera eſſe media vitæ æternæ; nondum tamen ſequeretur eſſe merita. Quomodo autem ſe habeant bona opera ad vitam æternam, ſuperiùs expoſitum eſt; fides, quæ in Chriſto apprehendit vitam æternam, in ſtadio bonorum operum decurrere debet, ut quod fide in Chri-

Christo obtinemus, illud in fide perseverantes fartum tectum conservemus, eandem bonorum operum fructibus & testimonio comprobantes. 2. *Si licet propter metum gehennæ continere manum, oculos & cor à peccato, utique etiam licebit idem facere propter spem felicitatis æternæ.* Resp. Oderunt peccare mali formidine pœnæ: Servilis ergo hic timor est, quem charitas expellit; non tamen diffitemur, propter carnem adhuc nobis adhærentem pœnas temporales & æternas peccatorum vindices in sensu Dei timore considerandas esse; quatenus verò ex Spiritu spontaneo & corde filiali bona opera procedunt, nequaquam metum pœnæ vel spem mercedis includunt. 3. *Non vitiatur pœnitentia & Sacramentorum perceptio, cùm ista sunt causa obtinendæ gratiæ; Cur ergo vitiabuntur bona opera, si sint causa obtinendæ beatitudinis?* Resp. Invertimus argumentum: ut pœnitentia & Sacramentorum perceptio se habet ad gratiam; ita bona opera se habent ad vitam æternam, (ex hypothesi Bellarmini) Atqui pœnitentia & Sacramentorum perceptio non sunt merita gratiæ. Ergo nec bona opera sunt merita vitæ æternæ. Si dicas, *media tamen gratiæ sunt pœnitentia & Sacramenta. Ergo & vita æterna obtinendæ media erunt bona opera.* Resp. Pœnitentia est ac dicitur medium gratiæ, respectu partis primariæ, quæ est vera in Christum fides, nec Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato, sed quando fide accipiuntur; propriè igitur loquendo fides est medium gratiæ, fidei pars via est contritio veræ pœnitentiæ pars prior; Sacramenta sunt media ex parte Dei, quibus offertur & credentibus confertur divina gratia, fidei confirmandæ ergo instituta; ita quoque fides est medium vitæ æternæ, eam enim in Christo apprehendit & in studio bonorum operum postea se exerit. 4. *In operibus temporalibus licet spectare finem temporalem, ut pharmacum sumere gratia sanitatis, arare & serere spe fructus percipiendi, currere in stadio causâ victoriæ: Ergo in opere spirituali in cursu & certamine ab ipso Deo proposito licet ad brabeum supernæ vocationis attendere.* Resp. Conclusio argumenti nostræ sententiæ non adversatur; Si verò latiùs extendatur, q. opera sint causa vitæ æternæ, sicut pharmacum sanitatis, semen fructuum, cursus victoriæ, apparet ex superioribus, quid ad has similitudines ultra scopum Apostolicum extensas, sit respondendum.

Quæ conditiones ad meritum requirantur.

131 Cap. X. & seq. quinque capp. disputat Bellarminus de conditionibus, quæ ad meritum vitæ æternæ verè & propriè sic dictum, requiruntur, quas septenario numero includit; requiri enim scribit *1. Ut sit opus bonum. 2. Ut fiat in Dei obsequium. 3. Ut qui meretur, sit viator. 4. Ut sit opus liberum. 5. Ut qui meretur sit amicus & gratus Deo. 6. Ut intercedat promissio. 7. Ut opus ex virtute charitatis procedat.* Fatetur autem hasce conditiones, præsertim quatuor posteriores, in controversia apud fidei suæ homines adhuc positas esse, quod est argumentum consensus tantopere deprædicati. Quid de his conditionibus statuendum sit, patere potest ex superioribus; plura omnino requiruntur ad meritum propriè sic dictum, ut ostendimus §. 102. quæ cùm in bonis operibus renatorum non deprehendant, &c. Frustra de glorioso meriti propriè sic dicti nomine ipsis vendicando laboratur. Cap. XVI. de qualitate meriti agere incipit ac disputat *opera bona justorum esse meritoria vitæ æternæ ex condigno,* (ubi refellere conatur Duranduin, qui rectè statuit, *merita nostra ex gratia Dei procedentia & positâ promissione adhuc non esse talia, ut eis ex justitia debeatur merces, sed ex sola Dei liberalitate*) Cap. XVII. & XVIII. probare conatur, *opera bona justorum esse meritoria ex condigno, non solùm ratione pacti, sed etiam ratione operum* (fatetur autem non solùm veteres puta Scholasticos, sed & recentiores scriptores Pontificios in eo non convenire.) Cap. XIX. statuit, *Deum remunerari opera bona supra condignum* ubi refellit Andream Vegam, (at si DEUS remuneratur bona opera supra condignum, quomodo erunt meritoria ex condigno? Si gradibus gloriæ in vita æterna bona opera ultra condignum compensantur, quomodo ipsa vita æterna ex condigno operum meritis debetur?) Cap. XX. XXI. XXII. disputat de eis, quæ cadunt sub merito, & statuit 1. *Vitam æternam etiam quoad primum ejus gradum reddi bonorum operum meritis* (fatetur autem quosdam ex ipsis Pontificiis statuere vitam æternam non cadere sub meritum, cùm debeatur jure hereditatis omnibus DEI filiis, hoc ipso quòd sunt Dei filii, quæ est etiam nostra sententia) 2. *Gratiam justificationis non posse obtineri neque ex condigno, neque ex congruo meritis operum solis liberi arbitrii viribus effectorum,* (at quidam Scholastici meritum de congruo talibus operibus disertè tribuunt, quos secutus est Ruard. Tapperus magni nominis Pontificius Lovaniensis Cancellarius, quem Caspar Calalius Episcopus Lemmensis Pelagianismi propterea accusat) *eandem gratiam non obtineri meritis consequentibus, sed solùm ex congruo meritis operum ex fide & auxilio DEI speciali procedentium,* (quâ de re quid statuendum sit, exposuimus suo loco.) 3. *Non posse unum alteri ex condigno gratiam promereri, sed tamen ex congruo.* 4. *Hominem justum mereri ex condigno augmentum justitiæ.* 5. *Reparationem post lapsum & perseverantiam usque in finem non cadere sub meritum de condigno, benè tamen ex congruo reparationem post lapsum mereri, & donum perseverantiæ precibus impetrari posse,* (at cur non & mereri, cùm ex hypothesi Bellarmini Oratio sit actus omninò meritorius?) in quibus omnibus quid probemus, vel improbemus, ex præcedentium consideratione nullo negotio perspici potest.

De iis, quæ cadunt sub merito.

Ex qualitate meriti.

132. Hæc sunt, quæ pro stabilienda justitia & meritis operum adduxit Bellarmin. si quæ ab aliis afferuntur Scripturæ dicta, ea facilè explicari possunt, si attendantur generales illæ responsionum classes, quas D. Chemn. part. 3. Loc. cap. de argum. Adv. p. 180. & seqq constituit, quarum diligentem & sedulam repetitionem cuiq; veritatis studioso valde commendamus. Ut a. concinna istarum solutionum applicatio exemplis quib'dam demonstretur, percurremus brevibus quæ ex V. & N. T. pro stabilienda operum justitia & meritis ab aliis pontificiis Scriptoribus afferuntur. Ex T. V. proferuntur hæc dicta. 1. Gen. 7. v. 1. dicit Deus ad Noachum. *Ingredere tu & tota domus tua in arcam, quia te vidi justum coram me in generatione ista:* quibus verbis videtur causa assignari, propter quam Noahus in diluvio servatus & per consequens coram Deo justificatus. Resp. Gen. 6 v. 8. dicitur Noahus *invenisse gratiam coram Deo:*

Alia Scripturæ dicta quæ justitiam & merita operum coram Deo stabilire videntur.

Ex V Test. 1 Gen. 7. Te vidi justum coram me.

Ergo

Ergo non operum ſuorum merito, ſed miſericordiâ Dei ad vitam æternam fuit acceptatus & Deus ex miſericordia gratuita ad ipſum reſpexit. Noah' non minùs, quàm reliqui Sancti, remiſſionem peccatorum humiliter petere neceſſe habuit. Pſal. 32. v. 6. Proinde ſi Deus in judicium cum ipſo intrare voluiſſet, coram eo haud quaquam conſiſtere potuiſſet. Pſal. 130. v. 2. Pſal. 143. v. 3. ſed amplexus eſt verâ fide promiſſionem Evangelicam de ſemine mulieris contrituro caput ſerpentis; ideò *juſtitiæ, quæ eſt per fidem, heres factus* ſcribitur. Heb. 11. v. 7. Hanc fidem publicè ac ſolenniter teſtificatus eſt, cùm egreſſus ex arca afferret Domino holocauſta, quæ Chriſtum adumbrabant, & quib. ſancti V. T. de expiatione per ſacrificium Chriſti futura admonebantur. Gen. 8. v. 20. Quod ergo de patribus V. T. in genere affirmatur, eos per gratiam Chriſti juſtificatos & ſalvatos eſſe Gen. 15. v. 6. Act. 15. v. 11. Roman. 4. v. 6. idem etiam de Noaho ſtatuendum. Ac ſi vel maximè in verbis ex Moſe citatis juſtitia inhærens intelligatur; nondum tamen ſequitur, quòd per eam Noe acceptatus a Deo ad vitam æternam, ſed quod fide juſtificatus in extruenda arca Deo obœdierit, quam obœdientiam Deus gratam habuerit ac beneficio illo temporali remuneratus fuerit. 2. Gen. 22. v. 16. dicit Angelus Domini ad Abrahamum, *quia feciſti hanc rem*, (hoc eſt, quia voluiſti immolare filium,) *per meipſum juravi, quòd benedicendo benedicam tibi.* Ergo obœdientia Abrahæ fuit meritum benedictionis ac promiſſionis de Meſſia. Reſp. Apoſtolus Rom. 4. v 2. & ſeqq. diſertè negat, *Abrahamum ex operibus coram Deo juſtificatum*, quod ipſum ex textu Moſaico evidenter comprobat; *Credidit enim Abraham Deo & imputatum eſt illi ad juſtitiam.* Gen. 15. v. 6. Hæc ergo dicuntur ad Abrahamum non juſtificandum ſed juſtificatum. Promiſſio illa Abrahamo repetita duo complectitur; multiplicationem ſeminis & miſſionem Chriſti ex eo naſcendi: promiſſio de Meſſia fuit planè gratuita; data enim erat antequâ Iſaacus naſceretur, Gen. 12. v. 3 &c. 18. v. 18. ea igitur tantùm hoc loco repetitur & confirmatur, nec data fuit propter obœdientiam vel bona opera Abrahæ, ſed ex gratia & miſericordia DEI ab æterno fuit decreta. Poſtquam igitur promiſſionem ſpiritualem de Meſſia ex ſemine ſuo naſcituro Abrahamus fide accepit, & coram DEO juſtificatus eſt, accepit etiam hanc promiſſionem de præmio bonorum operum, ac ſimul audivit repetitionem promiſſionis de Meſſia. 3. Lev. 18. v. 5. *faciens leges meas vivet in eis*, quò pertinent dicta omnia, quæ de juſtitia legis agunt. Reſp. per Conceſſionem. Juſtitia, quæ in lege præſcribitur, omnino talis eſt, ut ſi illam eâ perfectione, quæ in lege præſcribitur, in hac vita præſtaremus, per eam juſtificaremur & viveremus: ſed Chriſtus & Apoſtoli teſtantur, ad perfectionem illam in lege præſcriptam neminem in hac vita aſpirare: ideoque ex lege nec juſtitiam nec vitâ ſperari poſſe, quâ de re in tractatu de Lege plenius dictum fuit. 4. Pſal. 1. v. 1. *Beatus qui non ambulat in conſilio impiorum* Pſal. 41. v. 1. *qui intelligit ſuper egenum.* Pſal. 112. v. 5. *qui miſeretur & mutuo dat* &c. Cujusmodi dicta in Pſalmis & alibi occurrunt plura. Reſp. ſunt hæ deſcriptiones juſtificatorum, non a. ipſius juſtificationis; deſcribitur in his dictis non cauſa vel meritum noſtræ coram Deo juſtificationis, vel medium applicationis, vel forma in qua conſiſtat juſtificatio; ſed ingenium & qualitas eorum, qui verè ſunt juſtificati. Formale juſtificationis eſt gratuita peccatorum remiſſio, & juſtitiæ Chriſti imputatio; quia verò ex fide juſtificatorum bona opera tanquam fructus exiſtunt miſericordia erga pauperes, declinatio à malo & à converſatione impiorum &c. ideò in his & ſimilibus dictis beati ſive juſtificati & beatificati deſcribuntur ex ſuis effectis & proprietatibus. Ita alibi beati dicuntur *qui lugent, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam.* Matth. 5. v. 4. 10. &c. non quaſi formaliter in luctu & perſecutionibus conſiſtat beatitudo; ſed quia hæc eſt perpetua ſors piorum in hoc mũdo lugere, perſecutionem pati, odio haberi &c. Vide claſſem quartam Reſp. D. Chemn. 5. Pſal. 106. v. 31. *Opus Pineæ laudabili Zelo interficientis adulterum reputatum eſt ei ad juſtitiam.* E. operibus coram Deo fuit juſtus. Reſp. diſtinguenda eſt juſtitia cauſæ à juſtitia perſonæ. Quando igitur Pineæ opus illud dicitur imputatum ad juſtitiam, non intelligitur juſtitia perſonæ juſtificandæ, quaſi Pineas hoc opere coram Deo fuerit juſtificatus (quia ad juſtitiam perſonæ non unum aliquod juſtum opus, ſed perfecta totius legis obœdientia vel operibus præſtita vel fide imputata requiritur) ſed juſtitia cauſæ ſive boni operis in perſona jamdum juſtificata, quòd ſcilicet factum illud Pineæ fuerit à Deo approbatum & pro juſto opere habitum. Multa erant, quæ huic facto, ſi judicia hominum ac rationis noſtræ ſpectentur, detrahere poterant, utpote quod Pineas non erat ordinarius judex aut magiſtratus in populo Iſraëlitico; quòd Samri non erat perſona privata, quòd factum ipſum videbatur crudele & perditioni æternę interfectorum cauſam dediſſe, quòd ex affectu quodam privati odii profectum videri poterat &c. ideò Spiritus S. affirmat hoc opus juſtum ac Deo gratum fuiſſe, utpote à pio zelo profectum. Huc pertinet diſtinctio duplicis imputationis tradita ſuperiùs in tract. de Juſtif. Quando Abrahæ dicitur fides imputata ad juſtitiam, Gen. 15. v. 6. intelligitur juſtitia perſonæ, quòd ſcilicet Abrahamus fide in Meſſiam promiſſum acceperit remiſſionem peccatorum, juſtitiam & vitam æternam. Quando Pineæ hoc loco dicitur opus reputatum ad juſtitiam, intelligitur juſtitia boni operis, quòd Deus heroicum illud opus habuerit gratum ac præmiis ornaverit, quemadmodum Num. 15. v. 12. & 13. duplex præmium Pineas reportaſſe dicitur; prius eſt publicum & ad totum populũ ſpectat, quòd plaga corporalis fuerit repreſſa ac cohibita: poſterius eſt privatum, quòd laudem ſempiternam, ac ſacerdotium non ſolùm pro ſe, ſed etiam pro poſteris reportaverit. Imputatio juſtitiæ Chriſti facta perſonæ credenti fit ad vitam æternam; per eam enim homo redditur Dei filius & acceptus ad vitam æternam; ſed quando opus ad juſtitiam reputatur, hoc eſt, juſtum habetur & approbatur, id non fit ad vitam æternam, ſed ad alia præmia. 6. Prov. 10. v. 12. *Dilectio operit multitudinem peccatorum.* Ergo dilectio eſt cauſa & meritum remiſſionis peccatorum, adeoque ipſius juſtitiæ coram Deo & vitæ æternæ. Reſp. dictum Salomonis, quod allegat Petrus 1. Eph. c. 4. v. 8. non agit de remiſſione peccatorum in judicio Dei, coram quo ſolus Chriſtus eſt noſtrum ἱλαστήριον Rom. 3. vers. 25. Cujus *ſolius ſanguis nos mundat ab omnibus peccatis.* 1. Joh. 1. v. 7. propter quem ex gratia Deus *regit*

peccа-

5. Pſal. 106. Opus Pineæ reputatũ eſt illi ad juſtitiam.

3. Lev. 18. Faciens leges meas vivet in eis.

4. Pſal. 1. Beatus, qui non ambulat in conſilio impiorum.

6. Prov. 10. Dilectio operit multitudinem peccatorũ.

peccata. Pſal.32.v.1. ſed de fraterna delictorum inter homines cõdonatione, ſic enim habet integer verſiculus: *Odium ſuſcitabit contentiones, & ſuper omnes prævaricationes operiet charitas*; opponuntur igitur effecta odii & charitatis, odium accuratè obſervat nævos proximi, eos traducit, ſugillat & infectatur: ſed charitas eos tegit, condonat & excuſat; quantum ſalva conſcientia & officii ratione fieri poteſt. 1. Cor. 13. v. 7. *charitas omnia ſuffert, omnia ſperat, omnia credit, omnia ſuſtinet.* Gal. 6. v. 2. *alter alterius onera portate.* LXX. Interpp. μῖσος ἐγείρει νεῖκος, πάντας δὲ τοὺς μὴ φιλονεικοῦντας καλύπτει φιλία. Lyranus: *Sicut odium per iram manifeſtat defectus aliorum, ſic charitas celat, niſi quantum correctio fraterna requirit.* 7. Dan. 6. v. 22. de ſe dicit Propheta: *Coram Deo inventa eſt juſtitia mea & coram te Rex corruptelam non feci.* Ergo de ſua juſtitia gloriatur coram Deo. Reſp. loquitur de juſtitia cauſæ, non perſonæ; *DEUS miſit Angelum ſuum, qui conclauſit ora leonum &c. Quia coram eo inventa eſt* זכותי Zacuti, *puritas mihi*, ut reddidit Bened. Arias, hoc eſt, Deus hoc miraculo publicè teſtatũ fecit, me nihil in eo peccaſſe, quòd poſthabito edicto Regis eum non adoraverim. De juſtitia perſonæ idem Propheta dicit c. 9. v. 7. *Tibi Domine juſtitia, nobis autem confuſio facies.* verſ. 18. *Non in juſtitiis noſtris proſternimus preces noſtras ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis.*

9. Dan. 6. Coram Deo inventa eſt juſtitia mea.

133. Ex Nov. Teſtam. præter illa, quæ ſuperiùs expoſuimus proferunt hæc dicta. 1. Matth. 5. v. 20. *Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quàm Phariſæorum & Scribarum, non intrabitis in regnum cœlorum.* At illorum juſtitia fuit habitualis & actualis. Ergò talis etiam noſtra eſt. Reſpond. Contrarium potiùs ex eo ſequitur. Ergo juſtitia habitualis & actualis non eſt illa, propter quam datur regnum cœlorum. Phariſæi externam tantùm ſpeciem juſtitiæ ſectabantur, externâ qualicunque diſciplinâ legi divinæ ſatisfieri & juſtitiam coram Deo conſiſtentem parari poſſe ſomniabant; ſed Chriſtus hanc imperfectam & hypocriticam juſtitiam repudiat, ac abundantiorem ab ingreſſuris in regnum cœlorum requirit. Eam verò non niſi fide obtinere poſſunt, per quam redduntur participes juſtitiæ Chriſti numeris omnibus perfectæ & abſolutæ; ex hac fide oritur perfectior etiam operum juſtitia, quàm Phariſæorum fuit; renati enim ex corde ſincero, non ſimulatè; ex Spiritu ſpontaneo, non coactè, nec propter commodum Deo obœdiunt, uti hæc latè à nobis expoſita in poſt. Eccleſ. Dom. 6. poſt Trin. 2. Matth. 6. v. 14. *Si remiſeritis hominibus offenſas illorum, etiam Pater cæleſtis remittet vobis.* v. 15. *Si non remiſeritis, nec vobis remittetur.* Luc. 6. v. 37. *Remittite & remittetur vobis.* Ergo remiſſio noſtra eſt cauſa & meritum remiſſionis peccatorum, juſtitiæ & vitæ æternæ. Reſp. Si condonatio injuriarum eſſet cauſa & meritum remiſſionis noſtrorum peccatorum, tunc remiſſio non ampliùs eſſet remiſſio; ſed meriti noſtri debita quædam merces: poſtquam ſemel ſolviſti precium, nihil eſt quod remitti poſſit; tunc demum remiſſioni locus eſt, quando precium non perſolvitur, nec ſolvi poteſt. At peccata noſtra verè nobis remittuntur, quod non ſolùm vox ἀδίκως, ſed & cumprimis parabolæ Chriſti Matth. 18. v. 23. & Luc. 7. v. 41. luculenter oſtendunt; ibi enim hæc duo expreſsè continentur; primò quòd nobis miſeris debitoribus Deus ex mera gratia debitum noſtrum remittat; deinde quòd noſtra remiſſio ſit effectus & ſignum non autem cauſa & meritum reconciliationis cum Deo faciendæ. Adde quòd incerta fieret reconciliatio cum Deo & remiſſio peccatorum noſtrorum, ſi penderet ex conditione noſtrorum meritorum: nunquam tàm perfectè proximo condonamus, quin in carne noſtra reſiduæ quædam ſcintillæ ſimultatum perdurent contra quas ſpiritu pugnandum. Quare autem Chriſtus ſic loquitur: *Remittite & remittetur vobis.* Item *ſi remiſeritis, etiam vobis remittetur?* Reſp: Remiſſio noſtra non eſt cauſa, ſed nota remiſſionis coram Deo. Si offenſas fratribus remittimus, ex eo de remiſſione peccatorum coram Deo certi eſſe poſſumus; ſiquidem remiſſio illa eſt opus dilectionis, dilectio eſt fructus fidei; fides in Chriſto remiſſionem peccatorum quærit & invenit: Deinde promiſſio de remiſſione peccatorum eſt quidem planè gratuita; interim tamen non eſt facta impœnitentibus, implacabilibus, & ſecuris; ſed illis, qui peccata agnoſcunt, fide Chriſtum amplectantur, & ex fide benè operantes proximo injurias condonant. Remittentibus igitur proximo remiſſurum ſeſe pollicetur Deus, non tamen propter remiſſionem proximo factam, ſed ex gratia remittit. Proinde quando proximo remittimus, tunc removetur obſtaculum, quod plurimos impedit, quò minùs remiſſionem peccatorum ſuorum conſequantur. Denique qui non remittit proximo, is eo ipſo teſtatur, ſe vel veram fidem nunquam habuiſſe; vel eam iterum amiſiſſe: vera enim *fides eſt efficax per dilectionem* Gal. 5. verſ. 6. idẽ oſtenditur in parabola ſervi, qui impetratâ debiti condonatione poſtea egreſſus remittere conſervo noluit, is amittit rurſus condonationem debiti. 3. Luc. 11. v. 41. *Date eleemoſynam & ecce omnia munda erunt vobis.* Ergo eleemoſynæ merentur remiſſionem peccatorum. Reſp. Variæ extant hujus loci expoſitiones. Hieronymus accipit ſententiam ironicè, quaſi Phariſæos increpando Chriſtus diceret: Vos cùm ſitis pleni iniquitate & rapinâ, exteriorem mundiciem tantùm curatis & in eleemoſynam erogatis, quæ aliis injuſtè eripuiſtis, ſtolidè perſuaſi, omnia tunc eſſe munda & pura. Eraſmus in annot. h. l. δότε accipit in forma Indicativi, ut Hieronymianâ illam interpretationem ſtabiliat, affert etiam argumentum ex contextu: Exiſtimatis vos datâ eleemoſynâ liberari ab omni rapina, ſi paululùm ex ea contuleritis in pauperes; Ea quæ præcedunt & ſequuntur magis exprobrationem, quàm admonitionem continẽt, nec videtur conveniens, ut, quos modò fecerit tàm ſceleroſos, ſubitò datâ eleemoſyna velit undiquaque videri mundos. Stante hac interpretatione evertitur potiùs opinio meriti hoc Chriſti dicto, quàm ſtabilitur. Sed ſi vel maximè accipiatur in forma Imperativi, ut ſit exhortatio ad dandam Eleemoſynam, nihil tamen lucri ex eo accedit cauſæ Pontificiæ. Proponitur enim doctrina de externo bonorum temporalium uſu, quomodo nobis purificentur & quaſi licita reddantur, particula enim πάντα, ad illa, quæ foris ſecus ſunt, referenda eſt; ea purificantur, ſi eleemoſyna de illis detur, ad illa verò, quæ intus ſunt πρὸς τὰ ἔσω δέ, alia omninò requiritur purificatio, videlicet *per ſanguinem Chriſti*, 1. Joh. 1. v. 7. *fide nobis aſperſam*, Act. 15. v. 9. 1. Pet. 1. v. 1. Vide Harm. Evang. D. Polyc. cap. 109. p. 297. Chriſtus igitur repre-

Ex N. Teſt. 1. Matth. 5 Niſi abundaverit juſtitia veſtra.

2. Matt. 6. Si remiſeritis hominibus offenſas.

3. Luc 11. Date eleemoſynam & ecce omnia munda vobis.

reprehendens Phariſæorum ſuperſtitionem in externa lotione poculorum, patinarum, &c. occupatam opponit ei duplicem mundiciem internam & externam, admonens cor intus purgandum & foris proximo ex caritate ſerviendum eſſe, ut hac ratione omnia ſint munda. De interna mundicie loquitur in antitheſi, quando dicit: *quod intra vos eſt, plenum eſt rapina & iniquitate*, quaſi dicat, ſtolidè mundiciei externæ ſtudetis, cùm corda interius non ſint fide purificata; ab interiori illa purgatione faciendum erat initium: de externa mundicie dicit, *quin imò ea quæ adſunt, date in eleemoſynam & ecce omnia erunt munda vobis*, quaſi dicat, ſi intus vos purgaveritis verâ fide & foris eleemoſynam dederitis, tunc omnia erunt munda, ſi vel maximè illa poculorum, patinarum &c. mundicies non accedit. Revocat enim Chriſtus Phariſæos à Ceremoniis ad opera moralia; in his, non in illis munditiem Deo placentem conſiſtere docens. Quidam τὸ *Erunt*, exponunt pro agnoſcentur, ut hac ratione non cauſa, ſed declaratio mundiciei internæ exprimatur; *date eleemoſynam & ecce erunt vobis omnia munda*, hoc eſt, tunc apparebit vos eſſe mundos; nam ex illis operibus caritatis, non autem ex lotionibus externis & ceremonialibus, de fide & mundicie interna judicari poteſt. Quò pertinet regula Theologica: *Multa tunc fieri dicuntur, quando facta eſſe cognoſcuntur*. Sic Matth. 5. v. 9. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Matth. 6. v. 44. *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos*. v. 45. *ut ſitis filii Patris veſtri*, id Joh. 13. v. 35. ſic exponitur: *In hoc cognoſcent omnes quòd ſitis diſcipuli mei, ſi dilectionem habueritis ad invicem*. 4. Joh. 8. v. 51. *Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum*. Ergo obſervatio mandatorum eſt cauſa vitæ æternæ. Reſp. non de Moſis, ſed de ſuo ſermone Chriſtus loquitur: dictum igitur hoc non eſt legale, ſed Evangelicum; ſervare ſermonem Chriſti eſt in Chriſtum credere, Evangelion Chriſti firmâ fide amplecti, ex qua fide poſtea oritur dilectio & ſtudium bonorum operum. Hãc interpretationem confirmat non ſolùm analogia fidei, ſed etiam evidens Chriſti explicatio Johan. 5. v. 24. *Qui audit ſermonem meum & credit ei, qui miſit me, habet vitam æternam*. 5. Joh. 14. v. 21. *Qui tenet præcepta mea & ea ſervat, is eſt, qui me diligit*. v. 23. *ſi quis diligit me, ſermonem meum ſervabit & Pater meus diliget eum*. Ergo dilectio noſtra eſt cauſa dilectionis divinæ. Reſp. non agitur in his dictis de cauſa vel merito dilectionis divinæ, cùm diſertè neget Johannes, dilectionem noſtram eſſe cauſam dilectionis divinæ. 1. Ep. 4. v. 10. *In hoc eſt caritas, non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe dilexit nos, & miſit filium ſuum*. v. 11. *ſi ſic dilexit nos Deus, & nos debemus invicem diligere*. v. 19. *Nos diligamus Deum, quoniam ipſe primus nos dilexit*. v. 7. ubi charitas proponitur tanquam conſequens, effectum & ſignum regenerationis: *Omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum*. Sed docet Chriſtus his verbis, quinam ſint illi, qui à Deo diligantur, nimirum qui ipſum diligunt ac præcepta ejus ſervant, non quòd tum demum eos diligere incipiat, ſed quòd ipſi in cordibus ſuis de paterno Dei amore, cujus teſtimonium habent in ſemetipſis, magis magisque confirmentur. Quando igitur Chriſtus dicit: *veniemus ad eum & manſionem apud eum faciemus*, non agit de forma, ſed de conſequente juſtificationis; non de primis initiis ſed de incremento donorum. Quando enim pii fide in Chriſtum juſtificati DEUM diligunt, & ex dilectione mandatis ejus obſequuntur, tunc Deus venit ad eos majoribus donis & gratia ampliori eos cumulans. Quo ſenſu etiam accipiendum illud: *Et manifeſtabo eis meipſum*, hoc eſt, dabo illi, ut in cognitione & fide indies proficiat. 6. Rom. 2. v. 13. *Non auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur*. Ergo obœdientia legis eſt noſtra coram Deo juſtitia. ** Bellarm. lib. 2. de Juſtific. cap. 16. tres hujus loci affert interpretationes. 1. *Quidam intelligunt de augmento juſtitiæ, i. e. de juſtificatione ſecunda, ut loquuntur: ut ſit ſenſus, factores legis augmentum juſtitiæ merebuntur*. Staplet. in antid. hujus loci. Atqui opera renatorum nihil mereri poſſunt, quia ſunt imperfecta & ipſa juſtificantur, ut loquitur Lutherus in art. Schmalc. i. e. opus habent, ut tegantur merito Chriſti, unde Pererius diſp. 7. in c. 2. Rom. hanc interpretationem ut ἀνόσιόν τινα rejicit. 2. Quidam exponunt de nota eorum, *qui legi obœdire poſſunt, hoc ſenſu qui cupiũt verè legis eſſe factores, dent operam, ut juſtificentur*. Aug. de Spir. & lit. cap. 26. Hæc ſententia vera quidem eſt, ſed ad contextum hujus loci non ſatis accommodata. 3. Quidam exponunt *de declaratione juſtitiæ*, ut ſit ſenſus, *in judicio divino juſti judicabuntur*. Simpliciſſimè reſpondetur, quod ſit *dictum legale* promittens juſtificationem & vitam ſed *cum conditione perfectæ obœdientiæ*, ſed cùm talis πρωτὸν legis non detur, inde etiam non eſt data lex, quæ poſſet vivificare. ** *Facere igitur legem* illi demũ dicuntur, qui *permanẽt in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis*, interprete Moſe Deut. 27. v. 28. & Paulo Galat. 3. v. 10. tales factores omninò juſti ſunt non ſolùm coram hominibus, ſed etiam apud Deum, ac per legis obœdientiam vitam conſequuntur Levit. 18. v. 5. *qui fecerit ea homo, vivet in eis*. Luc. 10. v. 28. *fac hoc & vives*. Sed probandum erat, reperiri inter homines vel unum aliquem, qui ſit talis μοντὸν τὸ πᾶν, ſi à Chriſto diſceſſum fuerit. Certè Apoſtolus ibidem teſtatur diſertè, Judæos non eſſe juſtos ex lege, quia non ſatisfaciant legi. cap. 8. v. 3. in genere pronunciat propter infirmitatem carnis ἀδύνατον nobis eſſe perfectam legis impletionem. Invertimus igitur argumentum: Non auditores, ſed factores legis juſtificabuntur. Jam verò nemo eſt factor legis. Ergo ex lege & operibus legis nemo juſtificatur apud Deum, quæ concluſio diſertis verbis extat Rom. 3. v. 20. Gal. 2. v. 16. Gloſſa ordinaria ſecuta Auguſtinum *per factores legis* intelligendos eſſe ſtatuit credentes in Chriſtum, quem lex promiſit: per τὸ juſtificari intelligendum eſſe juſtum deputari, *ut ſciamus nos non aliter eſſe factores legis, niſi juſtificemur, ut non juſtificatio factoribus accedat, ſed factores legis juſtificatio præcedat*. Auguſt. de Spir. & lit. cap. 26. 7. Rom. 8. v. 24. *ſpe ſalvi facti ſumus*. Spes eſt opus. Ergo operibus juſtificamur. Reſp. Origenes per ipſem hoc loco intelligit fidem, ut ſpe ſalvari idem ſit, quod fide ſalvari. Sed textui magis convenit per ſalutem hîc intelligere non juſtificationem, reconciliationem cum Deo & apprehenſionem vitæ æternæ in Chriſto, quam ſolâ fide contingere Apoſtolus evidenter docet; ſed revelationem gloriæ & finalem liberationem ab omnibus calamitatibus, quam in extremo die adhuc ſperamus. Sumus in hac vita Dei filii & heredes vitæ æternæ

4. Johan. 8. *Si quis ſermonem ſervaverit, mortem non videbit.*

5. Joh. 14. *Qui tenet præcepta mea, & ea ſervat, is diligit me.*

6. Rom. 2. *Factores legis juſtificabũtur.*

7. Rom. 8. *ſpe ſalvi facti ſumus.*

Rom.

Bonnet, Charles, his Contemplation de la Nature, 2 vols. 8vo. 1764, 1765, 1766, 1767, 1769, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1808,

...per peccata contra conscientiam excutiuntur fides.

134. Atque hæc de justitia & meritis operum dicta sufficiant. Cæterùm cum superiùs §. 26. inter causas; propter quas bona opera necessaria sint, etiam hanc connumeraverimus; ideò benè operandum esse, ne per peccata excutiamus fidem, contristemus Spiritum sanctum, & amittamus Dei gratiam, inde nascitur quæstio, an per peccata contra conscientiam fides, gratia Dei, Spiritus S. & vita æterna à renatis amittantur? Augustana Confessio art. 12. disertè *damnat Anabaptistas, qui negant, semel justificatos posse amittere Spiritum sanctum.* Philip. Melanchth. in Examin. ordin. *Horribilis error est in secta Anabaptistica, quod tollit discrimen inter peccata, quæ hærent in sanctis non contra conscientiam, & inter lapsus contra conscientiam, & fingit ruentes contra conscientiam tamen esse justos & retinere Spiritum sanctum: hic furor Antinomorum longè vagatus est etiam apud alios, sed manifestè damnatur illustribus testimoniis divinis.* Proinde in nostris Ecclesiis contra Anabaptistas & omnes, directè vel obliquè Anabaptisticũ hunc errorem propugnantes, statuimus, renatos per peccata contra conscientiam, fidem & Spiritũ sanctum amittere. **Argumenta pro nostra sententia ducuntur. 1. à Natura & voluntate Dei. 2. à Natura & voluntate hominis. Ad primam classem pertinent hæc argumenta. 1. à veracis Dei Natura & voluntate non ficta. Ps. 5. v. 5. *Deus non est volens iniquitatẽ, neq; malum apud ipsum commorabitur.* Zach. 8 v. 17. *qdit malum* Ez. 17. v. 15. *an eripiet se qui facit illud.* Rom. 1. v. 32. *qui talia faciunt, digni sunt morte.* 1. Thess. 4. v. 3. *vindex Deus horũ omnium* Heb. 10. v. 38. *si quis se subduxerit, non probat eum anima mea.* Unde sic concludim 9. Omnes peccatis regnantibus se polluentes à Deo habentur odio ac morti adjudicantur. Quidam renati talibus peccatis se polluunt. E. Major probatur. Cujus justitia & veritas sunt immutabilia, ille omnes contra legem nefariè peccantes oderit, q. i semper sibi similis est & constans. 2. ex perspicuis scripturæ dictis. Ea in duas classes dividi possunt, quædam verbis propriis sunt prolata, quędam impropriis, sed tamen satis perspicuis. In priore classe sunt quatuor membra. 1. perspicua assèveratio, vel iisdem vocib. de quib. controvertitur proposita, quod renati à gratia excidere & fidem excutere possint. Gal. 5. v. 4. *a gratia excidistis* Ap. 2. v. 7. *memor esto, unde exciderit.* 1. Tim. 1. v. 19. *expellere fidem & bonam conscientiam* vel ἐκτινάσσειν vocabulis exposita. Dicuntur enim renati se *à Deo avertere* Es. 1. v. 4. *Deo obvertere cervicem.* Jer. 2. v. 27. *retrorsum à sequendo Jehova* Zeph. 1. v. 6. *derelinquere Deum* Jer. 2. v. 13. *recedere à via* Ex. 32. v. 8. *abnegare Dominum* 2. Pet. 2. v. 1. *Spiritui S. resistere* Act. 7 v. 51. *fidem primam initam facere* 1. Tim 5. v. 12. *fiduciam abjicere* Heb. 10. v. 35. *aberrare à fide* 1. Tim 1. v. 5. 2. severa exhortatio, ne quid committant renati, quo gratiâ Dei excidant, cum propria malitia possint, denunciatur ipsis amissio gratiæ, fidei & Spir. S. si in peccata atrocia prociderint. Rom. 11 v. 22. *alioquin excideris.* 1. Cor. 6. v. 9. *ne errate &c.* cap. 10. v. 7. *ne idololatræ estote &c.* 1. Thess. 5. v. 19. *Spiritum ne extinguite* Heb. 3. v. 12. *Videte fratres, ne sit in ullo vestrũm cor malum incredulum desciscendo à Deo vivo.* c. 10. v. 35. *Ne abjicite fiduciam vestram.* c. 2. v. 25. *Videte ne aversemini eum, qui loquitur.* Ap. 3. v. 11. *Retine quod habes.* 3. Devota oratio, cùm aliorum ut doctorum pro suis auditoribus tum propria ipsorum renatorum quotidiana, ut stare possint. Sic Christus rogat pro suis Joh. 17 v. 17. Paulus in Epistolis suis passim. Pii quotidiè suspirant Matt. 6. v. 13. *Ne nos inducas in tentationem.* Confer 1. Cor. 10. v. 12. 4. Certa vaticinatio, quod quidam cùm possint, perstare nolint. Act. 20. v. 30. *Scio ex vobis exorituros* 1. Tim. 4. v. 1. *quidam desciscent à fide.* In posteriore classe sunt tria membra. In primo continentur similitudines à Sp. S. huic instituto applicatæ. 1. de cursu. 1. Cor. 9. v. 24. 26. Gal. 5. v. 7. Heb. 12. v. 1. 2. de militia Job. 7. v. 1. est perpetua luctа carnis & Spiritus Gal. 5. v. 16. Jac. 4. v. 1. 1. Petr. 2. v. 11. pugnandum contra diabolum, mundum, carnem Ephes. 6. v. 12. unde Christianus confertur militi 1. Tim. 1. v. 18. 2. Tim 2. v. 3. pugili 1. Cor. 9. v. 26. cursori v. 24. *Si quis autem certat, non coronatur, nisi legitimè certaverit,* i. e. victor secundum ll. declaratus sit 2. Tim. 2. v. 5. *Si quis verò non tenet, quod habet, alius accipit coronam* Apoc. 3. v. 11. At renati quidam possunt subsistere ante metam & cadere ante victoriam. 3. de nuptiis. Ut arctissimum conjugii vinculum solvitur commisso adulterio, sic spiritualis hujus conjugii fœdus non nisi sub conditione servandæ fidei conjugalis. In secundo sunt parabolæ. 1. Similitudo de nuptiis parabolicè sæpius tractatur & explicatur Ez. 16. Cant. Cant. Hos. 2. Matt. 22. In N. T. habentur parabolæ satis perspicuæ 2. de servo debente decem talenta Matth. 18. qui verè absolutus primùm, sed postea ob immisericordiam in carcerem conjicitur. 3. de domo prius purgata & mundata, à Spiritu immundo postmodum iterũ occupata. Luc. 11. v. 24. 4. triplex parabola de ove perdita, drachma perdita & filio perdito Luc. 15. idem probat. In tertio sunt metaphoræ seu allegoriæ explicatæ. In genere. 1. de vinea quæ potest degenerare ut ex bona, qualis erat plantata, fiat mala. Es. 5. 2. de arbore omni in horto Dei consita, quæ ex bõa potest fieri mala, ex frugifera infrugifera Matth. 3. v. 8. c. 7. v. 17. c. 12. v. 33. In specie 3. de palmite, qui nisi in Christo vera vite manserit, exarescit & in ignem conjectus ardet. Joh. 15. 4. de oleastro Rom. 11. v. 17. qui insitus & tactus particeps radicis & pinguedinis oleæ, si non manserit in benignitate, potest defringi & excindi v. 20. 22. Jerem. 11. v. 16. 5. de ficu Luc. 13. v. 6. quæ cùm non ferebat speratos fructus, quos omni studio culta ferre poterat, excinditur. 6. de semine bono Luc. 8. v. 5. ne credentes salventur. 7. de sale qui potest fieri insulsus ac inutilis & projici, ut conculcetur. Marc. 9. v. 50. 8. de argento. Ut illud ab aurifabro corruptum & adulteratum non amplius est probum, licet ante tale fuerit æri nondum permixtũ, sic pii sunt purum aurum, quamdiu habent fidei ἀγαθοσυνείδητον thesaurum, sed si ad ęramenta rationis deficiant, audiunt, Es. 1. v. 21. argentum tuum abiit in scorias. Ez. 22. v. 18. Jer. 6. v. 30. 9. de aqua, quæ ex fervente potest fieri tepida Ap. 3. v. 16. 10. de visu. Ut is qui visu præditus est, potest fieri cœcus sic vera fide illuminatus Joh. 1. v. 6. Hebr. 6. v. 4. potest fieri cœcus 2. Pet. 1. v. 9. oblitus se à veterib. peccatis fuisse purificatum. 11. de farina. Quemadmodum illa modica fermenti massa fermentatur, sic unum vitium potest totum hominem, imò totam Ecclesiam corrumpere, nisi caveatur Matt. 16. v. 6. 1. Cor. 5. v. 6. Gal. 5. v. 9. quò pertinet mandatum de cavẽdo fermento per septendium paschatos Ex. 12. & in sacrificio voluntario Lev. 2. v. 11. Ad alteram classem pertinent fallacis creaturæ facta, ubi concludimus vel à minori, ab exemplo. 1. An-

gelorum.

gelorum. 2.Petri.2.v.4.9. *Si Deus punivit & suâ gratiâ privavit peccantes Angelos, multò magis homines renatos.*v.9.sed illud. Ergo. Si Angeli potuerunt amittere justitiam concreatam, multò magis renati possunt amittere justitiam Christi imputatam.2.hominum in integritate constitutorum. Si primi parentes ad Dei imaginẽ conditi potuerunt Deum relinquere, gratiâ ejus excidere, & mortis æternæ rei fieri, multò magis alii qui non sunt ita perfecti in hac vita, sed illud. E. Nota Paulum hoc argumento usum 2. Cor.11. v. 2. vel ab exemplo hominum in statu restaurationis & in gratiam restitutorum, h.e. verè renatorum, qui vel labi potuerunt & aut monentur, ut caveant ope Dei adjuti ne planè gratia Dei excidant. 1. incestuosus Corinthiacus in gratiam receptus 2. Cor. 2. v. 6. 7. 2.Galatæ.Gal.3.v.2.c.4.v.4.3.Timothe9 1.Tim. 1.v.18.aut studiosè ipsi cavent, ut Paulus, *ne reprobus fiat* 1.Cor.9.v.27.vel lapsi sunt, fidemq; veram excusserunt, S.S.amiserunt, ubi sunt exemplo tam Ecclesiæ seu communionis totius q̃ hominis uni⁹, ibi à minori, hic à pari argumentamur. Exempla Ecclesiæ totius in V.T. 1.Israëlitarũ 1.Cor.10.v.5. & seqq. Confer Ex.32.Ps.75.v.35.2.Ninivitarum, qui à Jona conversi vel è crediderunt Jon.3.v.10. iidem tamen in impietatem relapsi à Deo abjecti sunt Nah.1.v.11.14. 3. In N.T. Ecclesiarum quæ sunt ab Apostolis plantatæ & omnes ferè postea defeciverunt à fide. Confer Apoc.2.v.3. Hominis unius exempla in V.T. est.1. Aaronis exemplum, qui fuit verè renatus & apud Deum in gratia Ex. 29.v.44.Ps.99.v.6.idem tamen vitulum aureum constituit. 2. Saulis qui fuit circumcisus, *Spiritus mutaverat cor ejus* 1.Sam.11.v. 6. qui etiam postea recedit cap.16.v.16.3.Davidis, qui factus est adulter & homicida 2.Sam.12.v.9.4.Salomonis. In N.T. 5.Petri. 6.Judæ. 7.Thomæ Joh.20.8.Simonis Magi. 9.Hymenæi. 10.Alexandrini. 11.Ephesini Episcopi Apoc.2. Denique variæ possunt addi rationes.1.In quibusdam renatis Spiritus malus operatur. 2. vivunt secundum carnem.3.non diligunt nec servant Christi sermonem. 4. non sunt puri nec mundi. 5. non manent in Christo. 6. non edunt fructũ fidei.7.anguntur timore servili&c.** Observari autem porrò potest.** 1. Distinguendum esse inter firmitatem & stabilimentũ cordis, quod opponitur casibus infestis & adversis, quorũ nullus tam magnus esse potest, ut de statu gratiæ deturbare possit eos, qui fiduciam suam in Deum habent repositam Joh.10.v.29.Rom. 8. Rom.5. v.2.Heb.13,v.9.& inter casum ex statu gratiæ qui fit per peccata, qualem casum fieri probat Apostolus 1.Cor.10.v.12.2.Gratiam immutabilem esse ex parte Dei qui neminem deserit nisi ab ipso prius deseratur Rom.11.sed ex parte nostra cavenda temeritas est, ne nobis quodlibet etiam facientibus gratiam favoremque Dei vanâ persuasione polliceamur. 1.Cor.10.v.12. Phil.2.v.12. 3. Gratiã in hac quæstione significare favorem & amorem Dei, quo fideles & actu jam credentes in Christũ propter eum complectitur, quæ gratia est illius, quâ ab æterno Deus genus humanum & peculiariter electos est complexus in tempore facta manifestatio. Hanc gratiam sanctificationis renati & electi amittere possunt, hi v. gratiam electionis ne quaq̃.4. Tria illa. *1.amittere Dei gratiam. 2.deficere à fide. 3.excutere Sp.S.* et si formaliter sint diversa, tamen ratione subjecti esse unum, quatenus sunt simul atque ita cohærent indivulso nexu, ut ubi unum est, ibi & reliqua duo sint ac contra. 5. Lapsum à fiducia esse vel ὁλικὸν vel τελικὸν. Totalis cùm ex filio gratiæ fit filius iræ & hic detur restauratio per pœnitentiam in hac vita. Finalis cùm ex eo qui hæres cœli fieri poterat, fit incola inferni & socius diabolorũ post hanc vitam, quia in impœnitentia decessit, unde nulla porrò spes gratiæ est reliqua.6. *Penitus* in hac quæstione sumi vel ratione subjecti, & sic rectè dicimus quod & renati & electi omnem fiduciam peccatis mortalibus possint perdere, quia omnis Dei gratia & SS. præsentia gratiosa à tam malitiosè peccantibus omninò amittitur: vel ratione prædicati, atque ita rursus bifariam potest accipi, vel respectu termini, ad quem patet regressus, idq; dupliciter, prius de potẽtia, *quasi nunq̃ possit recuperari etiam in hac vita* (quod in Collat. Hagienti à Remonstr. assertum referente Guil. Amatio in Coronid. ad illa p.356.) talis excidentia non in hac vita, sed post eam locũ habebit, posterius *de actu*, quod non omnes, qui amiserunt gratiam Dei, recuperent, id quod de quibusdam renatis ex eventu scimus & hactenus admittimus: aut respectu *termini à quo*, quod is, qui jam penit⁹ non habet, possit habere iterum totam, id quod de nonnullis renatis & de omnibus electis statuimus; siquidem hi omninò ante finem vitæ per pœnitentiam seriam ad DEUM rẽdeunt. τὸ *Penitus* in phrasi (*penitus excidere Dei gratia*) vel notat totalitatem rei possessæ vel totalitatem adjuncti temporis. Sic si Salomon ad bonam frugem rediit, tum penitus non excidit gratia Dei & fide justificante sc. totalitate temporis, quia aliquo tẽpore nempe ante mortem fuit ad Deum reversus, interim patratis flagitiis mortalibus penitus excidit gratia Dei & totam in Deum filialem fiduciam amisit videl. totalitate rei possessæ h.e. mihi omninò fidei salvificæ seu filialis fiduciæ tunc retinuit. Homo justificatus potest vel omninò vel ad tempus gratia excidere, prout sc. lapsus in peccata gravia contra conscientiam vel hæreses vel errores contra fundamentum fidei aut in eisdem sine pœnitentia immoritur, aut ex iis postea per pœnitentiam salutarem resurgit. Hoc *intercisionem justificationis*, illud *amissionem* vocat Thomson in diatribe c.2.p.5. 7. *Verum* dici tripliciter. 1. Verum κατ' ἀλήθειαν Scholasticis verum essentiæ vel existentiæ, cùm res habet quicquid ad essentiam suam pertinet, actusque proprios exercere potest, huic opponitur falsum, fictum, apparens aut putativum. 2. Dicitur aliquid verum κατ' ὀρθρόνην & ἀπαρτισμὸν sive respectu finis, quando videl. finem suum, ad quem ordinatur, actu consequitur, utcunque interim in cursu suo aliquando interrumpatur, quibusdam dicitur verum permanentiæ s. perseverantiæ, huic opponitur frustraneum, vanum atq; inutile. 3. Verum κατ' ἰσχυρὸν verum tenaciæ, solitudinis, firmitudinis fixæ: huic opponitur infirmum ac imbecillum. Quando ergo quæritur, an *vera fides* excidere possit, quæstio accipienda est de prima, non de secunda & tertia significatione.** 8. discrimen esse inter renatos & electos. Quamvis n. omnes electi etiam sint renati; tamen non omnes renati sunt electi. Calvinus & qui eum sequuntur, terminos hosce habent pro convertibilib⁹; sed contrarium apparebit ex argumentis, quæ pro nostra sententia paulò pòst adducentur. Propriè ergò hic de renatis quæritur, an per peccata contra conscientiam iterum possint excidere gratiâ Dei, & hac ratione fidem & vitam æternam amittere, quod di- *Status quæstionis.*

ſertè affirmamus. Si ad electos quæſtio transferatur, dicimus, electos finaliter quidem non permanere in peccatis mortalibus, nec finaliter extra Dei gratiam conſtitutos eſſe, (aliàs enim perirent; jam verò nullus electorum perit, ut ſuo loco oſtendimus) interim tamen quia peccata mortalia perpetrare poſſunt; ideò ad tempus gratiâ Dei etiam totaliter eos excidere poſſe dicim⁹. Deſcribimus autem electos non à priori ab abſoluto quodam Dei decreto (quod faciunt illi qui Calvinum hîc ſequuntur, quodque πρῶτον ψεῦδος eſt erroris in hac quæſtione) ſed à poſteriori, hoc eſt, à finali perſeverantia in vera Dei agnitione, fide & ſtudio ſanctitatis. Breviter renatos & totaliter & finaliter per peccata mortalia gratia Dei excidere poſſe dicimus; electos totaliter, non autem finaliter. 9. diſcrimen eſſe inter peccata infirmitatis, & ea, quæ contra conſcientiam committuntur. Quamvis enim omnia peccata ſuâ naturâ ſint mortalia, ut oſtendimus in tr. de peccatis actualibus §. 93. in renatis tamen quædam dicuntur Venialia, videlicet pravæ concupiſcentiæ, ad quas non accedit deliberatus conſenſus, lapſus infirmitatis &c. non quòd in ſe & ex ſe ſint veniâ digna; ſed quòd Deus credentibus in Chriſtum ea non imputet, ſi hæc mala agnoſcant, ſeriò de illis doleant, merito Mediatoris, velut umbraculo, ea tegi petant & credant, denique frenos eis nequaquam laxent, ſed Spiritu eis reſiſtant crucifigentes carnem cum concupiſcentiis ſuis. Propriè ergò hic quæritur non de peccatis venialibus, ſed de mortalibus, h. e. regnantibus & conſcientiam vaſtantibus, an ſcilicet per ea fides & Dei gratia amittatur, quod diſertè affirmamus. Aſcribemus huc locum ex Æpino lib. de Juſtif. pag. 152. qui totam hanc rem pulcerrimè illuſtrat: *Pii* (inquit) *aliquando carnis pravitate à pietatis amore & ſtudio abrepti delinquentes labuntur potius quàm peccant, cùm alias ſecundum ſpiritum intus ardeant amore pietatis & odio peccati, perpetuò ſentiant motus carnis & Spiritus inter ſe de imperio pugnantes & execrantur perpetratæ delictum: horum delicta lapſus ſunt, quos admiſſos deflent & emendant, tales lapſus à ſanctis non ſunt omnino alieni. Nam in hac vita nec à Satanæ inſidiis, nec à carnis vitio, nec à mundi improbitate ſunt immunes. Hi hoſtes cùm ſanctos impetunt variè, nonnunquam de improviſo cadunt, ſed reſurgunt; & deinde cavent ſibi ſedulo, ne contra conſcientiam rurſus ruant. Lapſi v. per imprudentiam & imbecillitatem deplorant ſua peccata, & erigant ſe rurſum fiduciâ miſericordiæ Dei, nobis in Chriſto promiſſæ. Hac fide erecti rurſus apprehendunt & conſequuntur veniam commiſſi lapſus & liberantur à peccatis & eorum meritis pœnis.* Et poſtea: *Fœdè hallucinantur, qui putant quævis peccata cum fide juſtificante ſubſiſtere, & ſemel juſtificatos, hoc eſt, eos qui fide apprehenderunt juſtitiam in Chriſto, & innovari cœperunt per Spiritum ſanctum, nec fidem nec Spiritum ſanctum, nec juſtificationem rurſus amittere poſſe. Solos lapſus, quos ſequitur vera pœnitentia, de quibus jam dictum eſt, Spiritus Dei fert, fides ſuſtinet, & juſtificatio tolerat ac expiat. Cum noto, voluntario & regnante peccato, nec ſpiritus Dei, nec fides, nec juſtitia cohabitat. Fides conſcientiam peccatis oppreſſam in Chriſto ſublevat, & certitudine, promiſſionis de remiſſione peccatorum afflictam conſolatur; mœſtam exhilarat, & impeditam abſolvit: Quando & quamdiu homines, qui ſe rectè credere cenſent, in peccatis vivunt & perdurant, quibus redarguitur, affligitur & dejicitur conſcientia, in eis fides eſt extincta, Spiritus ſanctus ab illis diſceſſit, qui eſt arrhabo hereditatis Dei per fidem acquiſitæ, & juſtificatio inanita eſt. Quia talia peccata ſunt aperta opera carnis, hoc eſt, pravæ & veteris naturæ vitia, quæ in juſtificatis fide expurgantur, & Spiritu Dei opprimantur & ſepeliuntur. Ubi carnis vitia vigent & dominantur, ibi nec Spiritus Dei, nec juſtificans fides eſſe poteſt.* Hæc ille. 10. diſcrimen eſſe inter fidem Hiſtoricam & ſalvificam. Quamvis enim fides ſalvifica complectatur notitiam, ac proinde ſit etiam fides Hiſtorica; non tamen omnis fides Hiſtorica eſt etiam fides ſalvifica, ſiquidem fides ſalvifica præter notitiam & aſſenſum complectitur fiducialem apprehenſionem Chriſti, ut ſuo loco oſtendimus. ** Fides hîc non tantùm ſignificat *notitiam* ut Bertius perperam exiſtimat in Hymenæo edit. Lugd. An. 615. p. 18. 22. & 119. quod tamen ipſe quodammodo revocat in præfat. *** 2. b. nec tantùm notat *aſſenſum*, ſed *filialem fiduciam*, quâ pii ad Deum ut filii ad patrem liberè accedunt & clamant, *Abba Pater*, Rom. 8. v. 15. Gal. 4. v. 6. hanc fiduciam & hunc acceſſum non niſi per Chriſtum habemus 2. Cor. 3. v. 4. & tum quando *cor noſtrum nos non condemnat ſed mandata ejus ſervamus & quæ in ipſius conſpectu placent, facimus.* 1. Joh. 3. v. 21. 22. ** Propriè ergo hîc quæritur de fide ſalvifica, an illa cum gravioribus peccatis contra conſcientiam admiſſis conſiſtat & maneat, quòd diſertè negamus, quamvis enim notitia & fides Hiſtoriæ in illis, qui contra conſcientiam peccant, manere quandoque poſſit; ea tamen nondum abſolvit fidem ſalvificam & juſtificantem; aliud eſt notitia literæ, aliud notitia Spiritus. 11. Diſcrimen eſſe inter præſentiam potentiæ & gratiæ. Quâvis n. Spiritus S. præſentia potentiæ *repleat orbem terrarum*, Sap. 1. v. 7. *ac ſit in omnibus*, Sap. 12. v. 1. tamen præſentia gratiæ ſolis piis & verè credentibus adeſt, illos regenerando, illuminando, ſanctificando, renovando &c. quam præſentiam Scriptura vocat inhabitationem, cujus reſpectu credentes ſunt & dicuntur *templa Dei, habitacula Spiritus ſancti, domicilia ſacroſanctæ Trinitatis.* **Hoc ſenſu vocatur Spiritus ἁγιωσύνης Rom. 8. v. 15. *Spiritus gratiæ* Heb. 10. v. 29 *gratiæ & precum* Zach. 12. v. 10. *ſanctificationis* Rom. 1. v. 4. *promiſſionis* Eph. 1. v. 13. *veritatis, quem mundus*, i. e. obſtinati improbi quamdiu tales *non poteſt accipere* Joh. 14. v. 7. ** Propriè ergo hoc loco quæritur non de præſentia potentiæ, ſed de præſentia gratiæ, an eo præſentiæ gradu Spiritus Sanctus adhuc habitet in illis, qui ſemel renati in peccata voluntaria contra conſcientiam prolabuntur, quod negamus. 12. diſcrimen eſſe inter gratiam DEI atque aditum ſive reditum ad gratiam. Quamvis enim non omnes homines, ac ne illi quidem omnes, qui in externo Eccleſiæ cœtu verſantur, ſint in gratia DEI, tamen patet ipſis aditus, ac ſi in peccata prolapſi fuerint, reditus ad gratiam DEI. Propriè igitur hoc loco quæritur non de reditu ad gratiam, quem minimè intercluſum eſſe dicimus etiam in graviſſima peccata prolapſis; ſed de actuali (ut ita loquar) & ſpeciali illa gratia, de paterno illo favore ac amore, quo DEUS filios ſuos in CHRISTO complectitur, an ſcilicet renati contra conſcientiam peccantes eo ipſo tempore, quo adhuc in peccatis hærent, divinæ gratiæ actu ſint participes, quod negamus.

13. diſ-

13. discrimen esse inter μετάνοιαν & ζωὴν αἰώνιον ἐν ἡμῖν (ut loquitur Apostolus 1. Johan. 3. v. 15.) & inter accessum ad vitam æternam per seriam ad Deum conversionem parandum. Quamvis enim renatis, si in peccata contra conscientiam voluntariè ruant, pateat iterum accessus ad seriam conversionem & consequenter ad vitam æternam; tamen in ipsis peccatis contra conscientiam admissis non habent vitam æternam in se manentem. Propriè igitur hoc loco quæritur, an renati, in peccata contra conscientiam postea prolapsi, adhuc sint & maneant vitæ æternæ participes, quod negamus. 14. Per phrases excutere, expellere, exturbare Spiritum sanctum non intelligitur hostilis quædam vis, violentia ac robur, quod sit fortius Spiritu sancto, ut propterea recedere cogatur; (quia in Spiritum sanctum qui est omnipotens Deus, tale quid neutiquam cadere potest) sed illi dicuntur Spiritum sanctum excutere, qui gratiosâ ejus inhabitatione seipsos privant. 15. Denique observa per peccata contra conscientiam intelligi etiam hoc loco errores fundamentum salutis evertentes, quos si qui ex renatis amplectuntur, & pertinaciter eis adhærent, illi itidem gratiam Dei, fidem & Spiritum sanctum amittunt. Ex quibus omnibus non solùm verus status quæstionis, sed etiam fundamenta solutionum argumentis adversæ partis opponendarum liquidò sunt conspicua.

Adversariorum sententia.

135. Calvinus & qui eũ sequuntur, ** (Bellarmin. in præfat. tom. 1. controv. *Si Catholicus quispiam labitur in peccatum, si furtum, si adulterium, si homicidiũ fortè committit, miserè certè cum illo agitur. Attamen quoniã adhuc aliquis vitæ sensus, adhuc ædificii fundamentum, adhuc lumen aurora, i. e. fides in ipso est, multa & magna præsidia ad salutem æternam habet, non ambulat in tenebris, novit Medicum suum, potest adhuc ex fide, quã habet, ad Deum clamare.* Sibr. Lubert. ad 99. error. Vorst. p. 828. *Dico hominem, quando ex Naturæ suæ viribus æstimatur, deficere posse & quidem finaliter totaliterque: quando vero juxta decretum, & promissionem Dei consideratur, nego illum finaliter & totaliter deficere posse, quia de ovibus suis pronunciat: non peribunt in æternum, neq; rapiet eas quisquam ex manu mea. Sic Aquinas docet p. 1. q. 23. art. 3. ad 2. prædestinatum absolutè quidem & secundum se consideratum posse in peccato mortali emori, non tamen ex suppositione seu in sensu composito.* Augustin. etiam libr. 21. de civ. Dei. cap. 25. meminit quorundam, qui docuerunt baptizatos non posse damnari, etiamsi perditissimè viverent. Denique & Anabaptistæ hunc errorem fecerunt suum, ut constat ex Augustan. Confess. art. 12.** duo hîc docent, quæ salvâ veritate approbare non possumus, primò quòd fides & justitia sit electorum tantùm, hoc est, quòd illi solùm veræ justificantis fidei participes fiant, qui sunt absoluto Dei decreto electi, unde negant veræ fidei illos participes unquam fuisse, qui in peccata prolapsi finaliter pereunt: deinde quòd fides & justitia semel accepta non possit ullis peccatis amitti. Calvinus lib. 3. Instit. cap. 2. §. 11. *Solos electos semine incorruptibili Deus in perpetuum regenerat, ut nunquam dispereat semen vitæ in eorum cordibus insitum. Hoc tenendum est, quamvis exigua sit ac debilis in electis fides, quia tamen Spiritus Dei certa illis arrha est ac sigillum suæ adoptionis, nunquam ex eorum cordibus deleri posse ejus scalpturam.* Vide Bezam in Coll. Mompelg. pag. 463. 465. 467. part. 2. resp. ad colloq. pag. 72. *fidem ipsam veram amitti nego.* pag. 73. *Lothus etiam incestuosus fuit justus.* pag. 74. *non fuit David regenerationis Spiritu, quem prorsus amisisset, rursus donatus, sed qui sopitum in ipso jacebat, fuit divinitùs ministerio Nathanis excitatus.* pag. 79. *Non dixi Davidem perpetrantem adulterium sive in adulterio perpetrato fidem & Spiritum Sanctum retinuisse, sed illum dixi quamvis adulterum atque etiam homicidam (quæ fuerunt carnis non Spiritus opera) tamen quoniam electus erat, aliquid Spiritus Sancti & fidei in eo fuisse servatum, quod aliquandiu sopitum Dominus tamen rursum excitavit.* In quæstionib. & responsionib. pag. 107. *Interrumpi quidem scribit in gravibus tentationibus Spiritum, sed nunquam tamen penitus eripi; interrumpi veram fidem ejusque effecta in electis, ut in iis, qui lethargo laborant, & in ebriis, in quibus impediuntur facultates animæ, non ipsa tamen anima tollitur.* Zanch. in miscell. fol. 65. *Spiritus Sanctus semel alicui datus manet cum eo in æternum.* Perkinsus de prædestin. & grat. pag. 122. *In Davide post lapsum veræ fidei & regenerationis semen permansit:* Marloratus in cap. 24. Lucæ. *diligenter observa, etiamsi velimus data operâ perire, tamen Christum non permittere, retrahit enim nos ab exitio.* Thesaur. orth. fidei editus à Grynæo class. 3. loco 1. de fide in genere thes. 7. *Electus semel tantùm veræ fidei datur, quam prorsus amittere, Spiritum Sanctum omnino excutere, & à Christo penitus excidere non possunt.* Keckerman. in syst. Theolog. lib. 3. cap. 7. pag. 434. *salvifica fides semel accensa in electis nunquam potest planè extingui aut deficere.* **Fidem veram & salvificam esse donum Dei solis electis proprium docet Piscator in cap. 6. Joh. observ. 18. in cap. 12. observ. 21. in 2. Thess. 3. v. 2. pag. 1215. totius operis ibidemque schol. 2. pag. 1216. & observ. 4. pag. 1217. in Tit. 1. v. 1. schol. 1. & observ. 2. pag. 1273. Idem volum. 2. disput. pag. 210. expressè scribit, *Spiritum regenerationis non nisi electis dari.* Adde Polanum in Syntagm. tom. 2. libr. 6. cap. 36. pag. 3006. lit. C. edit. in 4. ubi dicit, *nulli credunt nisi soli electi.* Consentit Zanch. libr. 2. de Natura Dei cap. 6. pag. 124. edit. Heidelberg. Ann. 1577. ubi scribit, *quod Spiritus Sanctus sit duntaxat electorum sanctificator.* Paræus in cap. 6. Roman. dubit. 7. pag. 601. adserit. *peccatum regnans, quod renatis tribuitur, impropriè sic vocari, eò quod pervium sibi rapit imperium in renatos, eosque ad breve tempus incautos in nassam abripit, ab iisdem verò mox iterum domatur atque excutitur.* Zanch. in miscell. pag. 133. *Renatos non posse ex contemtu Dei vel desperatione peccare, sed vel ex ignorantia vel ex infirmitate tantùm & hanc humanam tentationem vocant.* Eglinus disput. 3. de peccato in Spirit. S. thes. 119. *Cùm Paulus produxisset sermonem in mediam noctem, adolescens quidam nomine Eutychus sedens in fenestra obrutus somno de tertia contignatione cecidit deorsum & sublatus est mortuus. Sed cùm Paulus descendisset, ruit in eum & complexus, dixit. Ne tumultuamini, anima enim ejus in ipso est. Ad eundem modum veterno peccatorum obrutus Salomon. Plusque de tertia contignatione domus spiritualis occidit, ita ut meritò haberetur pro mortuo: tamen linum fumigans in ipso extritum planè esse, quantumvis fœtore maximo appletum, donec vel*

ſub exitium vitæ reaccenderetur, non concedimus (At dicitur mortuus, mors eſt totalis vitæ privatio) Errorem illum etiam in noſtras Eccleſias Patrum memoriâ invehere conatus fuit Thomas Naogeorgus Eccleſiæ Calenſis in Thuringia Paſtor, qui in ſuis annotationibus in 1. Epiſt. Johan. ſcripſit, electos manere juſtos & retinere Spiritum Sanctum etiamſi manifeſtè peccent. Vide Roſinum in orat. de vita Johan. Frideric. Electoris.

An Chemnitium eam opinionis ſectum.

136. Bellarminus lib. 3. de Juſtificat. cap. 14. in erroris hujus ſocietatem Chemnitium, adeoque omnes Auguſtanæ Confeſſ. addictos pertrahere conatur: *Repugnant* (inquit) *Calvino non ſolùm Catholici, ſed etiam pleriq; Lutheranorum, & ipſe etiam Petrus Martyr. in cap. 8. Rom. & Chemnitius in Exam. Concil. Trident. Quamvis hi duo poſtremi, etſi apertè doceant, poſſe juſtum interdum labi; tamen ſentire videntur, non poſſe fieri, quin ante mortem redeat ad fidem. Certè cogit error ille de fide prædeſtinationis, ut credant, nullum fidelem eſſe poſſe reprobum, niſi ſecum ipſi apertiſſimè pugnare velint; quomodo enim ex fide certos eſſe dicerent omnes fideles de ſua prædeſtinatione, ſi crederent fideles aliquos in æternum perire poſſe?* Reſp. 1. Cur Bellarminus dicit, pleroſque Lutheranorum Calvino in hac quæſtione refragari, cùm Confeſſio Auguſtana doceat, omnes refragari? ** (Wittakerus in orat. ult. Cantabrig. habita Anno 95. 9. Oct. negat hanc opinionem, *quod qui ſemel verâ fide donatus, eam nunquam amittere poſſit*, à Calvino excogitatam, *ſed ſanctiores Pontifices eosdem tradidiſſe*, adducit Johan. Ferum in cap. 8. & 17. Matth. *& quamvis Dominicus Soto in annot. in Ferum hanc Feri ſententiam reprehendat, tamen Michaelem Medinam, qui Concilio Trident. interfuit, Ferum ampliſſimè defendere.* Sed aliud quid reprehendiſſe videtur Sotus in Fero, illud ſcil. quod docuerit veram fidem eſſe tantùm electorum, id eſt, eorum qui finaliter & perſeveranter ſint credituri, quæ renatis & ad tempus credentibus rectè tribuatur.)** Cur tribuit Chemnitio, quòd ſtatuat juſtum interdum quidem labi, fieri tamen non poſſe, quin ante mortem redeat ad fidem; cùm non ſolùm Chemnitius, ſed & omnes Auguſtanæ Confeſſioni ſincerè addicti agnoſcant, juſtos ſive renatos per peccata contra conſcientiam non ſolùm totaliter; ſed etiam finaliter gratiâ Dei excidere, niſi iterum convertantur: Alia quæſtio eſt de electis, quos finaliter gratiâ Dei excidere negamus, hoc enim contradictionem implicaret, eſſe electum & finaliter perire. Matth. 24. v. 24. nequaquam verò ab abſoluto quodam Dei decreto electos deſcribimus à priori, ſed à finali perſeverantia à poſteriori. At rogati, unde fiat, quòd quidam renati in peccata prolapſi iterum convertantur & vivant, quidam verò non convertantur & pereant; nequaquam ad abſolutum aliquod Dei decretum confugimus, propter quod fieri non poſſit, quin ante mortem ad fidem redeant, (ut Bellarminus nobis tribuit) ſed ad uſum mediorum, per quæ pœnitentiam & fidem Deus in cordibus hominum operari vult, reſpicimus. 3. *At* (inquit Bellarminus) *ſi fideles aliqui in æternum perire poſſunt, quomodo locum habet illud, quod ex fide certi eſſe poſſimus de electione?* Reſpond. nequaquam propugnamus abſolutam quandam electionis certitudinem; ſed cum perſeverantiæ finalis conditione conjunctam; fiducia perſeverantiæ nititur Dei omnipotentiâ, Dei fidelitate, ac Dei bonâ voluntate, ut docuimus in tractat. de Elect. & Reprob. §. 184. 207. 210. ac paulò pòſt plenius docebimus. Fruſtra igitur laborat Bellarminus, ut Chemnitium atque alios ex noſtris in ſocietatem hujus erroris pertrahat, rectiùs de ſe ſuisque aſſeclis hoc pronunciaret, qui ſtatuunt, *nullis etiam graviſſimis mortalibus peccatis fidem amitti.* Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 15. Coſter. Ench. cap. de fide pag. 178. Bellarminus 1. de Juſtif. cap. 15. **Vulgata adverſariorum exceptio hæc eſt. *Juſtos ſe poſſe avertere ſibi relictos, ſed verè juſtos virtute Dei ita cuſtodiri per fidem, ut nunquam velint ſe avertere vel penitus avertant. Pſal. 92. v. 13. Pſal. 37. v. 24. 1. Pet. 1. v. 5.* Paræus in lib. 3. Bellarmin. de Juſtif. cap. 14. Reſp. acceptamus illud, & addimus, quando juſti incipiunt ſecundum carnem vivere, tum ſibi relinquuntur, imò niſi reſipiſcant, moriuntur Rom. 8. v. 13. Deus enim tunc ab iſtis ſuâ gratioſam inhabitationem ſubtrahit & *Diabolus in domum ſuam, unde exierat, revertitur* Lucæ 11. v. 24. conſtat illud exemplo Saulis à quo dicitur Spiritus Domini receſſiſſe.**

Argumenta noſtræ ſententiæ 1. à Natura veræ fidei.

137. Producimus igitur contra Calvinum & ejus ſectatores hæc argumenta 1. à Natura veræ fidei. Fides vera & ſalvifica eſt *efficax per caritatem* Galat. 5. v. 6. cum confeſſione oris *ad ſalutem* & eſt conjuncta 2. Corinth. 4. v. 13. eſt *victrix mundi*, 1. Joh. 5. v. 4. hoc eſt, *concupiſcentiæ carnis, concupiſcentiæ oculorum & ſuperbiæ.* 1. Joh. 2. v. 16. eſt ſpiritualis quædam *lux* quæ ſe exerit per bona opera Matth. 5. v. 16. *purificat corda* Act. 15. v. 9. facit *Chriſtum in cordibus noſtris habitare.* Eph. 3. v. 17. ubicunq; igitur volùtariè quis indulget peccatis; ubi non eſt dilectio, nec confeſſio; ubi caro, mundus & peccatum dominantur; ubi non eſt ſtudium pietatis & bonorum operum; ibi non habet locum vera fides: *Spiritus excutitur dominante cupidine carnis.* In renatis perpetuò ſecum conflictantur caro & Spiritus, ſi carni & concupiſcentiis ejus dominium conceditur, Spiritui nuncium remittitur: ubi non apparent fructus Spiritus, ibi non habet locum gratioſa præſentia Spiritus: jam verò quidam renati patiuntur ſe à carne vinci, concedunt peccato dominium, extinguunt fructus Spiritus, &c. Ergò amittunt veram fidem ſi dicant, *in renatis illis, qui poſtea in peccata contra conſcientiam ruunt & pereunt, veram fidem nullo unquam tempore fuiſſe*, manifeſtè petunt principium. Ex conſequente perſeverantiæ defectu non eſt de Natura veræ fidei judicandum; perſeverantia non ingreditur definitionem fidei: E. ex ejus abſentia vel præſentia de veritate fidei non eſt judicium faciendum. Duratio non eſt ipſa rei eſſentia, ſed eſſentiæ continuatio. **Porrò nota 1. Repulsâ bona conſcientia fit naufragium 1. Tim. 1. v. 19. At patratis malitioſè flagitiis repellitur bona conſcientia. 2. Qui committunt opera carnis, non erunt hæredes regni Dei Gal. 5. v. 19. At verè credentes erunt hæredes regni Dei Marc. 16. v. Ergo verè credentes, quâ tales, non committunt opera carnis. 3. Qui ſunt Chriſti, crucifixerunt carnem cũ concupiſcentiis Gal. 5. v. 24. Veri fideles ſunt Chriſti ſeu in Chriſto Rom. 8, 1. 4. Qui deſignant mortalia delicta, no habent in ſe gratioſè inhabitantem SS. Eph. 5, 18. At veri credentes habent in ſe gratioſè inhabitantem Sp. S. Rõ. 8, 11. 1. Cor 3, 16. 5. *Qui natꝰ eſt ex Deo nõ pec-*

cat

cat sc. malitiosè h. e. non studet nec delectatur peccatis 1. Johan. 3. v. 9. *At omnis, qui credit quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est* 1. Joh. 5. v. 1. 6. Si verè credentes retenta fide justificante delinquerent malitiosè, falleret dictum Jac. 2. v. 26. *fides sine operibus est mortua.* 7. Fides est efficax per caritatem Galat. 5. v. 6. cum odio fratris aliisq; gravioribus non potest consistere. 8. Fides tanquam opus Spiritus opponitur fructibus carnis. Galat. 5. v. 19.**

2. à perspicuis Scripturarum testimoniis.

138. 2. A perspicuis scripturarum testimoniis. Ezech. 18. v. 24. *si aversus fuerit justus à justitia sua, nunquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecit, non commemorabuntur.* v. 26. *sed moriendo morietur in iniquitate sua.* ** Excipiunt Polanus libr. 6. Syntagm. Theol. cap. 43. Paræus in lib. 3. Bellarm. de Justificat. cap. 14. *Prophetam loqui conditionaliter, conditionalis autem nihil ponit in esse.* Respond. verbis Bertii de sanctorum apostasia pagin. 39. *in qua schola hæc esti disputant? nempe in ea, in qua etiam sine Chrysippi opera jam pueris pervulgatum est, tales hypotheticas nullo negotio abire in Categoricas. Verbi causa. Si justus deseruerit justitiam suam morietur, fiet Categorica hoc modo. Omnis justus deserens justitiam suam, morietur. Sed categorica illa habet restrictionem & limitationem subjecti. Quod si hypothetica illa verum non habet, liceat saltem Categorica illi verum habere. Præterea quis nescit, omnem hypotheticam, quæ promissionem aut commination em habet cum conditione alicujus rei præstandæ, licet nihil determinatè statuat de singulari aliqua persona in esse, tamen semper ponere potentiam.* Hæc Bertius confer 1. Regum 9. v. 6. Si aversione aversi fueritis. Propositio illa aut includit conditionem impossibilem aut possibilem. Non prius 1. quia axioma connexum constans conditione simpliciter impossibili æquipollet axiomati simplici negato. Jehovæ autem propositio non est axioma simplex negatum. 2. Omnis conditio quam Deus in suis promissionibus vel comminationibus proponit hominibus est possibilis vel per Naturam vel per gratiam. 3. propositio illa, *si averterit se impius ab impietate vivet* v. 21. opponitur huic *si averterit se justus* &c. Ut ergo illa est possibilis per divinam gratiam, ita hæc per humanam Naturam non planè renovatam. 4. Deus hoc enunciato vult hortari justum ad perseverantiam & dehortari à prolapsu. Ergò non comprehendit conditionem impossibilem, quia hæc nequit esse medium divinæ dehortationis.** Porrò (Prophetam loqui de verè, non hypocriticè justo, patet ex descriptione subjecti, quæ habetur v. 6. 7. 8. 9. & ex oppositione justi & impii. v. 21. 27. utique ergò verè justus à justitia sua averti, & morti æternæ obnoxius fieri potest: non enim de temporali, sed æterna morte hoc loco propriè agitur, ut apparet è v. 27. ubi de impio ad Deum iterum converso dicitur, quòd *animam suam vivificaturus sit*, hoc est, ex certissimo mortis æternæ periculo liberandus. Idipsum patet ex comminatione mortis. Genes. 2. v. 17. Roman. 6. v. 23. ubi æternam mortem potissimum intelligi nemini dubium. Sic ergò colligimus; ubicunque est vera fides, ibi non habet locum damnatio, quia per *fidem Christus habitat in cordibus nostris.* Ephes. 3. v. 17. *& quicunq; credit in Christum, habet vitam æternam.* Joh. 3. v. 36. Quidam justi æternâ morte pereunt, scil. si à justitia avertantur. Ergò fidem amittere & gratiâ Dei excidere possunt: Matth. 13. v. 20. 21. Marc. 4. v. 16. Luc. 8. v. 13. *Qui super petram his sunt, qui verbum audiunt, & cum gaudio illud suscipiunt; sed radicem non habent in sese & sunt temporales, sed à tribulatione & persecutione propter verbum confestim scandalizantur, ad tempus credunt & in tempore tentationis recedunt.* (Ubi manifestum est, illis tribui fidem, qui tempore persecutionis postea deficiunt, si dicas: *fidem illorum esse πρόσκαιρον: non ergo veram*, denuò petitur principium, perseverantia illis defuit, non autem fides; perseverans fides illis defuit, non a. vera, fidei enim veritas non est æstimanda ex conseq. perseverantiæ accidente, sed ex essentialibus fidei requisitis ** Ortus seminis divini in cordibus eorum fati notat fidem cũ filiali fiducia conjunctam, quia dicuntur sic credidisse, ut cum gaudio susceperint sermonem Luc. 8. v. 13. quæ est descriptio fidei salvificæ Joh. 1. v. 5. Actor. 8. v. 14. cap. 11. v. 1. cap. 17. v. 11. 1. Cor. 2. v. 14. 1. Thess. 1. v. 6. cap. 2. v. 23. Jac. 1. v. 21. nec distingui potest inter δίκαιον quod his secundi generis, & ἅγιον δίκαιον quod quarti generis hominibus tribuitur, quia δίκαιον τὸ λόγον θεοῦ etiam notat fiducialem & salutarem verbi divini receptionem 1. Cor. 2. v. 14. unde Erasmus utrobiq; vertit, suscipere verbum, Piscat. & Beza per τὸ accipere & excipere. *At denegatur illis radix.* Resp. *radix* non significat ipsam fidem, quia fides à radice distinguitur Luc. 8. v. 13. & fides illis tribuitur, radix denegatur, sed ut constat ex oppositione, radicem habere significat benè radicatum esse, ut non sequatur apostasia. Paulus rogat Deum ut Ephesii in caritate radicentur Ephes. 3. v. 17. nemo tamen ex eo colligat, illos non fuisse vera caritate præditos Col. 2. v. 7. hortatur Colossenses, ut in Christo radicentur, nemo tamen colligit, ergò Christum non habuerunt. Marlorat. in cap. 13. Matth. non habent radicem, id est, non est in hujusmodi auditoribus tam profunda terra, quæ verbum receptum in se contineat. Ergò τὸ non habere radicem, non negat fidei habitæ veritatem & sinceritatem, sed constantem ejus perpetuationem. Luc. 8. v. 13 illis dicitur quod tempore tentationis recedant, recessus autem præsupponit terminum à quo, recessus igitur à fide justificante, id est, à fideli verbi receptione prærequirit fidem salvificam. Videatur Bertius in libr. de sanct. Apost. pag. 44. ubi ostendit, *temporali non debere opponi verum sed permanens, & vero non debere opponi temporale sed falsum. Fides est* vel vera vel falsa. Vera vel temporalis vel permanens, temporalis ex vitio hominum, permanens ex gratia Dei non quidem absolutâ sed ordinatâ. Illa fides quâ quis accipit remissionem peccatorum est fides vera. At fide temporali accipit quis remissionẽ peccatorum Matth. 18. v. 27.**) Luc. 11. v. 24. *Cùm immundus Spiritus exierit ab homine* (is verò non nisi pœnitentiâ & fide expellitur) *perambulat loca inaquosa, quærens requiem & non inveniens dicit: revertar in domum meam, unde exivi.* v. 25. *& cùm venerit, invenit scopis mundatam & ornatam.* v. 26. *tunc vadit & assumit septem alios spiritus se nequiores, & ingressi habitant illic, & fiunt novissima hominis illius peiora prioribus* (utique ergò is, qui priùs verâ fide præditus fuit, Spiritus sancti habitaculum, per securitatem & peccata mortalia, fieri potest Spirituum immundorum domicilium) Joh. 15. v. 2. dicit Christus;

Wards, Ecclesiastical, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40,

runt à tenebris & morte ad vitam revocati fidem a DEO adepti & per fidem bona, quæ DEUS credentibus exhibet. Idem fatetur Muſculus in locis comment. de remiſſ. peccatorum pag. 471. edit. Baſil. Anno 63. Regerit Piſcator in capite 6. Hebr. ſchol. 4. pag. 1319. *autorem loqui de fide temporaria, quam veræ fidei opponit.* Idem ſtatuit Paræus pag. 265. Atqui 1. vera hominis illuminatio ſpiritualis, ſanctificatio, μετάνοια, Spiritus Sancti & gratiæ partucipatio, doni cœleſtis & boni verbi Dei perceptio &c. non ſunt ſejuncta à fide ſalvifica, quia non abſque fide, ſed per fidem ſalvificam Chriſtus habitat in cordibus noſtris non excluſo Spiritu Sancto & Deo Patre. Epheſ. 3. v. 17. 2. qui verâ donati fuere μετανοίᾳ illi etiam verâ & ſalvificâ fide ornati fuerunt. Urſinus in Catech. explicat. part. 3. quæſt. 89. pag. 643. *μετάνοιαν tantùm de pijs dici.* Bucanus loc. 30. quæſt. 1. *μετάνοιαν in ſacris literis ſemper in bonam partem ſumi & ſalutarem emendationem ſignificare.* Atqui apoſtatæ ante ſuum prolapſum donati fuerunt verâ *μετανοίᾳ* Ergo. 3. Petrus Bertius in Hymenæo defert. pag. 42. *Cùm nos audunt ita colligentes,* inquit, *Fides temporalis deſeritur. At hæc ſunt vera fides. Quædam igitur vera fides deſeritur, docent fidem temporalem non eſſe veram fidem, idemque judicant de juſtitia, caritate, ſpe. Qui ſanè mihi videntur dicere, Bucephalum non fuiſſe verum equum, quia mortuus eſt. Enimverò ad eſſentiam rei non facit duratio. Viſus tam eſt is, qui unum duntaxat annum durat, quàm qui viginti. Et ſive amittatur viſus poſt 20. annos, ſive poſt annum unum, amiſſio viſus vocatur cæcitas, verus enim viſus amittitur. Eadem quoque fidei ratio eſt, quæ certè deſeri non poſſet, niſi haberetur.* pag. 44. *Sed profectò,* inquit, *temporalis non debebat opponi vero, ſed permanenti. Et verò non debebat opponi temporale, ſed falſum. Recta igitur erunt omnia, ſi dixeris. Fides vel eſt vera vel falſa, ſive ficta. Vera autem vel eſt temporalis vel permanens. Sed permanens eſt ex gratia temporalis vitio hominũ ob negletum ſcilicet & ſecordiam aut curas mundi, aliaque cauſas.* Hæc Bertius qui integrum librum oppoſuit ſuis ſociis; qui negant verè renatos amittere poſſe totalem Spiritum Sanctum. Eglinus in 3. Diſputat. de peccato in Spiritum Sanctum theſ. 145. reſtringit *ad cognitionem veritatis in intellectu.* Reſp. dicuntur illi, φωτισθέντες *illuminati,* id eſt, ſpirituali ſalvantis fidei luce divinitus donati, ſicut renati dicuntur *filij lucis* Lucæ 16. v. 8. Johan. 12. v. 36. Epheſ. 5. v. 8. 1. Theſſal. 5. v. 5. & quando ſic à Deo homines dicuntur illuminati, tunc intelligitur illuminatio ſpiritualis oppoſita mentis cæcitati & cordis incredulitati Johan. 1. v. 9. Epheſ. 1. v. 18. unde ipſi converſi Hebræi dicuntur φωτισθέντες Hebræor. 10. v. 32. ubi non potuit intelligi ſolius mentis illuſtratio excluſâ voluntatis renovatione 2. dicuntur *guſtaſſe donum cœleſte & bonum DEI verbum*, ubi per *donum cœleſte* Chryſoſtomus intelligit *remiſſionem peccatorum*, alii vitam æternam, alii ipſum Chriſtum nobis datum; per *bonum Dei verbum* omnis doctrina ſpiritualis & potiſſimum doctrina Evangelii: *guſtare* etiam nõ ſignificat rejectionem ſed perceptionem & fruitionem.** 2. Petr. 2. v. 20. *Si reſugientes inquinamenta mundi, in cognitione Domini & Servatoris noſtri Jeſu Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus.* v. 21. *Melius enim illis erat non cognoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditum eſt, Sancto mandato.* verſ. 22. *Contigit enim eis illud veri proverbij, canis reverſus ad ſuum vomitum & ſus lota ad volutabrum luti* (utique ergò qui per veram Chriſti cognitionem & fidem effugerant mundi inquinamenta, eisdem rurſus implicari poſſunt; adeò ut poſteriora prioribus fiant deteriora. Ex quo facilè apparet, quid ſtatuendum ſit de exceptione Polani, *illos, de quibus B. Petrus loquitur, non fuiſſe verâ, ſed duntaxat Hiſtoricâ fide præditos, qualem etiam Dæmones habent*: ** Hac ratione etiam Diabolus poſſet dici effugiſſe inquinamenta mundi, quia & ille cognoſcit doctrinam cœleſtem. 2. etiam hypocritæ ſervientes mundo poſſent dici effugiſſe inquinamenta mundi. ** at num fides Hiſtorica hoc præſtat, ut per agnitionem Chriſti fugiamus ab inquinamentis hujus mundi, & quidem ὄντως verè (non κατὰ δόξαν ſolùm) ut v. 18. Apoſtolus loquitur. Num conferri poſſunt ſuibus ad volutabrum cæni reverſis, & canibus ea quæ vomuerant reſorpentibus, qui non fuerunt verâ fide ab inquinamentis mundi priùs purgati?)

139. 3. A cohortationibus Prophetic is & Apoſtolicis. Quæ caveri jubentur ea contingere poſſunt. At renati jubentur cavere, ne fidem iterum amittant & gratiâ Dei excidant. Ergò contingere id eis poteſt. Roman. 8. v. 13. *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini*: loquitur Apoſtolus, ut apparet ex integro contextu, cum renatis, in quibus eſt perpetua lucta carnis & ſpiritus, illos admonet, ne ſecundum carnem vivant, hoc eſt, ne peccato dominium concedant, pravis concupiſcentiis indulgeant, & opera carnis perficiant, additâ comminatione, quòd æternum ipſis paratum ſit exitium, ſi ſecundum carnem vivant. Inde colligere promtum: Si renati poſſunt mori, utique etiam poſſunt amittere fidem; *qui enim credit, habet vitam æternam, nec moritur in æternum*, Johan. 3. v. 18. cap. 11. v. 26. Roman. 11. v. 22. monet Apoſtolus converſos ex gentibus, ut ſummam Dei ſeveritatem erga incredulos Judæos, ac bonitatem erga ſe conſiderent; addit autem, *ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris*: utique ergò illi *qui fide ſtant* v. 20. *qui ſocii radicis & pinguedinis cœleſtis olivæ facti ſunt* v. 17. excidi & excidere poſſunt, ſi ſcilicet in bonitate non permaneant, (Excipit Piſcator in comm. *hunc locum de quorundam vocatorum rejectione & fidei amiſſione intelligendum eſſe de vocatione externa & falſa fidei perſuaſione ac profeſſione ſeu potius jactantia.* At hæc explicatio apertiſſimè contradicit textui, quid enim? an fides illa, quâ inſerumtur gentiles oleæ ſalutis, & fiunt ſocii radicis & pinguedinis olivæ, quâ ſtant & permanent in bonitate Dei, & quæ opponitur incredulitati, & quâ fide amiſſâ rurſus excidantur ex olea ſalutis, an inquam, illa fides non eſt vera & juſtificans fides?) 1. Cor. 10. proponit Apoſtolus Corinthiis exemplum Iſraelitarum, qui propter idololatrias, fornicationes & murmurationes ſuas in deſerto proſtrati & addit v. 11. *Hæc in figura illis contigerunt, ſcripta autem ſunt ad correptionem noſtram πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, in quos fines ſeculorum devenerunt.* v. 12. *itaque qui ſe exiſtimat ſtare, videat*

3. Adhortationibus Prophetic is & Apoſtolicis.

dent ne cadat. Apocal.3. verſ. 11. jubet Filius Dei Angelo Philadelphienſi ſcribi ; *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Talibus exhortationibus & Vet. & Novi Teſtament. ſcripta ſunt referta.

Ab exemplis Angelorum.

140. 4. Ab exemplis eorum, qui juſtitiâ, & gratiâ Dei iterum exciderunt 1. Angeli mali conditi ſunt à Deo boni & juſti; Sed *in veritate* & integritate concreata *non ſteterunt.* Johan. 8. v. 44. *dereliquerunt domicilium ſuum, ideò in judicium magni diei vinculis æternis ſub caligine reſervantur.* Judæ Epiſtol. v. 6. Neve quis excipiat, *non de angelorum ſed hominum juſtitia quæri*, producimus.

Primorum parentum

2. Exemplum primorum parentum, illi conditi erant *ad imaginem Dei.* Geneſ. 1. verſ. 27. quæ *juſtitia & ſanctitate vera* ab Apoſtolo deſcribitur Epheſ. 4. v. 24. ſed teſtatur de illis Deus, quòd potuerint *moriendo mori*, hoc eſt, temporali & æternâ morte perire, ſcilicet ſi de fructu vetitæ arboris comederent. Geneſ. 2. verſ. 17. potuerunt igitur amittere fidem & Spiritum ſanctum, ubicunque enim fides & Spiritus ſancti inhabitatio, ibi benedictio & vita; quam Dei comminationem fuiſſe veriſſimam triſtiſſimus eventus docuit. (Excipiunt quidam, *fidem primorum Parentum non fuiſſe juſtificantem illam fidem, de qua propriè hoc loco quæritur*: at quamvis non fuerit fiducialis apprehenſio meriti Chriſti, fuit tamen filialis fiducia, quam per inobœdientiam erga Dei mandatum amiſerunt, atque unà gratiam Dei & Spiritum ſanctum.** Juſtitia eſt vel *legalis* vel *Evangelica.* Legalis fuit in Adamo, Evangelica in nobis. Utraque amitti poteſt. *Adam fuit Angelicâ quadam majeſtate ſubnixus* κατὰ τὴν ἀνωθεν δόξης ἠμφιεσμένος, ut loquitur Chryſoſtom. homil. 15. in Geneſ. dubio igitur procul fuit Deo amiciſſimus. Vivam etiam fidem eum habuiſſe neceſſe eſt, qui Deum tãquam finem ſupernaturalẽ dilexerit. ** Excipiunt alii, *Adamum ſaltem contriſtâſſe Spiritum ſanctum.* At comminatio divina ſatis eſt perſpicua. *Quacunq; die de fructu hujus arboris comederis, morte morieris.* Vi ergo hujus comminationis transgrediendo præceptum Domini æternæ morti factus eſt obnoxius: utique ergo excidit gratia Dei. Adde quòd nec concreata nec imputata juſtitia Deo placere tunc poterat, illam enim amiſerat; hanc verò nondum noverat) 3. ut de inceſtu Lothi Geneſ. 19. atq; idololatria Aaronis Exod. 32. nihil dicamus, *Saul* erat initio Rex pius & juſtus, poſtea verò recedendo à Deo factus eſt reprobus & αὐτόχειρ, unde Cyprian. libr. 1. Epiſt. 5. ſtatuit ipſum damnatum eſſe. (Excipit Calvinus, *Saulem nunquam fuiſſe verè juſtum*: at Spiritus Domini ab *eo receſſiſſe dicitur* 1. Sam. 16. v. 15. utique ergo prius fuit habitaculum Spiritus ſancti. ** Saul fuit circumciſus ac perinde in fœdus Dei receptus. Geneſ. 17. v. 10 Roman. 4. v. 11. fuit in ipſo Spiritus ſanctificans, ejuſque fructus. 1. Sam. 11. v. 6. *irruit in eum Spiritus Dei* cap. 10. v. 9. ita ut mutaret ei Deus cor in aliud. unde etiam modeſtiam ac humilitatem veram cap. 9. v. 21. & longanimitatem c. 10. v. 27. probat, & *Spiritus Jehova* dicitur *ab eo receſſiſſe* 1. Sam. 16. v. 15. non tantùm Spiritus fortitudinis, ut Calviniani fruſtra excipiunt, ſiquidem hic poſtea etiam aderat 1. Sam. 23. v. 28. cap. 24. v. 2. ſed ſanctificationis. hic n. non ille cor immutat, hic non ille alias veras Chriſtianas virtutes efficit, hic non ille Spiritui malo opponitur. **) 4. David erat vir *ſecundum cor Dei*, 1. Sam. 16. v. 13. Act. 13. v. 22. idem tamen per homicidium & adulterium gratiam Dei & juſtitiam fidei, & Spiritus ſancti inhabitationem amiſit. ** Omnes adulteri & homicidæ, quamdiu impœnitentes ſunt, ſunt *filii iræ* Epheſ. 5. v. 5. regno Dei exheredati 1. Cor. 6. v. 9. Galat. 5. v. 9. ſunt *inimici Dei* Jacob. 4. v. 4. *Sors eorum in ſtagno ardente* Apocal. 21. verſ. 8. *ſunt extra cæleſtem Jeroſolymam.* Apocal. 22. verſ. 15. David fuit adulter & homicida. 2. Samuel. 12. verſ. 9. ac toto ferè anno non egit pœnitentiam. 2. Samuel. 11. verſ. 5. cap. 12. verſ. 14. Ergo. *Omnibus ſuperbis Deus eſt inimicus* Prov. 3. v. 34. Jac. 4. v. 6. 1. Pet. 5. v. 5. David numerans populum fuit ſuperbus. 2. Sam. 24. In utrumque peccatum ruit contra conſcientiam toto imo obfirmato animo. Quod ad prius, non tantum vidit Bethſabeam & affectuum violentiâ impulſus flagitium hoc admiſit ſed 1. miſit qui diligenter & accuratè de muliere iſta inquirerent more eorũ qui commentaria ſcribunt, ea n. eſt ἐμφασις verbi לקח 2. Sam. 11. v. 3. *& aſſumerent eam* vel reluctantẽ, ut לקח ſæpè accipitur, & ſic accipiendum eſſe patet ex eo, quod miſerit nuncios plures ſcilicet v. 4. 2. certior factus ab ipſa ſe eſſe gravidam v. 5. ſtudioſè quærit, ut hoc peccatum viri concubitu, ad quem ſæpius eum provocabat, cùm ſobrium tum ebrium, obtegeret v. 8. 10. 13. 3. cùm hac non ſuccederet aliâ aggreditur viâ, per Joabum literis inſtructum malitioſè curat Uriam occidendum v. 14. 15. 17. 4. quin & de hoc ſuo tanto malo quaſi re benè geſta gloriatus eſt v. 25. quod eſt peccatum atrociſſimum 2. Reg. 17. v. 8. Eſa. 3. v. 9. 5. ne quis ſuſpicetur cum Calvinianis, Davidem retinuiſſe Dei gratiam, additur v. 27. *mala viſa eſt hæc res, quã fecit David in oculis Jehova.* 6. per pœnitentiâ ſeriam tandem hoc grãde peccatum tollebatur à Domino, ut non moreretur morte æterna 2. Samuel. 12. v. 13. fuit ergo priùs *vir mortis* proprio judicio verſ. 5. Quod ad poſterius. 1. inſtinctui & ſuggeſtioni Satanæ dat locum 2. Samuel. 24. verſ. 1. 1. Paral. 21. v. 1. 2. ex mera curioſitate populum numerari jubet. 3. per Joabum monitus noluit auſcultare 2. Paral. 21. verſ. 3. ubi fit mentio reatus & ſatis liquet, non fuiſſe ſtatim effectum Regis mandatum, ſed ſat ſpacii ipſi ad conſiderandum datum. 4. confirmatum eſt verbum Regis verſ. 4. Vid. gloſſ. Tremell. 5. per 9. menſes & 20. dies non egit pœnitentiam verſ. 8. & 10. quæ omnia ſunt hominis toto animo peccantis, inque eo ad tempus perſeverantis.** (Excipit Beza part. 2. Reſp. ad colloq. Mompelgard. pag. 73. *aliquid fidei in Davide manſiſſe.* Reſp. ſanè fidem Hiſtoricam manſiſſe in Davide non negamus; at fidem ſalvificam in ipſo manſiſſe, nulla veritatis ſpecie dici poteſt: ubicunque fides ſalvifica, ibi ſecuritas non habet locum; Jam verò David per aliquot menſes ne quidem cogitavit de pœnitentiâ, antequam ſcilicet à Nathane corriperetur. Ubi fides ſalvifica, ibi non eſt contemtus verbi: jam verò David *contemſit verbum Jehovæ* 2. Samuel. 12. verſ. 9. ubi fides ſalvifica, ibi vita ſpiritualis Johan. 3. verſ. 36. cap. 5. verſ. 24. jam verò ipſe David de ſe tulit ſententiam, quòd ſit *filius mortis* 2. Samuel. 12. verſ. 5. vera & ſalvifica fides eſt *victrix.* 1. Johan. 5. verſ. 4. Per quam *actiones carnis mortificantur* Rom. 8. v. 13. at David non mortificavit carnem, ſed concupiſcentiis

Saulis.

Davidis.

ejus ſecurè indulſit. Qui ſcortatur, à corpore Chriſti divellitur. 1. Corinth. 6. v. 15. jam verò fides ſalvifica Chriſto veræ illi viti nos inſerit Johan. 15. verſ. 3. Omnis in quo eſt vera & ſalvifica fides, ſit hæres vitæ æternæ Johan. 3. verſ. 36. jam verò adulteri non conſequuntur vitam æternam. 1. Cor. 6. v. 9. Ergo in adulteris, & per conſequens etiam in Davide adhuc adultero non habet locum vera fides. Qui vivunt ſecundum carnem, morientur. Rom. 8. v. 13. Galat. 5. v. 21. David homicida & adulter vivit ſecundum carnem, unde ipſe Beza part. 2. Reſp. ad Colloq. p. 74. aſſerit, *Davidem fuiſſe periturum, niſi reſipuiſſet*, id quod evidenter colligitur ex eo, quod Propheta Nathan ad Davidem peccata ſua confitentem pœnitentiamq; agentem dicit: *Dominus tranſtulit peccatum tuum, non morieris.* 2. Sam. 12. v. 13. Ergo Si David non egiſſet pœnitentiam, æternâ morte mortuus fuiſſet. 1. Johan 3. v. 15. *Omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.* Jam verò nullus verè credens perit. Nec valet exceptio, *Davidem errare, ut velit Deus Spiritum in ſe invocare.* Pſal. 51. v. 12. at ubi ardens precatio, ibi adhuc aliquid fidei. Reſp. epigraphe Pſalmi indicat, compoſitum eſſe hunc pœnitentialem Pſalmum à Davide, poſtquam per Nathanis concionem ad veram converſionem fuiſſet revocatus; orat, ne *auferatur* à ſe Spiritus ſanctus: agnoſcit igitur per peccatum receſſiſſe priùs Spiritum ſanctum: ubi cumprimis notanda eſt ἐμφασις Græci vocabuli, *μὴ ἀπωσθῇς, ne iterum auferas*, quaſi dicat, jam antea Spiritum ſanctum juſto tuo judicio ſemel à me abſtuliſti, quæſo igitur ita me rege, ne denuò hunc nobiliſſimum hoſpitem excutiam, ſed eum cum donis ſuis perpetuò mecum retineam, & quotidiè majora illorum incrementa ſentiam. ** Chryſoſt. orat. 2. in Pſal. 51. fol. 712. *Avolavit à me gratia ſicut columba ſordes conſpicata, volo eam ſicut apem reverti.* Ambroſ. Apolog. poſter. cap. 11. *Videtis quod culpa gratiam minuat. Sciebat Nathan, quod David neſciebat, adeo caligat animus obumbratus quadam nube vitiorum.* Statim additur, *Redde mihi lætitiam &c.* Ablata quippe ab eo per adulterium erat, verùm per pœnitentiam reddita eſt, ut exponit Ephræm Syrus de pœnitent. f. 583. ** Vox *innovandi* nequaquam probat, in ipſo homicidii & adulterii ſcelere Spiritum ſanctum adhuc in Davide habitaſſe; ſumitur enim in hoc loco Spiritus pro corde, ſicut verſ. 19. *Spiritus humiliatus*, Eph. 4. v. 23. *renovamini Spiritu mentis veſtræ*: Spiritus ſanctus non renovatur: ſed renovat. Adde quòd per veram pœnitentiam receperat Spiritum ſanctum; ejus ergo dona augeri in ſeſe petit. Calvinus ipſe hoc agnoſcit l. 2. Inſt. c. 2. §. 25. *Pſalles rectum Spiritum, quem ſuâ culpâ perdiderat, innovari petit, quia eiuſdem Dei eſt, quod initio dederat ablatum nobis ad tempus reſtituere* ** Salomon *dilexit Dominum* 1. Reg. 3. v. 3. petivit ab eo *cor docile* v. 9. quod *Jehova valde placuit* v. 10. verè Deum agnovit, invocavit & glorificavit 1. Reg. 8. unde etiam exauditus fuit 1. Reg. 9. v. 3. vereque à Deo fuit dilectus 2. Sam. 12. v. 24. unde dictus fuit *amicabilis* Deo v. 25. quæ omnia de vera ipſius fide teſtatur. At is totaliter à juſtitia & pietate ſua receſſit, quia contra mandatum Dei Deut. 17. v. 17. & Ex. 34. v. 16. adamavit mulieres alienigenas multas 1. Reg. 12. v. 1. & *cor ejus inclinatum fuit per mulieres, ut ſecutus ſit Deos alienos, nec cor eius fuerit perfectum* v. 4. *ſed iverit poſt Aſtoreth. v. 5. fecerit q; quod Deo non placuit* v. 6. 7. unde Jehovah fuit iratus, quod ab ipſo mens Salomonis fuit averſa v. 9. Totaliter ergo fuit averſus. 1. Idololatra, quâ talis eſt regno cœlorum extorris 1. Corinth. 6. v. 9. & 10. Galat. 5. v. 20. Salomon tunc temporis fuit idololatra. Ergo. At nullus qui vel ſcintillulam fidei ſalvificæ retinet eſt excluſus è regno cœlorum. 2. Omnis qui neglecto Deo amat mulieres idololatricas & cor ſuum à Deo avertit & ad mulieres flagitioſiſſimas id convertit, totaliter amittit fidem juſtificantem, quia ubi reſiduus vel igniculus veræ in Deum fiduciæ, ibi Deus non rejicitur, ſed apprehenditur. At Salomon tunc temporis neglecto Deo amavit &c. In Salomone caro vicit, Spiritus ſuccubuit. Ergo fuit totaliter averſus. Inſtant Polanus & Pareus. *Etſi Deus Salomonem labi graviſſimè paſſus eſt, tamen miſericordiam ſuam non abſtulit ab eo*, poſteriori Samuelis capite ſeptimo, verſu decimo quarto. Reſp. in illa promiſſione quædam ſunt quæ pertinent ad Chriſtum, interprete Epiſtola ad Hebræos, capite primo, verſu quinto, quædam pertinent ad Salomonem. Quod ſi ergo illa verba *miſericordiam non auferam* &c. applicare velis ad Salomonem, obſervandum eſt, quod non ſit promiſſio abſoluta ſed conditionata; ut explicat Deus 1. Regum. 9. verſ. 4. 5. 6. ſi ſcil. fideliter ambulet in integritate cordis. **

Salomon igitur erat Deo dilectus, ſapiens & bonus, qui impulſu Spiritus ſancti libros verè divinos compoſuit; idem tamen à concubinis ſuis ſeductus ac ſub vitæ finem idololatra factus de ſalute ſua dubitandi anſam Auguſtino præbuit lib. 22. contra Fauſtum cap. 88. *De Salomone quid dicam? quem vehementer arguit Sancta Scriptura atque condemnat, nihilq; de pœnitentia ejus vel in eum indulgentia Dei omninò commemorat.* 6. Judam fuiſſe aliquando verè juſtum, probat Hieronymus lib. 3. adverſ. Pelag. ex illis verbis Domini: *Pater quos dediſti mihi, cuſtodivi, & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis.* Ioh. 2. v. 11. cap. 6. v. 69. 70. Nam ſi pater dedit illum Filio, utique erat bonus: Si ex grege periit, utique in grege priùs fuit. Eundem tamen deſperatione ſuâ in æternum exitium ruiſſe, extra dubitationis aleam poſitum eſt. ** Chryſoſtom. homil. 7. ad Antioch. *Judas prius regni filius erat & cum duodecim, audiit diſcipulis, ſedebitis ſuper ſedes duodecim, ſed poſteà factus eſt gehennæ* filius. ** 7. Petrus verè fuit regeneratus & juſtificatus; ut apparet ex verbis Chriſti Matth. 16. verſ. 17. *Beatus es Simon Bar Iona, non enim caro & ſanguis tibi hæc revelavit, ſed Spiritus Patris mei.* Idem tamen abnegando Chriſtum lethaliter peccavit, gratiam Dei, fidem & Spiritum ſanctum amittens, ut probat Auguſtinus tractatu 66. in Johannem. Quidam negant, *Petrum mortaliter peccaſſe & gratiâ Dei excidiſſe*: Beza homilia decima quinta in paſſion. pagin. 365. ſcribit, *Petri amorem erga CHRISTVM nullo modo immutatum, ſed infirmitate tantùm quadam & metu mortis cohibitum ac repreſſum fuiſſe, ut ore quidem abnegaverit Dominum, corde autem aliud ſenſerit*, ** Eglinus Profeſſor Marpurgenſis, diſputatione ſecunda de peccato in Spiritum ſanctum, th. 98. *in Apoſtolo Petri corde quamvis contra conſcientiam Chriſtum ejuraſſe, ex infirmitate ac metu fides non defecerit prorſus, licet confeſſio ſilubaris in ore*

Salomon.

Iuda.

Petri.

in ore ad tempus. Rectiùs Witaker. conc. ultim. tom. 1. pag. 696. *Petrus post gratiam lapsus est, ejusque gravissimus & periculosissimus lapsus fuit. Nullum peccatum magis cum fide pugnat quàm Christum abnegare, quis materia, scopus, objectum fidei est. Petrus abnegavit & abjuravit semel, iterum, tertiò. Exaggera Davidis adulterium & homicidium, quantum libuerit, quod sanè fœdissimum & omni reprehensione pœnaque dignissimum fuisse fateor, sed Petri perjurium & blasphemia, apostasia, omnes majoris culpæ causas & circumstantias habet.* Danæus in c. 22. Lucæ itidē concedit, *Petrum in suo lapsu amisisse fidem.* ** Et quisquis negat Christum, is iterum ab eo negabitur. Matth. 10. v. 33. Petrus negabat Christum. Ergò ab eodem negatus fuisset, nisi verè iterum fuisset conversus. *Qui Spiritum Christi non habet, non est ejus,* Roman. 8. vers. 9. Petrus negans Christum Spiritum Christi non habuit, 2. Corinth. 4. vers. 13. *habentes eundem Spiritum fidei, sicut scriptum est, credidi propter quod locutus sum, & nos credimus, ideò etiam loquimur*: ex quo apparet, fidem & confessionem esse ἀδιαιρέτως connexam: Jam verò Petrus Christum negavit; utique ergò Spiritum fidei non retinuit. Vera fides Christum λαμβάνει Johan. 1. vers. 12. Abnegatio Christum repudiat, absurdum igitur est statuere, quòd trina illa negatio Petri & quidem non verbis tantùm, sed cum attestatione divini Numinis & execratione sui ipsius facta, cum fide vera & inhabitatione Spiritus sancti gratiosa consistere potuerit: ubi conversione opus est, aversio utique præcessit: Petrus conversione opus habuit Luc. 22. vers. 32. Excipiunt: *Christus rogaverat pro Petro, ne fides ejus deficeret, Ergo in ipsâ abnegatione fidem retinuit.* Respon. duplex est defectio, finalis & temporaria, rogavit Christus, ne finaliter Petrus deficeret; utique ergo fieri potuit, ut deficeret. Certè *Satanas postulaverat, ut cribraret Apostolos velut triticum.* vers. 31. hoc est, Satan hoc egerat, ut tentationibus, fidem Apostolorum atque ipsius Petri ita concuteret, ut gratiâ Dei penitus & finaliter excideret, quemadmodum per cribrum semina) His & similibus exemplis manifestum fit, justitiam verè ac totaliter; quin imò nisi accedat conversio, etiam finaliter amitti posse. ** Addantur omninò exempla 1. *Hymenæi.* & 2. *Alexandri.* Quod si habuerint veram fidem, inde constat. 1. Ad quam fidem retinendam Paulus Timotheum hortatur, illam si expulerant. Sed illum hortatur ad veram & salvificam fidem retinendam, 2. Cuius fidei naufragium facit ut quis tradatur Satanæ ea fuit vera, quia per veram fidem filii Dei reddimur & ex potestate Satanæ liberamur. Sed huius fidei quam Hymenæus & Alexander habuit, naufragium id fecit 1. Tim. 1. v. 19. Syrus vertit fide vacuum fieri, at nemo potest fieri fide vacuus nisi eam habeat. 3. *Ephesini Episcopi,* qui habuit vere fidei effecta, *opera Deo probata* Apocal. 2. v. 3. *Caritatem veram* v. 5. eam tamen amisit & sic verâ fide & gratia Dei excedit vers. 5. Si caritate excidit, ergo & fide. Addunt quidam & exemplum Simonis Magi quem primò verè credidisse probant ex serie textus Actor. 8. vers. 5. *Philippus venit in civitatem Samariæ ac prædicat illis Christum* v. 6. Samaritani concionibus Philippi intendentes & signa edita videntes *valde gavisi* sunt v. 8. & postquam Philippo evangelizanti credidérunt baptizati sunt vers. 12. *tunc Simon & ipse credidit,* certè non aliter quàm reliqui Samaritani, idem enim Evangelium, idem doctor, idem Baptismus eadem miranda tam Simoni quam populo tunc obtigerunt, addit Lucas quod Simon Philippo adhæserit v. 1. Quòd Petrus postea negat *cor ipsius fuisse rectum in conspectu Dei,* id intelligendum de tempore subsequente, quo Simon ille retrò abiit, colligitur enim ex v. 13. & seqq. interstitium alicuius temporis intervenisse inter Simonis conversionem & ejus relapsum. **

141. Extypis & parabolis, *Corvus* ex arca Noæ emissus non redit Gen. 8. v. 8. ita quidam ex consortio veræ Ecclesiæ, in qua servari potuissent, nefariè se avellunt, æternùmq; pereunt. *Simson* persuasus à Delila patitur sibi crines detonderi, qua ratione amittit suum robur, ac in Philistæorum manus incidit Jud. 16. v. 16. meretricula Delila typum gerit nostræ carnis, illa perpetuò divexat & sollicitat renatos, ut cōcupiscentiis pravis obsequantur, qua ratione amittunt robur Spiritus, & in manus infernalium Philistæorum captivi dantur. Matt. 18. servus impetratâ debiti condonatione immisericordem se erga conservum præstans, ad judicium iterum vocatur & in carcerem justissimè detruditur. Palmes arescēs ex vite abscinditur & in ignem projicitur. Johan. 15. vers. 2. & 6. Idem contingit illis, qui verâ fide Christo inserti vigorem & fructum spiritus amittunt. Vide plura argumenta apud Severinum Sluterum in tractat. de Philanthrop. divina cap. 20. v. 21. *5. Extypis & parabolis.*

142. Ex veteribus afferri possunt perspicua testimonia, quib. probant justitiam fidei & S. S. amitti per peccata contra conscientiam admissa. Irenæus lib. 1. adv. hæres. c. 1. num. 22. de Valentinianis. *Dicunt τὸ πνευματικὸν* (cui opponunt τὸ χοϊκὸν) *in quibuscunq; facinoribus versetur, corruptionem non posse admittere. Quo n. modo aurum in cœno depositum non amittit pulcritudinem suam, sed propriā Naturam servat, quæ à cœno læsa non potest, ità dicunt, se in quibuscunq; versentur actionibus nullo modo offendi.* (Quamvis v. non à Natura, sed ab absoluto quodam electionis decreto immobilitatem gratiæ & justitiæ hodie arcessant; in eo tamen cum priscis hæreticis conveniunt, quòd τὸ πνευματικὸν non posse corruptionem admittere statuant.) ** Tertull. de pœn. c. 6. *Nonn. multi postea excidunt? non à multis donum illud auferetur? hi sunt scil. qui obrepunt, qui pœnitentiâ fidem ingressi super arenam domum ruituram collocant.* Cyprian. lib. de unit. Eccl. c. 18. *Quamdiu Salomon in viis Domini ambulavit, tamdiu gratiā quam de Domino fuerat consecutus obtinuit: postquam dereliquit viam Domini, perdidit & gratiam sicut scriptum est, excitavit Dominus Satanam ipsi Salomoni. Et ideo scriptū est, tene quod habes ne alius accipiat coronam tuam. Quod utiq; Dominus non minetur, auferri potest coronam justitiæ, nisi quia recedente justitia, recedat necesse est & corona. Confessio in exordium gloriæ est, non præmium jam corona, nec perficit laudem, sed initiat dignitatē, eò quod scriptum sit. Qui perseveraverit usq; ad finem, salvus erit. Quicquid ante finem fuerit, gradus est, quo ad fastigium salutis ascenditur non terminus, quo jam culminis summa teneatur.* Aug. 20. de civ. Dei cap. 7. *Nec moveat, quod sæpe Diabolus seducit etiam illos qui jam regenerati in Christo vias ingrediuntur Dei. Nam novit Dominus qui sunt ejus, ex his in æternā damnationē neminem ille seducit,* Itidorus Pelusiota libr. 1. *Dicta Patrum.*

Epiſt.250.ad Euſebium. *Ingratus noſter atque improbus animus omnia Dei beneficia indignè ſuſcepit. Spiritum Sanctum accepimus ac turpibus actionibus ipſum propulimus.* Orig. homil. 16. in Num. *Requieſcit Spiritus, qui mundo ſunt corde & in iis, qui purificant animas ſuas à peccato, ſicut è contrario non habitat in corpore ſubdito peccato, etiamſi habitaverit in eo, non enim poteſt Spiritus Sanctus conſortium pati & ſocietatem Spiritus mali.* Hieron. in Thren. Jerem. *Videndum nobis eſt ne propter iniquitates noſtras habitaculum pectoris noſtri deſerat inhabitator Spiritus ſanctus.* Ambroſ. libr. 6. hexaëm. cap. 6. pag. 80. *In carnalibus non permanet Spiritus Sanctus, quia ſcriptum eſt. Non permanebit Spiritus meus in iſtis, quoniam caro ſunt.* Idem in 1. Corinth. 3. *Spiritus Sanctus tunc permanet in eo, cui ſe infuderit, ſi permaneat in propoſito regenerationis; ſi quò minus, abſcedit, ita tamen ut ſi ſe reformaverit homo, redeat ad illum, ſemper enim paratus ad bonum eſt, diligens pœnitentiam.* ** Hieronymus libr. 2. adv. Jovian. & Auguſtin. ad Quodvultd. hæreſ. 82. referunt, *unum ex erroribus Joviani fuiſſe, juſtos poſt Baptiſmum non poſſe damnari, & ſi fortè peccent, eos quidem fuiſſe lotos aquâ; Spiritum verò gratiæ minimè recepiſſe.* Idem Auguſtin. libr. 10. Confeſſion. cap. 32. *Nemo ſecurus eſſe debet in iſta vita, quæ tota tentatio nominatur, ut qui fieri potuerit ex deteriore melior, non fieri poſſit ex meliori deterior.* lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 23. *Ad hoc peccata magnorum virorum ſcripta ſunt, ut Apoſtolica illa ſententia ubique tremenda ſit, quâ ait: Quapropter qui videtur ſtare, videat ne cadat.* 11. de civitat. Dei cap. 32. *Hodiè non imprudenter vocamus beatos, quos videmus juſtè ac piè cum ſpe futuræ immortalitatis hanc vitam ducere ſine crimine vaſtante conſcientiam facilè impetrantes peccatis hujus infirmitatis divinam miſericordiam, qui, licet de ſua perſeverantiæ præmio certi ſint, de ipſa tamen perſeverantia ſua reperiuntur incerti.* de bono perſeverant. cap. 1. *Aſſerimus donum Dei eſſe perſeverantiam, quâ uſque in finem perſeveratur in Chriſto; finem autem dico, quo iſta vita finitur, in qua tantummodo periculum eſt, ne cadatur.* de corrept. & grat. cap. 13. *propter hujus reſiſtantiæ ſecreta credendum eſt, quoſdam de filiis perditionis non accepto dono perſeverandi uſq; in finem in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquandiu fideliter & juſtè vivere, & poſtea cadere, neque de hac vita priusquam hoc eis contingat, auferri.* de Icala Paradiſi cap. 9. *Cave tibi ô Sponſa, quomodo ſe averſetur Sponſus, habet circa ſe nuncios ſuos Spiritus quaſi ſagaciſſimos exploratores, ut videant quomodo abſente Sponſo converſeris, Zelotypus eſt Sponſus iſte, ſi forte alium amatorem acceperis, ſi aliis placere ſtuduerit, ſtatim diſcedet à te.*** Chryſoſt. homil. 34. in Epiſt. Heb. *Gratia Spiritus Sancti in nobis eſt, ut permaneat in nobis vel etiam diſcedat à nobis. Illud enim fit quando cœleſtia meditamur, iſtud autem quando ad ſecularia declinamus. Sicut in velis laxis ventus incidens nihil operatur: Sic etiam Spiritus Sanctus in animâ remiſſa & ſegni non patitur permanere.*** Athanaſius Orat. 4. contra Arianos tom. 1. p. 270. ὅτι γὰρ ἐκπίπτει τὶς ἀπὸ τοῦ πνεύματος διά τινα καιρὸν, ἢ μὴ χάρις ἀμεταμέλητος μένῃ τοῖς ἁγιαζομένοις, κἂν τὶς ἐκπέσῃ μετανοῇ, λάβετε ὃ ἐν τῇ διαθήκῃ ἐκεῖνο ὁ σωτὴρ, διὰ τοῦτο ἦλθε ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἐν τῇ διαθήκῃ ἅγιον καὶ παράκλητον πνεῦμα, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ ἐσται, ἵνα ἑαυτὸν ὑπὲρ ἁμαρτάνων.

143. Quid quòd quidam ex ipſis adverſariis aſſenſum ſuum hac in parte non denegant. ** Remonſtrant. in Collat. Hag. pag. 302. *Crebra in Scripturis occurrunt exempla eorum, qui in fide non perſteterunt, ſed totaliter & finaliter ab ea defecerunt.* Armin. in artic. perpend. p. 31. *Sententia quæ negat verè fideles & regenitos vel reipſa excidere à fide totaliter ac finaliter nunquam fuiſſe ab Eccleſia, ab ipſis Apoſtolorum temporibus ad hæc noſtra ſecula pro Catholica habita, neque quæ contrarium affirmat, pro hæretica æſtimat, imò verè affirmans ſemper plures in Chriſtianiſmo aſtipulatores habuit quam negans.* Grevenchov. contra Amef. p. 138. *Qualis eſt certitudo perſeverantiæ noſtræ* *Teſtimonia adverſariorum.*

noſtra, talis & electionis utramque verò conditionatam. Si quis negaverit, ipſum quoque Evangelium negabit. Sim. Epiſcop. diſput. publ. de peccat. actual. Corollar. 2. *Affirmamus eum, qui ſemel verè credidit, ea fide, qua juſtificans a quibuſdam dicit ſolet, ita peccare poſſe, ut a fide illa ſua & conſequenter à gratia & ſalute aterna totaliter & finaliter excidat.* Obſerva verò Remonſtrantes nobis cum non per omnia in hac quæſtione conſentire. 1. *fidem* per *obœdientiam mandatorum divinorum* definiunt. Bert. in Hymen. pag. 201. 213. 198. Collat. Hag. p. 6. 62. 86. 2. fidem non habent pro Dei dono ſed actu & ſervitio noſtro. Coron. ad Collat. pag. 260. 261. 3. de viribus liberi arbitrii idem cum Photinianis ſtatuit Bertius, concurſum hominis cum Synergiſtis approbat pag. 188. 190. Coron. pag. 170. 171. *Lutherum Eraſmo ceſſiſſe*, aſſerit Bertius pag. 222. 4. Bertius pag. 2. ex lege & Evangelio juſtificat. deducit. Calvinus in comm. cap. 15. Johann. *Chriſtum amere, quo nos ſemel complexus eſt, vult nos perpetuo frui, ac propterea cavendum eſſe admonet, ne eo nos privemur. Multi enim oblatam ſibi gratiam repudiant, multis abjiciunt quod in manibus habebant. Ex quo igitur ſemel recepti ſumus in Chriſti gratiam, videndum eſt, ne inde culpâ noſtrâ excidamus.* libr. 2. Inſtitution. cap. 2. §. 25. *David rectum Spiritum quem ſua culpâ perdiderat, innovari petit, quia ejuſdem Dei eſt, qui initio dederat, ablatum nobis ad tempus reſtituere.* Vide Richardi Thomſonis Angli diatribam de amiſſione & interciſione gratiæ part. 2. cap. 27. pagin. 117. ubi conſenſum Theologorum proteſtantium in hac quæſtione explicat. Danæus in comment. ſuper cap. 22. Luc. fol. 248. expreſsè ſcribit, *Petrum per abnegationem Chriſti veram fidem penitus amiſiſſe.* Cum Anabaptiſtis Heidelbergenſes, Marpurgenſes, Bremenſes, Herbornenſes, Cantabrigienſes, Berlinenſes &c. ſtatuunt, *nullis flagitiis fidem in verè renatis deperdi aut Spiritum ſanctum excuti.* Illis contradicunt Crypto Calviniani qui circa annum 70. Lutheri cathedram fraudulenter occupaverant, Arminiani Vorſtiani, Caſtalionis & quidam Urſini Diſcipuli cum paucis aliis. Genevenſes ſibi non conſtant. Sturmius in Diatribe de prædeſtinatione diſtinguit inter *πίπτειν* vel cadere & *ἐκπίπτειν* excidere, illud dat, hoc negat. Petrus Bertius integrum librum oppoſuit ſuis ſociis, qui negant verè renatos totaliter amittere poſſe Spiritum Sanctum, gratiam Dei & filialem fiduciam. Titulus libri eſt, *Hymenæus defertor.* Trahit illa opinio originem ex abſoluto Decreto reprobationis, quotquot ergo illud negant, quod facit Arminius cum ſuis aſſeclis Grevenchovio, Arnoldo &c. itidem negant, quòd fides per peccata mortalia amitti nequeat. ** Petrus Martyr. claſſe. 3. loc. comm. cap. 5. pag. 498. *Non admittimus, homines, dum in ſuis peccatis verſantur, habere fidem: Illis Apoſtolus teſtimonium defert, quòd fateantur ſe noſſe Deum, ſed illum factis negent; at cum ſolida & vera fide negatio Dei minimè conſentit; ideò iſti ſimulachrum potius & ſpectaculum fidei, non autem veram fidem retinent.* Wolfg. Muſc. in locis comm. cap. de remiſſ. peccatorum, quæſt. 6. p. 287. *Quod clementiam & bonitatem Dei concernit, quemadmodum ſine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei; ita & peccatorum remiſſio, & hactenus illa irrita fieri non poteſt: fixum enim eſt illud, peccatorum ejus non recordabor amplius. Eſt enim huic quoque gratiæ immutabilis conjuncta veritas. Quod verò nos attinet, quibus peccata remittuntur, refert plurimùm quàm conſtanter in gratia ſemel accepta permaneamus & conditiones illi annexas ſervemus. Diſcernendum eſt inter eam gratiam Dei, quæ nullas habet adjectas conditiones, qualis eſt, quòd Solem ſuum producit ſuper bonos & malos &c. & eam quæ conditionaliter confertur, ad quem modum peccatorum nobis remiſſio contingit. Poſterior hæc, licet in Deo ſit conſtans & firma (non enim ille mutatur ut homo) noſtro tamen vitio irrita redditur, niſi conditiones illi annexas ſervemus. Conditiones huic gratiæ annexa ſunt vera & conſtans reſipiſcentia, quâ peccatis in poſterum abſtineamus, & fraterna reconciliatio. Si quis igitur præteritorum peccatorum condonationem per gratiam divinæ clementiæ conſecutus, uſque adeò ingratus ac ſalutis ſuæ negligens evaſerit, ut inſtar canis ad vomitum reverſus cœptam reſipiſcentiam rumpat, palamque oſtendat, Deum ſe contemnere magis, quàm timere, planè dignum ſe eſſe declarat, à quo præteritorum peccatorum, à quibus fuerat abſolutus, pœnæ exigantur.* ** Idem in locis comm. de remiſſ. peccat. pag. 471. 472. edit. Baſil. Ann. 63. *De reprobis diſputari poſſe intelligo, nullane illis unquam peccatorum remiſſio contingat. Dantur illa in Epiſtol. Hebr. cap. 6. illuminatio per Chriſtum, guſtus doni cœleſtis, participatio Spir. Sancti, guſtus item boni Dei verbi ac virtutum ſeculi venturi. Et cap 10. ſanctificatio quæ eſt per ſanguinem Teſtamenti & Spiritus gratiæ. Et in poſteriore Petri cap. 2. comparantur ſus, quæ ubi lota fuit, rurſus in cœno volutatur. Quomodo hæc illis ſine omni peccatorum remiſſione contingere poſſint, meritò quæri poteſt in hac cauſa.* ** Hemming. in cap. 14. Roman. *Frater infirmus offenſus tuo exemplo poterit fidem amittere atque ideo toti religioni renunciare, gratiâ excidere in perpetuum animæ ſuæ exitium.* ** Stegedinus in tabb. locorum comm. tabula 3. de remiſſion. peccatorum ad quæſtion. *An ſemel impetrata peccatorum remiſſio poſſit fieri irrita*, reſpondet: *diſtinguendum eſſe inter peccata, quæ per carnis infirmitatem ſubinde à baptizatis admittuntur, & relapſum ipſo prorſus à religione, profeſſione & gratia Chriſti ad priſtinam impietatem relabimur. Non quòdvis peccatum precedentem gratiam extinguit, extinguit verò reditus ad priſtinam impietatem tanquam ad vomitum. Aliud eſt pedes poſt lavacrum ſordidare, aliud toto corpore in volutabro luti inſtar ſuum denuò volutari.* Hæc Szegedinus. Paræus in Bellarmin. lib. 3. de amiſſ. gratiæ cap. 8. negare cogitur, *quod fides Evangelica, quæ eſt fiducia miſericordiæ Dei, conſiſtere poſſit cum flagitiis notoriis, ut ſunt homicidium, adulterium.* ** Stigelius part. 2. locorum titul. de bonis operibus pag. 401. *Secunda cauſa bonorum operum eſt cura vitandi lapſus, quib. effunduntur hæc ſumma bona remiſſio peccatorum, reconciliatio, Spiritus ſanctus & vita æterna.* p. 408. *Donec reconciliati repugnant prævis motibus, & non ruunt contra conſcientiam ac retinent fundamentum, & fide propter Mediatorem ſtatuunt tegi hæc mala, manent in gratia & non effundunt Spir. S. qui verò ſcientes ruunt contra conſcientiam, aut qui non retinent fundamentum, & impia dogmata amplectuntur*

tur & pertinaciter ſtabiliunt, tales effundunt & contriſtant Spirit. S. & niſi convertantur, ruunt in æternum exitium. Pleudo Stereoma Witeberg. lit. B iiij. *Faciant docent, juſtificatos, quamvis peccent contra conſcientiam, tamen manere in gratia Dei propter inhabitantem Spiritum Sanctum.* Bucanus loc. 37. Inſtitut. pag. 343. *Fides retineri nequit, ubi peccatis contra conſcientiam indulgemus.* 1. Timoth. 1. v. 19. *milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conſcientiam, quâ expulsâ nonnulli fidei naufragium fecerunt.*** Franc. Jun. in tract. parall. ad cap. 6. Heb. *Si hoc fieri non poſſet, neq; hypotheſin hanc facturus erat Apoſtolus, neque ex hypotheſi tam grave pronunciatum allaturus neque ad hanc cauſam qua agitur, hoc dictum Hebræis, quib. ſcribebat accommodaturus* &c. vide locum.**

Argumenta antitheſeos.

144. Videamus quid roboris inſit argumentis, quæ ab adverſa parte adducuntur.** Vulgatiſſima exceptio eſt, *hæc intelligenda eſſe κ̃ φαντασιακῶς δοξαστικῶς καταληπτικῶς, in facie & judicio Eccleſiæ hæc de illis dici, reapſe autem nihil horum reprobis convenire.* Reſp. 1. Cùm Scriptura temporis tantum & durationis aut etiam gradus differentiam ponat inter reproborum & electorum χαρίσματα, nobis prorſus non licet rei aut eſſentiæ diverſitatem confingere. 2. Idem eſt ſemen quod inter Spinas, in terra petroſa & terra bona crevit Matth. 13. ſic eadem fides ratione eſſentiæ reproborum & electorum. 3. Earundem functionum eadem ſunt principia. Sentiunt illi motus Spiritus ſancti in cordibus, ſentiunt *virtutes*, id eſt, primitias futuri ſeculi, ſentiunt *conſolationes ineffabiles* 1. Corinth. 12. v. 3. Roman. 10. verſ. 14. 1. Cor. 9. v. 24. 4. Apoſtolus urget exemplum Judæorũ qui in terram Canaan non intraverunt, quod eludi his ſtrophis non poteſt. 5. Marcion teſte Tertullian. in libr. de carne Chriſti Catholicis probantibus veritatem carnis Chriſti ex eo, quòd natus, paſſus, mortuus, ſepultus &c. reſpondebat φαντασιακῶς καὶ κατὰ τὸ δοκεῖν hæc fuiſſe facta, *atque his conſiliis* (inquit Tertullian.) *tot originalia Chriſti inſtituta delebant.*** Porrò adducunt ſeqq. Script. dicta 1. Pſalm. 1. verſ. 3. *Juſtus eſt ut arbor plantata ad fontes aquarum, cujus folia nunquam decidunt: Ergo renatus non poteſt gratiâ Dei excidere.* Polan. de prædeſt. pag. 86. Reſp. in textu ſic habetur: *Beatus vir, qui non ambulat in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra deriſorum non ſedit.* v. 1. *ſed in lege Domini voluptas ejus; & in lege ejus meditabitur die ac nocte* v. 2. *& erit velut lignum plantatum ſecus rivos aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo & folium ejus non decidet, & omne, quod faciet, proſperabit.* v. 3. hîc accuratè notanda eſt deſcriptio ſubjecti, qui non ambulat in conſilio impiorum, ſed in lege Domini delectatur die & nocte, is eſt beatus & arbori frugiferæ ſimilis; quatenus ergo & quamdiu quis talis eſt & manet; eatenus & tamdiu eſt beatus, & frugiferæ arbori ſimilis: teſtatur autem Chriſtus *palmitem non ferentem fructum arefcere & excindi. Iohan. 15. verſ. 2. & 6.* Adde quòd in textu non habeatur, folia ejus nunquam decident, ſed ſimpliciter dicitur, non decidunt, quatenus ſcilicet arbor illa ſecùs rivos aquarum plantata vivificum ſuccum haurit & attrahit; ſed quando vel eradicatur, vel humore deſtituitur, exareſcere cogitur: ita quoque qui à Chriſto vitæ arbore ſe voluntariè avellunt, ac Spirit. ſucco deſtituuntur, tandem exareſcunt & in ignem projiciuntur. Roman. 11. verſ. 20. *Per incredulitatem fracti ſunt, tu autem fide ſtas; noli altum ſapere, ſed time.* verſ. 21. *Si Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat.* 2. Cant. 8 verſ. 7. *Aqua multa non poterunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam: Si charitas non poteſt extingui, certè nec fides, cùm fructus fidei ſit charitas.* Reſp. Apocal. 2. v. 4. Angelo Epheſinæ Eccleſiæ ſcribitur; *habeo adverſum te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti* verſ. 5. *memor eſto itaque unde excideris & age pœnitentiam, & prima opera fac; ſin minùs, venio tibi citò & movebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris;* ex quo manifeſtè apparet, quòd charitas amitti poſſit. Dictum ergo in Cantico nequaquam hoc vult, quòd Charitas non poſſit amitti ſi quis eam velit abjicere & concupiſcentiis carnis indulgere, (Spiritus excutitur dominante cupidine carnis, ſi Spiritus, utique etiam charitas, quæ eſt *fructus Spiritus.* Galat. 5. verſ. 22.) ſed quòd manente charitate omnes tribulationes facilè tolerentur, aquarum enim nomine tribulationes intelligi pluribus ex locis conſtat. Aquæ aliàs extinguunt ignem, ſed aquæ tribulationum non poſſunt extinguere ignem charitatis.** 3. Pſalm. 92. verſ. 13. *Juſtus ut palma florebit.* Reſp. Senſus eſt, quod non ſit periturus quemadmodum impius verſ. 10. non abſolutè, ſed quatenus eſt & manet plantatus in domo Domini verſ. 14. quatenus in via peccatorum non ſtetit Pſalm. 1. v. 1. ſeu quatenus à Deo ſe non ſubduxit in perditionem. Hebr. 10. v. 38. 4. Pſal. 37. verſ. 24. *Juſtus cùm ceciderit non collidetur.* Reſp. loquitur vel de lapſu adverſitatis vel iniquitatis. Si prius, ut accipit Piſcator in Schol. 24. nihil facit ad propoſitum. Si poſterius tum intelligitur iniquitas ſeu peccatum vel infirmitatis vel malignitatis. Non hoc, quia quando homo juſtus peccat malignè & protervè tum Deus non amplius ſuſtentat manum ejus, nec amplius amore & gratia ſpeciali illi aſſiſtit, ſed ab ipſo ſejungitur & abſconditur facies ejus Eſ. 59. v. 2. nec ante Deus deſinit avertere faciem ſuam, quã ad ipſum homo fuerit reverſus Jerem. 3. verſ. 12. Ego illud ut conſtat ex Pſalm. 145. verſ. 14. & Proverb. 24. verſ. 16. Confer Pſalm. 68. verſ. 20. & 71. v. 20. 1. Corinth. 10. verſ. 13. v. 23. dicitur. *At Iehova viri illius greſſus ſtatuuntur, cujus delectatur viâ, hoc eſt, Deus pio in omnibus actionibus felicem ſucceſſum largitur.* verſ. 24. objicitur. *At ſæpè etiam pius in calamitates incidit, ejuſque capta minùs felicem ſortiuntur exitum.* Reſpondet Pſaltes per correctionem & conceſſionem. *Cadit*, ſed non procidit, πίπτει ἀλλ' οὐκ ἐκπίπτει, nam cùm cadit, non dejicitur, quia *Iehova ſuſtentat manum ejus* idem verſ. 25. ſuo aliorumque exemplo cum paupertate conflictantium probat. Confer Pſalm. 118. verſic. 13. *Graviter impulerat me ut caderem, ſed Iehova fuit mihi auxilio* &c Proverb. 24. verſic. 16. *Septies juſtus cadit.* Junius in hoc loco Pſalm. 37. *Rationem reddit, cur pij beneficti ſint & maneant cùm improbi pereant, à benevolentia & beneficentia Dei, qui etiam labentes ex infirmitate gratioſè ſuſtinet. Non enim ita cadit juſtus, ut dejectus maneat. 2. Corinth. 4. verſic. 9. quemadmodum contra improbi dicuntur in perpetuum dejici. Ezech. 32. v. 4.***

2. Cant 8. Aquæ mul. te non poſſunt extinguere charitatem.

5. Matth.

5. Matt. 7. Qui audit verba Christi & facit ea, assimilatur viro sapienti &c.

5. Matth. 7. v. 24. *Omnis qui audit verba mea hæc & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam super petram, v. 25. & descēdit pluvia & venerunt flumina & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam & non cecidit; fundata enim erat super petram.* Ergo renati non excidunt gratiâ Dei. Resp. quamdiu renati audiunt verba Christi, & faciunt ea, id est, quamdiu sunt & manent renati, tamdiu nec venti persecutionum, nec tempestates variarum tentationum eos subvertere possunt. Si ad electos dictum Christi transferatur, fatemur, eos finaliter non excidere Dei gratiâ. Notandum verò, quòd dupliciter de electis loquatur Scriptura; primò ratione finalis perseverantiæ, prout sunt in termino; secundò prout sunt in via; id est, prout per hunc mundum tanquam salebrosam ac lubricam viam ad cœlestem patriam contendunt: in hac vita sæpius labuntur, quin etiam mortaliter peccant; sed iterum per pœnitentiam resurgunt, alias in numero electorum non esse convincuntur.

6. Joh. 4. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo, &c.

6. Johan. 4. v. 14. *Qui biberit ex aqua, quam ego ei dabo, non sitiet in æternum. sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* At renati bibunt ex aqua illa spiritali. Resp. quatenus & quamdiu ex aqua illa bibunt, ab æterna siti liberati ac liberi spem certam vitæ æternæ retinent; sed si desistant *haurire aquam ex fonte salutis.* Esa. 12. v. 3. *si derelinquant fontem aquæ vivæ & fodiant sibi cisternas, quæ non habent aquas;* Jerem. 2. v. 13. quid mirum, si postea sitim persentiscere cogantur? 7. Joh. 10. vers. 29. *Nemo rapiet oves meas de manu mea.* At renati sunt oves Christi. Resp. Ibidem additur, *oves mea vocem meam audiunt, & sequuntur me:* quamdiu ergo sunt & manent oves Christi, tamdiu nemo illas exmanibus Christi rapere potest. Si verò ad hœdos abire velint, si in avia errorum ac peccatorum spōte ruant, quid mirum si infernalis lupi præda fiant? Ut ergo renati *participes Christi facti virtute Spiritus sancti initium substantiæ ad finem usque retinere.* Hebr. 3. vers. 14. & in numero ovium Christi permanere debent ac possunt: ita quoq; è converso, quia voluntas ipsorum nondum est in bono planè confirmata, necdum caro in Spiritum versa, possunt naturalibus voluntatis pravæ viribus gratiam rursus abjicere & ad hœdos abire. ** Joh. 14. v. 16. *Spiritus manebit vobiscum in æternum.* Resp. dist. inter promissiones absolutas & ordinatas. Absolutè Christus Apostolis reliquisque piis non promisit mansionem Spiritus S. in illis, sed ordinatè & conditionatè v. 15. 23 & c. 15. v. 10. & 8. v. 31. 1. Joh. 2. v. 24. & 2. v. 9. Vide Coloq. Hagiense pag. 424. **

7. Joh. 10. Nemo rapiet oves ex manu mea.

8. Johan. 14. v. 16.

9. Joh. 17. Christus rogavit pro omnibus credentib.

9. Joh. 17. v. 20. *Christus pro omnibus credentibus ardentissimè oravit.* Utique ergo gratiâ excidere non possunt. Resp. Christus etiam pro Petro rogavit Luc. 22. v. 32. qui tamen gratiâ Dei excidit, licet non finaliter. Dicimus ergo & nos, electos non perire propter ardentissimam illam orationem Christi, sed electi sunt, non qui primùm quidem credunt, postea autem deficiunt, sed qui finaliter in fide & studio sanctitatis perseverant. ** Remonstrantes in Collat. Hagiensi pag. 435. invertunt propositionē argumenti. *Christus* (inquiunt) *nusquam oravit absolutam perseverantiam fidelium in fide, imo judicamus contra, si Deus tam absolutam & inevitabilem perseverantiam fidelium statuisset, posito: fuisse illos extra omne defectionis periculum & Christum tam solicitè non fuisse oraturum ut perseverarent. Christus etiam pro Thoma rogaverit, ut is ad tempus fide excidat.* Joh. 20. 25. ** Nec absolutè Christus rogavit pro credentibus, sed *ut sanctificentur in veritate.* vers. 17. *ut sint unum.* vers. 21. quod si ergo finaliter non manent in veritate, hoc est in sermone Patris cœlestis. v. 17. si non manent in Christo, si non sunt unum v. 21. reipsâ ostendunt, quòd non sint in eorum electorum numero, pro quibus Christus rogavit. Si qui ergo indulgeant sceleribus & hæreant in peccatis contra conscientiam, non possunt ex hac Christi intercessione spem salutis concipere, antequam veram agant pœnitentiam. ** Rom. 6. v. 14. *Constitutis sub gratia peccatum dominari non posse docetur, nempe totaliter regnando seu totaliter eis prævalendo, omnemque quodcunque Spiritum in eis penitus abolendo.* Eglinus de peccato in SS. th. 10. Resp. 1. Non sequitur. Apostolus dicit, *ne regnet peccatum.* E. non potest in renatis totaliter regnare, imo contrarium sequitur. Ergo potest totaliter dominari, ab illo enim quod fieri nequit, non opus habuit Apostolus Romanos dehortari. 2. exemplum protoplastorum & aliorum testatur, peccatum illis totaliter dominari, quia imperiū SS. totaliter ab eis excutitur. 3. Christus expressè dicit Joh. 8. v. 34. *Qui facit peccatum, servus est peccati.* Jam verò qui sunt servi peccati illis totaliter dominatur peccatum. 4. Quod Eglinus regerit Es. 42. v. 1. *linum fumigans per Dei gratiam remanere nec planè extingui,* est ἀγροικότερον. dictum enim Propheticum loquitur de conscientiis sensu peccatorū territis, quæstio est de illis qui studiose incumbunt patrandis iniquitatibus. ** 11. Roman. 8. v. 35. *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio an fames &c.* v. 38. *certus sum quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura,* v. 39. *neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura ulla alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu.* Ergo renati nulla ratione ac ne quidem per peccata contra conscientiam a Dei dilectione separari possunt. Resp. plus subsumitur in consequente quàm antecedens permittit. Loquitur Apostolus propriè de electis, quos à Deo avelli dicit impossibile, non propter absolutum aliquod decretum. propter quod etiam in sceleribus conscientiam vastantibus retineant fidem & Dei gratiam; sed propter finalem in fide, dilectione & studio sanctitatis perseverātiam; ideoque inter ea, quæ non possunt electos à Deo separare, non connumerantur peccata voluntaria contra conscientiam admissa, ea enim si qui ex renatis committant nec ad Deum convertantur, ex numero electorum non esse convincuntur. **

10. Rom. 6. 14.

11. Rom. 8. Quis nos separabit à dilectione Dei.

Rom. 8. v. 29. *Quos præscivit, eos prædestinavit. Quos prædestinavit hos & vocavit. Et quos vocavit, hos & justificavit. Quos autem justificavit, illos & glorificavit. Ergo qui non glorificantur, illi etiam non habent fidem justificantem, nec gratiam interiorus vocationis.* Resp. 1. Apostolus hic loquitur de solis electis, teste Augustin. lib. de corrept. & gratia cap. 7. id quod contextus manifestè ostendit. *Scimus,* inquit Apostolus, *quoniam diligentibus Deum omnia cooperātur in bonum, postea addit: iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti, subjicit deinde rationem. Nam quos præscivit, eos & prædestinavit.* Tandem concludit. *Si Deus pro nobis quis contra nos?* ostendit igitur tum quod omnes electi sint salvandi, tum quâ via seu ordine sint salvandi, non quasi nemo viam illam insistere ulla ex parte possit, nisi simul prædestinatus sit & certò salvandus, sed quod omnes prædestinati & salvandi eam

12. Rom. 8.

tum ingredi debeant, tum ad finem tenere ſoleant. Non enim dicit ſolos prædeſtinatos vocatos eſſe (dixerat quippe ipſe Dominus, *multi ſunt vocati, pauci vero electi*) ſed *omnes prædeſtinatos ſuo certo tempore vocari, eosque omnes juſtificari & tandem* glorificari. 2. Verba *vocandi & juſtificandi*, id eſt, tẽporalium actuum, qui hic Deo tribuuntur non quamcunque exigui temporis particula, aut quovis actu incepto ſcilicet & inchoato tantum aut ſemel modo peracto & paululum durante. ſed juxta morem SS. de tempore extenſo & actu continuato ac perfecto (quod & ipſa verborum tempora hic poſita deſignant) intelligenda ſunt & ſic *nulli vocati ac juſtificati* ſunt, vocatione ſcilicet extenſa atque ad finem vitæ durante & juſtificatione continua ab omni mortali peccato hujus vitæ aut uſque ad finem perſeverante niſi ſoli electi, prædeſtinati, glorificati: Rich. Thomſon. ind diatrib. de amiſſ. gratiæ cap. 5. pag. 21. ** 13. Rom. 11. v. 29. *Dona & vocatio Dei ſunt ἀμεταμέλητα.* Ergo quos ſemel Deus vocavit & Spiritu ſuo donavit, ii non poſſunt iterum gratiã ejus excidere. ** Paræusin comm. Rom. dub. 17. pag. 729. *Dona Dei ἀμεταμέλητα nunquam eripiuntur nec amittuntur penitus. Fides electorum eſt donum Dei ἀμεταμέλητον.* Ergo. Reſp. Locus Apoſtolicus accipiendus eſt non *abſolutè*, ſed *comparatè*; nec ex parte noſtri ſed reſpectu Dei. Deus eſt ἀμεταμέλητος in ſua voluntate & conſtans in promiſſionibus ſuis, ſed per accidens dona Dei & beneficia ſunt κινητὰ, poſſunt ab hominibus auferri quãdo homines in peccata cõtra cõſcientiã prolabuntur diſt. inter τάξιν ab hominib. obſervatam & ab iisdem violatam. Priori reſpectu dona ſunt ἀμεταμέλητα. ** Quin ſenſus pronunciati Apoſtolici patet ex contextu. Quod enim de Judæorum gente Apoſtolus dixerat, quòd ex eâ quovis tempore & quidem circa finem mundi longè plurimi ad regnum Chriſti ſint vocandi, illud confirmat argumento à veritate & conſtantia Dei in ſervandis promiſſis. Dona & vocatio Dei ſunt ἀμεταμέλητα hoc eſt, quorum nunquam ipſum pœnitet. Cùm ergo Deus æterno fœdere ſe Judæorum populo obſtrinxerit, non reddetur illud irritum; ſed ſemper aliqui ex Judæis ſunt futuri, qui promiſſam fœderis gratiam amplectantur. Nec tamen ex eo inferendum, quòd illi quibus vocatio & dona Dei obtigerunt, propriâ culpâ & voluntariâ averſione illis excidere non poſſint; contrarium enim in hoc ipſo capite docet Apoſtolus. v. 20. & ſeqq. ſi ipſi homines per peccata contra conſcientiam gratiam & dona Dei amittunt, id non Dei quadam μεταμελείᾳ, ſed culpâ hominum accidit. ἀνακόλουθον igitur eſt ſic inferre: Ex parte Dei vocantis, convertentis & ſalvantis dona & vocatio Dei ſunt ἀμεταμέλητα, hoc eſt, Deus quem vocat & cui gratiam ſuam donat, eum ita vocat, ut ex ſe nunquam moveatur ad facienda iſta irrita, nunquam per invidentiam aut odium aliquod hominib. ea ſubtrahit, ac proinde nulla in ipſum amiſſionis culpa cadit) E. etiam ex parte hominum vocatorum, converſorum & in fide ſtantium nulla ſunt peccata etiam contra conſcientiam admiſſa, quæ vocationem & dona Dei excutere poſſunt. ** Thomas p. 3. q. 88. art. 1. ad 3. ſic concludit. *Opus Dei per opus hominis irritari nequit. Remiſſio peccatorum priorum eſt opus Dei. Ergo non poteſt irritari per ſequens peccatum hominis.* Majorem probat ex Roman. 3. v. 3. *Numquid illorum incredulitas fidem Dei evacuat*, unde infert, *quod per ſequens peccatum juſtitia priores oblivioni tradantur, in quantum fuerant meritoria vitæ æternæ, non tamen in quantum fuerant impeditiva peccati.* Reſp. Opus Dei abſolutum & per immediatũ homines irritari nequit Eſ. 14. 27. c. 46. verſ. 10. Eſth. 13. v. 9. Roman. 9. v. 19. illa autem opera, quæ Deus certo ordini incluſit & ipſe limitavit, ea poteſt homo annihilare & infirmare. Gen. 17. v. 14. ipſe Deus aſſerit hominem poſſe fœdus circũciſionis irritum facere Gen. 17. verſ. 14. Confer Ezeh. 16. v. 59. ad dictum Apoſtoli reſp. ex eo quod quidam gratiâ excidunt, non ſequitur fidem Dei reddi mutabilem vel evacuari, diſt. inter voluntatem Dei abſolutam & ordinariam, de illa cum ſcriptura dicimus, quod nunquam infirmetur, de hac præſens locus ait, quod nunquam ſit ἀργὸς vel ἀργός. Per fidem Dei nihil aliud intelligitur quã certa Dei de hominum ſalute voluntas & conſtitutio, ſeu veritas & fidelitas Dei in ſervandis ſuis promiſſionibus & quamvis quidam hanc ordinariam viam ſalutis negligant & gratiam promiſſam non recipiant, non tamen ea fides eſt ἀργὸς, hoc eſt, promiſſiones Dei non redduntur vacuæ & inanes, ſunt enim efficaces apud eos qui gratiã oblatam recipiunt. Eſt igitur hic ſenſus. *Nam hominum ἀπιστία id eſt, perfidia, fidem Dei, id eſt, fideles ac conſtantes Dei promiſſiones καταργήσει, id eſt, irritas faciet & evacuabit, id eſt, an propter homines perfidos Deus perfidiæ accuſari merebitur? an quia homines ſuâ ἀπιστίᾳ ſe bonis promiſſis privant, Deus propterea fuerit ἀπιστοκατάβολος vel an quia homines Deo non confidunt, is propterea ſuam promiſſionem revocet, retractet et immutet, quod velit eſſe propitius Abrahamo & ſeminis ejus Deus? quaſi dicat, minimè, quod Apoſtolus probat à veritate & conſtantia Dei.* Feurb. Demat. diſp. 3. ** Et quid fiet perſpicuis illis ſcripturæ dictis, quæ contrarium planè teſtantur, 2. Paral. 15. v. 2. *Iehova vobiſcum ſi fueritis cum eo, & ſi quæſieritis eum, invenietur à vobis: ſi verò derelinqueritis eum, derelinquet vos.* Jerem. 18. v. 10. *Si gens aliqua fecerit malum in oculis Dei, pœnitebit eum boni illius, quo conſtituit gentis illi benefacere.* 1. Cor 10. verſ. 12. *qui ſe exiſtimat ſtare, videat, ne cadat.* Jac. 4. v. 8. *Appropinquate Deo & appropinquabit vobis.* Apoc. 2. v. 10. *Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* v. 5. *memor eſto unde excideris & age pœnitentiam & prima opera fac; ſin minus, venio tibi citò, & movebo candelabrum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris,* Auguſtin. 2. de bono perſever. cap. 13. *Sine pœnitentiâ ſunt dona & vocatio Dei, ad quam vocationem pertinere nullus eſt homo ab hominibus certâ aſſeverationedicendus, niſi cùm de ſeculo hoc exierit, in hac autem vita humana, quæ tentatio eſt ſuper terram, qui videtur ſtare, videat ne cadat, ideò quippe non perſeveraturis perſeveraturis providentiſſima Dei voluntate miſcentur, ut eſſe diſcamus non alta ſapiẽtes, ſed humilibus conſentientes & cum timore ac tremore noſtram ipſorum ſalutem operemur.* Ambroſ. in comm. planè alienam à textu & fidei analogia introducit ſententiam, quòd *gratia Dei in Baptiſmo non quærat gemitum aut planctum aut opus aliquod niſi ſolam ex corde profeſſionem. Ne enim* (inquit) *quia graviter deliquerant non recipiendo promiſſum Dei, et quia quæ graviter peccantur, non niſi fletu & gemitu ad veniam pertinẽt, ne adeò illos jam non poſſe miſericordiam accipere putarent, quia dolere illos nõ videbant, oſtẽdit hoc inter primordia fidei non requiri; donum enim Dei gratis donat peccata in Baptiſmo.* Seductus eſt Ambroſius per vulgatam verſionem,

23. Rom. 11. *Dona & vocatio Dei ſunt ἀμεταμέλητα.*

dona

dona & vocatio Dei ſunt ſine pœnitentia, ut ſtatueret in Baptiſmo non requiri pœnitentiam, cùm tamen Johannes Baptiſta Luc. 3. v. 3. & Petrus Actor. 2. v. 38. verbis diſertiſſimis pœnitentiâ à baptizandis requirant. 14. 1. Cor. 13. v. 8. *caritas nunquam excidit.* Ergo amitti nequit. Reſp. Apoſtolus docet, caritatem etiam in vita æterna locum habituram, cùm Prophetiæ, linguæ & ſcientia ceſsârunt, ex eo verò nequaquam ſequitur, quòd in hac vita caritas ſemel habita amitti nequeat. Chryſoſt. in hoc loco. *Caritas nunquam excidit, ſed nos ab illa interdum excidimus.* Ambr. ibid. *Caritas nunquam excidit, quia & in præſenti prodeſt, & in æternum cum Deo permanet,* 15. 2. Tim. 2. v. 19. *Firmum ſtat fundamentum Dei, habens ſignaculum hoc; Dominus novit qui ſint ſui.* Ergo renati non poſſunt excidere gratiâ. Reſp. Apoſtolus propriè loquitur de electis, quos finaliter excidere poſſe itidem negamus; aliàs enim electi non eſſent: alia eſt quæſtio de renatis, quorum quoſdam finaliter excidere & Scriptura & experientia evidenter docent. Deinde Apoſtolus non loquitur de cauſa electionis, quaſi illæ reſpectu eligendorum ſint immobiles, & neceſſariæ abſolutâ quadam neceſſitate; ſed loquitur de præſcientia Dei, quòd ſuâ infallibili prævisione certò ſciat, quinam in Chriſto ſalutis fundamento finaliter ſint perſeveraturi, quod indicat vocabulum ἔγνω. Denique v. 20. immediatè itidem ſubjungitur: *Diſcedat ab iniquitate omnis qui invocat nomen Domini*; quicunque igitur ab iniquitate diſcedere nolunt, ad eos non pertinet hæc conſolatio. 16. 1. Johan. 2. v. 27. *unctio, quam accepiſtis, manet in vobis.* Ergo Spiritus S. non poteſt amitti. Reſp. Apoſtolus laudat renatos, quòd per gratiam Spiritus ſancti conſtantes hactenus permanſerint, ex eo verò haudquaquam ſequitur, quòd ſemetipſos eâ privare non poſſint; immediatè enim additur v. 28. *& nunc filioli manete in eo.* v. 24. præcedit, *ſi in vobis permanſerit, quod audiſtis ab initio, & vos in Filio & in Patre manebitis.* Idipſum comprobat res ipſa. Unctio illa eſt gratioſa Spirit. ſancti inhabitatio, atqui illa non conſiſtit cum peccatis contra conſcientiam, docente Apoſtolo Gal. 5. verſ. 16. *ambulate Spiritu & deſideria carnis non perficietis.* Omnes baptizati, ſi non reſiſtant actuali impœnitentiâ & incredulitate regenerantur: regeneratio fit ex aqua & Spiritu. Omnes ergo baptizati habent Spiritum ſanctum, ſed multi baptizati finaliter pereunt; prius ergo per peccata Spiritum ſanctum amiſerunt, nullus enim perit, in quo ſuâ gratiâ & ſuis fructibus Spiritus adhuc habitat. ** 1. Joh. 2. v. 19. *Si fuiſſent ex nobis, utique etiam manſiſſent.* Reſp. ſi de electione ad ſalutem hic locus accipiatur, ſenſus eſt, quod electi non poſſint excidere ſcilicet finaliter, interim tamen ad tempus totaliter, poſſunt excidere. Vide tom. 6. diſp. Giſl. diſp. 7. Collat. Hagienſis pag. 446. *Nihil agit hic Johannes quæ de ſolis falſis & Antichriſtianis doctoribus,* v. 18. *qui egreſſi erant quaſi ab Apoſtolis emiſſi* (de tali enim egreſſione hîc agitur) *ſicut illud egredi: ſæpè in Scriptura ita uſurpatur inter alia & hoc ſenſu* Act. 15. verſ. 24. *audivimus quoſdam è nobis egreſſos vos turbaſſe, quibus non edixeramus, interea nō erant ex numero Apoſtolorum vel orthodoxorum, id eſt, neque erant veri Apoſtolici Doctores neque ab eis miſſi. Si enim tales fuiſſent, permanſiſſent cum eis, id eſt, redijſſent ad Apoſtolos & permanſiſſent in conſortio eorum orthodoxorum, qui eos miſerant, ut qui legatione ſua probè functi erant. Atqui aliter evenit, non manſerunt &c.* ** 18. 1. Johan. 3. v. 9. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen illius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.* Egò renati non poſſunt per peccata mortalia excidere gratiâ Dei. R. aliud eſt peccatū habere, aliud verò peccatum facere. Renati habêt peccatum. 1. Joh. 1. v. 8. *ſi dixerimus quoniam peccatum non habemus, mendaces ſumus*; ſed non faciunt peccatum, id eſt, non concedunt peccato dominium. Rom. 6. verſ. 12. *Caro* in illis *concupiſcit adverſus ſpiritum.* Gal. 5. v. 17. ſed *cruce ſigunt carnem cum ſuis concupiſcentiis & affectibus.* v. 24. ſentiunt motus peccati, ſed iis non conſentiunt: hoc ergo primum eſt, quod in explicatione dicti Apoſtolici obſervandum, videlicet, loqui Apoſtolum non de peccatis venialibus, ſed de peccatis mortalibus. Deinde cum reduplicatione accipiendus eſt locus. *Qui ex Deo natus eſt peccatum non facit,* ſcilicet quatenus renatus eſt & manet, eatenus non indulget peccatis; ideò additur προσδιορισμος iſte *quia ſemen ejus manet in eo,* & cap. 5. v. 18. cum dixiſſet Apoſtolus: omnis qui natus eſt ex Deo non peccat; immediatè ſubjungit ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν, *ſed qui ex Deo natus eſt cuſtodit ſeipſum*: Vulgata verſio aliter legit: *ſed generatio Dei conſervat eum.* Senſus igitur pronunciati Apoſtolici eſt, quòd regeneratio & peccata mortalia ſimul ſtare nequeant. Hanc interpretationem comprobant Hieronym. lib. 1. adverſ. Pelagian. & Auguſtinus. tractat. 5. in Epiſtol. Joh. ** Hieron. lib. 2. contra Jovinian. *Si omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat & à Diabolo tentari non poteſt, quomodo præcipit Johannes ut caveant, ne tententur dicens 1. Ep. 5. v. 21. Filioli cuſtodite vos à ſimulachris.* Similis phraſis eſt Pſal. 119. v. 3. *non operantur iniquitatem, qui in viis ejus ambulant, ſcilicet quâ talis.* ** Eandem vel maximè confirmat analogia fidei; omnes enim infantes in Baptiſmo naſcuntur ex Deo, hoc eſt, regenerantur, & tamen multi ex illis in adulta ætate non ſolùm peccatum faciunt, ſed & ſalute æternâ excidunt. In eod. cap. 3. prioris Epiſt. Joh. v. 15. additur: *Scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſemetipſo manentem.* Subſume, David ex Deo natus factus eſt homicida. Ergo non habuit vitam æternam in ſe manentem, & per conſeq. nec fidem nec Spirit. S. retinuit Ambroſ. in Comm. Eſaiæ teſte Auguſt. lib. 4. ad Bonif. cap. 7. refert hunc locum *ad ſtatum futuræ gloriæ,* ut ſenſus ſit, eos non poſſe peccare qui nati ſunt ex Deo per ſecundam regenerationem. Bernh. ſer. 23. in cant. de electis locum accipit, quos dicit non poſſe peccare non quòd revera quandoque non peccent, ſed quòd perinde ſit, ac ſi nunquam peccarent, cùm certum ſit, eis peccata remittenda eſſe: imò ipſa etiam peccata eis in bonum cooperentur. Quidam accipiunt hoc dictum de jure, non de facto; qui enim ex Deo nati, non debent peccare. Sed in omnibus his expoſitionibus non immeritò aliquid deſiderari poteſt, primam igitur præferimus. ** 19. 1. Petr. 1. v. 5. *Virtute Dei cuſtodimur ad ſalutem per fidem.* &c. non virtute noſtra ſed virtute Dei cuſtodimur ad ſalutem non tamen abſolutè, quicquid etiam agamus & qualitercunque etiam vivamus, ſed ordinatè, nempe ſi aggregationem noſtram non deſeramus Hebr. 10. v. 25. nec fiduciam abjiciamus v. 35. ſed in Chriſto permaneamus Johan. 15. v. 5. Rom. 11. v. 17. & per fidem vincamus Apoc. 2. v. 10. 26. c. 3. v. 12. 21. ** 20. Epiſt. Judæ v. 3. dicit, *fidem ſemel Sanctis traditam.* Ergo amitti

14. 1. Cor. 13. Caritas nunquam excidit.

15. 2. Tim. 2. Firmum ſtat fundamentum Dei &c.

16. 1. Joh. 2. Unctio manet in vobis.

17 Joh. 2. 19.

18. 1 Joh 3. Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit.

19. 1. Petr. 1. 5

20. Epiſt. Jud. dicit

Sanctis semel tradita fides

amitti inposterum nequit. Resp. ex v. 5. apparet, per fidem hîc intelligi doctrinam fidei, uti accipitur etiam Actor. 6. v. 7. cap. 14. v. 27. Gal. 1. v. 23. 1. Timoth. 4. v. 1. illa semel tradita dicitur sanctis non respectu futuri temporis, quasi semel tradita inposterum amitti, vel amissa tradi iterum nequeat; sed respectu præteriti, quòd sit aliquando data Lyranus: *semel tradita, hoc est, perfectè, quando aperuit ejus Dominus sensum, ut intelligerent Scripturam; dicitur etiam semel propter unitatem fidei & autoris ipsius.* **. Doctrina fidei proprie dicitur παραδόσις *tradita*. 1. Cor. 11. v. 2. 23. & cap. 15. v. 3. unde etiam παράδοσις ponitur pro *traditione*. 1. Cor. 11. v. 2. & 2. Thessal. 2. v. 15. & cap. 3. v. 6. Beza & Pisc. in hoc loco concedunt *fidei* appellatione intelligi *doctrinam fidei*. Pro fide, quæ semel tradita sanctis sic decertamus, quando pro doctrina Christiana quâ alii pii nobiscum fovent, pugnamus. Particula ἅπαξ *semel* hîc non est in prædicamento quantitatis ut sit nota numeri sed in classe qualitatis, significatque *verè, certò*, quemadmodum Judas v. 5. eandem particulam adhibet & Flacius in Clav. Script. part. 1. pag. 1114. ostendit ex Exod. 33. v. 5. Psal. 89. v. 36. Proverb. 28. v. 18. &c. **

Rationes 1. Electio foret mutabilis.

144. Formant etiam quasdam rationes quibus probent veram fidem non posse amitti. 1. *Si electus mortaliter peccans amitteret fidem ac non maneret electus, consequens foret, electionem esse mutabilem. Exempli gratia, David heri non peccans mortaliter, fuit electus, hodie lethaliter peccans, non erit electus; cras pœnitentiam agens erit iterum electus.* Resp. repetenda sunt hoc loco quæ in tract. de Elect. & Reprob. §. 214. de illa quæstione, an electi possint fieri reprobi, & vicissim ex reprobis electi, disputavimus. Electus consideratur vel ratione finalis conversionis & perseverantiæ; vel ratione præsentis status. Qui ratione præsentis status sunt & dicuntur electi, hoc est, qui verè credunt in Christum, ratione finalis perseverantiæ non sunt electi, hoc est, amittunt quandoque fidem & salutem per peccata contra conscientiam. Vicissim qui ratione præsentis status nec sunt, nec dicuntur electi, hoc est, qui vivunt in peccatis, nec credunt in Christum, illi ratione finalis conversionis sunt electi, hoc est, verè ad Deum convertuntur, & salutis fiunt participes. Quidam hoc sic efferunt: Electus duplicem habet respectum; unus est ratione ordinis, quem Deus in prædestinatione sancivit, & sic omnis, qui credit in Christum & in hac fide perseverat, est electus, quisquis ille sit, nec taliter qui est electus, mutabiliter electus est, sed immutabiliter; hic enim ordo semper manet & fuit ab æterno. Alter respectus est ratione personæ & individui; quatenus igitur electus denominatur talis vel non talis secundùm suas actiones bonas vel malas, eatenus etiam secùndum qualitatem factorum dici potest electus, non electus in hoc vel illo temporis intervallo.

2. Indignè est S.S. toties ejici.

2. *Spiritus sancto prorsus indignum est, toties ejici, toties iterum dari.* Resp. non est fingenda talis Spiritus sancti vel infusio & ingressus, vel iterum ejectio ac recessus talis, quo secundùm essentiam suam alternatis vicibus accedat, vel recedat, sed quo secundum essentiam manens in omnibus, secundum gratiam accedere vel recedere dicitur; talia de Spiritu Sancto manifestò asserit Scriptura, ut quòd dicitur *mitti in corda fidelium* Gal. 4. v. 6. *in illo habitare*. 1. Cor. 3. v. 16. dicitur *contristari* ab his, qui peccant contra conscientiam. Ephes. 4. v. 30. *ab illo recedere* 1. Sam. 16. v. 15. *auferri* Psal. 51. v. 12. &c. 3. *Si statuitur renatos posse excidere gratiâ Dei ac fidem amittere, nulla erit certitudo electionis ac salutis.* Resp. argumentum hoc ipsorum palmarium est, cui tamen, uti spero, satisfecimus in tract. de Elect. & Reprob. §. 207. & seqq. ** Eglinus disp. 2. de peccato in S S. th. 106. *Si renati possent excidere totaliter & finaliter; electi totaliter, tunc electorum fides eodem modo se haberet, ὡς τῶν προσκαίρων fides, non posset desperationes evitari barathrum.* Resp. fides divinitus data non amittitur culpâ Dei quippe eam datam nutrire & augere seriò volentis, ad unicè culpâ hominis Deum malitiosè deserentis. Remonstrantes in Collat. Hagiens. pag 340. *Non videmus doctrinam istam de perseverantia in fide eorum, qui semel crediderunt, esse fundamentum consolationis filiorum Dei sed existimamus suâ Naturâ atque indole eam esse ad ingenerandâ hominibus securitatem, ut in medio cursu peccatorum ipsis sit loco pulvinaris, quo semetipsos molliter fovere, suaviterque demulcere, atque ita consolari possint.* pag. 297. *Doctrina de certa (absoluta) verè fidelium perseverantia ex se vera pietatis & bonis moribus nexia est, tum in iis qui eam docent, tum in iis qui eam audiunt & fideles commonefactiones SS. adversus periculosas diaboli technas inutiles & inefficaces redait.* ** Nos quamvis non propugnemus talem quandam absolutam electionis & salutis certitudinem, quòd semel renati & Spiritu Sancto donati non possint iterum ullâ ratione etiam per peccata contra conscientiam amittere fidem & Spiritus S. inhabitationem: absit tamen ut Pontificiam illam de Electione & salute dubitationem introducamus. Distinguendum enim inter certitudinem Spiritus, & securitatem carnis; inter certitudinem limitatam & absolutam Certos nos fecit Deus de salute, non autem voluit nos esse carnaliter securos: promissiones Dei infallibiles liberant nos à dubitatione & incertitudine; adhortationes & comminationes ejusdem liberant nos à carnali securitate; ita ergo simus de salute certi, ut interim non simus securi, sed cum timore ac tremore salutem nostram operemur. Nusquam S S. describit electos ab absoluto quodam Dei decreto, sed à constantia in fide & studio sanctitatis. Oseæ 2. vers. 19. *Sponsabo te mihi in sempiternum*, sed statim additur, *sponsabo te mihi in fide*. Johan. 15. vers. 5. *sumus palmites in Christo*, sed tamen vers. 6. *si quis in eo non manserit, mittetur foràs*. Coloss. 1. vers. 21. pii sunt *Deo reconciliati*, sed tamen vers. 23. *si permanserint in fide fundati & stabiles & immobiles à spe Evangelii*. Hebræor. 3. v. 6. *Domus Dei sumus*, sed statim additur; *si fiduciam & gloriam spei usque ad finem firmam retineamus*. v. 14. *participes Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmiter retineamus*. *Dabo tibi coronam vitæ*, inquit Christus Apocal. 2. vers. 10. sed præcedit, *esto fidelis usque ad mortem*. & cap. 3. vers. 11. *tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*. ** *Opus foret nova regeneratione* Resp. *Paulus* dicit Galat. 4. vers. 19. *se Galatas*, qui à gratia exciderant cap. 5. vers. 4. πάλιν *rursus parturire*. Toties fit regeneratio, id est, hominis è statu iræ in statum gratiæ translatio ejusque in filium Dei adoptio, quoties de suis peccatis seriam agit pœnitentiam & per gratiam ad Deum redit. David per enormia peccata regenerationem prorsus excussit, quia filius Dei esse desiit. ** Summa ergo huc redit; Renati certò statuant, se esse in Dei gratia & participes fore

Nullam erit certitudo electionis.

æternæ

ternæ salutis; sed tamen perseverent in auditu ac meditatione verbi, in usu Sacramentorum, seriis gemitibus petant donum perseverantiæ, abjectâ omni securitate carnali, vivant in timore Dei, resistant concupiscentiis carnis, si præoccupentur lapsu quodam, statim per pœnitentiam resurgant, ita nec de salute sua erunt incerti, nec tamen carnaliter securi. Quemadmodum Deus non dat fidem & Spiritum Sanctum ex absoluto quodam decreto, sed per verbum & Sacramenta: itaquoq; pios in fide ad finem usque conservat, non ex absoluto quodam decreto, propter quod maneant in gratia, etiamsi contra conscientiam peccent, sed per verbum & Sacramenta, per quæ Spiritus Sanctus ad perseverantiam in illis est efficax. Si dicas *ut sit, conditio perseverantiæ est incerta: Ergo etiam ipsa salus & electio.* Resp. ipsa promissio perseverantiæ renatis data satis certa est, cùm nitatur Dei omnipotentiâ, Dei fidelitate, ac Dei bonitate: firmâ igitur fide eam amplecti & donum perseverantiæ à Deo petere ac de exauditione certi esse possumus; interim tamen si quis velit media fidei & salutis negligere, concupiscentiis carnis indulgere & securè vivere, is propriâ culpâ perseverantiæ dono excidit, quod certitudinem promissionis ipsius haudquaquam tollit aut labefactat. Vide tract. de elect. & reprob. §. 183.

Quæ sit bonorum operum species.

145. Hæc ergo dicta sint de bonis operibus, in genere; Consequens foret, ut in particulari de quibusdam bonis operibus, præsertim verò de oratione, eleemosyna & jejunio (ad quæ capita species bonorum operum revocari videntur Matt. 6. ubi tamen monendum, species has non esse univocas, cùm jejunium per se & propter se non sit cultus Dei & ut Hieronym. loquitur, *non sit virtus, sed gradus ad virtutem*: ideo bonorum operum species juxta Decalogi tabulas commodissimè constituuntur dilectio Dei & proximi Matth. 22. vers. 37.) ut, inquam, in specie de his disputaremus, sed cùm præclaræ & accuratæ nostrorum Theologorum, præsertim verò D. Chemnitii in Exam. Concil. & in Locis de illis extent commentationes; ideò hac quidem vice labore isto supersedimus, præsertim cùm præter opinionem Tractatus hic excreverit, atque ex genere de speciebus facilè judicari possit. Cæterum usus hujus doctrinæ de bonis operibus non in γνώσει sed in πράξει consistit. Justinus in Paræn. ad Græcos, pag. 25. οὐκ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν ἔργοις ταῖς ἡμετέραις θεοσεβείας πράγμασι. Cùm tanta sit bonorum operum dignitas & utilitas cum necessitate pari conjuncta, ideò studium eorum vobis per omnem vitam debet esse commendatissimum. Luth. tom. 4. Jenens. Latin. pag. 109, *Extra causam justificationis nemo potest bona opera à Deo precepta satis magnificè commendare, quis enim vel unius operis, quod Christianus ex fide & in fide facit, utilitatem & fructum satis prædicare potest? Est enim pretiosius quàm cœlum & terra; ideò neque totus mundus in hac vita potest dignam mercedem reddere vel pro uno tali opere, neque mundus hanc gratiam habet, ut bona opera piorum magnificiat, multò minus, ut ea compenset* Audiunt hoc, qui per doctrinam, de gratuitâ nostri coram Deo Justificatione per solam in Christum fidem, studium bonorum operum labefactari dicunt: Audiant hoc, qui in cursu bonorum ope segnes sunt ac remissi. Audiant hoc, qui contemtim de bonis operibus renatorum sentiunt ac loquuntur. Quisquis est verus Christianus, expendat quotidiè causas, propter quas bona opera sunt necessaria, ac *dum tempus habet, operetur bonum ad omnes.* Galat. 6. vers. 10. *suo enim tempore metet non deficiens.* vers. 9. *Congrega tibi divitias* (scribit Ephrem. lib. 1. de compunct. cordis cap. 8.) *& thesaurum, quem fur nunquam continget, præmitte in cœlum. Nam & principes terræ, si voluerit quisquam eorum in regionem abire longinquam, præmittunt famulos suos cum patrimonio suo* &c. Deus bona opera à nobis exigit severissimè Exod. 20. vers. 3. &c. eadem habet grata & accepta benignissimè Roman. 12. vers. 1. &c. eadem remuneratur largissimè. 1. Tim. 4. vers. 8. &c. nobis ergo convenit illis studere obsequentissimè.

Usus doctrinæ de bonis operibus.

Definitio bonorum operum.

146. Ex his, quæ hactenus copiosè disputata sunt, talem colligimus bonorum operum definitionem. Bona opera sunt actiones renatorum tàm interiores quàm exteriores, divinitùs in lege præceptæ, efficaciâ Spiritus sancti prælucente verâ in Christum fide factæ hoc fine, ut obœdientia & honor Deo præstetur. In illis uti divites simus, Deo chari, proximo commodi, faxit is, à quo solo omnis benè operandi facultas, qui jubet quod vult, & dat quod jubet, qui quod ex gratia in nobis ac per nos operatur, idipsum etjam ex gratia coronat, laudandus in

secula. Amen.

Soli Deo sit gloria,
In sempiterna secula.

DE

Digitized by Google

DE SACRAMENTIS.

I.

Connexio cum loco præcedēte.

CUm primi generis noſtri Parentes Diaboli impulſu ac liberæ voluntatis abuſu in peccatum prolapſi à Deo creatore ſe avertiſſent, ac vi divinæ comminationis prohibitioni de non comedendo vetitæ arboris fructu additæ non modò ſe, ſed omnes inſuper poſteros, qui in lumbis ipſorum adhuc erant, temporalis & æternæ mortis reos fecifſent, Clementiſſimus Deus ex arcana Majeſtatis ſuæ ſede prodiens Evangelicam de ſemine mulieris Serpentinum caput contrituro promiſſionem ipſis protulit, ut ex morte ad vitam, ex inferni faucibus ad cœlum, ex barathro deſperationis ad paradiſum lætitiæ eos revocaret. Hæc promiſſio Evangelica cùm fidem requirat, & verò per lapſum illum nunquam ſatis dolendum tanta ac tàm horribilis omnium animæ viribus corruptio in nos introducta ſit, ut non ſolùm mens humana Deum Creatorem ſalutariter agnoſcere ac viam vitæ inveſtigare ex ſeipſa nequeat; ſed & voluntas à Deo averſa de promiſſionibus divinis perpetuò dubitet, ideò miſericordiſſimus Deus & hominum ſaluti & fidei noſtræ imbecillitati conſulens, non contentus voluntatem ſuam plusquàm paternam verbo Evangelicæ promiſſionis manifeſtare, externis inſuper ſignis eandem confirmatam dedit, ut id, quod de Salute noſtra in verbo proponitur, externo ſigno confirmatum, firmâ & immotâ fide à nobis apprehenderetur, omnisque ex animis noſtris dubitatio excluderetur.

Verbo ſuper addidit Deus ſignū

2. *Si incorporeus eſſes*, ſcribit Chryſoſt. hom. 60. ad pop. Antioch. & homil. 83. in Matth. *nudè tibi ipſa dona incorporea (Deus) tradidiſſet, quoniam verò conjunctū à corpore eſt anima tua, inſenſibilibus intelligenda tibi traduntur.* ** Nazianzen. orat. 40. Διττῶν δ' ὑπάρχοντων, ἐκ ψυχῆς λόγου καὶ σώματος, καὶ τῆς μὲν ὁρατῆς, τῆς δὲ ἀοράτου φύσεως, διττὸν καὶ τὸ ἁγιάζον, ὅ τι ὑδατος δὲ καὶ πνεύματος, τοῦ μὲν θνητοῦ τε καὶ σωματικῶς λαμβανομένου, τῷ δὲ ἀσωμάτου καὶ ἀθεωρήτως συντρίχοντος: *Quandoquidem duabus partibus, hoc eſt, animo & corpore conſtamus, quarum altera in aſpectum cadit, altera oculorum ſenſum fugit, duabus quoque rebus conſtat Baptiſmus, aqua ſcilicet & Spiritu, illa viſibili & corporeo modo accepta, hac verò incorporeo & inconſpicabili concurrente.* Auguſtin. lib. 8. de Geneſi ad lit. cap. 4. *Erat ergo & lignum vitæ quodammodo Petra Chriſtus, nec ſine myſteriis rerum ſpiritualium corporaliter præſentatis voluit hominem Deus in Paradiſo vivere. Erat ei ergo in lignis cæteris alimentum, in illo autem Sacramentum.* ** Ut ergo hominem, cùm in ſtatu concreatæ integritatis adhuc conſiſteret, & verbo & ſigno externo ad debitum obſequium ſibi præſtandum aſtrinxerat; ita poſt lapſum & verbo promiſſionis eundem reſtituit & ſigno externo fidem ejus confirmavit, ſiquidem promiſſioni de ſemine mulieris, hoc eſt, de Meſſia caput ſerpentis contrituro, hoc eſt, opera Diaboli deſtructuro, ac ſuâ obœdientiâ & morte amiſſam juſtitiam & vitam reſtituturo, addidit ſignum externum, ritum ſcilicet ſacrificandi, quem non humano arbitrio excogitatum, ſed divinitùs ſancitum fuiſſe, immotis documentis in tract. de LL. Cerem. & forenſ. §. 14. comprobavimus. Quando enim Deus ex pellibus occiſorum animalium *veſtes primis parentibus paravit.* Gen. 3. verſ. 21. eo ipſo ritum mactandi & immolandi animalia ipſos docuiſſe ſtatuendum, quæ ſacrificia in fide oblata ſibi grata fuiſſe igne cœlitus demiſſo eadem abſumens, manifeſtiſſimo ſigno comprobavit, ita namque textum Hebræum Gen. 4. v. 4. Theodotion reddidit; *Et inflammavit Dominus ſuper Abel & ſuper ſacrificium ejus*, reſpiciens dubio procul ad ſimiles Hiſtorias in quibus igne cœleſti itidem ſacrificia abſumta leguntur. Gen. 15. v. 17. Levit. 9. verſ. 24. 1. Reg. 18. verſ. 38. 2. Paral. 7. verſ. 1. Poſt diluvium proponit Deus Noæ verbum promiſſionis & arcum cœleſtem addit *in ſignum fœderis.* Geneſ. 9. verſ. 13. Secuta deinde fuit inſtitutio Circumciſionis Gen. 17. & Agni Paſchalis Exod. 12. quibus in Nov. Teſt. ſucceſſit Baptiſmus & Cœna Dominica, quæ dicuntur *Sacramenta ſive Myſteria, verba viſibilia & inviſibilis gratiæ viſibilia ſigna*, Auguſt. 19. Contra Fauſtum cap. 16. & in Levit. quæſt. 84. Siquidem per ea oculis quodammodo ſubjicitur, quod auribus per verbum annunciatur. Quare cùm de primariis duobus verbi cœleſtis capitibus, de lege ſcilicet atque Evangelio, per quæ pœnitentiam & fidem juſtificantem Spiritus ſanctus in cordibus hominum operatur, latè dictum fuerit hactenus; reſtat, ut ad doctrinam Sacramentorum explicandam accedamus.

Etymologia vocis Sacramenti.

3. Sacramentum Vegetius lib. 2. de re milit. cap. 5. deducit *à ſacrando*, id eſt, dedicando, initiando, conſecrando. Ut enim ab ornando ornamentum, à medicando medicamentum, à jurando juramentum, à teſtando Teſtamentum; ita à ſacrando Sacramentum, quod referente Varrone lib. 4. de ling. Lat. p. 29. veteribus ſignificabat certam pecuniæ ſummam apud judicem à litigantibus depoſitam hoc fine, ut qui ſponſione ſeu judicio viciſſet,

ἁμαρτία.

viciſſet, ſuum depoſitum integrum reciperet, alterius verò fiſco cederet, atque hac ratione temeritas litigantium coerceretur. ** Uſus vocabuli hujus eſt triplex. 1. *Politicus.* 1. pro certa pecuniæ ſumma apud Pontificem à litigantibus depoſita ſub conditione, ut qui vicerit, ſuam partem recipiat, victi verò pars fiſco addicatur. 2 pro juramento militari. 3. pro quovis juramento. 2. *Biblicus* pro myſterio ſeu re arcana Eph. 1. v. 9. cap. 5. v. 32. 1. Tim. 3. v. 16. Apoc. 17. v. 7. 3. *Eccleſiaſticus.* 1. pro quovis rei ſacræ ſigno. Sic crucis ſignum vocatur *Sacramentum* Auguſt. in Pſal. 141. 2. pro ſolenni actione ſacra divinitus inſtituta, in qua per externum & viſibile ſignum applicatur & obſignatur promiſſio Evangelii propria. ** Barnabas Briſſonius lib. 5. de formulis ſolenn. pop. Roman. pag. 360. notat, id maximè locum habuiſſe, quando altero poſſeſſionem aut reſtitutionem petente, alter inficiabatur, tunc enim actor dicere ſolebat: *quoniam negas, Sacramento quinquenario te provoco*, quo facto uterque quingentos æris ad pontem (apud Pontificem) deponebat, qui judicio vicerat, ſuum Sacramentum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibat ac rebus divinis impendebatur: quidam non deponebant illam pecuniam, ſed ſimpliciter ſpondebant, cujus ſponſionis ſolennia fuêre: S. N. S. Q. *Si negant, Sacramentum quæsito.* Hinc phraſes Tullio uſitatæ *Sacramento contendere* lib. 1. de Orator. & lib. 7. fam. Epiſt. 32. *Sacramentum juſtum judicare*, pro A. Cœcinna. Deinde notat hæc vox ſolenne illud juramentum, quo milites certo ritu & præſcriptis verbis aſtringebantur Reipubl. & Magiſtratui, ſe omnia quæ Imperator præceperat, ſtrenuè facturos, nec ſigna militaria deſerturos, hinc phraſis, *obligare Sacramento.* Cic. 1. de Offic. Iſidor. lib. 9. Orig. cap. 3. *Tria ſunt militiæ genera: Sacramentum, Evocatio, Conjuratio. Sacramentum in quo poſt electionem jurat unusquisque miles, ſe non recedere à militia, niſi poſt completa ſtipendia, hoc eſt, militiæ tempora.* Hæc ſignificatio ad nominis etymologiam proximè accedit, qui enim Sacramentum, id eſt, militare juramentum præſtitiſſent, militiæ ſacrati, id eſt, initiati & dedicati vocabantur. Denique in genere ad quodvis juramentum Sacramenti nomen transferri cœptum. Paulus Grammaticus pag. 418. *Sacramentum dicitur, quod juri jurandi Sacratione interpoſitâ geritur*, hinc phraſes, *Sacramento interrogari, Sacramento dicerentur* de iis, qui mediante juramento adiguntur, ut veritatem ediſſerant. *Sacramento ſolvere* apud Quintil. lib. 12. *Sacramento teneri* apud Sueton. in Cæſ.

4. In jure civili Sacramentum idem ſignificat, quod juramentum vel jusjurandum l. 2. §. miles ff. de his qui notant. infam. l. 14. ff. de his quibus ut ind. Vult ff. de re milit. q. 32. hinc *Sacramenti religione* in arbitris 4. in pr. C. de recept. arbitr. l. vetuſtiſſima 3. §. 5. C. de jur. dominii impetr. l. ab adminiſtratione 8. C. de legat. *Sacramenti præſtatio & recuſatio.* l. cùm judex. 11. C. de ſent. & interl. *Sacramentum dare, inferre, imponere, ſubire & recuſare* l. generaliter in pr. §. 1. & 2. C. de rebus creditis, &c. Multa autem ſunt genera Sacramentorum, primum eſt *Sacramentum principale* l. 12. in prin. C. de reb. cred. quando pars parti Sacramentum defert: alterum *Sacramentum relationis* ead. l. 12. §. 1. Quando juramentum delatum pars altera ei refert, qui detulit: tertium *credulitatis*, quartum *militiæ*, quintum *factionis*, l. Quisquis. C. ad l. Jul. &c.

5. Latinus Bibliorum interpres Hebræum סוד Sod (quod propriè ſignificat conſilium, & quia conſilia debent eſſe arcana & abſcondita, inde generaliter uſurpatur pro ſecreto) Chaldæum רז Raſah. ſecretum, myſterium, unde רזין Roſen, conſiliarius) Græcum μυστήριον (vel ἀπὸ τοῦ μύειν quod ſcelus & execrationem ſignificat, ut Clem. Alex. in Orat. exhortat. ad gentes: Euſeb. lib. 2. de præpar. Evang. c. 5. deducunt, ſacra gentilium execrari; vel quaſi μυθήριον, quod gentiles in ſacris fabulas ſectarentur; vel ἀπὸ τοῦ μυεῖν, quod eſt ſacris initiare, unde ſacrorum antiſtites Myſtæ dicti ſunt; vel παρὰ τὸ μύειν τὸ στόμα os concludere, ut pro re arcana nec omnibus divulganda accipiatur. Oportebat enim, ut inquit Euſtathius, τοὺς μυστικοὺς μύειν τὸ στόμα καὶ μὴ ἐκφαίνειν ἃ μεμύηνται; vel ἀπὸ τοῦ δεῖν μύσαντας τηρεῖν ἔνδον, id eſt, quod oporteat intus occludentes obſervare; Vel παρὰ τὸ μυεῖν, quod eſt docere honeſta, bonâque diſciplinâ imbuere, quia myſteria non niſi per doctrinam cognoſcuntur: Vide Eraſmum in Chiliad. Ante Myſteria diſcedere) vertit 1. Per Sacramentum Dan. 2. v. 18. 30. 47. c. 4. v. 6. 4. Eſdr. 2. v. 7. Tob. 12. v. 7. Sap. 2. v. 22. c. 6. v. 24. cap. 12. v. 6. Eph. 1. v. 9. cap. 3. v. 3. & 5. cap. 5. v. 32. Coloſſ. 1. v. 27. 1. Tim. 3. v. 16. Apoc. 1. v. 30. c. 17. verſ. 7. alibi verò vertit per ſecretum Eſa. 24. v. 16. (ubi rectius per maciem vertiſſet; Thargum tamen itidem vertit per ſecretum) Amos 3. v. 7. Proverb. 25. v. 9. &c. Quandoque vocem Græcam Myſterii retinuit. Dan. 2. v. 19. 27. 28. 29. 47. Matth. 13. v. 11. Marc. 4. v. 11. &c. Quamvis igitur vox Sacramenti in Latina Bibliorum verſione occurrat, propriè tamen & ſpecificè non uſurpatur de externis illis ac viſibilibus inviſibilis gratiæ ſignis, de quibus hoc loco agimus, ſed à Scriptoribus Eccleſiaſticis ad ea demùm translata eſt, quemadmodum & vox μυστηρίου, à ſuperſtitioſis Græcorum ritibus ad meliorem uſum in Eccleſia accommodata ac veluti jure civitatis ſacræ donata eſt. Abſit enim ut Carolſtadii errorem probemus, qui Sacramenti appellationem cùm ſit ἀνεπίσκοπον, ſimpliciter rejectam voluit, quem diligenter refellit D. Luth. in lib. contra cœl. Proph. Bellarmin. l. 1. de Sacram. cap. 7. probare conatur Lutherum initio ab hoc nomine abhorruiſſe, cùm in lib. de capt. Babyl. c. de matrim. ſtatuat, *in ſcriptura non haberi nomen Sacramenti in ea ſignificatione, quâ hîc uſurpatur*: atqui utrumque verum, utrumq; à Luthero acceptatur; quamvis enim nomen Sacramenti non habeatur in Scripturis, tamen res ipſa hoc nomine denotata in eis habetur: Alia ratio eſt appellationis ſacrificii, cujus nec nomen, nec res ſive propria requiſita Sacræ Cœnæ in ſcripturis tribuuntur. Rectiùs feciſſet Bellarminus ſi Cinglio Carolſtadianam hujus vocabuli rejectionem aſcripſiſſet: is enim in l. de vera religione p. 2. operum pag. 197. ſic ſcribit. *Vocem iſtam Sacramenti magnopere cupiam Germanis nunquam feciſſe receptam, niſi Germanè eſſet accepta*: rationem ſubjungit. *Cum enim hanc vocem Sacramentum audiunt, jam aliquid magnum ſanctumque intelligunt, quod ſuâ conſcientiam à peccato liberet.*

μυστήριον unde dictum

6. In uſu Eccleſiaſtico Sacramenti vocabulum tripliciter potiſſimùm uſurpatur. 1. *generaliſſimè* pro re arcana & ſecreta, ut apparet ex Latina Bibliorum translatione. 1. Tim. 3. v. 16. Apoc. 17. v. 7. & alibi paſſim. Hoc ſenſu Tertul. lib. 4. contra

Marc. Christianismum vocat *religionis Christiana Sacramentum*. Hieron. tom. 9. pag. 59. *Sacramenta Dei sunt praedicare, benedicere ac confirmare, communionem reddere, visitare infirmos, orare.* Augustin. in enarr. Psal. 33. & alibi passim Mysticam sive allegoricam Scripturæ expositionem vocat *Sacramentum*. 2. *Specialiùs* accipitur pro quovis rei sacræ signo, si vel maximè non sit divinitùs in N. Test. institutum, sed vel ex veteri desumptum, ut Chrisma; vel à piis viris excogitatum, ut signum crucis. August. lib. 2. contra lit. Petil. cap. 104. *Unctionem* appellat *Sacramentum*, idque discernendum dicit ab invisibili unctione charitatis, l. 19. Contra Faustum cap. 14. *Signum crucis* inter Sacramenta numerat. in enarr. Psalm. 141. & addit rationem, *quia in fronte erubescitur, ipsam ignominiam quodammodo & quam Pagani derident, in loco pudoris nostri constituit, ne de cruce erubescamus.* lib. 4. de Symb. ad Catechum. cap. 1. & in Psalm. 65. omnes *ritus*, qui in actione *Baptismi* tunc temporis adhibeantur, vocat Sacramenta. Inde Lomb. in genere definit. lib. dist. 1. B. Sacramentum est *sacra rei signum*. 3. *Specialissimè* & maximè propriè accipitur pro solenni actione divinitùs instituta, in qua per externum & visibile signum applicatur & obsignatur promissio Evangelii propria, quo sensu duo tantùm N. Test. numerantur Sacramenta, Baptismus & Cœna Domin. August. lib. 3. de doctr. Christ. cap. 9. *Pauca pro multis eaque facta facilima & intellectu augustissima & observatione castissima ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina, sicut est Baptismi Sacramentum & celebratio corporis & sanguinis Domini.* In jure Canonico usurpatur Sacramentum. 1. Pro *juramento* c. Qui Sacramento 22. q. 4. 2. In genere pro *mysterio* nempe Sacro secreto. c. Multi. 1. q. 1. 3. pro *signo visibili invisibilis gratia* c. sacrificium de consecrat. dist. 2.

Ratio appellationis.

7. Primus, qui appellationem Sacramenti ad signa gratiæ divinitùs instituta accommodavit, videtur fuisse Tertullianus, qui ad Martyres de abrenunciatione, quæ fit in Baptismo & de reliquis interrogationibus inquit: *Vocati ad militiam in Sacramenti verba respondimus* l. de corona militis. *Credimus ne humanū Sacramentum divino superducī licere & in alium Dominum respondere post Christum?* ubi alludit ad militarem hujus vocis significationem. Quemadmodum enim milites jurati Imperatori exercitus fidem & obœdientiam debent: ita baptizati Deo se obligant, quod sub vexillis Christi contra Satanam strenuè sint dimicaturi; quin etiam quoties in Sacra Cœna sanguinem Christi bibimus, toties ad profundendum nostrum in casu confessionis sanguinem nosmetipsos obstringimus. August. Symbolum sive summam doctrinæ Christianæ, in quam per Baptismum Christiani obligantur, vocat Sacramentum. de symb. ad Catech. lib. 3. c. 1. Sacramentum symboli quod accepistis memoriæque mandatum pro vestra salute retinetis, noveritis hoc esse fidei Catholicæ fundamentum (Schardius in Lexico in verbo Sacramenti; *sicut olim milites se juramento astringebant suo Duci, quod illi Sacramentum vocaverunt, ita nos quoque in Baptismo & Cœna Christo Duci ad Spiritualem militiam obligamur*) Quin imò duplex veluti juramentum in nostris Sacramentis animadverti potest: unum ex parte Dei juramento se nobis in Filio & propter Filium obligantis, & hanc promissionem solenni ritu confirmantis, quòd propitius nobis sit futurus: alterum ex parte nostri, quòd pollicemur nos juxta formam fœderis ipsum culturos, Satanæ verò adversarios perpetuos futuros. D. Chemn. in Exam. Conc. Trid. part. 2. cap. de vocab. Sacram. hanc tradit appellationis rationem. *Graci Baptismum & Cœnam Dominicam vocant μυστήρια, quia sub Elementis visibilibus offertur & exhibetur arcano modo gratia spiritualis, quæ sensibus non apprehenditur & ratione non intelligitur, sed ex sola verbi revelatione fide cognoscitur. In Sacramentis aliud videtur, aliud intelligitur*, dicunt veteres, quod *videtur, speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem.* Et appellatio Mysteriorum in hac significatione in vulgari Ecclesiæ sermone recepta & usurpata fuit propter hanc etiam causam, quia Ethnici peculiares illos ritus, quib. ad idololatricas religiones suos initiabant, vocabant appellatione vulgò tunc tritâ *μυστήρια*, inde Latini Scriptores utrumq; vocabulum & Mysteriorum & Sacramentorū in hoc usu transtulerunt in sermonem Ecclesiasticum. In jure Canonico c. Multi. 1. q. 1. ex Isodóro lib. 6. Etym. cap. 19. annotatum Sacramenta *à secretis virtutibus vel sacris* esse dicta, *quia sub tegumento corporalium rerum virtus divina secretius salutem operatur.* Sed & prima illa significatio, quâ Sacramentum usurpatur pro pecunia apud judicem à litigantibus deposita quodammodo hûc referri potest. Quemadmodum enim pecunia illa fuit quasi pignus, quo inter se velut certo quodam fœdere devinciebantur: Sic signa ista fœderalia promissioni gratiæ addita non solùm de voluntate Dei nos certos reddunt, sed & fidem nostram certâ lege ipsi obstringunt. Quemadmodum contendentes in judicio depositione illâ pecuniæ ad dilectionem obligabantur; sic & nostra Sacramenta sunt fraternæ dilectionis Symbola.

ἀμυστικὰ vocis Sacramenti in Scriptoribus Ecclesiasticis

8. Porrò hæc vox de Sacramentis specialissimè sic dictis usurpata itidem diversimodè à Scriptoribus Ecclesiasticis, cumprimis ab Augustino accipitur, quandoque enim usurpatur de tota Sacramentali actione, *de re terrena & cœlesti*, (ut Irenæus loquitur lib. 4. cap. 34.) Sacramentaliter unitis; quæ significatio & propria est & frequentissima, quandoque vero *συνεκδοχικῶς* partem essentialem alteram notat, videlicet Symbolum externum sive rem terrenam. Ita quoque res Sacramenti quandoque notat salutarem Sacramenti fructum, quandoque partem Sacramenti essentialem alteram videlicet rem cœlestem. Usus hujus observationis in explicandis dictis veterum occurrit longè maximus. Sic quoniam dicunt indignos accipere Sacramentum, non autem rem Sacramenti, nequaquam hoc volunt, quod tantùm externa Elementa percipiant, sed quod integrum quidem Sacramentum, extra tamen Spiritualem fructum, qui solis verè credentibus obtingit, percipiant August. l. 3. contra Donat. c. 14. *Non interest, cùm de Sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus sit ille, qui accipit Sacramentum, interest quidem plurimum ad salutis viam, sed ad Sacramenti quæstionem nihil interest.*

συνεκδοχικὰ

9. Sacramentorum propriè sic dictorum variæ occurrunt appellationes, descriptiones ac periphrases in scriptis veterum. Vulgatissimum est apud ipsos Sacramenta vocare signa. August. lib. 10. de Civ. Dei. cap. 5. *Sacramentum est sacra rei signū* (quod repetit Bernhard. serm. de Cœna Domini & Compend. Theolog. verit. lib. 6. cap. 2.) Idem Augustin. Epist. 5. ad Marcell. instituta à *Deo rerum divina-*

divinarum signa humani eloquii inopiâ & facilioris doctrinæ causâ veteribus patribus dicta sunt Sacramenta. lib. 2. de doctr. Christ. cap. 1. *Sacramentum est invisibilis gratiæ visibilis forma* (quod repetit Lombard. lib. 4. sent. dist. 1. B.) lib. de Catech. rud. c. 26. *Sacramenta sunt visibilia rerum divinarum signacula.* in Levit. 9. 84. *invisibilis gratiæ visibilia Sacramenta.* lib. 19. contra Faust. cap. 16. *Quid sunt aliud corporalia Sacramenta, nisi quadã quasi verba visibilia?* libr. 3. contra Maxim. cap. 22. *Sacramenta sunt, in quibus non quid sint, sed quid ostendant, semper attenditur, quoniam signa sunt rerum aliud existentia & aliud significantia.* Ubi observa 1. Quando Sacramenta integra dicuntur signa, tunc ea describi à fine, quòd sint *signa obsignantia*, vel ut August. Confess. art. 13. loquitur *signa testificantia de Dei erga nos gratia*, inde August. vocem Signi alibi explicat per vocem Signaculi (ut ex dictis allatis conspicuum) exemplo D. Apostoli qui vocabulum חתם Oth σημεῖον Genes. 17. vers. 11. usurpatum per σφραγίδα explicat Roman. 4. v. 11. Nequaquam igitur volunt, Sacramenta esse nuda signa gratiam tantùm significantia, sed signa obsignantia & confirmantia. ** Triplicia signa in Scriptura considerantur, quædam sunt *signa doctrinæ* addita ad confirmandam veritatem & certitudinem fidei, ut sunt omnia miracula divina in Vet. & Nov. Testam. rubus ardens, pastoralis baculus in serpentem conversus, exiccatio maris rubri &c. quædam verò sunt *signa iræ* vel comminantia & prænunciantia pœnas propter peccata; ut eclipses. Cometæ, chasmata &c. vel punientia eaque vel spiritualia; ut hæreses, sectæ, distractiones, vel corporalia ut λιμὸς λοιμὸς πόλεμος, morbi multiplices, quibus castigat nos Deus ut convertamur: quædam porrò sunt *signa gratiæ* adjecta promissionibus, id est, mysteria sive Sacramenta, ut Baptismus & Cœna Domini. Selnecc. in Instit. pag. 489. ** 2. Quando in Sacramentis Nov. Testam. partem Sacramenti essentialem alteram, puta rem terrenam sive externum Elementum vocant signum, iterum non intelligunt signum nudè ἐναντιικὸν rei cœlestis absentis (hoc enim sensu figuram & signi vocem diserte rejiciunt) ut apparet ex Theophylact. in cap. 26. Matth. & Damasc. lib. 4. Orthod. fid. cap. sed μεταδοτικὸν, παρεκτικὸν ac ἐνεργοῦμενον rei cœlestis verè præsentis & Sacramentaliter visibili elemento unitæ. Signum enim est quod signat, & rei signatæ invisibilitatem, non autem absentiam præsupponit. Definiente August. 2. de doctrin. Christ. cap. 1. *Signum est res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud in cogitationem ex se venire faciens.* Luc. 2. v. 12. Panni & præsepe dicuntur signa, cùm tamen non solùm pastoribus promissiones de Messia in mentem revocarent, vel Salvatorem natum esse tantummodo designarent, ut miraculosa illa Stella Magis in Oriente apparens Matth. 2. vers. 9. Sed involutum ac præsentem cominus exhiberent: Arca propitiatorii testabatur de gratiosa Dei præsentia: Columba significabat adesse Spiritum sanctum, qui sub illa specie externa verè aderat: in medio rubi ardentis loquebatur præsens Deus; in columna nubis & ignis aderat Israelitis Dei Filius: Sic & Sacramenta non sunt absentis Christi significativa, sed præsentis exhibitiva. *Ubicunque conservavero* אזכיר Ascir *memoriam nominis mei, tibi veniam adte & benedicam tibi*, ait Dominus Exod. 20. vers. 24. quam promissionem David Psalm. 111. 4. ad ritum agni Paschalis & Christus Luc. 22. vers. 19. ad Sacram Cœnam non obscurè accommodat: Inde Beza fatetur p. 2. quæstionum q. 50. *quòd realis sine rei ipsius ac substantiæ præsentia in certo loco & Sacramentalis præsentia non sint perpetuò repugnantes.*

10. Chrysostomus & alii ex veteribus nomen miraculi Sacramentis præsertim verò Cœnæ Dominicæ tribuunt. 1. Quia quicquid est mysterium superat Naturam, quo axiomate etiam Sadeel utitur. Jam verò quod supra naturam, id miraculosum est. 2. Ratio & sensus non assequuntur divinæ institutionis & actionis sublimitatem, quin potiùs contra illam toto impetu feruntur. 3. Modus præsentiæ & manducationis corporis Christi in Sacra Cœna est mirabilis omnem humanum captum excedens. 4. Effectus mysteriorum est admirandus fidem scilicet excitare, augere, confirmare, testificari de gratia Dei, remissione peccatorum, & vita æterna. Notandum autem miracula differre à Sacramentis in his capitibus. 1. Illa faciunt mutationem substantiæ aut qualitatis quæ naturaliter rei inest: In his verò non substantiæ sed usus fit mutatio. Theod. Dial. 1. οὐ τὴν φύσιν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τὴν χάριν τῇ φύσει προστεθεικὼς. 2. Illa sunt certi temporis: hæc verò pertinent ad omnia tempora Ecclesiæ. 3. Illa pertinent ad certas personas, hæc verò ad universam Ecclesiam. 4. Illa judicio sensuum sunt exposita: sed quæ in his offeruntur bona, non in sensus incurrunt, sed fide percipiuntur. Inde Augustin. lib. 3. de Trinit. cap. 10. *Sacramenta honorem tanquam religiosa habere possunt.* Damascen. 4. Orth. fid. cap. 14. vocat Sacramenta, præsertim verò Cœnam Dominicam ἁγιάσματα ἀμόλυντα μυστήρια, sacra & incontaminata mysteria. Alii ex veteribus appellant φοβερὰ μυστήρια, tremenda mysteria, quod repetit. Jerem. Patriarch. Constantin. Resp. 1. ad Theol. Wittenb. Hugo lib. 1. de Sacrament. pag. 9. cap. 5. talem tradit definitionem: *Sacramentum est materiale Elementum extrinsecus oculis suppositum ex institutione significans, ex similitudine repræsentans, ex sanctificatione aliquam gratiam invisibilem conferens.* Nov. Testam. Sacramenta vocantur à veteribus ἀντίτυπα respectu scilicet habito ad Vet. Testam. Sacramenta, quæ enim hæc adumbrabant & significabant, id illa præsens nobis exhibent. Inde August. in Psalm. 73. Sacramenta Vet. Test. vocat *pronunciativa futuri*, sed Sacramenta N. T. *annunciativa Christi exhibiti.* D. Petrus 1. Epist. 3. v. 21. Baptismum vocat ἀντίτυπον arcæ Noahi: nimirum quia conservatio hominum in arca tempore diluvii est typus conservationis fidelium ab iræ divinæ diluvio per Baptismum.

Sacramento quo sensu dicatur miracula.

11. Cæterùm cùm generalis doctrina de Sacramentis ex iis, quæ in specie de singulis in Scriptura habentur, deducenda sit, ideò primò omnium de requisitis verè & propriè sic dictorum Sacramentorum tractandum erit, ut, postea quam constat, quæ sint propriè dicta Sacramenta, de eorum authore, dispensatore, forma, & finibus in genere tractari possit, perinde ut de libris Canonicis, qui nomine Scripturæ sacræ propriè veniunt, prius agendum, antequam ad Scripturæ perfectionem, perspicuitatem, authoritatem &c. demonstrandam descendatur. Dicimus igitur ad Sacramenta propriè sic dicta, duo potissimum requiri, videlicet *verbum* & *Elementum*, juxta vulga-

Requisita Sacramentorum.

Verbum & Elementū.

vulgatum illud Auguſtini: *Accedit verbum ad Elementum, & fit Sacramentum.* tract. 80. in Johan. Fundamentum hujus aſſertionis ex ipſa natura & fine Sacramentorum pendet, cùm enim Sacramentaid, quod in verbo Evangelii prædicatur, externo Elemento veſtitum ſenſibus ingerere debeant, ex eo ſponte ſequitur, quòd nec verbum ſine Elemento; nec Elementum ſine verbo conſtituat Sacramentum. Per verbum intelligitur primò mandatum atque inſtitutio divina, per quam Elementum *qua percepit vocationem Dei*, ut loquitur Iren. lib. 4. cap. 34. ſeparatur ab uſu communi & deſtinatur uſui Sacramentali; deinde promiſſio atque ea quidem Evangeli propria, per Sacramentum applicanda & obſignanda. Per Elementum non quodvis, ſed certum & verbo inſtitutionis expreſſum accipitur. Hæc membra latiùs deducit D. Chemnitius part. 2. ex Conc. Trid. cap. de num. Sacrament. pag. 14. *Baptiſmus & Euchariſtia* (inquit) *omnium confeſſione verè & propriè ſunt Sacramenta, inde igitur colligemus, qua tanquam ſubſtantialia requirantur, ut aliquid verè & propriè ſit Sacramentum N. Teſt. hæc enim erit ſimpliciſſima & certiſſima demonſtratio. Vt igitur aliquid ſit verè & propriè Sacramentum Nov. Teſt. ſicut eſt Baptiſmus & Euchariſtia, requiritur. 1. Vt habeat externum aliquod materiale ſeu corporale & viſibile Elementum ſive ſignum, quod certo externo ritu tractetur, exhibeatur & uſurpetur. 2. Vt Elementum ſeu ſignum illud & certus ejus ritus habeat expreſſum mandatum divinum ſeu inſtitutionem divinam. 3. Vt inſtitutum & mandatum ſit in N. Teſt. 4. Vt non ad tempus inſtitutum ſit, ſed uſque ad conſummationem ſeculi. 5. Requiritur ad Sacramentum promiſſio divina de gratia, effectu ſeu fructu Sacramenti. 6. Illam promiſſionem oportet non ſimpliciter nudè & per ſe tantùm habere teſtimonium in verbo Dei, ſed oportet eam divinâ ordinatione annexam eſſe ſigno Sacramenti & eo quaſi veſtitam eſſe. 7. Promiſſionem illam non oportet eſſe de quibuvis donis Dei ſive corporalibus ſive Spiritualibus, ſed promiſſionem gratiæ ſeu juſtificationis, hoc eſt, gratuitæ reconciliationis, remiſſionis peccatorum & in ſumma de toto beneficio redemptionis. 8. Illa promiſſio in Sacramentis non in genere tantùm vel ſignificatur vel annunciatur, ſed virtute Dei offertur, exhibetur, applicatur & obſignatur etiam ſingulis, qui fide Sacramentis utuntur.* Hæc Chemn.

Verbum 1. Mandati

2. Promiſſionis.

Objectiones Bellarmini contra Chemnitiū de requiſitis Sacramentorum

12. Bellarm. lib. 1. de Sacram. c. 14. hæc exagitaturus. 1. Monet nos in conſtituenda definitione Sacramenti eſſe valdè diſcordes. *Chemnitius* (inquit) *qui alioquin conatur tegere vel conciliare diſcordias* ſuorum in 2 part. Ex. in cap. de effic. *Sacramentorum enumerat quinq; diverſas ſententias Lutheranorum præter ſuam, quæ eſt ſexta.* Reſp. non noſtrorum ſed Scholaſticorum & Zwinglianorum diſcordias & opiniones Chemn. ibidem enumerat, ut cuilibet primo intuitu manifeſtum eſt. *De efficacia Sacramentorum* (inquit) *quomodo ſeu qua ratione offerant, exhibeant, applicent & obſignent gratiam, inter Scholaſticos Scriptores varia fuerunt diſputationes. Quidam enim ut Alenſis, Thomas, Durandus, ſenſerunt ipſis externis Sacramentorum Elementis per verbum conferri virtutem quandam ſupernaturalem, qua non ſit relatio ſeu ordinatio Dei, quod per Sacramenta tanquam per cauſas inſtrumentales Deus efficaciâ Spiritus velit conferre gratiam, ſed quòd ſit virtus ſupernaturalis & Spiritualis abſolutè hærens in corporalibus Sacramentorū Elementis, per quam influant & agant in animam ſive effectivè ſive diſpoſitivè. Illa verò opinio etiam inter Scholaſticos Scriptores non fuit omnibus probata, ut Bonaventura, Richardo &c. & ſecuti præterea, qui virtutem Sacramentorum in ipſo opere, quo Sacramenta celebrantur vel ſuſcipiuntur, conſtituerūt, itaut Sacramenta dicerentur conferre gratiam ex dignitate & merito operis, quod exercet vel ille qui celebrat, vel ille qui ſuſcipit &c. Noſtro verò tempore quidam dum haſce Pontificias opiniones vehementius refutare voluerunt, nimium deflexerunt in partem ſiniſtram. Diſputaverunt enim Sacramenta nihil aliud eſſe quàm ſigna & notas Chriſtiana profeſſionis, quibus à Judæis & paganis diſcernantur. Quidam cenſuerunt, Sacramenta tantùm eſſe Chriſtiana ſocietatis Symbola, quibus ad mutuam communicationem officiorum excitemur & obſtringamur. Alii in uſu Sacramentorum nihil aliud ſpectari voluerunt, quā ſolas allegorias ſeu ſignificationes Chriſtiana mortificationis, regenerationis, vivificationis. Sunt qui videri volunt de Sacramentis honorificè ſentire & tamen docent Sacramenta tantùm eſſe ſigna gratiæ jam anteà ante & extra uſum Sacramentorum collata. Huic affinis eſt & illorum opinio, qui exiſtimant, uſum Sacramentorum tantùm per modum commonefactionis excitare fidem, qua alibi et alio modo, non in vero Sacramentorum uſu, quærat & accipiat gratiā;* Demum ſubjungit Chemnitius. *Hæ opiniones ideo recēſus, ut ex antitheſi vera ſententia rectius intelligatur, præcipuè verò ideò, quia video Pontificios in ſuis de hac quæſtione diſputationibus Phanaticorum opiniones inſidioſè commiſcere cum noſtrarum Eccleſiarum confeſſione, cùm tamen Apologia Auguſtana Confeſſionis ſententiam ſuam ex verbo Dei extructam diſertè ſejungat à Phanaticorum Prophanis opinionibus.* Hæc omnia Chemnitius, ex quibus Sole meridiano clariùs patet, non Lutheranorum diſcordias, ſed Scholaſticorum & noſtri temporis Phanaticorum opiniones ipſum enumerare, quod adeò manifeſtum, ut ipſe Bellarminus cap. 15. & 16. ſeqq. Anabaptiſtis, Zwinglio, & Calvino, illas opiniones tribuat, & à Lutheranorum ſententia ſejungat, ſibi manifeſtè contradicens.

13. Poſtea aggreditur Bellarminus ſingula membra horum requiſitorum, quæ antequam excutiamus, tantùm quòd ipſe Bellarm. 1. de pœnit. cap. 11. concedat, ex *Baptiſmo & Cœna rectè judicari de conditionibus Sacramenti*: *Proinde hanc procedendi viam in Chemnitio improbare* non poterit. Sed videamus quid hoc loco ſingulis mēbris opponat. 1. *Prima particula* (inquit) *vel accipit Elementum viſibile & tractabile pro qualibet re ſenſibili, & tùm etiam abſolutio erit Sacramentum, eſt enim res ſenſibilis, cum auribus percipiatur: vel accipit Elementum viſibile & tractabile pro re, quæ ſenſu videndi & tangendi percipitur, & tùm fingit ſibi definitionem ſine ullo teſtimonio Scripturæ:* R. In abſolutione non habetur Elementum aliquod externum viſibile divinitùs inſtitutum, ſed fit applicatio promiſſionis generalis per verbum ſpeciale, quòd non poſſe Elementi externi nomine venire oſtendimus in tract. de pœnit. §. 23. Si quælibet res ſenſibilis etiam ea, quæ auditus ſenſu percipitur, ſufficit ad Elementum externum conſtituendum, etiam Evangelii prædicatio erit Sacramentum propriè ſic dictum Si verbum abſolutionis eſt Elementum Sacramentale, regula Auguſtini ita poterit formari: Accedat verbum ad verbum & fit Sacramentum. De tota hac re d. l. plura. Ipſe Bellarmin. 1. de Sacrament. cap. 11. §. Tertia: *per Elementum in definitione Sacramenti*

Contra primum requiſitū.

cramenti intelligitur res qualibet, ut à verbo distinguitur, juxta illud Augustini: Accedit verbum ad Elementum & fit Sacramentum (Atque in absolutione non potest ostendi res quædam à verbo distincta.)

Contra secundum requisitum.

14. *Secunda particula* (inquit) quæ *requirit expressum mandatum ac institutionem divinam aut requirit, ut hoc mandatum sit expressum in Scripturis, aut satis est, si constet Deum hoc mandatum dedisse, licet in sacris literis non habeatur ita expresse. Si hoc secundum sufficit, admittimus particulam, sed tunc probabimus omnia septem Sacramenta. Sin autem vult Chemnitius ut revera se velle significat, requiri mandatum Dei expressum in divinis literis, falsa est illa particula* (magnum verbum: articuli fidei omnes & singuli in Scripturis sacris continentur, ut suo loco comprobatum dedimus; jam verò institutio Sacramentorum pertinet ad fidei articulos: utique ergo in Scripturis continetur) *At*, inquit Bellarminus, *per accidens est ad mandatum seu institutionem divinam, quod sit scripta vel non scripta, alioquin nō fuissent vera Sacramēta Baptismus & Eucharistia, quam Christus & Apostoli dabant, antequam scriberentur Evangelia.* Resp. de tota hac re alibi tractatur. Constituto sacrarum literarum Canone extra eum nihil agnoscimus, quod ut Nov. Testam. Sacramentum institutum sit. Accidit quidem verbo & mandato Dei scribi vel non scribi, ex eo autem nondum sequitur, extra Scripturam aliquod verbum Dei non scriptū, priori contrarium vel superadditum, quærendum esse. Etsi enim tempore Christi & primis annis Apostolicæ Ecclesiæ institutio Sacramentorum N. Test. nondum fuerit in literas redacta, alia tamen ratio est sequentium temporum post scriptum & constitutum N. T. canonem.

Contra tertium requisitū.

15. *Tertia particula* (inquit) *ut hæc institutio sit in N. Testam. vera quidem est absolutè, sed destruit sententiam adversariorum, quia docent Baptismum Johannis habuisse eandem vim & efficaciam cum Baptismo Christi ac proinde Christum non tàm instituisse Baptismi Sacramentum, quàm illud à Johanne institutum approbasse, quâ ratione Baptismus non erit Sacramentum in Nov. Testam. institutum, quippe Christus est auter & Princeps Nov. Testam.* Esa. 11. Hebr. 9. Resp. ministerium & Baptismus Johannis pertinuit utique ad Nov. Testam. sic enim disertè apud Marcum cap. 1. vers. 1. *Initium Evangelii Jesu Christi Filii Dei* (hoc est publici & solennis illius præconii de Christo exhibito in N. Testam. prædicari cæpti) vers. 2. *Sicut scriptum est in Esaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem meam, &c.* vers. 4. *Fuit Johannes in deserto baptizans & prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Expendimus dictum Christi Matth. 11. vers. 12. *Omnis Lex & Prophetæ usque ad Johannem prophetarunt*; ergo Vetus Testamentum ante Johannis ministerium desiit, unde vers. 8. dicitur *plusquam Propheta*, quia non prophetavit de Christo post aliquot annos demum venturo, sed digito ipsum præsentem ostendit. Johan. 1. vers. 29. *Ecce agnus Dei*: inde initium prædicationis ipsius sic describitur, quod dixerit *appropinquasse regnum cælorum.* Matth. 3. v. 2. quam esse descriptionem N. T. patet ex prædicatione Christi Matth. 4. vers. 17. Cum primis ex Rom. 13. vers. 12. *Nox præcessit, dies appropinquavit.* Adde, quòd *esca Johannis fuerint locustæ.* Matth. 3. v. 4. qui cibus in lege Ceremoniali Vet. Test. erat prohibitus, ut ipso facto ostenderet, V. T. cujus pars essentialis erant leges Ceremoniales, finem suum esse sortitum. Sic Zacharias in hymno suo, quem tempore nati Johannis Spiritu dictante composuit, *orientem* illuxisse prædicat, id quod tempori umbrarum in V. T. opponitur. Coloss. 2. v. 17. Hebr. 10. v. 1. Inde Irenæus lib. 3. adv. hæres. cap. 11. Johannem dicit *simul fuisse Prophetam & Apostolum, utpote qui pronunciaverit Christum ut Prophetа, ac digito eum monstrarit ut Apostolus*, Tertull. adverſ. Marc. lib. 4. p. 272. vocat eum *limitem in quo cessaverit Judaismus & cœperit Christianismus.* Macarius homil. 28. vocat eum *complementum omnium Prophetarum.* Nazianz. orat. 39. in fl. lum. vocat eum μεσίτην τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης. Nec est, quòd dubitetur, an Baptismus Johannis fuerit à Christo institutus, cùm constet Baptismum Johannis à vero Deo institutum esse. Matth. 21. v. 25. Luc. 3. v. 3. cap. 7. vers. 30. Johan. 1. vers. 23. 26. 33. jam verò Christus est unus ille verus cum Patre & Spiritu sancto Deus; ergo ab institutione illa, non est sequestrandus ac proinde non definit esse vel Pater futuri seculi Esa. 9. vel mediator N. T. Hebr. 9. vers. 15. Si vel maximè Johannis ministerium ad N. Test. referatur. Bellarminus allegat cap. 11. Esa. loco noni & nomen authoris ponit loco Mediatoris Hebr. 9. v. 15. ut speciem aliquam argutiolæ suæ concilet.

Contra quartum requisitū.

16. Quartæ particulæ quod Sacramentum debeat esse Ceremonia perpetua, opponit Bellarm. quod Luth. in lib. de cap. Babylon. cap. de Baptismo *rorem cadentem in vellus Gedeonis & umbram retrocedentem in horologio Achaz Sacramentis annumeret.* Respon. Verba Lutheri sic habent Tom. 2. lat. Jen. pag. 272 *Ea signa, quæ in Patriarchis & Patribus facta sunt, longè discernenda à signis legalibus, quas Moses in lege sua instituit, qualia sunt ritus Sacerdotales in vestibus, vasis, cibis, domibus & similibus. Ab his enim non modò longissimè differunt novæ legis Sacramenta, sed & ipsa signa, quæ pro tempore Deus Patribus dedit, in lege viventibus, quale fuit Gedeonis in vellere, Manuæ in sacrificio, quale & Esaias obtulit Achaz* Esa. 7. *in iis enim simul promittebatur aliquid, quo fides in Deum exigebatur.* Ex quibus patet, Lutherum manifestè distinguere inter Sacramenta ordinaria & miracula illa extraordinaria. Quod si vel maximè rorem cadentem in vellus Gedeonis & umbram retrocedentem in Horologio Achaz Sacramenta appellasset, in latiori quadam significatione Sacramenti nomen usurpasset pro quolibet scilicet signo externo fidem confirmante: Proinde comparatio Sacramentorum propriè sic dictorum cum illis miraculis non foret extendenda ultra illud tertium, in quo instituitur.

Contra quintum requisitū.

17. Quintum membrum quod ad Sacramentum requiratur, Promissio gratiæ Bellarminus dicit; *duobus modis intelligi posse. Uno modo de promissione gratiæ, quæ sit effectus Sacramenti, ita ut idē sit promissio gratiæ in Sacramentis & institutio Sacramenti, ut signi efficacis seu instrumenti justificationis. Alio modo de promissione gratiæ præcedente, quæ tanquam Sigillo obsignetur.* Resp. aliud est Sacramenti institutio, aliud promissio gratiæ, quam confirmat Sacramentum: Institutio pertinet ad causam efficientem; obsignatio promissionis ad causam finalem. Cæterum si de fructu & efficacia Sacramentorum quæritur, utrumque tribuimus Sacramentis, scilicet quòd sint signa efficacia seu instrumēta

juſtificationis, & quòd ſint ſignacula promiſſionis Evangelicæ, cùm ſint ſalutaria media fidem & confirmandi & promiſſionem Evangelicam obſignandi. *At*, inquit Bellarminus, *promiſſionem de efficacia & fructu Sacramenti non facilè oſtendent adverſarii in ſingulis Sacramentis ex verbo Dei ſcripto. Exemplo ſit Euchariſtia quæ eſt Sacramentum propriè dictum, habentur quidem multæ & inſignes promiſſiones.* Johan. 6. *Sed Adverſaris non admittunt in hoc capite agi de Euchariſtia. Eo capite ſepoſito nullam invenient promiſſionem. Nam Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. ubi habetur inſtitutio Sacramenti, non habetur ulla promiſſio: Solùm enim hæc verba habentur; Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis traditur: Hic eſt ſanguis meus qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum, ubi promiſſio de traditione corporis & effuſione ſanguinis non refertur ad Sacramentum, ſed ad ſacrificium, quod tunc Deo offerebatur in Cœna & poſtea offerendum erat in cruce. Non enim dicit corpus ſuum dari Apoſtolis in remiſſionem, ſed dari pro illis nimirum Deo in remiſſionem peccatorum, & ſimiliter non dicit, ſanguinem propinari Apoſtolis, ſed effundi pro illis in remiſſionem peccatorum.* Reſpond. quæ promiſſiones & quàm dulciſſimæ conſolationes in Sacra Cœna nobis ſint propoſitæ oſtendimus ſuo loco in tract. German. de Cœna cap. 23. Breviter, Chriſtus in Sacra Cœna manducandum nobis offert illud ipſum corpus, quod in ara crucis in mortem pro nobis tradidit; illum ipſum ſanguinem bibendum tradit, quem in ara crucis in remiſſionem peccatorum pro nobis effudit: utique ergo offert nobis omnia beneficia traditione ſui corporis & effuſione ſui ſanguinis parta. Quamvis igitur ipſa traditio corporis & effuſio ſanguinis non in Cœna, ſed in ara Crucis facta ſit, tamen corporis in mortem traditi & ſanguinis in ara Crucis effuſi participes reddimur in ſacratiſſimo illo Cœnæ Dominicæ myſterio, quo precioſiſſimo pignore promiſſio de gratia Dei & remiſſione peccatorum evidenter nobis confirmatur. In capite ſexto Johannis quàm efficaces, quàm ſuaves continentur promiſſiones de ſpirituali manducatione corporis & bibitione ſanguinis Chriſti! verſ. 54. *Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* verſ. 55. *Caro mea verè eſt cibus, & Sanguis meus verè eſt potus.* verſ. 56. *Qui manducat meam carnem & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo &c.* Quamvis verò manducationem Sacramentalem & inſtitutionem Euchariſtiæ negemus, in hoc cap. 6. Johannis contineri, non tamen ſimpliciter illud à doctrina de Sacra Cœna excludimus, ſed manducationem ſpiritualem & fructum hujus Cœnæ Dominicæ in eo proponi docemus. De tota hac re ſuo loco plura. Quid verò de Baptiſmo ſtatuit Bellarminus? Num & in eo haberi negat promiſſionem gratiæ? *Promiſſio præcedens* (inquit) *quæ à Sacramento tanquam Sigillo obſignetur, non eſt neceſſaria nec in omnibus Sacramentis invenitur. Nam in Baptiſmo, qui omnium conſenſu Sacramentum eſt, non facilè invenietur ejuſmodi promiſſio. Lutherus & Philippus aſſerunt illam promiſſionem Marc. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit: Sed iſta non eſt promiſſio præcedens, ſed eſt explicatio efficaciæ Sacramenti & præterea iſta verba poſt reſurrectionem à Domino dicta ſunt: Baptiſmi autem Sacramentum etiam ante paſſionem Chriſti inſtitutum eſt. Dicès fortaſſis haberi aliam promiſſionem Johan. 3. niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei, ſed hæc non tam promiſſio quàm comminatio eſt, ex qua colligitur neceſſitas & virtus Baptiſmi, ſed non promiſſio aliqua præcedès, qua Baptiſmus obſignetur. Adde quod etiam ante iſta verba fuit Baptiſmus Johannis, quem adverſarii volunt habuiſſe vim noſtri Baptiſmi.* Reſp. Oſtendimus ſuo loco Baptiſmum eſſe medium regenerationis ac proinde etiam fidei excitandæ & confirmandæ. Promiſſionem ſalutis Baptiſmo annexam eſſe negari nulla veritatis ſpecie poteſt, cum diſerta ſint Chriſti verba: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Neque quicquam impedit, quod hæc verba poſt reſurrectionem Chriſti demum prolata ſint, cùm inſtitutione Baptiſmi eadem promiſſio implicitè contineatur, quando enim baptizamur *in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti*, tunc docente D. Petro 1. Ep. 3. v. 21. Deus fœdus nobiſcum init: Pater adoptat nos in filios; Chriſtus induit nos ſuâ juſtitiâ, Spiritus S. nos regenerat & renov. Verba Chriſti Johan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu*, non ſolùm neceſſitatem, ſed & fructum Baptiſmi exponunt; Si enim nemo niſi ex aqua & Spiritu renatus regnũ cœlorũ ingredi poteſt, colligitur à contrario ſenſu, ex aqua & Spiritu in Baptiſmo nos regenerari & fores regni cœleſtis aperiri. An & quomodo Sacramenta ſint promiſſionum divinarum ſignacula, ſuo loco expoſitum dabitur.

Contra ſextum requiſitum.

18. Sextum membrum quòd promiſſio debeat eſſe divinâ ordinatione ſigno annexa, falſum eſſe Bellarminus pronunciat, *cùm verbum, quod annectitur & veſtitur ſigno, ut inde fiat Sacramentum, nunquam ſit promiſſorium ſed aſſertorium & deprecatorium. Cum enim aqua aſpergitur in Baptiſmo, non dicitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit, ſed ego baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, quæ verba non ſunt promiſſoria. Et Dominus, cùm Euchariſtiam fecit & dedit, non ait: Qui manducat hunc panem, vivit in æternum, aut aliquid ejuſmodi, ſed ait: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum. In Sacramento autem confirmationis & extremæ unctionis utimur verbo deprecatorio, quia ſic docent nos Acta Apoſtolorum & Jacobus cap. 5. in Sacramento ordinis imperatorio, in reliquis aſſertorio.* Rx. aſſertio & promiſſio non ſunt ſibi invicem oppoſita. Per Sacramenta obſignatur credentibus promiſſio de gratia Dei & remiſſione peccatorum, quo ſenſu & reſpectu promiſſorio rectè dicitur divinâ ordinatione ſigno Sacramentali annexa: per eadem Sacramenta tanquam ſalutaria & efficacia media offeruntur & credentibus applicantur beneficia in Evangelio promiſſa, quo ſenſu & reſpectu rectè dicuntur juſtificationis inſtrumenta. Quando miniſter dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, non ſolùm aſſerit, baptizatum in fœdus Dei recipi, ſed & obſignat promiſſionem Evangelii propriam de remiſſione peccatorum. Idem judicium eſt de Sacramento Cœnæ Dominicæ, in cujus ſalutari uſu non ſolùm offertur, ſed & applicatur & obſignatur promiſſio gratiæ, quâ de re alibi plura.

Contra ſeptimum membrum

19. Septimum membrum, quòd illa promiſſio debeat eſſe de remiſſione peccatorum, itidem falſum eſſe ſatis audacter pronunciat Bellarminus: loco probationis affert Euchariſtiam, quam inſtitutam eſſe dicit *non ad peccata remittenda, ſed ad charitatem augendam & nutriendam.* Rx. in ipſis verbis inſtitutionis mentio fit remiſſionis peccatorũ,

dicit

dicit enim Christus, se nobis bibendum tradere illum sanguinem, quem pro nobis effudit in remissionem peccatorum, quomodo ergo promissio de remissione peccatorum à Sacra Cœna excludi potest? quando manducamus corpus pro nobis in mortem traditum & sanguinem in remissionem peccatorum pro nobis effusum, utique confirmatur fides nostra, ut certò statuamus, datũ nobis iri, quicquid traditione corporis & effusione Sanguinis in ara Crucis Christus nobis promeruit. Quando Christus dicit, *hoc facite in mei commemorationem*, requirit à nobis, utin usu Cœnæ Dominicæ mente gratâ recordemur, quòd Filius Dei ad reparandam lapsam ac perditam nostram Naturam corpus & sanguinem, id est, veram humanam Naturam in personæ unitatem assumserit, quòd assumptum illud corpus in mortem tradiderit & sanguinem suum effuderit ad promerendam peccatorum remissionem, quòd traditum illud corpus & effusum sanguinem in hac Cœna nobis manducandum & bibendum præbeat, ut illa memoria (quæ est fides) hac sumtione in nobis excitetur, augeatur, confirmetur & obsignetur. Octavum membrum, quòd Sacramenta confirment promissionem gratiæ, suum habebit inferiùs locum, ubi de fine Sacramentorum disputabitur.

Contra octavum requisitũ.

Quæ Sacramentorum requisita à Bellarmino statuãtur.

20. Hisce octo requisitis à D. Chemnitio propositis opponit Bellarminus alia requisita, itidem numero octonario inclusa 1. De Sacrament. capite 9. *Ad Sacramentum novæ legis constituendum* (inquit) *necessariò hæc requiruntur.* 1. *Vt sit signum.* Respond. Sacramenta sunt signa ratione effectus, obsignant enim promissionem gratiæ, unde dicuntur *signa & testimonia divinæ voluntatis erga nos.* August. Confess. articul. 13. Circumcisio Genes. 17. vers. 11. dicitur signum, Roman. 4. v. 11. σφραγὶς sive sigillum (atque hic est finis Sacramentorum principalis) postea etiam varias significationes præbent (quæ est finis eorum secundarius & minùs principalis vel potiùs adjunctum) nequaquam verò sunt signa ratione essentiæ, quasi tota eorum Natura & essentia significando absolvatur, seu quòd χάρις rei terrenæ & rei cœlestis in omnibus Sacramentis tantummodò sit significativa. 2. *Vt sit signum sensibile*, ubi refutat Occamum, qui in 4. sent. dist. 1. negat, hoc esse de Sacramenti essentia. Respond. addendum huic conditioni, quòd debeat esse *signum visibile*, uti passim Augustinus loquitur & ex Sacramento Baptismi & Cœnæ Dominicæ apparet. Verbum ἀκουστὸν distinctum est à verbo ὁρατῷ, illud nondum constituit signum Sacramentale, sed hoc tantummodò 3. *Vt signum sit voluntarium, sive datum, non naturale.* 4. *Vt hoc signum habeat cum re, quam significat, analogiam & similitudinem aliquam*, ubi monet, *tria esse signorum genera, quædam tantam habent cum re significata similitudinem, ut sine ulla institutione naturaliter significent, quomodo imago Christi est signum Christi; & vestigium in arena impressum est signum pedis: Quædam alia nullam habent cum re significata similitudinem, & ideo tota pendẽt ab institutione, hoc modo verba sunt signa rerum & sonus campanæ signum habendi Senatus: Quædam medio modo se habent, nam habent quidem analogiam cum re, sed tã indeterminatam & confusam, ut magis apta sint ad significandum, quàm actu significent, nisi determinentur ab aliquo, sicut imago non facta ad alicujus particularis hominis similitudinem, neminem in particulari significat & tamen quemlibet significare potest, si determinetur asscripto nomine alicujus aut addito vestimento &c.* Hujus tertii generis dicit esse omnia Sacramenta. Resp. non negamus signa Sacramentalia analogiam quãdam cum fructu Sacramenti habere, *Si enim Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum sunt Sacramenta, non haberent, omninò Sacramenta non essent*, docente Augustino Epist. 23. ad Bonifac. sed analogia illa significativa est secundarium rei terrenæ sive Elementi externi in Sacramentis N. T. officium; primarium officium est, ut sit ὄχημα vehiculum & medium, per quod res cœlestis exhibetur. Torquet autem sese hoc loco Bellarminus, ut analogiam illam in Sacramento pœnitentiæ inveniat, tandem concludit, *eam consistere inter exteriorem absolutionem, quæ ore pronunciatur & internam justificationem quæ à Deo efficitur.* Resp. Bellarm. lib. 1. de pœnit. c. 11. statuit *non solam absolutionem, sed etiam confessionem esse signũ visibile in hoc Sacramento* (ut dissensiones aliorum prætermittamus, de quibus in tract. de pœnit. §. 23. dictum) ergo non sufficit analogiam quærere in absolutione externa & interiori justificatione, sed eadem quærenda etiam erit in Confessione. Præterea cùm in Sacramento pœnitentiæ non aliud detur signum visibile, quàm verbum confitentis & absolventis, quomodo omnia Sacramenta ad tertium genus pertinebunt? an non verba ad secundi generis signa fuerunt relata? Vanum est effugium, *quod verba illa, Ego te absolvo, sint Sacramentum, non quatenus verba sunt & ex humana institutione significant, sed quatenus sunt veluti res quædam à Deo instituta ad significandam & efficiendam justificationem à peccatis.* At res & verba toto genere differunt: nunquam igitur ex verbis absolutionis res quædam Sacramentalis sive Elementum externum visibile fabricari poterit. 5. *Vt signum hoc repræsentet rem aliquam, Sacram non Prophanam*, talem rem sacram dicit esse triplicem, videlicet *gratiam justificãtem, quæ nunc præsens demonstratur: passionem Christi quæ est causa gratiæ & ut præterita commemoratur, & vitam æternam, quæ est effectus gratiæ & ut futura præfiguratur*: mox tamen addit, *id quod præcipuè & essentialiter significatur per Sacramentum novæ legis esse solam gratiam justificantem.* 6. *Vt signum hoc nõ solùm significet sanctificationem, sed etiam ita significet, ut quæ tunc fiat, dum Sacramentum adhibetur.* 7. *Vt non solùm significet sanctificationem, quæ tunc fiat, sed etiam quæ fiat vi ipsius Sacramenti, ita ut Sacramentum sit causa instrumentalis sanctificationis.* Resp. confunduntur χάρις justificationis & χάρισμα sanctificationis, ut & Finis Sacramentorum principalis & secundarius &c. An Sacramenta conferant gratiam ex opere operato, postea suo loco discutietur. 8. *Vt sit cæremonia religionis sancta ac solennis, quæ hominem Deo consecret*, quod acceptamus & contra extremam unctionem argumentum ex eo ducimus, ut apparebit suo loco.

21. Cap. 10. Disputat Bellarm. *An Sacramentum propriè definiri possit?* Enumerat autem tres suorum sententias. Quidam existimant Sacramentum propriè definiri non posse, ut Occamus, Major, Richardus. Alii volunt Sacramentum definiri posse, sed imperfectè, ut Scotus & Sotus; alii volunt Sacramentum propriè definiri posse, ut Ledesmius. Bellarminus concludit, *nõ physicè, sed moraliter Sacramentum definiri posse.* Cap. 11. Varias

Definitiones Sacramenti.

enumerat definitiones Sacramentorum. 1. *Sacramentum eſt ſignum rei Sacræ.* 2. *Eſt invisibilis gratiæ visibilis forma*, quas dicit colligi ex Augult. 10. de Civ. Dei cap. 5. rectè autem monet, eſſe imperfectas. 3. *Eſt corporale vel materiale Elementum foris ſenſibiliter propoſitum ex ſimilitudine repræſentans, ex inſtitutione ſignificans & ex ſanctificatione continens aliquam invisibilem & Spiritualem gratiam.* Hugo lib. 1. de Sacram. part. 9. cap. 2. 4. *Eſt invisibilis gratiæ visibilis forma, ejuſdem gratiæ imaginem gerens & cauſa exiſtens.* Lomb. 4. ſent. diſt. 1. 5. *Eſt res ſenſibus ſubjecta, quæ ex Dei inſtitutione Sanctitatis & juſtitiæ tum ſignificandæ tum efficiendæ vim habet.* Catech. Trident. 6. *Sacramentum eſt, per quod ſub tegumento rerum visibilium divina virtus ſecretius ſalutem operatur.* c. Multi ſecularium 1. q. 1. Quid in his definitionibus probemus vel improbemus ex ſequentibus manifeſtum erit; cap. 12. quærit, *an definitiones illæ conveniant univocè Sacramentis legis veteris & novæ*, ubi duas Scholaſticorum copias mutuò confligentes producit Lombardus, Albertus, Thomas, Bonaventura negant; Idem Thomas, Dominicus à Soto, & Martinus Ledeſmius affirmant. Bellarminus arbitrum ſe conſtituit & diſſidium componere nititur, quid præſtiterit, patebit ex quæſtione, An Sacramenta V. T. itidem fuerint efficacia media gratiæ & remiſſionis peccatorum c. 13. conatur infringere ea, quæ contra definitiones illas Scholaſticorum Chemnitius protulerat, ſed frigidè admodum reſpondet, ut cuilibet primo intuitu patet, & ex ſpeciali ſingulorum Sacramentorum ἐργασίᾳ manifeſtius conſpicietur.

An genus Sacramenti ſit ſignum.

22. Ex his apparet, genus in definitione Sacramenti à Bellarmino conſtitui ſignum. Quamvis verò non inviti fateamur, Sacramenta ratione officii & finis eſſe ac dici poſſe ſigna, quia ſignificant, efficiunt, applicant & obſignant fide utentibus beneficia Evangelii propria, tamen proximum & adæquatum Sacramenti genus negamus eſſe ſignum. 1. Quia aliud eſt res ipſa, aliud ejus officium ac finis; aliud appellatio ejus ex officio, aliud definitio ex eſſentia. Definitio eſt λόγος οὐσίας: ergo genus in definitione peti debet ex rei definitæ eſſentia; jam verò eſſe ſignum non pertinet ad quidditatem Sacramenti, ſed ad ejus finem & uſum. Ergò non eſt genus verum & proprium. 2. Definitio debet conſtare ex prioribus & notioribus. Sacramenta eſſe ſigna & ſigilla non eſt ex prioribus & notioribus, quia ipſorum cognitio pendet ex actionibus & Ceremoniis: hæ enim cum fine, qui eſt ſignare, conjunctæ dicuntur ſigna & ſigilla. 3. Proprium genus debet eſſe propinquum. Signum autem eſt, genus Sacramenti remotum, tum quia à fine petita eſt hæc denominatio, tum quia mediantibus actionibus certo verbo & externo Elemento conſtantibus ſignant. 4. Pars rei non eſt genus rei ut totius. Signa in oculos incurrentia ſunt pars Sacramentorum, una terrena ſcilicet, cui adjuncta res cœleſtis inviſibilis Sacramentum propriè dictum conſtituit. 5. Genus non debet eſſe ambiguum. Atqui vox ſigni eſt ambigua, uſurpatur enim à quibusdam in definitione Sacramenti, ut denotetur Sacramentorum totam eſſentiam in ſignificando conſiſtere; ab aliis verò, ut finis Sacramentorum in ſignificando & obſignando poſitus hac appellatione exprimatur.

23. Qui Calvinum ſequuntur, itidem Sacramenta definiunt per ſigna. ** *Atquicquid excludit principalem partem Sacramenti ex ipſo Sacramento, illud non poteſt eſſe verum, proprium & adæquatum genus Sacramenti.* Atqui illud ſignum & ſignaculum in ſchola Calvini eſt ejuſmodi ut excludat principalem partem Sacramenti ex ipſo Sacramento nempe rem cœleſtem, quæ juxta Calvin. eſt res ſignata. Ergo ſignum & ſignaculum non eſt verum genus Sacramenti. *Minor patet, nam nullum ſignum eſt ſuum ſignatum, ſicut nullum relatum eſt ſuum correlatum. Omne enim relatum dicitur ad aliud & hoc ipſum quod eſt, alterius eſt. Pater eſt filij Pater, non autem Pater eſt filius. Sic ſignum eſt ſignati ſignum, & ſignatum eſt ſui ſigni ſignatum. Signum autem non eſt ſignatum, nec ſignatum eſt ſignum. Si ergo Sacramentum eſt ſignum. Ergo res ſignata non pertinet ad ipſam Sacramenti eſſentiam & Naturam, ſed eſt extra eam & ab ea quam optimè poteſt ſeparari.* Menzer. tom. 2. diſp. Giſſen. diſput. 6. th. 15. ** Cæterum Duplicem autem ſignificationem in Sacramentis conſtituunt, unam, quâ res terrena ſignificet rem cœleſtem abſentem; alteram, quâ integrum Sacramentum ſignificet gratiam ſpiritualem: Cingl. lib. de peccato originis. *Signa nihil quam externa res ſunt, quibus in conſcientia nihil efficitur.* In Confeſſ. ad Imp. *Credo, imò certò ſcio, omnia Sacramenta tam abeſſe ut gratiam conferant, ut ne afferant quidem & diſpenſent.* Calvinus in Catech. *Sacramentum nihil aliud eſt, quàm externa divinæ erga nos benevolentiæ teſtificatio, quæ viſibili ſigno Spirituales gratias figurat.* Beza de ſumma rei Sacrament. q. 2. *Unde efficacia illa Sacramentorum? à Spiritus ſancti operatione in ſolidum, non à ſigno, niſi quatenus externis illis objectis interiores ſenſus moventur.* Aretius part. 2. probl. p. 441. reprehendit eos qui Sacramenta appellant *ſigna exhibitiva.* Reſp. 1. de quolibet Sacramento judicandum eſt ex propria inſtitutionis ſede, quæ oſtendit, non poſſe hoc axioma habere locum, quod tota eſſentia & efficacia Sacramentorum tantùm in ſignificando conſiſtat. 2. Analogia Sacramentalis, quam ſemper in ore habent, animadvertitur duplex, reſpicit enim vel integrum Sacramentum, vel Sacramenti partes. Analogia Sacramenti integri eſt proportio ſeu ratio Sacramenti totius ad uſum Spiritualem, quem non ſolùm ſignificat, ſed etiam confert & obſignat verè credentibus. Sic circumciſio Sacramentalis non ſolum ſignificat, ſed etiam efficit, applicat & obſignat fide utentibus circumciſionem Spiritualem. Baptiſmus in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti collatus non ſolùm ſignificat, ſed etiam efficit, applicat & obſignat fide utentibus interiorem ablutionem. Analogia partium Sacramenti inter ſe eſt proportio ſeu σχέσις Elementi externi ad rem cœleſtem: hæc diverſa eſt in Sacramentis Nov. quàm Veter. Teſtament. ut ſuo loco in ſpeciali ἐργασίᾳ uberiùs demonſtrabitur. 3. Aqua baptiſmatis nullibi dicitur ſignum Spiritualis ablutionis, ſed *ex aqua & Spiritu* dicitur fieri regeneratio Johan. 3. verſ. 5. *Per lavacrum regenerationis & renovationis ſalvari* dicimur Tit. 3. verſ. 5. *lavacro aquæ in verbo mundari* dicitur Eccleſia Epheſ. 5. v. 27. *Baptiſma nos ſalvare* dicitur. 1. Petr. 3. verſ. 21. Panis Euchariſticus non dicitur ſignum, ſed *communicatio corporis* & vinum Euchariſticum non dicitur ſignum, ſed *communicatio ſanguinis Chriſti.* 1. Corinth. 10. v. 16. utique ergo non in ſignificando tantùm, ſed in conferendo & applicando ſigna Sacramentalia

conſi-

consistunt. Fatetur ipse Beza parte 2. quæst. & resp. q. 50. *quod realis sive rei ipsius ac substantiæ præsentia in certo loco & præsentia Sacramentalis non sint perpetuò repugnantes*, q. 12. dicit *alia esse signa μιμητικὰ, alia σημαντικὰ, alia quæ testentur id, cui significando adhibentur nobis verè dari, sic in insufflando dabat Christus discipulis Spiritum sanctum.* Vide superiùs §. 9. & 20.

Sacramenti genus est actio.

24. Sacramenta nos ponimus in prædicamento actionis & ex eodem genus definitionis petimus, cùm definitum & genus definitionis in eodem oporteat esse prædicamento. Cæterum Sacramentum esse actionem probamus. 1. Ex institutione divina singulorum Sacramentorum, in qua Deus expressè requirit & præscribit actionem. De circumcisione Genes. 17. vers. 11. *Circumcidetis*, inquit Dominus, *carnem præputii.* De agno Paschali Exod. 12. vers. 3. & seqq. dicit Dominus: *Tollat unusquisque agnum & immolet & edat carnes agni assas igni &c.* De Baptismo ait Christus: *Baptizate in nomine Patris, Filij, & Spir. sancti.* Matth. 28. v. 19. de Sac. Cœna itidem ait Christus Matth 26. vers. 26. *Accipite, comedite* v. 27. *Bibite &c.* Sic ergo concludimus: Quicquid dependet ab institutione, non potest esse substantia, vel quantitas, vel qualitas, sed est vel relatio, vel actio. Omne Sacramentum dependet ab institutione; Ergo non est substantia, vel quantitas, vel qualitas, sed vel relatio vel actio. Non autem est relatio, sic enim tota ratio atque essentia Sacramenti consisteret in mutua σχέσει sive habitudine signi ad signatum, & sic Sacramentum esset etiam sine actione. Adde si ex relatis Sacramentum definiretur nempe signum, tum materia esset genus materiati. Constat autem materiam Sacramenti esse non solùm rem terrenam, sed & cœlestem. 2. Ex inductione. Omnia & singula propriè dicta Sacramenta sunt actiones. Ergo Sacramentum in genere definiendum est per actionem. Antecedens est manifestum. Nam & circumcisio est actio nempe amputatio pelliculæ, & agni paschalis mactatio, aslatio, & manducatio est actio. Baptismus est immersio sive aspersio & Cœna Dominica est benedictio, distributio, manducatio & bibitio. 3. In definitione actionum forma communis generi quadantenus est inclusa. Jam verò forma communis Sacramenti consistit in actione, quâ sublatâ Sacramentum propriè dictum esse nequit. Tolle enim præputii amputationem & non erit circumcisio Sacramentalis. Tolle mactationem, aslationem & manducationem agni & non erit Pascha. Tolle immersionem sive aspersionem, & non erit Baptismus. Tolle manducationem benedicti panis & bibitionẽ benedicti vini, & non erit Cœna Dominica. Ergo Sacramentum in genere definiendum per actionem, quippe quæ est forma Sacramenti communis, actio certis objectis & circumstantiis determinata est forma cujuscunquè Sacramenti propria. 4. Ipsa administratio Sacramentorum ostendit Sacramenta esse propriè actiones. Actio agentis, quatenus agens est, actus est, eoque perficitur. Sacramenta non nisi agentium & quidem quatenus agunt, actus sunt, iisque quo ad essentiam omnino perficiuntur; utique ergo sunt actiones. Breviter, quòd ipsa Scriptura definit verbis activis & actionem requirentibus & quod suum esse habet in actione & sine actione esse non potest, illud verè & propriè est actio. Sacramenta sunt talia, ut patet ex inductione &c. Ergo. 5. Accedit, quòd veteres & recentiores scriptores Ecclesiastici Sacramenta passim appellent Ceremonias ac ritus, quos in actione consistere manifestum est. 6. Qui Calvinum sequuntur, easdem appellationes sæpè usurpant & Sacramenta expressè actiones vocant, vide Bezam volum 3. Theol. p. 332. Bucanum loco 46. pag. 566. Trelcatium Institut. Theol. lib. 2. p. 97. Piscator volum 1. thes. disput 25. &c. Cumprimis notandum, quòd Petrus Martyr scribit Class. 4. loc. com. cap. 10. §. 36. *Sacramenta tota in actione consistunt, quâ sublatâ non amplius sunt Sacramenta.* 7. Bellarminus libr. 1. d. pœnit. cap. 11. §. 12. fatetur, *non malè Chemnitium ex Baptismo & Eucharistia, quæ omnium consensu vera Sacramenta sunt, Naturam ac proprietatem Sacramentorum in genere investigare.* §. 13. addit: *Baptismi Natura atq; essentia propriè non in substantia, sed in actione consistit. Symbolum enim externum, cui annexa est gratia & quod propriè Baptismus dicitur, non est aqua, sed ablatio cum Sanctissima Trinitatis invocatione; ablatio autem & invocatio non substantia, sed actiones sunt.* (Si ergò Baptismi Sacramentum consistit in actione, utique etiam genus Sacramenti erit actio; nec hoc Bellarminus, ideò addit.) *Nec tamen generatim affirmari potest, omne Sacramentum in actione consistere, nam Eucharistiæ Sacramentum propriè non actio transiens est, sed res permanens est, non n. actionem consecrandã, sed panem consecratum & in corpus Dominicum commutatum Eucharistiam vocamus.* Idem probare conatur libr. 4. d. Euchar. cap. 3. §. 4. & seqq. Sed hæc procedunt ex hypothesi transsubstantiationis, quam per verba *Hoc est corpus meum* fieri statuit, quâ de re suo loco. Ex hac hypothesi, quòd Sacramenti genus sit actio deducta est regula usitata: *Nihil habet rationem Sacramenti extra usum divinitùs institutum.* Notandum autem quod usus Sacramentalis legitimus complectatur hæc tria. 1. Ut observentur ritus à Deo instituti sine ulla depravatione ac mutatione. 2. Ut illi observent ritus, quibus eos Deus instituit. 3. Ut ritus in eum finem usurpentur, in quem sunt à Deo instituti. Sic ad Baptismum requiritur. 1. aqua. 2. homo vivens baptizandus 3. Immersio vel aspersio aquæ in nomine Patris, Filii & S. S.

Sacramenta sunt actiones sacra & solennes.

25. Cùm autem varia sunt actionum genera, ideò addendum, quòd Sacramenta sint actiones divinæ, Sacræ & solennes, nimirum quia divinitùs sunt institutæ & quia Deus nobiscum in illis agit & vicissim cum Deo nobis in illis res est. Deus non solùm Sacramenta primitùs instituit, eaque Ecclesiæ commendavit, sed etiam adhuc hodiè cœlestia bona per ea mediante hominis ministerio dispensat, ergo Sacramenta sunt actiones divinæ tum ratione institutionis, tum ratione dispensationis. Præterea hoc προσδιορισμῷ quòd Sacramenta sint actiones sacræ & solennes, restringitur quodammodò hoc genus & distinguitur à quavis actione politica naturali ac ludicra, cùm tota hæc actio ex Dei institutione dependeat, ideoq; sacra sit & solennis ac reverentiam debitam requirat.

Causa efficiens principalis Sacramentorum.

26. Causa efficiens principalis atque autor Sacramentorum est solus Deus, 1. Sicut in nullius hominis potestate est, novos fidei articulos condere: Sic nec penes ullum hominem ea residet facultas, ut nova possit Sacramenta instituere. 2. E-

jus

jus est media gratia instituere, cujus est gratiam dare: jam verò solus Deus dat gratiam justificationis: Ergo ipsius solius est media gratiæ sive Sacramenta instituere. Ut solius Dei est bona cœlestia dare & promittere, ac suam erga nos voluntatem declarare: ita ejusdem solius est sigilla ac certa suæ erga nos voluntatis pignora promissionem annectere. 3. Apparet idipsum ex institutione singulorum Sacramentorum. 4. & confirmatur testimoniis veterum Cyprian. serm. de ablut. pedum. *Ipse summus Sacerdos sui est Sacramenti institutor & autor.* Ambrosius libr. 4. de Sacrament. cap. 4. tom. 4. p. 438. *Autor Sacramentorum quis est, nisi Dominus Jesus? De cœlo ista Sacramenta venerunt, consilium enim omne de cœlo est.* 5. Hinc rectè Thom. p. 3. q. 64. art. 2. *Virtus Sacramenti est à solo Deo: ergo solius Dei est Sacramentorum institutor.* Et postea. *Apostoli & eorum successores sunt vicarii Dei, quantum ad regimen Ecclesiæ à Deo institutæ per fidem & fidei Sacramenta, unde sicut non licet eis tradere aliam fidem, ita neq; instituere alia Sacramenta, sed per Sacramenta quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata Christi Ecclesia.*** Durand. lib. 4. sent. dist. 2. prolixè probat, *Sacramentorum autorem oportere esse non Angelos, non homines, sed ipsum Deum.* Optat. Milev. libr. 5. *Deus hominem lavat, non homo, non enim potest munus ab homine dari quod divinum est. Sordes & maculas mentis lavare non potest, nisi qui ejusdem fabricator est mentis.* ** Biel. lib. 4. sent. dist. 1. q. 2. art. 3. dub. 2. *Institutio Sacramentorum, quæ non solùm repræsentant, sed certò & efficaciter signant Sacramentalem effectum per solum Deum fieri potest, qui solus effectum Sacramentalem supernaturalem causare potest,* rectè tamen ibidem addit: *promulgationem istius institutionis ab alio fieri posse.* Sic agni paschalis institutio per Mosen promulgata fuit populo Israelitico Exod. 12. Sic Baptismi dispensatio per Johannem Baptistam facta, sed institutio à solo Deo. Joh. 1. v. 33. Ex hoc fundamento oriuntur hæc porismata. 1. Cujus non potest ostendi divina institutio immediatè à Deo profecta & per Prophetas vel Apostolos Ecclesiæ commendata, illud non est verum Sacramentum. 2. In Sacramentorum essentialibus non debet vel potest quicquam humanâ authoritate mutari, cùm scilicet pendeant à Dei institutione. 3. De quolibet Sacramento judicandum ex propria sede, in quâ descriptio institutionis proponitur. 4. Verba substantialia Institutionis Sacramenti non sunt mutanda. 5. Sacramentorum virtus & efficacia pendet ex divina institutione & ad Deum autorem unicè referenda est. **Contra Concil. Trident. sess. 21. can. 2. adserit: *Ecclesiam habere potestatem mutandi & instituendi Sacramenta.* Sic Bellarmin. libr. 1. de Sacrament. c. 23. *quædam à Christo, quædam ab Apostolis promulgata* & Hugo libr. 2. de Sacram. Lomb. 4. sent. dist. 23. negant, à Christo omnia Sacramenta instituta.**

Deus ut instituit ita quoq; dispensat Sacramenta.

27. Neque solùm instituit Deus Sacramenta, sed etiam ea dispensat, non tamen immediatè (si excipias primam Cœnam ab ipso Christo administratam) verùm per ministros Ecclesiæ.* Cùm enim minister in dispensatione Sacramentorum non suo, sed Dei nomine agat; nec suum aliquod, sed alienum beneficium dispenser, ideò Principalis Sacramentorum dispensator rectè statuitur ipse Deus. Chrysostom. homil. 85. in Johan. *Deus omnia facit, Sacerdos linguam & manus præbet.* Quæritur hoc loco an ab institutione & dispensatione Sacramentorum. Nov. Testament. assumta humana Natura Christi sit excludenda? Grynæus in disput. Heidelberg. Ann. 84. primùm tergiversatus est, postea tamen concessit, *Christum Deo & Mariæ Filium esse autorem hujus Sacramenti,* ut patet ex act. disp. fol. 47. Sed enim si Calviniani velint θεον suam φυλάττειν, statuere coguntur, Christum secundùm humanam Naturam ab institutione & administratione Sacramentorum secludendum esse. 1. Qui non habet excellentiam & potestatem divinam, ille non potest instituere Sacramenta, ut paulò antè demonstratum. Jam verò Christus secundum humanam Naturam non habet excellentiam & potestatem divinam juxta ipsorum hypotheses; realem enim divinorum idiomatum communicationem acriter impugnant; Ergò. 2. Caro Christi non concurrit ad applicationem gratiæ & vitæ juxta ipsorum hypotheses; disputant enim carnem Christi esse vivificam non ratione efficaciæ & applicationis, sed respectu acquisitionis & meriti. Ergo etiam non concurrit ad institutionem & dispensationem Sacramentorum. Consequentiæ ratio est manifesta, quia Sacramenta itidem pertinent ad applicationem gratiæ, cujus sunt organa atque media. 3. Christus secundum humanam Naturam est tantùm in uno loco juxta ipsorum hypotheses. Jam verò Sacramenta in pluribus omninò locis dispensantur. Ergo Christus secundùm humanam Naturam non adest in dispensatione Sacramentorum. Nos contrà statuimus, Christum θεανθρωπον tum in institutione tum in dispensatione Sacramentorum Nov. Testament. præsentem adesse & opera Mediatoris juxta utramque naturam exequi: jam verò officium Mediatoris complectitur non solùm acquisitionem, sed & applicationem gratiæ, ut constat. Illa applicatio gratiæ fit per verbum & Sacramenta, à quorum institutione ac dispensatione Christum secundùm humanam Naturam excludere, est unionem personalem divinæ & humanæ Naturæ solvere, majestatem divinam carni assumtæ personaliter communicatam negare, regulam illam, quòd in operibus Mediatoris utraque Natura agat, quod sibi proprium est, cum communicatione alterius, planè evertere. ** *Quemadmodum Elementa virtutem omnem habent à cœlo, ita Sacramenta virtutem à passione Christi consequuntur.* Savanar. de verit. fidei libr. 1. cap. 2. ** Ex quo etiam facilè apparet, quid statuendum sit de eo, quod Bellarm. secutus Scholasticos lib. 1. de Sacr. cap. 23. tribuit Christo ut homini *quandam potestatem excellentiæ, derivatam à divinitate, quæ sit velut media inter divinam & humanam.* At non media quædam, sed verè divina potestas Christo secundùm humanam Naturam data est, ut suo loco plenius docetur.

An humana Natura Christi ab institutione & dispensatione Sacramentorum secludenda sit.

Dispensatio Sacramentorum fit per homines.

28. Utitur autem Deus in administratione ac dispensatione Sacramentorum ministerio non Angelorum, sed hominum. Quemadmodum enim non Angelorum, sed hominum operâ in prædicatione verbi utitur. (1. cùm norit infirmitatem Naturæ nostræ non posse ferre Angelicæ majestatis intuitum. Jud. 13. Dan. 10. Luc. 2. & c. 2. Ut omnibus pateat accessus ad doctrinam cœlestem, nec quærantur revelationes è cœlo. Deut. 30. vers. 11. Rom. 10. vers. 6. 3. Ut ostendat suam potentiam, quòd

quòd Diabolo & omnibus inferorum portis miſellos & imbecilles homines opponat. 4. Ut hominum erga ſe invicem humilitatem obœdientiam & reverentiam probatam reddat) ita quoq; ad Sacramentorum diſpenſationem hominum operâ ac miniſterio uti ipſi placuit. Sunt enim conjuncta officia, docere Evangelium & adminiſtrare Sacramenta. Ordinariè igitur per miniſtros Eccleſiæ Sacramenta diſpenſat, qui dicuntur ob id *diſpenſatores myſteriorum Dei*. 1. Corinth. 4. v. 1. *συνεργοῦντες cooperantes Deo* 2. Corinth. 6. v. 1. & *θεοῦ συνεργοί*. 1. Corinth. 3. v. 9. De Baptiſmo & Cœna Dominica ex inſtitutionis ſede manifeſtum, quod diſpenſationẽ horum Sacramentorum Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus Chriſtus commendaverit, uti etiam ex actis Apoſtolicis conſpicuum, quòd mandato Chriſti obſequentes ipſi hæc Sacramenta adminiſtraverint: De circumciſione & agno Paſchali dubium oboriri poteſt, quâ de re ſuo loco. Extraordinariè tamen in Sacramento initiationis (quale in Vet. Teſtam. fuit Circumciſio, in Nov. Baptiſmus) urgente extremâ neceſſitate etiam aliis Eccleſiæ membris ejus adminiſtratio concedenda: Vocamus autem extremam neceſſitatem, quando locum habet hoc disjunctum: aut huic homini ſine Baptiſmo moriendum, aut à privato Baptiſmus eſt adminiſtrandus; cujus quæſtionis ἐξήγησις ad tractatum de Baptiſmo pertinet.

An quilibet privatus habeat poteſtatem & jus adminiſtrandi Sacramenta.

29. Flagellat Bellarm. lib. 1. de Sacram. cap. 24. & libr. 4. de Euchar. cap. 16. D. Lutherum, quòd docuerit, *quemvis hominem baptizatum poteſtatem & jus habere adminiſtrandi Sacramenta.* Sed novit Bellarminus, nos haudquaquam confuſionem in Eccleſia probare, neque cuiquam, niſi legitimè ad Miniſterium vocato, poteſtatem adminiſtrandi Sacram Cœnã concedere, ne quidem in caſu neceſſitatis, cùm diſpar ratio ſit inter Baptiſmum & Sacram Cœnam. Lutherum quod attinet, is non concedit omnibus baptizatis abſolutè & ſimpliciter poteſtatem adminiſtrandi Sacramenta, ſed loquitur de generali quadam aptitudine, quam Chriſtiani ad Sacramenta reſpectu infidelium habent, quòd per Baptiſmum in fœdus Dei recepti idonei & apti ſint ad hoc officium, ſi ſcilicet legitimè vocentur; hanc generalem aptitudinem opponit Luther. characteri Sacerdotali, de quo Scholaſtici & Pontificii diſputant, quòd per Ordinis Sacramentum in anima ſuſcipientis cauſetur poteſtas quædam Spiritualis, per quam Sacerdos fiat habilis ad conficiendam Euchariſtiam, ita ut ſine illa nullo modo confici poſſit, & in hujus poteſtatis ſignum animæ characterem imprimi dicunt: (de hac poteſtate ipſe Bellarminus lib. 1. de libr. arbitrio c. 10. reſp. ad 5. quæſtionem ſcribit, *quòd ſit occulta & potiùs egeat fide, ut credatur eſſe, quam quòd ipſa fidem aliis rebus faciat*: de charactere ſcribit Biel. 4. ſent. diſt. 6. q. 2. *quod ponendum illum eſſe nec ratio neceſſaria demonſtret, nec evidens auctoritas probet*) Item Luth. agit de caſu neceſſitatis extraordinario, quòd in illo Baptiſmus etiam à Laico adminiſtrari poſſit, uti etiam de Abſolutione (quæ Pontificiis itidem Sacramentum eſt) quòd in tentationibus quilibet fidelis annunciatione remiſſionis peccatorum à Chriſto partæ proximum tentatum erigere & confirmare poſſit, ſecus quàm Bellarminus ſtatuit, libr. 3. de Pœnitentia cap. 3. arg. 7. *quòd quidam credentes in Chriſtum in æternum pereant, quòd antè moriantur, quàm à Sacerdote abſolvi potuerunt.* Vide Epiſtolam Lutheri ad Paſtorem, an Paterfamiliàs in illis locis, ubi Sacra Cœna non adminiſtratur, juxta Chriſti inſtitutionem ſibiipſi & familiæ ſuæ privatim eam diſtribuere poſſit, Tom. 6. Jen. Germ. f. 339. ad quam quæſtionem Lutherus reſpondet negativè, additâ hac ratione, quòd Paterfamiliàs vocatione & mandato tale quid faciendi deſtituatur.

Miniſtri qualitatẽ nihil addere vel detrahere integritati & efficaciæ Sacramentorum.

30. Cæterum cùm miniſter non ſuo, ſed Dei nomine in adminiſtratione Sacramentorum agat, ideò ejus dignitas vel indignitas Sacramentorum integritati & efficaciæ nihil addere vel detrahere poteſt juxta vulgatum illud: *Vim Sacramenti non mutat vita miniſtri*, quod ſub hac conditione intelligendum modò ea, quæ ad ſubſtantiam Sacramentorum pertinent, ritè obſerventur. Conf. Auguſt. art. 8. *Sacramenta & verbum propter ordinationem & mandatum Chriſti ſunt efficacia, etiamſi per malos exhibeantur*, quæ verba oppoſita ſunt Anabaptiſtis, qui Donatiſtarum errorum revocantes contrarium ſtatuunt. Fundamenta ipſis opponenda hæc ſunt. 1. Miniſtri Eccleſiæ in adminiſtratione Sacramentorum agunt inſtrumentaliter. Deus ſolus ut autor ita quoq; diſpenſator eorum principalis eſt. Ergo Miniſtri indignitas non derogat efficaciæ cauſæ principaliter agentis. Joh. 1. v. 26. *Ego baptizo in aqua, medius autem veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis*, v. 33. *hic eſt qui baptizat in Spir. S.* 1. Cor. 3. v. 7. *Neq; qui plantat, neq; qui rigat eſt aliquid, ſed Deus qui dat incrementum.* Aug. tract. 5. in Joh. *Quid faciat miniſter malus, ubi bonus eſt dominus? Quid impedit malitioſum præconem, ubi benevolus eſt judex? Baptiſma tale eſt, qualis ille, in cujus poteſtate datur non qualis ille, per cujus miniſterium datur.* 2. Qualitas miniſtri alienum theſaurum diſtribuentis nihil derogat benignitati Domini vel bonitati theſauri. Jam verò miniſtri Eccleſiæ in diſpenſatione Sacramentorum alienũ theſaurum diſtribuunt. Ergo ipſorum qualitas, indignitas ſcil. atque improbitas non derogat integritati & efficaciæ Sacramenti. Prima propoſitio manifeſtè patet exemplo famuli, qui juſſu Domini erogat eleemoſynam ei, quem livore & odio proſequitur. Secunda propoſitio habetur. 1. Cor. 3. v. 5. *Quid eſt Apollo? quid Paulus? miniſtri ſunt, per quos credidiſtis & unicuiq; ſicut Dominus dedit.* 1. Cor. 4. v. 1. *Sic nos æſtimet homo ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores Myſteriorum Dei.* Huc pertinent ſimilitudines veterum. Nazianz. in orat. de Baptiſ. Eadem Sigilli figura eſt, licet aureo vel ferreo inſculpta ſit annulo. Verba ſic habent p. 245. *Sint annuli duo, aureus hic, ferreus alius, uterq; eadem regiâ imagine ſculptus. Cera amborum imprimantur, quid inter ſignum hoc & illud intereſt? nihil: diſcerne materiam in cera, etiamſi ſapientiſſimus exiſtas. Dic quodnam ferri, quodnam auri ſit ſignaculum (τὸ ἐκφάγισμα) ſed quo pacto unum eſt? quia inter materiam non characterem diverſitas eſt (τῆς ὕλης τὸ διάφορον, ὑ χαρακτῆρος) ita & tibi ſit omnis baptizator, qui tametſi conditione excellat, æqualis tamẽ baptiſmatis vis eſt, ac unusquiſq; æqualis tibi ſit expurgator (ὁλετηροὺς) quis fide eadem eſt formatus.* Aug. tract. 5. in Joh. *parum refert, utrum aqua ad areolas irrigandas per canalem lapideũ, an per argenteum tranſeat.* Verba ſic habent: *Si ſuperbus fuerit miniſter, cum Diabolo computatur, ſed nõ contaminatur donũ Chriſti, q̃ per illum fluit. Parum eſt, q̃ per illum tranſit, ſi quidẽ eſt, venit ad fertilem terram, puta quia ipſe lapideus eſt, ex aqua fructum*

ferre

ferre non poteſt, per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generans, ſed tamẽ hortis plurimum fructum affert, ſpiritualis nempe virtus Sacramenti ita eſt, ut lux & ab illuminandis pura excipitur, etſi per immundos tranſeat, non contaminatur. ** Idem lib.3.contra Donat.c.10. *Eadem eſt aqua, ſuaviter irrigans hortos per canales ſive ligneos ſive ſtanneos transmiſſa.*** lib.3.cont.Creſc. c.8. *Nihil refert ad efficaciam ſementis & plantationis, an lotis manibus, an ſordidis id fiat, modò bonũ ſit ſemen & terra fertilis, nec deſit calor Solis & pluvia de cœlo.* lib.3.de Bapt.cap.10. *Lumen Solis vel etiam lampadum non inquinatur, etiamſi per lutum tranſeat & loca cœnoſa.* In Epiſt. ad Hieronym. *Per aristas portantur grana repurganda in area Domini & quamvis palea ſint inutiles, attamen proſunt tritico: ita vitia Miniſtrorum non ſic obſunt Chriſti fidelibus, ut Sacramenta per illos adminiſtrata ſiant inefficacia.* 3. Indignitas miniſtri non derogat efficaciæ verbi. Ergo nec derogat efficaciæ Sacramẽti. Matth.23.v.3. jubet Chriſtus, *audite Scribas & Phariſæos in Cathedra Moſis ſedentes*, quos tamen graviſſimorum peccatorum ibidem peragit reos. Phil.1.v.17. *Quidam ex contentione Chriſtum annunciant non ſincerè.* v.18. *Quid autem, dum omni modo ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus annuncietur, & in hoc gaudeo.* Vide Auguſtin. lib.4.de Baptiſmo cap.13. Quemadmodum igitur Deus efficax eſt per prædicationem illorum, qui ipſimet non ſunt verè pii & converſi, ſiquidem verbum eſt & manet *potentia Dei ad ſalutem omni credenti* Rom.1.v.16. à quocunque prædicetur: ita quoque per improbitatem miniſtri nihil decedit veritati vel integritati Sacramenti. 4. Si indignitas miniſtri derogaret integritati & efficaciæ Sacramenti, incredulitas hominum Dei fidem irritam faceret: Conſequens refragatur manifeſto Apoſtoli effato Rom.3. verſ.3. Ergo & antecedens. Connexio probatur, quia miniſter improbus verâ & ſalvificâ fide deſtitutus eſt, proinde ſi improbitas miniſtri tolleret efficaciam Sacramenti, utique etiam aboleret fidem promittentis Dei. 5. Si integritas & efficacia Sacramentorum penderet à dignitate miniſtri, fides noſtra fieret omninò irrita. Connexio probatur, quia nemini noſtrûm conſtat, an miniſter ſit graviorib. delictis occultis obnoxius. Auguſt. Epiſt.166.circa medium: *Si in eis, qui primò initiati ſunt, idcirco religio Baptiſmatis judicatur infirma, quod ij, à quib. accipitur, peccatores putentur, toties renovari neceſſum erit traditum Sacramentum, quoties indignus fuerit inventus collati Baptiſmatis adminiſtrator & fides noſtra non ex noſtræ voluntatis arbitrio neq; ex divini muneris gratia, ſed ex meritis Sacerdotum & Clericorum qualitate pendebit. Faciant mille Concilia Epiſcopi veſtri, huic uniſententia reſpondeant, & ad quod volueritis, conſentimus vobis. Semper eſt Dei illa gratia & Dei Sacramentum, hominis autem ſolum miniſterium, qui ſi bonus eſt, adhæret Deo & operatur cum Deo; Si autem malus eſt, operatus per illum Deus viſibilem Sacramenti formam, ipſe autem donat inviſibilem gratiam.* 6. Auguſt. libr.1.contra Creſc.cap.31.docet, quòd Judæi non iterum circumciderint eos, qui à Samaritanis hæreticis erant circumciſi. tractat. 5. in Joh. monet, non fuiſſe rebaptizatos eos, qui à Juda proditore erant baptizati. Alibi monet, Chriſtum ipſum ſuſcepiſſe circumciſionem à Judæis. ** Bileamus pro maledictione benedictionem pronunciat. Judas licet Diabolus à Chriſto appellatus munere Apoſtolico fungitur & Sacramenta efficaciter adminiſtrat. Caiaphas de morte Chriſti toti humano generi ſalutari vaticinatur, inſtinctu Spiritus ſancti linguam eorum ſibi commodato datam liberrima voluntate ſic gubernantis. ** Argumenta Donatiſtarum & Anabaptiſtarum ex his, quæ dicta ſunt, facili negotio refelluntur, præcipuum eſt illud, quòd miniſter improbus non habeat Spiritum ſanctum ac proinde non poſſit beneficia Spiritus alteri conferre; ſed, uti patet ex præcedentibus, diſtinguendum inter agens principale & inſtrumentale. Agens principale non poteſt conferre, quo ipſummet deſtituitur, ſed per agens inſtrumentale conferri poteſt, quod ipſi nõ ineſt. Thom.p.3.q.64. art. 5. *Inſtrumentum agit non ſecundùm propriam formam, ſed ſecundùm virtutem ejus, a quo movetur.* Vide libros ſeptem Auguſtini ſcriptos contra Donatiſtas.

Intentio miniſtrianon requiritur ad integritatem Sacramenti.

31. Idipſum etiam de intentione miniſtri dicimus, eam ſcilicet ad integritatem & fructum Sacramenti itidem non requiri abſolutâ quadam neceſſitate. Diſtinguendum enim inter illa quæ requiruntur ad eſſentiam & integritatem Sacramenti, & inter illa, quæ ad perſonam miniſtri requiruntur, ut bonus ſit & fidelis. Pietas & intentio miniſtri non requiruntur ad integritatem Sacramenti, quæ ex Dei inſtituentis veritate & potentia in ſolidum dependet, ſed duntaxat ad perſonam miniſtri. Non negamus, quinimò monemus & hortamur, ut miniſter animo præſente, attento & devoto ſit in Sacramentorum adminiſtratione, ſed ſi vel ex negligentia, vel ex malitia non ſit intentus, integritati Sacramentorum nihil decedere judicamus, modò inſtitutionem CHRISTI & ſubſtantialia requiſita Sacramenti obſervet. *Aliud enim in adminiſtratione Sacramentorum neceſſarium eſt neceſſitate præcepti, aliud verò neceſſitate Sacramenti*, ut loquitur Bellarminus de Sacrament. capite 21. Fundamenta noſtræ ſententiæ hæc ſunt: Quod de genere verum eſt, idem etiam de ſpecie affirmari poteſt. Atqui de genere, videlicet de indignitate & improbitate miniſtri verum eſt, quòd non labefactet integritatem & fructum Sacramenti: Ergo idem de ſpecie, ſcilicet de illa (ut ſic loquar) non intentione miniſtri, quæ eſt ſpecies vel nævi vel malitiæ in miniſtro, aſſumari poteſt. 2. Quicquid ad eſſentiam Sacramentorum pertinet, ad aliquod genus cauſæ pertinet. Sed intentio miniſtri ad nullum genus cauſarum, ex quibus Sacramentum perficitur, reduci poteſt. Non eſſe materiam, nec formam, nec finem per ſe liquet, neque etiam eſt efficiens, niſi quis aſſerere velit, Sacramenta nõ à ſolo Deo, ſed quadantenus ab homine pendere & miniſtrum plus ad Sacramentum quàm externum miniſterium afferre. 3. Moſes nec de ſubſtantia, nec de fructu circumciſionis dubitat, quam Zippora adminiſtraverat, ac Deus ipſo facto oſtendit, eam eſſe ratam. Exod.4. verſ.25. jam verò Zippora in iracundia circumciſionem adminiſtraverat, vix igitur debitam intentionem habuit. 4. Si miniſtri intentio ad Sacramenti integritatem neceſſariò requiritur, conſequens fuerit, incredulitate hominum veritatem ac fidem Dei reddi irritam, ſiquidem ubi non adeſt illa intentio, Dei veritas & fides in Sacramentis aboleẽbitur. Sed conſequens eſt abſurdum Rom.3. verſ.3.

Argumẽta partis negantis.

v.3. Ergò & antecedens. 5. Si intentio formæ Baptiſmi contraria non tollit integritatem & efficaciam Sacramenti, multò minus defectus intentionis eam labefactat. Sed verum prius, Ergò etiam poſterius. Aſſumptum probatur. Si enim Eccleſia retineat ordinationem Chriſti, etiamſi miniſter privatim & occultè hæreſin Arianam foveat, verus tamen ab eo adminiſtratur Baptiſmus, modò ſubſtantialia obſervet; cùm Sacramenta non miniſtri, ſed Eccleſiæ preces ſuas ſemper adjungentis & depoſitum ſponſi ſui inſtar ſedulæ matrisfamiliàs diligenter aſſervantis bona ſint & doctrinæ publicè in Eccleſia ſonantis, non occultè in corde miniſtri latentis ſint teſtimonia. Auguſt. lib. 3. contra Donatiſtas cap. 15. *Si Evangelicis verbis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Marcion Baptiſmum conſecrabat, integrum erat Sacramentum, quamvis ejus fides ſub ejusdem verbis aliud opinantis, quàm Catholica veritas docet, non eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata.* 6. Si efficacia Sacramentorum pendet ab intentione miniſtri, ſequetur, majorem eſſe efficaciam ab intentione majore; quoties enim vis agendi in cauſa augetur, effectus etiam major exiſtit. Sic ergò ſacra cœna vel majoris vel minoris fructus foret pro ratione miniſtri vel magis vel minus intenti. 7. Si eſſentia Sacramentorum penderet ab intentione miniſtri adminiſtrantis, penderet etiam ab intentione ſuſcipientis, quia eſſentia Sacramentorum conſiſtit in actione, actio illa complectitur non ſolùm δίωσιν, ſed etiam λῆψιν. Non abnuit Thomas. Sic enim diſputat p. 3. q. 68. art. 7. *etiam ex parte baptizati adulti requiritur intentio, ſive voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum.* Sic Richard. 4. ſentent. diſt. 6. artic. 2. quæſt. 3. ſtatuit requiri in adultis intentionem ſuſcipiendi Baptiſmum vel in actu vel in habitu. At ſi pari modo requiritur intentio in ſuſcipiente ut in adminiſtrante, conſequens eſt, infantes non eſſe baptizandos, cùm non afferant intentionem, quod enim aſſeritur in adultis requiri intentionem, ad Sacramenti integritatem, non autem in infantibus, id gratis dicitur. Hæc argumenta Bellarminus non attingit, format autem alia quædam pro noſtræ ſententiæ confirmatione, eademque ſolvere conatur, videamus quid afferat. Sit ergò argumentum.

32. 8. Si Sacramentum pendet ab intentione miniſtri, etiam prædicatio verbi pendebit ab intentione miniſtri, quia Sacramentum eſt verbum viſibile. Poſterius eſt falſum, quia Evangelium eſt efficax quacunque intentione annuncietur, ut demonſtratum fuit in præcedentibus. Excipit Bellarminus. 1. de Sacrament. cap. 28. 1. *Argumentum hoc ſolùm probare apud eos, qui cum Luthero ſtatuunt, Sacramenta eſſe tantùm inſtituta ad excitandam fidem & ſolam fidem juſtificare; at apud Catholicos (Romanenſes) nihil concludere.* Reſpond. nequaquam dicimus. Sacramenta eſſe tantùm inſtituta ad fidem excitandam per quandam ſignificationem, ſed ſtatuimus Sacramenta eſſe efficacia media regenerationis, renovationis & ſalutis etiam in illis, in quibus verba Sacramentalia per modum ſignificandi nullum habent uſum, ut patet exemplo infantum baptizatorum, qui verè per Baptiſmum regenerantur, etiamſi verba Baptiſmi non intelligant. 2. *Etiamſi concedatur, verbum quacunque intentione prolatum poſſe excitare fidem, non tamen ſequitur verbum quacunque intentione prolatum habere effectum Sacramentalem, ratio eſt, quia ad excitandam fidem non requiritur ulla efficientia, ſed ſufficit ſignificatio.* Reſpond. hoc eſt, τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν aſſerere ſcil. quòd Deus per verbum ſacramentale non ſit efficax niſi accedat intentio miniſtri. Si enim Deus per verbum ἀληθὲς efficax eſt ad fidem excitandam in adultis, etiamſi non accedat intentio miniſtri, utique etiam efficax eſt ad fidem excitandam in infantibus per verbum ὁρατὸν ſive Sacramentum Baptiſmi, etiamſi itidem non accedat miniſtri intentio. Cæterum de illa hypotheſi, quâ nititur Bellarmini reſponſio, quòd Sacramenta proſint ex opere operato, poſtea deſpicietur. 3. *Aliud eſt intendere non concionari, aliud intendere concionari, ſed ob malum finem. Paulus de hoc poſteriore loquitur Philip. 1. & hoc modo concedimus Baptiſmum eſſe verum & efficacem cùm miniſter intendit verè baptizare, licet ob malum finem.* Reſpond. intentio concionandi vel non concionandi tantundem derogat efficaciæ verbi, quantum intentio concionandi ob malum finem. Evangelium eſt & manet potentia Dei ad ſalutem, ſi vel maximè miniſter non intendat concionari. Si obvertas, intentionem concionandi ex ipſo actu manifeſtam eſſe, idem de Baptiſmi actione dico. 4. *Non eſt eadem ratio verbi concionalis & ſacramentalis, nam verba concionum ſunt verba ſpeculativa, quæ non pendent ab intentione, ſed verba ſacramentalia, quæ ab intentione pendent, ſunt practica.* Reſpond. hac de re poſtea diſſeremus. 5. *inferri poſſet ex eodem principio, ſola verba ſufficere ſine aqua.* Reſpond. minimè verò, ſed aqua eſt eſſentialis pars Baptiſmi diſertis Dominicæ inſtitutionis verbis expreſſa, abſque aqua igitur non poteſt adminiſtrari Baptiſmus, alia verò ratio eſt intentionis in Miniſtro. Quod de Baptiſmo ebrii Bellarminus addit, ad illud reſpondemus c. dedit Baptiſmum 1. quæſt. 1. *ratum haberi Baptiſmum quem ebrius, homicida, adulter contulit*, quamvis legendum videatur ebrioſus, ut patet ex tractat. 5. Auguſtin. in Johannem. Quod de Pica addit, ridiculum eſt, cùm illa nequeat aquam in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti effundere, quærimus hîc de Baptiſmo in uſu Eccleſiaſtico inſtituto, non de jocularibus & nimicis actionibus.

33. 9. *Si intentio miniſtri requiritur ad integritatem Baptiſmi conſequens fuerit evertì certitudinem fidei & conſolationis, quam ex Baptiſmo habemus, perpetuò enim dubitandum fuerit, an ſim verè baptizatus: conſequens eſt abſurdum. Ergò & antecedens.* Excipit Bellarminus 1. *Certitudinem infallibilem de juſtificatione non convenire ſtatui hujus vitæ, ſed humanam & moralem*, quâ de re ſuo locò dictum fuit. Negari certè nequit, & ſuo loco comprobatum dabitur, Sacramenta hoc fine inſtituta eſſe, ut promiſſionem gratiæ credentibus obſignarent, unde circumciſio dicitur σφραγὶς τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως Roman. 4. v. 11. Jam verò non ſolùm infallibilis & abſoluta, ſed in genere omnis certitudo receptionis in fœdus gratiæ tollitur, ſi ab intentione miniſtri interiori integritas Baptiſmi pende-

pendere ſtatuitur, atque hac ratione finis inſtitutionis Sacramentorum plânè tollitur. Quòd autem Bellarminus dicit, *habere intentionem eſſe facilimum, ideoque nullam eſſe cauſam dubitandi, an miniſter habuerit intentionem, niſi exteriori aliquo ſigno id prodat*, id quàm firmum ſit, cuivis facilè apparet. Quamdiu enim dubitare cogor, an miniſter intentionem debitam habuerit, nondum poſſum eſſe certus de veritate & efficacia Baptiſmi. Cumque conſecratum panem Euchariſticum Bellarminus adorare jubeat, an non idololatria facilè committi poteſt, ſi per defectum intentionis panis nondum fuit transmutatus in corpus Chriſti? Moralem & humanam illam certitudinem, quam Bellarminus ita vocat, ſolo nomine eſſe certitudinem, reipsâ verò nudam conjecturam & fallacem opinionem oſtendimus in tractat. de Juſtificatione. 2. *Cum adoleverimus, non poſſumus recordari, nec ſcire, an habuerimus Baptiſmum, niſi credere velimus parentibus: itaque parentibus credimus, qui tamen decipere poſſunt & in eo acquieſcimus, quanto magis poterit acquieſcere in Baptiſmo is, qui videt ſe baptizari & intelligit verba, nec habet ullam conjecturam contrariæ intentionis miniſtri.* Reſp. eſt diſpar ratio actionis internæ & intentionis internæ. De actione externa certi eſſe poſſumus ex teſtimonio baptizantis, parentum, patrinorum, aſſtantiũ &c. *in ore duorum vel trium teſtium conſiſtit omne verum.* Num. 35. v. 30. Deuter. 19. v. 15. Matth. 18. v. 16. Hebr. 10. v. 28. ſed interiorem miniſtri intentionem nemo novit 1. Cor. 2, 11. *Quis hominum ſcit, quæ ſunt hominis, niſi Spiritus hominis, qui in ipſo eſt?*

34. 10. Si ad integritatem & efficaciam Sacramenti requiritur intentio miniſtri, ſalus hominum pendebit ab arbitrio miniſtri impii: conſequens eſt abſurdum. Ergò & antecedens. Chryſoſtomus homil. 85. in Johan. *Deus omnia facit, Sacerdos linguam & manus præbet, neque enim juſtum eſt propter alterius malitiam ad ſalutem noſtram accedentes offendi.* Excipit Bellarminus, *rationem hanc concludere de probitate, non de intentione miniſtri.* Reſpond. atqui utrobique eſt par ratio; ſubtractio intentionis voluntaria eſt ſpecies improbitatis in miniſtro; ſubtractio intentionis involuntaria eſt ſpecies nævi ac negligentiæ culpabilis. Quomodo ergò probat Bellarminus rationis diſparitatem? 1. *Si Sacramenta penderent à probitate, ſæpiſſimè noceret unius malitia alteri, quia plurimi ſunt mali, & non poſſent Sacramenta eſſe rata, quæ ab infidelibus vel hæreticis, vel publicis peccatoribus aliquâ urgente neceſſitate traduntur. At ſi pendeant ab intentione, rariſſimè nocebit malitia miniſtri ſuſcipientibus: nam intentionem omnes habere poſſunt, nec eſt ratio cur nolint.* Reſpond. magis & minus non variant ſpeciem. Abſolutè injuſtum eſſe Chryſoſtomus pronunciat & evidens ratio probat, malitiam miniſtri verè pœnitenti & credenti nocere, ergò nec ſæpè nec rarò malitia miniſtri nocet ſuſcipienti. Quinimò miniſtros flagitioſos Eccleſia non tolerat, ſed negligentes vel non intendentes in adminiſtratione Sacramentorum tolerare cogitur, ergò ſi non intentio vel perverſa intentio miniſtri tolleret integritatem Sacramenti, ſæpiùs aliena malitia noceret ſuſcipienti Sacramentum, quam ſi improbitas vitæ in miniſtro integritatem Sacramenti tolleret. Si excommunicationis fulmen vibretur in eum, qui innocens eſt, vel ſi abſolutio ex livore atque odio denegetur ei, qui veram pœnitentiam agit, nemo dicere audebit, eum coram Deo excommunicatum eſſe; pari ratione ſi miniſter improbus ſubtrahat intentionem baptizandi, non eſt dicendum Baptiſmum reddi irritum; aſſertionis fundamentum utrobique idem, ſcilicet malitiam miniſtri non nocere ad ſalutem accedenti. 2. *Juſtum eſt, ut non pendeant Sacramenta ab ea qualitate miniſtri, quæ non eſt neceſſaria ipſi miniſterio, qualis eſt probitas: at non erat æquè juſtum, ut non pendeant à qualitate, ſine qua miniſter non eſt miniſter, qualis eſt intentio.* Reſpond. etiam ſine illa intentione miniſter eſt & manet miniſter ſive diſpenſator Sacramenti, obſervat enim omnia ſubſtantialia Sacramenti. Applicamus huc ſimile, quod in præced. cap. 26. Bellarminus uſurpat. *Hæretici* (inquit) *non habent remiſſionem peccatorum formaliter, tamen habent miniſterialiter, quomodo famulus qui ſæpè non habet unum obulum, tamen defert multos aureos à Domino ſuo ad alium aliquem.* Inde ſic colligimus. Quemadmodum famulus ille eſt & manet miniſter aureos diſtribuens, licet non habeat intentionem dandi, vel ex odio intentionem ſubtrahat: ita quoque baptizans manet miniſter verum & integrum Sacramentum adminiſtrans, licet intentionem non habeat vel ſubtrahat. 3. *Fieri poteſt etiam ex Adverſariorum hypotheſi, ut malitia miniſtri noceat ſuſcipienti, ut ſi quis nolit dicere verba aut infundere aquam eo tempore, quo non inveniatur alius qui poſſit aut velit hoc facere.* Reſpond. in tali caſu itidem malitia alterius non nocet Sacramentum ſuſcipere expetenti, ſiquidem non eſt abſoluta quædam Sacramentorum, ne ipſius quidem Baptiſmi, neceſſitas ad ſalutem, ut patet exemplo Martyrum & Catechumenorum ante Baptiſmum abreptorum, quâ de re ſuo loco. 4. *Non debet videri durum, quod Deus permittit, ne deſtruat naturam hominis* (ut ſalus hominum ſit in arbitrio impii miniſtri) *alioqui etiam videretur durum, quod Deus reliquerit in arbitrio Tyranni vitas multorum innocentium.* Reſpond. non eſt immediata oppoſitio inter deſtructionem Naturæ hominis, & inter promiſſionem, ut ſalus hominum ſit in arbitrio impii miniſtri, datur enim tertium, ut Deus ipſe conferat Sacramentum & Sacramenti gratiam, qui ad externa media non eſt alligatus. Magna verò diverſitas eſt inter Tyrannum, qui vitam naturalem innocentibus eripit, & inter improbum miniſtrum, qui ex hypotheſi Bellarmini ſalutem baptizando eripit. Deus nihil mali permittit, quin majus inde bonum elicere poſſit, permittit ergo innocentes ex hac vita per Tyrannos abripi, ut probetur ipſorum fides, patientia, conſtantia &c. ut futuris malis præripiantur, ut merces ipſorum copioſa ſit in cœlo &c. quæ omnia non habent locum in propoſito argumento. Atque ita quidem argumento noſtro (quod & Ambroſius Catharinus urget) ſatis crudeliter Bellarminus reſpondet. Sed Alexand. Alenſis modeſtior eſt, dicit enim ſi miniſter ſubtraheret intentionem ſuam interiorem, non eſſet quidem verum Sacramentum, ſalvaretur tamen adultus Baptiſmo flaminis, hoc eſt, ſuâ patientia & caritate ſine Baptiſmo. Sed quid ſi in Baptiſmo parvuli

parvuli minister subtraheret intentionem, atque ita parvulus non verè baptizatus ante usum rationis decederet, an malitia ministri noceret ipsius saluti? Respondent Alexander & Thomas *in illo casu piè supponi posse, sine præjudicio tamen, quod summus Sacerdos suppleat, quod deficit Sacramento.* Et addit Biel: *hoc est bene notandum, quia est valdè consolatorium.* Sed quare non retinent (ait D. Chemnitius in Exam. Concil. Trident. p. 2. cap. de Intent.) vera fundamenta consolationis, ut scilicet veritas Sacramentorum æstimetur non ex ministri incerta intentione, sed ex veritate & certitudine divinæ institutionis. Addunt tamen *si summus Sacerdos non suppleat illud, non posse accusari divinam justitiam, etsi parvulo Baptizato sine ministri intentione non remittat peccata.*

Dicta Patrum de intentione ministri.

35. Quemadmodum autem Scriptura, ita quoque purior antiquitas ignorat illam disputationem, quòd ad integritatem Sacramenti necessaria sit talis intentio ministri, quæ respiciat non solùm ipsum actum conferendi Sacramenta, juxta formam institutionis, sed quæ respiciat etiam finem Sacramenti, ut scilicet minister intentione sua illud fieri velit propter quod Sacramentum institutum est; hoc dogma non solùm scripturis, sed & puriori antiquitati ignotum est, quippe cujus perpetua axiomata hæc sunt, *Sacramentorum veritate non nisi moribus, fide & qualitate ministri, sed Dei institutione; qualiscunque sit minister exterior, Deum tamen esse interiorem operatorem; non nocere ministrum malum, ubi bonus est Dominus. Sacramenta confici non fide utentis, vel administrantis, sed verbis autoris.* Sozom. lib. 2. cap. 16. Ruffin. lib. 1. cap. 14. Nicephor. lib. 8. cap. 40. referunt ab Athanasio puero pueros quosdam Catechumenos in ludo baptizatos, atque hunc Baptismum ab Alexandro Alexandriæ Episcopo ratum fuisse indicatum Bellarminus monet; *Athanasium habuisse intentionem verè Sacramenta conferendi, sed ob finem recreandi animum, quia ludus cum sit extrinsecus actioni Sacramentali, Sacramenti veritatem non impediat:* id verò non negamus, interim tamen ex hac historia apparet, Alexandrum haudquaquam solicitè inquisivisse, quâ intentione Athanasius Baptismum administrârit, sed cùm intelligeret formam institutionis fuisse observatam, judicavit absque ulteriori inquisitione Baptismum esse ratum, sic enim Ruffinus loc. dict. *Ille* (Alexander) *diligenter inquirens ab his, qui baptizati dicebantur, quid interrogati fuerint, quidve responderint, simul & ab eo qui interrogaverat, ubi videt secundùm religionis nostræ ritum cuncta constare; conlocutus cum Concilio Clericorum statuisse traditur, illis quibus integra interrogationibus & responsionibus aqua fuerat infusa, iterari Baptismum non debere.* Cæterum quod ad nostram sententiam attinet, jocularem & ludicrum Baptismum nequaquam pro legitimo habemus, is enim Baptismus probandus, qui cum institutione Christi congruit; jam verò certum est, à Christo nequaquam ludicram, jocularem & ridiculam, sed religiosam & sanctam Baptismi administrationem in Ecclesia institutam esse. Augustinus libr. 7. de Baptismo contra Donatist. cap. 53. movet has quæstiones: 1. *Si quis fallaciter, hoc est, animo simulato in Ecclesia accipiat Baptismum.* 2. *Si quis in minorum fide accipiat.* 3. *Si quis ab eo, qui non est baptizatus, accipiat Baptismum.* 4. *Si tradens Baptismum in Ecclesia fallaciter agat.* Et de his quæstionibus Augustinus primùm in utramque partem disputat, ita enim inquit: *An quantum ad ipsos quidem homines attinet, plurimùm distat inter eum, qui fide Baptismum accipit à mimo & qui animo simulato in Ecclesia Baptismum accipit, ad ipsius autem Sacramenti integritatem nihil interest. Si enim nihil adest interest ad integritatem Sacramenti in ipsâ Catholica, utrum id aliquid fallaciter an veraciter agant, cum hoc idem utrique agant, quomodo extra Ecclesiam interfit non video, quoniam ille, qui accipit, non simulatione palliatus, sed religione mutatus est. An plus valent ad confirmandum Sacramentum illi veraces, inter quos agitur, quàm ad frustrandum illi fallaces, à quibus agitur & in quibus agitur, & tamen si postea prodatur, nemo repetit. Sed nobis tutum est in ea non progredi aliquâ temeritate sententia, quæ nulla in Catholico regionali concilio capta, nullo plenario concilio terminata sunt, &c.* postea subjungit. *Veruntamen si quis fortè in eo. Ne Concilio constitutum, ubi talium rerum quæstio versaretur, non præcedentibus talibus, quorum sententiam sequi mallem, urgeret ut dicerem, quid ipse sentirem: Si eo modo affectus essem, quo eram, cum ista dictarem, nequaquam dubitarem, habere eos Baptismum, qui ubicunque & à quibuscunque illud verbis Evangelicis consecratum sine sua simulatione & aliqua cum fide accepissent, &c. Item præteritis majorum statutis non dubito etiam illos habere Baptismum, qui quamvis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiant, vel ubi putatur Ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur, de quibus dictum est, ex nobis exierunt. Ubi autem neque societas nulla esset ita credentium, neque ille, qui accipiet, ita crederet, sed totum ludicrè & mimicè & joculariter ageretur, utrum approbandus esset Baptismus, qui sic daretur, divinum judicium pro alicujus revelationis oraculo oratione implorandum esse censerem, ita sanè ut postmodùm dicturos sententias, si quid jam exploratum & cognitum afferens, humiliter expectarem.* Hæc Augustin. pro solita sua modestia. Bellarminus regerit locum Augustini contra nos esse. 1. *Cùm Augustinus dicat, se eâ de re dubitasse, quia in nullo concilio res definita, nunc autem rem in Concil. Florentino & Tridentino decisam esse.* Respond. Augustinus pro solita sua modestia definitionem ad Concilium rejicit, interim sententiam suam non dissimulat, quinimò adeò ex institutionis veritate & certitudine non ex hominum sive dantium sive accipientium quacunque vel qualitate vel intentione vult metiendam esse veritatem & integritatem Baptismi, ut ne quidem de mimica seu joculari actione pronunciare ausit. Quod Conciliis non tribuerit Augustin. authenticam & Scripturis sacris parem autoritatem, patet ex libr. 3. contra Maxim. cap. 14. ubi non urget decretum Concilii Nicæni, sed *Scripturarum auctoritates*, ex quibus Nicæna Synodus decretum suum deduxit. libr. 2. de Baptismo cap. 3. *Concilia plenaria priora, etiam regionalia à posterioribus emendari scribit.* Athanat. lib. de Synod. Arimin. & Seleuc. p. 673. *divinam Scripturam omnibus Synodis potentiorem esse* asserit. De Trident. Concilio extat accuratum scriptum protestantium, quo exponunt causas recusati illius Concilii. 2. Cum *Augustinus dicat, petendam esse revelationem de Baptismo jocularitèr administrato, testatur non esse certum*

certum ex Scripturis, an Sacramenta requirant intentionem ministri. Resp. non quærimus h.l. de Baptismo mimico & joculari, sed de Baptismo in usu Ecclesiastico administrato juxta Christi institutionem, ubi propter defectum intentionis, Sacramenti integritatem non labefactari Augustin. manifestè asserit. Quæ de Baptismo sub conditione repetendo Bellarmin. addit, suum alibi habent locum. Idem August. lib. 1. contra Literas Petiliani c. 3. Si *conscientia dantis Baptismum attenditur, fit salus illa spiritualis incerta.* cap. 4. *Cùm fieri possit, ita esse conscientiam dantis, ut sceleroſa atq; maculoſa sit & hoc ignoret accepturus, consequenter fit, ut spes quoque baptizati vana & inanis existat* cap. 7. Donatistico huic errori de attendenda cõscientia dantis opponit hanc regulam: *Sæpè mihi ignota est humana conscientia, sed certus sum de Christi misericordia.* (idem de intentione ministri dicendum est.) Chrysost. hom. 85. in Joh. *Deus omnia facit, Sacerdos linguam & manus præbet, neq; enim justum est propter alterius malitiam ad salutem nostram accedentes offendi.* Bellarm. regerit, *probitatem, non intentionem ministri excludi*: At Chrysost. in genere loquitur & duo argumenta profert, quæ non solùm probitatis, sed etiam intentionis necessitatem excludunt. 1. Deus est unus Sacramentorum Dominus & in iis omnia efficit: nihil igitur efficiunt Sacerdotes, sed tantùm linguam præbent. Sacramenta non sunt hominis, qui ea dispensat, sed Dei in cujus nomine dispensantur. 2. Si Sacramenta ulla ratione penderent à ministro, tùm ipsius malitia esset aliis damno. Hęc fundamenta moverunt Ambrosium Catharinum Archiepiscopum Minoriensem unum ex patribus Conc. Trident. ut scriptum peculiare ederet de intentione ministri; in eo distinguit duplicem intentionem, *unam faciendi simpliciter actum externum, quem facit Ecclesia, alteram faciendi actum externum non simpliciter sed ut Sacramentalem, sive animo celebrandi mysterium quod Christus instituit & Ecclesia celebrat.* Priorem intentionem ait requiri: Posteriorem negat. *Hæc opinio* (ait Bellarm.) *non video quid differat à sententia Chemnitii & illorum hæreticorum, nisi quod Catharinus subjecit se Apostolicæ sedi & Concilio, illi autem utrumque rident.*

Origo quæstionis de intentione ministri.

36. Quæstio de necessitate intentionis mota primùm est à Scholasticis, de quibus non solùm nostri, sed etiam Abbas Trithemius, Wesselus, Nicol. de Clemangis, Rossensis, Staphylus, Catharinus, Erasmus, Ludovicus & alii conquerantur, quod Philosophicis Disputationibus vel potiùs dubitationibus doctrinæ cœlestis sinceritatem corruperint. Lomb. 4. sent. dist. 6. lit. E. indicat, suo tempore quæstionem de ludicra sive joculari baptizatione, ut cùm quis in balneum vel flumen mergitur in nomine Trinitatis, fuisse disputatum ac sapientibus visum, quod non sit Baptismus, quia non intentione baptizandi illud geratur, & addit; *Nam in hoc & aliis Sacramentis sicut forma est servanda, ita & intentio illud celebrandi est habenda*: intelligit autem Lombardus intentionem de ipso actu baptizandi, non de fine & effectu Baptismi, mox enim subjungit illam Augustini sententiam. *Illud te non moveat, quòd quidam non eâ fide parvulos ad Baptismum ferunt, ut per Spiritum ad vitam regenerentur æternam, sed eos putant hoc remedio temporalem accipere sanitatem, non enim propterea illi non regenerantur, quia nec ab illis hac intentione inferuntur.* Hæc Lombardi sententia (scribit D. Chemnit.) de intentione celebrandi actionem Baptismi nihil aliud vult, quàm institutionem servandam esse, ut sit verum Sacramentum. Non n. hoc vult institutio Baptismi, ut fiat vulgaris aliqua lotio, vel quæ ex professo nihil aliud sit, quàm vel ridiculus lusus vel mimica subsannatio, vel profanatio institutionis cum recitatione verborum Cœnæ, sed requirit, ut peculiaris instituatur actio, & quidem illa actio, quam Christus instituit. Et hoc sufficit ad servandam institutionem. Quid v. in corde de illa actione sentiat is, qui Baptismum administrat, hoc ad veritatem sive integritatem Baptismi nihil interest, neq; hoc voluit Lombard. Postea addit Chemnit. illam sententiam etiam post Lombardi tempora mansisse, cùm Innocent. statuat, ad veritatem seu integritatem Baptismi non necessariò requiri, quid minister sciat, sentiat, vel credat de Baptismi vel substãtia vel effectu, modò baptizet juxta institutionem, Bellarm. exclamat, *Chemnitium more solito malâ fide allegare Innocentij verba.* Videamus ergò verba Innocentii c. Si quis. extr. de Bapt. prout allegantur ab Angelo in summa verb. Baptismus. sect. 5. membr. 7. *Non est necesse quoad effectum Baptismi, quod sciat baptizans, quid sit Baptismus; scil. quòd infundat gratiam, vel quòd sit Sacramentum, nec etiã oportet, quod credat hoc ipsũ, imò si contrarium credit & reputat truſam & deceptionem, Baptismus tamen habet effectum suum, non requiritur, quòd baptizans sciat quid sit Ecclesia, nec quod gerat in mente facere quod facit Ecclesia, imò si contrarium gereret in mente, i.e. non facere quod facit Ecclesia, sed tamen facit, quia formam servat, nihilominùs baptizatur, dummodo baptizare intendat &c.* Postea addit Angelus: Landulphus tamen in 4. sent. dist. 5. q. 2. dicit, *quòd si non intendit facere quod facit Ecclesia, quod non sit Baptismus. Sed opinio Innocentij mihi magis placet, quamvis ista sit magis tuta &c.* Ex his apparet, Innocentiũ non requirere ad integritatem Baptismi, ut minister sciat, quid sit Baptismus, aut intendat facere quod facit Ecclesia, quæ verba non de solo effecto actionis, (ut vult Bellarm.) sed etiam de ipsa substantia Baptismi accipienda sunt, distinctè enim negat Innocentius, requiri ut Baptizans sciat, quòd Baptismus infundat gratiam, vel quod sit Sacramentum. At, inquis, Innocentius tamen requirit, ut baptizans intendat baptizare. Resp. per illam intentionem intelligit observationem formæ à Christo institutæ, neve sit vulgaris lotio vel actio ludicra & mimica, sed Ecclesiastica. Sic Aureol. 4. sent. dist. 5. q. 1. In definitione ministri Baptismi dicit, *quod sit viator quilibet unus personaliter distinctus potens contingere & verba proferre intendens in habitu facere, quod facit Ecclesia, vel de quo præsumitur, quod intẽdat*, quæ verba postrema joculari & mimicæ actioni itidem sunt opposita. Sed quicquid sit de intentione Innocentii, videamus quomodo Scholastici occasione eorum, quæ Lombard. de intentione dixerat, ulteriùs fuerint in hac quæstione progressi. Disputant intentionem dupliciter in aliquid ferri, vel ut in objectum, vel ut in terminum aut finem: Primo modo dicunt, nihil aliud esse velle istum actum perficere; secundo modo velle fieri id, propter quod Baptismus institutus. Hanc intentionem dicunt esse duplicem; est n. vel specialis, quâ intenditur ut baptizatus fiat Filius regni, qui est

finis

finis remotus vel propinquus, qui est remissio peccati Originalis; aut quod fiat membrum Ecclesiæ militantis: vel generalis, ut fiat quod intendit Ecclesia, licet non cogitetur aut ignoretur vel etiam non credatur id conferri per Baptismum. Quælibet harum intentionum iterum constituitur triplex: Actualis, Virtualis, Habitualis. Actualis est, dum intendens habet actum elicitū respectu ejus, quod intendit: Virtualis, quando aliquis ex virtute intentionis actualis prævię procedit ad aliquos actus, non intendens actualiter ad illud, ad quod primò intendebat, ita quod ad tales actus non procederet, nisi præcessisset intentio prior actualis (Bellarm. sic definit. *Virtualis dicitur, cùm actualis intentio in præsenti non adest ob aliquam evagationem mentis, tamen paulò antea adfuit & in virtute illius fit operatio*) Habitualis dicitur inclinatio quædā seu promptitudo ex habitu infuso vel acquisito, qualis etiam in dormiente inesse potest. Hinc oriuntur Disputationes, quæ & qualis intentio requiratur. Statuunt tamen non sufficere habitualem, quia illa possit esse in habente contrariam intentionem: Nec tamen requiri actualem, quia Deus non obliget ad nimis difficile, sed sufficere & requiri virtualem. Thom. p.3.q.64.art.8.ad 2. *Quidam dicunt, quòd requiratur intentio mentalis, quæ si desit, non perficit Sacramentum, ac defectum istum in pueris supplere Christum, qui baptizat interim; in adultis supplere defectum istum fidem & devotionem.* Sed (inquit Thomas) *hoc satis posset dici, quantum ad ultimum effectum, qui est justificatio à peccatis, sed quantum ad effectum, qui est res & Sacramentum sc. quantum ad characterem, non videtur, quod per devotionem accedentis possit supplere, quia character nunquam imprimitur, nisi per Sacramentum; dicendum igitur & melius, quod ministri Sacramenti agunt in persona Ecclesiæ, cujus sunt ministri, in verbis autē, quæ proferuntur, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur.* Intelligit a. Thomas in his verbis Alex. Alensem qui in 4. sent. dist.6. q.13. art.4.memb.1. format objectionem, *si requiritur intentio in baptizante, non poterit baptizatus esse certus?* respondet autem, *cùm aliquis debet baptizari, adhibenda est diligentia, quod non committatur alicui suspecto de hæresi, dum autem non suspecto offertur, licet intentio baptizantis non innotescat certitudinaliter & vehementer, tamen innotescit vehementi præsumptione & hoc sātis baptizato adulto cum propria fide & intentione sufficit.* De parvulis dicit, *pie suppono & credo posse, quod summus Sacerdos suppleat, quod desit Sacramento, cùm ipsius virtus non sit alligata Sacramentis.* Ceterū cùm Thomas manifestè asserat, ministros agere in persona Ecclesiæ, ac in verbis, quæ proferuntur exteriùs, manifestari intentionem Ecclesiæ, quæ ad perfectionem Sacramenti sufficiat, nisi exteriùs contrarium exprimatur, inde apparet quod non requirat interiorem ministri intentionem ad Sacramenti integritatem, sed sufficere observationem institutionis & expressionem verborum, in qua continetur intentio Ecclesiæ. Urget hunc locum Thomæ Catharinus, cui Bellarm. respondet, *Thomam non loqui de perfectione Sacramenti simpliciter, sed de perfectione coram hominibus, quæ sufficiat ad humanam certitudinem, cùm alibi intentionem ministri ad Sacramenti perfectionem requirat.* Nos in medio relinquimus, an Catharino factum sit hoc responso, certè si minister agit nomine Ecclesiæ, utiq; intentio Ecclesiæ erit sufficiens ad perfectionem Sacramenti etiam in se. Quamvis igitur Thomas alibi requirat intentionem ministri, tamen quando illa non adest, intentionem Ecclesiæ vicem subire illius intentionis, quam minister debebat adhibere, videtur statuere: Quemadmodum nos dicimus in casu necessitatis, preces Ecclesię subvenire infanti non baptizato, cùm parentes impii preces pro fructu ventris negligunt: ita intentionem Ecclesiæ judicat Thomas infanti baptizato subvenire, si minister in Baptismo intentionem suam vel ex negligentia non afferat vel ex malitia subtrahat. Defectus causæ secundæ facilè suppleri possunt à prima, dicunt Philosophi. Biel.4.sent.dist.6.prop.3. statuit, *quòd ad veritatem Baptismi requiratur intentio ministri, non tantùm respectu actus ut objecti, sed etiā respectu ejus ut finis*, addit tamen *ad veritatem Sacramenti non requiri intentionem respectu Baptismatis effectus in specie, sed sufficere intendi, quod Ecclesia intendit in genere.* Angelus in summa disputat ex Hostiensi, si *quis solùm intenderet baptizare masculum & fœmellam interim baptizaret, quod non conferret verum Sacramentum.*

Sententiâ Trid Concilii de ministri intentione.

37. Conc. Trid. sess.7.can.11. has Scholastico-rum disputationes sub anathematis fulmine credendas proponit. *Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Chemnitius recitans hunc Canonem subjungit: dogma illud, quod ad veritatem Sacramenti necessaria sit talis intentio ministri, qui non tantùm respiciat ipsum actum conferendi Sacramenti juxta formam institutionis: sed quæ respiciat etiam finem Sacramenti, non habere in Scripturis fundamentum. Bellarm. exclamat *merum hoc esse mendacium, quod Concilium definierit intentionem finis esse necessariam, cùm non nominet finem Sacramenti.* Resp. Cur ergò non loquuntur clariùs Tridentini Patres? dicunt, *requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia*, id verò non solum de ipso actu, sed etiam fine Sacramenti intelligi posse, ne ipse quidem Bellarm. negabit: sic enim scribit in cap. seq.28.§.17. *Verba illa Innocentii: etsamsi gerat in mente non facere quod facit Ecclesia, duobus modis intelligi possunt, uno modo de eo, quod facit Ecclesia, quantum ad substantiam actionis; altero modo quantum ad effectum illius actionis. Posteriori modo intellexit Innocentius & est sensus: Etsamsi minister non gerat in mente facere quod facit Ecclesia, i.e. justificare hominem à peccatis, quia nimirum putat non habere talem virtutem illam Ceremoniam, tamen si intendat verè facere Ceremoniam, quam facit Ecclesia, satis est.* Vides ipsum Bellarm. fateri, quòd intentio faciendi quod facit Ecclesia, de intentione finis accipi possit & in verbis Innocentii etiam accipi debeat. Cur ergò Chemnitium flagellat, quòd eodem sensu verba Canonis accipi posse statuat? Adde quòd Chemn. neutram intentionem ministri ad integritatem Sacramenti necessariò & essentialiter requiri ostendat, modo observentur substantialia, nec sit mimica quædam subsannatio aut ridiculus lusus, sed actio sacra, solennis & Ecclesiastica institutioni Christi conformis.

Bellarmini de intentione sententia.

38. Videamus quomodo Bellarmin. Concilii mentem declaret. Primò dicit, *melius quidem esse habere, intentionem particularem, i.e. conferendi Sacra-*

Sacramentum Baptiſmi, Abſolutionis, conſecrandæ Euchariſtiam &c. interim ſufficere intentionem generalem faciendi quod facit Eccleſia: Secundò non opus eſſe intendere, quod facit Eccleſia Romana, ſed quod facit vera Eccleſia quæcunq; illa ſit, vel quod Chriſtus inſtituit, vel quod faciunt Chriſtiani: Tertiò non requiri neceſſariò actualem intentionem, nec ſufficere habitualem, ſed requiri & ſufficere virtualem, dandam tamen eſſe operam, ut habeatur actualis. Deſtitutus Scripturæ fundamentis & Patrum ſuffragiis format quasdam rationes, 1. *Sicut certa forma verborum requiritur neceſſariò, ut determinetur indifferentia materiæ: ita requiritur aliquid, quo determinetur indifferentia formæ. Nam illa verba, Ego te baptizo & ſimilia poſſunt variæ habere ſignificationes, baptizare enim eſt tingere aquis, tingit autem aquus qui lavat ſordes corporis, qui refrigerat, qui lavando medetur &c. At nihil fingi poteſt, quo determinetur hæc indifferentia formæ, niſi intentio miniſtri, qui illa verba profert & cujus eſt tota actio. Ergo.* Reſp. non audis hic Spiritus ſancti oracula, ſed rationis humanæ cogitata: jam verò ex principiis rationis nunquam extrui poterunt Articuli fidei ſub anathematis fulmine ad credendũ propoſiti, ubi deſtituimur manifeſtis & perſpicuis Scripturæ ſacræ teſtimoniis. 2. Argumentũ hoc eſt Thomæ & Richardi, qui illud ſic proponunt: Quando concurrunt plura ad unũ effectũ, oportet quòd aliquo modo uniãtur. Ad Sacramentũ Baptiſmi concurrunt Elementum, verba, miniſter & ſuſcipiens, quæ ſunt plura diſtincta. Ergò requiritur aliquid conjungens, quod non videtur aliud, niſi intentio miniſtri. Sed Scotus hanc rationem impugnat, & Bielin firmitatem ejus agnoſcit, quia *in ſigno ad placitum inſtituto* (inquit Scotus) *poſſunt multa concurrere ad rationem unius ſigni propter actum inſtituentis, licet nihil aliud ſit propter quod habeant unitatem.* 3. Thomas (quem Bellarm. hic ſequitur) in explicatione hujus argumenti ſic progreditur p. 3. q. 64. art. 8. *Quando aliquid ſe habet ad multa, oportet quod per aliquid determinetur ad unum, ſi illud effici debeat. Ablutio aqua, quæ fit in Baptiſmo poteſt ordinari & ad mundiciem corporalem & ad Sanctitatem Spiritualem & ad ludum, ideo oportet quòd determinetur ad unum, i e. ad Sacramentalem effectum per intentionem abluentis & hæc intentio exprimitur per verba, quæ in Sacramentis dicuntur, puta cùm dicit: Ego te baptizo in nomine Patris &c.* Ubi obſerva, ſi requiratur intentio quo ad Sacramentalem effectum, utiq; etiam requiretur intentio, non tantùm reſpectu actus, ſed etiam reſpectu finis, quod tamen ante negatum ibat Bellarm. 4. Significationem verbi baptizandi dicimus ſatis determinari verbis illis additis, in nomine Patris, Filii & Spiritus S. ſignificatur enim his verbis primò Baptiſmum non eſſe ordinationem humanam, ſed inſtitutionem divinam, Sanctum N. Teſt. Sacramentum à Deo ipſo, qui eſt unus in Eſſentia & trinus in Perſonis, inſtitutum. Deinde miniſtrũ Evangelii non ſuo nomine aut proprio auſu vel arbitrio, ſed nomine & loco Dei agere, cujus ſit miniſter, legatus & Oeconomus. Tertiò invocari ſuper hac Baptiſmi aqua nomen veri Dei, ut in hac actione ſit efficax, juxta promiſſionem ac inſtitutionem ſuam; 4. Aquam Baptiſmi nõ eſſe merè ac nudè aquam, ſed aquam verbo ſanctificatam & verbo conjunctam, per quam tota Sacroſancta Trinitas velit eſſe efficax, ita ut Deus Pater baptizatum propter meritum Filii à peccatis abluat, in gratiam recipiat, & Spiritu ſancto regeneret, renovet & obſignet, denique; baptizatum εἰς ὄνομα in nomen Patris, Filii & Spiritus S. hoc ipſo obligari ad agnitionem, invocationem & cultum veri Dei. 5. At inquit Bellarm. *ſi Chriſti inſtitutio id faceret, ut illa verba ad ſignificarent, modò proferantur exteriùs ſine ullo ordine ad intentionem dicentis, quare non eſſet verum Sacramentum, ſi illa verba à Pſittace proferrentur?* Reſp. non jocularem vel Pſittaci Baptiſmum inſtituit Chriſtus, ſed actionem ſacram, ſolennem & Eccleſiaſticam; Ergò propter inſtitutionẽ Chriſti verus & integer eſt Baptiſmus, ſi in uſu Eccleſiaſtico hæc actio à miniſtro inſtituitur, quamvis intentionem debitam non afferat, *determinatio & applicatio actionis eſt à cauſa agente principali* Thom. p. 3. q. 64. art. 2. jam verò Chriſtus eſt cauſa agens principalis in Sacramentorum conſecratione & adminiſtratione, miniſter tantùm inſtrumentalis. Ergò Chriſtus eſt cauſa non ſolùm operationis, ſed etiam applicationis Sacramentorum, qui non naturaliter (ut ignis) ſed voluntariè & deliberatè agit; operatur autem toties, quoties juxta ipſius inſtitutionem in uſu Eccleſiaſtico actio inſtituitur; fruſtraneum igitur eſt de joculari vel Pſittaci Baptiſmo quærere, cùm non fiat in uſu Eccleſiaſtico juxta Chriſti inſtitutionem.

Argumenta pro neceſſitate intentionis aſtruenda.

1. *Intentio determinat formã*

39. 2. *Miniſtri Sacramentorum ſunt inſtrumenta Dei & quidem inſtrumenta animata*, Matthæi 24. *Quis eſt fidelis & prudens ſervus &c. Vide dicuntur Præpoſiti* Rom. 12. Heb. 13. Confert Bellarm. h. l. miniſtros Eccleſiæ *cum præſidibus & judicibus in urbe, qui nomine Regis jus dicunt & gubernant populos, in quibus non ſolùm corpus & ſenſus, ſed etiã prudentia & voluntas ſunt inſtrumenta. Non enim Rex determinat actiones particulares, ſed relinquit in arbitrio inſtrumenti, quare in talibus requiritur neceſſariò non ſolùm poteſtas, ſed etiam voluntas & proinde intentio exercendi actiones: tales miniſtros eſſe Eccleſiæ paſtores* colligit Bellarm. ex eo, *quòd prudentia & fidelitas in illis requiritur & quod Præpoſiti dicuntur, ſtatui ſit in illorum arbitrio facere & non facere, ſicut Joh. 20. in eorum arbitrio relinquitur, ut ſolvant vel ligent.* Reſp. 1. Poteſtas miniſtrorum non eſt Authentica ac judiciaria, more politico, ſed miniſterialis & Eccleſiaſtica, nec reliquit Deus in arbitrio ipſorum ut ſolvant vel ligent, ſed pœnitetes juſſit ſolvere, impœnitentes ligare, contra hoc mandatum & inſtitutũ Dei ſi miniſter agat, irritum eſt coram Deo. 2. Magnũ diſcrimen eſt inter Judices Politicos & Miniſtros Eccleſiæ. Rex conſtituens præſides & judices non poteſt coràm adeſſe & actiones eorũ intueri, ſed Chriſtus perpetuò adeſt Eccleſiæ & Miniſterio, idcò ipſe per miniſtros baptizat, Sacramentum Cœnæ adminiſtrat, abſolvit, prædicat &c. Si vel maximè miniſter in prædicat. verbi & adminiſtratione Sacramentorũ debitam non adhibeat intentionem, tamen Chriſtus eſt, qui docet, abſolvit, baptizat &c. modò inſtitutio ejus ſancta & inviolata obſervetur. 3. Invertimus proinde Argumentum. Negligentia vel odium Servi nõ præjudicat liberalitati Domini. Quemadmodum igitur ille, qui veram agit pœnitentiam & abſolutionẽ petit, verè à Deo abſolvitur à peccatis; ſi vel maximè miniſter ex odio vel invidia abſolutionem ei deneget: ita qui Baptiſmum accipit

Miniſtri ſunt inſtrumenta animata.

juxta

juxta Christi institutionem, sortitur effectum Baptismi, etiamsi vel sine intentione vel perversa intentione minister Baptismum administret. 4. Hypothesis argumenti Bellarm. consistit in eo, quod ministris Ecclesiæ absoluta, authentica & judiciaria quædam potestas verbi & Sacramentorum sit data, adeò ut *multi pereant, saltem ex eo, quòd ministrum absolventem habere non possint*, ut superiùs ex Bellarmino audivimus; sed ne uno quidem Scripturæ apice talis potestas probari potest. Fidelitas & prudentia in illis requiritur tanquam in οἰκονόμοις μυστηρίων θεῦ. 1. Cor. 4. v. 1. & 2. *Vt sermonem veritatis rectè secent.* 2. Timoth. 2. v. 15. legis minas securis, consolationem Evangelii contritis cordibus proponendo, nec indignis Sacramenta administrent, hac ratione *Margaritas porcis objicientes* Matth. 7. v. 6. interim tamen prohibentur καταυχίζειν τῶν κλήρων. 1. Petr. 5. v. 3. *Dominari fidei auditorum* 2. Cor. 1. v. 24. Ministri enim sunt Ecclesiæ non Domini. 1. Cor. 3. v. 21. *Omnia vestra sunt, v. 22. Sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas.* Observetur ergò probè, quâ intentione necessitatem intentionis Bellarminus propugnet, ut videlicet dominatum illum & judiciariam potestatem Sacerdotum in Ecclesia stabiliat.

3. *Verba Sacramentorum sunt practica.*

40. 3. *Verba Sacramentorum non sunt speculativa, quæ efficaciam suam habent in significando à quocunque dicantur, sed practica quæ præter significationem habent efficientiam. Jam verò verba practica non habent efficaciam, nisi dicantur ab eo, qui habet potestatem & voluntatem faciendi, quod verba significant.* Resp. 1. Argumentum hoc petitum est ex Alexandro Alensi & Scoto, qui infirmitatem superiorum argumentorum agnoscentes illud excogitarunt. Proponunt autem id hoc modo: *Actus ministrandi Sacramentum est actus humanus, qui per intellectum & voluntatem causatur ab homine, ergo requiritur intentio in agente.* Consequentiam probant, quia *actus casualis, fortuitus aut per impetum factus, & ita sine intentione non est humanus.* 2. Physic. Antecedens probant, quia *actus ille est actus, ad quem obligavit Deus ministrum ex parte sui ad dispensandum & suscipientem ex parte sui ad suscipiendũ, sed super actu fortuito non cadit obligatio.* Alensis addit duas rationes, primò *quia injuria & irreverentia Sacramento fieret, si sine intentione fieret ex impetu, temerè & à casu: deinde periculum salutis est baptizato, si non rectè ministraretur cum bona cautela & providentia, ne quid omittatur, quod ad veritatem Baptismi necessariò requiritur.* Hæc illi. 2. Dicimus autem ministros Ecclesiæ in administratione Sacramentorum esse dispensatores beneficii alieni, nequaquam verò Dominos & judices proprio arbitrio ac potestate agentes, nec verbis Sacramentorum tribuendam esse magicam quandam vim & efficaciam ipsis syllabis & literis verborum inhærentem, nec externam illam pronunciationem verborum sacramentalium esse causam unionis sacramentalis, sed Christum θεάνθρωπον; hic quotics in usu Ecclesiastico Sacramenta administrantur, vi mandati, promissionis & institutionis suæ adest, & per Sacramenta distribuit bona cœlestia, qui tamen non facit immediatè, sed mediatè per legitimos Ecclesiæ ministros, qui sunt causa instrumentalis quæ in agendo semper respicit principalem ab ea determinatur, & agendi vim sortitur. Quemadmodum externa verbi prædicatio non quâ est actio prædicantis, convertit hominem, sed quatenus Spiritus sanctus per eam operatur. 1. Cor. 3. v. 5. Cathedram in cœlo habet, qui intus docet: ita quoque verborum sacramentalium vis & efficacia, ut per ea res terrenæ fiant organa & ἐκφάματα rerum cœlestium, non pendet efficienter ab intentione vel potestate ministri, nec hæret subjectivè in quantitate literarum ac syllabarum, vel etiam sono verborum sed insolidum pendet ab institutione, ordinatione, promissione & actione Christi, Ecclesiæ suæ perpetuò præsentis & per ministros docentis, absolventis, & Sacramenta distribuentis, & hoc est, quod August. dicit lib. 3. contra Donatist. cap. 14. *Sacramenta confici non fide utentis vel administrãtis, sed verbis autoris.* 3. Bellarminus fatetur, *duas distinctas de virtute operativa verborum sacramentalium inter Scholasticos & recentiores scriptores agitari opiniones.* Aliqui enim ut Cajet. part. 3. q. 64 art. 1. Sotus 4. dist. 1. q. 5. art. 1. & Ledesmius ibidem volunt, *in ipso etiam ministro esse virtutem operativam efficienter & instrumentaliter, ut est in Sacramento.* Alii verò sentiunt, *ministrum non habere in se ullam vim efficientem respectu justificationis, sed eam solum esse in Sacramento, ministrum autem solum concurrere applicando Sacramenta.* Thom. p. 3. q. 94. art. 1. Bellarm. priorem sententiam judicat probabiliorem, quam nos dicimus à veritate magis recedere, solus enim Deus spiritualem gratiam per verbum & Sacramenta distribuit, *minister plantat & rigat, Deus dat incrementum.* Cypr. de Bapt. Christi: *Verborum solennitas & sacri invocatio nominis & signa institutionibus Apostolicis Sacerdotum ministerio attributa visibile celebrant Sacramentum, rem verò ipsam Spiritus sanctus format & efficit.* Ambrosius lib. 4. de Sacrament. cap. 4. *Hoc igitur astruemus, ubi venitur ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonib. Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi, E. sermo Christi hoc conficit Sacramentum.* Chrys. hom. 7. de pass. *Et nunc præsto est Christus, qui illam ornavit mensam, iste ipsam quoque consecrat, non enim homo est, qui proposita panem & vinum corpus Christi facit & sanguinem, sed ille qui crucifixus est pro nobis Christus Sacerdotis ore verba proferuntur, sed Dei virtute consecrantur.* homil. de prodit. Jud. *Sicut illa vox crescite & multiplicamini, semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationem operãte Naturâ, ita & vox illa, hoc est corpus meum &c. semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesia usq; ad hodiernũ diem & usq; ad ejus adventum præstat sacrificio firmitatẽ.* In 1. Tim. c. 2. *Non posſũt quæ Deo ipse largitur, veluti sacerdotali virtute perfici, omnia quippe sana divinæ gratiæ, hujus tantùm munus est aperire os, cæterum Deus cuncta operatur.* 4. at, inquit Bell. *verba sacramentalia non habent virtutẽ & proinde non sunt sacramentalia, nisi quando moventur à Deo ut instrumenta, non a. moventur à Deo ut instrumenta, nisi quando pronunciantur ab eo, cui ipse commisit, quare semper aliquo modo pendent verba sacramentalia à ministri potestate & voluntate.* R. rectè dicitur, verba sacramentalia non habere virtutẽ & proinde non esse sacramentalia, nisi quãdo movẽtur à Deo ut instrumenta (ex quo imẽdiatè sequitur, vim illam sacramentalẽ non inhærere ipsis literis ac syllabis vel etiã pronũciationi horum verborum, sed ab institutione & ordinatione Christi pendere) rectè etiam additur, non moveri à Deo illa verba ut instrumenta, nisi quando pronunciantur ab eo, cui ipse commisit, h. e. in administratione Sacramentorum requiri pronunciationem

ciationem verborum & repetitionem inſtitutionis ſed minus rectè infertur, verborum ſacramentalium virtutem à miniſtri poteſtate & voluntate, hoc eſt, intentione aliquo modo pendere. Quamvis enim vix fieri poſſe judicemus, ut miniſter conſecret & adminiſtret Sacramentum abſq; virtuali illa (quam Bellarminus ita vocat) intentione, ut externum illum conficiendi actum non intendat, vel in ipſo actu vel paulò ante actum, tamen ſi obſervetur inſtitutio divina & ſubſtantialia cujusque Sacramenti requiſita adſint, integrum eſt Sacramentum, etiamſi miniſtri intentio non adſit, unde Paludanus ſcribit 4. ſent. diſt. 6. q. 2. *Poſſe ſuſtineri, quòd ſola verborum expreſſio ſufficiat*, ac Thomas p. 3. q. 64. art. 8. ſtatuit, *intentionem exprimi per verba, quæ in Sacramentis dicuntur.*

4 *Abſurda ſequuntur ex negata intentionis neceſſitate*

41. 4. *Abſurda ex eo ſequuntur, ſi miniſtri intentio non judicatur neceſſaria ad integritatem Sacramenti. Si enim parens aliquis filium in balneum duceret, & dum puerum immergere dicens: Lavote in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti, nimirum invocans Deum, ut bene cedat lotio, & nihil de Baptiſmo cogitans, tunc puer deberet dici baptizatus. Si Sacerdos in menſâ legeret Evangelium, & recitaret illa verba: Hoc eſt corpus meum, &c. hic eſt ſanguis meus, jam totus panis & totum vinum eſſet conſecratum. Si, cum aliquis ancillam conducit, diceret: accipio te in meam (intelligens ſed non exprimens) ancillam & illa diceret, accipio te in meum (intelligens, ſed non exprimens) herum, jam illi eſſent conjugati.* Reſp. 1. Sacramenta ſunt actiones ſacræ & ſolennes divinitùs inſtitutæ, in uſu Eccleſiaſtico debitâ reverentiâ adminiſtrandæ, ubicunque ergo non obſervatur illa inſtitutio Chriſti, non poteſt Sacramentorum adminiſtratio dici, quicquid inimicè joculariter & ludicrè geritur. 2. Ipſe actus exterior lotionis illius ab homine privato extra caſum neceſſitatis in communi balneo ſuſceptæ, oſtendit non adminiſtrari Baptiſmum ſolenne illud N. T. Sacramentum à Chriſto inſtitutum, ſed communem quandam inſtitui lotionem, idem de pronunciatione verborum cœnæ in menſa ſtatuendum. An matrimonium ſit Sacramentum ſuo apparebit loco. 3. Ex Bellarm. ſententia conſequûntur efficaciter illa abſurda, quæ Sacramenta non à ſola inſtitutione & actione Dei, ſed etiam qualitate miniſtri quodammodo pendeant, quòd nemo poſſit eſſe certus ſe eſſe baptizatum & verum corpus ac ſanguinem Chriſti in cœna accipere, quòd negligentia vel malitia miniſtri obſtet alterius ſaluti, quòd Sacramenta conficiantur non tantùm verbis autoris, ſed etiam intentione & fide adminiſtrantis, quàm cauſa inſtrumentalis deroget actioni & efficaciæ cauſæ principalis. 4. Si verba ſacramentalia & Sacerdotes in ſe habent virtutem quandam non inſtrumentaliter tantum ſed etiam efficienter operativam (ut Bellarm. ſtatuit) conſequens fuerit, quòd Sacerdos ſuâ intentione per verba ſacramentalia omnes panes & omnia vina in corpus & ſanguinem Chriſti convertere poſſit, etiam extra uſum Eccleſiaſticum à Chriſto inſtitutum: & quidni? Biel. lect. 4. ſuper Can. Miſſ. aſſerit: *conſecrationem corporis in Sacramento fieri aliquâ occultâ virtute non inſiſtente ei à quo fit, ſed aſſiſtente, ſecundum quem modum* (inquit) *maleſici & incantantes quosdam effectus producere dicuntur & extrahere lac vaccarum de ſedibus vel manubriis ſecuriam, quod non ſit naturali virtute maleficorum, nec ex eorum merito, ſed virtute occulta ſive mala ſi-ve bona.* Idem in quæſtione, Cur Canon tacitè muſſitandus. *Fertur quòd cùm antiquitus publicè & alta voce Canon diceretur, omnes penè per uſum illum ſcirebant & in plateis & in vicis illum decantabant. Unde cùm quidam paſtores in agro pane ſuper lapidem poſito Canonem dicerent, ad prolationem verborum illorum panis converſus eſt in carnem, ſpſi autem igni de cœlo ſunt percuſſi, propter quod Patres ſtatuerunt, ut de cætero Canon diceretur ſub ſilentio.*

Diſpenſatio Sacramentorum conſiſtit in δόσει καὶ λήψει.

42. Egimus hactenus de cauſa inſtrumentali, ſive miniſteriali per quam Deus ordinariè diſpenſat Sacramenta in Eccleſia, quem diximus eſſe miniſtrum Eccleſiæ legitimè vocatum, reſtat ut de ipſa diſpenſatione ſacramentali agamus, quæ in δόσει καὶ λήψει conſiſtit. Δόσις notat actionem adminiſtrantis divinitus præſcriptam, λῆψις Sacramenti receptionem. Sic δόσις in circumciſione eſt amputare præputium, juxta Dei verbum, in agno paſchali, δόσις eſt agnum anniculum, maſculum, immaculatum &c. ſegregare, mactare & ad manducandum præparare ritu divinitus inſtituto. In Baptiſmo δόσις, eſt aquam homini affundere, vel in aquam immergere in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti. In ſacra cœna δόσις eſt panem benedictum, qui eſt κοινωνία corporis Chriſti, & vinum benedictum qui eſt κοινωνία ſanguinis Chriſti, ad manducandum & bibendum diſtribuere. λῆψις in circumciſione eſt amputationẽ præputii ſuſtinere; in agno paſchali agnum aſſatum certis ritibus manducare; in Baptiſmo aquâ affundi vel in eam mergi in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti; in ſacra cœna panem benedictum manducare, & ex benedicto calice bibere. Ubi obſervandum, 1. Unam eandemque actionem interdum eſſe δόσιν καὶ λῆψιν, ſed diverſo reſpectu. Sic amputatio pellicularis eſt δόσις reſpectu adminiſtrantis hoc Sacramentum, λῆψις reſpectu ſuſcipientis. Quando Abraham ſeipſum circumcidit Gen. 17. v. 24. duplicem ſuſtinuit perſonam tùm adminiſtrantis tùm ſuſcipientis Sacramentum. 2. λῆψιν ſacramentalem vel eſſe ſimplicem ἀναδοχὴν & meram paſſionem Sacramentum ſuſcipientis ut in circumciſione & Baptiſmo; vel etiam actionem quandam habere conjunctam, ut in agno paſchali & cœna Dominica.

Δόσις diſtinguenda à τρόπῳ δόσεως.

43. Ut autem in aliis rebus, ita quoque hoc loco accuratè diſtinguendum inter rem & rei modum, inter ipſam δόσιν καὶ λῆψιν, & inter δόσεως καὶ λήψεως τρόπον. Δόσις καὶ λῆψις adminiſtratio, diſpenſatio, exhibitio & acceptio Sacramenti ſimpliciter ſunt neceſſariæ nec ullam patiuntur exceptionem, ſed modus δόσεως καὶ λήψεως aliquam libertatem & variationem admittit. Exemplis res erit clarior. In Baptiſmo ſimpliciter neceſſarium eſt, hominem aquâ baptizari, hoc eſt, ablui in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti, ſive autem illa ablutio fiat immerſione in aquam, ſive affuſione aquæ; nihil intereſt ut oſtenſum fuit in Tr. Germ. de Baptiſmo cap. 11. Merſio in aquam uſitata eſt Orientalibus in locis calidioribus; affuſio recepta eſt Septentrionalibus propter circumſtantem aëris frigiditatem. Sic in ſacra cœna ſimpliciter neceſſarium eſt, panem benedictum, qui eſt κοινωνία corporis Chriſti diſtribui ad manducandum, ſive autem ante actionem cœnæ præparetur ut diſtribui poſſit, ſive in ipſa actione frangatur, deturque vel in manum vel in os accipientis, in Chriſtiana libertate poſitum eſt, ut oſtendimus in Tractat. Germ. de ſacra cœna cap. 15. & 16.

44. Ce-

Mr. Hall's work is a valuable addition to the literature of the subject, and we hope that it will be widely read.

Elementary Treatise on Quaternions. By P. G. Tait, M.A., Professor of Natural Philosophy in the University of Edinburgh. Oxford: Clarendon Press. 1867.

Professor Tait's work is a valuable addition to the literature of the subject, and we hope that it will be widely read.

Elementary Treatise on Quaternions. By P. G. Tait, M.A., Professor of Natural Philosophy in the University of Edinburgh. Oxford: Clarendon Press. 1867.

Professor Tait's work is a valuable addition to the literature of the subject, and we hope that it will be widely read.

ſed officium ſacramentale panis & vini Euchariſtici in ſignificando tantummodò corpore & ſanguine Chriſti conſiſtere, ac proinde ſignificativam illam analogiam eſſe ſacræ cœnæ formam, id verò ἀπρόσῳ negamus, cum Chriſtus expreſsè dicat: *Accipite, comedite. Hoc eſt corpus meum. Bibite, hoc eſt ſanguis meus*, cum Apoſtolus panem, quem in ſacra cœna frangimus, non ſignificationem, ſed κοινωνίαν corporis Chriſti appellet, quâ de re in Tractatu Germ. de cœna pluribus fuit actum.

An fides ſit forma Sacramenti.

49. Ne verò nimis abjectè de Sacramentorum eſſentia ſentire videantur, ideò ſpeciosè declamitant, quòd Symbola ſacramentalia non tantùm ſint ſigna ſignificantia, ſed etiam præbentia & exhibentia rem cœleſtem; nimirum credentibus, inde fidem ad formam Sacramenti referunt. Grynæus probl.p.2.f.118. *Sacramenta fidei ſolis fidelibus ſunt Sacramenta, eadem autem infidelibus non ſunt Sacramenta.* Piſcat. contra dictum Hoffm.p.147. *Sacramenta pendent à fide ſumentis, vel ut à cauſa formali ſaltem ex parte*, & addit: *cum in ſumente non eſt fides, non ſumit ille Sacramentum, ſed Elementum tantùm.* Keckerm.lib.3.Syſ.Theol.cap.8.p.446. *Qui ſine fide utuntur ſacris ſignis, non percipiunt ipſum ſui male Sacramentorum, ſed tantùm materiale*, quâ in parte ſequuntur Calvinum lib.4.inſt.c.14. §.25 *Impii inania ſigna, imò ne ſigna quidem accipiunt, quia in nihilum redigitur quicquid eſt ſignorum, ubi res ſignata tollitur*: & Bez.p.2.reſp.ad Coll. Momp.p.119. *increduli ſigna tantum percipiunt, quæ tamen ipſis ne ſigna quidem ſunt gratiæ, ſed exitii illorum Sigilla.* Cui opinioni hæc fundamenta opponimus. 1. Sacramentorum veritas atque integritas pendet ex inſtitutione Dei, quæ incredulitate noſtrâ non redditur irrita Rom.3.v.3. 2. Sacramenti eſſentia tota abſolvitur re terrena & cœleſti ejusdemque adminiſtratione divinitùs inſtituta. 3. Fides ad ſalutarem uſum Sacramenti ſpectat, Ergo non ad eſſentiam; facit non ut ſit, ſed ut nobis proſit Sacramentum. 4. Si fides pertineret ad ſubſtantiam Baptiſmi, hypocrita adultus ſi baptizaretur, non acciperet verum Baptiſmum, ſed eſſet poſtea rebaptizandus. 5. Fides Sacramento confirmatur, Ergò non pertinet ad ejus eſſentiam. 6. Forma eſt, per quam res eſt id, quod eſt, & ab aliis diſtinguitur. Per fidem Sacramentum non eſt Sacramentum, nec unum Sacramentum ab alio diſtinguitur. 7. Par eſt ratio quantum ad conſtitutionem Eſſentialem Sacramenti inter fidem dantis ſive diſpenſantis & accipientis. Atqui fides dantis non eſt pars eſſentialis Sacramenti. Ergò nec fides accipientis. Rectè igitur Auguſt.lib.3.contra Donatiſt.c.14. *Non intereſt, cum de Sacramenti integritate & ſanctitate tractatur quid credat aut qualis fide imbutus ſit ille, qui accipit Sacramentum. Intereſt quidem plurimùm ad ſalutis viam, ſed ad Sacramenti quæſtionem nihil intereſt, fieri enim poteſt, ut homo integrum habeat Sacramentum & perverſam fidem.* Agnoſcit hoc ipſemet Martyr in locis com. Claſſ.4.cap.7.§.16. Sacramenta affirmamus eſſe Sacramenta, quamvis aut infirma aut etiam nulla ſit fides tua.

De verbis in Sacramentis.

50. Cùm præter res in Sacramentis adſint etiam verba, notandum hoc loco, quòd diſcrimen ſit inter verbum inſtitutionis Sacramenti & verbum Evangelii, hoc enim generale eſt, illud ſpeciale; hoc ἀκυρότερον eſt, illud ἐφάπαξ, quia viſibilibus ſignis vehitur: Bellarm.lib.1.de Sacram.c.18.diſputat, *Sacramenta componi ex rebus & verbis ut materiâ & forma*, fatetur autem varias eſſe ſuorum hominum ſententias. 1. *quidam ſtatuunt propriè in Sacramentis materiam & formam non eſſe res & verba, ſed rem ſenſibilem eſſe materiam, ſive ſit res, ſive verbum, ſive utrumq; ſignificationem eſſe formam; quod communiter dicitur, rem in Sacramento eſſe materiam, verbum autem formam, id intellegendum eſſe dicunt de Sacramento materialiter ſumto.* Domin. à Soto in 4.ſent.diſt.1.q.1.art.1. Cajetan.p.3.q.60. art.6. 2. *quidam docent, Sacramentum ipſum & non ſolùm ejus partem materialem conſtare ex rebus ut materia, & verbis ut forma.* Thom.p.3.q.60.art.6 & reliqui Scholaſtici cõmuniter. Rurſus. 1. *quidam exiſtimant, non omnia Sacramenta conſtare rebus & verbo, ſed ſolum quædam.* Durand.4.diſt.1.q.3. Adrian.q.2.de Bapt.2. *alii docent, omnia Sacramenta novæ legis conſtare rebus & verbis.* Alex.Alenſ.4.pſum.q.8.mem.3.art.1. & Scholaſtici communiter. 3. *alii volunt omnia Sacramenta conſtare rebus & verbis, ſi res & verba largo modo accipiantur pro iis ſignis, quæ ſunt aut veræ res & veræ verba, aut certè vicem eorum gerant, ſi verò accipiantur in rigore, non conſtare omnia Sacramenta rebus & verbis.* Domin. à Soto 4.ſent.diſt.1.q.1.art.6. & alii recentiores. Bellarm. addit, has opiniones magnâ ex parte conciliari poſſe, ideo format quinq; propoſitiones: 1. *Sacramenta veteris legis probabile eſt, non habuiſſe res & verba, ſed ſolas res, cum in inſtitutione nulla fiat mentio verborum.* Reſp. Sacraméta V.T. non fuerunt mutæ Ceremoniæ, ſed addita fuit repetitio divinæ inſtitutionis, quæ eſt ipſum illud verbum ſacramentale, de quo hoc loco quæritur. Præter hanc divinæ inſtitutionis repetitionem additæ fuerunt piæ admonitiones, preces, gratiarum actiones cum inſtitutione cujusq; Sacramenti cõgruentes & ad ſalutarem ejus uſum acommodatæ. Rabini vetuſtam circumciſionis benedictionem hanc recitant: *Deus vivus pars noſtra, & protector noſter præcepit ut eruas animam noſtram ab interitu propter fœdus ſuum, qui poſuit in carne noſtra.* 2. *In Sacramentis omnibus novæ legis inveniuntur res ut materia; & verba ut forma.* Reſp. id de Baptiſmo & ſacra cœna veriſſimum eſt, (quamvis ad rem ſive Elementum externum & verbum mandati, ordinationis & promiſſionis accedere inſuper oporteat actionem, quæ eſt pars tertia ſubſtantialis in his Sacramentis, unde extructa eſt regula, *nihil habet rationem Sacramenti extra uſum à Chriſto inſtitutum*) ſed quomodo res & verba divinitùs inſtituta in reliquis Sacramentis, quæ Bellarm. duobus hiſce addit, inveniri poterunt? 3. *Non ſolùm quod eſt materiale in Sacramento, ſed ipſum totum Sacramentum rectè dicitur conſtare ex rebus ut materia, & verbis ut forma.* Reſp. rectè, juxta Aug. dictum tract.80.in Joh. *Accedat verbum ad Elementum & fit Sacramentum.* 4. *Vt Sacramenta conſtare dicantur rebus & verbis, non eſt neceſſe, ut res non ſint verba, & verba non ſint res, ſed ſatis eſt, ſi aliquid fungatur vice rei, aliud vice verbi.* Reſp. hoc excogitatum eſt, ut pœnitentiæ Sacramentum, in quo non datur externum aliquod Elementum ſive res terrena, ſed tantummodo verba, ſalvari poſſit, quâ de re ſuo loco. 5. *Non eſt neceſſe, ut in omni Sacramento res & verba ſita conjungantur, ut partes eſſentiales ejusdem rei.* Reſp. rectè; rerum & verborum in Sacramento non eſt unio eſſentialis, ſed ſacramentalis, ideò etiam non habet locum extra uſum divinitus inſtitutum.

51. Cap.

An verbū sacramentale sit consecratorium.

51. Cap. 19. disputat Bellarm. *verbum, quod cum Elemento facit Sacramentum, non esse concionale sed consecratorium*, ubi formathas propositiones. 1. *Non solum in Baptismo, sed etiam in cæteris Sacramentis requiruntur verba in ipsa celebratione mysterii. 2. Non requiritur ullum verbum concionale ad essentiam ullius Sacramenti. 3. requiritur ad Essentiam Sacramenti certa verborum forma, quæ non tam instruat circumstantes, quàm consecret & sanctificet elementum.* Bellarminus dicit hanc tertiam propositionem non solùm à Calvino, sed etiam à Brentio & aliis Lutheranis negari; sed enim nequaquam eam simpliciter rejicimus, sed cum debita explicatione illam non minùs quàm priores acceptamus. Consecrationem sive εὐλογίαν καὶ ἁγιασμὸν dicimus, non esse tantùm instructionem auditorum, prædicationem Evangelii de meritis Christi (quam verbi concionalis nomine Bellarminus intelligit) & gratiarum actionem pro missione Filii & ejusdem passione ac morte, pro institutione Sacramentorum &c. sed etiam symbolorum ad usum sacramentalem efficacem dedicationem ac sanctificationem, ut cum illis vi divinæ institutionis, ordinationis ac promissionis res cœlestes distribuantur, exhibeantur & sumantur, atque hac ratione Symbola illa terrena in novum & meliorem statum, videlicet ad usum mysticum & sacrum, transferantur. Proinde con-

Quid sit consecratio in Sacramentis.

secratio. 1. non est nuda verborum institutionis recitatio ad auditores tantummodò directa. 2. nec mutatio Symbolorum, quam consecratio afficit, est nuda saltem nominum permutatio, analogia significativa, absentis rei cœlestis repræsentatio, sed est sacra & efficax actio, per quam symbola sacramentalia verè sanctificantur, hoc est, profanis usibus eximuntur & usui sacramentali destinantur, nec tamen est, 1. Magica & superstitiosa quædam actio ex dignitate & qualitate personæ, hoc est, ex potestate & charactere ministri pendens, qui vi intentionis suæ Sacramentum conficiat. 2. nec judicandum est, vel sono vel quantitati verborum occultam quandam vim subjectivè inesse, per quam consecratio illa fiat. 3. Nec per eam externa Elementa essentialiter mutantur & transsubstantiantur in rem cœlestem, sed præsentia rei cœlestis, ejusdem unio cum re terrena in solidum pendet ex institutione, ordinatione & voluntate CHRISTI, & à perpetuò adhuc in Ecclesia durante efficacia primæ institutionis, quam minister vel potiùs ipse Christus ministri voce subinde repetit. Minister ergo in consecratione, 1. repetit primævam Sacramenti institutionem juxta mandatum Christi, *Hoc facite.* 2. testatur se non proprio arbitrio hîc agere, nec ordinationem quandam humanam celebrare, sed velut Oeconomum mysteriorum divinitùs constitutum, Christi nomine, autoritate & loco venerabile Sacramentum administrare. 3. invocat nomen veri Dei; ut juxta ordinationem, institutionem & promissionem suam velit in hoc Sacramento efficax esse. 4. segregat externa Elementa ab aliis omnibus ad usum sacramentalem, ut sint organa & media, per quæ bona cœlestia dispensentur. Atque hoc illud est, quod Apostolus dicit 1. Cor. 10. v. 16. τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ᾧ εὐλογοῦμεν, ubi articulus ᾧ significat benedictionem ad calicem Eucharisticum dirigendam esse, quod enim vocat ποτήριον τῆς εὐλογίας, eo ipso docet poculum illud ab ipso CHRISTO in prima institutione cœnæ benedictum esse, sicut contactu sui corporis etiam aquas Baptismi sanctificasse à veteribus dicitur: quod autem addit, illi poculo τῆς εὐλογίας etiam nos benedicere, eo ipso docet, ex prima cœna sanctificationem seu ordinationem Elementorum ad sacrum usum in omnes posteriores cœnas à CHRISTO per ministerium usque ad finem mundi derivari. Hæc omnia si probè observentur, facilè potest judicari de illis, quæ Bellarminus de consecratione latè disputat. Quod enim ex recitatione verborum institutionis & administratione Sacramentorum in lingua vernacula colligit, nos verbis sacramentalibus tantummodò ad institutionem auditorum, non autem ad consecrationem Elementorum uti, id ἀσύστατον est, & ex subordinatis facit pugnantia. Cùm enim non propter externa Elementa, sed propter hominem Sacramenta sint instituta, ideò in lingua vernacula divinam institutionem repetimus & Sacramenta administramus, ut Ecclesia intelligat quid agatur & fides auditorum tam de substantia, quàm de salutari fructu Sacramenti recitatione illâ verborum excitetur & confirmetur. Finis ᾧ non tollit finem ᾧ: Finis ᾧ consecrationis est efficax sanctificatio Elementorum & ad usum sacramentalem destinatio. Finis ᾧ est homo utens Sacramento ut ejus fides excitetur & confirmetur salutari Sacramenti participatione. Neque enim ex opere operato prosunt Sacramenta, sed fidem ad salutarem Sacramenti usum accedere oportet, ut suo loco pleniùs demonstrabimus.

Res & verba Sacramentorum sunt determinata.

52. Cap. 21. disputat Bellarminus: *res & verba Sacramentorum sta esse determinata, ut utrobil addere, minuere aut mutare liceat*, quâ in parte nos sibi habet ὑπεύθυνους, cùm enim Sacramentum à DEI institutione unicè dependeat, utique quando non facimus quod DEUS instituit, Sacramentum non erit. Augustinus lib. 6. contra Donatist. cap. 25. Quis nesciat, non esse Baptismum CHRISTI, si verba Evangelica, quibus Symbolum constat, illic defuerint? Quod autem Bellarminus addit, *Lutherum* in lib. de captiv. Babylon. cap. de Bapt. *statuere, non requiri certa verba in Sacramentis, cùm decat, si quis in nomine Domini Baptismum suscipiat, etiamsi minister impius non det in nomine Domini, eum verè esse in nomine Domini baptizatum*, id nequaquam eò trahendum, quòd Lutherus statuat, licitum esse verba substantialia, institutionis Sacramentorum mutare, cujus contrarium in homil. 2. de Baptismo & alibi plus millies occurrit, sed quòd forma Baptismi à Græcis usurpata; *Baptizetur servus Christi*, itemque illa ab Apostolis usurpata; *Ego te baptizo in nomine Christi*, non deroget hujus Sacramenti integritati, quodque integritati Baptismi nihil decedat, si vel maximè minister interius perversam hæresin contra Sacrosanctæ Trinitatis articulum foveat, modò institutionem CHRISTI observet, & quod saluti illius, qui in vera fide Baptismum accipit, nihil decedat, si vel maximè minister malitiosè verba sacramentalia immutet. Quod de Brentio dicit, *ipsum non multùm curare præscriptam à Christo Baptismi formam in Catech.* de eo ex ipsa textus inspectione judicari potest. Causam efficaciæ Baptismi divinam in literis & syllabis verborum consistere negat, sed ad institutionem divi-

divinam revocandam esse docet, nequaquam verò verba institutionis vel mutanda vel omittenda esse statuit. Revocamus autem Bellarmino in mentem, 1. quod quidam ex Scholasticis disputent in lixivio, in urina, in jure carnium, in aqua paludosa, &c. fieri posse Baptismum, & quod Innocentius 8. referente Volaterrano lib. 7. Geogr. permiserit Norvegis usum alterius liquoris pro vino in sacra cœna. 2. Quòd Guilielmus cap. 2. de Baptismo personis Trinitatis adjicit B. Mariam virginem. 3. Quòd in Canone Missæ verba consecrationis mutilantur, quia omittuntur hæc verba, *quod pro vobis tradetur*, miscentur aliena, & vocula *enim* judicatur ipsam formam consecrationis ingredi, cùm tamen non fuerit à Christo in prima parte sacræ cœnæ usurpata. Cæterùm hoc loco notandum, non sonum sed sensum verborum respiciendum esse, nec qualemcunque accidentalem, sed substantialem verborum mutationem Sacramenti integritatem tollere, ut Bellarminus hic rectè scribit. Ea solummodò verborum mutatio, quæ mutat genuinam sententiam, non autem quæ fit salvo & invariato eorum sensu contra Christi institutionem pugnare judicanda est.

Necessitas sacramentorum.

53. Descendemus ad *finem* Sacramentorum explicandum, ubi priùs de *necessitate* eorum egerimus Concil. Trident. sess. 7. can. 4. sic statuit. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis aut eorum voto per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, anathema sit.* Bellarminus lib. 1. de Sacram. c. 22. sententiam canonis primùm explicat, postea contra Chemnitium defendere nititur. Explicatio continetur his propositionibus. 1. *Nulla Sacramenta habent absolutam necessitatem, sed omnis eorum necessitas pendet ex præcepto & institutione divina adjuncta naturali congruentia.* Resp. concedimus hoc, neque enim absoluta quædam vel præcepti vel medii necessitas in Sacramentorum institutione animadvertitur, cùm per verbum Deus cum hominibus agere potuisset. Interim tamen grato corde agnoscendum, quòd Deus ex immensa misericordia imbecillitati nostræ subvenire cupiens, verbo addiderit Sacramenta, *ut per duas res immobiles* (promissionem scilicet Evangelicam & signa externa promissioni addita) *firmum solatium haberemus.* Hebr. 6. v. 18. quò pertinet illud Chrysost. hom. 60. ad pop. *Si incorporeum esses &c.* Augustinus lib. 19. contra Faustum cap. 11. *Sacramentorum vis tam enarrabiliter valet plurimum & ideo contemta, sacrilegos facit, impiè quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas.* Hieronymus in cap. 1. Malach. *cùm Sacramenta contemnuntur; ipse, qui eorum autor est, Deus contemnitur.* 2. *Omnia Sacramenta necessaria sunt necessitate præcepti, licet non singulis.* Resp. concedimus & hanc propositionem sano sensu usurpatam. Baptismus necessarius est necessitate præcepti omnibus & singulis solo necessitatis casu excepto, ut suo loco apparebit. Eucharistia necessaria est necessitate præcepti omnibus Christianis adultis, non autem infantibus, qui sese probare non possunt, addenda etiam exceptio necessitatis. 3. *Baptismus & pœnitentia necessaria sunt posita institutione divina necessitate medii simpliciter, Baptismus quidem in omnibus; pœnitentia iis qui post Baptismum lethaliter delinquunt.* Resp. in hac verò propositione non convenimus. Negamus enim Baptismum simpliciter & absolutè necessarium esse ad salutem, in casu scilicet necessitatis, *in quo usum Sacramenti non contemnus religionis, sed artctæ necessitatis excludit*, ut loquitur August. lib. 4. contra Don. cap. 22. neque enim *defectus, sed contemtus Sacramentorum damnat*, docente Bernhardo Epist. 77. Distinguimus igitur inter ea quæ absolutè & simpliciter ad justificationem & salutem necessaria sunt, qualia esse dicimus gratiam Dei, meritum Christi & fidem, sine quib⁹ in statu naturæ corruptæ neminem unquam justificari aut salvari dicimus; & inter ea, quæ ordinatè & conditionaliter ad justificationem & salutem necessaria sunt, qualia esse dicimus verbum & Sacramenta, quando enim illa adsunt & adhiberi possunt, nequaquam sunt negligenda, sed propter mandatum Dei & commodum nostrum exemplo omnium piorum in V. & N. T. adhibenda: quando autem non adsunt, nec adhiberi possunt, tunc Deus sine illis in casu necessitatis extraordinariè & immediatè operatur fidem ac donat justitiam & salutem; occurrit tamen hic diversitas accuratè notanda: In quibusdam enim, videlicet infantibus natis in Ecclesia, qui aut in utero materno moriuntur, aut in lucem editi ante Baptismum, statim extinguuntur, Deus sine verbo prædicato, & Sacramento usurpato ex gratiâ propter Christum fidem operatur, eosque justitiæ & salutis participes reddit, ut plenius fuit demonstratum in Tractat. Germ. de Baptismo cap. 26. ubi ostendimus, severam illam comminationem Johan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit &c.* contemtui hujus Sacramenti, nequaquam verò defectui in casu necessitatis oppositam esse. In quibusdam Deus per verbum sine Sacramento itidem ex mera gratia propter Christum fidem operatur, ut apparet in latrone converso Luc. 23. v. 40. in Catechumenis, in Martyrib. primitivæ Ecclesiæ antè Baptismum morte abreptis. Atque in hoc posteriori casu non esse absolutam Sacramentorum necessitatem ipsum Tridentinum Concilium fatetur, ut ex eo patet, quòd negat sine Sacramentis *aut eorum voto* gratiam justificationis homines adipisci, utique ergo concedit non ita necessaria esse Sacramenta, quin servari possint, qui neque contemtu neque negligentia ea omiserint. Lutherus lib. 4. sent. dist. 4. expressè asserit, *Deum potentiam suam Sacramentis non alligasse, & esse qui suscipiant rem Sacramenti, non Sacramentum ac sine usu sui Sacramento invisibiliter sanctificentur & salventur.* Confirmat id ex Augustino qui lib. 4. adv. Donat. cap. 22. *exemplum latronis* Luc. 23. v. 40. à Cypriano Epist. 73 *catechumenum se confidentem invenire ait, non tantum passionem pro nomine Christi, ad quod ex Baptismo decerat, supplere posse, sed etiam fidem totius fontemque cordis.* Adjungit Ambrosium de Valentiniano ante Baptismum mortuo dicentem in orat. funebri de obitu Valent. Imp. *Quem regeneraturus eram, amisi, sed ille non amisit gratiam, quam postulavit.* Commemorat ex autore Glossæ ordinariæ in cap. 6. Hebr. *Baptismum in aqua, in pœnitentia, in sanguine*; ac deinde ad celebrem illam sententiam Christi: Nisi quis renatus fuerit ex aquâ &c. respondet *hoc renasci ex aqua & Spiritu, significare eam regenerationem, quæ fit per aquam & S. S. regenerationem autem illam fieri non tantum per Baptismum, sed etiam per pœnitentiam & per sanguinem.* Ratione denique ex scripturis petitâ rem concludit. *Si*

dit. *Si Baptiſmus ſufficit infantibus ſanctificandis, multò magis adultis ſufficere fidem, de qua Chriſtus ait* Jᵒ c.11.v.29. *Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet*, Hanc Lombardi ſententiam reliqui Scholaſtici ſequuntur, unde ſolenne ipſis eſt diſtinguere inter Baptiſmum *Flaminis, Fluminis & ſanguinis.* Ergone ipſi quidem Pontificii (qui Scholaſticos hac in parte ſequuntur, ut patet ex Alphonſo lib.3. adv. hæreſ. verbo Baptiſmus hær. 9.&10. Hoſio in Conf.petric.cap.35. Vega lib.5. de Juſtif.cap.14. Tappero in explic.artic. Iovan. art.2.&c.abſolutè negant, adultos ſolo deſiderio ac voto Baptiſmi ſalvari poſſe ſine Baptiſmo in actu, quâ ratione ipſimet abſolutam neceſſitatem Baptiſmi tollunt, quò pertinet illud Bellarmini lib.2.de Sacram.cap.13.§.2. *Adulti per fidem & contritionem juſtificantur antequam reipsâ ad Sacramentum accedant.* Tota igitur quæſtio eſt de parvulis in Eccleſia natis qui cùm nec Baptiſmum nec Baptiſmi deſiderium habeant, ſalute æterna ab ipſis excluduntur, ſed propter fundamenta immota pro ſalute talium infantum alibi ex Scripturis adducta, notari jubemus, quòd ne ipſi quidem Pontificii ſalvis ſuis hypotheſibus talibus infantibus ſimpliciter omnibus ſalutem denegare poſſint. Docent enim Baptiſmum ſanguinis, hoc eſt, mortem pro Chriſti nomine & gloria ſuſceptam ſine Baptiſmo ad ſalutem ſufficere. At contingere poteſt quosdam infantes nondum baptizatos pro Chriſti nomine mori, ut patet exemplo infantum Bethleëmiticorum Matth. 2. v.16. atque eorum, qui in hoſtilibus irruptionibus Chriſtianæ fidei nomine perpeſſis in utero materno miſerabiliter interficiuntur; illos ergo non poterunt ſalute excludere, ideò Vega lib.5.de Juſtific.cap.14. diſtinguit votum *informale & virtuale*; formale votum haberi dicit, quotiescunq; diſtinctè quis vult baptizari: virtuale votum eſſe ait, vel mortuorum pro Chriſti fide, vel dilectionem Dei ſuper omnia, vel propoſitum ſervandi omnia mandata divina. Quare cùm ſatis ſit ad ſalutem Baptiſmi votum definiente Concilio Tridentino, & Martyres habeant votum definiente Vega Concilii Aſſeſſore & interprete, & parvuli poſſint eſſe Martyres teſte experientiâ, reſtat, Baptiſmum ne quidem parvulis abſolutè & ſimpliciter eſſe neceſſarium ad ſalutem. Quæſtio ergo remanet de illis infantibus, qui ante Baptiſmum moriuntur, neque Martyres ſunt, nunc illis ſimpliciter ſalus deneganda ſit? Atqui etiam illis Baptiſmum flaminis communicari poſſe non poterunt negare, cùm exemplum Johannis Bapt. in utero repleti S.S. Luc.1.v. 41. evidenter id probet: Sed enim non inviti id quidam ex illis concedunt. Sic enim Gerſon, Acad. Pariſ. Cancellarius (quem Doctorem conſolantiſſimum, hoc eſt, ad conſolationem maximè efficacem vocarunt) in ſerm. de nativ. Mar. virg. *Conſtat, Deum miſericordiam ſalvationis ſuæ non ita legibus communibus traditionis Chriſtianæ, non ita Sacramentis ipſis alligaſſe, quin abſque præjudicio legis ejusdem poſſit pueros nondum natos extra uterum intus ſanctificare gratia ſua Baptiſmo, vel virtute Sp. ſancti, idque ut parentes pro infante nondum nato, ſi fortè morsturus eſt, priusquam baptizetur, à Domino petant, admonet, & ne ſine Baptiſmo ita decedentibus omnem ſpem ſalutis ablatam putent, conſolatur.* Gerſoni conſentit Biel. 4. ſent. diſt. 4.q.2.ubi art.3. format hanc quæſtionem: *Quale remedium pro parvulis in utero?* reſpondet autem hoc modo. *Senſum Domini quis novit? eorum, qui nondum in lucem notitiæ prodierunt, remedia in ſua poteſtate ſola conſtituit, quos cum voluerit, ſine exteriori remedio & ſanctificare & ſalvare poteſt, quod paucis in privilegium factum poteſt quibuscunque voluit, impertiri. Hinc (inquit) Gerſon conſulit, ut parentes devotis orationibus ac bonis operibus parvulis ſuis gratiam impetrare nitantur, potens eſt enim Deus in utero ſanctificare, quos novit ad nativitatis ortum non perventuros, licet de hoc certitudinem non habeamus.* Bieli aſſenſum ſuum præbet Cajetanus in p.3. Thom. Aquin. ad quæſt. 68.art.11. Malè id habet Dominicum à Soto, unde in libris de Natura & gratia ſcribit: *Quidam, neſcio quo proteſti pietatis obtentu, dicere audent, pueros, qui caſu aliquo abſque Baptiſmo moriuntur, nihilominùs miſericordiâ Dei, qua defectum ſupplet Baptiſmi, ab originali peccato liberatos ad regnum admitti cæleſte. Atque idem cenſent tam de pueris jam in lucem editis, quam de illis, qui in maternis uteruante lucis uſuram de vita decedunt. Et quoniam de hac re per ora vulgi circumfertur doctiſſimus Cajetanus, illum nomino, quem ſemper tamen non niſi honoris gratia nominare ſoleo, is enim alias profectò omni auctoritate dignus, ſuper quæſt.68.part.3. (ſub correctione tamen & qua ſua erat modeſtia ac religio, nihil pertinaciter aſſerendo) utrumque cenſ probabile profert, ait enim art.2. quam in caſu neceſſitatis, nempe ubi non eſt aquæ copia, ad ſalutem puerorum (& loquitur de illis, qui jam nati ſunt) ſufficere videtur Baptiſmus in voto parentum, præcipuè cum aliquo exteriori ſigno. Et poſtmodum art.11. addit (ſub eadem cenſura) parvulos in maternis uteris periclitantes poſſe pari modo ſalvari per Sacramentum Baptiſmi in voto parentum cum aliqua benedictione ſeu oblatione ipſius ad Deum cum invocatione Trinitatis, ſicut diximus, inquit, de pueris, qui non poſſunt baptizari. At verò ſalvâ ſemper eximii Doctoris auctoritate, haud dubito utramque partem opinionis ſuæ eſſe falſam.* Hæc Sotus. Cajetano tamen aſſentiuntur. Tileman. Sigebergenſ. lib. de Sacram. cap. 1. Thomas Eliſius in clypeo piorum adv. hæreſ. q.11.art.3. Georg. Caſſan. de Bapt. infant. part. 1. quorum ſententiam etſi Alphonſus lib.3.adv. hæreſ. verbo Baptiſmus hæreſ. 9. Vega lib.5.de Juſtific.cap.16.& Bellarm. lib.6.de amiſſ. gratiæ & ſtatu peccati cap.2. carpant tanquam à nimia erga infantes miſericordia profectam; negare tamen non poſſunt, gratiam & operationem DEI non eſſe ſimpliciter Sacramentis alligatam, ſed poſſe ex privilegio, quem velit, è Chriſtianorum infantibus ante Baptiſmum morientibus ſine Baptiſmo ſalvare, ideoque Ambroſius Catharinus; qui Cajetanum damnat ut nova & fœda & Catholicis auribus abſona nec ferenda dogmatizantem; libro de ſtatu puerorum ſine Bapt. decedentium; concedit ad extremum, *in utero exiſtentes Baptiſmi flaminis capaces eſſe, quia nulla exigitur humana operatio, nec effugit creatum a via providentiam & operationem Dei, qua ſola ſatis eſt in Baptiſmo flaminis.* Hugo de Victore citâte Thoma 4.ſent. diſt.1. q.3. aſſerit, *infantes Judæorum morientes ante diem octavum, qui circumcidi non potuerunt, nihilominus fuiſſe ſervatos*; quod confirmat teſtimoniis R. Aben Ezræ & R. Salomonis. Biel. 4. ſent. diſt.1.q. 4. *de pueris ante circumciſionem quidam inter quos Magiſter* (Lomb.) *dixerunt, quod perierunt, ſed hoc nimis durum nec veritati conſonum; fuiſſent enim deterioris conditionis ſub lege Moſis quæ ſub*

lege Naturæ & similiter quæ fœmella, ideo Hugo & Alex. (Alensis) p. 4. q. 7. membr. 4. art. 3. *dicunt, quod parvuli illi salvari in fide parentum, quia præceptum de circumcidendo non obligabat nisi venientes ad octavum diem, præterea Deus specialiter dispersivit cum filiis Israel in deserto.* Hæc Biel. At nunc gratia Dei artior & astrictior in Testamento novo? Albertus Piggius in controv. 1. & Savanarola de triumpho crucis docent, *infantes sine Baptismo morientes futuros post judicium beatos naturali beatitudine & in quodam velut Paradiso terrestri perpetuò felicesque victuros*, quos hoc nomine insectatur Bellar. lib. 6. de amiss. grat. & stat. peccati cap. 2. cùm Lomb. lib. 4. sent. dist. 1. lit. L. scripsisset: *Parvulos ante Baptismũ defunctos perire*; Facultas Parisiensis asscribit: *hic Magister non tenetur.* Thom. p. 3. q. 68. art. 11. ad 1. *pueri in uteris maternis non possunt subjici actioni humanæ, ut per eorum ministerium Sacramenta recipiant, possunt tamen subjici operationi Dei, apud quem vivunt, ut quodam privilegio gratiæ sanctificationem consequantur.* Atque hæc de necessitate Baptismi. Pœnitentiam omnibus in peccata prolapsis necessariam etiè concedimus, nequaquam verò per eam intelligimus Sacramentum pœnitentiæ in sufficienti contritione plenaria peccatorum enumeratione & digna satisfactione consistens, cui postmodum judiciaria Sacerdotis absolutio accedat, sed internam & seriam ad Deum conversionem in vera contritione, fide & emendatione vitæ. Absolutionem Sacerdotis requiri dicimus non absolutè & simpliciter, (ut Bellarminus quidem statuit scribens: *quosdam verè in Christum credentes in æternum perire, quod antè moriantur, quàm a Sacerdote absolvi potuerunt.* lib. 3. de pœn. cap. 3. arg. 7) sed fidei confirmandę gratiâ, proinde ubi deest minister absolvens, is qui veram pœnitentiam agit, ab ipso Deo absolvi censendus est. 4. *Eucharistia, confirmatio & extrema unctio necessaria sunt necessitate medii ad benè esse posità divina institutione.* Resp. de confirmatione & extrema unctione suus erit dicendi locus. Sacramentum Eucharistiæ concedimus Christianis illis, qui se probare possunt, non arbitrarium sed necessarium esse tùm ratione præcepti *Hoc facite*, tum ratione medii sive commodi ex illius usu ad pios redundantis; absolutam tamen & simplicem quandam hujus Sacramenti necessitatem non agnoscimus, cùm in casu privationis locum habeat illud Augustini, *Crede & manducasti.* Sed audiamus, quid Bellarm. hîc in nobis desideret. *Convenimus*, inquit, *quod Eucharistia sit in præcepto, sed quod sit necessaria ad benè esse, ut medium, videmur convenire, sed reipsa non convenimus. Nam dicunt quidem Calvinus in Antidoto, & Chemnitius in Examine, Sacramenta esse necessaria, ut media à Christo instituta, sed inter explicandum ita extenuant hanc necessitatem, ut eam fere tollant. Volunt enim Sacramenta solùm esse utilia ad alendam fidem, quia repræsentant oculis id, quod verbum offert auribus, unde Apol. Confess. art. 13. comparat Sacramenta picturæ. Sicut ergo pictura non possunt dici necessaria ad salutem, nisi fortè hominibus valdè rudibus: ita nec Sacramenta secundùm ipsorum sententiam. Conatur Chemnitius loco citato refellere hanc similitudinem de pictura & ostendere nescio quam necessitatem: Sed non potest negare, similitudinem illam esse in Apologia, quam se in omnibus sequi profitetur. Et præterea aliis verbis idem dicit; nihil enim vult Sacramenta esse aliud nisi ritus, in quibus visibiliter repræsentetur promissio sicut audibiliter, ut sic loquar, repræsentatur in verbo. Itaque revera non agnoscunt necessitatem, licet mentiantur se agnoscere, sed solùm tenuem quandam utilitatem Sacramentorum.* Hæc Bellarm. cui resp. Sacramenta non solùm dicimus esse promissionum divinarum sigilla, sed etiam media seu organa, per quæ Deus offert & fides accipit gratiam & salutem: ratione prioris finis conferuntur picturis, non autem ratione posterioris; ἀναισθήτως igitur à Bellarmino infertur: Sacramenta conferri picturis proinde nihilo plus necessitatis & efficaciæ Sacramentis tribui, quàm picturis; imò verò comparatio non est extendenda ultra illud tertium, cujus gratia adhibetur. Videatur ipse Chemnicius, qui necessitatem Sacramentorum luculentissimè exponit, ubi monet; Sacramenta quo ad nos esse signa confirmantia fidem erga promissionem Evangelii, quo ad Deum esse organa s. instrumenta, per quæ Deus in verbo suâ potentiâ & operatione gratiam promissionis Evangelicæ credentibus exhibeat, applicet, obsignet, confirmet, augeat & conservet: Sacramentis non solùm nos certos reddi, quod foris in specie visibili geri cernimus, illud intus virtute & potentia Dei in nobis effici, sed eadem quoque esse externa & visibilia signa & pignora gratiæ & voluntatis Dei erga nos, quibus illustri & visibili testimonio testificetur, quod promissio ad singulos pertineat, qui fide eam in usu Sacramentorum amplectuntur: Hæc omnia ex sequentibus erunt clariora, ubi de fine Sacramentorum disputabitur. 5. *Ordo necessarius est non singulis hominibus, sed ipsi Ecclesiæ in universum necessitate medii simpliciter, posità divinâ institutione.* 6. *Matrimonium necessarium est ad bonum esse non singulis hominibus, sed Ecclesiæ in universum.* De his non est controversia, quamvis ea verè & propriè dicta Sacramenta esse negemus.

An Chemnicius mendacio oneraverit Concilium in quæstione de necessitate Sacramentorum.

54. Bellarm. hoc loco Chemnicium insectatur, quod mendaciis & calumniis Conc. Trident. oneraverit. 1. dixerat Chemnicius, *Concilium necessitatem Sacramentorum opponere justificationi per solam fidem.* Bellarm. dicit hoc esse mendacium. *Concilium*, inquit, *non damnat eos, quod excludant Sacramenta a justificatione quovis modo, sed quod excludant ab immediata acceptione & applicatione justificationis; sed vult ad id necessariò requiri Sacramentum, adeò ut si fides in aliquo existat, quamvis maxima, nõ tamen justificet, nisi adsit etiam Sacramentum in re vel in voto, imò magis requiritur Sacramentum, quàm fides, nam sine Sacramento in re vel in voto nemo justificatur, neque parvulus neque adultus, sine fide autem aliqui justificantur ut parvuli, qui fidem propriam nullam habent, quâ recipiunt justificationem.* Resp. Bellarminus idipsum disertis verbis asserit, in quo asserendo Chemnicium mentiri dixerat. Si enim fides etiam maxima non justificat, nisi adsit Sacramentum vel in re vel in voto, an non eo ipso Sacramentorum necessitas justificationi per solam fidem opponitur? Nos contra pronunciamus: Sacramenta esse quidem necessaria, interim tamen soli fidei justificationem relinqui, cùm verbum & Sacramenta sint media offerentia, fides sola sit medium recipiens; applicationis vox utrumq; complectitur medium offerens & recipiens, ideò non negamus ad applicationem gratiæ tum ministerium verbi ac Sacramentorum ex parte Dei, tum

fidem

fidem ex parte noſtra requiri. Ut ergo non excluditur gratia Dei & meritum Chriſti in ordine cauſæ principalis & meritoriæ, quando ſolâ fide juſtificari dicimur; ita nec Sacramentorum neceſſitas & efficacia excluditur in ordine cauſæ inſtrumentalis offerentis. Quid de fide infantum ſtatuendum ſit, expoſuimus in Tract. Germ. de Bapt. cap. 25. 2. dixerat Chemnicius, *Concilium etiam reliquos ritus confirmationis, Extremæ unctionis, auricularis Confeſſionis & cæter Sacramenta ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria refert.* Bellarminus clamat, *hoc eſſe mendacium, cùm non addatur vox ſimpliciter & communis Theologorum ſententia, ſolummodo tria Sacramenta doceat eſſe ſimpliciter neceſſaria, ſine reliquis poſſe homines ſalvari, modò abſit negligentia & contemtus.* Reſp. Cur igitur in genere pronunciat Concilium, *Sacramenta novæ legis eſſe ad ſalutem neceſſaria*, quæ can. 1. præcedente numero ſeptenario ſunt incluſa? Quis divinare potuit, quam cujusque Sacramenti neceſſitatem definiant? Adde, quod ne quidem propriè dicta Sacramenta ſint ſimpliciter & abſolutè neceſſaria, ut ſine illis nemo poſſit ſalvari, modò abſit negligentia & contemtus, quod de Euchariſtia Bellarminus non negat, de Baptiſmo id demonſtravimus ſuperius. 3. Dixerat Chemnicius, *neminem ſanum juſtificationem per ſolam fidem ſic intellexiſſe, quaſi a juſtificatione excludatur gratia Dei, meritum Chriſti & miniſterium verbi & Sacramentorum.* Bellarminus regerit, *Lutherum multis in locis oppoſuiſſe fidem Sacramentis ac diſertis verbis docuiſſe, ita ſolâ fide homines juſtificari, ut nulla pars juſtificationis ad Sacramenta pertineat.* Reſp. Diſputat Lutherus contra Scholaſticos, qui Sacramenta ex opere operato prodeſſe ſtatuunt, hoc ſenſu & reſpectu negat Lutherus juſtificationem tribuendam eſſe Sacramentis ſcilicet ſolis absque fide uſurpatis, perinde ut ipſum Chriſti meritum nemini prodeſt ſine fide, abſit interim, ut à juſtificatione illud excludatur. Sic enim Lutherus loquitur in loco à Bellarmino citato in lib. de capt. Bab. cap. de Bapt. tom. 2. Jen. Lat. f. 272. *Arbitrati ſunt quàmplurimi, eſſe aliquam virtutem occultam ſpiritualem in verbo & aqua, quæ operetur in anima recipientis gratiam Dei. His aliis contradicentes ſtatuunt, nihil eſſe virtutis in Sacramentis, ſed gratiam à ſolo Deo dari, qui aſſit ex pacto Sacramentis à ſe inſtitutis. Omnes tamen in hoc concedunt, Sacramenta eſſe efficacia ſigna gratiæ, ad quod hoc unico moventur argumento, non videri alioqui, qua ratione novæ legis Sacramenta præſtarent veteribus, ſi ſolùm ſignificarent. Et hinc impulſi ſunt tantùm tribuere Sacramentis novæ legis, ut prodeſſe ea ſtatuerent etiam iis, qui in peccatis mortalibus ſunt, nec requiri fidem aut gratiam, ſed ſufficere, non poſuiſſe obicem, hoc eſt, actuale propoſitum denuò peccandi. Hæc autem quia pugnant contra fidem & Naturam Sacramentorum, diligenter ſunt cavenda &c. Differunt figuræ legales à Sacramentis V. & N. T. quòd figuræ legales non habent annexum verbum promiſſionis, quod fidem exigat, unde non ſunt ſigna juſtificationis, quia non ſunt Sacramenta fidei, quæ ſola juſtificant* (Nota Juſtificationem diſertè tribui Sacramentis) *ſed ſunt Sacramenta operis tantùm: tota enim eorum vis & Natura erit opus, non fides &c. At noſtra & Patrum ſigna ſeu Sacramenta habent annexum verbum promiſſionis, quod fidem exigit, & nullo alio opere impleri poteſt; ideò ſunt ſigna ſeu Sacramenta juſtificationis, quia ſunt Sacramenta juſtificantis fidei & non operis, unde & tota eorum efficacia eſt ipſa fides, non operatio; inde Proverbium, Non Sacramentum, ſed fides Sacramenti juſtificat.* Et poſtea. *Nec verum eſſe poteſt, Sacramentis ineſſe vim efficacem juſtificationis, ſeu eſſe ea ſigna efficacia gratiæ; hæc enim omnia dicuntur in jactaram fidei ex ignorantia promiſſionis divinæ, niſi hoc modo efficacia dixeris, quòd ſi adſit fides indubitata, certiſſimè & efficaciſſimè gratiam conferant,* (audis diſertè, quo ſenſu neget Lutherus, Sacramenta eſſe ſigna efficacia, ſcilicet excluſâ fide) Pergit Lutherus: *At hoc non modo efficaciam illis tribui probat, quòd eo prodeſſe dicunt omnibus, etiam impiis & incredulis, modo non ponant obicem: quaſi ipſa incredulitas non ſit omnium obſtinatiſſimus obex &c.* Idem in aſſert. art. 1. f. 295. *Quia in omni Sacramento eſt verbum promiſſionis divinæ, quòd affirmativè promittit & exhibet gratiam Dei illi qui ſuſcipit Sacramentum: Ubicunq; autem Deus promittit, ibi exigitur fides audientis &c.* 4. Dixerat Chemnicius, *ideò neceſſitatem Sacramentorum fidei in juſtificatione à Pontificiis adjungi, ut fides non ſola ſed cum dignitate & merito illius operis gratiam juſtificationis accipiat.* Bellar. clamat, *hoc eſſe mendacium, cùm juſtificationem, quæ in Sacramentis accipitur, tribuant non dignitati aut meritis operis noſtri ſed inſtitutioni divinæ & operi Chriſti.* Reſp. Bellarm. docet, fidem ipſam non inſtrumentaliter, ſed meritoriè ad juſtificationem concurrere; quâ ergò veritatis ſpecie negat, ex dignitatem operis noſtri ex hypotheſi ipſorum gratiam juſtificationis accipi? Quid? An non Pœnitentia annumeratur Sacramentis? atqui in ea merito contritionis, confeſſionis & ſatisfactionis peccatorum remiſſionem contingere ſtatuunt, utique ergò à promiſſione gratiæ ſolâ fide apprehendenda ad opera noſtra homines deducunt. 5. Dixerat Chemnicius, *ideò vocari ab illis novæ legis Sacramenta, ut ſit mutua relatio legis & operum noſtrorum in uſu Sacramenti.* Bellarminus dicit, *per legem non intelligi præceptum, quo opus imperatur, ſed Teſtamentum novum.* Reſp. Atqui in N. T. perfectiores quasdam leges à Chriſto propoſitas eſſe docent, ideò juxta ipſorum hypotheſin N. T. & novæ legis realiter non differunt; ſtatuunt Sacramenta prodeſſe ex opere operato, utique ergo vi relationis Sacramenta erunt præcepta opere adimplenda. Et denuò repetimus, Pœnitentiam referri ad novæ legis Sacramenta in qua noſtrorum operum merita & noſtras ſatisfactiones requiri ſtrenuè pugnant. 6. Dixerat Chemnicius, *ideò addi mentionem voti, ideſt, pollicitationem certi operis ad accipiendam gratiam juſtificationis:* Bellarminus regerit, *per votum intelligi deſiderium.* Reſp. illud ipſum deſiderium tantæ dignitatis ac meriti eſſe judicant, ut in illo, non autem in fide promiſſionem apprehendente juſtificationis cauſam conſtituant. Notum enim eſt, quid de Baptiſmo ſanguinis & flaminis diſputent, quòd ſcilicet dignitas operis & meriti in Martyrio tanta ſit quæ vicem ſanguinis Chriſti in Baptiſmo ſupplere poſſit. Item, quòd tanta poſſit eſſe in aliquo contritio & charitas, ut dignitas ejus vicem virtutis Baptiſmi ſuppleat. Nos in caſu neceſſitatis votum ſive deſiderium Sacramenti in adultis itidem requirimus, ſed alio reſpectu, quem verbis D. Chemnicii proponemus. Qui *ex auditu verbi veram & juſtificantem fidem jam habet, is licet acceperit gratiam juſtificationis, Sacramenti-*

mentorum tamen usum nullo modo contemnet, sed eum desiderabit, tùm propter divinam institutionem, tum propter fidei confirmationem; Si verò Sacramenta contemnit, fides non est vera, cùm non retineat essentialem suam proprietatem, quæ consistit in mutua relatione verbi & fidei, ut scilicet fides verbum promissionis, ubicunque Deus suâ institutione illud proponit, quærat & apprehendat. Sed si quis ex auditu verbi habeat veram in Christum fidem & tamen non concedatur ipsi facultas, ut possit Sacramentis juxta divinam institutionem uti, in tali casu non est statuenda præcisa necessitas Sacramentorum ad salutem. Cùm latronis in cruce Christum in verbo promissionis fide apprehendentis sine Baptismo patuerit aditus ad Paradisum. August. 4. contra Donat. c. 22. *Latronis exemplum etiam atque etiam considerans invenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod ex Baptismo deerat, supplere posse, sed etiam fidem conversionemque cordis, si fortè ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest.* c. 23. *Latro ille non tamen omninò sine sanctificatione Baptismi, quæ corporaliter adhibetur, fuit: quia non ejus accipienda voluntas defuit, sed non accipienda necessitas affuit.* c. 24. *In illo latrone, quod ex Baptismi Sacramento defuerat, complevit omnipotentis benignitas, quia non superbia vel contemtu, sed necessitate defuerat.* c. 25. *Cùm verò ex voluntate defuerit, hominem reatu involvit, neque enim ullo modo dicenda est conversio cordis ad Deum, cùm Dei Sacramentum contemnitur.* Ergo in casu necessitatis non sunt docendi homines, ut opera vel passiones suas cum voto percipiendi Sacramenta vice Baptismi DEI judicio opponant & meritum justificationis in illis quærant, sed ut fide verbum promissionis apprehendente, certò statuant, etiamsi necessitatis articulo à Baptismo excludantur, tamen se in verbo Evangelii, quod est potentia Dei ad salutem omni credenti, verè & apprehendere & accipere gratiam DEI, meritum CHRISTI ad vitam æternam.

Fines Sacramentorum principales.

55. Cæterùm cùm Deus optimus & sapientissimus nihil faciat aut instituat frustra, ideò etiam Sacramentorum sunt certi ac divinitùs constituti *fines*; **Finis Sacramentorum duplex est. Primarius & Secundarius. *Primarius* respectu DEI Sacramenta instituentis, offerentis & conferentis, ut sint signa & testimonia divinæ erga nos voluntatis, sigilla & pignora divinæ gratiæ: vel respectu hominum Sacramentis utentium, ut fides in his per illa excitetur & confirmetur. *Secundarius*, quo Sacramenta dicuntur esse symbola Confessionis notæ & tesseræ Ecclesiæ, quibus Dei populus à quovis alio cœtu distinguitur. ** Ex eadem distinctione fines Sacramentorum constituuntur vel *principales* vel *minùs principales*. Fines Sacramẽtorum principales duo sunt, Prior, quòd sint organa, media & ὀργάνα, per quæ DEUS offert, exhibet, & credentibus applicat promissionem Evangelii propriam de remissione peccatorum, justitia & vita æterna; quod confirmamus

Quòd sint organa & media, per quæ Deus offert, exhibet & credentib. applicat promissionem Evangelii.

hisce argumentis. 1. Quicquid convenit verbo Evangelii generatim, id Sacramentis non est denegandum. Atqui verbo Evangelii convenit, quòd sit efficax medium, per quod cœlestia bona, videlicet gratia Dei, remissio peccatorum, & salus æterna hominibus offertur & credentibus applicatur. Ergo Sacramentis hoc non est denegandũ. Majoris veritas patet ex eo, quia Sacramenta sunt verbum visibile, sunt velut epitome quædam Evangelii ac omnem suam dignitatem, operationem & virtutem habent ex Dei verbo, quod cum externo Elemento in Sacramentis divina ordinatione est conjunctum, ut ostendimus superiùs. Minoris confirmatio petenda est ex his dictis. Esa. 55 v. 10. *Sicut descendit imber & nix de cœlis & illuc non revertetur, quin inebriaverit terram, eamque germinare fecerit, ut det semen serenti & panem comedenti* v. 11. *Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum, quin imò faciet, quod volui & prosperabitur, quò illud misi.* (Quemadmodum placidus imber est efficax medium, per quod terra redditur frugifera: sic verbum Evangelii fœcundat corda nostra Spiritus S. gratia) Rom. 1. v. 16. *Evangelium Christi est potentia Dei ad salutem omni credenti* Gal. 3. v. 2. *Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?* 1. Tim. 4. v. 16. *Attende tibi & doctrinæ, insta in illis, hoc enim faciens & teipsum salvum facies & eos qui te audiunt* (nimirum quia doctrina Evangelii est medium salutis) Hebr. 4. v. 12. *Vivus est sermo Dei & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens ad divisionem animæ ac Spiritus, compagum quoque ac medullarum.* Immòta igitur persistit conclusio, quòd Sacramentis non sit efficacia illa deneganda. 2. Per quod homines fœderi divino inseruntur & in eo conservantur, illud est medium offerens & applicans divinam gratiam ac beneficia cœlestia. Atqui per Sacramenta homines fœderi divino inseruntur & in eo conservantur, ut ex speciali doctrina de Circumcisione & Baptismo, de Agno Paschali & Sacra Cœna apparebit. Ergo sunt media offerentia & applicantia divinam gratiam ac beneficia cœlestia. 3. De quocunque effectus prædicatur, illud est causa ejusdem vel principalis vel instrumentalis. Atqui de Sacramentis prædicatur effectus regenerationis, mundationis, remissionis peccatorum & salutis &c. Ergo sunt ejusdem causa vel principalis, vel instrumẽtalis. Non principalis, quia hic honor soli Deo competit: Ergo instrumentalis: quod ipsum formulæ loquendi de Sacramentorum efficacia usurpatæ manifestè comprobant. Joh. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu &c.* Eph. 5. v. 27. *Christus* (causa principalis & meritoria) *mundavit Ecclesiam* καθαρίσας τῷ ὕδατι *lavacro aquæ in verbo* (quæ est notatio causæ instrumentalis) Tit. 3. v. 5. *Deus* (causa principalis) *salvos nos fecit* (effectus) *per lavacrum regenerationis & renovationis* (per Baptismum, qui est causa instrumentalis.) In Sacra Cœna corpus Christi mediante benedicto pane manducandum & Sanguis Christi mediante benedicto vino bibendus nobis datur, utique ergò simul offeruntur & credentibus applicantur omnia illa beneficia, quæ Christus traditione corporis & effusione sanguinis sui in ara crucis nobis promeruit. Chrysost. in 1. Cor. 10 hom. 24. p. 175. *Quando corpus Christi propositum videris in ara, dic tecum, propter hoc corpus cœlum, & quæ in eo bona sunt, accepturum me spero, hoc corpus cruci affixum est* &c. De Circumcisione & Agno Paschali dicemus postea. 4. Sacramenta aut sunt instrumenta divinam gratiam offerentia, exhibentia & credentibus applicantia, aut sunt duntaxat signa illum significantia. Posterius dici nequit, multis de causis. 1. Sacramentalibus Symbolis conjunctum est Dei verbum, quod non nudæ significationis, sed efficacis operationis vim habet,

habet; 2. Aqua Baptiſmi negatur adhiberi *ad depoſitionem ſordium carnis.* 1. Pet. 3. v. 21, ac proinde non poteſt talis conſtitui analogia, quod interior ablutio per ſanguinem Chriſti per ablutionem externam in Baptiſmo tantùm ſignificetur; 3. Analogiæ illius ſignificativę in propria ſede, hoc eſt, in inſtitutione Sacramentorum nulla fit mentio; 4. Scriptura effectum inſtrumentorum offerentium & applicantium tribuit Sacramentis, nequaquam verò nudæ ſignificationis officium; 5. Ex hac hypotheſi conſequetur, Scripturam nullibi verbis propriis & perſpicuis de fine Sacramentorum loqui, ſed omnia dicta priùs per confictam illam analogiam explicanda vel potiùs pervertenda eſſe. Relinquitur ergò prius, quòd ſcilicet Sacramenta ſint inſtrumenta ac media divinam gratiam offerentia, exhibentia & credentib. applicantia, ac proinde ſint inſtar divinæ manus, quâ Deus Pater vult gratiam ſuam exhibere, donare, applicare; & Filius Jeſus Chriſtus meritum ſuum communicare credentibus; & Spiritus ſanctus efficaciam ſuam exercere ad ſalutem omni credenti. Pertinent huc egregia veterum teſtimonia de fructu Baptiſmi & Cœnæ Dominicæ, quæ ad ſpecialem Sacramentorum ἐξήγησιν propriè pertinent. Quid, quòd ipſimet adverſarii alicubi fatentur Sacramenta non ſolùm ſignificare, ſed etiam conferre gratiam. Calv. in antid. Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 5. Sacramenta concedit *eſſe inſtrumentales conferendæ nobis gratiæ cauſas.* Aret. p. 1. probl. 76. f. 915. *Quod ad medias attinet cauſas, libenter damus, ſigna ſacramentalia inter cauſas has, hoc eſt, organicas & inſtrumentales recenſeri, ſed in eo diſſentimus* (à Pontificiis) *quòd illi docent, ſigna illa cauſam inſtrumentalem eſſe diſpoſitivam, hoc eſt, quæ diſpoſitum & aptum reddat ad ſuſcipiendam gratiam ex opere operato.* Marlorat. in c. 5. Epheſ. fatetur, *non ἐνεργητικῶς, ſed verè & ὀργανικῶς mundandi effectum de lavacro aqua prædicari.* Urſinus in Catech. p. 476. *in Sacramentis Deus offert nobis ſua beneficia.* Idque ex eorum hypotheſi evidenter deducitur. Si enim Sacramenta ſunt ſigna obſignantia (ut quidam ex adverſariis concedunt) utique etiam ſunt media exhibentia. Obſignatio enim eſt rei exhibitæ obſignatio. Aut ergò poſita obſignatione ponenda etiam exhibitio, aut negata exhibitione, neganda etiam obſignatio.

Quinam in defectu circa hunc Sacramentorum finem peccent.

56. Detrahunt huic efficaciæ Sacramentorum in ἀλλείψει. 1. Qui ſtatuunt, Sacramenta nihil aliud eſſe, quàm ſigna quædam inſtituta ad diſcernendum populum Chriſtianum à gentilibus, ſicut Romanis olim toga erat ſignum, quo diſcernebantur à Græcis, cujus opinionis autor fuit Carolſtadius referente Luthero in lib. de verbis Cœnæ, Hoc eſt corpus meus. Hunc errorem ſuppreſſo nomine refellit Calvinus lib. 4. Inſtit. cap. 14. ſect. 13. 2. qui docent Sacramẽta nihil aliud eſſe, quàm allegorias & quaſi ſigna quædam bonorum operum & vitæ ſpiritualis, quem errorem Anabaptiſticum referunt Brentius hom. 25. in Lucam, & Chem. part. 2. Exam. c. de Sacram. efficacia & uſu. **Schmaltz. quoq; Photinian. cont. Frantz. diſp. 9. p. 289. *Fabulæ ſunt, aliquam eſſe internam efficaciam in Baptiſmo vel Cœna Domini, cum utraque nihil aliud ſint quàm externa hominum actiones, quibus aliquid, quod in mente ipſorum latet, expreſſum volunt.*** 3. qui diſputant, Sacramenta eſſe duntaxat ſigna gratiæ vel jam antè extra uſum Sacramentorũ collatæ ac perceptæ, vel poſtmodum futuro demum tempore conferendæ. Cinglius imprimis ſcriptis erroremillum ſparſerat, ſic enim ſcribit in lib. de vera & falſa religione impreſſ. Tiguri Anno 25. *Sacramenta ſunt tantùm ſigna vel Ceremoniæ, quibus homo ſe Eccleſiæ probet, ut conſtet ipſum eſſe candidatum aut militem Chriſti, ſic qui reddant Eccleſiam totam potiùs certiorem de hominum fide, quàm homines ipſos.* ** Idem part. 2. oper. in lib. de Baptiſm. p. 65. *Quosdam in ea opinione fuiſſe cernimus, ut ſigna* (ſacramentalia) *in hunc finem data eſſe docuerint, ut fidem internam confirment & id quod edocti ſumus aut quod nobis promiſſum eſt, ceu ſigillo quodã infallibili obſignent. Qui hæc tradidere, à vero quàm longiſſimè aberrant.*** Quamvis verò admonitus à D. Luthero & Philippo in Colloq. Marpurgenſi Año 29. eum revocârit, ut ex articulo 8. Coll. apparet, poſtea tamen rediit ad vomitum: Sic enim ſcribit in Confeſſ. ſua Anno 30. art. 7. p. 541. *Credo, imò certò ſcio, omnia Sacramenta tantùm abeſſe, ut gratiam conferant, ut ne adferant quidẽ aut diſpenſent.* Item: *Sacramenta dantur in publicum teſtimonium ejus gratiæ, quæ cuique privato prius adeſt.* Et poſtea. *Non affert gratiam Baptiſmus, ſed gratiam factam eſſe cui datur, Eccleſia teſtatur* in lib. de peccat. orig. *Signa nihil, quæ externa res ſunt, quibus in conſcientia nihil efficitur.* 4. Huic errori admodum affine, vel potiùs idem cum eo eſt, quòd Calvinus & qui ipſum ſequuntur, ſtatuunt Sacramenta eſſe tantùm ſigilla gratiam jam antè collatam vel poſtmodùm conferendam & ſignificantia & obſignantia. 5. Ideoque negant, Sacramenta eſſe cauſas inſtrumentales gratiæ, remiſſionis peccatorum & ſalutis. Sic Calvinus lib. 4. Inſtit. c. 14. ſect. 17. diſertè negat, *Baptiſmo ablutionem & ſalutem noſtram perfici, aut ipſum purgandi, regenerandi, renovandi virtutem in ſe continere, vel ſalutis cauſam in hoc Sacramento percipi.* Idem in Catech. *Sacramentum nihil aliud eſt, quàm externa divina erga nos benevolentiæ teſtificatio, quæ viſibili ſigno ſpirituales gratias figurat.* Beza p. 2. reſp. ad acta Coll. p. 115. vocat *palpabilem errorem, quo cauſativa, ut loquuntur Scholaſtici, vis conferendæ gratiæ principalis quidem Deo, inſtrumentalis autem Sacramẽtis tribuitur.* p. 116. *In regeneratione hominis valdè fallitur & in Deum ipſum injurius eſt, quisquis aut hominibus, per quorum os Deus loquitur, vel ipſi externo Dei verbo, vel ſacramentalibus ſignis Deum exiſtimat vel tantillum divinæ illius virtutis ſuæ hominibus renovandis & æternæ vitæ in Chriſto ſervandis attribuere* p. 118. *tõtam illam ordinationem & inſtrumentalem cauſam nihil aliud eſſe, quàm ſacramentalem promiſſionis ſacramentalis adjunctæ ſignificationem ex ordinatione divina per ſignorum & rerum ſignatarum ἀναλογίαν mentibus ad Sacramenta accedentium repræſentata* in gloſſa cap. 10. Act. *Baptiſma non facit Sanctos, ſed juſtificationem tantùm obſignat.* Aretius part. 2. probl. p. 441. reprehendit eos, qui Sacramenta appellant ſigna exhibitiva, additâ hac ratione, *quia res ipſæ non ſint præſentes in Sacramentis, quarum ſunt ſigna exhibitiva.* Grynæus in præfat. Theor. Theol. ad Joachimum à Berga. *Aſſeveranter affirmo, inſcitiam eſſe indignam Chriſti ſervis; neſcire, quod per Evangelium & Sacramenta nos ita erudiat Dominus, ut non per Evangelium & Sacramenta nos ſalvari credamus, ſed per unum Jeſum Chriſtum.* Et paulò pòſt: *Evangelio, Baptiſmo, Euchariſtiæ fides tribuitur remiſſio peccatorum, prout ſert vocabularum*

efficax ratio, qua ita comparata est, ut instrumentis (honestandis eadem gratia) tribuantur effecta, quæ aliquin propria sunt principalis causæ efficientis. Idem in disp. Heidelb. Ann. 84. th. 21. *vocat Papisticum commentum* ἀπότομον ψεῦδος. *si quis dicat, Sacramenta vim justificandi & salvandi habere.* Tossan. in lib. 1. quæ contra Marbach. p. 334. dicit, *falsò à nobis doceri, quod Sacramenta N. T. ideò sint à Deo institutum, ut essent media seu instrumenta, per quæ Christum cum remissione peccatorum accipiamus. Sacramenta enim illa non habere revera in se thesauros & cœlestia bona, quasi per illa nobis donetur remissio, sed tantùm esse signa fœderis Dei.* Piscat. in Bibl. Germ. ad c. 7. Act. doctr. 1. negat *efficaciam salvandi esse in Sacramentis*, addita ratione, *quia sit in solo Deo.* 6. Denique huc pertinent, qui statuunt, usum Sacramentorum tantùm per modum commonefactionis excitare fidem, qualis commonefactio etiam à picturis sumi potest. Ursinus in Catech. p. 472. *Si Sacramenta debent esse adminicula fidei, oportet sensu externo percipi, quo moveatur sensus internus.*

Interpret. 57. Ut de his opinionibus rectius fieri possit judicium, proponimus hæc axiomata 1. Fines secundarii & minùs principales non sunt venditandi pro fine principali, nec eidem opponendi. Proinde etsi Sacramenta secundariò & minùs principaliter hunc usum habeant, ut sint notæ seu tesseræ distinguendi populi Dei ab aliis hominib. ut admoneant homines bonorum operum & virtutum (sicut Baptismus spiritualis mortis & resurrectionis; Eucharistia concordiæ Symbolum est) ex eo tamen non potest aut debet inferri, quòd hic vel unicus vel principalis sit Sacramentorum finis. 2. Fines principales coordinati non sunt sibi mutuò opponendi: proinde etiamsi Sacramentorum finis principalis sit obsignare promissionem gratiæ, ex eo tamen nec potest nec debet inferri, quòd non sint efficacia media & instrumenta, per quæ exhibeantur & conferantur cœlestia beneficia Christi morte ac sanguine parta. 3. Quod est efficax medium atque organum, per quod Deus beneficia Evangelii propria dispensat, illud non est tantummodò signum, siquidem signum pertinet ad locum similium & adjunctorum, organum ad pertinet ad causam instrumentalem. Iam v. Sacramenta sunt efficacia media atque organa, per quæ Deus operante Spiritu sancto vult conferre gratiam, ut probant clara & diserta Script. testimonia Marc. 16. v. 16. Joh. 3. v. 5. Act. 2. v. 38. cap. 22. v. 16. Rom. 6. v. 3. Gal. 3. 27. Eph. 5. v. 27. Tit. 3. v. 5. 1. Pet. 3, 21.

Argumenta adversariorum, quibo probare conãtur, Sacramenta esse tantummodo signa gratiæ.

58. Fundamenta quibus probare conantur, Sacramenta esse tantummodo signa & sigilla, non autem causas instrumentales gratiæ, potiora hæc sunt. 1. *In Deo solo est efficacia salvandi. Ergo non in Sacramentis.* Resp. Causa principalis & instrumentalis non sunt sibi invicem opponendæ. Deo soli, ut causæ principali vis salvandi relinquitur, si vel maximè instrumentalis causa salutis dicantur Sacramenta. Declarabimus hoc verbis D. Chemnicii part. 2. Exam. cap. de Sacramentorum efficacia p. 34. *Deus Pater reconciliat sibi mundum, acceptat credentes, non imputans ipsis peccata eorum, hoc certè modo Sacramenta non conferunt gratiam, sicut ipse Deus Pater. Christus est pax nostra, mors Christi est reconciliatio nostra, in sanguine ipsius justificati sumus &c. illo certè modo Baptismus non purgat peccata, sicut ipse Christus. Spiritus sancti propria est efficacia in collatione & applicatione gratiæ. Et Sacramenta cerè non sunt exæquanda cum Spiritu sancto, ut pari & eadem planè ratione credantur conferre gratiam sicut ipse Spiritus sanctus. Num verò propterea nihil tribuendum Sacramentis? &c.* Respondet postea: *Sacramentis tribuitur virtus seu efficacia, non quod in Sacramentis extra seu præter meritum Christi misericordiam Patris & efficaciam Spiritus sancti quærenda sit gratia ad salutem, sed Sacramenta sunt causæ instrumentales, ita quod per illa media seu organa Pater vult gratiam suam exhibere, donare, applicare: Filius meritum suum communicare credentibus; Spiritus sanctus efficaciam suam exercere ad salutem omni credenti. Hoc modo manet Deo gloria sua, ut gratia non alibi quæratur, quàm apud Deum Patrem; precium seu causa remissionis peccatorum & vita æterna non alibi quæratur, quam in morte & resurrectione Christi; efficacia regenerationis ad salutem non alibi quæratur, quàm in operatione Spiritus sancti, Sacramenta verò illa beneficia in verbo nobis proponunt, afferunt, exhibent & obsignant, atque ita ducunt nos ad Christum, ad gratiam Dei, ad efficaciam Spiritus sancti. Quia enim Deus in iis, quæ ad salutem nostram pertinent, per certa media vult nobiscum agere, & hoc fine ipse ordinavit & instituit verbum promissionis Evangelii, quod aliquando simpliciter, per se, sive nudum proponitur; aliquando verò vestitum seu visibile factum certis à Deo institutis ritibus seu Sacramentis: verbum igitur & Sacramenta monstrant nobis, ubi fides debeat quærere & ubi possit invenire Christum Mediatorem, Patrem & Spiritum sanctum, ita ut nobiscum agant, exhibeant, applicent & obsignent beneficia, quæ Christus promeruit, & de quibus Evangelium concionatur.* Hæc omnia eruditissimè Chemnicius. Quemadmodum igitur gratia Dei & meritum Christi, non excludunt fidem à causa justificationis & salutis instrumentali, ita nec excludunt Sacramenta; ut enim fides est quasi manus nostra, quâ petimus, quærimus, apprehendimus & accipimus beneficia Evangelii propria; ita verbum & Sacramenta sunt quasi manus Dei, quâ nobis offert, exhibet & credentibus applicat atque obsignat beneficia Christi. 2. *Liberi fidelium jam ante sunt in fœdere propter promissionem* Gen. 17. v. 7. *Ero Deus tuus & seminis tui. Ergo per circumcisionem & Baptismum non recipiuntur in fœdus, sed gratia fœderis tantummodo illis obsignatur.* Resp. Liberi fidelium non minus quàm reliqui sunt *Natura filii iræ* Ephes. 2. vers. 3. *Concepti & nati in peccatis* Psal. 51. v. 7. *ex immundo semine* Job. 14. vers. 4. *sunt caro de carne* Johan. 3. vers. 6. jam verò *caro & sanguis non hereditabunt regnum DEI.* 1. Corinth. 15. vers. 51. ergo actu nondum sunt in fœdere gratiæ & possessione salutis. Quod ad locum Geneseos attinet, in eo proponitur misericors Dei promissio, quòd Abrahamum & ipsius semen, adeoque omnes, qui sequuntur vestigia fidei Abrahæ, & ipsorum liberos in fœdus gratiæ recipere velit, non immediatè vel propter carnalem ex parentibus fidelibus generationem, sed in Veteri Testamento mediante Sacramento circumcisionis, in Novo mediante Sacramento Baptismi, ideò disertè ibidem additur vers. 10. *Hoc est fœdus meum inter me & te, & semen tuum, circumcidetur in vobis omne masculinum &c.* Hanc explicationem luculenter probat locus Act. 2. ubi enim Petrus ad pœnitentiam ad Baptismum cohor-

1. In solo Deo est efficacia salvandi.

2. Liberi fidelium jam antè sunt in Dei fœdere.

rohortatur ſuos auditores v.38. poſtea ſubjungit rationem: *vobis enim & filiis veſtris facta eſt promiſſio* v.39. Si infantes Iſraelitarum ante circumciſionem in V.& ante Baptiſmum in N.T. fuiſſent in fœdere gratiæ actu comprehenſi, non potuiſſet Petrus argumentum exhortationis ad ſuſcipiendum Baptiſmum ex illa promiſſione deſumere. Res ergò eò redit, vi illius promiſſionis infantib. fidelium patere aditum ad Sacramentum initiationis, per quod demum actu ejusdem participes fiunt. Alia autem quæſtio eſt de caſu neceſſitatis, uti ſuo locu dictum. 3. *Quidam infantes abſoluto Dei decreto à ſalute æterna rejecti ſunt, illis igitur per Sacramenta nec offertur nec applicatur Dei gratia*, unde Beza diſputat; *infantes illos, qui ſunt in numero reproborum, non regenerari, ſi vel millies baptizentur* in Coll.Mompelg.p.479. *& ex Baptiſmo non niſi probabiliter de ſalute infantum ſtatus poſſe relictis Deo arcanis ſuis judiciis* ibid.p.335. 435.460.&c. Reſp.figmentum illud abſolutæ reprobationis alibi evertimus,& potentiſſimè id evertitur his ipſis Scripturæ pronunciatis, quæ de Sacramentorum efficacia teſtantur. Cùm enim Deus in verbo & Sacramentis omnibus offerat ſuam gratiam & Chriſti beneficia, ideò non eſt ſtatuendum, quòd abſoluto decreto quosdã damnationi addixerit, aliàs peſſima hypocriſis Sanctiſſimo Iſraelis tribuetur; proinde cùm infantes operationi Spiritus ſancti non ponant obicem, id eſt, actuali impœnitentia non reſiſtant, nec hypocriſi ſint obnoxii, ideò ipſis omnibus fidem, regenerationem & ſalutem conferri ſtatuimus, quâ de re ſuo loco plura. 4. *Si Sacramenta ſunt cauſæ inſtrumentales divinorum beneficiorum, conſequens fuerit Sacramenta prodeſſe ex opere operato ſine fide utentis.* Reſp. negamus connexionem. Ut enim verbum non prodeſt abſque fide Heb.4 v.2. ita nec Sacramenta. Ut autem verbum nihilominùs eſt medium, per quod Spiritus Sanctus vult operari & accendere fidem in illis, qui verbum audiunt, nec Spiritui Sancto reſiſtunt. Rom. 10.v.17. ita quoque per Sacramenta Deus vult accendere, augere & confirmare fidem in illis, qui actuali impœnitentiâ & hypocriſi non reſiſtunt, de quo paulò inferiùs plura. ** Embdenſes im Bericht von dem gantzen Streit vnd Handel des H. Abendmahls Ann.90.cap.12. daß der Jrthum von dem opere operato, als ſolte man von dem bloſſen gethanen Werck der Beicht vnd Empfahung des Sacraments die Gnade Gottes/Vergebung der Sünden vnd Seligkeit erlangen/gehe allein die Papiſten an. Sed in famoſo ſcripto quod in forma Dialogi editum Berlini Ann.614.etiam noſtris Eccleſiis hic error affricatur.** 5. *Quidam baptizantur, qui jam ante ſunt regenerati* Actor.8.v.38.cap.10.v.47. *Ergò Baptiſmus non eſt medium regenerationis, ſed ejus tantummodò ſigillum.* Reſp. quamvis tales ante uſum Baptiſmi verè ſint regenerati, juſtificati & Dei filii, ex eo tamen efficaciæ Baptiſmi nihil decedit, quò minùs verè & propriè ſit lavacrum regenerationis, quod iterum exemplo verbi demonſtrari poteſt. Multi audiunt verbum, qui jam ante ſunt regeniti, nihilo tamen minùs verbum eſt & manet *Spirituale & incorruptibile illud ſemen*, per quod renaſcimur. 1.Pet.1.v.23. Jac.1.v.18. proinde ut fides & dona Spiritus Sancti in regeneratis & verè credentibus per auditum verbi augentur: ita quoq; per Baptiſmum in illis, qui jam antè regeniti ſunt, fides cõfirmatur & promiſſio gratiæ obſignatur. Sic ergò Deus Abrahæ per circumciſionẽ & Cornelio per Baptiſmum eandem gratiam, cujus antea primitias acceperant, offert, exhibet, applicat & obſignat, ut pleniùs eam & uberiùs habeant, firmiùs poſſideant & teneant, ut opus Dei in ipſis inchoatum confirmetur, augeatur & conſervetur. Vide Auguſt.lib.4.contra Donat.c.24.& Chemn.loc. proximè allegato. 6. *Exemplum Simonis Magi.* Act.8.v.22. *teſtatur, non omnes qui baptizantur, renaſci: Ergo Baptiſmus non erit efficax medium regenerationis.* Reſp. Plus eſt in conſequente, quã antecedens permittit. Quamvis enim non omnes adulti per Baptiſmum regenerentur, illi ſc. qui operationi Spir.S. reſiſtunt & hypocriſi ſuâ ipſius operationem impediunt, tamen Baptiſmus in ſe ac per ſe non deſinit eſſe regenerationis medium, quod iterum exemplo verbi, (quod ex accidenti non eſt in omnib. efficax) & ſecuris (quę non deſinit eſſe inſtrumentum ſectionis, etiamſi lapides non ſecet,) declarare poterit, qui volet.

59. Exceptiones potiores hæ ſunt. 1. *Per tropũ quandã Sacramentalem explicandas eſſe illas propoſitiones: Baptiſmus nos ſalvat, Chriſtus Eccleſiam mundat per lavacrum aquæ in verbo &c. ut ſit ſenſus, Baptiſma ſignificat peccatorum ablutionem & ſalutem obſignat.* Reſp. confictum illum tropum diſertis Scripturæ verbis oppoſitum excuſſimus ſuperiùs: cumprimis verò in tract.Germ.de Bapt. c.13. object.1. latè de eo egimus, nec judicamus neceſſarium eſſe, ut plura addantur. At inquiunt Circumciſio Gen.17.v.10. dicitur *pactum Dei* & poſtea v.11. dicitur *ſignum pacti*. Ergò id fit per metonymiam Sacramentalem. Reſp. Præterquã quod ſuperiùs admonuimus ſignum ab Apoſtol. per *ſigillum* explicari, addimus inſuper hoc, quòd circumciſio totaliter conſiderata ſit ipſum Dei fœdus cũ Abrahamo: ſed cùm ſecundùm notam in carne relictam conſideratur, vocatur ſignum fœderis in carne: Ipſa amputatio pelliculę non ſignificat, ſed in rei veritate eſt actus ille Sacramentalis, per quem circumciſus in fœdus Dei recipitur. 2. *Inſtrumentis cohoneſtandi gratiâ ea tribus, quæ ſunt ſolius Dei propria.* Reſp. figmentum illud evertũt clariſſima Scripturæ effecta, quæ de verbi & Sacramentorum efficacia agunt, quæ omnia tantum cohoneſtandi gratiâ eſſe dicta, non autem reverâ ſeſe ſic habere, quis audebit aſſerere, in quo vel mica quædam pietatis & debitæ erga ſacras literas reverentiæ? Ac fruſtra metuitur, ne Deo ſalutis autori debitus honor detrahatur, ſi Sacramenta media gratiæ & ſalutis ſtatuuntur, cùm ipſemet ea inſtituerit, ac proinde omnis illa virtus, quam Sacramentis tanquam cauſæ inſtrumentali tribuimus, ad Deum, tanquam cauſam principalem, reducatur: Quare verò non auderent Adverſarii effata illa Scripturæ, quæ de Sacramentorum efficacia & uſu tractant, eò referre, & honoris cauſa dicta ſint accipienda, cùm idẽ in cauſa meritoria ſalutis poſtea tentarint? aſſerunt enim dicta illa, quæ teſtantur, perire poſſe eos pro quibus Chriſtus mortuus eſt, accipienda κατὰ δόκησιν, quod ſcil. & ipſorum & aliorum opinione Chriſtus pro ipſis ſit mortuus: cui errori in tract.de Elect.& Reprob.§.110. oppoſuimus hoc theorema juxta aſſertionem Apoſtolorum Roman.14.v.15. 1.Corinth.8.v.11. 2.Petr.2.v.1. Chriſtum pro pereuntibus eſſe mortuum; quæ aſſertio Apoſtolica non eſt nuda opinio, ſed

9. Quidam infantes abſoluto decreto rejecti ſunt à ſalute.

4. Aliàs Sacramẽta prodeſſe ex opere operato.

5. Quidam baptizantur, qui jam ante ſunt regenerati.

6. Non omnes quì baptizantur, regenerantur.

Exceptiones Adverſariorum.

1. Dicta Scripturæ tropicè accipienda.

2. Inſtrumentis honoris cauſa tribui ea, quæ ſunt Dei propria.

infallibilis veritas: ac proinde gravem esse temeritatem, ea quæ καὶ ἀληθεύοντες ὄντως facta in Scripturis asseruntur, ad δόκησιν tantummodò referre; Quid? num de fide etiam hoc asseremus, quòd honoris causa ipsi tribuatur instrumenti appellatio? apage cum honorariis illis figmentis. 3. *Sacramenta esse signa ideo non conferre gratiam.* Resp. est elenchus oppositorum. Quamvis enim certo modo ac respectu Sacramenta sunt signa (videl. respectu adjuncti) non tamen sunt tantùm signa, sed etiam media per quæ confertur gratia (non hic est proprius & principalis finis Sacramentorum, ut significent) quod superiùs §. 9. Exemplo arcæ, propitiatorii, columbæ super Christum descendentis, rubi, in cujus corde sive medio loquebatur Deus, & columnæ nubis atque ignis in deserto &c. declaravimus. Ipse Beza p. 2. quæstionum q. 12. statuit, *signa alia esse μνημονευτικὰ; alia ενεργητικὰ, ut iris diluvij; alia quæ testentur id, cui significando adhibentur, nobis verè dari, sicut in sufflando Christus discipulis dabat Spiritum Sanctum.*

3 *Sacramenta esse signa.*

60. Quæritur, hoc loco; An finis ille, quòd Sacramenta sint efficacia media gratiæ & salutis, conveniat etiam V. T. Sacramentis Biel. libr. 4. sent. dist. 1. q. 3. proponit quæstionem hoc modo; *Virum Sacramenta veteris legis contulerint gratiã ritè utentibus ex opere operato?* recitat autem tres opiniones. 1. *Quod Sacramenta veteris legis contulerint gratiam ex opere operato, licet non tantam, nec tam directè, sicut Sacramenta novæ legis.* Hugo 1. de Sacram. p. 11. c. 1. & 2. 2. *Quod nõ contulerint gratiã, neq; ex opere operato, neq; ex opere operante, sed per modũ meriti, etiamsi in fide & charitate fierent, quia imposuit ea Deus in onus & servitutem;* hanc opin. tribuit Lombardo. 3. *Quod Sacramenta V. T. ex vi Sacramenti, seu ex opere operato gratiam non conferant,* hujus patronos statuit Alexandrum Alensem, Thomam & communem Scholam. Thomas p. 3. q. 62. art. 6. eam sic probat: *quia Sacramenta veteris legis non habebant virtutem quãdam ex passione Christi, siquidem signabant tantum passionem Christi & ejus effectus.* Biel hoc utitur argumento. *Omnis gratia est justificativa ejus cui confertur, sed ex Sacramentis veteris legis nemo justificatur.* De circũcisione in specie scribit Lombard. 4. sent. dist. 1. lit. E. *quòd idem contulerit remedium contra peccatũ quod nunc præstat Baptismus,* mox tamen subjungit lit. K. *quòd peccata per circumcisionem sõlùm dimittebantur, sed nec gratiã ad benè operandum adjutricem, nec virtutum possessionem vel augmentum ibi præstitum esse.* Quatuor autem sunt opiniones de effectu circumcisionis, quas recitant Alex. p. 4. q. 7. mẽb. 7. Thom. 4. sent. dist. 1. q. 9. art. 3. & Biel. lib. 6. Concordant in eo, quòd circumcisio ex opere operato deleverit culpam originalem, discordant autem quantũ ad gratiam. 1. *quidam planè negant, quòd circumcisio conferat gratiam.* 2. *quidam statuunt, quòd gratia non fuerit collata ex vi circumcisionis, sed ex divina liberalitate ablato gratiæ impedimento.* 3. *quidam disputant, quod ex vi circumcisionis collata fuerit gratia, quantum ad effectus privativos, qui sunt tollere culpam, sed non quantum ad positivos, qui sunt gratificare & habilitare ad opera meritoria.* 4. *Denique quidam tenent, quod collata fuerit gratia quantum ad privativos & positivos effectus, licet non tam intensos, sicut fit in Baptismo; & hac opinio,* inquit Biel, *hodie est communis.* Sed illæ disputationes Scholasticorum sublatæ sunt in Concilio Florent. Ann. 1439. sub Papa Eugenio, in quo tale decretum editum. *Sacramenta antiqua legis non causãbant gratiam, sed eam sõlùm per passionem Christi dandam esse figurabant, nostra verò nova legis & continent gratiam & eam dignè suscipientibus conferant.* Conc. Trid. breviùs & obscuriùs de hac quæstione pronunciat, sess. 7. can. 2. *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis à Sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia Ceremoniæ sunt aliæ & alij ritus externi, anathema sit.* Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 12. recitat distinctionem Lutheri in libr. de capt. Babyl. c. de Baptismo, inter duo genera signorum, quòd quædam habuerint annexum verbum promissionis ac proinde exegerunt fidem, ut signum iridis datum Noe, signũ roris in vellere Gideonis, signum in reversione Solis datum ab Esaia Regi Ezechiæ, quæ fuerint vera Sacramenta: quædam verò non habuerint annexam promissionem, ut omnes Ceremoniæ legales, quibus expiabantur homines, vestes, ædes, quæ non fuerint propriè Sacramenta. Ex hac distinctione Lutheri Bellarm. colligit. *Lutherum frustra invehi in Anabaptistas, quod non plus tribuant Baptismo quàm lotionibus Judaicis, cùm ipsemet non multum tribuat Baptismo, cùm iridem illi æquare non vereatur:* Item, *paradoxum hoc esse, quod non sint pro Sacramentis habenda lotiones Judaica, agnus Paschalis; sacrificia: contrà verò ea esse Sacramenta, quæ à nullo ne per somnium quidem vocata sunt Sacramenta, ut iridem, vellus Gideonis, umbram horologii Achaz. &c.* Resp. Recitabimus ipsa Lutheri verba, quibus se contra Bellarmini calumnias satis tuetur. *Error est* (inquit) *Sacramenta novæ legis differre à Sacramentis veteris legis penes efficaciam significationis: utraq; æqualiter significabant. Idem n. Deus, qui nos nunc per Baptismũ & panem* (Eucharisticum) *salvat, salvavit Habel per Sacrificium, Noe per Arcam, Abraham per circumcisionem & alios per sua signa. Nihil itaque differt Sacramentum veteris & novæ legis, quo ad significationem, modo veterem legem appelles, quicquid in Patriarchis & aliis Patribus tempore Legis operatus est Deus. Nam ea signa, quæ in Patriarchis & Patribus facta sunt, longè sunt discernenda à figuris legalibus, quas Moses in lege instituit, quales sunt ritus Sacerdotales in vestibus, vasis, cibis, domibus & similibus. Ab his enim non modò longissimè differunt novæ legis Sacramenta, sed & ipsa signa, quæ pro tempore Deus Patribus dedit in lege viventibus, quale fuit Gideonis in vellere, Manna in sacrificio, quale & Esaias obtulit Achaz; in iis enim simul promittebatur aliquid, quo fides in Deũ exigebatur. In hoc ergò differunt legales figuræ à signis novis & vetustis, quod legales figuræ non habent annexũ verbum promissionis, quod fidem exigat, unde non sunt signa justificationis, quia non sunt Sacramenta fidei, sed sunt Sacramenta operis tantũ &c. Attamen & Patrũ signa seu Sacramenta habent annexũ verbum promissionis, quod fidem exigit, ideò sunt Sacramenta justificationis.* Ex his manifestè apparet, Lutherum nequaquã h. l. definire, quæ sint propriè dicta V. T. Sacramenta, sed signa Sacramentalia, quę annexũ habent verbũ promissionis distinguere à figuris legalib. quâ in parte cũ quædam signa καιρικὰ, ut ros in vellere Gideonis, retrocessio umbræ in horologio Achaz. &c. cum Sacramentis perpetuis & ordinariis V. T. conveniant, ideo hoc saltem sensu & respectu Lutherus

An Sacramenta V. T. fuerint efficacia media gratiæ & salutis.

eadem

eádem ad Sacramenta refert,& à figuris legalibus diſtinguit. Quamvis ergò κατὰ τὶ Baptiſmum N. T. Sacramentum cum iride vel potiùs cum arca Noæ,exemplo D.Petri 1.Epiſt.3.v.21. conferat; abſit tamẽ,ut Baptiſmatis Sacramento nihilo plùs quàm iridi convenire ſtatuat.

Bellarmini ſententia de efficacia Sacramentorum V.T.

61. Cap.13. exponit Bellarmin. ſuam ſententiam,*Omnes*(inquit)*Catholici conveniunt,Sacramenta veteris legis,quæ propriè Moſaica dicuntur, non contuliſſe gratiam ex opere operato.* Fatetur tamen in duabus quæſtionibus adhuc eos diſcrepare. *Vna quæſtio eſt de Sacramentis veteribus circumciſione exceptâ, an juſtificent ex opere operantis,de qua duæ ſunt opiniones.Vna Magiſtri in 4ſent. diſt.1.qui id negat; ait enim, Sacramenta illa non juſtificaſſe,etiamſi in fide& charitate ſuſciperentur, quia data erant, ut eſſent onera, non ut juſtificarent: Secunda eſt communis Theologorum,juſtificaſſe omnia illa Sacramenta ex opere operantis,i.e.ex fide& devotione ſuſcipientis;& hæc ſententia*(inquit Bellarm.)*eſt veriſſima,nam generaliter eſt vera ſententia Apoſtoli Roman.2.Factores legis juſtificabuntur. Quanquam iſta juſtificatio non eſt propriè Sacramentalis,ſed eſt communis omnibus bonis operibus, quæ in charitate fiunt, nec eſt juſtificatio prima ſed ſecunda. Altera quæſtio eſt de circũciſione,quæ propriè non eſt Sacramentum Moſaicum, ſed legis Naturæ.Joh.7. Circumciſio non eſt ex Moſe,ſed ex Patribus: de circumciſione illa duæ ſunt opiniones: Vna Alexandri,Bonaventuræ,Scoti& Gabrielis,qui admittunt, circumciſionem ex opere operato contuliſſe juſtificationem. Altera eſt Thomæ,Capreoli,Soti & aliorum,qui docent circumciſionẽ vi ſuâ non juſtificaſſe,ſed juſtificaſſe tantùm,quatenꝰ fidei proteſtatio erat& fidem applicabat. Itaq; volunt hi autores,juſtificatos fuiſſe veteres ex merito paſſionis Chriſti, ut nos juſtificamur, ſed hoc meritũ nobis applicari per Sacramenta,Hebræis autem per fidem, quæ tamen fides requirebat,ut conditionem ſine qua non operabatur Sacramentum Circumciſionis.* Hanc ſententiam Bellarm.judicat probabiliorem.

Quid ſit, prodeſſe ex opere operantis & ex opere operato?

62. Ut autem Bellarmini ſententia ſit illuſtrior,notandum quid intelligatur per phraſin illam, *Sacramenta V.Teſt. contuliſſe gratiam ex opere operantis,* i.e. ex fide & devotione ſuſcipientis. Id omnium optimè ex oppoſitione intelligatur. Sacramenta enim N. Teſt.dicunt Scholaſtici prodeſſe ex opere operato,h.e.& ſignificari & conferri per ea gratiam, ſi vel maximè non adſit fides & bonus motus interior in ſuſcipiente: Sed Sacramenta V.T. dicunt juſtificaſſe ex opere operantis, h.e. uſum illorum fuiſſe actum obœdientiæ legi divinæ debitæ,cùm enim data fuerint præcepta de hujusmodi Sacramentis,ideò uſum eorum dicunt fuiſſe impletionem præcepti & propterea ratione virtutis obœdientiæ per modum meriti fideles tunc in uſu Sacramentorum accepiſſe gratiam; id intendit Bellarm., quando malè hûc accommodat dictum Apoſtolicum Rom.2. *factores legis juſtificabuntur,* cujus genuinam ſententiam propoſuimus in loco de bonis operib. Rectè autem monet D.Chemn. *hanc ſententiam directè & q.adverſus fronte pugnare cum Paulo, qui Rom.4.ex profeſſo docet & confirmat, Circumciſionem non juſtificaſſe Abrahamum ex opere operante,ſeu per modum meriti,ſed fuiſſe ſignaculum juſtitiæ fidei,cujus proprium eſt,ut beatitudo ſit ejus hominis,cui Deus imputat juſtitiam ſine operibus.* Bellarm.regerit, *Apoſtolum loqui de illis operibus, quæ fiunt ex ſolis liberi arbitrij viribus,* cujus contrarium evidenter oſtendimus in tract.de Juſtific.§.151. uti etiam illud,quòd Abrahamus ex operibus dicitur juſtificatus, expoſitum fuit ibidem §.190. Rectè igitur addit D.Chemnitius, *Quid audio? Num juſtis tempore V.Teſt. virtute futuræ paſſionis Chriſti non data fuit gratia? an verò tantùm habuerunt præfigurationem, fore ut poſt natum Chriſtum primùm daretur gratia illis, qui poſt conſummatam paſſionem Chriſti crediturí eſſent? Paſſio certè Chriſti meritum illud eſt, propter quod gratia data fuit olim & adhuc datur. Neq; enim verum eſt, veteres olim per virtutem futuræ paſſionis Chriſti ſine certo aliquo medio ſeu organo,quo illa offerretur & applicaretur,juſtificatos eſſe,nos verò per Sacramenta ſive virtute paſſionis Chriſti juſtificari.* Bellarmin. exclamat,*Chemnicium impudenter mentiri,& calumniari,quòd Florent. & Trident.Concilia definiverint, veteres Patres non habuiſſe gratiam Dei ex merito Chriſti,aut habuiſſe eam ſine ullo organo, ſeu medio applicante Chriſti merita, cùm Concilia nihil horum dicant, ſed tantùm aſſerant, hoc eſſe diſcrimen inter Sacramenta legis veteris & novæ, quòd noſtra conferant gratiam, illa ſolùm eam ſignificaverint,ex quo nondum conſequatur, veteres Patres non habuiſſe gratiam aut habuiſſe ſine organo applicato Chriſti merito. Nam etſiamſi non habuerunt eam per Sacramenta,tamen habuerunt per fidem, ut etiam nunc adulti per fidem & contritionem juſtificantur, antequam reipſa ad Sacramentum accedant.* Reſp.Chemnitius nequaquam tribuit vel Conciliis illis, vel Pontificiis, quòd gratiam Dei & meritum Chriſti Patribus V.Teſtam. ſimpliciter denegent, ſic enim ſcribit:cap. de differ.Sacram. V.& N.Teſt. p.19. *Plana, atque ut arbitror extra controverſiam inter adverſarios Pontificios & nos ſunt hæc capita: Juſtis, qui fuerunt tempore Vet. Teſtamenti, à Deo propoſitam, exhibitam,datam & collatam fuiſſe gratiam,juſtitiam,ſalutem & vitam æternam propter futuram victimam Filij Mediatoris. Salvatos enim fuiſſe juſtos tempore V.Teſt.ex Scriptura certiſſimum eſt. Nemo autem ſalvatur ſine gratia Dei, illa verò propter ſolum benedictum ſemen promittitur & datur. Eſt& hoc extra controverſiam,non aliam fuiſſe gratiam neque etiam aliam fidem, quâ ſalvati ſunt juſti tempore V.Teſt.quàm nunc tempore N.Teſt. Reſtabit igitur quæſtio: quomodo hoc eſt, per quod medium, inſtrumentum ſeu organon Deus tempore V. Teſt. propoſuerit, exhibuerit, dederit & contulerit credentibus gratiam ad ſalutem. Certum autem eſt,Patres illos habuiſſe verbum promiſſionis de benedictione propter futurum ſemen; habuerunt etiam externos quosdam ritus divina ordinatione huic promiſſioni gratiæ additos & annexos &c.* Nequaquam igitur Chemnit. hoc tribuit Pontificiis, quòd denegent veteribus Patribus gratiam Dei; meritum Chriſti & fidem, ſed quòd organum applicationis, per quod offertur, exhibetur & obſignatur,gratia Dei & Chriſti meritum ipſis denegent. Quamvis enim Bellarmin. obvertat, *veteres habuiſſe gratiam per fidem,* tamen per fidem non intelligit fiducialem illam apprehenſionem promiſſionis Evangelicæ in verbo oblatæ & Sacramentis veluti ſigillis obſignatæ; ſed fidem tantummodò Hiſtoricam,non inſtrumentaliter, ſed præparatoriè & meritoriè juſtificantem, ut in tract. de Juſtificatione vidimus. Quare cùm vera & juſtificans fides promiſſionem

nem gratiæ in verbo Evangelii & Sacramentis verbo additis oblatam unicè reſpiciat, conſequens eſt negato eo, quòd in verbo Evangelii & Sacramentis promiſſio gratiæ ex parte Dei fuerit oblata, negari etiam illud, quòd gratia Dei & meritum Chriſti ex parte fidelium in V. Teſt. fuerit recepta, propter mutuam ſcil. & perpetuam verbi tum ſimplicis, tum ſignis Sacramentalibus veſtiti, & veræ fidei relationem. Rectè ergò addit Chemnit. *Verbum quidem promiſſionis an Pontificii permittere velint, fuiſſe tale medium ſeu organon tempore V. Teſt. non planè ſcio; de Sacramentis certè, quibus promiſſio illa gratiæ divinâ inſtitutione annexa fuit, hoc loco diſputatur*: cui apertè & ſine circuitione Bellarminus reſpondere debebat, quid de promiſſione gratiæ (fidei correlata) in V. Teſt. ſtatuat.

Status quæſtionis de efficacia Sacramentorum V. T.

63. Cæterùm ut ſtatus quæſtionis rectiùs percipiatur, notandum eſt, 1. nos nequaquam negare omnem Sacramentorum V. & N. differentiam; agnoſcit hoc ipſe Bellarm. ſic enim ſcribit, lib. 2. de Sacram. cap. 12. §. 2. *Convenit inter Catholicos & Hæreticos, ſex ut minimum eſſe differentias inter Sacramenta legis novæ & veteris. Prima, quòd nunc ſunt alii ritus externi, quàm tunc erant. Secunda, quod nunc ſunt pauciora Sacramenta, quàm tunc erant* (ſi Sacramenti vox latè accipiatur pro quovis ſacræ rei ſigno, concedimus plura fuiſſe in V. T. Sacramenta quàm in N; ſed in Eccleſia Romana hoc vix habebit locum, in qua tales Ceremoniæ in immenſum ferè excreverunt, de quo jam olim conqueſtus Auguſt. Epiſt. 118. ad Januar. Si verò Sacramenti vox propriè accipiatur pro ſigno divinitùs inſtituto, cui promiſſio gratiæ Evangelii propria divina ordinatione annexa, dicimus & V. & N. 1. Sacramenta binario numero comprehendi, ut apparebit ſuo loco) *Tertia, quod ſint noſtra facíliora, ut patet de Circumciſione & Baptiſmo. Quarta, quod noſtra ſint nobiliora, ſaltem ratione autoris, quia noſtra ab ipſo Chriſto immediatè inſtituta & promulgata, Moſaica verò à Moſe, ſi non inſtituta, tamen promulgata ſunt.* (Nõ poterit Bellarm. in illis, quæ propriè dictis Sacramentis N. T. accenſet omnibus, divinam inſtitutionem & promulgationem demonſtrare: nos autem libenter hoc acceptamus) *Quinta, quòd illa ſint figura noſtrorum. Sexta, quod illa eſſent data ad tempus, id eſt, uſq; ad adventum Meſſiæ, noſtra duratura ſint, quamdiu mundus durabit. Colliguntur, hæc omnia ex Auguſtino Epiſt. 118. ad Ianuar. lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 9. libr. 19. contra Fauſtum cap. 13. in Pſal. 73.* In his differentiarum capitibus, quintum eſt præcipuum, nemo quod nititur expreſſis Scripturæ pronunciatis Col. 2. v. 16. *Nemo vos judicet in cibo aut in potu aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut Sabbathorum v. 17. quæ ſunt umbra futurorum; corpus autem Chriſti Hebr. 10. v. 1. Lex umbram habet futurorum bonorum, non ipſam rerum imaginem.* Auguſt. l. d id ſic effert. *Sacramenta V. Teſt. fuiſſe prænunciativa Chriſti venturi: Sed Sacramenta N. Teſt. eſſe annunciativa exhibiti Chriſti: in Sacramentis V. Teſt. fuiſſe veritatem promittentem, in novo exhibentem; in veteri ſignificationem promittentem, in novo res redditas.* Ipſa ergò ſubſtantia Sacramentorum V. T. fuit alia & diverſa à Sacramentis N. T. in agno Paſchali fuit figura carnis & ſanguinis Chriſti, non autem ipſa caro & ſanguis Chriſti: Sed in Cœna Domini eſt ipſa ſubſtantia, quia mediante benedicto pane & vino datur verum corpus & verus ſanguis Chriſti. Huic principali & primario diſcrimini Sacramentorum accedit alterum ex ſymbolo externo Sacramentali, quod non idem eſt in Sacramentis omnibus, ſed in ſingulis peculiare & diſtinctum, ſicut etiam ipſa actio Sacramentalis eſt cuiq; Sacramento propria. Auguſt. lib. 19. contra Fauſt. c. 16. *Alius ritus res annunciare debuerunt cõpletas, quàm his, quibus adhuc complenda prænunciabantur.* Reliqua differentiarum capita ſunt ſecundaria & minoris momenti. 2. Quæſtio ergò h. l. non eſt de ſubſtantia, ſed de fine Sacramentorum V. ac N. T. an ſcil. præter has differentias modò aſſignatas ſit diſcrimen in fine eorum principali, qui eſt offerre, exhibere, applicare & obſignare gratiam, quod Pontificii affirmant, nos verò negamus: Interim tamen libenter damus, *ſicut modus revelationis in N. T. illuſtrior eſt, lux fidei major & menſura gratiæ uberior: ita etiam per Sacramenta N. T. gratiam Chriſti luculentiùs, plenius, perfectiùs & uberiùs diſpenſari credentibus: nunc enim conſummato Redemtionis myſterio figuris ſucceſſit veritas; umbris corpus; ac Filius Dei in aſſumta carne, in qua habitat plenitudo divinitatis, nobis adeſt, ut ex ejus plenitudine omnes accipiamus gratiam pro gratia, id quod in V. T. nondum erat factum, ſed futurũ promittebatur. Quodſi igitur promiſſio de futura incarnatione & redemtione potentia Dei fuit ad ſalutem ſub V. T. major certè, uberior & plenior erit gratia, poſtquam in N. ipſum complementum rerum illarum factum eſt in Chriſto, qui ut Deus & homo cõmunicat ſe credentibus*; quæ ſunt verba Chemnitii in hoc cap. de diſcr. Sacram. ſub fin. Pontificii a. hiſce differentiis non ſunt contenti, ſed ſimpliciter negant, Deum per V. T. Sacramenta gratiam exhibuiſſe & contuliſſe credentibus. 3. Accuratè obſervanda eſt h. l. diſtinctio Lutheri in libr. de capt. Babyl. cap. de Bapt. quòd quædam figuræ V. T. fuerint tantùm *ſigna ſignificativa*, quæ con habuerunt annexum verbum promiſſionis; de illis ſignis h. l. non quæritur, fuerunt autem etiam in V. Teſt. ſigna quædam, quæ ex inſtitutione divina annexum habuerunt *verbum promiſſionis gratiæ*, quod verbum fidem exigit, quæ gratiam accipiat de illis veterum Sacram. dicimus, quòd ex inſtitutione divina eundem habuerint uſum & finem, quem habent Sacram. N. T. 4. Tale ſignum, cui verbum promiſſionis gratiæ annexum, fuit cumprimis Circumciſio, per quam Deus gratiam ſuã obtulit, exhibuit, confirmavit, & obſignavit omnib. fide hoc Sacramentum ſuſcipientibus, quòd proinde non fuit tantùm ſignum ſignificativum, ſed etiam virtute promiſſionis exhibitivum atq; obſignativum gratiæ. Quamvis verò Bellarmin. lib. 2. de Sacram. cap. 13. §. 5. ſcribat, *Circumciſionem propriè non eſſe Sacramentum Moſaicum, ſed legis Naturæ, cùm non ſit ex Moſe, ſed ex Patrib Ioh. 7. v. 22.* rectè tamen ad Sacramenta V. T. refertur, cùm nomine V. T. h. l. intelligatur totũ illud tempus, quod adventum Meſſiæ præceſſit.

Argumenta partis affirmantis, quod Sacramẽta V. T. fuerint efficacia media gratiæ.

64. Hiſce præſuppoſitis argumenta noſtræ ſententiæ producemus. 1. Promiſſio gratiæ Evangelii propriè ad tempus tam V. quàm N. Teſt. pertinet. Ergò etiam Sacramenta verbo promiſſionis addita tàm in V. quàm in N. Teſt. ſunt gratiæ media & ſigilla. Antecedens patet ex omnibus promiſſionibus Evangelicis de Meſſia & beneficiis ipſius in V. Teſt. editis, Gen. 3. v. 15. *Semen mulieris conteret caput ſerpentis* Gen. 22. v. 18.

1. Promiſſio Evang. pertinet & ad V. T.

In

In semine tuo benedicentur omnes gentes &c. cumprimis ex Apostolicis illis pronunciatis. Act.15. v.11. *Per gratiam Domini nostri Jesu Christi credimus salvari, quemadmodũ & illi* (Patres V. Test.) Rom.2.v.30. *Unus est Deus qui justificat circumcisionem ex fide & præputium per fidem* (h.e. Judæos in V. & Christianos in N. Test. ut apparet ex v.29) Rom.4.v.9. *Abrahæ reputata est fides ad justitiam* Heb.13.v.8. *Jesus Christus heri & hodiè, ipse etiam in secula.* Apoc.13.v.8. *Agnus occisus est ab origine mundi.* Idem E. Deus justificans, idem justificationis meritum, ead. promissio gratię, ead. fides, ead. justitia, ead. salus in Christo & propter Christum tàm in V. quàm N. Test. qui in illo quidem promissus, in hoc verò exhibitus. Quamvis enim Christus in V. Test. nondum fuerit exhibitus, neque dum passione ac morte suâ redemtionis precium persolverit, beneficia tamen Christi & fructus passionis ejus non possunt nec debent credentib. V. Test. denegari, cum ad tempus utriusque Test. ratione decreti divini, ratione promissionis & ratione efficaciæ extendantur, inde vulgatum illud: *passio Christi profuit, antequam fuit. Et beneficia Christi valent tam antrorsum, quam retrorsum.* Sicut creditor aliquis dimittere potest debitorem ob solutionem futurã quam alius bonæ fidei homo ipsius loco spopondit: Sic Deus in V. Test. credentib. remittere poterat. & verè remittebat peccatorum debita, ejusq; justitiã Christi imputabat propter futuram ἀπολύτρωσιν & solutionem, quam se præstiturum Filius Dei recipiebat & quæ corã Deo jam inde ab æterno præsentissima erat. Quando justi V. Test. dicuntur credidisse in Messiam venturũ id nequaquam sic intelligendum, quòd tantùm præfigurationem quandam gratiæ in Christo promissæ habuerint, fore scil. ut post natum Christum demùm gratia daretur illis, qui post consummatam passionem Christi crediturí essent, sed quod ipsimet credendo in Christum promissum verè & actu participes facti gratiæ Dei & beneficiorum Christi, quòd virtute futuræ passionis Christi etiam V. Test. tempore data ipsis sit gratia, siquidem passio Christi & meritum illud propter quod non solùm in N. Test. datur gratia, sed etiam jam olim in V. T. credentib. fuit data. Adventum & passionem Christi crediderunt futura, sed gratiam Dei & beneficia adventus ac passionis fide amplexi sunt præsentia. De antecedente igitur nullum potest esse dubium, connexio probatur ex eo, quòd Sacramenta nihil aliud sint, quàm verba visibilia; ritus externi promissioni gratiæ additi; signa, quibus promissio gratiæ veluti vestitur. Si ergò conceditur, per verbum promissionis in V. T. oblata & exhibita fuisse a Deo credentib. gratiam & salutem quomodo Sacramentis illud adimi potest, quę nihil aliud sunt, quàm verba visibilia? cùm ead. sit ratio & idem usus verbi & Sacramentorum. Ead. causæ institutionis Sacramentorum in V. & N. T. locum obtinent, benignitatis scil. divinę demonstratio & fidei confirmatio. Tàm in V. quàm N. T. locum habet illud Chrysostomi hom.63. ad pop. Antioch. *Si incorporeus esses, nudè tibi ipsa dona incorporea Deus tradidisset, quoniam verò conjuncta est corpori anima tua, in sensibilib. intelligenda tibi traduntur.* August. lib.19. contra Faust. cap.16. *Si ead. res aliter enunciatur facienda, ut de Christo passuro, resurrecturo, &c. aliter enunciatur facta, ut de Christo passo, resuscitato &c. quid mirum, si aliis mysteriorum signaculis passio & resurrectio Christi futura promissa est, alius jam facta enunciatur? quid enim sunt aliud quæq; corporalia Sacramenta, nisi quædam q. verba visibilia sacrosancta?* Luth. tom.1 in Genes. p.42. *Hoc omnes sacræ Historiæ comprobant, quòd misericors Deus per superabundantem gratiam suam semper juxta verbum constituit, aliquod externum & visibile signum suæ gratiæ, ut homines externo signo & opere cen Sacramento admoniti certiùs crederent Deũ favere & misericordem esse.* Bellarmin. hoc argumentum leviter attingit: sub fin. cap.17. respondet, ex loco Heb.13. *nihil aliud concludi posse, quàm Sacramenta vetera idem significare, quod nostra significent, nimirum Christũ, qui erat in V. Test. latens in figuris & vaticiniis, imò ne hoc quidem ex illo loco concludi posse, cum Apostolus loquatur de fide & doctrinâ, non de Sacramentis ac velit credi Christum esse æternum, non temporalem.* Resp. Christus Jesus est heri & hodiè, non solùm ratione æternitatis, sed etiam ratione beneficiorum, quæ in verbo & Sacramentis tàm in V. quàm N. T. hominibus offeruntur & credentibus applicantur, ut constat ex dictis superiùs alligatis. Quare cùm organum receptionis beneficiorum Christi ex parte nostra idem sit in V. & N. T. videl. fides, quomodo negari potest, idem etiam organum applicationis esse ex parte Dei in V. & N. T. videl verbum & Sacramenta? Unus & idem Christus est in verbo promissionis & Sacramentis illi annexis tàm in V. quàm N. T. credentibus propositus: Una est atque eadem fides, quę & in verbo promissionis & in Sacramentis promissioni gratiæ tàm in V. quàm N. T. annexis eandem gratiam, justitiam, remissionem peccatorũ, salutem & vitam æternam quærit & accipit. Obvertere autem quis posset: *Patres V. T. ante institutionem circumcisionis nulla habuerunt Sacramenta: Ergò à promissione gratiæ ad Sacramenta non poterit argumentum duci.* Resp. Defectum illum Sacramentorum supplerunt (ratione illius finis, de quo jam agimus, qui est confirmatio fidei) sacrificia divinitùs instituta & jam inde ab origine mundi in Ecclesia Patrum usitata. Gregor. lib.4. moral. cap.2. *Quod apud nos Baptismus, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii.* August. 15. de civ. Dei cap.16. circa finem: *Verum aliquod fuerit, vel si fuit quale fuerit corporale atq; visibile regenerationis signum ante diluvium, sicut Abrahæ circumcisio est imperata, sacra Historia tacet, sacrificasse tamen Deo etiam illos antiquissimos homines non tacet, quod & in duobus primis fratrib. clarum est, & Noe post diluvium, cùm de arca fuisset egressus, hostias Deo immolasse legitur.* Quamvis enim in sacrificiis Deo aliquid ab hominib. fuerit oblatum, quo respectu à Sacramentis formaliter differunt, tamen quia vicissim mediantib. illis sacrificiis Deus aliquid dabat hominibus, h.e. sua conferebat dona & bona; & in futurum Sacrificium Messię mentes fidelium convertens, fidem eorum confirmabat, ideo non abs re hoc quidem respectu, Sacramentorum vice defuncta esse Sacrificia, pronunciamus. Vide D. Hunn. tractat. de Sacram. in genere cap.1. tom.1. col.982. Accesserunt insuper crebræ visiones & apparitiones divinæ, quibus Patriarcharum fides itid. non mediocriter fuit confirmata. Ut n. sacrificia mortis & passionis; ita apparitiones illæ incarnationis Filii Dei Symbola fuerunt.

Exceptio Bellarm.

65. Circumcisioni divinitùs institutæ annexa fuit promissio gratiæ.

a Circũcisioni fuit annexa promissio gratiæ.

fuit promiſſio gratiæ : *Ero Deus tuus, & ſeminis tui poſt te*, Genes.17.v.7. Ergò circumciſio fuit mediũ, per quod exhibita, & credentib. applicata atq; obſignata fuit gratia. Ut autem argumentum hoc illuſtrius fiat & contra inſultus adverſariorũ firmiſſimè ſubſiſtat, notare jubemus ſequentia fundamenta. 1. Vox hæc. *Ero Deus tuus & Deus ſeminis tui poſt te*, non eſt legalis concio, ſed verè Evangelica promiſſio, quâ Deus receptionem in fœdus gratiæ & omnia ad ſalutem neceſſaria circumciſis offert & credentibus applicat atq; obſignat. *Evangelium eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti*, Rom.1.v.16. Quare cum hæc promiſſio Evangelica ſit præcipua pars circumciſionis, videl. verbum ſigno externo additum, ideò non potuit Sacramentum tali promiſſione munitum, & ut ſic loqnar, animatum eſſe inefficax. 2. verbis illis; *Ego ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui poſt te*, ſponderi hominibus fide Sacramentum hoc recipientibus Dei gratiam, ſpecialem præſentiam, & inhabitationem, remiſſionem peccatorum, donationem Spiritus ſancti, & vitam æternam manifeſtè patet ex aliis Scripturæ locis. Lev.26.v.12. *Habitabo in eis, & ero ipſorum Deus, & ipſi erunt mihi populus.* Jer.31.v.33. *Scribam legem meam in corda ipſorum, & erunt mihi in populum, & ego ero ipſis in Deum.* v.34. *& peccatorum eorum non recordabor amplius.* Matth.22.v.32. *Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.* 2.Cor.6.v.18. *Ero vobis in Patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Deus omnipotens.* Ex his & ſimilibus dictis apparet, verborum illorum, *Ego ero Deus tuus & Deus ſeminis tui*, hunc eſſe ſenſum : Egò condonabo vobis peccata, recipiam vos in filios, donabo vobis Spiritum ſanctum, & poſt mortem reſuſcitabo vos ad vitam æternam, proinde per circumciſionem obſtringebat ſe Deus, quòd circumciſis hæc omnia ex gratia dare velit. ** In prologo *Echa Rabbethi*, id eſt, expoſitionis planctus Jeremiæ ſic dicitur. *'Deus ſanctus & benedictus promiſit populo, ſe erepturum nos de gehenna per meritum circumciſionis. Et ubi hoc dixit? apud Zachariam dicentem, etiam tu per ſanguinem pacti tui emiſiſti captivos tuos de puteo, in quo non eſt aqua.*** 3. Deus ipſe dicit, ſe per circumciſionem inire pactum cum Abraha & ſemine ejus Gen.17. v.10. *Hoc eſt fœdus meum, quod ſervabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te, omne maſculinum in vobis circumcidetur.* Sicut olim fœdera non modò in tabulas publicas referebantur, ſed in æs incidi vel lapidibus inſculpi ſolebant, quò magis teſtata & celebris eſſet eorum memoria: ita Deus in carne Abrahę & poſterorum ipſius fœdus ſuum incidi & q. inſculpi voluit. Chaldaica paraphraſis nominat *pactum inter verbũ Dei & Abrahamum* Gen.17.v.2. pactum autem intercedit perſonis, intelligitur igitur verbum ὑποστατικὸν Filius Dei, ex quo conſequens eſt, Abrahamum & ipſius poſteros per circumciſionem in poſſeſſionem beneficiorum Chriſti fuiſſe immiſſos. Jam verò Deus cum infideli non poteſt inire fœdus : utiq; ergò circumciſio fuit medium, per quod operatus eſt Deus fidem in cordibus infantum circumciſorũ, per quam bonorum in promiſſione circumciſioni annexa oblatorũ facti ſunt participes Heb. 11. v. 6. *Sine fide impoſſibile eſt Deo placere.* 4. Circumciſionem in carne Deus appellat pactum æternum Gen.17. v.7. *Erigam fœdus meum inter me & te, & ſemen tuũ poſt te in generationibus ſuis, ut ſit fœdus æternum.* Jam v. pactum æternum cum Deo in homine nondum regenerato non habet locum: utiq; ergò circumciſio fuit efficax diú regenerationis & per conſequens etiam gratiæ. 5. Auguſt. lib.16. de civ. Dei cap.27. lib.2. de pecc. orig. cap.30. lib.2. de nupt. & concup. cap.11. & Beda in cap.2. Luc. argumentum ducunt ex comminatione contemtui hujus Sacramenti oppoſita. *Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, peribit anima illa de populo ſuo* Gen.17.v.14. Quod ſi namque circumciſionis contemtores à conſortio Eccleſiæ & ſpe ſalutis æternæ excludũtur, neceſſe eſt, ut illa ſit medium, per quod in cõmunionem Sanctorum & hereditatem vitæ æternæ circumciſi aſciſcantur. Confirmatur argumentum ex analogia Baptiſmi. Qui nunc dicit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnũ Dei* Joh.3.v.5. ipſe tunc dicebat: *Maſculus cujus præputii caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo.* Ut ergò ex illa comminatione à contrario ſenſu colligitur: Baptiſmum eſſe regenerationis & ſalutis medium: ita quoque de circumciſione idem erit dicendũ. 6. Si circumciſio non fuiſſet ſalutare medium, quo gratiæ Dei veteres facti fuiſſent participes, nõ potuiſſent ex ea tàm efficaces conſolationes contra omnis generis pericula depromere, quod Jonath. 1. Sam. 14.v.6. & David. 1. Sam.17.v.26. feciſſe conſtat. 7. Deut.30. *Circumcidet Dominus cor tuum & cor ſeminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo.* Seminis nomine intelliguntur non ſolùm liberi adulti, ſed etiam infantes, ut apparet ex inſtitutione circumciſionis, ubi propter promiſſionem illam *Ero Deus tuus & Deus ſeminis tui*, infantes die octavo jubentur circumcidi. Jam v. cor infantũ nullo alio medio, quàm hoc Sacramento circumcidi potuit, quod ipſum etiam vox circũciſionis adhibita luculenter oſtendit. E. circumciſio fuit ſalutare mediũ, per quod non ſolùm præputium carnis, ſed ẽt cordis in infantib. fuit ablatum. ** Joſ.5.v.9. cùm Iſraelitę in promiſſam terram Canaan introducti ex mandato Dei circumciſi eſſent, dicit Deus ad Joſuam. *Hodie abſtuli à vobis opprobrium Ægypti* i.e. omnis generis abuſus, ſuperſtitiones, rebellionem & alia peccata, quæ Iſraelitæ in Ægypto didicerant, quæq; illis in itinere per deſertum adhæſerant, utiq; E. circumciſio eſt efficax mediũ remiſſionis peccatorum.** 8. D. Apoſt. Rom.4.11. circumciſionem vocat σφραγῖδα δικαιοσύνης τῆς πίστεως. Jam v. non ſolùm Abrahamo & domeſticis ejus adultis, ſed ẽt Iſaaco & reliquis infantib. circumciſio fuit adhĩbita: utiq; E. ẽt illis fuit ſignaculum juſtitiæ fidei. Atqui nõ per nativitatem carnalem, ex qua fuerũt *filij iræ* Eph.2 v.3. nec per auditum verbi fidem &c. generationẽ accipere potuerunt. E. ut per circumciſionem eam adepti fuerint, neceſſe eſt. 9. Idem Baptiſmũ vocat circumciſionem ἀχειροποίητον, quod per illam *evacuetur corpus peccati* Col.2.v.11. at quomodo conſtabit hæc comparatio inter utrumq; Sacramentum, niſi ẽt per circumciſionem corpus peccatorum carnis fuiſſet exutum? 10. Niſi præputiũ cordis, h.e. peccatum per circumciſionis Sacramentum ab Iſraelitis fuiſſet ablatum, non poſſent accuſari, quòd *præputium ſibi ipſis fecerint.* 1. Mac.1 v.16. quod qui *circumciſionem in præputiũ per inobœdientiam converterint* Rom. 2, 15. quomodo n. circumciſione cordis ſeipſos privare potuiſſẽt, quam nunquã eſſent adepti? *Privatio præſupponit habi-*

habitum dicunt Philosophi. 11. D. Apostolus Rom.2. v.28. & 29. *circumcisionem cordis in Spiritu à circumcisione carnis distinguit. Non is qui in manifesto, sed is qui in abscondito, Iudæus est: neque quæ in manifesto in carne, est circumcisio, sed circumcisio cordis; in Spiritu, non in litera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est*, hoc est, verus Judæus is est, qui habet cor circumcisum atque ea demum vera circumcisio est, quæ fit in Spiritu in corde. Jam verò infantes Israëlitici circumcisi fuerunt veri Judæi & circumcisio eorum fuit vera circumcisio, siquidem actuali impœnitentiâ & incredulitate non restiterunt operationi Spiritus sancti. Ergo Spiritu in cordibus sunt circumcisi, hoc est, regenerati & renovati, alioqui coram Deo non solùm ab Ethnicis non distarent, sed illis etiam pejores essent, utpote præputium cordis circumcisione carnis occultantes. Vicissim circumcisio vera ea demùm judicanda, quæ laudem habet non ex hominibus, sed ex Deo, hoc est, quam Deus ipse in corde administrat, non quam homines foris adhibent. Atqui talis est infantum circumcisio dicente Scriptura: *Dominus circumcidet cor seminis tui.* Deut.30. v. 6. utique ergo vera & salutaris est, cum spirituali scil. cordis circumcisione conjuncta. 12. Cùm in Synodo Apostolica Hierosolymitana Actor.15. de abrogatione circumcisionis tractaretur, D. Petrus hoc argumento obtinet, circumcisione in N. T. non amplius opus esse, cùm absque illa Deus *fide purificet corda* Ethnicorum baptizatorum v. 9. talis ergo est Petri collectio. Si circumcisio gentibus esset imponenda, eam solummodo ob causam id fieri deberet, ut per illam fide corda purgarentur. Jam verò Deus per Baptismum absque circumcisione corda illorum fide purgat. Ergo circumcisione non est opus. Quod si ergo effectum illum purgandi corda fide circumcisioni deneges, argumentationi Apostolicæ sua non constabit integritas, quod absit. 13. In eadem concione additur v.11. *credimus nos per gratiam Dei servari ὃν τρόπον eodem modo, quo & illi* (Patres nostri) modus autem quo nostri infantes salvantur, alius non est, quàm per Baptismum ordinarium illud regenerationis & salutis in N. T. medium: necesse igitur est, ut priscis temporibus Israelitarum infantes per circumcisionem facti fuerint purgati & salvati. 14. Gentiles Ephes.2.v.12. dicuntur fuisse *sine Christo, sine spe, sine Deo, alieni à promissionibus*, nimirum quia non fuerunt in fœdus Dei per circumcisionem recepti. Ergo Israelitis hæc obtigerunt per circumcisionem, quòd fuerint cives populi Dei, fide in Messiam promissum salvati. Addo etiam hoc argumentum. Quies Sabbathi excludebat opera serviha. Exod.20. vers.10. Quies Sabbathi non excludebat circumcisionem Joh.7. v.23. E. circumcisio non est opus quoddam servile pœnæ & oneris loco impositum, sed potiùs sanctum & salutare Sacramentum.

Exceptiones Bellarmini: 1. Commissionem additam pertinere tantùm ad adultos.

66. Excipit Bellarminus 2. de Sacram. cap.17. 1. *comminationem illam circumcisioni additam, quòd Masculus, cujus præputii caro non fuerit circumcisa, delenda sit de populo &c. de adultis solùm intelligendam esse.* Resp. Bellarm. hac in parte Augustino diserte contradicit, quod non dissimulat. Fatemur, gravissimam illam comminationem adultos potissimum concernere, eos sc. qui Sacramentum hoc contemserunt & aspernati sunt, cum in Hebræo sit רָעַר Hepar, quod significat violare, contemnere, negligere, frangere: hoc innuens Chal. versio Onkelos verba comminationis sic reddidit; *Masculus habens præputium; qui non circumciderit carnem præputii sui, peribit homo ille de populo suo*, nec tamen ad solos adultos hæc comminatio pertinet. Quamvis enim Israeliticos illos infantes, qui non suâ aliqua culpâ, sed parentum (nondum ab Ecclesia Israelitica per manifestam apostasiam separatorum) negligentia (quod Eliezero Mosis filio contigit) vel ex necessitate quadam inevitabili (quod parvulis in deserto natis, ibidemque demortuis accidit) hoc Sacramento privati sunt, temerè, non damnemus cũ pro contemtoribus Sacramenti & transgressoribus divinæ ordinationis non possint haberi: quin etiam illos infantes, qui in utero vel ante octavum diem moriuntur, à comminatione illa liberos esse, indubitanter pronunciemus, cùm ante diem octavum nemini conferri debuerit circumcisio: (alia tamen ratio est infantum, qui nascuntur ex apostatis, Israeliticæ religionis & Sacramenti hujus contemtoribus, illi enim quia jam à populo Dei abscissi erant, ideo illorum incircumcisi parvuli in fidelium gentilium liberis similes redditi, ut monet D. Hunn. tract. de Sacram. cap.2. q.15. Quæ omnia quamvis ita se habeant, manet interim vis argumenti, quod secuti Augustinum ex hoc loco ducimus. Quia contemtoribus circumcisionis comminatur Deus deletionem ex populo: ergo Circumcisio est salutare medium, per quod in populum Dei & fœdus gratiæ facta fuit receptio. At, inquit Bellarminus, *millies Deus minatur mortem non servantibus præcepta: ergo circumcisio fuit solummodo præceptum quoddam ceremoniale.* Resp. imò verò Sacramentum fuit à reliquis figuris legalibus distinctum, quod testatur promissio eidem addita. Repetimus ergo denuò collationem Circumcisionis & Baptismi. Quemadmodum contemtoribus Baptismi dicitur Johan.3.v.5 *Nisi quis renatus fuerit ex Aqua & Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum*: ita quoque contemtorib. circumcisionis in V. T. dicitur: *Masculus, cujus præputii caro non fuerit circumcisa, delebitur de populo suo*, Ergo ut Baptismus in Novo, ita circumcisio in V. T. est medium regenerationis, receptionis, in fœdus Dei & æternæ salutis. Comminatio addita Baptismo nõ evincit Baptismum esse præceptum qdam legale, ppriè dictũ, sed salutare mediũ, p quod regeneratio & salꝰ nobis obveniũt: ita comminatio circumcisioni addita itidem non evincit circumcisionem esse præceptum quoddam legale, sed itidem salutare medium regenerationis humanæ. Est igitur in argumento Bellarmini fallacia causæ. Deus non servantibus præcepta comminatur mortem. Ergo ex comminatione circumcisioni addita patet, quòd circumcisio sit præceptum. Atqui an non ipsi Baptismo in N. Test. comminatio addita? an non promissionibus maximè Evangelicis ἀντιθετικῶς comminatio additur? Joh.3.v.36. *Qui non credit in Filium, non videbit vitam, sed ira Dei manet super ipsum.* 1.Joh.5.v.12. *Qui non habet Filium, non habet vitam*: ecquis verò diceret, vel Baptismi Sacramentum, vel promissiones Evangelicas ad legem propriè sic dictam pertinere? Quo sensu & respectu Sacramenta referri possint ad præcepta, exposuimus in tract. de LL. Ceremon. §. 11. Cæterum quòd Bellarminus verba comminationis, *peribit anima eius de populo suo*, tantummodò de temporali

rali aliquâ poena, non autem de morte æterna intelligit, in eo sequitur Rabinos, quorum aliqui per exterminationem intelligunt mortem præmaturam ante tempus legitimum videlicet ante annum 52. quidam verò deletionem nominis & posteritatis, sed & veritati & sibiipsi contradicit; illud, quia transgressoribus pacti divini & contemtoribus Sacramentorum non temporalis solùm; sed & æterna pœna constituta est; hoc verò, quia comminationem præceptis legalib. additam æternas pœnas includere, ne ipse quidem Bellarminus negat. Ergo si circumcisio ex ipsius hypothesi est præceptum legale, utique etiam comminatio illi addita æternam poenam continebit. Mercerus in cap. 17. Gen. non de punitione quadam corporali per Magistratum, sed de excommunicatione Ecclesiastica intelligit. Quæ de significatione foederis contra Augustinum Bellarminus disputat, nobis non adversantur; non negamus per pactum in hâc comminatione πρώτως & principaliter pactum circumcisionis à contemtoribus irritum factum intelligendum esse, interim secundariò & ex consequenti ad pactum cum Adamo factum non absurdè ab Augustino reducitur; ideò enim contemtoribus circumcisionis tam gravis pœna constituitur, quia à peccato originali (quòd est transgressio pacti cum Adamo primitus initi) nemo liberari potest nisi per regenerationem, cujus salutare medium & Sacramentum est circumcisio. Vide omninò ipsum August. 16. de civit. Dei cap. 27. ubi pulcerrimè de illa pacti transgressione disputat. Ita quoque quæ de Mose Bellarminus contra Augustinum disputat, quòd ipse solùm non autem filius in periculo fuerit, itidem facilèm habent explicationem. Quamvis enim solus Moses ob neglectam filii circumcisionem in præsentissimum vitæ periculum incidisse dicatur, ex eo tamen non potest inferri, contemtores circumcisionis temporalem solummodò poenam manere, vel Mosis filio circumcisionem non fuisse regenerationis medium; quin imò *Dominus voluit Mosen occidere*, dicit textus, hoc est, doloribus corporis, terroribus conscientiæ & sensu mortis ipsum afflixit, cui poenæ sanctum virum non subjecisset, nisi contemtus circumcisionis unici illius medii, per quod infantes V. T. regenerati sunt, cum tanto periculo infantis ac reatu parentis conjunctus fuisset.

2. Circumcisioni non fuisse additam promissionem remissionis peccatorum.

67. Altera Bellarmini exceptio διαβάσεως negat, circumcisioni fuisse annexam promissionem remissionis peccatorum & vitæ æternæ; primò, *quia Apostolus & Augustinus docent, meliores esse promissiones Testamenti veteris quàm novi*, quâ de re paulò post dicetur: Secundò, *quia Abraham, cui primùm imperata est Circumcisio, justissimus fuit ante eius susceptionem, Genes. 12. Rom. 4. Ergo circumcisioni non fuit addita promissio de remissione peccatorum*: Resp. egregia verò ratio, Davidis & Apostoli Pauli, imò verò ipsius Christi pronunciatis manifestè opposita. David pronunciat omnes sanctos & justos precari à Deo peccatorum remissionem Psal. 32. vers. 6. Paulus docet Abrahami in medio pietatis cursu constituti justificationem consistere in remissione peccatorum Rom 4. v. 7. Christus quotidianâ peccatorum remissione omnes justos indigere pronunciat Matth. 6. v. 12. quâ ergo veritatis specie inferri potest, Abraham fuit justus ante circumcisionem: ergo non indiguit promissione de remissione peccatorum Sacramento Circumcisionis confirmanda & obsignanda? Circumcisio fuit *signaculum justitiæ fidei* docente Apostolo Rom. 4. v. 4. justitia fidei consistit in remissione peccatorum, docente eodem v. 6. utique ergo Circumcisio fuit signaculum promissionem de remissione peccatorum confirmans & obsignans. Quamvis igitur gratia Dei & justitia fidei non de novo per Circumcisionem demum Abrahæ fuerit collata, eidem tamen itidem fuit organum conferens respectu augmenti & confirmationis fidei, cæterorumque donorum, quæ cum regeneratione cohærent. Accedamus propiùs. Baptismus confertur etiam illis, qui ante ejus susceptionem verâ fide in Christum peccatorum remissionem acceperunt, ecquis verò inde colligere poterit, Baptismo non esse additam promissionem de remissione peccatorum? quin imò ut S. S. per Baptismum in cordibus infantum operatur fidem, per quam remissionis peccatorum participes fiunt, in cordibus adultorum credentium eandem confirmat & obsignat: ita quoque in Circumcisione res sese habet. Sacramenta non solum sunt media excitandæ & generandæ, sed & confirmandæ atque obsignandæ fidei; id superiùs declaravimus exemplo verbi prædicati. Ex verbo tanquam incorruptibili semine renascimur, interim tamen prædicatio verbi non est inanis sonus circa illos, qui jamdum regeniti sunt, sed medium fidei augendæ & confirmandæ. Tertiò, *in Circumcisionis institutione tantummodò mentio fit promissionis corporalis & terrenæ de multiplicatione seminis & possessione terræ Canaan. Ergo Circumcisioni non fuit annexa promissio de remissione peccatorum & vitæ æternæ.* Respond. quamvis spirituales promissiones sub involucris corporalium primis Patribus fuerint propositæ, ex eo tamen cum Anabaptistis non est inferendum, quod solæ terrenæ promissiones ipsis datæ. Promissio de multiplicatione seminis inclusam habet promissionem Christi ex posteris Abrahæ nascituri, in quo omnes gentes sint benedicendæ: Galat. 3. v. 16. Fatetur ipse Bellarminus, *promissionem terrenam fuisse figuram promissionis cælestis & Spiritualis dandæ illis, qui non carne sed corde circumciderentur, adque Patriarchas, Prophetas & alios viros perfectos illius temporis intellexisse*; addit autem, *solam promissionem terrenam ad vetus Testamentum pertinere & contrarium asserere, esse nihil aliud, quam ex lege Evangelium facere.* Resp. de discrimine legis & Evangelii, uti & veteris ac novi Testamenti, egimus in tractatu de Evangelio latissimè, ubi ostendimus, quæ & quales sint utriusque Testamenti promissiones. Nomine V. T. aliquando intelligitur totum illud tempus ante Christi adventum & incarnationem: aliquando verò pactum illud legale; in quo Deus observantibus legem promisit vitam æternam. A Testamento veteri priore sensu accepto Evangelicas de Christo & ipsius beneficiis promissiones excludere est ex sanctissimis Patriarchis & Prophetis carnales & mundanos homines facere, quâ de re suo loco dictum fuit uberrimè. *Quamvis enim gratia Dei promanet ex N. T. cùm impetretur nobis per Christum eiusq. passionem & mortem: tamen ipsa illa Dei gratia cum adjunctis beneficiis, fuit utriusque populo communis, virtute suâ etiam retrò se extendens ad omnes eos, qui sub V. T. credebant in venturum Messiam*, ut rectè scribit D. Hunn. tract. de Sacram. c. 2. q. 7.

68. Sed quid fiet promissioni illi verè Evangelicæ: *Ero Deus tuus & Deus seminis tui*, quam circum-

circumcisioni annexam esse Sole meridano clarius est? Bellarminus invenit, quod regereret. 1. *verbis his non significari promissionem remissionis peccatorum vel vitæ æternæ, sed tantùm peculiaris ejusdem protectionis, qualis debetur populo peculiari, quomodo Deus malorum in populo Israelitico fuit Deus.* Resp. ostendimus superiùs ex collatione Scripturarum verum sensum hujus promissionis. Concedimus peculiaris protectionis promissionem illis verbis contineri, sed nihil quicquam præter temporalem illam protectionam illis verbis promitti, id verò negamus. Peculiaris illa protectio gratiosam Dei inhabitationem includit, gratiosa Dei inhabitatio reconciliationem præsupponit, quia in cordibus nondum sibi reconciliatorum, Deus non inhabitat suâ gratia; reconciliatio præsupponit peccatorũ remissionẽ, quia Deꝰ cum nemine in gratiam redit, nisi priꝰ remittantur peccata, *quæ inter Deum & homines dividunt* Esa. 59. v. 3. Absurdum igitur est, insignem illam promissionem de corporalibus & temporalibus beneficiis tantummodò intelligere, cùm Christus ex verbis illis, *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob* Exod. 3. v. 6. colligat. Matth. 22. vers. 32. Abrahamum, Isaacum & Jacobum post mortem adhuc vivere. Nec est, quòd Bellarm. regerat; *universum Israeliticum populum, cui multi admixti erant mali, sine discrimine dici populum Dei*, id enim notum est per Synecdochen intelligi debere, quemadmodum Ecclesia dicitur domus Dei, populus sanctus, cives Hierosolymæ cœlestis &c. propter electos in Ecclesia, non quòd omnibus externâ solùm societate Ecclesiæ admixti hæc encomia competant. 2. *Verba ista non tàm promissionem Dei, quàm obligationem populi sonare, ut sit sensus: non habebitis alium DEUM, quàm me.* Respond. subordinata non sunt sibi invicem opponenda. Et Dei promissio & populi obligatio verbis illis continentur. Obligati fuerunt Israelitæ Circumcisionis fœdere cum Deo vero inito, ne ullum alium præter hunc unicum verum DEUM agnoscerent, colerent, invocarent: interim tamen manet hoc, quòd Deus peculiariter sese huic populo per pactum illud itidem obligaverit, siquidem obligatio reciproca promissa continet. 3. *Christum ex verbis Mosaicis, ego sum Deus Abraham &c. nihil aliud colligere, quam resurrectionem, quæ bonis & malis communis erit.* Resp. imò verò non solùm resurrectionem, sed & animarum beatam immortalitatem & *resurrectionem vitæ* (Johan. 5. v. 29.) ex verbis colligit, ut ipse sonus verborum manifestè comprobat: *Deus non est Deus mortuorum, sed viventium, omnes enim vivunt ei.* Luc. 20. v. 38. at quando vivunt Abraham, Isaac & Jacob? in cœlesti beatitudine & felicitate. Quando Deus se vocat alicujus Deum, significat, quòd ipsum gratiâ suâ complectatur, in omnibus periculis, adeoque in media morte ipsi affuturus & ex terræ pulvere tandem ad vitam æternam eundem resuscitaturus sit, ut superiùs demonstravimus. 4. *Gentiles fuisse sine Deo, sine Christo, sine spe, sine promissionibus, non quia caruerunt Circumcisione, sed quia caruerunt vera fide & notitia veri Dei, alioquin etiam inter gentiles, qui verum Deum colebant, ut olim Job, & postea Cornelius Centurio &c. non erant sine Deo, sine Christo & sine spe, etiam circumcisi non fuissent.* Resp. proselytorum duo fuerunt genera, quidam solâ religione; quidam verò & religione & cohabitatione fuerunt Judæis conjuncti & permixti: primo generi liberum erat, sive circumcidi, sive à circumcisione abstinere vellent, ut patet in Naaman, Cyro, Dario, &c. qui signaculum illud corpore non susceperunt, fide autem in venturum Messiam salvati sunt, & ad populum civitatemque Dei pertinuerunt. Aug. 18. de civ. Dei cap. 47. qui verò in terra promissa inter ipsos Judæos habitare, connubia cum illis contrahere & Agnum paschalem unà cum illis mãducare voluerunt, illos etiam circumcidi oportuit, ut colligitur ex Gen. 17. v. 13. cap. 34. v. 14. Exod. 12. v. 47. &c. Quamvis ergo quidam proselyti verâ in Christum fide ex auditu verbi concepta regeniti & salvi facti sint, ex eo tamen non potest inferri, Circumcisionem non esse medium regenerationis & salutis cùm & Catechumeni sine Baptismo regenerentur & salventur, ex quo Baptismi ipsius efficaciæ & dignitati nihil quicquam decedit. 5. *Paulum Coloss. 2. non tribuere eundem effectum Baptismo & Circumcisioni, sed circumcisionem figuram Baptismi constituere: jam verò figuræ & rei figuratæ non potest esse eadem vis & efficacia.* Resp. Apostolus permutatione illa vocabulorum Circumcisionis & Baptismi significat, nos qui in N. T. per Baptismum habemus expoliationem corporis peccatorum carnis, accepisse & habere idem, quod Israelitæ tempore V. T. per circumcisionem acceperunt: Ut enim Circumcisio fuit *Signaculum justitiæ fidei* Rom. 4. v. 11 ita Baptismus est *stipulatio bonæ conscientiæ erga Deum per resurrectionem Christi*, 1. Petr. 3. vers. 21. quò pertinent argumenta de effectu Circumcisionis superiùs producta. Quod Bellarminus dicit, *non esse eandem vim figuræ & rei figuratæ*, in eo sibiipsi contradicit; disputat enim lib. 2. de Missâ cap. 2. Sacrificia in lege Naturæ & Mosis fuisse propitiatoria, & tamen fuisse typos sacrificii Missatici. Nec ullum habet robur, quod Bellarm. addit, *Circumcisioni non posse tribui explicationem à corpore peccatorum, cùm non totum corpus, sed unam tantum particulam circumciderit*, quid enim, num Baptismus non expoliat corpus peccatorum carnis? & tamen alperfione perfici potest, ut suo loco demonstratum fuit.

3 *Agnus Paschalis fuit figura sacrificii Christi.*

69. 3. Agnus Paschalis fuit non solùm memoriale præteriti, videlicet mirandæ liberationis populi Israelitici ex Ægypto, sed etiam figura futuri, videlicet spiritualis redemtionis à Tyrannide Diaboli & servitute peccati per Christum, *Agnum illum DEI, qui tollit peccata mundi.* Johan. 1. vers. 29. cap. 19. v. 36. 1. Corinth. 5. vers. 7. 1. Petr. 1. v. 18. Quamvis verò mactatio, sanguinis effusio, & assatio Agni Paschalis illustris admodùm figura esset sacrificii Christi & effusionis sanguinis ipsius in cruce, quo respectu Agnus Paschalis sacrificium, hoc est, figura sacrificii dicitur: hoc tamen præ sacrificiis Vet. Test. propriè sic dictis peculiare habet, quòd de carne Agni nihil incendebatur Domino in altari, nec ullæ partes cedebant Sacerdotibus, sed tota in ædibus Israelitarum manducabatur, quâ circumstantiâ ad Naturam Sacramentorum propriè accessit & fuit typus Eucharistiæ, in qua non amplius typica caro & typicus sanguis CHRISTI, sed verum corpus & verus sanguis illius accipitur, manducatur & bibitur. Nec verò dubium, manducatione Agni illius Paschalis, qui tam perspicuè designabat Christum (ab omni peccati macula immunem, segregatum à peccatoribus, in me-

in medio ætatis flore ad occisionem ductum, & sanguine largiter in ara crucis effuso redemtionis opus perficientem) fidem Israelitarum non mediocriter fuisse *confirmatam, quod beneficia Christi* veri illius Agni tam certò ad se pertinuerint, quàm verè carnes Agni Paschalis comederent: & quemadmodum sanguis Agni Paschalis postibus ædium Israeliticarum illitus prohiberet Angelum vastatorem, ne in primogenitos Israelitarum irrueret: ita quoque sanguis Christi hyssopo verbi per fidem cordibus aspersus infernalem vastatorem arceret, & ad vitam æternam credentes conservaret, quò pertinet illud Hebr. 11. vers. 28. *per fidem* (in promissum Messiam) *Moses fecit Pascha.* Proinde sicut usu sacræ cœnæ, hoc est, manducatione corporis, & bibitione sanguinis Christi in Sacramento cœnæ, quæ in locum Agni Paschalis successit, confirmatur fides piorum in N. T. quod habet ipsum corpus & αἷμα: ita manducatione Agni Paschalis & illitione sanguinis illius confirmata fuit fides piorum in Testam. Veteri, quod habuit tantummodò *umbram futurorum bonorum.* Coloss. 2. vers. 17. Hebr. 10. vers. 1. Quemadmodum usus sacræ cœnæ externus nemini prodest sine fine: ita quoque manducatio Agni Paschalis nemini profuit sine fide in Messiam promissum. Quemadmodum non nisi baptizatis patet aditus ad usum sacræ cœnæ: ita quoque proselyti non nisi priùs circumcisi & per Sacramentum initiationis populo Israelitico inserti ad esum Agni Paschalis admissi fuerunt. Exod. 12. vers. 43. 48. Ex quibus omnibus sic colligimus: Ritus Agni Paschalis non solùm fuit typus Christi, sed etiam confirmatio divinæ promissionis de Messia exhibendo, manuductio ad manducationem Christi spiritualem, ac proinde salutare Sacramentum, quo fides Israelitarum fuit confirmata & beneficia Christi credentibus applicata. Ergo Sacramenta V. T. itidem fuerunt efficacia media spiritualium beneficiorum credentibus collatorum.

4. Sacramenta V. T. temporaria confirmarunt fidem

70. 4. Quamvis duo solùm ordinaria & perpetua fuerint V. T. Sacramenta propriè & specificè sic dicta, *Circumcisio* scilicet Genes. 17. & *Agnus Paschalis* Exod. 12. ex quibus illud initiationis, hoc continuationis in fœdere ac confirmationis Sacramentum dici potest: tamen plura fuerunt καιρικὰ sive temporaria V. T. Sacramenta, utpote *transitus per mare rubrum* Exod. 14. v. 22. *commoratio sub nube.* Exod. 13. v. 21. *esus manna* Exod. 16. v. 14. *aqua de petra eruptio & potio.* Exod. 17. v. 6. quæ erant visibilia invisibilis gratiæ Dei signa & testimonia fidei confirmationem spectantia, inde Apostolus 1. Cor. 10. vers. 1. scribit: *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt.* v. 2. *Et omnes in Mosen baptizati sunt in nube & in mari.* v. 3. *& omnes eandem escā spiritualem manducaverunt.* v. 4. *& omnes eundem potum spiritualem biberunt (bibebant a. de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus)* ex quo apparet Apostolum conferre transitum per mare rubrum & commorationem sub nube cum Baptismo nostro: esum mannæ & aquæ de petra eruptæ potionem cum sacra cœna in N. T. quippe quorum typi in temporariis illis Sacramentis fuerunt Israelitis propositi. (Lutherus in cap. 4. Genes. *Facies Domini in V. T. fuerunt columna ignis, nubes, propitiatorium: In N. T. Baptismus, Cœna Domini, ministerium verbi & similia. His enim nobis se ostendit Deus tanquam signo visibili, quòd sit nobiscum, quod nos curet, quòd faveat nobis.*) Referas etiam hûc mirabilem, octo animarum in arca conservationem tempore universalis cataclysmi Genes. 7. vers. 6. quam D. Petrus itidem cum Baptismo illius ἀντιτύπῳ confert. 1. Epist. 3. vers. 21. itemque rorem in vellere Gideonis, Judic. 6. umbram Solis in horologio Achas retrogradam Esa. 38. quæ omnia hactenus conveniunt cum Sacramentis, quòd fuerint confirmandæ fidei & promissionum divinarum obsignandarum salutaria media, quamvis in eo à Sacramentis propriè sic dictis differant, quòd fuerint saltem καιρικὰ & temporaria, non autem perpetua & ordinaria Sacramenta; & quòd quibusdam horum promissio tantum de corporalibus beneficiis, non autem de spiritualibus bonis, puta de remissione peccatorum salute & vita æterna fuerit addita. Ex quibus omnibus sic colligimus. Si temporaria illa Vet. Testam. Sacramenta fuerunt fidei signacula & gratiæ divinæ testimonia, multò magis perpetuis & ordinariis V. T. Sacramentis hoc tribuendum erit. Sed verum prius. Ergo & posterius. Bellarminus excipit. 1. *Chemnicium secum apertissimè pugnare, cùm manna & aquam de petra scaturientem inter Sacramenta refert; cum in definitione Sacramenti requirat, ut sit Ceremonia, quæ duret, quamdiu religio durat:* quâ de re quid statuendum sit, ex dictis patet. Definitio Sacramenti de ordinariis & perpetuis, non autem temporariis Sacramentis agit. 2. *Chemnicium in eo etiam sibi repugnare, quòd cum Calvino admittat hoc loco, Eucharistiam nihilo esse præstantiorem, quàm fuerit Manna Judæorum, interim non advertat, Calvinianum ista argumenta proferre ad probandum, in Eucharistia non esse corpus Domini nisi tropicè, quomodo fuit in Manna, cuius contrarium ipsemet doceat.* Resp. Sacramenta veteris & novi Testamenti dupliciter conferri possunt vel ratione essentiæ, vel rationæ efficientiæ. Ratione essentiæ nequaquam statuit Chemnicius esse eadem V. & N. T. Sacramenta, quin potius discrètè scribit: Non solùm in signis seu ritibus externis esse discrimen inter Sacramenta V. & N. T. sed etiam in eo, quòd lex sive Vet. Testam. habuerit umbram futurorum bonorum, sed Nov. Testam. ipsam imaginem sive corpus ipsum Coloss. 2. vers. 17. Hebr. 10. vers. 1. proinde etiam Sacramenta, quippe quæ Naturam Testamenti, cui addita sunt, sequuntur. Id Chemnicius ex Augustino in Psal. 73. tract. 45. in Johan. lib. 19. contra Faustum c. 3. sic effert: *Sacramenta V. T. fuerunt prænunciativa Christi venturi, Sacramenta N. T. sunt annunciativa Christi exhibiti.* Ratione efficientiæ identitatem quandam V. & N. T. Sacramentis tribuit Chemnicius, sic enim scribit: *De Sacramentis veterum propriè sic dictis manifestissimum est, quòd ex institutione divina eundem habuerint usum & finem, quem Sacramenta N. T., unum & eundem Christum in verbo promissionis Sacramentis illis annexo credentibus proposuerunt, eadem fuit fides, qua & in verbo promissionis & in Sacramentis, qua promissioni gratiæ annexa erant, eandem gratiam, justitiam, remissionem peccatorum, salutem & vitam æternam quæsivit & accepit, sicut nunc in N. T.* postea addit: *distinguendum esse inter ipsam incarnationem & redemtionem; atque inter virtutem seu gratiam incarnationis, quæ*

eadem

eadem eſt in V. & N. T. cujus diſtinctionis neglectu Scholaſticos deceptos fuiſſe rectè monet. Denique etiam efficientiæ ratione diſcrimen quoddam Sacramentis V. & N. intercedere ſubjungit: *Sicut modus revelationis* (inquit) *in N. Teſt. illuſtrior eſt, lux fidei maior & menſura gratiæ uberior: ita etiam per Sacramenta N. Teſtam. gratiam Chriſti luculentius, plenius, perfectius & uberius diſpenſari credentibus libenter damus: nunc enim conſummato redemtionis myſterio figuris ſucceſſit ipſa veritas & umbris corpus.* Hæc omnia D. Chemnicius ſatis clarè & perſpicuè. Quare cùm ne efficientiæ quidem reſpectu omnimodam identitatem Sacramentis V. & N. T. tribuat, quâ veritatis ſpecie dici poteſt, quòd ratione eſſentiæ Sacramenta V. & N. Teſt. eadem eſſe ſtatuat & hac ratione veram præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti à ſacra cœna exulare jubeat? Cùm ne quidem propriè ſic dicta & ordinaria V. Teſt. Sacramenta modis omnibus eadem cum N. T. Sacramentis ſtatuat: quâ veritatis ſpecie ipſi tribui poteſt, quòd καιρικὸν & extraordinarium Mannæ & Aquæ ex petra profluentis Sacramentum cum Euchariſtia modis omnibus idem eſſe ſtatuat? 3. Bellarminus probat, *Apoſtolum nequaquam aſſerere, quòd eadem fuerit Iſraelitarum & noſtra eſca, ſed quòd illorum omnium eadem fuerit*: Reſpond. libenter damus, Iſraelitas in ſuis Sacramentis non habuiſſe ipſum eſſentiale corpus & ſanguinem Chriſti, quemadmodum nos in Sacramento cœnæ: interim ut eâdem Dei gratiâ, eadem paſſionis Chriſti virtute & eâdem fide ſancti V. T. fuerunt ſalvati, quâ nos in N. T. ſalvamur: ita quoque Sacramenta Vet. Teſt. propriè ſic dicta eandem habuerunt uſum & finem, quem N. T. Sacramenta, videlicet promiſſionem gratiæ externis ritibus confirmare, & beneficia cœleſtia credentibus applicare. 4. *eſum manna, potum aquæ ex petra profluentis, tranſitum per mare rubrum, &c. non habuiſſe promiſſionem gratiæ annexam, cùm & beſtiis hæc fuerint communia.* Reſpond. ordinaria V. T. Sacramenta Circumciſio & Agnus paſchalis habuerunt promiſſionem gratiæ Evangelii propriè annexam, quod ad temporaria illa Sacramenta attinet, illa non conveniunt omni ex parte cum Sacramentis ordinariis, interim tamen fuerunt itidem teſtimonia divinæ gratiæ & confirmationes fidei in credentibus, quâ ratione cum Sacramentis conferuntur. 5. *Manna & aquam de petra ſcaturientem vocari cibum & potum ſpiritualem non propter effectum, ſed propter cauſam, quia utrumque erat productum per miraculum opera Angelorum & propter ſignificationem.* Reſpond. ſanè ex opere operato ſine fide non profuerunt illa Sacramenta (quo Bellarminus hoc loco ſpectat) interim tamen credentibus fuerunt gratiæ divinæ teſtimonia & fidei confirmationes, cùm in hiſce typis ſalutaria Chriſti beneficia non ſolùm ob oculos ſibi propoſita eminùs conſpexerint, ſed & verâ fide eadem ſibi applicarint. Interim nequaquam cum Calvino ſtatuimus, in Euchariſtia tantummodò ſignum abſentis corporis Chriſti, quale olim fuit manna, nobis exhiberi, ſed mediante benedicto pane verum Chriſti corpus, mediante benedicto vino verum Chriſti ſanguinem nobis exhiberi toto corde credimus, quâ ratione nõ ſolùm à temporariis mannæ & aquæ Sacramentis, ſed etiam ab ordinario Agni Paſchalis Sacramento Euchariſtiæ Sacramentum plurimùm differre ſtatuimus. 6. *Apoſtolum non à pari, ſed à fortiori argumentari, hoc ſenſu: Si Iudæi puniti ſunt, quòd contemſerint figuras Sacramentorum noſtrorum & ingrati fuerint Deo, a quo beneficia illa acceperant, quantò iuſtius puniendi ſunt Chriſtiani, qui contemnunt Sacramenta ipſa & ingrati ſunt Deo, à quo acceperunt beneficia longè maiora,* Reſpond. non negamus, Apoſtolum a fortiori argumentari, interim ex eo non poteſt inferri, quòd Sacramenta V. T. ratione generalis finis & uſus non conveniant, ſed hoc tantum ex eo ſequitur, quòd ratione eſſentiæ diſcrimen aliquod ipſis intercedat, ſiquidem Agnus Paſchalis fuit typus corporis & ſanguinis Chriſti, quæ in Euchariſtiæ Sacramento verè, realiter & ſubſtantialiter nobis diſtribuuntur. De Auguſtini ſententia paulò pòſt dicetur.

5. Sacrificia confirmarunt fidem.

71. 5. Quamvis diſcrimen fuerit inter ſacrificia & Sacramenta ratione δόσεως καὶ λήψεως; in Sacramentis enim acceperunt aliquid à Deo: in ſacrificiis ex inſtitutione Dei ipſi aliquid obtulerunt: ut & ratione actionis externæ; in Sacramentis enim Deus cum hominibus egit, in ſacrificiis homines egerunt cum Deo: in illis amputabatur præputium, comedebatur Agnus paſchalis &c. in his adhibito igne, thure, oleo, ſale, &c. victima cremabatur vel tota, vel certè pars illius aliqua: interim ratione finis, qui eſt confirmatio fidei, Sacramenta & Sacrificia quodammodò conveniunt. Quanquam enim in ſacrificiis ab hominibus offerebatur & dabatur aliquid Deo, id quod in Sacramentis locum non habebat, tamen quia viciſſim mediantibus ſacrificiis Deus aliquid dabat hominibus, hoc eſt, ſua conferebat dona & bona, & in futurum ſacrificium Meſſiæ mentes fidelium convertens fidem eorum confirmabat, ideò hoc reſpectu quædam ſacrificiorum & Sacramentorum convenientia ſtatui poteſt, unde D. Hunn. in tract. de Sacram. c. 1. q. 15. rectè ſtatuit, *defectum ſive carentiam Sacramentorum in Patribus, qui ante & poſt diluvium uſq; ad Abrahamum vixerunt, ſupplevisſe ratione dictæ finis, qui eſt fidei confirmatio, ritum & cultum ſacrificiorum, qui jam inde ab origine mundi in Eccleſia Patrum duravit, ut Abelis & Noahi exemplo liquet.* Ex quibus ſic colligimus: Si per ſacrificia V. T. confirmata fuit fides piorum, per quam in futurum unicum propitiatorium ſacrificium Chriſti, in ara crucis offerendum, reſpicientes remiſſionis peccatorum, gratiæ Dei & vitæ æternæ facti ſunt participes, non erit hoc Sacramentis V. T. denegandum. Sed verum prius. Ergo & poſterius. Levit. 4. v. 35. *Cremabit Sacerdos ſuper altare incenſum Domini rogabitque pro eo & pro peccato ejus & dimittetur ei.* Num. 15. v. 25. *offerent Domino incenſum pro ſe & peccato, &c.* Bellarminus excipit, *Sacrificia vetera voluiſſe ad expiationem peccati quoad pœnam temporalem & quoad immunditiem legalem, non quoad culpam & pœnam gehennæ, niſi quatenus erant quædam ſigna proteſtantia fidem in Chriſtum.* Reſp. ſanè ſacrificia ex opere operato non valuerunt ad remiſſionem culpæ vel pœnæ, interim tamen quia typi fuerunt unici illius propitiatorii Sacrificii in N. Teſt. ideo in vera fide Chriſtum Mediatorem ejusque Sacrificium reſpiciente oblata fuerunt ἱλαστικὰ ſive propitiatoria, ut diſertis verbis toties in Moſe appellantur, non reſpectu operis

Exceptio Bellarmini.

operati, ſed ratione fidei in Chriſtum, cujus exercitium & objectum in illa ſacrificandi actione fuit propoſitum. Primus enim ac præcipuus ſacrificiorum finis fuit commonefactio de futuro ſacrificio Meſſiæ in ara crucis offerendo, ut oſtendimus in Tractatu de legibus Cerem. §. 16. videntes igitur mactationem & immolationem animalium viderunt typum paſſionis & mortis, hoc eſt, ſacrificii ipſius Chriſti. Propter finem illum ſacrificiorum Abel *fide majorem ſeu pretioſiorem hoſtiam obtuliſſe dicitur* Heb. 11. verſ. 4. nimirum quia in typo ſacrificii reſpiciebat futurum Chriſti ſacrificium, ex quo ſolo peccatorum remiſſionem ſperabat & conſequebatur: quò pertinent omnia Scripturæ dicta, in quibus dicitur Agnus Dei Eſa. 53. verſ. 7. Johan. 1. verſ. 29. 36. 1. Petr. 1. verſ. 19. Apocal. 13. verſ. 8. &c. illis enim docetur, ſacrificia V. Teſt. fuiſſe typos Chriſti, veri illius Agni pro peccatis mundi in cruce oblati. Quamvis igitur ſacrificiis non ſit tribuenda vis expiandi peccata per ſe, vel dignitate perſonæ ſacrificantis, vel ex opere operato, ut hypocritæ ſibi perſuadebant, quos hoc nomine per Prophetas paſſim redarguit Dominus Eſa. 1. verſ. 11. Oſeæ 6. verſ. 6. Mich. 6. verſ. 7. Pſal. 50. verſ. 13. quo reſpicit Epiſt. ad Hebr. cap. 10. v. 4. *impoſſibile ſuiſſe* pronuncians, *ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata*: tamen non neganda eſt illa vis ſacrificiis ſub ratione typi & umbræ, quatenus ſcilicet adumbrabant verum illum & unicum Pontificem ac Mediatorem Jeſum Chriſtum, ejuſque ſacroſanctam victimam, quâ *ſeipſum obtulit Deo in odorem bonæ fragrantiæ* Eph. 5. v. 1. atque hoc unico ſacrificio *perfectos reddidit omnes qui ſanctificantur* Hebr. 10. verſ. 14. Si quis verò dubitat, an Iſraelitarum Eccleſia hoc myſterium intellexerit, ei non ſolùm vaticinia Prophetica de Chriſti paſſione & morte, cumprimis verò Apocalypticum illud, *quòd Agnus Dei occiſus ſit ab origine mundi.* Apocal. 13. verſ. 8. ſed & cumprimis hæc theoremata conſideranda proponimus. Noverant pii Iſraelitæ ex concionibus Prophetarum, Deum ipſum teſtatum eſſe, ſe placari velle ſanguine victimarum: noverant etiam illud, Deum rurſus diſertè affirmare, ſe non delectari ſacrificiis, imò malle miſericordiam, quàm ſacrificium: hæc duo cùm ſpecietenus inter ſe pugnarent, ſic certè conciliari debuerunt, ut populus doceretur, poſteriore aſſertione illud notari, quòd ſacrificia nec ſuâ vi & Natura, nec ex opere operato ad placandum DEUM quicquam valeant: priore verò propoſitione illud teſtatum fieri, quòd in victimis earundemque oblatione conſpiciendus proponatur ipſe promiſſus Meſſias ejuſdemque ſanguis ac meritum, in quo ſolo fide apprehenſo obveniat credentibus peccatorum expiatio. Ex quibus facilè judicari poteſt de iis, quæ Bellarminus hoc loco de fine & uſu ſacrificiorum diſputat. Quod enim dicit, *non eſſe ſacrificia inſtituta pro omnibus peccatis*, illud ex quotidianis illis oblationibus, quæ fiebant mane & veſperi, ex ſolenni illo ſacrificio, quod ſummus Pontifex quotannis ſemel ingrediens Sanctuarium pro ſuis ac totius populi peccatis offerebat, ex diſtinctis ſacrificii pro peccato per errorem commiſſo & pro delicto ultroneo; ex ritu imponendi peccata populi hirco in deſertum emiſſo &c. falſitatis convincitur. Quòd addit, *ſacrificia placuiſſe ex devotione & obedientia offerentium*, id Epiſtola ad Hebræos cap. 11. v. 4. rectius fidei in Chriſtum tribuit, &c.

Dicta veterum de efficacia Sacramentorum V. T.

72. De Sacramentis V. T. ſic diſputat Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum cap. 13. *Prima Sacramenta cùm ſuo adventu Chriſtus impleviſſet, ablata ſunt & alia ſunt inſtituta virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* in Pſal. 73. *Mutata ſunt Sacramenta, facta ſunt faciliora, ſalubriora, feliciora. (Num verò*, ſcribit Chemnicius, *Sacramenta V. Teſtam. ideò omninò nec ſalubria, nec felicia erunt, quia N. Teſtam. Sacramenta prædicantur ſalubriora & feliciora? aut quia Sacramentorum N. Teſt. prædicatur virtus major & utilitas melior, num ideò planè nulla virtus aut nulla omninò utilitas Sacramentorum V. T. certè quæ ſecundum magis & minus comparantur, licet gradu differant, in uno tamen & eodem genere conveniunt. Felicitatem igitur, utilitatem, virtutem & ſalutem Auguſt. Sacramentis V. Teſt. eo ipſo tribuit, quod prædicat N. T. Sacramenta feliciora ſalubriora, virtute majora & utilitate meliora, & hoc libenter damus: ſic i modus revelationis in N. T. illuſtrior eſt, lex ſia major & menſura gratia uberior: ita etiam per acramenta N. Teſt. gratiam Chriſti luculentius, plenius, perfectius & uberius diſpenſari credentibus, ſed ex eo nondum ſequitur, nullo plane modo per Sacramenta veteris Teſtamenti gratiam Chriſti fuiſſe diſpenſatam*) Idem lib. 19. contra Fauſtum multis argumentis hoc agit, in diverſis ſignis, Sacramentis ſeu ritibus utriusque Teſtamenti, res non eſſe diverſas, ſed eaſdem, cap. 15. movet quæſtionem, *utrum tantum profuerit antiquis juſtis fides paſſuri & reſurrecturi Chriſti, quantum nunc prodeſt fides paſſi & reſuſcitati? an ipſa effuſio ſanguinis Agni Dei, quæ facta eſt pro multis in remiſſionem peccatorum, aliquid utilitatis & purgationis dederit etiam his, qui hoc futurum credentes antequam fieret, ex vita migraverant?* Et iſtam ſanè quæſtionem eo loco non definit: alibi verò lib. 1. ad Bonifacium cap. 21. diſertè ſcribit: *quantalibet virtute fuiſſe præditos antiquos exiſtimes non eos ſalvos fecit, niſi fides Mediatoris, qui in remiſſionem peccatorum ſanguinem ſuum fudit.* Videamus igitur, quæ ex hoc fundamento, quod eſt certæ & immotæ veritatis, Auguſtinus ulteriùs deducat. cap. 14. lib. 19. contra Fauſtum ſcribit: *In hac vita nemo juſtus eſſe poteſt, niſi qui fide vivit: gratia enim, juſtitia, ſalus, vita æterna fide accipienda ſunt*: Poſtea addit: *Antiqui juſti, qui Sacramentis illis intelligebant venturam prænunciari revelationem fidei, ex illa, licet adhuc operta & abſcondita, munere tamen pietatis intellecta eſſe ipſi vivebant.* (agnoſcat Lector, inquit Chemn. connexionem argumentorum. Antiqui juſti acceperunt remiſſionem peccatorum propter Chriſtum mediatorem, remiſſio autem peccatorum non niſi fide accipitur, fides verò antiquorum objectum habuit, non nudum tantum verbum, verùm etiam Sacramenta illius temporis & ex illa fide in Sacramentis munere pietatis intellecta juſti vivebant) cap. 16. confert verbum & Sacramenta. *Si eadem res aliter enunciatur facienda, ut de Chriſto paſſuro, reſurrecturo, & aliter enunciatur facta, ut de Chriſto paſſo, reſuſcitato &c. quid mirum, ſi aliis myſteriorum ſignaculis paſſio & reſurrectio Chriſti futura promiſſa eſt, aliis jam facta annunciatur? quid enim ſunt aliud quæque corporalia Sacramenta, niſi quædam quaſi verba*

ba viſibilia Sacroſancta? (Si concedimus, inquit Chemn. per verbum promiſſionis in V. T. oblata & exhibita fuiſſe à Deo credentibus gratiam & ſalutem, quomodo Sacramentis illud adimemus, quæ nihil aliud ſunt, quàm viſibilia verba? ut eadem ſit ratio & idem uſus verbi & Sacramentorum.) cap.14. Correlativa facit, ſicut fidem & verbum ſeu promiſſionem, ita etiam fidem & Sacramenta: quod ergo fides accipit, hoc Deus per verbum & Sacramenta offert & exhibet: verba Auguſtini hæc ſunt, *Tunc ergo occulta erat fides, nam eadem credebant, eadem ſperabant omnes juſti & Sancti etiam temporum illorum, & promiſſiva erant omnia illa Sacramenta, omnisque ritus ille Sacrorum, nunc autem revelata eſt fides.* cap.16 *Adverſus calumnioſam imperitiam Fauſti demonſtrare ſufficerit, quanto errore delirent, qui putent ſignis Sacramentisque mutatis, etiam res ipſas eſſe diverſas, quas ritus Propheticus prænunciavit promiſſas & quas ritus Evangelicus annunciavit impletas; aut qui cenſent, cùm res eædem ſint, non eas aliis Sacramentis annunciari debuiſſe completas, quàm his, quibus* adhuc complendæ prænunciabantur (Quæ verò ſunt res eædem in utriusque Teſtam. Sacramentis niſi beneficia Evangelii ad ſalutem neceſſaria?) Hæc omnia Dn. Chemnicius ex Auguſtino produxerat, ſed Bellarm. ad ea nihil reſpondet. Hugo de S. Victore p.12. de Sacramentis cap.10. *Tria Sacramentorum genera invenimus fuiſſe ſub lege ſcripta: quædam ſpecialiter ad remedium, quædam verò ad obſequium, quædam ad cultum divinum. Prima inſtituta fuerunt quaſi ad neceſſitatem, ut in eis homo ſanctificaretur, qualis circumciſio fuit, hoſtiæ pro peccato & pro delicto & cætera quædam, quæ ſpecialiter ad emundationem & remiſſionem inſtituta fuerunt. Secunda quaſi ad exercitationem fuerunt propoſita, ut in eis devotio fidelium exerceretur, quales fuerunt hoſtiæ pacificorum, quæ offerebantur à fidelibus ob reconciliandam ſibi gratiam divinam: Tertia inſtituta fuerunt quaſi ad præparationem quandam, ut eſſent q. quædam inſtrumenta ad cætera Sacramenta tractanda & ſanctificanda, quale fuit tabernaculum & atrium & omnia utenſilia, quæ continebantur in eis: nec non & ſacra indumenta miniſtrantium, ceteraque omnia, quæ ad exornandum cultum divinum fuerunt inſtituta.* De circumciſione in ſpecie ſtatuunt Ambroſ. in cap.2. Luc. Auguſt.16. de civ. Dei cap.17. lib.6. contra Fauſtum cap.3. & Bernh. ſentent.2. de aſſumt. virginis; ſerm.3. de circumciſ. quod fuerit *Signum regenerationis & purgationis delictorum* (non nudè ſignificativum, ſed efficax) Idem Auguſt. ut & Beda atque alii ex veteribus (referente Doct. Geſnero in cap.17. Gen. ſub finem) ex Ceremoniis externis ratiocinati ſunt, circumciſionis effectum fuiſſe remiſſionem peccati, fidem juſtificantem & ſalutem æternam. Nam ideò in membro genitali Circumciſio fiebat, ut quicquid damnationis è carnali nativitate infantes contraxerant, per hunc ritum illis adimi & reſecari conſtaret. Ideo ſanguis profundebatur, ut ſanguine Chriſti peccata aboleri ejusque meritum per circumciſionem infantibus applicari certum eſſet. Ideò denique magno cum dolore character iſte carni imprimebatur, ut perpetuum eſſet ſignum, cruciatus & dolores Chriſti circumciſis accommodari & conferri. Auguſt.16. de civ. Dei cap.26. *Quid aliud Circumciſio ſignificat, quàm vetuſtate exutâ Naturam renovatam.* Idem homil.50. *Circumciſionem Patres noſtri pro Baptiſmo habebant.* ** Idem lib.2. de nupt. & concup. ad Valerium cap.11. *Ex quo inſtituta eſt Circumciſio in populo Dei, quod erat tunc ſignaculum juſtitiæ fidei ad ſignificationem purgationum valebat parvulis originalis veterisque peccati, ſicut & Baptiſmus ex illo valere cæpit ad innovationem hominis, ex quo eſt inſtitutus. Non quod ante circumciſionem juſtitia fidei nulla eſſet, quippe cùm adhuc incircumciſus ex fide juſtificatus fuerit ipſe Abraham, ſed quod ſuperioribus temporibus non fuit Sacramentum aliquod juſtificationis ex fide.* Beda in c.2. Luc. *Erat circumciſionis typus & figura multiformis. Nam & ſignaculum fuit & dictum eſt juſtitiæ fidei ipſi Abrahæ & ſeminis ejus & indicium purgandi eos, qui ad hoc ſemen fidemque pertinerent ab omni inquinamento carnis & Spiritus & prophetia naſcituri de hoc ſemine Salvatoris, qui homines in præſenti per Baptiſmum ab omni mortifera actionis pollutione mundaret & in futurum per reſurrectionem ab univerſa mortis ipſius corruptione in perpetuum liberaret & præcipuè donum ſignabat remiſſionis, quod ſolveret a peccato prævaricationis Adæ, quod donum per hujuſmodi circumciſionem eo tempore miniſtrari eidem gratiæ legisque latori Deo complacuit. Qui enim nunc dicit. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei, ipſe tunc dicebat. Maſculus, cujus præputij caro circumciſa non fuerit, peribit anima illius de populo meo.* Idem in cap.8. Cant. ſuper verba: *Pone me ut ſignaculum, &c. Circumciſio dicitur ſignaculum juſtitiæ fidei, per circumciſionē namque, quam in carne accepit, ſignabatur, quod fides illa, quam & ante circumciſionem jam acceperat, ad mundationem cordis valeret & corporis, quam & nos modo ſine Circumciſione carnis habemus.* ** Auguſtinus lib.4. de Bapt. cap.24. talem inſtituit circumciſionis & Baptiſmi collationem. *Quid valeat in parvulis Baptiſmi Sacramentum, ex Circumciſione carnis veraciter conjicere poſſumus &c. Sicut in Abraham præceſſit fidei juſtitia & acceſſit Circumciſio Signaculum juſtitiæ fidei, ita in Cornelio præceſſit ſanctificatio ſpiritualis in dono SS. & acceſſit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptiſmi. Et ſicut in Iſaac, qui octavo ſuæ nativitatis die circumciſus eſt, præceſſit ſignaculum juſtitiæ fidei, & quoniam Patris fidem imitatus eſt, ſecuta eſt cum creſcente ipſa juſtitia, cujus ſignaculum in infante præceſſerat: ita & in baptizatis infantibus præcedit regenerationis Sacramentum, & ſi Chriſtianam tenuerint pietatem, ſequitur in corde converſio, cujus myſterium præceſſit in corpore.* Rupertus lib.5. in Geneſ. cap. 31. *Circumciſionis ſuſceptio expectandi ſeminis illius profeſſio eſt, quisquis circumciditur, ſemen quod Abrahæ promiſſum eſt, ſigno illo venturum ſe expectare profitetur.* Hugo de S. Victore lib.1. de Sacrament. p. 12. cap. 2. *Circumciſionis Sacramentum ſemini Abrahæ ſanctificando & ſignando datum eſt; ſanctificando, ut juſtificaretur; ſignando, ut à reliquis gentibus diſcerneretur.* ** Pererius diſput.4. in cap. 4. Rom. Fluctuat in hac quæſtione (an Sanctam antiquæ Legis cauſaverint gratiam, an verò eam ſolum figuraverint) ac diſputat in utramque partem, eò tamen tandem inclinat, ut dicat, *per circumciſionem quidem etiam datam fuiſſe gratiam, ſed minorem quàm per baptiſmum.* ** Ipſimet Rabini vetuſtam Circumciſionis bene-

dictionem hanc recitant. *Deus vivus pars nostra & protector noster præcepit eruis animam nostram ab inferis propter fœdus suum, quod posuit in carne nostra.* Item, *Benedictus Dominus Deus noster, Rex omnis terræ, qui nos sanctificavit suis mandatis, nobisque dedit fœdus circumcisionis.* Gloss. ordin. in cap. 4. Rom. *Duæ sunt res Sacramenti Circumcisionis, scilicet circumcisio à peccatis in præsenti & ab omni corruptione in futuro, conferebat autem hoc suo tempore quod Bapt. nostro.* De agno Paschali scribit Ambrosius in 1. Cor. 5. quod fuerit *exemplum Salvatoris & signum salutis.* Anshelm. in 1. Corinth. 10. *Signum Baptismi, quod Hebræi acceperunt, tantundem valuit eis credentibus, quantum valet nobis ipse Baptismus.* De manna pane illo cœlitùs depluto disputans Augustinus tract. 26. in Johannem sic scribit. *Quare manducaverunt Patres vestri & mortui sunt? quia quod videbant, credebant, quod non videbant, non intelligebant, ideo Patres vestri, quia similes estis illorum. Nam quantum pertinet fratres mei ad mortem istam visibilem & corporalem, nunquid nos non morimur, quod manducamus panem de cœlo descendentem? Sic sunt mortui & illi, quemadmodum & nos sumus morituri, quantum attinet ad mortem huius corporis visibilem atque carnalem. Quantum autem pertinet ad illam mortem, de qua terret Dominus, quia mortui sunt Patres eorum. Manducavit Manna & Moses, manducavit Manna & Aaron &c. Manducaverunt ibi multi, qui Domino placuerunt & mortui non sunt. Quare quia visibilem cibum Spiritualiter intellexerunt, Spiritualiter esurierunt, Spiritualiter gustaverunt, ut Spiritualiter satiarentur. Nam & nos hodie accipimus visibilem cibum, sed aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Quàm multi de Altari accipiunt & moriuntur & accipiendo moriantur &c. Sacramenta illa fuerunt, in signis diversa sunt, sed in re, quæ significatur, paria sunt. Apostolum audi: nolo enim vos ignorare fratres, quia Patres omnes sub nube fuerunt &c. & omnes eandem escam Spiritualem comederunt, Spiritualem utique eandem, nam corporalem alteram, quia illi Manna, nos aliud: Spiritualem verò quam nos, sed Patres nostri non Patres illorum; quibus nos similes sumus, non quibus illi similes fuerunt. Et adjungit: & omnes eundem potum Spiritualem biberunt: aliud illi, aliud nos, sed specie visibili quidem, tamen hoc idem significante virtute spirituali. Quomodo enim eundem potum? bibebant, inquit, de spirituali sequente Petra, Petra autem erat Christus: inde panis, inde potus. Petra Christus signo, verus Christus in verbo & in carne &c.* tract. 45. *In signis diversis eadem fides; sic in signis diversis, quomodo in verbis diversis, quia verba sonos mutant per tempora & utique nihil aliud sunt verba quàm signa; significando enim verba sunt, fide manente signa variata. Ibi Petra Christus, nobis Christus, quod Altari Dei ponitur & illi pro mando Sacramento ejusdem Christi biberunt aquam profluentem de Petra, nos quid bibamus, norunt fideles. Si speciem visibilem attendas, aliud est: Si intelligibilem significationem, eundem potum Spiritualem biberunt.* Bellarminus excipit, *Augustinum non dicere, Sacramenta nostra & vetera esse paria, quoad efficaciam, sed tantum quoad significationem, cùm alibi scribat, Sacramenta Nov. Test. esse virtute maiora, utilitate meliora.* Resp. Comparatio duorum non est alterius exclusio. Quamvis igitur Sacramenta N. T. sint salubriora, feliciora, virtute majora, utilitate meliora, inde tamen non inferendum, quòd Sacramenta V. Testam. nullo plane modo sint salubria, utilia & efficacia, cujus contrarium disertè statuit Augustinus, in diversis signis rem significatam eandem statuens, per rem verò intelligit Sacramenti fructum, sic enim subjungit tract. 26. in Joh. *Sacramentum sumitur à quibusdam ad vitam, à quibusdam ad exitium: res verò ipsa, cujus est Sacramentum, omni homini ad vitam, nulli ad exitium quicunque eius particeps fuerit.* Idem lib. de pœnit. util. *Quicunque in manna Christum intellexerunt, eundem, quem nos, cibum Spiritualem comedunt.* In enarrat. Psal. 77. non procul ab int. *Idem itaque in mysterio cibus & potus illorum qui nostri; sed significatione idem, non specie, quia idem ipse Christus, illis in petra signatus, nobis in carne manifestatus.*

73. Videamus Argumenta Bellarmini, quibus contra nos pugnat l. 2. de Sacram. c. 14. *Prophetæ,* inquit, *& Apostoli miro consensu docent, Sacramenta vetera non justificasse, cùm de nostris contrarium asserant. Primas ejus mentionis classis petitur ex Prophetis, Psal. 39. Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi, holocaustum & pro peccato non postulasti: ubi Scriptura non negat, Deum velle Sacrificia, cum ipse ea fieri jusserit, sed negat, ea velle ad expiandum peccatum; Ps. 50. Si voluisses Sacrificium, nempe ad expiandum peccatum, dedissem, utique holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo Spiritus contribulatus. Esa. 1. Quò mihi multitudo victimarum vestrarum? quis requisivit hæc de manibus vestris? Jerem. 11. Numquid carnis sanctæ auferent à te malitias tuas in quibus gloriaris? Amos. 5. Si obtuleritis mihi holocausta & munera vestra, non suscipiam & vota pinguium non respiciam.* Ex quibus sic infert Bellarminus: *Si Sacrificia non justificabant, multò minùs justificabant alia cæremonia, nulla enim Cæremonia habent clariores promissiones de remissione peccatorum quam Sacrificia.* Resp. 1. moneri poterat, esse discrimen aliquod inter Sacrificia & Sacramenta: ideò dicta, quæ de Sacrificiis agunt, non esse hujus loci propria. Sed enim cùm superiùs concesserimus per Sacrificia itidem fuisse fidem piorum Vet. Test. confirmatam & mediante hac fide in unicum Sacrificium Christi respiciente cœlestia beneficia ipsis distributa, quin & defectum Sacramentorum in Patribus ante Circumcisionis institutionem per ritum Sacrificiorum fuisse suppletum, ideò non repudiamus argumenta ex Sacrificiis in hac quæstione ducta. 2. Facilè concedimus Bellarmino, quod ex his dictis evincere conatur, Sacrificia non justificasse, vel gratiam contulisse ex opere operato sine fide offerentis; probandum verò erat, quòd Sacrificia ne quidem τυπικῶς respectu fidei in CHRISTUM, cujus illustris typus in eis proponebatur, fuerint ἱλαστικὰ, cujus contrarium superiùs demonstraverimus. 3. Ipse Bellarminus concedit, *nullas cæremonias V. T. habuisse clariores promissiones de remissione peccatorum, quàm sacrificia*: quâ ergo veritatis specie dici potest, *Sacrificia planè nihil ad remissionem peccatorum & justificationem valuisse?* inter verbum promissionis & fidem est perpetua relatio: Ergo si sacrificia habuerunt claras promissiones de remissione peccatorum, utique ex parte hominum requisita fuit fides, Christi sacrificium respicientis & bona in verbo promissionis oblata

Argumenta Bellarmini contra Spiritualem efficaciam Sacramentorum V. T.

1. Prophetæ docent Sacramenta V. T. non justificasse.

oblata recipiens. 4. Concedit etiam Bellarminus cap. 17. seq. *Sacrificia placuisse Deo ex devotione & obœdientia offerentium*, id quod cap. 13. sic explicat: *justificasse Sacramenta vetera ex opere operantis, id est, ex fide & devotione suscipientis.* Quòd si ergo ex fide placuerunt Deo sacrificia piorum, utique fides in exercitiis & ritibus illis sacrificiorum respexit Christum (suum correlatum) & remissionem peccatorum à Deo accepit: fidem enim non tanquam opus aliquod meritorium, sed ut instrumentum ad justificationem concurrere ostendimus suo loco. 5. Quid ergo fiet dictis illis Propheticis? res ipsa testatur, ea non posse absolutè & simpliciter intelligi de Sacrificiis, qualia esse debebant ex ordinatione Dei; cùm enim Deus ipse instituerit Sacramenta, quomodo absolutè & simpliciter ea repudiaret? intelligenda igitur erunt de Sacrificiis, qualia esse putabantur ex superstitiosa Judæorum persuasione. Reprehenduntur & refutantur his dictis falsæ opiniones, quas homines externis illis ritibus neglectâ promissione & fide affingebant, quasi ex opere operato prosint, si vel maximè non adsit interior conversio & vera fides unicum Christi Sacrificium respiciens. 6. Id ostendunt circumstantiæ textus in singulis illis dictis. Locus Psal. 40. propriè agit de Messia, quod non per sanguinem Taurorum & Hircorum juxta legis præscriptum offerendum, sed per *proprium sanguinem ingressurus sit Sanctum Sanctorum* Hebr. 9. v. 12. ex quo infert autor Epist. Hebr. 10. v. 4. *Impossibile esse, sanguine Taurorum & Hircorum expiari peccata*, sed solus Christi sanguis habet virtutem *emundandi conscientiam ab operibus mortuis* sive peccatis. Quod ergo Patres V. T. justificati sunt, hoc affirmat autor Epistolæ, factum esse non virtute sanguinis pecudum, sed quòd sub typis & umbris illorum Sacrificiorum fides aliud objectum intuita sit & apprehenderit promissionem de futura victima Filii Dei Mediatoris. Esa. 1. additur itidem causa, quare Deus Israelitarum Sacrificia improbet, v. 15. *quia manus ipsorum sanguine plenæ*; nequaquam verò rejiciuntur Sacrificia, quasi simpliciter Deo non placeant & sint per se mala & inefficacia, sed quia ab hominibus hypocritis, impiis & impœnitentibus offerebantur, & quidem hac opinione, quòd hæ Ceremoniæ per se, ex opere operato ita Deo sint acceptæ, ut propterea ipsis favere & reconciliari cogatur, etiamsi in hypocrisi & vitæ impietate perseverarent: hac, inquam, opinione non solùm offerebant, sed & cumulabant Sacrificia, *quò mihi multitudo victimarum vestrarum* dicit Dominus. Quid ergo mirum, quòd talia Sacrificia ab impiis & hypocritis perversâ hac opinione oblata Deo non placuerint? Cùm Proverb. 15. vers. 8. *Victimæ impiorum* dicuntur *Deo abominabiles*: cùm 1. Sam. 15. v. 22. expresè Deus testetur, *obœdientiam sibi magis probari quàm Sacrificia*: cùm Genes. 4. v. 5. *ad Abel* priùs & postea demum *ad Sacrificium eius* respexisse dicatur. De ipsis precibus illorum hypocritarum dicit Dominus Esa. 1. v. 15. *Cùm multiplicaveritis Orationem, non exaudiam*: ecquis verò negare velit, preces esse efficacia media impetrandorum beneficiorum? Locus Jer. 11. itidem seipsum satis explicat. *Quid est, quod dilectus meus in domo mea fecit, dicit Dominus? scelera multa*, & nihilominùs propter externa Sacrificia sibi favorem meum & omnem felicitatem pollicentur: *Nunquid carnis sanctæ auferent à se malitias tuas, in quibus gloriata es?* quid verò mirum, Sacrificia illis non profuisse ad peccatorum expiationem, in quibus non solùm securè pergebant, sed & de iis gloriabantur, quasi re præclarè gestâ? Idem judicium de reliquis dictis. Nam & Psal. 51. loquitur David de Sacrificiis sine contritione & fide in Christum oblatis, ut ostendit oppositio. Est ergò in Argumento Bellarmini fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter. *Sacrificia sine fide in Christum oblata non placebant Deo.* Ergo simpliciter ei non placebant. *Sacrificia impiorum, hypocritarum, in peccatis securè pergentium non justificabant.* Ergo *Sacrificia nullo modo ad justificationem quicquam conferebant.*

74. Alteram dictorum classem Bellarminus complet ex verbis Apostolorum. 1. Roman. 3. vers. 2. *Quæ utilitas circumcisionis? multùm per omnem modum, primùm quia credita sunt illis eloquia Dei, ubi illud primum non est nota ordinis, sed significat potissimum seu præcipuum. Solum ergo, autore Paulo, Judæi circumcisi præstabant gentibus incircumcisis, quòd illi habuerint legem Dei & oracula, circumcisio igitur non justificabat: nam alioqui præstitissent Judæi etiam gentibus justitiâ, quod Paulus refutare intendit, Judæos & gentes sub peccato esse ostendens: ibidem dicit, ex operibus legis non justificari omnem carnem, at circumcisio est opus legis. Denique Circumcisio tantùm masculis data, non fœminis, quomodo ergo est remedium contra peccatum?* Resp. D. Apostolus in præcedentibus tàm Judæos quàm gentes peccati reos convicerat; ne ergo judicaretur prærogativas populo Israelitico concessas negare, prædicat summum illud beneficium Judæis concessum, quod sint populus Dei peculiaris, cui verbum suum crediderit, quem in fœdus receperit, cujus est ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι. Rom. 9. vers. 4. Sic hoc loco dicit, τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς, quasi dicat, an ergo nullæ sunt populi Israelitici prærogativæ? Nonne per circumcisionem fœdus cum ipso iniit Deus? Nulla né Circumcisionis utilitas? postea subjicit, *multum per omnem modum.* Sed quid hoc facere poterit ad minuendam Circumcisionis dignitatem & efficaciam? de qua seq. cap. v. 11. Apostolus testatur, quod fuerit *signaculum justitiæ fidei.* At, inquit Bellarminus, *Si Circumcisio justificasset, Judæi gentibus præstitissent justitia, quod absit. ibidem refutat.* Resp. non simpliciter negat Apostolus Judæos præstitisse gentibus justitiâ (aliàs consequens foret nullos in populo Israelitico ante Christum fuisse justificatos) sed ex operibus legis tàm Judæos quàm gentes coram Deo justificatos fuisse negat, cùm perfecta legis impletio tàm Judæis, quàm gentibus sit impossibilis. At, inquit Bellarminus, *an non circumcisio fuit opus legis? Si ergo circumcisio justificasset, Judæi ex operib. legis justificati fuissent.* Resp. Abrahæ & sanctis Patriarchis non solùm legem divinam fuisse notam, sed etiam datam illis promissionem Evangelicam de venturo *semine, in quo benedicenda sunt omnes gentes*, huic promissioni ritus circumcisionis fuit additus, tanquam salutare medium & Sacramentum, per quod ipsi & posteri eorum usq; ad Christi adventum reciperentur in fœdus Dei: hoc igitur sensu & respectu circumcisio non per-

2. Apostoli docent Sacramenta V. T. non justificasse Rom. 3. Quæ utilitas Circumcisionis.

pertinuit ad legem, quemadmodum & Sacrificia, quatenus fuerunt typi & umbræ unici Sacrificii à Chriſto præſtiti non ad legem, ſed ad Evangelium pertinuerunt, quâ de re plura ſuo loco. Fœmellas Iſraeliticas quod attinet, etſi illæ ſignum fœderis in carne non reciperent, tamen ab ipſo fœdere & gratia Dei non erant excluſæ, quia originem ducebant à circumciſis & erant ſemen circumciſi Abrahæ, cui facta eſt illa promiſſio, *Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui*, ideò ex hoc fœdere ſe conſolari poterant, ut apparet exemplo Judithæ, cap. 9. v. 18. & habebantur pro circumciſis Exod. 12. v. 48. 2. Rom. 4. *Apoſtolus ex profeſſo probat, Abrahamum non in circumciſione, ſed in præputio fuiſſe juſtificatum, ut inde admoneat, Circumciſionem non eſſe datam, ut juſtificaret.* Reſp. Quamvis Abrahamus ante circumciſionem fuerit juſtificatus, ita ut circumciſio ipſi non fuerit medium juſtitiæ fidei primùm conferendæ, ſed obſignandæ, ut Apoſtolus ibidem loquitur; ex eo tamen non poteſt, nec debet inferri, quòd infantibus Iſraeliticis non fuerit medium ordinarium, per quod fide donati in fœdus Dei recepti, regenerati, juſtificati & ſalvati fuerint. Abraham ante acceptam circumciſionem jamdum erat juſtificatus, regeneratus & S.S. donatus, ideò hæc beneficia per circumciſionem ei obſignabantur, quin & fides confirmabatur, dona Spiritus augebantur &c. Sed parvulorum alia eſt ratio, qui ante perceptam circumciſionem ordinariè non erant juſtificati & regenerati, illis igitur gratia Dei & juſtitia fidei de novo planè conferebatur per circumciſionis Sacramentum & collata obſignabatur. Refero hûc pulcerrimum locum ex Luthero in cap. 17. Geneſ. pag. 195. *In Abrahamo Circumciſio eſt merum ſignum ſine repræſentatione, id eſt, ſic eſt ſignum, ut non faciat quod ſignificet; ſed tantùm ſignificet &c. Sed alia ratio fuit poſteritatis Abrahæ. Eam Circumciſio non invenit juſtam, ut Abrahamum. Itaque ſic fuit ſignaculum juſtitiæ, ut juſtitia per eam repræſentaretur*; id colligit ex comminatione addita, & ſubjungit: *Quare Circumciſio in poſteritate Abrahæ fuit efficax, hoc eſt, attulit juſtitiam, non ratione operis tantùm, quòd merè paſſivum fuit, ſed promiſſionis Dei, quæ cum hoc paſſivo opere conjuncta fuit. Quod ſi promiſſionis ratione valuit circumciſio, & promiſſio non niſi fide accipi poteſt, non ſolùm hoc ſequitur, quod parvuli circumciſi recepti in populo Dei juſtificati ſunt, ſed quòd parvuli cooperante SS. habeant fidem &c.* Quid; num Bellarminus feret ſic argumentantem? Verbum prædicatum non eſt medium primitus accendendæ fidei in illis, qui jam fide ſunt donati. E. etiam in reliquis convertendis non eſt medium fidei accendendæ? Ipſe Bellarminus c. 13. præced. §. 2. ſcribit: *Adulti in Novo Teſtamento per fidem & contritionem veram juſtificantur, antequam reipſa ad Sacramentum accedant.* Si quis ex eo colligere velit, Sacramenta N.T non juſtificare, nunquam id concedet Bellarmin. cur ergo ſibi ipſi contradicens, ex eo, quod Abrahamus adultus ante circumciſionem juſtificatus fuerit, colligere conatur, circumciſionem non eſſe datam, ut juſtificaret? 3. 1. Corinth. 7. *Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt; ubi ista Paulus circumciſionem, ut præputium, deſpicit: cum agitur de juſtificatione.* 4. Galat. 4. *Quomodo iterum convertimini ad infirma & egena Elementa, quibus iterum ſervire vultis? ubi Elementorum nomine intelligitur circumciſio & alia figuræ legales.* 5. Gal. 6. *Nec circumciſio aliquid valet, nec præputium, ſed nova creatura; ubi nova creatura opponitur tam circumciſioni, quàm præputio, quod eſſet ineptum, ſi circumciſio faceret novam creaturam.* 6. Phil. 3 *repudiatur juſtitia ex lege, & circumciſio per contemptum vocatur concisio.* Reſp. hæc & ſimilia dicta non detrahunt Circumciſioni efficaciam, vim & dignitatem, quam olim habuit ante Chriſti adventum, ſed eam, quæ poſt Chriſti paſſionem & mortem ac Baptiſmi inſtitutionem extra & præter Dei verbum eidem affingebatur, ut circumſtantiæ textus manifeſtè oſtendunt, notanter n. dicit Apoſtolus Galat 6. v. 15. *In Chriſto Jeſu nec circumciſio aliquid valet, nec præputium*, quin imò non ſolùm inutilem ſed & noxiam eſſe ſtatuit circumciſionem ſub opinione neceſſitatis, cultus & juſtificationis ſuſceptam. Gal. 5. v. 2. *Ecce ego Paulus dico vobis; quoniam, ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil prodeſt &c.* Hinc ortum trahunt diſputationes Scholaſticorum de Circumciſione in N. T. Thomas, Richardus, Durandus, Petrus de Palude &c. Diſtinguunt tria tempora circumciſionis, *unum uſque ad paſſionem Domini, alterum à paſſione uſque ad publicationem Evangelij, tertium poſt publicationem Evangelij*; In primo, dicunt tempore fuit *utilis* circumciſio; in ſecundo fuit *licita*, ſed nec utilis, nec neceſſaria; in tertio fuit *mortifera*. Scotus & Biel quatuor tempora ponunt &c. Quòd ſi Bellarminus hæc dicta Scripturæ in medium adducta de circumciſione ante Chriſtum populo Iſraelitico præcepta accipere velit, conſequens fuerit, eam non ſolùm non juſtificaſſe, ſed etiam inutilem, imò & noxiam fuiſſe. 7. Coloſſ. 2. *Omnia Sacramenta vetera dicuntur umbræ futurorum, Corpus autem Chriſti.* Reſp. Rectiſſimè, illa ſignificabant Chriſtum venturum, noſtra exhibent præſentem & annunciant exhibitum; manet interim firmum fixum, Sacramenta vetera ratione finis itidem fuiſſe efficacia media ſalutis. Eſt enim duplex analogia Sacramentalis; una Sacramenti integri ad finem & effectum, altera verò partium Sacramenti inter ſeſe. Illa eſt proportio ſeu ratio Sacramenti totius ad uſum Spiritualem. Sic Circumciſio Sacramentalis ſignificat, efficit, applicat, & obſignat fide utentibus circumciſionem Spiritualem: hæc eſt proportio ſive χίσις Elementi externi ad rem cœleſtem, quæ χίσις ſive relatio & proportio alia eſt in Sacramentis V. & N.T. unde natum diſcrimen, inter ſigna ſive Symbola ἐνμαντικὰ, quæ ſpectant ad Vet. Teſt. & ſigna ſive Symbola προσφερόμενα καὶ μεταδοτικὰ exhibitiva & conferentia, quę ſpectant ad N.T. juxta axioma Theologicum: *De quolibet Sacramento judicari debet ex propria inſtitutionis fide.* At inquit Bellarminus: *Apoſtolus ibidem Circumciſionem vocat manu factam & proinde Baptiſmum non manu factum, quia principalis baptizans eſt Deus. Item nihil tribuit Circumciſioni, niſi carnem expoliare & eam Baptiſmo opponit.* Reſp. non ſolùm principalis baptizans in N.T. ſed etiam principalis circumcidens in V.T. eſt Deus, ut patet Deuter. 30. v. 6. inſtrumentalis tàm baptizans, quàm circumcidens eſt manus hominis; quando Baptiſmus vocatur περιτομὴ ἀχειροποίητος, reſpectus habetur ad externam tantùm præputii amputationem, non q. Circumciſio in Vet. Teſt. juxta Dei ordinationem adminiſtrata fuerit externa tantum præputii amputatio ſine omni effectu & fructu Spirituali, ſed

Rom. 4. Abraham juſtificatus in præputio.

1. Cor. 7. Circumciſio nihil eſt.

Gal. 4. Quomodo convertimini ad egena Elementa Gal. 6. Nec circumciſio aliquid valet, nec præputium. Phil. 3. Videte concisionem.

Col. 2. Sacramenta V.T. fuerunt umbra.

li, ſed quia in N.T. ſine verbo, mandato & promiſsione Dei uſurpata talis eſt. Quod Bellarminus dicit, *Circumciſioni nihil tribui niſi expoliationem carnis*, id ex corrupta translatione Latina originem trahit, in Græco enim eſt, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν *in expoliatione corporis peccatorum*. Invertimus igitur argumentum. Si Circumciſioni tribuitur expoliatio corporis peccatorum carnis, utique effectum habuit Spiritualem: quia per corpus peccatorum carnis intelligitur vetus homo, ut conſtat ex Coloſſ. 3. v. 5. vidit hoc Bellarminus, ideò ſtatim ſubjungit; *in textu Græco haberi, in expoliatione corporis peccatorum carnis*, ſed mox addit: *hanc partem conjungendam cum illa, circumciſi eſtis videlicet in Baptiſmo, non autem cum illa, circumciſione non manufacta &c.* Cur ergo (malum) ipſe præcedente Ioca cum circumciſione manu facta illam particulam conjunxit? torquere hoc eſt, non interpretari Scripturas. De reipſa diximus ſuperiùs §. 65. membro 9. & §. 68. membro 5. 8. Hebr. 7. *Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem & inutilitatem, loquitur autem Apoſtolus de mandatis Ceremonialibus, quorum præcipuum erat Circumciſio.* &c. Quo ſenſu & reſpectu Sacramenta V. T. ad leges Ceremoniales referantur, expoſuimus in tractatu de L.L. Cerem. & forenſib. §. 11. Bell. ipſe non poterit abſolutè & ſimpliciter Circumciſionem ad mandata Ceremonialia referre, cùm in hoc ipſo capite §. 5. ſcribat: *Circumciſio non eſt propriè Sacramentum Moſaicum, ſed legis Naturæ*, ex quo ita inferimus: Mandata Ceremonialia propriè ſic dicta ſunt Moſaica, h. e. per Moſen promulgata. Circumciſio non eſt inſtitutum ac Sacramentum Moſaicum. E. non eſt mandatum Ceremoniale propriè ſic dictum. 9. Heb. 9. *Ceremonia veteres dicuntur fuiſſe juſtitia carnis & ſanctificaſſe quidem inquinatos, ſed ſolùm ad emundationem carnis.* Reſp. diſtinguendum inter Ceremonias merè legales, & inter ritus, quibus addita fuit promiſſio gratiæ. Deinde ritus illi dupliciter conſiderantur, vel ante Chriſti adventum, vel poſt illum: priori conſideratione à Deo ipſo præcepti & utiles ſunt: poſteriori conſideratione, cùm jam corpus adeſſet, fuerunt inutiles. Denique prior conſideratio illorum rituum viciſſim duplex eſt, quales ſcilicet fuerint in ſe & quales fuerint ratione typicæ ſignificationis. Quamvis enim ex ſua Natura & ex opere operato ſine fide utentium non habuerint effectum Spiritualem: tamen credentibus fuerunt exercitium & obſignatio fidei in futurum Meſſiam, quem ratione typicæ ſignificationis præfigurabant. 10. Hebr. 10. *Lex dicitur umbram habuiſſe, non ipſam rerum imaginem, nec potuiſſe accedentes perfectos facere, non potuiſſe auferre peccata & mundare conſcientiam & Deum hoſtias & oblationes noluiſſe, nec ei placuiſſe, quod intelligi debet in ordine ad juſtificationem ex opere operato, nam alioqui negari non poteſt, quin ei placuerint ex obœdientia & devotione offerentis, nam vocantur odor ſuaviſſimus.* Levit. 1. Reſp. de his omnibus judicium fieri poteſt ex illis, quæ antea in medium producta ſunt. Nec V. nec Nov. T. ex opere operato proſunt, ſed oportet accedere fidem, quæ eſt correlatum promiſſionis Evangelicæ in verbo & Sacramentis oblatæ.

Hebr. 7. Reprobatio fit præcedentis mandati.

Hebr. 9. Ceremonia veteres fuerint juſtitia carnis.

Hebr. 10. Lex umbram habuit.

75. Hiſce reſponſionibus noſtris exceptiones quasdam opponit Bellarminus, 1. Dixerat Lutherus, *Scripturas, cùm negant Sacramenta vetera juſtificaſſe, debere intelligi de illis, quæ non habent annexam promiſſionem.* Bellarminus obvertit, *Circumciſionem, Sacrificia & Ablutiones Leviticas omninò habuiſſe annexam promiſſionem & tamen impoſſibile dicitur Hebr. 10. Sacrificiis & ablutionibus Judaicis remitti peccata.* Reſp. diſtinctio Lutheri inter Ceremonias merè legales & ritus, quibus annexa eſt promiſſio gratiæ, valde utilis eſt ad quædam Sophiſmata Adverſariorum diluenda, ea ſcilicet quæ petunt ex Ceremoniis merè legalibus; nequaquam verò eo fine à Lutherotradita eſt, quòd omnibus adverſariorum argumentis, etiam illis, quæ de circumciſione & Sacrificiis proferunt, accommodari vel poſſit vel debeat, quid enim argutiis illis reſpondendum ſit, ex ſuperioribus liquet. 2. Dixerat Chemnitius, *Scripturam, quando reprehendit tanquam inutilia Sacramenta vetera, non loqui de illis ſecundum ſe, ſed ut perperam intelliguntur à Judæis, id eſt, de nudis Ceremoniis, remotâ promiſſione & fide in Chriſtum.* Bellarminus regerit. 1. *Non eſſe quæſtionem, an Sacramenta illa ex fide prodeſſent, id enim etiam Scholaſticos fateri, quum dicunt, Sacramenta fuiſſe inutilia ex opere operantis: ſed quæſtionem eſſe an præterea ex divina inſtitutione fuerint utilia, ut Sacramenta.* Reſp. Bellarminus ex falſa hypotheſi conatur reſponſionem noſtram infringere, ideoque principium petit. Eſſe utile, ut Sacramentum; ipſi eſt prodeſſe ex opere operato, atqui paulò pòſt oſtendemus, nullum Sacramentum prodeſſe ex opere operato. Sacramenta Veteris Teſtamenti prodeſſe ex fide ipſi eſt, prodeſſe ex opere operantis, quâ ratione quod fidei in Chriſtum unicè competit, operibus humanis tribuitur, ac fidem non ratione inſtrumenti promiſſionem gratiæ apprehendentis, ſed ratione meriti gratiam Dei promerentis, ad juſtificationem concurrere præſupponitur, quod falſum eſſe oſtendimus ſuo loco. 2. *Ex noſtra hypotheſi non tantùm veteribus, ſed etiam novis Sacramentis convenit, quod ſine promiſſione & fide nihil proſint: jam verò Paulum ita diſtinguere nova à veteribus, ut dicat noſtra regenerare, ſalvare, mundare, juſtificare.* Epheſ. 5. Tit. 3. 1. Cor. 1. *Vetera eſſe Elementa egena, nihil valere, nihil eſſe.* 1. Cor. 7. Gal. 5 Heb. 10. Reſp. de poſteriori dictorum ſtorum clarè actum fuit §. præcedente. Si abſolutè & ſimpliciter, etiam reſpectu V. T. aſſertiones illas Apoſtolicas Bellarminus accipit, concedere cogetur, ne quidem ex opere operantis profuiſſe vetera Sacramenta, fuiſſe non ſolùm inutilia, ſed & noxia. 3. *Apoſtolum in hoc loco dicere, quòd Ceremonia illa fuerint inutiles ad juſtificandum, ubi dicit, fuiſſe figuras & umbras rerum noſtrarum* Col. 2. 1. Cor. 10. Heb. 10 *Velle igitur Apoſtolum, quòd Sacramenta illa fuerint inutilia ad juſtificandum, non ſolùm ut falsò exponebantur à Judæis, ſed etiam ſecundum ſe, & ut erant Sacramenta a Deo inſtituta.* Reſp. nulla eſt in hoc argumento εὐταξία ut apparet ex diſtinctione temporis. Quòd enim Apoſtolus Sacramentis veteribus tribuit, fuiſſe eadem figuras & umbras futurorum bonorum, id facit reſpectu habito ad tempus præcedens Chriſti incarnationem & paſſionem. Viciſſim, quòd Sacramenta vetera dicit inutilia ad juſtificandum, cùm ſint egena Elementa, id facit reſpectu habito ad tempus ſequens Chriſti incarnationem & paſsionem. Diſtincta hæ quæſtiones & diverſæ conſiderationes Sacramentorum veterum non ſunt

Exceptiones Bellarmini.

con-

confundendæ, nisi quis studio velit cæcutire. 4. *Si Paulus solùm dicere vellet, Sacramenta vetera sine fide nihil prodesse, non conferret cum præputio, nec diceret: Circumcisio nihil est, præputium nihil est. 1. Corinth. 7. & Gal. 6. neque Circumcisio, neque præputium aliquid valet. Præputium enim non solùm sine fide nihil est, & nihil valet, sed absolutè nihil est, & nihil valet.* Respond. recurrit idem Sophisma à dicto secundùm quid ad dictum simpliciter. Tempore Nov. T. Christo jam exhibito, mortuo & resuscitato Circumcisio nihil est: Ergo etiam V. Test. tempore Circumcisio nihil fuit ac nihil valuit. Quid enim? si tempore V T. Circumcisio tàm fuit inutilis & inefficax, quàm est præputium, cur ergo Deus Circumcisionem instituit? Cur Apostolus eam vocat signaculum justitiæ fidei? Cur ipse Bellarminus eam ex opere operantis profuisse asserit? In *Christo Iesu nec circumcisionem nec præputium quicquam valere* notanter Apostolus asserit, nequaquam verò omnem efficaciam circumcisioni tempore V. T. detrahit. Sed & huic solutioni, quòd Paulus loquatur de Sacramentis veteris legis pro eo tempore, quo jam erant per Christum abrogata, Bellarminus refragatur. 1. *Paulus* (inquit) *Rom. 2. scribit: Circumcisio quidem prodest, si legem observes. Vos indicat, se loqui de eo, quod conveniebat Circumcisioni, cùm adhuc vigeret. Nam post abrogationem non prodest, sed obest, ut iacem asserit Galat. 3. Vult igitur Paulus dicere, Circumcisionem, quando vigebat, fuisse talem, non quidem, quòd ipsa justificaret, sed quia Circumcisi habebant legem Dei & poterant facilius quàm alij, nosse Dei voluntatem.* Resp. Dn. Chemnitius cap. 9. Harmon p. 190. confert hunc locum cum eo qui habetur Gal. 5. v. 3. *Si circumcidamini, Christus nihil vobis prodest*, ac statuit Paulum loqui de Circumcisione, quatenus non usurpatur ut signaculum gratuitæ justitiæ fidei, tunc enim est obligatio totius legis servandæ. Ex circumstantiis textus apparet, Apostolum loqui de circumcisione non qualis fuit in sese, respectu institutionis divinæ, vel respectu infantum Israeliticorum, sed qualis fuit in adultis incredulis & impœnitentibus à circumcisione cordis & Spiritus secluſa. Ut enim de hypocritis, qui sine fide circumcisionem carnis susceperunt & corde incircumcisi manserunt, nihil dicamus, dubium non est, multos ex Judæis qui in infantili ætate fuerunt circumcisi & participes facti renovationis internæ & circumcisionis Spiritualis, postquàm adoleverunt, seductos idololatriâ, aliisve peccatis, gratiâ Dei excidisse & incircumcisos corde & auribus factos: eorum igitur inanem fiduciam in circumcisione carnis Apostolus reprehendit. Superbiebant Judæi cumprimis circumcisione, ac propter eam gentibus se præferebant, Apostolus igitur ipsis respondet. Circumcisio quidem prodest, si legem observes, h. e. plurimùm tibi profuerit Circumcisio, confirmabit fidem tuam, erit obligatio fœderis divini, in quod receptus es, si tamen veram fidem habueris, per quam Messiæ beneficia tibi imputantur, & si doneris SS. ut jam incipias ex animo secundùm legem vivere. Si verò prævaricator legis es, si ex incredulitate impiè contra legem Dei vixeris, Circumcisio tua præputium facta est, tum perinde est, ac si præputium adhuc haberes. Ex eo verò non potest inferri, Circumcisionem non fuisse medium regenerationis in infantibus, ac signaculum justitiæ fidei in crèdentibus, siquidem etiam Christiano rectè dici potest. Si credideris in Christum & piè vixeris, Baptismus tibi proderit: Si verò non credideris ac sceleratè vixeris, perinde est, ac si non esses baptizatus. D. Hunnius aliam profert dicti Apostolici explicationem priori ἀντάλλαλον. Circumcisio signum erat fœderis, quod cum homine Deus inibat. E. necesse erat, ut ea sibi adjunctam haberet plenariam satisfact. & impletionem totius divinæ legis. Ratio est, quia Deus cum nemine init foedus gratiæ, nisi incommutabili & æternæ suæ justitiæ plenè satisfiat. Quoniam verò Abraham & alii fideles non poterant perfectam illam impletionem ipsimet præstare, requirebatur, ut fide apprehenderent alienam, h. e. eam, quam Christus legi præstiturus erat, atque hac ratione reddebatur eis circumcisio Salutaris, quippe adjunctam habens obœdientiam legis perfectissimam, licet ipsorum respectu alienam per fidem tamen imputatam & propriam redditam. Itaque jam erat Circumcisio sic à lege ad promissionem gratiæ redacta, ut *Abrahamo esset sigillum justitiæ fidei*. Rom. 4. v. 11. 2. *Idem Apostolus ubi 1. Cor. 7. dicit, Circumcisionem nihil esse, loquitur pro tempore, quo vigebat; nam paulò ante dixerat: Circumcisus vocatus est? non adducat præputium. In præputio vocatus est? non circumcidatur. Et est sensus, perinde esse, utrum quis ex Judaismo ad fidem Christi veniat, an ex gentilismo: loquitur ergo de illis, qui fuerant circumcisi vigente lege & postea ad fidem Christi venerant, & illos monet, ne glorientur præ cæteros ob circumcisionem olim acceptam, quia nihil est.* Resp. imò verò manifestissimum est, Apostolum loqui de circumcisione respectu illius temporis, quo erat abrogata. Postquam enim Christus passione & morte sua V. T. finem imposuit, & circumcisionem abrogavit, *nihil est circumcisio*, id est, non promovet amplius quicquam in rebus ad salutem pertinentibus *ac præputium nihil est*, id est, nihil impedit nec quicquam promovet ad salutem æternam, loquitur ergo Apostolus de adultis in N. T. qui jam verâ fide in Christum justificati sunt, illis circumcisionem & præputium nihil esse docet, id est, parùm referre, sive olim circumcisi fuerint, sive minùs, nec debere post receptam Christi fidem, vel circumcisionem suscipere vel præputium adducere. 3. *Paulus dicit Gal. 4. antiquos Patres sub Elementis huius mundi servientes.* Resp. Ceremoniæ Mosaicæ in Nov. Test. verè sunt infirma & egena Elementa, postquam adveniente corpore umbræ illæ cessarunt, sed in V. T. fuerunt typi Messiæ & proinde exercitia fidei 4. Philip. 3. *dicit, se non habere fiduciam in carne, id est, non magnifacere, quòd circumcisus sit octavo die, contemnit igitur circumcisionem, quam acceperat, cùm adhuc viveret.* Resp. Pseudo Apostoli jactitabant, se esse Israelitas & Circumcisos, ideo Christianos, qui ex gentibus ad Christum conversi erant, alto supercilio contemnebant, & externâ legis justitiâ insolescebant; Apostolus igitur ad retundendam Pseudo Apostolorum insolentiam ostendit, se non minùs posse gloriari in carnali prærogativa & justitia legali, quam ipsi, si eæ res commendatione dignæ essent; se verò hæc omnia nihil æstimare respectu agnitionis Christi & beneficiorum per Christum, quorum non minùs conversi ex gentibus, quàm Judæi participes reddantur. Comparatè igitur de circumcisione Apostolus loquitur. Quæ præterea addu-

adducit Bellarminus, ex præcedentibus intelligi & explicari possunt.

Dicta Patrum. 76. Cap. 15. Producit Bellarminus dicta Patrum. Respon. 1. Collocat in prima acie Philonem & Josephum, qui non faciant mentionem hujus finis, quod Circumcisio instituta fuerit in remedium peccati. At quis à Philone & Judæis expectabit verum institutæ circumcisionis finem? Audiamus Philonem & apparebit, quàm frigidè hac de re disputet. Sic autem scribit libr. de Circumc. p. 514. *Causæ circumcisionis sunt primò ut caveatur carbunculus, qui facilius præputiatis innascitur: deinde ut totum corpus purius sit, ne quid sordium ibi hæreat: tertio quòd hæc particula habet cordis similitudinem, amba enim generationi serviunt, ab altera Spiritus animales, ab altera genitura proficiscuntur: quarto propter fœcunditatem, recta enim semen ejaculatur.* Atque hæc ex Patribus se accepisse Philo dicit, postea addit de suo quod *circumcisione significata fuerit excisio voluptatum & arrogantiæ, quæ sunt graves animæ morbi.* Josephus causam circumcisionis alibi se expositurum pollicetur. 2. Quando veteres negant circumcisionem & alia veterum Sacramenta ad peccati remissionem & justitiam quicquid conferre, intelligendum id est, vel respectu habito ad tempus N. Testam. in quo Sacramenta vetera sunt antiquata & abrogata, vel respectu operis operati, quòd sine vera fide in Christum non profuerint, vel respectu habito ad Nov. Testam. Sacramenta, quæ sunt virtute majora & utilitate meliora; vel respectu illorum rituum, qui non habuerunt annexum verbum promissionis. 3 Assignatio finis unius non excludit alterum. Circumcisio discernebat Israelitas à gentibus, erat figura Baptismi, erat admonitio de corruptione Originali, quòd ex ipsa Origine generationis vitiatum sit, quod ex carne nascitur; erat commonefactio de Messia ex semine Abrahæ nascituro, &c. interim tamen etiam erat medium, per quod infantes Israelitici in fœdus gratiæ recipiebantur, ac *signaculum justitiæ fidei*, ut ex institutionis sede & Rom. 4. vers. 11. manifestè apparet. 4. Augustinus in Psalm. 73. Sacrament. Vet. Testament. dicit *promisisse Salvatorem*, sed Nov. Test. *Sacramenta dare salutem*: illa vocat *prænunciativa Christi venturi*, hæc verò *annunciativa Christi exhibiti*: illa vocat *promissiones rerum complendarum*, hæc verò *indicia completarum.* Resp. Distinguendum est inter incarnationem, passionem, & mortem Christi, adeoque totum opus redemptionis à Christo peractum: & inter salutarem fructum incarnationis, passionis & mortis, adeoque totius operis redemptionis à Christo præstitæ. Quando Augustinus dicit in verbo & Sacramentis V. Testam. fuisse *veritatem promittentem*, in novo *exhibentem*; in veteri *significationem promittentem*, in Novo *res redditas*, id intelligit de incarnatione, passione & morte Christi, adeoque toto opere redemptionis à Christo præstitæ, nequaquam verò de virtute & gratia incarnationis ac redemptionis, quàm certè justis in Vet. Testam. exhibitam esse negari nullâ veritatis specie potest. *Observandum est*, inquit. *Chemnitius, hoc discrimen, quòd eadem Christus, licet aliter verbo & Sacramentis in Vet. Testam. venturus prænunciatus fuerit & Mysterium redemptionis complendum: aliter v. verbo & Sacramentis in N. T. Christus annuncietur exhibitus & mysterium redemptionis completum: Virtus tamen incarnationis & redemptionis Christi est eadem; eadem etiam gratia ad salutem necessaria, quàm Deus non minus tempore V. T. proposuit, quam in N. quàm etiam veterum fides non minus certo accepit in verbo & Sacramentis, quam nunc in novo accipitur. Sicut in diversis verbis, ita etiam in signis diversis non est diversa, sed eadem fides, idem ergo etiam Christus, eadem gratia ad eandem justitiam & salutem.* At, inquit Bellarminus, expressè tamen Augustinus Sacramenta Nov. Testam. *vocat virtute majora & utilitate meliora.* Respon. huic ἐν ἀρχῇ jamdudum Chemnitius satisfecit, concedens, sicut modus revelationis in N. Testam. illustrior est, lux fidei major, & mensura gratiæ uberior: ita etiam per Sacramenta Nov. Test. gratiam Christi luculentiùs, plenius, perfectius & uberiùs dispensari credentibus; sed ex eo nondum consequens esse, quòd nulla planè virtus aut utilitas fuerit Sacramentorum V. Test. Quòd Epist. 19. ad Hieron. August. scribit, *præcepta veterum Sacramentorum fuisse non bona, quia eis non justificantur homines, umbra enim sunt prænunciantes gratiam, quâ justificamur*, id intelligendum est de Sacramentis legalibus sine fide in Christum, quem præfigurabant, usurpatis; Sic enim declarat Augustinus seipsum q. 25. in Num. *Si per se attendantur Sacramenta, nullo pacto possunt mederi. Si autem res ipsa, quarum hæc Sacramenta sunt, inquirantur, in eo invenire poterit Purgatio peccatorum* tract. 45. in Joh. *In signis diversis fides eadem, sicut in diversis verbis* (Si promissio & fides eadē, utiq; etiam eadē justificationis gratia) Quòd si explicationem illam Bellarm. non admittit, utimur ea libertate, quam ipsemet Augustinus in eadem Epistola nobis concedit, ut ex Canonicis scriptis veterum sententias æstimemus.

77. Cap. 16. Producit Bellarminus quatuor rationes. *Rationes.*

1. *Nullum potest dari Sacramentum V. T. quod habeat annexam promissionem gratiæ. Ergo nullum eorum justificabat.* Resp. Contrarium ostendimus superius. Quomodo v. Bell. probat antecedens? 1. Heb. 8. *Christus dicitur melioris Test. Mediator, quod in melioribus promissionib. sanctiũ sit; quæ v. sint illæ meliores promissiones, declaratur ibidem ex cap. 3. Ierem. Propitius ero iniquitatibus eorum.* Resp. Ergo ne Patres V. T. non habuerunt promissionem de remissione peccatorum, de gratia Dei & salute æterna? Sanè promissio de remissione peccatorum est beneficium N. T. interim tamen Patribus V. T. ea non est deneganda. Proinde quamvis V. T. non habuerit promissionem de remissione peccatorum, nihilo tamen minùs circumcisio V. T. tempore fuit efficax medium, per quod promissio de gratuita remissione peccatorum fuit obsignata & fidelibus applicata, eo enim sensu dicitur signaculum justitiæ fidei, Rom. 4. v. 11, illam autem efficaciam non habuit ex Testam. V. sed ex N. in quo demum Christus justitiam æternam adducturus erat: dicitur tamen & est V. Test. Sacramentum, quatenus Christum venturum respiciebat.

2. *August. in Ps. 73. dicit promissiones V. & N. T. esse diversas, ut ipsa etiam Sacramenta sunt diversa, tum enim promittebantur res terrenæ, nunc autem cœlestes.* Resp. Ergone dicemus Augustinum sensisse, Patres in V. Testam. tantùm terrena promissa habuisse & prorsus destitutos fuisse promissione Spirituali de remissione peccatorum,

justitiâ coràm Deo & vita æterna? At contrarium contra Manichæos alibi docet. Hoc autem vult Augustinus, ex promissis sumendum esse judicium de Sacramentis, ut ergo promissa terrena in Vet. Testam. fuerunt figuræ spiritualium promissionum, ita etiam Sacramenta illarum promissionum significasse futuram οἰκονομίαν Salvatoris. Inter ipsas autem spirituales promissiones in Vet. & Nov. Testam. tale constituit discrimen, quòd in Vet. Testam. sint promissiones Christi venturi, in Nov. autem sint annunciationes Christi exhibiti: interim tamen promissio de venturo benedicto semine in V. Testam. non minùs fuit potentia Dei ad salutem, quàm annunciatio de Christo exhibito in Novo Testam. 3. *Lutherus in lib. de capt. Babyl. cap. de Euchar. negat V. T. habuisse promissionem remissionis peccatorum.* Respond. Repetenda est distinctio superiùs tradita. Substantia V. Testam. non continuit promissionem de remissione peccatorum, interim tamen Patres, qui vixerunt tempore Vet. T. habuerunt illam promissionem de remissione peccatorum, quia tempore V. Testam. non solùm Lex, sed etiam Evangelium de gratiâ Dei, remissione peccatorum, & vita æterna credentibus in Christum donanda in Ecclesia Israelitica sonuit, quæ promissio per Circumcisionem fuit ipsis applicata & obsignata. 4. *Sacrificium Abel, iris, vellus Gideonis, horologium Achaz, non habuerunt promissionem remissionis peccatorum.* Resp. Ordinaria & propriè dicta Vet. Testam. fuerunt Circumcisio & Agnus Paschalis. Reliqua analogiam quandam cum Sacramentis obtinet in confirmatione fidei. Abel ex Sacrificii incensione, Noahus ex iride, Gideon ex madefactione velleris, Ezechias ex regressu umbræ certiores facti sunt de Dei gratia, utique etiam de remissione peccatorum, cum Deus neminem in gratiam recipiat, nisi remissis propter Christum Mediatorem peccatis. Ex quibus omnibus apparet, primam Bellarmini rationem niti falsâ hypothesi, quòd sc. Sacramenta Vet. T. non habuerint annexam promissionem gratiæ.

2. Ratio. *Lex non justificat. Ergò nec Sacramenta veteris legis justificant.* Resp. Bellarminus ipse subjungit, *In sanctis V. T. itidem fuisse justificationem à peccatis, non quidem per Testamentũ Vetus, aut ejus Sacramenta, sed per Testamentum Novum, ad quod illi pertinebant & ad cujus participationem fide ac desiderio pertingebant.* Agnoscat igitur discrimen esse inter ritus merè legales & inter Sacramenta, quibus promissio gratiæ annexa fuit, quæ cùm fuerint signacula justitiæ fidei, hactenus & hoc respectu ad legem moralem referri non possunt. Sipii Vet. Testam. itidem fuerunt fide justificati, utiq; fides ipsorum habuit certum quoddam objectum videlicet promissionem gratiæ, huic promissioni itidem ut in Nov. Testam. additi fuerunt certi ritus excitandæ & confirmandæ fidei causâ instituti.

3. Ratio. *Promissiones annexæ veteribus Sacramentis implebantur, etsamsi homines non crederent.* Respond. falsum hoc est de Sacramentis propriè sic dictis. Quæ Bellarminus pro confirmatione hujus rationis adducit, exposita sunt superiùs. Circumcisioni non solùm annexa fuit promissio de terra Canaan & multiplicatione generis, sed etiam de gratia Dei & salute. Sacrificia non solùm fuerunt typi mortis & passionis Christi, sed etiam media, per quæ Deus in futurum Messiæ Sacrificium mentes fidelium convertens fidem eorum confirmabat & peccatorum remissionem per fidem illis conferebat.

4. Ratio. *Nostra Sacramenta dicuntur salvare, regenerare, justificare: de Sacramentis veteribus tale quid nusquam legitur.* Respond. Sacramenta Vet. Testament. regenerant, justificant, salvant non ex opere operato sine fide utentis, sed quia sunt efficacia media excitandæ, augendæ, confirmandæ & obsignandæ fidei, id quod patebit ex sequentibus.

78. Accedimus igitur ad gravissimam & intricatissimam illam controversiam. *An Sacramenta Nov. Testamenti conferant gratiam ex opere operato*, quod nos negamus, Pontificii verò affirmant. Nequaquam dicimus, Sacramenta Nov. Testament. esse nuda tantùm signa, (contrarium enim superius contra μυρεπισκόπους evictimus) sed toto corde credimus, confitemur & propugnamus, Sacramenta ex ordinatione & institutione Dei esse media atque organa efficacia, per quæ Deus gratiam suam, remissionem peccatorum & salutem non solum offerat, sed etiam conferat, applicet atque obsignet, interim tamen addimus ex parte nostrâ ad salutarem Sacramentorum usum requiri fidem seu cor fidele, quod est ὄργανον ἀντιληπτικὸν, quo gratia in Sacramentis oblata apprehendenda est & acceptanda, unde ortum est axioma. *Sacramenta sine fide non prosunt utentibus.* Huic sententiæ nostræ oppositus est Canon 8. sess. 7. Concil. Trident. *Si quis dixerit per ipsa nova Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.* Antequam verò hujus Canonis sententia & fundamenta proponantur, nostram priùs sententiam exponemus & fulcris argumentorum confirmabimus. Expositio sententiæ nostræ requiritur uberior propter Bellarminum. Is enim lib. 2. de Sacram. cap. 2. hanc sententiam hobis tribuit, quòd statuamus, *Sacramenta non habere immediatè ullam efficientiam respectu gratiæ, sed esse nuda signa; tamen mediatè aliquid efficere, quatenus videlicet excitant vel alunt fidem, quâ homines justificantur, quod tamen ipsum, id est, excitare fidem non faciunt, nisi repræsentando*; quo refert verba Lutheri in lib. de capt. Babyl. cap. de Bapt. *Baptismus neminem justificat, nec ulli prodest, sed fides in verbum promissionis*, in assert. art. 1. *Nos dicimus, non Sacramenta; sed solam fidem justificare.* Resp. absolutè loquendo fidem non opponimus Sacramentis & eorum efficaciæ, cùm sint invicem subordinata. Sacramenta sunt media offerentia & exhibentia ex parte Dei, fides est medium recipiens & apprehendens ex parte nostra. Quemadmodum igitur manus donans & manus recipiens non sunt oppositæ, sed relatæ & subordinatæ, ita quoq; Sacramenta & fides non sunt sibi invicem opponenda. Quando autem Lutherus Sacramenta & fidem opponere videtur, non Sacramentum, sed fidem Sacramenti justificare asserens, loquitur comparatè respectu habito ad disputationes Scholasticorum, quòd Sacramenta prosint ex opere operato, sine fide & bono motu utentis, inde in Catecheti Sacramentum Baptismi & fidem Lutherus conjungit his verbis: *Baptismus operatur remissionem peccatorum, liberat a morte & Diabolo, ac donat æternam salutem, omnibus hoc credentibus, ut verba & promissiones Dei sonant*, & in homiliis de Bapti-

An Sacramenta N. T. conferant gratiam ex opere operato.

Sententia nostra declaratio.

Baptiſmo paſſim repetit: *Baptiſmum operari regenerationem ac renovationem, abluere peccata, donare æternam mundiciem & ſalutem &c.* Neque hac in parte aliter ſenſit argumentis adverſariorum ſuorum convictus, (ut Bellarmino videtur) ſed idem quod priùs ſenſerat, explicatius propoſuit. Sic enim Lutherus eo ipſo in loco, quem Bellarminus allegat, videlicet in libr. de captivit. Babylon. cap. de Bapt. *Sacramentis ineſſe vim efficacem juſtificationis ſeu eſſe ea ſigna efficacia gratiæ dicitur in jacturam fidei ex ignorantia promiſſionis divinæ, niſi hoc modo efficacia dixeris, quod ſi adſit fides indubitata, certiſſimè & efficaciſſimè gratiam conferant. At non hoc modo efficaciam illis tribui probat, quod ea prodeſſe debent omnibus etiam impiis & incredulis, modo non ponant obicem, quaſi ipſa incredulitas non ſit omnium obſtinatiſſimus & hoſtiliſſimus obex gratiæ &c.* Et poſteà: *Vbicunque eſt promiſſio divina, ibi requiritur fides. Eſtq; utrumque tam neceſſarium, ut neutrum ſine altero efficax eſſe poſſit. Neq; enim credi poteſt, niſi adſit promiſſio, nec promiſſio ſtabilitur, niſi credatur, ambæ verò ſi mutuæ ſint, faciunt veram & certiſſimam efficaciam Sacramentis, quare efficaciam Sacramenti citra promiſſionem & fidem quærere, eſt fruſtra niti & damnationem invenire.* Hæc omnia Lutherus, ex quibus Sole meridiano clarius elucelcit, quo reſpectu negaverit Sacramenta eſſe efficacia ſigna gratiæ, nimirùm ſine fide & ex opere operato. Urget Bellarminus, *Sacramentis hac ratione non immediatam, ſed mediatam tantummodò efficaciam gratia tribui, quatenus ſcilicet excitant fidem, idq; non niſi repræſentando.* Reſpond. Sacramenta ſunt organa immediata ex parte Dei, mediata verò ex parte noſtra, hoc eſt, Deus gratiam ſuam, remiſſionem peccatorum & vitam æternam in Sacramentis offert omnibus, ſed non niſi verè credentibus hæc beneficia confert, applicat & obſignat: hanc fidem, per quam Sacramenta ſunt nobis ſalutaria in infantibus per Sacramentum initiationis efficit, non ſolùm externis repræſentando, ſed efficaciter interiùs operando; in adultis itidem per Sacramenta fidem excitat, auget & confirmat, non ſolùm exterius repræſentando ſed efficaciter interiùs etiam operando, modò actuali impœnitentiâ, incredulitate & hypocriſi divinæ operationi non reſiſtant. Concludit tandem Bellarminus, *Lutherani (quibuscunque verbis Catholicorum utantur) non poſſunt ullo modo ſentire, quod nos ſentimus; Sacramenta eſſe veras & immediatas cauſas juſtificationis, niſi recedant à primo illo ſuo principio, ſola fides juſtificat.* Reſpond. Quemadmodum vox ſola à juſtificatione non excludit gratiam Dei ab ordine cauſæ principalis, obœdientiam & ſatisfactionem Chriſti ab ordine cauſæ meritoriæ: ita quoque non excludit efficaciam verbi & Sacramentorũ ab ordine cauſæ inſtrumentalis ex parte Dei; ſed noſtra opera, noſtra merita, noſtras ſatisfactiones ab ordine cauſæ inſtrumentalis ex parte noſtra excludit, ut ſuo loco pleniùs docuimus.

Argumẽta pro confirmatione noſtræ ſententiæ. 1. Scriptura ad ſalutarem fructum Sacramentorum requirit fidem.

79. Producimus igitur hæc ſententiæ noſtræ fundamenta: 1. Scriptura ad ſalutarem fructum Sacramentorum requirit fidem. Ergo Sacramenta non proſunt ex opere operato ſine fide. Antecedens confirmatur ex illis dictis, quæ vel explicitè, vel implicitè fidem requirunt ab illis, qui fructus Sacramentorum participes fieri cupiunt. Prioris generis eſt claſſicum illud Marc. 16. verſ. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*, quò pertinet etiam illud Actor. 8. verſ. 36. *cùm pergerent in via dixit Eunuchus, Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* verſ. 37. *dixit verò Philippus, Si credis ex toto corde, licet: reſpondens autem ille dixit*: Credo Filium Dei eſſe Jeſum Chriſtum. Lutherus in capite 48. Geneſ. *Noſtra doctrina caput eſt, Sacramenta non operari gratiam ſine fide. Nam Eunuchus in Actis ad Philippum dicens: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? audit: Si credis ex toto corde, licet. Non vult eum baptizare, niſi credat, non dicit: Baptiſmus prodeſt tibi, & juſtificat te, ſive credas, ſive non.*) Poſterioris generis hæc ſunt: Actor. 2. v. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſq; veſtrùm in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus ſancti.* (Jam verò fides eſt pars eſſentialis, potiſſima & quaſi anima veræ pœnitentiæ, ut oſtendimus ſuo loco) Act. 22. v. 16. *Baptizare & abluere peccata tua invocato nomine Domini Jeſu*, (jam verò oratio Deo placens ex fide debet proficiſci, Rom. c. 10. v. 14. *Quomodo invocabunt eum, in quem non crediderunt?*) Tit. c. 3. v. 5. *ex miſericordia ſua nos ſalvavit per lavacrũ regenerationis & renovationis Spiritus S.* v. 6. *quem effudit in nos opulenter p Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum*, (jam verò in Chriſto non ſumus, niſi per veram fidem: utique ergo ab efficacia Baptiſmi non poteſt excludi fides) 1. Corinth. 11. v. 29. *Qui edit & bibit indignè, judicium ſibi manducat* (indigni autem ſunt, qui non agunt veram ac ſeriam pœnitentiam, qui ſemetipſos non probant, qui non diſcernunt corpus ac ſanguinem Domini &c. ad quæ fidem requiri manifeſtiſſimũ eſt) Excipit Bellarm. lib. 2. de Sacram. c. 9. ex dicto Chriſti Marc. 16. *Non poſſe colligi, quòd Baptiſmus non ſalvet, ſed quod ſolus Baptiſmus nõ ſalvet, quemadmodum ex eo, quod Paulus dicit 1. Cor. 13. fidem ſine caritate non prodeſſe, nequaquam colligi poſſit, fidem nihil prodeſſe.* Reſpond. Scriptura diſertis verbis aſſerit, *Baptiſmum nos ſalvare* 1. Petr. cap. 3. verſ. 21. abſit igitur ut ſtatuamus contrarium, Baptiſmum ſcilicet nos non ſalvare. Hoc verò dicimus, Baptiſmum & alia Sacramenta nos non ſalvare abſque fide, id quod ex dicto illo Chriſti: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*, evidenter colligitur, ſiquidem in ſubjecto fidem & Baptiſmum conjungit, cui in prædicato ſalus tribuitur. At inquis, *Lutherus in aſſert. art. 1. diſertè ſcribit, Nõ Baptiſmus, ſed fides Baptiſmi ſalvat.* Reſpon. Baptiſmum ſine fide ſalvare negat, nequaquam verò abſolutè & ſimpliciter Baptiſmo efficaciam ſalutis detrahit, ſic n. ibidem addit: *Neceſſaria eſt fides ſuſcepturo Sacramentum, quâ credat ſe conſecuturũ id, quod Sacramentum promittit & donat, ut ſic verum ſit, quod dicitur: Non Sacramentum, ſed fides Sacramenti juſtificat. Cùm n. in omni Sacramento ſit verbum Dei, ut dicit B. Auguſtinus, accedit verbum ad Elementum & fit Sacramentum. Vbicunque autem verbum Dei eſt, ibi fides hominis in ipſum requiritur.* Quod Bellarminus hoc loco addit, *eum, qui non fuerit baptizatus, condemnatũ iri*, de eo ſuperiùs dictum fuit, an ſcil. abſolutè & ſimpliciter etiam in caſu neceſſariæ privationis Baptiſmus ad ſalutem ſit neceſſarius, quod negamus: cùm ipſe Chriſtus hoc innuat, non addens; Qui non baptizatus fuerit, condemnabitur, ſed *qui non crediderit, condemnabitur.*

eramente-vũ requirit fidem.

2. Scriptura ubique justificationem tribuit fidei, quæ ex parte nostra requiratur.

80. 2. Scriptura ubique Justificationem tribuit fidei, quæ ex parte nostra requiratur ad recipienda beneficia in verbo & Sacramentis oblata. Ergo Sacramenta non prosunt ad justitiam & salutem sine fide. Antecedens ex infinitis dictis Scripturæ patet. Habac.2. vers.4. Roman. 1. vers. 17. Hebr. 10. vers. 38. *Justus ex fide vivit.* Roman.4.vers.3. *Credidit Abraham Deo & imputatum est illi ad justitiam*, vers.11. *& signum accepit circumcisionis signaculum justitiæ fidei.* Roman. 10. vers. 10. *Corde creditur ad justitiam.* Excipit Bellarminus: 1. *Scripturam non dicere, quod justus ex sola fide vivat, proinde relinqui locũ suum Sacramentis, alioqui non solùm Sacramenta, sed etiam DEVS & meritum Christi & alia excluderentur.* Respond. utrumque asserit Scriptura, & nos ex ea, justum ex fide vivere & suum locum Sacramentis relinquendum esse; hoc verò est, quod negamus, Sacramenta ex opere operato sine fide prodesse. Quemadmodum enim nec Dei gratia, nec meritum Christi sine fide cuiquam ad justitiam obtingit, ita quoque Sacramenta non justificant sine fide. 2. *Etiamsi hus verbis Scriptura non dicit, Justum ex Sacramentis vivere, idem tamen dicit alius verbis: hominem enim per Baptismum regenerari quid aliud est, nisi Baptismum dare vitam?* Respond. ecquis verò nostrum hoc negat? an non ipse Bellarminus cap.2. præcedente recitat verba Chemnicii. *Sacramenta sunt causæ instrumentales, ita quod per illa media seu organa Pater vult gratiam suam donare, exhibere, applicare: Filius meritum suum communicare credentibus: Spiritus sanct. efficaciam suam exercere ad salutem omni credenti. 3. Sensum dicti Prophetici non esse eum, quod justus homo fiat aut reputetur ex fide, sed quod justus ex fide constanter expectet, quod Deus promisit.* Respond. de tota hac re latè egimus in tract. de justific. §.121.

3. Abraham ante Circumcisionẽ fuit justus: Circumcisio fuit signaculum justitiæ fidei.

81. 3. Rom.4. v.10. *Quomodo imputata est Abrahæ fides ad justitiam, cùm esset in circumcisione, an in præputio? non in circumcisione, sed in præputio.* v.11. *Et signum accepit circumcisionis signaculum justitiæ fidei, quæ fuerat in præputio.* Abraham ante institutam & susceptam circumcisionem fide fuit justus, circumcisio fuit obsignatio justitiæ fidei. Ergo Sacramenta non prosunt ex opere operato absque fide, sed fidei excitandæ, confirmandæ & obsignandæ serviunt. Bellarminus excipit: 1. *Apostolum non dicere, quod Circumcisio fuerit signum propositum ad exercendam fidem, sed quod fuerit data Abrahamo, ut signaculũ justitiæ fidei, h.e. factũ hoc privilegiũ Abrahamo, ut ipse primus haberet Circumcisionis Sacramentum, quia id meruerat ejus obœdientia & fides.* &c. pessima hæc est textus Apostolici depravatio. Apostolus ex professo ibi docet, Abrahamum non ex operibus, sed fide esse justificatum, atque illius justificantis fidei σφραγῖδα & obsignationem fuisse Circumcisionis Sacramentum; glossa Bellarminiana textui directè est opposita, quâ de re paulò pòst dicemus uberiùs. 2. *Non esse eandem rationem Circumcisionis & Baptismi, cùm de Circumcisione Paulus dicat: Circumcisio nihil est.* 1. Corinth. 7. *de Baptismo autem; salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* Tit.3. Respond. distinguenda sunt tempora, ut concordet Scriptura. Paulus loquitur de Circumcisione, non qualis fuit ex Dei ordinatione in Vet. Testam. sed qualis fuit post Christi adventum & resurrectionem; aliquandiu enim Apostolorum tempore observabatur, ut cum honore Synagoga sepeliretur.

4. Aquæ idèo est lavacrũ regenerationis, quia annexum habet verbum.

82. 4. Ephes.5. v.26. *Christus mundat Ecclesiam lavacro aquæ in verbo*: hìc declarat Apostolus, quomodo Baptismus sit lavacrum regenerationis, nimirum quia non est simpliciter aqua, sed annexum habet verbum promissionis, in quo fides quærit, apprehendit & accipit gratiam Patris, meritum Filii, & efficaciam Spiritus. Tit.3.v.5. Baptismus vocatur *lavacrum regenerationis*, sed illud ita declarat Apostolus: *Deus secundùm misericordiã suam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis.* Unde verò hoc habet Baptismus, ut sit lavacrum regenerationis & renovationis? respondet Apostolus: est lavacrum regenerationis & renovationis *S. Sancti*? sicut & Christus hæc conjungit Johan.3.v.5. *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu &c.* quomodo verò? *per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut ipsius gratia justificati heredes simus vitæ æternæ.* Sic Petrus dicit 1. Epist.3. v.21. *Baptisma nos salvos facere & esse stipulationem bonæ conscientiæ erga Deum*, sed addit *per resurrectionem Christi.* Ergo Sacramenta non prosunt ex opere operato sive ex vi actionis Sacramentorum sine fide utentis, sed quia continent verbum promissionis certis à Deo institutis ritibus vestitum, in quo fides gratiam Dei & remissionem peccatorum quærit & apprehendit, ideò conferre gratiam dicuntur. Excipit Bellarm. *per verbum Ephes.5. non intelligi verbum concionale, sed practicum & consecratorium*, de qua distinctione quid statuendum sit, diximus superiùs. Dicti Petrini, quod Baptisma nos salvet per resurrectionẽ Christi, hunc dicit esse sensum, *quia cùm baptizamur, repræsentamus Christi resurrectionẽ emergendo ex aquis, & quia Baptismus facit justificando nos, ut in novitate vitæ ambulemus, quando Christus per resurrectionem novam vitam vivere cœpit.* Quamvis verò hanc explicationem non omninò improbemus, cùm effectus Baptismi sit non tantùm regeneratio, sed renovatio, tamẽ nondum assequitur genuinum sensum atque emphasin dicti Apostolici: hoc enim propriè sibi vult Apostolus, quòd summa illa beneficia, quæ in Baptismo & per Baptismũ hominibus offeruntur & credentibus applicantur, videlic. gratia Dei, remissio peccatorum & salus æterna, ex morte, passione & resurrectione Christi ad nos descendant; stipulatio igitur illa sive fœdus bonæ conscientiæ, quod in Baptismo Deus nobiscum init, fundatur in Christo, *qui mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter justificationẽ nostram*, Rom.4.v.25. *Sen. cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortẽ Filii ejus, multo magis reconciliati servabimur per vitã ipsius* Rom. 5.v.10. Maxim. serm. de Pasch. *Resurrectio Christi defunctis est vita, peccatoribus venia, sanctis gloria.*

5. In Sacramentis cõtinetur promissio: jam verò promissio & fides sunt relata.

83. 5. Promissio & fides sunt correlata. In Sacramentis cõtinetur promissio. Ergo etiam requiritur fides, quæ promissionem sibi applicet, sine quâ fide Sacramentum non prodest. Excipit Bellarminus lib.2. de Sacram. c.11. tribus vitiis hoc argumentum laborare. 1. *Verbum promissionis requiri quidem in Sacramenti institutione, at non requiri in ipso usu Sacramenti.* Respond. imò verò non solùm in institutione requiritur fides, promissionis verbum apprehendens, sed etiam in ipso usu Sacramenti, aliàs Eucharistiam nemo acciperet ad judicium; agnoscere hoc videtur ipse Bellarminus, subjungens; *fidem requiri, ut conditionem*

Digitized by Google

nem & ut qua applicet homini Sacramentum (rectiùs dixisset fructum Sacramenti) Item: *utrumque esse necessarium, hoc est, Sacramentum & fidem, & unum sine altero non sufficere.* Verissima hæc sunt. Neque enim promissio in Sacramentis proposita nobis prodest sine fide, neque fides locum habet sine promissione, sunt enim correlata. Quæ Bellarminus profert, ut probet, verbum promissionis requiri tantùm in Sacramenti institutione, non autem in ipso usu, ea hoc solùm efficiunt, quòd ad Sacramenti integritatem essentialem non requiratur fides utentis, sed ex eo inferri nec potest, nec debet, fidem non requiri ad usum Sacramenti salutarem. 2. *Etsi in usu requireretur semper promissio & consequenter fides, non inde posset concludi, fidem esse qua justificat, diceremus enim fidem requiri ut conditionem, & ut qua applicaret homini Sacramentum, sicut fides in ægroto requiritur, qua tamen non sanat ægrotum, sed pharmacum.* Resp. fides, quæ ad salutarem usum Sacramentorum requiritur, non est tantùm generalis quædam notitia, sicut in ægroto bona persuasio de Medici fidelitate, eruditione & industria, sed est fiducialis apprehensio, quâ beneficia cœlestia in verbo Evangelii & Sacramentis oblata nobis applicamus: proinde non solùm est qualiscunque conditio, quæ abesse vel adesse potest in salutari usu Sacramentorum, sicut persuasio illa in ægroto, sine qua pharmacum itidem potest prodesse, sed est unicum illud & necessarium instrumentum, quo oblata in verbo Evangelii bona amplectimur, sine qua fide non solùm non ad salutem, sed etiam ad exitium Sacramentis utimur. Exceptio Bellarmini procedit ex ea hypothesi, quòd vis & efficacia conferendi gratiam inhæreat Sacramentis ut accidens quoddam Physicum, vel ut calor igni, & vis sanandi pharmaco, influens & agens in animam, etiam non interveniente fide. 3. *Etiamsi & promissio & fides in Sacramento justificaret, non tamen inde concludi posset, quod illi concludunt, solam fidem agere, Sacramentum autem nihil efficere, sed concluderetur utrumque esse necessarium & unum sine altero non sufficere.* Resp. fidem & Sacramenta nequaquam opponimus, sed subordinata esse statuimus. Sacramenta ex opere operato efficacia esse negamus. Sacramenta nihil efficere, sed esse nuda signa nunquam diximus. Recognoscat Bellarminus ea, quæ ex Chemnicio superiùs cap. 2. adduxit: *Sacramenta sunt causæ instrumentales, ita quòd per illa media seu organa Pater vult gratiam suam exhibere, donare, applicare; Filius meritum suum communicare credentibus: Spiritus sanctus efficaciam suam exerere ad salutem omni credenti*; quæ Catholicissimè dicta esse ipse Bellarminus ibidem agnoscit. Quæ de casu privationis, in quo fides etiam sine Sacramento justificat, adduntur, ea ex quæstione de necessitate Sacramentorum superiùs pertractata intelligi & explicari possunt.

6. Ad participationem doni requiritur medium apprehensionis.

84. 6. Ad participationem cujuscunq; doni requiruntur hæc quatuor: persona offerens & medium oblationis; persona accipiens & medium apprehensionis. Atqui in salutari usu Sacramentorum fit participatio cœlestium donorum, videlic. gratiæ Dei, remissionis peccatorum & salutis æternæ. Ergo requiritur non tantùm Deus offerens, Sacramenta per quæ offert, & Christianus accipiens seu etiam res apprehendens Dn. Chemnicius id declarat hoc modo. *Duplex est* (inquit) *in hac doctrina causa instrumentalis. Una est quasi Dei manus, quâ per verbum & Sacramenta offert, exhibet, applicat & obsignat credentibus, beneficia redemtionis; altera est quasi nostra manus, quòd fide scilicet petimus, quærimus, apprehendimus & accipimus ea, quæ Deus nobis per verbum & Sacramenta offert & exhibet. Neq; enim talis est Sacramentorum efficacia, quasi Deus per illa infundat & imprimat gratiam ad salutē etiam non credentibus seu accipientib. &c.* Et paulò antè. *Sicut Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti, non quod Magica quædam vis characteribus syllabis aut sono verborum inhæreat, sed quia est medium, organum seu instrumentum, per quod Spir. sanctus efficax est proponens, offerens, exhibens, distribuens & applicans meritum Christi, & gratiam Dei ad salutem omni credenti: ita etiam Sacramentis tribuitur virtus seu efficacia, non quod in Sacramentis extra seu præter meritum Christi, misericordiam Patris & efficaciam Sp. S. quærenda sit gratia ad salutem, sed quia sunt causæ instrumentales, &c.* Bellarm. excipit. 1. *Verbum & Sacramenta non justificare eodem modo, sed diverso planè, ita ut unum h. e. verbum præcedat fidem; alterum, h. e. Sacramentū sequatur fidem.* Respon. Quemadmodum alibi Bellarminus statuit duplicem justificationem primam & secundam, ita mirum non est, quòd hoc loco diversos justificationis modos statuat; nos autem ex Scripturis sacris non nisi unam justificationem atq; unum justificationis modum novimus; justificamur enim fide, quæ gratiam Dei & remissionem peccatorum per Christum nobis partam & in verbo Evangelii & Sacramentis oblatam amplectitur. Et verbum & Sacramenta pertinent ad classem causarum salutis instrumentalium ex parte Dei, quibus ex parte nostra correlatè respondet fides. Nec perpetuæ veritatis est Sacramentum sequi fidem, quia Baptismus est ordinarium illud medium, per quod Sp. S. fidem in infantibus excitat & mediante hac fide cœlestium beneficiorum cosdē participes facit. 2. *Verbum potest dici manus Dei, quia offert salutem, non autem quia reipsa operatur vel applicat, contra verò Sacramentum dicitur manus, quia applicat reipsâ Christi meritū & operatur gratiam.* Resp. imò verò Dei verbo tribuenda est virtus non solùm offerendi, sed etiam operandi & credentibus applicandi salutem, *quia Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti*, Rom. 1. v. 16. Bellarm. regerit, *per Evangelium eo loco intelligi posse non concionem, sed mysteria ipsâ Evangelii, ut incarnationem, Passionem, Sacramenta, &c.* At circumstantiæ textus & fidei analogia evidenter ostendunt, de prædicatione Evangelii Apostolicum pronunciatum intelligendum esse, *Paratus sum*, (inquit Apostolus v. 15.) *etiam vobis qui Romæ estis, evangelizare.* v. 16. *non enim pudet me Evangely, siquidem est potentia Dei ad salutem omni credenti.* At, inquit Bellarm. *si accipiatur Evangelium, pro concione, dico ibidem explicari, quomodo Evangelium salvet, quia Apostolus subjungit: justitia enim Dei revelatur in eo ex fide in fidem: at nusquam Scriptura ista exposuit modum salvandi in Sacramentis.* Resp. Evangelii prædicatio est potentia Dei ad salutem non solùm quia revelat mysterium salutis, sed etiam quia est efficax medium, per quod fides excitatur, augetur & confirmatur, per quam salutis reddimur participes, ut loco hinc parallela evidenter comprobant. 1. Tim. 4. v. 16. *attende tibi ipsi & doctrinæ, persiste in his, id n. si feceris, teipsum*

ſalvabis & eos, qui te audiunt. Johan.17.verſ.20. *per verbum Apoſtolorum dicimur credere.* Rom. 10.v.17. *Fides eſt ex auditu, auditus autem per verbum.* Inde verbum dicitur *incorruptibile illud ſemen, ex quo renaſcitur.* 1.Pet.1.v.23. Jacob.1.v.18. *quod poteſt animas noſtras ſalvare.* verſ.21. proinde gratia Dei in verbo nobis oblata non eſt otioſa, ſed efficax, ac proinde rectè vocatur manus non tantùm offerens; verùm etiam operans, ſiquidem Deus per verbum & per Sacramenta operatur. Frivolum eſt, quod Bellarminus regerit, ſi *verbum & Sacramenta eodem modo juſtificarent, videlicet excitando, augendo & confirmando fidem, conſequens fore, eodem modo juſtificare verbum, quo Deus, vel fides, vel paſſio Chriſti*: at manifeſtum eſt confuſionem fieri diſtinctarum cauſarum. Deus eſt cauſa juſtificationis principalis; paſſio Chriſti eſt cauſa meritoria; verbum & Sacramenta ſunt cauſæ inſtrumentales ex parte Dei, fides eſt cauſa inſtrumentalis ex parte noſtra, qui diſtinctos hos cauſarum ordines confundit, non docet, ſed ſeducit. 3. *Verbum non prædicatur niſi intelligentibus, nec prodeſt, niſi intelligatur & credatur: at Sacramentum exhibetur & prodeſt etiam non intelligentibus ut infantibus & amentibus. Ergo verbum & Sacramenta non juſtificant eodem modo.* Reſpond. Quamvis Baptiſmus adminiſtretur & proſit etiam non intelligentibus, hoc eſt, plenum rationis uſum nondum exerentibus, ex eo tamen effici non poteſt, Baptiſmum prodeſſe ex opere operato, ſiquidem eſt medium per quod Spiritus ſanctus in infantibus operatur fidem, quâ Baptiſmus illis redditur ſalutaris. Quemadmodum igitur verbũ non prodeſt abſq; fide Heb.4.v. 2. *non profuit illis ſermo auditus non admixtus fidei iis qui audierunt; & tamen ex auditu verbi eſt fides.* Rom.10.v.17. ita quòq; Baptiſmus non prodeſt abſq; fide. Marc.16.v.16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit*: & tamen eſt mediũ, per quod fides accenditur, in illis puta, qui actuali impœnitentiâ & hypocriſi Sp. S. operationi non reſiſtunt, quales ſunt infantes. 4. *Fides dicitur manus noſtra, non quia apprehendat promiſſionem & ſola hoc modo juſtificet, ſed quia removet obſtacula & diſponit animam, ubi eſt neceſſaria talis diſpoſitio, alioqui non prodeſſet Baptiſmus non ſolùm infantibus & amentibus, ſed etiam adultis & ſanis, ſi in ipſo momento Baptiſmi paululùm diſtraherentur animo.* Reſpond. Oſtendimus ſuo loco, fidem in juſtificatione apprehendere divinas promiſſiones, easque ſibi applicare. Et quæ foret illa relatio manus divinæ, nempe Sacramenti, & noſtræ, nempe fidei, quæ removeat obſtacula & diſponat animam? Relata enim ſunt offerre & apprehendere, dare & accipere, diſponere autem animam & obſtacula removere non habet relationem ad dare & offerre. Quæ de evagatione animi in adultis tempore Baptiſmi adduntur, facilem habent explicationem. *Per fidem Chriſtus habitat in cordibus noſtris.* Epheſ.3.verſ.17. quamvis igitur actu explicito non ſemper ſe exerat fides, ipſa tamen & per ipſam Chriſtus in corde habitat tam diu, donec voluntariâ incredulitate & peccatis contra conſcientiam fides atque unà inhabitatio Chriſti & Spir. S. excutiantur. Atque hæc ſunt potiora ſententiæ noſtræ fundamenta, quæ Bellarminus ex Cinglio & Calvino adducit, ea non agnoſcimus pro noſtris, cùm in illis oppoſitio fiat inter cauſam principalem & organicam, quem elenchum oppoſitionis inter cauſas ſubordinatas, ipſimet ſuperiùs redarguimus. Quæ de modo, quo Deus in Sacramentis agit, de differentia inſtrumentorum, quibus utitur Deus & quibus utuntur homines, de origine animæ &c. ſpinosè magis quàm fructuosè diſputat, cum gravi judicio ſunt legenda.

85. Ex Patribus hæc afferimus teſtimonia. **Juſtin. in Dial. cum Tryph. ſub fin. ſcribit, *Per aquam & fidem regenerationem fieri generis humani.* Clem. Alexandr. 1. Pædag. cap. 6. de Baptiſmo. *Hæc vincula* (tenebrarum & ignorantiæ) *quam celerrimè remittuntur humana quidem fide, divina verò gratia, cùm remittuntur peccata uno mandato peonio, nempe verbali Baptiſmo.* Cyprianus libr. 4. Epiſt. 7. *Diabolum in Baptiſmo fide credentis excludi.* Hieron. lib. 4. in Ezech. cap. 16. *Baptiſmum nihil prodeſſe ſine fide*, aſſerunt. Idem in cap. 3. ad Galat. *Si quis hoc corporeum & quod oculis carnis aſpicitur, aquam tantum accipit lavacrum, non eſt indutus Dominum noſtrum Jeſum. Nam & Simon ille de Actibus Apoſtolorum acceperat lavacrũ aquæ, verum quia Spiritum ſanctum non habebat, indutus non erat Chriſtum.*** Auguſtinus tract. 53. in Johan. *Non proſunt Sacramenta Chriſti, ubi reſiſtitur fidei Chriſti, fides autem Chriſti eſt credere in eum, qui juſtificat impium, credere in Mediatorem, ſine quo interpoſito non reconciliamur Deo.* Tractat. 80. in Johan. *Iam vos mundi eſtis propter verbum, quod locutus ſum vobis. Quare non ait, mundi eſtis per Baptiſmum, quo loti eſtis, ſed ait propter verbum, niſi quia & in aqua verbum mundat: detrahe verbum & quid eſt aqua, niſi aqua? Accedit verbum ad Elementum & fit Sacramentum, etiam ipſum tanquam viſibile verbum &c. Vnde iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor ablnat? niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur. Nam & in ipſo verbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud virtus manens: hoc eſt verbum fidei quod prædicamus &c. unde in Actis Apoſtolorum legimus, fide mundans corda eorum. Et Petrus Apoſtolus, ſic nos Baptiſma ſalvos facit, non depoſitio ſordium carnis, ſed conſcientia bona interrogatio, hoc eſt verbum fidei prædicamus.* ** Idem lib. qq. ex N. Teſt. cap. 59. p. 527. *Qui Baptiſmum putat carnali ratione conſiſtere, hic non eſt Spiritualis, nec donum cœleſte poterit conſequi, qui ſe per aquam non per fidem immutari credat. Aqua enim cernitur, ſed qui non videtur Spiritus operatur, ut fides in eo ſit.* In ſent. Proſp. ut citatur in jure Canonico c. Verus diſt. 4. de conſecr. *Verus Baptiſmus conſtat non tam ablutione corporis quam fide cordis quemadmodum Apoſtolica doctrina tradidit dicens: Fide mundans corda eorum; & alibi, Salvos fecit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientia bona interrogatio in Deum.* ** Excipit Bellarmin. lib. 1. de Sacram. in genere c. 20. uti etiam lib. 2. de Sacr. c. 10. *illud quia creditur, non ſignificare actum fidei, ſed objectum, cùm nulla actualis fides ſit in rigore neceſſaria ad Baptiſmum, ut appareat in parvulis.* Atqui hoc procedit ex falſa illa hypotheſi, quòd infantes baptizati non habeant fidem, cujus contrarium demonſtravimus ſuo loco. Quod Auguſtinus infantibus alicubi fidem planè derogare videtur, id explicandum eſt non de fide ſimpliciter, ſed de modo fidei, qualis eſt in adultis, de quibus Auguſt. dicit: *Credens ſcit ſe credere*, hoc eſt, adultus & doctrinæ capax hdelis exercet ſuam fidem auditu, meditatione & appre-

Dicta Patrum.

Digitized by Google

apprehenſione verbi prædiaati, piis precibus & ſimilibus pietatis ſtudiis, quibus conatur non modo fidem retinere, ſed etiam majora ſubinde fidei incrementa capere, luctatur cum diffidentia & dubitatione, & fidem ſuam exerit teſtimoniis externis, ita enim ſeipſum interpretatur. Epiſt. 23. *Parvulum etſi nondum fides illa, qua in credentium voluntate conſiſtit, jam tamen ipſius fidei Sacramentum fidelem facit. Nam ſicut credere reſpondetur, ita fidelis vocatur, non ad rem ipſam mente annuendo, ſed ipſius rei Sacramentum percipiendo.* Epiſt. 25. *habet fidem propter fidei Sacramentum.* l. 1. de peccat. merit. & remiſs. c. 19. *Dicet aliquis, quomodo infantes vocãtur ad pœnitentiam? nunquid tantillus poteſt aliquid pœnitere? huic reſpondetur, ſi propterea pœnitentes dicendi non ſunt quia ſenſum pœnitendi nondum habent, nec fideles dicẽdi ſunt, quia ſimiliter ſenſum credendi nondum habent. Si autem propterea rectè fideles vocantur, quia fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur, cur non prius etiam pœnitentes habentur, cum per eorundem verba geſtantium Diabolo & huic ſeculo renunciare monſtrantur?* Ergo quòd Bellarminus dicit, Auguſtino propoſitum eſſe docere, quòd Baptiſmus vim mundandi habeat à verbo, verè quidem dicitur, ſed non plenè; ex eo enim ulterius colligitur ad ſalutarem Baptiſmi fructum requiri fidem, quæ eſt verbi correlatum, ſic enim Auguſt. ſerm. 30. de verb. Domini: *Baptiſmum quod ſemel adhibetur, per fidem mundat, fides autem intus eſt non foris, unde dicitur in Actibus Apoſtolorum, fide mundans corda eorum.* Agnoſcunt id quidam ex ipſis Pontificiis, qui alienam fidem in infantibus propterea requiri ſtatuunt, quos Bellarmin. hîc fugillat. Idem Auguſt. lib. 3. quæſt. in Levit. q. 84. *Dominus dicit: Ego ſanctifico Aaronem, & Moſi dicit: Sanctificabis eum. Quando ergo & Moſes ſanctificat & Dominus? non enim Moſes pro Domino, ſed Moſes viſibilibus Sacramentis per Miniſterium ſuum, Dominus autem inviſibili gratia per Spiritum ſanctum, ubi eſt totus fructus & omnis utilitas etiam viſibilium Sacramentorum. Nam ſine iſta ſanctificatione inviſibilis gratiæ viſibilia Sacramenta quid proſunt? &c. Nihil profuit Simoni Mago viſibilis Baptiſmus, cui ſanctificatio inviſibilis defuit, &c.* Poſtea ex latronis exemplo colligit, inviſibilem ſanctificationem quibuſdam affuiſſe & profuiſſe ſine viſibilibus Sacramentis, quæ pro temporum diverſitate mutata ſunt, ut alia tunc fuerint, & alia modò ſint, viſibilem verò ſanctificationem quæ fieret per viſibilia Sacramenta ſine iſta inviſibili poſſe adeſſe, non poſſe prodeſſe: nec tamen ideo Sacramentum viſibile contemnendum eſſe, quia contemtor ejus inviſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt. Bellarm. excipit, *gratiam inviſibilem à Sacramento ſenſibili ſeparari poſſe, non quod Sacramentum non ſit inviſibilis gratiæ cauſa, ſed quod poſſit impediri effectu ejus per obicem vel ind ſpoſitionem ſubjecti.* Reſp. hæc quidem rectè opponuntur Calvino, quòd Sacramentum non ſit ſolùm ſignum, ſed & cauſa gratiæ, puta inſtrumentalis, non autem ſatisfaciunt noſtro argumento. Si enim Sacramenta prodeſſent ex opere operato etiam ſine fide, utique gratia inviſibilis ſemper conjuncta eſſet viſibili Sacramento. Effectum Sacramentorum per obicem impediri poſſe rectè dicitur, ſed addendũ, quòd incredulitas ſit fortiſſimus ille obex, qui operationem S. S. per verbum & Sacramenta nobiſcum agentis impedit. Idem Auguſt. lib. 21. de civit. Dei cap. 25. reprehendit eos, qui ſentiebant, *non poſſe damnari eos, qui Sacramenta percipiunt Baptiſmi & cœnæ Domini, licet nec fidem nec bonam vitam teneant*, ſtatuunt igitur Sacramenta prodeſſe ex opere operato ſine fide. Bellarminus excipit, *illos non ſolùm credidiſſe, quòd Sacramenta juſtificent ex opere operato, ſed etiam credidiſſe, quod non poſſit amitti gratia & ſalus ſemel acceptata in Sacramento per quæcunque peccata poſtea accedentia, quæ ſit Lutheri ſententia, hominem ſcil. baptizatum non poſſe ſalutem ſuam perdere quantiscunque peccatis, niſi nolit credere.* lib. de capt. Babyl. c. de Bapt. Reſp. de vero ſenſu illorum verborum Lutheri diximus in tract. de bonis Operibus. Opinionem illam, quòd gratia Dei & ſalus in Sacramento ſemel accepta per quæcunque peccata amitti non poſſit, rejicimus & deteſtamur. Manet interim argumentum noſtrum. Si Sacramenta proſunt ex opere operato, utique qui baptizantur & ſacra cœna utuntur, non damnari poſſunt, licet ſint ſine vera fide & converſatione. Si namque vis conferendi gratiam & ſalutem eſt in Sacramentis velut vis ſanandi in pharmaco, utique Sacramenta etiam proſunt ſine fide, ſicut pharmacum ſine fide operationem ſuam exerit. Referenda huc dicta omnia, in quibus Aug. negat, Sacram. prodeſſe ſine pœnitentia & fide. l. 3. de Bapt. c. 14. l. 5. c. 8. contra Epiſt. Parm. c. 6. &c. ** Petrus Chryſol. ſerm. 50. *Sol lippientibus oculis non lucem tribuit, ſed tenebras, vinum vires febrientium non reparat, ſed enervat: ſine Medico vitæ poculum fit lethale, ſic perfidis perniciosum eſt ſine fide fidei Sacramentum.*** Gregor. in Ezech. *Nobis per fidem omnia in Baptiſmate peccata laxantur.* Theodor. in Levit. q. 19. *Qui credit Chriſto Salvatori ſacroſancti Baptiſmatis aquâ luſtratus peccatorum maculis abſtergitur.* Alanus de Sacram. cap. 31. *Gratiam in anima hominis Deus operatur, per Sacramenta tanquam per inſtrumentalem cauſam non aliâ ratione, nec munus verè quàm homo dicitur ſcribere per calamum.* Hugo lib. 5. de Sacram. part. 9. c. 2. *Dona gratiæ ſpiritualia quaſi quædam antidota ſunt inviſibilia. In Sacramentis viſibilibus quaſi quibuſdam vaſculis homini porriguntur, jam ſicut quod eſt in vaſe, non eſt de ipſo, neque ex ipſo, ſed cum ipſo hauritur: ſic gratia non eſt à Sacramentis neque de Sacramentis, ſed oritur à fonte æterno & ab illo hauritur ab anima in ipſis Sacramentis.* Thom. p. 3. q. 62. art. 3. *Gratia non dicitur eſſe in Sacramento, ſicut in ſubjecto, neque ſicut in vaſe, prout vas eſt locus quidam, ſed prout vas dicitur inſtrumentum alicujus operis faciendi.* art. 5. *Per fidem Chriſtus habitat in nobis, ideo virtus Chriſti copulatur nobis per fidem, virtus autem remiſſiva peccatorum ſpecialiter quodammodo pertinet ad ipſius paſſionem, ideò per fidem paſſionis ipſius ſpecialiter liberantur homines à peccato, ideò quod virtus Sacramentorum ordinatur ad tollenda peccata, præcipuè eſt ex fide paſſionis Chriſti.* p. 3. q. 61. art. 4. *Sicut antiqui Patres ſalvati ſunt per fidem Chriſti venturi, ita nos ſalvamur per fidem Chriſti jam nati & paſſi, ſunt autem Sacramenta quædam ſigna proteſtantia fidem, quâ homo juſtificatur.* Bonavent. Scotus, Durandus, Richardus, Okam, Marſilius, Gabriel in 4. ſent. diſt. 1. vel. 2. docent, *ſolum Deum producere gratiam, ita ut Sacramenta non ſint cauſæ Phyſicæ niſi ſine quibus non fieret effectus*; Bonaventura diſputat, *gratiam non ineſſe Sacramentis eſſentialiter, ſed miniſteriali ter & inſtrumentaliter*, ſic enim ſcribit 4. ſent. diſt. 1. q. 3. *Nullo modo dicendum eſt, quod gratia continetur in ipſis Sacramentis eſſentialiter, tanquam aqua in vaſe*

aut medicinam in pixide, Imò hoc intelligere eſt erroneum, ſed dicuntur continere per gratiam, quia eam ſignificant. Atque iterum: *Gratia eſt in anima, non in ſignis viſibilibus.* Rurſus *ad illud, quod objicitur, quod remiſſio peccatorum latet in Baptiſmo, dicendum eſt, quod hoc intelligitur de latentia ſignati in ſigno, quod quidem ulteriorem habet rationem, quam rationem ſignificandi, non tamen eſſentialiter continendi in ſe, ſed quia ipſum quod ſignificat, continetur in anima.* Horum modeſtia non placet Bellarmino, qui diſputat lib. 2. de Sacrament. cap. 12. reſp. ad arg. poſtr. *Sacramenta eſſe cauſas efficientes etiam Phyſicas, ſed inſtrumentales.*

Bellarmini ſententia de efficacia Sacramentorum ex opere operato.

86. Scholaſtici de opere operato variè diſputant, quorum opiniones videri poſſunt apud D. Chemnit. in exam. Concil. Trident. cap. de opere operato. Nos Bellarminum audiemus, qui doctrinam Romanæ Eccleſiæ de efficacia Sacramentorum ſpeciosè admodum pingit & hanc quæſtionem de opere operato intricatiſſimã reddit. l. 2. de Sacram. cap. 1. monet. 1. *non eſſe eum quæſtionis ſtatum, an Sacramenta ſint cauſæ primariæ, ſed an ſint inſtrumenta Dei, hoc eſt, an Deus per Sacramenta nos juſtificet, non autem an Sacramenta ſine Deo.* Reſp. Sacramenta eſſe cauſas inſtrumentales juſtificationis facilè concedimus, id verò improbamus, quòd quidam ex Scholaſticis ſtatuunt, in ipſis Sacramentis ponendam aliquam virtutem ſupernaturalem, ſupra virtutem naturalem, quæ ſit quædam res abſolutè ſpiritualis, ac virtutem illam eſſe Ens abſolutum, licet non completum, hoc eſt, volunt efficaciam illam conferendi gratiam & operandi ſalutem inhærere Sacramentis, ut accidens quoddam phyſicum, velut calor inhæret igni, conducens ex opere operato non interveniente fide. Cui opinioni rectè ſe opponit Chemnitius, graviter & nervosè ſic ſcribens cap. de Sacram. effic. *Sacramentis tribuitur virtus illa & efficacia, non quod in Sacramentis extra ſeu præter meritum Chriſti, miſericordiam Patris, & efficaciam Spiritus ſancti, quærenda ſit gratia ad ſalutem, ſed Sacramenta ſunt cauſæ inſtrumentales, ita quod per illa media ſeu organa Pater vult gratiam ſuam exhibere, donare, applicare, Filius meritum ſuum communicare credentibus, Spir. ſanctus efficaciã ſuam exerere ad ſalutem omni credenti. Hoc modo manet Deo gloria ſua, ut gratia non alibi quæratur, quàm apud Deum Patrem, pretium ſeu cauſa meritoria remiſſionis peccatorum & vitæ æternæ non alibi quæratur, quam in Chriſto & in operatione S. S. Sacramenta verò illa beneficia in verbo nobis proponunt, afferunt, exhibent & obſignant, atq; ita ducunt nos ad Chriſtum, ad gratiam Dei, ad efficaciam Spiritus. Quia enim Deus in iis, quæ ad ſalutem noſtram pertinent, per certa media vult nobiſcum agere, & ad hunc uſum ipſe ordinavit & inſtituit verbum promiſſionis Evangelii, q. aliquando ſimpliciter per ſe ſive nudum proponitur, aliquando vero veſtitum ſeu viſibile factum certis à Deo inſtitutis ritibus ſeu Sacramentis. Verbum igitur & Sacramenta monſtrant nobis, ubi fides debeat quærere & ubi poſſit invenire Chriſtum Mediatorem, Patrem & Spiritum ſanctum, ita ut nobiſcum agant, exhibeant, applicent & obſignent beneficia, quæ Chriſtus promeruit & de quibus Evangelium concionatur. Et in uſu Sacramentorum fides non quærit aut reſpiciet eſſentialem aliquam virtutem ſeu efficaciam inhærentem ipſis externis Sacramentorum Elementis, ſed in promiſſione, quæ annexa eſt Sacramento quærit, apprehendit & accipit gratiam Patris, meritum Filii & Spiritus ſancti.* Hæc omnia D. Chemnitius, quò pertinet illud Hugonis modò citatum, quòd *gratia non ſit à Sacramentis, neque de Sacramentis, ſed oriatur à fonte æterno & hauriatur ab anima in ipſis Sacramentis.* Itemque illud Thomæ p. 3. q. 62. artic. 1. *Sacramenta inſtrumentaliter cauſant gratiam; Cauſa principalis agit per virtutem ſuæ formæ, quo modo cauſa ſalutis non eſt aſſcribenda niſi ſoli Deo. Cauſa inſtrumentalis non agit niſi per motum, quo movetur ab agente principali, unde effectus nõ aſſimilatur inſtrumento ſed principali agenti. Aqua Baptiſmi abluendo corpus ſecundum virtutem propriã abluit animam, in quantum eſt inſtrumentum virtutis divinæ.* Hæc Thomas rectiſſimè. Quinimò ipſe Bellarm. id quodammodo agnoſcit, ſic enim ſcribit lib. 2. de Sacram. cap. 11. reſp. ad poſtr. arg. membr. 3. *Sacramenta ſunt cauſæ inſtrumentales, virtus autem divinitus inſita non eſt aliqua nova qualitas divinitus inhærens ſpiritualis vel corporalis, ſed ſolum motus ſive uſus Dei. Per hoc enim quod Deus utitur hac actione Sacramentali ad gratiam producendam, elevat eam & facit eam attingere effectum ſupernaturalem, quem non poſſet attingere, ſi à quocunque alio moveretur,* (ubi obiter nota, ex his verbis immediatè ſequi, quòd nihil habeat rationem Sacramenti extra uſum à Deo inſtitutum. Si enim virtus Sacramentorum non eſt quædam qualitas inhærens ſed ſolùm motus ſive uſus Dei, utiq; extra uſum à Deo inſtitutum non tribuenda eſt Sacramentis virtus ſeu efficacia aliqua) 2. notat, *non eſſe controverſiam de modo, quo Sacramenta ſint cauſa, an Phyſicè attingendo effectum, an moraliter tantum, & rurſum ſi phyſicè an per aliquam qualitatem inhærentem, an per ſolam Dei motionem, iſta enim ad quæſtionem fidei non pertinent, ſed ſolùm generatim, an Sacramenta ſint vera & propria cauſa inſtrumentales juſtificationis.* Reſp. rectè facit Bellarminus, quòd diſſenſiones Scholaſticorum non diſſimulat; quidam enim ſtatuunt, Sacramenta eſſe cauſas juſtificationis morales tantum, non phyſicas, ut Bonavent. Scotus, Durandus, Richardus, Marſilius &c. quos ex recentioribus ſequuntur Ledeſmius 4. ſent. diſt. 1. q. 3. art. 1. & Canus in relect. de Sacram. quidam verò ſtatuunt Sacramenta eſſe cauſas Phyſicas, quorum ſententiam Bellarminus judicat tutiorem & probabiliorem. Rurſus quidam ſtatuunt Sacramenta eſſe cauſas Phyſicas per aliquam qualitatem inhærentem, ut Alenſis, Thomas, Durandus: quidam verò ſtatuunt Sacramenta agere phyſicè attingendo effectum per ſolam Dei motionem, quorum ſententiam Bellarminus approbat. Sic Bonav. Richard. de med. villa Scotus, Occam, Thomas de Argent. tenent, quod Deus conſtituit Sacramenta tanquam certa ſigna gratiæ, quam ipſe producit in anima ſuſcipientis Sacramentum, aut ipſo Sacramento effectum gratuitum ordinatum ad hominum ſalutem, nec ponendam eſſe aliquam virtutem ſupernaturalem in eorum uſu, quos ſequitur Biel lib. 4. ſent. diſt. 1. q. 3. Vide Alph. Virveſium Phil. 2. ubi tres opiniones Scholaſticorum de efficientia Sacramentorum recitat. 1. quòd Sacramenta cauſent gratiam. 2. quod cauſent diſpoſitionem quandam in anima ſuſcipientis. 3. quod Sacramentum ſit ſignum eatenus efficax, quatenus nunquam illi deeſt effectus divinæ propitiationis; hanc poſtremam ſententiam ipſe amplectitur. Quamvis verò ad excuſandas illas diſſenſiones Scholaſticorum Bellarminus obvertat, *hæc non pertinere ad quæſtionem fidei, ſed ſufficere ut ſciamus*

multis

Sacramenta eſſe cauſas gratiæ, cùm ſit hoc commune multis myſteriis fidei, ut habeamus, ex Scripturis eſſe aliquid & tamen ignoremus modum, ut Deum eſſe trinum & unum Chriſtum eſſe Deum & hominem, reſurgere corpora eadem, Chriſtum eſſe totum in Euchariſtia &c. id tamen diſſenſiones ipſas nondum tollit, quæ manifeſtè oſtendunt, figmentum de efficacia Sacramentorum ex opere operato ſine fide, eſſe dubium & incertum; tutiſſimum igitur eſſe ex Scripturis ſentire & cum Scripturis loqui de Sacramentorum efficacia, in quibus ſimplex, plana & vera ſententia de hac quæſtione proponitur. Quod Bellarminus aſſertionem de efficacia Sacramentorum ex opere operato confert cum præcipuis illis & fundamentalibus fidei Chriſtianæ articulis, de eo quid ſtatuendum ſit, quilibet facilè agnoſcit; probent priùs ex Scripturis rem ipſam, poſtea non accuſabimus eos ulterius, quòd de modo convenire non poſſint. 3. dixerat Chemnitius, *Dogma de opere operato non ſervare ὑπαλλάττοντα ſanorum verborum, ut ipſa peregrina verborum forma Scripturæ & antiquitatis ignota manifeſtè indicet*; Bellarminus regerit, *nullam eſſe hic novitatem, niſi quòd contra regulam Grammaticæ operatum paſſivè accipiatur, quod tamen non ſit novum, cùm Hebr. 13. vox promoveatur eadem contra Grammaticæ regulas paſſivè ſumpetur.* Reſp. Barbariſſimum barbariſmo tegere eſt lutum luto purgare. Quis enim unquam bonorum autorum operari paſſivè dixit? Hebr. 13. v. 16. Græcus textus habet vocem εὐαρεστεῖται, delectatur; Mirum quod Bellarminus non attulerit locum Gal. 5. v. 6. Fides per caritatem ἐνεργουμένη operata, hoc eſt, mota ſeu agitata, ita enim paſſivè alibi ipſe Bellarm. hunc locum operatur. 4. tribuit Bellarm. Luthero & Chemnitio, quòd *falſa expoſitione operis operati Catholicos* (Romanenſes) *pragravarint, affirmant* (inquit) *opus operatum ſignificare opus meritorium ſeu dignitatem operis ex parte miniſtri vel ſuſcipientis, quæ eſt falſa expoſitio & teſtis ignorantiæ vel malitiæ ipſorum.* Reſp. nec Lutherus nec Chemnitius hoc dicunt, quòd Pontificii per opus operatum intelligant opus meritorium, ſeu dignitatem operis ex parte miniſtri vel ſuſcipientis, ſed verè & fideliter ipſorum ſententiam referunt & explicant. *Scholaſtici* (inquit Chemnitius) *communiter diſtinguunt inter Sacramenta V. & N. Teſt. quòd illa conferant gratiam ex opere operantis, hæc verò ex opere operato* mox ex Biele lib. 4. ſent. diſt. 1. q. 3. addit explicationem. *Ex opere operante Sacramenta dicuntur conferre gratiam, per modum meriti, quod ſcilicet Sacramentum foris exhibitum non ſufficit ad gratiæ collationem, ſed ultra hoc requiritur bonus motus ſeu devotio interior in ſuſcipiente ſecundum cujus intentionem confertur gratia tanquam meriti condigni vel congrui præcisè & non major propter exhibitionem Sacramenti. Ex opere operato Sacramentum dicitur conferre gratiam, ita quod ex ipſo, quod opus illud puta Sacramentum exhibetur, niſi impediat obex peccati mortalis, gratia confertur utentibus ſic quod præter exhibitionem ſigni foris exhibiti non requiritur bonus motus in ſuſcipiente.* Vides ipſis Scholaſticorum verbis Chemnitium explicare operis operati ſignificationem. Quod Lutherus lib. de capt. Babyl. cap. de Bapt. dicit, *Scholaſticos ex Sacramento feciſſe præceptum, ex fide opus*, rectiſſimè dicitur, quia non reſpiciunt verbum promiſſionis Sacramentis annexum, quod fidem exigit & nullo opere impleri poteſt, ſed ſaltem de opere operantis & opere operato diſputant. Quando Chemnitius ſcribit cap. de efficac. & uſu Sacram. *Fuiſſe quoſdam qui virtutem Sacramentorum in ipſo opere, quo Sacramenta vel celebrantur vel ſuſcipiuntur, conſtituerunt, ita ut Sacramenta dicerentur conferre gratiam ex dignitate & merito operis, quod exercet vel ille qui celebrat, vel qui ſuſcipit*, non explicat propriè opinionem Scholaſticorum, quid per opus operatum intelligant (quod ſequenti capite demum aggreditur) ſed digitum intendit tùm ad opiniones Scholaſticorum de Sacramentis V. T. quod contulerint gratiam ex opere operantis, tum ad id quod contulerint gratiam ex opere operantis, tum ad id quod Scholaſtici duplex ſtatuunt opus operans, primò ſcilicet in miniſtro celebrante ſeu adminiſtrante Sacramentum, ita Gabriel Biel in Can. Miſſ. lect. 26. dicit: *Miſſa valet uno modo ex opere operante, hoc eſt, ex merito perſonali perſonæ celebrantis, propter quod confert Deus petita a Sacerdote eis, quibus orationem, & Miſſa ſacrificium applicat. Alio modo ex opere operato, hoc eſt, ex ipſa conſecratione, oblatione & ſumtione non habendo reſpectum ad perſonalem ſanctitatem aut meritum Sacerdotis, &c.* Deinde verò conſtituunt etiam opus operans in illo, qui Sacramento utitur, bonum ſcilicet motum interiorem, ut devotionem ſeu fidem ſuſcipientis. Utrique verò operi operanti opponunt opus operatum, alio atque alio reſpectu. 5. Pergit Bellarm. ac negat, *vim operis operati excogitatum eſſe ad excludendam fidem & pœnitentiam internam in negotio juſtificationis.* Calumniam & mendacium vocat, expoſitionem illam, *quòd conferre gratiam ex opere operato ſit conferre gratiam peccatori ſine fide & bono motu cordis.* Reſp. id verò diſertis verbis Scholaſtici aſſerunt. Albertus in cap. 6. Johan. *Opus operatum eſt perfectio externi operis ſine motu interno.* Menſingerus addit: *Quia ſancti in V. T. fide accipiebant gratiam in uſu Sacramentorum, oportet ergo N. T. Sacramenta majoris eſſe efficacia, ut conferant gratiam ex opere operato, etiamſi non accedat opus operans ſuſcipientis, hoc eſt, fides ſeu devotio interior.* Petrus de Palude 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 1. *In Sacramentis novæ legis non per ſe requiritur, quod homo ſe diſponat, ergo per ipſum Sacramentum diſponitur, & ſic probabile eſt, in omni Sacramento novæ legis, quod juſtificat ex opere operato, &c. Et ſi dicatur opus operatum non eſſe à Sacramento, ſed à Deo in Sacramento vel cum Sacramento, iſtud non valet, quia ita Sacramentum novæ legis non diſtaret à Sacramento veteris legis, quia oportebat etiam in veteri lege diſpoſitionem fieri in parvulis à Deo.* Biel ibidem q. 3. *Sacramentum dicitur conferre gratiam ex opere operato ſic quod præter exhibitionem ſigni foris non requiritur bonus motus in ſuſcipiente*: Inde Card. Cajetan. nomine Leonis X. Pontif. Roman. à Luthero abjurationem doctrinæ exigens hunc articulum inter alios conceptis verbis ipſi poposuit: *fides non eſt neceſſaria accedenti ad Euchariſtiam.* Quod Bellarminus obvertit, *Conc. Tridentinum diſertè ſtatuere, quòd juſtificationis initium ſiat à fide & pœnitentia*; de hoc effugio paulò pòſt dicemus. 6. tandem igitur poſt ambages haſce Bellarminus ediſſerit, quid per opus operatum ſit intelligendum. *Ex omnibus illis* (inquit) *quæ in juſtificatione, quam recipit aliquis, dum percipit Sacramenta, concurrunt, id quod activè, proximè & inſtrumentaliter efficit gratiam juſtificationis, eſt ſola actio illa externa, qua Sacramentum dicitur, & hæc vocatur opus operatum accipiendo paſſivè operatum,*

ita

ita ut idem ſit Sacramentum conferre gratiam ex opere operato, quod conferre ex vi ipſius actionis Sacramentalis à Deo inſtituta, non ex merito agentis vel ſuſcipientis. Reſp. ſi per opus operatum tantummodò excluſum intelligeretur meritum agentis vel ſuſcipientis, quod ſcilicet Sacramentorum virtus & efficacia non ex miniſtri operantis aut hominis ſuſcipientis dignitate ac merito æſtimanda ſit, ſed ex Dei autoris inſtitutione, potentia & operatione in ſolidum dependeat, facilè nos ſibi haberet Bellarminus ὁμολόγους, neque enim de modo illo loquendi odiosè vellemus dimicare, aut certè diceremus illud: mentem tene, linguam corrige, quod jam olim Chemnitius Alphonſo & Groppero reſpondit, qui itidem ſcripſerant, termino operis operati miniſtri & ſuſcipientis meritum atque dignitatem tantummodo excludi. Sed nec Scholaſtici nec Pontificii hoc ſolummodò excludunt, ſed ipſam etiam fidem, quę promiſſionem gratiæ Sacramentis annexam reſpicit, apprehendit, ſibique applicat. Negat Bellarmin. fidem excludi; *voluntas* (inquit) *fides & pœnitentia in ſuſcipiente adulto neceſſario requiruntur, ut diſpoſitiones ex parte ſubjecti, non ut cauſa active, non enim fides & pœnitentia efficiunt gratiam Sacramentalem, neque dant efficaciam Sacramenti, ſed ſolùm tollunt obſtacula, quæ impedirent, ne Sacramenta ſuam efficaciam exerere poſſent, unde in pueris, ubi non requiritur diſpoſitio, ſine illis rebus fit Juſtificatio.* Reſp. hîc demum deſcendimus ad punctum quæſtionis. Fidem ad Sacramentorum uſum ſalutarem requiri, dicimus nos: idem videntur dicere Pontificii, ſed ὅμοια μὲν λαλοῦμεν ἀνόμοια δὲ φρονοῦμεν. Nec enim ſemper, nec eodem modo fidem requirunt Pontificii. Prius patet ex eo, quia in infantibus negant requiri fidem ad ſalutarem Baptiſmi uſum, cùm per ætatem credere nondum poſſint. At nos ex immotis Scripturæ fundamentis demonſtramus, infantes baptizatos verè credere, ideoque duplici munere fungi Baptiſmum in infantibus tùm quòd ſit efficax medium, per quod Spir. S. in illis excitat fidem, tùm quòd ſit ſalutare organum per quod cœleſtia beneficia ipſis offeruntur, per fidem applicantur atq; inſuper etiam obſignantur. Poſterius patet ex eo, quia Pontificii fidem nudâ notitiâ definiunt (Bellarminus, eam *reſtiùs per ignorantiam quàm per notitiam definiri*, diſputat. 1. de Juſtific. cap. 7. §. penult.) & generali tantum aſſenſu; nos autem fidem definimus fiduciali apprehenſione promiſſionis gratiæ, quæ in verbo Evangelii & Sacramentis offertur. Pontificii requirunt fidem vel ut diſpoſitionem (in illis qui primam juſtificationis gratiam recipiunt) vel ut meritum (in illis, qui ſecundâ juſtificatione juſtificantur) nos fidem requiri dicimus, ut inſtrumentum quo oblata in verbo & Sacramentis bona amplectimur. Quamvis igitur fides & pœnitentia non efficiant gratiam Sacramentalem, neque dent efficaciam Sacramento (abſolutè ſcilicet loquendo de Sacramentorum efficacia) hanc enim habent ex Dei inſtitutione & ordinatione, tamen ex parte noſtra & relatè de efficacia Sacramentorum loquendo fides juſtificans (cujus anteambulo eſt contritio & pediſſequa bona opera) requiritur, ut unicum & ſalutare illud organum, per q̃ beneficiorum, quæ in Sacramentis nobis offeruntur, reddimur participes & ſuam etiam in nobis efficaciam Sacramenta exerunt, ad ſalutem æternam. Nequaquam igitur docemus, virtutem Sacramentorum pendere ex fide noſtra, ſed fidem requiri dicimus, ut Sacramenta nobis ſint ſalutaria. Nec Chemnitius vel ullus noſtrorum dixit, nullam eſſe Sacramentorum efficaciam, niſi ad alendam fidem per modum objecti repræſentantis divinam promiſſionem (quod Bellarminus hoc loco nobis tribuit) ſed diſertè dicimus, Sacramenta eſſe fidei excitandæ, augendæ & confirmandæ organa, non nudè repræſentando, ſed verè efficiendo. Sonorâ voce profitemur, Sacramenta eſſe cauſas inſtrumentales, per quas non ſolùm nobis offertur, ſed & confertur atque obſignatur gratia, addimus autem fidem requiri, ut oblatam in Sacramentis gratiam apprehendamus, nobisque applicemus. Conjungimus igitur inſtrumentum offerens & apprehendens, organum per quod Deus offert nobis ſuam gratiam & remiſſionem peccatorum, ac per quod nos oblata illa bona recipimus. Hæc omnia ſi probè obſerventur, facilè judicari poteſt de illis, quæ non ſolùm contra Chemnitium cap. 1. ſed etiam pro defenſione operis operati c. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. Bellarminus profert, ea enim nihil aliud probant, quâ Sacramenta non eſſe nuda ſigna, ſed etiâ efficacia media, per quæ Deus cœleſtia beneficia hominibus offert & credentibus applicat, id quod rejectis tricis Scholaſticis & corruptelis jam antè notatis ἅπαν ἀμφοῖν non ſolùm amplectimur, ſed etiâ contra Calviniſtas ſtrenuè propugnamus.

87. Egimus hactenus de Sacramentorum fine principali, priore, quòd ſcilicet ſint organa, media & ὀχήματα, per quæ Deus offert, exhibet & credentibus applicat promiſſionem Evangelii propriam de remiſſione peccatorum, juſtitia & vita æterna: ſuccedit finis principalis poſterior, quod ſint σφραγῖδες, ſigilla & ſignacula promiſſionem divinæ gratiæ credentibus exhibitam, obſignantia. In Sacramentis enim Deus gratiam ſuam offert, oblatam credentibus applicat & applicatâ eiſdem obſignat, id quod hiſce confirmatum damus argumentis. 1. Sigilli proprium eſt teſtificari, confirmare & obſignare id, cui annectitur. Sacramenta ſunt ſigilla promiſſionum divinarum, quia Rom. 4. v. 11. Circumciſio dicitur σφραγὶς *ſigillum juſtitiæ fidei*. Ergo Sacramenta teſtificantur, obſignant & confirmant divinas promiſſiones. Si circumciſio in V. T. fuit ſigillum juſtitiæ fidei, & Baptiſmus in Nov. T. erit ſigillum juſtitiæ fidei. Sed verum prius. Ergo & poſterius. Conſecutio probatur tum à pari, quia Baptiſmus æquè eſt Sacramentum ac Circumciſio, tum à minori ad majus, quia major eſt efficacia Sacramentorum V. ac N. Teſt. Excipit Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 17. 1. *quæ de ſola Circumciſione dicuntur, non poſſe referri ad omnia Sacramenta.* Reſp. imò verò omnia Sacramenta conveniunt in cauſa efficiente (quia ſolius Dei eſt inſtituere Sacramenta, quippe qui ſolus Sacramentis gratiam tribuere poteſt, ut oſtendimus ſuperiùs §. 26.) & in cauſa finali generica (quia unus & idem finis eſt, propter quem verbo ſuo Deus ſemper addidit Sacramenta, ut oſtendimus ſuperiùs §. 64.) jam verò eſſe ſignaculum juſtitiæ fidei pertinet ad finem circumciſionis, utique ergo ad reliqua etiam Sacramenta referri poteſt. 2. *Circumciſionem vocari ſigillum juſtitiæ fidei, non autem promiſſionum divinarum.* Reſp. ſubordinata non ſunt ſibi invicem opponenda. Divina promiſſio & juſtitia fidei ſunt ſubordinata, cùm relatè ſeſe mutuòreſpiciant, fides nititur divinis promiſſionibus velut immotæ baſi ac fulcro & divinæ promiſſiones reſpiciunt & exigunt fidem, abſque qua nemini proſunt. Rom. 4. v. 13. *Si qui ex lege hæredes ſunt, exinanita eſt fides, aboli-*

Poſterior principalis Sacramentorũ finis, quod ſint ſigilla promiſſionum divinarũ.

Argumenta noſtræ ſententiæ. 1. Circumciſio eſt ſignaculum juſtitiæ fidei. Ergo & reliqua Sacramenta.

abolita est promissio. Quemadmodum Apostolus Circumcisionem vocat sigillum justitiæ fidei. Roman. 4. v. 11. ita Moses eam vocat *signum fœderis.* Gen. 17. vers. 11. Dicuntur igitur circumcisio & in genere omnia Sacramenta sigilla justitiæ fidei, quod promissio gratiæ iis velut sigillo ad literas appenso confirmetur, ut quilibet nostrûm de illa certior fieri possit. Origenis interpretatio in hoc loco quòd Circumcisio sit sigillum justitiæ fidei, *quia clandebat & obsignabat justitiam fidei, quæ suo tempore patefacienda erat,* textui non satisfacit, quia Abrahamus non solùm futuram demùm sperabat fidei justitiam (sicut adventum, incarnationem & passionem Christi sperabat) sed justitiæ illius per fidem verè particeps erat, ut Apostolus versu proximè præcedente docet, & in signaculum justitiæ fidei Circumcisionem suscipiebat; concinnior ergo Chrysostomi & Theophylacti interpretatio, quod Circumcisio vocetur sigillum justitiæ fidei, *quia fuit data Abrahamo in signum & testimonium justitiæ, quam acquisierat per fidem.* Si circumcisio est testimonium, utique testificatur, confirmat & obsignat Lyranus hoc loco. *Abraham accepit circumcisionem, ut esset signaculum justitiæ fidei latentis in mente. 3. fuisse hoc privilegium solius Abrahæ & non posse transferri ad alios, quasi Circumcisionem quæcunque esset, testificatio esset justitiæ illius.* Respond. imò verò non de solo Abrahamo id verum est, sed de Circumcisione in genere propter Dei institutionem & promissionem Gen. 17. Nisi enim Circumcisio fuisset etiam reliquis Israëlitis sigillum & obsignatio fœderis ac divinarum promissionum, quomodo ex Circumcisione potuissent efficaces consolationes petere in periculis? David contra Goliathum pugnaturus in animum sibi revocat Circumcisionem 1. Sam. 17. v. 26. & 36. Sic etiam Jonathan cap. 14. v. 6. adde quòd in hoc ipso capite 4. ad Rom. Abraham proponitur velut exemplar Justificationis & Pater omnium credentium. Jam verò ad justificationem etiam pertinet obsignatio justitiæ fidei per ordinarium Sacramentum. Ergo ea non potest ad solum Abrahamum referri. Præterea ad quos spectat fœdus & promissio fœderalis, ad illos etiam pertinet fœderis & promissionis signaculum. Jam verò ad semen Abrahæ etiam pertinet fœdus & promissio fœderalis Gen. 17. v. 7. *Ero Deus tuus & Deus seminis tui.* Ergo etiam ad semen illud pertinebit fœderis & promissionis signaculum sive obsignatio. Rectè igitur August. lib. 4. de Bapt. contra Donatistas cap. 24. statuit, *etiam Isaac v die nativitatis octavo circumcisio hoc Sacramentum fuisse signaculum justitiæ fidei.* Bellarminus regerit. 1. *Paulus hæc duo conjungit, quod Abraham acceperit signum circumcisionis & quod fuerit Pater omnium credẽtiũ. Jam verò posteri Abrahæ non sunt Patres omniũ credentium. Ergo ad illos non pertinebit signum Circumcisionis.* Resp. eodem modo quis argutari posset, ne quidem externam circumcisionem ad posteros Abrahæ pertinere. Apostolus conjungit hæc duo, quod Abraham acceperit signum circumcisionis, & quod fuerit Pater omnium credentium. Jam verò posteri Abrahæ non sunt Patres omnium credentium. Ergo ad illos non pertinebit signum Circumcisionis. Quemadmodum autem huic argutiæ rectè obvertitur divina institutio, ita quoque Bellarminianæ isti eadem obverti debet, quòd scilicet Circumcisionem Deus instituerit in signum & confirmationem fœderis. Connexio verborum Apostolicorum hæc est. Accepit quidem Abraham circumcisionem, quæ erat signum fœderis, sed Circumcisio non justificavit eum, quippe qui justus erat ante susceptam circumcisionem: fuit autem Circumcisio signaculum justitiæ fidei, quæ fuerat in præputio, hoc est, fuit obsignatio & confirmatio divini illius beneficii, quòd esset gratis ex fide in futurum Messiam justificatus etiam tum, cùm adhuc haberet præputium, ut hac ratione sit pater omnium credentium in præputio, ut imputetur etiam ipsis justitia, hoc est, pronunciavit Deus Abrahamum justum ante circumcisionem, ut sit Pater eorum spiritualis, qui adhuc habent præputium, sicque illi exemplo Abrahæ in Christum credant, & per fidem justificentur. Invertimus ergo Bellarm. argumentum hoc modo. In quo Abrahamus proponitur pater omnium credentium & exemplar justificationis, illud non potest ad solum Abrahamum referri. Jam verò in eo quòd justitia fidei per ordinarium Sacramentum fuerit obsignata, proponitur Abrahã, ut pater omnium credentium & exemplar justificationis. Ergo. Nimirum Sacramentorum ratio ac Natura semper est eadem respectu omnium & singulorum credentium, cùm toti Ecclesiæ sint instituta. Ergo ut non alia circumcisio, nec alia fidei justitia, ita nec alia obsignatio promissionum fuit in Abrahamo quàm in reliquis Judæis credentibus. 2. *Paulus distinguit signum a signaculo, ut indicaret, circumcisionem omnibus esse signum, sed non omnibus signaculum.* Respond. Apostolus vocem signi ἐξηγεῖται declarat per vocem Signaculi, sicut & August. exemplo Apostoli Sacramenta vocat & signa & signacula. Quod ad rem ipsam attinet, facilè concedimus, respectu adultorum Sacramenta esse quibusdam tantum (scilicet verè credentibus) actu signacula, interim tamen potentiâ sunt & manent omnibus signacula, eo enim fine Deus Sacramenta dispensat, ut omnibus offerat & per fidem applicet atque obsignet promissionem gratiæ; quãvis igitur impœnitentibus & incredulis actu non applicetur atq; obsignetur promissio gratiæ, tamen Sacramenta ob id non desinunt in se esse id quod sunt, videlicet divinarum promissionum signacula & gratiæ divinæ testimonia. Infantum alia est ratio, qui cùm actuali impœnitentia & incredulitate non resistant Spiritui sancto, ideò divina gratia in Sacramentis infallibiliter illis exhibetur, applicatur & obsignatur. Atque hæc sufficiunt ad textus Apostolici explicationem, nec tamen improbamus eorum sententiam, qui statuunt Circumcisionem diverso respectu vocari & *fœdus* & *signum fœderis.* Gen. 17. quia circumcisio totaliter considerata est ipsummet pactum Dei cum Abrahamo & ipsius posteris initum: at verò cùm secundum notam in carne relictam consideratur, vocatur signum fœderis in carne, quo scilicet fœderatus à non fœderato discernitur. 3. *Scriptura nusquam Circumcisionem vocat sigillum, nisi hoc loco, ubi de Abrahamo agitur, quod est argumentum manifestum, soli Abrahamo Circumcisionem fuisse sigillum.* Resp. quod Abrahamo quatenus credidit, tribuitur, id omnibus credentib. rectè assignatur, ut toto hoc capite Apostolus docet. Jam verò Abrahamo quatenus credidit tribuitur, quòd Circumcisio fuerit ipsi signaculum justitiæ fidei. Ergo id omnibus qui tempore V. T. insistunt vestigiis fidei ejus, tribui potest, quòd scilicet Circumcisio fuerit ipsis signaculum justitiæ fidei, sicut credentibus in N. Testam. Baptismus est tale signaculum. Accedit Argumentum ex institutione

ſtitutione & fine Circumciſionis, de quo ſuperiùs.

2. Baptiſmum eſt interrogatio bonæ conſcientiæ. 1. Pet. 3. 21.

88. 2. Baptiſmum ita deſcribit Petrus 1. Epiſt. 3. v. 21. *quod ſalvos nos faciat, non quo carnis ſordes abjiciantur, ſed quo ſit ut bona conſcientia Deum interroget per reſurrectionem Jeſu Chriſti*, ubi per ἐπερώτημα Oecumenius intelligit pignus & arrhabonem, quia Baptiſmus teſtis eſt conſcientiæ noſtræ, quòd ſimus in Dei gratia propter Chriſtum, *qui propter peccata noſtra mortuus eſt, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram*, Rom. 4. v. ult. utique ergo Baptiſmus obſignat fœdus gratiæ & promiſſionem ſalutis; ut baptizati fiduciaiiter poſſint Deum in precibus ſuis compellare *clamantes Abba Pater*, Rom. 8. v. 15 Gal. 4. v. 16. Hujus loci eſt obſervatio illa, quòd L. X X. Interpp. vocabulo ἐπερωτᾶν utuntur, quando in V. Teſt. Iſraelitæ dicuntur interrogare os Domini. Si Baptiſmus eſt interrogatio & ſtipulatio bonæ conſcientiæ ad Deum, utique etiam eſt teſtimonium & ſigillum divinæ erga nos voluntatis, unde fides noſtra confirmatur. Sed verum prius. Ergo & poſterius. Bellarminus excipit, *locum hunc admodum obſcurum eſſe, ac recitatis diverſis ejusdem explicationibus tandem concludit, Petrum non loqui de teſtimonio vel pacto Dei, ſed conſcientiæ noſtræ, & Baptiſmum ſalvos nos facere non obſignando & teſtificando, ſed reipſâ juſtificando animam, ſicut aqua diluvii non ſalvavit arcam Noæ teſtificando vel obſignando promiſſiones, ſed reipſâ elevando arcam in ſublime ne obrueretur cum cæteris hujus mundi ædificiis.* Reſp. 1. obſcuritas non eſt in verbis Apoſtoli, ſed in animo Bellarmini. 2. docet enim Petrus Baptiſmum eſſe interrogationem, quam inter Deum & peccatorem, qui baptizatur, agitur de bona conſcientia erga Deum propter Chriſtum, hoc eſt, quomodo Deus erga baptizatum affectus ſit & quid conſcientia baptizati de gratia Dei ſibi promittere debeat. Vide D. Chemn. cap. 17. Harmon. p. 16. 3. Oecumenius fatente Bellarmino, per interrogationem intelligit pignus & arrhabonem, utique ergo comprobat noſtram ſententiam. 4. Auguſtino & Baſilio tribuit Bellarminus, quòd per interrogationem bonæ conſcientiæ intelligant μετανοιαν; ablutionem internam, ex qua oritur pax & quies conſcientiæ, & proinde reſponſio bonæ conſcientiæ & etiam interrogatio apud Deum, quia audet cum fiducia Deum accedere & interrogare, hoc eſt cum eo colloqui eumque rogare pro ſe & aliis. Quamvis verò explicatio illa non non extet diſertè in locis Auguſtini & Baſilii à Bellarmino allegatis, tamen nobis non adverſatur, ſed potius explicationem noſtram confirmat. Si enim ex Baptiſmo hic fructus ad nos redit, ut conſcientia noſtra ſit pacata & tranquilla, utque cum fiducia poſſimus Deum accedere, utique Baptiſmus eſt teſtimonium divinæ erga nos volûtatis & ſignaculum juſtitiæ fidei, quia teſte Apoſtolo *juſtificati fide demum pacem habemus apud Deum* Rom. 5. v. 1. 5. vanum igitur eſt effugium illud, quòd Petrus non loquatur de teſtimonio ſeu pacto Dei, ſed noſtræ conſcientiæ. Hæc enim non ſunt oppoſita, ſed ſubordinata & relata, ex confirmatione enim conſcientiæ noſtræ per Baptiſmum rectè infertur, quòd Baptiſmus ſit ſignaculum divinarum promiſſionum & teſtimonium divinæ erga nos voluntatis, id quod ipſa vox interrogationis manifeſtè demonſtrat, eſſe ſcilicet in Baptiſmo interrogationem conſcientiæ noſtræ & reſponſionem Dei, ſicut in V. T. Iſraelitæ in tabernaculo fœderis interrogabant os Domini, ut de ejus voluntate certi redderentur. 6. Pari ratione committitur fallacia oppoſitionum in altero reſponſionis Bellarminianæ membro Baptiſmus nos à peccatis abluit, juſtificat & ſalvat. Ergo non eſt ſigillum divinæ ergo nos voluntatis: imò verò utroque nunc Baptiſmus fungitur; non ſolùm offert & applicat nobis divinam gratiam, ſed eandem etiam in cordibus noſtris obſignat ſalvat nos tanquam inſtrumentum divinum; & ſalutem illam obſignat tanquam ſigillum vel ſignaculum, ſicut per circumciſionem Iſraelitæ in fœdus Dei fuerunt recepti & per eandem fœdus illud in eis fuit obſignatum. Genel. 17. v. 7. Rom. 4. v. 11. 7. Invertimus igitur comparationem Bellarmini. Quemadmodum arca Noæ non ſolùm ipſos conſervavit octo animas in diluvio, ſed & fuit teſtimonium & pignus divinæ gratiæ: ita ut Baptiſmus & ſalvat nos & eſt conſcientiæ bonæ interrogatio apud Deum. Bellarm. inter aquas diluvii & aquam Baptiſmi comparationem inſtituit, ſed id videtur coactius, quia aquæ diluvii neminem conſervarunt, ſed omnes perdiderunt, hic autem ſermo eſt de conſervatione, ideo pronomen ἐν referendum eſt ad totam ſententiam proximè præcedentem de ſervatis in arca octo animabus, fatemur interim talem comparationem exemplo veterum inſtitui poſſe, quòd vetus noſter Adam in aqua Baptiſmi ſubmergatur & mortificetur, ſicut in aquis diluvii periit omnis caro.

3 Spiritus, aqua & ſanguis in terris teſtari dicuntur. 1. Joan. 5.

89. 3. Manifeſtum ſententiæ noſtræ teſtimonium extat 1. Johan. 5. v. 8. (quod tamen Bellarminus non attingit) *Tres ſunt qui teſtificantur in terris, Spiritus, aqua & ſanguis, et hi tres unum ſunt*, ſtatim nimirum Spirit. S. in miniſterio Evangelii Joh. 15. v. 26. 2. Cor. 3. v. 8. 1. Joh. 5. v. 6. aqua in Baptiſmo Eph. 5. v. 26. ſanguis in cœna Domini, 1. Cor. 11. v. 25. &c. Quidam perſpicuum hunc textum malunt de veteris, jamque aboliti Teſtamenti aqua expiatoria & ſanguine ſacrificiorum intelligere & interpretari, quam de Sacramentis N. Teſt. at circumſtantiæ textus evidenter oſtendunt contrarium, loquitur enim Johannes de tempore N. T. quod in eo Chriſtus ad nos veniat per aquam & ſanguinem. Porrò quòd Apoſtolus dicit, Chriſtum ad nos veniſſe, id non ſignificat otioſum quendam adventum, ſed quòd Chriſtus nobiſcum egerit ac veluti transegerit; at per quæ media? per aquam & ſanguinem, quæ ſunt duo N. T. Sacramenta, additur uſus illorum mediorum, quod teſtentur, Chriſtum Servatorem veniſſe, opus redemptionis perfeciſſe, ac illa memorialia & media nobiſcum agendi reliquiſſe &c. additur etiam teſtis tertius videlic. S. S. is n. non ſolùm in miniſterio Evangelii publicè de Chriſto teſtatur, ſed etiam privatim in corde cujusque verè credentis; ſi enim Chriſtum per duos illos teſtes ad nos venientem fide recipimus, ille mox tertium dat teſtem in corda noſtra, qui Spiritui teſtimonium reddit, quòd ſimus filii Dei. Sicut Chriſtus in inſtitutione cœnæ affirmat ſuum ſanguinem in cœna datum confirmare ac ſtabilire illud fœdus ſuum nobiſcum initum: ita Johannes hoc loco aſſerit, ſanguinem teſtari de Chriſto & ipſius beneficiis. Quidam ut evidentiam hujus loci ſubterfugiant, per ſanguinem intelligunt Chriſti paſſionem. Atqui 1. Chriſtus propriè & accuratè loquendo non venit ad nos per paſſionem, per quam cum Patre cœleſti potius egit, offerendo ei ſeipſum in ſacrificium; Sacramenta autem ſunt medium illud, per quod Chriſtus nobiſcum agit & beneficia ſuæ paſſionis ac mortis diſtribuit. 2. Paſſio nō magis

teſtatur

teſtatur de Chriſto, quàm Chriſtus de paſſione dudum ea ex oculis evanuit, nec eſt perpetuò in terris ut teſtificetur de Chriſto, interim tamen efficaciam ejus coram Deo eſſe perpetuam, ac memoriale ejuſdem perpetuum in ſacra cœna nobis proponi, non negamus. 3. per aquam ipſi intelligunt Baptiſmum, quod & rei evidentia manifeſtè comprobat, ergo per vocem ſanguinis alterum N. T. Sacramentũ intelligere debent. 4. Paſſio Chriſti eſt cauſa meritoria beneficiorum Chriſti, jam v. ſanguis inter teſtes beneficiorum Chriſti hoc loco refertur. Quidam per aquam intelligunt ſanctificationẽ, per ſanguinem verò juſtificationem. Atqui 1. talis ſignificatio harum vocum vix occurret in ſacris literis. 2. ſenſus ille non convenit ſcopo Apoſtoli; agit enim Johannes de mediis per quæ Chriſtus ad nos venit ſeu nobiſcum agit, non autẽ de ipſis beneficiis, quæ veniens affert. 3. interna illa beneficia non ſunt media teſtificantia, ſed ipſa Chriſti bona, de quibus per aquam & ſanguinem teſtimonium datur. 4. renovatio non differt ab inhabitatione Spir. S. quare ſecundum illorum interpretationem voce aquæ & Spiritus idem bis diceretur, cùm tamen teſtes illi numero ternario diſertè includantur. 5. Denique quod teſtimonium in terra præſtat renovatio ac juſtificatio? atqui Johannes hic agit de publicis teſtibus qui adhuc in terra quotidiè coram omnib. teſtentur. Quidam accipiunt hunc locum de aqua & ſanguine quæ e latere Chriſti in cruce pendentis profluxerunt. Reſp. hæc interpretatio noſtræ non repugnat, ſed eandem potius confirmat, quia ut paſſim docent veteres, ſanguis & aqua, quæ ex Chriſti latere profluxerunt, ſunt duorum N. T. Sacramentorum Baptiſmi & ſacræ cœnæ materia, per quæ colligitur Deo in his terris Eccleſia, ſicut ex coſta, quam Deus ex latere Adæ dormientis acceperat, ædificata eſt Eva. Vide Chryſ. Cyrill. Theoph. in c. 19. Joh. Ambroſium lib. 10. in Luc. c. 105. Auguſt. l. 2. de Symb. c. 6. l. 15. de civit. Dei cap. 26. tract. 9. 15. & 120. in Joh. &c. Damaſc. lib. 4. orthod. fidei cap. 10. &c.

4 Sacramenta veteris V. T. confirmarunt divinas promiſſiones.

90. 4. Lutherus argumentum ducit ex analogia. Quemadmodum ſignum roris in vellere confirmavit Gideonem Jud. 6. & umbra horologii retrocedens Ezechiam Eſa 38. ita quoque Sacramenta confirmant divinam promiſſionem & ſunt teſtimonia divinæ voluntatis. Bellar. excipit, *hæc & ſimilia non eſſe ad rem, cùm miracula non pendeãt à verbo, ſed ex ſe vim habeant, ideòq; recte adhibeantur ad probandum, Deum aliquid promiſiſſe, ſed Sacramenta nullam vim habent ſine verbo.* R. Sacramenta ſigna illa miraculoſa nõ dicimus omni ex parte cũ Sacramẽtis convenire, ſed tãtum in hoc tertio, quod quemadmodum Deus extraordinariè mirabilibus illis ſignis promiſſionem ſuam certis quibuſdam hominibus confirmaverit, ita quoque promiſſionem gratiæ per ordinaria Sacramenta omnib. fide ea utentibus confirmet & obſignet. Nota enim eſt Deo carnis noſtræ infirmitas, quòd ſoli verbo & nudis ejus promiſſionibus non acquieſcamus, ſed externa quoque ſigna velut fidei adminicula poſtulemus, ideò heredibus promiſſionis abundantiùs oſtenſurus conſilii ſui immobilitatem verbo addidit Sacramenta in oculos incurrentia, quæ quamvis omnem ſuam efficaciam habeant ex verbo, tamen præter verbum ritus in oculos incurrentes continent, quâ ratione fidem noſtram mirificè confirmant. Quod Bellarminus addit, *certiſſimos nos eſſe Deum non poſſe fallere, ideò non indigere ſigno confirmativo*, id procedit ex inani perſuaſione, quòd fides noſtra divinas promiſſiones reſpiciens, tam firma ac fortis ſit, ut nullâ indigeat confirmatione, cujus contrarium cujusque verè pii conſcientia teſtatur. At, inquit Bellarminus: *ſi quis non credit verbo, is nec ſignis credit, qui verò credit verbo, non eget ſignis.* Reſp. ex hoc fundamento non ſolùm Sacramentorum, ſed etiam omnium miraculorum uſus everti poſſet; convenit grato animo potius agnoſcere & prædicare, quod ad fidei noſtræ confirmationem inſtituta ſint Sacramenta, quàm his ac ſimilibus argutiis divinæ inſtitutioni obſtrepere.

5. Agni Paſchalis fuit confirmare divinæ promiſſionis.

91. 5. Non ſolùm Circumciſio dicitur ſigillum juſtitiæ fidei Rom. 4. v. 11. ſed & de agno Paſchali dicitur Sap. 18. v. 7. quod Patres V. Teſt. eo veſcebantur, ἵν' ἀσφαλῶς εἰδότες ὧν ἐπίστευσαν ὅρκοις, ἐπιθυμίαν ἔσχωσιν ut ſecuri promiſſionis bono eſſent animo & ſalutem juſtorum præſtolarentur, certiſῶν ἀνδρῶν ὁμοίως καὶ ἀγαθῶν ἓν κινδύνοις μεγαλήφεσθαι, eadem ſimiliter cùm bona tùm mala perferre ac pati. v. 9. Ergo ritus agni Paſchalis fuit ipſis confirmatio divinæ promiſſionis de venturo Meſſia atque opere ſpiritualis redemptionis, cujus typus in corporali illa liberatione ex Ægypto proponebatur; hanc promiſſionem divinitùs confirmatam fide intuiti ad quævis mala & pericula ſubeunda parati erant, ſicut & de cœna Dominica Agni Paſchalis antitypo Cyprianus dicit Epiſt. 56. f. 153. *Gravior nunc & ferocior pugna imminet, ad quam fide incorruptâ & virtute robuſtâ parare ſe debent milites Chriſti conſiderantes idcircò ſe quotidie calicem ſanguinis Chriſti bibere, ut poſſint & ipſi propter Chriſtum ſanguinem fundere.* Quò pertinet etiam hæc collatio. Quemadmodum pars utraque confœderatorum ad confirmationem pacti mutuò initi de eadem victima fœderali participat: ita quoque Chriſtus inter Deum & nos fœdus ſanctiſſimum ſanciens, corpus & ſanguinem ſuum non modò Deo Patri in ara crucis obtulit, ſed etiam in cœna manducandum & bibendum nobis præbet. Damaſcenus ex Veteribus ſacram cœnam vocat ἀῤῥαβῶνα τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ βασιλείας &c.

Diſta Patrum.

92. Patribus uſitatum eſt Sacramenta vocare *ſignacula* & *ſigilla*, Tertul. lib. de pœnit. Baptiſmum vocat *fidei obſignationem*. Baſil. lib. 3. contra Eunom. fol. 678. ἐστὶ τὸ βάπτισμα σφράγις τῆς πίστεως. ** *Baptiſmus eſt ſigillum fidei, fides verò confeſſio Deitatis. Credere enim prius oportet, deinde baptiſmo obſignari.* De Spiritu ſancto c. 12. *Fides & Baptiſma duo ſalutis modi ſunt inter ſe cohærentes & inſeparabiles, fides enim perficitur per Baptiſmum: Baptiſmus verò fundatur per fidem & per eadem nomina utraque res impletur. Sicut enim credimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum: ſic etiam baptizamur in nomen Patris & Filii & Spiritus ſancti. Et præcedit quidem confeſſio ad ſalutem inducens, conſequitur autem baptiſmo obſignans noſtram confeſſionem ac pactum.* Bellarminus reſp. *ſigillum & obſignationem fidei idem eſſe ac publicam approbationem fidei ejus qui baptizatur.* Sed græca verba Baſilii ſunt ſatis manifeſta. ἐπακολουθεῖ τὸ βάπτισμα ἐπισφραγίζον ἡμῶν τὴν συγκατάθεσιν. Jam verò συγκατάθεσις non eſt nuda confeſſio ſed *pactum*, ut Eraſmus & Cornarius verterunt. Idem in exhort. ad bapt. vocat ſigillum & Symbolum myſticum &c. ** Auguſt. de Catech. rudib. cap. 26. *Sacramenta ſunt viſibilia rerum divinarum ſignacula.* lib. 4. de Baptiſmo cap. 24. *Circumciſio eſt ſignaculum juſtitiæ fidei.* Neque id diffitetur Bellarminus, Excipit autem: *Patres nequaquam hoc velle, quòd*

Sacramenta ſint ſignacula divinarum promiſſionum, ſed aliquo horum trium modorum loquis de ſignaculis. 1. *Signacula vocant Sacramenta, quia obſignant fideles & tanquam nota quadam eos ſeparant ab iis, qui non ſunt de grege vel de exercitu Domini.* Reſpond. aliud eſt nota & ſignum, quo fideles ab infidelibus diſtinguuntur, aliud ſignaculum fidei & promiſſionis divinæ in ipſis fidelibus. Non negamus ſecundarium hunc eſſe Sacramentorum finem, quòd ſint notæ confeſſionis ac notæ atque teſſeræ Eccleſiæ, quam diſtinguunt ab aliis quibusvis cœtibus, manet interim principalis ille finis Sacramentorum, quòd ſint divinarum promiſſionum & fidei ſignacula. Recognoſcat Bellarminus ſua verba 1. de Sacram. cap. 15. §. Hæc ſententia. *Etſi* (inquit) *Sacramenta illum uſum habeant, quod diſtinguunt religionem veram à quibuſdam falſis, tamen non eſt hic ſolus vel præcipuus Sacramentorum uſus.* 2. *Vocant Sacramenta ſignacula, quia claudunt intra ſe rem ſacram, hoc eſt, inviſibilem gratiam, id enim, quod claudatur, obſignari ſolet ut Apoc. 5. liber ſignatus ſigillis ſeptem.* Reſp. generalis illa myſteriorum ratio, quòd rem ſacram intra ſe clauſam & opertam habeant, non opponenda eſt fini principali & primario Sacramentorum, ideo enim Sacramenta ſunt divinæ gratiæ ſigilla, quia eandem non ſolùm offerunt & ſano ſenſu clauſam habent, ſed etiam nobis obſignant & confirmant. Uſus ſigillorum non ſolùm is eſt, quòd literæ illis claudantur, ne ab aliis legantur, ſed præcipuè etiam ille, quòd ea quæ in literis continentur, obſignent & confirment, præſertim ſi patentibus, uti vocant, literis appendantur. Nec tàm priori quàm poſteriori reſpectu Sacramenta dicuntur ſigilla. 3. *Vocant Baptiſmum ſigillum atque obſignationem fidei, quia Baptiſmus eſt publica approbatio & teſtificatio fidei ejus qui baptizatur.* Reſp. finis Baptiſmi ſecundarius & minus principalis non debet opponi primario & principali. Eſt omninò Baptiſmus nota profeſſionis fidei reſpectu hominum, interim etiam *eſt interrogatio ſive ſtipulatio bonæ conſcientiæ erga Deum.* 1. Petr. 3. verſ. 21. eſt ſigillum divinarum promiſſionum, quæ ex vi relationis fidem noſtram requirunt; proinde Baptiſmus & Sacramenta reliqua ſunt obſignationes fidei noſtræ & Dei. Dei, ut promittentis & exhibentis: fidei noſtræ & aſſentientis ut fiducialiter apprehendentis. 4. *Denique vocari poteſt Baptiſmus ſigillum fidei, quia perficit & abſolvit quodammodo hominem fidelem.* Reſp. ad perfectionem hominis fidelis etiam hoc pertinet, ut habeat divinarum promiſſionum indubitatum ſigillum ac teſtimonium, ac proinde in exceptionibus hiſce perpetuus eſt elenchus oppoſitorum. Recognoſcat Bellarminus ſua verba lib. 2. de Sacram. cap. 8. rat. 5. *Sacramenta inſtituta ſunt, ut nos certos reddant remiſſionis peccatorum & gratiæ Dei. Ergo non ſolum operantur objectivè repræſentando, ſed efficiendo reipſâ quod ſignificant. Antecedens admittitur ab omnibus, ſed maximè ab Adverſariis. Catholici enim docent, ex Sacramentis gigni in nobis moralem quandam certitudinem remiſſionis peccatorum, non tamen infallibilem: at Adverſarii volunt abſolutam certitudinem gigni ex Sacramentis.* Atqui ſi Sacramenta inſtituta ſunt, ut nos certos reddant de remiſſione peccatorum & gratia Dei, utique erunt divinarum promiſſionum & fidei noſtræ ſignacula.

Argumenta Bellarmini quod

93. Videamus argumenta, quibus Bellarm. lib. 1. de Sacram. cap. 14. contra Chemnitium evincere conatur, Sacramenta non eſſe ſigilla promiſſionem gratiæ obſignantia. 1. *Si Sacramenta confirmarent promiſſiones Dei inſtar miraculi vel ſigilli eſſent notiora & efficaciora ad fidem, quam ipſa Dei verba. At nihil fingi poteſt majus & efficacius verbo: atque experientia docet, facilius intelligi, ſi quid verbo dicatur, quam ſi nutu ſignificetur. Quid autem ſunt Sacramenta ſi cum verbo comparentur, niſi nutus quidam.* Reſp. argumentum hoc procedit ex falſa hypotheſi, quæ Sacramentum pro externo tantum Elemento accipit: Atqui requiritur quidem Elementum externum ad quodlibet Sacramentum, ſed oportet ut etiam accedat verbum juxta celebre illud D. Aug. dicterium tr. 80. in Joh. *Accedat verbum ad Elementum & fit Sacramentum*, unde D. Lutherus in qq. Catecheticis. *Aqua ſimplex non eſt Baptiſmus, ſed verbum Dei cum aqua & aqua cum verbo Baptiſmum conſtituunt*, quod ſi hanc hypotheſin probè tenemus, facilè apparet, Sacramenta eſſe certo reſpectu notiora & efficaciora nudo ac ſimplice verbo. Notiora ſunt, quia non ſolùm aurium ſenſui ſe ingerunt, ſed etiam ſigna viſibilia in oculos incurrentia addunt: efficaciora ſunt, quia per ea fit applicatio gratiæ unicuique in individuo, ſicque fides noſtra uſu Sacramentorum non leviter confirmatur & erigitur. Intelligenda autem illa efficacia reſpectu noſtri. Quamvis enim promiſſiones Dei in verbo Evangelii propoſitæ ſint certiſſimæ, tamen ut à nobis recipiuntur, reſpectu noſtræ imbecillitatis, non ita certò acceptantur, niſi teſtimonio Sacramentorum confirmentur. At, inquit Bellarminus, *cùm Sacramenta non ſciantur eſſe Dei ſigilla, niſi quia Scriptura hoc dicit, ſi creditur verbo ſine Sacramentis, quorſum Sacramenta? ſi non creditur, certè nec Sacramenta creduntur eſſe Sacramenta, proinde nihil operantur.* Reſp. Opponuntur ea quæ ſunt ſubordinata. Verbum Dei nos inſtruit de eſſentia & fructu Sacramentorum, nihilominùs Sacramenta obſignant promiſſiones verbi, cujus ratio pendet ex rebus viſibilibus verbo additis & ex ſpeciali Sacramentorum applicatione. Quamvis enim generalis illa fides de veritate verbi divini omnino requiratur ad ſalutarem uſum Sacramentorum, ex eo tamen inferri nequit, ſpecialem fidem de remiſſione peccatorum & gratia Dei non confirmari uſu Sacramentorum, cùm in illis proponatur nobis verbum viſibili ritu quaſi veſtitum, cumque in ſpecie ad nos fiat applicatio eorum, quæ in genere verbum Dei offert ac promittit. D. Mylius in explicat. Aug. Confeſſ. art. 13. de uſu Sacr. p. 183. *Aliud ſunt fidei initia, aliud progreſſus ejusdem: aliud primitiæ, aliud incrementa & robur ejusdem. Jam ſi, ut Chryſoſt. loquitur, Angeli eſſemus, quibus vel præter verbum nullo ſigno opus eſſet, vel quorum fides nullis adverſitatum aut infirmitatum quaſſaretur procellis, ex verbo utraque ſimul acquirerentur. Nunc & ſenſuum adminiculis in hac vita mens noſtra vehementer indiget, & carnis infirmitatibus fides noſtra atque afflictionum procellis magnopere quatitur & privata atque ad individuum perſonæ pertinentis gratia curâ non raro angitur: tum ergo primitias quidem fidei homo retinet, incrementa autem quærit ex uſu Sacramenti. Accedit ergo hac ratione ad uſum Sacramenti fides, ſed languidior, infirmior, conſternatior: ibidem vero alitur, ut fiat confirmatior & vegetior.* 2. *Nuſpiam in propria inſtitutionis ſede Sacramenta dicuntur teſtimonia promiſſionum, ſed ubique deſcribuntur ut inſtrumenta juſtificationis.* Et utrumque verum eſt, Sacramenta eſſe efficacia media remiſſionis peccatorum juſtifi-

Sacramenta non ſint ſigilla promiſſionum ſ Eſſent efficaciora ad fidem, quam ipſa Dei verba.

2. Sacramenta nuſpiam in propria inſtitutionis ſede dicuntur teſtimonia promiſſionum

juſtificationis, ſalutis &c. eademque eſſe ſigilla divinarum promiſſionum, repetimus igitur argumenta ſuperiùs pro confirmatione noſtræ ſententiæ in medium allata. Donatio Spiritus ſancti certè medium eſt, per quod divina beneficia nobis contingunt, nihilo tamen minus Spiritus ſanctus dicitur *arrha & pignus noſtræ hereditatis* 2. Cor. 1. verſ. 22. Epheſ. 1. verſ. 14. dicimur *obſignari Spiritu ſancto.* 2. Cor. 1. verſ. 21. Epheſ. 4. verſ. 30.

3. Sequetur, quod ſint ſupervacanea vel parùm neceſſaria.

3. *Si Sacramenta eſſent ſolùm teſtimonia promiſſionis & gratiæ vel ſupervacanea vel certè parùm neceſſaria eſſent. Nam habemus alia teſtimonia longè efficaciora, ſiquidem bona opera ſunt teſtimonia adepta juſtitiæ longè meliora, quàm ablutio aquæ vel ſumtio Euchariſtiæ.* Reſpon. nequaquam dicimus eſſe hunc unicum Sacramentorum finem, quòd ſint promiſſionum divinarum ſigilla & teſtimonia, ſed conjungimus finem alterum principalem, quòd ſint media divinam gratiam, remiſſionem peccatorum & ſalutem æternam exhibentia, conferentia & applicantia fide ſcilicet ea utentibus. Ex bonis operibus teſtimonium fidei & internæ renovationis à poſteriori peti poſſe, non negamus, ſed unum teſtimonii genus ex parte noſtra non excludit alterum, quod ex inſtitutione Dei eſt promiſſionum divinarum ſignaculum & fidei noſtræ confirmandæ medium à priori. Quod ſi nullum niſi ex operibus fidei juſtificantis ſupereſt teſtimonium & confirmandæ illius medium, quid fiet in graviſſimis illis tentationibus, quibus verè pii ut plurimum ſunt obnoxii? De quibus ſupercilioſo illi hominum generi propriæ juſtitiæ perſuaſione turgido parum conſtat, in illis anima hominis tentati non invenit bonorum operum teſtimonium, ibi verò deducendus homo tentatus ad promiſſiones Evangelicas in verbo oblatas & Sacramentis velut ſigillis confirmatas, ut ex deſperationis barathro eluctetur. 4. *Si Sacramenta ſolùm eſſent teſtimonia promiſſionum ad excitandam fidem inſtituta, fruſtra baptizarentur infantes & amentes, quos certum eſt non poſſe actu credere.* Reſp. De fide infantum ſuus erit dicendi locus, hac vice repetimus, Sacramenta non eſſe ſolùm teſtimonia divinarum promiſſionum objectivâ repræſentatione fidem excitantia (quam ſententiam Bellarminus nobis tribuit) ſed etiam efficacia & ſalutaria media per quæ Spiritus ſanctus fidem in cordibus operatur, & divinam gratiam offert ac credentibus verè applicat & confert. 5. *Si Sacramenta eſſent teſtimonia gratiæ, quæ in particulari alicui confertur, ſæpenumerò falſa eſſent, nimirùm cùm Sacramentum miniſtratur homini, qui fingit ſe credere, cùm revera non credat.* Rx. *Hominum incredulitas Dei veritatem & fidem non evertit* Rom. 3. v. 3. *Si enim non credimus, ille fidelis permanet, ſeipſum negare non poteſt.* 2. Tim. 2. v. 13. Proinde homini incredulitas & hypocriſis integritati Sacramentorum nihil quicquam derogat, atque inde eſt, quòd illi, qui in impœnitentia & hypocriſi ſua baptizantur, ſi poſtea convertũtur, novo non indigeant Baptiſmo, nimirum, quia Baptiſmus non deſinit eſſe integer & verus, ſi vel maximè per hominum impœnitentiam & incredulitatem ſalutaris ejus fructus impediatur. Hujus reſponſionis veritatem ipſe Bellarminus agnoſcere cogitur. Diſputat enim Sacramenta Nov. Teſt. conferre gratiam ex opere operato; interim tamen negare non poteſt, multos uti Sacramentis, qui tamen non fiunt actu participes illius gratiæ, imò ad judicium ſuum Sacramentis uti, agnoſcat igitur,

4. Fruſtra baptizarentur infantes & amentes

5. Sæpenumerò eſſent falſa teſtimonia.

Sacramenta non deſinere eſſe quod ſunt, quamvis hominum impœnitentia & incredulitas ſalutarem eorum efficaciam impediant. Hinc facilè judicari poteſt, quid ſtatuendum ſit de eo, quòd Bellarminus hoc loco diſputat, *Sacramenta eſſe ex noſtra hypotheſi abſoluta non autem conditionata gratiæ teſtimonia.* Sacramenta in ſeſe ac reſpectu Dei offerentis ſemper ſunt media & teſtimonia gratiæ, ſive homo credat, ſive non credat; ſed reſpectu noſtri non ſunt media & teſtimonia gratiæ, niſi accedat fides oblata in verbo & Sacramentis bona apprehendens, id eſt, Sacramenta ſine fide ſunt vera & integra, non autem ſalutaria, ſunt & manent quod dicuntur, nequaquam verò proſunt.

Secũdarii ac minus principales fines Sacramẽtorum.

94. Atque hæc dicta ſint de principali ac primario Sacramentorum fine, eodemque gemino, quòd ſcilicet ſint organa, media & ὀχήματα, per quæ Deus offert, exhibet & credentibus applicat promiſſionem Evangelii propriam de remiſſione peccatorum, juſtitia & vita æterna: & quod ſint ſignacula & ſigilla divinæ gratiæ confirmandæ in nobis fidei ergò inſtituta. ** Finis Sacramenti minus principalis in genere eſt quadruplex. 1. diſcriminans. Sacramenta namque ſunt etiam Symbola confeſſionis, notæ & teſſeræ Eccleſiæ 2. diſciplinæ conſervans. Sacramenta ſunt publicorum congreſſuum nervi. 3. obligans. Sacramentis obligamur Deo ad fidem & obœdientiam. 4. Informans. Sacramenta ſunt typi & ſimulachra virtutum; Baptiſmus mortificationis veteris Adami Roman. 6. v. 3. Euchariſtia mutuæ dilectionis 1. Cor. 10. v. 17. ** Secundarii & minus principales Sacramentorum fines enumerari poſſunt complures, utpote. 1. Quòd ſint Symbola Confeſſionis, notæ ac teſſeræ Eccleſiæ, quibus populus Dei ab aliis cœtibus diſtinguitur. Sicut Deus ſeipſum ab idolis gentilium diſtinguit, ita etiam Eccleſiam ſuam à cœtibus idololatricis vult eſſe diſtinctam. Sicut milites teſſeris & oves ex notis impreſſis dignoſcuntur: ita Deus Eccleſiam certis notis voluit eſſe inſignitam. 2. Quòd ſint nervi publicorum congreſſuum, ut enim prædicatio verbi, ita quoq; adminiſtratio Sacramẽtorũ eſt pars publici miniſterii, ideoque non niſi in caſu neceſſitatis privatim peragi debet. Referẽdum huc, quod Auguſtin. lib. 19. contra Fauſtum cap. 14. ſcribit, *homines in nullum unquam religionis nomen absque Sacramentis convenisse.* 3. Quòd ſint velut oppignorationes, quibus Deo ad fidem & obœdientiam aſtringimur. 4. Quòd ſint typi ac ſimulachra virtutum præcipuè dilectionis. Sic Baptiſmus ſignificat mortificationem veteris Adami & reſurrectionem novi hominis Romanor. 6. Sacra Domini Cœna eſt Symbolum concordiæ, *unum enim corpus ſumus, qui de uno pane participamus.* 1. Corinth. 11. &c. Lomb. 4. ſent. diſt. 1. lit. c. Sacramenta dicit eſſe inſtituta *propter humiliationem, eruditionem & exercitationem. Propter humiliationem quidem, ut dum homo in ſenſibilibus rebus, quæ Naturâ infra ipſum ſunt, ex præcepto Creatoris ſe reverendo ſubjicit, ex hac humilitate & obœdientia Deo magis placeat et apud eam mereatur, cujus imperio ſalutem quærit in inferioribus. ſe, etſi non ab illis, ſed per illa à Deo. Propter eruditionẽ etiã inſtituta ſunt, ut per id quod foris in ſpecie viſibili cernitur, ad invisibilem virtutem, quæ intus eſt, cognoſcendam, mens erudiatur. Homo enim qui ante peccatum ſine medio Deum videbat, per peccatum adeò hebetatus eſt, ut nequaquã ad divina queat capere niſi humanis exercitatus. Propter exercitationem ſimiliter inſtituta ſunt, quia*

cum homo otiosus esse non possit, proponitur ei utilis & salubris exercitatio in Sacramentis, quâ vanam & noxiam declinet occupationem &c. Quibus similia ex Thoma & Bonaventura paulò pòst proferemus. (Atqui non propter humilitatis exercitium, sed propter fidei confirmationem potissimùm instituta sunt Sacramenta, cujus finis utpote principalis mentio non erat omittenda.) Sed hæc omnia ex speciali cujusque Sacramenti explicatione petenda & illustranda sunt.

An Sacramenta quadam imprimant characterem.

95. Ad generales Sacramentorum fines referunt Scholastici, quòd quædam Sacramenta imprimant animæ characterem, quem nos nec Scripturæ testimoniis nec rationibus evidentibus probari posse dicimus. Quamvis enim. 1. non negemus, Baptismum à sacra Cœna etiam per hoc adjunctum distingui, quòd ille semel tantùm, hæc autem sæpius eidem homini ministretur, tamen causam hujus rei non quærimus in tali quodam charactere, qualem Pontificii statuunt, sed in divina institutione ac propria horum Sacramentorum Natura atque fine. 2. Quamvis etiam non negemus, internam Christi gratiam, quæ signum aliquod Spirituale & character animæ impressus sano sensu dici possit, per Sacramenta fidelibus conferri & obsignari, tamen non magis ex uno, quàm ex alio quovis Sacramento, energiam seu qualitatem illam Spiritualem proficisci existimamus. Placet igitur nobis illud Bielis lib. 4. sent. dist. 6. q. 2. *Nomen character non est multum usitatum in Scriptura nec apud originales Scriptores*, ex quo postea format hanc conclusionem, *Characterem esse ponendum, nec ratio necessaria demonstrat, nec evidens autoritas probat. Omnes namque autoritates ex Dionysio, Augustino, Damasceno, Magistro (Lombardo) adductæ verè & magis pertinenter ad mentem ponentium exponuntur de Baptismate Sacramento aut forma Sacramentali, quàm de aliquo realiter anima impresso.* Item *illud quod solùm dependet ex voluntate divina contingenter & liberè causante, non potest probari ratione naturali esse vel non esse nisi sola experientia, nulla autem experientia probat characterem esse, quia omnia quæ illi attribuuntur, æquè solvuntur sine charactere, sicut cum charactere. Item omnia illa inveniuntur in Eucharistia & Circumcisione.* Huc referenda sunt ea quæ Bellarmin. lib. 2. de Sacram. cap. 19. propos. 2. ex Durando scribit. *Durandus (ait) docet characterem esse Ens rationis, id est, respectum adventientem ex deputatione ad certum officium qualis est relatio in Doctoribus Prætorib. &c. quæ sententia vix distinguitur ab hæresi hujus temporis &c. Hæretici enim non negant, quin sit aliqua rationis relatio in ministris, quæ non sit in aliis qui non sunt deputati administrandum.* Scotus in 4. sent. dist. 6. q. 9. agnoscit *de charactere in sacris literis nulla extare testimonia*, interim tamen ob Ecclesiæ autoritatem credendum putat.

Sententia Scholasticorum de charactere.

96. Cæterùm de charactere sic disputant Scholastici. 1. Quòd sit Spiritualis quædam qualitas animæ. 2. Quod in tribus tantum Sacramentis imprimatur, videlicet in Baptismo, Confirmatione & Ordine rationem addunt hanc, quia character est quædam Spiritualis potestas ad agendum aliquid secundum certum statum, jam verò saltem tria illa Sacramenta ponunt hominem ad certum statum, ad aliquod Spirituale exercitium. 3. Quòd detur ad significandum, cùm sit signum Sacramentale ad disponendum, quia disponit ad gratiam gratum facientem, ad assimilandum, quia configurat nos Christo, & ad distinguendum, quia ab aliis hominem distinguit. 4. Quod character ille sit indelebilis. Dissentiunt autem 1. De quidditate characteris. Alexand. Alens. 4. sent. dist. 6. varias opiniones recitat, ipse eam amplectitur, quòd sit qualitas absoluta, quem sequuntur Thomas & Bonaventura. Monet autem Thomas p. 3. q. 63. art. 2. quosdam potuisse, quòd character sit in quarta specie qualitatis, quosdam quòd sit in prima. Plures opiniones recenset Bonavent. sic enim scribit. 4. sent. dist. 6. q. 1. *Dixerunt aliqui, quòd characterisificatio non est aliud quàm consignatio & character idem est quod signum & hoc signum nihil addit supra potentiam animæ, quod sit quiddam absolutum, sicut nec est signatio in circulo, unde est pura relatio* (intelligit autem Bonaventura Durandum, qui in 4. sent. dist. 4. q. 1. dicit, *character non est aliquid reale distinctum ab anima, sed solus rationis respectus.* Scotus vult esse *relationem realem*) *sed illud non potest stare, quia character dicit aliquam assimilationem & configurationem ad Christum, sed illa assimilatio fundatur super qualitatem &c. Propterea dixerunt aliqui, quod etsi character dicat relationem, dicat nihilominùs qualitatem aliquam super quam fundatur, ideò posuerunt characterem in secunda specie qualitatis. Sed illud non potest stare, quia ista est naturalis potentia vel impotentia, quæ consequitur Naturam. Præterea alii dixerunt, quòd character non tantum sit ad disponendum, sed etiam ad tinguendum ideoque sit passibilis quædam qualitas in tertia specie qualitatis. Sed illud non potest stare, quia non dicitur passibilis qualitas, quæ infert passionem sensui interiori vel intellectui. Alii dixerunt, q. character importet quandam configurationem, ideoq; sit in quarta specie qualitatis, quæ est forma & circa hoc aliquid constans est figura. Sed istud non videtur posse stare, quia configuratio in Spiritualibus non est similis terminorũ clausioni, sed est similitudinis impressio. Alii ergò dixerũt, quod non sit in specie quadam qualitatis, sed qualitas infusa. Sed hoc videtur quærere fugam &c. Dicendũ igitur quod character sit habitus non quidem propriè pront distinguitur contra dispositionem, sed communiter pront utrumque comprehendit, scilicet omnem qualitatem animæ disponentem sive facilè mobilem sive difficilè, sive perfectam sive imperfectam. Character enim quia est perpetuus ideo est habitus; quia nõ perficit sed disponit ad ulteriorem perfectionẽ gratiæ, ideo est dispositio.* Hæc omnia Bonav. quibus non obstantibus disputat Biel. l. d. *æquè probabiliter defendi posse, quod character sit relatio quædam, quàm quod sit absoluta quædam qualitas.* 2. Dissentiunt etiam de subjecto characteris. Quidam enim dixerunt, quòd character sit in tota anima, quidam quòd in cognitiva propter rationem signãdi, quidam quòd sit in voluntate, quia disponit ad charitatem, quidam quòd in tota imagine propter rationem configurandi, quod amplectitur Bonavent. dicto loco q. 3. Sed Thom. p. 3. q. 63. art. 4. contrà statuit *subjectum recipiens characteris non esse animæ potentiam, sed ejus essentiam.* 3. De causis excogitati characteris. Biel. 4. sent. dist. 6. q. 2. art. 3. *Quod non imprimatur character, nisi per Sacramentum sensibile, ejus finalis ratio non est nisi institutio divina, sed unde illa institutio cognoscatur seu revelata sit, non est certum, sicut omnia de charactere dicta magnâ ex parte voluntaria sunt & modicâ ratione fulcita.* Thom. igitur p. 3. q. 63. art. 1. producit hanc rationẽ. *Sacramenta novalegis ordinantur ad remedium contra peccata, deindè ad perficiendam animam in his, quæ pertis-*

pertinent ad cultum Dei, quicunq; autem ad aliquid certum deputatur consuevit ad ista consignari, sicut milites olim corporalibus characteribus insigniri solebant, jam v. homines per Sacramenta deputantur ad aliquid Spirituale. Scotus hanc excogitavit rationem. *Congruum est ad formam perfectam supernaturalem ponere aliquam dispositionem naturalem ex parte subjecti recipientis, jam vero gratia est forma supernaturalis perfecta sufficiens ad salutem.* Sed (inquit Biel) *congruitas hæc etiam locum habet in Sacramento pœnitentiæ.* Alii dicunt; *Congruum est, Deum non instituisse Sacramenta sua vana, præsertim in nova lege, Ergo congruit, quod semper Sacramenta sua habent aliquem effectum in suscipiente, sed non semper habent gratiam. Ergo alium scilicet impressionem characteris.* Sed (inquit Biel) *ista congruitas habet locum in omni Sacramento.* Alii dicunt, congruum esse, ut receptus in familiam Christi distinguatur à non recepto per aliquid intrinsecum permanens in eo, quia licet Christus posset distinguere, tamen perfectior est distinctio in se & comparatione ad omnem Ecclesiam militantem & triumphantem. *Atqui Christus* (inquit Biel) *non indiget charactere isto, quia sine eo cognoscit baptizatum, neque Ecclesia, quia est invisibilis.* Autoritas aliqua de charactere habetur. c. Majores extr. de Baptismo. *Illa sola* (inquit Biel) *aliquid facit, licet posset exponi, quòd per characterem intelligatur ipsum Sacramentum.* Postea rectè disputat inirerabilitatis Sacramentorum causam non esse characteris impressionem, sed divinam institutionem, *quia*, inquit, *minus manifestum est characterem esse, quàm Baptismum iterari non posse, secundum enim ab institutione Baptismi fuit certum, primum hodie nondum evidenter est certum. Præterea qui Sacramenta instituit, eo modo instituit quo voluit, causa autem voluntatis divinæ non est inquirenda.* Concludit tandem Biel art. 3. dub. 1. *magis consonare determinationi Ecclesiæ quæ non potest errare, characterem ponere esse etiam insuper pro eo aliquas congruentias. Cui non placet hæc solutio (inquit) quærat aliam.* Argutè! 4. De effectibus characteris diversimodè scribunt. Alexand. Alensis p. 4. q. 19. membr. 2. notat, quòd plures sint effectus. Occam. in 4. q. 2. reducit ad *sex, primò est signũ gratiæ non ex Natura sed ex institutione divina, secundò est signum confirmativum Christo, & cæteris characterem habentibus, Christo configurat, quia per ipsum habens characterem ascribitur familiæ Christi, etiam configurat Christo per imitationem, quia disponit ad gratiam, in qua est similitudo creaturæ ad creatorem sufficiens, licet non perfectè, tertiò distinguit ab aliis rem talem non habentibus, quartò disponit ad gratiam Sacramenti, per quod imprimitur, quintò est signum rememorativum Sacramenti, sextò est signum obligativum ad observantiam divinæ legis.* 5. De causis propter quas character ille sit indelebilis variè disputant. Alex. Alens. l. de memb. 5. rationem petit à posteriori, *non deletur ille character virtute creatâ, quia est forma supernaturalis à Deo solo, neque a Deo, quia nihil donorum suorum tollit nisi per demeritum, sed respectu characteris nullum est demeritum, quia actu mortaliter peccanti imprimitur.* Thom. p. 3. q. 63. art. 4. aliam assignat rationem, *quia character* (inquit) *est quædam participatio Sacerdotii Christi in fidelibus, quod est æternum.* Bonavent. 4. sent. dist. 6. q. 5. *Communis opinio est quod character est proprietas indelebilis. Sed in hujus indelebilitatis causa differenter sentiũt diversi. Quidam enim dicunt, quod quia character est in anima secundum substantiam vel essentiam & ipsa est perpetua & invariabilis, ideo & character. Sed istud supra improbatum. Alii dicunt, quod quia est in anima secundum potentiam cognitivam, quæ non subjacet variabilitati ut voluntas, ideo etiam est invariabilis. Sed hoc non valet, quia per ignorantiam expelluntur habitus cognitivi, sed non character. Tertii dicunt, quod sicut ex matrimonii obligatione contrahitur vinculum indissolubile quamdiu vivitur, ita ex consimili in susceptione Sacramentorum, quia ibi est quoddam matrimonium Spirituale, ideo character semper durat. Sed quãvis istud dici posset de Baptismo, non tamen in aliis Sacramentis. Dicendum igitur quod perpetuitas characteris principaliter sumitur ab ejus conditione & Natura, est enim habitus infusus impressus ad distinguendum, cui indirectio vel obliquatio potentiæ non repugnat, quare cum character sit proprietas existẽs in subjecto perpetuo, in quo non potest habere repugnãtiam ideo ejus impressio est perpetua.* Hæc ita rectius dixissent, characterem esse indelebilem, quia nunquam scribitur. 6. Dissentiunt in eo, an circumcisio imprimerit characterem. Scotus 4. sent. dist. 6. q. 9. affirmat, addita hac ratione, quia *ista Circumcisio erat prima salutis janua in lege Mosaica, sicut Baptismus in nova.* Sed Alensis, Thomas, Bonaventura, Paludanus &c. negant, quia *Circumcisio fuit Sacramentum V. T. cujus Sacramenta fuerunt Sacramenta carnalia, characterem autem esse signum Spirituale.* Item consequens fore, *circumcisum non posse baptizari.* Biel. 4. sent. dist. 7. q. 2. art 3. dub. 5. Itaque *utrumq; dici posse, cùm pro nulla parte sint rationes necessariæ, sed tantũ persuasivæ & debiles, sicut in tota ista materia, de charactere.* 7. Disputant etiam de personis, quibus per Sacramenta talis character imprimitur. Si n. quæras, an Christo in Baptismo sit impressus, id negant, quia *Johannis Baptismus non imprimeret characterẽ, & quia Christus ab instanti conceptionis habuerit plenitudinem omnis potestatis.* Si quæras an Mariæ per Baptismum impressus fuerit character, respondent itidem, quòd non, *cùm Baptismus nihil gratiæ ei contulerit, quippe quæ in conceptione omnem gratiam fuerit consecuta*, quibusdam tamen & inter hos Bieli videtur æquè probabile, quòd characterem receperit.

Bellarmini sententia de charactere.

97. Bellarminus lib. 2. de Sacrament. cap. 19. de charactere has format propositiones. 1. Quòd *sit signũ aliquod Spirituale animæ in quibusdã Sacramentis impressum.* 2. *Quòd nõ sit relatio sed absoluta qualitas.* 3. *Quòd tria habeat officia; aptum scilicet facere ad cultum divinum, configurare Christo & distinguere ab aliis.* 4. *Quòd sit in sola anima tanquam in subjecto.* 5. *Quòd sit indelebilis.* 6. *Quòd in tribus tantum Sacramentis imprimatur; in Baptismo scilicet, Confirmatione & Ordine.* 7. *Quòd nec circumcisio nec ullum Sacramentum veteris legis imprimeret characterem in anima.* 8. *Quòd nullus in Christo character fuerit creatus.* Has propositiones tanquam certas & indubitatas Bellarminus proponit, interim tamen inficiari haud potest, varias, imò etiam contrarias Scholasticorum opiniones de illis ipsis haberi, ut ex illis quæ §. proximè præcedente diximus, intelligi potest. Cap. 20. ex Scripturis characterem probare nititur. Protestatur autem 1. *Non esse mirandum, si non inveniantur tot & tam expressa testimonia de charactere, sicut de gratia, cùm gratia sit effectus principalis character secũdarius: cùm gratia sit effectus omnium Sacramentorũ*

character aliquorum tantum, ac proinde vera ratio Sacramenti poſſit ſine charactere conſiſtere (quod probè notari jubemus, ſi enim veritas & integritas Sacramentorum ſine charactere conſiſtit, cur de eo magnopere laboramus) *denique cùm notitia gratiæ magis ſit neceſſaria quàcharacteris* 2. *Non deeſſe quidē loca Scripturæ ex quibus poſſet colligi charakter, ſed tamen adjungendam eſſe explicationem Patrum & Eccleſiæ* (hoc eſt Pontificis Romani, ut docet ultima reſolutio glorioſi illius nominis) Ex quo intelligi poteſt, qualia & quàm firma Scripturarum teſtimonia pro aſtruendo charactere ſint expectanda. Videamus tamen, quę ſint illa emendicata à Scripturis ſuffragia.

Argumenta pro charactere.

2. Cor. 2. Qui unxit nos Deus et ſignavit nos &c.

98. Producit. 1. hæc teſtimonia 2. Cor. 1. *Qui unxit nos Deus & ſignavit nos & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.* Eph. 1. *in quo & credentes ſignati eſtis Spirit. promiſſionis S. qui eſt pignus hereditatis.* Eph. 4. *nolite contriſtare Spir. S. Dei, in quo ſignati eſtis in diem redemtionis.* Reſp. 1. quot alembicis opus foret, ut ex hiſce dictis talis character, qualem Bellarmin. modò deſcripſit, eliquari poſſit, cùm nec nomen nec res illius characteris in his dictis contineatur? 2. Repetimus igitur verba Biclis: *charakterem eſſe ponendum nec ratio neceſſaria demonſtrat, nec evidens autoritas,* (Scripturæ vel Patrum) *probat.* 3. Dicta Apoſt. in medium allata diſertè & perſpicuè loquuntur de S. S. qui datur credentibus *& facit eos Reges & Sacerdotes coram Deo.* Apoc. 1. v. 6. ſicut in Vet. T. Reges & Sacerdotes externo oleo conſecrabantur, qui à capite Chriſto in membra corporis ipſius myſtici deſcendit, ſicut in Vet. T. *unguentum à capite Aaronis deſcendebat ſuper oram veſtimētorum ejus* Pſ. 133. v. 2. *qui eſt unctio docens nos de omnibus ut ſimus* θεοδίδακτοι Eſa. 54. v. 13. Joh. 6. v. 45. 1. Johan. v. 27. ſicut Proph. in V. T. hunc internum Doct. habebant: quo reſpectu dicimur ungi Spiritu S. Sed & idem *Spiritum dat teſtimonium Spiritui noſtro, quod ſimus Filii Dei.* Rom. 8. v. 16. & hac ratione obſignat corda noſtra ac certos nos reddit de divina gratia, ut fiducialiter clamare poſſimus Abba pater Galat. 4. v. 6. quo reſpectu dicimur *ſignati Spiritu S.* Idem Spiritus eſt *arrha & pignus hereditatis noſtræ*, quemadmodum enim Sponſæ arrha ſive arrhabo datur, ut de amore Sponſi & nuptiis futuris confirmetur: ita quoque Spiritus S. in corde piorum teſtatur de dilectione cœleſtis Sponſi, à quo olim ad cœleſtes nuptias ſint introducendi. Apoc. 19. verſ. 7. 4. Ab hac explicatione non diſſentit, quòd quidam dicunt hæc Scripturæ teſtimonia intelligenda eſſe de obſignatione promiſſionum, quam Spirit. S. in corda fidelium imprimit, ut fides magis magisque confirmetur, quia Spiritus ſanct. ea ratione ac modo nos de Dei gratia, ὑιοθεσία & ſalute æterna confirmat, ut promiſſiones Evangelicas, in quibus hæc ſumma beneficia offeruntur, nobis applicet, eaſdemque ad nos in ſpecie pertinere teſtetur. 5. Fruſtra igitur Bellarminus regerit, *Apoſtolum ſemper dicere, nos obſignari, non autem promiſſiones nobis factas*: at ſubordinata hæc ſunt, dum enim promiſſiones ſigillo Spiritus ſanct. credentibus obſignantur, ſimul etiam ipſe homo credens obſignatur, hoc eſt, certus redditur de promiſſionibus divinis, ſicut Johan. 3. verſ. 33. dicitur. *Quia accepit teſtimonium ejus, ſignavit quia Deus verax eſt*, dum ſcilicet verbis & promiſſionibus divinis fidem adhibet. 6. Ex quibus omnibus manifeſtè apparet, hæc Scripturæ dicta eſſe à propoſita quæſtione aliena. Quia de ſolis credentibus accipienda ſunt, ut per ſe patet, at Bellarminus characterem illum ſuum inprimi dicit omnibus quæ baptizantur, confirmantur & ordinantur, ſive credant ſive non credant. Sic enim ſcribit in hoc capite. *Multi cum charactere damnabuntur & multi ſine charactere ſalvabuntur. At omnes ſalvantur, qui ſignantur Chriſti cruce, id eſt, quibus applicatur meritum crucifixi, cujus figura eſt ſignum crucis* &c. 7. Teſtimonium illud Spiritus ſanct. internum de quo Apoſtolus in his dictis loquitur, fuit etiam in piis veteribus; jam verò negat Bellarminus, Sacramenta V. T. impreſſiſſe characterem. 8. Sed & principium petitur in argumento Bellarmini. Credentes obſignantur Spirit. S. id eſt, Spiritus ſanct. effunditur in corda credentium ac teſtimonium dat Spiritui ipſorum, quòd ſint Filii Dei & hæredes vitæ æternæ. Ergo obſignatio illa fit mediante tali charactere. Atqui probandus erat prius iſte character. 9. Ex nuda appellatione ſigni nimis jejuna eſt concludendi ratio in hoc argumento; quia omnia Sacramenta ſunt ſigna ut Bellarmin. concedit, nec tamen omnia inprimunt characterem, docente eodem. 10. Vox ἀπολυτρώσεως in loco Eph. 4. v. 30. admodum coactè exponitur de Die regenerationis per Baptiſmum, quia Apoſtolus dicit credentes eſſe ſignatos Spir. S. uſque ad Diem redemptionis, id eſt, Spiritum S. eſſe in ipſis inſtar ſigilli, quo Deus illos confirmet, quod ab omni malo eos tandem liberaturus ſit & corpora ipſorum ad beatam immortalitatem reſuſcitaturus. 11. Si vel maximè omnia illa quæ Bellarminus ex his dictis Apoſtolicis exculpere conatur per ſummam liberalitatem concederentur (ſcilicet locum 2. Cor. 1. accipiendum eſſe de charactere in confirmatione: textus Epheſ. 1. & 4. de charactere in Baptiſmo impreſſo) nondum tamen evictus foret ille character; quia in Baptiſmo & Confirmatione illum imprimi tantum probaretur, ſed quid fiet de Ordine, in quo itidem illum inprimi docent?

2. Circumſio relinquebat charakterem in corpore.

99. Secundo loco producit Bellarm. *figuram & vaticinium V. T. Circumciſio fuit figura Baptiſmi. At ille relinquebat in corpore quoddam cauterium quo præfiguratus fuit character in anima baptizati. Vaticinium habetur Eſa. 66. Omnes gentes & linguæ venient & videbunt gloriam meam & ponam in eis ſignum.* Reſp. Si ex Circumciſione (figurâ Baptiſmi) petitur probatio hujus characteris, conſequens fuerit in ſolo Baptiſmo eum inprimi. aut argumentum probans erat anguſtius quæſtione probanda. 2. Figuræ nihil probant, niſi ex ſenſu literali firmum prius poſitum ſit fundamentum. Recognoſcat Bellarmin. ſua verba lib. 3. de verbo Dei cap. 3. *ex ſolo ſenſu literali, dicuntur firma & apodictica argumenta.* 3. Per ſignum Eſa 66. fatetur, Bellarminus ſignum crucis intelligi poſſe, quod in credentibus ponitur, quando per fidem meritum Chriſti crucifixi eis applicatur. 4. Addimus autem locum illum de prædicatione ac divulgatione Evangelii in toto orbe rectiſſimè exponi hoc ſenſu, ſicut in portubus ad mare collocatur aliquod conſpicuum ſignum, ad quod nautæ curſum ſuum dirigunt: ita erigam vexillum Evangelii, ut ad illud curſum ſuum Judæi & Gentes dirigere atque ad portum ſalutis appellere poſſint, quam explicationem confirmant ſequentia. *Emittam ex eis qui ſalvati fuerint ad gentes in mari &c.* Sic Eſa. 11. verſ. 10. *in die illa radix Jeſſe*, id eſt, ſurculus natus ex radice Jeſſe *ſtabit in ſignum populo-*

populorum, id eſt, Chriſtus in Evangelio publicè propoſitus erit inſtar vexilli erecti, ad quod populi certatim confluent. Lyranus accipit de ſigno crucis, quod apparebit in die judicii, cùm in præcedentibus verbis de extremo judicio agatur.

9. Exod. 12. *Signantur poſtes.*

100. Tertio loco Bellarm. reprehendit alios Papiſtas, qui hûc trahunt figuram Agni Paſchalis Ex. 12. ubi *ſignantur poſtes & ſuperliminaria ſanguine Agni.* Item vaticinium Ezech. 9. *Signa Thau in frontibus gementium*, hæc enim loca de ſigno crucis rectius exponi dicit. Mirum verò quod omiſerit locum omnibus fermè Scholaſticis in hac materia πολυθρυλλητον Pſal. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui.* Atqui David loquitur de piis in V. T. quos charactere illo deſtitutos fuiſſe ipſimet Scholaſtici plerique omnes docent, Hebræa veritas ſic habet. *Leva vel extolle ſuper nos lumen vultus tui*, uti etiam Hier. vertit, id eſt, declara erga nos gratiam benevolentiæ tuæ, accende nobis lucem verbi ut veritatem in tenebris huius ſeculi perſpiciamus, nec fallacibus terrenæ vitæ bonis adhæreſcamus &c. Quæ ex Patribus cap. 21. Bellarm. producit, ad illa reſpondemus verbis Bielis. *Omnes autoritates ex veteribus adductæ verè & magis pertinenter ad mentem ponentium exponuntur de Baptiſmatis Sacramento aut forma Sacramentali, quàm de aliquo realiter animæ impreſſo.* Formetur enim integra definitio characteris & applicentur ad eam dicta Patrum, tum liquidò apparebit, ex vetuſtioribus Scriptoribus parum roboris characteri accedere. *Dicunt. Sp. S. nos obſignare in Baptiſmo, Baptiſmum formare hominem ad alia Sacramenta, Deum dare teſſeras militantib. ſignatos nos eſſe Dei Spiritu &c.* quæ omnia non inviti recipimus, inde autem nondum poteſt formari character ille, pro quo Bellar. pugnat Characteris nomine. 1. Quandoque deſignant ritum ipſum ac formam Baptiſmi. Auguſt. de geſtis cum Emerito *Attende fidem in nomine Patris Filij & SS. iſte eſt character Imperatoris mei, de iſto charactere militibus ſuis vel potius comitibus ſuis, ut hunc imprimerent iis, quos congregabant caſtris ejus, præcipit dicens: Ite, baptizate* &c. 2. Quandocunq; donum & gratiam SS. Amb. lib. 1. de SS. c. 6. *Spiritu ſignamur, ut ſplendorem & imaginem ejus & gratiam tenere poſſimus, quod eſt utiq; ſpirituale ſignaculum.* Vide etiã Theod. Primaſ. Ansh. Theoph. in 2. Cor. 1. Ne ipſe quidem Lombardus characteris mentionem facit in tali quidem ſignificatione & ſententia, quâ uſurpatur Scholaſticis. Quod n. dicit eos qui ab Hæreticis ſervato Chriſti charactere baptizati ſunt, nõ eſſe rebaptizandos, intelligit formam verborum Baptiſmi à Chriſto traditam. Biel ergo dicit, *unam ſolummodò authoritatem eſſe, quæ aliquid faciat pro charactere*, quod ſcil. Innocent. III. in c. Majores extra de Bapt. & ejus effect. *de Impreſſione characteris in Baptiſmo loqui videatur, ſed & illum ipſum locum dicat poſſe aliter intelligi, cum quidem etiam gloſſa ibi tale dicat de charactere.* Addit autem Dn. Chemnicius ex autore illo (Innocentio) colligi poſſe, quale ſit dogma de charactere. Bellarminus regerit, *fuiſſe unum ex laudatiſſimis Pontificibus*: at qualis fuerit, tamen autor decretalium extitit, de quibus jam olim tritum ſermone proverbium, quod recitat Duaren. in præfation. de beneficiis & miniſter. Eccleſ. *Malè actum eſſe cum rebus humanis, cùm decretis ale acceſſerint*: ut interim nil dicamus de eo, quòd autoritatem Imperatoriam proculcaverit & variis bellis orbem terrarum concuſſerit, quæ Bellarmino videntur leviora.

Retinent pro charactere.

101. Cap. 22. Producit Bellarminus agmen rationũ, videamus quid illis inſit roboris. 1. *Deus cùm diligit, diligendo facit bonum & pulcrum infundendo gratiam; & cũm vult ſibi credi, in ſe ſperari, ſe diligi, infundit habitum fidei, ſpei & caritatis. Igitur eodem modo credibile eſt, cum Deus aliquem deputat & conſecrat ad Sacramenta vel danda vel recipienda, vel alia miniſteria, quod id non faciat per ſimplicem deputationem, ut homines facere ſolent, ſed infundendo certas qualitates, quibus illi fiant apti & idonei ad talia officia, vel miniſteria, & eas qualitates vocamus characteres.* Reſp. 1. repetimus ex Biele, quòd nulla proferri poſſit ratio neceſſaria, quæ demonſtret imprimi characterem, cùm omnia quæ attribuuntur characteri, æquè poſſint ſolvi ſine charactere, ſicut cum charactere. 2. Quid deceat Deum facere in Sacramentorũ diſpenſatione diſcitur ex inſtitutione divina, non ex imaginatione humana. 3. Per Sacramentum pœnitentiæ itidem diſponitur homo ad Euchariſtiã, Ergo ex hypotheſi hujus argumẽti etiam impœnitentiæ Sacramento imprimetur talis character. 4. Dona illa quæ per ſalutarem uſum Sacramentorum SS. diſtribuit (quas Bellarminus infuſas qualitates vocat) poſſunt iterum amitti & per peccata contra conſcientiam reipſa amittuntur, jam verò de charactere ſuo dicunt, quòd ſit indelebilis. 5. Characterem ſuum vocant ſignum, ſigni propriũ eſt ſignare, at qualitates illæ ſunt internæ, quid ergo ſignant? Rectè igitur Biel: *nec Chriſtus indiget charactere iſto, quia ſine eo cognoſcit baptizatum, nec Eccleſia, quia eſt inviſibilis.*

1. Deus infundendo certas qualitates ad Sacramenta vel officia homines deputat.

2. *Baptiſmus etiã ſine fide ſuſceptus aliquid Sacramentale confert.*

102. 2. *Baptiſmus confert aliquid Sacramentale, etiamſi ſine fide detur & principiatur. Ergo confert aliquem effectum Sacramentalem præter gratiam, quæ non datur ſine fide.* Reſp. 1. Qui ſint veri effectus Baptiſmi, exponitur ſuo loco: proindenõ ſequitur. Baptiſmus confert aliquid Sacramentale. Ergo inprimit characterem; quidnam enim ſit illud Sacramentale, diſcendum eſt ex Scripturis 2. Scholaſtici argumentum formant hoc modo. Congruum eſt, Deum non inſtituiſſe Sacramenta ſua vana, præſertim in nova lege: Ergo congruit quòd Sacramenta novæ legis ſemper habeãt aliquem effectum in ſuſcipiente. Jam verò non ſemper habent gratiam. Ergo alium ſc. characterem. Sed rectè reſpondet Biel, *hanc congruitatem locum habere in omni Sacramento, cùm tamen tribus tantum Sacramentis impreſſio illius characteris tribuatur.* 3. At inquit Bellarminus: *non repetitur Baptiſmus etiam ſine fide ſuſcipientis adminiſtratus. ſicut Sacramenta reliqua.* Reſpond. etiam extrema unctio non repetitur denuò, in qua tamen characterem inprimi non concedunt. Veras cauſas propter quas Baptiſmus non iteretur, paulò pòſt expediemus.

3. *Non poteſt alia dari cauſa, cur Baptiſmus non ſit repetendus.*

103. 3. *Vera cauſa, cur Baptiſmus non ſit repetendus non poteſt dari alia niſi character.* Reſpon. Biel rectè diſputat cauſam initerabilitatis non eſſe characteris impreſſionem, ſed divinam inſtitutionem, quia inquit, *minùs manifeſtum eſt, characterem eſſe, quàm Baptiſmum iterari non poſſe. Secundum enim ab inſtitutione Baptiſmi fuit certum, primum hodiè nondum evidenter eſt certum: præterea qui Sacramenta inſtituit, eodem modo inſtituit quo voluit, cauſa a voluntatis divinæ non eſt inquirenda.* Hactenus Biel. Repetimus igitur fundamenta,

An pactũ in Baptiſmo initũ ſit perpetuum.

menta, quæ Dn. Chemn. in exam. Can. 11. de Baptiſmo proponit, quibus probat, iterationem Baptiſmi non eſſe licitam. 1. Pactum gratiæ & fœdus pacis, quod in Baptiſmo initur & obſignatur, non eſt momentaneum ſed perpetuum, ita ut per pœnitẽtiam ad illud redire poſſimus Eſa. 45. v. 10. *Fœdus pacis meæ non movebitur &c.* Vide tract. Germ. de Baptiſmo c. 17. §. 1. Ergo non opus eſt Baptiſmum iterare. Si enim iteraretur, fieret injuria fidei ipſius Dei, quaſi noſtra incredulitas fidem Dei everteret Roman. 3. v. 3. 2. Tim. 2. v. 13. Bellarminus regerit, hanc rationem non eſſe ſolidam, ideo totus eſt in eo ut oſtendat, pactum Dei in Baptiſmo nobiſcum initum non eſſe perpetuum. 1. *Apoſtolus Heb. 6. negat, poſſe hominem peccantem poſt Baptiſmum redire ad pactum Baptiſmi.* Reſpond. De hoc textu latè egimus in tract. de pœnit. §. 16. ſermo ibi eſt de peccato in Spiritum S. quod conſtat non remitti, nequaquam igitur ad peccata in genere trahi debet. Oſtendimus enim in tractat. Germ. de Bapt. cap. 17. ex immotis fundamentis, quòd homo peccator in vera & ſeria pœnitẽtia verâ fide reſpicere poſſit ac debeat ad fœdus gratiæ in Baptiſmo initum. 2. *Cùm quo ſine fide baptizatur, non facit Deus pactum cum illo ullum, pactũ enim eſt inter duos conſentientes.* Reſpond. Bellarminus infantibus fidem actualem denegat, ſequetur igitur cum illis nullum iniri pactũ in Baptiſmo, quod num Anabaptiſtis concedere velit, maturè deliberet. Circumciſio diſertè vocatur pactum cum Abrahamo & ſemine ipſius divinitùs initum, & tamen jubentur etiam infantes circumcidi, quos actuali conſenſu fuiſſe præditos Bellarm. vix concedet. Geneſ. 9. v. 9. erigit Deus pactum ſuum non ſolùm inter homines, ſed etiam inter irrationalia animalia. Quod attinet adultos, qui ſine fide baptizantur, dicimus ex parte Dei illorum Baptiſmũ itidem eſſe verum & ratum ac gratiam fœderalem illis offerri, ideoque ſi poſtea convertantur, non opus habent, novo Baptiſmo, ſed fœderis in Baptiſmo cum ipſis divinitùs initi ſalutarem fructum fide participant. 3. *Sicut Baptiſmus eſt pactum, ita etiam verbum Dei, quod tamen quotidiè repetitur.* Reſpond. Forma Fœderis ut & promiſſio gratiæ fœderalis in verbo proponitur, ſed fœdus ipſũ in Baptiſmo nobiſcum ordinariè ſancitur. Diſpar igitur eſt ratio prædicationis verbi & adminiſtrationis Baptiſmi. Quanquam enim & verbum & baptiſmus ſint organa, per quæ Deus ſalutem in nobis operatur, tamen aliter nobiſcum agit Deus per verbum, aliter per baptiſmum; illud quotidiè voluit repeti & inculcari ut fides confirmetur, augeatur & nutriatur; ſed per baptiſmum fœdus æternum nobiſcum init, ſicut per circumciſionem cum Iſraelitis olim iniit, ac proinde baptiſmus repeti non debet. 4. *Euchariſtia non minus continet pactum Dei quàm Baptiſmus & tamen repeti poteſt.* Reſpond. De repetitione Euchariſtiæ extat diſertum Chriſti mandatum, *Hoc facite quotiescunq; feceritis &c.* Nequaquam verò novum pactum nobiſcum in Cœna Deus erigit, ſed primum illud, quod in baptiſmo nobiſcum iniit, per uſum ſacræ Cœnæ confirmatur, aut ſi ex parte noſtra, per peccata graviora contra conſcientiã admiſſa, vitium fuerit, redintegratur ac renovatur. Refero hùc inſignem locum ex D. Chemnicio in tract. de Cœna Domini cap. 11. p. 472. *Novum Teſtamentum* (inquit) *eſt fœdus illud gratiæ, quod deſcribitur Ierem. 31. Propitius ero iniquitatibus eorum & peccatorum eorum non memorabor. Ero eis in Deum & ipſi mihi erunt in populum. Hoc fœdus erga Deum Patrem ſanctum & confirmatũ eſt, effuſione ſanguinis Chriſti in cruce: Sed oportet ſingulos ſalvandos in hoc fœdere comprehendi & in eo permanere. Et Spiritu quidem per Baptiſmum in fœdus illud recipimur, & per verbum in eo conſervamur. Sed pavidæ mentes ſolicitæ ſunt, an certo & firmiter ſint in hoc fœdere, hoc deſiderant, hoc optant, ut certi eſſe poſſint, ſe in hoc fœdere gratiæ perpetuò manſuros & perſeveraturos. Filius Dei igitur certo pignore & arrhabone in Cœna ſua vult fidem noſtram confirmare, ut certi ſimus nos in fœdere eſſe & comprehendi, atq; adeo teſtatur, ſe nos potenter velle in fœdere illo conſervare &c. Nos miſeri fœdus illud gratiæ, in quod per Baptiſmum recepti ſumus, ſæpè violamus, ſæpe transgredimur & frangimus; & per fidem quidẽ in vera pœnitentia ad fœdus illud redimus & in illud recipimur, ut tamen fides eò pleniorem habeat πληροφορίαν, nos poſt lapſus verè, certò & conſtanter in fœdus illud recepti & reſtituti, ipſe Filius Dei prabet nobis ex poculo benedictionis hauriendum illum ſuum ſanguinem, qui eſt N. T. ſanguis, atq; ita prabendo nobis ſanguinem illum ſanctè & confirmat nobis Teſtamentum.* Hæc omnia dulciſſimis verbis Chemn. Porrò repetenda hoc loco argumenta illa omnia, quæ teſtantur efficaciam baptiſmi ſe per omnem vitam extẽdere, unde colligitur non novo poſt noſtram ἐκπτωσιν nos indigere fœdere, ſed priſtini tantummodò renovatione. Vide tract. Germ. de Bapt. cap. 17. per totum. 5. *Falſum eſt, pactum Dei eſſe perpetuum, illi quidem frangit, ita ut promiſſio ſervanda ſit, qualemcunque ſe prabeat is, cui promiſſio facta eſt. Nam promiſſiones Dei ſunt conditionatæ, promiſit enim ſe fore patrem & ſponſum in Baptiſmo, ſi nos perſeveremus eſſe filii & ſponſa.* Reſpond. benè eſt, promiſſionem fœderalem conditionatam eſſe non negamus, ſed conditionem illam bimembrem eſſe dicimus, nimirum ſi vel in fide, pietate & nova obœdientia conſtanter, perſeveremus, vel in peccata prolapſi per veram converſionem ad Deum redeamus: quò pertinet pulcerrimus locus Jerem. 3. v. 1. *Vulgo dicitur: Si dimiſerit vir uxorem ſuam & recedens ab eò duxerit virum alterum, nunquid revertetur ad eam ultra? tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me dicit Dominus.* v. 4. *Ergo ſaltem amodo voca me, Pater meus, Dux virginitatis meæ tu es &c.* Quemadmodum igitur maritus uxorem, quam in adulterio deprehenſam bono jure repudiare poterat, retinens non ad aliud quam conjugii ſemel contracti fœdus revocat: ita Deus ſponſam adulteram fornicantem cum amatoribus multis non ad aliud, quàm ſemel initum Spiritualis conjugii pactum reverti jubet. Hanc namque conſolationem ad fœdus baptiſmi rectè accommodari oſtendit exemplum à conjugio ſumtum Epheſ. 5. v. 26. In obſtinata pertinacia & finali impœnitentia non negamus locum habere, quod Zach. 11. v. 10. dicitur: *tuli virgam meam, quæ vocabatur amabilis & cõfregi eam, ut irritum facerem fœdus meum &c.* ſed per peccata infirmitatis & lapſus quotidianos ita nos excidere baptiſmi fœdere, ut per veram pœnitentiam non pateat iterum reditus ad pactum ſemel nobiſcum initum, id verò negamus. Auguſt. 1. de nupt. & concupiſc. ad Valer. cap. 33. *Sic accipiendum eſt, quod ait Apoſtolus: Chriſtus dilexit Eccleſiam &c. ut eodem lavacro regenerationis & verbo*

verbo ſanctificationis omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur atq; ſanentur, non ſolùm peccata, quæ omnia nunc remittuntur in Baptiſmo, ſed etiam quæ poſterius humana ignorantiâ vel infirmitate contrahuntur, non ut baptiſma quoties peccatur, toties repetatur, ſed quia ipſo q; ſemel datur, fit ut non ſolùm antea, verùm etiam poſtea quorumlibet peccatorum venia fidelib. impetretur. Lutherus in lib. de captiv. Babyl. cap. de Bapt. tom. 2. Jen. Lat. fol. 271. *Si filii Iſraël ad pœnitentiam reverſuri primò omnium exitum de Ægypto memorabant & hâc memoriâ ad Deum, qui eduxerat eos, revertebantur, quæ memoria & hoc ipſum præſidium eis toties à Moſe inculcatur & à Davide repetitur: quantò magis nos noſtrum de Ægypto noſtra exitum debemus memorare & ejus memoriâ redire ad eum, qui nos eduxit per lavacrum regenerationis novæ cujus memoria in hoc ipſum nobis commendata eſt.* Cæterum, quod Bellarminus dictum Apoſtolicum Rom. 3. v. 3. *Nunquid incredulitas hominum fidem Dei evacuabit?* Ad promiſſiones abſolutas, qualis erat de mittendo Meſſia, reſtringit, id non convenit cum ſcopo Apoſtoli, qui generaliter commendat veritatem Dei in ſuis promiſſis, quam negat per hominum incredulitatem everti, & pertinent huc loca parallela. Pſalm. 116. v. 11. *Omnis homo mendax* (Deus autem verax) Rom. 11. v. 29. *Dona & vocatio Dei ſunt ἀμεταμέλητα.* 2. Tim. 2. v. 13. *Si non credimus, ille fidelis permanet, ſeipſum negare non poteſt.*

2. De iteratione Baptiſmi nullum extat mandatum.

104. Secunda ratio Chemnicii, quod Baptiſmus non ſit iterandus petitur ex divina inſtitutione. De Sacramentis judicandum eſt ex Dei verbo, præſertim ex propria inſtitutionis ſede. Jam verò nec in deſcriptione Inſtitutionis Baptiſmi, nec alibi uſpiam in verbo Dei vel docetur vel requiritur, ut Baptiſmus iteretur. Ergo. Declaratur hoc argumentum ex collatione. In inſtitutione Euchariſtiæ Chriſtus diſertè addit. Luc. 22. v. 19. *Hoc facite in mei commemorationem.* 1. Cor. 11. v. 25. *Hoc facite quotieſcunque biberitis* &c. Sed de baptiſmo tale quippiam non habetur. Excipit Bellarminus, *Chemnicio reſponderi poſſe, quod Lutherus Carloſtadio de voce Sacramenti reſpondit in libr. contra cœleſtes Proph. non eſſe quidem ſcriptũ, ut Baptiſmus repetatur, ſed neque eſſe ſcriptum, ne non repetatur*: & ſicut Auguſtin. lib. 7. de Trinit. cap. 4. de nomine trium perſonarum inquit: *Dicimus in Deo tres perſonas, non quia Scriptura dicit, ſed quia non contradicit.* Reſp. Diſpar eſt ratio inter vocabula Sacramenti, Trinitatis perſonæ &c. Et inter iterationem baptiſmi. Illorum enim fundamenta in Scripturis extant, hoc eſt, res vocabulis illis denotatæ & expreſſæ in ſacris literis habentur, ideo ex libertate Chriſtiana illis in Eccleſia utimur; ſed anabaptiſmus non ſolùm nullum in Scripturis fundamentum habet, verùm etiam primævæ inſtitutioni repugnat, quia mandatum Chriſti de baptizandis omnibus gentibus ex praxi Apoſtolica ſic intelligendum eſſe conſtat, quòd ſemel tantum baptiſmus conferendus ſit, non autem ſæpius iterandus, ſiquidem Apoſtoli non niſi ſemel hominem baptizarunt. Bellarmin. §. Jam verò in hoc ipſo capite regerit. Reſp. *non poſſunt ullam cauſam aſſignare, cur Deus prohibuerit, temerè dicunt Deum prohibuiſſe? Unde n. ſciunt ipſi, Deum id prohibuiſſe.* Atqui non ſolùm cauſas reddimus, quare baptiſmus non ſit iterandus, ſed etiam ſi vel maximè nullam poſſemus dare cauſam, nondum tamen temerè diceremus, Deum prohibuiſſe, quid enim? num divinorum conſiliorum ſemper à nobis poſſunt reddi rationes & quidem apodicticæ, quales hic à nobis Bellarminus exigit, cùm alibi congruentiis ſuis ex Scriptura qualitercunq; conſutis nos contentos eſſe jubeat.

3. Circumciſio non admittit iterationẽ. Ergo nec Baptiſmus

105. Tertia ratio Chemnicii ab exemplis & ab analogia Circumciſionis petita talis eſt. Nullum habemus in Scripturis exemplum ſemel verè baptizatos, quando poſt lapſum ad pœnitentiam converſi fuerunt, iterum baptizatos eſſe: Sed Corinthiis & Galatis lapſis Paulus proponit promiſſionem & conſolationem baptiſmi prius ſuſcepti. 1. Corinth. 6. v. 11. cap. 12. v. 13. Galat. 3. verſ. 27. ita quoque Petrus pœnitentiâ de ſua abnegatione actâ non modò de credentibus reliquis, ſed etiam de ſeipſo pronunciat, *Baptiſma nos ſalvat.* 1. Epiſt. 3. verſ. 21. referenda hûc exempla omnium eorum, quos Apoſtoli baptizarunt, deſcripta Act. 2. v. 38. cap. 8. v. 12. 13. 38. cap. 9. v. 17. cap. 10. v. 44. 47. cap. 16. v. 15. cap. 18. v. 8. 1. Cor. 1. v. 14. 15. 16. De quorum nullo memoratur, quòd denuò baptizatus fuerit. Sicut ergo in Vet. Teſtam. poſt circumciſionem lapſos, quando pœnitentiam egerunt, non legimus iterum circumciſos fuiſſe, ſed quod per pœnitentiam redierint ad fœdus Circumciſionis, quod perpetuum erat: ita quoque eadem ratio eſt baptiſmi in Nov. Teſtam. qui in locum circumciſionis ſucceſſit Coloſſ. 2. v. 11. Bellarminus excipit. 1. *Exemplum anabaptiſmi haberi.* Actor. 19 Reſp. per inficiationem. Oſtendimus enim in tract. de baptiſmo cap. 7. v. 14. anabaptiſmum ex hoc loco probari neutiquam poſſe. Et ſi vel maximè baptizati à Johanne ibidem à Paulo fuiſſent rebaptizati, id tamen Bellarmini cauſam non juvaret, is enim Baptiſmum Johannis & Chriſti negat idem fuiſſe Sacramentum libr. 1. de baptiſm. cap. 10. 2. *Si exempla Patrum velimus reſpicere, debere nos omninò rebaptizare, cùm Cyprianus & alij Africani, nec non plurimi in Aſia rebaptizarint.* Reſp. Magna diverſitas eſt inter exempla Apoſtolorum & Patrum Eccleſiaſticorum, ſicut & inter ſcripta utrorumq;. Exempla & dicta Patrum non conſtituimus regulas dogmatum, ſed ex Scripturis de illis judicamus, ut probè conſtat Bellarmino. Adde quod Cyprianus & ipſius Coëpiſcopi non ſimpliciter propugnarint anabaptiſmum, ſed baptiſmi ab Hæreticis collati veritatem & efficaciam impugnarint. 3. *Circumciſionem ideò non fuiſſe repetitam, quia inprimebat in carne indelebilem characterem, idem ergo de Baptiſmo ſtatuendum eſſe, quod in animæ enim imprimat.* Reſp. Principalis cauſa non iteratæ Circumciſionis fuit divina inſtitutio & perpetuitas fœderis per Circumciſionem initi. Impreſſio characteris, quo Judæi ab aliis hominibus non circumciſis diſtinguebantur, fuit ſecundarius tantummodo finis. Repetimus igitur argumentum Chemnicii, quod ſicco pede Bellarminus tranſiit; Quemadmodum exparte Dei ſemper manſit ratum ac firmum illud fœdus, quod cum circumciſis Iſraelitis Deus iniit, ad quod per pœnitentiam poſt lapſum redierunt: ita Corinthii & Galatæ lapſi à D. Paulo revocantur & remittuntur ad promiſſionem & conſolationem baptiſmi prius ſuſcepti. Ergo ut Circumciſio, ita quoque baptiſmus non eſt iterandus Epiph. contra Catharos ita colligit. *Non eſt irrita facienda prior invocatio veri Dei facta ſuper Baptiſmo, id enim non poſſet*

posset fieri sine abusu & contumelia nominis divini, imo sine abnegatione totius Christianismi.

4. *Semel tantum nascimur. Ergo semel per Baptismum renascimur.*

106. Quarta Chemnicii ratio petita est ab analogia carnalis regenerationis & Spiritualis regenerationis. Sicut semel in hanc vitam nascimur, ita regeneratio per Baptismum nobis semel tantum necessaria est, Bellarminus excipit. 1. *Chemnicium hanc rationem furatum esse Catholicis, cùm eam habeat* Thomas p.3.q.66.art.9. Respond. Non solùm Thomas & reliqui Scholastici, uti & Joh. Ferus in c. 3. Joh. hanc rationem proferunt, sed etiam Augustinus, cujus & nomen & locum expresè assignavit Chemnicius, ideoq; ex Thoma hanc rationem furatus dici nequit. Sic enim Aug. tract.11.in Joh. *Rectè intellexit Nicodemus nativitatem carnis. Sic & tu intellige nativitatem Spiritus, quando intellexit Nicodemus nativitatem carnis &c. Quando uterus non potest repeti, sic nec Baptismus.* tract. 12.in Joh. *Regeneratio Spiritalis una est, sicut generatio carnalis una est.* 2. *Esse solùm congruentiam, veram autem causam esse characteris impressionem.* Resp. characteris mentionem nullam ibi facit Augustin. sed iterationem Baptismi prohibitam esse ex analogia generationis carnalis satis appositè deducit. 3. *Non solùm per Baptismum, sed etiam per verbum & fidem regeneramur, & tamen fides actus & conciones sapè repetuntur.* Resp. una est hominis regeneratio, cujus causa efficiens principalis est SS. media sive causæ instrumentales regenerationis ex parte Dei sunt verbum & Sacram. ex parte nostra fides, quam etjam ipsam S.S. per media illa accendit, auget & cõfirmat. Quando igitur illi baptizantur, qui per verbum tanquam Spirituale semen jamdum regeniti sunt, illi non opus habent regeneratione per Baptismum, sed Baptismus ipsis est confirmatio & obsignatio regenerationis, *sicut in Abraham praecessit fidei justitia & accessit Circũcisio signaculũ justitiæ fidei.* Rom.4.v.11. *ita in Cornelio praecessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus S. & accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi*, (scribit August.lib.4.de Baptismo cap.24. Quando verò baptizati & per Baptismum renati peccatis vel moriuntur vel infirmantur, illi vel sanantur vel resuscitantur (inquit Chemnicius) hoc est, quando baptizati in peccata prolapsi per veram pœnitentiam ex morte peccatorum resurgunt, nõ indigent novâ per baptismum regeneratione, sed Spirituliter sanati & resuscitati redeunt ad pristinum illud fœdus in baptismo cum ipsis initum. 4. *Etsamsi generatio corporalis una tantum sit naturaliter, tamen supernaturaliter potest repeti, imò reipsa repetetur in resurrectione, quam Dominus vocat regenerationem.* Matth.19. Resp. Regeneratio universalis quæ fiet post hanc vitam, distinguenda omninò est ab ea, quæ per verbum & Sacramẽta fit in hac vita, cùm non sint ejusdem generis. Augustinus lib.20.de civitat.Dei cap.5. *Quod ait in regeneratione, proculdubio mortuorum resurrectionem nomine voluit regenerationis intelligi. Sic enim caro nostra regenerabitur per incorruptionem, quemadmodum est anima nostra regenerata per fidem.* Syrus reddidit חַיְתָא Chadta בְּעִלְמָא Bealma in seculo novo. Invertimus igitur argumentum. Quemadmodum παλιγγενεσία illa in fine seculi non nisi semel futura est: ita quoque παλιγγενεσία, quæ fit in hac vita per baptismum, non nisi semel fiat. 5. *non est eadem ratio corporalis & spiritualis generationis, nam ut mors corporalis tantum una est, ita etiam nativitas corporalis: at mors spiritualis multiplex est, cur igitur non possit etiam multiplex esse spiritualis regeneratio?* Respond. morti corporali non respondet generatio corporalis, sed resuscitatio corporalis, neque enim qui semel moriuntur, per generationem sed per resuscitationem ad vitam revocantur: ita quoque qui post Baptismum in peccata mortalia incidunt, non indigent novâ per Baptismum regeneratione, sed spirituali per verbum Christi resuscitatione, de qua Joh.5.v.25. *Amen amen dico vobis, venit tempus, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei, & qui audierint, vivent*: & Apocal.20. v. 6. *Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima, in hos secunda mors non habet potestatem.* 6. *Ordinatio non est generatio & tamen non potest repeti.* Resp. novit Bellarminus nos non agnoscere ordinationem pro Sacramento propriè & specificè sic dicto. Neque argumentum Augustini est cum quæstione reciprocum: Baptismus est lavacrum spiritualis regenerationis. Ergò non debet repeti; notum enim est etiam alias actiones & passiones præter generationem non posse repeti. 7. *Qui sine fide baptizantur, reverà non regenerantur & tamen baptizari non possunt, & contrà qui sunt regenerati ante Baptismum per fidem & contritionem & desiderium Baptismi, nihilominus baptizantur, ut patet exemplo Cornelii Act.10.* Resp. de posteriori baptizatorum genere diximus superiùs, de priore genere dicimus, eos qui sine fide baptizantur, tùm quidem per baptismum non regenerari, interim tamen si postea ex Evangelio iidem concipiant, verè regenerari nec novo indigere Baptismo, propter Baptismi priùs suscepti veritatem & fœderis divini inviolabilitatem.

Rationes secundaria propter quas Baptismus nõ sit iterandus.

107. Atque hæ sunt quatuor illæ rationes Chemnicii, quibus Baptismi iterationem improbandã esse ostendit, quas cùm Bellarmin. Marcionis (de quo Nicet. lib.4. thes.orth.fid.hæres.14.) & Hemerobaptistarum (de quibus idem libr. 1. hæres. 41.) causam strenuè propugnans evertere conatur, non tàm Chemnicium quàm pios veteres, qui rationibus illis usi sunt, impugnat. Quod rationes attinet reliquas, quibus veteres in hac quæstione utuntur, eas ipse Chemn. agnoscit non esse adeò solidas ut priores, igitur in examine eorum, quæ Bellarminus contra illas rationes affert, non immorabimur. Recensebimus tamen eas propter venerandam caniciem Patrum, quam protervè hoc in loco conculcat Bellarminus. Dicunt ergo baptismum non esse iterandum. 1. *quia baptizamur in Christi mortem*, Rom.6. v. 3. mors autem Christi semel duntaxat peracta Rom.6.v.9. Basil. de S.S. cap.14. *Unum novimus salutiferum Baptisma, quandoquidem una est pro mundo mors & una ex mortuis resurrectio, quarum figura est Baptismus.* August.de vera & falsa pœnit. cap.3. *sicut semel Christus crucifixus est, sic Baptismus iterandus non est, unâ enim morte suâ omnes redemit, ut amplius mors non oporteat, quod videns Ecclesia intellexit, non iterandum Baptismum.* Damasc.libr.4. orth. fid. cap.10. ὥσπερ ἅπαξ ἐτελέσθη ὁ τοῦ κυρίου θάνατος, οὕτως καὶ ἅπαξ δεῖ βαπτίζεσθαι Unde infert, repetitionem baptismi legitimè collati esse ἀναξιώτατον χρίσεως. 2. quia qui *lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.* Joh.13. v.10. jam verò per baptismum lavamur à peccatis, ergo non indigemus quotidianâ per baptismum mundatione, sed saltem pedum lotione, h.e. vitiosorum

y Google

ſorum affectuum & concupiſcentiarum mundatione. Auguſt. de fide ad Petrum cap. 36. *Firmiſſimè tene & nullatenus dubites, non ſolùm intra Eccleſiam Catholicam, ſed etiam apud Hereticos, qui in nomine Patris, Filii & Sp. S. baptizentur, eſſe poſſe &c. ideò Baptiſma etſi ab Hæreticis fuerit adminiſtratum, modò in nomine Patris, Filij & Sp. S. fuerit factum, venerabiliter agnoſcendum & ob hoc nullatenus iterandum eſſe juxta dictum Chriſti: Semel lotus non indiget, niſi ut pedes lavet.* Idem tract. 57. in Joh. *Baptiſmo quidem homo totus abluitur, ſed dum iſto poſtea vivit in ſeculo, humanis affectib. terram velut pedibus calcans, ipſa ſcil. converſione hujus vitæ contrahit, unde dicat, dimitte nobis debita noſtra ac ſic etiam inde mundatur ab eo, qui pedes lavit diſcipulis ſuis, nec deſinit interpellare pro nobis.* 3. quidam locum Hebr. 6. v. 4. hûc accommodant. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, rurſus renovari.* Baptiſmum enim Apoſtolus vocat *lavacrum regenerationis*, Tit. 3. verſ. 5. & veteres vocant φώτισμα illuminationem. Vide Cyrill. lib. 5. in Joh. c. 17. Epiph. contra Catharos, Thom. p. 3. p. 84. art. 10. reſp. ad 1. Gloſſ. ordin. Hebr. 6. &c. 4. quia *unum dicitur Baptiſma* Epheſ. 4. v. 5. non ſolùm unitate ſubſtantiæ diſpenſationis & effectus, ſed etiam uſus legitimi. 5. quia Baptiſmus eſt Sacramentũ initiationis & Chriſtianiſmi inveſtitura, jam v. ſemel tantum ingreſſu in Eccleſiam opus habemus. Biel. 4. ſent. diſt. 6. *per Baptiſmum aſſcribimur familiæ Chriſti, quod ſemel tantum neceſſarium.* Vide Conc. Nicen. Can. 19. Araletanſ. 1. can. 8. Carthag. 4. cap. Non licet & ſequentia diſt. 4. de conſecrat. Repetimus 2. denuò, poſteriores has rationes non niſi cum prioribus conjunctas efficaciter concludere contra Anabapt. Quod Bellarm. exiſtimat eas robur ſuum accipere ab impreſſione characteris, quæ fiat per Baptiſmum, ad illud reſpondemus verbis Bielis: *Minus manifeſtum eſt characterem eſſe, quàm Baptiſmum iterari non poſſe.*

Vſus doctrinæ de Sacramentis.

108. Atque hæc dicta ſint de Sacramentis in genere, quorum omnium verus ac ſalutaris uſus conſiſtit in his membris. 1. ut debitas pro Sacramentorum inſtitutione Deo præpotenti agamus gratias. Nota fuit ipſi carnis noſtræ imbecillitas, quòd ſoli verbo ac nudis ejus promiſſionibus acquieſcere nequeamus, ſed externa quoq; ſigna velut adminicula poſtulemus. Jud. 6. v. 17. 2. Reg. 20. v. 8. Joh. 4. v. 48. ideo verbo addidit Sacramenta, promiſſionum divinarum ſignacula & fidei noſtræ ſuſtentacula. Quod in verbo nobis promiſit, id ſignis ac ritibus Sacramentalibus velatum oculis q. ſubjicit. Hanc inſignem benevolentiam humiliter agnoſcamus & grato corde celebremus. Pulcrè Hugo libr. 1. de Sacram. part. 9. c. 4. *Ipſa medicina ipſa ſunt Sacramenta*: cap. 3. *Deus Medicus, homo ægrotus, Sacerdos miniſter, gratia antidotum, vas Sacramentum.* Bonav. in 4. ſent. diſt. 1. diſputat, *Sacramentorum inſtitutionem fuiſſe congruam tum ex parte Dei, tum etiam ex parte noſtri. Ex parte Dei* (inquit) *eſt 1. miſericordia, quâ homini, qui malè gratiam propter voluntatis vertibilitatem ſervaverat, Sacramentum præpararetur, ad quod recurrens gratiam certò inveniret. 2. Juſtitia, quâ hominis qui per ſuperbiam cecidit, humiliationem requirat, ut ſuſcipiendo Sacramenta, quæ infra eum ſunt, ſe humiliaret. 3. Sapientia, ut ſicut homo à viſibilib. occaſionem ad lapſum receperat, ita in Sacramentis viſibilibus gratiam inveniret. Ex parte noſtri itidem fuit congruum. 1. Homo lapſus cæcatus fuit in rationali, ideò data ſunt ei Sacramenta viſibilia & ſenſibilia ad eruditionẽ. 2. elatus fuit in irascibili, ideo data ſunt ad humiliationẽ. 3. faſtidiens in concupiſcibili, ideo dari debuit ad exercitationem.* Eodem ferè modo Thom. p. 3. q. 61. art. 1. dicit: *Sacramenta triplici ratione fuiſſe neceſſaria. 1. ex conditione humanæ Naturæ, cujus proprium eſt, ut per corporalia & ſenſibilia in ſpiritualia & ſenſibilia perveniat. 2. ex ſtatu hominis, qui peccando ſe ſubdidit per affectum corporalibus rebus, ibi autem debet medicinale remedium adhiberi, ubi patitur morbum. 3. ex ſtudio actionis humanæ, quæ præcipuè circa corporalia verſatur &c.* Sed enim proprius ac principalis finis inſtitutionis Sacramentorum eſt fidei noſtræ confirmatio. 2. ut Sacramentis divinitus propter nos inſtitutis crebrò ac reverenter in vera pœnitentia ac fide utamur, ne ſalutis noſtræ protervè prodigi ac in Deum ipſum injurii videamur. Eſa 7. v. 13. verè enim & graviter pronunciat Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum cap. 11. *Sacramentorum vis contemta ſacrilegos facit, impiè quippe contemnitur, ſine quo non poteſt perfici pietas.* lib. 3. qq. in Levit. q. 84. *Contemtor viſibilis Sacramenti inviſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt.* Et Hieron. in c. 1. Malach. *Cum Sacramenta contemnuntur, ipſe qui eorum autor eſt Deus, contemnitur.* Quod contra Archonticos, Aſcodrutas & Aſcodrupitas (de quibus Theodor. lib. 1. hæret. fab. Epiphan. hæreſ. 40.) & Meſſalianos ſive Enchitas (de quibus Epiph. hæreſ. 80. Auguſt. hæreſ. 57.) Anabaptiſtas, Enthuſiaſtas & alios Sacramentorum contemtores fulminis inſtar habendum. Accedat autem debita in uſu Sacramentorum reverentia, ſiquidem *qui manducat & bibit indignè, ſibi ipſi judicium manducat & bibit*, 1. Cor. 11. v. 29. in quem locum ſic commentatur Ambroſius: *Devoto animo & cum timore accedendum ad communionem docet, ut ſciat mens reverentiam ſe debere ei, ad cujus corpus ſumendum accedit.* Item: *Nihil differt ab infideli qui inconſideratè ad menſam Domini accedit.* Auguſt. tract. 27. in Joh. *Multi modò nobiſcum manducant & bibunt temporaliter Sacramenta, qui habebunt in fine æterna tormenta.* 3. ut orthodoxiam & ſinceritatem hujus articuli contra omnes μυσαεμάχας ac Sacramentiperdas, qui Sacramenta divinitùs inſtituta vel ſuis additamentis contaminant, vel detrahendo mutilãt, vel aliis modis pervertunt, fideliter ac ſtrenuè propugnemus. *Quæ major poteſt eſſe ſervi gloria, quàm pro inſtitutis Domini ſui zelare?* Auguſt. 16. contra Fauſt. c. 14. *Si antiqui juſti pro illis nunciativis Sacramentis & rerum nondum impletarum figuris omnia dura & horrenda perpeti, parati fuerunt & pleriq; perpeſſi ſunt, quantò magis nunc pro Baptiſmo Chriſti, pro Euchariſtia Chriſti; pro ſigno Chriſti ad omnia perferenda paratior debet eſſe Chriſtianus, cùm illa fuerint promiſſiones rerum complendarum, hæc ſint indicia completarum.* 4. ut memores Sacramenti fidelitatis, quo in uſu Sacramentorum Deo obſtringimur, velut ſpirituales milites adverſus Satanam, mundum & carnem ſtrenuè pugnemus. Tertull. in exhort. ad Mart. p. 367. *Vocati ſumus ad militiam Dei vivi jam tum, cùm in Sacramenti verba reſpondimus. Proinde vos beneficia, quodcunq; hoc durum eſt, ad exercitationem virtutum animi & corporis deputate. Bonum agonem ſubituri eſtis, in quo agonotheta Deus vivus eſt. Xyſtarchus SS. corona æternitatis brabeiuta, Angelica politia ſubſtantia in cœlis gloria in ſecula ſeculorum.*

Cypria-

Cyprianus lib.1. Epist.2. non longè à princ. *Quos excitamus & hortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus & cùm ad hoc fiat Eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra adversarium volumus, munimento Dominicæ sanctitatis armemus. Nam quomodo docemus aut provocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis sanguinem Christi denegamus? aut quando ad Martyrij poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in Ecclesia poculum Domini jure communicationis admittimus?* lib.4. Epist.6. *Gravior nunc & ferocior pugna imminet, ad quam fide incorrupta & virtute robusta parare se debent milites Christi considerantes idcirco se quotidiè calicē sanguinis Christi bibere, ut possint & ipsi propter Christum sanguinem effundere.* Hieron. ad Heliodor. Epist.1. *Recordare tyrocinii tui diem, quo Christo in Baptismate consepultus, in Sacramenti verba juraſti, quid facis in prima domo delicate miles? uos vallum? ubi fossa? ubi hyems acta sub pellibus?*

109. Ex superioribus omnibus talis constitui potest Sacramenti definitio, Sacramentum est sacra & solennis actio divinitùs instituta, quâ Deus mediante hominis ministerio sub visibili & externo Elemento per verbum certum bona cœlestia dispensat ad offerendam singulis utentibus, ac credentibus applicandam atque obsignandam promissionem de gratuita remissione peccatorum Evangelii propriam. *Definitio Sacramēti*

De CIRCUMCISIONE & AGNO PASCHALI.

I.

Connexio cum loco præcedente

EGIMUS HACTENUS de Sacramentis in genere; restat ut in specie de illis differamus. *Sacramenta alia sunt Veteris, alia Novi Testamenti.* Sacramenta V.T. sunt, quæ ante Christi adventum instituta, eminùs ipsum monstrarunt & figuris quibusdā adumbrarunt, quo demum exhibito & partes officii à Patre cœlesti sibi demandati exequente abrogata sunt. Sacramenta N.T. sunt, quæ à Christo instituta ipsum exhibitum testantur & præsentem offerunt duratura in Ecclesia usque ad mundi finē. Antequam verò in specie de utriusque Testamenti Sacramentis agamus, priùs de convenientia & discrimine eorum tractandum fuerit. Esse aliquam Sacramentorum utriusq; Testamenti *conveniētiam*, nemo facilè negaverit, cùm non solùm conveniant. 1. *appellatione*, sed etiam 2. *genere proximo*, 3. *causâ efficiente principali*, quæ est Deus unicus Sacramentorum autor. Ut idem est Deus ac Dominus, tàm in V. quàm in N. T. ita quoque idem utrobique Sacramentorum autor. 4. *causâ finali generica*, quæ est promissionem Evangelii propriā de remissione peccatorum offerre, exhibere & credentibus applicare, eandemq; obsignare & confirmare. 5. *materiâ & formâ generica* sive partium συστατικαῖν numero, quatenus sc. omne Sacrament. constat materiâ & formâ, hoc est, quatenus omne Sacramentum propriè sic dictum est actio sacra & solennis divinitùs instituta, quæ versatur circa certum objectum peculiari verbo institutionis & promissionis determinatum 6. *usu*, utrobiq; enim fides requiritur, ut sint salutaria. *Conveniētia Sacramentorum V. & N. T.*

Differētia eorundem. 2. Interim tamen unicuiq; Sacramento est sua quædam propria materia & forma specifica, per quam est id, quod est & ab omnibus aliis distinguitur, de qua ex propria institutionis sede judicari rectissimè potest & omninò etiam debet. Vide ea quæ supra dicta sunt §.45. & 46. uti etiam §.63. Etenim cùm omne Sacramentum sequatur Naturam sui Testamenti & verò V.T. habuerit *tantummodo umbram futurorum*. h.e. figuras & significationes Christi suo tempore exhibendi passuri & morituri: novum autem hujusmodi figuris & umbris destituatur & præsentem offerat Christum jam exhibitum & pro nobis passum & mortuum juxta expressa dicta Coloss.2.v.16.17. Hebr.10.v.1. 2. ideò primaria ac præcipua Sacramentorum differentia consistit in eo, quòd Sacramenta V.T. fuerint prænunciativa Christi venturi, sed Sacramenta N.T. *sint annunciativa Christi exhibiti*, ut loquitur August. in Psalm.73. h.e. illa fuerunt umbræ & figuræ, non ipsum corpus & expressa ac viva imago: hæc verò continent ipsum corpus & imaginem solidam, non autem umbras & figuras, proinde ipsa substantia Sacramentorum V.T. fuit alia & diversa à Sacramentis N.T. Exempli gratiâ, Agni Paschalis substantia non fuit ipsum corpus, ipsa expressa imago, ipsa veritas, nempe caro & sanguis Christi, sed illius umbra & figura. Sed substantia cœnæ Dominicæ est ipsa vera substantialis caro & sanguis Filii Dei incarnati, non nuda tantùm ejus figura. Quò pertinent dicta Patrum. Ambr. de his qui init. myst. c.9. *Considera, uter præstantior sit panis Angelorum, an verò Christi caro, quæ utiq; est corpus vitæ? Illis aqua ex petra fluxit, tibi sanguis è Christo.* Hieron. in cap.1. Epist. ad Tit. tantum interesse dicit *inter sacram cœnam & panes propositionis, quantum inter umbram & corpus, inter imaginem & veritatem, inter exemplaria futurorum & ea ipsa, quæ per exemplaria figurantur.* Chrysost. in cap.5. poster. ad Corinth. *pro manna habemus corpus Dominicum, pro aqua petra sanguinem ex latere.* Theodor. in cap.11. prior. ad Corinth. cœnam Agni Paschalis & Dominicam conferens, *hanc esse verū illius archetypum scribit.* Huic principali & primario Sacramentorū discrimini accedit alterum ex Symbolo Sacramentali externo, q̄ non est idem in omnib. Sacramentis, sed in singulis proprium & peculiare, sicut etiam actio Sacramentalis est sua cuiq; Sacramento propria.

3. Ex

3. Ex quibus omnibus colligimus, differre Sacramenta V. T. à Sacramentis N. T. *tum in materia, tum in forma.* Materia ſive objectum eſt *res terrena & cæleſtis.* Forma *eſt actio Sacramentalis.* Res terrena in Circumciſione eſt præputium: in Paſchate eſt caro & ſanguis agni Paſchalis: in Baptiſmo eſt aqua: in Cœna Dominica panis & vinum, quæ omnia non eſſe eadem ſed diverſa, liquidò conſpicuum. Res cœleſtis, nempe Chriſtus Θεάνθρωπος in V. T. Sacramentis ſignificabatur & adumbratur per typos & figuras Sacramentales tanquam exhibendus in plenitudine temporis: ſed in Sacramentis N. T. præſens exhibetur & datur per Symbola Sacramentalia tanquam media ſive organa exhibitiva. *Patet hoc non ſolùm ex cujusq; Sacramenti inſtitutione, ſed etiam ex reipſa, quia V. T. fuit tempus umbrarum, ſed in N. T. figuræ, V. T. complementum & perfectionem ſuam in Chriſto exhibito ſunt adeptæ, illis igitur non amplius eſt locus. Atq; ignotum eſt illud argumentum: Si in S. cœna tantummodò figuram ſui corporis & ſanguinis Chriſtus inſtituere voluiſſet, nequaquam abrogaſſet agnum paſchalem, quippe cujus mactatio, aſſatio & αἱματεκχυσία longè clariùs, manifeſtiùs & evidentiùs ſignificabat Chriſti paſſionem, mortem & ſanguinis effuſionem, quàm panis & vinum. Deniq; forma ſive actio Sacramentalis alia eſt in quolibet Sacramento. Circumciſionis forma eſt amputatio præputii juxta Dei mandatum. Paſchalis forma eſt agni Paſchalis certis ritibus ſegregati, mactati & aſſati manducatio ac ſanguinis in ſuperliminari & poſtibus illitio. Baptiſmi forma eſt hominis ablutio, h. e. aſperſio aquæ vel immerſio in aquam facta in nomine Patris, Filii & Spiritus S. Cœnæ Dominicæ forma eſt manducatio corporis Chriſti cum pane benedicto & bibitio ſanguinis Chriſti cũ vino benedicto. Præcipuis hiſce differentiarum capitibus poſſunt alia quædam ſecundaria addi, utpote quod Sacramenta V. T. pertinuerint tantùm ad populum Iſraeliticum, ſed N. T. Sacramẽta ad Eccleſiam ex Judæis & gentibus collectam; quod illa durare debuerint ad Chriſti uſq; adventum & miniſterii; hæc verò ad finem uſq; mundi. 1. Cor. 11. v. 26. *Quotieſcunq; manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat;* quòd hæc ſint *virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora* &c. Auguſt. 3. de doctr. Chriſt. cap. 9. lib. 19. contra Fauſt. cap. 13. Sed hæ & ſimiles differentiæ ſunt ſecundariæ ac momenti minoris.

Calviniana ſententia de differentia Sacramentorum.

4. Qui Calvinum ſequuntur, ſtatuunt Sacramenta V. & N. T. eſſe eadem quoad ſubſtantiam, differre autem tantũmodò quibusdam accidentibus, videl. *ſignis & ritibus, modo ſignificandi, duratione, amplitudine, claritate &c.* Orth. conf. p. 63. *Eadem præſentia, conjunctio & perceptio rerum cum ſignis per fidem ſtatuenda in V. & N. T. Sacramentis, quæ externâ tantum & viſibili ſpecie, quatenus illa Chriſtum promiſſum & venturum, hæc verò exhibitum teſtantur & ſignificant, inter ſe diſcernuntur.* ** Ibid. p. 129. *Conſtat, quod non ſolùm nullum inter V. & N. T. Sacramenta diſcrimen ſtatuatur, quantum attinet ad res ipſas, ſed nec quoad modum præſentiæ & conjunctionis rerum cum ſignis.* Beza in qq. & reſp. part. 2. p. 27. *tantùm ſignis & verbi perſpicuitate noſtra à veterib. differre ait, non re interna, non inſtrumento applicationis, non ſine neq; effectu.* ** Urſinus in explicat. Catech. pag. 480. *Idololatria eſt non ſolùm quærere aliam Chriſti κοινωνίαν, quàm ſit in verbo, ſed etiam aliam Chriſti κοινωνίαν in N. T. Sacramentis quærere, quã quæ ſint in V. T. Sacramentis.* p. 482. *oportet unionem Sacramentalem talem eſſe, quæ omnibus Sacramentis conveniat, alioqui non eſſet unio Sacramentalis, ſed cœnalis vel Baptiſmalis.* Fundamentalis doctrina de cœna Heidelberg. Germ. edita p. 10. *Inviſibilia ſpiritualia dona quæ viſibilibus ſignificantur & obſignantur, eadem ſunt in omnibus Sacramentis.* Admon. Neoſt. contra Form. Conc. p. 44. *Liquet omnia Sacramenta monſtrare & promittere communionem Chriſti & beneficiorum ejus unam & eandem.* Bucanus loc. 46. p. 603. *Sacramenta V. & N. T. differunt 1. adjunctis externis & temporis circumſtantiâ, nam illa μίχρι καιρῶν διορθώσεως uſq; ad tempus directionis, hæc verò ad finem ſeculi durare debent. 2. ſignificandi modo ſeu conditione; veteres enim prænunciarunt Chriſtum tanquam venturum, nova eundem tanquam exhibitũ declarant. 3. diverſitate ſeu qualitate ſignorum, ſeu ſignis & ritibus multùm diverſis. 4. Numero ſignificandi, menſurâ, virtute & facilitate &c. ſed (inquit) hæc tamen non efficiunt, quò minus Sacramenta noſtra & veterũ quoad ſubſtantiam attinet, ſint eadem.*

Quid de eâ ſtatuendũ.

5. Hac de re ut rectiùs fieri poſſit judicium, obſervanda ſunt ſequentia. 1. Opinionem illam quod Sacramenta V. & N. T. ſint eadem quoad ſubſtantiam, niti duabus illis hypotheſibus, primò quod unum tantum quoad ſubſtantiam ſit fœdus ac Teſtamentum; non autem duo diverſa, cùm ſit unus reconciliationis modus, una fides, atque una ſalutis via omnibus mundi temporibus; conſtitui autem duo fœdera propter externas quasdam ac minùs principales circumſtantias; quæ in utroque Teſtamento ſint diverſæ, de qua hypotheſi quid ſtatuendum ſit, latè oſtendimus in tractatu de Evangelio §. 119. & ſeqq. deinde quod forma Sacramentorum N. T. non minùs conſiſtat in analogia ſignificativa ac κρίσει quadam figurativa, quàm forma Sacramentorum V. T. de qua hypotheſi itidem egimus ſuperiùs §. 48. Cùm ergò duæ illæ hypotheſes, quibus velut cruribus doctrina de eſſentiali identitate Sacramentorum utriusque Teſtamenti innititur, falſæ ſint, facilè apparet, quid de ea ſit judicandum. 2. Accuratè diſtinguendum eſſe inter ſubſtantiam & uſum ſive finem Sacramentorum. Quamvis enim Sacramenta V. & N. T. conveniant fine generali, quod in omnibus promiſſio gratiæ offeratur & credentibus applicetur, confirmetur atque obſignetur, ex eo tamen inferri nec poteſt nec debet, quod omnium Sacramentorum eadem ſit ſubſtantia, immotum enim manet illud Apoſtolicum *Lex* ſive V. T. *umbram habuit futurorum bonorum, novum autem ipſam εἰκόνα* ſive ſubſtantiam rerum olim adumbratarum, proinde Sacramenta V. T. ſunt σημαντικὰ & adumbrativa Chriſti exhibendi, N. autem T. Sacramenta ſunt μεταδοτικὰ καὶ προσφερόμενα Chriſti exhibiti. 3. Differentias Sacramentorum ſecundarias in externis quibusdam circumſtantiis poſitas non tollere principale ac primarium differentiæ caput, ſed potiùs præſupponere; ideò enim Sacramenta N. T. duratione amplitudine, claritate, facilitate, efficacia &c. à Sacramentis V. T. differunt, quia in illis Chriſtus præſens exhibetur & datur, in his verò

verò significabatur & præfigurabatur. 4. Quæ & qualis sit præsentia corporis & sanguinis Christi in sacra cœna, de ea non esse judicandum ex conficta illa hypothesi, quod Sacramenta V.& N.T. sint eadem quoad substantiam, quodque analogia Sacramentalis omnium Sacramentorum sit una atque eâdem in significando tantum & obsignando consistens, sed ex propria institutionis sede, in qua disertè Christus dicit. *Edite, hoc est corpus meum. Bibite, hic calix est Novum Testamentum in meo sanguine.* 5. Non elabi adversarios distinctione illa, quòd Sacramenta V.T. significârint Christum venturum sive exhibendum; Nautem Test. Sacramenta significent Christum exhibitum; differunt enim exhibere & significare. Ex verbis institutionis discimus, panem & vinum benedictum symbola illa Eucharistica non tantùm significare Christum exhibitum esse, sed etiam esse organa ac media, per quæ Christi corpus & sanguis verè nobis exhibentur. 6. Quæ de majori claritate Sacramentorum N.T. disputant non posse ullâ ratione locum habere, quamdiu κριτικὴ relatio ac significativa analogia omnium Sacramentorum tàm N. quàm V.T. statuitur forma. Ecquis enim negare potest majorem esse convenientiam corporis & sanguinis Agni Paschalis cum corpore & sanguine Christi quàm panis & vini? Itemque clariorem proponi significationem mortis & passionis Christi in mactatione, assatione & manducatione agni Paschalis, quàm in distributione panis & vini Eucharistici. Nec dici potest, claritatem majorem in verbo Evangelii inveniri, non enim de Evangelii, sed de Sacramentorum majori claritate hoc loco propriè quæritur: Et promissio Evangelica & Sacramenta Evangelica eandem habent claritatem N.T. propriam. 7. Nequaquam à nobis negari, quod Sacramenta etiam N.T. suas habeant significationes, sed hoc in quæstione esse, an in illis consistat forma eorum Sacramentalis, quam negamus, pertinent enim illę significationes non ad formam, sed ad finem Sacramentorum & quidem non ad finem principalem ac primarium, sed minus principalem & secundarium vel etiam adjunctum, ut admonuimus superiùs §. 48.

Argumentum Calvinianorũ ex 1 Cor. 10 Patres nostri eandẽ escam ederunt.

6. Potissimum assertionis suæ de substantiali Sacramentorum identitate fundamentum quærunt in pronunciato Apostolico 1. Cor. 10. v. 3. *Patres nostri omnes eandem escam ederunt*, v. 4. *& omnes eundem potum spiritualem biberunt, bibebant autem de spirituali consequente eos petrâ, petra autem erat Christus*: Si Patres V.T. eandem nobiscũ comederunt escam in suis Sacramentis, quam nos accipimus in nostris, utique non alia erit præsentia corporis & sanguinis Christi in sacra Cœna, quàm κριτικὴ & significativa, & per conseq. Sacramenta V.& N.T. non erunt diversa quo ad substantiam. Resp. 1. Apostolus nequaquam dicit, Patres in deserto unà *nobiscum* eandem comedisse escam, uti Beza, Bucanus & alii volunt, sed Patres illos omnes sive Israelitas inter se confert, id quod ex serie textus manifestissimum est v. 1. dicit, *Patres omnes sub nube fuisse & mare transisse*. v. 2. addit, *omnes in Mosen esse baptizatos in nube & mari*, quòd si particulam universalem Omnes, in v. 3. & 4. usurpatam ad nos applicare quis velit, sequetur Patres illos nobiscum & nos cum illis non solùm eandem escam spiritualem comedisse, ac potum spiritualem bibisse, sed etiam Patres eosdem nobiscum & nos cum illis fuisse, sub nube & mare transisse, propter immediatam horum omnium in textu Apostolico connexionem. 2. agnoscit hoc ipse Oecolampadius in hoc loco sic commentatus: *Non est facienda collatio nobiscum, sicut quidam exponunt, quod eandem, quam nos, escam ederint, sed inter ipsos sit comparatio, ut esca quam Moses manducavit, nec Core, nec Abiran, nec mulieribus sit denegata.* 3. Apostolus ibidem v. 6. *hæc omnia* dicit fuisse τύπους ac figuras, ostendit igitur Sacramenta veterum fuisse typos Sacramentorum V. T. perinde ut D. Petrus Baptismum vocat ἀντίτυπον conservationis in arca 1. Epist. 3. v. 31. Quare cùm in antitypo habeatur complementum, quod in typo pronunciatur futurum, consequens fuerit, in nostris Sacramentis ipsam substantiam & expressam imaginem illorum bonorum haberi, quorum figura tantùm & umbratilis delineatio proposita fuit in veteribus Sacramentis. *Concedo* (inquit Bucanus loco de Sacram. p. 604.) *Sacramenta veterum fuisse figuras & imagines nostrorũ, non quoad res ipsas sed quoad implicatiùs & obscuriùs res significatas adumbrarunt*: atqui magis & minus non variant speciem, si ergò nostra Sacramenta itidem sunt tantùm figuræ rerum ipsarum (quamvis clariores quàm Sacramenta veterum) quâ ratione dici possunt veteribus Sacramentis præfigurata? aliter nos docuit Apostolus opponens invicem σκιὰν & εἰκόνα Hebr. 10. v. 1. item σκιὰν & σῶμα Coloss. 2. v. 17. illorum ergò bonorum εἰκόνα & σῶμα substantiam & expressam imaginem habet N. Test. ac N.T. Sacramenta, quorum σκιὰν tantummodò habuit Vetus cum suis Sacramentis. 4. Apostolus non loquitur tantùm de fidelibus in V.T. qui in manna Christum intellexerunt & fide eundem, quem nos cibum spiritualem comederunt, sed in genere loquitur de omnibus Patribus, qui per mare rubrum transierunt tàm impiis quàm piis; patet hoc non solùm ex particula universali toties repetita, uti & ex transitu per mare rubrum, qui omnibus certè fuit communis, sed etiam ex subjuncto προσδοκία μοῦ. v. 5. *non in pluribus eorum beneplacitum est Deo, prostrati enim sunt in deserto.* Quare cum Apostolus de tali manducatione & bibitione loquatur, quæ impiis etiam & incredulis in deserto fuerit communis, quod sc. omnes manducaverint manna & biberint aquam ex petra profluentem, non potest ullâ veritatis specie aut consequentiæ rubore ex hoc loco colligi, quod non alia nisi typica & spiritualis manducatio corporis & sanguinis Christi in Eucharistico N.T. Sacramento sit statuenda, quodque non ipsius substantiæ sed beneficiorum tantùm carnis & sanguinis Christi in eo reddamur participes. 5. at, inquis, *si de manna & aqua ex petra profluente agit, cur illum cibum ac potum vocat spiritualem*? Resp. spiritualis dicitur *tum propter causam*, quia singulari Dei munere per cœleste miraculum populo Israelitico fuit datus, monente Chrysost. & Theophyl. in h.l. tum propter *significationem*, quia repræsentabat escam & potum N.T. Christum ratione carnis & sanguinis, ut ex cap. 6. Joh. evidenter probat August. tract. 26. in Joh. tum deniq; *propter effectum*, quia credentes in his typis salutaria Christi beneficia non solùm ob oculos sibi proposita eminus conspexerunt, sed & vera fide eadem sibi applicarunt, ac proinde esus mannæ credentibus verè

fuit ſpiritualis cibus, potus aquæ ex petra fuit ipſis verè ſpiritualis potus. 6. at, inquis, *Iſraelitæ dicũtur bibiſſe de ſpirituali petra illos comitante, quæ petra fuerit Chriſtus; illa bibendi ratio certè non competit impiis aut incredulis in hoc populo.* Reſp. ex ſerie textus manifeſtiſſimum eſt, Apoſtolum loqui de omnibus Patribus in deſerto ſine diſcrimine tàm impiis quàm piis, tàm incredulis, quàm credentibus: Omnes igitur de ſpirituali petra biberunt, ſed diverſimodè: credentes & pii non ſolùm externè & in typo, ſed etiam internè verâ fide Chriſti ſanguinem bibebant, cujus typus in aquis ex petra profluentibus ipſis proponebatur: impii verò & increduli de ſpirituali illa petra Iſraelitas comitante non aliter bibebant quàm externè in typo & figura, dum biberunt de aquis ex petra profluentibus, conſequenter ratione ſignificationis dicuntur bibiſſe de petra Chriſto, quia ſcil. externa petra, de cujus aquis bibebant, erat typus & figura veræ petræ, quæ eſt Chriſtus. 7. at, inquis, *Apoſtolus dehortatur Corinthios à profanatione Sacramentorum argumento ducto à Sacramentis veterum, quod ſi veterum & noſtra Sacramenta ratione ſubſtantiæ non ſint eadem, peribit vis argumenti Apoſtolici. Niſi eadem ſint Sacramenta veterum & noſtra* (ſcribit Martyr, in loc. comm. claſſ. 4. cap. 7. §. 9.) *Paulus nihil concludit: Corinthii enim potuiſſent reſpondere, imò Sacramenta noſtra longè potiora ſunt illorum Sacramentis, &c.* Reſp. non à pari ſed à fortiori argumentatur Apoſtolus hoc ſenſu. Iſraelitæ profanationem ſuorum Sacramentorum, in quibus tantum σκιὰν & figuram futurorum bonorum habuerunt, non tulerunt impunè. Ergò multò magis Dei iram & pœnas ſibi attrahent, qui Sacramenta N.T. in quibus ipſa ſubſtantia illorum bonorum continetur, irreverenter tractant, ſine vera pœnitentia & fide illis utendo; quo enim res in ſe dignior & præſtantior, eò majori cum periculo illius profanatio conjuncta eſt.

An Sacramentales cum baburint in ſtatu innocentiæ.

7. Ceterum ut ad ſpecialem Sacramentorum V.T. explicationem deſcendamus, notandũ fuerit, duo ordinaria & ꝓpriè dicta V.T. fuiſſe Sacramenta, videl. *Circumciſionem & Paſcha*, ut colligi poteſt ex illis, quæ ſuperiùs à §. 65. uſque ad 72. latè diſputata ſunt. ** Pelarg. in idea loc. comm. loc. 22. de Sacram. in genere p. 123. *Plura quondam erant V.T. Sacramenta, ex hiſce erant celebriora quinque videlicet, Circumciſio & quatuor ſacrificiorum genera, quorum primum ante diluvium Gen. 4. ſecundum agnus paſchalis Exod. 12. tertium expiationis annua hoſtia Lev. 16. quartum emundationis lixivium de cinere vaccæ rufſæ.. Num. 19.** Quærunt Scholaſtici, *An Sacramenta etiam in ſtatu innocentiæ fuerint nec. ſſaria?* Reſpondent autem negativè. Thom. p. 3. q. 61. art. 2. adducit hanc rationem, *quia ſuperiora inferioribus dominabantur & nullo modo dependebant ab eis, mens ſuberat* Deo, menti ſuberant inferiores vires animæ & ipſi animæ corpus. Si quæras an tunc fuiſſent congrua? occurrunt divortia opinionum. Alenſis parte 4. q. 1. memb. 2. art. 1. affirmat, *fuiſſent enim ordinata ad intellectum & eruditionem gratia non remediantis ſed perficientis.* Richard. 4. ſent. diſt. 1. q. 1. artic. 1. Biel ibid. q. 2. artic. 2. & alii negant, *quia morbo non exiſtente non opus ſit medicina, ac hominibus non diſpoſitis ad infirmitatem ne quidem præſervativa medicina danda, ſed ſaltem regimen ordinatum præcipiendum.* Si obvertas, potuiſſe primos homines in ſtatu integritatis ex ſenſibilibus ſimilitudines ſpiritualium inſpicere, reſpondent, *magis eos hoc potuiſſe ex influentia divini luminis, nec ſufficere rationem acceſſoriam, ubi deſit principalis.* Atque hæc ita diſputantur à Scholaſticis, interim ſine ulla abſurditate dici poteſt, arborem vitæ primis parentibus fuiſſe inſtar Sacramenti & Symboli immortalitatis. Quamvis enim Sacramentum illud non fuit peccati remedium, (qualia ſunt propriè dicta Sacramenta poſt lapſum) tamen fuit gratiæ divinæ ſignum. Omiſſis ergò καιροῖς temporariis, atque analogicè ſic dictis veteribus Sacramentis, qualia ſunt arbor vitæ ante lapſum, tranſitus per mare rubrum, eſus mannæ, aquæ de petra eruptio, quin & conſervatio in arca tempore diluvii, ros in vellere Gideonis, umbra Solis in horologia Achas retrograda &c. de ordinariis, perpetuis & propriè ſic dictis V.T. Sacramentis videl. Circumciſione & agno Paſchali agemus. Circumciſio fuit Sacramentum initiationis, Paſcha verò confirmationis. Circumciſionis inſtitutio deſcribitur Geneſ. 17. Paſchatis Exod. 12. Circumciſionis Sacramentum maſculis ſolummodò adminiſtrabatur; ſed agni Paſchalis epulum & maſculis & fœminis erat commune. Circumciſio tantùm ſemel recipiebatur, ſed uſus Agni Paſchalis quotannis redintegrabatur. Dicitur autem circumciſio à circumcidendo, ſicut περιτομὴ ἀπὸ τοῦ περιτέμνειν, quia in ea circumſecabatur ac præputabatur, hoc eſt, præcidebatur pellicula illa extrema, quam Ariſtoteles vocat ἀκροποσθίαν, hoc eſt, cuticulam extimam τῆς πόσθης genitalis & Paulus inflexâ paulùm voce ἀκροβυστίαν vocat Roman. 2. v. 25. ** ἀκροβυστία πρὸ τοῦ ἄκρου extremo & βύω obſtruo, quaſi dicat, in extremitate tecta pars, Latinis vocatur *præputium.*** Latinis pellicula illa dicitur *præputium* paſſivè ſcilicet, quia in circumciſione præputatur Gen. 17. v. 10. נִמַלְתֶּם אֶת־בְּשַׂר עָרְלַתְכֶם Nemalttém *Circumcidetis carnem præputii veſtri* עָרְלָה orlah juxta interpretationem Kimhi ſignificat *rem quamcunque ſuperfluam & quarem aliam degravat, quæque digna ſit ut rejiciatur*; talem Gerundenſis dicit eſſe *carnem illam, quæ operit coronam* (ſic vocant Rabini caput membri genitalis in maſculis) *præter eam nihil ſuperfluum inveniri in corpore humano.* Ita nimirum carnalis populus in carnali circumciſione ſibi blanditur, dicitur autem pellicula illa עָרְלָה Orláh, non quod ſit res ſuâ Natura ſuperflua & reſecatione digna, ſed quia glandem membri virilis tegit, abſcondit & obturat. ** Hebræis Circumciſio dicitur מוֹלָה quæ vox ſemel duntaxat in Bibliis legitur Exod. 4. v. 26. & quidem in plurali מוּלוֹת à radice מוּל quieſcente in ſecunda. Unde & Rabinorum מִילָה & Chaldæorum מְהוּלָא Arabibus ختان & מחאן Circumciſio 1. propriè notat *præputij amputationem.* 2. *Synecdochicè* totam illam Sacramentalem ceremoniam aut etiam legalem obſervationem Act. 15. v. 1. Rom. 4. v. 10. 3. *metaphoricè* ſpiritualem cordis circumciſionem ſeu renovationem quæ vocatur περιτομὴ καρδίας Roman. 2. v. 29. ἀχειροποίητος Col. 2. v. 11. 4. *metonymicè* ipſum populum circumciſum Rom. 3. v. 30. cap. 15. v. 8. 5. ſignificat verè pios ac ſpiritualiter corde circumciſos. Phil. 3. v. 3. **Cæterum Judæi non contenti amputatione præputii pellicularn relictam unguibus acutis diſtendunt, lacerant & retrò cogunt, ut glans magis appareat, hanc pelliculæ re-

preſſionem vocant פריעה *Prioh*, quæ longe majorem dolorem affert infantulo, quàm ipſa circumciſio; Hebræi communiter aſſerunt eam præcipi cap.5.Joſ.v.2. *Fac tibi cultros acutos & converſus circumcide filios Iſrael ſecundo*: præter circumciſionem & diſtenſionem pelliculæ adhibent etiam exuctionem; nam is qui infantem circumcidit, fugit ore ſuo ſanguinem àmembro ſauciato quod vocant מציצה. ** Vide Buxdorffium in Synag. cap.2. ** In propria Inſtitutionis ſede Circumciſio vocatur ברית Ferith, *fœdus*, *pactum* Gen.17. v.14. inde Stephanus Actor.7.v.8. vocat *διαθήκην περιτομῆς*, quia ſcil. circumciſio non externam ſolùm pelliculæ amputationem, ſed etiam internam cordis purificationem & obligationem cum Deo complectitur, & quia circumciſio externa fuit medium atque organum receptionis in fœdus: dicitur etiam ברית Ferith, אות Oth, ſignum fœderis, quia ſtigma ex circumciſione in carne relictũ fuit & ſignum & ſigillum divini fœderis, interprete Apoſtolo Rom.4.v.11. Notum eſt, circumciſionem in ſcriptis N.T. pro circumciſis uſurpari, abſtractum ſcil. pro concreto Roman.3.v.30. cap.15.v.8. Galat.2.v.7. Ab interna ac ſpirituali Circumciſione Chriſtiani quoq; nominãtur Circumciſio Phil.3.v.3. *Noſ ſumus Circumciſio, qui Spiritu ſervimus Deo & gloriamur in Chriſto Jeſu non in carne confidentes*. Paulus Phil.3.v.2. Pſeudo Apoſtolos, qui docebant Circumciſionem in N.T. eſſe adhuc neceſſariam per contemtum vocat *Concisionem*, quippe qui non amplius Sacramentum Circumciſionis, ſed conciſionem carnis docerent ac falsâ doctrinâ & ſe & alios ab Eccleſia reſcinderent. Syris vocatur גזירתא Gezurthá, à rad. גזר Gazar, ſcidit, præcidit, amputavit.

Circumciſio eſt fœdus — *& ſignum fœderis.*

8. Roman.2.v.28.& 29. duplex ſtatuitur Circumciſio *carnis ſcil. & cordis σαρκὸς καὶ καρδίας*, illa *dicitur fieri in litera, hæc in Spiritu, illius* laus *dicitur eſſe ex hominib hujus verò ex Deo*, illa dicitur χειροποιητὸς ἐν σαρκὶ Eph.2.v.11. hæc verò ἀχειροποίητος Col.2.v.11. Quæ diſtinctio Circumciſionis nequaquam eò trahenda, quaſi Circumciſio in V.T. etiam in vera fide ſuſcepta tantùm fuerit carnalis Circumciſio abſque ullo ſpirituali effectu, cujus contrarium oſtendimus ſuperiùs in tract. de Sacram. §.65. ſed oppoſita eſt vanæ Judæorum gloriationi, qui ob carnalem Circumciſionem ſeſe efferebant, de Circumciſione cordis & vera in Meſſiam fide nihil omninò ſoliciti. Extant autem fundamenta hujus diſtinctionis in ſequentibus V.T. dictis Lev.26.v.41. *tunc humiliabitur cor ipſorum* וְעָרַל Hearel, *præputiatum*, *incircumciſum*, Thargum reddidit טפשא Tapeſcha, *ſtultum* Deut.10.v.16. *Circumcidite præputia cordis veſtri*. Thargum ſic reddidit *removete* טפשות Tapeſchuth, *ſtultitiam & iniquitatem cordis veſtri*. Deut.30.v.6. *Circumcidet Deus cor tuum & cor ſeminis tui, ut diligas Jehovam Deum tuum toto corde tuo*. Jerem.4.v.4. *Circumcidite vos Jehovæ & auferte præputia cordis veſtri*, Thargum רשע reſcha impietatem. cap.6.v.10. *auris eorum eſt incircumciſa*, Thargum אטפשת itaphſcha *ſtulta facta eſt*, (id imitatur Stephanus Actor.7. v.51. ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶν *incircumciſi corde & auribus*) Jerem.9.v.26. *Omnes gentes ſunt præputiatæ & omnis domus Iſrael eſt præputiata corde*. Ezech.28.v.10. *morte incircumciſorum morieris*, Thargum רשיעין raſchiin impiorum, qui ſunt graves peccatis, quorum cor gravatum eſt carne. cap 44.v.9. *incircumciſus corde & incircumciſus carne*. Theophil. in cap.2. Rom. *Circumciſio juxta apparens carnalis eſt*: *Circumciſio verò ſecundum Spiritum eſt carnalium affectuum, reſectio*. Inde quidam triplicem ſtatuunt Circumciſionem, *primam Hebræorum*, *ſecundam Chriſtianorum*, *tertiam beatorum*.

Circumciſio carnis & cordis.

9. Autor Circumciſionis eſt Deus שדי Schaddai אל El Gen.17.v.1. Is namque fœdus cum Abrahamo ejuſque poſteris initurus Circumciſionis Sacramentum inſtituit, ut eſſet medium per quod Iſraelitæ in fœdus illud reciperentur & promiſſio fœderalis gratiæ illis obſignaretur. Johan.7.v.22. Circumciſio dicitur eſſe ἐκ τῶν πατέρων non quod ſit πάτριον quædam παράδοσις præter vel contra Dei mandatum introducta, ſed quia ante Moſen fuit inſtituta & à Patribus ex Dei mandato uſurpata. Herodotus in Euterpe ſcribit, *Circumciſionem Hebræos ab Ægyptiis accepiſſe*, ſed Moſes diverſum teſtatur, videl. Abrahamo & poſteris ejus Circumciſionem fuiſſe demandatam, antequam in Ægyptum deſcenderint. Diſpenſator ac Miniſter Circumciſionis primitus adminiſtratæ fuit Abraham Patriarcha ſanctiſſimus, *qui ædificavit Deo altare in Bethel & invocavit nomen Jehovæ* Geneſ.12.v.8. cap.13.v.4. *qui præcepit filiis ſuis & domui ſuæ poſt ſe, ut cuſtodirent viam Jehovæ facerentq; juſtitiam & judicium* Geneſ.18.v.19. *qui fuit Propheta ab ipſo* Deo appellatus Geneſ.20.v.7. is eſt qui ex mandato divino & ſe & filium Iſmaelem atque omnes viros domus ſuæ circumcidit Geneſ.17.v.24. Idem etiam circumcidit Iſaacum Geneſ.21.v.4. ex quo intelligitur Patriarchas velut capita familiæ & Doctores Eccleſiæ Circumciſionis Sacramentum adminiſtraſſe uſque dum inſtitueretur Sacerdotium Leviticum, cui unà cum aliis Eccleſiaſtici miniſterii partibus ordinariam hujus Sacramenti adminiſtrationem poſtea ceſſiſſe probabiliter ſtatuimus. Sic Matthias Sacerdos liberos eorum, qui ad Ethnicas ſuperſtitiones defecerant, circũcidit, 1.Maccab.2.v.46. (Hodie apud Judæos non Sacerdos, ſed Chirurgus præputium abſcindit in Synagogis, quem vocant המוהל Circumciſorem) extraordinarium eſt, quòd Joſua Princeps Iſraelitici populi peculiari Dei mandato inſtructus filios Iſrael in colle Aroloth circumcidit Joſ.5.v.3. quodque Sephora in caſu neceſſitatis Moſe lethaliter ægrotante præputium filii circumcidit Exod.4.v.25. uti etiam fœminæ Iſraliticæ tempore perſecutionis 1.Macc.1.v.63. 2.Macc.6. v.10. ex quo generalis regula extruitur, quod *Sacramentum initiationis in extremo neceſſitatis caſu piè adminiſtrari poſſit, ab aliis Eccleſiæ membris, ubi ordinarius miniſter haberi non poteſt*.

Autor circũciſionis.

Miniſter circumciſionis.

10. Ut autem in omni Sacramento ita quoque in Circumciſione acceſſit verbum ad Elementum, ut inde fieret Sacramentum. Verbum requiritur *tum inſtitutionis*, *tum etiam promiſſionis*, quemadmodum hæc omnia perſpicuè deſcribuntur Geneſ.17.v.7. *Statuam pactum meum inter me & te, inter ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis fœdere perpetuo, ut ſim tibi in Deum & ſemini tuo poſt te* v.8. *Daboq; tibi & ſemini tuo poſt te terram peregrinationum tuarum nempè totam terram Canaan in poſſeſſionem perpetuam, eroq; eis in Deum* (hoc eſt verbum promiſſionis) v.10. *Hoc eſt pactum meum quod obſervabitis inter me & vos, atque in ſemen tuum poſt te, ut circumcida-*

Verbum in circumciſione.

d by Google

eidatur in vobis omnis masculus, (hoc est, verbum institutionis) v. 11. *Circumcidetis verò carnem* præputii vestri (hæc est externa & in oculos incurrens Cerimonia circa visibile illud materiale sive Elementum externum præputium scil. quod resecabatur occupata) Observandum verò promissionem illam verbo annexam non solùm corporalia beneficia complecti sed etiam Dei gratiam, remissionem peccatorum & vitam æternam, propter Christum ex semine Abrahæ nasciturum, uti demonstravimus superiùs §. 63. & seqq. quò pertinet formula benedictionis, quam referente D. Chemnitio in cap. 9. Harm. Israelitæ in Circumcisione olim usurparunt, *Deus vivus, pars nostra & protector noster præcepit erui animam nostram ab inferis propter fœdus suum, quod posuit in carne nostra.*

Materiale hujus Sacramenti.

11. Fiebat autem Circumcisio, id est, præputii amputatio in membro genitali. Probrosum hoc & infame visum fuit gentibus, unde dicteria illa, quod Judæos vocarint *apellas & recutitos*, quin & Manichæus *obscœnum characterem* nominavit Circumcisionem (vide August. lib. 5. 6. & rel. cõtra Faustum) sed contra absurdum rationis judicium Dei sapientiam intuemur ac revereamur, cui placuit in illa corporis parte Circumcisionem adhiberi, cum primis ut de venturo semine ex Abrahæ posteris nascituro Israelitæ hâc ceremonia admonerentur: Deinde ut ostenderetur peccatum originale per generationem in posteros traduci, quod ex carne nascitur esse carnem, ideoque spirituali Circumcisione sive regeneratione ac renovatione indigere. Denique ut significaretur, quicquid damnationis è carnali nativitate contraxerant infantes, per Circumcisionis Sacramentum illis adimi. Ea parte convenienter susceperunt infantuli regenerationis Sacramentum, unde fortiti erant generationis initium. Thomas p. 3. q. 70. art. 3. *Fiebat circumcisio in membro generationis propter tria 1. quia erat signum fidei, quâ Abraham credidit Christum ex semine suo nasciturum. 2. quia erat in remedium originalis peccati, quod per actum generationis traducitur. 3. quia ordinatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ quæ præcipuè in membris illis viget.* Biel 4. sent. dist. 1. quæst. 4. art. 4. ex Alex. p. 4. quæst. 7 *Circumcisio erat instituta contra peccatum originale, jam verò peccatum originis contrahitur per libidinosam propagationem, quam repræsentabat Circumcisio ratione membri, in quo fiebat: processus etiam illius morbi fuit circularis, quia secundum Anshelmum persona peccans scil. Adam primò corrupit Naturam, Deinde Natura personam, hoc repræsentatur per circularem pelliculæ incisionem. Effectus morbi originalis est superabundantia concupiscentiæ, quam minuit Sacramentum Circumcisionis, quod significatur per remotionem superfluitatis pellis abscissæ.* Philippus Melanthon. in die Circumcision. *Circumcisio instituta fuit in illa parte corporis, ut de venturo semine admoneret Circumcisos. Hæc principalis significatio, deinde accedant alia, præcidatur particula à membro generationis, significatur hanc Naturam lapsam & nunc destinatam morti & hanc pelliculam abjiciendam esse. Deus etiam posuit in hac parte notam, ut cogitemus Deum velle, ut hæc membra sint sancta & sanctè utamur generatione.*

1. *Quare in ea corporis parte præcepta fuit Circumcisio*

2.

3.

12. Instrumentum Circumcisionis erat *culter* vel acutus in cote politus, vel lapideus ex petra paratus Exod. 4. v. 25. *Zippora tulit* צור zor, *petram & amputavit præputium filii sui.* Jos. 5. v. 3. *Fac tibi* חרבות צרים *cultros petrarum sive petrinos.* ** חרב gladium πρώτως notat à חרב *exsiccatus est*, metaph. *devastatus est*, quia gladius exsiccat hominem sanguine eumque devastat. Aven. in Lex. pag. 276. Schindlerus vult, significare omne instrumentum quod scindit & findit sive ferrum sit sive lapis acutus, ut gladius, culter, novacula, securis, bipennis, aratrum, malleus, quo lapides cæduntur in Lex. pag. 648. cui concinit Buxdorffius in Lex. pag. 255. ** Ex his locis quidam colligunt Circumcisionis instrumentum fuisse cultrum petrinum, silicem quendam acutissimum, tradunt enim in oriente reperiri lapides, qui novaculæ instar scindunt, cui rei adamas fidem facere posset. ** *Accepit Ziphora* צר *petram, saxum acutum*, non quod cultro petrino necessariò fieri deberet Circumcisio uti sensit August. sed quia consternatæ & festinanti matri talis culter primus occurrit, præsertim cùm hæc circa Arabiam Petræam, ubi est Sina & Madian, contigerunt, in qua major petrarum quàm ferri est copia & usus, unde petras isti exacuunt instar ferri, ex eisque cultros efficiunt acutissimos. Junius & Tremell. exponunt *cultrum acutum*, cùm non sit verisimile familiam & quidem pastores destitutos fuisse tam necessario ad multa instrumento. Pisc. *vox Hebræa* צר *videtur primò significare* acumen sive aciem, *deinde* petram *sive* rupem *per meton. adjunct. Nam acumen est, ubi corpus in angustum abit,* צר *autem verbum est angustare & sic gladiolus aciei phrasi Hebræa tantum est quod gladiolus acutus.* Exod. 4. v. 25. reddidit Lutherus. Zipora nahm einen Stein vnd beschnitt jhren Sohn. Præbet hoc admonitionem de Christo *petra salutis, in quo circumcidimur Circumcisione non manufacta* Coloss. 2. v. 11. Andreas Masius in cap. 5. Josuæ p. 83. *Illud* חרבות צורים *quod nos convertimus* gladios saxeos, *interpretatur Chaldæus* acutos gladiolos *aut* novaculas. *Enmq; sequitur vulgus Judæorum ut solet. At veteres novaculas saxeas dicendum esse putaverunt in eo commentario, qui Geneseos magna est appellatus. Atque ille Chaldæus, qui Mosis libros convertit, quem Onkelum vocant, illud* צור *quo Mosis uxor, filio præcidebat præputium,* צרתא, id est, silicem *convertit, nõ* aciem. *Quin ego affirmare ausim* צר *nusquam in sacris literis* aciem *significare, sed* silicem *aut* saxum *ubique* &c. ** In Hispania Insula ferro carent & pro hoc utuntur cote acuto, ita LXX. Interpp. Jos. 5. v. 3. *fac tibi* μαχαίρας πετρίνας ἐκ πέτρας ἀκοτόμου, *cultros lapideos ex petra acuta.* Quidam verò & inter hos D. Lutherus in annot. marginal. Jos. 5. statuunt μετωνυμικῶς per petram intelligendum esse cultrum acutissimum in cote politum; quia enim cultri acuuntur petris, ideò videri cultrum petrarum positū esse pro cultro acuto. Confirmatur hæc expositio 1. ex Psal. 89. v. 44. *avertisti* צור tzur *petram sive aciem gladij ejus.* 2. Sam. 2. v. 16. *& vocavit locum illum* חצורים Hassûrim חלקת Chelcath *agrum gladiorum acutorum, eo quod omnes ibi interfecti sunt gladiis.* 2. ex paraphrasi Chaldaica Jonathan, Jos. 5. ubi cultri petrini vertuntur *per novaculas acutas.* 3. ex praxi Judæorum, qui etiamnum hodie utuntur novaculis acutis Chalybeis, referente Münstero in cap. 4. Exodi, quarum tamen capuli

tum Circumcisi.

Instrumentum.

ſunt lapidei: mortuos ante octavum diem aut abortivos maſculos circumcidunt lapide fiſſili mit einem Schieſſerſtein/referente Schindlero in Lexico in voce צר Tzor, Culter lapideus ἀλληγορικῶς ab Auguſtino libr.2. contra Pelag. & Cœleſt. cap.31. Theodor. quæſt.5.in Joſ.& aliis ita exponitur 1.quod ſignificet principalem autorem purgationis Chriſtum,qui eſt petra ſalutis, 1.Cor.10. v.4. 2. quòd denotet duritiem ac σκληροτραχηλίαν populi Judaici Ezech.3.v.7. *universa domus Iſrael dura fronte & duro corde eſt.* Zach.12.v.17. *cor ſuum poſuerunt ut adamantem, ne audirent legem & verba illa, quæ miſerat Iehova exercituum in Spiritu ſuo per manum Prophetarum.* 3. quod innuat cultro legis divinæ in tabulis lapideis ſcriptæ carnis concupiſcentias reſecandas eſſe.

13. Objectum Circumcisionis.

13. Objectum circumciſionis **eſt vel *generale* vel *ſpeciale*. *Generale* eſt τὸ ἀρσενικὸν omne maſculinum ſeu omnis maſculus in domo Abrahæ. *Speciale* ſunt certi maſculorum ordines. 1.qui ex generatione Abrahæ. 2. ſervi domi nati ſeu vernæ. 3. ſervi emti, quia ſervi emti & ex ſervis nati membra fiunt familiæ. 4. proſelyti non ſolùm religione, ſed etiam cohabitatione Iſraelitis juncti.** Maſculi Israelitici ſunt Abraham & omnes pueruli ex ipſius poſteritate nati. Quod ad proſelytos, hoc eſt, converſos ex gentibus ad Deum Iſraelis, attinet, occurrit quædam differentia, qui enim in medio populi Iſraelitici habitare, connubia cum illis jungere atque unà Paſcha celebrare cupiebant; illi omnes & ſinguli Circumciſionem in carne ſua ſuſcipere tenebantur. Gen. 24.v.15. Exo.12.v.44. ſicut Patriarcha Abraham non ſolùm filium ſuũ Iſmaelem, ſed etiam *omnes viros domus ſuæ, & argento emtos & è domeſticis natos circumcidit.* Geneſ.17.v.27. reliquæ verò gentes proſelytæ ad Circumciſionem non adigebantur, ut exemplo Naamanis Syri & aliorum conſtat. **Jodocus Ravenſtein in Apol. Conc. Trid. contra Chemnit. p.27. fingit *peculiarem quendam ritum Iudais fuiſſe inſtitutum, quo peccatũ originis in fœmellis fuerit expiatum, qui cùm non extat deſcriptus, inde* concludit *non omnia ad ſalutem Iudæis neceſſaria ſcripto fuiſſe à Moſe comprehenſa.* Idem urget Bellarminus libr. 4. de verbo Dei cap. 4. & Jeſuitæ in Colloq. Ratisbon.**

An fœmina Israelitica à fœdere fuerint excluſa.

Reſp. Quamvis fœmellæ Iſraeliticæ non circumciderentur, tamen à fœdere gratiæ cum Abrahamo Patre omnium credentium inito non fuerunt excluſæ. 1. quia promiſſio fœderis eſt generalis, *Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui*, quæ data erat promiſcuè tàm fœminis quàm maſculis ex Abrahæ poſteritate natis, ideò ut Abraham dicitur *Pater credentium*, Rom.4.v.11. ita Sara dicitur *mater fidelium*, 1.Petr.3.v.6. atque in Catalogum fidelium annumeratur Hebr.11.v.11. mulier per annos 18. curvata dicitur *filia Abrahæ* Luc.13.v.16 Signum fœderis in carne ſua ſoli quidem maſculi recipiebant, interim tamen hac ipſa maſculorum Circumciſione totum populum ſibi Deus conſecrabat & fœdus omnibus Abrahæ poſteris confirmabat, Geneſ.17.v.7. internam cordis Circumciſionem per externam pelliculæ amputationem in maſculis, ſed peculiari modo in fœmellis operando & fide corda eorum purificando. 2. quia fœmellæ Iſraeliticæ non ſolùm naſcebantur ex Patribus circumciſis, ac per connubia cum maritis circumciſis fiebant una caro, ſed etiam reverenter de Circumciſione ſentiebant, ac fœderis divini cum circumciſis initi fide reddebantur participes. 3. Inde eſt, quòd ex fœdere illo non minùs efficaces conſolationes petebant, quàm ipſi maſculi circumciſi. Judith.9. v.18. 4. quin etiam habitæ fuerunt pro circumciſis, aliàs non licuiſſet eis comedere Paſcha Exod.12.v.48. 5. ac peculiares leges pro puerperis, quæ filiam pepererant, divinitùs inſtitutæ fuerunt, non minùs ut pro illis, quæ maſculum pepererant Levit.12. v.16. Hugo 1. de Sacrament. pag.12. cap.2. *Salvabantur fœminæ ſolâ fide, ſacrificiis & oblationibus, aliisque legis Ceremoniis purificatæ.* Hujus loci eſt obſervatio illa, *quod fœmellis non minùs quàm circumciſis maſculis die octavo nomen dabatur*, referente Mercero in cap.17.Geneſ. Quæ omnia luculenter probant, quod fœmellæ Iſraeliticæ pro contemtricibus Circumſionis haberi non potuerint, quippe cujus non erant capaces, ac proinde quod à fœdere gratiæ cum Abrahamo & poſteris ejus inito non fuerint excluſæ, ut non ſit neceſſe cum Jeſuitis in Colloq.Ratisbon. excogitare externum aliquod remedium contra peccatum originale in fœmellis, cujus nec in Scriptura, nec in Rabinorum vel Patrum Eccleſiaſticorum monumentis ullum monſtrari poteſt veſtigium.

Cur ſolis maſculis præcepta Circũciſio

14. Quare verò ſoli maſculino ſexui impoſita fuit Circumciſio? Durandus libr.4.diſtinct.1. quæſt.6. cenſet id factum ideò, *quia ſolus maſculinus ſexus ſit cauſa traductionis peccati originalis.* Richardus ibidem adducit ſimilem rationem, quod *corruptio Naturæ principalius ſit a viro quam muliere.* Sed Propheta Regius non minùs a Matre quàm à Patre peccati originalis venenum ſe hauſiſſe teſtatur, Pſalm.51.v.5. *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis caluit me mater mea.* Lyranus in cap.17. Geneſ. alias profert rationes (quas Biel 4. ſentent. diſtinct.1.quæſt.4 vocat pulchriores) *Circumciſio ſignum fuit diſtinguens Iſrael à gentibus in quantum habebant veram fidem & cultum unius Dei & datum fuit iſtud ſignum tempore legis Naturæ & ideò debuit dari in ſexu per ſe intento à Natura, qui eſt ſexus maſculinus, ſecundum enim Philoſophum fœmina eſt mas occaſionatus.* Item *fides illa & cultus derivabantur tunc temporis ad alios per generationem carnalem, in quantum Patres docebant filios de talibus. In maſculo verò eſt principium generationis activum & ideò ſolis maſculis datum eſt prædictum ſignum.* Sed hæ rationes ſunt non ita pulchræ, cùm non ſolùm maſculus, ſed etiam fœmella intendatur à Natura, cumque non tàm fides & cultus Dei, quàm peccatum per generationem carnalem in liberos propagatur. Dicimus ergò primam & principalem cauſam, quare ſolis maſculis impoſita fuerit Circumciſio, eſſe Dei voluntatem, cujus rationes intellectus noſtri tenebris non ſunt obviæ. Probabiliter ſtatui poteſt, Deum parcere voluiſſe ſexui infirmiori periculis & doloribus partus alioquin onerato. Quidam addunt fœminas per Naturam Circumciſionis non eſſe capaces, ſed analogum quid locum hîc habere potuiſſe, oſtendit exemplum Æthiopum Chriſtianorum, qui hodieque & maſculos & fœminas circumcidunt, de quo poſtea, Doct. Lutherus in cap.17.Geneſ. dicit, ideò maſculos Circumciſos non fœminas, *ut è fœmina, non è viro naſciturus Meſſias* oſtenderetur. Origen.homil.14.in Luc. *Circumciſio quia fiebat in maſcu-*

maſculis, circumciſionem deſignabat mentis, quæ rationem maſculi habet. ** In eo, quod fœmineus ſexus à circumciſione excipitur. 1. Naturæ ratio habetur. 2. Propagatio & nomen ad patrem non ad matrem refertur. 3. Propter unam virginem Mariam ex qua Chriſtus erat naſcendus, parcit Deus toti ſexui fœmineo.**

Quid ſtatuendum de infantibus ante circumciſionem ſuſceptam mortuis.

15. Quid ſtatuendum de infantibus vel in utero extinctis, vel ante octavum diem mortuis? Gretſerus in Coll. Ratisb. p. 44. diſputat, *non poſſe oſtendi locum in tota Scriptura, qui promittat illis beatitudinem*, ex quo conſequens fuerit, illos æternæ mortis nexibus teneri allegatos. Atqui 1. illi infantuli non poſſunt haberi pro transgreſſoribus divinæ ordinationis, quæ expreſſo Dei mandato ad diem nativitatis octavum erat aſtricta. *Ubi non eſt lex, ibi nec eſt transgreſſio* Rom. 4. verſ. 15. Jam verò infantibus ante octavum nativitatis diem decedentibus non erat lata lex circumciſionis, ergo nec pro prævaricatoribus legis poſſunt haberi, & per conſeq. adverſus illos non eſt vibrandum fulmen illud; *Maſculus cujus caro non fuerit circumciſa, eradicabitur anima ejus ex populo ſuo* Gen. 17. v. 14. 2. Regula Auguſt. lib. 4. contra Donat. c. 22. & Bernh. Epiſt. 77. veriſſima eſt. *Non privatio, ſed contemtus Sacramenti damnat.* Jam verò infantes illi non poſſunt haberi pro contemtoribus circumciſionis: Ergo etiam temerè non ſunt damnandi. 3. Begniſſimus Deus, qui promiſit ſe fore *Deum Abraha & ſeminis illius* Gen. 17. v. 7. Qui non *non vult, ut ullus parvulorum pereat* Matth. 18. v. 14. ſed eos ſibi *adduci* jubet Marc. 10. v. 14. tales infantes per parentum preces ſibi oblatos in gratiam recepit & quod in aliis per circumciſionis Sacramentum ordinariè operatus eſt, extraordinariè per Spiritum ſanctum interiùs perfecit; neque enim ſeipſum, ſed nos ad Sacramenta tanquam media gratiæ ordinaria alligavit. 4. Si omnes infantes ante ſuſceptam circumciſionem demortui à ſalute excludendi ſunt, conſequens fuerit, ſanctiſſimos illos Martyres, Hebræorum maſculos, qui vix dum in lucem editi juſſu Pharaonis in profluentem abjecti ſunt Exod. 1. v. 22. infantes à Tyranno Antiocho ante ſuſceptam Circumciſionem occiſos 1. Maccab. 1. v. 51. 64. ut & maſculos Bethleemiticos à ſatellitibus Herodis nondũ acceptâ circumciſione trucidatos Matth. 2. v. 16. æternum damnatos eſſe, quod abſurdum eſſe quilibet intelligit. 5. Quid dicemus de infantibus natis tempore commorationis in deſerto? An exiſtimabimus toto illo 40. annorum decurſu, in quo intermiſſa fuit circumciſio, nullos planè infantes Iſraeliticos eſſe mortuos; vel ſi mortui fuerunt ab æterna ſalute eſſe excluſos? At ſi Moſes judicaſſet circumciſionem ſimpliciter & abſolutè ita neceſſariam eſſe ad ſalutem, ut ne quidem in caſu neceſſitatis ſine externa circumciſione quisque ſalvari poſſet, utique curaſſet illos potiùs circumcidendos cum præſentiſſimo temporalis vitæ periculo quam differendo circumciſionem de ſalute eos periclitari permiſiſſet. 6. Quidam huc referunt filiolum Davidis ex Bethſabea natum, qui licet ante octavum diem circumciſioni deſtinatum moreretur, David tamen ſe ad eum venturum teſtatur, non utique in ſedem damnationis, ſed beatitudinis 2. Sam. 12. v. 23. (alii tamen computationem diei Septimæ, quâ infans ille mortuus eſt, ordiuntur non à tempore nativitatis, ſed morbi) Hæc omnia perpendens Biel lib. 4. ſent. diſt. 1. q. 4. ſic ſcribit: *De pueris ante circumciſionem defunctis quidam, inter quos Magiſt.* (Lombardus) *dixerunt, quòd perierunt in peccato originali, ſed hoc nimis durum nec veritati conſonum, fuiſſet enim deterioris conditionis ſub lege Moſi quam ſub lege Naturæ & ſimiliter quam fœmella. Ideo Hugo & Alexander dicunt, quod parvulis illis ſalvati fuerunt in fide parentum, quia præceptum de circumcidendo non obligabat niſi venientes ad octavum diem. Præterea Deus ſpecialiter diſpenſavit cum filiis Iſrael in deſerto, 1. Quia incerti fuerunt in dies & horas, quando progredi & labore itineris fatigari oporteret. 2. In deſerto non fuerunt mixti inter gentes. Ergo non debebant ab illis diſtingui. 3. Voluit Dominus propter figuram circumciſionem differri, ut una generalis circumciſio fieret in introitu terræ promiſſionis in ſignum illius Spiritualis fiendæ in ablatione omnis corruptionis in corporibus reſuſcitatis electorum in generali introitu in patriam futuro.* Hæc Biel ex Alex. q. 7. memb. 6. art. 1. & Paludano 4. ſent. diſt. 1. q. 5. art. 3. concl. 1. Vide etiam tractatum præcedentem §. 53. & tr. Germ. de Baptiſmo c. 26. ubi de infantibus ante Baptiſmum decedentibus latè actum fuit; cumprimis vide D. Lutherum tom. 2. Jen. Lat. p. 133. tom. 8. Jen. p. 51. tom. 12. Witeb. p. 184. in cap. 17. Gen. p. 81. & ſeqq. Quid ſtatuendum ſit de parvulis, qui cùm diem octavum ſupervixiſſent, nihilominùs circumciſi non ſunt, & quæ ſit genuina ſententia comminationis illius, quod anima maſculi non circumciſi ex populo Dei ſit exterminanda, de eo diximus tract. præced. §. 66.

Quare Chriſtus circumcidi voluerit

16. Cum circumciſionis finis principalis fuerit interior regeneratio, in fœdus Dei receptio & à peccato originali liberatio, meritò quæritur, cur Chriſtus, qui in utero matris fuit Sanctus Luc. 1. v. 36. qui ſine peccato conceptus & natus, qui eſt *unicus Homo in gratia* Rom. 5. v. 15. in quo impleta eſt promiſſio fœderalis de ſemine naſcituro, cur inquam, ipſe aliorum corda circumcidens circumcidi voluerit? Præcipua cauſa eſt ſolennis obligatio coram Deo, quòd velit on' legis in ſe transferre, perfectam obœdientiam illi loco noſtri præſtando & pœnas peccatis noſtris debitas in ſe recipiendo. Quando enim circumciſio non uſurpatur ut *ſignaculum juſtitiæ fidei*, eſt obligatio totius legis ſervandæ Gal. 5. v. 3. Rom. 2. v. 25. Chriſtus igitur, qui ratione ſuæ perſonæ non fuit ſub lege, cùm ſecundum div. Naturam ſit legis Dominus & ſecundum humanam Naturam ſine peccato de Spiritu ſancto conceptus, pro nobis ipsâ circumciſionis ſuſceptione factus eſt ſub lege & ſolenniter ſe obligavit ad plenam perſolutionem in circumciſione cœptam, in paſſione completam. D. Chemn. cap. 9. Harm. p. 190. Hûc pertinent ſuaviſſima dicta.** Damaſc. lib. 4. cap. 26. *Chriſtus circumciſus eſt, ut legem impleret & ſiſteret.* Bernh. ſerm. 3. de circumc. col. 66. *Nonne & in membris noſtris ſæpe pro unius infirmitate alteri adhibetur curatio? dolet caput & in brachio ſit coctura: dolent renes & ſit in tibia. Ita hodie pro totius corporis putredine cauterium quoddam infixum eſt in capite. Denique quid mirum, ſi pro nobis dignatus eſt circumcidi, pro quibus dignatus eſt mori? totus ſiquidem mihi datus & totus in meos uſus expenſus eſt.*** Idem ſermon. 2. de circumciſ. col. 64. *Non eſt quærere Chriſtianis, quare voluerit Dominus Chriſtus circumcidi, propter hoc circumciſus eſt, propter quod natus, propter quod paſſus, nihil*

horum propter se, & omnia propter electos &c. Ex hoc operari cepit salutem nostram immaculatum sibi pro nobis sanguinem fundens. Sermon. 3. de circum. col. 66. *Quid mirum si caput pro membris accepit curationem, quam tamen in seipso non habuit necessariam? Etiam nutrix pro infante accipit medicinam.* Hector Pintus in cap. 28. Ezech. ex Bernhardo. *Solent aliquando periti Medici, quando aegrotus totius corporis torpedine laborat, capitis venam scindere, ut sanguine effuso possit corpus malo illo liberari, Christus est caput nostrum, nos autem membra. Scinditur vena capitis, ut totum corpus sanetur, patitur Christus, ut genus humanum redimatur.* Nimirum obtulit Christus in circumcisione primitias sui sanguinis DEO Patri ac spopondit se perfectissimam nostri loco obœdientiam præstiturum. Quemadmodum David Regis Sauli filiam in uxorem ducturus & pugnare & centum præputia Philistæorum in dotem Sponsę Patri afferre tenebatur 1. Sam. 18. v. 25. ita quoque Christo vero illi Davidi, cùm Ecclesiam in sponsam sibi vellet copulare, tam pugnare quam præputium suum cœlesti Patri afferre fuit necesse. Possunt deinde addi causæ aliæ, propter quas Christus circumcisionem susceperit. 1. Ut veritatem humanæ suæ Naturæ ostenderet. Ne quis enim existimaret, ipsum in phantasmate apparuisse, quæ fuit Manichæorum hæresis, vel carnem suam cœlo detulisse, quæ fuit Valentinianorum opinio, ideo carnem præputii secundùm legem ut verus homo sibi præcidi patitur. Bernh. serm. 1. de circumc. Col. 63. *Circumcisio veritatem susceptæ probat humanitatis & nomen quod est super omne nomen gloriam majestatis indicat majestatis.* 2. Ut ostenderet se esse verum semen Abrahæ. Circumcisio inter alios fines semen Abrahæ ab omnibus aliis gentibus discernebat, ut ostendit Damascen. lib. 4. orth. fid. c. 26. Christus igitur circumcisionem in carne sua suscepit, ut semini Abrahæ connumeraretur. 3. Ut confirmaret circumcisionem Abrahæ præceptam. Quia in mundum venerat nos purificaturus, ideò medicamentum illud, quo tum temporis caro mundabatur, respuere nolebat. Epiphan. lib. 1. tom. 2 hær. 30 contra Ebionitas. *Christus* (inquit) *circumcisus voluit, ut ostenderet seipsum in veritate carnem assumsisse contra Manichæos, ut confirmaret circumcisionem, quam olim dederat justè inservisse usque ad suum adventum.* 4. Ut Judæi non haberent excusationem. Si enim circumcisus non fuisset, poterant dicere: non potuimus Christum suscipere, quia circumcisus non est. Epiphan. d. l. ἵνα Ἰουδαίους ἀναπολόγητοι ὄντες ἐλεγχθήσονται. 5. Ut ostenderet figuram circumcisionis in se impleri atque illa impletione finem imponi Ceremoniis V. T. Epiphan. d. l. ἵνα περιτμηθεὶς τὸν λόγον καταλύσῃ τῆς περιτομῆς καὶ ἄλλην μείζονα δείξῃ. Ambros. lib. 9. Epist. 74. *Si peccatum factus est, ut nostra peccata mundaret, si maledictum, ut legis maledicta vacuaret, etiam circumcisus pro nobis est, ut circumcisionis legem auferret, daturus salutem crucis.* August. serm. 13. de temp. *Dominus suscepit umbram, daturus lucem: Suscepit figuram, impleturus veritatem.* 6. Ut virtutem obœdientiæ suo exemplo comprobaret & Sacramentorum usum nobis commendaret. Bonav. 4. sent. dist. 3. q. art. 1. *Christus circumcisus est in fidei argumentum, in humilitatis exemplum, in legis complementum.* Has rationes omnes & singulas complectitur Thomas part. 3. q. 37. art. 1. *Christus circumcisus est. 1. Ut ostenderet veritatem humanæ carnis. 2. Ut approbaret circumcisionem, quam olim Dominus instituerat. 3. Ut approbaret se esse de genere Abrahæ. 4. Ut tolleret Judæis excusationem, ne eum reciperent, si esset incircumcisus. 5. Ut obœdientiæ virtutem nobis suo commendaret exemplo. 6. Ut, qui similitudinem carnis peccati acceperat, remedium, quo caro peccati consueverat mundari, non respueret. 7. Ut legis onus in se suscipiens alios à legis onere liberaret.* Gal. 4. v. 5 Easdem repetit Lyranus in cap. 2. Luc. Nec absurdè dici posset, Christum ideò etiam circumcidi voluisse, ut ostenderet circumcisionem Patrum in V. T. ex eo vim habuisse contra peccatum Originale, quia in carne sua ipsemet eam suscepit, quemadmodum contactu sui corporis aquas Baptismi in N. Test. sanctificasse rectissimè pronunciatur. Lactant. lib. 4. Instit. c. 15. *Christus circumcisus est, ut quemadmodum Judæos susceptâ circumcisione, sic etiam gentes susceptо Baptismo salvaret.*

17. Tempus circumcisionis triplex est, *Institutionis, Administrationis & Durationis.* Tempus institutionis incidit in annum mundi 2048. ætatis Abrahæ 99. Gen. 17. v. 1. Quid Patriarchis & fidelibus ante institutam circumcisionem Sacramenti vicem suppleverit, expositum est tract. præced. §. 64. Ideo autem circumcisionis institutio usque ad Abrahæ tempus dilata fuit, quia tum demum certum populum sibi Deus elegit, cui facta est promissio de Messia, voluit igitur hunc populum à reliquis gentibus Circumcisionis Sacramento esse distinctum. **Cur Abrahamo demum hoc Sacramentum datum sit, hasce causas proferunt. 1. quia Abraham primus fuit, qui se ab infidelibus & à cultu idolorum divina vocatione ex Ur Chaldæorum evocatus segregavit. 2. quia primus promissionem semini suo accommodatam accepit. 3. non amplius tam crebra erant Dei colloquia & apparitiones. Ante legis promulgationem institui fuit conveniens. 1. quia populus Dei ab aliis populis evidenti aliquo signo prius erat segregandus quam lex traderetur. 2. quia populus tunc in paucitate adhuc aliqua erat constitutus & sic facilius ad suscipiendam circumcisionem potuit persuaderi. Huterus.** Tempus administrationis statuitur dies à nativitate octavus Gen. 17. v. 12. *Omnis masculus octo dies natus circũcidetur in vobis.* Lev. 12. v. 3. *Die octavo circumcidetur caro præputii ejus.* Juxta hanc Dei ordinationem Isaacus circumciditur, cùm natus esset dies octo Gen. 21. v. 4. Joh. Bapt. Luc. 1 v. 59. Christus ipse Luc. 2. v. 21. Merito autem propter divinam ordinationem tanti fuit habita diei octavæ observatio, ut si vel maximè in Sabbathum incideret, nihilo tamen minus Circũcisionis Sacramentum administraretur Joh. 7. v. 23 *Si circumcisionem accipit homo, ut non solvatur lex Mosis & mihi succenseris, quia totum hominem sanum fecì in Sabbatho?* Rabini dicunt: *Circumcisio propellit Sabbathum, ut non desinat circumcisio Sabbatho fieri, si in illud incideret dies octavus.* Quare autem octavus demum à nativitate dies huic Sacramento fuit destinatus? 1. DEUS φιλάνθρωπος valetudini & vitæ infantum tenellorum consulere voluit, ut prius aliquid virium reciperent, quàm vulnere illo lederentur. Autor commentarii מגלה עמוקות inquit, quod *ille sit primus dies, quo infans exit à generali membrorum debilitatione, in quacrat exiens ab utero.* Notum est diem septimum Medicorũ judicio esse criticum &c. 2. Partus septem diebus impurus

Tempus Circumcisionis.

Quare dies octavus circumcisioni destinatus?

erat

erat ex ſanguine, octavo autem demum die purus habebatur. Exod.22.v.30. *Septem dies erit* (pecus tuum primogenitum) *cum matre ſua, die autem octavo dabis illud mihi.* Lev.12.v.2. *Mulier ſi pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, juxta dies ſeparationis morbi ſui immunda erit.* Octavus à nativitate dies etiam apud gentiles erat luſtricus, referente Ludov. Vive in 16. Aug. de civ. Dei c.26. 3. Subeſt etiam ratio myſtica. Cyprianus lib.3. Epiſt.8. *Quod in Judaica circumciſione carnali octavus dies obſervabatur, Sacramentum eſt in umbra atque in imagine antepramiſſum, ſed veniente Chriſto in veritate completum. Nam quia octavus dies idem poſt Sabbathū primus futurus erat, quo Dominus reſurgeret & nos vivificaret, & circumciſionem nobis ſpiritualem daret, hic dies octavus, id eſt, poſt Sabbathum primus & Dominicus præceſſit in imagine.* Auguſt. lib.2. contra literas Petiliani c.37. *Circumciſio octava diei quæ Patribus data eſt, prænunciabat juſtificationem noſtram, ut expoliationem carnalium concupiſcentiarum per reſurrectionem Domini quæ poſt ſeptimum, id eſt, Sabbathi diem, octavo die, id eſt, Dominico facta eſt, qui dies tertius poſt ſepulturam ejus occurrit.* Idem repetit Epiſt.89.16. de civ. Dei c.26. in qq. V. T. q.29. &c. Poteſt etiam alia dari ratio myſtica. Septem dies denotant præſens vitæ tempus, quæ per ſeptem dies, id eſt, continuo Hebdomadum ſine ſeptimanarum decurſu terminatur, octavus dies notat tempus reſurrectionis, in quo plenaria carnis expurgatio & univerſalis *regeneratio* ſequetur Matth. 19. v. 28. perinde ut in introitu promiſſæ terræ Canaan generalis circumciſio divinitùs præcipiebatur Joſuæ 5.v.4. 4. Nec abſurdè dici poſſet, determinatione diei octavæ ſubinnui circumciſionem non ita ſimpliciter & abſolutè eſſe neceſſariam ad ſalutem, quò minùs Deus in caſu neceſſitatis extraordinariè poſſit operari. Novit enim DEUS, multos infantes præſtitutum octavum diem non attingere, quos abſoluto quodam decreto à ſalute rejectos dicere repugnat promiſſioni, *Ero Deus tuus & Deus ſeminis tui.* 5. Lyra in c.17. Gen. profert aliam rationem. Tempus octo dierum non poterat anticipari, ſicut nec animalia ante octavum diem poterant Deo offerri, quia antè ſunt quid imperfectum, perfecta autem Deo attribuenda 6. Gloſſa ib. *Myſticè per dies intelliguntur anni ſecundum illud Ezech.4. Diem pro anno dedi tibi, infans enim octo annorum incipit habere uſum rationis & tunc reſtringendus eſt à turpibus & inhoneſtis, per quam reſtrictionem intelligitur Circumciſio ſpiritualis.* 7. Hebræi addunt, debuiſſe Sabbathum præterire, quo fœdus ſanctificaretur.

An Hebræi ſemper expectarint diem octavum.

18. Determinatio illa diei octavæ omnes & ſolos infantes Iſraëliticos ſpectat. Quod omnes infantes ſpectet, ex ipſo *jure* manifeſtum Gen.17. v.12. *Omnis maſculus octo dies natus circumcidetur.* Beda exiſtimat, Judæos ante diem divinitùs conſtitutam infantes in mortis periculo conſtitutos circumcidiſſe, ſed hæc conjectura nititur falsâ illa hypotheſi, quod abſolutè neceſſaria fuerit Circumciſio ad ſalutem. Cum expreſſo Dei mandato infantum circumciſio ad diem octavum fuerit aſtricta, nequaquam probabile eſt, pios Iſraëlitas quicquam contra hanc divini fœderis partem egiſſe. Si vel maximè ante octavum diem caduceo mortis evocarentur infantes, nihilo tamen minus pii parentes de ipſorum ſalute certi eſſe poterant ut oſtendimus paulò ſuperiùs §. 15. Peccarunt igitur Iſraëlitæ, qui infantes ſuos anno demum 13. ætatis circumciderunt. Quòd ſolos infantes illa temporis determinatio concernat, patet exemplo ipſius Abrahæ, Iſmaëlis, ſervorum & aliorum proſelytorum, qui in adulta ætate circumciſionis Sacramentum ſuſceperunt, inde colligunt Scholaſtici, *octavum diem fuiſſe de neceſſitate præcepti, non autem de neceſſitate Sacramenti, quia circumciſio quolibet tempore facta ſuum effectum habuit*, ut patet in filio Moſis Exo.4. & in infantibus poſt diem octavum circumciſis Joſ.5.

Circumciſio N.T. fuit abrogata.

19. Tempus durationis eſt uſque ad CHRISTI adventum ejusque mortem & paſſionem, ideò in N.T. circumciſio eſt abrogata, conſtat id ex ſeqq. fundamentis. 1. Circumciſio fuit Sacramentum V.T. Chriſtum reſpiciens venturum & ex Abrahæ ſemine naſciturum. Ergo abrogata eſt in N.T. Chriſto jam in carne exhibito & officium divinitùs ſibi demandatum exequente. Jerem. 31. v.31. *Ecce veniunt dies, dixit Jehovah, & feriam cum domo Iſrael & cum domo Juda fœdus novum*, ex quo colligit Epiſtola ad Hebr. cap.8.v.8. *Per hoc, quod dicit novum, antiquavit primum, porrò quod antiquatur & ſeneſcit, in propinquo eſt, ut evaneſcat.* Quemadmodum igitur autor illius Epiſtolæ ex promiſſione pacti novi, abrogationem veteris, & ex abrogatione veteris pacti, abrogationem Leviticorum Sacrificiorum colligit: ita quoque ex abrogatione veteris pacti, Circumciſionis abrogationem colligere poſſumus, cùm & ipſa ad V.T. pertineat. 2. In ipſa circumciſionis inſtitutione tempus durationis exprimitur licet obſcurius Gen.17.v.7. *Statuam pactum meum inter me & te ac ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis v. 9. Tu autem pactum meum ſervabis, tu & ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis.* Quemadmodum igitur abrogatio Sacrificiorum, aliorumve rituum Leviticorum colligitur ex eo, quòd toties jubentur Iſraëlitæ illos obſervare *in generationibus ſuis*: ita quoque idem valet in circumciſione. Luth. in margine addit. So lange ihr ding wehret / denn Moſes hiermit deutet / daß ihr ding ſol endlich auffhören und ein anders kommen. Additur etiam in inſtitutione hujus Sacramenti: *Eradicabitur de populo ſuo*, quibus verbis Deus innuit, quamdiu Judæi futuri ſint populus & habitaturi terram Canaan, tamdiu hanc Ceremoniam obſervandam: at poſtquam Judæi occiderunt Meſſiam, non amplius ſunt Dei populus Dan.9.v.26. Hoſ.1.v.9. Galat. lib.11. de arc. Cath. verit. c.7. *Quia circumciſio Judæis in ſignum data, & verò Deus illos ob ſcelera reprobavit, ideò Chriſtiani non tenentur Circumciſionem ſuſcipere, cùm ſit ſignum non fidelium, ut olim, ſed infidelium & eorum, quos Deus reprobavit.* Hujus loci eſt obſervatio, quod inter alias cauſas ideò in membro genitali ſignum fœderis impreſſum fuerit, ut admoneret de Meſſia ex Abrahæ ſemine naſcituro, exhibito igitur Meſſia abrogari debuit circumciſio. D. Morlinus in notis Mſtis ad cap. 17. Geneſ. *Signi duratio teſtimonium habet ex objecto vel ſubjecto, nam cùm fieret in membro genitali, ſignificavit eſt, præſente ſemine benedictionis non amplius fit filiatio carnis, ſed coadunatio gentium ſecutura. Obſervabis hoc tu & ſemen tuum in generationibus ſuis, donec ſcilicet carne veſtra fœdus meum non cuſtodiente ex lapidibus gentes ſum recepturus. Matth.3. v.10.*

3. Dur-

3. Durante adhuc Vet. Teſtam. tempore proſelytis, qui ex gentibus ad religionem Iſraelitarum acceſſerunt, non fuit impoſita circumciſio, uti conſtat exemplis Ninivitarum, Naamanis, Cyri, Darii & aliorum, qui *ſignaculum iſtud corpore non ſuſceperunt, fide autem in venturum Meſſiam ſalvati ſunt & ad populum civitatemque Dei pertinuerunt.* Auguſt. 18. de civit. Dei c. 47. Ergo multò minùs in N. T. erit neceſſaria. 4. Primis ſtatim Eccleſiæ Apoſtolicæ N. T. temporibus ἀδιάφορος Circumciſio fuit habita, quia Timotheus evitandi ſcandali cauſa circumciſus eſt Actor. 16. v. 3. Sed Titum nolucrunt Apoſtoli ad circumciſionem cogere Galat. 2. v. 3. ac diſertè ſcribit D. Paulus 1. Cor. 7. v. 18. *Circumciſus aliquis vocatus eſt? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus eſt? non adducat circumciſionem. v. 19. Circumciſio nihil eſt & præputium nihil eſt, ſed obſervatio mandatorum Dei.* Cumque Pſeudo Apoſtoli pugnarent Circumciſionem & reliquos Ceremonias Moſaicas eſſe ad ſalutem neceſſarias, Apoſtoli in prima Nov. Teſtam. Synodo Anno poſt Chriſti nativitatem 49 celebrata, contrarium fecerunt decretum Act. 15. v. 1. *Quidam deſcendentes de Judæa docebant fratres, quia niſi circumcidamini ſecundùm morem Moſis, non poteſtis ſalvari, verſ. 5 Surrexerunt quidam de hæreſi Phariſæorum, qui crediderant, dicentes, quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque ſervare legem Moſis.* Sed Apoſtoli in Epiſtola Synodica ſcribunt converſis ex gentibus v. 28. *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria. v. 29. ut abſtineatis ab immolatis ſimulachrorum & ſanguine & ſuffocato & fornicatione.* 5. Paulus doctrinæ de neceſſitate circumciſionis opponit libertatem Chriſtianam Galat. 5. v. 1. *Quâ libertate Chriſtus nos liberavit, ſtate, & nolite iterum jugo ſervitutis contineri. v. 2. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit. v. 3. Teſtificor autem rurſus omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ. v. 6. In Chriſto Jeſu nec circumciſio aliquid valet, nec præputium &c.* 6. Circumciſio inter reliqua etiam hoc fine inſtituta fuit, ut hunc populum, in quo & ex quo naſciturus erat Meſſias ac penes quem usque ad Meſſiæ adventum futura erat Eccleſia & publicum docendi miniſterium, ab aliis gentibus viſibili notâ diſtingueret. Jam verò in N. T. poſt Meſſiæ adventum τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ ſolutum eſt Epheſ. 2. v. 14. factum eſt *ovile unum & paſtor unus* Joh. 10. v. 16. Ergo & ipſa circumciſio eſt ſublata. 7. Rom. 4. v. 11. Abraham conſtituitur etiam eorum Pater, qui credunt in præputio, id eſt, qui abſque ſuſcepta circumciſione in CHRISTUM credunt, ut oſtendatur præputium ſaluti credentium nihil quicquam obſtare. 8. Unicum tantummodò requiritur initiationis Sacramentum uti conſtat. Jam verò in N. T. Baptiſmus eſt tale Sacramentum. Ergo non circumciſio. Baptiſmus ſucceſſit in locum circumciſionis, Coloſſ. 2. v. 11. at niſi abroganda fuiſſet circumciſio, quorſum opus Baptiſmi inſtitutione? Damaſc. 4. Orthod. fid. c. 26. *Veritate apparente inutilis eſt figura & umbra. Quare ſupervacanea nunc circumciſio & contraria ſancto Baptiſmati.* Athanaſius q. 38. ad Antiochum tom. 2. q. 285. πάντες οἱ τῷ σάρκα περιτεμνόμενοι τῷ περιτοματικὴν περιτομὴν, ἤγουν τὸ ἅγιον βάπτισμα λειτουργοῦσι καὶ διαφθείρουσι. *Omnes qui carnem circumcidunt, ſpiritualem circumciſionem, ſanctum, nempe Baptiſma vilipendunt & evertunt.* Rupertus lib. 5. in Gen. c. 31. *Quisquis adhuc circumcidatur, veniſſe negat eum, quem talis ſigno venturum ſe expectare pronunciat, & perinde, illum qui jam venit, utique Chriſtum eſſe denegat.* Quæ argumenta probant non ſolùm converſis ex gentibus non eſſe imponendam circumciſionem, ſed etiam Judæos ad Chriſtum converſos eadem in N. T. non obligari.

20. Opponenda hæc ſunt. 1. *Judæis*, qui neceſſitatem circumciſionis adhuc hodiè præfractè urgent, quam tamen ſibi diſplicere Deus non verbo ſolùm ſed & ipſo facto teſtatur. Ut enim prætermittamus miſerrimam illam & maximè diuturnam Judæorum ſervitutem, refert Ant. Margarita Judæus converſus in lib. Germ. de relig. Jud. Lipſiæ impreſſo Anno 44. Quod plurimi infantes extinguantur illa nocte, quæ circumciſionis diem præcedit. 2. *Turcis*, qui cum aliis Ceremoniis Judæis Circumciſionem in Alcorano ſuo præcipiunt. Chriſtianos vocant Giauros, id eſt, incircumciſos. 3. *Cerinthianis* à Cerintho iisdemque Merinthianis à Merintho dictis, qui ſtatuerunt *carnem circumcidi oportere atque alia hujusmodi legis præcepta ſervari.* Auguſtin. de hæreſ. ad Quotvultdeum c. 8. Illis connumerandi ſunt *Ebionitæ* de quibus Epiphan. hæreſ. 30. **Origen. homil. 3. in Geneſ. part. 1. p. 19. *Nonnulli ex iis, qui Chriſti nomen videntur ſuſcepiſſe, tamen carnalem Circumciſionem recipiendam putant, ut Ebionitæ & ſi qui hiſimili paupertate ſenſus aberrant.* **Paulus *Samoſatenus* de quo Philaſtrius in cat. hæreſ. hær. 64. ſcribit, quod circumciſionem docuerit. 4. *Nazarenis*, qui & Symmachiani appellati fuerunt, qui & Circumciſionem habuerunt Judæorum & Baptiſmum Chriſtianorum. Auguſt. lib. 1. contra Creſconium Grammat. c. 31. Hos ſequuntur *Æthiopes Chriſtiani*, qui adhuc hodiè non ſolùm Baptiſmi Sacramentum uſurpant (quod ſingulis annis renovant) ſed etiam infantes omnes maſculos pariter & fœminas octavo die circumcidunt; interim tamen non ex Circumciſione, ſed ex fide JESU Chriſti ſalutem ſibi pervenire teſtantur, atque ideò ſe infantes circumcidere reſpondẽt, non quod in Circumciſione vim aliquam ad ſalutem conſtituant, ſed ut Abrahami & aliorum ſanctorum Patrum exemplum ſibi ob oculos proponant & illo monumento commoniti acriùs & ardentiùs in ſimilis ſanctitatis ſtudium incidentur. Chytræus de Eccleſ. Orient. Phil. Nicol. lib. 1. de regno Chriſti cap. 1.

Antitheſis

21. Quibusverò argumentis Circumciſionem adhuc neceſſariam eſſe Judæi & Judaizantes probare conantur? 1. *Deus teſtatur ſeſe æternum fœdus cum Abrahamo & ipſius poſteris per circumciſionem inire.* Gen. 17. v. 7. Reſp. Vox æternitatis aut refertur ad ipſum fœdus gratiæ, aut ad externum Circumciſionis ritum fœderis ſignum. Priori ratione dicimus fœdus gratiæ cum circumciſis initum fuiſſe omninò æternum fœdus, cujus virtus duret in omni æternitate, etiamſi externa Ceremonia certo tempore ceſſare debuerit, quemadmodum etiam in Baptiſmo DEUS æternum fœdus nobiſcum init, quamvis externa Baptiſmi Ceremonia in die noviſſima ſit deſitura. *Sicut Circumciſionem abſtulit primus Domini adventus: ſic Baptiſmum auferet Secundus adventus.* Auguſtinus Epiſt. 203.

Argumenta pro perpetuitate Circumciſionis.

Poſte-

Posteriori ratione dicimus vocem עולם Olam, quandoque non absolutam æternitatem, sed finitam quandam perpetuitatem denotare, quod in tractat. de LL. Ceremon. & forensib. §. 28. multis exemplis demonstravimus. Atqui hanc significationem vocabuli esse hujo loci propriam, patet ex argumentis illis omnibus, quæ probant Circumcisionem in Nov. T. esse abrogatam. 2. Es. 52. v. 1. *De regno Christi dicitur, quod non futurus sit in eo immundus aut incircumcisus.* Resp. id intelligendum de Circumcisione spirituali, non carnali; de circumcisione cordis, non corporis; de circumcisione animi, non præputii; de circumcisione illa *cujus laus ex Deo est*, ut loquitur Apostolus Rom. 2. v. ult. patet id ex circumstantiis textus. Ut enim per Hierosolymam intelligitur Hierosolyma spiritualis, sancta Christi Ecclesia: ita quoque per circumcisionem intelligitur spiritualis circumcisio, id quod vox munditiei addita evidenter comprobat. Ad Hierosolymam terrenam multi venerunt incircumcisi carne, sed ad spiritualem Hierosolymam, ad regnum Christi spirituale nulli patet aditus, nisi sit Spiritu & corde circumcisus. 3. *Ezech. 44. v. 8. conjungitur circumcisio carnis & cordis. Sic dixit Dominus Iehovah. Nullus filius alienigena incircumcisus corde & incircumcisus carne ingredietur sanctuarium meum. Utraque ergo in N. T. erit necessaria.* Resp. Quemadmodum Christus & Apostoli verbis hujus seculi describunt res futuri seculi: ita Prophetæ verbis V. T. describunt res & beneficia N. T. In ipsa illa visione Prophetica imagine & vocabulo templi designatur Ecclesia N. T. neque tamen ad Hierosolymitanum templum eam alligatam fore ex illo inferri potest. Adde quod circumcisio fuerit typus Bapt. qui in locum ejus successit. Col. 2. v. 11. Propheta igitur vocabulo Typi denotat antitypum ipsum scilicet Baptismum. Quemadmodum enim Christus dicit Joh. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non introibit in regnum cœlorum*, id est, absque Baptismo nemo poterit esse membrum Ecclesiæ triumphantis: ita quoq; apud Prophetam dicit: *Nullus incircumcisus corde & incircumcisus carne ingredietur sanctuarium meum*, id est, absque Baptismo nemo poterit esse membrum Ecclesiæ militantis, quod quà cum conditione & exceptione intelligendum sit, suo loco dictum fuit. 4. *Circumcisio non est ex Mose, sed ex Patribus Joh. 7. vers. 22. Ergo alia est illius ratio, quam Mosaicarum Ceremoniarum ac proinde licet Ceremonia Mosaica in Nov. Test. abrogatæ fuerint, id tamen circumcisioni nequit esse fraudi.* Resp. Etiam Sabbathum, etiam Sacrificia non ex Mose, sed à Patribus ortum habuerunt, quę tamen omnia, quia ad Vet. Test. quod fuit tempus umbrarum, pertinent & per Mosen legibus confirmata ac descripta sunt, pro Mosaicis censentur ac proinde in Nov. Test. abrogata intelliguntur. 5. *Hac ratione Deus in consiliis & institutis suis statuetur mutabilis, quod Circumcisionem tantâ severitate mandatam voluerit postea abrogatam.* Respond. Militaret hæc ratio, si circumcisionem Deus hoc fine primitùs instituisset, ut esset Ceremonia perpetua ad finem usque mundi in Ecclesia usurpanda. Cùm verò ad certum tantummodò tempus ex ipsa Dei institutione durare debuerit, ideò abrogatio ejus non probat Deum esse mutabilem, sed potiùs evincit DEUM in consiliis suis non esse mutabilem. Qui enim id agit, quod se acturum priùs decrevit, eo ipso se immutabilem esse ostendit. Vide tractat. de LL. Ceremon. & forens. §. 41. 6. *Circumcisio non erat cujusdam rei in Novo Testamento demum secuturæ figura aut umbra. Ergo nondum est abrogata.* Resp. Imò verò fuit figura Baptismi, qui est Circumcisionis ἀντίτυπον, unde vocatur Circumcisio ἀχειροποίητος Coloss. 2. v. 11. Adde quod quamvis non præfigurarit Christi carnem & sanguinem directè & immediatè (sicut Agnus Paschalis, Sacrificia &c.) tamen id præstabat indirectè significando scilicet & obsignando promissionem de Messia ex semine Abrahæ nascituro. Doct. Hunnius in tractatu de Sacram. cap. 2. quæst. 22. id declarat exemplo Sabbathi, quod accensetur umbris futurarum rerum Coloss. 2. v. 16. Quamvis Christi carnem ac sanguinem, ejusdemque passionem directè non præfigurârit.

Quando & quomodo abrogata sit Circumcisio.

22. Quando autem & quomodo abrogata est Circumcisio? Scholastici variè hac de re disputant, cui rei occasionem præbuit dictum Apostoli (Gal. 5. v. 2. *Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit*) ac discrepantes sententiæ Hieronymi & Augustini. Thom. 1. 2. q. 103. art. 4. *Hieronymus putat, quod legalia statim post passionem Christi inceperunt esse non solùm mortua, id est, non habentia virtutem & obligationem, sed etiam mortifera, ita quod peccabant mortaliter qui ea observarent. Dicit ergo Apostolos non observasse legalia secundum veritatem, sed pia quadam simulatione. Augustinus convenientius distinxit tria tempora, primum ante passionem, in quo legalia nec mortua nec mortifera, aliud post tempus divulgati Evangelii, in quo legalia sunt mortua & mortifera. Tertium est medium scilicet à passione Christi usq; ad divulgationem Evangelii, in quo legalia fuerunt mortua, sed non mortifera.* Idem Thomas 4. sent. dist. 1. q. 10. art. 3. Richard. Durandus, Paludanus ibidem distinguunt tria tempora Circumcisionis (post Christi incarnationem) *unum usque ad passionem Domini, alterum à passione Domini usque ad publicationem Evangelii, tertium à publicatione Evangelii usque ad finem.* In primo dicunt circumcisionem fuisse necessariam, quia nondum fuit lex illa remota nec alia imposita. In secundo dicunt fuisse licitam, sed nec utilem, nec necessariam, quia in Christi morte legalia omnia consummata sunt. In tertio dicunt fuisse mortiferam, propter effatum Apostoli Galat. 5. Sed Scotus hæc impugnat, distinguit enim *quatuor tempora Circumcisionis*, in primo dicit fuisse necessariam & utilem: in secundo utilem & non necessariam: in tertio nec utilem, nec necessariam, tamen licitam: in quarto nec necessariam, nec utilem, nec licitam, sed mortiferam. Biel igitur secutus Scotum 4. sent. distinct. 1. quæst. 4. art. 3. format has propositiones. 1. *Circumcisio cessavit simpliciter quantum ad necessitatem salutis, quando Baptismus consulebatur tàm gentibus quàm Iudæis*: rationem addit talem, *quia consilium de perfectiore remedio contra morbum peccati relaxavit præceptum de priore remedio.* 2. *Per Baptismi institutionem & ejus sufficientem promulgationem circumcisio facta est non statim mortifera, sed inutilis Iudæo*, (ut hæc propositio unà cum priore rectè intelligatur, notandum quod duo tempora respectu Baptismi distinguat, unum quo fuerit sub cõlilio, alterũ quo cœperit esse sub præcepto; priꝰ cœpisse dicit à principio prædicationis CHRISTI

usque

usque ad publicationem solennem post ascensionem; posteriùs cœpisse dicit in die Pentecostes) rationem addit talem; *Per Baptismi promulgationem, Baptismus necessarius factus est ad salutem, dicente Christo: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu &c. Ergo Circumcisio facta est inutilis. Nec tamen facta est mortifera, quia etiam Paulus circumcidit Timotheum. 3. Pro aliquo tempore cum legalibus cessavit Circumcisio & facta est mortifera omnium gentium ac Judæorum populo, quia hæresis est dicere, quod legalia currant cum lege Evangelica* cap. Majores cxii. de Bapt. 4. *Non uno eodemque tempore cessavit Circumcisio facta mortifera apud gentiles & conversos ex Judæa, quia quantum ad gentiles cessavit circumcisio, tanta eis fuerit mortifera post sufficientem promulgationem Baptismi eis factam Galat. 5. & tamen illo tempore non fuit mortifera Judæis. 5. Quo precisè tempore Circumcisio cum legalib. cœperit Judæis esse mortifera, non est evidens notum ex Scriptura.* Hæc Biel. Quidam ex recentioribus statuunt, primis post Christi ascensionem Ecclesiæ Apostolicæ temporibus Circumcisionem fuisse liberam, sed in Synodo Apostolica fuisse penitus abrogatam, ita ut non licuerit postea eam suscipere. Sed cùm Synodus Apostolica incidat in annum à nat. Christi 49. & verò Actor. 16. v. 3. referatur, quod Paulus Timotheum post Synodi illius decretum circumciderit, cumque post idem decretum priorem ad Corinthios Epistolam Anno 55 post Christi nat. ut plerique censent, scripserit, in qua disertè dicit, *Circumcisio nihil est, præputium nihil est*, ideò non potest asseri simpliciter quod penitùs in Synodo Apostolica fuerit abrogata, ita ut eandem suscipere minimè licuerit. Dicimus ergo per passionem & mortem Christi, ut reliquis Ceremoniis Mosaicis, ita quoque Circumcisioni finem impositum fuisse, interim tamen ùt cum honore Judaica Synagoga sepeliretur, cumprimis ut scandalum infirmiorum ex Judæis ad Christum conversorum præverteretur, ideò Apostoli liberam aliquandiu Circumcisionem permiserunt, perinde ut ob eandem causam à sanguine & suffocato abstinendum censuerunt Act. 15. v. 29. ubi apprimè notandum, Circumcisionem tunc temporis non fuisse Sacramentum aliquod propriè dictum, sed Ceremoniam quandam mediam & indifferentem, non ad fidem obsignandam, sed ad fovendam cum conversis Judæis charitatem usurpatam. Quod Galat. 5. v. 2. dicitur. *Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit*, id non intelligendum est de circumcisione simpliciter in primis Ecclesiæ Apostolicæ temporibus propter scandalum infirmiorum usurpata (aliàs repugnaret id exemplo ipsius Apostoli, qui Timotheum circumcidit) sed de Circumcisione cum opinione cultus & necessitatis ad salutem suscepta. Ostendit hoc scopus illius Epistolæ, quæ opposita est Pseudo Apostolis cum opinione necessitatis ad salutem Circumcisionem apud gentes urgentibus. Postquam verò causa illa defiit, ob quam Apostoli nonnunquam liberè Circumcisionem usurpabant, ipsa quoque postea planè desiit, Judæis de libertate Christiana sufficienter informatis & confirmatis.

Quare abrogata sit Circumcisio in N. T.

23. Quare verò abrogata est Circumcisio in Novo Testamento non quod fuerit res mala & proinde abjicienda, ut Manichæi blasphemarunt, quos diligenter refellit Augustinus lib. 6. contra Faustum cap. 2. & alibi passim, nec quod lex de Circumcisione fuerit alterius Dei, ut statuerunt Encratitæ, referente Clemen. lib. 3. strom. Sed 1. Quia instituta fuit ad certum tempus, quo adveniente abrogari utique debuit. 2. Quia Novum Testamentum novis etiam signaculis sive Sacramentis constare debuit. 3. Quia Messiam ex Abrahæ semine nasciturum præsignificabat, exhibito igitur Messia eodemque in cruce mortuo abroganda erat. 4. Quia distinguebat populum Israëliticum à reliquis gentibus. Quare cum in Novo Testamento ex Judæis & gentibus Deo colligatur Ecclesiæ dirutâ macerie ac intersepto, utique etiam cessare debet circumcisio. 5. Sicut sanguis Christi sistit sanguinem animalium in Sacrificiis Veteris Testamenti mactatorum, ita etiam sistit sanguinem in circumcisione ab hominibus profundendum. Sicut Sacrificiis Veteris Testamenti successerunt ἀναίμακτα & spiritualia Sacrificia in Novo Testamento, ita cruentæ Circumcisioni Veteris Testamenti successit ἀναίμακτος & spiritualis Circumcisio videlicet Baptismus.

An Circumcisio potuerit iterari.

24. Ad tempus Circumcisionis pertinet quæstio, An Circumcisio iterari potuerit? Quod negamus. 1. Quia de iteratione nec præceptum nec exemplum in sacris literis habetur. 2. Quia fuit Sacramentum initiationis, quòd nullâ indiget iteratione. 3. Quia Baptismus, qui in Nov. Testam. Circumsioni successit, iterationem non admittit. 4. Quia fœdus, quòd per Circumcisionem Deus cum Abraha & ipsius posteris inibat, erat immotum & immutabile. 5. Quia iterata circumcisio per Naturam vix videtur locum habere potuisse. Quod Josuæ 5. vers. 2. Israëlitæ *secundo circumcidi* jubentur, id nequaquam hoc sensu accipiendum, quasi illi qui priùs circumcisi, denuò circumcidi jussi fuerint, sed quod Josua circumcisionem per 40. annos in deserto intermissam renovare debeat circumcidendo scilicet illos qui post egressum ex Ægypto in deserto nati, nondum fuerant circumcisi. Apparet hic sensus ex ipso textu. v. 4. *Hæc autem est causa, propter quam circumcidit Josua vers. 5. Circumcisus fuerat universus populus, qui egressus fuerat* (ex Ægypto) *at universum populum, qui natus fuerat in deserto, in via postea quam egressi sunt ex Ægypto, non circumciderant vers. 6. Nam quadraginta annis ambulaverunt filii Israël per desertum donec consumeretur universa gens virorum bellatorum &c. vers. 7. At filios eorum, quos substituit in locum ipsorum, illos circumcidit Iosua, quia incircūcisi erant, non enim circumciderat eos in via.* Ex quibus manifestum est, voces illas; iterum & secundò, nequaquam denotare circumcisionis in personis jam ante circumcisis repetitionem, sed ejusdem in deserto intermissæ renovationem. Rabini plerique stolidè nugantur, præcipi hoc loco non ipsam Circumcisionem sed מְמוֹל distensionem pelliculę, quæ post præputii ablationem in membro genitali relinquitur, filios Israel in deserto quidem circumcisos esse, sed non accepisse pelliculæ distensionem, ideò juberi hîc denuò circumcidi. Alii agnoscunt de ipsa circumcisione hoc loco agi, dicunt ergò ante hanc circumcisionem, quæ sub Josua facta est, aliam quoque sub Mose factam in deserto, anno scilicet secundo post exitum ex Ægypto, quando & Pascha celebrare jussi fuerunt, sed ab illa Circumcisione nullum ex his, qui nati fuerant in deserto, fuisse circumcisum, donec transierunt Jorda-

Jordanem, quod incerta illis esset mansio, ducente illos nube, quam præeuntem sequi fuerant jussi, quod si masculi circumcisi fuissent, in magnum vitæ periculum veniissent, cùm ob dolorem & sauciatum corpus castra minimè potuissent sequi.

Προπαιδεία in Circumcisione.

25. Adjunctum Circumcisionis est nominis impositio, ut apparet ex Johannis Baptistæ & ipsi' Christi exemplo. Luc. 1. v. 63. cap. 2. v. 21. quæ *προπαιδεία*. 1. Respectu habuit ad exemplum Abrahæ *Patris omnium credentium*, Rom. 4. v. 12. Cui in Circumcisione nomen fuerat mutatum Gen. 17. v. 5. 2. Fuit perpetuum memoriale, quo admonerentur Israelitæ, se per Circumcisionem in fœdus Dei receptos esse. 3. Quin & obligationis Deo factæ ipsos admonuit, ut in agnitione, invocatione & cultu veri DEI perseverarent. Quemadmodum igitur nomen in Baptismo datum, testatur *nomina nostra in cœlis scripta esse* Luc. 10. v. 20. *& in libro vitæ* Philip. 4. v. 3. Ita quoque de nomine in Circumcisione impositio idem per omnia dicendum, cùm Circumcisio non minùs fuerit initiationis Sacramentum in V. Test. quàm Baptismus hodiè est in Novo.

Locus Circumcisionis.

26. Ad certum quendam locum administratio Circumcisionis in verbis institutionis nequaquam alligatur. Ex Circumcisione Johannis colligitur in domo parentum infantes fuisse circumcisos, cujus ratio fortassis ea, quod cùm Circumcisio non posset sine exquisito infantis cruciatu fieri, facilius vulneri remedium domi fuerit adhibitum. Administrabatur autem in forma cœtûs cujusdam Ecclesiastici, ad quem vicini & cognati adveniebant. Luc. 1. v. 59. Judæi genus hominum superstitiosissimum varias insuper adhibent Ceremonias ex παραδόσει majorum. Adornant sellas duas vacuas, unam pro Elia, quem semper adesse credunt in Circumcisione, alteram, ut aliqui volunt, pro Mose; habent & vasculum pulvere repletum, in quo sepeliunt amputatum præputium, quod offerunt serpenti devorandum, qui totum genus humanum infecit. Post sanatam circumcisionem adhibent etiam in stagno mersionem. Vide R. Abraham Hispanum in cap. 3. Gen. Munsterum in cap. 5. Jos. Ant. Margar. lib. de relig. Judæorum &c.

Fines Circumcisionis.

27. Fines Circumcisionis principales expositi sunt in superioribus, videlicet quod fuerit. 1. Efficax medium atque organum receptionis in fœdus Dei, regenerationis, renovationis, ἁγιότητος & salutis, remedium contra originale peccatum. 2. Sigillum justitiæ fidei, quo gratuita promissio de remissione peccatorum, justitia & vita æterna in cordibus Circumcisorum fidelium fuit obsignata. Minùs principales fines enumerari possunt complures, utpote, 1. Quod posteritas Abrahæ à reliquis gentibus hoc signo fuerit discreta, inde est, quod Judæi peculiariter appellantur *Circumcisio* Rom. 3. v. 30. &c. Justinus in Dial. cum Tryph. p. 180. in Græc. *Circumcisio, quam ab Abrahamo accepisti secundum carnem, in signum notamq; data est, ut sitis ab aliis gentibus & à nobis discreti.* Irenæus lib. 4. cap. 30. *Circumcisio data est Abrahæ, ut esset signum, per quod cognoscibile perseveraret genus Abrahæ.* Vide etiam Chrysostomum homil. 40. & Theod. quæst. 67. in Genes. 2. Quod hac Ceremonia de multis gravissimis rebus admoniti fuerunt, videlicet de corruptione Naturæ per peccatum originale in nos propagata, de semine promisso, id est, de Messia ex posteris Abrahæ nascituro, de Circumcisione Spirituali cordis & omnium membrorum, de cruce patienter ferenda & primitiis sanguinis offerendis illi, qui totum sanguinem in cruce erat effusurus. Justinus in Dial. cum Tryph. pag. 201. *Circumcisio fuit typus & signum veræ Circumcisionis, quâ circumcisi sumus ab errore & veritate.* Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 4. *Circumcisio carnis præceptum est castimoniæ, ut aliquis resecet libidinem carnis & indomitas luxu ac lasciviâ refrenet cupiditates: Etenim Circumcisionis vocabulo id præscribitur, ut omnis impuritatis fœtor abstergatur & incentivum libidinis auferatur.* Augustinus libr. 6. contra Faustum cap. 3. *Est signum regenerationis humanæ.* Lactantius lib. 4. divin. Institut. cap. 17. pag. 228. Antuerp. *Illa carnis Circumcisio caret utique ratione, quia si Deus id vellet, sic à principio formasset hominem, ut præputium non haberet, sed hujus secunda Circumcisionis figura erat, significans mundandum esse pectus, id est, aperto & simplici corde oportere nos vivere, quoniam pars illa corporis habet quandam similitudinem corporis.* Polydor. Virgil. lib. 4. de rer. invent. cap. 3. ex Cypriano. *Cum jam fides tempora appropinquarent, imperata est circumcisio & pars illa corporis, in qua est voluptatum seminarium & libidinis officina, jussa etiam in parvulis amputari, ut propriis primitias sanguinis ei, qui totum sanguinem suum oblaturus erat, offerrent.* Quæ exterius sordidata sunt, illa lavantur: si quid autem immundi est intrinsecus, illud præciditur: ita per circumcisionem voluit Deus innuere, in nostra carne hærere peccatum, quod carnem reddat immundam, illud esse rescindendum. 3. Quòd circumcisio fuerit figura Baptismi, in quo peccatum ὡς περίτομα ἀπὸ σωμάτος circumciditur, ut quondam præputium ὡς περιτόμα ἄχρηστον circumcidebatur. Damascenus lib. 4. cap. 26. 4. Quod fuerit signum commonefactionis, *ut semen Abrahæ inquilinum in terra alienâ non aversaretur nomen Dei, sed in patris pietate perseveraret.* Epiphan. hæres. 8. De principalibus illis ac veris institutæ circumcisionis causis altum apud Judæos silentium, substituunt autem causas alias carnalibus opinionibus abrepti. Philo lib. de circumc. p. 514. edit. Lat. *circumcisionis causæ sunt. 1. Ut caveatur carbunculus, qui præputiato facilius innascitur. 2. Ut totum corpus purius sit, neve quid sordium ibi hæreat. 3. Quod hæc particula habet cordis similitudinem, amba enim generationi serviunt, ab altera Spiritus animales, ab altera genitura proficiscuntur. 4. Propter fœcunditatem, recta enim semen ejaculatur.* Atqui has causas ex Patribus se accepisse scribit. Gerundensis dicit, *in corpore humano nihil superfluum invenire propter illam carnem præputii, ideoque dignam ut rejiciatur.* Alii ex Rabinis dicunt, *Circumcisionem imminuere & debilitare pruritum naturalem libidinis*, sed Mercerus in cap. 17. Gen. rectè monet, *Judæos non minùs alios salaces esse.*

Usus doctrinæ de Circumcisione.

28. Quamvis verò in Novo Testamento abrogata sit Circumcisio, non tamen nullus hujus doctrinæ hodiè est usus, siquidem facit. 1. Ad cognoscendam Dei φιλανθρωπίαν, qui inito cum Abraha & posteris ejus fœdere per circumcisionis Sacramentum itidem fuit efficax ad regenerationem & salutem, sicut hodie per Baptismatis Sacramentum Rom. 3. v. 30. *Unus est Deus, qui justificat circumcisionem ex fide & præputium per fidem.*

dem. 2. Ad retundendam gentilium & Manichæorum μωρολογίαν, quibus absurdum fuit visum, in illa corporis parte datam esse tam præclaræ & singularis gratiæ fœderalis tesseram 1. Cor. 1. v. 25. τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ. Quod insani homines in rebus divinis stultitiam judicant, id omni humanâ sapientiâ præcellentius. 3. Ad reprimendam Judæorum, Turcarum & aliorum καυζαλίαν, qui hodieque circumcisionis necessitatem urgent, quibus fulmen illud Apostolicum opponimus Galat. 5. v. 2. *Ecce ego Paulus dico vobis, si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit.* 4. Ad Spiritualis Circumcisionis ἀλληγορίαν. Externa quidem Circumcisio desiit, sed interior illa & Spiritualis adhuc durat, quæ omnibus Dei filiis & vitæ æternæ hæredibus futuris est necessaria. Descriptio illius superiùs §. 8. fuit proposita, quòd scilicet nihil aliud sit quàm interior regeneratio ac renovatio, quâ cor & omnia membra à peccatis & vitiosis concupiscentiis circumciduntur Deut. 10. v. 16. Jer. 4. v. 4. cap. 6. & 10. &c. Quâ vetus homo & *caro cum affectibus & concupiscentiis crucifigitur.* Rom. 6. v. 6. Gal. 5. v. 24. *quâ deposito veteri homine, qui corrumpitur secundum desideria erroris, renovamur Spiritu mentis nostræ & induimus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia & sanctitate veræ* Ephes. 4. v. 22. 23. 24. quâ *membra veteris Adami, quæ sunt super terram mortificantur.* Colos. 3. v. 5. &c** Spiritualem circumcisionem pulcerrimè exponit Origenes homil. 3. in Genesin part. 1. pag. 19. quem vide ** Quemadmodum igitur Circumcisio carnis omnibus Israelitis erat necessaria. Gen. 17. v. 14. *Masculus habens præputium, qui non circumciderit carnem præputii sui, eradicabitur de populo suo; ita omnibus* Spiritualibus Israelitis necessaria est Spiritualis circumcisio. Heb. 12. v. 14. *Sine sanctimonia nemo videbit Deum.* Quemadmodum Circumcisio carnis administrabatur cultro lapideo, id est, acuto in petra sive cote polito Ex. 4. v. 25. Jos. 5. v. 3. ita quoque Spiritualis circumcisio fit per legem Dei in tabulis lapideis descriptam, eam enim si in vero DEI timore exactè pensitemus, cordis nostri præputium, id est, adhærentes pravæ concupiscentiæ nobis patefient, quæ cultro Spiritus quotidiè sunt resecandæ. Quemadmodum Circumcisio carnis administrabatur à Sacerdotibus Veteris Testamenti, ita omnes coram Deo facti sumus Spirituales *Sacerdotes* Apoc. 1. v. 6. *Sacerdotium sanctum, ut offeramus Spirituales hostias* 1. Petr. 2. v. 5. ac Spiritualiter nos circumcidamus. Quemadmodum Sacramento circumcisionis annexa erat promissio gratiæ, ita illi demum sunt ac manent in Dei gratia, qui spirituali Circumcisioni, hoc est, quotidianæ renovationi per Spiritum sanctum student. Quemadmodum universalis quædam circumcisio Israelitis præcipiebatur ante ingressum promissæ terræ Jos. 5. v. 2. ita quoq; in extremo die ante ingressum promissi regni ab omnibus pravis concupiscentiis plenè & perfectè circumcidêtur spirituales Israelitæ. Hæc Spiritualis & interior Circumcisio longè præstantior est externa carnis circumcisione; hæc enim facta est manu, illa verò fit Spiritu, inde dicitur ἀχειροποίητος. Coloss. 2. v. 16. hæc facta est in uno membro, illa verò in omnibus membris fieri debet: hæc facta est tantùm semel, illa verò quotidiè indigemus: hæc masculis tantummodo fuit administrata, hæc verò omnibus fidelibus est commmunis, in *Christo non est mas nec fœmina* Galat. 3. v. 28. Illa potuit esse infrugifera, nimirum apud adultos, si in corde non esset vera pœnitentia & fides, hæc verò semper est utilis ac fructuosa.

29. Ex superioribus omnibus talis constitui potest definitio. Circumcisio est Sacramentum prius Vet. Testam. à Deo institutum & Abrahæ ac posteris ejus mandatum, quo per amputationem præputii in infantibus masculis juxta verbum octavo die factum, vel in adultis Judaicam religionem verè amplectentib. & in promissum Messiam credentibus, Deus fuit efficax ad applicandum & obsignandum fœdus divinum atque omnia fœderis illius beneficia. *Definitio Circumcisionis.*

30. Exposito igitur priore Vet. Testam. Sacramento, videlicet circumcisione, transitum facimus ad posterius, puta Agnum Paschalem. Πάσχα non à πάσχω, ut imperiti quidem existimant, quos reprehendit Nazianz. orat. 2. de Pasch. Sed à פסח Pesah (*transitus, transitio*) deducitur, quia nocte illa proximè institutionem agni Paschalis secuta, Angelus Domini respectu regni Ægyptiaci transivit per omnes ejus angulos, respectu ædium Israeliticarum transilivit vel præterivit. פסח Phasách, propriè significat saltare & transilire, unde Hebræi claudum vocant פסח Phisseáh quòd cum ingreditur quasi *saltare & subsilire* videatur. פסח Phesach (Hieronymus variatis punctis legit Phase) πάσχα in hac materia significat. 1. Transitum ipsum tum Angeli percutientis Ægyptiorum primogenita, Israelitarum verò ædes prætereuntis, tùm ipsius Domini transeuntis per Ægyptum Israelitas ex eo educentis, hostes verò punientis Exod. 12. v. 27. *Sacrificium* פסח Pesah *transitus est Domini, qui transiluit* פסח Pasah *super domos filiorum Israel in Ægypto, quando percussit Ægyptum & domos nostras eruit.* 2. Agnum ipsum (שה) Seh qui mactabatur eo tempore & comedebatur certis Ceremoniis ut admoneret Israelitas de illo transitu Exod. 12. v. 21. חפסח Happasach ושחטו Schachatu *mactate Pasach Agnum Paschalem.* Marc. 14. v. 12. *Quò vis eamus & paremus tibi ut comedas τὸ πάσχα* Luc. 22. v. 7. *Venit dies azymorum, in quo necesse erat occidi Pascha* v. 15. *Desiderio desideravi manducare vobiscum Pascha &c.* 3. חג Chag, festum ac diem, quo agn⁹ mactabatur εἰς μνημόσυνον istius transitus, huic affinis est illa significatio, quâ paschatis nomine accipitur octiduana festi celebritas, quâ mandato Dei azymis vescebantur. Num. 9. v. 2. *Et faciant filii Israel* חפסח Hapasach *Pascha*, id est, festivitatem Paschatis celebrabunt. 2. Paral. 35. v. 1. *Et fecit Josias in Jerusalem Pesach Domino.* Matth. 26. v. 2. *Scitis quod post biduum Pascha fiet* Joh. 6. v. 4. *erat proximum Pascha festus dies Judæorum.* 4. Christum agni Paschalis antitypum. 1. Cor. 5. v. 7. *Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est Christus.* Inter has significationes prima est propria, reliquæ sunt translatæ. ** Ministri hujus Sacramenti fuerunt Levitæ. Quamvis enim in prima paschatos celebratione quilibet paterfamilias agnum mactabat, tamen constituto Levitico Sacerdotio ministerium hujus Sacramenti cessit Levitis. 2. Paral. 30. vers. 16. cap. 35. vers. 11. & 12.** *Alterum V.T. Sacramentum Pascha.*

Pascha quid significet.

31. In-

Res terrena hujus Sacramenti.

31. Inſtitutio Agni Paſchalis deſcribitur Exod. 12. Ut autem ſingula inſtitutionis membra exactè ponderemus ad duo principalia capita eadem revocabimus. Deſcribitur enim 1. Res terrena ſive Elementum externum hujus Sacramenti. 2. Sacramentalis actio circa illud. Res terrena ſive Elementum externum in hoc Sacramento eſt *agnus* Exod. 12. verſ. 3. *In decimo menſis hujus accipiet ſibi unusquisque agnum per domum.* Quæritur hoc loco, an unà cum agno etiam hœdus fuerit accipiendus? Occaſionem quæſtioni præbet v. 5. *Agnus anniculus erit vobis, juxta quem ritum tolletis & hœdum*, Hebræa ſic habent: תִּקָּחוּ Thikachu הַכְּבָשִׂים Haizim וּמִן Umin הָעִזִּים Haefaſſim מִן Min quæ verba à quibusdam accipiuntur copulativè, *Ex agnis & capris accipietis eum*, ut ſit ſenſus, quòd unà cum agno tollendus etiam ſit hœdus, unde quidam Interpretes teſte Lyrano duplicem ſtatuunt mactationem, alteram agni die decimâ menſis Niſan, alteram verò hœdi die decimâ quartâ ejusdem: à quibusdam verò accipiuntur disjunctivè hoc ſenſu, quod vel ab agnis agnus, vel ab hœdis hœdus ſit deligendus; ita ut liberum fuerit illis, quibus non fuerit agnus, accipere hœdum; Prior opinio textui non congruit, cùm in deſcriptione actionum ſacramentalium unius tantum pecudis fiat mentio. Poſteriorem ſententiam defendit Lyranus. 1. Quia vox Hebræa שֶׂה Seh, promiſcuè ſignificat tàm agnum quàm hœdum. Deuteronom. 14. verſ. 4. עִזִּים Izzim וְשֶׂה Veſeh כְּבָשִׂים Chefaſim שֶׂה Seh, *pecus ovium & pecus caprarum* Thargum: *agnos ovium & agnos caprarum* LXX. *Agnum ex ovibus & hœdum ex capris.* R. D. Kimhi parvus agnus vel hœdus vocatur שֶׂה Seh. 2. Quia additio illa in textu disjunctivè accipienda neceſſariò videtur *ex ovibus aut capris accipietis eum*, quod cum fontibus veritatis etiam congruit, in quibus aliquando accipitur disjunctivè. 3. Quia in Veteribus Sacrificiis Chriſtus promiſcuè ſub agno & hirco fuit adumbratus, cumprimis Levit. 16. in hirco emiſſario. 4. Quia imagine hœdorum peccatores notantur, ideò congruit hæc figura Chriſto, *qui factus eſt pro nobis peccatum* 2. Cor. 8. v. ult. Auguſtinus quæſt. 42. in Exod. *Quod cum Scriptura de ove loquatur, poſt dicit: ab agnis & hœdis accipietis illud (pecus) hac in re Chriſtus ſignificari merito accipitur, quid enim opus erat ovem vel agnum ab agnis & hœdis accipiendum monere, niſi ille figuraretur, cujus caro non ſolùm ex juſtis, verùm etiam ex peccatoribus propagata eſt. Quanquam conentur Judæi etiam hœdum intelligere accipiendum ad celebrandum Paſcha & hoc etiam dictum eſſe putant ab agnis & hœdis accipi, tanquam diceret, vel ab agnis agnum, vel ab hœdis hœdum, ſi illud deſit ſumi oportere, apparet tamen in Chriſto rebus impletis, quid illo præcepto fuerit figuratum.* Nos Lyrani ſententiam ſuo relinquimus loco, cùm probabilibus nitatur fundamentis, ſecuti verò communem Interpretum expoſitionem ſtatuimus, non hœdi ſed agni & quidem ſolius uſum in hoc Sacramento fuiſſe receptum. Senſum verborum (*ex agnis & capris accipietis eum*) hunc eſſe dicimus, quod agnus ille ex communi grege ſit toliendus, fuiſſe enim ovium & caprarum gregem promiſcuè conjunctum, vel ex Hiſtoria Jacobi patet Gen. 30. v. 32. c. 31. v. 38. &c. Quare agnus ad hoc ſacrum ſit electus, patebit ex typi declaratione. R. Gerundenſis ſtolidè nugatur in cauſa ejus aſſignanda. *In ea* (inquit) *Lunatione aries ſignum cœleſte magnam habet vim, ſiquidem facit renaſci plantas terræ, ideò Dominus jubet occidi & manducari arietem juvenculum, ut oſtenderet quod filii Iſrael non vi illius ſigni, ſed virtute Dei exierint ex Ægypto*; *En* Rabinorum cœcitatem. Lyranus dicit, agnum magis quam aliud animal fuiſſe immolatum *ad deteſtationem Idololatriæ Ægyptiorum, qui Jovem colebant in ſpecie arietis vel agni.*

An cum agno etiam hœdus fuerit accipiendus.

Quare agnum adhibitum.

32. Exprimuntur autem certæ qualitates hujus agni. 1. Quod debuerit eſſe תָּמִים Thamim, *integer, perfectus*, nullum habens vitium; non ſit cœcus, non ſcabioſus, non claudicet &c. Lat. Interpres vertit, *abſque macula*, quod impropriè vel certè ambiguè dicitur, non enim intelligitur macula ex diverſicolore varietate pellis, ſed ex defectu vel vitio corporis. 2. זָכָר Zacar, *maſculus*, Auguſtinus quæſt. 42. in Exod. *Movere poteſt & illa locutio, quaſi agnus poſſit eſſe non maſculus, neſcientem quâ neceſſitate ita ſit translatum. Ovis enim transferri debuit, quo Græcus πρόβατον habet, ſed πρόβατον in Græca lingua generis neutri eſt & potuerunt quæ ſequuntur omnia convenire, tanquam ſi diceret: pecus perfectum maſculum anniculum erit vobis. Potuit enim dici Latinè maſculum pecus, quando dicuntur maſcula thura genere neutro, ovis autem maſculus dici non poſſet, quia fœminini generis eſt ovis. Item ovis maſcula ſi diceretur eſſet abſurdum, pecus verò ſi poneretur etiam aliud intelligeretur, nec ſervaretur Sacramentum.* 3. שָׁנָה Schanáh בֶּן Ben *filius anni*, ſive anniculus LXX. ἐνιαύσιον in perfecto ſcilicet ætatis ſtatu. Hebræi de anno currente accipiunt & ab octava die nativitatis eum auſpicantur.

Qualitates agni Paſchalis.

33. Actiones circa externum Elementum in hoc Sacramento revocari poſſunt ad quatuor capita, videlicet. 1. Agni Paſchalis *ſegregationem.* 2. Ejusdem *mactationem.* 3. *Aſſationem &* 4. *Manducationem*, ad quam pertinet aſperſio ſanguinis in ſuperliminari, ubi tamen notandum diſcrimen eſſe inter has actiones, quia ſegregatio, mactatio & aſſatio ſunt actus præparatorii ſive miniſteriales, inſervientes manducationi, quæ eſt principalis actus Sacramentalis, quemadmodum etiam in Cœnæ Dominicæ myſterio fractio inſervit diſtributioni, diſtributio manducationi. Segregabatur agnus Paſchalis decima die primi menſis Niſan ſive Abib, & cuſtodiebatur uſque ad diem decimam quartam ejusdem menſis v. 6. Rabini teſtantur, agnum ſegregatum toto illo quatriduo ligatum in in ædibus in hypocauſto ad fulcrum ſpondæ jacuiſſe, ut in omnium conſpectu verſaretur & domeſticos de digna præparatione ad Sacramenti celebrationem, ac de Meſſia propter peccata noſtra ligando admoneret, quâ de re paulò pòſt plura. Lyranus ex Hebræis quatriduanam iſtam cuſtodiam primo tantum Paſchati accommodatam fuiſſe ſtatuit. *Cauſa* (inquit) *hujus quatriduanæ cuſtodiæ duplex: Una, quod Filii Iſrael erant occupati in præparando ſe ad receſſum ex Ægypto cum omnibus quæ habebant, in qua præparatione requiritur magna ſolicitudo & diſtractio & ideò ne ex hoc darent oblivioni, præceptum fuit tunc, ut acciperent per quatuor dies ante. Secunda cauſa fuit, ut in illis quatuor diebus viderent per experientiam, ſi in illo agno acceptus eſſet aliqua macula, id eſt, defectus propter quem non deberet immolari*

Segregatio Agni.

& ſic de alio providerent, ideò dicunt Hebræi, quod talis præacceptio per quatuor dies non obligabat in futurum, nec fuit obſervata in annis ſequentibus, quia prædicta cauſa ceſſaverunt, quod manifeſtè patet de ſolicitudine pro exitu. Similiter etiam de cognitione macula, quia per aſſuefactionem jugis Sacrificii, quo quotidiè immolabatur unus agnus ſine macula manè & alius veſperi, ſtatim de facili poterant agnoſcere, ſi in animali accepto eſſet macula. Hæc Lyranus, ſed potiſſima cauſa ſegregationis hujus non erat omittenda, videlicet ut eſſet typus CHRISTI, quâ de re poſteà, veriſimilius igitur eſt Ceremoniam hanc ordinariam ac perpetuam fuiſſe.

Mactatio agni.

34. 2. Agnus ſegregatus & per quatriduum cuſtoditus poſtea mactabatur Exod. 12. v. 6. *Et mactabit eum omnis cœtus Synagogæ Iſrael inter duas veſperas.* שָׁחַט Schachat, ſignificat propriè expanſo & diducto corpore jugulare, ut copiosè effluat ſanguis, cognationem enim habet cum radice נָתַח Schatach, extendit, protraxit, expandit &c. Inde vox Germanica geſchachet/noſtris Judæis uſitata. Mactandus autem erat hoc modo, ut nullum os illius frangeretur, cujus non eſt alia ratio niſi typica. 3. Mactationi ſuccedebat aſſatio, quæ erat præparatio ad manducationem Exod. 12. v. 9 *Ne comedatis ex eo crudum, aut coctum in aqua, ſed igne aſſatum.* Vocem Hebraicam נא Na R. Salomon dicit ſignificare, *quod non ſatis aſſatum eſt.* Aben Ezra exponit pro *carne cruda ſeu viva.* Crudum non debebat comedi, quia Natura hominis à crudæ carnis eſu abhorret, quæ divinâ inſuper lege prohibetur Geneſ. 9. v. 4. Nec coctum ſed igne aſſatum debebat comedi propter typum de quo poſtea. Hæc aſſatio agni procul dubio domi peracta fuit, ſed quod ad mactationem attinet, variant ſententiæ. In primo quidem Paſchate, quod in Ægypto celebratum, antequam tabernaculum & poſtea templum extrueretur, certum eſt, mactationem itidem domi à Patribus familiàs peractam eſſe Exod. 12. v. 6. *Mactabit eum omnis cœtus congregationis Iſrael, ſed de poſterioribus* temporibus ſententiæ variant. Joſephus lib. 7. de bell. Jud. cap. 17. innuere videtur poſterioribus ſeculis hoſtias paſchales à Sacerdotibus fuiſſe mactatas vel certè numeratas. Philo libr. 3. De vita Moſis illud negat, inquiens, quod pro ſe quisque hoſtiam ſuis manibus mactet & pro ſe quisq; gerat Sacerdotem. Sed ex 2. Par. 35, 11. haud obſcurè colligitur poſt occupatam terram Canaan non per domos jugulatos annos, ut in Ægypto factum erat, ſed in templo à Levitis, domi verò poſtea illi agni aſſabantur & manducabantur.

Ejusdem aſſatio.

Et manducatio.

35. 4. Manducationis circumſtantiæ hæ ſunt. 1. Quilibet Paterfamilias cum ſuis domeſticis peculiarem agnum die decima menſis primi ſegregatum & decimâ quintâ mactatum & poſtea aſſatum comedebat, quod ſi domus erat minor, id eſt, ſi pauciores domeſtici, quàm ut eſſent conſumendo agno ſufficientes, accerſebatur vicinus Exod. 12. v. 3. *Accipiet ſibi unusquisque agnum per domum Patrum, agnum per domum* (univerſus populus Iſrael in 12. tribus diviſus erat, quæ diviſæ erant in patrias aut familias, deinde familiæ in domos, in familiis & domibus quidam erant præcipui, quos vocabant Patres, ergo juxta familias & domos agnum jubentur manducare) v. 4. *Et ſi minor fuerit domus ſive familia, quam ut agnum comedere poſſit, accipiet vicinum ſuum proximum domui ſuæ, pro numero animarum unumquemque ſecundùm edere ejus numerabitis ſuper agnum,* id eſt, tot vicinos ſibi adjunget, donec numerus hominum ſufficere videbitur ad abſumendum agnum. Joſephus d. l. *per ſingula contubernia non pauciora quam decem virorum ſunt, ſolum enim epulari non licet, multi etiam vicini conveniunt.* Monebat hæc Ceremonia de φιλαδελφία ac mutua dilectione, quæ inter *ſuavitus* hujus Sacramenti vigere debeat. 2. Manducabatur cum panibus azymis nullo fermento infectis, ſed dulcibus, quorum azymorum uſus per integrum ſeptiduum poſtea continuabatur v. 15. *Septem diebus infermentata comederitis &c.* Id quod aliquoties in ſequentibus inculcatur. (In deſerto panis azymi loco uſurparunt manna panem cœlitùs datum. Num. 9. v. 5.) Memoriale hoc fuit quod tantâ cum feſtinatione majores ipſorum ex Ægypto exierint, ut ferrent conſperſiones ſive paſtas ſuas in veſtimentis ligatas, antequam fermentarentur. verſ. 34. de Typo dicetur poſtea. 3. Addebantur מְרֹרִים Merorim *amaritudines* verſ. 8. Herbæ amaræ, contuſæ, bittere Salſen LXX. ὀξυμίγματα, quibus admonebantur de amara ſervitute, quam in Ægypto ſuſtinuerant, propter quam in amaritiem animi ſæpius inciderant. rad. מָרַר Marár, exacerbatus, contriſtatus fuit, triſtitiam ex miſeria contraxit. Quidam vertunt *lactucas agreſtes*, quod non probatur omnibus, quia *lactucæ non ſunt amaræ, cùm à Medicis propter nutrimentum edi præcipiantur, amara autem non nutriunt.* Fagius in cap. 12. paraph. Chald. Exod. 4. Manducandum erat *caput cum pedibus & inteſtinis* v. 9. id eſt, totum & integrum, non dimembratum erat aſſandum & poſtea manducandum. Hebr. *Caput ejus ſuper genua ejus & ſuper interius ejus,* id eſt cum cruribus & inteſtinis ejus. Nec quicquam ex eo relinquendum uſque mane, ſi quid verò reſiduum fuerat, id igne erat comburendum v. 10. 5. Erat & peculiaris manducantium habitus v. 11. *Sic comedetis eum, ſint lumbi veſtri præcincti* (tanquam itineri accinctorum: Orientales enim populi longis veſtibus utentes, cingulis ſe conſtringebant iter aliquod vel alia negotia aggreſſuri) *ſint calceamenta veſtra in pedibus veſtris & baculus veſter in manu veſtra,* (qui ſolet eſſe habitus eorum, qui jam jam iter ingreſſuri) admonebantur hâc Ceremoniâ exitus ex Ægypto proximè inſtantis, cujus perpetuum memoriale in hoc Sacramento poſteris erat propoſitum. Quo etiam pertinet, quod comedebant *feſtinanter* בְּחִפָּזוֹן Bechipazon, in feſtinatione, rad. חָפַז Chaphán cum ſtupore & pavore fugit verſ. 11. *comedetis feſtinanter*, ratio additur לַיהוָה Laichovah הוּא Chu פֶּסַח Peſach, *tranſitus ipſe Domini*, ut ſit ſenſus, ideò feſtinandum eſſe, quia parum temporis ſit ſuperfuturum Domino per Ægyptum tranſeunte, ipſosque ex eo educturo. Nec tamen improbamus eorum interpretationem, qui hæc verba non per αἰτιολογίαν cum ſuperioribus conjungunt, ſed eſſe ſuperiorum omnium velut ἐπιφώνημα quoddam ſtatuunt. *Hoc eſt Peſach Domini*, hoc eſt, hic ritus mactandi & manducandi agnum eſt ſacrum Paſcha, ſancta feſtivitas Domini, quò collimat paraph. Chald. *Eſt Phaſe coram Domino.* Quod verò nocturnus Zwinglii monitor in ſubſ. Euchar. Metonymiam Sacramentalem ex hoc loco exſculpere voluit, id

quàm

quàm ſit à textu alienum, alibi oſtendetur. Cæterum cùm Chriſtus in ultima Cœna cum Diſcipulis ſuis Paſcha celebrans diſcubuiſſe dicatur Matth. 26. v. 20. Et verò cum habitu manducantium divinitùs præcepto id videatur pugnare, ideò Tremellius & Beza in cap. 26. Matth. uti & Bucanus in loc. commun. l. 46. pag. 587. ſtatuunt Exod. 12. præcipi, quâ ratione exituri ex Ægypto primâ illa vice Paſcha comedere debeant, paulò antè quàm ex Ægypto exeant & iter ingrediantur, quia ita exigebat illius temporis neceſſitas, ſed in lege deinde, ubi præcipitur, ut Ceremonia illa agni paſchalis quotannis renovetur, iſtæc non addi, atque inde omnes Hebræos tum antiquos, tum recentes ſummo conſenſu dicere, quod mandatum illud de induendis calceis, cingendis lumbis & ſumendis baculis & cum feſtinatione comedendo agno non extendat ſe ad generationes ſecuturas, ſed tantum fuerit illius noctis, quâ egreſſuri erant ex Ægypto, imò antiquiſſimam eſſe apud Judæos traditionem in Thalmud tract. de Paſchate commemoratam, ut manducaturi Paſcha in ſignum libertatis adeptæ diſcumberent. Hęc illi. Sed enim cùm Dominus Numer. 9. verſ. 3. Præcipiens celebrationem Paſchatos altero poſt egreſſum anno moneat, *ut faciant juxta omnia ſtatuta ejus*, cumque Spiritualis illarum Ceremoniarum ſignificatio fuerit perpetua, ideò probabilius videtur, in annua Paſchatis celebratione Ceremonias illas non minùs quàm in primo Paſchate fuiſſe uſurpatas. Veriſimilius igitur eſt, quod alii ex Rabinis ſcribunt, in manducatione agni paſchalis duplicem fuiſſe ſacri convivii actum, primò *ſacramentalem*, quo cibus agni paſchalis non ſatietatis ſed religionis gratiâ ſumebatur à denis vel etiam vicenis, atque hunc ritum à ſtantibus accinctis & calceatis fuiſſe peractum: alterum verò fuiſſe *convivium* appoſitis ad famem explendam aliis cibis, atque in eo diſcubuiſſe.

Aſperſio ſanguinis in ſuperliminari & poſtibus.

36. Neque verò ſolummodò carnes agni paſchalis igne aſſatas manducari oportebat, ſed & ſanguine illius ſuperliminaria & poſtes ædium ſignari, quæ ſanguinis aſperſio. 7. *Accipient de ſanguine & ponent ſuper poſtes ambos & in ſuperliminari ædium, in quibus comedent eum.* Cauſa hujus ritus exponitur v. 12. *Tranſibo per terram Ægypti nocte iſta & percutiam omnem primogenitum ab homine uſque ad beſtiam. verſ. 13. & erit ſanguis ille vobis in ſignum in domibus, in quibus eritis, cumque videro ſanguinem, prætercibo vos & non erit in vobis plaga ad perditionem.* ** Sicut ſanguis agni non fuit pedibus conculcatus vel in ſterquilinium projectus, ſed in pelvi acceptus & aſſervatus, ut poſtes & liminaria ædium eo poſſent illiniri: ſic multò minùs Chriſti ſanguinem oportet pedibus conculcare ſed ſacrum & precioſum habere, ut poſtes oris & cordis eo illiniantur. ** Porrò aſperſio illa ſive ſignatio fiebat faſciculo hyſſopi v. 22. *Accipietis faſciculum hyſſopi & intingetis in ſanguine qui erit in vaſe & applicabitis ſuperliminari & ambobus poſtibus de ſanguine in vaſe: vos verò non egrediemini quiſq; ex oſtio domus ſuæ uſque ad mane.* Hebræi teſtantur, faſciculum illum factum eſſe ex tribus caulibus conjunctis, quod ad myſterium Sacroſanctæ Trinitatis accommodari poteſt. Quare ſanguis agni non fuerit juſſus bibi aut manducari, ſed poſtibus tantummodò illiniri otioſè fortaſſis quæritur, poſſet tamen dici, quòd ſanguinem animalium edere vel bibere fuerit prohibitum Gen. 9. v. 4. quod tàm ſtrictè à Judæis obſervatum fuit, ut in gratiam infirmiorum id aliquandiu à gentibus ad Chriſtum converſis in Novo Teſtam. obſervari ab Apoſtolis fuerit ſancitum Actor. 15. verſ. 19. Adde quod illitio iſta ſanguinis in poſtibus & ſuperliminari vi divinæ inſtitutionis externum aliquod ſignum eſſe debebat, utique ergo non manducandus aut bibendus, ſed ædibus illinendo fuit. Sunt qui ſtatuunt, Ceremoniam illam de poſtibus & ſuperliminari ſanguine aſpergendis ad primi Paſchatis celebrationem atque unicam illam noctem, quâ egreſſus eſt ex Ægypto populus, tantùm pertinuiſſe, neque in anniverſaria Paſchatis ſolennitate fuiſſe iteratam. Sed cùm illa aſperſio non minùs ſit actus Sacramentalis quàm manducatio carnium agni, cùm poſt præceptum de illitione ſanguinis immediatè ſequatur verſ. 24. *Obſervabitis rem iſtam pro ſtatuto in ſeculum*, cùm Num. 9. verſ. 3. Paſcha fieri jubeatur *juxta omnes ritus ſuos & juxta omnes Ceremonias ſuas*, præſertim verò cùm illuſtris ſit figura ſanguinis Chriſti in Euchariſtia cum vino bibendi unà cum corpore Chriſti cum pane benedicto manducando, ideò veriſimilius eſt, eam quotannis unà cum reliquis Ceremoniis fuiſſe iteratam. Pericopen illam de non egrediendo nocte illâ ex ædibus ſanguine aſperſis temporariam fuiſſe, ex eo videtur argui, quòd Chriſtus paſchali epulo cum diſcipulis inſtituto trans torrentem Cydron Hieroſolymis eſt egreſſus. Joh. 19. v. 1.

Tempus inſtitutionis hujus Sacramenti.

37. Tempus hujus Sacramenti itidem triplicitèr ut in circumciſione conſiderandum, reſpectu *Inſtitutionis, Adminiſtrationis & Durationis.* Inſtitutio facta eſt Anno mundi 2454. annis ante natum CHRISTUM 1517. ut hac ratione à prima hujus Sacramenti inſtitutione & adminiſtratione uſque ad ultimum paſchale epulum, quod Chriſtus cum Apoſtolis celebravit, præterierint anni 1550. Inſtitutionem hujus Sacramenti præceſſerunt Moſis coram Pharaone prodigia & ſeptem plagæ Ægypti, eandem immediatè ſecutus Iſraelitarum ex Ægypto exitus, quippe cujus perpetuum μνημόσυνον inter cæteros fines agni paſchalis feſtivitas eſſe debebat. Tempus adminiſtrationis juxta diverſas actiones in hoc ſacro requiſitas variat. 1. Segregatio agni fiebat die decimo menſis Niſan, qui noſtro partim Martio, partim Aprili reſpondet Exod. 12. v. 3. *In decima die menſis hujus accipiet ſibi unuſquiſque agnum per domum.* Dicitur autem hic menſis Chaldaico nomine נִיסָן Niſan à fugiendo, quod eo menſe profugerint Iſraelitæ ex Ægypto. Hebræis dicitur אָבִיב Abib, eſt ſpica matureſcens, ſpica cum calamo, quia fruges apud Judæos eo tempore matureſcunt & demetuntur: initium accipit à novilunio, quod proximè præcedit aut ſequitur, aut incidit in æquinoctium vernum ſeu ingreſſum Solis in arietem, quo tempore Sol vertici eorum, qui palæſtinam incolunt, fermè tàm propinquus eſt, quàm noſtro Solſtitii tempore Macedonibus Chanthicus, Ægyptiis Pharmuthi. Ac ſtatuitur primus menſis ſive initium anni v. 2. *Menſis iſte erit vobis caput menſium, primus ipſe vobis in menſibus anni*, cum quo minimè pugnat, quod תִּשְׁרִי Thiſchri (menſis ſeptimus in

Tempus adminiſtrationis, nempe 1. Segregationis.

rotine à Nisan, in quo fit vindemia & ex uvis תירוש Thirosch, mustum exprimitur, nostro Septembri maxima ex parte respondens) Levit. 25. v. 8. initium anni statuitur. Habuerunt enim Hebræi duplicem annum, Politicum & Ecclesiasticum. Politici ראש Rosch, initium est æquinoctium autumnale, sub quod existimant mundum à Deo fuisse creatum in תשרי Thischri. Ecclesiastici seu sacri anni ראש Rosch initium est in novilunio circa æquinoctium vernum, sub quod ex Ægypto sunt egressi in נִיסָן Nisan. *Annus naturalis* (dicunt Rabini) *pertinet ad initium creati mundi & ad terræ Sabbathum ac proventus aliasque res in foro. Sacer vero ad festorum in sacris rationem.* Joseph. lib. 1. antiquit. c. 3. juxta Græc. distinct. *Moses Nisan, qui est Xanthicus, mensem primum in suis festis ordinavit, quod per hunc Hebræos ex Ægypto eduxisset: eundem etiam omnium quæ ad rem divinam pertinerent, exordium fecit: alioqui quod ad nundinationes rerum venalium reliquamque dispensationem anni attinet, nihil de pristino ritu innovavit.* Animadvertitur etiam quadruplex anni principium. 1. Initium anni mensium, quod est primus Nisan. 2. Verum anni initium, à quo numerant creationem primus Thisri. 3. Initium anni quoad arbores & fructus 15. Decembris, quo arbores succum suum recipiunt. 4. Regum, in quo numerant ab anno, in quo Rex fuit constitutus 1. Regum 20. &c. Vide Schindlerum in Lexico in voce שנה Schanáh.

2. Mactationis.

38. 2. Mactatio fiebat die decimâ quartâ mensis primi. Exod. 12. v. 6. *Erit vobis in custodiam usque ad decimum quartum diem mensis hujus & immolabit eum universa congregatio cœtus Israel:* Et quia Paschatis celebrationi septiduana azymorum comestio erat conjuncta ideo additur v. 18. *In die decima quarta mensis in vespera comedetis infermentata.* Sed quomodo cum his congruit, quod Levit. 23. v. 6. dicitur. *In die decima quinta mensis hujus solennitas infermentatorum?* Resp. observandum, quod duplici ratione diei initium apud Judæos consideretur. Secundum legis dispositionem dies festi incipiebant à vespera Lev. 23. v. 23. *à vespera usque ad vesperam celebrabitis Sabbatha vestra.* Sed juxta computationem in vita communi dies naturalis incipiebat à tempore matutino, ita ut vesperâ sequens esset pars diei præcedentis. Quatenus ergo vespera diei decimæ quartæ juxta legis dispositionem pertinet ad diem decimam quintam, eatenus & Paschalis celebratio & solennitas azymorum rectè dicitur incidere in diem decimam quintam, expurgandæ erant ædes à fermento eadem die, quâ agnus comedebatur, unde Evangelistæ sine discrimine diem azymorum pro Paschate ponunt Marc. 14. v. 1. Luc. 22. v. 1. &c. quatenus verò juxta communem calculum vespera illa in qua mactarunt agnum paschalem & cœperunt edere azyma refertur ad diem præcedentem, eatenus dicitur dies decima quarta primus azymorum, hoc sensu Evangelistæ dicunt, Christum primo die azymorum, quo Paschaimmolari oportebat, misisse Petrum & Johannem ut pararent Pascha Matth. 26. v. 17. Marc. 14. v. 12. Luc. 22. v. 7. Quod certè non de vespera diei decimæ quartæ, sed de principio vel certè medio ejusdem intelligendum. Augustinus ad Casulan. Epistol. 86. *Sexta Sabbathi, qua dies passionis Christi est manifestius, primus dies azymorum fuit à vespera incipiens, sed Matthæus Evangelista quintam Sabbathi aiens fuisse primam diem azymorum, quia ejus vespera sequente futura erat cœna paschalis, quâ cœna incipiebat azymum.*

An Christus die divinitus constituto manducarit Pascha.

39. Quæritur hoc loco, An Christus die divinitus constituto cum discipulis suis manducarit pascha? quæstionis occasio inde nascitur, quod Christus pridie ejus diei celebrarit Pascha, quâ Judæi postea suum; testatur enim Johannes c. 18. vers. 28. Judæos non fuisse ingressos prætorium Pilati, ne contaminarentur, sed ut manducarent pascha, & cap. 19. v. 14. diem illam in qua Christus passus & in cujus initio Pascha cum discipulis manducavit, vocat parasceven Paschæ. Græci dicunt, Christum præveniisse uno die celebrationem agni paschalis, cùm sit Dominus legis: sed cùm Christus aliàs legem quam diligentissimè observarit, cumprimis verò cùm Luc. expresè dicat c. 22. v. 7. *venit dies azymorum, in quo necesse erat occidi Pascha*, significans legitimam fuisse celebrationem agni Paschalis eo die, quo Christus eam observavit, ideò hæc opinio Græcorum non est verisimilis. Quidam ut Gerson in Hist. Pass. & alii in ea sunt sententia, Judæos eadem die cum Christo agnum paschalem comedisse, illi locum Johannis cap. 18. accipiunt de panibus azymis per integrum septiduum comedendis, alterum locum cap. 19. de parasceve accipiunt, de die præparatoria ad Sabbathum incidente in ipsas veras paschales, sed cùm hoc sit valde coactum & à textu alienum, ideò commodior est Dn. Chemnicii sententia, quod Christus tempore divinitus in Mose præscripto manducarit Pascha, Judæi verò postridie. Quare verò discesserunt Judæi a divina constitutione? Latini dicunt, ipsos distulisse Pascha illud in diem alterum aviditate occidendi Christum, sed hoc vix videntur fuisse ausi in tanta multitudine populi, qui ex omnibus locis ad Pascha celebrandum confluxerat, dicendum igitur id factum esse secundum traditionem majorum. Etenim Rupertus in Matthæum commemorat, *Judæos ex traditione Patrum nunquam duo festa, in quibus nihil operis facere præceptum fuit, continuè celebrare solitos, quod difficile esset mortuorum corpora aut cocta olera in tertium usque diem servare in regione calida, atque ob id Paschæ festivitatem, quotiescunque incidit in feriam sextam, quemadmodum evenit eodem tempore, quo Dominus est passus, distulisse in diē sequentem Sabbathum scilicet*, ideò Johannes dicit c. 19. v. 31. *quod magnus fuerit dies ille, Sabbathum* nimirum, quia in eo & Paschatos & Sabbathi celebritas juxta observationem Judæorum conveniebat. Vide Paulum Burgensem in annot. adjunctis comment. Lyram, ubi prolixè persequitur rationem, qua factum fuerit, ut Christus pridiè quàm Judæi Pascha suum celebraret, adducit ex libro Sedar Olam traditionem à tempore restituti templi observari solitam, quod quandocunq; Paschalis festivitas incidit in feriam sextam, tunc translata fuerit in diem Sabbathi sequentem. Sed quia traditio hæc erat legi divinæ contraria, ideo Christus tempore legitimo divinitùs constituto Pascha cum discipulis celebrare voluit, *tempus meum, prope est*, inquit, *ut faciam Pascha cum discipulis* Matt. 26. v. 18. q. d. quicquid alii traditiones secuti de tempore Paschatis statuant, mihi cōvenit, legem Patris sequi, quod memorabile exemplum

plum eſt, quid de traditionibus extra & contra verbum ſcriptum magnâ ſpecie venditatis ſit ſtatuendum. Atqui ſi Chriſtus uno die priùs quam Judæi celebravit Paſcha, quomodo factum, ut Judæi, qui etiam falſum teſtimonium quæſiverunt contra Chriſtum, acculationem hanc prætermiſerint, quam certè ſpeciosè urgere potuiſſent? Dicitur enim in libro Sedar Olam. *Sic ſtatuerunt Magiſtri noſtri judices Sanhedrin magni nominis in ſeculo. In domo ſanctuarii ſecunda, cum extructa eſſet & conſummata, tunc apparuit ſolium igneum perfectiſſimum ſuper quod ſedebat Rex mundi ſublimis valde ſtans inter porticum, & acceperunt coronam, apprehenderuntq; coronam, apprehenderuntq; ſigillum recognitum & ſanxerunt, ordinaveruntq; ſtatutum perpetuum & traditum eſt in manus R. Eliezer qui reliquis omnib. major erat & is ordinavit diem feſtum non obſervari ſecundo, quarto ſeptimo hebdomada die, neq; Paſcha ſecundo, quarto, ſexto, neq; diem expiationis primo, tertio, ſexto, in æternũ.* Potuiſſent ergò Judæi magnam accuſationi ſuæ Chriſto intentatæ ſpeciem & colorem inducere, quod contra divinam illam revelationem & ſanctam Patrum traditionem alieno tempore Paſcha celebraſſet, neque id ſemel, ſed quatuor vicibus, verſimile enim eſt, Chriſtum ſemper eodem die divinitus conſtituto Paſcha celebraſſe? Dicit n. ad Diſcipulos Matth. 26. v. 2. *Scitis, quod poſt biduum Paſcha fiet*, i.e. jam antè ex me auditis, Judæos propter traditiones ſuorũ majorum in tempore Paſchatis à legis divinæ regula diſceſſiſſe, ſed nobis incumbit legis præſcriptũ ſequi, ideò poſt biduum Paſcha celebrandum erit. Reſp. non publicè in templo, ſed domi apud quendã patremfamiliàs Chriſtus celebravit Paſcha, ut ex Hiſtoria Evangelica manifeſtè conſtat: ſolus igitur paterfamilias & ejus domeſtici unà cum diſcipulis Chriſti conſenſuerunt anticipati temporis in Paſchatis celebratione, nec dubium, quin Chriſtus cauſam illius expoſuerit, propter quam neglectis Judæorum traditionibus tempore divinitus in lege præſcripto Paſcha manducet. Quod ſi omninò Judas Principibus Sacerdotum, Scribis & Phariſæis hoc Chriſti factum manifeſtavit, illi tamen non auſi fuerunt publicè hoc nomine Chriſtum acculare, metuendum enim erat, ne iterum audirent, quod in ſimili negotio ex ipſo audierant Matt. 15. v. 3. *Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditiones veſtras?* adde quod veriſimile ſit in tot ſectis & diſſenſionibus populi diverſitatem quandam in Paſchatis die apud Judæos occurriſſe, quibusdam legis præſcriptũ, quibusdam verò traditiones majorum ſequentibus, ut etiam hanc ob cauſam non fuerint auſi Chriſto ullum crimen intendere.

Quid per duas veſperas intelligatur

40. Porrò mactari jubetur Agnus Paſchalis *inter duas veſperas* בֵּין הָעַרְבַּיִם haarbaim ben, h. e. poſt Solis occaſum ante noctis tenebras. R. D. Kimhi veſperæ initium ſumit à meridie, quando Sol declinat ad occidentem & putat agnum mactandum à tempore illo, quod eſt à meridie ad Solis occaſum. Rectiùs AbenEzra in hoc loco veſperam aliam dicit eſſe Solis, aliam luminis, *Una veſpera* (ait) *eſt Solis, tempus quo occidit Sol, & abſorbetur ſuper terram, veſpera ſecunda eſt lux, ſplendor ſive irradiatio illa, quæ poſt occaſum ejus in nubibus aliquandiu apparet, hæc durat ad horam unã & partem tertiam horæ.* Joſ. 7. de bell. Jud. c. 17. à nona hora uſque ad undecimam Agnos Paſchales mactari ſolitos ſcribit. Ad hanc veſperæ diſtinctionem referri poteſt, quod Matt. 14. v. 15. dicitur; *veſpere facto diſcipuli acceſſerunt ad Chriſtum* & tamen v. 23. ſubjungitur, quod Chriſtus veſpere facto *ſolus* fuerit. Exo. 16. v. 12. *inter duas veſperas comedetis carnem.* Targ. שמשא Schimſchaváh, *Soles*, declinantem & occidentem. **Cæterùm 1. Lipoman. dicit *tempus inter duas veſperas eſſe noctem, quæ inter veſperam diei præcedentis & inter crepuſculũ matutinũ, quod dici poteſt veſpera, diei ſequentis injecta eſt.* At hic Agnus paſchalis non veſperæ diei decimę quartæ, ſed nocte pertinente non ad decimam quartam ſed ad decimam quintã diem immolatus fuiſſet, quod Scripturæ repugnat. 2. Rabini, ut R. Nathan, R. Simeõ fil. Johai, R. Salomon, R. Levi filii Gerſonis, R. Moſis Gerundẽſis (quorum verba vide apud Maſium in Joſuam c. 5. §. 10. p. 90.) Chald. Lyran. Abulenſ. *Prima veſpera* (inquiunt) *eſt declinatio Solis a meridie verſũ occaſum, ſecunda eſt ipſe Solis occaſus.* Sed inſolens eſt totum tempus pomeridianum vocari veſperã, unde R. Aben Ezra eos refellit. 3. Oleaſter, Aben-Ezra & alii putant, *primam veſperam eſſe Solis occaſum, ſecundam eſſe initium noctis ſive tenebrarum. Inter has enim intercedit crepuſculũ, puta aliquid temporis quo lumen aliquod Solis poſt ejus occaſum in aere adhuc apparet, perinde ut ſit mane ante Solis ortum.* Idem amplectitur Jacob. Faber Stapul. Maſius in Joſ. Rung. in Ex. At hoc tempore agnus non erat immolandus ſed comedendus. Nam ut patet Lev. 23, 5. Num. 28, 16. agnus immolandus erat decima quarta die ad veſperam ſed comedendus cum azymis decima quinta, quæ incipiebat à Solis occaſu, quo finiebatur decima quarta ut patet. Exo. 12, 6. & 8? 4. Corn. à Lap. *Prima veſpera eſt cùm jam Sol declinat ad occaſum, ſecunda eſt ipſe Solis occaſus: Chald. inter duos Soles declinantem & occidentem.* Joſeph. lib. 7. de bell. Jud. c. 17. & lib. 16. antiq. c. 10. tradit. *Hebræos immolare ſolere hoſtias paſchales ab hora nona uſq; ad undecimam, nona autem reſpondet noſtræ tertiæ.* Idem ſtatuunt Cajetanus, Maſius, in Joſ. pag. 90. Schindlerus pag. 1380. Vide quoque Scaliger. de emend. temp. pag. 269. & Cataub. in exercit. pag. 473. ubi de duplici veſpera.**

Tempus aſſationis & manducationis.

41. Aſſatio & manducatio in primo Paſchate fiebant nocte diem decimam primi menſis ſeq. & quidem vigiliâ ejus primâ. Exod. 12. v. 8. *Comedent autem carnem nocte ipſa aſſam igne & infermentata.* Cauſa hujus rei erat tum inſtans Angeli interfectoris tranſitus, à quo ut immunes eſſent, ſacrum hoc celebrare & ſuperliminare cum poſtibus ædium ſanguine agni ſignare jubebantur, tùm verò proximè inſtans Iſraelitarum ex Ægypto exitus. Cùm enim in medio illius noctis Jehovah *percuteret omne primogenitum in terra Ægypti*, Exod. 12. v. 29. *ſurrexit Pharao nocte ipsâ & omnes ſervi ejus.* v. 30. *& vocavit Moſen & Aaronem nocte & dixit, ſurgite, egredimini è medio populi mei & vos & filij Iſrael*, v. 31. *& invaluit Ægyptus ſuper populum feſtinando dimittere eos è terra*, v. 33. Idem temp? poſtea in reliquis Agni Paſchalis feſtivitatibus εἰς μνημόσυνον priorum fuit obſervatum, ideò additur v. 42. לֵיתוָֹה Lajehováh, שִׁמֻּרִים לֵיל Lel Schimmúrim, *nox cuſtodiarum vel obſervantiarum eſt Domino*, vel ꝙ ita dicta ſit, quòd Dominus in hac nocte cuſtodivit filios Iſrael, ne læderẽtur à vaſtatore, vel ꝙ filii Iſrael poſt hac iſtam noctem ꝙmnib. temporib. ſumma cum

religione obſervare deberent, memores beneficiorum Dei iſtâ nocte præſtitorum, quem ſenſum confirmant verba ſequentia.

Tempo durationis.

42. Tempus durationis eſt uſq; ad Meſſiæ adventum, mortem & ſacrificium, ergò in N.T. deſiit agni Paſchalis celebratio. Cauſas hujus rei exprimimus haſce 1. quia eſt V.T. Sacramentũ, quare cùm per adventum ac mortem Meſſiæ V.T. finis ſit impoſitus, ex eo etiam hic ritus deſiiſſe evincitur. 2. fuit umbra & typus Chriſti venturi, ut reliquæ V.T. ceremoniæ Leviticæ, utiq; ergo *veniente corpore* ceſſavit. Coloſſ. 2. v. 16. Heb. 10. v. 1. Chryſoſt. hom. de prodit. Judæ. *Ille agnus futuri agni fuit typus & ille ſanguis Dominici ſanguinis monſtrabat adventum & ovis illa fuit ſpiritualis ovis exemplum, ille agnus umbra fuit; hic veritas, ſed poſtquam ſol juſtitiæ irradiavit, umbra ſolvitur luce.* 3. in ipſa hujus ritus inſtitutione dicitur, *obſervabis rem iſtam proſtatutotibi & filijs tuis* לעולם Olám עד Ad, *uſq; in ſeculum*, Exo. 12. v. 24. i.e. uſq; ad certum ac determinatum tempus, ſicut hujus phraſeos ſenſus alibi fuit expoſitus. 4. Celebratio agni Paſchalis diſertâ lege fuit ad tabernaculum & templum Hieroſolymitanum alligata. Jam verò ultra mille & quingentos annos in cineribus illud jacuit. Quare cùm abrogatis per Chriſtũ cultibus Leviticis pertinaces Judæi nihilominus anno à Chriſti nativitate 71. ad celebrandum Paſcha Hieroſolymis convenirent, factum eſt juſto Dei judicio, ut hac ipſa occaſione in manus hoſtium concluſi obſiderentur exercitu Titi, Veſpaſiani Imperatoris filii, donec expugnatâ urbe templũ dirutum & in cineres redactum, quod manifeſto indicio eſt, ſacris Leviticis ad illud alligatis finem poſitum eſſe. Refero hûc, quod R. Aben Ezra ex cap. 12. Exod. v. 25. colligit, *ſolùm in terra Iſrael maſtandum eſſe agnum Paſchalem, non autem extra eam.* Jam verò ex illa jam dudum expulſi ſunt Judæi 5. in locum Agni Paſchalis in N.T. ſucceſſit Euchariſtia, in qua ipſum corpus & ipſe ſanguis Chriſti ad manducandum ac bibendum ab ipſo Chriſto inſtituta ſunt. Ut ergò Circumciſionem abrogavit Baptiſmus, ita agnum Paſchalem Euchariſtia.

Locus.

43. Locum quod attinet, primum Paſcha celebratum eſt in Ægypto, alterum in deſerto. Poſtea verò diſertâ lege ad certum locum ut feſtivitates reliquæ, ita quoq; Paſchatis celebratio fuit alligata. Deut. 16. v. 2. *Immolabis Peſach Iehovæ Deo tuo in loco quem elegerit Iehovah, ut habitare faciat nomen ſuum ibi.* v. 5. *Non poteris immolare Peſach in aliqua urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus eſt tibi* v. 6. *ſed in loco quem elegerit Iehovah Deus tuus, ut habitare faciat nomen ſuum ibi.* E. ad locum illum, in quo erat tabernaculum fœderis, poſtea verò templum Domini conveniendum erat omnibus maſculis ex toto regno Iſraelitico Exod. 34. v. 23. *Tribus vicibus in anno conſpicietur omnis maſculus tuus coram Dominatore Iehovah Deo Iſrael.* Expreſsâ illa loci determinatione, 1. obviam ibatur cultibus electitiis. 2. concordia inter confeſſores unius veræ religionis alebatur, & 3. ſacrificiũ Meſſiæ in urbe Hieroſolyma offerendum præfigurabatur.

Quinã ad eſum agni Paſchalis admittẽdi

44. Quinam ad eſum agni Paſchalis admittendi ſint, expreſſis verbis in inſtitutione definitur. Exod. 12. v. 3. *Tollet ſibi unusquiſq; agnum per domum Patrum, agnum per domum* v. 6. *immolabit eum, univerſa congregatio cœtus Iſrael.* Et poſtea ubi de anniverſaria hujus ſacri repetitione agitur, v. 43. *Omnis alienigena non comedet ex eo,* v. 44. *omnem ſervum hominis emtum argento circumcides, tunc comedet ex eo.* v. 45. *advena & mercenarius non comedet ex eo.* v. 47. *univerſus cœtus Iſrael faciet ipſum.* v. 48. *Cùm apud te peregrinabitur peregrinus & faciet Peſach ipſi Iehovæ, circumcidetur ei omnis maſculus & tunc accedet ad faciendum illud, eritq; ſicut indigena terræ, nullus enim habens præputium comedet ex eo.* v. 49. *Lex una erit indigenæ & peregrino, qui peregrinatur in medio veſtri.* Admiſſi ergò fuerunt ad communionem hujus ſacri Iſraelitæ omnes tàm fœminæ quàm mares, quâ in parte diverſitas quædam intercedit huic Sacramento cũ Circumciſione; quia Circumciſionem ſoli maſculi in carne ſua recipiebant, ſed ad agnũ Paſchalem & maſculi & fœmellæ admittebantur. Proſelyti (ὡς ἐξ ἐθνῶν προσελυθότες juxta Suidam,) non niſi perceptâ priùs Circumciſione ad ſacras haſce epulas admittebantur, nimirum, quia Sacramentum initiationis priùs omninò percipi debet, quàm Sacramentum confirmationis. De infantibus Iſraelitarum moveri poteſt quæſtio, an & illi ante annos diſcretionis fuerint ad eſum agni Paſchalis admiſſi? quod videtur negandum. 1. quia in ipſa inſtitutione ſic habetur. v. 26. *cùm dixerint vobis filij veſtri, quid eſt cultus iſte vobis?* v. 27. *tunc dicetis, ſacrificium Peſach eſt ipſi Iehovæ &c.* quo ipſo innuitur, illos ſolùm admittendos, qui poſſũt quærere ac diſcere, quis & qualis ſit iſte cultus. 2. quia ad S. Cœnam, quæ agno Paſchali ſucceſſit, illi ſolùm admittuntur, qui *ſeipſos probare poſſunt*, 1. Cor. 11. v. 28. 3. quia diſpar eſt ratio Sacramenti initiationis & Sacramenti confirmationis; ad Sacramentum initiationis infantes admittuntur, nõ autem ad Sacramentum confirmationis: Lata lege Leviticâ illi, qui attigerant corpus mortui, aut aliâ aliquâ Leviticâ immunditie contaminati erant, ab eſu Agni Paſchalis excluſi menſis ſecundi die decimâ quartâ celebrabant, Num. 9. v. 11. Quod verò Rex Hiskias etiam illis, qui lege Levitica immundi erant, unà cum reliquis Paſcha celebrare permittit, diſpenſationis fuit, quæ non ſolùm probabili ratione, quod ex locis maximè diſſitis venerant ac poſt exactum menſem difficulter convenire poterant, ſed etiam divinâ approbatione nitebatur. 2. Paral. 30. v. 20.

An infantes Iſraelitici ad illã admiſſi.

Fines hujus Sacramẽti

45. Quo verò fine inſtituit Deus agni Paſchalis ritum? reſpondemus breviter, ut eſſet ordinariũ V.T. Sacramentum alterum, i.e. ut eſſet memoriale præteriti & figura futuri ad fidem Iſraelitarum confirmandam & obſignandam. Memoriale præteriti erat, quia admonebat Iſraelitas de eximio illo beneficio, quòd Angelus exterminator ſive interfector omnia Ægypti primogenita mirabiliter enecans ſanguine in foribus Iſraelitarum viſo pertranſierit ac primogenitis eorum pepercerit, hic finis in ipſa hujus ſacri inſtitutione ejusdemq; repetitione diſertis verbis exprimitur. Exod. 12. v. 17. 27. cap. 34. v. 18. Unde ipſi Rabini ſcribunt *Peſach indicat, quòd tranſilivit Deus domos patrum noſtrorum in Ægypto. Amara herba ſignificant, quòd Ægyptii amaritudine afficiebant patres noſtros in Ægypto. Azyma ſignificat, quòd fuerunt redempti.* Figura etiam erat futuri, quia præfigurabat Chriſtum. ** Juſtin. in Dial. cum Tryph. p. 200. *Myſterium arcanumq; agni, quem Paſcha immolare Deus mandavit, typus & figura erat Chriſti, cujus ſanguinem juxta rationem*

nem noſtræ in illum fidei in ades ſuas h. e. ſeipſos aſpergunt ineum credentes. ** Quemadmodum enim liberatio populi Iſraelitici ex ſervitute Ægyptiaca præfigurabat ſpiritualem liberationem ab infernali Pharaone, i.e. à Satanæ & peccati tyrannide per Chriſtum in N. T. præſtandam; ita quoq; memoriale corporalis iſtius liberationis erat figura Meſſiæ per quem præſtanda erat liberatio ſpiritualis. Confirmamus hoc ſequentibus fundamentis. 1. Johannes Evangeliſta cap. 19. v. 36. id quod de agno Paſchali dicitur, Exod. 12. v. 46. *Os non comminuetis ex eo*, in Chriſto Salvatore in ara crucis pro nobis immolato tanquam in antitypo completum eſſe pronunciat, utiq; ergò agnus ille Paſchalis fuit typus Chriſti. 2. Idem docet Apoſtol. 1. Cor. 5. v. 7. *Paſcha noſtrum pro nobis immolatum eſt Chriſtus*, quorum verborum quis poteſt eſſe ſenſus alius, quam quod mactatio agni Paſchalis fuerit evidens typus mortis & ſacrificii Chriſti? 3. Eodem reſpiciunt Prophetæ & Apoſtoli, ubicunque Chriſtum conferunt cum agno vel ove, Eſa. 53. v. 7. Act. 8. v. 32. *ſicut agnus ad mactationem ductus eſt, & velut ovis coram tondente ſe obmutuit.* 1. Pet. 1. v. 19. *redemti eſtis pretioſo ſanguine utpote agni immaculati & incontaminati Chriſti.* In Apocalypſi nihil frequentius, quàm agni appellatione Chriſtum exprimi. Joh. Baptiſta itidem vocat *Agnum illum Dei*, Joh. 1. v. 29. 36. ſcil. cum, qui per agnum Paſchalem & reliquos agnos in ſacrificiis V. T. oblatos fuit præfiguratus: Atqui hic reſpectus in appellatione iſta potiſſimus eſt, interim non negamus, ad innocentiam, manſuetudinem, patientiam &c. in ea reſpici.

Comparatio Agni Paſchalis & Chriſti.

46. Inſtituamus ergò comparationem Agni Paſchalis & Chriſti. Agnus eſſe debuit 1. immaculatus & perfectus: ſic Chriſtus eſt absq; omni peccati tùm originalis tùm actualis macula. Eſ. 53. v. 9. 1. Pet. 2, 22. *iniquitatẽ non fecit, nec dolus fuit inventꝙ in ore ejꝰ* Heb. 7, 26. *talis decebat ut eſſet nobis Pontifex, ὅσιος ἄκακος ἀμίαντος ſegregatꝙ à peccatoribꝰ.* 1. Pet. 1, 19. agnus ἄμωμος καὶ ἀσπίλος vocatur 2. agnum Paſchalem oportuit eſſe maſculum, ſic Chriſtus eſt *vir ille, quem circumdedit fœmina in utero.* Jer. 31. v. 22. quo nomine appellatur tum ratione ſexus, tùm ratione roboris, ut conſtat ex Hebræo *Gibbor*, eſt filius hominis, uti ſeipſum paſſim appellat. 3. agnum oportuit eſſe anniculum, in perfecto ætatis ſtatu: Sic Chriſtus in ipſo ætatis flore, videl. an. 34. currente immolatus eſt, Immaculata mundities Chriſti arguit ſanctitatem ſacrificii pro nobis præſtiti, ætatis perfectio ejuſd. abſolutiſſimam perfectionem demonſtrat.

47. Eadem comparatio inſtituenda reſpectu actuum Sacramentalium. 1. Agnus Paſchalis ex communi grege petendus erat. Sic Chriſtus ex genere humano veram carnem aſſumſit. Deut. 18 v. 18. *Prophetam ſuſcitabo eis* מקרב Mikkeréb, *de interiore ſive medio fratrum eorum.* Heb. 2. v. 11. *Qui ſanctificat & qui ſanctificantur ex uno omnes.* v. 14. *Quia pueri communicarunt carni & ſanguini, etiam ipſe ſimiliter participavit eisdem.* Naturę communio beneficii communicationem arguit. Segregatio agni Paſchalis fiebat die decima menſis primi: ſic Chriſtus eod. die Hieroſolymam ſolenniter & peculiari modo per eand. portam, per quam agni & oves ad ſacrificia duci ſolebant, ingreſſus, eo ipſo demonſtravit, quòd typus agni Paſchal. in ſeſe compleatur. Agnus ſegregatus funib. conſtringebatur & toto quatriduo ligatus in ędib. Iſraelitarum jacebat: Sic Chriſtus non ſolùm ſanctę obœdientiæ vinculis, ſed etiá. externis funium nexib. propter nos conſtrictus fuit; nec primo ſtatim miniſterii ſui tempore, ſed in quartum uſq; annum per miracula ab omnib. omninò hominib. ſemetipſum ſegregavit, ſeq, ſingularem illam perſonã in ara crucis pro peccatis humani generis immolandã eſſe oſtendit. 2. Decimo quarto die finito, i.e. in veſpera, quæ juxta legis computum ad ſeq. diem 15. pertinet, agnus Paſchalis mactabatur ſanguine largiter effuſo: ſic Chriſtus eod. die 15. in ara crucis velut agnus ille Dei, pro nobis mortuus ſanguinem ſuũ largiſſimè effudit; non gutta ſed unda ſanguinis, primùm in horto oliveti, deinde in prætorio Pilati ac deniq; in cruce per quinq; corporis partes largiter emanavit. Pſ. 22. v. 15. *ſicut aqua effuſus ſum, ſeparata ſunt omnia oſſa mea.* Hebræi multa præclara commemorant, quæ multis annis ante Paſchatis inſtitutionẽ eo die contigerint, præcipuum a. hoc eſt, quod ſtatuunt eádem die redimendum populum Iſrael per Meſſiam, quem venturum expectant: quia Cabaliſtæ eorum ſic loquuntur. *In eadem die videl. decima quinta die menſis Niſan ſc. Martii, redimendus eſt Iſrael in diebus Meſſiæ, quemadmodum redemti ſunt eo die de quo ſcribitur, in diebus egreſſionis tuæ ex Ægypto oſtendam mirabilia. Refragari igitur gens pertinaciſſima non poteſt, quin ille ſit verus Meſſias, quem nos colimus.* Fagius in c. 12. Exod. Mactatio fiebat *inter duas veſperas*; ſic Chriſtus circa *horam nonæ noviſſimam.* 1. Joh. 2. v. 18. *in extremitate ſeculorum* 1. Cor. 10. v. 12. *temporibus noviſſimis* 1. Pet. 1. v. 20. immolatus eſt, ipſe etiam paulò ante veſperam horâ ſc. nonâ, quæ eſt noſtra tertia, expiravit, quo tempore ſolebant in templo ad preces & ſacrificia veſpertina convenire. Actor. 3. v. 1. 3. Agnus Paſchalis igne aſſabatur: ſic Chriſtus duplici igne aſſatus fuit, primùm igne iræ divinæ, tum in horto oliveti cùm ſanguineum ſudorem profunderet, er ſch wiſte als ein Br. tem/ tùm in ara crucis, cũ anxiè exclamaret: *Deus meꝙ, Deus meus, ut quid me dereliquiſti?* inde conqueritur Pſ. 22. v. 15. *factum eſt cor meum ut cera liquefiens ſe medio viſcerum meorum*, v. 16. *aruit tanquã teſta fortitudo mea.* Deinde igne amoris interioris, ſicut canit Eccleſia, Er iſt an des Creutzes Stam/ in heiſſer Liebe gebraten/ Hic amor Chriſti fuit q. flamma quædam Cant. 8. v. 6. *Fortis ut mors dilectio, prunæ ejus prunæ ignis atrꝙ flamma vehementiſſima.* **Iſidor. Pelut. paulò ante lib. 1. Epiſt. 219 *Igni aſſas. Agni carnes edebant Hebræi magnum divinæ incarnationis myſterium per hujus modi eſum typicè adumbrantes ac Dei agnum prædicentes, qui divinæ eſſentiæ ignẽ modo ſermone omni præſtantiore cum ea carne connexit, quæ nunc a nobis editur, vitiorumque remiſſionem affert.* **

48. 4. Agnus Paſchalis non ſolùm ſegregabatur, mactabatur & aſſabatur, ſed etiam manducabatur: ita quoq; Chriſti corpus & ſanguinem tũ Sacramentaliter, tum etiam ſpiritualiter manducamus ac bibimus. Sacramentalis manducatio inſtituta eſt hoc fine, ut ſpiritualem manducationem confirmet & obſignet Johan. 6. v. 54. *Qui manducat meam carnem, & bibit meũ ſanguinem, habet vitam æternam.* 1. Agnus Paſchalis manducabatur à ſingulis familiis, quo denotatũ fuit beneficia Chriſti ad totum genus human. pertinere, interim tamen in Eccleſia eadem ſolumodò diſpenſari, quicunq; ergò illorum particeps fieri de-

ſide-

ſiderat, cum oportet eſſe membrum familiæ Chriſti, i.e. Eccleſiæ, Vicini ac peregrini ad eſum agni Paſchalis admittebantur: quo denotatum fuit, etiam gentes ad Chriſti communionem vocandas eſſe. 2. Agnus Paſchalis manducabatur cum panibus azymis, id D. Apoſtol. exponit hoc modo. 1. Cor. 5. v. 7. *Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi, etenim Paſcha noſtrum pro nobis immolatus eſt Chriſtus.* v. 8. *itaque epulemur non in fermento veteri neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis*, Matth. 16. v. 6. *Cavete à fermento Phariſæorum & Saducæorum*, v. 12. i.e. à doctrina Phariſæorum & Saducæorum. Quemadmodum ſeverè edixit Dominus Exo. 12, 15. *Quicunq; comederit fermentũ, excidetur ejus anima ex Iſrael*: ita quoq; de illis qui fermento falſæ doctrinæ & vitæ flagitioſæ corrupti ſunt, eadem ſeveritate pronunciat Apoſtol. Rom. 8. v. 13. *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini.* 3. Agni Paſchalis comeſtioni addebantur herbæ amaræ, quibus appetitus excitabatur: hæ denotant amaritudinem ac compunctionem cordis ſive ſeriam pœnitentiam, doloẽ de peccatis cum flagranti gratiæ deſiderio conjũctum ac mortificationem reliquiarum veteris Adami, quin & calamitates ac crucem, quâ accenditur in cordib. noſtris deſiderium gratiæ & bonorum cœleſtium. 4. Agnus Paſchalis manducabatur totus, nõ crudus, nec elixatus, ſed aſſus, neq; quicquam ex eo relinquendũ erat: Sic vera fides totum Chriſtum amplectitur cum omnibus ipſius beneficiis. Vera fides omnia Chriſti verba reſpicit, non quædam tantùm, ſed omnia omninò ſincerè amplectitur. Aſſatum Chriſtum comedunt, qui agnoſcunt igneam Dei iram propter peccata noſtra in ipſum veluti effuſam. Crudum comedunt, qui vocem Evangelii audiunt, ſed ſunt ſine vera pœnitentia, ſine agnitione ac ſenſu iræ divinæ adverſus peccata. Coctum aquâ comedunt; qui carnales opiniones de Chriſto habent & falſis opinionib. ſincerã Evangelii doctrinam, ut caupones aquâ vinum diluunt ac corrumpunt, Eſa. 1. v. 22. *Vinum tuum mixtum eſt Aquâ.* 2. Cor. 2, 16. *non ſumus ſicut plurimi adulterantes τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.* Per aquam intelligitur ſapientia humana. Ut n. aqua diſſluit & infirmũ eſt Elementum, ſic humana ſapientia in myſteriis fidei non conſiſtit, ergò aqua coctum comedunt, qui rationis & ſapientiæ humanæ tenebras in rebus fidei ſequuntur. Per ignem intelligitur operatio Spir. S. qui eruditates intellectus noſtri tollit, ut myſterium de Chriſto in cibum faciliorem & ſuaviorem à nobis aſſumatur. Si toti agno comedendo, i.e. integro myſterio capiendo non ſufficis, reſiduum igni devove, h.e. Spiritui S. commenda. 5. Agnus Paſchalis cõedebatur ab Iſraelitis feſtinanter, ita ut lumbi ipſorum eſſent præcincti, ac calceos in pedibus, baculum verò in manib. haberent. Sic beneficia Chriſti abſq; omni cunctatione debemus amplecti, memores *nos hîc non habere civitatem manentem* Hcb. 13. v. 14. *ſint ergò & lumbi noſtri præcincti & lucernæ ardentes* Luc. 12. v. 35. *ſimus hominibus illis ſimiles, qui expectant Dominum ſuũ*, v. 36. *Cingulo* indigemus, tanquam freno ad coërcendas & mortificandas cupiditates carnis: *calceis* opus eſt, *ut parati ſimus ad confeſſionem Evangelij pacis*, Epheſ. 6. v. 15. neve ſcandalis ac lapſuum occaſionibus pedes noſtri lædantur: baculo etiam opus eſt; hoc eſt, præſidio verbi ad pedes noſtros in via vocationis & vitæ noſtræ firmandos, Pſalmo 23. v. 4.

49. Agnus Paſchalis non ſolùm certis ritibus manducabatur, ſed & ſanguis illius poſtibus & ſuperliminari ædium Iſraelitarum falciculo hyſſopi aſpergebatur. Hyſſopus eſt humilis & abjecta herbula 1. Reg. 4. v. 33. denotat igitur Miniſterium verbi coram mundo contemtum, per quod corda noſtra *ſanguine* Chriſti virtute Spirit. S. *aſpergũtur*. 1. Pet. 1. v. 2. *Electis in ſanctificatione Spiritus, in obœdientiam & aſperſionem ſanguinis Chriſti.* Hyſſopus herba eſt amara, denotat igitur prædicationem legis, quæ fit ſalutaris, quando ungitur Chriſti ſanguine. Juſtin. in Dial. cum Tryphone p. 200. *Myſterium arcanumq; agni, quem Paſcha immolare Deus mandavit, typus & figura erat Chriſti, cujus ſanguinem juxta rationem noſtræ in illum fidei in ædes ſuas, h.e. ſeipſos aſpergunt in eum credentes.* Gregor. hom. 12. Paſch. *Sanguis Chriſti ſuper utrumq; poſtem ponitur, cùm non ſolum ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur, & ad imitationem intentâ mente cogitatur. Nã qui ſic Redemtoris ſanguinem accipit, ut imitari paſſionem illius necdũ velit, in uno poſte ſanguinem poſuit, qui & in ſuperliminarib. domus ponendus eſt. Domus n. mentes noſtræ, in quib. per cogitationem habitamq. Superliminare v. intentio eſt, qua præeminet actioni. Qui igitur intentionem cogitationis ad imitationem paſſionis Chriſti dirigit, in ſuperliminarib. domus ſanguinem agni ponit.* Hũc reſpicit David Pſ. 51. v. 9. *Aſperges me hyſſopo & mundabor*, nimirum, petit Propheta Regius, ſe mundari à labe peccati ſanguine illo, qui per Chriſtum, agnum illum Dei agno Paſchali præfiguratum, erat effundendus. Angelus interfector ædes Iſraeliticas ſanguine Agni Paſchalis ſignatas præteribat, nec ullũ nocumentum inquilinis afferebat: ſed per Chriſti ſanguinẽ luminib. cordium noſtrorum aſperſum infernalis exterminator avertitur, nosq; ab ira Dei & æterno exitio protegimur. Domus, quâ egredi prohibentur Iſraelitæ, denotat Eccleſiam *domum illã Dei*. 1. Tim. 3. v. 15. ** Juſtin. in Dial. cum Tryph. p. 200. *Agnus ille, de quo ut aſſus totus fieret, præceptum eſt, ſupplicii crucis, qp ſubiturus erat Chriſtus, ſymbolũ & nota fiat. Agnus namq; aſſus in figuram crucis ſimilem conformatus ad ignem torretur, nam verù unum ab infimis partib. ad caput uſq; adactũ perfigitur & aliud rurſum ſecundum ſcapulas, ad quod ſuſpenduntur manus agni.* **

50. Quæritur h. l. an Agnus Paſchal. fuerit ſacrificiũ propriè ſic dictũ? Affirmatam quæſtionis partem cõprobare videtur. 1. qp Ex. 12, 27. exprefsè appelletur זֶבַח zebach, ſacrificiũ, **2. qp Nũ. 9, 6. qui ĩmundi erant, non poterant facere paſcha in illa die, nimirum quia ĩmundis phibitum erat offerre ſacrificia Lev. 7, 19. E. paſcha numeratur inter ſacrificia. v. 7. dicunt ad Moſen & Aaron. *Cur prohibemur offeramus* קָרְבָּן *oblationem noſtrã Domino.* E. paſch. agnus fuit oblatio Deo adducta, qp lege ſancitâ etiã confirmatur. ** 3. qpτὸ πάσχα dicitur θύειν Marc. 14, 12. Luc. 22, 7. 4. qp D. Apoſt. de Chriſto in ara crucis ſeipſum offerente Deo in ſacrificium pronunciat. 1. Cor. 5, [illegible] ὑπὲρ ὑμῶν ἐτύθη χριστός. Negativa ſententiæ hæc ſunt fundamenta. 1. Sacrificia prop[illegible] ſic dicta offerebantur à ſolis Sacerdotib. Agnus Paſch. non à ſolis Sacerdotibus, ſed à quibusvis Patribus familiàs mactabatur. Exod. 12. v. 3. Quamvis verò conſtituto Levitico Sacerdotio Agni Paſchales

An Agnus Paſchalis fuerit ſacrificium propriè ſic dictum.

Levi-

Levitis adducerentur, ut probabiliter oſtendimus ſuperiùs, id tamen non fuit perpetuum, ut ex prima Agni Paſchalis celebratione conſtat, nec factum fuit hoc fine, ut Agnus Paſchalis ſacrificaretur, ſed ut inquireretur, an qualitates divinitùs requiſitæ in eo præſtò eſſent. 2. Sacrificia proprie ſic dicta ad altare Domini mactabantur. Agnus Paſchalis per familias & domus mactabatur. **Differunt igitur Agni Paſchales & Sacrificia Paſchalia. Agni Paſchales erant vel ex agnis vel ex hœdis. Exod.12. v.5. Sacrificia Paſchalia ſumebantur ex ovibus & bobus Deut. 16. Agni paſchales non proprié immolabantur, ſed mactabantur in omnibus patribusfamiliàs in omnibus domibus Exod. 12. v.3. Sacrificia Paſchalia tantummodò inſtituebantur à Sacerdotibus in loco, quem elegit Jehovah, ut habitaret ibi, nomen ejus. Agni Paſchales inter duas veſperas unius diei mactabantur & comedebantur Exod. 12. ſed Sacrificia Paſchalia per ſeptem continuos dies offerebantur. Lev. 23. v. 8. Sacrificia tantùm in publico fiebant, At Exod. 12. Marc. 14. Paſcha intra privatas ædes perficiebatur. *Non omnis mactatio infert ſacrificium, ſed eadem tum, quæ cum combuſtione conjuncta.* Hut. in loc. p. 622. *Hoc quidem commune habuit cum reliquis Sacrificiis, quod in eo facta fuit mactatio religioſa agni & ſignificatio typica adumbrans Chriſti immolationem.* Rung. Ex. p. 402.** 3. Proprium & eſſentiale ſacrificii eſt, quod vel totum vel certè pars quædam ex illo Deo offertur atque igne abſumitur; ſed de Agno Paſchali nihil fuit DEO oblatum vel igne conſumtum, ſed potius totus fuit aſſatus & manducatus. 4. Sacrificium & Sacramentum differunt formaliter. In ſacrificio homines offerunt aliquid Deo: in Sacramento Deus aliquid offert hominibus. Jam verò Agnus Paſchalis eſt Sacramentum. Ergò non fuit Sacrificium propriè ſic dictum. 5. *Nullum poteſt ſacrificium fieri in Ægypto propter abominationes Ægyptiorum* dicit Moſes Exod. 8. v. 26. Agnus Paſchalis fuit legitimè mactatus & manducatus in Ægypto. Ergò non fuit ſacrificium propriè ſic dictum. Quid verò fiet argumentis pro parte quæſtionis affirmante adductis. Reſp. 1. Agnus Paſchalis dicitur ſacrificium, quia fuit figura ſacrificii Chriſti & effuſionis ſanguinis ejus in ara crucis factæ, ſed ex eo nondum ſequitur, quòd fuerit eſſentialiter & propriè ſic dictum. **(Vocatur ſacrificium. 1. quia mactabatur non ad uſum vulgarem, ſed ſanctum & peculiarem videl. ut eſſet Sacramentum & figura ſacrificii Chriſti. 2. quia peculiaria ſacrificia præter illa vulgaria & quotidiana erant Agni paſchalis mactationi & comeſtioni adeoque paſchatis ſolennitati conjuncta. Numer. 28. v. 19. 3. quia ſanguis Agni Paſchalis templo inferebatur, ubi à Sacerdote ſpargebatur & pinguedo in altari incendebatur. 2. Paralip. 35. v. 11.)** 2. זָבַח Zefach, eſt verbum generale mactavit, jugulavit, occidit pecudem ad convivium per ſacrificium, ut conſtat ex Gen. 31. v. 54. Deut. 28. v. 31. 1. Sam. 28. v. 24. 1. Regum 19. v. 21. Ezech. 16. v. 20. &c. 3. θύειν itidem generale eſt, quamvis mactationem ſignificans, uti conſtat ex Matt. 22. v. 4. Luc. 15. v. 23. 27. Joh. 10. v. 10. &c. Immolatio igitur ſola non ſufficit ad conſtituendum ſacrificium propriè ſic dictum, quia immolabatur Agnus Paſchalis, non ut Deo offerretur, quod eſt proprium ſacrificiorum, ſed ut ab Iſraelitis manducaretur. Vide tract. Germ. de S. Cœna cap. 24. object. 2.

Uſus doctrina de Agno Paſchali.

51. Quamvis verò Sacramentum Agni Paſchalis inſtitutione Cœnæ Dominicæ N. T. ſit abrogatum, non tamen nullus hujus doctrinæ uſus, ſiquidem pulcerrima illa figura Agni Paſchalis & Chriſti pias mentes non mediocriter afficit. Intelligimus etiam ex eo, umbræ ſucceſſiſſe corpus & expreſſam εἰκόνα, cùm non ampliùs typicũ Chriſti corpus & ſanguinem (ut in Agni Paſchalis Sacramento) ſed verum Chriſti corpus & verũ ejus ſanguinem in ſacra Euchariſtia manducemus ac bibamus, quæ certè ſunt digniora ac preciofiora ſalutis noſtræ pignora ac fidei luſtentacula; quàm Agni Paſchalis caro & ſanguis. Quemadmodum etiam non licebat manducare Agnum Paſchalem niſi circumciſis? ita Euchariſtia non eſt adminiſtranda niſi baptizatis, qui ſe probare poſſunt. Quemadmodum in celebratione Agni Paſchalis canebatur hymnus octo Pſalmor. Davidicorum, à centeſimo undecimo uſq; ad centeſimum decimum nonum excluſivè, quem vocabant Alleluja magnum: ita quoque cum gratiarum actione & mortis Chriſti annunciatione ſacra Cœna percipienda. 1. Cor. 11. v. 26.

Definitio hujus Sacramenti.

52. Ex ſuperioribus talis poteſt conſtitui definitio. Agnus Paſchalis eſt Sacramentum V. T. alterum, in quo agnus immaculatus maſculus anniculus decimâ die primi menſis è grege communi ſegregatus & decimâ quartâ die inter duas veſperas mactatus & igni aſſatus manducabatur cũ panib. azymis & herbis amaris ritu & habitu divinitùs præſcripto à ſanguine illius agni poſtibus & ſuperliminari ædium aſperſo, in memoriam liberationis Ægyptiacæ & figuram veri illius agni Dei, qui tollit peccata mundi ad applicandam & obſignandam promiſſionem de ſpirituali liberatione per Chriſtum præſtandam ac confirmandam Iſraelitarum fidem.

Numerus Sacramentorũ N. T.

53. Expoſitis V. T. Sacramentis, reſtaret ut ad ſpecialem Sacramentorum N. T. tractationem acceſſum faceremus, niſi priùs explicanda eſſet quæſtio de illorum numero. Pontificii ſeptem numerant Sacramenta videl. *Baptiſmum, Confirmationem, Pœnitentiam, Euchariſtiam, Unctionem, Ordinem & Matrimonium.* Noſtra autem ſententia eſt, duo tantùm eſſe verè, propriè & ſpecificè dicta N. T. Sacramenta, videl. *Baptiſmum & Cœnam Dominicam*; interim libenter concedimus in latiore & impropria vocabuli ſignificatione plura numerari poſſe. Fundamentis nitimur ſequentibus. **1. Quibus non competit eſſentia Baptiſmo & Euchariſtiæ proximè communis, illa non poſſunt eſſe Sacramenta N. T. propriiſſimè h. e. eo dicta modo, quo Baptiſmus & Euchar. ſunt Sacramenta. At confirmationi Pœnitentiæ, Extremæ Unctioni, Ordini & Matrimonio non competit eſſentia Baptiſmo & Euch. proximè communis. E. Major probatur, quia illud cõmune in quo per ſe & proximè conveniũt ſpecies eſt generica ſpecierũ Natura, ut docet Phs. in methodo venandi eſſentialia prędicata. 2. poſt analyt. c. 14. Atqui Baptiſmus & Euch. ſunt Species Sacram. in N. T. E. in quo per ſe & proximè conveniunt Baptiſm. & Cœna Dom. eſt generica illor. Natura. Minor probatur ex indagat. prædicator. eſſentialiũ utriq; & Baptiſm. & Euch. communium. Nam ambo ſunt actiones ſolennes à Chriſto inſtitutæ, ambo conſtant externo & viſibili Elem. & Symb. à Chriſto ipſo

ipso & Apostolis definito, ambo per verbum institutionis certum atque expressum res cœlestes nobis dispensant, ambo denique annexam habent promissionem conferendæ & obsignandæ gratiæ Evangelii propriæ. At fictitia illa Sacramenta vel omnib. vel aliquibus tantùm his essentialibus conditionibus destituuntur. ** Idem & hoc argumẽto evinci potest: 1. Illi ritus sunt verè, propriè & specificè dicta N. T. Sacramenta, quibus definitio & essentialia requisita Sacramentorum competunt; ratio est, quia à definitione ad definitum & à positione adjunctorum propriorum & essentialium ad positionem essentiæ & contra à remotione adjunctorum propriorum & essentialium ad essentiæ remotionem ritè proceditur. Jam verò duobus tantùm ritibus, videlic. Baptismo & Cœnæ Dominicæ, definitio & essentialia Sacramentorum N. T. requisita competunt, reliquis verò, qui hisce adduntur, tribui non possunt. Ergò duo tantùm sunt verè, propriè & specificè sic dicta N. T. Sacramenta. Assumtum constat ex diligenti examine eorum, quæ ad Sacramentum aliquod N. T. propriè sic dictum cõstituendum requiri ostendimus, ex D. Chemnit. in tractatu proximè præcedenti §. 11. videlicet 1. ut adsit externum aliquod materiale & visibile Elementum sive signum, quod certo externo ritu tractetur, exhibeatur & usurpetur. 2. ut Elementum seu signum illud & certus ejus ritus habeat expressum mandatum divinum seu institutionem divinam. 3. ut institutum & mandatum sit in N. T. 4. ut non ad tempus institutum sit, sed usque ad consummationem seculi. 5. requiritur ad Sacramentum promissio divina de gratia, effectu seu fructu Sacramenti. 6. illam promissionem oportet non simpliciter, nudè & per se tantùm habere testimonium in verbo Dei, sed oportet eam divinâ ordinatione annexam esse signo Sacramenti & eo quasi vestitam esse. 7. Promissionem illam oportet esse non de quibusvis donis Dei sive corporalib. sive spiritualibus, sed promissionem gratiæ sive justificationis, hoc est, gratuitæ reconciliationis, remissionis peccatorum & in summa de toto beneficio redemtionis. 8. Illa promissio in Sacramentis non in genere tantùm vel significatur vel annunciatur, sed virtute Dei offertur, exhibetur, applicatur & obsignatur singulis, qui fide Sacramentis utuntur. Breviter: Ad essentiam Sacramenti requiritur tùm Universale mandatum Dei complectens universam Ecclesiam N. T. de externo seu visibili aliquo Elemento: tùm promissio Evangelii propria de gratuita Dei misericordia propter Christum ita ritui addita ut per illum offeratur & credentibus exhibeatur, applicetur & obsignetur. Hæc requisita omnia & singula Baptismo & Cœnæ Dominicæ competunt, reliquis verò ritibus, qui illis ad numerum Septenarium complendum adduntur, non competunt, destituuntur enim vel Elemẽto externo divinâ institutione perspicuè expresso, vel promissione gratiæ Evangelii propriæ de remissione peccatorum, ut ex speciali eorundem consideratione manifestum erit. Quòd Bellarminus libr. 2. de effectu Sacrament. cap. 24. regerit, *definitionem Sacramenti competere non solùm Baptismo & Eucharistiæ, sed etiam Confirmationi, Pœnitentiæ, Extremæ Unctioni, Ordini & Matrimonio*, de eo paulò pòst videbimus.

Quòd duo tantùm sint N. T. Sacramenta, videl. Baptismus & S. Cœna 1. quia illis solis definitio & requisita Sacramentorum competunt.

54. 2. Illa sunt verè & propriè dicta N. T. Sacramenta, quorum materia ex latere Christi in cruce pendentis profluxit. Ut enim rectè disputat Thom. p. 3. quæst. 62. art. 5. *Virtus remissiva peccatorum specialiter quodammodo pertinet ad passionem Domini, ergo quod virtus Sacramentorum ordinatur ad tollenda peccata, præcipuè est ex fide passionis Christi.* Atqui ex latere Christi in cruce pendentis profluxerunt tantùm *sanguis & aqua*, Joh. 19. v. 35. geminorum Sacramentorum Baptismi & Cœnæ Dominicæ materia, ut locum illum exponunt Ambros. libr. 10. in Luc. cap. 105. Chrysost. Cyril. Theophyl. in cap. 19. Joh. Augustin. lib. 2. de Symb. cap. 6. in Psal. 40. lib. 15. de C. Dei cap. 26. tract. 9. & 120. in Joh. lib. de Cataclysmo cap. 4. Damasc. lib. 4. orth. fid. cap. 10. Ergò duo tantùm sunt verè & propriè dicta Sacramenta, videl. Baptismus & S. Cœna. Bellarm. lib. 2. de effectu Sacram. cap. 27. regerit. 1. *testimonia hoc probare, quòd sint duo Sacramenta, non autem quod tantùm duo sint: duo solùm posita esse, quia illa sint magis communia & magis principalia, non autem propterea reliqua excludi, sicut & Hebr. 6. duo tantùm ponantur Sacramenta, Baptismus scil. & manuum impositio, i. e. confirmatio.* Resp. imò verò argumentum nostrum probat esse *tantùm* duo N. T. Sacramenta, cùm major propositio sit exclusiva. Illa tantùm sunt verè & propriè dicta Sacramenta, quorum materia ex latere Christi in cruce pendentis profluxit, quò pertinet egregius locus Thomæ p. 3. q. 64. art. 2. *Apostoli & eorum successores sunt vicarii Dei, quantum ad regimen Ecclesiæ à Deo institutæ per fidem & fidei Sacramenta, unde sicut non licet eis constituere aliam Ecclesiam, sic non licet eis tradere aliam fidem neq; instituere alia Sacramenta, sed per Sacramenta, quæ de Christi latere fluxerunt, dicitur esse fabricata Ecclesia.* Heb. 6. v. 2. Apostol. non agit de numero Sacramentorũ, sed p præteritionem quandam dicit se nolle differere de Elementis Christianæ religionis, utpote de Pœnitentia, de fide generali in Deũ Patrem, Filium & Spiritũ S. de Baptismate aquæ, quod est regenerationis lavacrum, de Baptismo ignis, i. e. de donis illis miraculosis Spirit. S. qualia in die Pentecostes in Apostolos effusa, quæ dona postea per impositionem manuum credentibus conferebantur, de resurrect. mortuorum, de æternis pœnis ac præmiis &c. hæc non possunt transferri ad Sacramenta propriè sic dicta, alias ex uno Baptismi Sacramento duo fabricari poterunt, cum in plurali βαπτισμῶν mentio fiat. 2. *esse maximè literalem expositionem, ut per sanguinem intelligatur redemtionis precium, per aquã Baptismus, hoc sensu, quod ex Christi latere fluxerit Baptismus, qui omnem suam vim habet ex Christi sanguine: priori autem Græcorum Patrum expositioni repugnare ordinem, cùm primò dicatur sanguis effluxisse, jam verò Baptismus præcedit Eucharistiam.* Resp. Ordo ille nihil quicquam impedit, quò minus ex Christi latere gemina Ecclesiæ N. T. Sacramenta profluxisse cum veteribus asseramus. Per sanguinem redemtionis nostræ precium intelligendum esse libenter concedimus, sed addimus sanguine illo non solùm in Baptismo à peccatis nos ablui, sed etiam in S. Cœna eodem ad vitam æternam potari. Adde quòd Bellarm. ex hypothesi suæ de Baptismo Johannis & Christi sententiæ concedere cogitur, priùs Eucharistiam, quàm Baptismum in N. T. fuisse institutam, ut hac ratio-

2 Quia illorum materia profluxit ex Christi latere.

Exceptiones Bellarmini.

ratione ordini institutionis ille sanguinis & aquæ ex Christi latere fluxus optimè correspondeat, Deniq; 1. Joh. 5. v. 6. priori loco ponitur aqua, posteriori sanguis. *Hic est, qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus, non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine*: ubi Johannes Apostolus ipsi Bellarmino videtur explicare mysterium, quod posuerat in Historia Evangelica cap. 19.

3. Quia aqua & sanguis in terra dicuntur testificari.

55. 3. Ex 1. Joh. 5. v. 8. *Tres sunt qui testificantur in terra, Spiritus, Aqua & sanguis*, ubi per Spiritũ denotari ministerium Evangelii: per aquam Baptismum, per sanguinem Cœnam Dominicam intelligi ostendimus, in tractatu proximè præcedente §. 89. repudiatis aliorum expositionibus. Aut ergo plures tribus erunt testes aut duo tantùm erunt Sacramenta. Non autem plures tribus testes, ut ostendit collatio, v. 7. *tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum & S. sanctus, & hi tres unum sunt.* v. 8 *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, Aqua & sanguis, & hi tres in unũ sunt.* Ut ergo tres, nõ plures nec pauciores testes in cœlo, ita quoque tres nec plures, nec pauciores testes in terra. vers. 6. *Hic est, qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus: non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine*, ubi aqua à sanguine distinguitur, nimirum, quia Baptismus & Cœna Dominica sunt duo distincta N. T. Sacramenta. Bellarm. l. d. disputat, *Iohannem voluisse ostendere differentiam inter Baptismum Christi & Iohannis, quod Iohannes venerit in aqua solùm, id est, Baptismum attulerit non efficacem, Christus autem attulerit Baptismum efficacissimum, cùm aquam dederit sanguini suo admistam.* Sed hæc expositio nititur falsâ hypothesi, q̃ Baptismus Johannis non fuerit efficax ad remissionem peccatorum & regenerationem, cujus contrarium ostendemus suo loco.

4. Quia in V. T. duo tantum fuerunt propriè dicta Sacramenta.

56. 4. Sacramenta N. T. correspondent Sacramentis V. T. in eorum n. locum successerunt. Atq; duo tantùm fuerunt V. T. Sacramenta propriè sic dicta, videlicet Circumcisio & Agnus Paschalis, ut ostendimus in tractatu proximè præcedente §. 65. & seqq. Ergo etiam N. T. sunt tantùm duo Sacramenta videlicet *B*aptismus, qui successit Circũcisioni. Col. 2. v. 11. *In Christo circumcisi estis Circumcisione non manu facta in expoliatione corporis peccatorum carnis in Circumcisione Christi*: Et Cœna Dominica, quæ successit Agno Paschali, Matt. 26. v. 28. *Hic est sanguis meus N. T. qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Referri hûc potest locus Apostolicus. 1. Cor. 10. v. 1. *Nolo vos ignorare fratres quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt & omnes per mare transierunt*, v. 2. *& omnes in Mosen baptizati sunt in nube & mari.* v. 3. *& omnes eandem escam spiritualem comederunt* v. 4. *& omnes eundem potum spiritualem biberunt, bibebant a. de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus*: ubi tantùm duorum Sacramentorum videlicet *B*aptismi & Sacræ Cœnæ typos & analogias Apostolus ex V. T. quærit.

5. Quia hæc duo ad fidei confirmationem & salutem sufficiunt.

57. 5. Duo illa Sacramenta à Christo instituta sufficiunt nobis ad fidei confirmationem & salutem. Ergo non opus est plura addere: Ut per *B*aptismum ad spiritualem vitam regeneramur: ita per sacram Cœnam in ea nutrimur. Ut *B*aptismus est Sacramentum initiationis; ita Sacra Cœna est medium augmentationis & corroborationis. Ut per *B*aptismum in fœdus Dei recipimur; ita per usum Sacræ Cœnæ in eodem conservamur. Ut per *B*aptismum salutare illud regenerationis ac renovationis lavacrũ Sp. S. in nobis accédit & excitat fidẽ: ita per Sacræ Cœnæ usum eandem auget, confirmat & obsignat. Theophyl. in c. 9. Johan. *Per aquam Baptismi quidem regeneramur, per corpus & sanguinem Christi pascimur.* Lombard. 4. sent. dist. 8. lit. A. *Per Baptismum mundamur, per Eucharistiam in bono consummamur: baptismus æstus vitiorũ extinguit, Eucharistia spiritualiter reficit.*

Testimonia veterum.

58. Veteres prout vocabulum Sacramenti latius vel strictius usurpant, quandoque pauciora, quandoque plura Sacramenta numerant. Quando autem agunt de illis ritibus, qui divinitùs in N. T. instituti, externum visibile Elementum & promissionem Evangelii propriam illi annexam habent, duo tantùm Sacramenta numerant. Justinus Apol. 2. pro Christ. pag. 73. describens ritus Ecclesiæ sive in Palæstina, ubi natus fuit, sive in Italia, ubi hanc Apologiam edidit, duorum tantummodò Sacramentorum mentionem facit. Locus est egregius, ideo præcipua ejus membra asscribemus. *Quomodo* (inquit) *Deo nos dicuverimus per Christum renovati, jam exponemus. Quicunq; persuasi fuerint & credíderint vera esse, quæ à nobis traduntur, & dicuntur ac vivere se ita posse receperint, orare jejunantes & petere à Deo priorum peccatorum remissionem docentur, nobiscum illis una & orantibus & jejunantibus. Deinde eò adducuntur à nobis, ubi aqua est atque eo regenerationis modo, quo ipsi regenerati sumus, regenerantur, nã in nomine rerum cunctarum parentis & Domini Dei & Servatoris nostri Iesu Christi & Spiritũ S. in aqua tùm lavantur &c.* p. 74. *Vocatur verò illud lavacrum illuminatio* (φωτισμὸς) *quod eorum, qui hæc discunt, mentes illuminentur.* pag. 76. *Nos autem secundum huiusmodi lavationem credentem tam & nobis ascitum adfratres, qui dicuntur, eò adducimus, ubi illi congregati sunt ad communes preces & supplicationes cum pro seipsis tum pro illuminato & aliis ubique gentium omnibus animo intento peragendas, ut digni ideoneique simus, qui veritate agnita per opera etiam ipsi boni atque officiosi rerum administratores & datorum nobis mandatorum custodes inveniamur, atque ut salute salvemur sempiterna. Á precibus finitis mutuis nos invicem osculis salutamus. Dẽinde ei qui fratribus præest* τῷ προϊσταμένῳ τῶν ἀδελφῶν *offertur panis & poculum aquæ & vini quibus ille acceptis laudem & gloriam rerum universarum parentis per nomen Filij & S. S. offert & Eucharistiam sive gratiarum actionem pro eo, quod nos donis hisce suis dignatus sit, prolixè exequitur. Atque ubi ille preces & gratiarũ actionem absolvit, populus qui adest omnis faustâ approbatione acclamat, dicens Amen. Præsides vero postquam gratiarum actionem perfecit & populi universus apprecatione lætâ eam comprobavit, qui apud nos vocantur Diaconi atque ministri, distribuunt unicuique præsentium, ut participet eum, in quo gratiæ actæ sunt panem, vinum & aquam & ad absentes perferunt. Porrò alimentum hoc apud nos vocatur Eucharistia &c.* Tertullianus lib. 1. adv. Marcionem cap. 9. p. 174. itidem duo tantùm Sacramenta numerat. *Sed ille quidem* (inquit) *usq; nunc nec aquam reprobavit creatoris, quâ suos ablut, nec oleũ, quo suos ungit, nec mellis & lactis societatẽ, qua suos infantat, nec panem, quo ipsũ corpus suũ repræsentat, etiam in Sacramẽtis propriis, egens mendicitatibus creatoris.* (Per oleum ac lactis mellisque societatem intelligit ceremonias tunc conjunctas actioni baptismi, non a peculiaria Sacra-

menta à baptiſmo diſtincta) l. 4. adv. Marcionem c. 51. p. 313. *Si omninò negas permitti divortium à Chriſto, quando tu nuptias dirimis, nec conjungens marem & fœminam, nec alibi connunctos ad Sacramentum Baptiſmi & Euchariſtiæ admittens, niſi inter ſe conjuraverint adverſus fructum nuptiarum, ut adverſus ipſum creatorem* (ubi *B.* Rhenanus in margine notavit. *Baptiſma* & Euchariſtia duo Sacramenta primitavæ Eccleſiæ) l. de corona militis. p. 519. *Aquã adituri ibidem, ſed & aliquantò prius in Eccleſia, ſub antiſtitis manu conteſtamur nos renunciare Diabolo & pompæ & Angelis ejus: de hinc termergitamur, amplius aliquid reſpondentes quam Dominus in Evangelio determinavit: inde ſuſcepti lactis & mellis concordiam præguſtamus, exq; ea die lavacro quotidiano per totam hebdomadam abſtinemus. Euchariſtiæ Sacramentum & in tempore victus & omnibus mandatum à Domino etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu, quam præſidentium ſumimus.* l. de reſurrect. carn p. 52. *Videamus nunc de propria Chriſtiani nominis forma, quanta huic ſubſtantiæ frivolæ ac ſordidæ* (carnem intelligit, *apud Deum prærogativa ſit* &c. *Caro abluitur ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima conſecretur, caro ſignatur ut & anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur* (hæ ceremoniæ unctionis, ſignationis, χειροθεσίας erant olim in baptiſmi Sacramento uſitatæ,) *caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, ut & anima de Deo ſaginetur.* Cypr. l. 2. Epiſt. 1. ad Steph. *Tunc demum plenè ſanctificari & eſſe filii Dei poſſunt, ſi utroq; Sacramento naſcantur.* Ambr. cùm in libro de iis qui initiantur myſteriis, & in libris de Sacramentis ex profeſſo explicationem doctrinæ de myſteriis ſeu Sacramentis Eccleſiæ polliceatur, tamen tantum de ritibus baptiſmi & Cœnæ Dominicæ tractat. Cyrillus Hieroſolymitanus ubi ex profeſſo Catecheſes & μυσαγωγίας deſcribit, tantùm de myſteriis baptiſmi & Cœnæ Dominicæ agit, per Chriſma, cujus mentionem facit, non intelligit peculiare aliquod Sacramentum, ſed Ceremoniam actioni baptiſmi adjunctam. Auguſtinus vocabulum Sacramenti ſæpiſſimè in lata ſignificatione uſurpat, pro quovis ſacræ rei ſigno (ita enim definit Epiſt. 5. ad Marcell. & libr. 10. de civit. Dei cap. 5.) ſive id mandatum ſit à Chriſto in N. T. ſive ex V. T. deſumtum, vel à viris Eccleſiaſticis introductum: ſive gratia per illud ſignum detur, ſive tantùm ſignificetur: Item ſive ſit gratia reconcialiationis ſive aliud aliquod donum Spiritus, ut ex variis locis apparet, ubi Chriſmati, ſigno crucis, ordinationi & aliis ritibus Sacramenti nomen tribuit: interim tamen ita numerat plura Sacramenta, ut primo, illuſtri, præciputo, peculiari & diſtincto loco ponat baptiſmum & Euchariſtiam. Epiſt. 118. ad Januarium. *Primum tenere te volo, quod eſt hnius diſputationis caput, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſicut ipſe in Evangelio loquitur, lene jugo nos ſubdidiſſe & ſarcina levi, unde Sacramentis numero pauciſſimis, obſervatione facilimis, ſignificatione præſtantiſſimis, ſocietatem novi populi colligavit, ſicut eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus & communio corporis & ſanguinis ejus, & ſi quid aliud in Scripturis Canonicis commendatur*, l. 3. de doctr. Chriſt. c. 9. de Sacramentis N. T. loquens. *Pauca pro multis, eaque facilima & intellectu auguſtiſſima & obſervatione caſtiſſima ipſe Dominus & Apoſtolica tradidit diſciplina, ſicut eſt Baptiſmi Sacramentum & celebratio corporis & ſanguinis Domini.*** Vide etiam Epiſt. 137. in Enchir. ad Laurent. cap. 120. l. 4. qq. ſuper Num. q. 33. lib. 19. contra Fauſt. c. 16. lib. 2. cont. lit. Petil. c. 37. lib. contr. Donatiſt. de Bapt. cap. 14. lib. 5. cap. 13. in enarrat. Pſal. 40. p. 320. in enarr. Pſal. 73. p. 802.** Paſchaſius in l. de Cœna Domini. *Sunt à. Sacramenta Chriſti in Eccleſia Catholica, Baptiſmo, Corpus quoque & ſanguis Domini.* Beſſarion Card. de Sacram. Euch. *Hæc duo ſola Sacramenta in Evangeliis manifeſtè tradita legimus.*** Nov. 137. c. 1. θείαις λειτουργίαις Domini, quæ in præf. vocatur ἁγία προσφορὰ ἡ ἐξ ὧν τὸ βάπτισμα, unde illud conjicere liceat fuiſſe tum duas tãtum θείων λειτουργῶν Species in Eccleſia cognitas, ſanctum ſc. Baptiſma & SS. Cœna.** Alexander Alenſis p. 4. q. 8. art. 2. diſputat, *à Chriſto tantùm duo eſſe inſtituta Sacramenta, Baptiſmum & Euchariſtiam*, idque probat ex fluxione ſanguinis & aquæ de Chriſti latere & ex teſtimonio, 1. Joh. 5. *reliquorum Sacramentorum formam dicit Chriſtum voluiſſe ordinari per miniſtros Eccleſiæ.* c. Multi ſecularem 1. q. 1. *ex Gregorio tantum tria numerantur Sacramenta: Baptiſmus, Euchariſtia, & Chriſma.* Joh. Ferus in c. 19. Joh. *Sanguis & aqua duo certiſſima fidei noſtræ & Eccleſiæ Sacramenta ſunt.*** Calland. in conſult. art. 13. p. 97. *In hoc controverſia nulla eſt duo eſſe præcipua ſalutis noſtræ Sacramenta in quib. principaliter ſalus conſtat & præcipitur, quoniã loquũtur Rup. Tuitienſis de victl. verb. Dei. l. 12. c. 11. Hugo de S. Victore part. 2. c. 2. de Sacram. nempe ſacrum Baptiſma & Sacramentum corporis & ſanguinis Domini, Baptiſmata tamen ab Iſidoro & eum ſecuto Rabano & Hugone de S. Victore. Sacramentum impoſitionis manuum ſeu chriſmatis & confirmationis adjungitur, quo fit ut apud autores paulo vetuſtiores inter Sacramenta propriè dicta nunc duo ponantur ut Baptiſmo & Euchariſtia, nunc tria cùm Baptiſmati Chriſmatis confirmatio adjungitur, nunc v. quatuor, cùm corpus & ſanguis Domini in duo Sacramenta ſecãtur, reliqua v. Sacramenta nullo certo numero ab illis antiquioribſcriptoribus comprehenſa legimus.*** Breviter, non poteſt proferri ex vera antiquitate expreſſum aliquod teſtimonium de ſeptenario Sacramentorum numero.

59. Bellarminus l. d. regerit. 1. *Juſtinum tantùm meminiſſe duorum Sacramentorum, quia id requirebat argumentum illius operis contra gentiles ſcripti.* Reſp. ita meminit horum duorum Sacramentorum, ut nec in hoc libro, nec alibi aliorum mentionem faciat. Diligenter deſcribit ritus primitivæ Eccleſiæ, nec tamen eorum ullibi meminit, quæ ritibus illis à Chriſto inſtitutis adduntur, & Sacramentorum nomine venditantur. Idem dicimus de Irenæo, ex quo pro ſtabiliendo ſeptenario Sacramentorum numero nullus apex proferri poteſt. 2. *Tertullianum l. de reſurr. carnis quatuor diverſa ponere, baptiſma, Chriſma, Euchariſtiam, Ordinationem.* Reſp. per Chriſma & manus impoſitionem non intelligit nova Sacramenta, ſed ceremonias Baptiſmo annexas. Damaſc. lib. 4. orth. fidei c. 10. τὸ ἔλαιον βαπτίσματι παραλαμβάνεται μυστικὸν τὴν χρίσιν ἡμῶν καὶ χρίει ἡμᾶς ἱερατεύομεν καὶ τὸν τοῦ θεοῦ ἡμῖν ἐπαγγελλόμενον διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔλαιον. *Oleum in baptiſmate aſſumitur unctionem ſignificans & Chriſtos, id eſt, unctos nos efficiens & miſericordiam Dei nobis annuncians per Spiritum S.* Bellarminus regerit, *ſingulis tribui proprios effectus & manus impoſitionem Euchariſtiæ poſtponi.* Atq; editio *B.* Rhenani manifeſtè oſtẽdit, manũ impo-

Exceptiones Bellarmini.

impoſitionem Euchariſtiæ pręponi. Quod ſi expeculiaribus illis effectibus, quos Tertull. enumerat peculiaria & diverſa Sacramenta inferri poſſent, conſequens foret, ſignũ crucis itidẽ peculiare Sacramentum conſtituere. l. 1. adv. Marc. oleo conjungit ſocietatem lactis & mellis, ex quo manifeſtè apparet, non diverſa Sacramenta ſed ceremonias unius Sacramenti, videlicet Baptiſmi, diverſas ab ipſo deſcribi. 3. *Ambroſium & Cyrillum chriſma diſtinguere à Baptiſmo & Euchariſtia, ac tria tantùm numerare Sacramenta, cùm ſcribant ad Catechumenos, quib. uno die tria illa Sacramenta miniſtrantur.* Reſp. Imò v. in genere de Sacramentis tractãt. ſi ergo plura agnoſcerent eſſe propriè dicta Sacramenta, plura etiam explicarent. Per chriſma intelligunt unctionem in *B*aptiſmo olim uſitatam, ut late probat D. Chemnicius. 4. *Patres ſolùm ad propoſitum ſuum mentionem feciſſe aliquorum Sacramẽtorum, de aliis nihil dixiſſe, ex quo non poſſit colligi, eſſe tantum duo vel non eſſe ſeptem.* Reſp. Sufficit nobis, q̃ ex vera antiq̃tate non poſſit evidẽs & diſertum p̃ferri teſtimonium p̃ ſeptenario Sacramentorum numero, quem tamen ut fidei articulum ſub anathematis fulmine nobis Bellarm. obtrudit. Quod veteres alicubi etiam aliis ritibus nomẽ Sacramenti in ſenſu laxiori tribuunt, id nobis non adverſatur, cùm hac ratione non ſolùm ſeptem, ſed etiam plura Sacramenta numerent. Sic Aug. in Pſ. 65. Omnes ritus, q̃ præter baptiſationem in actione *B*aptiſmi tunc adhibebantur, vocat Sacramenta. *B*ernh. in ſerm. de Cœna Domini contendit, lotionem pedum eſſe Sacramentum remiſſionis peccatorum quotidianum. Quandoq; pauciora numerant. Sic Dionyſ. Areopag. in lib. de Hierarch. Eccleſ. inter myſteria ſeu Sacramenta Eccleſiæ nõ numerat pœnitentiam, non matrimonium, non unctionem infirmorum, ſed p̃ ea habet unctionẽ mortuorum. Autor ſerm. de ablutione pedum, qui Cypriano tribuitur, cùm recenſere velit Sacramenta, quæ & Chriſtus ipſe inſtituit, & quæ poſtea Apoſtoli dicante S.S. tradiderint, non ſeptem, ſed quinque tantùm numerat.

An noſtræ ſint diſſentiant in numero Sacramentorum.

60. Videamus, quid p̃ ſtabiliendo ſeptenario Sacramentorum numero *B*ellarm. afferat. lib. 2. d. off. Sacram. c. 23. de diſſenſu noſtrorum in hoc doctrinæ cœleſtis capite conqueritur & novem diſtinctas opiniones recenſet. *Prima*, inquit, *opinio eſt Lutheri, qui in lib. de capt. Babylonica ſcribit, unum tantum eſſe Sacramentum, q̃vis ſint tria Sacramentalia ſigna.* Reſ. in fine libri diſſertationes priores ſic concludit. *Propriè ea Sacramenta vocari viſum eſt, quæ annexis ſignis promiſſa ſunt, cetera quia ſignis alligata non ſunt, nuda promiſſa ſunt, quo fit, ut ſi rigide loqui velimus, duo tantùm ſint Sacramenta, Baptiſmus & Panis, cùm in his ſolis & inſtitutum divinitus ſignum & promiſſionem remiſſionis peccatorum videamus. Nã pœnitentia Sacramentũ, quod ego his duobus accenſui, ſigno viſibili & divinitus inſtituto caret.* Ex quo intelligitur, q̃ in latiori ſignificatione Sacramentis pœnitentiam annumeret. *Principio*, inquit, *neganda mihi ſunt ſeptem Sacramenta & tria pro tempore ponenda, Baptiſmus, Pœnitentia, Panis, quæ omnia juxta Scripturæ ſummum unum Sacramentum eſſe diſputat*, videlicet quia ad unum finẽ nempè fidei confirmationem ſpectant, licet ſigna Sacramentalia in illis ſint diverſa. Quod autem poſtea ſeptem Sacramenta ſe non damnare ſcribit, eo ſenſu intelligit, quòd Matrimoniũ, Ordinationem & Pœnitentiam non improbet, quodque Confirmationem ritu Apoſtolico adminiſtratam nõ damnet, licet ex Scripturis probari nequeat, quod in Sacramentorum propriè ſic dictorum cenſum hæc omnia ſint referenda: Sic n. ſcribit in c. de confirm. *Non hæc dico, quòd damnem ſeptem Sacramenta, ſed quod e Scripturis ea probari negem. Atqui utinam eſſet in Eccleſia talis manuum impoſitio, qualis erat Apoſtolorum tempore ſive eam confirmationem ſive curationem appellare vellemo & c. Nos autem pro hac vice Sacramenta divinitus inſtituta quærimus, inter quæ, ut confirmationem numeremus, nullam inventimus cauſam, ad Sacramenti n. conſtitutionem ante omnia requiritur verbum divinæ promiſſionis, quo fides exerceatur. Secunda opinio* (inquit *B*ellarm.) *eſt eorum, qui tantùm duo numerant Sacramenta propriè dicta Baptiſmum & Euchariſtiam.* Reſ. hæc non eſt opinio, ſed immota veritas, cui aſſenſum præbent omnes Eccleſiæ ductum verbi divini ſecutæ. *Tertia opinio eſt eorũ, qui tria numerant Sacramenta, Baptiſmum, Euchariſtiam & Pœnitentiam.* Apol. Aug. Conf. art. 13. ℟. quo ſenſu & reſpectu Abſolutio in Apologia Sacramentis propriè dictis annumeretur, expoſuimo in tract. de Pœnit. §. 22. Nimirum reſpectus habetur ad principaliores quaſdam Sacramentorum proprietates, quæ in Abſolutione deprehenduntur, utpote, quòd in ea ſingulis in ſpecie peccatorũ remiſſio annunciatur, quodq; ritus χειροθεσία: eidem conjunctus, aliq̃bus partibus q̃ p̃ximè ad Sacramentorum Naturam accedit: interim tamen cũ impoſitio manuum, quæ in abſolutione adhibetur, non ſit tale quoddam externum & viſibile Elementum, quale eſt in *B*aptiſmo aqua, in ſacra Cœna panis & vinum: ſed tantùm ritus ac Ceremonia quædam: Cumprimis verò cùm hic ritus non ſit divinâ inſtitutione expreſſus & Abſolutioni eſſentialis, ſed indifferens & liberè ab Eccleſia uſurpatus, ideò Abſolutio Sacramentis p̃propriiſſimè & ſpecificè ſic dictis accenſeri nequit. Colligitur hæc reſponſio ex ipſis verbis Apologiæ. *Si Sacramenta vocamus ritus, qui habent mandatum Dei & quibus eſt addita promiſſio gratiæ, facilè eſt judicare, quæ ſint propriè Sacramenta &c.* Atqui ad Sacramentum p̃priſſimè & ſpecificè ſic dictum requiritur præter hæc etiam viſibile & externum aliquod Elementum. *Quarta opinio eſt Zvvinglij, qui in lib. de vera & falſa religione Matrimonium Sacramentis annumerat. Quinta opinio eſt Calvini, qui ordinationem illis accenſet.* ℟. Illorum opiniones ad nos nihil attinent; dicimus interim, quod accipiant vocabulum Sacramenti in ſenſu latiori, ut evidenter apparet ex c. de Sacramentis in eodem libro Zvvinglii & ex lib. 4. c. 18. Inſtitut. Calvini, ubi duo tantum ordinaria & toti Eccleſiæ communia Sacramenta nobiſcum numerant. *Sexta opinio eſt Philippi & Loſſii, qui quatuor numerant Sacramenta, Baptiſmum, Cœnam, Pœnitentiam & Ordinationem. Septima opinio eſt eiusdem Philippi, qui in locis ultimo editis Matrimonium illis addit.* Reſp. Quo ſenſu ac reſpectu id factum fuerit, ex ipſa locorum inſpectione manifeſtè patet. *Octava opinio eſt Poſtelli, qui ſex numeravit Sacramenta.* Reſp. Ea verò nos non attingit, cùm ipſe *B*ellarm. addat, Poſtellum Catholicè, id eſt, in fide Romana obiiſſe. *Nona opinio eſt Interimiſtarum, qui receperunt ſeptem Sacramenta.* Reſp. Nos metaxycum illud ſcriptum nunquam agnovimus vel recepimus, proinde Interimiſtarum vafricies veritati præjudicare nequit.

An Pontificii dissentiant in numero Sacramentorum.

61. Gloriatur quidem *Bellarm.* suæ fidei homines in septenario Sacramentorum numero convenire, sed audiat Greg. de Valentia in l. de num. Sacrament. c. 3. & c. 7. *Catholici alij negant Matrimonium, alsi Confirmationem, alsi Extremam Vnctionem esse univocè Sacramentum.* Audiat Cassandrum lib. Consult. art. 13. *Apud autores paulò vetustiores inter Sacramenta propriè dicta, nunc duo ponuntur, nunc tria, Baptismus, Eucharistia & Confirmatio. Non temerè quemquam reperies ante Petrũ Lombardum, qui certum aliquem ac definitum Sacramentorum numerum statuerat, & de his septem non omnes quidem Scholastici aĝ, propriè Sacramẽta vocabant.* Verum hîc fuisse Cassandrum ex particulari eorum, quæ Sacramentis accensentur, examine erit conspicuum. Durand. l. 4. sent. dist. 26. q. 3. disputat *matrimonium non nisi æquivocè Sacramentum dici posse.* Agnoscit hoc ipse Bellarm. lib. 1. de Sacram. matrim. c. 5. *Ex nostris Catholicis unus est Durandus, qui matrimonium Sacramentum nõ nisi æquivocè dici posse disputat.* Sed non unus Durandus, verùm etiam alii Pontificii ita statuunt. Sic n. Cassander l. d. *De matrimonio non modò Lombardus negavit in eo conferri gratiam, sed etiam post eum Durandus, negant matrimonium esse propriè dictum Sacramentum.* Erasmus in 1. Cor. 7. p. 331. *Haud scio an hoc Sacramentum septimum (*Matrimonium*) fuerit veteribus cognitum; primum quod Dionysius enumerans nominatim singula & singulorum vires, ritus ac Cerimonias explicans de conjugio nullam facit mentionem: Deinde cùm tot voluminibus tractatum sit de matrimonio vel à Græcis vel à Latinis, nullus est locus, unde liqueat illos conjugium inter septem Sacramenta numerare &c.* Vide locum integrum. De Melchiore Cano Scriptore Pontificio *Bell.* 1. de Matrim. c. 6. *Canus, dũ totis suis viribus probare conatur matrimonium sine forma verborum à ministro Ecclesiastico prolata celebratum, non esse Sacramentum, simul etiam probat, quantum in se est, nullum revera in Ecclesia esse conjugii Sacramentum.* De Confirmatione scribit Alensis part. 4. q. 24. art. 1. *q nec à Christo nec ab Apostolis sed per Concilium Meldense sit instituta,* quam esse Alensis sententiam agnoscit Gregor. de Valent. l. de num. Sacram. c. 3. pag. 337. unde *Biel* 4. sent. dist. 7. *Tres* (inquit) *contrariæ de Confirmatione sunt sententiæ. Nam Alensis & Bonaventura docent Sacramentum hoc neque a Christo neque ab Apostolis institutum, sed ab Ecclesia in Concilio Meldensi: quidam asserunt hoc Sacramentum institutum & ministratum ab Apostolis. Thomas, Scotus & alii docent à Christo institutum.* Holcottus, referente Cassandro l. d. negat *Confirmationem esse propriè Sacramentũ.* Scot. 4. sent. dist. 7. q. 1. &. ad 1. fatetur, *hoc Sacramentum non posse probari ex Scripturis.* Rationale divinorum officiorum indicat, *iamdudũ quosdam fuisse, qui illud improbaverint, quos vocat Arnoldistas* Bell. l. 2. de Confirm. c. 8. ex Scripturis conatur probare *Chrisma esse materiam consecrationis,* sed Toletus in Instit. Sacerdot. disputat, *Apostolos in hoc Sacramento non esse oleo usos, sed sola manuum impositione* & addit: *Quæstio est, utrum balsamum sit necessarium in Confirmatione ex necessitate Sacramentorum? Communis opinio ait, alii negant.* De extrema unctione Suarez tom. 4. disp. 39. sect. 1. num. 2. *Inter Catholicos nonnulli negarunt Christum Dominum instituisse hoc Sacramentum, ex quo consequebatur* (ipsi vero consequens non admittunt) *non esse verum Sacramentum.* Cassander in consult. *Olim cùm ager oleo, quod infirmorum seu energumenorum dicebatur, ungebatur, hac verborum forma adhiberi solebat: Ungo te oleo sancto in nomine Patris & Filij & Sp. Sancti obsecrans, ut per hanc sancti olei unctionem & nostram deprecationem sanitatem recuperes per Dominum nostrum. Qua propter hæc unctio olim, non, ut hodie fit, ad extremum vitæ periculum & valetudinem jã deploratam differebatur.* Maldonatus in comm. c. 6. Marc. *Idem quod Lutherus & Calvinus docent* (sc. non agi ibi de Sacramento extremæ unctionis) *nonnulli, (mitto vetustiores, quos prohibet reverentia nominare) nuper Catholici docuerunt.* Cajet. in comment. c. 5. Jacobi. *Ex hoc loco nec ex verbis nec ab effectibus colligitur extrema unctio, sed unctio illa miraculosa, quam Christo instituerat sanandis ægrotis in initio Evangelii: nam textus promittit allevationem infirmi & de remissione peccatorum non nisi conditionaliter loquitur: at unctio extrema non nisi in extremo mortis articulo adhibetur & directe tendit ad remissionem peccatorum. Illa multos presbyteros vexabat, quod est ab extremâ unctione alienum, sequitur n. in textu: Confitemini invicem, at quod in extrema unctione fit, non fit invicem, sed tantum à Sacerdotibus.* De dissensionibus in Sacramento Pœnitentiæ suo loco diximus, de ordine alibi disseremus. Eat nunc Bellarm. & jactet sententiam Romanensium unam esse ac semper fuisse, quod septem sint propriè dicta Sacramenta, quæ ex divina institutione annexam habeant promissionem gratiæ justificationis.

Fundamenta numeri septenarii Sacramentorum.

62. Quæ verò fulcra septenario Sacramentorum numero supponit? Cap. 24. Tria argumentorum genera profert. 1. *Ex testimoniis Scripturæ & Patrum, quæ quidem non numerant Sacramenta, tamen reipsa omnia ista septem Sacramenta vera & propria esse testantur.* 2. *Ex testimoniis aliis Conciliorum & Doctorum, quæ præcisè numerum istum septenarium ponunt.* 3. *Ex rationibus seu congruentiis quibusdam.* Ex Scripturis & Patribus hoc profert fundamentum, quod *definitio Sacramenti non conveniat pluribus vel pancioribus ritibus quam septem.* Talem igitur extruit definitionem, quod *Sacramenta sint ritus seu signa externa & sensibilia, quæ ex divinâ institutione annexum habeant promissionem gratiæ justificationis.* Hanc definitionem competere dicit non solùm Baptismo & Eucharistiæ, sed etiam Confirmationi, Pœnitentiæ, Extremæ Unctioni, Ordini & Matrimonio. &. Quænam sint essentialia requisita, ex q. b. propria & adæquata Sacramenti definitio extruitur, ostendimus suo loco eademq; ab exceptionibus Bellarmini vindicavimus. Ea verò non habere locum in Pœnitentia ostendimus in tract. de Pœnit. §. 23. & seqq. nec locum illis esse in Matrimonio & ordine in explicatione illorum articulorum docebimus. Restat igitur, ut de Confirmatione & Extrema Unctione hac vice agamus, an scilicet omnia & singula requisita Sacramenti propriè sic dicti illis competant?

An Confirmatio sit Sacramentum.

63. De Confirmatione docet Bellarmin. quod sit *Sacramentum vere ac propriè sic dictum* l. 2. de Confirm. c. 2. & seqq. Quod *eius materia remota sit oleum balsamo admixtum atq; ab Episcopo consecratum: proxima verò unctio ex prædicto oleo in frõte adhibita ad formam seu figuram crucis.* c. 8. quod *forma eius sit: Consigno te signo crucis & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris & Filij & Spiritus S.* c. 10. q *effectus eius sit duplex: unus, conferre*

gratiam

gratiam gratum facientem & quidem majorem, q̃ ipſe Baptiſmus, in ordine ad roborandam animam contra Diaboli impetus, ſed minorem in ordine ad remiſſionem peccatorum: alter, imprimere characterẽ, quo aſſcribimur in Chriſti militiam c.11. quod *miniſter ejus ſit ſolus Epiſcopus c.12. quod certis quibusdã Ceremoniis chriſma conficeretur & in ipſa collatione hujus Sacramẽti adhibeatur* c.13. Nos in his omnibus deſideramus mandatum & inſtitutionem divinam. Ubi n. præcepit Chriſtus homines ungi chriſmate: ubi mentio fit Elementi illius externi, videlicet olei? ubi extat forma illa conſecrationis. *Exorcizote per Deum omnipotentem Patrem, qui cœlum & terram & mare condidit, omniaque quæ in eis ſunt, ut omnis virtus Satanæ omnisque exercitus Diaboli, omnes inſultus, omnes præſtigiæ Satanæ radicitùs inde evellantur & fiat illud chriſma cunctis, qui ungunturutile ad adoptionem Dei per S. Sanctũ in nomine † Dei Omnipotentis Patris & in charitate Jeſu Chriſti † Filii ejus, qui cum illo vivit Deo verus & in unitate † Spiritus ſancti: ubi* extat forma adminiſtrationis? *Conſigno te ſigno crucis? &c. ubi* effectus illi tribuuntur chriſmati, quod conferat gratiam gratum facientem & characterem indelebilem inprimat? Ergo præter inſtitutionem divinam deſideratur etiam promiſſio, quòd Deus per hoc medium Spiritualia dona largiri velit; deſideratur etiam exemplum, neque enim ullus Apoſtolorum legitur baptizatos chriſmate unxiſſe ut ad Spiritualem luctam adverſus Satanam hac ratione armarentur.

Argumenta pro ſtabiliendo Confirmationis Sacramento.

64. Regerit *Bell.* lib. 2. de effectu Sacrament. c. 24. quod repetit l. 2. de Confirmat. c. 2. *In Scripturis haberi 1. Promiſſionem gratiæ. 2. Signum ſenſibile cum verbo quod ſit medium ſeu organum, quo applicetur promiſſio. 3. Mandatum divinum, quo id jubeatur miniſtrari. Promiſſio*, inquit, *ampliſſima habetur Joh. 14. ubi Dominus promittit paracletum, quæ c. 15. & 16. Joh. uti & Luc. 24. & Act. 1. repetitur. Medium ſeu organum ſive ſignum ſenſibile, quo applicetur illa promiſſio, fuit manus impoſitio cum oratione, cuicunque n. baptizato Apoſtoli manus imponebant, ſuper eum veniebat Spiritus ſanctus. Pro mandato damus mandati executionem: nunquàm n. Apoſtoli ita ordinariè & ſecurè impoſuiſſent omnibus baptizatis manus, ut veniret ſuper eos Spiritus S. niſi Dominus hoc eis mandaſſet.* Reſp. Hæc nondum probant, chriſmatis unctioni promiſſionem gratiæ Evangelii propriæ divinitus annexam eſſe, ut ſit ordinarium & perpetuum Nov. Teſt. Sacramentum. Quòd n. attinet promiſſiones illas de Spiritu ſancto, illæ non ſunt unius generis: quædam enim ſolos Apoſtolos & Chriſtianos in primitiva Eccleſia concernunt, quibus miraculoſa illa Spiritus ſancti dona fuerunt à Chriſto promiſſa & Apoſtolis quidem in die Pentecoſtes, reliquis verò per χειροθεσίαν Apoſtolicam collata, quæ temporibus ſuccedentibus deſierunt: quædam verò ſunt generales promiſſiones, quæ omnes omnium temporum fideles concernunt, quibus communia illa & omnibus ad ſalutem neceſſaria Spiritus ſancti beneficia à Chriſto promittũtur. Quod ad medium ſive ſignum ſenſibile attinet, utebantur Apoſtoli ad collationem miraculoſorum illorum Spiritus ſancti donorum manuum impoſitione, quæ fuit etiam in V. T. uſitata Ceremonia, nullo autem unquam chriſmate certis exorciſmis conſecrato uſi leguntur tantùm abeſt, ut peculiare & perpetuum N. Teſt. Sacramentum, ac ordinarium conferendi Spiritus ſancti dona medium illâ manuum impoſitione introducere voluerint. Neque n. in miraculoſa illa donorum Spiritus ſancti collatione tantummodò hac Ceremoniâ uſi ſunt, ſed etiam ad morbos pellendos, ad cœcitatem tollendam, ad ordinationem Epiſcoporum &c. Jam verò externum Elementum eſt cuilibet Sacramento peculiare ac proprium. Non ſufficit ad Sacramentum conſtituendum qualiscunque externa Ceremonia liberè & indifferenter una cum oratione in collatione qualumcunque beneficiorum divinorum adhibita, ſed requiritur certum Elementum, cui divinâ inſtitutione promiſſio gratiæ Evangelii propriæ ſit annexa, illam ſi chriſmati ſuo annexam eſſe probaverint, res erit expedita. Denique quod Bellarminus hoc loco ſcribit. *Nunquam Apoſtoli ita ordinariè & ſecurè impoſuiſſent omnibus baptizatis manus, ut veniret ſuper eos Spiritus S. niſi Dominus ideis mandaſſet*, ejus contrarium ſtatuit lib. 2. de confirm. cap. 2. §. Hæc quoque ſolutio. *Inprimis* (inquit) *non offendent Adverſarii, ubi mandaverit Dominus Apoſtolis ut manus imponerent ad Spiritum S. recipiendum &c. neque oſtendent Apoſtolis unquam factam eſſe promiſſionem, ut cui manus imponerent, daretur Spiritus S.*

An extrema unctio ſit Sacramentum.

65. Extremam unctionem Bellarminus ſtatuit *eſſe verè & propriè Sacramentum Nov. Teſtam. à Chriſto Domino noſtro apud Marcum inſinuatum, per Jacobum autem Apoſtolum fidelibus commendatum & promulgatum, in quo organa ſenſuum, oculi, aures, nares, labia, manus, pedes & renes oleo exorcizato in morituris inunguntur*, lib. 1. de Extrema unct. cap. 2. & ſeqq. *materiam ejus eſſe oleum olivæ ab Epiſcopo benedictum, ita ut conſecratio & benedictio Epiſcopalis in hoc Sacramento ſit de eſſentia materiæ: formam eſſe illa verba. Per iſtam ſanctam unctionem & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquiſti per viſum &c.* cap. 7. *effectus illius Sacramenti duos eſſe, unum quod ſanet corpus, ſi ita expediat animæ ſaluti, alterum quod abſtergat reliquias peccatorum* cap. 3. *miniſtrum eſſe presbyterum, ideſt, Sacerdotem & conſequenter Epiſcopum, ſi is velit* cap. 9. *Ceremonias eſſe duas, ut recitentur Litaniæ, & ut ſeptem corporis partes ungantur.* cap 10. Reſpond. Nos itidem in hoc Sacramento deſideramus verbum inſtitutionis & promiſſionis. Ubi enim illa morti vicinorum unctio mandata? ubi exprimitur Elementum externum? ubi habentur exorciſmi, quibus oleum illud conſecrandum? ubi tribuitur unctioni illi remiſſio peccatorum? *Sanent te*, dicitur in illa unctione, *omnes Angeli, Archangeli, omnes ſancti Patriarchæ, Prophetæ, omnes Apoſtoli & Evangeliſtæ, Martyres, Confeſſores, Virgines &c.* ubi verò à defunctis ſanctis animæ ſanatio peti vel ſperari jubetur? ubi exprimuntur partes corporis inungendæ?

Fundamentum extra unctionis ex Jacob. 5. Orent ſuper eum ungentes.

66. Regerit *Bellarminus* l. 2. de eff. Sacram. c. 24. Jacobi 5. habere ritum: *Orent ſuper eum ungentes eum oleo in nomine Domini: item promiſſionem & alleviabit eum Dominus & ſi in peccatis fuerit, remittetur ei. Mandatũ colligi ex eo, quod Apoſtoli non auderent ita abſolutè promittere tantum effectũ, niſi à Domino id accepiſſet.* l. 1. de extrema unctione c. 2. diſputat contra Thomam Waldenſem, Alphonſum de Caſtro & alios, *Marc. 6. Non deſcribi unctionem illam Sacramentalem, ſed tantum figuram quandam & adumbrationem illius.* Reſp. 1. Cajet. in comment. Jacob. 1. diſertè ſcribit, *nec ex*

verbis nec ex effectis colligi posse, quod locus ille de Sacramento extremæ unctionis agat. 2. Jacobus non de alia, sed eadem planè unctione agit, de qua Marc. 6. Christus loquitur, ut ostendunt non solùm circumstantiæ textus, sed etiam Beda, Theophylact. & Oecum. in comment. agnoscit hoc quodammodo ipsum Concilium Tridentinum, quod cap. 1. De Extrema unctione dicit, hoc Sacramentum esse à Christo Domino nostro apud Marcum quidem insinuatum (can. 1. dicunt à Christo esse institutum) per Jacobum autem Apostolum ac fratres Domini fidelibus commendatum & promulgatum. Jam verò Marci 6. non instituitur peculiare aliquod & perpetuum N. T. Sacramentum, sed miraculosa infirmorum sanatio describitur, quam oleo adhibito Apostoli in primitiva Ecclesia conferebant, quæque fuit donum in Ecclesia primitiva singulare & temporaneum. Idem ergo statuendum de loco Jacobi 5. ex ipsis enim verbis textus apparet, sanitatem corporalem assignari unctionis illius finem ac fructum, *Dominus allevabit eum.* Atqui unctio illa Sacramentalis non adhibetur, nisi iis, quos morituros esse apparet, unde etiam extrema dicitur. 4. remissio peccatorum non unctioni, sed deprecationi presbyterorum, quæ pro infirmantibus ad DEUM facta propriam fidem ejusque augmentum & confirmationem ipsis impetrare potest, ascribitur. 5. quod si vel maximè ex loco Jacobi materiale hujus Sacramenti evinci posset, unde consecratio olei, quam ad essentiam materiæ pertinere Bellarminus disputat, probari posset? unde forma, unde objectum hujus Sacramenti septem scilicet partes corporis inungendas esse, non plures nec pauciores, quod itidem ad essentiam Sacramenti requiri autumat? 6. unctione illâ Apostoli & alii fideles θαυμαστοῦργοι in primitiva Ecclesia utebantur ad sanationes miraculosas non ex necessario quodam Domini mandato, sed velut externo quodam symbolo liberè usurpato, quandoque enim solo verbo Actor. 3. v. 6. quandoque impositione manuum Marc. 16. vers. 28. quandoque contactu, umbrâ, sudariis, semicinctis ad sanandos infirmos usi leguntur. Actor. 5. vers. 15. & cap. 19. vers. 12. Atqui si illa unctio esset Sacramentum ægrotis adhibendum certè Apostoli eâ semper fuissent usi, quando ipsis cum ægrotis res fuit. 7. ut interim de autoritate Epistolæ Jacobææ nihil dicamus, quam Euseb. lib. 3. Eccles. Histor. cap. 33. expressè asserit νοθεύεσθαι.

An lotio pedum sit Sacramentum.

67. In eodem capite Bellarminus movet quæstionem de lotione pedum à Christo usurpata. Johan. 13. quam non esse Sacramentum probare conatur, sed non satisfacit argumentis contrariis. Est enim ibi mandatum Christi v. 14. *Si ego lavi pedes vestros Dominus & Magister vester, & vos debetis alter alterius pedes lavare* v. 15. *exemplum n. dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Est ibi externa Ceremonia videlicet lotio pedum, est ibi elementum externum scilicet aqua, adest promissio gratiæ. vers. 8. *Nisi lavero te, non habebis partem mecum* v. 10. *Qui lotus est, mundus est totus.* Cyprianus in serm. de ablutione pedum. Ambros. 3. de Sacram. cap. 1. Bernhard. in serm. de Cœna Dom. vocant Sacramentum. Definitio Sacramenti, quam proponit Catechismus Tridentinus, & quam laudat Bellarm. 1. de Sacram. cap. 11. *quod sit res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis & justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet*, lotioni pedum accommodari potest. Respondet Bellarminus 1. *lotionem pedum non habere promissionem gratiæ justificantis*, at postea ex Ambrosio scribit, per illam lotionem remitti reliquias originalis peccati. 2. *non haberi mandatum frequentandi illius ritus.* Atqui vers. 14. dilertè dicitur ὀφείλετε *debetis invicem pedes lavare, mandatum dedi vobis.* Excipit Bellarminus *præcipi humilitatem & charitatem, ut exponunt Cyrillus & Chrysostomus, non autem materialem pedum lotionem, ut ex praxi Ecclesiæ constet.* Atqui obverti posset, utrumque à Christo requiri.** Venator Theol. Remonstr. Theol. veræ & meræ pag. 13. Quæst. *An non Jesus discipulis suis etiã instituit ac mandavit externum aliquod & visibile Sacramentum humilitatis & mutuorum officiorum. Resp. Lotionem pedum, uti nobis prolixè hoc describit Johannes cap. 13. à v. 1. ad 18.*** Praxis Ecclesiæ adversatur Bellarmino, ipse enim ex Ambrosio recitat, lotionem illam fuisse in quibusdam Ecclesiis præsertim Mediolanensi usitatam & Romæ à Pontifice simulachrum ejus proponitur, quando Cardinalibus unum pedem in die Parasceves lavat: præterea illa pedum lotio commendatur ab Apostolo 1. Tim. 5. v. 10. ac denique Episcopi quotannis lavant pedes quorundam pauperum, ut scilicet Christum imitentur. Patrum testimoniis respondet, loqui ea de unico lotionis à Christo tunc administratæ actu. Atqui diversum ostendit inspectio textus apud Ambrosium & Bernhard. Staplet. in c. 13. Joh. agnoscit, *Patres non loqui saltem de unica illa lotione*: adde quod hæc expositio Bellarmini sit incommoda, quia illa pedum lotio adnos nihil attinet, nisi eam ut exemplar ex Christi mandato sequamur. Vera sententia est, quòd Scopus Christi Joh. 13. non sit instituere novum ac peculiare aliquod N. T. Sacramentum sed ritu lotionis pedum in orientalibus regionibus usitato tum humilitatem, tum mutuam charitatem commendare, ut latiùs expositimus in post. Eccles. conc. die Viridium. Et est in verbis Christi locutio Synecdochica, pónitur enim species pro genere, siquidem apud Judæos familiare erat, ut frequenter lavarent pedes, quia propter caliditatem regionis pulvere & sudore pedes facilè inquinabantur, fuit autem officium illud lotionis servile, quod contemtis & vilibus personis demandari solebat, ut patet ex 1. Samuel. 25. vers. 41. quo modo intelligendus etiam locus Paulinus 1. Tim. 5. v. 10. eò igitur respicit Christi concio, quod non debeamus proximo deesse, sed ex vera & sincera caritate atque humilitate ipsi inservire etiam in vilissimis quibusque officiis. In dictis Patrum vox Sacramenti latè accipitur pro quolibet sacræ rei signo. Verba Christi *nisi lavero te, non habes partem mecum*, loquuntur vel de fructu Passionis Christi, cujus *sanguis emundat nos ab omnibus peccatis.* 1. Joh. 1. v. 7. nam & hujus rei symbolum in hac lotione mysticè propositum fuisse non absurdè statuitur; vel de pœna inobœdientiæ reluctantis Petri.

68. Cap. 25. profert Bellarm. pro stabiliendo septenario Sacramentorum numero testimonia Scholasticorum & Conciliorum posteriorum Florentini ac Tridentini, quorum autoritas quanti æstimanda sit, illis qui norunt inter verbum Dei & traditiones humanas, inter lucem & tenebras atque inter glandes & fruges discernere, non est ignoscendum.

gnotum. Addit autem ſub finem hujus capitis immane pronunciatum, quòd *omnium dogmatum firmitas pendeat ab autoritate præſentis* (Romanæ) *Eccleſiæ*; quam eſſe ultimam ἀνάλυσιν ac reſolutionem fidei Papiſticæ in ſcrinium ſc. Romani Pontificis, quem auguſto Eccleſiæ nomine inſignire ſolent, libenter concedimus. Cap. 26. profert rationes, quas propter infirmitatem vocat congruentias. *Prima ducitur à ſimilitudine vitæ corporalis & ſpiritualis. Vt enim in vita corporali requiritur regeneratio, augmentatio, nutritio, remedium contra morbos & morbi reliquias: parentes etiam ac Magiſtratus: ita hæc omnia in vita ſpirituali requiruntur & per Sacramenta homini conferuntur, utpote per Baptiſmum regeneratio, per confirmationem augmentatio, per Euchariſtiam nutritio, per pœnitentiam remedium contra peccatum, per Vnctionem extremam remedium contra reliquias peccati: per Matrimonium propagantur homines ad cultum Dei deputandi, per ordinem ſacrum reguntur ac gubernantur. Altera ratio ducitur ex numero peccatorum. 3. ex numero virtutum. 4. ex numeri ſeptenarii celebritate in expiationibus.* Reſp. 1. hæ congruentiæ fortaſſis locum habere poſſent, ſi firma fundamenta ex Scripturis prius eſſent poſit. Numeri, ut nullam operandi, ſic & nullam probandi vim habent. 2. eædem rationes locum habuiſſent etiam in V. T. ergone & illic ſeptem fuerunt Sacramenta? Bellarminus regerit, *Sacramenta vetera non fuiſſe inſtituta ad perficiendum hominem in vita ſpirituali*: ſed contrarium oſtendimus ſuo loco, adde, quod hoc effugium argumenti noſtri vim ne quaquam infringat, quæritur enim an à ſeptenario ad numerum Sacramentorum valeat conſequentia? id ſi aſſeritur, utique etiam in V. T. fuerunt ſeptem Sacramenta. Vide D. Meiſnerum part. 2. ſob. Philoſ. ſect. 2. c. 3. q. 7. 3. requiſita illa vitæ ſpiritualis, uti etiam morbi ac virtutes vel in arctiorem numerum contrahi vel in latiorem expandi poſſent, ſi quis otioſis illis ſpeculationibus indulgere velit. 4. agnoſcit hoc ipſum Biel, qui lib. 4. ſent. diſt. 8. q. 1. art. 3. dub. 2. quærit, *an Conſecratio ſit Sacramentum* & reſpondet, quod ſic. Poſtea ſibi objicit, *ſic fore plura Sacramenta quàm ſeptem*. Reſpõdet autem *in veritate & ſimpliciter loquendo plura ſunt quàm ſeptem Sacramenta, ut patet de Sacramento ordinis, quod ſub ſe continet ſeptem vel octo Sacramenta à ſeipſis diſtincta, ſed illa Sacramenta quæ ad idem ordinantur, licet ſint plura in ſe, dicuntur tamen aggregatione & ordine ad eundem finem proximum unum Sacramentum.* 5. Cur non addit Bellarminus etiam reliquas congruentias à Scriptoribus Pontificiis uſurpatas? Synodus Petri Covienſis c. 33. *Quid vel Evangelicæ doctrinæ adverſatur, vel eam obſcurat, ſi qui Spiritui ſancto familiaris eſt numerus, eo Sacramenta comprehenſa voluit Eccleſia? cùm etiam dona Sp. S. ſeptem recenſeantur, cùm ſeptem ſigillis, quibus fuit V. T. pagina ſignata, qua Agnus, qui habet clavem Davia qui aperit & nemo claudit, reſeravit, ſeptem tubis, quibus Angeli cecinerunt, ſeptem ſtellis quas habebat ſimilis Filio hominis in manu, ſeptem panibus quibus Dominus turbas pavit. ſeptem oculis ſuper lapidem, ſeptem lucernis tabernaculi ſuper unum candelabrum poſitis &c. adumbrata eſſe exiſtimentur?* ** Blaſ. Viegas in c. 1. Apoc. p. 75. *De Samſone dicitur Iud. 16. v. 19. quod in ſeptem crinibus maximam ſuam fortitudinem haberet, quib. reſectis fortitudo ab eo receſſit. Sic in ſeptem Sacramentis q. in ſeptem crinib. Chriſtus ſuam fortitudinem oſtendit, quia ea ad gratiam communicandam inſtituit, quæ cum hæretici negant q. Chriſto fortitudinem excindere moliuntur.* ** Biel 4. ſent. diſt. 1. q. 1. prætert omnibus aliis congruentiis eam, quam primo loco Bellarminus profert & addit, *ſunt etiam alia, ſed minùs pertinentes, quæ plures patiuntur inſtantias.* Ergò etiam illa, quæ omnibus præfertur, inſtantias patitur. Atque hæc de Sacramentorum numero dicta ſunto, reſtat ut ad ſpecialem Sacramentorum N. T. ἐξήγησιν deſcendamus.

Rationes pro ſtabiliendo ſeptenario Sacramẽtorum numero excogitatæ.

DE S. BAPTISMO.

I.

Connexio cum loco præcedente.

ABſolutâ generali Sacramentorum θεωρίᾳ expoſitis etiam V. T. Sacramentis, reſtat ut in ſpecie de Sacramentis N. T. videlicet de S. Baptiſmo & S. Cœna tractetur. ** (*Q. hîc an dogma Baptiſmi ſit fundamentale fidei dogma?* Oſtorodus Photinianus miratur & conqueritur *tantopere eaque cum vehementia pro integritate Baptiſmi depugnari, ac ſi univerſam religionem Chriſtianam corruere oporteat, ubi error in hoc articulo commiſſus fuerit.* Inſt. c. 39. §. 1. p. 346. ex quo intelligitur per Oſtorodi hypotheſin corruptâ doctrina de Baptiſmo nihilominus religionem Chriſtianam conſiſtere integram; quod eos ſentire, mirum non eſt, cum Baptiſmum ſtatuant tantũ ritũ externum omni ſpirituali effectu deſtitutum. Sed obſerva Contra 1. Quod fidei dogma ſit, oſtendit medium noſtræ ſpiritualis reſtitutionis per quod regeneramur & renovamur, Chriſtum induimus, à peccatis mundamur, in fœdus à Deo recipimur, & ad ſalutem æternam pervenimus, illud eſt fundamentale fidei dogma. At tale eſt dogma de Bapt. aquæ E. 2. Omnis articulo, quo corrupto vera doctrina de officio Chriſti ſalva & integra eſſe nequit, eſt fundamentalis, quia fundamentalis fidei articulus eſt non ſolum qui conſtituit fundamentum, ſed etiam quo læſo conſequenter ipſum fundamentũ læditur. Doctrina de Baptiſmo ita eſt comparata. Vt n. de officio Chriſti rectè doceatur, opo eſt, ut ſalutariter tractentur hæc duo, beneficiorum impetratio & impetratorũ applicatio. Applicationis media ſunt verbum & Sacramenta &c.) ** Priorem verò tractationis locum ſibi vendicat Sacramentum *Baptiſmi*, cum ſacrâ Cœnâ prio ſit 1. *Inſtitutione*, conſtat n. Baptiſmum in primo ſtatim N. T. exordio divinitùs inſtitutum; Sacramentum a. Cœnæ Dominicæ im-

mediatè ante Paſſionem Chriſti, h.e triennio integro, &, quod excurrit, poſt *Baptiſmi* inſtitutionem. 2. *Administratione*, quia Johannes & diſcipuli Chriſti baptizârunt, cùm ſacra Cœna nondum eſſet inſtituta. Mat. 3. v. 6. Joh. 4. v. 2. &c. 3. *Ordine*, quia Baptiſmus eſt προπύλαιον ſeu πρόθυρον prima porta gratiæ, eſt Sacramentum initiationis; Cœna Dominica eſt Sacramentum confirmationis, per Baptiſmum regeneramur; per ſacram Cœnam nutrimur atque alimur ad vitam æternam. Ut ergo in Natura; ita quoque in gratia prius eſt naſci, quàm paſci, generari quàm augmentari. Per *Baptiſmum* in fœdus Dei recipimur, per uſum ſacræ Cœnæ in eo conſervamur. Per *Baptiſmum* fides & reliqua Spiritus S. dona in nobis accenduntur, per uſum ſacræ cœnæ augentur & confirmantur. *Baptiſmi* figura præceſſit in circũciſione; ſacræ verò cœnæ in Agno Paſchali. Nec cuiq; patet ad ſacram cœnã aditus, niſi ſacro baptiſmate priùs fuerit tinctus, quemadmodum in V. T. nõ niſi circumciſi ad eſum Agni Paſchalis admittebantur, Exod. 12. v. 48. 49.

2. ** Doctrina de Baptiſmo complectitur illi᷑ ὀνοματολογίαν & πραγματολογίαν. Ὀνοματολογία monſtrat vocis 1. notationem. 2. ὁμωνυμίαν. Aliter n. ſumunt Patres, aliter Scriptura. Patres latè pro *Baptiſmo flaminis, ſanguinis, pœnitentiæ, lachrymarum.* Scriptura vel tropicè vel propriè. Tropicè vel metaphoricè. 1. Pro effuſione Spiritus S. 2. ꝑ cruce & calamitatib. 3. pro tranſitu Iſraelitarum ꝑ mare rubrum: vel *Synecdochicè* pro inſtitutione ſeu doctrina. Propriè. 1. generatim pro quavis ablutione. 2. Speciatim pro *Sacramento* initiationis. 3. συνωνυμίαν. *Synonyma* alia Patrum, alia Scripturæ. Patribus vocatur *prima porta gratiæ, inveſtitura Chriſtianiſmi, Eccleſiæ janua &c.* Scripturæ ſunt vel Synecdochica, *aqua* Heb. 10. v. 22. 1. Joh. 5. v. 6. vel periphraſtica, partim ab eſſentialib. *lavacrum aquæ in verbo* Eph. 5. v. 26. partim ab effectu, *lavacrũ regenerationis & renovationis* Tit. 3. v. 5. *interrogatio bonæ conſcientiæ in Deum.* 1. Pet. 3. v. 21. vel typica *Circumciſio, quæ fit ſine manibus.* Col. 2. v. 11. *diluvium* Pſ. 29. v. 10. πραγματολογία verſatur circa neceſſaria & libera.** Βαπτισμὸς & βάπτισμα ἀπὸ τ῀ βαπτίζειν immergere, intingere & propriè quidè aquæ; cognationẽ habet cum verbo βυθίζω & βαθύνω, quorum utrumque ſignificat in profundum demergere: illud originem trahere videtur à βύω, unde βυθὸς ſeu βύθος, quod fundum ſignificat & profundum ſive profunditatem; item ἄξυνος, εἰς ὃν ὑδρεῖς εἰσέρχεσθαι δεῖ· τὸ βάθος, ut Græci interpretantur. Plutarch. περὶ δεισιδαιμονίας: βαπτίσαντα ἑαυτὸν εἰς θάλασσαν merge teipſum in mare. Idem recitat verſiculum Sibyllæ de Athenis in vita Theſei, (quem de Eccleſia Chriſti rectiùs uſurpaveris) ἀσκὸς βαπτίζῃ δυσὶν δ' οὐ τοι ὑθὶς ἔσει. *Mergeris inter aquas, ſed non ſubmergeris unquam.* Idem in vita Galbæ μεταφορικῶς dixit βεβαπτισμένος ὀφειλήμασι, *immerſus debitis.* In moralibus, βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶν πραγμάτων *opprimi mole negotiorum.* In vita Phocionis, βαπτίζεσθαι τοῖς πόνοις ὑπερβάλλουσι *ſubmergi laboribus immodicis.* Aphrod. l. 1. probl. βεβαπτισμένος τ῀ σώματι *demerſus in corpus.* In hac immergendi ſignificatione uſurpatur 2. Reg. 5. v. 14. καὶ ἐβαπτίσατο ἐν τ῀ Ἰορδάνῃ ἑπτάκις, *mergebatur in Iordane ſepties.* Eſa. 21. v. 4. ἡ ἀνομία μὲ βαπτίζει *immergit ac ſubmergere meditatur.* Nazianz. orat. εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα p. 643. μὴ γεννώμεθα χθιζοὶ κἀπηλοὶ καὶ χθιζὲ μύωπες, μηδὲ φορτιζώμεθα πλέον ἢ δυνάμεθα φέρειν, ἵνα μὴ ἀντάνδρῳ τῇ νηῒ βαπτιζώμεν καὶ τὸ χάεσμα ναυαγήσωμεν. *Non caupones Chriſti, non inſitores ſiamus, neque majus ſuſcipiamus onus, quàm ferre poſſimus, ne unà cum navi ſubmergamur, & ipſi & gratiã naufragio perdamus.* Quia verò illi, q aquis immerguntur & ex illis emergunt, loti & mundi apparent, ideò βαπτισμὸς & βαπτίζειν ex conſequenti pro quavis ablutione uſurpantur, ſi vel maximè fiat tantum aſperſione vel affuſione vel particulari tinctione, βαπτίζειν n. deſcẽdit à βάπτειν, q in genere ſignificat tingere, lavare, imbuere, immergere. Judith 12. v. 7. ἐβαπτίζετο τ῀ πηγ῀ τ῀ ὕδατος, *lavabat ſe in aqua.* Sir. 34. v. 30. βαπτιζόμενος ἀπὸ νεκροῦ, *qui ſe lavat poſt quam mortuũ tetigit.* Marc. 7. v. 4. οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ πυγμ῀ ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι, *niſi laverint ſeſe*, quod v. 3. præcedente ſic exponitur: ἐὰν μὴ πυγμ῀ νίψωνται τὰς χεῖρας. (τὸ πυγμῇ pleriq; ſecuti vulgatam verſionem reddiderunt *crebrò*, exiſtimant n. eſſe ductum à pugna pugilum, quæ dicitur πυγμὴ. *Syr. accuratè & diligenter Arab. frequenter & ſapiſſimè.* Theoph. interpretatur ἀγκῶνος, ut ſignificet Judæos conſueviſſe manus à cubito ad digitos uſq; lavare, Græci n. illud ſpacium inter menſurarum nomina ponentes vocant πυγόνα: De hac lotione vide Druſium lib. 2. præterit p. 66. ex Manahemo Ricinenſi comment. in Moſen 198.) v. 4. & 8. ejuſdem c. 7. referuntur βαπτισμοὶ ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκείων, καὶ κλινῶν, *baptiſmata calicum urceorum, æramentorum & lectorum*, quod in genere de lotionibus iſtorum utenſilium accipiendum eſſe ex ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη *quod non prius lavaret ſe.* Hebræis τὸ βαπτίζειν reſpondet טָבַל taſál Lev. 4. v. 6. Job. 9. v. 31. 2. Reg. 5. v. 14. &c. & צָבַע tafá Exod. 15. v. 4. Pſ. 9. v. 17. Pſ. 69. v. 3. &c. quorum utrumq; ſignificat mergere, immergere, intingere, infigere. ** Syris עְמַד eſt *tingere, lavare, baptizare*, inde מְעַמּדִיתָא *baptiſmus* Marc. 1. v. 4. עְמַדָא item מְעַמּדָנָא *Baptiſta.* βαπτίζω etiam idem eſt ꝙ Hebræis יָצַג Eſa. 44. v. 3. vel שָׁפַךְ Joel 2. v. 28. & tum βαπτισμὸς ſignificat quamcunq; lotionem vel tinctionem partialem, ut Marc. 7. v. 4. Heb. 9. v. 10. Levit. 14. v. 7. Ezech. 36. v. 25. 1. Petr. 1. v. 2.** Germanicũ Tauff/ Alſtedio in Lex. Theol. c. 12. p. 315. videtur deſcendere ab Hebraico Tau, quod alii legunt Taf, h. e. ſignum, ſed rectius deducitur à Teuffen/ quod eſt intingere eintauchen/ quia merſio in aquam in locis calidioribus circa adminiſtrationem hujus Sacramenti fuit uſitata. Luth. ſerm. de Sacram. Bapt. tom. 1. Jen. Germ. f. 186. *ſine dubio in lingua Germanica vocabulum Baptiſmi deſcendit à voce* Tieffe/ *quia baptizatus altè immergitur.* Quod ſi omninò placet vocabuli & orgine & uſu Germanici Hebræã originem quærere, poſſet à טָבַע tafá deduci, à quo Germanicum Badt/ per metatheſin literarum deſcendit, item טַבַּעַת tabbáth annulus ſic dictus, quod digitus illi immergatur vel infigatur. Ut a. annulus datur in deſponſatione novorum conjugũ: ita ꝑ Baptiſmum fit ſtipulatio & ſpiritualis deſponſatio inter Chriſtum ſponſum & Eccleſiam ſponsã. Quod Phavorinus ſcribit βάπτισμα dictum q. πίστου τὸ παῖσμα, *quòd deliſtum quammodoribi ruat*, quædã alluſio potiùs, q̃ etymologia habenda eſt.

ἐτυμολογία.

3.** Heb. 6. v. 2. βαπτισμῶν διδαχὴ à quibusdã exponitur *doctrina de variis Baptiſmi generibus.* Alii ſic explicant, *doctrina cujus confeſſio à baptizandis adultis requirebatur.* ** Βαπτισμὸς igitur & βαπτίζειν in S. literis, præſertim in N. T. uſurpantur vel *propriè*, vel *tropicè*. *Propriè* ſignificant 1. γενικῶς:

ὁμωνυμία.

κοῦ q̃vis lotionem atq; immersionẽ, quò pertinent lavacra Israelitis divina lege tradita, q̃ dicuntur δίϛ. φοροὶ βαπτισμοὶ Heb.9.v.10. ac superstitiosæ illæ Judæorum lotiones è traditione veterum acceptæ Marc.7.v.4.& 8. Luc.11.v.38. 2. εἰδικῶς καὶ ἐξοχικῶς sanctum illud N.T. Sacramentum, quo homo abluitur in nomine Patris, Filii & Spiritus S. ad remissionem peccatorum, regenerationem & salutem, q̃ significatio in Scriptis Evangelistarum & Apostolorum est frequentissima. *Tropica* significatio est vel *metaphorica* vel *synecdochica*. Metaphoricè significat 1. Crucem, calamitates & afflictiones, Mat. 20.v.22. Marc.10.v.38. *potestis Baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* Chrys.hom.65. in Matt. *propter me & prædicationis meæ gratiã moriemini, meaque passionis participes eritis?* Luc.12.v.50. *Baptismo oportet me baptizari & quomodo coarctor, usq; dum hoc perficiatur?* Ratio appellationis potest esse duplex: Etenim vel respectu habetur ad illa Scripturæ loca, in q̃b. piorum afflictiones gurgitibus aquarũ conferuntur. Quẽadmodũ illi, q̃ aquis immerguntur sibi sub illis pereundum esse cogitant: ita quoq; sub cruce cogitamus, nobis omninò pereundum esse, sed postea sequitur divina liberatio. Ps.18. v.17. *extraxit me de aquis multis.* Ps.32.v.6. *in aquarum multarum inundatione ad eum non approximabũt.* Ps.69.v.1. *Intraverunt aquæ usq; ad animam meã.* v.2. *veni in altitudinem aquarum, & aluens plenus inundatione circumvenit me.* Vel respicitur ad significationem immersionis in Baptismo, q̃ vetus noster homo p̃ quotidianam mortificationem debeat submergi & interire, quę est crux illa quotidiana omnib. piis necessaria Mat.16.v.24. *Si quis vult post me venire, abneget seipsum, & tollat crucẽ suã.* 2. Miraculosam & visibilem effusionem donorum Spiritus S. in die Pentecostes super Apostolos & in primitiva Ecclesia sup̃ reliquos credentes factam. Mat.3.v.11. Marc.1.v.8. Luc.3.v.16. *Ego baptizo aquâ, qui verò post me venit baptizabit vos Spiritu sancto & igne*, h.e. in figura linguarũ ignearũ peculiaria Sp.S. dona in die Pẽtecostes distribuet: q̃ explicationẽ confirmat vox futuri temporis βαπτίζω, cumprimis v. dictũ Christi Act.1.v.5. c.11.v.16. *Johannes baptizavit aquâ, vos autem Spiritu S. baptizabimini non longè post hos dies.* Quidam referunt hûc locum Actor.19.v.4. quâ de re posteà dicendum erit. Ratio appellationis potest esse duplex, vel n. à copiosa effusione donorum Spiritus S. petenda est; Quemadmodum illis, qui baptizantur, affatim aqua supfunditur: ita quoq; Spiritus S. dona opulentè super credentes sunt effusa. Esa.44 v.3. Joel.2.v.28. Act.2. v.17. *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem &c.* Tit.3.v.6. *Spiritum S. effudit in nos πλουσίως abunde per Iesum Christum Salvatorem nostrum.* Vel respectus habetur ad illud, quòd in primitiva Ecclesia in Baptismo miraculosa illa dona conferebantur.

3. Miraculosam transitionem Israelitarum per mare rubrum nubis lucidæ ductum secutorum. 1.Cor.10.v.1. *Patres nostri omnes sub nube fuerunt & omnes mare transierunt*, v.2. *& omnes in Mosen baptizati sunt in nube & mari.* Ratio appellationis est typica, siquidem transitus ille Israëlitarum fuit typus Sacramenti *Baptistici*. Sicut Israelitæ per hûc transitum ex Ægyptiaca servitute liberati sunt, *nisi per mare transissent, Tyrannum non evasissent*: ita per Baptismum ex spirituali infernalis Pharaonis servitute liberamur. Sicut Pharao cum toto suo exercitu in mari rubro submergitur: ita vet̃ noster homo cum exercitu vitiorũ in Baptismo interit. Arator Poeta. *Omnia Dæmonis arma his merguntur aquis, quib. ille renascitur infans, qui captivus erat.* Quemadmodum per miraculosam illam transitionem, ductu & auspicio Mosis factam, confirmabantur Israelitæ, q̃ Deus velit esse defensor hujus populi, ideò etiã Deo ac Mosi ejus ministro ad credendum & obœdiendũ obligabantur: ita quoq; per Baptismum de gratia & auxilio Dei confirmati Christo Servatori nostro ad servitium & obœdiẽtiã obligamur. Concil. Tolet. quartum c.5. tom.2. Concil. p.198. *Mare rubrum significat Baptismum Christi sanguine consecratum, p̃ quod populus sub columna ignis & nubis semel transiit, ubi tamen tota Trinitas erat, præcedẽte populum columna nubis & ignis; in igne quippe significatur Pater, in columna Filius, in nube* Sp.S. Videtiã Aug. in Ps.77. Basil. l. de Sp.S. c.14. tom.1. p.187. & in exhort. ad Bapt. p. 445. Synecdochicè Johan. *Bapt.* usurpatur p̃ doctrina, adeoq; toto ministerio Johannis. Quamvis n. Johannes nõ solùm baptizarit, sed etiam prædicaverit Mat.3.v.1. Marc.1.v.4. totũ tamen illius ministerium Mat.21.v.25. Marc.11.v.29. Luc.20.v.4. Act.1.v.22. c.10 v.37. c.18.v.25. c.19.v.3. Baptismo vocatur, usitatâ in Scripturis συνεκδοχῇ, quâ ex parte intelligitur totũ. ** Photin. etiã urgent vocẽ Bapt. smi quandoq; significare *doctrinam* & exinde colligunt, *non proprie nominato Baptismo intelligendum esse eum, qui fit aquâ.* Oltor. c.39. §.2. p. 349. Schmaltz. cont. D. Frantz. disp. 10. p. 308. Resp. 1, *Baptismi* vox grãmaticè non significat doctrinã. 2. quæ ex Scripturis producuntur loca, omnia includunt ipsum aquæ *Baptismum*. 3. nomen *Baptismi* absolutè positum, nisi aliud sentire textus cogat, semper accipitur de *Baptismo* aquæ, quæ est illius propria & nativa significatio. D. Hunn. disp. de *Bapt.* **

Distinctio inter Baptismum fluminis, flaminis & sanguinis.

4. Ex hac vocis Baptismi ὁμωνυμίᾳ in S. literis usitatâ distinctio veterum *in Baptismũ fluminis, flaminis & sanguinis* profluxit, Lomb.4. sent. dist. 4. Comp. Theol. verit. l.6. c.9. per *Baptismum* fluminis intelligunt illud de quo agimus, N.T. Sacramẽtum, salutare lavacrũ regenerationis & renovationis, q̃ fluminis *Baptismum* vocant, nõ quod sit simpliciter & solùm aqua, sed quia ad essentiales & συμπάτικας ejus partes aquæ elementum concurrit, q̃ cũ verbo plenum & integrum Sacramentũ constituit. Aug. tract.80. in Joh. *Accedat verbũ ad elementum & fit Sacramẽtum.* Per Baptismũ flaminis intelligunt, vel miraculosam illam donorum Sp.S. effusionem in oculos incurrentẽ, quæ in primitiva Eccles. locũ habuit, vel extraordinariã Sp.S. operationem in Catechumenis, qui morte præventi *Baptismum* fluminis nondum acceperunt. Per Baptismum sanguinis intelligunt Martyrũ illorũ, q̃ Sacro *Baptismi* non percepto, p̃ fide confessioneque Christi decertantes, *ad sanguinis usq; profusionẽ restiterunt*, ut loquitur Epist. ad Hebr. c.12.v.4. Basil. hom. de quadrag. Martyr. de illis dicit, q̃ ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι ὑπὸ τῆς ὀικείας βαπτίζονται. Aug. vel q̃cunq; autor fuerit l. de Eccles. dogmat c.74. *In Martyrio tota Baptismi Sacramenta complentur. Baptizando (Catechumenus) confitetur fidẽ suã coram Sacerdote & interrogatus respondet, hoc & Martyr corã persecutore facit, qui & confitetur fidẽ suã & interrogatus respondet: Ille post confessionẽ vel aspergitur aqua, vel intingitur: & hic vel aspergitur sanguine, vel cõtingitur igne. Ille manus impositione Pontificis accepit S.S. hic habitaculum efficitur Sp.S. dum non est ipse, qui loquitur, sed Spiritus Patris, qui loquitur in illo: Ille communicat Eucharistiæ in commemorationem*

mortis

*mortis Domini, hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus renunciaturum, hic ipsi renunciat vitæ: illi peccata omnia dimittuntur, in isto extinguuntur.*** Cypr. de exhort. Martyr. ad Fortunatum in princ p. 246. *Nos qui Domino permittente primũ Baptisma credentibus dedimus, ad aliud quoq; singulos præparemus, instruentes & docentes hoc esse baptisma in gratia majus, in potestate sublimius, in honore pretiosius, Baptisma in quo Angeli baptizant & in quo Deus & Christus ejus exultant; Baptisma post quo nemo jam peccat, baptisma quod fidei nostræ incrementa consummat, Baptisma quod nos de mundo recedentes statim Deo copulat. In aqua Baptismo percipitur peccatorum remissa, in sanguinis corona virtutum.***

Quid de ea statuendum sit.

5. Observandum v. hanc distinctionem esse potiùs distinctionem nominis in sua significata, q̃ divisionẽ rei seu definiti in suas species. 1. Quia divisum seu definitum Baptismi non est univocũ ex æquo tã definitione & nominis ratione, q̃ nomine tribus illis specieb. competens, sedest æq vocũ, solo nomine illis commune. 2. Quia effusioni sanguinis humani non potest tribui meritum remissionis peccatorum, q̃ solius Christi sanguini competit. 1. Joh. 1. v. 7. nec medium applicationis dici potest, q̃ ex parte Dei tantùm verbo & Sacramentis, ex parte nostra tantùm fidei competit; martyrium a. p Christo susceptum est evidens & luculenta testificatio illius fidei in Christum, in quo solo remissionem peccatorum & vitam vera fides quærit, nõ in nostris operibus vel passionibus. Improbamus igitur, q̃ Bell. scribit. 1. de Bapt. c. 6. *tam martyrium quàm pœnitentia peccata remittit.* Ibid. *Martyriũ convenit cum Baptismo aquæ in tribus effectibus, nimirum quod primò configurat hominem Christi passioni & morti. Secundo remittit peccatum originale & reliqua omnia, si quæ sint admissa. Tertiò quod remittit omnem pœnam peccato debitam tàm æternã quàm temporalem.* Et Coster. in Ench. p. 59. *patet eandem esse vim martyrii ex opere operato, quæ est Baptismi.* Cum n. martyrium non sit λύτρον, sed species ab eo distincta, quomodo erit meritum remissionis? 3. Quia forma Baptismi consistit in aspersione vel effusione aquæ in nomine Patris, Filii & Spiritus S. facta, quæ in Baptismo fluminis & sanguinis nequaquam occurrit.

Alia Baptismi divisiones ex veteribus.

6. Idem statuendum de aliis *Baptismi* divisionib. quæ apud veteres leguntur Athanas. tom. 2. operũ pag. 296. τρία βάπτισματα καθαρτικὰ πάσης ἁμαρτίας ὁ θεὸς τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἐδωρήσατο, λέγω δὲ τὸ ὕδατι καὶ πάλιν τὸ διὰ μαρτυρίας τοῦ ἰδίου αἵματος καὶ τρίτον τὸ διὰ δακρύων. *Tria Baptismata purgantia cuilibet peccati Deus Natura hominum donavit, puta aquæ & rursus sanguinis proprij & tertium per lachrymas.*** Chrys. hom. 5. in Mat. (vel quisquis autor imp. oper.) qnq; baptismata describit. *1. in verbo. 2. in aqua. 3. in Spiritu 4. in igne. 5. in morte:* postea subjungit: *ideo Dominus postquam baptizatus est in verbo factus est sub lege, à Iohanne a. in aqua, à Patre v. in Spiritu, nunc à Spiritu ducitur in desertum, ut baptizetur igne tentationis: postmodum baptizandus in morte* Ambr. in Ps. 118. lit. Gimel. *Non unum est Baptisma. Vnum est quod hic tradidit Ecclesia, per aquam & Spiritũ S. quo necesse est baptizari Catechumenos. Est & aliud Baptisma, de quo dicit Dominus Iesus, Baptismo habeo baptizare, quod vos nescitis, & utiq; jã baptizatus in Iordane fuerat, sed sit hoc Baptismum passionis, quo etiam sanguine suo unusquisque mundatur. Est etiam Baptismum in Paradisi vestibulo, quod antea non erat, sed posteaquã peccator exclusus est, capit esse romphæa ignea, quam posuit Deus, quæ antea non erat, quando peccatum non erat: culpa capit & Baptismum capit, quo purificentur, qui in Paradisum redire cupiebant.*** Nazianz. orat. 39. in sacra lumina p. 634. πολλαὶ δὴ φοραὶ βαπτισμάτων φιλοσοφήσωμεν, ἓν βάπτισμα Μωσῆς ἀλλ' ἐν ὕδατι καὶ πρὸ τούτου ἐν νεφέλῃ καὶ ἐν θαλάσσῃ, τυπικῶς δὲ τοῦτο. 2. ἓν βάπτισμα Ἰωάννης οὐκ ἔστι μὲν Ἰουδαϊκῶς, οὐ γὰρ ἐν ὕδατι μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς μετάνοιαν, ἓν ἄλλον πνευματικῶς. 3. βαπτίζει καὶ Ἰησοῦς ἀλλ' ἐν πνεύματι. τοῦτο ἀτελεύτητος. 4. οἶδα καὶ τέταρτον βάπτισμα τὸ διὰ μαρτυρίου καὶ αἵματος, ὃ καὶ αὐτὸς χριστὸς βαπτίζεται καὶ πολὺ τιμιώτερον ἀλλων αἱδεσιμώτερον, ὅσῳ δυλίσεως ῥύπου ἡ μολύνσμα. 5. οἶδα καὶ πέμπτον τι τῶν δακρύων ἀλλ' ὀδυνηρότερον. 6. Sub finem addit *Baptismum ignis in futuro sæculo.* Damasc. l. 4. orthod. fid. c. 10. ex Athanas. tom. 2. oper. q. 347. octo recenset baptismata: πρῶτον μὲν κατακλυσμὸς εἰς ἄφεσιν ἁμαρτίας, *diluvii in abscissionem peccati:* δεύτερον τὸ διὰ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς νεφέλης *per mare & nubem:* τρίτον τὸ νομικὸν *legale,* τέταρτον τὸ Ἰωάννου εἰσαγωγικὸν ὑπάρχον καὶ εἰς μετάνοιαν ἄγον τοὺς βαπτιζομένους ἵνα εἰς χριστὸν πίστεως *introductorium ad pœnitentiam,* πέμπτον τὸ ἴδιον κυρίου βάπτισμα ὃ αὐτὸς ἐβαπτίσατο, *quo ipse Dominus baptizatus fuit,* ἕκτον τὸ διὰ μετανοίας καὶ δακρύων ὅλως ἐπίπονον *per pœnitentiam & lachrymas verè laboriosum,* ἑβδόμον δι' αἵματος καὶ μαρτυρίου *per sanguinem & martyrium:* ὃ δὴ ἐστι τὸ τελευταῖον ὑστατέριον, ἀλλὰ τῆς μὲν κακίας ἀπειρητικὸν, κολάζον δὲ ἀτελεύτητα, *octavum quod & ultimum non salutare sed malitiam quidem auferens, puniens tamen sine fine.* Ad *Baptismum* lachrymarum metaphoricè sic dictum respicit Sedulius, quando de muliere peccatrice Luc. 7. canit.

Per gemitum proprijque lavans in gurgite fletus
Munda suis lachrymis redit & detersa capillis.

Alia Baptismi ex Scripturis Appellationes propria.

7. Appellationes, quæ *Baptismo* initiationis Sacramento in Scripturis sacris tribuuntur, ad has classes revocari possunt, q̃ quædam sint *propriæ*, quædam verò *typicæ.* Propriæ appellationes petitæ sunt. 1. vel à parte essentiali altera, externo scilic. elemento, utpote q̃ *Baptismus* dicitur *aqua* Joh. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non intrabit regnum cœlorum* (quem locum de *Baptismo* intelligendum esse, postea demonstrabimus) Heb. 10. v. 21. *abluti corpus aquâ mundâ*, 1. Joh. 5. v. 6 *hic est, qui venit per aquam & sanguinem*, v. 8. *tres sunt, qui testimonium perhibent in terra, Spiritus, Aqua & Sanguis* (quẽ locum de Sacramentis N. T. intelligendum esse ostendimus in tract. de Sacram. in genere §. 89.) quò pertinent vaticinia V. T. in quibus *aqua munda, aqua viva, fontis salutis &c.* mentio fit. 2. Vel ab utraq; essentiali huius Sacramenti parte, utpote quòd dicitur *lavacrum aqua in verbo*, Eph. 5. v. 26. quia *Baptismus* non est simpliciter aqua, sed aqua divino mandato inclusa, verbo Dei comprehensa; *aqua sine verbo Dei est simpliciter aqua & non Baptismus, sed si verbum Dei adjicitur, est Baptismus, h. e. salutaris aqua vitæ &c.* ut loquitur D. Luth. in Catech. minori. 3. Vel à salutari efficacia ejusdem, utpote quando Baptismus dicitur lavacrum *regenerationis & renovationis Sp. S.* Tit. 3. v. 5. quia p hoc salutare lavacrum S. S. hominem regenerat & renovat. Item ἐπερώτημα συνειδήσεως ἀγαθῆς εἰς θεὸν *interrogatio, sive stipulatio bonæ conscientiæ in Deum.* 1. Pet. 3. v. 2. h. e. obligatio mutua Dei & hominis baptizati constans interrogatione & responsione, cujus loci emphasin exposuimus in tract. de Sacram. §. 88. item ἀπέκδυσις τοῦ σώματος τῶν

τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς *expoliatio corporis peccatorum carnis* Col. 2. v. 11. quia per Baptiſmum vetus noſter homo extinguitur, ut non amplius dominetur. Quo pertinet ℘ Luc. 7. v. 30. *Baptiſmus* dicitur *Dei conſilium*. Ambroſ. l. 2. de Sacram. c. 6. *Quanta eſt gratia, ubi conſilium Dei eſt?*

Appellationes typicæ.

8. Typicæ appellationes ſunt duæ, vocatur n. Baptiſmus 1. περιτομὴ ἀχειροποίητος *circumciſio, quæ fit ſine manibus* Col. 2. v. 11. περιτομὴ τοῦ Χριστοῦ *circumciſio Chriſti* v. eod. quia circumciſio fuit typus Baptiſmi. Quêadmodum n. circumciſio fuit Sacramentum initiationis in V. T. ita eandem vicem obit Baptiſmus in N. T. Quêadmodũ in circumciſione Deus cum circumciſis *fœdus* inibat Gen. 17. v. 10. ita quoq; Baptiſmus eſt *ſtipulatio bonæ conſcientiæ erga Deum* 1. Pet. 3. v. 21. Quemadmodum per externum circumciſionis Sacramentum ſimul interiorem cordis circumciſionem Deus operabatur Deut. 30. v. 6. ita quoq; ℘ Baptiſmum caro peccati ſubmergitur. 2 *Diluvium* Pſ. 29. v. 10. *ſedet Dominus ad diluvium immittendum*. Gen. 9. v. 11. ℘miſit Deus, quod nullum amplius univerſale diluvium orbi terrarum ſit metuendum: ergo hic loc℘ de ſpirituali diluvio intelligendus eſt juxta interpretationem D. Pet. 1. Ep. 3. v. 20. *In diebus Noæ cũ fabricaretur arca, in qua pauca, h. e. octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam*. v. 21. ᾧ ἀντίτυπον καὶ ὑμᾶς νῦν σώζει βάπτισμα *cui reſpondens Baptiſma etiam nos ſalvat*, ubi relativum ᾧ vel ad τὸ ὕδωρ vel (℘ commodius) ad totũ cõplexum, h. e. integram ſalvandi actionẽ per arcam in diluvio referendum eſt. Proinde Baptiſmus dicitur diluvium, qa typus baptiſmi in diluvio præceſſit. Quemadmodum Deus in universali illo cataclyſmo mundum q. renovavit, cùm terram ſubmergeret & Noahum cum ſuis in area vivum conſervaret: ita quoq; Chriſtus mediante baptiſmo veterem noſtrum hominem ſuffocat & novum creat; quem ad vitam æternam conſervet. Sicut aqua diluvii & ſanguis hominũ ſuffocatus ℘ aq̃ concurrerunt, ut peccatum deſtrueretur: ita in baptiſmo aqua & ſanguis Chriſti peccatum delent. Ut in diluvio aqua ſanguinem, in quo eſt vita, delevit. Sic in baptiſmo aqua per ſanguinem Chriſti, in quo eſt vera vita, ſervat vitam hominum. Quemadmodum diluvium non modò adultos, ſed etiam infantes abſumſit; ita per baptiſmum non ſolùm adultorum, ſed etiam infantum peccata obolentur. Occurrit autem quædam diſſimilitudo. Illud enim priſtinum erat diluvium iræ, hoc verò eſt diluvium gratiæ: in illo omnes peribant, in hoc verò omnes ſervantur, Luth. ſerm. de *Bapt.* tom. 1. Jenenſ. Germ. f. 187. *baptiſmus eſt maius diluvium quam illud à Moſe deſcriptum, quia plures homines baptizantur, quam in diluvio ſuffocati ſunt.*** Cyrill. l. 6. in Joh. cap. 14. *Aquis Diluvy totius mundi expiata ſunt peccata & qui in Arca recondit erant, per aquam ſalvi facti ſunt, id baptiſmi typum geſſit per quem ſordes omnes peccatorum deponuntur & vitæ vetuſtas tollitur.*** Ambroſ. de iis qui initiat. myſt. c. 3. in med. *Vides aquam? vides lignum columbam aſpicis & dubitas de myſterio? aqua eſt ergo, quâ caro mergitur, ut omne abluatur peccatum. Sepelitur illic omne vitium. Lignum eſt, in quo ſuffixus eſt Dominus Ieſus, cùm pateretur pro nobis. Columba eſt, in cujus ſpecie deſcendit Spiritus ſanctus, ſicut didiciſti in N. T. qui tibi pacem animæ tranquillitatem mentis inſpirat. Corvus eſt figura peccati, quod exit & non revertitur, ſi in te quoque juſti cuſtodia & forma ſervetur.* Vide eundem l. 2. de Sacram. cap. 1. tom. 4. p. 432.

Encomia & periphraſes Baptiſmi ex Patribus Græcis

9. Eccleſiaſtici Scriptores varia encomia & periphraſes baptiſmo tribuunt, quibus dignitatem & efficaciam ejus luculenter exornant. Dionyſius Areopag. lib. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 2. & alibi paſſim vocat ἀναγέννησιν *renaſcentiam*, θεογενεσίαν *generationem divinam*. ἀρχὴ τῆς τῶν ἱερολογίας ἐντολῶν *principium ſacrè peragendi auguſtiſſima mandata*. πρόοδον *progreſſum ad obſervationem divinorum mandatorum*, ἐφοδοπόρησιν *iter ad divinã hereditatem*, παράδοσιν *traditionẽ regni cœleſtis*. Juſt. Apol. 2. ℘ Chriſtian. p. 74. baptiſmi mentionem faciens ſubjungit, καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ λουτρὸν φωτισμός, *Vocatur autem hoc lavacrum illuminatio* (quam appellationem paſſim veteres repetunt) ℘pter lucem veræ agnitionis & fidei, quæ per baptiſmum accenditur: quidam exiſtimant appellationem transſumtam ex cap. 6. Hebr. 2. v. 4. in Dial. cum Tryph. p. 178. vocat λοῦτρον τῆς μετανοίας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, ὃ ὑπὲρ τῆς ἀσεμνίας τῶν λοιπῶν τοῦ θεοῦ γίγνεται. Ait poſtea: τὸ βάπτισμα τὸ μόνον καθαρίσαι τοὺς μετανοήσαντας δυνάμενον, τοῦτό ἐστι τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς. Iren. l. 1. adv. hæreſ. c. 18. τὸ βάπτισμα τῆς εἰς θεὸν ἀναγεννήσεως. Clem. Alex. l. 1. pædag. c. 6. vocat ait χάρισμα, φώτισμα, τέλειον, λοῦτρον. Λοῦτρον μὲν δι' οὗ τὰς ἁμαρτίας ἀπορρυπτόμεθα; χάρισμα δὲ δι' οὗ τὰ δεινὰ τῶν ἁμαρτημάτων ἐπίλυτα ἀνίεται; φώτισμα δὲ δι' οὗ τὸ ἅγιον ἐκλάμπει, τοῦτ' ἔστιν ἐνεργὲς ἐπιγίνεται; τέλειον δὲ τὸ ἀνωτάτω δεῖν φάναι. *Lavacrum quidem, per quod à peccatis abſtergimur; gratiam verò quâ remittuntur pœna peccatis debita; illuminationem per quam ſanctam illam & ſalutarem lucem intuemur; perfectionem quod ei nihil deſit, qui Deum novit, ſivè ob perfectã Dei cognitionẽ.* Athan. tõ. 1. p. 342. 367. tõ. 2. p. 226. & Nazian. in orat. funebr. *Baſilii*, vocat τελείωσιν *perfectionem*, μὴ γὰρ ἐλλείπει χρῖσιν ἐπὶ οἷς κατηχούμενοι φέρουσι βαπτισθῆναι, βαπτισθέντες δὲ τελειοῦνται. *Catechumeni ante ſuſceptum baptiſmum non ſunt perfecti Chriſtiani.* Nazianz. orat. 40. p. 6. 8. τὸ φώτισμα λαμπρότης ἐστὶ ψυχῶν, βίου μετάθεσις, ὑπόσπονδα τῆς εἰς θεὸν σωφροσύνης, τὸ φώτισμα βεβαίωσις τῆς ἀθανασίας τῆς ἡμίφατος, τὸ φώτισμα σαρκὸς ἀπόθεσις, πνεύματος ἀναλύθησις, λόγου κοινωνία, πλάσματος ἐπανόρθωσις, καθαίρεσις ἁμαρτίας, φωτὸς μετουσία, σκότους λύσις, τὸ φώτισμα ὄχημα πρὸς θεόν, συμπαθείας χάρισμα, ἔρεισμα πίστεως, τελείωσις, κλεῖς οὐρανῶν βασιλείας, ζωῆς ἀμείψεως, δουλείας ἀναίρεσις, δεσμῶν λύσις, σωφρόνως μεταποίησις. Et paulò pòſt: δῶρον καλοῦμεν, χάρισμα, βάπτισμα, χρῖσμα, φώτισμα, ἀφθαρσίας ἔνδυμα, λουτρὸν παλιγγενεσίας σφραγῖδα &c. quorum ſingulorum rationem poſtea ſubjungit. Cyrill. Hier. in præf. Catech. p. 6. in exhort. ad bapt. tom. 1. p. 446. vocant *captivitatis liberationem, peccatorum remiſſionem, mortem peccati, animæ regenerationem, veſtimentũ candidum, ſignaculum ſanctum & indelebile, currũ ad cœlos, delitias Paradiſi, regni cœleſtis conciliationem & chariſma θεοσεβείας.*** Greg. Nyſſenus de baptiſmo. *baptiſma peccatorum expiatio eſt, remiſſio delictorum renovationis & regenerationis cauſa.*** Epiphan. l. 1. tom. 1. hæreſ. 8. Nazianz. orat. in S. lavacr. pag. 615. &c. vocant μεγάλως περιτομὴν μυστηρίου, σφραγῖδα, χρῖσμα, τελείωσιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. ὄχημα πρὸς θεόν, εἴσοδον τῆς ζωῆς αἰωνίου &c. Damaſc. l. 4. c. 10. δι' ᾧ βαπτισμοῦ ἀρχὴ τίθεται ἡμῖν, ἡ παλιγγενεσία καὶ σφραγὶς καὶ φυλακτήριον καὶ φωτισμὸς per baptiſmum ſit in nobis initiũ alterius vitæ, regeneratio & ſignaculũ & tutela & illu-

& Latinè

& illuminatio. Opt. Milev. l. 5. adv. Parmen. *Baptiſma eſt vita virtutum, criminum mors, nativitas immortalis, cœleſtis regni cõparatio, innocentia portus, peccatorum naufragium.* Aug. l. 2. contra Creſcon. c. 13. vocat *Sacramentum novæ vitæ, ac ſalutis æternæ.* l. 1. de peccat. merit. & remiſs. c. 27. *Eccleſiæ januam.* l. 5. de *Bapt.* contra Donat. c. 21. *Sacramẽtum remiſſionis peccatorum.* lib. 2. de Catech. rud. c. 1. *portam gratiæ & primum introitum Sanctorum ad æternam Dei & Eccleſiæ conſuetudinẽ.* Proſper. l. 1. de vocat. gent. 4. *originem veræ vitæ veraque juſtitiæ.* Caſſiod. in Cant. c. 7. *fontem divinum, quo fideles in novam creaturam regenerantur.* Bernb. ſerm. de Cœna, *Sacramentum initiationis & introitum, Chriſtianiſmi inveſtituram &c.* Luth. tom. 3. Lat. p. 151. eleganter appellat *puerperam regni cœlorum.* tom. 4. p. 46. *aquam Domini* fol. 115. *potentiſſimam & efficaciſſimã rem,* tom. 3. in Gen. f. 91. in c. 28. *aquam non Creatoris, ſed Dei Salvatoris.* tom. 6. Jen. Germanic. fol. 306. *Baptiſmum reſpiciendum ſcribit, ut merum ſanguinem Chriſti & merum ignem Spiritus Sancti.* tom. 7. Germ. fol. 464. *eſſe aquam Chriſti ſanguine mixtam,* Neander. in Theol. Chriſt. cap. de *Bapt.* p. 481. *Baptiſmus eſt prima ad regnum cœlorum janua, brachiaque Chriſti & oſcula, quibus è gremio parentum nos transfert in cœleſtia, numero electorum Dei & civitati cœleſti inſcribit, ac corporis ſui membra facit, quæ cum capite unum ſunt, omnium cœleſtium bonorum participes.*

Vaticinia de Baptiſmo ex N. T.

10. Quamvis a. Baptiſmus in N. demum T. inſtitutus ſit, tamen in V. T. & dictis & typis de illo prænunciatum fuit, id q; dignitatem, adeoq; *majeſtatem* ejus (ut loquitur Luth. tom. 4. Jen. Lat. f. 115) evidentiſſimè comprobat. Dicta potiora hæc ſunt

1. ex Pſalmis.

Pſal. 23. v. 2. *Super aquam refectionis educavit me* (Caſſiod. in hunc Pſ. *Aqua refectionis eſt Baptiſmi lavacrum, quo anima ſterilis ariditate peccati ad bonos fructus inferendos divinis muneribus irrigatur.* Eundem Pſalmum ad Sacramenta N. T. accommodat Ambr. l. 5. de Sacram. c. 3.) Pſ. 29. v. 10. *Sedet Deus ad diluvium* (celebrat David in toto hoc Pſalmo majeſtatem regni Chriſti, quomodo per Evangelii prædicationem & Sacramentorum adminiſtrationem res maximas & admirandas in mundo effecturus, & ex genere humano Eccleſiã ſibi collecturus ſit, quò etiam pertinet *Baptiſmi* inſtitutio, cujus typus in diluvio præceſſit, ut paulò antè oſtendimus **Baſilius in illa verba Pſ. 29. βαπτίσματος χάριν καταλυομὲν ὥςι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἐπιτάδειον εἶναι λοιπὸν πρὸς κατακοίτησιν τῦθεῦ ἐν πνίυματι. *Baptiſmatis gratiam nominat diluvium, quoniam aqua à peccatis mundata & à veteri homine expurgata redditur apta in poſterum ut Dei ſit habitaculum in Spiritu.*)** Pſal. 46. v. 4. *Rivuli fluminis lætificant civitatem Dei, ſanctas habitationes Altiſſimi* (inter hos rivulos lætificantes civitatem Dei, hoc eſt, Eccleſiam locum etiam habet *Baptiſmus*, qui eſt fons ſalutis à peccatorum ſordib9 nos abluens, ſitim ſpiritualem reſtinguens & in æſtu tentationum recreans) Pſal. 103. v. 5. *Renovabitur ut aquilæ juventus tua* (hunc locum Joach. Weſtph. de *Bapt.* pag. 188. ex Ambroſ. l. 4. de Sacram. c. 2. ad *Baptiſmum* accommodat, quia per ſpiritualem regenerationem quaſi rejuveneſcim9, ac novas vires acquirimus, *ut aſcendamus alis velut aquilæ.* Eſa. 40. v. 31. Jam verò *Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis ac renovationis* Tit. 3. v. 5. *Depoſuiſti* (inquit Ambroſ. loco d.) *peccatorum ſenectutem, ſumſiſti gratiæ juventutem. Hæc præſtiterunt tibi Sacramenta cœleſtia. Bona aquila eſſe cœpiſti, qua cœlum petis, terrena faſtidis. Bona aquila circa altare. Ubi enim corpus ibi & aquila. Forma corporis altare eſt & corpus Chriſti eſt in altari. Aquila vos eſtis renovata ablutione delicti*) ** Eſai 1. *Lavamini & mundi eſtote.* (Hunc locum interpretantur Hieronymus, Cyrillus comment. in eum locum, Cyrillus Hieroſol. Catech. 1. Theodoretus in Pſ. 50. *Baſilius* in orat. de Bapt. de hoc Sacramento.)** Eſ. 12. v. 3. *haurietis aquas in gaudio de fontibus ſalutaribus* (fontes illi ſunt verbum Evangelii, conſolatio Spiritus ſancti, aſperſio ſanguinis Chriſti, fructus Baptiſmi.)** Eſai. 26. v. 1. *Salutem ponet murus & antemurale.* (Hoc *antemurale* & προτείχισμα ſalutis in Eccleſia eſt *Baptiſmus* quem veteres etiam vocant *portam gratiæ.*)** Eſa. 44. v. 3. *Effundam aquas ſuper ſitientem & fluenta ſuper aridum, effundam Spiritum meum ſuper ſemen tuum & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam,* v. 4. *& germinabunt inter herbas quaſi ſalices juxta præterfluentes aquas* (per aquas & fluenta intelligitur Spiritus ſanctus, qui in *Baptiſmo* opulentè ſuper nos effunditur & ad omnis generis opera bona nos frugiferos reddit Tit. 3. v. 5.) Eſa. 49. v. 22. *Afferent filios ſuos in ulnis & filias ſuas ſuper humeros portabunt* (adducent infantes ſuos ac petent, ut per baptiſmum Eccleſiæ inferantur, ſicque fient filii tui & filiæ tuæ, imò ipſius Dei filii & filiæ. Quemadmodum infantes Iſraelitici Chriſto afferebantur, *ut manus illis imponeret & benediceret.* Matth. 19. verſ. 13. Marc. 10. verſ. 13. Luc. 18. v. 5. ita per *Baptiſmum* nos infantes Chriſto afferimus) Eſa. 52. verſ. 15. *Aſperget ſanguine ſuo gentes multas* (hæc aſperſio ſanguinis Chriſti fit in baptiſmo, ideò dicimur *baptizari in remiſſionem peccatorum* Actor. 2. v. 38. *Baptizari nihil aliud eſt,* ſcribit Lutherus in cap. 49. Geneſ. *quàm abſolvi in ſanguine vel virtute ſanguinis Filii Dei*) Eſa. 6. v. 10. *induit me veſtimentis ſalutis & indumento juſtitiæ operuit me* (illud fit in *Baptiſmo*, in quo Chriſtum induimus, cujus juſtitiâ teguntur peccata noſtra, Galat. 3. verſ. 22. *Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*) Ezech. 16. v. 9. *lavi te aquâ & ablui ſanguinem tuum ate* (Eph. 5. v. 26. *Chriſtus mundat Eccleſiam lavacro aquæ in verbo* à ſanguinibus ſcilicet peccatorum Pſal. 51. v. 16.) Ezech. 36. v. 25. *Aſpergam ſuper vos aquam mundam & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* verſ. 26. *Dabo vobis cor novum & Spiritum novum ponam in medio veſtri.* ** (hoc loco Hieronym. Theodoretus in h. l. Cyprianus Epiſt. 70. & 76. de *Baptiſmo* exponunt.** *Baptiſmus* eſt *lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus ſancti,* Tit. 3. verſ. 5. per quod mundamur ab omni inquinamento peccati. Eph. 5. verſ. 26.) Ezech. 47. v. 1. *aquæ egrediebantur ſubter limen domus Domini adorientem.* v. 8. *aquæ iſtæ cùm in mare fluxerint, ſanabuntur aquæ illæ.* v. 9. *omnis anima vivens quæ movetur, quocunq; venerit torrens ille, ſanabitur & vivent omnia, ad quæ venerit torrens ille* (per aquas illas intelligitur miniſterium Evangelii, ad quod etiam pertinet *Baptiſmus*, per quod ſanantur, imò vivificantur, qui in peccatis mortui erant Epheſ. 2. v. 1. Vide Hafenrefferum in comment. h. l.) Joel. 3. v. 18. *fons de domo Domini egredietur & irrigabit torrentem Sitim* (fons *Baptiſmi* in Eccleſia irrigat animas noſtras & perpetuam conſolationem contra tentationes præſtat, ut

2. ex Prophetis.

ſimus

ſimus velut *arbor plantata ad decurſus aquarum.* Pſ.1.v.5.) Mich.7.v.19. *mundabit iniquitates noſtras & projiciet eas in profundum maris* (** h.l. Hieron.Epiſt.83.Rupertus in h.l. Aug.in Pſ.113.de Baptiſmo exponunt.**peccatum in ſaluberrimo S. Baptiſmi mari ſubmergitur, ut nunquam in cõſpectum Dei poſtea veniat) Zach.13.v.1. *In die illa erit fons patens domus David, & habitantibus Ieruſalem in ablutionem peccati & immunditiæ* (apertus ille ac omnibus patens fons eſt Baptiſmus peccata actualia & immundiciem originalem abluens Epheſ.5.v.26.)

Typi Baptiſmi. 1. ex Moſe.

11. Typos Baptiſmi varios ex V. T. collegerunt pii veteres, nos potiores enumerabimus, Geneſ. 1. v. 3. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* (Quemadmodum in prima creatione Spiritus Domini aquis incubabat, eaſdemq; frugiferas reddebat: ita quoq; ad noſtram regenerationem, quæ eſt velut ἀναπλασις & ἀνάπλασις quædam, utitur Sp.S. aqua Baptiſmi, ſalutari illo παλιγγενεσίας lavacro Joh.3. v. 5. *niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu &c.* Tertull. lib. de Bapt. *primus liquor, quod viveret, edidit, ne mirum ſit in Baptiſmo, ſi aqua animæ renovarunt.* Confer Hieronym. Epiſt. 83. ad Oceanum. Ambroſius de iis qui myſter. initiantur cap.3. *Conſidera, quam vetus myſterium ſit in ipſius mundi præfiguratum origine. In principio ipſo, quãdo fecit Deus cœlum & terram; Spiritum, inquit, ferebatur ſuper aquas. Qui ferebatur ſuper aquas, non operabatur ſuper aquas? &c.* lib.3.de Sacr.c.1. *Tibi reſervatum eſt, ut aqua te generet ad gratiam, ſicut illa generavit ad vitam.* Beda in cap. 1. Gen. *Allegoricè aquæ producunt reptilia animarum vivarum, homines ſcilicet renovatos in vitam per Baptiſmi Sacramentum.* Damaſc.lib.2.orth.fid.c.9. πρώτῳ τῷ ὕδατι προσέταξεν ὁ Θεὸς ἐξαγαγεῖν ψυχὰς ζώσας, ἐπειδὴ ἤμελλε διὰ τοῦ ὕδατος ἐν τῇ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀναγεννᾶσθαι τὸν ἄνθρωπον, τοῦτο γὰρ θεῖον ἴδιον βασιλεῖον) Geneſ,3. v. 21. commemoratur, quòd Deus primos parentes induerit *veſtibus pelliceis*, quibus nuditas ipſorum tegeretur (id quidam ad Baptiſmum referunt, in quo *Chriſtum induimus* Gal. 3. v. 27. ne apparcat ſpiritualis noſtra nuditas coram Deo. Apocal.3. v.18.) Gen.6.& 7.deſcribitur *diluvium*, quod Baptiſmi fuiſſe typum ſuperiùs docuimus (Tertull. lib.de Bapt. diluvium vocat *Baptiſmum mundi*) Genel.8.v.8. refertur, quod Noah tempore diluvii in arca conſervatus fuerit, quodq; in locum corvi ex arca emiſſi columba folium olivæ portans redierit (id Petrus 1. Epiſt.3.v.21.ad Baptiſmum accommodat. Quemadmodum illi ſolùm in diluvio ſervabantur, qui in arca erant, reliqui omnes aquis abſorbebantur: Ita quoque per Baptiſmum redduntur membra Eccleſiæ, in qua ad vitam æternam conſervamur: quin & infernalis corvus Diabolum intelligo, à baptizatis recedere cogitur, contrà verò Spir. S. datur, qui affert conſcientiis pacem & gaudium, quemadmodum in Baptiſmo Chriſti in figura columbæ deſcendebat, Matth.3.v.16.&c. Sicut arca Noæ ſolius Dei manu in mediis procellis conſervata fuit: ſic baptizati in Eccleſia inter procelloſos fluctus ſolius Dei manu ſuſtentantur & hâlcyonia habent. Sicut arca Noahum & reliquos à terra elevavit: ſic baptiſmus à terrenis ad ſuperiora nos ſubvehit &c.) Geneſ. 17. præcipitur Abrahæ *circumciſio* (eam Baptiſmi typum fuiſſe docet Apoſtolus Coloſſ. 2. v. 11. membra comparationis propoſuimus ſuperiùs. Epiph.contra Cerinthianos: ἄχρι οὗ ἡ περιτομὴ χρόνῳ ὑπηρέτησεν, ἕως ἡ μείζων περιτομὴ παρεγένετο, τυτέστι τὸ λοῦτρον τῆς παλιγγενεσίας, *Duravit circumciſio temporis ſerviens, donec major circumciſio ſuccederet, h. e. lavacrum regenerationis*) Gen.24. v. 43. Rebecca *circa fontem Iſaaco ſponſo ſuo adducitur* (ita per lavacrum Baptiſmi Chriſto cœleſti ſponſo adducimur eiq; per fidem cõjungimur) Exod.13.v.ult. *Dominus præcedebat Iſraelitas ad oſtendendum viam in deſerto per diem in columna nubis, per noctem in columna ignis* (nubes præfigurat Sacramentum Baptiſmi, ignis cœnam Dominicã, 1.Cor.10.v.2. per Sacramenta & lucẽ & umbraculũ Deus nobis præſtat. Pſ.84.v.11. *Sol & Clypeus eſt Dominus*) Exod. 14. deſcribitur *tranſitus Iſraelitarũ per mare rubrum* extincto interim Pharaone totoq; illius exercitu (hunc typum Apoſtolus 1.Cor.10.v.2.accommodat ad Baptiſmum; mẽbra comparationis expoſita ſunt ſuperiùs. Cypr. l. 4 Ep.7. ad Magnum. *In Baptiſmo omnes nequitiæ vires Diabolus amittit: quod exemplum cernimus in rege Pharaone, qui diu reluctatus & in ſua perfidia demoratus tamdiu reſiſtere potuit & prævalere, donec ad aquam veniret, quò cum veniſſet, victus eſt & extinctus. Mare autem illud Sacramentum Baptiſmi fuiſſe declarat B. Apoſtolus Paulus dicens: Nolo n. vos ignorare fratres &c.* ** Origen.homil.5.in Exod. *Tu baptizaris in Chriſto, in aqua & in Sp.S. Scias, inſectari te Ægyptios*, id eſt, *Spirituales nequitias, ſed tu deſcendis in aquam & evadis incolumis, Ægyptii v. ſequentes demerguntur in abyſſum.* Tertull.lib.de Bapt. *Populus de Ægypto liberè expeditus vim Regis Ægypti per aquam tranſgreſſus evadit, ipſum Regem cum toto copiu aqua extinxit, quæ figura manifeſtior in Baptiſmi Sacramento? liberantur de ſeculo nationes per aquam ſcilicet & Diabolum Dominatorem priſtinum in aqua oppreſſum derelinquunt.* Conferatur Hieronymus Epiſtol.83. ** Ambroſ de iis qui initiantur myſteriis cap.3.tom.4.p.422. *Advertis, quòd in illo Hebræorum tranſitu tunc ſacri baptiſmatis figura præceſſerit, in quo Ægyptius perit & Hebræus evaſit. Quid enim aliud in hoc quotidie Sacramento docemur, niſi quia culpa mergitur & error aboletur? pietas autem & innocentia tota permanſit. Audis quia ſub nube fuerunt patres noſtri. Et bona nubes, quæ carnalium refrigeravit incendia paſſionum. Bona nubes obumbrat, quos reviſit Spiritus ſanctus: denique ſupervenit in Mariam virginem & virtus Altiſſimi obumbravit ei, quoniam redemtionem genti genuit humanæ.* Chryſoſt. in dictum Pauli 1. Corinth. 10. Nolo vos ignorare,&c. *Tranſitus ille Iudæorum futuri Baptiſmi typus erat. Nam ibi aqua & hic aqua. Lavacrum hic & ibi pelagus. Omnes hic in aquam ingrediuntur, & ibi omnes. Ibi quidem liberati ſunt ex Ægypto, hic autem ab idololatria. Et ibi quidem Pharao ſubmerſus eſt, hic autem Diabolus: ibi Ægyptij ſubmerſi ſunt; hic a. vetus homo peccatis defodiatur &c.* Aug. tract.11.in Joh. *Chriſtus per Baptiſmum ſuum trajecit credentes occiſis omnibus peccatis tanquam hoſtibus conſequentibus, ſicut in illo mari omnes Ægyptij perierunt.* Damaſc.lib.4.orthod.fid.c.10. εὐμενὲς μὲν πέλαγος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀθάλασσα δὲ τὸ ὕδωρ.) Exod. 15. v.25. aquæ in Mara redduntur dulces *ligno quodam divinitus oſtenſo* per Moſen iisdem injecto, quibus Iſraelitarum ſitis in deſerto tollitur (Chriſtus *lignum illud vitæ* Apoc. 22.v. 2. cum omni ſuo merito ſeſe in Baptiſmi aquam

velut immittit, inde fit ſalutaris aqua ſpirituali animarum ſiti tollendæ commoda. Ambroſius de iis, qui initiantur myſt. c. 3. poſt medium. *Aqua ſine prædicatione Dominicæ crucis ad nullos uſus futura ſalutis eſt. Cum verò ſalutaris fuerit crucis myſterio conſecrata, tunc ad uſum ſpiritualis lavacri & ſalutaris poculi temperatur. Sicut ergo in illum fontem Moſes miſit lignum, h. e. Prophetam: ita & in hunc fontem Sacerdos prædicationem Dominicæ crucis mittit & aqua fit dulcis ad gratiam.*) Exod. 17. v. 6. aqua *ex petra* Moſis baculo percuſſa ubertim emanat, quâ Iſraëlitæ in vita conſervantur. (Petra illa denotabat *Chriſtum* 1. Cor. 10. v. 9. ex cujus latere profluxit *ſanguis & aqua*. Joh. 19. v. 34. gemina illa N. T. Sacramenta, quibus ad vitam æternam Deo colligitur Eccleſia.) Exod. 30. v. 18. cap. 38. v. 8. c. 40. v. 7. jubetur fieri *labrum æneum cum baſi ſua, idemq; aquâ impleri, ac collocari inter tabernaculum congregationis & altare, ut Aaron & filii eius manus & pedes in eo lavent, quando ingreſſuri ſunt tabernaculũ teſtimonij ac Domino ſacrificia oblaturi ne moriantur.* (Quemadmodum Sacerdotes non poterant tabernaculum ingredi, niſi priùs aquâ lavarentur: ita quoq; in tabernaculum Eccleſiæ nõ niſi per Baptiſmum patet aditus: nec placent Deo ſpiritualia piorum Sacrificia, niſi priùs per lavacrum Baptiſmi fuerint à peccatis mundati) Levit. 14. v. 6. ad purificationem leproſi jubetur *avis munda ligno Cedrino, filo coccineo, & hyſſopo alligari atq; in ſanguinem alterius avis munda in vaſe fictili ſuper aquas viventes mactatæ tingi, quo ſepties leproſus ad mũdationem aſpergatur.* (ſicut ſanguis avis mactatæ mixta aquæ ad leproſi mundationem ſalutarem & efficacem eam reddebat: ſic ſanguis Chriſti aquam Baptiſmi ad ſpiritualem peccati lepram abolendam ſalutarem efficit.) Levit. 15. variæ deſcribuntur *lotiones*, quibus Iſraëlitæ à Leviticis immunditiis expiabantur (illas Epiſt. ad Hebr. c. 9. v. 10. vocat *varios baptiſmos*, quia fuerunt typi Baptiſmi, per quem ab omni peccati labe mundamur.) Numer. 19. v. 2. jubetur ex cineribus vaccæ ruffæ parari *aqua luſtralis*, quâ expiandi erant, qui quacunque occaſione immundi fuerant facti. (Hebr. 9. v. 13. *Si ſanguis hircorum & taurorum & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum æternum obtulit ſeipſum Deo, mundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis*: hic ſanguis Chriſti, in ara crucis mortui, & caritatis ardore exuſti, in Baptiſmo nobis aſpergitur ad ſpiritualem peccati immundiciem abolendam ** Abſque Dei verbo aqua illa luſtralis Moſaica non habuiſſet ullam efficaciam ad mundationem: ſic aqua baptiſmi abſque verbo inſtitutionis & mandati non poſſet ſpiritualiter nos mundare. Confer. Auguſt. ſuper Numeros q. 33. **) Joſ. 3. commemoratur, quòd
2. ex Joſue. Joſua populum Iſraeliticum per Iordanem in terram promiſſam introduxerit. (Ambr. in Pſalm. 37. ad Baptiſmum hoc accommodat, per quem *cæleſtis Joſua Chriſtus ad promiſſam regni cæleſtis hereditatem nos introducit.* Conf. Ambroſ. in cap. 4. Luc. Cyrill. lib 6. in Ioh. c. 14. *Quid populus Iraëliticus Joſuæ ductu Iordane trajecto, ubi etiam aquæ hinc atq; hinc immotæ conſtiterant & medium præbuerant iter in terram promiſſionis perducti ſignificat, niſi Chriſto autore quicunque Baptiſmi lavacrum ritè ſuſceperint, in terram viventium tandem*
3. ex libris Regum. *perventuros?*) 1. Reg. 7. v. 23. curat Salomon. parari *mare fuſile*, h. e. vas ingens, capaciſſimũ, ex ære fuſum quod magnam aquæ copiam continere poterat, in eundem uſum, inquem Moſes olim labrũ æneum fieri juſſerat, videlicet ut Sacerdotes ingreſſuri templum manus ac pedes in eo priùs lavarent. (Hoc igitur mare itidem fuit Baptiſmi typus, ut labrum æneum Moſaicum. ** Quomodo in mari æneo Salomonis contineatur Baptiſmi typus, multis docet Eucherius in lib. 3. Reg. cap. 21. 22. & 23. & ex eo atque aliis veteribus. Maſius de Viegas in cap. 4. Apocal. p. 218. **) 1. Reg. 18. v. 34. Elias aquam ſuper aram & holocaulta effundit, (Hoc Damaſc. lib. 4. cap. 10. ad Baptiſmum accommodat, cujus ſalutari aquâ aſperguntur, qui ſe Deo in hoſtiam vivam ſunt exhibituri Rom. 2. v. 1. ἵδρυσεν ἐλπίδας τοῦ χέειν τῷ πνεύματι & συμμιγνύναι τῷ ὕδατι. φλέξας τοῦ ὁλοκαυτῶσαι. Idem facit Baſil. in exhort. ad Baptiſm.) 2. Reg. 5. v. 14. Naaman juſſu Eliſæi Prophetæ *ſepties in Iordane ſeſe abluens* à lepra mundatur (Chriſtus in Jordane Baptiſmum ſuſcepit, quo ipſo aquas Baptiſmi ſanctificavit & conſecravit Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Johan. 1. Ambroſ. de iis qui initiantur myſt. cap. 3. circa finem. *Recognoſce nunc, qua ſit illa puella ex captivis, junior ſcilicet ex gentibus congregatio, hoc eſt, Eccleſia Domini, depreſſa cum captivitate peccati, quando libertatem adhuc gratiæ non habebat, cujus conſilio vanus ille populus nationum verbum audivit Prophetici, de quo antè diu dubitavit: poſtea tamẽ ubi credidit exequendũ, ablutus eſt ab omni contagio vitiorum.* Vide eund. in c. 4. Luc. & l. 2. de Sacram. c. 3. ubi typum Naamanis in Jordane mandati itidem ad Baptiſmum applicat c. 4. hûc refert typum ferri ad preces Eliſæi ex aqua emerſi. *Invocavit* (inquit) *Heliſæum Dominus nomen & de aquâ ferrũ ſecuris aſcendit, quod demerſum fuerat. Ecce aliud genus baptiſmatis, quare? quia omnis homo ante Baptiſmum quaſi ferrum premitur atq; demergitur. Ubi baptizatus fuerit, non tanquam ferrũ, ſed tanquam jam levior fructuoſi ligni ſpecies levatur.*

12. Atq; hæ ſunt Sacramenti Baptiſtici figuræ ac typi in V. T. propoſiti, inter quos primarii ſunt, *arca Noahi in diluvio, circumciſio, tranſitus Iſraelitarũ per mare rubrum, lotiones variæ Leviticæ*: Hos n. ipſa Scriptura ad Baptiſmum diſertè accommodat; reliqui v. ſunt ſecundarii. Membra collationis inter hos typos & antitypũ conſiſtunt. 1. in emundatione à peccatis. 2. in mortificatione veteris hominis cum concupiſcentiis ſuis. 3. in translatione baptizatorũ ex regno Satanæ in regnũ Chriſti. 4. in piorum cuſtodia & protectione. 5. in introductione eorundem ad promiſſam regni cœleſtis hereditatem. Ex N. Teſt. ad hoſce typos referri poteſt, *Ex N.T.* & Joh. 5. v. 2. mentio fit cujuſdam κολυμβήθρας ſive *natatoris* Hieroſolymitani, in quod certo tempore Angelus Domini deſcendebat & aquam movebat, qui ergo primus poſt aquæ motionem illud lavacrũ ingrediebatur, ſanus fiebat à quacunq; detinebatur infirmitate, unde dicebatur Βηθεσδά, Syr. בית חסדא Beth hesda, domus benignitatis, & in ea Deus benignè potentiam ſuam exerceret in curandis quibusvis morbis populi ſui (Baptiſmus eſt ſalutare illud lavacrum, in & Angelus fœderis ipſe deſcendit Mal. 3. v. 1. Matth. 3. v. 16. ut ad ſanandos animæ noſtræ languores redderetur efficax. Vide Chryſ. homil. 25. in c. 5. Joh. & Nazianz. orat. in S. lavacrum. **Tertull. de bapt. Ambr. l. 1. de SS. c. 7. Chryſoſt. in Joh. Baptiſmus vocatur *mare*, quia in eo omnia ſuffocantur peccata, unde etiam comparatur mari rubro

rubro, in quo Ægyptiis ſubmerſis Hebræi in columes in alterum maris littus evaſerunt. 1. Cor. 10. v. 2. Mare hoc eſt in conſpectu divini throni, quia omnis qui ad thronum Dei cupit accedere, debet per Baptiſmi mare tranſire. Dicitur *mare vitreum*. 1. quia ſecundum Richard. de Vict. *in Baptiſmo puritas & claritas divinæ cognitionis confertur*, unde Græci Patres Baptiſmum vocant φωτισμὸν. 2. quia ſecundum Hugonem, *ſicut vitrum totum radijs Solis eſt pervium, ſic anima in Baptiſmo ablata Deo tanquam Soli pervia eſt, ut ab eo omni ex parte gratiæ donis illuſtretur. Matre eſt ſimile cryſtallo, quia ſicut in cryſtalli generatione glacies hyemalis preſſa frigore poſt plurimorum annorum curricula in fortitudinem petræ obduratur: Sic electorum fides inter preſſuras ac tribulationes p incrementa temporum ad firmitatem perducitur.* Joh. 9. *aqua Siloe.* ab Ambr. Ep. 75. Aug. tra. 44. in Joh. ad Baptiſmū applicatur. ** Ambr. de iis qui myſt. initiant. c. 4. tom. 4. p. 423. *Illis ſignū, tibi fides Illis Angelus deſcendebat, tibi S. S Illis creatura movebatur, tibi Chriſtus operatur ipſe Dominus creatura. Tunc curatur unus, nunc omnes ſanantur, aut certè unus ſolus populus Chriſtianus &c. Ergo & illa piſcina in figura, ut credas, quia in hunc fontem vis divina deſcendit.* Vide eundem lib. 2. de Sacrament. cap. 2. ** Cyrillus lib. 6. cap. 16. in Johan. *Poſtremum hanc Baptiſmi gratiam præſignavit probatica piſcina, in quam poſt aquam ab Angelo motionem deſcendens, quæcunque tenebatur ægritudine languidum, ſtico ſanabatur. Volens enim Deus homines propinquius adducere ad Baptiſmi donum per hanc piſcinam, quam per aquam luſtrationem, non adhuc inquinamēta ſolum mundat, ſed & corporis languores tollit & egritudines ſanat, quo deſignetur, Baptiſmum omnem animi morbum depellere & peccata detergere. Sicut enim miniſtri qui prope Regem ſunt à longè clariores ſunt, ita & in figuris fit, ut quæ propinquior eſt veritati, eam clarius & manifeſtius exprimat atq; referat.* **) Johan. 19. verſ. 34. ex latere Chriſti in cruce mortui profluunt *ſanguis & aqua*, ubi per aquam pii veteres intelligunt Baptiſmum, per ſanguinem cœnam Dominicam, cum omnis vis Sacramentorum ex Chriſti paſſione deſcendat. Hieron. in Epiſtol. ad Ocean. *Latus Chriſti percutitur lanceâ & Baptiſmi pariter atq; Martyrii Sacramenta fundantur.* Damaſc. lib. 4. orth. fid. c. 10. *Chriſtus ad ſervos ne miſerator deſcendens per propriam paſſionem nos redemit, ἐκήρυξεν ἡμῖν ἐκ τῆς ἁγίας καὶ ἀχράντου ἐκείνης πλευρᾶς πηγὴν ἀφέσεως, ὕδωρ μὲν εἰς ἀναγέννησιν καὶ ἔκπλυσιν τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς, αἷμα δὲ ποτὸν ζωῆς αἰωνίου παρέσχετο. ſcaturivit nobis ex ſancto & incontaminato latere fontem remiſſionis, aquam in regenerationem & ablutionem peccati & corruptionis, ſanguinem verò potum vitæ æternæ cauſam.* Apocal. 4. verſ. 6. coram throno Agni apparet *mare vitreum ſimile cryſtallo.* (Hoc mare puriſſimum inſtar cryſtalli ſignificat Baptiſmum, in quo demerguntur peccata noſtra Mich. 7. v. 19.) Apoc. 22. verſ. 1. *Oſtendit mihi fluvium purum aquæ vivæ, ſplendidum tanquam cryſtallum, procedentem de ſede Dei & Agni in medio plateæ ejus*, puta cœleſtis Hieroſolymæ (ideo de ſede Dei & Agni fluvius Baptiſmi procedere dicitur, quia omnis ejus vis & efficacia à Deo provenire intelligitur. Neque tamen improbamus, ſi quis per hunc fluvium accipiat Spiritum ſanctum qui donis ſuis largiſſimè irrigat & militantem & triumphantem Eccleſiam. Johan. 7. verſ. 38. *Qui credit in me, de ventre illius fluent aquæ vivæ.* verſ. 39. *hoc autem dixit de Spiritu, quem acceperi erant credentes in eum.* Nazianz. orat. in S. lavacrum hûc refert *ſuffocationem porcorum in mari.* Auguſt. tract. 44. in Iohan. *lotionem & curationem cæci nati.*

13. Præcipua vaticinia & typus Baptiſmi complectitur Cyrill. libr. 6. in Iohan. cap. 14. tom. 1. p. 326. *Ne recens*, inquit, *credatur & arbitraria lavacri baptiſmatis conſtitutio, quod & multis Teſtamenti ventris figuris & Prophetarum teſtimoniis eſt præfiguratum: Aquis quippe diluvii totius mundi expiata ſunt peccata & qui in arca recondit erant, per aquam ſalvi facti ſunt, id Baptiſmi typum geſſit, per quem ſordes omnes peccatorum deponuntur & vita vetuſtas tollitur. Inſuper populus Iſrael duce Moſe mare rubrum ſicco pede pertranſit ſubmerſis ibidem Ægyptiis, quod per Baptiſmi ſuſceptionem totam Diabolicæ pravitatis cohortem à nobis dimoveri & expelli inſinuat, nosq; in Chriſto regeneratos à duriſſima ejus tyrannide Dei gratiâ liberari. Quid præterea populus Iſraeliticus Joſuæ ductu Iordane trajecto, ubi etiam aquæ hinc atque hinc immotæ conſtiterant & medium præbuerant iter in terram promiſſionis perducti ſignificant, niſi Chriſto autore quicunque Baptiſmi lavacrum ritè ſuſceperint, in terram viventium tandem perventuros? Quid Naaman Syrus ſepties in Iordane ablutus eſſe a lepra mundatus nobis innuit, niſi Baptiſmo Chriſti lotos ab omni prorſus animæ lepra peccatorum q; purgari? Quid denique aquæ expiationis & luſtrationis ſecundum veteris legis ritum tollens immunditiem? Hanc planè aquam Dominus pollicitus eſt apud Ezech. 36. effundam ſuper vos aquam mundam &c. Hanc Baptiſmi aquam vidit Propheta Ezechiel. 47. Vidi aquam egredientem de templo &c. hanc effudit latus Chriſti Iohan. 19. hanc præſignavit probatica piſcina.* Vide his ſimilia apud Iuſtin. in Dialog. cum Tryph. Baſil. in Pſal. 28. & in exhort. ad baptiſm. Damaſcen. libr. 4. Orthodox. fid. cap. 10. &c. Giſelbertus in libro altercat. Synag. cap. 8. itidem multas figuras recenſet. *Quoties figura Baptiſmi in antiquis ſeculis latuerit, Hieronymus perpaucis oſtendit Cryſtallum ſuper Cherubin videtur extenſum, id eſt, compacta & denſiores aquæ. Fabricatur homo de limo & inter manus Dei aquarum Sacramenta verſantur. Fons in Paradiſo in quatuor principia dividitur, qui poſtea egrediens de templo & contra Solis ortum vadens amaras aquas mortuasq; vivificat. Peccat mundus & ſine aquarum diluvio non purgatur. Columba Spiritus ſancti expulſo aluſte teterrimo; ita ad Noë quaſi ad Chriſtum in Iordane devolat & ramo refectionis ac luminis pacem orbi annunciat. Pharao cum exercitu ſuo in typo Baptiſmi aquis ſuffocatur, Tu confirmaſti, inquit, in virtute tua mare, contribulaſti capita Draconum in aquis, unde reguli & ſcorpiones arentia quæq; ſectantur, & cum venerint ad aquas hydrophagos & lymphaticos faciunt. Mara mutatur Sacramentis crucis & ſeptuaginta palmæ Apoſtolorum dulcoratis legis gurgitib. irrigantur. Patriarchis puteos fodientib. repugnāt allophyli. Berſabea civitas juramenti, regnumq; Salomonis nomen ſumſit à fontibus, Rebecca, Rachel, & filiæ Sacerdotis Midian apud aquas inveniuntur. Præcurſor in aquis fontiū juxta Salim, Salvator poſt Iordanem cœpit prædicare. Primum ejus ſignū ex aquis eſt. Samaritana vocatur ad vi-*

ſuva Spectacula vaticiniorum ac typorū.

teum. Sitientes invitantur ad aquas: Percusso latere Domini exit sanguis & aqua. Mutat cŏtrà Naturâ Æthiops pellem suam & pardus varietates suas. Vox Domini super aquas. Dominus diluvium inhabitare facit, qui ascendunt de lavacro. Michaas, demerget, inquit Dominus, iniquitates nostras & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra &c.

Causa efficiens principalis Baptismi.

14. Causa efficiens Baptismi est vel principalis vel instrumentalis ac Ministerialis. *Causa principalis*, sive auctor ut reliquorum Sacramentorum ita quoque Baptismi, est Deus, sive quod idem est, Tota Sacrosancta Trinitas, id quod patet 1. Ex vaticiniis & typis V. T. Cùm enim Spiritus S. per os Prophetarum de Baptismi institutione & efficacia fuerit vaticinatus. 2. Sam. 23. v. 2. Luc. 1. v. 70. ex eo apparet, Baptismi in N. T. institutionē soli & uni vero Deo assignandam esse. Amos 3. v. 7. *Non faciet Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum servis suis Prophetis.* 2. Ex eo, quòd Johannes, qui primus N. T. hoc Sacramentum administravit, *à Deo missus dicitur ad baptizandum.* Matth. 21. v. 25. Marc. 11. v. 29. Luc. 20. v 4. Christus interrogat Pharisæos, *an Baptisma Joannis fuerit ex cœlo, an ex hominibus?* (docens Johannem haudquaquam privato arbitrio ac propriâ auctoritate Baptismum administrâsse, aut ab hominibus ad baptizandum esse missum, sed à Deo ipsi hoc munus esse demandatum, eam enim vim esse illius phraseos, *ex cœlo*, apparet ex similibus locutionibus Luc. 15. v. 21. *Peccavi in cœlum*, id est, adversus Deum qui in cœlis habitat, verissimum enim est illud Davidicum Psalm. 51. v. 6. *Tibi tibi soli peccavi.* Sic 1. Maccab. 3. vers. 18. οὐκ ἔστι διαφορὰ ἐναντίον τοῦ οὐρανοῦ σῶζειν ἐν πλήθεσι ἢ ἐν ὀλίγοις. 1. Maccab. 4. v. 18. βοηθοῦμεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἐπιλείπει ἡμᾶς. Eodem modo usurpant Rabini, cùm dicunt, *omnia esse in manu cœli*, Item *sit timor cœli super vos: Nomen cœli frequens in ore ipsius: Timor hominum, si prævaluerit, excludit timorem cœli*, unde rectè notat Tremellius esse idiotismum Syrorum, cœlum poni pro Deo. Vide Drusium lib. 5. observat. c. 11.) Luc. 3. vers. 2. *factum est verbum Domini super Johannem Zachariæ filium in deserto*, vers. 3. *& venit in omnem regionem Jordanis prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum* (utique ergo divino mandato & prædicandi & baptizandi Johannes fuit instructus) Luc. 7. v. 29. *Omnis populus audiens & publicani justificaverunt Deum baptizati baptismate Johannis* v. 30. *Pharisæi autem & Legisperiti spreverunt consilium Dei erga semetipsos non baptizati ab eo.* (Si Baptismus Johannis fuit consilium Dei, utique ergo Johannes divinum de eo habuit mandatum. Actor. 20. v. 27. *non subterfugi, quò minus annunciarem vobis omne Dei consilium, id est*, quicquid præcepit Deus docere & prædicare, ita enim exponitur Matth. 28. v. 20. *Docentes eos servare omnia quæcunq; præcepi vobis.*) Joh. 1. v. 33. *Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eũ, hic est, qui baptizat Spiritu S.* Huc pertinet, quòd Baptismum Johannis ipse Christus non tantùm comprobaverit, sed etiam sanctificaverit, petens, se ab eo baptizari Matth. 3. v. 13. quin imò tota S. S. Trinitas mirandâ διαφανείᾳ eundem comprobavit, cùm apertis cœlis sese manifestaret,

Voce Pater, Natus corpore, Flamen ave. v. 15.

3. Ex solenni institutionis repetitione, renovatione ac promulgatione facta à Christo, divinorum consiliorum interprete. Joh. 1. v. 18. Hebr. 1. v. 1. quâ Apostoli jussi sunt non in Judæa solùm (ut Johannes fecerat) sed in toto terrarum orbe prædicare & baptizare gentes, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. ** Idem probatur 4. ex Baptismo Apostolorum, qui Christo asscribitur Joh. 3. v. 22. qui tum *ipse neminem suis manib. baptizavit.* Joh. 4. v. 1. 2. 3. 5. à fine & effectu Baptismi qui est *remissio peccatorum* Marc. 1. v. 4. Luc. 3. v. 3. hæc autem à solo Deo dependet Mich. 7. v. 18. Psal. 36. v. 8. Psal. 103. v. 3. Exod. 3. v. 7. Job. 24. v. 4. Es. 43. v. 25. Marc. 2. v. 7. Photiniani docent, *Baptismum aquæ ab Apostolis potiùs trahere originem, quibus permittente Christo tale quid constituere liberum, permissum, nequaquam v. præceptu injunctum fuerit.* Ostor. Instit. cap. 39. §. 1. p. 347. §. 2. p. 348. Schmaltzius contra D. Franz. disp. 10. p. 308. 309. Contrà Christus est verus Baptismi autor, non permissione sed mandato. 1. quia nusquam legitur Apostolos permittente Domino eum instituisse. 2. ubi expressum institutionis mandatum habetur Matth. 28. v. 19. 3. Baptismus est ordinarium remissionis peccatorum & salutis æternæ organum. Attale organum non ab homine sed à Deo instituitur. 4. Apostoli cunctos ad fidem Christianam accedentes baptismum autè omnia Act. 2. v. 37. 38. continuò Actor 16. vers. 33. suscipere suaserunt imò jusserunt, Act. 10. v. 47. quod præcepti & institutionis divinæ autem certum est argumentum. 5. Johannis Baptisma non potuisset absque temeritatis crimine administrari nisi divino jussu præcedente, ut patet ex conditione eorum quæ ad cultum divinum spectant unde toties vocatio Johannis asseritur. Luc. 3. v. 2. Johan. 1. v. 33. Idem de Apostolorum Baptismate statuendum. Regerunt. 1. *Matth. 28. describi permissionem non præceptum.* Schm. contra D. Frantz. p. 310. At 1. permissio unde probatur. 2. verba imperativa inferunt mandatum, nisi textus vel alius Scripturæ locus doceat contrarium. 3. eadem est vis τῶ *docentes* cujus τῶ *baptizantes.* 2. *esse sermonem non de bapt. aquæ sed doctrinæ.* Ostor. instit. p. 350. Schm. contra Frantz. p. 309. 315. Resp. 1. nullus est doctrinæ Baptismus. 2. quamvis esset non tamen à proprio, genuino & vulgatissimo sensu discedendũ, sed in regula maneudum donec exceptio probetur. 3. Salvator primo in genere dicit μαθητεύσατε quod mandatũ quomodo genuino modo Apostoli exequi possint, per distributionem monstrat *baptizantes & docentes*, præceptum generale ad utrumq; specialem modum æqualiter referens. **

De tempore institutæ Baptismi opinionis Scholasticorum.

15. Scholastici de institutione Baptismi, quo sc. tempore facta sit, non consentiunt. Alex. Alens. 4. sent. dist. 3. ita procedit. *Potentialiter seu materialiter institutus est Baptismus, cùm Christus a Johanne baptizatus, quia tunc materiam dedicavit. Joh. 3. Est institutus quo ad finem, quia ibi ostenditur finis Baptismi scilicet ingressus in regnum cœlorum. Matt. ult. est institutus formaliter, quia ibi formam Christus expressit, quantum ad principalem partem; in cruce institutus quantum ad significationem, dum exivit scil. ex Christi latere sanguis & aqua Luc. 10. institutus officialiter dum discipulos misit binos & binos ad prædicandum & baptizandum.* Thomas part. 3. q. 66. art. 2. ex Lombardo libr. 4. sent. dist. 3. lit. G. simpliciter statuit, *Baptismum Christi institutum esse, cùm à Johanne in Jordane fuit baptizatus. Sacramenta* (inquit) *ex sui institutione habent, quod conferunt gratiam: tunc ergo*

videtur

videtur aliquod Sacramentum institui, quando accipit virtutẽ producendi suum effectum: hanc virtutem accepit Baptismus, quando Christus est baptizatus: tunc ergo Baptismus verè institutus. Thomæ sententiam amplectitur Bellarminus libr. 1. de Bapt. cap. 5. Richardus verò 4. sententiarum dist. 3. q. 5. art. 1. institutionem Baptismi, non ad passivum (ut ita loquar) Baptismum Christi, quò scil. ipse baptizatus est, sed ad activum ejusdem baptismum, quo scil. per discipulos baptizavit, referendum esse disputat. *Christus* (ait) *Sacramentum Baptismi primo insinuavit facto, dum à Iohanne baptizatus, insinuavit etiam verbo Johan. 3. Nisi quis renatus fuerit: instituit facto dum per discipulos baptizavit Ioh. 4. Instituit etiam verbo quando discipulos misit binos & binos: Confirmavit in signo, dum in cruce exivit sanguis & aqua; Confirmavit etiam precepto Matth. ultim.*

Baptismus Iohannis non à Deo sit institutus.

16. Quid verò fiet de Baptismo Johannis, quem scilicet administravit, antequam Christus in Jordane ab ipso baptizaretur & per discipulos suos baptizaret? Respondent, eum non à Deo, sed ab ipso Johanne fuisse institutum, quâ in parte ipsos sequitur Bellarminus 1. de Baptismo cap. 20. uti & Ostorodus Photinianus in instit. Germ. cap. 30. *Non potest* (inquit) *ex scriptis Apostolorum & Evangelistarum demonstrari, Iohannem divino mandato baptizasse.* Sed ostendimus invictis argumentis baptismum Johannis fuisse Sacramentum, ab ipso Deo institutum, cùm dicatur *à Deo missus ad baptizandum* Johan. 1. vers. 33. cùm baptismus illius dicatur fuisse *non ex hominibus, sed è cœlo.* Matth. 21. v. 25. adeoq; ipsius *Dei consilium* Luc. 7. vers. 30. Denique cum *verbum Domini* dicatur *factum super Iohannem*; Luc. 3. vers. 3. quo per motus *venerit in omnem regionem Iordanis prædicans Baptismum* &c. vers. 4. Jam verò Christus est nunc ille verus cum Patre & Spiritu sancto Deus: Ergò ab institutione baptismi, à Johanne administrati, Christus non potest excludi. Adde quòd Johannes baptizarit in remissionem peccatorum, ut postea demonstrabimus. Jam verò peccata remittere & media efficacia remissionis peccatorum ac salutis instituere est solius Dei. Ergo institutio baptismi quem Johannes administravit, Deo tribuenda erit. Excipit Bellarmin. loco dicto, *Deum in genere solùm Iohanni hoc inspiraſſe, sed ritum in particulari à Iohanne inventum esse, non autem à Deo præscriptum accepisse.* Respond. Imò verò Baptista disertè profitetur, se missum *esse à Deo βαπτίζειν ἐν ὕδατι ad baptizandũ in aquâ* Joh. 1. v. 33. ubi ipsa actionis determinatio divinæ missioni tribuitur. Ipse etiam Baptismus Johannis vocatur *Dei consilium* Luc. 7. v. 30. Id est, Sapientissimo Dei consilio institutus. Sic Pharisæi de ipso ritu baptizâdi in specie quærunt: *Quare tu baptizas, si non es Christus, nec Elias, nec Propheta?* Johan. 1. v. 25. Quibus Johannes respondet, se divinitus ad prædicandum & baptizandum esse missum: Quamvis igitur in Scripturis sacris non referatur, Iohannem tale quoddam externum mandatum baptizandi accepisse, quale Apostolis postea à Christo fuit datum: dubium tamen nullum, quin interno Spiritus instinctu ad baptizandum fuerit edoctus, atque missus, qui impulsus & instinctus Spiritus sancti in Prophetis & Apostolis æquipollet omninò externo mandato vivâ voce ad aures ipsorum delato, aliàs consequens fuerit, gradus ac species divinæ revelationis introducere gradus quosdam certitudinis inter ea, quæ per Mosen & Prophetas populo Israelitico sunt proposita. Numer. 12. vers. 6. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum*, vers. 7. *at non talis est servus meus Moses, ore enim ad os loquor ei & non per ænigmata & figuras Dominum videt.* Quin imò Dominus Chemnicius in Harmon. Evangel. cap. 16. pag. 301. ex verbis Evangelistarum eruditè colligit, non tantùm secretâ inspiratione ac instinctu Spiritus interiore Johannem fuisse à Deo vocatum, sed, quod vox quædam divina cum Johanne in vocatione loquens, certa mandata ei dederit. Luc. 3. vers. 3. *Factum est verbum Domini ἐπὶ ad vel super Iohannem.* Johan. 1. v. 33. *qui misit me ad baptizandum dixit mihi.* Repetimus igitur nostrum argumentum: Iohannes expressè testatur, se *missum esse ad baptizandum* Iohan. 1. v. 33. baptizare non est aquam tantùm infundere vel aquæ immergere, sed oportet ut accedat verbum, aliàs ipsius actio non fuisset Baptismus, sed externa tantùm ablutio.

Fundamẽta sententiæ affirmativæ.

17. Ex his facili negotio ad reliqua argumenta respondetur. 1. *Dicitur Baptismus Iohannis, non autem Christi. Ergò non à Christo sed Iohanne fuit institutus. Matth. 3. v. 7. videns Iohannes multos Pharisæorum venientium ad suum Baptismum &c.* Resp. Dicitur baptismus Iohannis, non quasi propriâ autoritate & privato arbitrio Johannes eum administraverit, vel quasi Johannes *fuerit autor totius, quod agebatur per suum Baptisma*, ut loquitur Biel 4 sent. dist. 2. q. 2. sed ut distinguatur à Baptismo Christi, h. e. eo quẽ Christus per Apostolos administravit. Ideò verò à Baptismo Christi i. e. à Baptismo per Apostolos atque alios verbi ministros in primitiva Ecclesia administrato Baptismus Johannis distinguitur, non quòd ille solùm divinam institutionem habuerit hic verò non item, sed quòd per illum visibilia Spir. S. dona & donorum invisibilium uberior copia baptizatis fuerit collata, quo beneficio, quamvis Johannis Baptisma destitutum fuerit, ex eo tamen nimis largè infertur, quòd etiam divinâ institutione, & omni planè Spiritualium donorum collatione caruerit, quâ de re plura inferiùs. 2. *Christus nondum cœperat prædicare. E. Baptismus Iohannis non pertinet ad N. T.* R. *Omnes Prophetæ & lex usq; ad Iohannem prophetarunt* Matt. 11. v. 12. Ergò in Johanne V. Test. desinit, quippe qui non prænunciavit Christum longè pòst venturum, sed digito mõstravit præsentem, Joh. 1. v. 29. Idem etiam prædicans in deserto ac locustis vescens Ceremoniales V. T. leges adventu Messiæ antiquatas esse docuit, unde Tertull. adverſ. Marc. lib. 4. pag. 272. Vocat eum *limitem, in quo cessaverit Iudaismus & cœperit Christianismus.* Nazianzenus orat. 39. in s. lumina pag. 633. vocat eum *παλαίας καὶ νέας μεσίτην.* Ipse Bellarminus lib. 1. de Baptismo c. 19. ex Thoma scribit: *Baptisma Iohannis non pertinuisse ad legem veterem, sed potiùs ad novam, ut quandam præparationem ad Christi Baptismum.* De totâ hac re copiosè alibi disputavimus. 3. *Baptismus Iohannis non habuit invocationem Sanctæ Trinitatis. Ergò nec à Trinitate est institutus.* Resp. De formâ & fine Baptismi à Johanne administrati paulò pòst dicendum erit.

Argumẽta pro parte negativa.

1. Dicitur Baptismus Iohannis, non Christi.

2. Christus nondum cœperat prædicare.

3. Baptism. Iohannis non habuit invocationem Trinitatis.

Exceptio Bellarmini.

18. Causa instrumentalis sive Minister Baptismi fuit. 1. *Iohannes* qui primus in N. T. hoc Sacramentum dispensavit Matth. 3. v. 6. Marc. 1. v. 4. Luc.

Causa instrumentales Baptismi.

Luc.3.v.12.Joh.1.v.28. cap.3.v.22. quin & ipſum Chriſtum ſacro hoc lavacro tinxit, Matth.3. v.16. Marc.1.v.91. Luc.3.v.21. Joh.1.v.33. Unde κατ' ἀντονομασίαν vocatur ὁ βαπτιςὴς Matth.3.v.1.c.11. v.12. 2. *Diſcip. Chr.* qui non ſolùm poſt Chriſti ad cœlos aſcenſ. factâ ſolenni Bapt. promulgatione, ſed etiam ante Chriſti paſſionem ac mortem eundem adminiſtrârunt. Joh.3.v.22. *Venit Ieſus & Diſcipuli ejus in terram Judæam & illic commorabatur cum diſcipulis & baptizabat* (id poſtea exponitur) Joh.4.v.2. *Ieſus ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli ejus.* Quare verò Chriſtus ab externâ adminiſtratione Baptiſmi abſtinuerit, ejus rei à veteribus proferuntur hæ rationes. 1. Ut amoliretur falſam perſuaſionem baptizandorum, ne illi, qui immediatè ab ipſo fuiſſent baptizati, viderentur majus aut excellentius beneficium ab illo accepiſſe quàm alii à diſcipulis baptizati. Notum enim eſt, quid Paulo in ſimili prorſus caſu acciderit. 1. Corinth.1. v.14. 2. Ut oſtenderet illuſtre diſcrimen inter ſuam & miniſtrorum perſonam, quòd ſcilicet ipſe ſit qui baptizet Spiritu ſancto, miniſtri verò externum tantùm adhibeant miniſterium. 3. Ut autoritatem, dignitatem & efficaciam miniſterii divinam commendaret, ac doceret. Baptiſmi dignitatem & efficaciam non ex perſonarum diſpenſantium qualitate, ſed ex divinâ inſtitutione & promiſſione æſtimandam eſſe, cùm expreſsè Johannes dicat, Chriſtum illos baptizaſſe, quos Apoſtoli baptizabant, quia non ſuo, ſed Chriſti nomine Baptiſmum adminiſtrabant. Nicephorus quidem lib.2.c.3. ex Epiſtola Evodii refert. *Chriſtum ſuis manibus Baptiſmum aqua contuliſſe Petro, qui deinde fratrem ſuum Andream & filios Zebedæi baptizarit, ab illis poſtea reliquos Apoſtolos baptizatos eſſe.* Euthymius in cap.3. Johannis inquit. *Scribunt quidam Apoſtolorum temporib. proximi, quod Chriſtus Petrum & Virginem Matrem baptizaverit, Petrus verò reliquos omnes Apoſtolos,* Auguſtinus ad Seleucianum probabili conjecturâ diſputat, *diſcipulos Chriſti fuiſſe baptizatos ſive Baptiſmo Iohannis, ut nonnulli arbitrantur, ſive Baptiſmo Chriſti, neque enim baptizandi miniſterio defuit, ut haberet baptizatos ſervos, per quos cæteros baptizaret, qui non defuit illis humilitatis miniſterio, quando eis pedes lavit.* Martinus Duncanus Scriptor Pontificius lib.1. contra Anabapt.cap.4. aſſerit, *Apoſtolos à Chriſto baptizatos fuiſſe*; idem videtur Bellarmin.lib.1.de Bapt. cap. 23. circa fin. Et Suarez tom.4.fol 200.** De Chriſtina refert Hiſt. Lombard. cap. 93. quod ab ipſo Chriſto in mari baptizata ſit his adhibitis verbis: *Baptizo te in Deo Patre meo & in me I.C. filio ejus & in Spiritu ſancto.* ** Sed cùm certis & manifeſtis Scripturæ teſtimoniis in hac quæſtione deſtituamur, *cohibere ſe debet humana præſumtio, nihil in alterâ partem aſſeverando,* ut idem Auguſt. lib.2.de pecc. merit. cap. ult. rectiſſimè ſcribit. Unde Tertullianus libr. de Baptiſm. p. 601. ſecutus diſerta verba Evangeliſtæ: Jeſus non baptizabat &c. Statuit *Diſcipulos Chriſti à Iohanne baptizatos fuiſſe.*

Quare Chriſtus ipſe non baptizaverit.

Baptiſmi adminiſtratio ordinaria pertinet ad miniſtros Eccleſiæ.

19. Quamvis igitur Deus ipſe Baptiſmum inſtituerit, eundem tamen non ἀμέσως ſed ἐμμέσως adminiſtrat; perinde ut voluntatem & conſilium ſuũ de noſtra ſalute itidem non immediatè, ſed mediatè per homines nobis annunciat. Hæc Baptiſmi adminiſtratio ordinariè pertinet ad miniſtros Eccleſiæ. 1. Quia munus docendi complectitur etjam miniſterium Sacramentorum. Quemadmodum Sacramenta ſunt viſibilia ſigna gratiæ in verbo Evangelii oblatæ: ita quoq; Sacramentorum adminiſtratio ordinariè pertinet ad eos, qui divinitus miſſi ſunt ad prædicandum Evangelium. Matth.28.v.19. Marc.16.v.15. Utrumque Apoſtolis committitur, *ut euntes in orbem univerſum gentes doceant & Baptiſmum in nomine Patris, Filij & Spiritus ſancti adminiſtrent.* 2. Quia miniſtri Eccleſiæ ſunt *diſpenſatores myſteriorum divinorũ*, ad quæ cumprimis pertinent Sacramenta. 1. Cor. 4.v.1. *Sic nos æſtimet homo ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei.* 1. Tim.3.v.5. *Epiſcopus domui ſuæ benè præeſſe debet, quis n. domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei curam habebit?* (verbum docendo, Sacramenta adminiſtrando, diſciplinam conſervando,) Tit.1.v.7. *Epiſcopus eſt* θεοῦ οἰκονόμος. 3. Quia in Johanne & Apoſtolis prædicatio verbi & adminiſtratio Baptiſmi fuerint conjuncta. De Iohanne res eſt manifeſta. De Apoſtolis idem perſpicuum, non ſolùm ex mãdato Chriſti Matth.28.v.19. Cui morem ipſos geſſiſſe certiſſimum eſt, ſed etiam ex ipſa praxi. Act. 2.v.41. *Qui receperunt ſermonem Petri, baptizati ſunt* (utique à Petro & reliquis Apoſtolis) Act.8. v.38. *Philippus baptizat Eunuchum Æthiopem.* Actor.9.v.19.cap.22.v.16. *Ananias Paulum* 1.Cor.1.v.14. *Paulus Criſpum & Gaium* verſ.16. *Stephana familiam.* 4. Quia Circumciſio, in cujus locum ſucceſſit Baptiſmus, ordinariè per Sacerdotes fuit adminiſtrata, ut oſtendimus in tract. de Circumc. §.9. Chryſoſtom. in 1.Cor.1. *Evangelizare pancorum eſt, baptizare autem cujuslibet, modo fungatur Sacerdotio.*

20. Error igitur eſt 1. Quòd Pepuziani aliàs Quintiliani dicti, *Sacerdotium adeò commune faciebant, ut eo etiam mulieres honorarent.* Auguſt. de hæreſi ad Quodvultd. cap. 27. ſecuti Marcionem, qui mulieribus *etiam extra caſum neceſſitatis, & quidem in publicis cœtibus baptizare permiſit.* Cent. Magdæb.2. p.93. 2. Quod Anabaptiſtæ abuſi iis Scripturæ locis, quibus Chriſtiani in univerſum omnes *Regale Sacerdotium* 1. Petr.2.v.9. *Et facti coram Deo Reges & Sacerdotes dicuntur.* Apocal.1. v.6. Omnes promiſcuè Chriſtianos nullo habito reſpectu, an ſint miniſtri Eccleſiæ nec ne, ordinariè Baptiſmum adminiſtrare poſſe contendunt, quibus opponimus regulam Apoſtolicam 1. Cor. 14. v. 40. πάντα εὐχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

Errores de Miniſtro Baptiſmi.

21. At inquis 1. Ex Actis Apoſtolicis probari poſſe videtur, alios fideles præter Apoſtolos, etjam in ipſorum præſentia Baptiſmum adminiſtraſſe. Act.10.v.48. *Petrus jubet eos baptizare, qui Cæſarea in domo Cornelii Spiritum ſanctum acceperant. Ergo non à Petro, ſed aliis credentibus Baptiſmum ſuſceperunt.* ** Certè Johan. Volkelius Photinianus in reſolut. nodi Gordii contra Smiglecium p. 19. *Baptiſmum à quovis adminiſtrari poſſe etiam extra neceſſitatis caſum* probare conatur *ex eo, quod Petrus juſſit, ut ſe præſente Cornelius unà cum tota familia baptizaretur.*** Reſp. Verba illa προσέταξε αὐτοὺς βαπτισθῆναι, juſſit illos baptizari, ſive Baptiſma ſuſcipere, indefinita ſunt, nec quicquam impedit, quò minùs ab ipſo Petro illi dicantur baptizati, neque enim aliis Baptiſmi adminiſtrationem peragendam Petrus commendat, ſed illos, qui Spiritum ſanctum acceperant, ad Baptiſmi ſuſceptionem hortatur. Quòd ſi omnino aliorum operâ in Baptiſmi adminiſtratione

Solutio argumentorum cõtrariorum

uſum

uſum fuiſſe Petrum ex verbis illis evinci poſſet, nondum tamen conſequens foret, Laicos illos fuiſſe, ſiquidem fuerunt vel Evangeliſtæ, vel Presbyteri, vel Diaconi, quos ſecum plerunque aſſumebant Apoſtoli, qui unà cum illis verbum Evangelii prædicabant. 2. Paulus 1. Cor. 1. v. 17. dicit, *ſe non eſſe à Chriſto miſſum ad baptizandum, ſed ad prædicandum Evangelium.* Ergò adminiſtratio Baptiſmi non pertinebit ad eos, qui ſunt præcones Evangel. ** Photiniani ex eo loco colligunt, *Baptiſmum non eſſe neceſſarium ad ſalutem. Omnia quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, præcepta fuere Apoſtolis. At Paulus dicit, Chriſtum non præcepiſſe ſibi ut quenquã baptizaret. Ergo Baptiſmus aqua non eſt neceſſarius.* Schmalz. in refutatione eorum quæ Smegl. ad examinat. 100. errorum protulerat. p. 59. ** Reſp. Verba Apoſtoli non intelligenda ſunt *abſolutè*, quaſi nullâ ratione baptizandi munus ad Apoſtolum ſpectaverit (aliàs foret conſequens, ipſum graviter peccaſſe, abſque vocatione baptizando Criſpum, Gajum & Stephanæ domum verſ. 14. & 16. quin & Lydiam Act. 16. v. 15. ac cuſtodem carceris Philippenſis v. 33.) ſed *comparatè*, quòd ſcilicet Paulus cumprimis fuerit miſſus ad prædicationem Evangelii, ad quam majora Spiritus ſancti dona requiruntur, quam ad Baptiſmi adminiſtrationem, liquidem Sacramenta per illos diſpenſari poſſunt, qui non ſunt tam egregiis & heroicis Spiritus ſancti donis inſtructi, cùm efficacia eorum, non à qualitate vel dignitate miniſtri, ſed ab autore Deo in ſolidum dependeat, in cujus nomine adminiſtrantur. Similis loquendi formula extat Jerem. 7. v. 22. Non locutus ſum Patribus veſtris de Sacrificiis vel holocauſtis in die, quâ eduxi illos ex Ægypto, ideſt, non cumprimis ac præcipuè de Sacrificiis, ſed de obœdientia erga Decalogum illis ſum locutus.

An ad Baptiſmi integritatem requiratur vocatio Miniſtri legitima.

22. De qualitatibus miniſtri baptizantis quæritur, an ad Sacramenti Baptiſtici integritatem & efficaciam requiratur in miniſtro. 1. Vocatio legitima. 2 Fides recta. 3. Vita pura. Vocationem legitimam neceſſariò requiri ſtatuit Calvinus lib. 4. inſtit. cap. 20. & ſeqq. Collocutores adverſæ partis in colloq. Mompelg. p. 435. Beza in qq. & reſp. q. 137. Atqui 1. Cùm Chriſtus audiri jubeat *Scribas & Phariſæos in cathedra Moſis ſedentes.* Matth. 23. v. 3. ipſorum etiam Circumciſionem eo ipſo approbaſſe judicandus eſt, quorum tamen vocationem legitimam omninò fuiſſe quis dixerit? 2. Sed nec Sacrificulorum Papiſticorum vocationem legitimam eſſe concedent, interim tamen Baptiſmum ab illis adminiſtratum irritum eſſe nondum auſi ſunt edicere. Bucanus loc. 47. p. 624. *Ratus haberi debet Pontificiorum Baptiſmus, qui errore communi, vel longâ tolerantiâ, ſeu per vim paſtorum ſedem occupant & publicum miniſterium tenent, etſi pro legitimè vocatis habendi non ſint.* 3. Adde quòd baptizati de veritate, & integritate Baptiſmi perpetuò cogentur dubitare, ſi ad eam legitima miniſtri vocatio requiritur, cui enim conſtare poteſt, an non malis artibus ovile Chriſti intraverit? 4. Beza q. 144. ipſius Satanæ Baptiſmum in miniſterio non dubitanter ſe vellodicere legitimum aſſerit. At quomodo unquam Satanæ ad miniſterium vocatio legitima erit vel eſſe poterit? Vocationem igitur in ordinario Baptiſmi miniſtro requirimus; legitime vocatos & ſinceræ doctrinæ præcones, ſi haberi poſſint, ad Baptiſmi diſpenſationem requirendos eſſe dicimus, interim tamen ſi Baptiſmus ab eo conferatur, cujus vocatio nõ eſt modis omnibus legitima vel fides recta, ex eo integritati & efficaciæ Baptiſmi nihil decedere aſſerimus, modò ſubſtantialia ejuſdem ritè obſerventur.

An requiratur Miniſtri fides recta.

23. Fidem rectam in baptizante ad Baptiſmi integritatem requiri, ac proinde Baptiſmum ab illis qui fidei ſinceritate & unitate veræ Eccleſiæ non ſunt conjuncti, hoc eſt, ab hæreticis vel Schiſmaticis collatum inefficacem, ideoque iterandum eſſe voluerunt Cyprianus & Concilii Carthaginenſis Patres; Euſeb. lib. 7. Hiſt. Eccleſ. cap. 2. *Ad Stephanum (Epiſcopum Romanum) Dionyſius (Alexandrinus) primam ex Epiſtolis de Baptiſmate ſcribit, quæſtione haud modicâ tum temporis motâ, an debeant, qui ex quavis hæreſi converuntur, Baptiſmate repurgari, cùm priſcus mos eſſet ſolâ oratione erga illos, cum impoſitione manuum uti, c. 3. Primus tunc Cyprianus Carthaginenſis Paræciæ paſtor haud aliter quàm per Baptiſmum primùm ab errore luſtratos, admittendos eſſe cenſuit. Verum Stephanus nihil præter traditionem ex antiquo obtinentem innovandum eſſe putans, Cypriano ob hanc cauſam indignabatur* cap. 4. *ad Xyſtum* (Stephani ſucceſſorem) *Alteram Dionyſius ſcribens Epiſtolam & Stephani & reliquorum Epiſcoporum ſententiam declarat, hæc de Stephano dicens. Scripſit igitur primùm de Heleno & Firmiliano, cunctisque per Ciliciam & Cappadociam & Galatiam & univerſis conterminis gentibus, nec illis ſe communicaturum propter eandem hanc cauſam, quòd videlicet hæreticos rebaptizarent. Conſidera autem rei hujus magnitudinem. Revera namque in maximis Epiſcoporum Synodis decretum eſt, ſicut audio, qui ab hæreſi aliqua veniunt, primùm denuò inſtituendos eſſe, deinde abluendos & à veteris impurique fermenti ſordibus repurgandos eſſe, & de his omnibus ipſum rogans ſcripſi.* cap. 6. Idem *Dionyſius in tertia Epiſtola ex illis, quas de Baptiſmate ſcripſit ad Philemonem Romanum Presbyterum iſta adjicit: Hunc ego canonem ac typum à Beato Heracla Papa noſtro acceps. Ab hæreticis enim venientes, licet ab Eccleſia defecerunt, imò non defecerunt, ſed cum illa ſe egiſſe putârunt, proditos verò quòd ad quendam aliena docentem acceſſerint, ab Eccleſia pepulit, nec admiſit ne orantes quidem, niſi publicè cuncta quæ audiſſent, ab adverſariis expoſuiſſent, ac tum demum collegit eos, non petens ut denuò baptizentur. Etenim jam antè Spiritum ſanctum ab eo fuerant conſecuti. Rurſus ubi multis propoſitionem hanc tractavit, ſubjungit iſta. Et illud cognovi, quòd non jam Aphricani tantùm hoc introduxerunt, ſed & diu antea Epiſcopis præceſſoribus noſtris in frequentiſſimis Eccleſiis ac Patrum Synodis in Iconio & Synadis & apud multos ita viſum ſit, quorum ſententias ſubvertere, illosque in contentionem & rixam conjicere non ſuſtineo* cap. 7. *Quarta illius* (Dionyſii Alexandrini) *Epiſtola ad Dionyſium Romanum ſcripta eſt, in qua de Novato ſic memorat. Præter hæc omnia ſacrum lavacrum reprobavit, fidem ac confeſſionem, quæ ante Baptiſmum fuerunt, ſubvertit, ac S. S. ex illis etiamſi ſpes eſſet aliqua, quòd vel in ipſis maneat, vel rediturus ſit, prorſus profligavit.* Cap. 8. *Extat & quinta illius Epiſtola ad Xyſtum Romanum Epiſcopum ſcripta, in qua, cùm multa adverſus hæreticos dixiſſet, tale quid ipſius tempore factum eſſe narrat, dicens. Etenim reverâ frater, conſilio opus habeo & tuam ſententiam abs te peto, quòd tale quid mihi acciderit, unde verear, ne fallar. Cùm fratres eſſent congregati, vir quidam exiſtimatione fidelis, antiquus, & antequam ego ordinarer,*

opinor autem & ante beatum Heraclam, Ecclesiastici cœtus particeps, dum nuper quidam baptizarentur, præsens, auditis, interrogatis ac respõsis ad me accessit, flens & lamentans et ante pedes meos provolutus, confitebatur & jurabat Baptismum, quo baptizatus erat ab hæreticis, non esse verum Baptismum nec cum hoc nostro ullam habere communionem, sed esse illum impietate & blasphem. refertum. Dicebat etiam, mentem suam vehementer compungi, nec tantum se fiducia habere ut oculos suos ad Deum levaret, quòd Prophanis illis verbis & actibus esset initiatus, ideoque orabat, ut sinceriſſima hac purificatione, susceptioneque & gratiâ potiretur, quod quidem ego facere non sum ausus, sed diuturnam illam multorum temporum communionem illi sufficere dixi. Cum enim & gratiarum actionẽ in Ecclesia audisset et ad illam unà cum aliis Amen succinisset, mensæ adstitisset, manus ad suscipiendum sanctum cibum extendisset, illum etiam accepisset & prolixo jam tempõre corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi particeps fuisset, non sum ausus eum denuò Baptismate instiare, sed animo bono esse, & fide firmâ ac spe bona ad communionem Sanctorum accedere juss. Ille verò indesinenter luget & horrore a mensa Domini distinetur & vix obsecutus precibus Ecclesiasticis adesse sustinet. Extat præterea & alia illius de Baptismate Epistola ab eo & paræcia, cui præerat, Xysto & Romanæ Ecclesiæ nuncupata, in qua prolixâ declaratione de proposita quæstione disputat. Hactenus Eusebius. Possunt autem hæ Dionysii Epistolæ multa utiliter monere, unde D. Lutherus lib. de Concil. & Eccles. tom. 7. German. pag. 231. Lectorem ad illos remittit.

Donatistarum error in hac quæstione.

24. Ex hoc Cypriani errore Donatistæ, postea eundem secuti hæresin & Schisma fecerunt. Quamvis enim Cyprianus & alii Episcopi Africani Baptismum, ab hæreticis ministratum, inanem esse censerent, ideoque eos, qui ex hæresi ad rectam fidem conversi Ecclesiæ se aggregabant, rebaptizarent: non tamẽ contẽtiosè ac pertinaciter in eo defendendo quòd minùs solidè refutatum verum esse opinabantur, sese gerebant, sed pacem cum fratrib. & collegis dissentientibus fovebant, neminem judicantes aut à jure communionis aliquem, si diversum sentiret, amoventes, ut ipsi in exordio Carthaginensis sui concilii loquuntur, ideò nec hæreseos nota illorum errori inusta est, neque Schismatis dissidio. Donatistæ autem, cùm eundem errorem, summâ contentione & pertinaciâ tuerentur, ac desererent communionem fidelium, qui diversum statuebant, inde error evasit in hæresin & ex dissidio factum est Schisma, quâ de re legendus August. in lib. de Baptismo contra Donatistas, cum primis lib. 1. cap. 18. lib. 2. cap. 7. &c. & in libris contra Crescon. Gramm. & de hæresi ad Quodvultdeum hæres. 69. ** *Stephanus I. Pont. Rom. opinatus est, conversos à quacunq; hæresi sine ulla exceptione non fuisse rebaptizandos. Et quidem certè, qui tum temporis vigebant hæretici, exceptis paucis Montanistis, erant fere Gnostici, insolitis utentes Baptismis formis, propter odiosas & insolentes, quas tàm de divinitate, quàm de persona Christi tuebantur, opiniones. Quamvis autem in confesso sit, illos in Baptismis suis non adhibuisse eam, quæ nunc recepta est, formam; Ecclesia tamen Romana tum temporis hæreticos cujusque generis indiscriminatim sine Baptismatis iteratione ad pœnitentiam admisit. At Episcopi Africæ & Cappadociæ his ex diametro repugnabant, tenentes, omnes hæreticos rebaptizandos. Concilium Nicenum mediam viam tenuit, statuens Paulianistas & Montanistas rebaptizandos, Cataros verò minimè. Synodus Constantinopolitana permultos recenset hæreticos, qui purificato rore denuò erant lustrandi, & alios, qui cum suo Baptismate erant recipiendi, quos nostrâ formâ usos esse nemo facilè demonstraverit. Sed ad hanc rem apprimè facit quod testatur D. Basilius, Novatianos, Encraticos & Saccophoros, quos Roma non rebaptizabant, à se tamen rebaptizatos, quam diversitatem sanctus ille vir absurdam non existimabat; hoc modo dicebat, magno omnium bono futurum, si multis Episcopis in unum congregati convenientem & concordem in agendo rationem præscriberent. Verùm Patres Concilii Tridentini his nihil attentis doctrina vulgata infixi hærebant, hæreticum verè baptizare, si verbis institutionis utatur & Ecclesiæ sequatur intentionem.* Petrus Suavis lib. 2. Hist. Conc. Trid. p. 278. **

Distinctio hæreticorũ in hac quæstione attendẽda.

25. Cæterum quòd ad quæstionem de hæreticorum Baptismo attinet, certis quibusdam distinctionibus ejus decisio innititur. 1. Quidam hæretici substantialia Baptismi impugnant, utpote qui loco aquæ aliud quippiam usurpant, vel mysterium Trinitatis præfractè & directè negant, nec in Patris, Filii ac Spiritus sancti nomine Baptismum administrant. Quidam verò, quamvis alias doctrinæ cœlestis partes fermento suo corrumpant, tamen de substantia hujus Sacramenti rectè sentiunt, & in substantialibus divinam institutionem sequuntur. Quod ad hæreticos prioris classis attinet, illorum Baptismus non est verus & efficax censendus, ideoque baptizati ab illis, si ad veræ Ecclesiæ gremium confugiant, omninò baptizandi sunt, cùm verum Baptismum nondum acceperint. Sic Ariani olim baptizabant *in solo Patre vero Deo, in Iesu Christo Salvatore, & creatura & in Spiritu sancto utriusque servo*, teste Hieronymo contra Luciferian. tom. 3. pag. 66. tom. 2. p. 166. lit. F. edit. Colon. 616. & Athanas. sermon. 3. contra Arianos. tom. 1. p. 219. edit. Commelin. ** At, *inquiũt, Athanasius loquitur de adultis, non infantibus ab Arianis baptizatis.* Respon. 1. Athanasio ne verbulo quidem innuit discrimen in baptizatis faciendũ esse, sed in genere de baptizante Ariano loquitur, videlicet in Ecclesia Ariana. 2. Baptismus si legitimè conferatur, quoad substantiam manet idem, sive ab infantibus sive adultis sive à credentibus sive ab incredulis recipiatur: ita si illegitimè conferatur, nullus est à quocunque etiam recipiatur. ** & Athanas. sermon. 3. contra Arianos. ** Baron. tom. 4. in appendice num. 6. *Licet Hieronymi contra Luciferianos & aliorum auctoritate constet, Ecclesiam Catholicam recipere consuevisse Arianorum baptismum, tamen nequaquam ab eadem susceptum est Baptisma Photinianorum, quorum tanta erat impietas in negando divinitatem Filii Dei asserentium eum tantum fuisse hominem, ut Ariani ipsi eos ejecerunt.* Idem tom. 5. Ann. 419. num. 109. *Cum Ariani additamento Eudoxii idem facti sibi in Thracia sunt Eudoxiani, eorum Baptisma, sicut & Macedonianorum Catholica Ecclesia penitus respuit, in quo nulla esset Trinitatis assertio.* Concil. Arelatense 2. can. 17. *Bonosiacos autem ex eodem errore venientes* (quos sicut Arianos baptizari in Trinitate manifestum est) *dum interrogati fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrismate & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit.* Concil. Arelatense 1. can. 8. *De Arianis, qui propriâ lege suâ utuntur, ut rebaptizentur, placuit. Si ad Ecclesiam aliqui de hac hæresi venerint, interrogent eos nostræ fidei Sacerdotes Symbolum. Et si perviderint, in Patre*

Baptismus hæreticorũ substantialia Baptismi tollentium est irritus.

Patre & Filio & Spiritu ſancto eos baptizatos, manus ſic tantum imponatur, ut accipiant S S. Quod ſi interrogatur non reſponderint hanc Trinitatem, baptizentur. (Quidam Codd. admodum antiqui legunt. *De Arius, quod propria ſua lege utuntur, ut rebaptizentur,*) Refertur hic canon. c. de Arianis dist. 4. de conſecrat. Arianos negantes S. Trinitatem, quæ pertinet ad ſubſtantiam Baptiſmi, *vanum & inutile habuiſſe Baptiſma*, docet Athanaſius tom. 1. orat. 3. p. 219. & in Epiſt. ad Serapionem p. 367. ſic neque Manichæi, qui teſte Auguſt. tom. 6. de hæreſibus ad Quodvultdeum cap. 46. p. 11. nolebant aquam ad Baptiſmum adhiberi, verum & integrum Baptiſmum habuerunt. ** Manichæi ſcribit Auguſtinus. l. c. *nolebant aquam ad Baptiſmum adhiberi, quòd illam à Diabolo conditam opinarentur.* Harum corruptelarum in ipſa ſubſtantialia Baptiſmi impingentium complures poſtea recenſebimus. Quas ſi qui hæretici amplectuntur, ab illis verum Baptiſmum conferri, ſonorâ voce negamus, ſiquidem inſtitutio Baptiſmi aquam & verbum conjungit atque in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti Baptiſma conferendum eſſe præcipit Matth. 28. v. 19. Epheſ. 5. v. 26. Ubicunque ergò pars ſubſtantialis altera deeſt vel mutatur, ab inſtitutione divinâ diſceditur, & per conſeq. verus Baptiſmus neutiquam confertur. Auguſt. lib. 6. contra Donatiſtas cap. 25. *Quis negaverit, non eſſe Baptiſmum Chriſti, ſi verba Evangelica, quibus Sacramentum conſtat, ſilentio defuerint.* Sic concilium Nicenum can. 21. (in tomis Concil. tit. can. 19.) jubet rebaptizari Paulianiſtas, id eſt, Photinianos ſive Samoſatenianos Ruff. lib. 1. Hiſtor. Eccleſ. cap. 6. omnium quia regulam Baptiſmi non tenuerunt, non enim baptizarunt in Chriſti nomine, teſte Auguſtino lib. de hæreſi cap. 44. Idem de Cataphrygibus ſtatuit Concilium Laodicenum can. 8. unde conſtans regula antiquitatis, ὅσοι μὴ εἰς τὸν πατέρα καὶ εἰς τὸν υἱὸν καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βαπτίζονται. Ambroſius in cap. 3. ad Gal. non longè à principio. *Duodecim illos, qui in adulterino Baptiſmate ſub nomine Baptiſmi Johannis non fuerant tincti, ſed ſordidati, Paulus Apoſtolus in Trinitatis nomine baptizari præcepit.* Auguſtin. vel quicunque alius autor, lib. de Eccleſ. dogmatibus cap. 71. Hinc, *quicunque ſancta Trinitatis invocatione apud hæreticos baptizati ſunt & veniunt ad nos, baptizare prorſus non rebaptizari, æquus enim credendus eſt, eos fuiſſe baptizatos, qui in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti tincti non ſunt.* ** Schultetus in medull. Patrum part. 1. p. 521. *Patres Nicæni Concilii erroris accuſat quod ἀνάβαπτισμὸν τῶν Παυλιανιστῶν ἄπαξ eorum qui Samoſatenum ſecuti, ſtatuerint.* Auguſt. tom. 6. de hæreſ. cap. 44. *Iſtos ſanè Paulianos* (qui Photiniani celebrius nuncupantur) *baptizandos eſſe in Eccleſia Catholica conſtitutum eſt, unde credendum eſt eos regulam baptiſmatis non tenere, quam ſecum multi hæretici, cùm de Catholica diſcederent, abſtulerunt, eamque cuſtodiunt.* In Concilio Arelatenſi 2. can. 16. *Photinianorum ſicut & Paulianiſtarum Baptiſma nullum eſſe*, decretum eſt. At in Concil. Laodiceno can. 7. *Photinianos ſine baptiſmo recipiendos eſſe* ſtatuitur Reſp. 1. Concilium illud longè ante Photinianorum ortum eſt celebratum. Ergo de iis agere nequit. 2. Variant lectiones tum in ſcriptis tum in excuſis Codd. quidam enim carent illis verbis (*aut Photinianis*) 3. in Eccleſia perpetuâ praxi obſervatum eſt, ut Photiniani, qui iidem cum Paulianiſtis (Theodoret. hæret. fabul. lib. 2.) baptizarentur. **

26. Quod de Baptiſmo, ab hæretico, qui myſterium S.S. Trinitatis directè negat, collato, diximus, iterum cum quadam diſtinctione accipiendum. Vel enim ſolus miniſter hæreſi illâ infectus eſt, vel unà cum eo etiam Eccleſia illa, cujus eſt miniſter. Quòd ſi hæreſis ſubſtanti idem aliquam Baptiſmi partem impugnans totam aliquam Eccleſiam occupavit, negamus verum eſſe Baptiſmum, qui ab ejuſmodi hæreticorum tali Eccleſia adminiſtratur, cùm definitio Baptiſmi illi non conveniat. Si verò miniſter Eccleſiæ privatim & occultè hæreſin inſtitutioni & veritati Baptiſmi contrariam foveat, Eccleſiâ apertè diverſum ſentiente, ſtatuimus verum ibi conferri Baptiſmum. Sacramenta enim ſunt bona Eccleſiæ ideò occultus miniſtri error Baptiſmi integritati nihil detrahit, modò ſubſtantialia ejusdem obſervet, nec in externo elemento vel verbo quicquam mutet. Tale quid Patrum noſtrorum memoriâ Heidelbergæ in Palatinatu contigit, ibi enim Adamus Neuſerus Paſtor Eccleſiæ ad S.S. primarius aliquot annis privatim hæreſin Arianam fovit, qui Conſtantinopolin tandem profugiens abjurata religione Chriſtianâ circumciſione ſuſceptâ Mahomethiſmo nomen dedit. Oſiand. cent. 16. Hiſt. Eccleſ. lib. 2. cap. 22. Nec tamen Baptiſmus pronunciatus eſt vel etiam pronunciari debuit irritus, quem Eccleſiæ in hoc articulo rectè ſentientis nomine adminiſtravit.

Hæretici Trinitatis myſterium negantes ſunt ut plici diſferentia.

27. Quod ad poſterioris claſſis hæreticos, illos puta, qui ſubſtantia Baptiſmi obſervant, licet in aliis articulis ab ἐμβοδοξίᾳ diſcedât, attinet, illorum Baptiſmum verum & efficacem, ac proinde nequaquam repetendum eſſe ſtatuimus hiſce fundamentis innixi. 1. Ubicunque ſubſtantialia Baptiſmi obſervantur, ibi verus & legitimus Baptiſmus adminiſtratur, ſiquidem ad plenam & integram cujusque rei eſſentiam partes ejuſdem eſſentiales ſufficiunt. Jâ verò in hoc caſu ſubſtantialia Baptiſmi (ex hypotheſi) obſervantur, adeſt aqua cum verbo, adeſt invocatio Trinitatis, aqua in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti baptizato effunditur. Ergò verus & legitimus Baptiſmus confertur, Anſhelm. in cap. 4. Eph. *Baptiſma à quocunq; datum fuerit ſive a bono ſive à malo, ſive à Catholico, ſive ab hæretico juxta morem Eccleſiæ in nomine S. Trinitatis ſcilicet Patris, Filii & Spiritus ſancti, tantundem valet.* 2. Circumciſio, quam Zipora Moſis uxor infantulo conferebat divinitus approbatur Exod. 4. verſ. 25. 26. Jam verò Ziporam in gentilitate natam & educatam in omnibus doctrinæ cæleſtis partibus eo tempore rectè inſtitutam fuiſſe, haud veriſimile eſt. 3. Prophetæ in Vet. Teſtam. ſæpiſſimè taxant idololatriam & errores Leviticorum Sacerdotum, ad quos ordinariè circumciſionis adminiſtratio ſpectabat, nuſpiàm verò illorum circumciſionem improbaſſe vel ab aliorum manibus eam ſuſcipiendam præcepiſſe leguntur, quin imò Ezech. 16. verſ. 20. cap. 23. verſ. 37. ipſi Deo filios & filias (per circumciſionis Sacramentum) genuiſſe, Sacerdotes illi dicuntur. 4. Quamvis Chriſtus tempore miniſterii ſui graviſſimorum errorum Sacerdotes, Scribas & Phariſæos perageret reos, nuſpiam tamen circumciſionem ab illis adminiſtratam repudiavit, quin imò diſertè edixit Matth. 23. verſ. 2. *In cathedra Moſis ſedent Scribæ & Phariſæi verſ. 3. quæcunque igitur dixerint vobis, ut faciatis, ea ſervate & facite* (quatenus in cathedra Moſis ſedebant, id eſt, doctrinam Moſaicæ conſentaneam proferebant, audiendi erant: quatenus Sacramenta Moſis

Baptiſmus hæreticorum qui ſubſtantialia Baptiſmi obſervant, eſt ratus.

Mosis præscripto accommodatè administrabant, ministerio eorum utendum erat: In Sacramentis illis etiam locum habet circumcisio, quam Moses ipsis dederat Joh. 7. v. 22.) Inde est, quòd baptizatos à sacrificulis Papisticis non reducimus denuò ad baptisteria. Jesuitæ autem viderint, quomodo anabaptismum suum defendere velint, quod alicubi à nostris tinctos rebaptizant. Myl. in Aug. Conf. art. 9. memb. 20. 1. Simile quid commemorat D. Luth. Epist. de Anabapt. tom. 4. Jen. Germ. f. 408. quòd Pontificii in lingua Germanica à nostris baptizatos in Latina rebaptizârint.

Solutio argumenti contrarii.

28. Atqui *hæretici nec Christi discipuli, nec vera Ecclesiæ vera membra sunt, quomodo ergo verum baptismum, qui est peculiare Christi bonum & sanctum Ecclesiæ Sacramentum, conferre poterunt?* Respon. Quamvis hæretici non sint vera Ecclesiæ membra, illud tamen non impedit, quò minùs verum Baptismum administrent, modò substantialia ejus observent, quia linguam & manum in hac actione Deo tantummodò accommodant. Deus est, qui baptizat, & per ministerium efficax est. Quatenus falsi illi Doctores verbum & institutionem Christi in hac parte adhuc observant, eatenus sunt externa Ecclesiæ membra, quamvis propter errores alios ab unitate corporis mystici sint separati. Quemadmodum Deus per corruptum ministerium ex adultis: ita quoque per Baptismum ab hæreticis administratum ex infantibus, sibi colligere potest Ecclesiam, ut contigit temporibus Eliæ 1. Reg. 19. v. 18. August. 1. contra Donatistas cap. 10. *Una est Ecclesia, quæ sola Catholica nominatur, & quicquid suum habet in communibus diversorum à sua unitate separatis, hoc quod suum in eis habet, ipsa utique generat, non ille. Neque enim separatio eorum generat, sed quod secum de ista tenuerunt, quod si & hoc dimittant, omninò non generant, cap. 15. Ecclesia omnes per baptismum parit, sive apud se, id est, ex utero suo, sive extra se de semine viri sui, sive de se, sive de ancilla*, lib. 3. cap. 15. *Sacramenta, si eadem sunt, ubique integra sunt, etiamsi pravè intelliguntur & discordiosè tractantur, sicut Scriptura ipsius Evangelii, si eadem ipsa est, ubique integra est, etiamsi innumerabilis falsarum opinionũ varietate asseratur*: libro de dogmatibus Eccles. ist. cap. 2. *Qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sancta Trinitatis confessione baptizant & veniunt ad nos, recipiantur quidem ut baptizati, ne sanctæ Trinitatis invocatio aut confessio annulletur, sed doceantur integrè & instituantur.*

Distinguitur inter Baptismũ hæreticorũ liberum & necessariũ.

29. Ratus igitur judicandus est Baptismus ab hæretico collatus modò substantialia observentur, sed num ab hæretico petendus? Resp. Distinguendum est inter Baptismum hæreticorum liberum & necessarium. Ubi præstò est purioris ministerii ulus, nequaquam ab hæretico petendus est Baptismus, 1. Quia Sacramenta sunt Symbola & tesseræ confessionis, qui iisdem Sacramentis utuntur, ejusdem doctrinæ professione se conjunctos esse testantur. 1. Cor. 10. v. 18. *Videte Israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* 2. Quia ovium Christi hæc proprietas est, *quòd alienum non sequantur, sed fugiant ab eo.* Johan. 10. v. 5. 3. Quia mandatum est perpetuum. Matt. 7. v. 15. *Cavete à falsis Prophetis.* 2. Cor. 6. v. 14. *Nolite jugum ducere cum infidelibus.* vers. 15. *Quæ conventio Christi ad Belial?* Tit. 3. v. 10. *Hæreticum post unam atque alteram admonitionem devita.* 2. Joh. vers. 10. *Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis.* Apoc. 18. v. 4. *Exite de illa populus meus, ut ne participes sitis delictorum ejus.* 4. Quia gravissimum scandalum præbetur infirmis Matt. 18. v. 7. *Væ homini per quem venit scandalum.* Rom. 14. v. 13. *Hoc magis judicate, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum.* 5. Quia infantes fraudantur precibus piorum Christi confessorum, & injicitur ipsis scrupulus in ætate adulta de veritate Baptismi dubitandi: His rationibus moti pii veteres in primitiva N. T. Ecclesia, nec à Donatistis, nec ab aliis hæreticis Baptismum receperunt. Petrus Martyr in Epist. ad Eccles. Angl. quæ habetur in Locis comm. p. 1198. Prohibet à Luth. Baptismum accipere propter diversam fidem, pietatem & conscientiam, quantò magis cavendum nostris, ne ab illis Baptismum accipiant.

His certè conditionibus impermissus fuit.

30. Sed ubi non est copia sanioris ministerii in casu necessitatis præmissâ potestate vel explicitâ vel certè implicitâ ab hæretico peti potest Bapt. 1. Quia per ministri hæresin veritati & integritati Bapt. nihil decedit modò in nomine S S. Trinitat. administretur. 2. Quia pii in V. T. & sub auspiciis N. Test. cultum Mosaicum in templo sua ornarunt præsentiâ, ac circumcisionem Levit. Sacerd. susceperunt, licet idololatriâ & variis superstitionib. essent cooperti. 3. Quia præmissa protestatio removet scandalum. 4. Quia aliqua pars auditorum rectè sentit. August. lib. 1. contra Donatistas de Bapt. cap. 2. *Si quem forte coëgerit extrema necessitas, ubi Catholicũ per quem accipiat (Baptismum) non invenerit & in animo pace Catholicâ custoditâ per aliquem extra unitatem catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa Catholica unitate accepturus, si statim etiam de hac vita migraverit, non eum nisi Catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cùm se Catholicæ congregationi etiam corporali præsentiâ reddiderit, unde nunquam corde discesserat, non solùm non improbamus, quod fecit, sed etiam securissimè verissimèque laudamus, quia præsentem Deum credidit corde suo, ubi unitatem servabat & fine sancti Baptismi Sacramento, quod ubicunque invenit, non hominum, sed Dei esse cognovit, noluit ex hac vita migrare. Si quis autem posse in ipsa Catholica accipere per aliquam mentis perversitatem, eligit in Schismate baptizari, etiamsi postea venire ad Catholicam cogitat, quia certus est, ibi prodesse Sacramẽtum, quod alibi accepit, quidem potest, prodesse autem non potest. Procul dubio perversus & iniquus est, & tantò pernitiosius, quantò scientius.* Ita quoque Innocentius in c. fraternitate de Clericis statuit, non nisi in necessitate ab hæretico Baptismum esse petendum. Bucanus in instit. Theod. loc. de Bapt. negat etiam in extremo necessitatis casu Baptismum à Sacrificulo Pontificio petendum esse, sed rectè ei opponitur Phil. Melan. Petri Martyris, Mart. Buceri & Joh. Calvini sententia, quæ recitatur in vol. Theol. oper. Calvini edit: Genevæ Anno 97. pag. 605. & seq. Idem tamen Petrus Martyr in Epist. ad Eccles. Angl. negat etiam in casu necessitatis Bapt. à Luth. petendum. *Profectò (inquit) infantes vestri de salute non periclitantur, sed absq; Bapt. intereant, quia nec gratiæ Christi, nec prædestinat. effecta externis rebus & Sacram. sunt alligenda.*

Illeimprobatur.

An in ministro ad Baptismi integritatem requiratur vitæ puritas.

31. Tertium quæstionis membrum erat de vitæ puritate in ministro baptizante, an ea ad Baptismi integritatem requiratur, ubi dicimus ministros Ecclesiæ cumprimis vitæ integritati, & sanctitati studere debere, ut sint ἀνέγκλητοι Tit. 1. v. 7. ἀνεπίλημπτοι 1. Tim. 3.

1. Tim.3.v. 2. quin & illos, qui externis flagitiis gravioribus indulgent, loco movendos esse statuimus, interim tamen, si contingat ministrum vel occultè, vel manifestè improbum administrare Bapt. judicamus ejus improbitatem atque indignitatem Bapt. integritati & efficaciæ nihil quicquam detrahere, modò substantialia bapt. inviolatè observet, quam sententiam contra Donatistas, in libris contra ipsos editis, Aug. firmiter probat, & præcipua ejusdem fundamenta Anab. opponenda, proposita sunt intra. de Sacr. §.30. Certè Sacerdotes Levitici gravissimorum scelerum à Prophetis & Christo peragûtur rei, Esa.28.v.7. Jer.5.v.31. Ezech.34.v.2.&c. Matt.23. nusquam tamen Circumcisio ab illis administrata pronunciatur irrita. Deus est, qui baptizat, minister tantummodò vocem ac manum Deo accommodat, unde toties repetit Johannes Baptista. *Ego baptizo aquâ* Matt.3.v.6. Marc.1.v.8. Luc 3. v.12. Joh.1.v.26. iunuens sibi tantummodò ministerio, Deo autem efficaciam Baptismi transscribendam esse: ex quo fundamento rectè scribit Cypr. serm. de Bapt. Sive *Judas sive Paulus baptizet, Christus peccatum lavat, absolvit & delet*; Vide Lõbardum lib.4.dist.5.lit. A & B.

Prærogativa ministrorum in Baptismo non sunt respicienda.

32. Sed nec aliæ qualitates vel prærrogativæ in baptizatore respiciendæ, ut propter eas diversitas Baptismi introducatur, vel ab eis dignitas & efficacia baptismi dependere statuatur, quâ de re graviter scribit Nazianzenus, *ἐκτὸς μᾶλλον βαπτίσματ.* 245. edit. Hervag. *Ne dicas, Episcopus me baptizet, aut Metropolitanus, aut Hierosolymitanus. Non enim locorum est gratia, sed Spiritus. Ne dicas sit ille praclarè natus, grave enim est baptizatori objicis contumeliosè alterius nobilitatem. Ne dicas: senior ille sit, aut etiam cœlebs, temperans & Angelica conversationis. Grave profectò esset, si purgationis tempore sordib. polluerer. Ne quæras dignitatem prædicatoris aut baptizatoris: Alius rei hujus est judex et absõditorum censor, quandoquidem homo secundum faciẽ, Deus autem juxta cor dijudicat. Tibi autẽ unusquisque ad purgationem fide dignus censeatur, modo sit ex approbatis & non manifestè damnatis.* Ex quo intelligitur, quid statuendum de eo, quod quidam potestatem baptizandi solis Episcopis & Sacerdotibus: non verò Diaconis & Clericis ex officio competere disputant. Vide Bellarm.1.de bapt.cap.7.

In casu necessitatis Laicum baptizare posse.

33. Quamvis autem Baptismi administratio ordinariè pertineat ad Ecclesiæ ministros; extraordinariè tamen in extremo necessitatis casu, quando hoc immediatum disjunctum obtinet, aut infantulo absque baptismo moriendum, aut baptismus à privatâ personâ ei conferendus in hoc inquâ necessitatis casu privatis in ædibus à quovis Christiano in articulis religionis rectè instituto, citra sexus respectum baptismum administrari posse statuimus, hisce scilicet fundamentis usi. 1. In casu extremæ necessi-

1 In Sacramẽto initiationis licet extraordinariè agere

tatis licet extraordinariè in Sacramento initiationis administrando agere, modò nihil committatur cõtra expressum Dei verbum atq; institutionem. Jam verò in casu proposito, ubi scilicet aut infantulo absque baptismo moriendum, aut à privato administrandus baptismus, est extrema necessitas. Ergò licet extraordinariè agere, ita tamen ut nihil committatur contra expressum Dei verbum. Baptismus est unicum illud medium, per quod infantes in peccatis concepti & nati ad vitam æternam regenerantur Joh.3. v.5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire regnum Dei.* Ubicunque ergò substantialia baptismi haberi possunt, ibi baptismus infantulo conferendus, ne quantum in nobis est, à medus salutis ipsum arceamus; quamvis autem ex hypothesi non adsit ordinarius Ecclesiæ minister, non tamen omittenda Baptismi administratio, quia ad substantialia baptismi nequaquam requiritur, ut is, qui hoc Sacramentum dispensat, sit minister Ecclesiæ, proinde necessitati hac in parte cedit ordo. Excipiunt, qui nobis hic adversantur, *virtutem divinam regenerandi non esse Sacramento Baptismi alligatam, cùm Deus etiam absque Baptismo possit hominem regenerare.* Resp. Necessitatem hîc intelligimus non respectu Dei, sed respectu nostri. Quamvis enim Deus non ita sit alligatus huic Sacramento, quò minùs etiam citra illud in casu necessitatis regenerare possit, ut suo loco plenius docebimus; nobis tamen incumbit necessitas divino mandato de administrando baptismo, ubicunque ejusdem substantialia haberi possunt, obsequendi. Verba Christi sunt diserta Joh.3.v.5. *Nisi quis renatus fuerit, ex aqua & Spiritu, non potest introire regnum Dei.*

Exceptio adversariorum.

2 Circumcisio in casu necessitatis administrata fuit à privatis.

34. 2. Quod licet in re pari licet etiam in compari. Circumcisio urgente necessitate potuit administrari ab hominibus privatis. E. etiam baptismus in N.T. urgente necessitate à privatis administrari poterit. Paritas probatur ex eo. 1. Quia utrumque est initiationis Sacramentum, circumcisio in V. baptis. in N.T. 2. Quia baptismus in locum circumcisionis successit Col.2.v.11. 3. Quia ut de circumcisione dicitur Gen.17.v. 14. *Masculi non circumcisi anima eradicabitur è populo suo*: ita quoque de baptismo pronunciatur Joh.3.v.5. *Nisi quis renatus fuerit &c.* Quin imò inest argumento quodammodo processus à fortiori. Si enim Circumcisio à fœminis non circumcisis, & quidem in loco pudoris Israeliticis puellis administrari potuit, quantò magis à privatis administrari poterit baptismus. Assumtũ probatur Exod.4.v.25. *Occurrit Deus Mosi in via in diversorio & voluit eum occidere* (lethalem illi immisit morbum propter omissam filioli circumcisionem) *tulit ergò Zippora lapidem* (cultrum acutum Jos. 5. v.2. Ps.89.v.44.) *& circumcidit præputium filii sui ac tangens pedes ejus dixit: Sponsus sanguinum mihi es.* 1. Maccab. 1. v. 63. *Fœmina quæ circumciderant pueros suos, juxta Antiochi mandatum occidebantur.* 2. Maccab. 6. v. 10. *Duæ mulieres adducebantur, propterea quòd filios suos circumciderant.* Excipit 1. Bucanus in Theol. instit. loco 47. pag. 623. *Exemplum Zipporæ nipote vel temerarium & illicitum stulta & iracunda fœminæ vel singulare factum in consecutionem trahi non debere.* Resp. Quamvis Zippora ex iracundia circumcisionem administraret, fuit tamen vera circumcisio ab ipso Deo approbata, quippe qui postea Mosen *dimisit*, ut habet textus Ex.4.v.26. h.e. peractâ filioli circumcisione vim lethalis morbi à parente avertit. Hippocritica & in vita iracundæ fœminæ obœdientia non fuit Deo probata, interim tamen ex eventu, Mosis scilicet liberatione apparet, circumcisionem à Deo approbatam fuisse, *placatus fuit Angelus*, scribit Bucanus l.d.) *quod circũcisus fuerit puer, non quòd illa circumciderit.* Rectissimè, si ergo coram Deo fuit rata illa circumcisio, utique etiam Baptismus à fœmina administratus. Invertimus igitur argumentum. Si Deus ratam habuit circumcisionem ex iracundo & invito animo profectam, quantò magis ratum habebit Baptismum in vera pietate ac fide devota administratum. Quod de facti singularitate additur, exemplo fœminarum in

Macca-

by Google

Maccabæorum Hiſtoria refellitur, ex quo colligimus, ubi ſimilis caſus neceſſitatis, ibi parem rationem obtinere. 2. Alii hac utuntur exceptione, *diſparem eſſe Circumciſionis et Baptiſmi rationem, cùm de illa nullum extet mandatum, a quo adminiſtrari debeat, hujus verò miniſterium iisdem commiſſum, quibus & prædicandi officium.* Reſp. Circumciſio mandata erat Abrahamo Gen. 17. 11. Qui fuit *Propheta Domini* Gen. 20. vers. 7. Ex quo probabiliter colligimus, adminiſtrationem hujus Sacram. unà cum aliis Eccleſiaſtici muneris partibus Sacerdotio Levitico poſtea ceſſiſſe. Vide tract. de circumciſ. §. 9. per viros ordinariè hoc Sacramentum fuiſſe adminiſtratum dubitari nullâ ratione poteſt. Ut ergò illic in caſu neceſſitatis major fuit habita ratio Sacramenti quàm ordinis; ita quoque circa Baptiſmum idem omninò obſervari debet, præſertim cum in N. T. ſublato Levitico perſonarum diſcrimine, omnes Chriſtiani ſint *regale Sacerdotium* 1. Pet. 2. v. 9. Apoc. 1. v. 6. *Cumque in Chriſto Jeſu nec mas ſit, nec fœmina* Gal. 3. v. 28. 3. Eſt qui hac exceptione utitur. *Zipporam præſente Moſe Prophetа Domini circumciſionem adminiſtraſſe, ex eo fore conſequens, licere mulieri præſente miniſtro Eccleſiæ Baptiſmum conferre, quod tamen nobis non probetur nec probari etiam debeat.* Reſp. Hæc Moſis præſentia habenda eſt pro abſentia, ſiquidem Moſes lethali morbo oppreſſus ac viribus fractus circumciſionem adminiſtrare non potuit: Uxori igitur vices illas ſuſtinendas impoſuit. Invertimus igitur argumentum. Si viro præſenti licuit mulieri circumciſionem in caſu neceſſitatis adminiſtrare multò magis verus erit Baptiſmus, quem abſente viro in extremæ neceſſitatis caſu, pia fœmina ſubſtantialibus ritè obſervatis confert. Quod Moſes ſanctus Propheta fuit, ex eo nihil Privilegii iracundæ fœminæ acceſſit.

2. Eſſe diſparem rationem circumciſionis & Baptiſmi.

3. Zipporam præſente Moſe circumciſionem adminiſtraſſe

35. 3. Ubi eadem ratio, ibi idem jus. Jam verò æqualis eſt ratio inter abſolutionem, quam privatus quiſpiam morienti ex Evangelio annunciat & inter Baptiſmum, quem privatus in caſu neceſſitatis confert, abſente ſcilicet ordinario Eccleſiæ miniſtro. Ergò idem etiam jus obtinet. Privati rectè faciunt Eccleſiam ordinario paſtore deſtitutam & homines ægrotos ſeu quovis modo afflictos ex verbo Dei inſtituentes & conſolantes, ut tempore obſidionis, peſtis, perſecutionis &c. Quò pertinent quodammodò exempla Prophetiſſarum in V. T. utpote Deboræ Jud. 4. Huldæ 2. Reg. 22. v. 14. Hannæ Luc. 2. verſ. 36. Item Priſcillæ, quam Paulus vocat συνεργὸν Roman. 16. v. 3. quippe à qua *Apollo diligentiùs expoſitam audivit viam Dei.* Act. 18. v. 26. Loidis & Ennicæ, quæ nepotem & filium Timotheum à pueris in ſacris literis inſtituerunt. 2. Tim. 1. v. 5. cap. 3. v. 15. Quare ergò privati in caſu extremæ neceſſitatis non adminiſtrarent baptiſmum, cum itidem ſint *regale Sacerdotium* 1. Pet. 2. v. 9. *Facti coram Deo Reges & Sacerdotes* Apoc. 1. v. 6. cap. 5. v. 10. Confirmatur argumentum ex eo, quòd Paulus 1. Cor. 1. v. 14. oſtendit, docendi munus longè difficilius & auguſtius eſſe quàm baptizandi, cùm ad illud majora Spiritus ſancti dona requirantur. Neque ſexus impedimento eſt, quò minùs etiam à fœminis baptiſmus in caſu neceſſitatis adminiſtrari poſſit, cùm in *Chriſto Jeſu nec mas ſit nec fœmina* Gal. 3. v. 28.

3. Privati annunciat abſolutionem morienti.

Dicta Veterum.

36. De conſenſu antiquitatis non eſt quod laboremus, fatetur enim atque ultro largitur Calvinus lib. 4. inſtit. cap. 15. §. 20. *Multis ab hinc ſeculis adeoque ab ipſo fere Eccleſiæ exordio receptum fuiſſe, ut in periculo mortis Laici baptizarent, ſi miniſter in tempore non adeſſet.* Hanc confeſſionem ipſa veritas eidem expreſſit. Sic enim Tertull. in exhort. ad caſt. *ubi Eccleſiaſtici ordinis non eſt confeſſus, & offert & tingit ut Sacerdos, qui eſt ibi ſolus* (ita locum illum legit Chaſſanio Scriptor Calvinianus l. 2. loc. com. cap. 47.) Idem lib. de Bapt. ſcribit, *Laicis baptizandi jus eſſe, ac Baptiſmum ab omnibus exerceri poſſe.* Ambroſ. in c. 4. Eph. teſtatur *olim & Laicos & Clericos baptizaſſe propter paucitatem miniſtrorum.* Hieron. adv. Luciferian. *Si cogat neceſſitas baptizare, ſcimus etiam Laicis convenire.* Aug. l. 2. contra Epiſt. Parm. c. 13. circa medium. *Etſi Laicus aliqua perentis dederit neceſſitate compulſus, quod cùm ipſe acciperet, dandum eſſe addidicit, neſcio an piè quisquam dixerit eſſe repetendum. Nulla enim cogente neceſſitate ſi fiat, alieni muneris eſt uſurpatio: Si autẽ neceſſitas urgeat, aut nullum aut veniale delictum eſt.* Idem in Epiſt. ad Fortunatum & citatur c. In neceſſitate diſt. 4 de conſecr. *In neceſſitate cùm Epiſcopi aut Presbyteri aut quilibet miniſtrorum non inveniuntur & urget periculum ejus qui petit, ne ſine eſto Sacramento hanc vitam finiat, etiam Laicos ſolere dare Sacramentum, quod acceperunt, ſolemne audire* c. Sanctum diſt. 4. de conſecrat. *In Sacramẽto Baptiſmi eſt auctoritas traditionis per Dominum noſtrum ad poſtolos: Aper illos autem ad Epiſcopos, et alios Sacerdotes, atiã Laicos Chriſtianos ab eadem origine, & ſtirpe venientes. Nam cùm illa Hiſtoria narratur, omnes qui audiuntur, ad lachrymas movẽtur: cùm in navi quadam nullius fidelis eſſet, præter unum pœnitentem, naufragium cœpit imminere: erat ibi quidam non immemor ſuæ ſalutis, & Sacramenti vehementiſſimus flagitator, nec erat ibi aliquis, qui dare poſſet, niſi pœnitens ille, acceperat enim ſed pro peccato, de quo agebat pœnitentiam, amiſerat ſanctitatem, ſed non amiſerat Sacramentum &c. Dedit ergo quod acceperat, & ne periculosè finiret vitam non reconciliatus petiit ab eo ipſo quem baptizaverat, ut eum reconciliaret, & factum eſt, & ſic naufragium evaſerunt. Cognitum habes, quod fecerunt, nemo extitit eorum, qui non pium animum ita crederet, ut conſiliis eorum in illo periculo Dominum crederet aſſuiſſe. Motus enim animus religioſus & ſupplex ab homine exegit Sacramentum, a Deo ipſe impetravit ſanctitatem. Quòd ſi fortè hoc quod narrari de his, qui naufragio imminente periclitabantur, non vult aliquis credere (non enim hoc divinarum Scripturarum auctoritas, ſed incerto autore fama commendat) non repugnabo, ſed interrogabo, ſi tale aliquid contingat, quid futurum eſt? Non poteſt enim quiſquã dicere, relinquendum eſſe illum qui morte imminente petit baptizari à pœnitente, quisquis non credat contigiſſe, oportet ut credat poſſe contingere.* Conc. Carthag. 4. can. 99. & cit. c. Mulier diſt. 4. de conſecrat. *Mulier quamvis docta & ſancta viros in conventu docere, vel aliquos baptizare non præſumat, niſi neceſſitate cogente.* Iſidorus l. 2. de officiis cap. 14. & cit. c. conſtat diſt. ead. *Conſtat Baptiſma à ſolis Sacerdotib. eſſe tractandum ejuſque myſterium nec ipſis Diaconis explere eſt licitum, abque Epiſcopo vel Presbytero niſi his procul abſentibus, ultima languoris neceſſitas cogat, quod & Laicis fidelibus plerunque permittitur.* Quibus procul dubio motus Iſaacus Caſaubonus in reſp. ad Epiſt. Cardin. Perronii nomine Regis Angliæ ſcripta obſerv. 3. p. 24. à ſuis diſcedens, ac propiùs ad nos accedens ſic ſtatuit. *Quod de naſcente olim Eccleſia dixit Tertullianus, baptizare Epiſcopũ, Presby-*

Presbyterum, Diaconum, postremò etiam Laicis jus esse, in extrema videlicet necessitatis casu, hoc ipsum in Ecclesia Anglicana, quod ad Episcopos, Presbyteros & Diaconos hodieque servatur, sine ulla vel loci vel temporis rigida & penitùs inviolabili observatione. Laicorum verò Baptismum aut fœminarum, ut fieri legibus suis vetat, sic factum ex legitima formula quodammodò non improbat, Baptismum esse pronuncians; etiamsi non legitimè administratum.

Sententia adversariorum.

37. Hisce magnis viribus se opponit Calvinus & qui illum sequuntur. Disputat enim lib. 4 Instit. cap. 15. sect. 20. 21. 22. *ne quidem in casu necessitatis licitum esse Laico baptizare.* Epist. 278. & 326. baptismum fœminarum *vocat putidam ministerii prophanationem.* Beza parte 2. qq. quæst. 139. γυναικοβαπτισμὸν vocat *fabulam, nec eum pluris faciendum esse dicit, quàm id, quod Regis vel Reipubl. nomine privatus, quispiam pro libitu gereret, aut quàm sigillum, ad publicitimationem à privato quopiam effictum & cuipiam instrumento appensum.* Idem tamen q. 144. *Satanæ Baptismum in mysterio non dubitanter se velle dicere legitimum asserit.* Innocent. Gentill. in Apoll. pro Christ. Gallis cap. 6. num. 2. *Christus non Mariæ nec alius fœminis baptizandi munus commisit &c.* Bucanus in Instit. loco 47. p. 623. *Mulierum Baptismo non potest esse locus in Ecclesia, quia ejus nec γέρη quidem in tota Baptismi Historia occurrit &c.* Chassiano lib. 2. locor. comm. cap. 47. in fine. *Insulsum est eum, cui salutis prædicatio concredita non est, illius symbolum, seu sigillum conferre velle. Neque istud est Scripturæ consonum. Quis quæso anderet Principis diplomata obsignare, nisi qui huic muneri præfectus est?*** Jodocus Naum in conc. Dom. 4. Adv. p. 48. *Considerent hoc dictum* (cur tu baptizas, cùm non sis Christus) *qui vim salvandi Baptismo tribuunt & totis viribus synæcobaptismum in Ecclesiam revocare conantur.* In Moscovitas aliqui perhibent, baptizandi muneri, quæcunq; necessitas inciderit, neminem hominum sufficere nisi Sacerdos extiterit. In opere de variis rerum Moscovitic. autorib. p. 136. Sed primus Canon Johannis Metropolitæ eorum dicti Prophetæ pueros quoque jubet in necessitate absque Sacerdote baptizari. p. 24.)**.

Argumenta adversariorum. 1. Baptismus est pars Ministerii Ecclesiastici.

38 Argumentis utuntur sequentibus. 1. *Baptismus est pars Ecclesiastici ministerii: Ergo à solis ministris ritè administratur.* Beza part. 2. quæst. 137. *Eorundem est docere Evangelium, quorum baptizare. Docendi verò potestas mulieri non permittitur.* 1. Corinth. 14. v. 34. 1. Tim. 2. v. 12. Bucanus l. d. Resp. 1. Quamvis ordinariè ad ministros Ecclesiæ & docendi & baptizandi munus pertineat, ex eo tamen inferri nequit, quòd in extremo necessitatis casu Baptismi administratio Laicis nullâ ratione competat. 2. quia causa efficiens instrumentalis non ingreditur rei essentiam, ac proinde si vel maximè in eo, qui Baptismum dispensat, in casu nessitatis qualitas aliqua desit, tamen substantialibus ac proinde integritati Baptismi nihil decedit. 3. Neque quicquam in hoc casu agitur contra expressum Dei mandatum, nusquam enim instituit Deus administrationem baptismi Ministerio Ecclesiastico ita esse propriam & peculiarem, ut ne quidem in casu necessitatis privato concedenda sit. 4. Propter Sacramenta ordo institutus, non autem propter ordinem Sacramenta, necessitati igitur ordo cedere debet. 5. Quemadmodum igitur docendi munus propriè & ordinariè ad Ministerium pertinet, interim tamen urgente extremâ necessitate, puta in diuturna obsidione, proscriptione, peste &c. privato docendi partes non sunt denegandæ: ita quoque res se habet in Baptismi administratione, quæ juxta communem ordinem ab Ecclesiæ ministris petenda, sed in casu necessitatis etiam à Laico suscipienda. 6. Dicta Apostolica non loquuntur de fœminis, quæ possunt docere, sed quæ volunt discere, ut apparet ex 1. Cor. 14. v. 35. 1. Tim. 2. v. 11. Sermo ibi est de publicis congressibus quibus doctiviri intersunt, nec ulla quæstio in textu Apostolico de casu necessitatis, ostendimus autem superiùs, docendi & absolvendi munus in quibusdam casibus piè à privatis, etiam fœminis usurpari posse. 7. Ut silentio interim involvamus, Christum ipsummet quidem docuisse, non tamen baptizasse nisi per discipulos Johan. 4. v. 2. ac Paulum profiteri, se non esse missum à Christo ad baptizandum, sed Evangelizandum, 1. Cor. 1. v. 17. ex quo apparet non esse individuam ac necessariam inter docendi ac baptizandi partes connexionem, cùm absolutè & simpliciter necessaria perpetuò talia sint, nec propter universalem rationem exceptionem aliquam admittant.

2. Mulieribus non licet Eucharistiam administrare

39. 2. *Non magis Baptismi quàm Eucharistiæ mulieris λειτουργία sive administratio in Ecclesia ferenda est.* Bucanus l. d. *Veteres, qui Laicis Baptismum conferendi potestatem fecerunt, non intellexerunt doctrinam de necessitate Sacramentorum, siquidem etiam infantibus cœnam Dominicam porrigendam esse judicarunt.* Resp. est hîc diversa ratio. 1. Baptismus enim est Sacramentum initiationis, per quod Ecclesiæ primùm inferimur, ideo magis necessarius est, quàm Eucharistia, quæ est Sacramentũ confirmationis, de qua in casu necessitatis locum obtinet illud: Crede & manducasti. 2. Adulti quando Sacramentorum usu potiri nequeunt, & desiderio Sacramentorum, & promissione Evangelii contenti esse possunt, cùm *Evangelium etiam sit potentia Dei ad salutem* Rom. 1. v. 16. *& spirituale semen, ex quo renascimur* 1. Petr. 1. v. 23. infantibus verò nullum aliud regenerationis, & salutis medium præter Baptismum est relictum 3. Illi solùm ad sacræ cœnæ usum ab Apostolo jubentur admitti, qui seipsos probare possunt. 1. Cor. 11. v. 28. contra hanc regulam Apostolicam directè pugnat, si Eucharistia infantibus porrigatur: sed de prohibitione γυναικοβαπτισμῶ tale quoddam mandatum è divinis literis proferri nequit.

3. Usus γυναικοβαπτισμῶ à Marcione hæretico introductus est

40. 3. *Usus γυναικοβαπτισμῶ à Marcione hæretico introductus est* teste Epiph. in Panario. *Tota vetus Ecclesia voluit, ut Baptismus in Ecclesia tantum, hoc est in cœtu fidelium celebraretur.* Bucan. l. d. Resp. 1. Marcionitæ extra casum necessitatis baptizandi licentiam cuivis dabant, ut apparet ex Epiphan. nos non nisi in extremo necessitatis casu Laico rectè instituto, & substantialia Baptismi ritè observanti eam concedimus. 2. quâ in parte veterum autoritate nos haudquaquam destitui ex superioribus apparet. 3. Ecclesiæ nomine si intelligantur publici ac solennes fidelium in templis conventus, negamus in Ecclesia tantùm legitimè administrari posse Baptismum, cum Eunuchus Æthiopicus in via à Philippo Actor. 8. vers. 38. Paulus ab Ananiâ in domo Actor. 9. vers. 19. custos carceris in ipso carcere ab Apostolis baptizetur. Actor. 16. v. 33. si verò Ecclesiæ nomine quævis fidelium congregatio intelligatur, concedimus in Ecclesia Baptismum administrandum esse, sed addimus, *ubicunque duo aut tres in Christi nomine congregati sunt,*

teum. Sitientes invitantur ad aquas: Percusso latere Domini exit sanguis & aqua. Mutat cōtrà Natura Æthiops pellem suam & pardus varietates suas. Vox Domini super aquas. Dominus diluvium inhabitare facit, qui ascendunt de lavacro. Michaas, demerget, inquit Dominus, iniquitates nostras & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra &c.

Causa efficiens principalis Baptismi.

14. Causa efficiens Baptismi est vel principalis vel instrumentalis ac Ministerialis. *Causa principalis*, sive auctor ut reliquorum Sacramentorum ita quoque Baptismi, est Deus, sive quod idem est, Tota Sacrosancta Trinitas, id quod patet 1. Ex vaticiniis & typis V. T. Cùm enim Spiritus S. per os Prophetarum de Baptismi institutione & efficacia fuerit vaticinatus. 2. Sam. 23. v. 2. Luc. 1. v. 70. ex eo apparet, baptismi in N. T. institutionē soli & uni vero Deo assignandam esse. Amos 3. v. 7. *Non faciet Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum servis suis Prophetis.* 2. Ex eo, quòd Johannes, qui primus N. T. hoc Sacramentum administravit, *à Deo missus dicitur ad baptizandum.* Matth. 21. v. 25. Marc. 11. v. 29. Luc. 20. v 4. Christus interrogat Pharisæos, *an Baptisma Joannis fuerit ex cœlo, an ex hominibus?* (docens Johannem haudquaquam privato arbitrio ac propriâ auctoritate Baptismum administrâsse, aut ab hominibus ad baptizandum esse missum, sed à Deo ipsi hoc munus esse demandatum, eam enim vim esse illius phraseos, *ex cœlo*, apparet ex similibus locutionibus Luc. 15. v. 21. *Peccavi in cœlum*, id est, adversus Deum qui in cœlis habitat, verissimum enim est illud Davidicum Psalm. 51. v. 6. *Tibi tibi soli peccavi.* Sic 1. Maccab. 3. vers. 18. ὡς ἓν διαφορὰ ἐναντίον τοῦ ἰσχύειν ἐν πολλοῖς ἢ ἐν ὀλίγοις. 1. Maccab. 4. v. 18. βούλομεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ ἐλεήσῃ ἡμᾶς. Eodem modo usurpant Rabini, cùm dicunt, *omnia esse in manu cœli*, Item *sit timor cœli super vos: Nomen cœli frequens in ore ipsius: Timor hominum, si prævaluerit, excludat timorem cœli*, unde rectè notat Tremellius esse idiotismum Syrorum, cœlum poni pro Deo. Vide Drusium lib. 5. observat. c. 11.) Luc. 3. vers. 2. *factum est verbum Domini super Johannem Zachariæ filium in deserto*, vers. 3. *& venit in omnem regionem Jordanis prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum* (utique ergo divino mandato & prædicandi & baptizandi Johannes fuit instructus) Luc. 7. v. 29. *Omnis populus audiens & publicani justificaverunt Deum baptizati baptismate Johannis* v. 30. *Pharisæi autem & Legisperiti spreverunt consilium Dei erga semetipsos non baptizati ab eo.* (Si Baptismus Johannis fuit consilium Dei, utique ergo Johannes divinum de eo habuit mandatum. Actor. 20. v. 27. *non subterfugi, quò minus annunciarem vobis omne Dei consilium, id est*, quicquid præcepit Deus docere & prædicare, ita enim exponitur Matth. 28. v. 20. *Docentes eos servare omnia quæcunq; præcepi vobis.*) Joh. 1. v. 33. *Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eū, hic est, qui baptizat Spiritu S.* Huc pertinet, quòd Baptismum Johannis ipse Christus non tantùm comprobaverit, sed etiam sanctificaverit, petens, se ab eo baptizari Matth. 3. v. 13. quin imò tota S. S. Trinitas mirandâ συμφωνίᾳ eundem comprobavit, cùm apertis cœlis sese manifestaret,

Voce Pater, Natus corpore, Flamen ave. v. 15.

3. Ex solenni institutionis repetitione, renovatione ac promulgatione facta à Christo, divinorum consiliorum interprete. Joh. 1. v. 18. Hebr. 1. v. 1. quâ Apostoli jussi sunt non in Jordane (ut Johannes fecerat) sed in toto terrarum orbe prædicare & baptizare gentes, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. ** Idem probatur 4. ex Baptismo Apostolorum, qui Christo asscribitur Joh. 3. v. 22. qui tum *ipse neminem suis manib. baptizavit.* Joh. 4. v. 1. 2. 3. 5. à fine & effectu Baptismi qui est *remissio peccatorum* Marc. 1. v. 4. Luc. 3. v. 3. hæc autem à solo Deo dependet Mich. 7. v. 18. Psal. 36. v. 8. Psal. 103. v. 3. Exod. 3. v. 7. Job. 24. v. 4. Es. 43. v. 25. Marc. 2. v. 7. Photiniani docent, *Baptismum aquæ ab Apostolis potiùs trahere originem, quibus permittente Christo tale quid constituere liberum, permissum, nequaquam v. præceptu injunctum fuerit.* Ostor. Instit. cap. 39. §. 1. p. 347. §. 2. p. 348. Schmaltzius contra D. Franz. disp. 10. p. 308. 309. Contrà Christus est verus Baptismi autor, non permissione sed mandato. 1. quia nuspiam legitur Apostolos permittente Domino eum instituisse. 2. qua expressum institutionis mandatum habetur Matth. 28. v. 19. 3. Baptismus est ordinarium remissionis peccatorum & salutis æternæ organum. At tale organum non ab homine sed à Deo instituitur. 4. Apostoli cunctos ad fidem Christianam accedentes baptismum antè omnia Act. 2. v. 37. 38. continuò Actor 16. vers. 33. *suscipere* suaserunt imò jusserunt, Act. 10. v. 47. quod præcepti & institutionis divinæ autem certum est argumentum. 5. Johannis Baptisma non potuisset absque temeritatis crimine administrari nisi divino jussu præcedente, ut patet ex conditione eorum quæ ad cultum divinum spectant unde toties vocatio Johannis asseritur. Luc. 3. v. 2. Johan. 1. v. 33. Idem de Apostolorum Baptismate statuendum. Regerunt. 1. *Matth. 28. describi permissionem non præceptum.* Schm. contra D. Frantz. p. 310. At 1. permissio unde probatur. 2. verba imperativa inferunt mandatum, nisi textus vel alius Scripturæ locus doceat contrarium. 3. eadem est vis τῶ *docentes* cujus τῶ *baptizantes*. 2. *esse sermonem non de bapt. aquæ sed doctrina.* Ostor. instit. p. 350. Schm. contra Frantz. p. 309. 315. Resp. 1. nullus est doctrinæ Baptismus. 2. quamvis esset non tamen à proprio, genuino & vulgatissimo sensu discedendū, sed in regula maneudum donec exceptio probetur. 3. Salvator primo in genere dicit μαθητεύειν quod mandatū quomodo gemino modo Apostoli exequi possint, per distributionem monstrat *baptizantes & docentes*, præceptum generale ad utrumq; specialem modum æqualiter referens. **

De tempore institutæ Baptismi opiniones Scholasticorum.

15. Scholastici de institutione Baptismi, quo sc. tempore facta sit, non consentiunt. Alex. Alens. 4. sent. dist. 3. ita procedit. *Potentialiter seu materialiter institutus est Baptismus, cùm Christus a Johanne baptizatus, quia tunc materiam dedicavit. Joh. 3. Est institutus quo ad finem, quia ibi ostenditur finis Baptismi scilicet ingressus in regnum cœlorum. Matt. ult. est institutus formaliter, quia ibi formam Christus expressit, quantum ad principalem partem; in cruce institutus quantum ad significationem, aum exivit scil. ex Christi latere sanguis & aqua Luc. 10. institutus officialiter dum discipulos misit binos & binos ad prædicandum & baptizandum.* Thomas part. 3. q. 66. art. 2. ex Lombardo libr. 4. sent. dist. 3. lit. G. simpliciter statuit, *Baptismum Christi institutum esse, cùm à Johanne in Jordane fuit baptizatus. Sacramenta* (inquit) *ex sui institutione habent, quod conferunt gratiam: tunc ergo videtur*

videtur aliquod Sacramentum institui, quando accipit virtutẽ producendi suum effectum: hanc virtutem accepit Baptismus, quando Christus est baptizatus: tunc ergo Baptismus verè institutus. Thomæ sententiam amplectitur Bellarminus libr. 1. de Bapt. cap. 5. Richardus verò 4. sententiarum dist. 3. q. 5. art. 1. institutionem Baptismi, non ad passivum (ut ita loquar) Baptismum Christi, quò scil. ipse baptizatus est, sed ad activum ejusdem baptismum, quo scil. per discipulos baptizavit, referendum esse disputat. *Christus* (ait) *Sacramentum Baptismi primo insinuavit facto, dum à Iohanne baptizatus, insinuavit etiam verbo Johan. 3. Nisi quis renatus fuerit: instituit facto dum per discipulos baptizavit Ioh. 4. Instituit etiam verbo quando discipulos misit binos & binos: Confirmavit in signo, dum in cruce exivit sanguis & aqua; Confirmavit etiam precepto Matth. ultim.*

Baptismus Iohannis an à Deo sit institutus.

16. Quid verò fiet de Baptismo Johannis, quem scilicet administravit, antequam Christus in Jordane ab ipso baptizaretur & per discipulos suos baptizaret? Respondent, eum non à Deo, sed ab ipso Johanne fuisse institutum, quà in parte ipsos sequitur Bellarminus 1. de Baptismo cap. 20. uti & Ostorodus Photinianus m. instit. Germ. cap. 30. *Non potest* (inquit) *ex scriptis Apostolorum & Evangelistarum demonstrari, Iohannem divino mandato baptizasse.* Sed ostendimus invictis argumentis baptismum Johannis fuisse Sacramentum, ab ipso Deo institutum, cùm dicatur *à Deo missus ad baptizandum* Johan. 1. vers. 33. cùm baptismus illius dicatur fuisse *non ex hominibus, sed è cœlo.* Matth. 21. v. 25. adeoq; ipsius *Dei consilium* Luc. 7. vers. 30. Denique cum *verbum Domini* dicatur *factum super Iohannem*; Luc. 3. vers. 3. quo per motus *venerit in omnem regionem Iordanis prædicans Baptismum* &c. vers. 4. Jam verò Christus est nunc ille verus cum Patre & Spiritu sancto Deus: Ergò ab institutione baptismi, à Johanne administrati, Christus non potest excludi. Adde quòd Johannes baptizarit in remissionem peccatorum, ut postea demonstrabimus. Jam verò peccata remittere & media efficacia remissionis peccatorum ac salutis instituere est solius Dei. Ergo institutio baptismi quem Johannes administravit, Deo tribuenda erit. Excipit Bellarmin. loco dicto, *'Deum in genere solùm Iohanni hoc inspiraſſe, sed ritum in particulari à Iohanne inventum esse, non autem à Deo præscriptum accepisse.* Respond. Imò verò Baptista disertè profitetur, se missum *esse à Deo βαπτίζειν ἐν ὕδατι ad baptizandũ in aquâ* Joh. 1. v. 33. ubi ipsa actionis determinatio divinæ missioni tribuitur. Ipse etiam Baptismus Johannis vocatur *Dei consilium* Luc. 7. v. 30. Id est, Sapientissimo Dei consilio institutus. Sic Pharisæi de ipso ritu baptizãdi in specie quærunt: *Quare ergo baptizas, si non es Christus, nec Elias, nec Propheta?* Johan. 1. v. 25. Quibus Johannes respondet, se divinitus ad prædicandum & baptizandum esse missum: Quamvis igitur in Scripturis sacris non referatur, Iohannem tale quoddam externum mandatum baptizandi accepisse, quale Apostolis postea à Christo fuit datum: dubium tamen nullum, quin interno Spiritus instinctu ad baptizandum fuerit edoctus, atque missus, qui impulsus & instinctus Spiritus sancti in Prophetis & Apostolis æquipollet omninò externo mandato vivâ voce ad aures ipsorum delato, aliàs consequens fuerit, gradus ac species divinæ revelationis introducere

Fundamenta sententiæ affirmativa.

Exceptio Bellarmini.

gradus quosdam certitudinis inter ea, quæ per Mosen & Prophetas populo Israelitico sunt proposita. Numer. 12. vers. 6. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum*, vers. 7. *at non talis est servus meus Moses, ore enim ad os loquor ei & non per ænigmata & figuras Dominum videt.* Quin imò Dominus Chemnicius in Harmon. Evangel. cap. 16. pag. 301. ex verbis Evangelistarum eruditè colligit, non tantùm secretâ inspiratione ac instinctu Spiritus interiore Johannem fuisse à Deo vocatum, sed, quod vox quædam divina cum Johanne in vocatione loquens, certa mandata ei dederit. Luc. 3. vers. 3. *Factum est verbum Domini* חי *ad vel super Iohannem.* Johan. 1. v. 33. *qui misit me ad baptizandum dixit mihi.* Repetimus igitur nostrum argumentum: Iohannes expresè testatur, se *missum esse ad baptizandum* Iohan. 1. v. 33. baptizare non est aquam tantùm infundere vel aquæ immergere, sed oportet ut accedat verbum, aliàs ipsius actio non fuisset Baptismus, sed externa tantùm ablutio.

17. Ex his facili negotio ad reliqua argumenta respondetur. 1. *Dicitur Baptismus Iohannis, non autem Christi. Ergò non à Christo sed Iohanne fuit institutus. Matth. 3. v. 7. videns Iohannes multos Pharisæorum venientium ad suum Baptismum &c.* Resp. Dicitur baptismus Iohannis, non quasi propriâ autoritate & privato arbitrio Johannes eum administraverit, vel quasi Johannes *fuerit autor totius, quod agebatur per suum Baptisma*, ut loquitur Biel 4. sent. dist. 2. q. 2. sed ut distinguatur à Baptismo Christi, h. e. eo quẽ Christus per Apostolos administravit. Ideò verò à Baptismo Christi i. e. à Baptismo per Apostolos atque alios verbi ministros in primitiva Ecclesia administrato Baptismus Johannis distinguitur, non quòd ille solùm divinam institutionem habuerit hic verò non item, sed quòd per illum visibilia Spir. S. dona & donorum invisibilium uberior copia baptizatis fuerit collata, quo beneficio, quamvis Johannis Baptisma destitutum fuerit, ex eo tamen nimis largè infertur, quòd etiam divinâ institutione, & omni planè Spiritualium donorum collatione caruerit, quâ de re plura inferiùs. 2. *Christus nondum cœperat prædicare. E. Baptismus Iohannis non pertinet ad N. T.* &. *Omnes Prophetæ & lex usq; ad Iohannem prophetarunt* Matt. 11. v. 12. Ergò in Johanne V. Test. desinit, quippe qui non prænunciavit Christum longè pòst venturum, sed digito mõstravit præsentem, Joh. 1. v. 29. Idem etiam prædicans in deserto ac locustis vescens Ceremoniales V. T. leges adventu Messiæ antiquatas esse docuit, unde Tertull. adverſ. Marc. lib. 4. pag. 272. Vocat eum *limitem, in quo cessaverit Iudaismus & cœperit Christianismus.* Nazianzenus orat. 39. in s. lumina pag. 633. vocat eum πελαίας καὶ νέας μεσίτην. Ipse Bellarminus lib. 1. de Baptismo c. 19. ex Thoma scribit: *Baptisma Iohannis non pertinuisse ad legem veterem, sed potiùs ad novam, ut quandam præparationem ad Christi Baptismum.* De totâ hac re copiosè alibi disputavimus. 3. *Baptismus Iohannis non habuit invocationem Sanctæ Trinitatis. Ergò nec à Trinitate est institutus.* Resp. De formâ & fine Baptismi à Johanne administrati paulò pòst dicendum erit.

Argumenta pro parte negativa. 1. Dicitur Baptismus Iohannis, non Christi.

2. Christus nondum cœperat prædicare.

3. Baptism. Iohannis non habuit invocationem Trinitatis.

18. Causa instrumentalis sive Minister Baptismi fuit. 1. *Iohannes* qui primus in N. T. hoc Sacramentum dispensavit Matth. 3. v. 6. Marc. 1. v. 4.

Causa instrumentales Baptismi.

Luc.3.v.12. Joh.1.v.28. cap.3.v.22. quin & ipſum Chriſtum ſacro hoc lavacro tinxit, Matth.3.v.16. Marc.1.v.91. Luc.3.v.21. Joh.1.v.33. Unde κατ' ἐξοχήν vocatur ὁ βαπτιζων Matth.3.v.1.c.11. v.12. 2. *Diſcip. Chr.* qui non ſolùm poſt Chriſti ad cœlos aſcenſ. factâ ſolenni Bapt. promulgatione, ſed etiam ante Chriſti paſſionem ac mortem eundem adminiſtrârunt. Joh.3.v.22. *Venit Ieſus & Diſcipuli ejus in terram Judææam & illic commorabatur cum diſcipulis & baptizabat* (id poſtea exponitur) Joh.4.v.2. *Ieſus ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli ejus.* Quare verò Chriſtus ab externâ adminiſtratione Baptiſmi abſtinuerit, ejus rei à veteribus proferuntur hæ rationes. 1. Ut amoliretur falſam perſuaſionem baptizandorum, ne illi, qui immediatè ab ipſo fuiſſent baptizati, viderentur majus aut excellentius beneficium ab illo accepiſſe quàm alii à diſcipulis baptizati. Notum enim eſt, quid Paulo in ſimili prorſus caſu acciderit. 1. Corinth.1. v.14. 2. Ut oſtenderet illuſtre diſcrimen inter ſuam & miniſtrorum perſonam, quòd ſcilicet ipſe ſit qui baptizet Spiritu ſancto, miniſtri verò externum tantùm adhibeant miniſterium. 3. Ut autoritatem, dignitatem & efficaciam miniſterii divinam commendaret, ac doceret. Baptiſmi dignitatem & efficaciam non ex perſonarum diſpenſantium qualitate, ſed ex divinâ inſtitutione & promiſſione æſtimandam eſſe, cùm expreſsè Johannes dicat, Chriſtum illos baptizaſſe, quos Apoſtoli baptizabant, quia non ſuo, ſed Chriſti nomine Baptiſmum adminiſtrabant. Nicephorus quidem lib.2.c.3. ex Epiſtola Evodii refert. *Chriſtum ſuis manibus Baptiſmum aqua contuliſſe Petro, qui deinde fratrem ſuum Andream & filios Zebedæi baptizarit, ab illis poſtea reliquos Apoſtolos baptizatos eſſe.* Euthymius in cap.3. Johannis inquit. *Scribunt quidam Apoſtolorum temporib. proximi, quòd Chriſtus Petrum & Virginem Matrem baptizaverit, Petrum verò reliquos omnes Apoſtolos,* Auguſtinus ad Seleucianum probabili conjecturâ diſputat, *diſcipulos Chriſti fuiſſe baptizatos ſive Baptiſmo Iohannis, ut nonnulli arbitrantur, ſive Baptiſmo Chriſti, neque enim baptizandi miniſterio defuit, ut haberet baptizatos ſervos, per quos cæteros baptizaret, qui non defuit illis humiliatus miniſterio, quando eos pedes lavit.* Martinus Duncanus Scriptor Pontificius lib.1. contra Anabapt.cap.4. aſſerit, *Apoſtolos à Chriſto baptizatos fuiſſe*; idem videtur Bellarmin.lib.1.de Bapt. cap. 23. circa fin. Et Suarez tom.4.fol 200.** De Chriſtina refert Hiſt. Lombard. cap. 93. quod ab ipſo Chriſto in mari baptizata ſit his adhibitis verbis: *Baptizo te in Deo Patre meo & in me I.C. filio ejus & in Spiritu ſancto.* ** Sed cùm certis & manifeſtis Scripturæ teſtimoniis in hac quæſtione deſtituamur, *cohibere ſe debet humana præſumtio, nihil in alterâ partem aſſeverando,* ut idem Auguſt. lib.2.de pecc. merit. cap. ult. rectiſſimè ſcribit. Unde Tertullianus libr. de Baptiſm. p. 601. ſecutus diſerta verba Evangeliſtæ: Jeſus non baptizabat &c. Statuit *Diſcipulos Chriſti à Iohanne baptizatos fuiſſe.*

Quare Chriſtus ipſe non baptizaverit.

Baptiſmi adminiſtratio ordinaria pertinet ad miniſtros Eccleſiæ.

19. Quamvis igitur Deus ipſe Baptiſmum inſtituerit, eundem tamen non ἀμέσως ſed ἐμμέσως adminiſtrat; perinde ut voluntatem & conſilium ſuũ de noſtra ſalute itidem non immediatè, ſed mediatè per homines nobis annunciat. Hæc Baptiſmi adminiſtratio ordinariè pertinet ad miniſtros Eccleſiæ. 1. Quia munus docendi complectitur etjam miniſterium Sacramentorum. Quemadmodum Sacramenta ſunt viſibilia ſigna gratiæ in verbo Evangelii oblatæ: ita quoq; Sacramentorum adminiſtratio ordinariè pertinet ad eos, qui divinitus miſſi ſunt ad prædicandum Evangelium. Matth.28.v.19. Marc.16.v.15. Utrumque Apoſtolis committitur, *ut euntes in orbem univerſum gentes doceant & Baptiſmum in nomine Patris, Filij & Spiritus ſancti adminiſtrent.* 2. Quia miniſtri Eccleſiæ ſunt *diſpenſatores myſteriorum divinorũ*, ad quæ cumprimis pertinent Sacramenta. 1. Cor. 4.v.1. *Sic nos æſtimet homo ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei.* 1. Tim.3.v.5. *Epiſcopus domui ſuæ benè præeſſe debet, quia n. domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei curam habebit?* (verbum docendo, Sacramenta adminiſtrando, diſciplinam conſervando,) Tit.1.v.7. *Epiſcopus eſt θεοῦ οἰκόνομος.* 3. Quia in Johanne & Apoſtolis prædicatio verbi & adminiſtratio Baptiſmi fuerint conjuncta. De Iohanne res eſt manifeſta. De Apoſtolis idem perſpicuum, non ſolùm ex mãdato Chriſti Matth.28.v.19. Cui morem ipſos geſſiſſe certiſſimum eſt, ſed etiam ex ipſa praxi. Act. 2.v.41. *Qui receperunt ſermonem Petri, baptizati ſunt* (utique à Petro & reliquis Apoſtolis) Act.8. v.38. *Philippus baptizat Eunuchum Æthiopem.* Actor.9.v.19. cap.22.v.16. *Ananias Paulum* 1.Cor.1.v.14. *Paulus Criſpum & Gaium* verſ.16. *Stephanæ familiam.* 4. Quia Circumciſio, in cujus locum ſucceſſit Baptiſmus, ordinariè per Sacerdotes fuit adminiſtrata, ut oſtendimus in tract. de Circumc. §.9. Chryſoſtom. in 1.Cor.1. *Evangelizare paucorum eſt, baptizare autem cujuslibet, modo fungatur Sacerdotio.*

Errores de Miniſtro Baptiſmi.

20. Error igitur eſt 1. Quòd Pepuziani aliàs Quintiliani dicti, *Sacerdotium adeò commune faciebant, ut eo etiam mulieres honorarent.* Auguſt. de hæreſi ad Quodvultd. cap. 27. ſecuti Marcionem, qui mulieribus *etiam extra caſum neceſſitatis, & quidem in publicis cœtibus baptizare permiſit.* Cent. Magdæb. 2. p.93. 2. Quod Anabaptiſtæ abuſi iis Scripturæ locis, quibus Chriſtiani in univerſum omnes *Regale Sacerdotium* 1. Petr.2.v.9. *Et facti coram Deo Reges & Sacerdotes dicuntur.* Apocal. 1. v.6. Omnes promiſcuè Chriſtianos nullo habito reſpectu, an ſint miniſtri Eccleſiæ nec ne, ordinariè Baptiſmum adminiſtrare poſſe contendunt, quibus opponimus regulam Apoſtolicam 1. Cor. 14. v. 40. πάντα εὐχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

Solutio argumentorum cõtrariorum

21. Atinquis 1. Ex Actis Apoſtolicis probari poſſe videtur, alios fideles præter Apoſtolos, et jam in ipſorum præſentia Baptiſmum adminiſtraſſe. Act.10.v.48. *Petrus jubet eos baptizare, qui Cæſaræa in domo Cornelii Spiritum ſanctum acceperant. Ergo non à Petro, ſed aliis credentibus Baptiſmum ſuſceperunt.* ** Certè Johan. Volkelius Photinianus in reſolut. nodi Gordii contra Smiglecium p. 19. *Baptiſmum à quovis adminiſtrari poſſe etiam extra neceſſitatis caſum* probare conatur *ex eo, quod Petrus juſſit, ut ſe præſente Cornelius unà cum tota familia baptizaretur.*** Reſp. Verba illa προσέταξε αὐτοὺς βαπτισθῆναι, juſſit illos baptizari, ſive Baptiſma ſuſcipere, indefinita ſunt, nec quicquam impedit, quò minùs ab ipſo Petro illi dicantur baptizati, neque enim aliis Baptiſmi adminiſtrationem peragendam Petrus commendat, ſed illos, qui Spiritum ſanctum acceperant, ad Baptiſmi ſuſceptionem hortatur. Quòd ſi omninò aliorum operâ in Baptiſmi adminiſtratione

uſum

usum fuisse Petrum ex verbis illis evinci posset, nondum tamen consequens foret, Laicos illos fuisse, siquidem fuerunt vel Evangelistæ, vel Presbyteri, vel Diaconi, quos secum plerunque assumebant Apostoli, qui unà cum illis verbum Evangelii prædicabant. 2. Paulus 1. Cor. 1. v. 17. dicit, *se non esse à Christo missum ad baptizandum, sed ad prædicandum Evangelium.* Ergò administratio Baptismi non pertinebit ad eos, qui sunt præcones Evangel. ** Photiniani ex eo loco colligunt, *Baptismum non esse necessarium ad salutem. Omnia quæ ad salutem necessaria sunt, præcepta fuere Apostolis. At Paulus dicit, Christum non præcepisse sibi ut quenquã baptizaret. Ergo Baptismus aquæ nos est necessarius.* Schmalz. in refutatione eorum quæ Smegl. ad examinat. 100. errorum protulerat. p. 59. ** Resp. Verba Apostoli non intelligenda sunt *absolutè*, quasi nullâ ratione baptizandi munus ad Apostolum spectaverit (aliàs foret consequens, ipsum graviter peccasse, absque vocatione baptizando Crispum, Gajum & Stephanæ domum vers. 14. & 16. quin & Lydiam Act. 16. v. 15. ac custodem carceris Philippensis v. 33.) sed *comparatè*, quòd scilicet Paulus cumprimis fuerit missus ad prædicationem Evangelii, ad quam majora Spiritus sancti dona requiruntur, quam ad Baptismi administrationem, siquidem Sacramenta per illos dispensari possint, qui non sunt tam egregiis & heroicis Spiritus sancti donis instructi, cùm efficacia eorum, non à qualitate vel dignitate ministri, sed ab autore Deo in solidum dependeat, in cujus nomine administrantur. Similis loquendi formula extat Jerem. 7. v. 22. Non locutus sum Patribus vestris de Sacrificiis vel holocaustis in die, quâ eduxi illos ex Ægypto, id est, non cumprimis ac præcipuè de Sacrificiis, sed de obœdientia erga Decalogum illis tum locutus.

An ad Baptismi integritatem requiratur vocatio Ministri legitima.

22. De qualitatibus ministri baptizantis quæritur, an ad Sacramenti Baptistici integritatem & efficaciam requiratur in ministro. 1. Vocatio legitima. 2 Fides recta. 3. Vita pura. Vocationem legitimam necessariò requiri statuit Calvinus lib. 4. instit. cap. 20. & seqq. Collocutores adversæ partis in colloq. Mompelg. p. 435. Beza in qq. & resp. q. 137. Atqui 1. Cùm Christus audiri jubeat *Scribas & Pharisæos in cathedra Mosis sedentes.* Matth. 23. v. 3. ipsorum etiam Circumcisionem eo ipso approbasse judicandus est, quorum tamen vocationem legitimam omninò fuisse quis dixerit? 2. Sed nec Sacrificulorum Papisticorum vocationem legitimam esse concedent, interim tamen Baptismum ab illis administratum irritum esse nondum ausi sunt edicere. Bucanus loc. 47. p. 624. *Ratus haberi debet Pontificiorum Baptismus, qui errore communi, vel longâ tolerantiâ, seu per vim pastorum sedem occupant & publicum ministerium tenent, etsi pro legitimè vocatis habendi non sint.* 3. Adde quòd baptizati de veritate, & integritate Baptismi perpetuò cogentur dubitare, si ad eam legitima ministri vocatio requiritur, cui enim constare potest, an non malis artibus ovile Christi intraverit? 4. Beza q. 144. ipsius Satanæ Baptismum in ministerio non dubitanter se velle dicere legitimum asserit. At quomodo unquam Satanæ ad ministerium vocatio legitima erit vel esse poterit? Vocationem igitur in ordinario Baptismi ministro requirimus; legitimè vocatos & sinceræ doctrinæ præcones, si haberi possint, ad Baptismi dispensationem requirendos esse dicimus, interim tamen si Baptismus ab eo conferatur, cujus vocatio nõ est modis omnibus legitima vel fides recta, ex eo integritati & efficaciæ Baptismi nihil decedere asserimus, modò substantialia ejusdem ritè observentur.

An requiratur Ministri fides recta.

23. Fidem rectam in baptizante ad Baptismi integritatem requiri, ac proinde Baptismum ab illis qui fidei sinceritate & unitate veræ Ecclesiæ non sunt conjuncti, hoc est, ab hæreticis vel Schismaticis collatum inefficacem, ideoque iterandum esse voluerunt Cyprianus & Concilii Carthaginensis Patres; Euseb. lib. 7. Hist. Eccles. cap. 2. *Ad Stephanum (Episcopum Romanum) Dionysius (Alexandrinus) primam ex Epistolis de Baptismate scribit, quæstione haud modicâ tum temporis motâ, an debeant, qui ex quævis hæresi convertuntur, Baptismate repurgari, cùm priscus mos esset solâ oratione erga illos, cum impositione manuum uti, c. 3. Primus tunc Cyprianus Carthaginensis Paræcia pastor haud aliter quàm per Baptismum primùm ab errore lustratos, admittendos esse censuit. Verum Stephanus nihil præter traditionem ex antiquo obtinentem innovandum esse putans, Cypriano ob hanc causam indignabatur* cap. 4. *ad Xystum* (Stephani successorem) *Alterum Dionysius scribens Epistolam & Stephani & reliquorum Episcoporum sententiam declarat, hæc de Stephano dicens. Scripsit igitur primùm de Heleno & Firmiliano, cunctisque per Ciliciam & Cappadociam & Galatiam & universis conterminis gentibus, nec illis se communicaturum propter eandem hanc causam, quòd videlicet hæreticos rebaptizarent. Considera autem rei hujus magnitudinem. Reverà namque in maximis Episcoporum Synodis decretum est, sicut audio, qui ab hæresi aliqua veniunt, primùm denuò instituendos esse, deinde abluendos & à veteris impuritque ferments sordibus repurgandos esse, & de his omnibus ipsum rogans scripsi.* cap. 6. Idem *Dionysius in tertia Epistola ex illis, quas de Baptismate scripsit ad Philemonem Romanum Presbyterum ista adjicit: Hunc ego canonem accepi à Beato Heracla Papa nostro. Ab hæresibus enim venientes, licet ab Ecclesia defecerunt, imò non defecerunt, sed cum illa se egisse putârunt, proditos verò quòd ad quendam aliena docentem accesserint, ab Ecclesia pepulit, nec admisit ne orantes quidem, nisi publicè cuncta quæ audissent, ab adversariis exposuissent, ac tum demum collegit eos, non petens ut denuò baptizentur. Etenim jam antè Spiritum sanctum ab eo fuerant consecuti. Rursus ubi multis propositionem hanc tractavit, subjungit ista. Et illud cognovi, quòd non jam Africani tantùm hoc introduxerunt, sed & diu antea Episcopis præcessoribus nostris in frequentissimis Ecclesiæ ac Patrum Synodis in Iconio & Synadis & apud multos ita visum sit, quorum sententias subvertere, illosque in contentionem & rixam conjicere non sustineo* cap. 7. *Quarta illius* (Dionysii Alexandrini) *Epistola ad Dionysium Romanum scripta est, in qua de Novato sic memorat. Præter hæc omnia sacrum lavacrum reprobavit, fidem ac confessionem, quæ ante Baptismum fuerunt, subvertit, ac S. S. ex illis etiamsi spes est aliqua, quòd vel in ipsis maneat, vel rediturus sit, prorsus profugavit.* Cap. 8. *Extat & quinta illius Epistola ad Xystum Romanum Episcopum scripta, in qua, cùm multa adversus hæreticos dixisset, tale quid ipsius tempore factum esse narrat, dicens. Etenim reverâ frater, consilio opus habeo & tuam sententiam abs te peto, quòd tale quid mihi acciderit, unde verear, ne fallar. Cùm fratres essent congregati, vir quidam existimatione fidelis, antiquus, & antequam ego ordinarer, opinor*

Epistola Dionysii de hac quæstione

opinor autem & ante beatum Heraclam, Ecclesiastici cœtus particeps, dum nuper quidam baptizarentur, præsens, auditis, interrogatis ac respõsis ad me accessit, flens & lamentans et ante pedes meos provolutus, confitebatur & jurabat Baptismum, quo baptizatus erat ab hæreticis, non esse verum Baptismum nec cum hoc nostro ullam habere communionem, sed esse illum impietate & blasphem. refertum. Dicebat etiam, mentem suam vehementer compungi, nec tantum se fiducia habere ut oculos suos ad Deum levaret, quòd Prophanus illis verbis & actibus esset initiatus, ideoque orabat, ut sincerissima hac purificatione, susceptioneque & gratiâ potiretur, quod quidem ego facere non sum ausus, sed diuturnam illam multorum temporum communionem illi sufficere dixi. Cum enim & gratiarum actionẽ in Ecclesia audisset et ad illam unà cum aliis Amen succinisset, mensa adstitisset, manus ad suscipiendum sanctum cibum extendisset, illum etiam accepisset & prolixo jam tempore corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi particeps fuisset, non sum ausus eum denuò Baptismate instituere, sed animo bono esse, & fide firmâ ac spe bona ad communionem Sanctorum accedere jussi. Ille verò indesinenter luget & horrore à mensa Domini distinetur & vix obsecutus precibus Ecclesiasticis adesse sustinet. Extat præterea & alia illius de Baptismate Epistola ab eo & paræcia, cui præerat, Xysto & Romanæ Ecclesiæ nuncupata, in qua prolixâ declaratione de proposita quæstione disputat. Hactenus Eusebius. Possunt autem hæ Dionysii Epistolæ multa utiliter monere, unde D. Lutherus lib. de Concil. & Eccles. tom. 7. German. pag. 231. Lectorem ad illos remittit.

Donatistarum hæresis in hac quæstione.

24. Ex hoc Cypriani errore Donatistæ, postea eundem secuti hæresin & Schisma fecerunt. Quamvis enim Cyprianus & alii Episcopi Africani Baptismum, ab hæreticis ministratum, inanem esse censerent, ideoque eos, qui ex hæresi ad rectam fidem conversi Ecclesiæ se aggregabant, rebaptizarent: non tamẽ contẽtiosè ac pertinaciter in eo defendendo quòd minùs solidè refutatum verum esse opinabantur, sese gerebant, sed pacem cum fratrib. & collegis dissentientibus fovebant, neminem judicantes aut à jure communionis aliquem, si diversum sentiret, amoventes, ut ipsi in exordio Carthaginensis sui concilii loquuntur, ideò nec hæreseos nota illorum errori inusta est, neque Schismatis dissidio. Donatistæ autem, cùm eundem errorem, summâ contentione & pertinaciâ tuerentur, ac desererent communionem fidelium, qui diversum statuebant, inde error evasit in hæresin & ex dissidio factum est Schisma, quâ de re legendus August. in lib. de Baptismo contra Donatistas, cum primis lib. 1. cap. 18. lib. 2. cap. 7. &c. & in libris contra Cresconium Gramm. & de hæresi ad Quodvultdeum hæres. 69. ** *Stephanus I. Pont. Rom. opinatus est, conversos à quacunq; hæresi sine ulla exceptione non fuisse rebaptizandos. Et quidem certè, qui tum temporis vigebant hæretici, exceptis paucis Montanistis, erant ferè Gnostici, insolitis utentes Baptismi formis, propter odiosas & insolentes, quas tàm de divinitate, quàm de personâ Christi tuebantur, opiniones. Quamvis autem in confesso sit, illos in Baptismis suis non adhibuisse eam, quæ nunc recepta est, formam; Ecclesia tamen Romana tum temporis hæreticos cujusque generis indiscriminatim sine Baptismatis iteratione ad pœnitentiam admisit. At Episcopi Africæ & Cappadociæ his ex diametro repugnabant, tenentes, omnes hæreticos rebaptizandos. Concilium Nicenum mediam viam tenuit, statuens Paulianistas & Montanistas rebaptizandos, Cataros verò minimè. Synodus Constantinopolitana permultos recensет hæreticos, qui purificatore denuò erant lustrandi, & alios, qui cum suo Baptismate erant recipiendi, quos nostrâ formâ usos esse nemo facilè demonstraverit. Sed ad hanc rem apprimè facit quod testatur D. Basilius, Novatianos, Encraticos & Saccophoros, quos Romæ non rebaptizabant, à se tamen rebaptizatos, quam diversitatem sanctus ille vir absurdam non existimabat; hoc modo dicebat, magno omnium bono futurum, si multi Episcopi in unum congregati convenientem & concordem in agendo rationem præscriberent. Verùm Patres Concilii Tridentini his nihil attentis doctrinæ vulgatæ infixi hærebant, hæreticum verè baptizare, si verbis institutionis utatur & Ecclesiæ sequatur intentionem.* Petrus Suavis lib. 2. Hist. Conc. Trid. p. 278. **

Distinctio hæreticorũ in hac quæstione attendẽda.

25. Cæterum quòd ad quæstionem de hæreticorum Baptismo attinet, certis quibusdam distinctionibus ejus decisio innititur. 1. Quidam hæretici substantialia Baptismi impugnant, utpote qui loco aquæ aliud quippiam usurpant, vel mysterium Trinitatis præfractè & directè negant, nec in Patris, Filii ac Spiritus sancti nomine Baptismum administrant. Quidam verò, quamvis alias doctrinæ cœlestis partes fermento suo corrumpant, tamen de substantia hujus Sacramenti rectè sentiunt, & in substantialibus divinam institutionem sequuntur. Quod ad hæreticos prioris classis attinet, illorum Baptismus non est verus & efficax censendus, ideoque baptizati ab illis, si ad veræ Ecclesiæ gremium confugiant, omninò baptizandi sunt, cùm verum Baptismum nondum acceperint. Sic Ariani olim baptizabant *in solo Patre vero Deo, in Iesu Christo Salvatore, & creatura & in Spiritu sancto utriusque servo*, teste Hieronymo contra Luciferian. tom. 3. pag. 66. tom. 2. p. 166. lit. F. edit. Colon. 616. & Athanas. sermon. 3. contra Arianos. tom. 1. p. 219. edit. Commelin. ** At, *inquiũt, Athanasius loquitur de adultis, non infantibus ab Arianis baptizatis.* Respon. 1. Athanasio ne verbulo quidem innuit discrimen in baptizatis faciendũ esse, sed in genere de baptizante Ariano loquitur, videlicet in Ecclesia Ariana. 2. Baptismus si legitimè conferatur, quoad substantiam manet idem, sive ab infantibus sive adultis sive à credentibus sive ab incredulis recipiatur: ita si illegitimè conferatur, nullus est à quocunque etiam recipiatur. ** & Athanas. sermon. 3. contra Arianos. ** Baron. tom. 4. in appendice num. 6. *Licet Hieronymi contra Luciferianos & aliorum autoritate constet, Ecclesiam Catholicam recipere consuevisse Arianorum baptismum, tamen nequaquam ab eadem susceptum est Baptisma Photinianorum, quorum tanta erat impietas in negando divinitatem Filii Dei asserentium eum tantum fuisse hominem, ut Ariani ipsi eos ejecerunt.* Idem tom. 5. Ann. 419. num. 109. *Cum Ariani additamento Eudoxii idem facti sibi in Thracia sunt Eudoxiani, eorum Baptisma, sicut & Macedonianorum Catholica Ecclesia penitus respuit, in quo nulla esset Trinitatis assertio.* Concil. Arelatense 2. can. 17. *Bonosiacos autem ex eodem errore venientes* (quos sicut Arianos baptizari in Trinitate manifestum est) *dum interrogati fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrismate & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit.* Concil. Arelatense 1. can. 8. *De Arianis, qui propriâ lege suâ utuntur, ut rebaptizentur, placuit. Si ad Ecclesiam aliqui de hac hæresi venerint, interrogent eos nostræ fidei Sacerdotes Symbolum. Et si perviderint, in Patre*

Baptismus hæreticorũ substantialia Baptismi tollentium est irritus.

Patre & Filio & Spiritu sancto eos baptizatos, manus eis tantum imponatur, ut accipiant S.S. Quod si interrogati non responderint hanc Trinitatem, baptizentur. Quidam Codd. admodum antiqui legunt. *De istis, quæ propria sua lege utuntur, ut rebaptizentur.* Refertur hic canon. c. de Arianis dist. 4. de consecrat. Arianos negantes S. Trinitatem, quæ pertinet ad substantiam Baptismi, *vanum & inutile habuisse Baptisma*, docet Athanasius tom. 1. orat. 3. p. 219. & in Epist. ad Serapionem p. 367. sic neque Manichæi, qui teste August. tom. 6. de hæresibus ad Quodvultdeum cap. 46. p. 11. nolebant aquam ad Baptismum adhiberi, verum & integrum Baptismum habuerunt. ** Manichæi scribit Augustinus. l. c. *nolebant aquam ad Baptismum adhiberi, quod illam à Diabolo conditam opinarentur.* Harum corruptelarum in ipsa substantia Baptismi impingentium complures postea recensebimus. Quas si qui hæretici amplectuntur, ab illis verum Baptismum conferri, sonorâ voce negamus, siquidem institutio Baptismi aquam & verbum conjungit atque in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti Baptisma conferendum esse præcipit Matth. 28. v. 19. Ephes. 5. v. 26. Ubicunque ergò pars substantialis altera deest vel mutatur, ab institutione divinâ discedtur, & per conseq. verus Baptismus neutiquam confertur. August. lib. 6. contra Donatistas cap. 25. *Quis neget, esse Baptismum Christi, si verba Evangelica, quibus Symbolum constat, illic defuerit.* Sic concilium Nicænum can. 21. (in tomis Concil. 8t can. 19.) jubet rebaptizari Paulianistas, id est, Photinianos sive Samosatenianos Ruff. lib. 1. Histor. Eccles. cap. 6. nimirum quia regulam Baptismi non tenuerunt, non enim baptizarunt in Christi nomine, teste Augustino lib. de hæres. cap. 44. Idem de Cataphrygibus statuit Concilium Laodicenum can. 8. unde constans regula antiquitatis, ὅσοι μὴ εἰς τὸν ἅγιον τριάδα βαπτίζονται, τούτους δεῖ ἀναβαπτίζεσθαι. Ambrosius in cap. 3. ad Gal. non longè à principio. *Denuò illos, qui in adulterino Baptismate sub nomine Baptismi Johannis non fuerant tincti, sed fortè dicti, Paulus Apostolus in Trinitatis nomine baptizari præcepit.* Augustin. vel quicunque alius auctor. lib. de Eccles. dogmatibus cap. 52. *Illos, quos in sancta Trinitatis invocatione apud hæreticos baptizatos sunt & veniunt ad nos, baptizatos pronunciamus non rebaptizari, neque enim credendum est, eos fuisse baptizatos, qui in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti tincti non sunt.* ** Schultetus in medull. Patrum part. 1. p. 521. *Patres Nicæni Concilii erroris accusat quod ἀναβαπτισμὸν τῶν Παυλιανιστῶν eorum qui Samosatenum secuti, statuerint.* August. tom. 6. de hæres. cap. 44. *Istos sanè Paulianos* (qui Photiniani celebrius nuncupantur) *baptizandos esse in Ecclesia Catholica constitutum est, unde credendum est eos regulam baptismatis non tenere, quam secum multi hæretici, cùm de Catholica discederent, abstulerunt, eamque custodiunt.* In Concilio Arelatensi 2. can. 16. *Photinianorum sicut & Paulianistarum Baptisma nullum esse*, decretum est. At in Concil. Laodiceno can. 7. *Photinianos sine baptismo recipiendos esse* statuitur Resp. 1. Concilium illud longè ante Photinianorum ortum est celebratum. Ergo de iis agere nequit. 2. Variant lectiones tum in scriptis tum in excusis Codd. quidam enim carent illis verbis (*aut Photinianis*) 3. in Ecclesia perpetuâ praxi observatum est, ut Photiniani, qui iidem cum Paulianistis (Theodoret. hæret. fabul. lib. 2.) baptizarentur. **

26. Quod de Baptismo, ab hæretico, qui mysterium S.S. Trinitatis directè negat, collato, diximus, iterum cum quadam distinctione accipiendum. Vel enim solus minister hæreticus infectus est, vel unà cum eo etiam Ecclesia ipsa, cujus est minister. Quòd si hæreticus subjectum aliquem Baptismi partem impugnans totam aliquam Ecclesiam occupavit, negamus verum esse Baptismum, qui ab ejusmodi hæreticorum tali Ecclesia administratur, cùm definitio Baptismi illi non conveniat. Si verò minister Ecclesiæ privatim & occultè hæresin institutioni & veritati Baptismi contrariam foveat, Ecclesiâ apertè diversum sentiente, statuimus verum ibi conferri Baptismum. Sacramenta enim sunt bona Ecclesiæ ideò occultus ministri error Baptismi integritati nihil detrahit, modò substantialia ejusdem observet, nec in externo elemento vel verbo quicquam mutet, Tale quid Patrum nostrorum memoriâ Heidelbergæ in Palatinatu contigit, ibi enim Adamus Neuserus Pastor Ecclesiæ ad S.S. primarius aliquot annis privatim hæresin Arianam fovit, qui Constantinopolin tandem profugiens abjurata religione Christianâ circumcisione susceptâ Mahomethismo nomen dedit. Osiand. cent. 16. Hist. Eccles. lib. 2. cap. 22. Nec tamen Baptismus pronunciatus est vel etiam pronunciari debet irritus, quem Ecclesiæ in hoc articulo rectè sentientis nomine administravit.

Hæretici Trinitatis mysterium negantes sunt in duplici differentia.

27. Quod ad posteriorís classis hæreticos, illos puta, qui substantia Baptismi observant, licet in aliis articulis ab ὀρθοδοξίᾳ discedãr, attinet, illorum Baptismum verum & efficacem, ac proinde nequaquam repetendum esse statuimus hisce fundamentis innixi. 1. Ubicunque substantialia Baptismi observantur, ibi verus & legitimus Baptismus administratur, siquidem ad plenam & integram cujusque rei essentiam partes ejusdem essentiales sufficiunt. Jã verò in hoc casu substantialia Baptismi (ex hypothesi) observantur, adest aqua cum verbo, adest invocatio Trinitatis, aqua in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti baptizato effunditur. Ergò verus & legitimus Baptismus confertur, Anshelm. in cap. 4. Eph. *Baptisma à quocunq; datum fuerit sive a bono sive à malo sive à Catholico, sive ab hæretico juxta morem Ecclesiæ in nomine S. Trinitatis scilicet Patris, Filii & Spiritus sancti, tantundem valet.* 2. Circumcisio, quam Zipora Mosis uxor infantulo conferebat divinitus approbatur Exod. 4. vers. 25. 26. Jam verò Ziporam in gentilitate natam & educatam in omnibus doctrinæ cælestis partibus eo tempore rectè institutam fuisse, haud verisimile est. 3. Prophetæ in Vet. Testam. fæpissimè taxant idololatriam & errores Leviticorum Sacerdotum, ad quos ordinariè circumcisionis administratio spectabat, nusquàm verò illorum circumcisionem improbasse vel ab aliorum manibus eam suscipiendam præcepisse leguntur, quin imò Ezech. 16. vers. 20. cap. 23. vers. 37. ipsi Deo filios & filias (per circumcisionis Sacramentum) genuisse, Sacerdotes illi dicuntur. 4. Quamvis Christus tempore ministerii sui gravissimorum errorum Sacerdotes, Scribas & Pharisæos perageret reos, nusquam tamen circumcisionem ab illis administratam repudiavit, quin imò disertè edixit Matth. 23. vers. 2. *In cathedra Mosis sedent Scribæ & Pharisæi vers. 3. quæcunque igitur dixerint vobis, ut faciatis, ea servate & facite* (quatenus in cathedra Mosis sedebant, id est, doctrinam Mosaicæ consentaneam proferebant, audiendi erant: quatenus Sacramenta

Baptismus hæreticorum qui substantialia Baptismi observant, est ratus.

Mosis

Mosis præscripto accommodatè administrabant, ministerio eorum utendum erat: In Sacramentis illis etiam locum habet circumcisio, quam Moses ipsis dederat Joh. 7. v. 22.) Inde est, quòd baptizatos à sacrificulis Papisticis non reducimus denuò ad baptisteria. Jesuitæ autem viderint, quomodo anabaptismum suum defendere velint, quod alicubi à nostris tinctos rebaptizant. Myl. in Aug. Conf. art. 9. memb. 20. 1. Simile quid commemorat D. Luth. Epist. de Anabapt. tom. 4. Jen. Germ. f. 408. quòd Pontificii in lingua Germanica à nostris baptizatos in Latina rebaptizârint.

Solutio argumenti contrarii.

28. Atqui *hæretici nec Christi discipuli, nec veræ Ecclesiæ vera membra sunt, quomodo ergò verum baptismum, qui est peculiare Christi bonum & sanctum Ecclesiæ Sacramentum, conferre poterunt?* Respon. Quamvis hæretici non sint vera Ecclesiæ membra, illud tamen non impedit, quò minùs verum Baptismum administrent, modò substantialia ejus observent, quia linguam & manum in hac actione Deo tantummodò accommodant. Deus est, qui baptizat, & per ministerium efficax est. Quatenus falsi illi Doctores verbum & institutionem Christi in hac parte adhuc observant, eatenus sunt externa Ecclesiæ membra, quamvis propter errores alios ab unitate corporis mystici sint separati. Quemadmodum Deus per corruptum ministerium ex adultis: ita quoque per Baptismum ab hæreticis administratum ex infantibus, sibi colligere potest Ecclesiam, ut contigit temporibus Eliæ 1. Reg. 19. v. 18. Augustin. 1. contra Donatistas cap. 10. *Una est Ecclesia, quæ sola Catholica nominatur, & quicquid suum habet in communibus diversorum à sua unitate separatis, hoc quod suum in eis habet, ipsa utique generat, non ille. Neque enim separatio eorum generat, sed quod secum de statu tenuerunt, quod si & hoc dimittant, omnino non generant, cap. 15. Ecclesia omnes per baptismum parit, sive apud se, id est, ex utero suo, sive extra se de semine viri sui, sive de se, sive de ancilla*, lib. 3. cap. 15. *Sacramenta, si eadem sunt, ubique integra sunt, etiamsi pravè intelliguntur & discordiosè tractantur, sicut Scriptura ipsius Evangelii, si eadem ipsa est, ubique integra est, etiamsi innumerabilis falsarum opinionum varietate asseratur*: libro de dogmatibus Eccles. ialt. cap. 2. *Qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sancta Trinitatis confessione baptizant & veniunt ad nos, recipiantur quidem ut baptizati, ne sancta Trinitatis invocatio aut confessio annulletur, sed doceantur integrè & instituantur.*

Distinguitur inter Baptismũ hæreticorũ liberum & necessariũ.

29. Ratus igitur judicandus est Baptismus ab hæretico collatus modò substantialia observentur, sed num ab hæretico petendus? Resp. Distinguendum est inter Baptismum hæreticorum liberum & necessarium. Ubi præstò est purioris ministerii usus, nequaquam ab hæretico petendus est Baptismus, 1. Quia Sacramenta sunt Symbola & tesseræ confessionis, qui iisdem Sacramentis utuntur, ejusdem doctrinæ professione se conjunctos esse testantur. 1. Cor. 10. v. 18. *Videte Israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* 2. Quia ovium Christi hæc proprietas est, *quòd alienum non sequantur, sed fugiant ab eo.* Johan. 10. v. 5. 3. Quia mandatum est perpetuum. Matt. 7. v. 15. *Cavete à falsis Prophetis.* 2. Cor. 6. v. 14. *Nolite jugum ducere cum infidelibus.* vers. 15. *Quæ conventio Christi ad Belial?* Tit. 3. v. 10. *Hæreticum post unam atque alteram admonitionem devita.* 2. Joh. vers. 10. *Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis.* Apoc. 18. v. 4. *Exite de illa populus meus, ut ne participes sitis delictorum ejus.* 4. Quia gravissimum scandalum præbetur infirmis Matt. 18. v. 7. *Væ homini per quem venit scandalum.* Rom. 14. v. 13. *Hoc magis judicate, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum.* 5. Quia infantes fraudantur precibus piorum Christi confessorum, & injicitur ipsis scrupulus in ætate adulta de veritate Baptismi dubitandi: His rationibus moti pii veteres in primitiva N. T. Ecclesia, nec à Donatistis, nec ab aliis hæreticis Baptismum receperunt. Petrus Martyr in Epist. ad Eccles. Angl. quæ habetur in Locis comm. p. 1198. Prohibet à Luth. Baptismum accipere propter diversam fidem, pietatem & conscientiam, quantò magis cavendum nostris, ne ab illis Baptismum accipiant.

His certis conditionibus permittitur.

30. Sed ubi non est copia sanioris ministerii in casu necessitatis præmissâ potestate vel explicitâ vel certè implicitâ ab hæretico peti potest Bapt. 1. Quia per ministri hæresin veritati & integritati Bapt. nihil decedit modò in nomine S S. Trinitat. administretur. 2. Quia pii in V. T. & sub auspiciis N. Test. cultum Mosaicum in templo sua ornarunt præsentiâ, ac circumcisionem Levit. Sacerd. suscepernnt, licet idololatriâ & variis superstitionib. essent cooperti. 3. Quia præmissa protestatio removet scandalum. 4. Quia aliqua pars auditorum rectè sentit. August. lib. 1. contra Donatistas de Bapt. cap. 2. *Si quem fortè coëgerit extrema necessitas, ubi Catholicũ per quem accipiat (Baptismum) non invenerit & in animo pace Catholicâ custoditâ per aliquem extra unitatem catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa Catholica unitate accepturus, si statim etiam de hac vita migraverit, non eum nisi Catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cùm se Catholicæ congregationi etiam corporali præsentiâ reddiderit, unde nunquam corde discesserat, non solùm non improbamus, quod fecit, sed etiam securissimè verissimèque laudamus, quia præsentem Deum credidit corde suo, ubi unitatem servabat & sine sancti Baptismi Sacramento, quod ubicunque invenit, non hominum, sed Dei esse cognovit, noluit ex hac vita migrare. Si quis autem possit in ipsa Catholica accipere per aliquam mentis perversitatem, eligit in Schismate baptizari, etiamsi postea venire ad Catholicam cogitat, quia certus est, ibi prodesse Sacramẽtum, quod alibi accepit, quidem potest, prodesse autem non potest. Procul dubio perversus & iniquus est, & tantò perniciosius, quantò scientius.* Ita quoque Innocentius in c. fraternitate de Clericis statuit, non nisi in necessitate ab hæretico Baptismum esse petendum. Bucanus in instit. Theod. loc. de Bapt. negat etiam in extremo necessitatis casu Baptismum à Sacrificulo Pontificio petendum esse, sed rectè ei opponitur Phil. Melan. Petri Martyris, Mart. Buceri & Joh. Calvini sententia, quæ recitatur in vol. Theol. oper. Calvini edit: Genevæ Anno 97. pag. 605. & seq. Idem tamen Petrus Martyr in Epist. ad Eccles. Angl. negat etiam in casu necessitatis Bapt. à Luth. petendum. *Profectò* (inquit) *infantes vestri de salute non periclitantur, sed absq; Bapt. intereant, quia nec gratia Christi, nec prædestinat. effecta externis rebus & Sacram. sunt alliganda.*

Illa improbatur.

31. Tertium quæstionis membrum erat de vitæ puritate in ministro baptizante, an ea ad Baptismi integritatem requiratur, ubi dicimus ministros Ecclesiæ cumprimis vitæ integritati, & sanctitati studere debere, ut sint ἀνέγκλητοι Tit. 1. v. 7. ἀνεπίλημπτοι 1. Tim. 3.

An in ministro ad Baptismi integritatem requiratur vitæ puritas.

1. Tim.3.v. 2. quin & illos, qui externis flagitiis gravioribus indulgent, loco movendos esse statuimus, interim tamen, si contingat ministrum vel occultè, vel manifestè improbum administrare Bapt. judicamus ejus improbitatem atque indignitatem Bapt. integritati & efficaciæ nihil quicquam detrahere, modò substantialia bapt. inviolatè observet, quam sententiam contra Donatistas, in libris contra ipsos editis, Aug. firmiter probat, & præcipua ejusdem fundamenta Anab. opponenda, proposita sunt intra. de Sacr. §.30. Certè Sacerdotes Levitici gravissimorum scelerum à Prophetis & Christo peragûtur rei, Esa.28.v.7. Jer.5.v.31. Ezech.34.v.2.&c. Matt.23. nusquam tamen Circumcisio ab illis administrata pronunciatur irrita. Deus est, qui baptizat, minister tantummodò vocem ac manum Deo accommodat, unde toties repetit Johannes Baptista. *Ego baptizo aquâ* Matt.3.v.6. Marc.1.v.8. Luc 3. v.12. Joh.1.v.26. innuens sibi tantummodò ministerio, Deo autem efficaciam Baptismi transscribendam esse: ex quo fundamento rectè scribit Cypr.serm.de Bapt. Sive *Indus sive Paulus baptizet, Christus peccatum lavat, absolvit & delet*; Vide Lõbardum lib.4.dist.5.lit. A & B.

Prærogativa ministrorum in Baptismo non sunt respiciendæ.

32. Sed nec aliæ qualitates vel prærogativæ in baptizatore respiciendæ, ut propter eas diversitas Baptismi introducatur, vel ab eis dignitas & efficacia baptismi dependere statuatur, quâ de re graviter scribit Nazianzenus, ἐις τὰ ἅγια βαπτισμα f. 245. edit. Hervag. *Ne dicas, Episcopus me baptizet, aut Metropolitanus, aut Hierosolymitanus. Non enim locorum est gratia, sed Spiritus. Ne dicas sit ille præclarè natus, grave enim est baptizatore objici contumeliosè alterius nobilitatem. Ne dicas: senior ille sit, aut etiam cælebs, temperans & Angelica conversationis. Grave profectò esset, si purgationis tempore sordib. polluerer. Ne quæras dignitatem prædicatoris aut baptizatoris: Alius rei hujus est judex et abscõditorum censor, quandoquidem homo secundum faciẽ, Deus autem juxta cor dijudicat. Tibi autẽ unusquisque ad purgationem fide dignus censeatur, modo sit ex approbatis & non manifestè damnatis.* Ex quo intelligitur, quid statuendum de eo, quod quidam potestatem baptizandi solis Episcopis & Sacerdotibus: non verò Diaconis & Clericis ex officio competere disputant. Vide Bellarm.1.de bapt.cap.7.

In casu necessitatis Laicum baptizare posse.

33. Quamvis autem Baptismi administratio ordinariè pertineat ad Ecclesiæ ministros; extraordinariè tamen in extremo necessitatis casu, quando hoc immediatum disjunctum obtinet, aut infantulo absque baptismo moriendum, aut baptismus à privatâ personâ ei conferendus in hoc inquâ necessitatis casu privatis in ædibus à quovis Christiano in articulis religionis rectè instituto, citra sexus respectum baptismum administrari posse statuimus, hisce scilicet fundamentis usi. 1. In casu extremæ necessi-

1 In Sacramento initiationis licet extraordinariè agere

tatis licet extraordinariè in Sacramento initiationis administrando agere, modò nihil committatur cõtra expressum Dei verbum atq; institutionem. Jam verò in casu proposito, ubi scilicet aut infantulo absque baptismo moriendum, aut à privato administrandus baptismus, est extrema necessitas. Ergò licet extraordinariè agere, ita tamen ut nihil committatur contra expressum Dei verbum. Baptismus est unicum illud medium, per quod infantes in peccatis concepti & nati ad vitam æternam regenerantur Joh.3. v.5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire regnum Dei.* Ubicunque ergò substantialia baptismi haberi possunt, ibi baptismus infantulo conferendus, ne quantum in nobis est, à mediis salutis ipsum arceamus; quamvis autem ex hypothesi non adsit ordinarius Ecclesiæ minister, non tamen omittenda Baptismi administratio, quia ad substantialia baptismi nequaquam requiritur, ut is, qui hoc Sacramentum dispensat, sit minister Ecclesiæ, proinde necessitati hac in parte cedit ordo. Excipiunt, qui nobis hic adversantur, *virtutem divinam regenerandi non esse Sacramento Baptismi alligatam, cùm Deus etiam absque Baptismo possit hominem regenerare.* Resp. Necessitatem hîc intelligimus non respectu Dei, sed respectu nostri. Quamvis enim Deus non ita sit alligatus huic Sacramento, quò minùs etiam citra illud in casu necessitatis regenerare possit, ut suo loco pleniùs docebimus; nobis tamen incumbit necessitas divino mandato de administrando baptismo, ubicunque ejusdem substantialia haberi possunt, obsequendi. Verba Christi sunt diserta Joh.3.v.5. *Nisi quis renatus fuerit, ex aqua & Spiritu, non potest intrare regnum Dei.*

Exceptio adversariorum.

2 Circumcisio in casu necessitatis administrata fuit à privatis.

34. 2. Quod licet in re pari licet etiam in compari. Circumcisio urgente necessitate potuit administrari ab hominibus privatis. E. etiam baptismus in N.T. urgente necessitate à privatis administrari poterit. Paritas probatur ex eo. 1. Quia utrumque est initiationis Sacramentum, circumcisio in V. baptis. in N.T. 2. Quia baptismus in locum circumcisionis successit Col.2.v.11. 3. Quia ut de circumcisione dicitur Gen.17.v. 14. *Masculi non circumcisi anima eradicabitur è populo suo*: ita quoque de baptismo pronunciatur Joh.3.v.5. *Nisi quis renatus fuerit &c.* Quin imò inest argumento quodammodo processus à fortiori. Si enim Circumcisio à fœminis non circumcisis, & quidem in loco pudoris Israeliticis puellis administrari potuit, quantò magis à privatis administrari poterit baptismus. Assumtũ probatur Exod.4.v.25. *Occurrit Deus Mosi in via in diversorio & voluit eum occidere* (lethalem illi immisit morbum propter omissam filioli circumcisionem) *tulit ergò Zippora lapidem* (cultrum acutum Jos. 5. v.2. Ps.89.v.44.) *& circumcidit præputium filii sui ac tangens pedes ejus dixit: Sponsus sanguinum mihi es.* 1.Maccab. 1. v. 63. *Fœmina quæ circumciderant pueros suos, juxta Antiochi mandatum occidebantur.* 2.Maccab.6.v.10. *Duæ mulieres adducebantur, propterea quòd filios suos circumciderant.* Excipit 1. Bucanus in Theol.instit.loco 47.pag.623. *Exemplum Zipporæ utpote vel temerarium & illicitum stulta & iracundæ fœminæ vel singulare factum in consecutionem trahi non debere.* Resp. Quamvis Zippora ex iracundia circumcisionem administraret, fuit tamen vera circumcisio ab ipso Deo approbata, quippe qui posteà Mosen *dimisit*, ut habet textus Ex.4.v.26. h.e. peractâ filioli circumcisione vim lethalis morbi à parente avertit. Hippocritica & in vita iracundæ fœminæ obœdientia non fuit Deo probata, interim tamen ex eventu, Mosis scilicet liberatione apparet, circumcisionem à Deo approbatam fuisse, *placatus fuit Angelus*, scribit Bucanus l.d.) *quod circũcisus fuerit puer, non quòd illa circumciderit.* Rectissimè, si ergo coram Deo fuit rata illa circumcisio, utique etiam Baptismus à fœmina administratus. Invertimus igitur argumentum. Si Deus ratam habuit circumcisionem ex iracundo & invito animo profectam, quantò magis ratum habebit Baptismum in vera pietate ac fide devotâ administratum. Quod de facti singularitate additur, exemplo fœminarum in

Macca-

Presbyterum, Diaconum, postremò etiam Laicis jus esse, in extrema videlicet necessitatis casu, hoc ipsum in Ecclesia Anglicana, quod ad Episcopos, Presbyteros & Diaconos hodieque servatur, sine ulla vel loci vel temporis rigida & penitùs inviolabili observatione. Laicorum verò Baptismum aut fœminarum, ut fieri legibus suis vetat, sic factum ex legitima formula quodammodò non improbat, Baptismum esse pronuncians; etiamsi non legitimè administratum.

Sententia adversariorum.

37. Hisce magnis viribus se opponit Calvinus & qui illum sequuntur. Disputat enim lib. 4 Instit. cap. 15. sect. 20. 21. 22. *ne quidem in casu necessitatis licitum esse Laico baptizare.* Epist. 278. & 326. baptismum fœminarum *vocat putidam ministerii prophanationem.* Beza parte 2. qq. quæst. 139. γυναικοβαπτίσμου vocat *fabulam, nec eum pluris faciendum esse dicit, quàm id, quod Regis vel Reipubl. nomine privatus, quispiam pro libitu gereret, aut quàm sigillum, ad publicii mutationem à privato quopiam effictum & cuipiam instrumento appensum.* Idem tamen q. 144. *Satana Baptismum in mysterio non dubitanter se velle dicere legitimum asserit.* Innocent. Gentill. in Apoll. pro Christ. Gallis cap. 6. num. 2. *Christus non Maria nec alius fœminus baptizandi munus commisit &c.* Bucanus in Instit. loco 47. p. 623. *Mulierum Baptismo non potest esse locus in Ecclesia, quia ejus ne γρῦ quidem in tota Baptismi Historia occurrit &c.* Chassiano lib. 2. locor. comm. cap. 47. in fine. *Insulsum est eum, cui salutis praedicatio concredita non est, illius symbolum, seu sigillum conferre velle. Neque istud est Scripturæ consonum. Quis quaso anderet Principis diplomata obsignare, nisi qui huic muneri præfectus est?*** Jodocus Naum in conc. Dom. 4. Adv. p. 48. *Considerent hoc dictum* (cur tu baptizas, cùm non sis Christus) *qui vim salvandi Baptismo tribuunt & totis viribus synacobaptismum in Ecclesiam revocare conantur.* In Moscovitas aliqui perhibent, baptizandi muneri, quæcunq; necessitas inciderit, neminem hominum sufficere nisi Sacerdos extiterit. In opere de variis rerum Moscovitic. autorib. p. 136. Sed primus Canon Johannis Metropolitæ eorum dicti Prophetæ pueros quoque jubet in necessitate absque Sacerdote baptizari. p. 24.)**.

Argumenta adversariorum. 1. Baptismus est pars Ecclesiastici ministerii.

38 Argumentis utuntur sequentibus. 1. *Baptismus est pars Ecclesiastici ministerii: Ergo à solis ministris ritè administratur.* Beza part. 2. quæst. 137. *Eorundem est docere Evangelium, quorum baptizare. Docendi verò potestas mulieri non permittitur.* 1. Corinth. 14. v. 34. 1. Tim. 2. v. 12. Bucanus l. d. Resp. 1. Quamvis ordinariè ad ministros Ecclesiæ & docendi & baptizandi munus pertineat, ex eo tamen inferri nequit, quòd in extremo necessitatis casu Baptismi administratio Laicis nullâ ratione competat. 2. quia causa efficiens instrumentalis non ingreditur rei essentiam, ac proinde si vel maximè in eo, qui Baptismum dispensat, in casu nesitatis qualitas aliqua desit, tamen substantialibus ac proinde integritati Baptismi nihil decedit. 3. Neque quicquam in hoc casu agitur contra expressum Dei mandatum, nusquam enim instituit Deus administrationem baptismi Ministerio Ecclesiastico ita esse propriam & peculiarem, ut ne quidem in casu necessitatis privato concedenda sit. 4. Propter Sacramenta ordo institutus, non autem propter ordinem Sacramenta, necessitati igitur ordo cedere debet. 5. Quemadmodum igitur docendi munus propriè & ordinariè ad Ministerium pertinet, interim tamen urgente extremâ necessitate, puta in diuturna obsidione, proscriptione, peste &c. privato docendi partes non sunt denegandæ: ita quoque res se habet in Baptismi administratione, quæ juxta communem ordinem ab Ecclesiæ ministris petenda, sed in casu necessitatis etiam à Laico suscipienda. 6. Dicta Apostolica non loquuntur de fœminis, quæ possunt docere, sed quæ volunt discere, ut apparet ex 1. Cor. 14. v. 35. 1. Tim. 2. v. 11. Sermo ibi est de publicis congressibus quibus doctiviri intersunt, nec ulla quæstio in textu Apostolico de casu necessitatis, ostendimus autem superiùs, docendi & absolvendi munus in quibusdam casibus piè à privatis, etiam fœminis usurpari posse. 7. Ut silentio interim involvamus, Christum ipsummet quidem docuisse, non tamen baptizasse nisi per discipulos Johan. 4. v. 2. ac Paulum profiteri, se non esse missum à Christo ad baptizandum, sed Evangelizandum, 1. Cor. 1. v. 17. ex quo appareret non esse indivisam ac necessariam inter docendi ac baptizandi partes connexionem, cùm absolutè & simpliciter necessaria perpetuò talia sint, nec propter universalem rationem exceptionem aliquam admittant.

2. Mulieribus non licet Eucharistiam ad ministrare

39. 2. *Non magis Baptismi quàm Eucharistiæ mulieris λατρεία sive administratio in Ecclesia ferenda est.* Bucanus l. d. *Veteres, qui Laicis Baptismum conferendi potestatem fecerunt, non intellexerunt doctrinam de necessitate Sacramentorum, siquidem etiam infantibus cœnam Dominicam porrigendam esse judicarunt.* Resp. est hîc diversa ratio. 1. Baptismus enim est Sacramentum initiationis, per quod Ecclesiæ primùm inserimur, ideo magis necessarius est, quàm Eucharistia, quæ est Sacramentũ confirmationis, de qua in casu necessitatis locum obtinet illud: Crede & manducasti. 2. Adulti quando Sacramentorum usu potiri nequeunt, & desiderio Sacramentorum, & promissione Evangelii contenti esse possunt, cùm *Evangelium etiam sit potentia Dei ad salutem* Rom. 1. v. 16. *& spirituale semen, ex quo renascimur* 1. Petr. 1. v. 23. infantibus verò nullum aliud regenerationis, & salutis medium præter Baptismum est relictum 3. Illi solùm ad sacræ cœnæ usum ab Apostolo jubentur admitti, qui seipsos probare possunt. 1. Cor. 11. v. 28. contra hanc regulam Apostolicam directè pugnat, si Eucharistia infantibus porrigatur: sed de prohibitione γυναικοβαπτίσμου tale quoddam mandatum è divinis literis proferri nequit.

3. Usus γυναικοβαπτίσμου à Marcione hæretico introductus est

40. 3. *Usus γυναικοβαπτίσμου à Marcione hæretico introductus est* teste Epiph. in Panario. *Tota vetus Ecclesia voluit, ut Baptismus in Ecclesia tantum, hoc est in cœtu fidelium celebraretur.* Bucan. l. d. Resp. 1. Marcionitæ extra casum necessitatis baptizandi licentiam cuivis dabant, ut apparet ex Epiphan. nos non nisi in extremo necessitatis casu Laico rectè instituto, & substantialia Baptismi ritè observanti eam concedimus. 2. quà in parte veterum autoritate nos haudquaquam destitui ex superioribus apparet. 3. Ecclesiæ nomine si intelligantur publici ac solennes fidelium in templis conventus, negamus in Ecclesia tantùm legitimè administrari posse Baptismum, cum Eunuchus Æthiopicus in via à Philippo Actor. 8. vers. 38. Paulus ab Ananiâ in domo Actor. 9. vers. 19. custos carceris in ipso carcere ab Apostolis baptizetur. Actor. 16. v. 33. si verò Ecclesiæ nomine quævis fidelium congregatio intelligatur, concedimus in Ecclesia Baptismum administrandum esse, sed addimus, *ubicunque duo aut tres in Christi nomine congregati sunt,*

sunt, ibi Christum adesse, Matth.18. v. 20. ibi etiam esse Ecclesiam.

4. Infantes ante Baptismū sunt in Dei fœdere.

41. 4. *Mulieres hic peccant, cùm Baptismum in fictitio illo necessitatis casu administrant, quippe quæ absque mandato imò contra mandatum Dei baptizant, & præterea rei externæ salutē æternam affingunt, quæ in sola Christi morte & fœdere illo gratia quærenda est. Curandum quidem ut per legitimum Ministrum infans baptizetur, sed si obtineri non possit, commendandus est Deo, qui eum sui Spiritus Baptismo baptizet, imò credendum est, infantem fidelium parentum jam esse Baptismo flaminis baptizatum, cùm sit in fœdere.* Bucan. l.d. Resp. 1. γυναικοκρατικὸν contra expressum aliquod divinum mandatum pugnare, demonstrari nondum potuit. 2. in sola Christi morte, & fœdere gratiæ quærendam esse salutem, ambiguè dicitur, vel enim opponitur particula sola mediis applicationis, quâ ratione nequaquam propositio illa exclusiva concedenda est, perinde enim foret, ac si quis colligere vellet. Solùm Christi meritum nos salvat; Ergo baptismus nos non salvat, contra 1. Pet. 3. v. 21. Ergo Evangelium non est potentia Dei ad salutem, contra Rom. 1. vers. 16. Ergo fides nos non salvat, contra 1. Petr. 1. vers. 9. vel particula sola opponitur aliis in hoc causæ genere, quâ ratione propositio exclusiva non excludit salutis media ex parte tùm Dei tùm nostri. 3. rei externæ non esse affigendam salutem Enthusiasticè & Anabaptisticè dicitur: prædicatio verbi & Sacramentorum administratio sunt quidem res externæ, in sensus incurrentes, interim tamen per has res externas nobiscum agere, & interiorem conversionem ac salutem operari Deo placuit. 1. Corinth. 1. v. 21. *Placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.* 4. libenter concedimus Deum haudquaquam ita esse alligatum baptismo, quò minus suâ gratiâ in infantibus, qui vel in ipso utero extinguuntur, vel ante baptismi perceptionem vitâ defunguntur, possit esse efficax, nos tamen mediis salutis ita alligati sumus, ut ubicunque substantialia baptismi haberi possint, infantibus eundem conferre teneamur. 5. non ergo nos, sed adversarii fictitium quendam casum necessitatis introducunt, quasi scilicet privatio baptismi sit necessaria, si ordinarius Ecclesiæ minister haberi nequeat, cùm is demum verè sit necessariæ privationis casus, cùm substantialia baptismi non possunt haberi. 6. infantes ante baptismum esse in fœdere itidem ambiguè dicitur, vel quod ipsis aditus pateat ad fœdus Dei per baptismum, itemque per preces parentum in casu privationis, vel quòd actu sint in fœdere & gratia etiam ante susceptum baptismum. Priorem sensum acceptamus, posteriorem repudiamus, quem tamen adversarii amplectuntur, ex quo apparet ratio, cur baptismi usum non existiment ita necessarium, ut Laico ejus administrationem absente ordinario Ministro concedant, nimirum quia statuunt, infantes fidelium jam antè esse in Dei fœdere, ideoque parùm referre sive baptizentur, sive minùs, quâ de re plura suo loco.

5. Sexus & pudor fœminarum ab omnib. publicis muneribus eas excludit.

42. 5. *Sexus & pudor fœminarum ab omnibus publicis muneribus eas excludit: etiam civilibus legibus, ab officiis publicis domuum dittonumque terrenorum dominorum tanquam incapaces removentur l. fœmine ff. de Reg. Iur. Ergo etiam à baptismi administratione sunt arcendæ.* Innoc. Gentilletus in Apol. pro Christ. Gallis cap. 6. num. 2. Resp. 1. distinguenda est ordinaria Baptismi administratio à casu necessitatis: illam, absit ut fœminis, concedimus. 2. an non fœminæ quandoque in feudis succedunt peculiari Dominorum privilegio? 3. an non quandoque testes sunt in casu necessitatis? 4. adde quòd dispar ratio dominii terreni, & hereditatis cœlestis, cùm *in Christo nec mas sit nec fœmina* Gal. 3. v. 28.

Quæstio de Baptismo Iohannis.

43. Ad causam instrumentalem Baptismi pertinet quæstio de baptismo Johannis, hoc est, de baptismo, quem Iohannes in Nov. Testam. etiam antequam Christus ab eo baptizetur, aliis administravit, sitne idem Sacramentum, eandemque habeat efficaciam cum baptismo Christi, hoc est, cum eo quem Christus per Apostolos, tum ante, tum post resurrectionem suam administravit, & per consequens unum sufficere potuerit cuiquam Baptismus Iohannis, ita ut post baptismum Iohannis non fuerit necessariò percipiendus baptismus Christi? Affirmamus nos, Pontificii negant. Antequam verò sententiæ nostræ fundamēta expromamus, circa quæstionis statum hoc monemus. 1. in omnibus controversiis ea, quæ necessarium usum habent in exercitiis pœnitentiæ fidei & pietatis discernenda esse ab aliis disputationibus, in quibus opinionum diversitas, vel etiam levis quædam hallucinatio non infert jacturam fidei & salutis: proinde cùm disputatio de baptismo Johannis, utpote de Ceremonia temporis jamdudum præteriti, & quidem exigui, non æquè sit necessaria, ut doctrina de Baptismo, quo nunc Ecclesia Nov. Testam. baptizat, ideo non esse statim anathemate feriendos, qui de hac quæstione collatis Scripturæ sententiis paulò aliter, quàm veteres quidam disputant, si id fiat salva veritate doctrinæ de pœnitentia, fide & pietate. Quæ sunt verba Chemnitii in exam. Concil. Tridentin. part. 2. can. 1. de Bapt. 2. quæstionem esse de identitate non individui, sed speciei, non numerica sed specifica: An scilicet Baptismus Johannis sit idem specie Sacramentum cum Baptismo Christi? Quamvis enim sint distinctæ personæ, per quas Baptismus administratur, interim tamen manet *unum Baptisma* Nov. Test. Eph. 4. vers. 5. nimirum quia *unus est Dominus*, qui per distinctos ministros hoc Sacramentum dispensat, *una etiam fides*, & una Trinitatis invocatio, cum qua Baptismus administratur. 3. quæstionem esse non de gradibus donorum cælestium, sed de ipsis spiritualibus donis. Quamvis Baptismus Christi, hoc est, quem Christus per Apostolos atque alios in primitiva Ecclesia administravit, plurimùm præstiterit Baptismo Iohannis donorum Spirit. sancti visibilium specie admirandâ, ac donorum invisibilium copiâ & ubertate majori, cùm post glorificationem Christi lucis Evangelicæ splendor magis effulserit, ex eo tamen non potest inferri, omnem omninò spiritualem efficaciam Baptismo Johannis denegandam. In externis quibusdam circumstantiis & gradu efficaciæ in donis spiritualibus inter Baptismum Christi & Apostolorum differentiam quandā agnoscimus: interim substantiale discrimen intercedere negamus. » Quale discrimen est inter verbum de Christo venturo, de veniente & exhibito: talis etiam est differentia inter circumcisionem, Baptismum Iohannis, » & Christi Baptismum. Doctrina autem de Christo, » licet quoad modum patefactionis sit aliquod discrimen, tamen quoad substantiam fuit eadem & effectus eosdem habuit in credentibus omnibus temporibus, sive tempore V.T. sive tempore Iohannis

Baptistæ

„ Baptistæ, sive post Christum exhibitum, licet in gra-
„ dibus aliqua differentia esse possit, quæ sunt verba
„ Chemn. in exam. Conc. Trident. p. 66. 4. quæstio-
nem non esse simpliciter & absolutè accipiendam de baptismi susceptione post Iohannis baptismum, neque enim negamus quosdam à Iohanne baptizatos, à discipulis Christi baptismum fortassis iterum suscepisse, Actor. 2. v. 41. in numero trium millium ab Apostolis baptizatorum fortè fuerunt aliqui Ioannis baptismate priùs tincti, sed de necessitate susceptionis, an scilicet necessarium fuerit baptizatis à Iohanne denuò ab Apostolis baptismum petere ac suscipere, ita ut sine illo regenerationis ac salutis non potuerint esse participes, quod negamus.

Argumenta pro nostra sententia.

44. Hisce præsuppositis ita inferimus: Si eadem causa efficiens principalis, eadem materia, eadem forma, eadem spiritualis efficacia baptismi Iohannis cum baptismo Christi, utique erunt idem Sacramentum, adeoque unus baptismus, unitate scilicet non numericâ, sed specificâ. Sed verum prius. Ergo & posterius. Assumtionis singula membra confirmanda sunt. 1. Eandem esse causam efficientem principalem baptismi Iohannis cum baptismo Christi, demonstratum fuit superiùs §. 10. membr. 2. Quamvis enim Christus discipulis suâ voce administrationem baptismi mandaverit, tamen cùm Deus *per Filium* locutus sit Hebr. 1. v. 2. ac Spiritus sanctus, *non ad mensuram eis datus sit.* Iohan. 3. v. 34. ideo solennis illa institutionis promulgatio, ac mandatum illud toti SS. Trinitati rectissimè tribuitur. Iam verò idem Deus, eadem sacrosancta Trinitas Iohannem ad baptizandum misit, & admiranda illa revelatione Matth. 3. cùm Christus in Iordane baptizaretur, Iohannis baptismum confirmavit. ** Objiciat quis: *Dicitur Iohannis baptismus, quia tantum Iohannem habet autorem.* Resp. dicitur Iohannis 1. ratione ministerii. 2. promulgationis. 3. respectu alicujus discriminis quod ipsi intercedit cum baptismo Christi, quia per baptismum Iohannis non conferebantur illa peculiaria Spirit. sanct. dona, quæ vigebant in primitiva Ecclesia. Rom. 2. vers. 16. *secundùm Evangelium meum.* **

1. Eadem causa efficiens principalis Baptismi Ioannis cum Baptismo Christi.

2. Eadem utriusque materia.

45. 2. Materiam utrobique eandem fuisse, dubium nullum. Iohannes enim baptizavit *aquâ*, Mat. 3. v. 11. Marc. 1. v. 8. &c. idem visibile Elementum usurpârunt Apostoli in suo baptismo. Act. 8. v. 36. cap. 10. v. 47. 3. De forma quibusdam dubitatio suboritur. Durandus statuit, *quòd baptista non habuerit certam formam in baptismi administratione.* Lombardus, Alensis, Paludanus, Thomas &c. statuunt Iohannem hac forma usum fuisse. *Ego baptizo te in nomine venturi.* Scotus & Biel disputant, *utramque sententiam esse probabilem.* Bellarm. lib. 1. de Sacramento baptismi c. 20. sequitur Durandum, disputat enim *Baptismum Iohannis non habuisse invocationem Trinitatis, ac probabile sibi videri, quòd nullâ verborum forma, Iohannes fuerit usus.* Atqui nihil absurdius à Bellarmino dici potuisset: num enim iudicabimus baptismum Iohannis fuisse mutam tantùm ceremoniam? num aqua sine verbo est Baptismus? quinimò verbum est quasi anima baptismi, qui ab Apostolo propterea definitur, quòd sit *lavacrum aquæ in verbo*, quo (lavacro) *Deus Ecclesiam suam mundat.* Ephes. 5. v. 26. Quamvis igitur disertis & expressis verbis in Scripturis non alteratur, quâ verborum forma in administratione baptismi Iohannes fuerit usus, nullum tamen dubium, 1. quin Iohannes in baptismo illum invocaverit, & in illius nomine baptismum suum administraverit, *qui misit eum ad baptizandum.* Ioh. 1. v. 33. is verò est unus verus Deus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Ergo Iohannes baptizando in nomen veri Dei, à quo ad baptizandum missus, baptizavit in nomen Patris, Filii, & Spiritus sancti, sicque Baptismi formula à Iohanne usurpata fuit eadem cum forma verborum, quam Christus Apostolis suis posteà præscripsit. 2. Accedit, quòd Sacramenta sequantur Naturam ejus doctrinæ, cujus sunt sigilla. Iam verò una atque eadem est doctrina Iohannis & Apostolorum Christi (quamvis post ascensionem Christi clarior doctrinæ lux & uberior donorum copia in N. T. effulserit, tamen gradus distincti non variant ipsam speciem) Ergo etiam unum administrârunt Baptismi Sacramentum. Quæ fuerit doctrina Iohannis ex Evangelistis facili negotio colligitur, docuit Deum *misisse* filium suum, eidemque *omnia in manus dedisse* Ioh. 3. v. 34. 35. docuit hunc Filium esse *agnum illum Dei*, *qui tollit peccata mundi.* Iohan. 1. v. 29. 36. quo ipso ostendit typos sacrificiorum Leviticorum in Christo consummatos, & in solo Christo quærendam peccatorum remissionem: docuit *Patrem diligere hunc suum Filium, eidemque dedisse Spiritum sanctum non ad mẽsuram* Iohan. 3. v. 34. in hujus veri Dei nomen Iohannes baptizavit, hanc doctrinam suam de persona & beneficiis Messiæ divinitùs missi externâ Baptismi Cerimoniâ confirmavit. Bellarm. 1. de Bapt. cap. 23. §. 2. negatur, *Iohannem nihil docuisse de passione & merito Christi, quod enim ipsum vocarit agnum Dei, id posse referri ad innocentiam & mansuetudinem.* Resp. si Iohannes Baptista nihil docuit de passione & merito Christi, quomodo erit *excellentior, quàm Propheta?* Matt. 11. v. 8. cùm quidam ex Prophetis, præsertim David & Elaias verbis tam claris & perspicuis de Christi passione fuerint vaticinati? quinimò *omnes Prophetæ testimonium illi perhibent, remissionem accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in ipsum.* Actor. 10. v. 43. Evangelistæ non omnia, quæ Iohannes auditoribus suis latè exposuit, sed summa tantummodò capita doctrinæ in literas redegerunt. Et quid dicemus de unica illa pericope concionis. *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi?* num de innocentia solùm Christi agit? minimè verò, dicit enim hunc agnum αἴρειν, hoc est, in se recipere & simul auferre peccata mundi, quod in passione & morte ejus innocentissima peractum: unicâ hac concione veluti remoto velo manifestat, quicquid sub typo sacrificiorum V. T. absconditum latebat. Hilarius in lib. de Patris & Filii unitate p. 765. rectè monet, *nomine agni denotari & patientiam & passionem.* Epiphanius hæres. 8. *ex typo Paschalis agni appellationem petitam esse judicat.* Iustinus in Dial. cum Tryph. p. 200. *quòd sit symbolum supplicii crucis.* Thom. 2. 2. q. 2. art. 7. *Non est credendum, quòd ignoraverit Iohannes Christum ad passionem venturum, ipse enim dixerat, ecce agnus Dei, pronuncians immolationem futuram.* Breviter appellatio agni deducta est ex cap. 53. Esaiæ, in quo & passio, & innocentia, & patientia Messiæ latè describuntur. Videns igitur Bellarm. hanc exceptionem, quòd Iohannes nihil docuerit de passione Christi, esse nimis crudam, aliud quærit latibulum: *doctrina* (inquit) *nihil facit ad Sacramenti essentiam & veritatem, alioqui hæretici, qui haberent falsam doctrinam, haberent etiam falsa Sacramenta. Vi ergo diversitas doctrinæ non facit diversum Baptisma, ita nec doctrinæ similitudo facit*

3. Eadem forma.

Baptiſma eſſe unum & ſimile. Reſp. quamvis cum aliquibus doctrinæ corruptelis veritas Sacramentorum poſſit conſiſtere, ex eo tamen inferri nequit, quòd ex ſimilitudine doctrinæ non poſſit colligi identitas Baptiſmi. Sacramenta enim obſignant illam doctrinam, cui ſigilli loco adduntur, nec minùs efficacia inſtrumenta ſaluris cenſenda ſunt, quàm ipſa doctrina. Quare cùm non ſolùm Apoſtoli, ſed etiam Iohannes Baptiſmi adminiſtratione Evangelii promiſſiones in credentibus obſignârint, utique ex eo immotè colligitur, quod idem Sacramentum utrique contulerint. 3. Apoſtoli etiam ante glorioſam Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem baptizarunt, ut perſpicuè apparet. Iohan. 4 v. 2. & quidem eodem tempore, quo adhuc Baptiſmus Iohannis durabat. Jam verò in Hiſtoria Evangelica itidem non commemoratur, quòd *in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti* baptizarint. Et quis verò inde inferre velit, quòd ſine verbo baptizarint, vel aliâ verborum formâ in Baptiſmo uſi fuerint? In quem & quâ verborum formâ baptizârint, colligendum eſt ex doctrina, quam Chriſtus eo tempore prædicavit, is itidem ut Iohannes docuit, quòd *Deus, ſi dilexerit mundum, ut Filium ſuum unigenitum dederit, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Iohan. 3. v. 16. quòd Filius in aſſumta carne *exaltandus ſit in ara crucis, ut credentes in ipſum ſalventur*, v. 14. 15. quòd *Spiritus ſanctus ex aqua Baptiſmi nos regeneret*, v. 5. in hanc doctrinam Apoſtoli Chriſti baptizârunt. Jam verò eadem fuit doctrina Iohannis. Ergo etiam idem Baptiſmus. Lomb. 4. ſent. diſt. 3. lit. G. *Si quæritur in qua forma tunc* (ante Chriſti reſurrectionem) *baptizarunt Apoſtoli, ſanè dici poteſt, in nomine Trinitatis, ſcilicet in ea forma, in qua poſtea baptizaverunt gentes, quæ ante paſſionem poteſt intelligi fuiſſe tradita, licet non ſit ſcriptum.* 4. Ioh. 3. v. 26. refertur de diſcipulis Iohannis, quòd ægrè tulerint, Chriſtum per Apoſtolos baptizare, deferunt igitur rem ad Iohannem hiſce verbis: *Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat & omnes veniunt ad eum.* Quòd ſi alia fuiſſet Baptiſmi forma diſcipulis Chriſti uſitata, næ eâdem operâ ad præceptorem id retuliſſent, ſuæque querimoniæ ſpeciem aliquam ex eo obduxiſſent. ** Denique ubi iidem effectus, ibi eadem forma. Atque in Baptiſmo Iohannis & noſtro ſunt iidem effectus. Ergo etiam utriusque eſt eadem forma. **

Act. 19. 4. Iohannes baptizavit in nomen venturi.

46. *At inquis, Actor. 19. v. 4. videtur expreſſa verborum forma, quâ Johannes uſus, quòd ſcilicet in nomen venturi baptizaverit.* Reſp. 1. non agitur ibi de forma verborum, quibus Iohannes in ſuo Baptiſmo uſus eſt, ſed de prædicatione ejuſdem, ſic enim habent verba Apoſtoli: *Iohannes baptizavit baptiſma pœnitentiæ, dicens populo, ut in eum, qui venturus erat poſt ipſum*, hoc eſt, in Chriſtum Ieſum, *crederent*, Bellarm. lib. 1. de Bapt. cap. 20. §. ſecundò. *Illa verba Pauli non videntur ſignificare Iohannem baptizaſſe in nomine venturi, ſed tamen admoniſſe populum, ut crederent in venturum Meſſiam. Nam etiam Chriſtum baptizavit eo ritu, quo cæteros, & certè ridiculum fuiſſet, Chriſtum baptizaſſe in nomine venturi.* 2. quòd ſi vel maximè in venturum Meſſiam baptizaſſe cenſendus, id tamen neutiquam tanti eſt, ut ſpecificam differentiam inter Baptiſmum Iohannis, & Apoſtolorum Chriſti conſtituat, baptizavit enim Iohannes in Chriſtum venturũ non ratione incarnationis, ſic enim digitis ipſum præſentem demonſtravit. Ioh. 1. v. 29. ſed reſpectu publici miniſterii, cumprimis verò ratione officii redemptionis per paſſionem & mortem: Atqui ſic ipſi quoque Apoſtoli ante Chriſti paſſionem in venturum baptizaſſe dici poſſunt, quorum tamen baptiſmus non eſt ſpecie diverſus ab eo, qui paſſionem Chriſti inſecutus eſt: quinimò ut una fides eſt eorum, qui à Iohanne baptizati in Meſſiam venturum ſperarunt, & eorum qui poſt Chriſti paſſionem in eum crediderunt, ita quoque unum eſt Baptiſma Iohannis & Apoſtolorum Chriſti. 3. Si vel maximè Iohannes in principio miniſterii ſui in Chriſtum venturum baptizaſſet, tamen progreſſu temporis cùm Chriſtus in Iordane baptizatus officium ſuum publicè ac ſolenniter fuit auſpicatus, procul dubio non amplius in venturum, ſed in eum, *qui ſteterit in medio ipſorum*, Ioh. 1. v. 16. baptizavit, ac per baptiſmum ſponſam Chriſto cœlesti ſponſo veluti præſentem adduxit, Iohan. 3. v. 29. 4. Neve ulla reſtet dubitatio, conferimus hæc Scripturæ loca. Actor. 19. v. 4. de Iohanne dicitur, quòd baptizaverit *in Chriſtum*, v. 5. vel quod idem eſt *in nomen Domini Ieſu.* Gala. 3. v. 23. de Baptiſmo Apoſtolorum dicitur: *quotquot in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Actor. 2. v. 38. *Baptizetur unusquisque veſtrùm in nomine Ieſu Chriſti.* Rectè autem monet Ambroſius, nomen Chriſti complecti totam SS. Trinitatem, videlicet Patrem *qui unxit Filium oleo lætitiæ præ conſortibus Pſal. 45. v. 8.* Filium, cui *Pater dedit Spiritum non ad menſuram.* Iohan. 3. v. 34. & Spiritum ſanctum, qui eſt *ipſa unctio* 1. Ioh. 2. v. 27. Ergò qui in Chriſtum baptizat, is Patrem ungentem, & Spiritum, qui eſt unctio, neutiquam excludit. 5. Denique ſi Papa Nicolaus I. rectè pronunciavit, verum ac legitimum eſſe baptiſmum, qui in ſolius Chriſti expreſſum nomen datus eſt, *quòd videlicet inſtitutio Chriſti non de vocibus, ſed de rebus ſit intelligenda*, quantò veriùs hoc erit de Iohannis baptiſmo ante traditam expreſſam illam formam uſurpato? Vide Cajetanum in Thom. p. 3. q. 66. art. 6. pertinet hûc, quod Hardingus diſputat, *Apoſtolos eſſentialem verborum formam in Baptiſmo mutaſſe, & quandoque in nomine Chriſti tantùm baptizaſſe*: quâ de re dicetur inferiùs ſect. 90.

47. Atque hæc dicta ſint de forma Baptiſmi, quem Iohannes adminiſtravit: reſtat, quartum argumenti membrum, ſcilicet ut demonſtremus eandem eſſe efficaciam ſpiritualem Baptiſmi Iohannis cum Baptiſmo Chriſti. Dicimus ergo, quemadmodum Deus per baptiſmum Apoſtolorum ad regenerationem, & remiſſionem peccatorum fuit efficax: ita quoque eadem beneficia per Baptiſmum Iohannis pœnitentiam agentibus, & in Chriſtum credentibus fuiſſe divinitùs collata. Id demonſtramus 1. ex *συνωνυμία* phraſium, quæ de Baptiſmo Iohannis & Apoſtolorum uſurpantur. Marc. 1. v. 4. Luc. 3. v. 3. *erat Iohannes in deſerto baptizans, & prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Eadem loquendi formula uſurpatur de baptiſmo Apoſtolorum. Actor. 2. v. 38. *Baptizetur unusquisque veſtrùm in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum.* Actor. 22. v. 16. Ananias Paulum alloquitur hiſce verbis: *Exurge, baptizare & ablue peccata tua invocato nomine Chriſti.* Ergo baptiſmus Iohannis non fuit adminiſtratus in pœnitentiam ſine fide & remiſſione peccatorum, talis ſiquidem pœnitentia eſt miniſterium mortis & opus legale; ſed in veram & ſalutarem pœnitentiam,

Digitized by Google

tentiam, ac proinde etiam in remissionem peccatorum, quæ cum vera & salutari pœnitentia individuo nexu est conjuncta. Atque hæc beneficia non significativè tantùm vel adumbrativè, nec præparativè tantùm vel dispositivè, sed etiam exhibitivè & dispensativè per Baptismum Johannis fuerunt collata, id quod non solùm ex ipsis verbis Evangelistarum, sed etiam ex concionibus Johannis Baptistæ apparet. Joh. 1. v. 29. *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* v. 16. *ex plenitudine ejus omnes accepimus gratiam pro gratia &c.* 2. ex verbis Johannis, quibus ad Pharisæos hypocritas & incredulos baptismum petentes, usus est. Matt. 3. v. 7. Luc. 3. v. 7. *Genimina viperarum, quis demonstravit vobis fugere à futura ira?* ubi per iram venturam tempus extremi judicii, & pœnas inferni intelligendas esse patet ex versu 12. *Cujus ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Quod si Pharisæi hypocritæ & increduli per Baptismum Johannis in verâ pœnitentia & fide susceptum, potuissent effugere venturam iram, utique ergò verè pœnitentes baptizati à Johanne fide in Christum acceperunt remissionem peccatorum, & reliqua bona cœlestia in Evangelio promissa. 3. ex præconio Christi de Baptismo Johannis Luc. 7. v. 30. *Pharisæi & Scribæ spreverunt consilium Dei adversus semetipsos non baptizati à Johanne.* Hoc certè fuit consilium Evangelicum, fuerunt *cogitationes pacis*, Jerem. 29. vers. 11. quòd scilicet Deus per Baptismum Johannis voluerit eos in gratiam & vitam recipere. Ambros. in hoc loco. *Justificatur Deus per Baptismum, qui enim peccat & confitetur Deo peccatum, justificat Deum, credens ei ab eoque sperans gratiam.* Sic de Baptismo Johannis dicitur Johan. 3. vers. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum cœlorum.* Illi Baptismo tribuit Christus regenerationem & cœlestis regni apertionem, qui tunc erat in Ecclesia usitatus. Jam verò series historiæ Evangelicæ ostendit, Baptisma Johannis vel solum, vel præcipuè tunc temporis viguisse. Ergo Baptismus Johannis fuit medium, per quod homines sunt regenerati ad vitam æternam. 4. Ex vaticinio Zachariæ de filio suo Johanne. Luc. 1. vers. 77. *præibis faciem Domini &c. ad dandam scientiam salutis plebi ejus in remissione peccatorum eorum.* Hæc remissio peccatorum non solùm per Evangelii prædicationem, sed etiam per Baptismi susceptionem pœnitentiam agentibus & in Christum credentibus contigit. Quale fuit ministerium Johannis in docendo, tale etiam fuit in Baptizando, cujus connexionis rationem exposuimus superiùs. Jam verò per Johannis ministerium in docendo homines viam salutis edocti & peccatorum remissionem fide consecuti sunt. Ergo & per Baptismum Johannis eadem beneficia ipsis fuerunt collata. 5. Ex encomio, quod Apollo à Johanne Baptizato tribuitur Actor. 18. vers. 24. *Judæus quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens devenit in Ephesum, potens in scripturis*, vers. 25. *hic erat edoctus viam Domini & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt de Jesu, sciens tantùm Baptismi Johannis.* Quod si Apollos à Johanne baptizatus fuit fervens Spiritu, cur Spiritum sanctum cum suis donis tam longè à Baptismo Johannis ablegaremus? 6. Quòd etiam referri potest, quod Petrus 1. Epistol. 3. vers. 21. de Baptismo suo dicit: *Baptisma nos salvat.* Jam verò ex capite 1. Johannis vers. 27. & cap. 4. vers. 2. probabiliter colligitur, Petrum à Johanne fuisse baptizatum (quidam tamen ex veteribus statuunt, Petrum ab ipso Christo baptizatum esse) utique ergo Baptismus Johannis fuit medium salutis. 7. Legati Hierosolymitani Jonam. 1. v. 5. cum Johanne Baptista expostulant: *Quare ergo baptizas, si non es Christus neque Elias neque Propheta?* Quasi dicerent: Si Christus es, cùm non sis Christus, nec debebis, nec poteris baptizare in remissionem peccatorum, quippe quæ soli Deo competit. Intellexerunt igitur ex concionibus Johannis, Baptismum ipsius non esse ceremoniam legalem, sed pœnitentibus & in Christum credentibus cedere in remissionem peccatorum. 8. Si Baptismus Johannis omni spirituali efficaciâ destitutus fuit, consequens erit, aquam lustralem majorem vim habere, quàm baptismus Johannis habuit. Nam de aqua lustrali dicit Alex. 1. in c. aquam sale de consecr. dist. 3. *quod populum sanctificet, mundet, expurget, &c.* Discip. de temp. sermon. 110. *quod valeat in deletionem venialium peccatorum.* Bellarmin. lib. 3. de cultu sanctorum cap. 7. *quod habeat vim delendi peccata venialia & fugandi Dæmones ac curandi morbos.* Denuò tamen monemus, distinguendum esse inter communia & extraordinaria Spiritus sancti dona, itemque inter copiam donorum spiritualium majorem & minorem. Quamvis enim per baptismum Johannis extraordinaria illa dona loquendi linguis, prophetandi, sanandi &c. non fuerint collata, quæ per impositionem manuum in baptismo Apostolorum credentibus tempore primitivæ Ecclesiæ distribuebantur Actor. 8. vers. 16. cap. 19. vers. 5. quæque post gloriosam Christi in cœlum ascensionem demùm conferenda erant, Johan. 7. vers. 39. *Spiritus sanctus nondum erat, quia Jesus nondum fuerat glorificatus*: ex eo tamen inferri nec potest nec debet, ne quidem communia Spiritus sancti dona omnibus salvandis necessaria per baptismum Johannis fuisse collata; contrarium enim ex allatis fundamentis satis manifestè apparet, id quod ad stabiliendam indentitatem Sacramenti inter baptismum Johannis & Apostolorum nobis sufficit. Etenim si ex eo, quod extraordinaria illa Spiritus sancti dona per baptismum Johannis non fuerunt collata, legitimè inferri posset, baptismum Johannis non esse idem Sacramentum cum Baptismo Apostolorum, consequens foret, nec nostrum baptismum eundem esse cum Apostolorum baptismo; ecquis enim audivit illos, qui hodie in Ecclesia baptizantur, novis linguis loqui, prophetare &c. Quamvis & in Baptismo Apostolorum major donorum copia baptizatis credentibus fuerit collata, ex eo tamen non potest inferri, quod Johannis baptismus omni efficaciâ spirituali fuerit destitutus, quia gradus speciem non variant.

48. Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 23. quibusdam ex his nostris argumentis respondere conatur. Profert enim has exceptiones. 1. *Baptismum Johannis dici Baptismum pœnitentiæ, sed baptismum Christi nusquam dici Baptismum pœnitentiæ, sed lavacrum regenerationis.* Tit. 3. Resp. 1. Baptismus Johannis non dicitur simpliciter Baptismus pœnitentiæ, sed differentè additur *in remissionem peccatorum*: ea verò sine fide & regeneratione locum habere nequit. Et quemadmodum baptismus Apostolorum dicitur *lavacrum regenerationis* Tit. 3. v. 5. ita quoque de baptismo Johannis dicit Christus Johan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu &c.* 2. *Pœnitentiam contrario modo se habere ad Baptismum* *Exceptiones Bellarmini.* 1. *Baptismum Johannis dici Baptismum pœnitentiæ.*

Christi & Johannis, cùm Baptismum Iohannis sequatur ut ejus effectus, baptismum autem Christi præcedat, ut ejus dispositio, quò refert verba Petri Act. 2. *pœnitẽtiam agite, & baptizetur unusquisq; vestrùm.* Resp. quamvis Marcus dicat, *Iohannem baptizasse, & prædicasse,* ex ea tamen verborum serie non potest colligi, Johannem priùs baptizasse, quàm prædicasse. Cùm enim Baptismus fuerit nova Ceremonia, utique omninò necessarium fuit, de ea prius homines doceri. Ergò ut Apostoli inter gẽtes priùs pœnitentiam prædicarunt, postea demum illos, qui Christo nomen dederant, in remissionem peccatorum baptizârunt: ita quoque eodem modo inter Judæos Iohannes egit: id quod ex Matthæo cap. 3. Sole clarius apparet, v. 1. *In diebus illis venit Iohannes Baptista prædicans in deserto Judææ*, v. 2. *& dicens, pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum.* v. 5. *tunc exibat ad eum Hierosolyma & omnis Judæa & omnis regio circa Iordanem.* vers. 6. *Et baptizabantur ab eo in Iordane confitentes peccata sua.* Sic Luc. 3. vers. 3. *venit Iohannes in omnem regionem Jordanis prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* vers. 7. *Dicebat ergò ad turbas, quæ exibant, ut baptizarentur ab ipso, genimina viperarum &c.* Pulcherrimè D. Chemn. in Harm. Evangel. cap. 16. p. 302. *Iohannes non cœpit statim baptizare priusquam vocationem suam exposuisset, ac homines doctrinâ suâ, quantum satis erat, instituisset: sed primùm in deserto Judææ, excitato voce clamante hominum concursu capita doctrinæ, quam in vocatione divinitùs acceperat, proposuit, sicut Matthæus ostendit: postea cum fundamenta doctrinæ suæ jecisset, & homines doctrinam illam illustratione Spiritus sancti certatim amplecterentur, tunc ex deserto Judææ à mari mortuo per aliquot milliaria Septentrionem versus progressus, venit in regionem finitimam Iordani, & ibi cœpit eos, quos doctrinâ suâ imbuerat, aquâ in Iordane baptizare, hæc ratio profectionum Iohannis in tabulis considerari potest.* 3. *Remissionem peccatorum non tribui Baptismo Iohannis, sed tantùm pœnitentiæ; ad quam ipsius Baptismus provocabat.* Respond. imò verò verba Evangelistæ sunt satis perspicua, quod Iohannes & baptizaverit & prædicaverit Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Docuit ergò Iohannes, mandatum sibi divinitùs esse, ut novo ac peculiari ritu baptismi, venienti Messiæ Ecclesiam colligeret, atque ad suscipiendum illum homines præpararet, utque promissionem regni cœlorum credentibus ritu illo applicaret & obsignaret. Quia enim in Baptismo Iohannis erat verbum seu *promissio regni cœlorum*, hoc est, gratiæ & remissionis peccatorum & quia fides in Christum venturum, quæ in Baptismo Iohannis exigebatur. Act. 19. v. 5. & promissio regni cœlorum Matth. 3. v. 2. Marc. 1. v. 4. Luc. 3. v. 3. Baptismo illo obsignabantur, ideo vocatur Baptismus *in remissionem peccatorum.* Vide D. Chemn. in Harm. Evang. cap. 16. p. 307. ubi addit: *Qui contra manifesta verba contendunt, in Baptismo Iohannis credentibus non datam remissionem peccatorum, illi cogentur verba illa mirabiliter torquere, ut scilicet clausula illa in remissionem peccatorum, non referatur ad Baptismum, sed ad vocabulum pœnitentiæ. Sed si pœnitentia quæ fuit baptismi Iohannis, fuit in remissionem peccatorum, quid igitur prohibet quò minus dicamus, pœnitentia illum baptismum datum credentibus in remissionem peccatorum?* 4. *Evangelistam loqui de remissione peccatorum per Baptismum Christi demum futura.* Resp. imò verò de fui Baptismi fructu loquitur. Sic enim dicit ad turbas, quæ exierant, ut baptizarentur ab eo Luc. 3. vers. 7. *Quis ostendit vobis fugere à ventura ira?* ergo baptismus Iohannis fuit medium salutare, per quod à ventura ira homines liberari potuerunt; quo respectu etiam *consilium Dei* dicitur Luc. 7. v. 30. nimirum de remissione peccatorum & salute per hoc medium conferenda hominibus. Reliqua argumenta Bellarminus non attingit.

Remissionem peccatorum non tribui Baptismo Iohannis, sed pœnitentiæ.

4. Evangelistã loqui de remissione peccatorũ per Baptismũ Christi demum futura.

49. Exposito præcipuo sententiæ nostræ fundamento ex identitate causarum petito, restat ut secundaria & minùs principalia argumenta proferamus, unde pro stabilienda identitate Sacramentali inter baptismum Iohannis & Apostolorum porrò sic inferimus. Si statuitur Baptismum Iohannis non fuisse idem Sacramentum cum Baptismo Apostolorum & nostro, consequens fuerit, 1. alio baptismo caput, puta Christum, alio verò membra usum. 2. Christum baptismatis sui susceptione non sanctificasse Baptisma nostrum. 3. non esse unum Baptisma N. Test. 4. Baptistam non fuisse novi Test. ἔσχατον nec gratiæ ex plenitudine Christi redundantis διάκονον. 5. Apostolos à Iohanne baptizatos non suscepisse salutarem baptismum, aut acceptum iterasse. 6. non omnes nos in unum corpus baptizari. Connexionis ratio est manifesta, quæ enim essentiâ differunt, ea etiam adjunctis & effectis differunt. Jam verò absurdum est, 1. statuere quòd alio baptismo Christus, alio verò membra ejus tingantur, cùm corporis mystici unitas cõtrarium testetur, cumque eandem circumcisionem cum Israëlitis V. T. Christus susceperit. 2. veteres unanimi consensu asserunt, Christum susceptione sui baptismatis nostrum baptisma consecrasse; Hieron. Chrysost. in cap. 3. Matth. Ambros. & Beda in c. 3. Luc. 3. *Unum esse baptisma* N. T. sicut est *una fides, unus Dominus* evidenter asserit Apostolus Eph. 4. v. 5. 4. Baptistæ ministerium non ad vetus, quod fuit tempus umbrarum, sed ad Novum Testamentum pertinere ostendimus in tract. de Sacram. & in hoc ipso tractatu §. 17. 5. Apostolos baptismum à Iohanne susceptum iterasse, non potest idoneis testimoniis confirmari. 6. *nos omnes in uno Spiritu, in unum corpus baptizari* testatur Apostolus 1. Corinth. 12. v. 3. Relinquitur ergo quod baptismus Iohannis sit idem Sacramentum cum baptismo Apostolorum.

Argumenta nostræ sententiæ minùs principalia.

50. Bellarminus excipit 1. *baptismum Christi ipsi Christo vix tribui posse sine ejus injuria, cùm enim sit lavacrum regenerationis & adoptionis filiorum, si is Christo tribueretur, videretur indignisse regeneratione & adoptione filiorum Dei, quæ est maxima in Christum blasphemia, cùm sit Filius Dei naturalis et ab ipsa conceptione sanctissimus.* Resp. Bellarm. statuit *Baptismum Iohannis provocasse ad pœnitentiam*, ita enim loquitur in hoc ipso capite 23. §. 4. num ergo eodem modo inferemus; baptismum Iohannis Christo sine ejus injuria vix tribui posse, cùm enim sit provocatio ad pœnitentiã, si is Christo tribueretur, videretur indiguisse pœnitentiâ, quæ est maxima in Christum blasphemia, cùm sit sanctissimus ille, *qui non novit peccatum nec inventus est dolus in ore ejus.* Esa. 53. vers. 9. 1. Pet. 2. vers. 22. Quicquid Bellarmin. huic ratiocinationi responderit, etiam suæ responsum statuat. Rem ipsam quod attinet, quãvis Christus non indiguerit rege-

Exceptiones Bellarmini. 1 Christũ non indiguisse peccatorum remissione.

regeneratione vel adoptione in Filium Dei, ex eo tamen non potest inferri, quod non susceperit eundem cum nobis Baptismum; si quidem qui per verbum jam antè regeniti & in filios Dei adoptati baptizantur, itidem non renascuntur & adoptantur in filios Dei per Baptismum, absit tamen ut statuere velimus, eos non suscipere eundem Baptismum cum reliquis: sufficit, quòd beneficia jam antè accepta in illis per Baptismum obsignentur, & Spiritus sancti dona augeantur; Ceterum quamvis Christus pro se non indiguerit peccatorum remissione per Baptismum sibiipsi conferenda, interim tamen nostro loco & nostrûm omnium personam ut Mediator sustinens, ut agnus onustus totius mundi peccatis ad Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum accessit, effecturus ut per illud ministerium omnis justitia impleatur. Perinde ut in circumcisione ac purificatione sistit se Domino, ut agnum onustũ peccato, unde in plurali Evangelista loquitur, *quod completi fuerint dies purgationis ejus* & Mariæ & pueri Jesu Luc. 2. v. 22. unde Eccles. in die Epiph. canit; *Christum esse baptizatum, ut lavaret nostra in Baptismo crimina.* Bellarmino hoc videtur *blasphemum, cùm ex eo sequatur, Christum dici posse furem, homicidam, adeoque maximum peccatorem*, sed de tota hac re latè diximus in tract. de justif. §. 241. Addit hoc loco Bellarmin. argumentum, quo probare conatur, *magis glorioſum fuisse Christo non accipere suum Baptismum, quàm accipere. Dum n. Baptismum confert & non accipit, Imperatorẽ se & Principem hujus militiæ ostendit, quippe qui characterẽ suum in aliis imprimit, at si acciperet, videretur etiam ipse ad militiam asciribi.* Resp. procedit hæc similitudo ex hypothesi Scholasticorum, qui per Baptismum characterem quendam animæ imprimi statuunt, de qua re quid statuendum sit, exposuimus suo loco. Quicquid a. sit de illo charactere, quemadmodum gloriæ Christi nihil decedit, si statuatur, quòd simus ejus, tanquam capitis nostri in corpore mystico, membra: ita quoque non minus ipsi gloriosum, quòd velut Dux & Princeps spiritualis militiæ eundem cum nobis, sub vexillo ejus militantibus, Baptismum susceperit; Quid enim? num Duci turpe erit, militibus non solùm præcepto, sed etiam exemplo præire? ac num honorificentius est, Imperatorem servi, quàm suum ipsius characterem gestare?

2 *Christus Baptismũ nostrum non accepit, sed instituit.*

51. 2. *Verè quidem dici, quòd Christus ideò baptizatus fuerit, ut Baptismum salutarem institueret & consecraret; sed ex eo nihil quicquam pro nostra sententia stabilienda elici posse, quin imò cum ea pugnare. Nam antequam Dominus baptizaretur, nunquam apparuit columba, nec audita est vox de cœlo, neq; sanctificata sunt aqua, & tamen idem erat Baptismus Iohannis cum eo, qui postea fuit. Non igitur Baptismus, quem habuit Dominus à Iohanne, idem erat cum nostro. Nam illum accepit, non instituit, nostrum a. instituit non accepit.* Respon. præcipua causa, quare Christus baptizari voluerit, ab ipso Christo proponitur in verbis illis: *Omitte nunc, sic enim decet, ut compleamus omnem justitiã.* Matth. 3. v. 15. In quæ verba sic commentatur. D. Chemn. cap. 17. Harm. Evang. p. 12. *Quando Christo Mediatori tribuitur impletio justitiæ, sensus hic est, Pater misit Filium in hunc mundum, ut fieret nobis justitia, 1. Cor. 1. v. 30. Idq; hoc modo, ut factus sub lege fieret victima pro nobis, & de peccato damnaret peccatum, atq; ita justitia legis impleretur in nobis Rom. 8. v. 4. utq; daret ministerium reconciliationis, ut ita nos efficeremur justitia Dei in ipso 2. Corinth. 5. v. 21. Fuit ergo officium Christi Mediatoris, omnia illa, quæ ad consequendã illam justitiam, quâ coràm Deo ad vitam æternam justificamur, pertinent, implere, ut ita ipse insolidum esset nostra justitia. Implevit autem hanc justitiam, primò quando victima pro nobis factus, peccata nostra sustulit, & perfectissimâ obœdientiâ legi pro nobis satisfecit. Secundo autem ut justitia illa nostra fiat & nobis applicetur, opus est medio seu organo, per quæ justitia illa obœdientiâ & sanguine Christi acquisita nobis distribuatur, & efficaciâ Spiritus sancti nobis applicetur. Christus igitur illa etiam media sive organa voluit sanctificare, quæ & ipsa ad justitiam fidei pertinent.* Hæc Chemnicius ex Luthero. Quod si ergo Baptismus Johannis non fuit idem cum nostro Baptismo, quomodo Christus suscipiendo Baptismum Johannis consecravit nostrum, tactu sui corporis aquas sanctificando ad diluenda credentium peccata? Quin potiùs Christus ipse descendit in Baptismum cum suo corpore, atque ita illa, quæ in corpore carnis suæ promeruit & acquisivit, quasi deposuit in baptismo, ita ut per illud medium distribuantur & applicentur: unde in Baptismo nostro *Christum induimus*, Galat. 3. v. 27. *ἐνέδυσασθε* efficimur *in mortem Christi* per Baptismum Roman. 6. v. 4. Efficimur membra ipsius, & coalescimus quasi cum ipso, *quia in unum corpus* baptizamur 1. Corinth. 12. v. 13. Hoc fundamentum consolationis tollitur, quando negatur eodem Baptismo nos baptizari, quo Christus est baptizatus. Quamvis verò ante solennem illam Baptismi consecrationem etiam alios Johannes baptizaverit, ex eo tamen neutiquam inferri potest, quòd in illis omni efficaciâ spirituali Baptismus Johannis fuerit destitutus, sed ut fructus passionis Christi extendit se ad præteritum & futurum, ita quoq; illa sanctificatio baptismatis tactu Dominici corporis facta. Ipse Bellarminus ex Hieron. in cap. 3. Matth. disputat, *Christum inter alias causas etiam ideò à Iohanne baptizari voluisse, ut Baptismum Iohannis confirmaret, tanquam bonum & Deo gratum*: id si ad tempus post baptismum à Christo susceptum tantummodò refertur, consequens fuerit, reliquos ante Christum à Johanne baptizatos non suscepisse baptismum bonũ & Deo gratum. Ut confirmatio, ita etiam sanctificatio baptismi ad tempus præteritum & futurum referenda est. Invertimus igitur verba Bellarmini. Christus, quia est unus cum Patre & Spiritu sancto verus Deus, à quo Johannes ad baptizandum missus est, ideò etiam Johannis baptismũ instituisse est dicendus: & quia eum instituit, ideò etiam suscipere voluit. Vicissim suscipiendo baptismum à Johanne, nostrum baptismum instituit & consecravit, quippe cùm Johannis naptismus sit idem cum nostro. Quemadmodum Christus *nobis natus, ac nobis datus* Esa. 9. vers. 6. *factus nobis à Deo sapientia, justitia, sanctificatio & redemtio*, 1. Corinth. 1. vers. 30. ita quoque baptizatus est, ut nostrum baptismum sanctificaret. Quemadmodum circumcisionem suscepit eandem non diversam à Patrum circumcisione: ita quoque eundem nobiscum baptismum suscepisse judicandus est.

3 *Sequeretur, etiam Mosis ac Davidis*

52. 2. *Si argumentum ex loco Ephes. 4. de unitate Baptismi deductum valeret, probaret etiam tempore Mosis & Davidis fuisse Christi Baptismum.*

tempore fuisse nullū Baptismū.

Tunc n. itidem erat unū corpus Ecclesia, eadem spes, eadem fides. &c. Illud saltem voluit Apostolus quod Christiani debeant omni diligentiâ servare unitatem Spiritus, quia sunt unum corpus, & unum habent Spiritum, unum Deum, unam fidem, unum Baptismum. Resp. à tempore Novi Testamenti, in quo Baptismus institutus fuit ad tempus Veteris Testamenti, in quo nondum institutus fuit, non potest legitimè procedi. Apostolus loquitur de tempore Novi Testamenti, in eo omnium Christianorum est unum baptisma, sicut omnium est una fides & unus Dominus, ut in Veteri Testamento fuit una Circumcisio omnium Israelitarum, in cujus locum Baptismus successit. Quòd de Baptismo hæreticorum Bellarminus addit, apud illos esse verum Christi Baptisma, licet apud eos non sit unum corpus, unus Spiritus, una fides &c. non infringit vim nostri argumenti. Neque enim ex unitate corporis mystici & fidei unitatem Baptismi deducimus, sed ex unitate Baptismi, quam disertis verbis Apostolus ponit, discrimē illud, quod inter Baptismum Johannis & nostrum à Scholasticis constituitur, evertimus. Adde, quod argumenta à contrario sensu ducta non sint perpetuæ & immotæ veritatis. Rectè dicitur, ut inter verè pios est unum corpus mysticum, unus Spiritus, una fides: ita quoque unum Baptisma, sed ex eo non potest inferri, Ergò ubi non est unum corpus mysticum, unus Spiritus, una fides, ibi non est unum Baptisma, siquidem veritas baptismi dependet ab institutione divina, quæ ubicunque inviolata servatur, verum baptisma confertur.

4. Novi Testamēti autor est Christus, non Iohannes.

53. 4. *Novi Testamenti autorem non esse Iohannem sed Christum* lib. 1. de Sacram. in genere cap. 14. particulâ 3. Resp. hac de re diximus in tractat. de Sacramentis, §. 15. 5. *Apostolos Christi Baptismo esse baptizatos.* Resp. hac de re diximus superius §. 14. 6. *Paulum loqui solùm de corpore, non de capite. Nos enim membra Christi, & proinde unum corpus efficimur per Baptismum, quia per hoc Sacramentum regeneramur, & Christo annectimur: at ipse caput nostrum factum est, non per Baptismum, sed per gratiam unionis hypostaticæ.* Respond. quamvis Christus per gratiam unionis hypostaticæ, & exaltationem ad dextram Dei constitutus sit *caput Ecclesiæ* Ephes. 1. v. 22. nos tamen per Baptismum efficimur membra illius corporis mystici, cujus caput est Christus. Baptismum igitur cum nobis peccatoribus commune suscepit, ut testaretur, nos per baptismum effici membra ejus, & coalescere quasi cum ipso, cùm baptizemur in unum corpus, & σύμφυτοι efficiamur in mortem ejus per baptismum Rom. 6. v. 4. Quemadmodum igitur circumcisionem suscepit, ut testaretur, pios in veteri Testamento per circumcisionem factos esse membra ipsius: ita quoque baptismum eundem nobiscum suscepit, ut testaretur, pios in Nov. Testam. per baptismum membra ipsius fieri. breviter baptismus, quem à Johanne Christus suscepit, tam verè est idem specie cum Baptismo ab Apostolis collato, ac tam verè ad Novum Testament. pertinet, quàm verè ejusdem speciei fuit circumcisio, quam suscepit Christus cum ea, quam accepit Abraham, ejusque posteri. Ideò enim Christus utrumque Sacramentum suscipere voluit, ut tàm veterum, quàm novorum Sacramentorum vim & sanctificationem à se uno utriusque populi tàm baptizati, quàm circumcisi Servatore unicè dependere doceret.

5. Apostoli Christi Baptismo esse baptizatos.

6. Paulum loqui de corpore nō de capite.

Ad versiorum de Baptismo Iohannis sententias.

54. Videamus, quid Pontificii de baptismo Johannis statuant. Concil. Trident. sess. 7. de Bapt. can. 1. ita intonat: *Si quis dixerit, Baptismum Johannis habuisse eandem vim cum Baptismo Christi, anathema sit.* Lombard. 4. sent. dist. 2. lit. D. *Johannes sola corpora abluebat, à peccatis verò non mundabat: Baptismus Iohannis erat in pœnitentiam, non in remissionem, Baptismus verò Christi in remissionem.* Salmeron. tom. 4. p. 19. *Differebat Baptismus Christi à Baptismo Iohannis, non in materia, sed solùm in forma & verbis, ex quo & in fructu gratiæ.* **Idem tom. 4. p. 52. *Iohannis Baptismum à Christi baptismo fuisse diversum*, probat his rationibus 1. *quia Iohannes apertè se in aqua tantum baptizare docet: at de Christo ait, ipse vos baptizabit in Spir. S.* 2. *quia in Actis Christus ipse Johannem quidem baptisasse aqua, Apostolos autem baptizandos esse Spiritu S. profitetur.* 3. *multis absurditatibus patere fores nisi distinguatur Iohannis a Christi Baptismo.* 1. *Scripturas in depravatos sensus & peregrinos fore detorquendas.* 2. *prabitum iri occasionem, ut contra Pauli doctrinam ad Corinthios credant homines ex ministrorum dignitate pendere Sacramenta.* 3. *Sacramenta Ecclesia veliora reddituri, si alius eorum quam Christum autor & institutor agnoscatur.* 4. *viam apertum iri Anabaptistis cùm exemplo Pauli possint alios semel tinctos rebaptizare.* 5. *recedendum fore à communi sensu & consensu Patrum.* Bartscius in postill. Domin. 4. advent. pag. 352. *Qui Baptismum Johannis Baptismo Christi aquat, præcipuam Nov. Testam. vim & energiam enervat.* Costerus in concion. p. 120. Verba Johannis, *Ego baptizo aqua* sic explicat, *ego nihil facio nisi quod aqua naturaliter facit. pag. 119. baptismus meus est corporis ablutio, est expers gratiæ & remissionis peccatorum.* Staplet. in promt. Cathol. Dom. 4. Advent. *Iohannis Baptismus fuit infirmus, ineffícax & nuda Ceremonia, adeoque toto genere distinctus à Baptismo Christi, utpote, qui non conferebat gratiam, non dabat Spir. S. non tribuebat remiss. pecc. Sed ad hæc omnia præparabat, sicut totum ejus ministerium erat præparatorium.* ** Barrhadius in conc. Evang. l. p. 404. *Baptisma Johannis rudimentarium fuit ad pœnitentiam deducens, præludium saltem quoddam gratiæ.* Bellarminus antequam ad Canonis Tridentini explicationem accederet, dissensiones nostrorum evincere conatur, 1. *quia Lutherus in disputatione de Baptismo legis, Iohannis & Christi, statuit Baptisma Iohannis non esse Sacramentum, nec remittere peccata, ac baptizatos à Johanne iterum fuisse baptizandos.* Resp. Habita est illa disputatio Anno 20. de ea igitur accipiendum, quod in Præfat. tom. 1. operum Lutherus scribit: *Hæc ideò, narro optime lector, ut, si lecturus es opuscula mea, memor sis, me unum fuisse ex illis, qui, ut Augustinus de se scribit, scribendo & docendo profecerint, non ex illis, qui de nihilo repentè fiunt summi, cum nihil sint, neq; operati, neq; tentati, neq; experti, sed ad unum suffragium Scriptura totum Spiritum ejus exhauriunt.* Quid Lutherus statuerit de Baptismo Johannis, patet ex concionibus de pædobaptismo habitis Dessaviæ Anno 41. quæ extant tom. 7. Jenens. German. in quibus hos aphorismos invenies, fol. 454. *Baptismus Iohannis non minus à Deo institutus, quàm Baptismus Christi.* fol. 456. *Baptismus Iohannis*

Quæ dissensiones Bellarmini nostris in hac quæstione tribuat.

non

non valet ſolùm ad emendationem carnis, quales lotiones erant in lege Moſaica præſcripta, ſed eſt Baptiſmus pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. fol. 460. *Iohannis Baptiſmus non multum diſtat à Baptiſmo Chriſti, illi, quos Iohannes baptizavit, quiq. ante Baptiſmum Chriſti mortui, fide ſalvi facti ſunt.* Tom. 8. Jen. German. conc. 1. de Baptiſmo Chriſti habita Anno 46. fol. 301. *Iohannes Baptiſma ſuum vocat baptiſma pœnitentiæ, per quod peccatores, qui pœnitentiam agunt & baptizantur, remiſſionem peccatorum conſequuntur.* Quicquid autem ſit de Lutheri ſententia, nos nemini hæreſeos dicam ſcribimus, qui in hac quæſt. de Baptiſmo Johannis non per omnia nobiſcum conſentit. 2. *Chemnitius non audet de iure, an baptizati à Iohanne eſſent iterum baptizandi Chriſti Baptiſmo.* Reſp. Scripturam non nimium vel curiosè vel ſcrupulosè illud obſervaſſe aſſerit, quod eſt veriſſimum. De tota hac re ſuo loco plura. Quod Cinglius in libr. de vera & falſa relig. cap. de Bapt. Johan. Baptiſmum nominat *elementarem ſolâ aquâ conſtantem, eumq, dejnit initiale Sacramẽtum, quo ſe ſignabant & inter pœnitentes accenſebant, qui vitam & mores erant emendaturi, ad nos non pertinet.*

Diſſenſiones Scholaſticorum in hac quæſtione.

55. Rectius de Scholaſticis Bellarminus dixiſſet, quòd in hac quæſtione non conveniant 1. Lombardus libr. 4. ſentent. diſt. 4. lit. F. diſtinguit *duo genera baptizatorum, unum eorum, qui ſic baptizabantur à Iohanne, ut ſpem ponerent in eo Baptiſmo, & non haberent notitiam Spiritus ſancti, & hos dicit fuiſſe baptizandos Chriſti Baptiſmo. Alterum eorum, qui baptizabantur a Iohanne, ſed non ponebant ſpem in eo Baptiſmo, & habebant notitiam Spiritus S. & hos dicit non fuiſſe neceſſarium baptizari Chriſti Baptiſmo.* Hanc opinionem Bellarminus vocat irrationabilem & multùm improbabilem. 2. Idem Lombardus & multi Scholaſticorum docent, *Baptiſmum Iohannis fuiſſe Sacramentum quoddam, qualia erant Sacramenta veteris legis.* Hanc opinionem Bellarminus vocat erroneam, ac ſtatuit Baptiſma Johannis non pertinuiſſe ad legem veterem, ſed potiùs ad novam, ut præparationem quandam ad Chriſti baptiſmum. 3. Lombardus, Alex. Alenſis, Petrus de palude. Thomas &c. ſtatuunt, quod *Iohannes hanc formam habuerit: Ego te baptizo in nomine venturi.* Durandus dicit, *quod Baptiſta nullam habuerit formam.* Scotus & Biel ſtatuunt *utramq, opinionem eſſe probabilem.* Bellarmin. lib. 1. de Sacrament. bapt. cap. 29. ſequitur Durandum. 4. Biel 4. ſent. diſt. 2. q. 2. artic. 3. dub. 1. propter tres cauſas Johannis Baptiſmum inſtitutum fuiſſe dicit: 1. *Ad figurandum baptiſma Chriſti.* 2. *Ad præparandum populum ad Chriſti Baptiſmum, ut eum non horrerent.* 3. *Ad conſecrandam materiam Baptiſmi Chriſti.* Alenſis addit 4. *Ut Iudæi revocarentur à circumciſione.* Bellarminus dicit *fuiſſe provocationem ad pœnitentiam.* 5. Alenſis ſtatuit *mulieribus non conveniſſe Iohannis Baptiſmum, ne ſcilicet in concurſu populi nudarentur.* At quomodo id convenit verbis Evangeliſtæ, quòd *omnis regio circa Iordanem exiverit ad Iohannem, ac Baptiſmum ab eo ſuſceperit.* Matth. 3. v. 5. Quaſi verò nudatione totali opus fuerit ad baptiſmum? 6. De Baptiſmo Johannis dicit Lombardus libr. 4. ſent. diſt. 2. lit. E. *à Deo erat, non ab homine, tantùm.* Bellarminus contrarium ſtatuit libr. 1. de Baptiſm. cap. 20.

Argumẽta Bellarmini, quibus probare conatur, quòd Baptiſmus Iohannis non fuerit idẽ Sacramentum cum Baptiſmo Chriſti.

56. Ad explicationem canonis Tridentini Bellarm. formattres propoſitiones 1. *Baptiſmus Iohannis non fuit idem Sacramentum cum Baptiſmo Chriſti.* Hanc c. 29. probare conatur argumentis quatuor. 1. *Baptiſmus Johannis ab ipſo Iohanne inſtitutus erat, quia in Scripturis paſſim vocatur Bapt. Iohannis* Matth. 21. Marc. 11. Luc. 20. Actor. 1. 18. & 19. E. *non erat Sacramentum præſertim nova legis.* Reſp. Baptiſmum Johannis à Deo ipſo inſtitutum eſſe immotis argumentis confirmatum dedimus ſuperiùs §. 10. & 12. Quo ſenſu Johannis Bapt. dicatur expoſuimus §. 13. Atqui *ſi ratione miniſterii tantùm dicitur Bapt. Iohannis, cur non & Chriſti Bapt. vocatur Baptiſmus Petri, Pauli, Philippi &c.* Reſp. Non ſolùm ratione miniſterii, ſed etiam reſpectu promulgationis & inchoationis Bapt. Johannis dicitur, quia ſcil. primus in N. T. Baptiſmi ceremoniam inchoavit, ac promulgavit: Apoſtoli verò Baptiſmum à Chriſto promulgatum adminiſtrârunt. Concedimus etiam ob id cumprimis dici baptiſmum Johannis, ut à Baptiſmo Chriſti diſtinguatur: quale autem ſit illud diſcrimen, expoſuimus ſuperiùs §. 36. memb. 3.

1. Fuit inſtitutus ab ipſo Iohanne

2. Non habuit invocationem Trinitatis.

2. *In Baptiſmo Chriſti non ſola aqua eſt de eſſentia Sacramenti, ſed etiam invocatio Trinitatis: at Baptiſmus Iohannis non habuit invocationem Trinitatis. Ergò non eſt idem Sacramentum cum Baptiſmo Chriſti.* Reſp. De forma Baptiſmi à Johanne adminiſtrati egimus, ſuperiùs §. 38. & 39. 3. *Baptiſma Iohannis non fuit in prædicatione Chriſti inſtitutum, nec à Chriſto mandatum, ſed à Iohanne antequam inciperet N. T. autor præcare. E. non eſt Sacramentum Nov. Teſtam.* Reſp. De autore N. T. latè egimus in tract. de Sacramentis §. 15. & in hoc ipſo tractatu §. 17. 4. *Baptiſmus Chriſti non poteſt iterari. At baptizati à Iohanne juſſi ſunt iterum ab Apoſtolis baptizari.* Reſp. De iteratione Baptiſmi à Johanne ſuſcepti paulò pòſt agemus.

3. Non pertinet ad Nov. Teſt.

4. Fuit iteratus.

Quod Iob. Baptiſmus non habuerit eandẽ efficaciam cum Baptiſmo Chriſti.

54. Secunda propoſitio Bellarmini hæc eſt: *Baptiſmus Iohannis non habuit eandem vim & efficaciam, quam habet Baptiſmus Chriſti.* Hanc cap. 21. probare conatur. 1. Ex Scriptura Marc. 1. *Iohannes Baptiſta diſtinguit ſuum Baptiſma à Chriſti Baptiſmate, quod ipſe baptizet in aqua, ille Spiritu ſancto baptizaturus. Ego baptizavi vos in aqua, ille baptizabit vos Spiritu Sancto.* Reſp. 1. Oſtendimus ſuperiùs à Johannis Baptiſmo non poſſe omninò ſeparari gratiam & efficaciam Spiritus ſancti, quæ argumenta omnia hoc loco repeti debent. 2. Dicimus ergo baptiſmi vocabulum dupliciter accipi, primò pro Sacramento initiationis quem vocant Baptiſmum fluminis. Deinde pro viſibili effuſione Spiritus ſancti & donorum ejus qui dicitur baptiſmus flaminis: Priorem ſignificationẽ vox baptizandi habet in verbis prioribus apud Marcum, poſteriorem autem in verbis poſterioribus. 3. Id quod demonſtramus ſequentibus fundamentis: Primò uſurpatur vox temporis futuri βαπτίσει. Agitur igitur de Baptiſmo Spiritus miraculoſo, ſequentibus temporibus expectando. Johannes ac diſcipuli Chriſti eodem tempore baptizarunt Johan. 4. verſ. 1. Per baptiſmum Apoſtolorum communia Spiritus ſancti dona fuerunt collata, quod non negat Bellarminus: ergò propter hunc Apoſtolorum Baptiſmum Johannes in præſente dicere debuiſſet, quod Jeſus Spiritu ſancto baptizet, ſi de communibus Spiritus ſancti donis, non autem de extraordinariis ageret. Secundò Matth. 3. verſ. 11. Eadem verba

1. Iohannes baptizavit in aqua, Chriſtus in Spiritu.

verba Johannis copiosiùs describuntur: *Ego baptizo vos aqua in pœnitentiam, ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igne*, ubi vox ignis manifestè ostendit, Johannem loqui de extraordinariis & miraculosis Spiritus sancti donis, die Pentecostes in specie linguarum igearum Apostolis & aliis fidelibus collatis. Tertiò hanc explicationem ipse Christus disertè comprobat. Cùm enim jamjam ascensurus cœlos discipulis præciperet, ne Hierosolymis discederent, sed promissionem patris expectarent, Actor. 1. vers. 4. αἰτιολογικῶς subjungit, *quia Johannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies* vers. 5. ubi Sole clariùs elucet, Christum de Baptismo flaminis verba Johannis interpretari. Apostoli jam antè baptizati erant baptismo Christi, ut vult Bellarminus 1. de Bapt. cap. 23. Jam verò per Baptismum Christi efficax est Spiritus sanctus, nihilo tamen minus Christus promittit Apostolis, quod baptizandi sint Spiritu sancto. Quartò accedit complementum hujus dicti, quod describitur Actor. 2. vers. 3. *Apparuerunt in Apostolis dispertita lingua tanquam ignis, sedit q. Spiritus sanctus super singulos eorum.* Ibi jam apparet, quid per promissum Spiritus & ignis Baptismum sit accipiendum. Quintò Petrus Actor. 11. v. 16. ad visibilem Spiritus sancti effusionem verba illa disertè applicat. *Cùm autem cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & vos in initio: & recordatus sum verbi Domini, sicut dicebat, Johannes quidem baptizavit aquâ, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.* Sextò exemplar Græcum Lugdunense in Concordantiis marginalibus ad horum locorum collationem nos remittit Matth. 3. v. 11. Marc. 1. v. 8. Luc. 3. v. 16. Johan. 1. v. 26. Actor. 1. v. 5. Act. 11. v. 16. Septimò Hieron. in cap. 3. Matth. itidem intelligit de linguis igneis, visis die Pentecostes in Apostolis Hilarius tamen can. 2. in Matth. ita explicat, quod qui jam baptizantur in Spiritu sancto, postea consummandi sunt igne extremi judicii. Chrysostom. hom. 3. operis imperfecti nomine ignis intelligit tribulationes. 4. Quod Bellarminus regerit, *Christum & Petrum alludere solùm ad verba Johannis*, nimis dilutum est. Non enim solummodò ad ea modo qualicunque alludunt, sed certam eorum explicationem in ipso complemento nobis monstrant. Quemadmodum igitur alia vaticinia ex eventu opportunè intelliguntur: ita quoque hæc promissio ex complemento rectissimè intelligitur & explicatur. Ex eo, quod Baptismus Johannis dicatur in aqua, non potest colligi, quòd distinguatur à Baptismo, qui fit ex aqua & Spiritu, quia Ephes. 5. v. 6. etiam Apostolorum Baptismus dicitur lavacrum aquæ, à quo tamen Spiritus sancti gratia non est separanda. Et Christus Johan. 3. vers. 5. de Baptismo Johannis tunc vigente dicit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest intrare regnum Dei.* Fictitia ergò est distinctio illa inter tria baptismata, quòd *aliud sit in aqua solum, videlicet Baptismus Johannis: aliud in Spiritu & igne solo videlicet visibilis missio Spiritus sancti, aliud in aqua & Spiritu, videlicet Baptismus Christi.* 5. Quamvis igitur propriè & commodissimè verba Johannes de visibili missione Spiritus sancti accipi fatemur, tamen non improbamus eorum sententiam, qui fatentur, Johannem distinguere hoc loco voluisse inter ministerium externum, quod sibi tribuit, & efficaciam Baptismi interiorem, quam Christo transcribit, sicut Johannes 1. v. 23. inquit: *Ego vox clamantis in deserto*, ubi efficaciam Deo, sibi verò externum ministerium vendicat: Et ut Apostolus 1. Corinth. 3. vers. 6. dicit: *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem dedit incrementum.* August. tract. 5. in Johan. *Sibi Dominus potestatem baptizandi reservavit, servis ministerium commisit.* Neque enim in futuro tantum Johannes loquitur: *Ipse vos baptizabit Spiritu & igne*, sed etiam in præsenti dicit Johan. 1. vers. 33. *Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.* Ac de efficacia ministerii Johannis testantur hæc dicta: Johan. 1. v. 16. *De plenitudine ejus omnes accepimus.* Luc. 1. v. 16. *Multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.* Cumprimis verò solennis illa patefactio Sacrosanctæ Trinitatis circa Baptismum Christi baptismum Johannis nobis commendat. 6. Regerit Bellarminus, *Chemnicium nõ posse causam reddere, cur in futuro omnes Evangelistæ dixerint: ipse baptizabit, si operabatur Christus interius illo ipso tempore, quo Johannes exterius.* Resp. Non omnes loquuntur in futuro, ut apparet ex verbis Iohannis, & quare in futuro loquantur, optima potest dari ratio: Christus enim baptizat Spiritu S. dupliciter, tum per verbum & Sacramenta dona S. S. communia distribuendo, tum extraordinaria Spiritus S. quibusdam conferendo. Nec valet distinctio inter prædicationem & Baptismum Iohannis, quasi prædicatione verbi tantùm moverit corda hominum, non autem per baptismum ea purgaverit, siquidem Sacramenta obsignant & confirmant id, quod in verbo promittitur, nec minor vis tribuenda verbo visibili, quàm audibili, quâ de re diximus superiùs. Quod columba, in qua Iohanne baptizante Spiritus sanctus apparuit, non testetur de efficacia ministerii Iohannis, ἀναισθήτως Bellarminus negat. Quo enim fine solennis illa Trinitatis patefactio, ac cœlorum apertio in Baptismo Iohannis fuit facta, nisi ut Baptismum nobis commendaret? nimirum; quòd tota Sacrosancta Trinitas baptismo adsit, quòd cœli portæ per baptismum recludantur, quod Christum induamus per baptismum, quòd Spiritus regenerationis & renovationis per hoc lavacrum in nos effundatur, quòd vox complacentiæ Patris nos in gratiam recipientis sonet, ac proinde, quòd *Baptismus sit stipulatio bonæ conscientiæ erga Deum per resurrectionem Christi.* 1. Petr. 3. v. 21. At, inquit, Bellarminus, *Christus non egit efficaciam baptismi Iohannis, ergò columba illa non testatur de efficacia ministerii Iohannis.* Respond. Plus est in consequente, quàm antecedens inferre permittit. Christus à primo conceptionis initio fuit *plenus gratiâ & veritate* Iohan. 1. v. 14. *Plenus sapientia* Luc. 2. v. 40. *Plenus Spiritu sancto* Luc. 3. v. 1. *Accepit Spiritum non ad mensuram* Iohan. 3. v. 34. Non ergò indiguit novâ Spiritus sancti collatione. Ideo autem in baptismo à Iohanne suscepto *Spiritus sanctus descendit, & mansit super ipsum.* Ioh. 1. v. 32. Ut esset publicum testimonium, quòd hic Iesus Nazarenus sit verus ac promissus Messias, non oleo corporali, sed *Spiritu sancto unctus* Psalm. 45. vers. 8. Esa. 61. vers. 1. Divinâ autoritate cœlitus missus, ac proinde ab omnibus *audiendus* Deuter. 18. vers. 18. Cùmque per baptismum *induamus Christum* Galat. 3. vers. 27. & efficiamur ipsius membra, ideò

descen-

descensus Spiritus sancti denotat, etiam nobis per Baptismum dari Spiritum sanctum, à quo *regeneramur & renovamur.* Tit. 3. vers. 5. Hæc consolatio non mediocriter labefactatur, si Baptismus Christi à nostro baptismo specie distinguitur.

Dicta Patrum.

58. Secundo loco Bellarminus profert testimonia Patrum. Respond. 1. Veteres de Johannis Baptismo nec inter se consentiunt, nec diversum sentientes damnant. Origenes in cap. 6. Roman. docet: baptismum Johannis non remisisse peccata: Sed *Basilius* dicit, baptismum Johannis dedisse remissionem peccatorum. Sic enim scribit in orat.. Quomodo baptizetur aliquis baptismate, quod est in Evangelio Domini nostri Jesu Christi. Tom. 1. pag. 455. *Johannis baptisma multis modis excellit* (Mosis Baptisma) *nullam enim prorsus faciebat ad gratiam Dei & Christi ipsius perveniendi dilationem. Simul itaq; accesserat quis, & peccata sua quantacunque & qualiacunque fuissent, confessus fuerat, in Iordanis flumine baptizabatur, & confestim peccatorum remissionem accipiebat.* Augustinus libr. 5. contra Donatistas cap. 10. mediam amplectitur sententiam: *Credo Johannem ita baptizare in aqua pœnitentiæ in remissionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in spe remitterentur peccata, reipsâ verò in Domini Baptismo id fieret, sicut resurrectio, quæ in fine expectatur, spe in nobis facta est, quia simul nos excitavit, & simul sedere fecit in cœlestibus. Item spe salvi facti sumus. Nam & ipse Johannes cum dicat: Ego quidem baptizo vos in aqua pœnitentiæ in remissionem peccatorum, Dominum videns ait: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Nec tamen hanc suam sententiam Augustinus proponit ut necessarium dogma, nec damnat, si quis diversum sentiat. Ita enim inquit cap. 11. *Ne quisquam contendat, etiam in baptismo Johannis dimissa esse peccata, sed secundum aliquam amplioremsanctificationem eis, quos Paulus dennò jussit Actor. 19. baptizari, per Baptismum Christi remissionem esse collatam, non ago pugnaciter.* Ita etiam lib. 2. contra literas Petiliani cap. 37. *Causa & ratio Baptismi sive ista sit, quam exposui, sive alia melior, certiorq; reddatur, illud tamen manifestum est, aliud fuisse Baptismum Johannis, alium Christi.* 2. Quando igitur Patres diversitatem quandam inter baptismum Christi & Johannis statuunt, id de externis quibusdam circumstantiis, & de donorum Spiritus sancti visibilium specie admirandâ, & donorum invisibilium copia & ubertate majori, non autem de substantia & communicatione donorum communium accipiendum. *Basilius* libr. 1. de bapt. cap. 2. Nazianz. orat. in sancta lumina, Baptismum Johannis statuunt *medium inter Baptismum Mosaicum in Veteri Testamento, & inter Baptismum Christi.* Iustinus in qq. & respons. ad orthodox. q. 37. pagin. 322. *Baptismus Johannis proœmium fuit Evangelij gratiæ.* Utique ergò alia quædam efficacia quàm nuda adumbratio & significatio Johannis Baptismo tribuenda. *Sicut non sequitur*, (ait Chemnitius in examine Concil. Trident. in expl. hujus quæstionis) *circumcisos non habuisse remissionem peccatorum, propterea, quia differentia est inter circumcisionem & Baptismum Christi: ita multo minùs Baptismo Johannis, qui propiùs ad novum Testamentum accessit, imò qui fuit initium Novi Testamenti, ideo deroganda est remissio peccatorum, ut discrimen aliquod sit inter Baptismum Christi & Johannis.* 3. Bellarminus ipse non amplectitur omnium veterum de hac quæstione sententias. Ambrosius libr. 1. de Spiritu sancto cap. 3. Hieronym. in cap. 2. Ioelis docent, *Johan. in suo Baptismo usum formâ quadam verborum, nimirum in nomine venturi Messiæ*, sed Bellarminus 1. de baptismo cap. 22. §. *Hæc expositio* dicit, *hoc non esse verum.* Idem Ambrosius dicto loco & in cap. 3. Galat. disputat, *duodecim illos viros, qui negabant se scire Spiritum sanctum, non fuisse vero Baptismo Iohannis baptizatos, sed adulterinum aliquod & corruptum baptisma sine nomine Spiritu sancti accepisse. Iohannes* (inquit) *in remissionem peccatorum in adventientis Iesu, non in suo baptizavit nomine, & ideò Spiritum nescirebant, quia nec baptismum in Christi nomine, sicut Iohannes baptizare solebat, acceperant.* Hanc sententiam itidem Bellarminus improbat. Prudentius Cathemer. hymn. 7. de Baptismo Iohannis ita canit, ut manifestè appareat, remissionem peccatorum ab eo non sequestrari: Hortator ille primus & Doctor novæ.

Fuit salutis: nam sacrato in flumine
Pie vetustas lavit errorum notas.
Sed tincta postquam membra defecaverat
Cœlo refulgens influebat Spiritus:
Hoc ex lavacro labe demta criminum
Ibant renati, non secus quàm si rudis
Auri recocta vena pulcrum splendeat,
Micet metalli sive lux argentei
Sudum polito prænitens purgamine.

4. Quosdam ex Patribus remissionem peccatorum Baptismo Iohannis tribuere in principio cap. 21. Bellarm. agnoscit: addit autem, *intelligendum hoc esse de fide & devotione accedentium, vel etiam de contritione, quam homines concipiebant ex concionibus & Baptismo Iohannis, nequaquam verò Baptismum Iohannis ex opere operato remissionẽ peccatorum contulisse.* Resp. De opere operato suo loco diximus. Virtus baptismi & fides utentis non sunt opposita, sed subordinata. Sacramenta enim non prosunt sine fide utentis: quare si homines non solùm ex concionibus, sed etiam Baptismo Iohannis contritionem & fidem concipere potuerunt, ut hac ratione per veram pœnitentiam consecuti fuerint remissionem peccatorum, utique remissio peccatorum & Spiritualis efficacia, non est Baptismo Iohannis omninò deneganda.

3. Iohan. erat præcursor Domini & solùm ad hoc venerat, ut pararet vias ejus.

59. Tertium argumentum petit Bellarminus ex persona & officio Iohannis. *Erat enim Iohannes præcursor Domini, & solùm ad hoc venerat, ut pararet vias ejus. Luc. 1. v. 17. Præcedet ante illum in Spiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda Patrum ad filios v. 76. Præibit ante faciem Domini parare vias ejus. Ioh. 1. v. 23. Ego vox clamantis in deserto, parate viam Domini. At certè parare viam Salvatori non est dare salutem & justificationem, sed disponere ad recipiendum Salvatorem & salutem.* Resp. 1. Bellarminus sibiipsi contradicit. Nam in hoc ipso cap. 21. §. *Deniq;*, sic scribit, *nemo negat, quin Iohannes efficacissimè prædicaverit & converterit plurimos ad Deũ.* Atqui si Iohannes efficacissimâ prædicatione plurimos ad Deum convertit, utique etiam plurimis salutem dedit, ὀργανικῶς puta, perinde ut de Timotheo Apostolus loquitur 1. Tim. 4. v. 16. *Hoc faciens, teipsum salvabis, & eos, qui te audiunt.* In eodem cap. §. 1. scribit, *baptismum Iohannis potuisse remittere peccata ex devotione*

tione & fide accedentium, vel etiam ex contritione quam homines concipiebant ex concionibus, & Baptiſmo Iohannis. Atqui ſi prædicatio & Baptiſmus Johannis fuit efficax ad contritionem, utique etjam efficax fuit ad juſtificationem & ſalutem. Diſputat enim Bellarminus libr. 2. de pœnit. cap. 12. *Contritionem eſſe cauſam remiſſionis peccatorum.* cap. 14. object. 17. *Contritionem cum ſolo Sacramento voce culpam purgare.* 2. Quòd ergò Johannes præcurſor Chriſti, viam ipſi paraſſe dicitur, id non de toto Johannis miniſterio accipiendum, quaſi paraverit ſaltem homines ad ſalutem, non autem ipſo actu per prædicationem & Baptiſmum eos ſalvaverit, ſed accipitur tantùm de parte miniſterii, videlicet de prædicatione pœnitentiæ, ut ut oſtendit ſeries textus apud Matthæum cap. 3. v. 2. *Venit Johannes prædicans, agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cœlorum.* verſ. 3. *Hic eſt, de quo prædictum per Eſaiam: Vox clamantis in deſerto, parate viam Domino.* 3. Jam verò non ſolùm pœnitentiam ſive contritionem docuit Iohannes, ſed etiam fidem in Chriſtum & peccatorũ remiſſionem in Evangelio promiſſam. Actor. 19. v. 4. *Iohannes baptizavit Baptiſmo pœnitentiæ, dicens populo, ut crederent in eum, qui poſt ipſum venturus eſſet, hoc eſt, in Chriſtum,* unde ſic argumentamur: Quicunque in miniſterio ſuo legem & Evangelium proponit, ac pœnitentiam & remiſſionem peccatorum docet, is non ſolùm præparat homines ad ſalutem; ſed ipſo actu eos ſalvat, inſtrumentaliter ſcilicet: Johannes legem & Evangelium in miniſterio ſuo conjunxit, ac pœnitentiam & remiſſionem peccatorum docuit. Ergò ipſo actu homines ſalvavit. Aſſumtio conſtat ex ſequentibus Scripturæ teſtimoniis. Matth. 3. v. 2. *Agite pœnitentiam.* v. 10. *jam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt.* Joh. 1. v. 19. *Videns Chriſtum ad ſe venientem dicit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Luc. 3. v. 8. *Facite fructus pœnitentiâ dignos.* In his tribus capitibus ſumma totius Chriſtianiſmi, & tota ſalutis ratio conſiſtit. 4. Fruſtra argumentatur Bellarminus ex verbis Zachariæ, Iohannem *dediſſe tantummodò ſcientiam ſalutis*, non autem ipſam ſalutem. Luc. 1. v. 17. Cum illa namque ſcientia ſalutis ipſa ſalus immediatè eſt connexa; ſiquidem Iohannes eo modo dedit populo ſcientiam ſalutis, ut digito demonſtraret Chriſtum, in quo ſolo eſt remiſſio peccatorum & ſalus, unde Zacharias addit: *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus, quæ conſiſtit in remiſſione peccatorum.* Quotquot ergò digitum Iohannis ſecuti verbis ejus fidem adhibuerunt, pœnitentiam agentes, in Chriſtum credentes & Baptiſmum ſuſcipientes, illi non ſolùm ſcientiam ſalutis, ſed etiam ipſam ſalutem conſecuti ſunt. *Hæc enim eſt vita æterna, ut agnoſcamus Patrem cœleſtem & Chriſtum ab ipſo miſſum.* Iohan. 17. verſ. 3. 5. Cæterum quod Iohannes ex verbo Evangelii de remiſſione peccatorum & ſalute in Chriſtum quærenda docuit, illud etiam Ceremoniâ *Baptiſm.* obſignavit, ſigillum enim prædicationis fuit Baptiſmus. Jam verò non de corporis, ſed animi ſordibus fide in Chriſtm eluendis concionatus eſt. E. etiam Baptiſmus Iohannis non externam quandam corporis lotionem, ſed animarum purgationem contulit, fide ſcil. à verè pœnitentibus ſuſceptus. Ut prædicatio Iohannis erat præparatio ad Chriſtum ſuſcipiendum, & tamen erat ipſius Chriſti verbum; ſic Bapt. ejus fuit præparatio ad Chriſtum, & tamen verè fuit ipſius Chriſti *Baptiſmus*.

60. Tertia Bellarmini propoſitio hæc eſt: *Poſt Baptiſmum Johannis neceſſario fuiſſe percipiendum Baptiſmum Chriſti.* Hanc cap. 22. probare conatur 1. *Ex verbis Iohannis* Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. *Ego baptizo in aqua, ille vos baptizabit in Spiritu S. & igne. Ubi fit collatio Baptiſmi Iohannis & Chriſti, idemq; quos Iohannes baptizaverat, dicuntur baptizandi iterũ a Chriſto.* 2. *Ex hiſtoria Evangelij & Actorum.* Nam ut legimus Marc. 1. Matth. 3. ac Luc. 3. *Ibant ad Iohannẽ, ut baptizarentur tota Hieruſalem, omnis Iudæa, & omnes regiones vicinæ Iordani. Itaq; rari admodum erant eo tempore non baptizati a Iohanne. At poſt Domini aſcenſionem ipſo primo die Pentecoſtes capit Petrus in Hieruſalem prædicare neceſſitatem Baptiſmi Chriſti Act. 2. & baptizati ſunt eo die tria millia deinde paulo poſt quinque millia &c. Igitur neceſſe eſt, ut multi à Iohanne baptizati iterũ ab Apoſtolis baptizati fuerint.* 3. *Ex loco Act. 19. ubi Paulus jubet baptizari in nomine Domini duodecim viros, qui confeſſi fuerant, ſe non habere niſi Bapt. Iohannis.* Reſp. Nos hac de re ſic ſtatuimus, multos à Johanne baptizatos, iterum à diſcipulis Chriſti Bapt. ſuſcepiſſe interim non fuiſſe ſimpliciter neceſſarium, ut poſt *Bapt.* Iohan. ſuſciperetur Bapt. Chriſti Prius patet ex eo, quod Apoſtoli, cùm baptizarent tria millia. Act. 2. Nec diu poſt quinque millia, non leguntur curiosè & ſcrupulosè inquiſiviſſe, ne quis fortè in illa turba lateret Iohannis baptiſmo baptizatus, quem nefas eſſet, denuò unà cum reliquis baptizari Poſterius patet ex eo, 1. Quòd Iohannes prædicaverit *Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Marc. 1. verſ. 4. Qui ergò verâ fide in Chriſtum ſuſceperunt Baptiſma Johannis, remiſſionem peccatorum & ſalutem conſecuti ſunt, etjamſi Baptiſmum Chriſti non conſequerentur. 2. Primi Apoſtoli, qui à Iohanne baptizati fuerunt, non leguntur denuò aqua baptizati. 3. Apollo ſciebat tantùm Baptiſma Iohannis, & is quidem aſſumitur & diligentiùs inſtituitur in via Domini, non tamen legitur denuò aqua baptizatus. 4. Si præcisè neceſſarium fuiſſet poſt Baptiſmum Iohannis ſuſcipere Baptiſmum Chriſti, ſequeretur ipſi *Baptiſtæ* neceſſarium fuiſſe, cùm Chriſtus jam inchoaſſet miniſterium, ut à diſcipulis Chriſti baptizaretur. 5. Si abſolutè neceſſarium fuiſſet poſt baptiſmum Iohannis ſuſcipere Chriſti baptiſmum, quomodo Paulus aſſerit, *unum eſſe* Novi Teſtamenti *Baptiſma*? Epheſ. 4. verſ. 5. 6. Iohannes & diſcipuli Chriſti uno eodemque tempore baptizarunt, ut colligitur ex Iohan. 3. verſ. 23. cap. 4. verſ. 1. Quòd ſi baptiſmus Iohannis fuit tantummodò præparatio ad Baptiſmum Chriſti deſtituta omni ſpirituali efficaciâ, quare non continuò deſiit baptizare, cùm Chriſti Baptiſmus inciperet? Cur non remiſit homines baptizari deſiderantes, ad Chriſti diſcipulos?

3. Poſt Baptiſmum Iohannis neceſſariò fuiſſe ſuſcipiendum Chriſti Baptiſmũ.

61. Bellarminus cap. 23. ſub finem regerit, *Apoſtolos & Apollona fuiſſe Chriſti Baptiſmo baptizatos. Quamvis n. hoc ſcriptum non ſit, tamen ex eo inferrs non poſſe, quod non fuerit factum, alioqui negandũ fore Romanos, Galatos, Epheſios, Philippenſes &c. baptizatos fuiſſe, cùm itidem id nuſpiam extet.* De Iohanne baptiſta dicit, *non levem eſſe conjecturam, quod à Chriſto baptizatus ſit, cum dicat Matth. 3. Ego à te debeo baptizari.* Reſpond. Roma-

Apoſtoli an fuerint Chriſti Baptiſmo tincti.

Romanos, Galatas, Epheſios &c. baptizatos fuiſſe, colligitur non ſolùm ex eo, quòd Paulus in Epiſtolis ad eos ſcriptis Baptiſmi mentionem facit Rom. 6. v. 3. Gal. 3. v. 27. Eph. 4. v. 5. ſed etiam ex generali regula Joh. 3. v. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non intrabit regnum Dei.* Marc. 16. v. 14. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Act. 2. v. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſq; veſtrum.* Talis autem generalis regula, quòd ſcil. poſt Baptiſmum Johannis neceſſariò fuerit Chriſti Baptiſmus ſuſcipiendus, nuſpiam extat. Ideò eſt diſpar ratio in adductis exemplis Johannem Baptiſtam à Chriſto ipſo baptizatum eſſe gratis dicitur. Thomas ex apocryphis illud recitat, quem Bellarmin. ſequitur. *Ieſus non baptizabat*, dicit Evangeliſta Joh. 4. v. 2. Verba illa: *ego à te baptizare debeo.* Nazianz. orat. in ſancta lumina & Hieron. in cap. 3. Matth. de Baptiſmo Spiritus rectiùs accipiunt. Illa enim interpretatio deſumta eſt ex ipſis verbis Johannis: *hic eſt qui baptizat Spiritu ſancto* Johan. 1. v. 33. Vide Chemn. cap. 17. Harm. p. 10.

An Act. 19. baptizati à Iohanne iterum fuerint Chriſti baptiſmo baptizati.

62. Quod ergò ad locum Act. 19. attinet, variè ab interpretibus illum exponi conſtat. Ambroſ. in cap. 3. ad Galat. & lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 3. ſtatuit: Epheſios illos adulterino baptiſmate ex καταζηλίᾳ ſub nomine baptiſmi Johannis, non tam tinctos, quàm ſordidatos, aut certè non rite baptizatos, cùm ex ipſorum confeſſione Spiritum Sanctum eſſe perſonam à Patre & Filio diſtinctam neſciverint, ſine quo non poteſt eſſe recta fides in Chriſtum. A Paulo autem priùs edoctos & poſtea verâ Baptiſmi forma in nomen Chriſti baptizatos fuiſſe. Hæc explicatio confirmari poſſet eo, quòd non ſimpliciter confitentur ſe eſſe baptizatos Johannis Baptiſmo, ſed εἰς Ἰωάννου βάπτισμα. Jam verò non in Johannem, ſed in ſolum Chriſtum verus Baptiſmus cõferri debet. Rom. 6. v. 3. Gal. 3. v. 27. 1. Cor. 1. v. 13. Item quòd abſq; nomine Spiritus ſancti ſe baptizatos dicunt. Hanc explicationem urget Muſculus in locis p. 332. Eandem ſequuntur autores Hiſt. Eccleſ. cent. 1. lib. 2. cap. 4. p. 354. Lombar. 4. ſent. diſt. 2. & Alenſis ſtatuunt, illos quidem à Johanne baptizatos eſſe, ſed ſpem in illo Baptiſmo poſuiſſe, nec fidem Trinitatis habuiſſe, ideoque iterum fuiſſe baptizandos. Reliquos autem, qui non poſuerunt ſpem in eo Baptiſmo, & fidem Trinitatis habuerunt, non fuiſſe denuò baptizatos. Ex recentioribus quidam vocabulum Baptiſmi in priore parte Hiſtoriæ accipiunt propriè, p Baptiſmo aquæ. In poſteriori autem parte accipiunt metaphoricè pro admirandis Spiritus ſancti donis per impoſitionem manuũ in primitiva Eccleſia ab Apoſtolis conferri ſolitis, ut ſit ſenſus v. 5. *Baptizati ſunt in nomine Ieſu*, hoc eſt, cùm Paulus impoſuiſſet illis manus, acceperunt peculiaria Spiritus ſancti dona. Hęc explicatio confirmari poſſet ex eo, quòd vox Baptiſmi eo ſenſu in Scripturis accipiatur. Actor. 1. v. 5. *baptizabimini Spiritu ſancto* &c. Quâ ratione verſiculus 6. eſſet ἐπεξήγησις verſus quinti præcedentis, & in verbis Apoſtoli v. 4. eſſet ἀλληγορικὴ ἀναπαράδοτος. Addenda enim fuiſſet ἀντίθεσις: Chriſtum ſcil. baptizare Spiritu & igne. Nos ſecuti D. Chemnitium amplectimur ſimpliciſſimam explicationem, quæ Grammaticam verborum ſententiam intuetur. Poſſelius in Syntaxi Græca rectè monet, quòd particulæ μὲν & δὲ in oratione ſeſe mutuò conſequantur, ita ut altera vocula alteri neceſſariò correſpondeat: ex quo intelligitur, verſiculũ quintum complere ſententiam verſiculi quarti, atque hos duos verſiculos ita cohærere, ut ambo contineant ſermonem Pauli de Baptiſmo Johannis. Verba hæc ſunt: *Johannes quidem baptizavit Baptiſmo pœnitentiæ, dicens populo, ut crederent in eum, qui venturus eſſet, hoc eſt, in Chriſtum Ieſum. Illi verò qui audierunt*, hoc eſt, qui doctrinam Baptiſtæ de Chriſto receperunt, *baptizati ſunt in nomen Domini Ieſu.* Oſtendit Apoſtolus modum ac rationem Baptiſmi Johannis, nimirum, quòd primò populum docuerit de Chriſto venturo, poſtea demum illos baptizaverit. Sequitur v. 6. *Et cùm Paulus illis impoſuiſſet manus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos.* Illa jam ſunt verba Evangeliſtæ Lucæ, ubi particula καὶ reſpondet verſui tertio & quarto. Hæc explicatio convenit cum eo, quòd ſub finem capitis 18. De Apollo, *qui tantùm Baptiſma Iohannis noverat*, ſcribitur, *ipſũ quidem accuratius in via Domini inſtitutum, aqua autem non fuiſſe denuò baptizatum.* Et collationis gratia hûc referri poteſt locus Actor. 8. v. 14. *Cùm audiſſent Apoſtoli, quod Samaria recepiſſet verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Iohannem* v. 15. *qui cùm veniſſent, oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum* v. 16. *Nondum enim in quemquam illorum ſupervenerat, ſed baptizati tantum erant, in nomine Domini Ieſu* v. 17. *Tunc imponebant manus ſuper ipſos & accipiebant Spiritum Sanctum.*

Exceptiones Bellarmini.

63. Huic explicationi Bellarm. cap. 22. §. ſexta expoſitio, hæc obvertit. 1. *Si verba illa his auditis baptizati ſunt &c. Pertinent ad populum, cui loquebatur Iohannes, ſequetur populum illum bis baptizatum à Iohanne, aut certè Paulum rem illam non benè narraſſe.* Reſp. Inconſequens eſt hæc illatio. Paulus primùm in genere dicit de toto miniſterio Johannis, quòd baptizaverit Baptiſmo pœnitentiæ, hoc eſt, quòd concionibus & Baptiſmo ad pœnitentiã homines provocaverit: poſtea in ſpecie declarat, quo ordine & modo Baptiſmum ſuum adminiſtraverit, ſcil. quòd primùm hortatus fuerit auditores, ut in Chriſtum crederent, poſtea demùm illos in nomen Chriſti baptizaverit, perinde ut Apoſtolos Chriſtus jubet *prædicare Evangelium & docere omnes gentes*, poſtea *in nomine Patris, Filij & Spiritus ſancti baptizare.* Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 16. 2. *Vel duodecim illi viri ſunt, juſſu Pauli baptizati Baptiſmo Chriſti, vel non. Si ſunt baptizati, eſt id, q̃ nos contendimus: Si non ſunt baptizati, quorſum pertinet illa narratio Pauli? certè ſupervacanea videtur. Non enim aliâ de cauſâ Paulus monuit eos, qui baptizati erant ſolo Baptiſmo Johannis, ipſum Iohannem prædicaſſe Chriſtum, niſi ut intelligerent eſſe neceſſarium præterea Chriſti Baptiſmum.* Reſp. Ex ipſo contextu vera cauſa ſatis eſt manifeſta. v. 2. Quærit Apoſtolus, an Spiritum ſanctum, hoc eſt, viſibilem Spiritus ſancti effuſionem & miraculoſa ejuſdem dona, quæ cum Baptiſmo Apoſtolorum ſolebant eſſe conjuncta, acceperint. (Ita enim vox Spiritus accipitur Joh. 7. v. 39. Act. 1. v. 5. Atque eo ſenſu hoc loco accipiendam eſſe patet ex v. 6. hujus capitis.) Cumq; Epheſii ſe eo modo Spiritum S. accepiſſe negarent; imò etiam ſe neſcire, an ſit Spiritus S. hoc eſt, an dentur etiam aliis credentibus talia miraculoſa Spiritus S. dona, diſertè profiterentur, quærendo pergit Apoſtol. v. 3. εἰς τί οὖν

Quæstiuncula, in quid sive quare ergo baptizati estis, q.d. an non ergò Baptismum suscepistis ab Apostolis? Cumq; illi responderent, se in Johannis Baptisma esse baptizatos, h.e. à Johanne (sicut phrasis illa accipitur 1.Cor.10.v.2. *Omnes in Mosen baptizati sunt*) hac occasione Apostolus de discrimine Baptismi Johannis & Apostolorum disserit, quòd scil. in Baptismo Johannis non fuerit facta visibilis effusio donorum Spiritus sancti sicut in Baptismo Apostolorum post Christi glorificationem. Joh.7.v.39. & tandem per impositionem manuum peculiaria illa Spiritus Sancti dona ipsis impetrat.

Exceptiones Stapletoni.

64. Stapletonus majoribus viribus hanc interpretationem aggreditur, cujus exceptiones antequam proferamus, monemus, duodecim illos viros, non nisi Johannis Baptismo baptizatos, vocari *discipulos* v.1. *& credentes* v.2. Utriq; ergò Johannis Baptismus ad discipulos Christi faciendos, ac proinde ad fidem & remissionem peccatorum fuit efficax. Sine fide enim nemo potest Deo placere aut Christi esse discipulus. Ubi autem vera fides, ibi gratiosa Spiritus sancti inhabitatio. 1.Cor.12.v.3. *Nemo potest Iesum vocare Dominum, nisi in Spiritu sancto.* Sic verò Stapletonus in Antid.Act.Apost.p.534.& seqq. contra hanc explicationem insurgit. 1. *Stante eâ sequeretur Ioannem baptizasse in nomine Domini Iesu.* Resp. Ita est. In cujus enim nomen baptizavit, quem prædicavit. Ambros.1.de Spiritu sancto cap.3. Hieron. in cap.2. Joelis. Hugo de S. Victore lib.2.de Sacram. part.6.cap.6.ex hoc ipso loco docent, *Iohannem baptizasse in nomine venturi Messiæ.* **Johannes baptizavit in Christum venturum, non ratione incarnationis, digito quippe monstrabat eum, sed ratione futuræ plenariæ per passionem satisfactionis.** 2. *Iohannes baptizavit, dicens, ut in Christũ venturum crederent. Ergò in ipso nomine Christi non baptizavit.* Resp. Invertimus argumentum. Ut docuit Christum venturum, imò tam venientem, quàm præsentem digito demonstravit: ita quoque in nomine Christi venturi, adeoq; jam venientis & præsentis baptizavit. Quale fuit ministerium Johannis in docendo, tale etiam in baptizando. 3. *Non potuit Iohannes baptizare in virtute, potestate & institutio Christi, quia redemtio generis humani nec dum peracta.* Resp. Virtus illa nequaquam restringenda est ad momentum actualis passionis in cruce, sed propter infinitatem personæ extendit se ad tempus præteritum & futurũ, unde agnus *ab origine mundi occisus dicitur*, Apoc.13.v.8. Ipsi Apostoli ante Christi passionem baptizarunt Joh.3.v.32. quid, num & illorum Baptismum omni Spirituali efficaciâ destitutum fuisse asserent? 4. *Si Ephesii illi baptizati fuissent in nomine Iesu, nõ dicerent se baptizatos esse Baptismo Johannis.* Resp. Subordinata non sunt opponenda. Vocatur Baptismus Johannis, non quòd Johannes in suo nomine Baptismum contulerit, sed quia Iohannes non erat ex numero Apostolorũ Christi, qui tamen primus divino mandato hoc Sacramentum inchoaverat & administraverat. Discedit hoc loco Staplet. à Lomb. Alensi, Thoma Paludano &c. qui omnes statuunt, Iohannem baptizasse in nomine venturi. 5. *Non fuisset necessarium, ut Paulus quadam diceret ad extenuationem Bapt. Iohannis.* Resp. Ubi verò extenuat? quin imò collaudat & approbat, cùm fuerit Bapt. pœnitentiæ in remiss. peccatorum, licet miraculosa illa Spiritus sancti dona non contulerit, neć tantam Spiritualium donorum copiam habuerit conjunctam.

Sententia Augustini de loco Act.19.

65. Nec tamen dissimulamus, Augustinum & alios statuere, quòd duodecim illi viri à Iohanne baptizati, aquâ iterum baptizati fuerint, quodque in genere baptizatis à Iohanne necessarium fuerit Bapt. Christi suscipere: ex eo autem nondum potest firmâ & immotâ consequentia deduci, quòd Iohannis Baptismus fuerit planè inefficax ad remissionem peccatorum & salutem. 1. Quia multi à Iohanne baptizati mortui fuerunt, antequam Christi Bapt. suscipere possent, quos à salute æterna exclusos fuisse nequaquam dicendum. 2. Qui circumcisi erant, illis necessarium fuit Iohannis Baptisma suscipere, nihilò tamen minùs Circumcisio erat *sigillum justitiæ fidei*, h.e. remissionis peccatorum per fidem inventurum Messiam, Rõ.4. v.11. Ut ergò ex necessitate Baptismi à Iohanne suscipiendi nihil decedit Spirituali efficaciæ Circumcisionis: ita ex necessitate Baptismi ab Apostolis suscipiendi nihil decedet Spirituali efficaciæ Baptismi Iohannis. 3. Sed ut illis, qui in venturum Messiam circumcisi erant, necessarium fuit Deo per Iohannis ministerium patefacienti Messiam in propinquo esse, fidem adhibere, & Baptismum Iohannis suscipere: ita quoq; baptizatis à Iohanne in Christum jamjam venturum, necessarium erat Deo per Apostolorum ministerium patefacienti Messiam jam venisse, & opus redemtionis perfeciśe fidem adhibere, & Baptismum Apostolorum suscipere, quæ necessitas ex ordinatione divina dependeret, nequaquam verò vel Circumcisionem vel Baptismum Iohannis omni Spirituali efficacia destitutum argueret.

Quæstiones circa causam instrumentalem Baptismi. 1. An quis seipsũ baptizare debeat.

66. Atque hæc dicta sint de Baptismo Iohannis, atque in universum de causa instrumentali sive Ministro Baptismi: antequam verò hinc abeamus, exponendæ sunt aliquot quæstiones. 1. *An quis seipsum baptizare debeat?* Scholastici negant. 1. Quia mutaretur forma verborum: *Ego baptizo te* &c. Quorum loco dicendum foret: *Ego baptizo me in nomine Patris, Filij & Spiritus sancti.* 2. Quia in Baptismi institutione, personæ duæ videl. baptizantis & baptizati, distertè exprimuntur. *Euntes docete omnes gentes & baptizate eos.* 3. Sicut nemo potest seipsum generare: ita nemo debet seipsum regenerare. Panorm. in c. debitum de Baptismo & ejus effectu. *Nemo potest seipsum baptizare, etiam instante necessitatis articulo, quia necessitas non facit deficere solemnitatem substantialem, & quia regeneratio Spiritualis debet sequi naturalem in quantum potest; ut igitur nemo potest se corporaliter, ita nec spiritualiter regenerare.* Addunt alii. 4. Quòd Christus ipse à Iohanne baptizari voluerit, quòd si in ullo homine, certè in Christo, propria Baptismi dispensatio locum habuisset. Pro parte affirmante hęc argumenta formari possunt. 1. Abrahamus circumcidit seipsum Gen.17.v.24. Iam verò Baptismus successit in locum Circumcisionis Col.2.v.11. Ubicunq; substantialia Baptismi haberi possunt, ibi Baptismus conferendus: jam verò ministri qualitas nõ pertinet ad Baptismi substantialia. 3. Quemadmodũ sibiipsi Cœnam S. minister Ecclesiæ distribuit, ita quoq; Catechumenus seipsum baptizare poterit, cùm Baptismus, utpote Sacramentum initiationis, magis necessarius sit, quàm Eucharistia. 4. Ut ministri dicuntur *seipsos salvare* 1. Tim.4.v.16. ita quoque

quoque non erit absurdum, Catechumenum per *Baptismum* seipsum regenerare, sustineret enim in hac actione duplicem personam. Argumenta priora evidenter probant, quòd extra casum necessitatis nemo debeat seipsum baptizare, an verò posteriora efficaciter demonstrent, Catechumenum in casu extremæ necessitatis seipsum baptizare posse, in medio relinquimus, cùm talis casus rarissimè contingat.

2. An Baptismus à non baptizato collatus sit legitimus.

67. 2. *An baptismus administratus ab eo, qui ipse non est baptizatus, ratus sit habendus?* Gregorius II. Pontifex Roman. irritum eum pronunciat cap. Quos à paganis dist. 4. de consecrat. Nicolaus I. Ratum illum habet in rescripto, quod legitur inter decreta tom. 3. Concil. Idem statuit Thomas part. 3. q. 67. art. 5. Augustin. libr. 7. de *Bapt.* cap. 53. & lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. 13 in dubio relinquit, dicit enim se non audere rem determinare. Porrò affirmante quæstionis parte proferimus hæc argumenta. 1. Personæ baptizantis qualitas nihil addit vel demit integritati *Baptismi*, modò substantialia observentur. *Baptisma est tale, qualis ille in cujus potestate datur, non qualis ille per cujus ministerium datur.* **Bellarmin. lib. 1. de Sacram. *Bapt.* cap. 7. *Res jam definita est in Concilio generali, ut Augustin. cupiebat. Nam in Florentino Concilio habetur in casu necessitatis licere Laico, seu viro, seu fœmina, seu Christiano seu pagano baptizare, modo adsint materia, forma & intentio debita. Et ratio idem suadet. Nam cùm non requiratur in ministro Baptismi fides aut probitas, aut ordinatio, ut notum est, nulla est ratio cur non sit verum Baptisma, quod à pagano aut Judæo confertur, si adsint ea, quæ necessaria sunt ad Baptismi essentiam.* August. lib. 7. de *Bapt.* cap. 53. apertè dicit, *si sententia ipsius quæratur, se responsurum, Baptismum esse ratum, à quocunque & ubicunque traditum, modò verbis Evangelicis consecratum.*** 2. Johannes *Baptista* aliis *Baptismum* contulit, cùm tamen ipse baptizatus non fuerit. *Bellarm.* 1. de *Bapt.* cap. 23. existimat, Johannem à Christo baptizatum fuisse, argumento ducto ex verbis Johannis: *Ego à te debeo baptizari.* Sed præterquam quod hoc incertum, unde ipse *Bellarmin.* vocat *conjecturam*, nec satis conveniens verbis Evangelistæ Joh. 4. v. 2. *Jesus non baptizabat*, unde veteres de *Baptismo* Spiritus verba *Baptistæ* rectè exponunt, accedit etiam hoc, quòd ex hypothesi *Bellarmini* Johannes tunc demùm fuisset baptizatus, cùm Christum priùs baptizasset, jam verò series Historiæ Evangelicæ ostendit, ante Christi *Baptismum* alios à Johanne baptizatos fuisse: in illis igitur Johannis non baptizati *Baptismus* fuit ratus. 3. Thomas utitur hac ratiocinatione. Licet uti aquâ quacunque: Ergò ministro quocunque. 4. Sicut verbum ab eo, qui nondum regeneratus & verè conversus est, prædicatum, in aliis per Spiritus Sancti gratiam & operationem est efficax: ita *Baptismus* à non baptizato collatus judicandus est efficax & ratus.

3. An Baptismi administratio committenda ministro alterutrius manus usu destituto?

68. 3. *An Baptismi administratio committenda ministro alterutrius manus usu destituto?* Aureolus 4. sent. distinct. 5. quæst. 1. statuit, quòd non habens manus non possit administrare *Baptismum*: definit enim ministrum *Baptismi*, *quod sit viator quilibet unus personaliter distinctus, potens contingere & verba proferre intendens in habitu facere, quod facit Ecclesia, vel de quo præsumitur, quod intendat.* Petrus de Palude dist. ead. disputat, quod sit verus *Baptismus*, si quis manus usu destitutus proferret verba, & mutus aquam in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti affunderet. Alii verò negant talem *Baptismum* esse ratum. Respondemus, *Baptismi* administrationem non esse committendam alicui alterutrius manus ministerio destituto propter Ecclesiæ scandalum, interim tamen si *Baptismus* à tali ministro collatus fuerit, ratum esse judicandum, cùm omnia substantialia fuerint observata. Ex quo etiam intelligitur, quid statuendum de eo, an plures ministri simul aliquem baptizare possint, ita ut alter aquam affundat, alter verò verba *Baptismi* substantialia proferat? utrumque ab uno eodemque ministro proficisci debet, ut verè dicat: Ego te baptizo &c.

Materia sive externum Elementum in Baptismo est aqua.

69. A causa efficiente transitum facimus ad *Baptismi materiam*, Externũ *Baptismi* Elementum dicimus esse *aquam*; Quod enim *Baptismus* in aqua & per aquam fieri debeat, ac perinde nulli hominum liceat hoc externum Elementum mutare, atque aliud quiddam substituere, confirmatum damus his argumentis 1. Iohannes, qui primus Dei mandato hoc Sacramentum administravit, non nisi aquâ baptizavit. *Ego baptizo aqua*, inquit Matth. 3. v. 11. Marc. 1. v. 8. Luc. 3. v. 16. Iohan. 1. v. 26. *Iohannes aquâ baptizavit*, inquit Christus Actor. 1. v. 5. & Petrus Actor. 11. v. 16. *Baptizavit in Iordane* Matth. 3 v. 6. &c. Atque in *Enon prope Salem ubi erant aquæ multæ* Iohan. 3. v. 23. Ne quis scilicet cogitaret, aquas Iordanis tantum modò ad *Baptismum* consecratas. 2. Apostoli cùm ante, tùm post Christi passionem non nisi aquâ baptizarunt. Actor. 8. v. 36. *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* Actor. 10. v. 47. *Nunquid aquam, quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum Sanctum acceperunt?* 3. Oracula Scripturæ, quæ de externo *Baptismi* Elemento agunt, non nisi aquæ mentionem faciunt. Iohan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu* &c. Eph. 5. v. 26. *Mundat Ecclesiam lavacro aquæ in verbo.* 4. τὸ βαπτίζειν propriè significat aquæ immergere vel aquâ aspergere, ut ostendimus superiùs §. 2. & 3. Reliquæ significationes sunt metaphoricæ. Iam verò in institutione Sacramentorum verba propriè sunt intelligenda, ut suo loco pleniùs ostendemus. 5. *Baptismus* vocatur *aqua & lavacrum aquæ* Ioh. 3. v. 5. Eph. 5. v. 26. Ioh. 5. v. 6. nimirum quia externum *Baptismi* Elementum, ac visibilis ejusdem materia est aqua. 6. Quò etiam pertinent typi Vet. Testamenti superiùs enumerati, videlicet, diluvium, transitus Israelitarum per mare rubrum, lotiones Leviticæ, aqua expiationis, Naamanis septena in Iordane ablutio &c. Qui typi omnes ostendunt, aquam esse *Baptismi* materiam. 7. Christus in Iordane baptizatus Iordanis & reliquas aquas ad salutarem *Baptismum* consecravit Matth. 3. v. 16. &c. 8. Ex latere Christi in cruce pendentis profluxit *sanguis & aqua* gemina Ecclesiæ Sacramenta, per quæ Christo Ecclesia colligitur, sicut ex latere Adæ dormientis ædificata est Eva Genes. 2. v. 22. Iohan. 19. v. 34. 9. Inter tres testes in terris, connumeratur *aqua Baptismi* Symbolum. 1. Iohan. 5. v. 8. 10. Idem docent pii veteres. Augustinus tract. 15. & 80. in Iohan. libr. de Catech. rudibus cap. 3. Ambrosius libr. 1. de

de initiandis cap.4.&c. ** *Breviter probatur aquam requiri* 1. ex mandato & institutione ipsius Christi Johan.1.v.33. Joh.3.v.5. 2.ex omnibus locis, in quibus *Baptismus* describitur. Epheſ.5.v.26. Tit.3.v.5. 1.Johan.5.v.6. 3.ex notatione nominis. *Baptizare* enim significat immersionem seu aspersionem in aqua. 4. ex *Baptistæ*& Apostolorum exemplo Johan.1.v.26.31. Johan.3.v.23. Actor.8.v.34. cap.10.v.47. 5. à baptismo Christi, qui non alio elemento peractus legitur Matth.3.v.16. 6. ex typis Vet. Testamenti Geneſ.6. v.7. Exod.15. v.15. 7. ab aquæ in verbo Dei inclusione & cum nomine Sacrosanctæ Trinitatis conjunctione. 8. à communi omnium lavacrorum materia.** Ex quibus omnibus apparet,aquam esse externum hujus Sacramenti Elementum à Deo institutum, ab Apostolis usurpatum ; an verò aqua fluminum, sive maris, sive fontium, sive stagnorum usurpetur, Itemque an aqua sit calida, frigida, vel tepida, nihil quicquam ad Sacramenti veritatem,atq; integritatem interesse judicandum. Vid. Arnobium in Psalm. 74. Johannes & discipuli Christi ex fluentis quamvis obviam sumsere aquam Walefridus Strabo de reb. Eccleſ. cap.26. *Sciendum primò simpliciter, in fluviis vel fontibus baptizatos credentes.*

Errores de materia Baptiſmi.

70. Discedimus igitur ab omnibus, qui hanc divinæ institutionis partem in *Baptismo* mutant. 1.*Seleucianis & Hermianis* circa annum 380. non aquâ,sed igni baptizandum existimabant. Philastrius de hæresibus cap. de Seleucianis. Augustinus de hæresibus c.59. 2. *Paulicians* pro Elemento aquæ substituebant illa verba Christi: *Ego sum aqua viva* Johan.4.v.14. 3. *Iacobitæ* circâ annum 390. aquæ baptismatis loco ferro candente crucis figuram frontibus imprimebant. *Bernhardus* Lucemb.in Chronol. quò referendi sunt Indi Æthiopes Abyssini dicti sub Presbytero Johanne, qui baptizandos charactere stellæ signare consueverunt. 4. *Manichæi* aquam ad *Baptismum* adhiberi nolebant , propterea quòd illam à malo Deo conditam opinarentur. Augustinus de hæres. cap. 46. 5. *Flagellantes* non aquâ, sed sanguine proprio , eoque flagellis excusso atque expresso baptizandum esse dicebant. Trithe. in Chronol. 6. *Quedam sectatores Marci hæretici* baptizandos non ad aquam, sed ad liquorem ex oleo & aqua mistum deducebant, eumque capitibus illorum primùm infundebant, postea opobalsamo inungebant. 7. Illegitimus imò nullus fuit *Baptismus* Judæi, qui per loca arida & deserta iter faciens ac in morbum lethalem incidens, *arenâ* in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti conspersus est circa Annum Christi 141. Nicephorus libr. 3. Histor. cap.37. Cedrenus fol. 206. unde Dionysius Alexandrinus cum sua Ecclesia rectè decrevit, Judæum illum aquâ juxta Christi institutionem baptizandum esse. 8.Improbanda præposterа religio muliercularum, quæ ex fastu,huic sexui innato, *aquam rosaceam* vel alium liquorem ex herbis extractum, loco Elementaris aquæ in *Baptismo* adhibent.

An Lutherus usum lactis vel cerevisiæ in Baptismo concesserit.

71. *Bellarminus* lib.1.de *Baptism.*cap.2. *Lutherum* graviter accusat,quòd in colloquiis convivalibus interrogatus , num deficiente aqua liceat baptizare in lacte vel cerevisia, primùm quidem responderit , *id divino judicio committendum*, deinde verò subjunxerit, *quicquid balnei nomine appellari potest, illud esse aquam ad baptizandum sive sit vinum, sive lac , sive cerevisia.* ** Sandæus quoque Iesuita Herbipolens.in themate seculari defecta protest. Deferenda thes.110. dicit *Lutherum in lib.de capt.Babylon. docere , quicquid dici potest balneum , id esse idoneum ad Baptismum.*** Resp.1. Liber ille convivalium colloquiorum talis est, qui Luthero nec visus, nec lectus,nec approbatus. 2. Contrarium habet Lutherus in concionibus de *Baptismo* Dessaviæ habitis concione 2.tom.7. Ienensi Germ. p. 469. *Esto* (inquit) *persona sit impia & incredula, dummodo institutionem Christi inviolatam servet , & non vino, cerevisiâ, lixivio vel aliâ quapiam re , sed aquâ cum adjuncto verbo Dei utatur , tunc est & vocatur sacrum Baptisma.* 3. Notæ esse debebant *Bellarmino* Scholasticorum aliorumque Pontificiorum scriptorum disputationes. Guido de monte Rocherii in manipul. curatorum de *Baptismo* cap. 2. *In lixivio , si aqua inveniri non possit, posset fieri Baptismus, cùm lixivium nihil aliud sit, quam aqua colata per cineres. Et propter eandem rationem dicunt aliqui Doctores , quòd in urina propter defectum aquæ posset baptizari, quod non credo verum, quia urina non est aqua, sed humor resolutus à cibis comestis. Nonne in jure carnium fieri posset Baptismus , ubi alia aqua inveniri non potest? Dicendum quod aut tanta resolutio carnium est facta in illo jure , quod desit esse species aquæ, & est alia species de nova generata, & tunc non potest fieri Baptismus, aut non est ibi tanta resolutio carnium facta, & tunc fieri potest, & in tali jure baptizari. Quando autem talis resolutio sit facta, quando non potest perpendi ex spissitudine ; si enim sit tanta spissitudo juris, quanta est in carne vel aliquantulum minor, non credo, quod illo jure posset baptizari. Idem dico de luto, si scil.aqua exprimatur ex illo, in aqua illa expressa posset fieri Baptismus.* Eodem modo Richardus 4. sent. dist.3. art.3. quæst.3. concludit, quòd *in aqua paludosa fieri possit Baptismus.* Toletus libr. 2. de casibus conscientiæ cap.18. *Potest esse Baptismus in lixivio, brodio carnium vel piscium, quando non est notabilis mixtio, ut aqua non sit. Potest etiam esse aqua expressa à luto, si qua exprimatur , licet sit cum terra: Similiter in aqua Sulphurea.* Idem statuit Gregorius de Valent. tom.4. disput.4. quæst.1. 4. Notum etiam esse debebat *Bellarmino*, quod Volaterranus lib.7. Geograph. scribit, Innocentium VIII. Permisisse usum alterius liquoris in cœna pro vino in Norvegiis, ubi vinum non provenit,nec diu conservari potest.

Beza sententia de quovis liquore explodituг.

72. Huc referendum, quod *Beza* Epistol.2.ad Thom. Tilium in operibus vol.3. pag.196. scribit. *Desit aqua, & tamen Baptismus alicujus differri cum ædificatione non possit, ego certè quovis alio liquore non minùs ritè quam aquâ baptizarem.* ** *Bezæ* opinionem approbat Anton. Sadeel. volum.oper.Theol.429.** Resp.1.Argumenta superiùs adducta evidenter probant aquam , non autem alium quemvis liquorem esse externum hujus Sacramenti Elementum , Sacramenta in substantialibus non sunt mutanda.Iam verò aqua pertinet ad ipsam *Baptismi* substantiam , quippe cùm sit ejus materia ab ipso Deo instituta & ordinata &c. Quicquid non constat verbo mandati & promissionis, non est Sacramentum vel pars Sacramenti. Atqui nullus liquor, præter solam

aquam

aquam, habet verbum mandati & promiſſionis. Ergò. ** Eſſentiale, quod ad rei eſſentiam conſtituendam requiritur, ſine mutatione eſſentiæ mutari nequit. At aqua eſt pars eſſentialis Baptiſmi quod concedit Trelcat. Inſtit. pag.189. ubi præter aquæ Elementum rem aliam ſubſtantialem non admittit. Bellarm.lib.1. de Bapt.cap.2. pag.215. *nullum liquorem eſſe materiam Baptiſmi, qui non ſit vera & naturalis aqua* & Coſter. in augmento Enchirid.pag.57. *ejus materiam non eſſe quemvis liquorem, ſed aquam naturalem*, adſerunt. Et ſi licet baptizare alio liquore, licebit adorandum nomen Trinitatis Elemento in verbo Dei non expreſſo nec mandato annectere. Conſequens abſurdum quia nomen Dei non eſt aſſumendum, in vanum. Exod.20. v.7.** Quod Chriſtus in ſuo Baptiſmo non conſecravit, non poteſt eſſe lavacrum regenerationis. Atqui ſolam aquam Chriſtus in Baptiſmo ſolo conſecravit. E. Fides & verbum habent ſe correlatè. Subſtituere liquorem alium in aquæ locum deſtituitur omni Dei verbo. Ergò non fit ex fide. 2. Baptizatus alio liquore perpetuis Diaboli tentationibus exponetur, ſemper enim dubitabit, an ritè ſit baptizatus, cùm aqua tanquã eſſentialis pars abfuerit. 3. Opponimus igitur Bezæ complicum ſuorum ſaniores ſententias. Calvin.lib.4.Inſtit.cap.15.§.16. *Nihil hic eſt vel ſanctius, vel melius, vel tutius, quam unius Chriſti autoritate nos eſſe contentos*, Zacharias Urſin.part.1.oper. Theol.fol.345.in diſp. de Sacr. in genere theſi 24.edit. An.1587. *Signo mutato, vel in alium uſum converſo, vel pacto non obſervato ſponſoris conſenſus amittitur, ſine quo nihil confirmat arrhabo vel ſignum, ut ſi ſponſus det annulum, non proderit ſponſa ſuppoſitum monile vel nummus, non agnoſcet enim hunc arrhabonem, qui dederat annulum.* Bucanus de Baptiſmo loco 47. pag.626. *Materia externa Baptiſmi eſt aqua vera, pura, munda & naturalis, & ſine diſcrimine ſimplex, vulgaris & obvia, non mixta, non medicata, non facta, non ſtillatitia, nec alius liquor ſimplex & vulgaris, non oleum, non ſanguis, non ignis, non ſabulum, aut aliud quodvis Elementum.* Beza ipſe part.2.reſp.ad act.Colloq.Mompelg.pag.41. & 42. edit.Genev.Ann.88.ſtatuit, *Baptiſmum & ſanguinem propriè eſſe partes eſſentiales Baptiſmi.* Atqui ſublata parte eſſentiali, non poteſt ſalva manere totius eſſentia.

Argumentum pro opinione Bezæ.

73. Poſſet autem pro opinione Bezæ de quovis liquore in caſu neceſſitatis adhibendo afferri hoc, quòd *in caſu neceſſitatis eſſet diſpoſitio de miniſtro Eccleſiæ ordinario Baptiſmi collatore.* Reſp. eſt diſparratio in illis, quæ ut paria hoc loco conferuntur. Miniſtri baptizantis qualitas non eſt pars eſſentialis Baptiſmi, cùm cauſa efficiens, præſertim miniſterialis nunquam ingrediatur rei eſſentiam, ſed aqua eſt materia, ac proinde pars Baptiſmi eſſentialis, ergò in caſu neceſſitatis alius quàm ordinarius Eccleſiæ miniſter ad baptizandi miniſterium adhiberi poterit, nequaquam verò alius liquor in aquæ locum ſubſtitui. Deinde quòd Laici in caſu extremæ neceſſitatis admittuntur ad baptizandum, in eo nihil agitur contra expreſſam Baptiſmi inſtitutionem, quin potiùs nititur id exemplis non contemnendis, ſed mutatio aquæ in alium quemvis liquorem ipſi inſtitutioni hujus Sacramenti repugnat.

Conſecratio aquæ Pontificia.

74. Pontificii aquam in Baptiſmo adhibendam in vigilia Paſchatos & Pentecoſtes certis ritibus & exorciſmis prius conſecrant, quam poſtea vocant benedictam. Catech. Rom.p.308. *Aqua, quâ ad Baptiſmum utimur, priùs paranda & addito myſticè benedictionis oleo conſecranda eſt, idq; non niſi in vigiliis Paſchæ & Pentecoſtes fieri debet.* Reſp.1. conſecratio illa aquæ deſtituitur verbo Dei. 2. caret exemplo Johannis & Apoſtolorum, qui obviam quamvis aquam Baptiſmati adhibuerunt. Juſtin.Apol.2.pro Chriſt.pag.73. *credentes Catechumenos eò adduci ait, ubi eſt aqua, quâ loti regenerantur*, ex quo conſtat, ſimplicem & communem aquam ad baptizandum olim fuiſſe adhibitam. 3. derogat Elemento aquæ, quæ per ſe eſt bona Dei creatura nullis indigens exorciſmis, quin etiam per inſtitutionem Chriſti Baptiſmo conſecrata, in ipſo Chriſti Baptiſmo ſanctificata, imò in actu ipſo baptizandi per verbum Dei, per preces & Spiritum ſanctum fit aqua ſalutaris abluendis criminibus apta. Auguſt. ſerm. 37. de temp. *Omnes aquæ à Chriſto in Iordane conſecratæ ſunt.* 4. Conſecrationem illam aquæ Pontificii non habent pro ritu adiaphoro, ſed neceſſaria divini cultus parte. Bonavent.4.ſent.diſt.3. concedit, *quod non de neceſſitate, ſed de congruo requiratur, ut aqua Baptiſmatis ſit prius ſanctificata a presbytero*, interim tamen addit, *Sacerdotem baptizantem in aqua non ſanctificata extra neceſſitatis caſum peccare mortaliter. Baptiſmus debet fieri cum chriſmate illius anni, aliter punitur Sacerdos, ſi contra fecerit niſi* in neceſſitate c. Si quis de alio. diſt.4.de conſecr. Ita quoq; Tolet.lib.2.de caſib. conſc.c.18. *peccat mortaliter, qui in aqua non benedicta baptizat.*

Quæſtiones circa materiam Baptiſmi.

75. Quæritur hoc loco. 1. *Quare Deus in aqua Baptiſmum fieri voluerit.* Reſp. Quamvis rationes divinorum conſiliorum nobis non ſemper conſtent, cùm Deus ſit mirabilis in operibus ſuis, non tamen abſurdè dicitur, placuiſſe Deo ad ſacratiſſimum Baptiſmi Sacramentum aquam adhiberi. 1. propter vaticiniorum ac typorũ V.T. veritatem. 2. propter ſummam hujus Sacramenti neceſſitatem, ut ſcil. ubivis materia Baptiſmi eſſet obvia, nec propter defectum homines periculum ſalutis incurrerent. 3. propter aquæ naturalis proprietatem. Sicut aqua ſordes corporis abluit, ſic Baptiſmus abluit ſordes mentis, Ezech.36.v.25. *Effundam ſuper vos aquam mundam & mundabimini ab omnibus immunditiis veſtris.* 1. Petr.3.v.21. *baptiſma non eſt depoſitio ſordium carnis, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio erga Deum.* Ambroſ.in cap.6. ad Roman. *ideo per aquam celebratur baptiſmus, ut ſicut aqua ſordes corporis abluit, ita & nos per baptiſmũ ab omni peccato ſpiritualiter purgatos nos & innovatos credamus, ut quod incorporale eſt, inviſibiliter abluatur.* Ut aquâ humum fœcundari & rigari oportet ad fructificandum: ſic per aquam Baptiſmi datur Spiritus S. per quem ad omnis generis opera bona frugiferi reddimur. Ut aqua ſitim corporis ſedat: ſic æſtus iræ divinæ in corde peccatoris gratiâ Baptiſmi reſtinguitur & refrigeratur. Hieron. Epiſt.83. ad Ocean. *Aqua refrigerat; ſic baptiſmus præſtat refrigerium contra concupiſcentiæ ardorem.* Rom.6.v.6. *vetus noſter homo ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati.* Aqua extinguit ignem, ſic Baptiſmus extinguit ignem infernalem. Marc.16.v.16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Alger. lib.3.de Euch.c.4. *Quia aqua extinguit, mundat & candidat præ cæteris liquoribus, ideo etiam in baptiſmate*

1. Quare Deus in aqua Baptiſmum fieri voluerit.

ptismate carnis incentivam restinguit, peccatorum tàm originalis quàm actualium labem abluit, & innocentiæ candorem reducit. Ansh. in cap. 3. Matth. *Quæritur, quare in aqua fieri voluit remissionis Sacramentum? scil. ut flammeum gladium: scil. ignem gehennalem nobis extingueret, quia aqua contrarium est Elementum igni.* Aqua submergit; sic Baptismus omnem potestatem diabolicam & carnem peccatricem submergit. Aqua est corpus diaphanum & transparens, luminis susceptivum: Sic Baptismus lumen fidei præstat, unde φωτισμὸς à veteribus dicitur. Aqua est argumentum & indicium benedictionis divinæ. Lev. 26. v. 4. *benedicam vobis & dabo vobis pluviam in tempore opportuno*: sic lavacrum Baptismi est benedictionis spiritualis medium Basil. lib. de Spiritu S. cap. 15. *Cùm duo scopi in Baptismo propositi sint abolere scil. corpus peccati, ut non amplius mortis fructum ferat & vivere Spiritu, fructumq; habere in sanctificatione, aqua quidem mortis imaginem exhibet, velut in sepulchro corpus excipiens: Spiritus autem vivificam vim immittit, à morte peccati ad vitam ab initio animas nostras renovans, hoc igitur est ex supernis natum esse, ex aqua & Spiritu, nimirum dum mortificatio nostra perficitur in aqua, & vitam nostram operatur Spiritus.* Panorm. in cap. Non ut apponens de Bapt. *Aqua est igni contraria, peccatum autem comparatur igni.* 4. Propter Spiritus sancti, aquis in prima creatione incubantis, Majestatem. Quemadmodum enim Spiritus S. in prima universi creatione *aquis incubabat*, easdemq; frugiferas faciebat Gen. 1. v. 3. ita quoq; placuit Deo ad regenerationem, quæ est ἀναπλασις, secunda creatio aquam adhiberi, quæ virtute Spiritus S. est efficax regenerationis & renovationis medium. Damasc. lib. 2. orthod. fidei cap. 9. πρώτῳ τῷ ὕδατι προσέταξεν ὁ Θεὸς ἐξαγαγεῖν ψυχὰς ζώσας, ἐπειδὴ ἤμελλε διὰ ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναπλάττειν τὸν ἄνθρωπον, μίαν τοῖς ὕδασιν ἁγίου Πνεύματος ἀναπαύσασθαι τὴν ἀνθρωπότητα, τοῦτο γὰρ ὁ Θεὸς ἐβούλετο. Rabanus lib. 5. de serm. propr. cap. 11. *Voluit Deus ut res seu gratia hujus Sacramenti invisibilis per convenientiam, per contractabile & visibile impenderetur Elementum super quod etiam in principio ferebatur Spiritus.* Aqua principium fuit reliquarum rerum creatarum, unde dicitur: ἀνάγκη ὑγρὸν εἶναι πάντων ἀρχὴν ὑπάρχειν: sic Baptismi aqua est regenerationis principium.

2. An aquâ paludosâ, cœlâ, sulphureâ &c. in Baptismo sit utendum?

76. 2. *An aquâ paludosâ, cœlâ, sulphureâ &c. in Baptismo sit utendum?* Resp. Johannes & Christi discipuli è fluentis limpidam sumserunt aquâ, unde meritò liquores putidos, lutosos sulphureos &c. improbamus. Heb. 10. v. 22. *Abluti corda aquâ mundâ.* Angelus de Clavisio in summa tit. Baptismus cap. 3. quæst. 3. *Ad cognoscendũ aquam Sacramento isti debitam attendi debet, primo origo & sic saliva, urina &c. non sunt materia debita: Secundò ad speciem aquæ, h. e. ut sit liquida non condensata & sic glacies, nix, lutum non est debita materia: tertiò ut sapor alterius cujusdam liquoris non tollat aquæ virtutem, & sic aqua vino mixta non est materia debita: quartò ut possit levare, & sic aquã in linteo vel lana non est materia debita, nisi exprimatur: quintò ut sit aqua materialis non artificialis, & sic aqua rosea, aqua supernatans emisso sanguini, aqua Chymistarum, &c. non est debita materia.*

3. Quare Johannes

77. 3. *Quare Johannis in fluvio Jordanis potissimùm baptizaverit?* Resp. factum id propter typos. Aqua enim Jordanis Naamani lepram abluit, 2. Reg. 5. sic Baptismus à peccati lepra mundat. Per Jordanis fluvium Israelitæ terram promissionis ingressi sunt, *sic baptismus nos salvat* 1. Petr. 3. v. 21. & ad promissam regni cœlestis hæreditatem traducit. In Jordane Deus incepit Josuam exaltare. Jos. 3. v. 7. sic cœlestis Pater Filium Jesum Christum apud idem flumen publicè manifestare & exaltare in Baptismo voluit. Jordanis flumen regionem Israelitarum à regione gentilium dividit: sic Baptismus Christianos ab infidelibus secernit.

in fluvio Jordane potissimũ baptizaverit.

4. Quid de tacto Constantini statuendũ, qui in Jordane baptizari voluit.

78. 4. *Quid statuendum de eo, quod Constant. Magnus in Jordane fluvio, ubi Servator baptizatus esset, baptizari voluit, ideoq; ad finem usq; ad annum ætatis 65. Baptismum suum distulit?* ita namq; Euseb. lib. 4. de vita Constant. cap. 61. *Venit* (Constantino) *in mentem venit extremus ejus vitæ dies, existimaretq; hoc tempus opportunum esse ad delenda illa errata, quæ quoniam mortalis erat, admiserat, credereturq; arcanorum mysteriorũ efficacia & salutaris lavacri initiatione mentem expiari, hæc inquam cùm ei in mentem venirent, humi procumbens genibus & in ipsa Martyrum æde* (Helenopoli) *errata sua confessus supplicem se Deo offerebat: ubi primùm manuũ per precationẽ impositione dignus habitus est, inde discedens ad suburbana Nicomedia civitatis pervenit & convocatis Episcopis, ita fere ad eos locutus est. c. 62. Quam ego fratres avidamente omnibusq; votis à Deo salutem multis hisce annis deprecatus sum; eam nunc hodiernus dies mihi vehementer expectatus attulit. Tempus igitur est, ut tandem insigni illo, per quem immortalitatẽ adipiscemur, perfruamur. Quod ego etsi in illius Jordani gurgitib. in quib. Servator noster ad nostrũ exemplũ lavatus esse memoratur, facere constitueram, tamen Deus quem mihi maximè accommodatũ esse cernens, hoc in loco eund. mysterius dignatur, omnis igitur amoveatur disputatio &c:* Theodor. lib. 1. Hist. Eccl. c. 31. Evagr. lib. 3. Hist. c. 41. *Constantinus in ipso ætatis extremo tempore Nicomediæ baptismi lavacro tinctus, illudq; ad id temporis propterea distulit, quem magnopere cupiebat in Jordane fluvio baptizari.* Hũc pertinet quem Euseb. de locis Hebr. interprete Hieron. refert, *multos in Bethabara trans Jordanem, ubi Johannes baptizabat, baptizari voluisse.* Resp. Christus non solùm Jordanis, sed omnes omninò aquas ad Baptismum salutarem consecravit, ideò Johannes nõ solùm in Jordane, sed etiam *in Aenon propè Salem* baptizavit Joh. 3. v. 23. & Apostoli quavis aquâ obvia in Baptismo usi sunt. Actor. 8. v. 38. nequaquam v. baptizandos ad Jordanem deduxerunt, unde etiam mirabili Dei providentiâ factũ, ut Constantinus morbo urgente desiderium illud suũ explere potuerit. Tertull. lib. de Baptis. *Neq; quicquam refert inter eos, quos Johannes in Jordane & quos Petrus in Tyberi dixit.*

Aqua Baptismi est verbo Dei comprehensa.

79. Quamvis v. externa & visibilis Baptismi materia sit aqua, quæ suam substantiam ac proprietates naturales in Baptismo ac post Baptismũ retinet, tamen aqua Baptismi nõ est simpliciter aqua, sed est aqua mandato Dei cõprehensa & verbo Dei conjuncta, unde efficitur salutaris aqua vitæ, & lavacrũ regenerationis ac renovationis in Spir. S. Eph. 5. v. 26. dicitur *lavacrum aquæ in verbo.* Augustr. 80. in Joh. *Accedit verbũ ad Elementum & fit Sacramentũ.* Hugo de Sacram. p. 6. c. 2. *baptismus est aqua diluendis criminib. sanctificata per verbũ Dei.* Luth. in Catech. min. *baptismus non est*

sim-

ſimpliciter aqua, ſed aqua mandato DEI ſepta & verbo Dei conjuncta. In Catech. major. *Iterum atque iterum repetens moneo, ne hac duo, verbum & aquam, ullo modo diſjungi ac divelli patiamur. Separato enim verbo, inde non alia eſt aqua atque illa, quâ in culinam utimur &c. ſed conjuncto verbo ſicut Chriſtus ordinavit & inſtituit, tum Sacramentum eſt, ac Chriſti Baptiſmus dicitur.* In art. Schmalc. cap. 5. *Baptiſmus nihil aliud eſt, quàm verbum Dei cum merſione in aquam ſecundum ipſius inſtitutionem & mandatum, ſive ut Paulus inquit, lavatrum aquæ in verbo.* Tam igitur ad partes eſſentiales Baptiſmi requiritur verbum, quàm aqua, quippe quod aquæ tribuit vim ſacramentalem regenerandi, renovandi ac ſalvandi, ſine quo aqua eſſet ac maneret ſimpliciter aqua, neque vim illam cœleſtem obtineret. Verbum illud in Sacramento Baptiſmi ſpectatum diſtribuitur in tres claſſes. Eſt enim 1. *verbum mandati* de adminiſtrando Baptiſmo. 2. *verbum ordinationis divinæ* de Baptiſmo adminiſtrando in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. 3. *verbum promiſſionis* de fructu & efficacia Baptiſmi. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* **Luth. tom. 6. Jen. Germ. p. 281. b. die Tauff iſt Waſſer und GOttes Wort beyde aus ſeinem Befehl geordnet und gegeben. Denn alſo hat er befohlen, daß man ſol die Creatur (nemlich Waſſer) darzu nehmen und die Wort in ſeinem Nahmen ſprechen. Darumb wenn diß beydes alſo aus ſeinem Befehl geſchicht / ſo heiſt es und iſt ungezweiffelt eine Ruhm Tauffe / alſo daß dieſe drey Stucke immediatè bey einander bleiben und keines ohne das ander ſey / als zuſammen verbunden / wie eine Ketten / ja zuſammen verbleibt / wie ein Glied im andern.** Cùm autem verbum mandati pertineat ad cauſam efficientem, verbum promiſſionis ad finem & effectum, reliquum erit, verbum ordinationis divinæ propriè eſſe partem eſſentialem, quæ unâ cum aqua hoc ſalutare Sacramentum conſtituit.

Verus ſenſus verborum: Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti.

80. Accuratè igitur conſideranda ſunt verba inſtitutionis divinæ, quæ proponuntur Matth. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes, & baptizate eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti*; ex quibus apparet, vi hujus mandati & inſtitutionis divinæ nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti ſuper baptizatum invocari & in Baptiſmo aquæ conjungi. Quando igitur miniſter baptizans dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti*, eo ſenſu hæc verba ſunt accipienda. 1. quòd Baptiſmus non ſit ceremonia quædam ab hominibus excogitata, ſed ordinatio veri Dei, & ſanctum Sacramentum divinitùs inſtitutum, ab eo ſcilicet, qui eſt unus in eſſentia (unde non dicit in nominibus tanquam multis, ſed in nomine tanquam unius veri Dei) ac trinus in perſonis, quæ diſtinctè exprimuntur, quòd ſint Pater, Filius & Spiritus ſanctus. 2. quòd hoc Sacramentum non adminiſtret privato arbitrio, ſed loco Dei cujus eſt miniſter & myſteriorum diſpenſator: quando ergo miniſter baptizat, eo loco habendum eſt, ac ſi Deus ipſe baptizaſſet. 2. Cor. 2. v. 9. *Si quid condonavi, propter vos condonavi in perſona Chriſti.* 2. Cor. 5. v. 20. *pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.* 3. quòd ſuper hanc Baptiſmi aquam invocetur nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti unius veri DEI, ut in hac actione à ſe mandata juxta promiſſionem ſuam adſit & baptizatum in gratiam recipiat. 4. quòd Baptiſmi aqua non amplius ſit nudè & ſimpliciter aqua, ſed talis aqua, per quam tota Sacroſancta Trinitas velit in ſalutem baptizati eſſe efficax, adeoque per quam in hac ipſa baptizandi actione efficaciter juxta promiſſionem ſuam operetur: *Ego baptizo te in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti*, id eſt, Ego teſtificor, quòd per hoc Sacramentum in fœdus DEI recipiaris, quòd Pater acceptet te in filium, quòd Filius abluat te à peccatis ſuo ſanguine ac veſte juſtitiæ te induat, quòd Spiritus ſanctus te regeneret ac renovet ad vitam æternam, ut hac ratione in poſterum ſis, Filius DEI Patris, frater CHRISTI & habitaculum Spiritus ſancti. Pater nominatur ut cauſa largiens: Filius ut cauſa promerens: Spiritus ſanctus ut cauſa obſignans. 5. quòd baptizatus in fœdus Dei per hoc Sacramentum receptus hac ratione obligetur, ut unum illum verum DEUM Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum ex verbo ſuo agnoſcat, invocet & colat, ipſiq; unicè ſerviat, ac ſub vexillo CHRISTI contra Satanam & omnia ejus organa atque opera militet.

Paraphraſis exegetica illorum verborum

81. Hæc omnia ut breviter complectamur, dicimus hunc eſſe verborum Baptiſmi ſenſum. Ego miniſter verbi non meo nomine aut privato auſu vel arbitrio, ſed mandato, autoritate, inſtitutione atque ordinatione, adeoque nomine & loco Chriſti ſummi Eccleſiæ Pontificis, Mediatoris & Salvatoris noſtri unici baptizo te, hoc eſt, aquâ verbo Dei ſanctificata te perfundo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti, hoc eſt, mandato & invocatione veri Dei, unius in eſſentia ac trini in perſonis, videlicet Patris, Filii & Spiritus ſancti, illum oro, ut in gratiam te recipiat, peccata tibi remittat, & ſalutem æternam conferat, ac verè teſtificor te in gratiam à Deo Patre recipi, ſanguine Filii Mediatoris à peccatis ablui, & Spiritu ſancto ad vitam æternam te regenerante ac renovante obſignari; ac ſcias te *εἰς ὄνομα* in nomen unius illius veri Dei baptizari, id eſt, obligari ad illius agnitionem, invocationem ac cultum &c. Hanc eſſe vim hujus Phraſeos in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti baptizari patet, ex ſequentibus Scripturæ locis. Exod. 5. v. 23. *Moſes loquebatur in nomine Dei ad Pharaonem.* Deut. 18. v. 7. *Levitæ ſerviunt in nomine Dei.* v. 20. *quando Propheta præſumſerit loqui in meo nomine quod non præcepi ei.* 1. Sam. 17. v. 45. *Venio ad te in nomine Dei Zebaoth.* 2. Sam. 6. v. 18. *David benedicebat populo in nomine Dei.* 1. Reg. 18. v. 32. *Elias extruit altare in nomine Dei.* Matth. 18. v. 20. *Ubi duo vel tres congregati in nomine meo.* Marc. 9. v. 39. *in Chriſti nomine virtutes facere.* Johan. 16. v. 23. *Quicquid rogaveritis Patrem in nomine meo.* Ex his & ſimilibus locis apparet, in nomine Dei aliquid loqui vel agere idem eſſe, quod mandato Dei, loco Dei, in vera invocatione Dei, virtute Dei, in verâ erga Deum fiduciâ, ad gloriam Dei &c. aliquid loqui vel agere. Lutherus tom. 2. Lat. fol. 286. a. *Cum dicit: (miniſter) Ego baptizo te in nomine Patris, Filii & Sp. S. Amen. Non dicit, ego baptizo te in nomine meo, quaſi dicat, id quod facio, non mea autoritate, ſed vice & nomine Dei facio, ut non aliter habeas, quam ſi ipſe Deus viſibiliter feciſſet. Autor & miniſter diverſi ſunt, ſed opus idem utriusq; imo ſolius autoris per miniſterium meum. Sic ego arbitror, in nomine referre perſonam autoris, ut non tantùm ſit nomen Domini prætendere & invocare in opere, ſed ipſum opus tanq; alienum alterius nomine & vice impleri.*

ptiſmate carnis incentivam reſtinguit, peccatorum tàm originalis quàm actualium labem abluit, & innocentiæ candorem reducit. Ansh. in cap. 3. Matth. *Quæritur, quare in aqua fieri voluit remiſſionis Sacramentum? ſcil. ut flammeum gladium: ſcil. ignem gehennalem nobis extingueret, quia aqua contrariũ eſt Elementum igni.* Aqua ſubmergit; ſic Baptiſmus omnem poteſtatem diabolicam & carnem peccatricem ſubmergit. Aqua eſt corpus diaphanum & transparens, luminis ſuſceptivum: Sic Baptiſmus lumen fidei præſtat, unde φωτισμὸς à veteribus dicitur. Aqua eſt argumentum & indicium benedictionis divinæ. Lev. 26. v 4. *benedicam vobis & dabo vobis pluviam in tempore oportuno*: ſic lavacrum Baptiſmi eſt benedictionis ſpiritualis medium Baſil. lib. de Spiritu S. cap. 15. *Cùm duo ſcopi in Baptiſmo propoſiti ſint abolere ſcil. corpus peccati, ut non amplius mortis fructum ferat & vivere Spiritu, fructumq; habere in ſanctificatione, aqua quidem mortis imaginem exhibet, velut in ſepulchro corpus excipiens: Spiritus autem vivificam vim immittit, à morte peccati ad vitam ab initio animas noſtras renovans, hoc igitur eſt ex ſuperne natum eſſe, ex aqua & Spiritu, nimirum dum mortificatio noſtra perficitur in aqua, & vitam noſtram operatur Spiritus.* Panorm. in cap. Non ut apponens de Bapt. *Aqua eſt igni contraria, peccatum autem comparatur igni.* 4. Propter Spiritus ſancti, aquis in prima creatione incubantis, Majeſtatem. Quemadmodum enim Spiritus S. in prima univerſi creatione *aquis incubabat*, eaſdemq; frugiferas faciebat Gen. 1. v. 3. ita quoq; placuit Deo ad regenerationem, quæ eſt ἀναπλασις ſecunda creatio aquam adhiberi, quæ virtute Spiritus S. eſt efficax regenerationis & renovationis medium. Damaſc. lib. 2. orthod. fidei cap. 9. πρώτῳ πῶς ὕδατι προσέταξεν ὁ θεὸς ἐξαγαγεῖν ψυχὴν ζῶσαν, ἐπειδὴ ἤμελλε διὰ ὕδατος καὶ τὴν ἀρχὴν ὑποφέρειν τοῖς ὕδασιν ἀγίου πνεύματος ἀναπλάσεως τὴν ἀνάστασιν, τοῦτο γάρ ὁ θεὸς ἔφη βασιλεία. Rabanus lib. 5. de ſerm. propr. cap. 11. *Voluit Deus ut res ſeu gratia hujus Sacramenti inviſibilis per convenientiam, per contractabile & viſibile impenderetur Elementum ſuper quod etiam in principio ferebatur Spiritus.* Aqua principium fuit reliquarum rerum creatarum, unde dicitur: ἀπ' ἀρχῆς γὰρ τὸ πᾶν ὑγρὸν πέπηγεν: ſic Baptiſmi aqua eſt regenerationis principium.

2. An aquâ paludosâ, coctâ, ſulphureâ &c. in Baptiſmo ſit utendum?

76. 2. *An aquâ paludosâ, coctâ, ſulphureâ & c. in Baptiſmo ſit utendum?* Reſp. Johannes & Chriſti diſcipuli è fluentis limpidam ſumſerunt aquã, unde meritò liquores putidos, lutoſos ſulphureos &c. improbamus. Heb. 10. v. 22. *Abluti corda aquâ mundâ.* Angelus de Claviſio in ſumma tit. Baptiſmus cap. 3. quæſt. 3. *Ad cognoſcendũ aquam Sacramento iſti debitam attendi debet, primò origo & ſic ſaliva, urina &c. non ſunt materia debita: Secundò ad ſpeciem aquæ, h. e. ut ſit liquida non condenſata & ſic glacies, nix, lutum non eſt debita materia: tertiò ut ſapor alterius cujuſdam liquoris non tollat aquæ virtutem, & ſic aqua vino mixta non eſt materia debita: quartò ut poſſit levare, & ſic aquã in linteo vel lana non eſt materia debita, niſi exprimatur: quintò ut ſit aqua materialis non artificialis, & ſic aqua roſea, aqua ſupernatans emiſſo ſanguini, aqua Chymiſtarum, &c. non eſt debita materia.*

3. Quare Johannes in fluvio Jordanis potiſſimùm baptizaverit?

77. 3. *Quare Johannis in fluvio Jordanis potiſſimùm baptizaverit?* Reſp. factum id propter typos. Aqua enim Jordanis Naamani lepram abluit, 2. Reg. 5. ſic Baptiſmus à peccati lepra mundat. Per Jordanis fluvium Iſraelitæ terram promiſſionis ingreſſi ſunt, *ſic baptiſmus nos ſalvat* 1. Petr 3. v. 21. & ad promiſſam regni cœleſtis hæreditatem traducit. In Jordane Deus incepit Joſuam exaltare. Joſ. 3. v. 7. ſic cœleſtis Pater Filium Jeſum Chriſtum apud idem flumen publicè manifeſtare & exaltare in Baptiſmo voluit. Jordanis flumen regionem Iſraelitarum à regione gentilium dividit: ſic Baptiſmus Chriſtianos ab infidelibus ſecernit. *in fluvio Jordanis potiſſimũ baptizaverit.*

4. Quid dicendum de tacito Conſtantini ſtatuendũ, qui in Jordane baptizari voluit.

78. 4. *Quid ſtatuendum de eo, quod Conſtant. Magnus in Jordane fluvio, ubi Servator baptizatus eſſet, baptizari voluit, ideoq; ad finem uſq; ad annum ætatis 65. Baptiſmum ſuum diſtulit?* ita namq; Euſeb. lib. 4. de vita Conſtant. cap. 61. *Ut ei* (Conſtantino) *in mentem venit extremus ejus vitæ dies, exiſtimaretq; hoc tempus oportunum eſſe ad delenda illa errata, quæ quoniam mortalis erat, admiſerat, credereteq; arcanorum myſteriorũ efficacia & ſalutaris lavacri initiatione mentem expiari, hæc inquam cùm ei in mentem venirent, humi procumbens genibus & in ipſa Martyrum æde* (Helenopoli) *errata ſua confeſſus ſupplicem ſe Deo offerebat: ubi primùm manuũ per precationẽ impoſitione dignus habitus eſt, inde diſcedens ad ſuburbanam Nicomediæ civitatis pervenit & convocatis Epiſcopis, ita ferè ad eos locutus eſt. c. 62. Quam ego fratres avida mente omnibusq; votis à Deo ſalutem multis hiſce annis deprecatus ſum; eam nunc hodiernum diem à me vehementer expectatus attulit. Tempus igitur eſt, ut tandem inſigni illo, per quem immortalitatẽ adipiſcemur, perfruamur. Quod ego etſi in illius Jordani gurgitib. in quib. Servator noſter ad noſtrũ exemplũ lavatus eſſe memoratur, facere conſtitueram, tamen Deum qui mihi maximè accommodatũ eſſe cernens, hoc in loco eund. myſteriis dignatur, omnis igitur amoveatur diſputatio &c:* Theodor. lib. 1. Hiſt. Eccl. c. 31. Evagr. lib. 3. Hiſt. c. 41. *Conſtantinus in ipſo ætatis extremo tempore Nicomediæ baptiſmi lavacro tinctus, illudq; ad id temporis propterea diſtulit, quòd magnopere cupiebat in Jordane fluvio baptizari.* Hûc pertinet quòd Euſeb. de locis Hebr. interprete Hieron. refert, *multos in Bethabara trans Jordanem, ubi Johannes baptizabat, baptizari voluiſſe.* Reſp. Chriſtus non ſolùm Jordanis, ſed omnes omninò aquas ad Baptiſmum ſalutarem conſecravit, ideò Johannes nõ ſolùm in Jordane, ſed etiam *in Aenon propè Salem* baptizavit Joh. 3. v. 23. & Apoſtoli quavis aquâ obvia in Baptiſmo uſi ſunt. Actor. 8. v. 38. nequaquam v. baptizandos ad Jordanem deduxerunt, unde etiam mirabili Dei providentiâ factũ, ut Conſtantinus morbo urgente deſiderium illud ſuũ explere potuerit. Tertull. lib. de Baptiſ. *Neq; quicquam refert inter eos, quos Johannes in Jordane & quos Petrus in Tyberi dixit.*

Aqua Baptiſmi eſt verbo Dei comprehenſa.

79. Quamvis v. externa & viſibilis Baptiſmi materia ſit aqua, quæ ſuam ſubſtantiam ac proprietates naturales in Baptiſmo ac poſt Baptiſmũ retinet, tamen aqua Baptiſmi nõ eſt ſimpliciter aqua, ſed eſt aqua mandato Dei cõprehenſa & Verbo Dei conjuncta, unde efficitur ſalutaris aqua vitæ, & lavacrũ regenerationis ac renovationis in Spir. S. Eph. 5. v. 26. dicitur *lavacrum aquæ in verbo.* Auguſt. tr. 80. in Joh. *Accedit verbũ ad Elementum & fit Sacramentũ.* Hugo de Sacram. p. 6. c. 2. *baptiſmus eſt aqua diluendis criminib. ſanctificata per verbũ Dei.* Luth. in Catech. min. *baptiſmus non eſt ſim-*

ſimpliciter aqua, ſed aqua mandato DEI ſepta & verbo Dei conjuncta. In Catech. major. *Iterum atque iterum repetens monco, ne hæc duo, verbum & aquam, ullo modo disjungi ac divelli patiamur. Separato enim verbo, inde non alia eſt aqua atque illa, quâ in culinam utimur &c. ſed conjuncto verbo ſicut Chriſtus ordinavit & inſtituit, tum Sacramentum eſt, ac Chriſti Baptiſmus dicitur.* In art. Schmalc. cap. 5. *Baptiſmus nihil aliud eſt, quàm verbum Dei cum merſione in aquam ſecundum ipſius inſtitutionem & mandatum, ſive ut Paulus inquit, lavatrum aquæ in verbo.* Tam igitur ad partes eſſentiales Baptiſmi requiritur verbum, quàm aqua, quippe quod aquæ tribuit vim ſacramentalem regenerandi, renovandi ac ſalvandi, ſine quo aqua eſſet ac maneret ſimpliciter aqua, neque vim illam cœlestem obtineret. Verbum illud in Sacramento Baptiſmi ſpectatum diſtribuitur in tres claſſes. Eſt enim 1. *verbum mandati* de adminiſtrando baptiſmo. 2. *verbum ordinationis divinæ* de Baptiſmo adminiſtrando in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. 3. *verbum promiſſionis* de fructu & efficacia Baptiſmi. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* **Luth. tom. 6. Jen. Germ. p. 281. b. die Tauff iſt Waſſer und GOttes Wort beyde aus ſeinen Befehl geordnet und gegeben. Denn alſo hat er befohlen, daß man ſol die Creatur (nemlich Waſſer) darzu nehmen und die Wort in ſeinem Nahmen ſprechen. Darumb wenn diß beydes alſo aus ſeinen Befehl geſchicht / ſo heiſt es und iſt ungezweiffelt eine Ruhm Tauffe / alſo daß dieſe drey Stücke immediatè bey einander bleiben und keines ohne das ander ſey / als zuſammen verbunden / wie eine Ketten / ja zuſammen verbleibt / wie ein Glied im andern.** Cùm autem verbum mandati pertineat ad cauſam efficientem, verbum promiſſionis ad finem & effectum, reliquum erit, verbum ordinationis divinæ propriè eſſe partem eſſentialem, quæ unâ cum aqua hoc ſalutare Sacramentum conſtituit.

Verus ſenſus verborum: Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti.

80. Accuratè igitur conſideranda ſunt verba inſtitutionis divinæ, quæ proponuntur Matth. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes, & baptizate eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti*; ex quibus apparet, vi hujus mandati & inſtitutionis divinæ nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti ſuper baptizatum invocari & in baptiſmo aquæ conjungi. Quando igitur miniſter baptizans dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti*, eo ſenſu hæc verba ſunt accipienda. 1. quòd baptiſmus non ſit ceremonia quædam ab hominibus excogitata, ſed ordinatio veri Dei, & ſanctum Sacramentum divinitùs inſtitutum, ab eo ſcilicet, qui eſt unus in eſſentia (unde non dicit in nominibus tanquam multis, ſed in nomine tanquam unius veri Dei) ac trinus in perſonis, quæ diſtinctè exprimuntur, quòd ſint Pater, Filius & Spiritus ſanctus. 2. quòd hoc Sacramentum non adminiſtret privato arbitrio, ſed loco Dei cujus eſt miniſter & myſteriorum diſpenſator: quando ergo miniſter baptizat, eo loco habendum eſt, acſi Deus ipſe baptizaſſet. 2. Cor. 2. v. 9. *Si quid condonavi, propter vos condonavi in perſona Chriſti.* 2. Cor. 5. v. 20. *pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.* 3. quòd ſuper hanc baptiſmi aquam invocetur nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti unius veri DEI, ut in hac actione à ſe mandata juxta promiſſionem ſuam adſit & baptizatum in gratiam recipiat. 4. quòd baptiſmi aqua non amplius ſit nudè & ſimpliciter aqua, ſed talis aqua, per quam tota Sacroſancta Trinitas velit in ſalutem baptizati eſſe efficax, adeoque per quam in hac ipſa baptizandi actione efficaciter juxta promiſſionem ſuam operetur: *Ego baptizo te in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti*, id eſt, Ego teſtificor, quòd per hoc Sacramentum in fœdus DEI recipiaris, quòd Pater acceptet te in filium, quòd Filius abluat te à peccatis ſuo ſanguine ac velte juſtitiæ te induat, quòd Spiritus ſanctus te regeneret ac renovet ad vitam æternam, ut hac ratione in poſterum ſis, Filius DEI Patris, frater CHRISTI & habitaculum Spiritus ſancti. Pater nominatur ut cauſa largiens: Filius ut cauſa promerens: Spiritus ſanctus ut cauſa obſignans. 5. quòd baptizatus in fœdus Dei per hoc Sacramentum receptus hac ratione obligetur, ut unum illum verum DEUM Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum ex verbo ſuo agnoſcat, invocet & colat, ipſique unicè ſerviat, ac ſub vexillo CHRISTI contra Satanam & omnia ejus organa atque opera militet.

Paraphraſis exegetica illorum verborum

81. Hæc omnia ut breviter complectamur, dicimus hunc eſſe verborum baptiſmi ſenſum. Ego miniſter verbi non meo nomine aut privato auſu vel arbitrio, ſed mandato, autoritate, inſtitutione atque ordinatione, adeoque nomine & loco Chriſti ſummi Eccleſiæ Pontificis, Mediatoris & Salvatoris noſtri unici baptizo te, hoc eſt, aquâ verbo Dei ſanctificata te perfundo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti, hoc eſt, mandato & invocatione veri Dei, unius in eſſentia ac trini in perſonis, videlicet Patris, Filii & Spiritus ſancti, illum oro, ut in gratiam te recipiat, peccata tibi remittat, & ſalutem æternam conferat, ac verè teſtificor te in gratiam à Deo Patre recipi, ſanguine Filii Mediatoris à peccatis ablui, & Spiritu ſancto ad vitam æternam te regenerante ac renovante obſignari; ac ſcias te *εἰς ὄνομα* in nomen unius illius veri Dei baptizari, id eſt, obligari ad illius agnitionem, invocationem ac cultum &c. Hanc eſſe vim hujus Phraſeos in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti baptizari patet, ex ſequentibus Scripturæ locis. Exod. 5. v. 23. *Moſes loquebatur in nomine Dei ad Pharaonem.* Deut. 18. v. 7. *Levitæ ſerviunt in nomine Dei.* v. 20. *quando Prophetæ præſumſerit loqui in meo nomine quod non præcepi ei.* 1. Sam. 17. v. 45. *Venio ad te in nomine Dei Zebaoth.* 2. Sam. 6. v. 18. *David benedicebat populo in nomine Dei.* 1. Reg. 18. v. 32. *Elias extruxit altare in nomine Dei.* Matth. 18. v. 20. *Ubi duo vel tres congregati in nomine meo.* Marc. 9. v. 39. *in Chriſti nomine virtutes facere.* Johan. 16. v. 23. *Quicquid rogaveritis Patrem in nomine meo.* Ex his & ſimilibus locis apparet, in nomine Dei aliquid loqui vel agere idem eſſe, quod mandato Dei, loco Dei, in vera invocatione Dei, virtute Dei, in verâ erga Deum fiduciâ, ad gloriam Dei &c. aliquid loqui vel agere. Lutherus tom. 2. Lat. fol. 286. a. *Cum dicit: (miniſter) Ego baptizo te in nomine Patris, Filii & Sp. S. Amen. Non dicit, ego baptizo te in nomine meo, quaſi dicat, id quod facio, non mea autoritate, ſed vice & nomine Dei facio, ut non aliter habeas, quam ſi ipſe Deus viſibiliter feciſſet. Autor & miniſter diverſi ſunt, ſed opus idem utriuſq; imo ſolius autoris per miniſterium meum. Sic ego arbitror, in nomine referre perſonam autoris, ut non tantùm ſit nomen Domini prætendere & invocare in opere, ſed ipſum opus tanq; alienum alterius nomine & vice impetrare.*

ptiſmate carnis incentivam reſtinguit, peccatorum tàm originalis quàm actualium labem abluit, & innocentiæ candorem reducit. Ansh. in cap. 3. Matth. *Quæritur, quare in aqua fieri voluit remiſſionis Sacramentum? ſcil. ut flammeum gladium: ſcil. ignem gehennalem nobis extingueret, quia aqua contrariũ eſt Elementum igni.* Aqua ſubmergit; ſic Baptiſmus omnem poteſtatem diabolicam & carnem peccatricem ſubmergit. Aqua eſt corpus diaphanum & transparens, luminis ſuſceptivum: Sic Baptiſmus lumen fidei præſtat, unde φωτισμὸς à veteribus dicitur. Aqua eſt argumentum & indicium benedictionis divinæ. Lev. 26. v 4. *benedicam vobis & dabo vobis pluviam in tempore oportuno*: ſic lavacrum Baptiſmi eſt benedictionis ſpiritualis medium Baſil. lib. de Spiritu S. cap. 15. *Cùm duo ſcopi in Baptiſmo propoſiti ſint abolere ſcil. corpus peccati, ut non amplius mortis fructum ferat & vivere Spiritu, fructumq; habere in ſanctificatione, aqua quidem mortis imaginem exhibet, velut in ſepulchro corpus excipiens: Spiritus autem vivificam vim immittit, à morte peccati ad vitam ab initio animas noſtras renovans, hoc igitur eſt ex ſuperniũ natum eſſe, ex aqua & Spiritu, nimirum dum mortificatio noſtra perficitur in aqua, & vitam noſtram operatur Spiritus.* Panorm. in cap. Non ut apponens de Bapt. *Aqua eſt igni contraria, peccatum autem comparatur igni.* 4. Propter Spiritus ſancti, aquis in prima creatione incubantis, Majeſtatem. Quemadmodum enim Spiritus S. in prima univerſi creatione *aquis incubabat*, eaſdemq; frugiferas faciebat Gen. 1. v. 3. ita quoq; placuit Deo ad regenerationem, quæ eſt ἀναγεννήσεως ſecunda creatio aquam adhiberi, quæ virtute Spiritus S. eſt efficax regenerationis & renovationis medium. Damaſc. lib. 2. orthod. fidei cap. 9. πρώτῳ τῷ ὕδατι προσέταξεν ὁ θεὸς ἐξαγαγεῖν ψυχὴν ζῶσαν, ἐπειδὴ ἔμελλε διὰ ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγεννᾶσθαι τὸν μύσαντα τοῖς ὕδασιν ἁγίου πνεύματος ἀναλαμπίζειν τὸ ἀνθρώπειον, τοῦτο γὰρ ὁ θεῖος ἔφη βασίλειος. Rabanus lib. 5. de ſerm. propr. cap. 11. *Voluit Deus ut res ſeu gratia hujus Sacramenti inviſibilis per convenientiam, per contractibile & viſibile impenderetur Elementum ſuper quod etiam in principio ferebatur Spiritus.* Aqua principium fuit reliquarum rerum creatarum, unde dicitur: ὑγιαρὸς γὰρ ἡ φύσις πάντων ἐστὶν ἁπλῶς: ſic Baptiſmi aqua eſt regenerationis principium.

in fluvio Iordanis potiſſimũ baptizaverit.

76. 2. *An aquâ paludoſâ, coſtâ, ſulphureâ &c. in Baptiſmo ſit utendum?* Reſp. Johannes & Chriſti diſcipuli è fluentis limpidam ſumſerunt aquã, unde meritò liquores putidos, lutoſos ſulphureos &c. improbamus. Heb. 10. v. 22. *Abluti corda aquâ mundâ.* Angelus de Claviſio in ſumma tit. Baptiſmus cap. 3. quæſt. 3. *Ad cognoſcendũ aquam Sacramento iſti debitam attendi debet, primo origo & ſic ſaliva, urina &c. non ſunt materia debita: Secundò ad ſpeciem aquæ, h. e. ut ſit liquida non condenſata & ſic glacies, nix, lutum non eſt debita materia: tertiò ut ſapor alterius cujuſdam liquoris non tollat aquæ virtutem, & ſic aqua vino mixta non eſt materia debita: quartò ut poſſit levare, & ſic aquã in linteo vel lana non eſt materia debita, niſi exprimatur: quintò ut ſit aqua materialis non artificialis, & ſic aqua roſea, aqua ſupernatans emiſſo ſanguini, aqua Chymiſtarum, &c. non eſt debita materia.*

2. *An aquâ paludoſâ. coſtâ. ſulphurea.*

77. 3. *Quare Iohannis in fluvio Iordanis potiſſimùm baptizaverit?* Reſp. factum id propter typos. Aqua enim Jordanis Naamani lepram abluit, 2. Reg. 5. ſic Baptiſmus à peccati lepra mundat, Per Jordanis fluvium Iſraelitæ terram promiſſionis ingreſſi ſunt, *ſic baptiſmus noſ ſalvat* 1. Petr. 3. v. 21. & ad promiſſam regni cœleſtis hæreditatem traducit. In Jordane Deus incepit Joſuam exaltare. Joſ. 3. v. 7. ſic cœleſtis Pater Filium Jeſum Chriſtum apud idem flumen publicè manifeſtare & exaltare in Baptiſmo voluit. Jordanis flumen regionem Iſraelitarum à regione gentilium dividit: ſic Baptiſmus Chriſtianos ab infidelibus ſecernit.

3. *Quare Iohannes*

78. 4. *Quid ſtatuendum de eo, quod Conſtant. Magnus in Iordane fluvio, ubi Servator baptizatus eſſet, baptizari voluit, ideoq; ad finem uſq; ad annum ætatis 65. Baptiſmum ſuum diſtulit?* ita namq; Euſeb. lib. 4. de vita Conſtant. cap. 61. *Venit* (Conſtantino) *in mentem venit extremus ejus vitæ dies, exiſtimaretq; hoc tempus opportunum eſſe ad delenda illa errata, quæ quoniã mortalis erat, admiſerat, crederetq; arcanorum myſteriorũ efficacia & ſalutaris lavacri initiatione mentem expiari, hæc inquam cùm ei in mentem venirent, humi procumbens genibus & in ipſa Martyrum æde* (Helenopoli) *errata ſua confeſſus ſupplicem ſe Deo offerebat: ubi primùm manũ per precationẽ impoſitione dignus habitus eſt, inde diſcedens ad ſuburbana Nicomediæ civitatis pervenit & convocatis Epiſcopis, ita ferè ad eos locutus eſt. c. 62. Quam ego fratres avida mente omnibuſq; votis à Deo ſalutem multis hiſce annis deprecatus ſum; eam nunc hodiernus dies a me vehementer expectatum attulit. Tempus igitur eſt, ut tandem inſigni illo, per quẽ immortalitatẽ adipiſcemur, perfruamur. Quod ego etſi in illius Iordanis gurgitib. in quib. Servator noſter ad noſtrũ exemplũ lavatus eſſe memoratur, facere conſtitueram, tamen Deus quẽ mihi maximè accommodatũ eſſe cernens, hoc in loco eund. myſterius dignatur, omnis igitur amoveatur diſputatio &c:* Theodor. lib. 1. Hiſt. Eccl. c. 31. Evagr. lib. 3. Hiſt. c. 41. *Conſtantinus in ipſo ætatis extremo tempore Nicomedia baptiſmi lavacro tinctus, illudq; ad id temporis propterea diſtulit, quòd magnopere cupiebat in Iordane fluvio baptizari.* Hũc pertinet quẽ Euſeb. de locis Hebr. interprete Hieron. refert, *multos in Bethabara trans Jordanem, ubi Johannes baptizabat, baptizari voluiſſe.* Reſp. Chriſtus non ſolùm Jordanis, ſed omnes omninò aquas ad Baptiſmum ſalutarem conſecravit, ideò Johannes nõ ſolùm in Jordane, ſed etiam *in Aenon propè Salem* baptizavit Joh. 3. v. 23. & Apoſtoli quavis aquâ obvia in Baptiſmo uſi ſunt. Actor. 8. v. 38. nequaquam v. baptizandos ad Jordanem deduxerunt, unde etiam mirabili Dei providentiâ factũ, ut Conſtantinus morbo urgente deſiderium illud ſuũ explere potuerit. Tertull. lib. de Baptiſ. *Neq; quicquam refert inter eos, quos Johannes in Iordane & quos Petrus in Tyberi dixit.*

4. *Quid de tacto Conſtantini ſtatuendũ, qui in Iordane baptizari voluit.*

79. Quamvis v. externa & viſibilis Baptiſmi materia ſit aqua, quæ ſuam ſubſtantiam ac proprietates naturales in Baptiſmo ac poſt Baptiſmũ retinet, tamen aqua Baptiſmi nõ eſt ſimpliciter aqua, ſed eſt aqua mandato Dei cõprehenſa & verbo Dei conjuncta, unde elicitur ſalutaris aqua vitæ, & lavacrũ regenerationis ac renovationis in Spir. S. Eph. 5. v. 26. dicitur *lavacrum aquæ in verbo.* Auguſt. tr. 80. in Joh. *Accedit verbũ ad Elementum & fit Sacramentũ.* Hugo de Sacram. p. 6. c. 2. *baptiſmus eſt aqua diluendis criminib. ſanctificata per verbũ Dei.* Luth. in Catech. min. *baptiſmus non eſt ſim-*

Aqua Baptiſmi eſt verbo Dei comprehenſa.

ſimpliciter aqua, ſed aqua mandato DEI ſepta & verbo Dei conjuncta. In Catech. major. *Iterum atque iterum repetens moneo, ne hac duo, verbum & aquam, ullo modo disjungi ac divelli patiamur. Separato enim verbo, inde non alia eſt aqua atque illa, quâ in culinam utimur &c. ſed conjuncto verbo ſicut Chriſtus ordinavit & inſtituit, tum Sacramentum eſt, ac Chriſti Baptiſmus dicitur.* In art. Schmalc. cap. 5. *Baptiſmus nihil aliud eſt, quàm verbum Dei cum merſione in aquam ſecundum ipſius inſtitutionem & mandatum, ſive ut Paulus inquit, lavatrum aquæ in verbo.* Tam igitur ad partes eſſentiales Baptiſmi requiritur verbum, quàm aqua, quippe quod aquę tribuit vim ſacramentalem regenerandi, renovandi ac ſalvandi, ſine quo aqua eſſet ac maneret ſimpliciter aqua, neque vim illam cœleſtem obtineret. Verbum illud in Sacramento Baptiſmi ſpectatum diſtribuitur in tres claſſes. Eſt enim 1. *verbum mandati* de adminiſtrando Baptiſmo. 2. *verbum ordinationis divinæ* de Baptiſmo adminiſtrando in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. 3. *verbum promiſſionis* de fructu & efficacia Baptiſmi. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* **Luth. tom. 6. Jen. Germ. p. 281. b. die Tauff iſt Waſſer und GOttes Wort beyde aus ſeinen Befehl geordnet und gegeben. Denn alſo hat er befohlen, daß man ſol die Creatur (nemlich Waſſer) darzu nehmen und die Wort in ſeinem Nahmen ſprechen. Darumb wenn diß beydes alſo aus ſeinen Befehl geſchicht / ſo heiſt es und iſt ungezweiffelt eine Ruhm Tauffe / alſo daß dieſe drey Stücke immediatè bey einander bleiben und keines ohne das ander ſey / als zuſammen verbunden / wie eine Ketten / ja zuſammen verbleibt / wie ein Glied im andern.** Cùm autem verbum mandati pertineat ad cauſam efficientem, verbum promiſſionis ad finem & effectum, reliquum erit, verbum ordinationis divinæ propriè eſſe partem eſſentialem, quę unâ cum aqua hoc ſalutare Sacramentum conſtituit.

Verus ſenſus verborum: Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti.

80. Accuratè igitur conſideranda ſunt verba inſtitutionis divinæ, quæ proponuntur Matth. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes, & baptizate eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti*; ex quibus apparet, vi hujus mandati & inſtitutionis divinæ nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti ſuper baptizatum invocari & in baptiſmo aquæ conjungi. Quando igitur miniſter baptizans dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti*, eo ſenſu hæc verba ſunt accipienda. 1. quòd baptiſmus non ſit ceremonia quædam ab hominibus excogitata, ſed ordinatio veri Dei, & ſanctum Sacramentum divinitùs inſtitutum, ab eo ſcilicet, qui eſt unus in eſſentia (unde non dicit in nominibus tanquam multis, ſed in nomine tanquam unius veri Dei) ac trinus in perſonis, quæ diſtinctè exprimuntur, quòd ſint Pater, Filius & Spiritus ſanctus. 2. quòd hoc Sacramentum non adminiſtret privato arbitrio, ſed loco Dei cujus eſt miniſter & myſteriorum diſpenſator: quando ergo miniſter baptizat, eo loco habendum eſt, ac ſi Deus ipſe baptizaſſet. 2. Cor. 2. v. 9. *Si quid condonavi, propter vos condonavi in perſona Chriſti.* 2. Cor. 5. v. 20. *pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.* 3. quòd ſuper hanc baptiſmi aquam invocetur nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti unius veri DEI, ut in hac actione à ſe mandata juxta promiſſionem ſuam adſit & baptizatum in gratiam recipiat. 4. quòd baptiſmi aqua non amplius ſit nudè & ſimpliciter aqua, ſed talis aqua, per quam tota Sacroſancta Trinitas velit in ſalutem baptizati eſſe efficax, adeoque per quam in hac ipſa baptizandi actione efficaciter juxta promiſſionem ſuam operetur: *Ego baptizo te in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti*, id eſt, Ego teſtificor, quòd per hoc Sacramentum in fœdus DEI recipiaris, quòd Pater acceptet te in filium, quòd Filius abluat te à peccatis ſuo ſanguine ac velit juſtitiæ te induat, quòd Spiritus ſanctus te regeneret ac renovet ad vitam æternam, ut hac ratione in poſterum ſis, Filius DEI Patris, frater CHRISTI & habitaculum Spiritus ſancti. Pater nominatur ut cauſa largiens: Filius ut cauſa promerens: Spiritus ſanctus ut cauſa obſignans. 5. quòd baptizatus in fœdus Dei per hoc Sacramentum receptus hac ratione obligetur, ut unum illum verum DEUM Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum ex verbo ſuo agnoſcat, invocet & colat, ipſiq; unicè ſerviat, ac ſub vexillo CHRISTI contra Satanam & omnia ejus organa atque opera militet.

Paraphraſis exegetica illorum verborum

81. Hæc omnia ut breviter complectamur, dicimus hunc eſſe verborum Baptiſmi ſenſum. Ego miniſter verbi non meo nomine aut privato auſu vel arbitrio, ſed mandato, autoritate, inſtitutione atque ordinatione, adeoque nomine & loco Chriſti ſummi Eccleſiæ Pontificis, Mediatoris & Salvatoris noſtri unici baptizo te, hoc eſt, aqua verbo Dei ſanctificata te perfundo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti, hoc eſt, mandato & invocatione veri Dei, unius in eſſentia ac trini in perſonis, videlicet Patris, Filii & Spiritus ſancti, illum oro, ut in gratiam te recipiat, peccata tibi remittat, & ſalutem æternam conferat, ac verè teſtificor te in gratiam à Deo Patre recipi, ſanguine Filii Mediatoris à peccatis ablui, & Spiritu ſancto ad vitam æternam te regenerante ac renovante obſignari; ac ſcias te εἰς ὄνομα in nomen unius illius veri Dei baptizari, id eſt, obligari ad illius agnitionem, invocationem ac cultum &c. Hanc eſſe vim hujus Phraſeos in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti baptizari patet, ex ſequentibus Scripturæ locis. Exod. 5. v. 23. *Moſes loquebatur in nomine Dei ad Pharaonem.* Deut. 18. v. 7. *Levitæ ſervient in nomine Dei.* v. 20. *quando Propheta præſumſerit loqui in meo nomine quod non præcepi ei.* 1. Sam. 17. v. 45. *Venio ad te in nomine Dei Zebaoth.* 2. Sam. 6. v. 18. *David benedicebat populo in nomine Dei.* 1. Reg. 18. v. 32. *Elias extruxit altare in nomine Dei.* Matth. 18. v. 20. *Ubi duo vel tres congregati in nomine meo.* Marc. 9. v. 39. *in Chriſti nomine virtutes facere.* Johan. 16. v. 23. *Quicquid rogaveritis Patrem in nomine meo.* Ex his & ſimilibus locis apparet, in nomine Dei aliquid loqui vel agere idem eſſe, quod mandato Dei, loco Dei, in vera invocatione Dei, virtute Dei, in verâ erga Deum fiduciâ, ad gloriam Dei &c. aliquid loqui vel agere. Lutherus tom. 2. Lat. fol. 286. a. *Cùm dicit: (miniſter) Ego baptizo te in nomine Patris, Filii & Sp. S. Amen. Non dicit, ego baptizo te in nomine meo, quaſi dicat, id quod facio, non mea autoritate, ſed vice & nomine Dei facio, ut non aliter habeas, quam ſi ipſe Deus viſibiliter feciſſet. Autor & miniſter diverſi ſunt, ſed opus idem utriusq; imo ſolius autoris per miniſterium meum. Sic ego arbitror, in nomine referre perſonam autoris, ut non tantùm ſit nomen Domini prætendere & invocare in opere, ſed ipſum opus tanq; alienum alterius nomine & vice implere.*

ptiſmate carnis incentivam reſtinguit, peccatorum tàm originalis quàm actualium labem abluit, & innocentiæ candorem reducit. Ansh. in cap. 3. Matth. *Quæritur, quare in aqua fieri voluit remiſſionis Sacramentum? ſcil. ut flammeum gladium: ſcil. ignem gehennalem nobis extingueret, quia aqua contrariũ eſt Elementum ignis.* Aqua ſubmergit; ſic Baptiſmus omnem poteſtatem diabolicam & carnem peccatricem ſubmergit. Aqua eſt corpus diaphanum & transparens, luminis ſuſceptivum: Sic Baptiſmus lumen fidei præſtat, unde φωτιζομένοις à veteribus dicitur. Aqua eſt argumentum & indicium benedictionis divinæ. Lev. 26. v. 4. *benedicam vobis & dabo vobis pluviam in tempore oportuno*: ſic lavacrum Baptiſmi eſt benedictionis ſpiritualis medium. Baſil. lib. de Spiritu S. cap. 15. *Cùm duo ſcopi in Baptiſmo propoſiti ſint abolere ſcil. corpus peccati, ut non amplius mortis fructum ferat & vivere Spiritu, fructumq; habere in ſanctificatione, aqua quidem mortis imaginem exhibet, velut in ſepulchro corpus excipiens: Spiritus autem vivificam vim immittit, à morte peccati ad vitam ab initio animas noſtras renovans, hoc igitur eſt ex ſuperni natum eſſe, ex aqua & Spiritu, nimirum dum mortificatio noſtra perficitur in aqua, & vitam noſtram operatur Spiritus.* Panorm. in cap. Non ut apponens de Bapt. *Aqua eſt ignis contraria, peccatum autem comparatur igni.* 4. Propter Spiritus ſancti, aquis in prima creatione incubantis, Majeſtatem. Quemadmodum enim Spiritus S. in prima univerſi creatione *aquis incubabat*, eaſdemq; frugiferas faciebat Gen. 1. v. 3. ita quoq; placuit Deo ad regenerationem, quæ eſt ἀναπλάσεως ſecunda creatio aquam adhiberi, quæ virtute Spiritus S. eſt efficax regenerationis & renovationis medium. Damaſc. lib. 2. orthod. fidei cap. 9. πρώτην ἐν ὕδατι προσέταξεν ὁ Θεὸς ἐξαγαγεῖν ψυχὴν ζῶσαν, ἐπειδὴ ἤμελλε διὰ ὕδατος καὶ τὴν ἐκ παρχῆς ἐνθήκην μέλλειν τοῖς ὕδασιν ἁγίου πνεύματος ἀναπλάττειν τὸν ἄνθρωπον, τοῦτο γὰρ ὁ Θεὸς ἔστω βασιλεύς. Rabanus lib. 5. de ſerm. propr. cap. 11. *Voluit Deus ut reſ ſeu gratia hujus Sacramenti inviſibilis per convenientiam, per contrectabile & viſibile impenderetur Elementum ſuper quod etiam in principio ferebatur Spiritus.* Aqua principium fuit reliquarum rerum creatarum, unde dicitur: ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ἔκτισε πάντα καὶ ἵστησι: ſic Baptiſmi aqua eſt regenerationis principium.

in fluvio Iordanis potiſſimùm baptizaverit.

78. 4. *Quid ſtatuendum de eo, quod Conſtant. Magnus in Iordane fluvio, ubi Servator baptizatus eſſet, baptizari voluit, ideoq; ad finem uſq; ad annum ætatis 65. Baptiſmum ſuum diſtulit?* ita namq; Euſeb. lib. 4. de vita Conſtant. cap. 61. *Vbi* (Conſtantino) *in mentem venit extremus ejus vitæ dies, exiſtimaretq; hoc tempus oportunum eſſe ad delenda illa errata, quæ quoniam mortalis erat, admiſerat, credereturq; arcanorum myſteriorũ efficacia & ſalutaris lavacri initiatione mentem expiari, hæc inquam cùm ei in mentem venirent, humi procumbens genibus & in ipſa Martyrum æde* (Helenopoli,) *errata ſua confeſſus ſupplicem ſe Deo offerebat: ubi primùm manuũ per precationẽ impoſitione dignus habitus eſt, inde diſcedens ad ſuburbanam Nicomediæ civitatis pervenit & convocatis Epiſcopis, ita fere ad eos locutus eſt.* c. 62. *Quam ego fratres avida mente omnibusq; votis à Deo ſalutem multis hiſce annis deprecatus ſum; eam nunc hodiernus. ut ea me vehementer expectatus attulit. Tempus igitur eſt, ut tandem inſigni illo, per quem immortalitatẽ adipiſcemur, perfruamur. Quod ego etſi in illius Iordani gurgitib. in quib. Servator noſter ad noſtrũ exemplũ lavatus eſſe memoratur, facere conſtitueram, tamen Deus quæ mihi maximè accommodatũ eſſe cernens, hoc in loco eiſd. myſteriis dignatur, omnis igitur amovetur diſputatio &c:* Theodor. lib. 1. Hiſt. Eccl. c. 31. Evagr. lib. 3. Hiſt. c. 41. *Conſtantinus in ipſo ætatis extremo tempore Nicomediæ baptiſmi lavacro tinctus, illudq; ad id temporis propterea diſtulit, quòd magnopere cupiebat in Iordane fluvio baptizari.* Hûc pertinet quòd Euſeb. de locis Hebr. interprete Hieron. refert, *multos in Bethabara trans Jordanem, ubi Johannes baptizabat, baptizari voluiſſe.* Reſp. Chriſtus non ſolùm Jordanis, ſed omnes omninò aquas ad Baptiſmum ſalutarem conſecravit, idcò Johannes nõ ſolùm in Jordane, ſed etiam *in Aenon propè Salem* baptizavit Joh. 3. v. 23. & Apoſtoli quavis aquâ obvia in Baptiſmo uſi ſunt. Actor. 8. v. 38. nequaquam v. baptizandos ad Jordanem deduxerunt, unde etiam mirabili Dei providentiâ factũ, ut Conſtantinus morbo urgente deſiderium illud ſuũ explere potuerit. Tertull. lib. de Baptiſ. *Neq; quicquam refert inter eos, quos Johannes in Iordane & quos Petrus in Tyberi dixit.*

4. Quid de facto Conſtantini ſtatuendũ, qui in Iordane baptizari voluit.

76. 2. *An aquâ paludosâ, cœlâ, ſulphureâ &c. in Baptiſmo ſit utendum?* Reſp. Johannes & Chriſti diſcipuli è fluentis limpidam ſumſerunt aquã, unde meritò liquores putidos, lutoſos ſulphureos &c. improbamus. Heb. 10. v. 22. *Abluti corda aquâ mundâ.* Angelus de Claviſio in ſumma tit. Baptiſmus cap. 3. quæſt. 3. *Ad cognoſcendũ aquam Sacramento iſti debitam attendi debet, primo origo & ſic ſaliva, urina &c. non ſunt materia debita: Secundò ad ſpeciem aquæ, h. e. ut ſit liquida non condenſata & ſic glacies, nix, lutum non eſt debita materia: tertiò ut ſapor alterius cujuſdam liquoris non tollat aquæ virtutem, & ſic aqua vino mixta non eſt materia debita: quartò ut poſſit levare, & ſic aqua in linteo vel lana non eſt materia debita, niſi exprimatur: quintò ut ſit aqua materialis non artificialis, & ſic aqua roſea, aqua ſupernatans emiſſo ſanguini, aqua Chymiſtarum, &c. non eſt debita materia.*

2. An aquâ paludosâ, cœlâ, ſulphurea.

77. 3. *Quare Iohannis in fluvio Iordanis potiſſimùm baptizaverit?* Reſp. factum id propter ty-

3. Quare Iohannes

79. Quamvis v. externa & viſibilis Baptiſmi materia ſit aqua, quæ ſuam ſubſtantiam ac proprietates naturales in Baptiſmo ac poſt Baptiſmũ retinet, tamen aqua Baptiſmi nõ eſt ſimpliciter aqua, ſed eſt aqua mandato Dei cõprehenſa & verbo Dei conjuncta, unde efficitur ſalutaris aqua vitæ, & lavacrũ regenerationis ac renovationis in Spir. S. Eph. 5. v. 26. dicitur *lavacrum aquæ in verbo.* Auguſt. tr. 80. in Joh. *Accedit verbũ ad Elementum & fit Sacramentũ.* Hugo de Sacram. p. 6. c. 2. *baptiſmus eſt aqua diluendis criminib. ſanctificata per verbũ Dei.* Luth. in Catech. min. *baptiſmus non eſt ſim-*

Aqua Baptiſmi eſt verbo Dei comprehenſa.

ſimpliciter aqua, ſed aqua mandato DEI ſepta & verbo Dei conjuncta. In Catech. major. *Iterum atque iterum repetens moneo, ne hac duo, verbum & aquam, ullo modo disjungi ac divelli patiamur. Separato enim verbo, inde non alia eſt aqua atque illa, quâ in culina utimur &c. ſed conjuncto verbo ſicut Chriſtus ordinavit & inſtituit, tum Sacramentum eſt, ac Chriſti Baptiſmus dicitur.* In art. Schmalc. cap. 5. *Baptiſmus nihil aliud eſt, quàm verbum Dei cum merſione in aquam ſecundum ipſius inſtitutionem & mandatum, ſive ut Paulus inquit, lavatrum aquæ in verbo.* Tam igitur ad partes eſſentiales Baptiſmi requiritur verbum, quàm aqua, quippe quod aquæ tribuit vim ſacramentalem regenerandi, renovandi ac ſalvandi, ſine quo aqua eſſet ac maneret ſimpliciter aqua, neque vim illam cœleſtem obtineret. Verbum illud in Sacramento Baptiſmi ſpectatum diſtribuitur in tres claſſes. Eſt enim 1. *verbum mandati* de adminiſtrando baptiſmo. 2. *verbum ordinationis divinæ* de Baptiſmo adminiſtrando in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. 3. *verbum promiſſionis* de fructu & efficacia Baptiſmi. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* **Luth. tom. 6. Jen. Germ. p. 281. b. die Tauff iſt Waſſer und GOttes Wort beyde aus ſeinen Befehl geordnet und gegeben. Denn alſo hat er befohlen, daß man ſol die Creatur (nemlich Waſſer) darzu nehmen und die Wort in ſeinem Nahmen ſprechen. Darumb wenn diß beydes alſo aus ſeinen Befehl geſchicht / ſo heiſt es und iſt ungezweiffelt eine Ruhm Tauffe / alſo daß dieſe drey Stücke immediatè bey einander bleiben und keines ohne das ander ſey / als zuſammen verbunden / wie eine Ketten / ja zuſammen verbleibt / wie ein Glied im andern.** Cùm autem verbum mandati pertineat ad cauſam efficientem, verbum promiſſionis ad finem & effectum, reliquum erit, verbum ordinationis divinæ propriè eſſe partem eſſentialem, quæ unâ cum aqua hoc ſalutare Sacramentum conſtituit.

Verus ſenſus verborum: Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti.

80. Accuratè igitur conſideranda ſunt verba inſtitutionis divinæ, quæ proponuntur Matth. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes, & baptizate eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti*; ex quibus apparet, vi hujus mandati & inſtitutionis divinæ nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti ſuper baptizatum invocari & in baptiſmo aquæ conjungi. Quando igitur miniſter baptizans dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti*, eo ſenſu hæc verba ſunt accipienda. 1. quòd baptiſmus non ſit ceremonia quædam ab hominibus excogitata, ſed ordinatio veri Dei, & ſanctum Sacramentum divinitùs inſtitutum, ab eo ſcilicet, qui eſt unus in eſſentia (unde non dicit in nominibus tanquam multis, ſed in nomine tanquam unius veri Dei) ac trinus in perſonis, quæ diſtinctè exprimuntur, quòd ſint Pater, Filius & Spiritus ſanctus. 2. quòd hoc Sacramentum non adminiſtret privato arbitrio, ſed loco Dei cujus eſt miniſter & myſteriorum diſpenſator: quando ergo miniſter baptizat, eo loco habendum eſt, ac ſi Deus ipſe baptizaſſet. 2. Cor. 2. v. 9. *Si quid condonavi, propter vos condonavi in perſona Chriſti.* 2. Cor. 5. v. 20. *pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.* 3. quòd ſuper hanc baptiſmi aquam invocetur nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti unius veri DEI, ut in hac actione à ſe mandata juxta promiſſionem ſuam adſit & baptizatum in gratiam recipiat. 4. quòd baptiſmi aqua non amplius ſit nudè & ſimpliciter aqua, ſed talis aqua, per quam tota Sacroſancta Trinitas velit in illum baptizati eſſe efficax, adeoque per quam in hac ipſa baptizandi actione efficaciter juxta promiſſionem ſuam operetur: *Ego baptizo te in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti*, id eſt, Ego teſtificor, quòd per hoc Sacramentum in fœdus DEI recipiaris, quòd Pater acceptet te in filium, quòd Filius abluat te à peccatis ſuo ſanguine ac veſte juſtitiæ te induat, quòd Spiritus ſanctus te regeneret ac renovet ad vitam æternam, ut hac ratione in poſterum ſis, Filius DEI Patris, frater CHRISTI & habitaculum Spiritus ſancti. Pater nominatur ut cauſa largiens: Filius ut cauſa promerens: Spiritus ſanctus ut cauſa obſignans. 5. quòd baptizatus in fœdus Dei per hoc Sacramentum receptus hac ratione obligetur, ut unum illum verum DEUM Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum ex verbo ſuo agnoſcat, invocet & colat, ipſique unicè ſerviat, ac ſub vexillo CHRISTI contra Satanam & omnia ejus organa atque opera militet.

Paraphraſis exegetica illorum verborum

81. Hæc omnia ut breviter complectamur, dicimus hunc eſſe verborum baptiſmi ſenſum. Ego miniſter verbi non meo nomine aut privato auſu vel arbitrio, ſed mandato, autoritate, inſtitutione atque ordinatione, adeoque nomine & loco Chriſti ſummi Eccleſiæ Pontificis, Mediatoris & Salvatoris noſtri unici baptizo te, hoc eſt, aquâ verbo Dei ſanctificata te perfundo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti, hoc eſt, mandato & invocatione veri Dei, unius in eſſentia ac trini in perſonis, videlicet Patris, Filii & Spiritus ſancti, illum oro, ut in gratiam te recipiat, peccata tibi remittat, & ſalutem æternam conferat, ac verè teſtificor te in gratiam à Deo Patre recipi, ſanguine Filii Mediatoris à peccatis ablui, & Spiritu ſancto ad vitam æternam te regenerante ac renovante obſignari; ac ſcias te εἰς ὄνομα in nomen unius illius veri Dei baptizari, id eſt, obligari ad illius agnitionem, invocationem ac cultum &c. Hanc eſſe vim hujus Phraſeos in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti baptizari patet, ex ſequentibus Scripturæ locis. Exod. 5. v. 23. *Moſes loquebatur in nomine Dei ad Pharaonem.* Deut. 18. v. 7. *Levitæ ſervient in nomine Dei.* v. 20. *quando Prophetæ præſumſerit loqui in meo nomine quod non præcepi ei.* 1. Sam. 17. v. 45. *Venio ad te in nomine Dei Zebaoth.* 2. Sam. 6. v. 18. *David benedicebat populo in nomine Dei.* 1. Reg. 18. v. 32. *Elias extruxit altare in nomine Dei.* Matth. 18. v. 20. *Ubi duo vel tres congregati in nomine meo.* Marc. 9. v. 39. *in Chriſti nomine virtutes facere.* Johan. 16. v. 23. *Quicquid rogaveritis Patrem in nomine meo.* Ex his & ſimilibus locis apparet, in nomine Dei aliquid loqui vel agere idem eſſe, quod mandato Dei, loco Dei, in vera invocatione Dei, virtute Dei, in verâ erga Deum fiduciâ, ad gloriam Dei &c. aliquid loqui vel agere. Lutherus tom. 2. Lat. fol. 286. a. *Cùm dicit: (miniſter) Ego baptizo te in nomine Patris, Filii & Sp. S. Amen. Non dicit, ego baptizo te in nomine meo, quaſi dicat, id quod facio, non mea autoritate, ſed vice & nomine Dei facio, ut non aliter habeas, quam ſi ipſe Deus viſibiliter adeſſet. Autor & miniſter diverſi ſunt, ſed opus idem utriuſq; imo ſolius autoris per miniſterium meum. Sic ego arbitror, in nomine referre perſonam autoris, ut non tantùm ſit nomen Domini prætendere & invocare in opere, ſed ipſum opus tanq; alienum alterius nomine & vice ſuppleo.*

de initiandis cap.4.&c. ** *Breviter probatur aquam requiri* 1. ex mandato & institutione ipsius Christi Johan.1.v.33. Joh.3.v.5. 2.ex omnibus locis, in quibus *Baptismus* describitur. Epheſ.5.v.26. Tit.3.v.5. 1.Johan.5.v.6. 3.ex notatione nominis. *Baptizare* enim significat immersionem seu aspersionem in aqua. 4. ex *Baptistæ* & Apostolorum exemplo Johan.1.v.26.31. Johan.3.v.23. Actor.8.v.34. cap.10.v.47. 5. à baptismo Christi, qui non alio elemento peractus legitur Matth.3.v.16. 6. ex typis Vet. Testamenti Genes.6. v.7. Exod.15. v.15. 7. ab aquæ in verbo Dei inclusione & cum nomine Sacrosanctæ Trinitatis conjunctione. 8. à communi omnium lavacrorum materia.** Ex quibus omnibus apparet,aquam esse externum hujus Sacramenti Elementum à Deo institutum, ab Apostolis usurpatum ; an verò aqua fluminum, sive maris, sive fontium, sive stagnorum usurpetur, Itemque an aqua sit calida, frigida, vel tepida, nihil quicquam ad Sacramenti veritatem,atq; integritatem interesse judicandum. Vid. Arnobium in Psalm. 74. Johannes & discipuli Christi ex fluentis quamvis obviam sumsere aquam Walefridus Strabo de reb. Eccles. cap.26. *Sciendum primò simpliciter, in fluviis vel fontibus baptizatos credentes.*

Errores de materia Baptismi.

70. Discedimus igitur ab omnibus, qui hanc divinæ institutionis partem in *Baptismo* mutant. 1.*Seleuciani & Hermiani* circa annum 380. non aquâ,sed igni baptizandum existimabant. Philastrius de hæresibus cap. de Seleucianis. Augustinus de hæresibus c. 59. 2. *Pauliciani* pro Elemento aquæ substituebant illa verba Christi: *Ego sum aqua viva* Johan.4.v.14. 3. *Iacobita* circâ annum 390. aquæ baptismatis loco ferro candente crucis figuram frontibus imprimebant. *Bernhardus* Lucemb.in Chronol. quò referendi sunt Indi Æthiopes Abyssini dicti sub Presbytero Johanne, qui baptizandos charactere stellæ signare consueverunt. 4. *Manichæi* aquam ad *Baptismum* adhiberi nolebant, propterea quòd illam à malo Deo conditam opinarentur. Augustinus de hæres. cap. 46. 5. *Flagellantes* non aquâ, sed sanguine proprio, eoque flagellis excusso atque expresso baptizandum esse dicebant. Trithe. in Chronol. 6. *Quadam sectatores Marci hæretici* baptizandos non ad aquam, sed ad liquorem ex oleo & aqua mistum deducebant, eumque capitibus illorum primùm infundebant, postea opobalsamo inungebant. 7. Illegitimus imò nullus fuit *Baptismus* Judæi, qui per loca arida & deserta iter faciens ac in morbum lethalem incidens, *arenâ* in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti conspersus est circa Annum Christi 141. Nicephorus libr. 3. Histor. cap.37. Cedrenus fol. 206. unde Dionysius Alexandrinus cum sua Ecclesia rectè decrevit, Judæum illum aquâ juxta Christi institutionem baptizandum esse. 8.Improbanda præposteraque religio mulierecularum, quæ ex fastu,huic sexui innato, *aquam rosaceam* vel alium liquorem ex herbis extractum, loco Elementaris aquæ in *Baptismo* adhibent.

An Lutherus usum lactis vel cerevisiæ in Baptismo concesserit.

71. *Bellarminus* lib.1.de *Baptism.*cap.2. *Lutherum* graviter accusat,quòd in colloquiis convivalibus interrogatus, num deficiente aqua liceat baptizare in lacte vel cerevisia, primùm quidem responderit, *id divino judicio committendum*, deinde verò subjunxerit, *quicquid balnei nomine appellari potest, illud esse aquam ad baptizandum sive sit vinum, sive lac, sive cerevisia.* **Sandæus quoque Iesuita Herbipolens.in themate seculari defecta protest. Deferenda thes.110. dicit *Lutherum in lib.de capt.Babylon. docere, quicquid dici potest balneum, id esse idoneum ad Baptismum.*** Resp.1. Liber ille convivalium colloquiorum talis est, qui Luthero nec visus, nec lectus,nec approbatus. 2. Contrarium habet Lutherus in concionibus de *Baptismo* Dessaviæ habitis concione 2. tom.7. Ienensi Germ. p. 469. *Esto* (inquit) *persona sit impia & incredula, dummodò institutionem Christi inviolatam servet, & non vino, cerevisiâ, lixivio vel aliâ quapiam re, sed aquâ cum adjuncto verbo Dei utatur, tunc est & vocatur sacrum Baptisma.* 3. Notæ esse debebant *Bellarmino* Scholasticorum aliorumque Pontificiorum scriptorum disputationes. Guido de monte Rocherii in manipul. curatorum de *Baptismo* cap. 2. *In lixivio, si aqua inveniri non possit, posset fieri Baptismus, cùm lixivium nihil aliud sit, quàm aqua colata per cineres. Et propter eandem rationem dicunt aliqui Doctores, quod in urina propter defectum aquæ posset baptizari, quod non credo verum, quia urina non est aqua, sed humor resolutus à cibis comestis. Nonne in jure carnium fieri posset Baptismus, ubi alia aqua inveniri non potest? Dicendum quod aut tanta resolutio carnium est facta in illo jure, quod desist esse species aquæ, & est alia species de nova generata, & tunc non potest fieri Baptismus, aut non est ibi tanta resolutio carnium facta, & tunc fieri potest, & in tali jure baptizari. Quando autem talis resolutio sit facta, quando non potest perpendi ex spissitudine; si enim sit tanta spissitudo juris, quanta est in carne vel aliquantulum minor, non credo, quod illo jure posset baptizari. Idem dico de luto, si scil.aqua exprimatur ex illo, in aqua illa expressa posset fieri Baptismus.* Eodem modo Richardus 4. sent. dist.3. art.3. quæst.3. concludit, quòd *in aqua paludosa fieri possit Baptismus.* Toletus libr. 2. de casibus conscientiæ cap.18. *Potest esse Baptismus in lixivio, brodio carnium vel piscium, quando non est notabilis mixtio, ut aqua non sit. Potest etiam esse aqua expressa à luto, si qua exprimatur, licet sit cum terra: Similiter in aqua Sulphurea.* Idem statuit Gregorius de Valent. tom.4. disput.4. quæst.1. 4. Notum etiam esse debebat *Bellarmino*, quod Volaterranus lib.7. Geograph.scribit, Innocentium VIII.Permisisse usum alterius liquoris in cœna pro vino in Norvegiis, ubi vinum non provenit,nec diu conservari potest.

Beza sententia de quovis liquore explicatur.

72. Huc referendum, quod *Beza* Epistol.2.ad Thom. Tilium in operibus vol.3. pag.196. scribit. *Desit aqua, & tamen Baptismus alicujus differri cum ædificatione non possit, ego certè quovis alio liquore non minùs ritè quam aquâ baptizarem.* ** *Bezæ* opinionem approbat Anton. Sadeel.volum.oper.Theol.429.** Resp.1.Argumenta superiùs adducta evidenter probant aquam, non autem alium quemvis liquorem esse externum hujus Sacramenti Elementum, Sacramenta in substantialibus non sunt mutanda.Iam verò aqua pertinet ad ipsam *Baptismi* substantiam, quippe cùm sit ejus materia ab ipso Deo instituta & ordinata &c. Quicquid non constat verbo mandati & promissionis, non est Sacramentum vel pars Sacramenti. Atqui nullus liquor, præter solam

aquam

Digitized by Google

aquam, habet verbum mandati & promiſſ[illegible]is. Ergò. ** Eſſentiale, quod ad rei eſſentiæ conſtituendam requiritur, ſine mutatione eſſentiæ mutari nequit. At aqua eſt pars eſſentialis Baptiſmi quod concedit Trelcat. Inſtit. pag.189. ubi præter aquæ Elementum rem aliam ſubſtantialem non admittit. Bellarm.lib.1. de Bapt.cap.2. pag.215. *nullum liquorem eſſe materiam Baptiſmi, qui non ſit vera & naturalis aqua* & Coſter. in augmento Enchirid.pag.57. *ejus materiam non eſſe quemvis liquorem, ſed aquam naturalem*, adſerunt. Et ſi licet baptizare alio liquore, licebit adorandum nomen Trinitatis Elemento in verbo Dei non expreſſo nec mandato annectere. Conſequens abſurdum quia nomen Dei non eſt aſſumendum, in vanum. Exod. 20. v. 7. ** Quod Chriſtus in ſuo Baptiſmo non conſecravit, non poteſt eſſe lavacrum regenerationis. Atqui ſolam aquam Chriſtus in Baptiſmo ſolo conſecravit. E. Fides & verbum habent ſe correlatè. Subſtituere liquorem alium in aquæ locum deſtituitur omni Dei verbo. Ergò non fit ex fide. 2. Baptizatus alio liquore perpetuis Diaboli tentationibus exponetur, ſemper enim dubitabit, an ritè ſit baptizatus, cùm aqua tanquã eſſentialis pars abfuerit. 3. Opponimus igitur Bezæ complicum ſuorum ſaniores ſententias. Calvin.lib.4.Inſtit.cap.15.§.16. *Nihil hic eſt vel ſanctius, vel melius, vel tutius, quàm nnius Chriſti auctoritate nos eſſe contentos*, Zachatias Urſin.part.1.oper. Theol.fol.345.in diſp. de Sacr. in genere theſi 24.edit. An.1587. *Signo mutato, vel in alium uſum converſo, vel pacto non obſervato ſponſoris conſenſus amittitur, ſine quo nihil confirmat arrhabo vel ſignum, ut ſi ſponſus det annulum, non proderit ſponſa ſuppoſitum monile vel nummus, non agnoſcet enim hunc arrhabonem, qui dederat annulum.* Bucanus de Baptiſmo loco 47. pag.626. *Materia externa Baptiſmi eſt aqua vera, pura, munda & naturalis, & ſine diſcrimine ſimplex, vulgaris & obvia, non mixta, non medicata, non facta, non ſtillatitia, nec alius liquor ſimplex & vulgaris, non oleum, non ſanguis, non ignis, non ſabulum, aut aliud quodvis Elementum.* Beza ipſe part.2.reſp.ad act.Colloq.Mompelg.pag.41. & 42. edit.Genev.Ann.88.ſtatuit, *Baptiſmum & ſanguinem propriè eſſe partes eſſentiales Baptiſmi.* Atqui ſublata parte eſſentiali, non poteſt ſalva manere totius eſſentia.

Argumentum pro opinione Bezæ.

73. Poſſet autem pro opinione Bezæ de quovis liquore in caſu neceſſitatis adhibendo afferri hoc, quòd *in caſu neceſſitatis eſſet diſpoſitio de miniſtro Eccleſiæ ordinario Baptiſmi collatore.* Reſp. eſt diſparratio in illis, quæ ut paria hoc loco conferuntur. Miniſtri baptizantis qualitas non eſt pars eſſentialis Baptiſmi, cùm cauſa efficiens, præſertim miniſterialis nunquam ingrediatur rei eſſentiam, ſed aqua eſt materia, ac proinde pars Baptiſmi eſſentialis; ergò in caſu neceſſitatis alius quàm ordinarius Eccleſiæ miniſter ad baptizandi miniſterium adhiberi poterit, nequaquam verò alius liquor in aquæ locum ſubſtitui. Deinde quòd Laici in caſu extremæ neceſſitatis admittuntur ad baptizandum, in eo nihil agitur contra expreſſam Baptiſmi inſtitutionem, quin potiùs nititur id exemplis non contemnendis, ſed mutatio aquæ in alium quemvis liquorem ipſi inſtitutioni hujus Sacramenti repugnat.

Conſecratio aquæ Pontificia.

74. Pontificii aquam in Baptiſmo adhibendam in vigilia Paſchatos & Pentecoſtes certis ritibus & exorciſmis prius conſecrant, quam poſtea vocant benedictam. Catech. Rom.p.308. *Aqua, quâ ad Baptiſmum utimur, priùs paranda & addito myſtice benedictionis oleo conſecranda eſt, idq; non niſi in vigiliis Paſchæ & Pentecoſtes fieri debet.* Reſp.1. conſecratio illa aquæ deſtituitur verbo Dei. 2. caret exemplo Johannis & Apoſtolorum, qui obviam quamvis aquam Baptiſmati adhibuerunt. Juſtin.Apol.2.pro Chriſt.pag.73. *credentes Catechumenos eò adduci ait, ubi eſt aqua, quâ loti regenerantur*, ex quo conſtat, ſimplicem & communem aquam ad baptizandum olim fuiſſe adhibitam. 3. derogat Elemento aquæ, quæ per ſe eſt bona Dei creatura nullis indigens exorciſmis, quin etiam per inſtitutionem Chriſti Baptiſmo conſecrata, in ipſo Chriſti Baptiſmo ſanctificata, imò in actu ipſo baptizandi per verbum Dei, per preces & Spiritum ſanctum fit aqua ſalutaris abluendis criminibus apta. Auguſt. ſerm. 37. de temp. *Omnes aquæ à Chriſto in Iordane conſecratæ ſunt.* 4. Conſecrationem illam aquæ Pontificii non habent pro ritu adiaphoro, ſed neceſſaria divini cultus parte. Bonavent.4.ſent.diſt.3. concedit, *quod non de neceſſitate, ſed de congruo requiratur, ut aqua Baptiſmatu ſit priùs ſanctificata à presbytero*, interim tamen addit, *Sacerdotem baptizantem in aqua non ſanctificata extra neceſſitatis caſum peccare mortaliter. Baptiſmus debet fieri cum chriſmate illius anni, aliter punitur Sacerdos, ſi contra fecerit niſi in neceſſitate* c. Si quis de. lio. diſt.4.de conſecr. Ita quoq; Tolet.lib.2.de caſib. conſc.c.18. *peccat mortaliter, qui in aqua non benedicta baptizat.*

Quæſtiones circa materiam Baptiſmi.

75. Quæritur hoc loco. 1. *Quare Deus in aqua Baptiſmum fieri voluerit.* Reſp. Quamvis rationes divinorum conſiliorum nobis non ſemper conſtent, cùm Deus ſit mirabilis in operibus ſuis, non tamen abſurdè dicitur, placuiſſe Deo ad ſacratiſſimum Baptiſmi Sacramentum aquam adhiberi. 1. propter vaticiniorum ac typorũ V.T. veritatem. 2. propter ſummam hujus Sacramenti neceſſitatem, ut ſcil. ubivis materia Baptiſmi eſſet obvia, nec propter defectum homines periculum ſalutis incurrerent. 3. propter aquæ naturalis proprietatem. Sicut aqua ſordes corporis abluit, ſic Baptiſmus abluit ſordes mentis, Ezech.36.v.25. *Effundam ſuper vos aquam mundam & mundabimini ab omnibus immunditiis veſtris.* 1. Petr.3.v.21. *baptiſma non eſt depoſitio ſordium carnis, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio erga Deum.* Ambroſ.in cap.6. ad Roman. *ideo per aquam celebratur baptiſmus, ut ſicut aqua ſordes corporis abluit, ita & nos per baptiſmũ ab omni peccato ſpiritualiter purgatos nos & innovatos credamo, ut quod incorporale eſt, inviſibiliter abluatur.* Ut aquâ humum fœcundari & rigari oportet ad fructificandum: ſic per aquam Baptiſmi datur Spiritus S. per quem ad omnis generis opera bona frugiferi reddimur. Ut aqua ſitim corporis ſedat: ſic æſtus iræ divinæ in corde peccatoris gratiâ Baptiſmi reſtinguitur & refrigeratur. Hieron. Epiſt.83.ad Ocean. *Aqua refrigerat; ſic baptiſmus præſtat refrigerium contra concupiſcentiæ ardorem.* Rom.6.v.6. *vetus noſter homo ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati.* Aqua extinguit ignem, ſic Baptiſmus extinguit ignem infernalem. Marc.16.v.16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Alger. lib.3.de Euch.c.4. *Quia aqua extinguit, mundat & candidat præ cæteris liquoribus, ideo etiam in baptiſmate*

Quæſtiones circa materiam Baptiſmi. 1. Quare Deus in aqua Baptiſmum fieri voluerit.

ſimpliciter aqua, ſed aqua mandato DEI ſepta & verbo Dei conjuncta. In Catech. major. *Iterum atque iterum repetens moneo, ne hac duo, verbum & aquam, ullo modo diſtungi ac divelli patiamur. Separato enim verbo, inde non alia eſt aqua atque illa, quâ in culina utimur &c. ſed conjuncto verbo ſicut Chriſtus ordinavit & inſtituit, tum Sacramentum eſt, ac Chriſti Baptiſmus dicitur.* In art. Schmalc. cap. 5. *Baptiſmus nihil aliud eſt, quàm verbum Dei cum merſione in aquam ſecundum ipſius inſtitutionem & mandatum, ſive ut Paulus inquit, lavatrum aquæ in verbo.* Tam igitur ad partes eſſentiales Baptiſmi requiritur verbum, quàm aqua, quippe quod aquæ tribuit vim ſacramentalem regenerandi, renovandi ac ſalvandi, ſine quo aqua eſſet ac maneret ſimpliciter aqua, neque vim illam cœleſtem obtineret. Verbum illud in Sacramento Baptiſmi ſpectatum diſtribuitur in tres claſſes. Eſt enim 1. *verbum mandati* de adminiſtrando Baptiſmo. 2. *verbum ordinationis divinæ* de Baptiſmo adminiſtrando in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. 3. *verbum promiſſionis* de fructu & efficacia Baptiſmi. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* **Luth. tom. 6. Jen. Germ. p. 281. b. die Tauff iſt Waſſer und GOttes Wort beyde aus ſeinem Befehl geordnet und gegeben. Denn alſo hat er befohlen, daß man ſol die Creatur (nemlich Waſſer) darzu nehmen und die Wort in ſeinem Nahmen ſprechen. Darumb wenn diß beydes alſo aus ſeinem Befehl geſchicht / ſo heiſt es und iſt ungezweiffelt eine Kuhm Tauffe, alſo daß dieſe drey Stücke immediatè bey einander bleiben und keines ohne das ander ſey / als zuſammen verbunden / wie eine Ketten / ja zuſammen verbleibt / wie ein Glied im andern.** Cùm autem verbum mandati pertineat ad cauſam efficientem, verbum promiſſionis ad finem & effectum, reliquum erit, verbum ordinationis divinæ propriè eſſe partem eſſentialem, quæ unà cum aqua hoc ſalutare Sacramentum conſtituit.

Verus ſenſus verborum: Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti.

80. Accuratè igitur conſideranda ſunt verba inſtitutionis divinæ, quæ proponuntur Matth. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes, & baptizate eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti*; ex quibus apparet, vi hujus mandati & inſtitutionis divinæ nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti ſuper baptizatum invocari & in baptiſmo aquæ conjungi. Quando igitur miniſter baptizans dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti*, eo ſenſu hæc verba ſunt accipienda. 1. quòd baptiſmus non ſit ceremonia quædam ab hominibus excogitata, ſed ordinatio veri Dei, & ſanctum Sacramentum divinitùs inſtitutum, ab eo ſcilicet, qui eſt unus in eſſentia (unde non dicit in nominibus tanquam multis, ſed in nomine tanquam unius veri Dei) ac trinus in perſonis, quæ diſtinctè exprimuntur, quòd ſint Pater, Filius & Spiritus ſanctus. 2. quòd hoc Sacramentum non adminiſtret privato arbitrio, ſed loco Dei cujus eſt miniſter & myſteriorum diſpenſator: quando ergo miniſter baptizat, eo loco habendum eſt, ac ſi Deus ipſe baptizaſſet. 2. Cor. 2. v. 9. *Si quid condonavi, propter vos condonavi in perſona Chriſti.* 2. Cor. 5. v. 20. *pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.* 3. quòd ſuper hanc Baptiſmi aquam invocetur nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti unius veri DEI, ut in hac actione à le mandata juxta promiſſionem ſuam adſit & baptizatum in gratiam recipiat. 4. quòd baptiſmi aqua non amplius ſit nudè & ſimpliciter aqua, ſed talis aqua, per quam tota Sacroſancta Trinitas velit in ſalutem baptizati eſſe efficax, adeoque per quam in hac ipſa baptizandi actione efficaciter juxta promiſſionem ſuam operetur: *Ego baptizo te in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti*, id eſt, Ego teſtificor, quòd per hoc Sacramentum in fœdus DEI recipiaris, quòd Pater acceptet te in filium, quòd Filius abluat te à peccatis ſuo ſanguine ac velit juſtitiæ te induat, quòd Spiritus ſanctus te regeneret ac renovet ad vitam æternam, ut hac ratione in poſterum ſis, Filius DEI Patris, frater CHRISTI & habitaculum Spiritus ſancti. Pater nominatur ut cauſa largiens: Filius ut cauſa promerens: Spiritus ſanctus ut cauſa obſignans. 5. quòd baptizatus in fœdus Dei per hoc Sacramentum receptus hac ratione obligetur, ut unum illum verum DEUM Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum ex verbo ſuo agnoſcat, invocet & colat, ipſique unicè ſerviat, ac ſub vexillo CHRISTI contra Satanam & omnia ejus organa atque opera militet.

Paraphraſis exegetica illorum verborum

81. Hæc omnia ut breviter complectamur, dicimus hunc eſſe verborum Baptiſmi ſenſum. Ego miniſter verbi non meo nomine aut privato auſu vel arbitrio, ſed mandato, autoritate, inſtitutione atque ordinatione, adeoque nomine & loco Chriſti ſummi Eccleſiæ Pontificis, Mediatoris & Salvatoris noſtri unici baptizo te, hoc eſt, aqua verbo Dei ſanctificata te perfundo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti, hoc eſt, mandato & invocatione veri Dei, unius in eſſentia ac trini in perſonis, videlicet Patris, Filii & Spiritus ſancti, illum oro, ut in gratiam te recipiat, peccata tibi remittat, & ſalutem æternam conferat, ac verè teſtificor te in gratiam à Deo Patre recipi, ſanguine Filii Mediatoris à peccatis ablui, & Spiritu ſancto ad vitam æternam te regenerante ac renovante obſignari; ac ſcias te *εἰς ὄνομα* in nomen unius illius veri Dei baptizari, id eſt, obligari ad illius agnitionem, invocationem ac cultum &c. Hanc eſſe vim hujus Phraſeos in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti baptizari patet, ex ſequentibus Scripturæ locis. Exod. 5. v. 23. *Moſes loquebatur in nomine Dei ad Pharaonem.* Deut. 18. v. 7. *Levitæ ſervient in nomine Dei.* v. 20. *quando Propheta præſumſerit loqui in meo nomine quod non præcepi ei.* 1. Sam. 17. v. 45. *Venio ad te in nomine Dei Zebaoth.* 2. Sam. 6. v. 18. *David benedicebat populo in nomine Dei.* 1. Reg. 18. v. 32. *Elias extruit altare in nomine Dei.* Matth. 18. v. 20. *Ubi duo vel tres congregati in nomine meo.* Marc. 9. v. 39. *in Chriſti nomine virtutes facere.* Johan. 16. v. 23. *Quicquid rogaveritis Patrem in nomine meo.* Ex his & ſimilibus locis apparet, in nomine Dei aliquid loqui vel agere idem eſſe, quod mandato Dei, loco Dei, in vera invocatione Dei, virtute Dei, in vera erga Deum fiduciâ, ad gloriam Dei &c. aliquid loqui vel agere. Lutherus tom. 2. Lat. fol. 286. a. *Cùm dicit: (miniſter) Ego baptizo te in nomine Patris, Filii & Sp. S. Amen. Non dicit, ego baptizo te in nomine meo, quaſi dicat, id quod facio, non mea autoritate, ſed vice & nomine Dei facio, ut non aliter habeas, quam ſi ipſe Deus viſibiliter feciſſet. Autor & miniſter diverſi ſunt, ſed opus idem utriuſq; imo ſolius autoris per miniſterium meum. Sic ego arbitror, in nomine referre perſonam autoris, ut non tantùm ſit nomen Domini prætendere & invocare in opere, ſed ipſum opus tanq. alienum alterius nomine & vice operari.*

TotaſacroſanctaTrinitas inBaptiſmogratiâſuâpræſens eſt.

82. Deindecùm nomenDeinihil aliud ſit quàm ipſe Deus. Pſal.48. v. 11. *Secundùm nomen tuum Deus, ſic laus tua uſque ad fines terræ.* 2. Paral.14. verſ. 11. *Tibi confidimus & in nomine tuo venimus contra multitudinem iſtam*; & verò nomen Patris, Filii & Spiritus ſancti juxta Chriſti inſtitutionem cum aqua Baptiſmi conjungatur, inde conſequitur, totam ſacroſanctam Trinitatem in Baptiſmo gratiâ ſuâ præſentem & per aquam Baptiſmi ad ſalutem hominum efficacem eſſe; ut ſit talis verborum inſtitutionis ſenſus: *Baptizate in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti*, hoc eſt, quando vi hujus inſtitutionis & mandati juxta formam præſcriptam Baptiſmum adminiſtratis, non eſt nuda quædam externa Ceremonia, lavacrum aliquod externum, ſed præſentiâ gratiæ adeſt huic actioni Deus Pater, adeſt Deus Filius, adeſt Deus Spiritus ſanctus. Neque hæc eſt otioſa præſentia, ſed Deus Pater per Baptiſmum recipit baptizatum in gratiam propter me conſtitutum generis humani Mediatorem ac Redemtorem: Ego Filius abluo ipſum à peccatis meo ſanguine, ipſiq; dono juſtitiam meam, participem cum facio meorum beneficiorum &c. Spiritus ſanctus baptizatum regenerat ac renovat, quin & promiſſionem cœleſtis hæreditatis in ipſius corde obſignat. Lutherus tom.6. Jenenſi Germ. fol.282.283. *Deus ſuum nomen ipſi aquæ adjunxit, ut jam nomen Dei cum aqua Baptiſmi ſit planè unum inſeparabiliter mixtum, poſſitque aqua Deificata ani divina vocari.* Ergo pars Baptiſmi ſubſtantialis altera eſt nomen totius venerandæ Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus ſancti, hoc eſt, ipſa infinita majeſtas, inæffabilis ſanctitas, inenarrabilis bonitas, admiranda virtus, & gratia totius ſacroſanctæ Trinitatis, quæ cum omni virtute ſua & beneficiis gratiæ per aquam verbo unitam & ſanctificatam efficax eſt.

Spiritus S. in, cum & per aquam Baptiſmi efficaciter agit.

83. Tertiò, cùm Spiritus ſanctus ſit tertia Trinitatis perſona, cumque Baptiſmus non ſolùm in Patris ac Filii, ſed etiam Spiritus ſancti nomine conferatur, inde ſequitur, Spiritum ſanctum in, cum & per aquam Baptiſmi efficaciter agere, fidem, regenerationem & renovationem in illis, qui Deo non reluctantur, operari ac fœdus gratiæ in cordibus baptizatorum obſignare. Joh. 3. v. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire regnum cœlorum.* (Spiritus ſanctus nominatur ſolus, quippe cui regenerationis opus peculiariter tribui ſolet, is baptiſmi aquam ſalutare regenerationis medium efficit, non tamen excluduntur perſonæ reliquæ, cùm opera Trinitatis ad extra ſint indiviſa, ſervato tamen ordine & diſcrimine perſonarum) 2. Cor. 1. v. 21. *Deus eſt qui confirmat nos vobiſcum in Chriſtum, & qui unxit nos.* v. 22. *qui & obſignavit nos & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.* Eph. 1. v. 13. cap. 4. v. 30. *obſignati eſtis credentes Spiritu promiſſionis ſancto.* Sicut Spiritus S. ſupernaturaliter & ſingulariter conjunctus erat cum columba, in qua deſcendebat ſuper Chriſtum in baptiſmo Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Joh. 1. ita adhuc hodie cum aqua baptiſmi ſupernaturaliter & ſingulariter conjungitur. Sicut cum flatu diſcipulis dabatur Spiritus ſanctus. Johan. 20. v. 22. ita per baptiſmi aquam donatur hominibus. Sicut aqua ab igne calefacta itidem ut ignis calefacit: ita quoque aqua virtute Spiritus ſancti ſacramentaliter & verè ſibi conjunctâ regenerat. Cyprianus de Baptiſmo Chriſti: *Spiritus ſanctus inviſibiliter manum totius bonitatis apponit & plenitudinem gratiæ divinæ unctionis pinguedo ſanctificationibus officialibus infundit & rem Sacramenti conſummat ac perficit.* Concilium Nicænum in can. de Baptiſmo: *Baptiſma noſtrum non ſenſibilibus oculis, ſed mentalibus conſiderandum eſt; aquam vides, ſed tamen conſidera Dei potentiam, quæ latet occulta in aquis, nos enim Spiritu ſancto & igne baptizari ſacra teſtantur eloquia.* Nazianzenus orat. 40. in S. Bapt. p. 641. δίπλουν ὄντων ἡμῶν, ἐκ ψυχῆς λέγω καὶ σώματος, καὶ τῆς μὲν ὁρατῆς, τῆς δὲ ἀοράτου φύσεως δίωτὴ καὶ ἡ κάθαρσις, δι' ὑδατός τε φημὶ καὶ πνεύματος, ἧ μὲν θεωρητικῶς τε καὶ σωματικῶς λαμβανομένου, ἧ δὲ ἀσωμάτως καὶ ἀθεωρήτως συντρέχοντος, καὶ ἧ μὲν τυπικῶς, ἧ δὲ ἀληθινῶς καὶ τὰ βάθη καθαίροντος. Ambroſius lib. 1. de Sacram. cap. 5. tom. 4. pag. 430. *Non omnis aqua ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti. Aliud eſt Elementum, aliud conſecratio, aliud opus, aliud operatio. Aqua opus eſt, operatio Spiritus ſancti eſt, non ſanat aqua, niſi Spiritus ſanctus deſcenderit & aquam illam conſecraverit.* Idem tom. 5. in cap. 3. Luc. *Aquâ corpus abluitur, Spiritu anima delicta mundantur.* Baſilius in Pſal. 22. *Cùm iſtud Elementum aqua acceperit Spiritum ſanctum, fit Sacramentum & jam non erit aqua potationis ſed ſanctificationis.* Auguſtinus Epiſt. 23. ad Bonifacium. *Aqua exhibens forinſecus Sacramentum gratiæ & Spiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ regenerat hominem in uno Chriſto ex uno Adam generatum.* Id. lib. qq. ex N. T. cap. 59. *Sicut foras corporeas aqua, ita Spiritus animam abluit a peccatis.* Inde dulciſſimi verſus Paulini Epiſt. 12. ad Serenum: *Sanctus in hunc cœlo deſcendit Spiritus amnem, Cœleſtique ſacras fonte maritat aquas. Concepit unda Deum, ſanctamque liquoribus almis, edit ab æterno ſemine progeniem.* Itemque alii recentioris cujusdam Poetæ Chriſtiani: *Flamma liquor, verbum coeunt hic fœdere in uno, Inde ſacro virtus tanta ſubeſt latici.* Haymo in cap. 6. Rom. *In Baptiſmate tria ſunt corporalia & viſibilia & tria incorporalia atq; inviſibilia. Viſibilia, ut Sacerdos, corpus baptizandum & Aqua. Tria inviſibilia, fides & anima quæ abluitur à peccatis, & Spiritus quo cooperante remiſſio peccatorum datur.* Johan. Ferus in cap. 3. Joh. *Sicut in generatione carnali Pater & Mater, ſic in Spirituali Deus Pater, Eccleſia autem Mater: & Deus quidem Spiritum dat, Eccleſia verò aquam.* Et poſtea: *Quemadmodum aqua viribus ignis intenſius calefacta non aliter quàm ignis urit: ſic hîc aqua Spiritus ſancti operatione, quam ſibi adjunctam habet, in divinam reformatur virtutem, quâ baptizati corpus abſtergit.* Chryſoſt. hom. 35. in cap. 5. Joh. *Quemadmodum hujus aquæ Natura per ſe non ſanabat, ſiquidem ſemper ſanaſſet, ſed duntaxat cùm ab Angelo movebatur: ita & in nobis non ſimplex aqua operatur, ſed cùm Spiritus gratiam accipit, omnia peccata abluit.* **Chryſ. hom. 1. in Act. Ap. p. 445. *Sed quomodo dicitur baptizabimini, cùm aqua nõ eſſet in cœnaculo? quia in Baptiſmo præcipua pars eſt Sp. per quem & aqua fit efficax.* D. Jacob. Andr. referente Bez. p. 2. Reſp. p. 52. dixit: *Sp. S. tanquam principalis & ſubſtantialis pars Baptiſmi (ſi ita loqui licet) in verbo comprehenſus & incluſus eſt.* **

Quâratione Spiritus S. adſit in Baptiſmo.

84. In omni ergo Baptiſmo juxta Chriſti inſtitutionem adminiſtrato adeſt Spiritus S. 1. ratione eſſentiæ ut & reliquæ Trinitatis perſonæ. 2. quoad oblationem ſalutaris efficaciæ & beneficiorum CHRISTI. 3. quoad obſignationem fœderis inter

inter Deum & baptizatum initi quovis tempore ex parte Dei rati. Cùm verò baptizatorum quidam sint hypocritæ, actuali impœnitentiâ & incredulitate Deo reluctantes; quidam verè pii & credentes ut adulti, vel certè Deo non resistentes, ut infantes. ideò alia ratione adest Spiritus S. in Baptismo hypocritarum & verè credentium. In credentium Baptismo concurrit Spiritus sanctus, non solùm ratione essentiæ & quoad gratiæ oblationem & fœderis ex parte Dei obsignationem, sed etiam ratione efficaciæ salutaris in actuali regeneratione & renovatione, Itemque ratione actualis & reciprocæ obligationis fœderis inter Deum & baptizatum initi. In Baptismo hypocritarum concurrit, non solùm quoad obligationem beneficiorum (Spiritus sanctus enim vi factæ promissionis promtus est ad operationem salutarem in illis exercendam, si non resistant) & quoad obsignationem fœderis ex parte Dei (quamvis enim hypocritæ, quamdiu in impœnitentia & incredulitate perseverant, fructum fœderis non percipiant, tamen vi fœderis semel facti, quod ex parte Dei semper est ratum ac ἀμεταμέλητον, Deus gratiam suam baptizato promtam atque obviam exponit, ad quam per pœnitentiam ipsis baptizatis perpetuò patet aditus, per quam Baptismus eis incipit esse salutaris) sed etiam quoad judicium, quod Spiritus sanctus per Baptismum in incredulis exerceat.

Sanguinē Christi à Baptismo non esse excludendum.

85. Denique cùm Filius Dei in plenitudine temporis veram humanam Naturam assumserit, sibique personaliter & inseparabiliter univerit, inde sequitur, Christum non solùm secundùm divinam Naturam, sed etiam secundùm humanam in Baptismo præsentem esse, ac proinde sanguinem Christi nequaquam à Baptismo excludendum: adest enim 1. *ratione substantiæ*, quia Filius Dei carnem & sanguinem in unitatem personæ sux assumsit, jamque post factam unionem in, cum & per Naturam humanam omnia opera Mediatoris perficit, ideò totus Christus διὰ βίου huic Sacramento adesse dicendus. 2. *ratione meriti*, quia fructus Baptismi provenit ex sanguine Christi in ara crucis pro peccatis nostris effuso; omnia Sacramenta efficaciam & fructum habent ex passione Christi. Joh. 19. v. 34. *ex latere Christi profluxerunt sanguis & aqua.* 3. *ratione efficaciæ*, quia in Baptismo per Christi sanguinem a peccatis mundamur. 1. Joh. 1. v. 8. *sanguis Jesu Christi Filii Dei emundat nos ab omni peccato.* 4. quia *in mortem Christi* baptizamur. Rom. 6. v. 3. jam verò mors Christi complectitur etiam sanguinis effusionem. Ad hæc membra præsertim verò ad tertium respicit D. Lutherus, quando tom. 6. Jen. Germ. pag. 306. scribit, *baptizari nihil aliud est, quam roseo illo & pretioso Christi sanguine lavari ac mundari.* Ibid. *Baptismus nobis intuendus est, ut merus sanguis Christi Filii Dei & merus ignis Spiritus sancti, in quo Filius Dei sanguine suo nos sanctificat & Spiritus sanctus igne suo nos abluit & Pater suo lucis splendore nos vivificat.* in cap. 49. Gen. p. 228 *Non malè dicitur nos baptizari, absolvi in sanguine vel virtute sanguinis Filii Dei, habent enim efficaciam suam Sacramenta ex vulneribus & sanguine Christi.* ** Luth. tom. 6. Jen. Germ. aus Hertzog Georgen Buch pag. 226. wer in Christo getaufft wird/ der wird durch sein Leyden und Blut getaufft/ oder daß ichs deutlicher sage/ durch die Tauffe wird er im Blut Christi gebadet und gereiniget von Sünden/ daher sie S. Paulus ein Bad der Wiedergeburt nennet/ wie auch die Christen sagen und mahlen/ daß die Sacrament aus den Wunden Christi fliessen/ und ist recht geredet und gemahlet. tom. eod. im 2. Theil der Predigten von der H. Tauffe p. 287. a. schreibt er man sol das Sacrament der Tauff ansehen/ als viel Blut des Sohns GOttes und eitel Fewer des H. Geistes/ darinn der Sohn durch sein Blut heiliget/ der Heil. Geist durch sein Fewer badet/ der Vater durch sein Liecht und Glantz lebendig machet. ** Postill. Eccles. part. 3. p. 34. Das Blut Christi wird kräfftiglich die Wasser-Tauffe gemenget/ daß man sie nun also nicht sol ansehen und halten vor schlecht lauter Wasser/ sondern als schön geferbet und durchrötet/ mit dem theuren Rosinfarben Blut des lieben Heilandes Christi/ daß es nicht heisse ein gemein Wasserbad/ wie Moses oder der Bader geben kan/ sondern eine heilsame Blut-Tauffe oder Blut-Bad/ welches allein Christus durch sein eigen Tod zugerichtet hat. Quò pertinent verba Cantionis Ecclesiasticæ: Das Aug allein das Wasser sieht/ Wie Menschen Wasser giessen/ Der Glaub allein die Krafft versteht/ des Blutes Jesu Christi/ Und ist für Ihm ein rothe Fluth/ durch Christi Blut gefärbet/ &c. Occilus ut sit aspicit Effusio liquoris sed Spiritu vim percipit CHRISTI fides cruoris Fluenta sanguinis rubra Videntur hac tuente, Quæ cuncta sanat vulnera accepta de parente, & quolibet patrante. Quâ in parte Lutherus sequitur pios veteres. Cyprian. serm. de resurr. Christi: *Baptizantur in nube & mari Hebræi & jam Spiritu sancto & sanguine Christi mundatur à peccatis populus Dei.* Amb. de iis, qui initiantur myst. c. 4. tom. 4. p. 423. *Hinc cognosce, quod aqua non mundat sine Spiritu, ideoq; legisti, quod tres testes in baptismate unum sint, aqua, sanguis, & Spiritus, quia si unum horum detrahas, non stat baptismatis Sacramentum: quid enim est aqua sine cruce Christi? Elementum commune sine ullo Sacramenti effectu, nec iterum sine aqua regenerationis mysterium est.* Idem libr. 3. de S.S. cap. 11. *Audi quomodo testis Spiritus mentem renovat, aqua proficit ad lavacrum, sanguis spectat ad pretium. Spiritus enim nos per adoptionem filios Dei fecit, sacri fontis unda vos abluit, sanguis Domini vos redemit.* Augustin. tract. 11. in Johan. *Unde rubet Baptismus Christi nisi sanguine Christi consecratus?* quem locum allegans Joach. Westphal. de Bapt. fol. 211. sic scribit: *Decet Christianos intueri merita sanguinis Christi, quæ in Baptismate dispensantur, & intelligere, quasi tinctum esse sanguine Christi. Nam verbum promissæ salutis additum est Baptismo, quod complectitur, offert, ac distribuit parta Christi sanguine merita ac beneficia. Pretiosus sanguis Christi facit Baptismum pretiosum, salutarem, & ita efficacem, ut Baptismo ablui, idem sit, quod lavari & mundari sanguine Christi: unde ait Johannes in Apocalypsi eos, qui baptizati sunt in Christum, sanguine Christi lotos esse.*

Quæ sit pars substantialis altera, cœlestis scil. in hoc Sacramento.

86. Ex his omnibus facilè apparet, quid statuendum sit de parte substantiali altera hujus Sacramenti, quam esse dicimus *verbum*, sive quod idem est, *nomen totius sacrosanctæ Trinitatis*, in quo baptizamur. Quamvis enim sacrosancta Trinitas sit causa efficiens, instituens, ac ordinans hoc Sacramentum, nihil tamen impedit, quò minùs

minùs dicamus nomen ſacroſanctæ Trinitatis eſſe partem ſubſtantialem alteram, cùm verbum inſtitutionis ac promiſſionis teſtetur, Deum Patrem, Filium & Spiritum ſanctum cum omnibus gratiæ beneficiis in Baptiſmo adeſſe. Chriſtus eſt cauſa efficiens, inſtituens, & ordinans ſacræ cœnæ myſterium, idem tamen ſuo corpore, & ſanguine in eos nos cibat ac potat, ſicut idem in ara crucis eſt Sacerdos, altare & victima. Qui Calvinum ſequuntur, inter aquam & ſanguinem Chriſti (quem ſtatuunt eſſe rem cœleſtem ac partem materialem alteram hujus Baptiſmi ** Beza part. 2. reſp. p. 41. 42. *Chriſti ſanguinem eſſe partem eſſentialem Baptiſmi*, diſputat. Bucanus loc. 47. q. 22. p. 667. *Quæ eſt materia interna Baptiſmi? res ſignata, eaque tum ſanguis & Spiritus Jeſu Chriſti, qui aquæ reſpondent, tum inſitio incorporatioq; in Chriſtum per Spiritum ſanctum, &c. quæ res ſignificata pars etiam eſſentialis & forma interna Baptiſmi, dici poteſt.* Urſinus tom. 1. in theſib. de Baptiſmo theſ. 7. p. 762. *Eſt igitur in Baptiſmo duplex aqua; externa & viſibilis terrena, quæ eſt Elementaris, & interna, inviſibilis, cœleſtis, quæ eſt ſanguis & Spiritus Chriſti.***) talem introducunt analogiam, quod quemadmodum aqua abluit ſordes corporis: ita ſanguis Chriſti abluat ſordes mentis. Sed quid de analogia illa dicendum ſit, ſuo manifeſtum erit loco. Quamvis verò CHRISTUS ὅλος ἐν ὅλῳ in Baptiſmo præſens ſit, ſuoque ſanguine, mediante fide nos à peccatis abluat: tamen ſanguinem Chriſti non ſatis commodè partem Baptiſmi materialem alteram dici poſſe graviſſimi Theologi ſtatuunt 1. quia in verbis inſtitutionis non fit expreſſa mentio ſanguinis CHRISTI, ſicut in Euchariſtia. Jam verò de ſubſtantialibus partibus Sacramentorum judicandum eſt ex propria inſtitutionis ſede. 2. diſtinctæ ſunt quæſtiones de eſſentia Baptiſmi, ac de ejusdem efficacia. Prior quæſtio exponitur Matth. 28. verſ. 19. poſterior Marc. 16. verſ. 16. Ratione efficaciæ omninò fit aſperſio ſanguinis Chriſti in Baptiſmo; interim tamen ex eo non poteſt inferri, quod propriè & accuratè loquendo ſanguis CHRISTI ſit pars materialis Baptiſmi altera. 3. ut excludantur φορίσματα adverſæ partis, quæ ſunt, Sacramenta quoad ſubſtantiam non differre, analogiam ſacramentalem aquæ & ſanguinis in Baptiſmo eſſe tantummodò χρῆσιν & ſignificativam; Baptiſmum eſſe duplicem, interiorem unum per ſanguinem CHRISTI, & exteriorem per aquam: Item aquam Baptiſmi non eſſe regenerationis medium. Vid. Apol. Form. Conc. p. 115. Th. Wirt. in colloq. Mom. 445. 450.

87. Atque hæc de materia Baptiſmi dicta ſint. *Forma Baptiſmi.* Forma Baptiſmi in actione conſiſtit, videlicet in merſione hominis baptizandi in aquam, ſive, quod perinde eſt, in affuſione aquæ: ac deinde in recitatione verborum inſtitutionis: *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti*, ut in univerſum tres ſubſtantiales Baptiſmi partes ſint ſtatuendæ, quæ non poſſunt divelli aut mutari, ſcilicet *aqua, verbum & actio*, quæ complectitur merſionem hominis in aquam, vel aquæ aſperſionem, & recitationem verborum: *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti.* Quod Baptiſmi forma conſiſtat in actione, patet ex generali illo theoremate ſuperius comprobato, Sacramentorum formam in actione conſiſtere. Jam verò Baptiſma eſt Sacramentum. Quod in hac certa ac determinata actione, videlicet in merſione hominis in aquam, ſive affuſione aquæ, & recitatione verborum inſtitutionis Baptiſmi forma conſiſtat, probatur ex verbis inſtitutionis: *Euntes docete omnes gentes & baptizate eos in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti*, ex quibus apparet, baptizare, ſive Sacramentum Baptiſmi adminiſtrare, nihil eſſe aliud, quàm in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti hominem in aquam mergere, vel aquâ perfundere; ac proinde utrumque requiri, videlicet hominis in aquam merſionem, ſive aquæ affuſionem, & SS. Trinitatis invocationem, hoc eſt, verborum inſtitutionis recitationem. Non ſufficit, invocari nomen Patris, Filii, & Spiritus ſancti ſuper aquam Baptiſmi, ſed requiritur etiam, ut homo in aquam mergatur, ſive aquâ perfundatur: viciſſim non ſufficit, hominem in aquam mergere, vel aquâ perfundere, ſed requiritur, ut hoc fiat in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti. Quod non merſione ſolùm, ſed & affuſione aquæ Baptiſmus legitimè adminiſtrari poſſit, poſtea demonſtrabitur.

88. ** Becanus de judic. controv. pag. 81. §. 53. *Senſus verborum Chriſti Matth. 28. v. 19, verus & legitimus eſt, quod in Baptiſmo pronunciari debeant hæc verba. Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Et quod Baptiſmus ſine tali verborum pronunciatione non ſit validus. At ſi aliquis negaret hunc eſſe ſenſum & diceret, non eſſe opus pronunciare hæc verba*: in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti, *ſed ſufficere, ſi quis inter baptizandum habeat internam voluntatem & intentionem baptizandi in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis quo illum confutaremus? an ex ſolis Scripturæ verbis? nihil minus. Nam illa verba*, baptizantes eos in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti, *non dicunt, vocalem Trinitatis invocationem adhibendam, unde ergo conſtat oportere? ex praxi & traditione Eccleſiæ. Si hanc reſpuis, non habebis ullum præſidium contra adverſarium, qui negaret, vocalem prolationem eſſe neceſſariam.* Reſpond. 1. appellatio nominis clarè innuit, in publica actione Baptiſmi nominandum eſſe *Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum.* 2. diſertè in nomine trium diſtinctarum perſonarum Baptiſmus adminiſtrari præcipitur. 3. Quemadmodum officium docendi non eſt mutum, ſic nec actio in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti debet aut poteſt eſſe muta. Quis enim aliàs ex gentibus ſciret, quomodo & in cujus nomen baptizandæ eſſent? aut unde Eccleſiæ conſtaret hunc vel illum certò eſſe baptizatum? 4. Baptiſmus à vulgari ablutione aquæ hoc ipſo verbo & modo diſtinguitur, ut in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti adminiſtretur. Jam verò quod Sacramentum Baptiſmi à vulgari ablutione aquæ diſtinguit, illud unà cum externa & viſibili ablutione omnibus innoteſcat neceſſe eſt, alioqui ſi externa ablutio ſaltem videretur verbum verò non audiretur, nemo de vero ac legitimo Baptiſmo certus eſſe poſſet. 5. Quicquid CHRISTUS Apoſtolos eorumque ſucceſſores in adminiſtratione publica

Bapti-

Baptiſmi inter Judæos & gentes facere juſſit, illud non occulta mentis intentione, ſed publica actione & declaratione coram tota Eccleſia abſolvitur. Atqui baptizari juſſit publicè non ſimplici aquæ aſperſione, ſed in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti. 6. Paulus inquit 1. Cor. 1. v. 13. *Num in nomine Pauli baptizati eſtis*, quæ interrogatio luculenter oſtendit, Baptiſmum apud Corinthios ita fuiſſe adminiſtratum, ut certò ſciverint, ſe in nomine Chriſti vel ut verba Baptiſmi habent *in nomine Trinitatis* baptizatos eſſe, unde verò hoc ſcire potuiſſent, ſi nominis iſtius in Baptiſmo publicè nulla facta fuiſſet mentio? Garth. cont. Becan. p. 228. **Bellarminus lib. 1. de Sacram. c. 19. & lib. 1. de Bapt. c. 3. itidem negat, *formulam Baptiſmi in Eccleſiis noſtris uſitatam: Ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti ex ſolo Evangelio demonſtrari poſſe, ſed neceſſariò ad traditiones recurrendum.* Reſp. extat diſertum Chriſti mandatum, *Baptizate in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti*, quod ſimul formam actionis exprimit, quæ cum non poſſit, nec debeat eſſe muta, ideò miniſter exponit, tum quid agat, tum quâ autoritate. Itemque quâ aquâ baptizatum abluat. Et cùm de ſe ac ſuo miniſterio loquatur, ideò rectè primâ perſonâ utitur; *Ego te baptizo.* Sacramentorum uſus applicationem requirit in ſingulis, qui illis utuntur Actor. 2. v. 38. *Baptizetur unuſquiſque veſtrum.* Igitur verba hæc, *baptizat eos*, non in genere efferuntur, ſed ad unumquemque baptizandum diriguntur compellatione ſingulari, & individua, videlicet *Ego baptizo te.* Eccleſiæ Græcæ **(Ut & Moſcoviticæ. In opere de variis ter. Moſcovitic. autorib. p. 136.) **utuntur tertiâ perſonâ. *Baptizetur ſervus Domini in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti*, per quam licet integritati & efficaciæ Baptiſmi nihil decedat, tamen forma in Eccleſiis noſtris uſitata convenientior eſt, & propriùs accedit ad mandatum Chriſti in Baptiſmi inſtitutione. Surius in comment. rerum geſtarum Anno Chriſti 1501. p. 23. refert, Alexandrum VI. cum percepiſſet Ruthenos, & alios quosdam in Lituania Græcorum morem complexos ad Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem ſe adjungere, ſed interim non deeſſe, qui dicerent, eos neceſſariò rebaptizari oportere propterea, quòd more Græcorum in tertia perſona eſſent baptizati, ad illos ſcripſiſſe, *quod revera Baptiſmus conferatur etiam cùm in tertia perſona dicatur, baptizetur hic*; quæ deciſio eſt veriſſima. Idemque decretum in Concilio Florentino p. 28. Sed ſumma Angelica in verbo Baptiſmus c. 2. q. 8. judicat, *ſecurius eſſe, ut baptizatus a Græco iterum baptizetur propter dubium, quia quidam contradicunt.*

An forma Baptiſmi demonſtrari poſſit ex verbo Dei ſcripto.

89. Cum ergo juxta inſtitutionem Chriſti in nomine Patris, Filii & Sp. S. baptizandum ſit, inde colligitur. 1. verba illa non debere omitti. 2. nec debere mutari addendo, vel detrahendo. 3. non eſſe verum Baptiſmum, ſi verba omittantur vel mutentur. Quemadmodũ n. non eſt verus Baptiſmus, ſi loco aquæ aliud quoddam externum elementum uſurpatur: ita multò minùs erit Baptiſmus, ſi verba illa ſubſtantialia in nomine Patris, Filii, & Sp. S. omittantur vel mutentur, utrobique enim ab inſtitutione Chriſti diſceditur. 4. aquæ baptiſmatis extra uſum ſacramentalem, h. e. extra immerſionem vel affuſionem in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti factam, non eſſe in ſe, ac per ſe latentem aliquam cœleſtem virtutem tribuendam, nihil enim habet rationem Sacramenti extra uſum à Deo inſtitutum: quando non amplius ad eum finem uſurpatur, ad quem in Sacramento eſt à Deo inſtituta nullam amplius habet efficaciam, præter quam communis aqua obtinet.

Verba ſubſtantialia nec omitti nec mutari debere.

90. Neque tamen externo verborum ſono magicam quandam vim & occultam proprietatem aſſeribimus, quando non niſi in nomine Patris, Filii, & Sp. S. baptizandum eſſe aſſeramus, ſed hoc ipſo docemus, & confitemur, veris Chriſti diſcipulis hoc incumbere, ut piâ ſimplicitate verbis Chriſti inhæreant, ac inſtitutionem ejus inviolatam obſervent Joh. 8. v. 31. *ſi in ſermone meo manſeritis, verè diſcipuli mei eritis.* Joh. 10. v. 27. *Oves mea vocem meam audiunt &c.* Quamvis n. ſola venerandæ Trinitatis gratia & operatio aquam Baptiſmi regenerationis ac renovationis lavacrum faciat, tamen Chriſtus ſuâ inſtitutione ad uſum horum verborum in Baptiſmo nos aſtrinxit ac promiſit, ſe per Baptiſmum beneficia ſua diſtributurum, ſi tanquam obœdientes diſcipuli verba inſtitutionis inviolatè ſervemus. Ac quamvis videatur Nicolao I. ad conſulta Bulg. c. à quodã diſt. 4. de conſ. Lomb. lib. 4. ſent. diſt. 3. lit. E. Baptiſmatis integritati & efficaciæ nihil decedere, ſi in nomine SS. Trinitatis abſque expreſſa mentione perſonarum adminiſtretur, vel ſi verba quædam explicationis gratia addantur: *Ego te baptizo in nomine Patris ingeniti, & Filii unigeniti, & Sp. S. ab utroq; procedentis*: (Juſtin. Apol. 2. pro Chriſtianis p. 73. ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων, καὶ δεσπότου θεοῦ, καὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου τὸ ἐν ὕδατι τότε λουτρὸν ποιοῦνται) tamen tutiſſimum eſt verbis Chriſti inhærere, nec alia quàm à Chriſto ipſo præſcripta verborum formâ uti: neque n. defuerunt Chriſto rationes, propter quas diſtinctam trium perſonarum mentionem in Baptiſmo fieri voluerit, inter quas non poſtrema cenſenda eſt, quod omnes ac ſingulæ tres perſonæ hic agant, ac beneficia ſua baptizato diſpenſent, Pater recipit baptizatũ in Filiũ: Filius in fratrẽ, ac diſcipulũ Sp. S. in templũ ac habitaculum, ſicut purum hominem non ſolus Pater poteſt formare, ſed etiam Filius, ac Sp. S. Ita in ἀναπλάσει ἀναπλάσει tota SS. Trinitas operatur. Didymus lib. 2. de S. S. *Non arbitror, quemquam tam vecordem atque inſanum, ut perfectum Baptiſma putet, quod datur in nomine Patris & Filii, ſine aſſumtione Sp. S. aut certe in nomine Filii & Sp. S. non præpoſito vocabulo Patris.* Vide Orig. lib. 1. περὶ ἀρχ. Athanaſ. ſerm. 3. contra Arian. Damaſc. lib. 4. orth. fid. cap. 10. **Bell. lib. de Bapt. c. 3 art. 7 in Luthero & Brentio errorem, imò Arianiſmum vocat, pronunciationem trium perſonarum, in formula Baptiſmi non eſſe de neceſſaria Baptiſmi ſubſtantia. Idem tamen, imò pejus in quibusdam tum Patribus Ambroſio, Beda, Bernhardo tùm Catholicis Pontificiis, Hugone, Magiſtro ſententiarum atque ipſo Nicolao Papa non eſt error, ſed *opinio tantùm quædam incommoda*, judice eodem ibid. art. 8. cùm eandem ſententiam ibidem dicat eſſe *contra teſtimonia Pontificum & contra traditiones omnium Patrum. Si quædam Eccleſiæ alia quædam formula uterentur, certis gravibuſque de cauſis, ſalva & invariatâ manente ſententia verborum Chriſti, nos quidem morem illum non imitandum cenſeremus, neque tamen Baptiſmum iſta formula adminiſtratum judicaremus irritum, non enim literis aut ſyllabis dictionum Magicam aliquam vim aſcribimus, quo ſenſu*

An ſit Baptiſmus ſi verba mutentur.

haud

haud dubiè scripsit Lutherus in lib. de capt. Babyl. cap. de Sac. Bapt. tom. 2. Lat. fol. 272. Quocunque modo tradatur Baptismus, modò non in nomine hominis, sed in nomine Dei tradatur, verè salvum facit. Balduin. in cap. 6. Rom. Idem contra Pazmann. lib. 6. cap. 5. p. 613. *Ut his verbis baptizetur*, Baptizo te in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti, *nusquam quidem expressè præceptum est, ex verbis tamen institutionis illa formula rectè retinetur. Non tamen ita est de necessitate, ut Baptismus nullus sit & infans baptizatus rebaptizandus, si verba usitata præcisè non serventur, ut docent Bellarm. lib. 1. de Bapt. cap. 4. Gregor. de Valent. tom. 4. disp. 4. q. 1. sed si fortè aliquid in ea formula mutatum fuerit, salvâ tamen manente sententia, hoc est, ut intelligantur tres personæ, licet non omnes nominatim exprimãtur, temerarius quidem est qui sic baptizat & pœnâ dignus, ipsi tamẽ Baptismo nihil decedit, qui non à sono verborum sed ab institutione Christi dependet.***

Quomodo intelligendum sit quod Apostoli in nomine Christi dicuntur baptizasse.

91. At, inquis, *Apostoli dicuntur baptizasse in nomine Jesu Christi*, Act. 2. v. 38. c. 10. v. 48. &c. E. licet aliâ verborum formâ uti. Resp. Hardingus Pontificius scriptor art. 2. de comm. sub una specie sect. 9. statuit, *Apostolos ad tempus ipsam essentialem verborum formam mutasse, quibus Christus Sacramentum Baptismi administratum voluerit, cùm Christus, usserit baptizare in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti, illi verò baptizarint in nomine Jesu Christi tantùm, quo illud hoc modo illustrius celebratius q; redderent.* Sed nequaquam probabile est, Apostolos à verbis institutionis ab ipso Christo præscriptis discessisse, cùm voce cœlitùs delata eum audire, & sequi fuerint jussi. Ergo verba Evangelistæ Lucæ non de causa formali, sed efficiente & finali, nec dispensativè, sed recitativè intelligenda sunt, hoc est, non exprimitur hic verborum forma, quâ Apostoli fuerint usi; sed docetur, eos in Christi nomine Baptismum administrasse, inque fidem, doctrinam, agnitionem, & nomen Christi baptizasse, ut hac ratione baptizati Christo fuerint obligati, quem pro unico Mediatore ac promisso Messia agnoscunt & colerent, utpote *in cujus mortem fuerunt baptizati* Rom. 6. v. 3. perinde ut Israelitæ dicuntur *in Mosen baptizati* 1. Cor. 10. v. 2. hoc est, per mare rubrum à Mose ducti sunt (qui transitus fuit Baptismi typus) atque eo ipso obligati ad credendum illis, quæ Moses Dei nomine ipsis annunciaturus erat. Ambrosius lib. 1. de S. S. cap. 3. & ex eo Lomb. lib. 4. sent. dist. 3. § 2. monent, *nomine Christi totam SS. Trinitatem exprimi. Cùm Christum dicis, & Patrem, à quo unctus est, intelligitur, & ipse, qui unctus est, & Spiritus sanctus, per quem unctus est.* Quod igitur Apostoli baptizârunt in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti, id compendiosâ narratione Lucas exprimit, ipsos in Christi nomine baptizasse. Ita quoque Basilius περὶ τ̃ ἁγίου πνεύμ. cap. 12. ἡ τ̃ χριστοῦ πρόνοια περὶ τ̃ πάντως ἐν ὁμολογίᾳ ἀναγκαίων ὀλίγα τοῦτό ἐστι βραχέα εἶναι, καὶ χριθέντα υἱόν, καὶ τὸ χρίσμα τὸ πνεῦμα. ** Fulgentius lib. de incarnat. & gratia Domini nostri Jesu Christi cap. 11. p. 727. *Omnes qui in nomine & Patris & Filii & Spiritus sancti Sacramento sanctæ regenerationis abluuntur, non nisi in Christi morte ac nomine baptizantur.* Eulogius serm. 2. apud Photium in Bibl. cap. 190. post. τὸ ἐν ταῖς πράξεσιν εἰρημένον περὶ τ̃ ἐχόντων τὸ Ἰωάννου βάπτισμα, ὅτι, ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τ̃ Κυρίου Ἰησοῦ τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐβαπτίσθησαν κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ διδασκαλίαν τ̃ Κυρίου Ἰησοῦ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ὅταν λέγῃ, ὅτι εἷς χριστὸν, εἰς θάνατον τ̃ χριστοῦ ἐβαπτίσθησαν, πρὸς αὐτὸν ἔννοιαν ὀφείλομεν ἐννοεῖν σημαίνεσθαι, τοῦτό ἐστιν, ὅτι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ παρὸς καὶ τ̃ υἱοῦ καὶ τ̃ ἁγίου πνεύματος ἐβαπτίσθησαν, οὕτω γὰρ διδάσκει καὶ παραδίδωσι βαπτίζειν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς. *Quod in Actibus dicitur de iis, qui habebant Joannis Baptisma.* Audientes verò baptizati sunt in nomen Domini Jesu, *ejusmodi est, ut baptizati fuerint secundùm traditionem & doctrinam Domini Jesu. Quemadmodum alibi quoque cùm dicitur*, baptizati sunt in Christum, vel in mortem Christi, *eundem sensum concipere debemus, hoc est, baptizatos esse in nomen Patris & Filii & Spiritus sancti. Sic enim docuit & tradidit Dominus noster Jesus Christus.*** Aureolus 4. sent. dist. 3. statuit, *dispensatum fuisse cum Apostolis in Baptismi forma ad gloriam nominis Christi.*

Errores circa formam Baptismi.

92. Discedimus proinde ab omnibus, qui formam verborum à Christo præscriptam ausu temerario mutarunt. 1. *Marcus hæreticus* Valentini discipulus cum suis sectatoribus *in nomen ignoti Patris omnium, in veritatem matrem omnium, & in nomen descendentis in Jesu ad unctionem & redemptionem, & communionem virtutum baptizabat*, εἰς ὄνομα ἀγνώστου παρὸς τ̃ ὅλων, εἰς ἀλήθειαν μητέρα πάντων, εἰς τὸν κατελθόντα εἰς Ἰησοῦν, εἰς ἕνωσιν, καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ κοινωνίαν τ̃ δυνάμεων, Oliand. cent. 2. hist. Eccles. fol. 41. ** Alfonsus de castro lib. 3. adv. hæreses verbo *Baptismus* hæres. 2. *Quidam sic baptizant.* In nomine ignoti Patris omnium & veritate omnium matre & in eo qui descendit in Jesu. *Hi sunt Marcitæ, discipuli Marci cujusdam Magicæ artis periti, qui circa tempora Apostolorum fuit, de quo mentionem facit Irenæus lib. 1. adv. hær. cap. 8. & Eusebius lib. 4. Hist. Eccles. cap. 11. Hic enim Marcus inter alios, quos docuit, errores dixit*, quod is qui in lege & Prophetis prædicatus est Deus, non esset Pater Domini nostri Jesu Christi, *Cerdonem & Marcionem hac in parte secutus, quia ille quidem, ut dicebat, ignotus esset, hic autem notus. Quapropter ab hoc errore discipuli hujus Marci procedentes sic Baptisma conficiebant.* In nomine ignoti Patris &c. *Alii verò ex ejusdem sectatoribus Hebraica nomina ad pavorem audientium super eos, quos initiant, terribiliter loquuntur. De Paulianistis & Cataphrygibus dicitur, quòd in nomine Trinitatis minimè baptizant, ut habetur 1. q. cap. Paulianistæ. Quapropter in Conc. Niceno præceptum est, ut cùm ad Ecclesiam Catholicam aliqui ex illis redierint, rebaptizentur, quoniam veram Baptismi formam non tenuerunt atque ideo nec verum Baptisma.*** 2. Irenæus lib. 1. c. 18. p. 72. de *Gnosticis* dicit, quod quidam ipsorum Marci hæretici formam secuti fuerint· ἄλλοι δὲ ἐξαπατῶσί τινα ὀνόματα ἐπλέξαντες πρὸς τὸ μᾶλλον καταπλήξαι τοὺς τελουμένους τοῦτο, βασμὰ, χαμοθὶ, βαιαναχὰ, μιξαδὶα, ῥυαδὰ, κυξὰ, βαθοφορε καλαχθεῖ, τούτων δὲ ἡ ἑρμηνεία ἔστι τοιαύτη, ὑφ' ἧς φασὶν δύναμιν τ̃ παρὸς ἐπὶ καλοῦμαι φῶς ἐνεμαζόμενον, καὶ πνεῦμα ἁγὶον καθὸν καὶ ζωὴ, ὅτι ἐν σώματι ἐβασίλευσας. Quomodo cum hac interpretatione corrupta illa Hebraica nomina conveniant, vide Nicol. Gallasium in annot. 3. *Arianus in solo Patre ero Deo, in Jesu Christo, Servatore & creatura, & in Spiritu sancto utriusque servo* baptizabant. Hieron. adv. Luciferianos.** tom. 2. p. 166. *Arianus*, scribit, *cùm aliud nihil crediderit* (claudite quæso aures, qui audituri estis, ne tantæ impietatis vocibus polluamini)

luamini) *niſi in Patre ſolo vero Deo & in Jeſu Chriſto Salvatore creatura & in Spiritu ſancto, utriusque ſervo, quomodo Spiritum ſanctũ ab Eccleſia recipiet.* Athanaſ. ſerm. 3. contra Arian. p. 219. *Non in Patre & Filio tribuunt Baptiſma Ariani, ſed in creatore & creatura, in factore & factura. Sicut igitur creatura diverſum quiddam eſt à Filio, ita diverſum quiddam eſt à vero Baptiſmate, quod ab illis exiſtimatur dari, tametſi nomen Patris & Filii, quia illa in Scripturis vident, ſimulent ſe nominare, non enim qui ſimpliciter ait Domine, is eſt qui legitimum donat Baptiſma, ſed qui nomen exprimit & fidem rectam habet.* Et poſtea. *Itidem quoque Manichæi ac Phryges ac diſcipuli Samoſatenſis nomina ipſa pronunciantes nihil ob id ſunt minus hæretici: ita quoque deinceps & reliqui & qui cum Ario ſentiunt, etiamſi recitent ſcripta, proloquanturq; ipſa nomina fruſtrantur illudunturq; iis, qui ab ipſis Baptiſmum recipiunt.* Vide locum integrum.** Quandoque etiam baptizabant *in nomine Patris per Filium in Spiritu ſancto*, quâ verborum formâ cùm Deuterius quidam Arianus Epiſcopus ſub Imperatore Anaſtaſio Barbam quendam baptizare vellet, aqua evanuit teſte Sozomeno lib. 6. hiſt. c. 26. ac Niceph. lib 16. c. 35. 4. *Samoſatenſiani ſive Pauliani-ſtæ, Cataphryges ac Bonoſiani* regulam Baptiſmi itidem non tenebant, neque enim in Chriſtum credebant, nec in ipſius nomen baptizabant. Auguſt. de hæreſ. cap. 44. Ruffinus lib. 1. hiſt. cap. 6.** Baron. tom. 2. Ann. 260. num. 16. *Sancti Patres licet ſcirent Patrem & Filium & Spiritum ſanctum ab illis* (Cataphrygib. Pepuzenis dictis) *in collatione Baptiſmatis nominari, tamen quod per Spiritum S. illi Montanum intelligerent, nullum planè eſſe collatum à Pepuzenis Baptiſmum in S. Synodo Nicena definierunt.* 5. Apud Irenæum lib. 1. cap. 35. baptizarunt quidam in nomen Patris per Filium in Spiritu ſancto. 6. Colorboſii ſuo nomine tingebant. 7. Temporibus Apoſtolorum quidam baptizabant in nomine trium ἀνάρχων. can. 49. Apoſt. (al. can. 48.) Subſtituebant illi τρεῖς ἀνάρχους, ἤ τρεῖς ἀϊδίους, ἤ τρεῖς ἀπαθεῖς. 8. Eunomiani baptizabant in mortem Domini. Socrat. libr. 4. c. 24.** 9. *Aëtiani & Eunomiani* baptizabant εἰς ὄνομα θεοῦ ἀκτίστου, ἢ κτιστοῦ, καὶ ἀπόστου. Ἢ ἁγιαστικοῦ, καὶ ὑπὸ κτιστοῦ ἢ κτιστικοῦ. *in nomen Dei increati, Filii creati, & Spiritus ſanctificativi, & à creato Filio creati.* Epiphan. tom. 1. lib. 3. hæreſ. 76. Auguſt. de hæreſ. c. 49. ** *Quin & in ampliorem inſaniam* (inquit Epiph.) *delati ſunt ipſius* (Aëtii) *diſcipuli & horum ſucceſſor Eunomius quidam falsò appellatus, qui adhuc hodie ſupereſt, in vita magnum & temerarium flagitium. Rebaptizat enim jam baptizatos non ſolum eos, qui ab orthodoxis & ſectis aliis adipſum veniunt, ſed etiam eos, qui ab ipſis Arianis, rebaptizat autem eos in nomen Dei increati, Filii creati &c.* Et poſtea. *Aſſirmarunt quidam, quod in caput baptizatos, qui ab ipſo rebaptizantur, pedibus ſurſum verſis & capite deorſum.* ** 6. Bernhard. Epiſt. 340. meminit quorundam, qui in Dei, *ſanctæque crucis* nomen tingebant. 7. Guilielmus de Bapt. c. 2. perſonis Trinitatis adjicit *B. Mariam* ſemper virginem. 8. Zvinglius *non eſſe neceſſariam ullam certam verborum formam* aſſerit lib. de vera & falſa relig. c. de Bapt.

Quæſtiones circa formam Baptiſmi. 1.

93. Quæritur hoc loco 1. *Num Baptiſmus ratus ſit habendus, ſi alia littera aut ſyllaba in verbis mutetur.* Reſp. ſi ſenſus maneat integer, & incorruptus, neque ex induſtria aliquid corrumpatur, Baptiſmus ejusmodi pro legitimo habendus: nequa enim tàm de ſono, quàm ſenſu verborum inſtitutio Chriſti accipienda. Aventinus lib. 3. annal. p. 297. *circa annum Chriſti 745. Presbyter quidam Bavarus latinæ linguæ ignarus, baptizarat pueros in nomine Patria, Filia, & Spiritua ſanctua. Bonifacius Epiſcopus Moguntinus puerum juſſerat rebaptizari. Salisburgenſis Epiſcopus Virgilius & Sidonius Pontifex Laureacenſis apud Boios Baptiſmum ratum eſſe volebant: turba excitata maxima. Zacharias Pontifex Romanus diſſidium ſolvit, & Virgilii opinionem confirmavit. Decretum extat c. Retulerunt. diſt. 4. de conſec. ad Bonifacium. Retulerunt nuncii, quod fuit in eadem provincia Sacerdos, qui latinam linguam penitus ignorabat, & dum baptizaret, neſciens loqui Latine, infringens linguam diceret, Baptizote in nomine Patria, & Filia, & Spiritua ſancta, & per hoc tua reverenda ſanctitas conſideravit eos rebaptizare, ſed ſanctiſſime frater, ſi ille, qui baptizavit, non erroris introduceus, aut hareſin, ſed pro ſola ignorantia Romana locutionis infringendo linguam hoc baptizans, dixiſſet, non poſſumus conſentire, ut denuò baptizetur.* Gloſſa addit rationem, *quia error ſyllaba non nocet maximè in fine dictionis.* 2. *Num in nomen, an verò in nomine dicendum.* Reſp. utraque formula reperitur in Scripturis. Prior εἰς τὸ ὄνομα Matth. 28. v. 19. 1. Cor. 1. v. 13. Poſterior ἐν τῷ ὀνόματι Actor. 2. v. 38. cap. 10. v. 48. uſus in Eccleſia hodie obtinuit, ut dicatur in nomine, à qua conſuetudine non eſt temerè cum ſcandalo recedendum. Vide Joach. Weſtph. de Bapt. p. 30. 3. *Num in nomine, an verò nominibus Patris, Filii, & Spiritus ſancti baptizandum ſit.* Reſp. non in nominibus, ſed in nomine juxta Chriſti inſtitutionem, quia una eſt eſſentia, una divinitas, una majeſtas divina, unus Deus cujus mandato, invocatione & autoritate Baptiſmus adminiſtrabitur. Neque voces illæ Patris, Filii, & Spiritus ſancti per ſubjunctionem hic poſitæ ſunt, ut perſonas in divinitate ſupremam, mediam & infimam dignitate diſtinguant: ſed per conjunctionem ſunt connexæ, ut divinitatis, majeſtatis & dignitatis æqualitatem ſingulis vendicent. Ambroſius lib. 2. de Sacram. cap. ult. *In uno nomine baptizari nos juſſit, hoc eſt, in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti, noli mirari, quia dixi unum nomen, ubi eſt una ſubſtantia, una divinitas, una majeſtas, hoc eſt nomen, de quo dictum, in quo oporteat omnes ſalvari.* 4. *Num ad integritatem Baptiſmi requiratur, ut verba illa proferantur cum fide?* Reſp. Bonavent. 4. ſent. diſt. 3. art. 2. q. 3. negatè, quia Baptiſmus non eſt Sacramentum ſingularis perſonæ, ideò fides perſonæ nihil prodeſt vel obeſt, ſed eſt Sacramentum Eccleſiæ Chriſti, unde quicquid ſit de fide cordis perſonæ baptizantis, judicandum eſt ſecundum expreſſionem oris, quæ decretio Bonaventuræ probè notanda propter controverſiam de neceſſitate intentionis.

An neceſſaria ſit immerſio.

94. Diximus formam Baptiſmi conſiſtere in merſione hominis baptizandi in aquam, ſive quod perinde ſit, in affuſione aquæ, & in recitatione verborum inſtitutionis: Ego baptizo te in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti. Ergo poſtquam de forma verborum fuit actum hactenus, reſtat ut de forma actionis diſſeramus, ubi primò omnium quæritur, *an immerſio ſit de neceſſitate Sacramenti, an vero per effuſionem aquæ in nomine Patris, Filii, & Spi-*

& Spiritus ſancti factam Baptiſmus conferri poſſit? Affirmamus poſterius argumentis ductis. 1. à ſignificatione vocabuli, verbum *βαπτίζειν* generalem habet ſignificationem pro qualibet ablutione, ſive fiat immerſione, ſive aſperſione, vel affuſione, ut oſtendimus ſuperiùs §.2. ſic Leviticæ ablutiones vocantur *βαπτισμοὶ* Hebr.9.v.10. Judaicæ lotiones utenſilium itidem dicuntur *βαπτισμοὶ* Marc.7.v.8. Iſraëlitæ dicuntur *in Moſen baptizati* 1.Cor.10.v.2. cum tamen in mare non fuerint immerſi; ſed per illud tranſierint. Effuſio S.S. miraculoſa ſuper Apoſtolos in die Pentecoſtes dicitur Baptiſmus. Cùm enim promiſſionis illius, *Vos baptizabimini Spiritu ſancto* Act.1.v.5. complementum à Luca deſcribitur Act.2.v.5. *repleti ſunt omnes Spiritu ſancto*, ſimul v.16.& 17. additur vaticinium Joëlis de iſto Baptiſmo Spiritus. *Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem.* Quod Propheta effuſionem, illud Chriſtus Baptiſmum nominavit, ac proinde qui effundit aquam ſuper hominem, baptizare dicendus eſt. 2. à definitione Baptiſmi. Apoſtolus definit Baptiſmum, *quod ſit lavacrum aquæ in verbo* Epheſ.5.v.26. *lavacrum regenerationis & renovationis in Spiritu ſancto* Tit. 3.v.5. Jam verò lavacrum non ſolum totali corporis merſione, ſed etiam affuſione aquæ ac particulari ablutione conſtat Exod.2.v.5. *filia Pharaonis deſcendit, ut lavaret ſe in flumine*, c.30.v.18. *facies concham æneam ad lavandum, ac ponas in ea aquam* v.19. *& lavabunt Aaron, & filii eius ex ea manus ſuas ac pedes ſuos.* 2. Sam.11.v.2. *David vidit mulierem lavantem ſe ex tecto.* 1. Reg.22.v.38. *laverunt currum in piſcina Someron.* Pſal.6.v.7. *lachrymis meis ſtratum meum rigo.* Joh.9.v.7. *abi ad piſcinam Siloah, & abluere.* 3. ab exemplis Johannis Baptiſtæ & Apoſtolorum. Johannes in conſpectu omnium in Jordane baptizavit, jam verò non eſt veriſimile ingentem illam hominum ad Baptiſmum ejus accedentium multitudinem, in qua erant viri ac mulieres, vel depoſitis veſtibus, vel unà cum veſtimentis Jordani immerſam fuiſſe, ſed in ripa Jordanis ſtantes vel eundem paululum ingreſſi affuſione aquæ in caput factâ procul dubio baptizati fuerunt Matth.3.v.16. Marc.1.v.10. *cùm Jeſus eſſet baptizatus, ſtatim aſcendit ex aqua.* Act.2. v.36. *tria hominum millia uno die baptizantur*, neque tamen egreſſi dicuntur civitate, ad quendam fluvium, eidemque toto corpore immerſi. Act.16 v.15. Lydia ac tota familia baptizatur, ubi itidem vix locum habet cogitatio de totali merſione Act. 22.v.16. dicit Ananias ad Paulum, *Exurge & baptizare & ablue peccata tua*; baptizatum autem fuiſſe Paulum in ea domo, in quam diverterat, colligitur ex v.18.& 19. cap.9. Act. unde verò probabitur tantum aquæ & tàm ampla vaſa ſubitò allata fuiſſe, ut immergi Paulus totus potuerit? 4. à typis V.T. Utraque enim actionis forma tàm merſio, quàm aſperſio *ὡς ἀντίτυπον* reſpondet ſuo typo, merſio quidem diluvio, aſperſio verò Leviticis lotionibus & aſperſionibus. Nec abſurdè talis analogia inter circumciſionem & baptiſmum, qui in ejus locum ſucceſſit, inſtituitur. Quemadmodum in circumciſione licet in uno tantùm corporis membro fieret conciſio, ſua tamen Sacramento conſtabat integritas, ac toti homini ſpiritualis circumciſio adminiſtrabatur: ita quoque efficaciſſimum eſt hoc regenerationis ac renovationis lavacrum ſive totus immergatur homo baptizandus, ſive aquâ aſpergatur, modo id fiat in nomine Patris, Filii, ac Spiritus ſancti. 5. à fine Baptiſmi. Finis Baptiſmi *non eſt depoſitio ſordium carnis, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio erga Deum*, 1.Petr. 3. v. 21. ergo non eſt neceſſe talem in Baptiſmo fieri totius corporis confricationem, qualis adhiberi ſolet, cùm ſordes corporis in balneo detergendæ ſunt. Petrus 1. Epiſt.1.v.2. notat *βαπτισμὸν aſperſionem* ſanguinis Chriſti, quæ eſt effectus non ſolùm miniſterii Evangelici, ſed etiam Baptiſmi, in quo ſanguine Chriſti ad peccatorum remiſſionem aſpergi arctè dicimur. Ergò per aſperſionem aquæ etiam Baptiſmus fieri poteſt.

Dicta veterum de immerſione & aſperſione.

95. Refero huc teſtimonium primitivæ Eccleſiæ. Immerſione uſos fuiſſe veteres, conſtat ex Tertulliano, qui in lib. de Bapt. *hominem in aquam demiſſum & tinctū* eſſe dicit: ex Nazian. qui in orat. de laudib. Patris refert, *Patrem ſuum poſt Baptiſma ex aqua egreſſum*: ex Chryſoſt. qui in Epiſt. ad Innoc. Papam, *mulieres, quæ ſe exuerant, ut baptizarentur, metu inſidiarum nudas adfugiſſe ſcribit.* Idem refert Niceph. lib.13.c.19. Interim tamen aſperſionis ritum non fuiſſe eis improbatum, patet ex Cypriano, qui lib.4. Epiſt.7. ad Magnum ſtatim in principio ſcribit. *Quæſiſti frater cariſſime, quid mihi de illis videatur, qui in infirmitate & languore gratiam Dei conſequuntur, an habendi ſint legitimi Chriſtiani, eò quod aquâ ſalutari non loti ſint, ſed perfuſi. Quâ in parte nemini verecundia & modeſtia noſtra præjudicat, quo minus unuſquiſq; quod voluerit, ſentiat, & quod ſenſerit, faciat. Nos quantum concipit mediocritas noſtra, æſtimamus, in nullo mutilari & debilitari poſſe beneficia divina, nec minus aliquid illic poſſe contingere, ubi plena & tota fide & dantis & ſumentis accipitur, quod divinus munerib. hauritur. Neq; enim ſic in Sacramento ſalutari delictorum contagia, ut in lavacro carnali & ſeculari ſordes cutis & corporis abluuntur, ut & ſapore & nitris, & ceteris quoq; adjumentis & dolio & piſcina opus ſit, quibus ablui & mundari corpuſculum poſſit. Aliter pectus credentis ablutur, aliter mens hominis per fidei merita mundatur. Nec quenquam movere debet, quod aſpergi vel perfundi vocantur ægri, cum gratiam Dominicam conſequuntur, cùm Script. S. per Ezechielem Prophetam loquatur, & dicat: Aſpergam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis veſtris. Item in Numeris: Accipe Levitas de medio filiorum Iſrael, & purificabis eos. Et ita facies eis purificationem eorum, circumſperges eos aquâ purificationis. Et iterum aqua aſperſionis purificatio eſt. Unde apparet aſperſionem quoq; aquæ inſtar lavacri ſalutaris obtinere, &c.* Auguſt. vel quicunque fuerit autor libri de Eccleſiaſt. dogm. c.74. *Baptizandus Catechumenus confitetur fidem ſuam coram Sacerdote, & interrogatus reſpondet: ac poſt confeſſionem vel aſpergitur aquâ vel intingitur.* Quare cùm in Eccleſia, præſertim in locis ſeptentrionalibus, propter aëris frigiditatem tenellis infantibus aquâ lotis facilè nocitura aſperſio, vel potiùs affuſio aquæ uſitata ſit, ideò hæc Baptiſmi forma retinenda, nec propter ritum adiaphorum lites cum Eccleſiæ ſcandalo movendæ. ** Moſcovitæ totius corporis immerſionem requirunt; aquâ interdum quidem conſpergunt baptizandum ſed rarius, conſperſio enim minùs ſufficiens judicatur. In opere de variis rerum Moſcoviticarum autorib. p.136.**

Argumentum pro neceſſitate immerſionis.

96. At, inquis, *Baptizare propriè ſignificat immergere. E. Baptiſmus non niſi immerſione fieri debet.* Anteced. eſt Bellarmini lib.1. de S. Bapt. c.1. *Baptiſma*

ſima propriè ſignificat immerſionem: ordinariè enim Baptiſmus ſit per merſionem, idq; ad Chriſti ſepulturam repræſentandam. Piſtor. diſputat, *aſperſionem in Baptiſmo ex Scripturis probari non poſſe, ſed eſſe traditionem Eccleſiæ.* im Wegw. p. 492. Eodem ferè modo loquuntur Calv. 4. Inſt. c. 15. §. 19. Beza Ep. 2. Wolfg. Muſcul. in loc. c. de Bapt. Keckerm. lib. 3. ſyſt. Th. c. 8. p. 451. 452. Chaſſan. lib. 2. loc. com. c. 43. ſect. 2. Reſp. oſtendimus ſuperi° contrarium. Quod ad merſionis ſignificationem attinet, dicimus 1. Baptiſmum non eſſe propter hanc vel illam ſignificationem inſtitutum, ſed ut ſit efficax medium per quod Spiritus S. hominem regeneret, ac renovet. 2. Hanc operationem Spiritus S. perficit, atque hunc finem aſſequitur per ſalutare Baptiſmi lavacrum, ſive homo baptizandus toto corpore immergatur, ſive aqua eidem affundatur. 3. Nec tamen repugnamus, quò minùs conciñæ quædam ſignificationes Baptiſmi excogitentur, modò Baptiſmus agnoſcatur efficax regenerationis & renovationis lavacrum. Tales autem ſignificationes non ſolùm immerſione, ſed etiam aſperſione aquę locum habent. Ut merſio ſignificare poteſt, nos cum Chriſto in mortem ipſius baptizari Rom. 6. v. 3. Ac veterem noſtrum hominem in Baptiſmo ſubmergi v. 6. Ita quoque aſperſio ſignificare poteſt, nos Chriſti ſanguine in Baptiſmo aſpergi 1. Pet. 1. v. 2. & ab omni peccato mundari. 1. Joh. 1. v. 8. Affuſio ſignificare poteſt, Spiritum S. opulenter in nos effundi Tit. 3. v. 5. 4. Ut immerſionis typus quæri poteſt in diluvio, ita aſperſionis atque affuſionis typi præceſſerunt in aſperſione per ſanguinem ſacrificiorum, in lotionibus Leviticis, in Naamanis ablutione &c.

An trina, vel una debeat eſſe immerſio ſive aſperſio.

97. Quæritur ſecundò, *An trinâ, vel unâ debeat eſſe immerſio ſive aſperſio?* Reſp. Hoc ἀδιάφορον eſſe ſtatuimus. In primitivâ Eccleſia trina immerſio uſitata fuit. Tertull. adv. prax. c. 16. *Non ſemel, ſed ter ad ſingula nomina in perſonas ſingulas, Patris, Filij & Sp. S. tingimur.* lib. de coron. milit. *Ter mergitamur.* Vide etiam Cyrill. Catech. 2. Baſil. de S. S. c. 27. Ambr. 2. de Sacr. c. 7. Chryſ. hom. 24. in Joh. Aug. ſerm. 201. de temp. Iſid. Hiſpalenſ. in libr. de vir. illuſt. c. 26. refert Joh. Cappadocum antiquorum Patrum ſententias de trina immerſione collegiſſe. **Cyprian. primò ſemel, poſtea verò ter merſiſſe parvulos in Baptiſmo, refert Haymo in c. 14. Rom. Lomb. lib. 4. diſt. 3. lit. I. *Qui ſemel immergit tantum, non peccat, niſi conſuetudo Eccleſiæ obſiſtat vel hoc modo tantùm fieri debere aſſerat.* **In noſtris Eccleſiis itidem trina aſperſio obſervatur: nec tamen *in una fide officit Eccleſiæ ſancta conſuetudo diverſa; quia enim in tribus ſubſiſtentiis una ſubſtantia eſt, reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt infantem in Baptiſmo ter vel ſemel immergere, quia & in tribus merſionibus perſonarum Trinitas, & in una poteſt divinitatis ſingularitas* (unitas) *deſignari*, ut ſcribunt Iſidorus Hiſpalenſis de vir. illuſt. c. 27. & Lomb. lib. 4. diſt. 3. ſect. 9. Item c. de trina diſt. 4. de conſec. Trinam merſionem ſive aſperſionem adhiberi propter myſterium τῆς τριημέρου ταφῆς docent Hier. in c. 4. Eph. & Ambr. lib. 2. de Sacr. c. 7. alii v. ad myſterium triduanæ ſepulturæ Chriſti in ea reſpici docent. Damaſc. lib. 4. orth. fid. c. 10. Greg. lib. 1. Ep. 41. ad Leandr. refert, *cùm Ariani trina merſione uterentur ad ſignificandas tres naturas trium perſonarum: loco ejus unam merſionem in Hiſpania fuiſſe receptam.* Haymo in c. 14. ad Rom. *In ſuo ſenſu abundabat Cyprianus, cùm ſemel mergebat in Baptiſmo parvulos, quia quod intelligebat ſtudioſè implebat, bonis operibus abundando, licet in hoc neſcius delinqueret, ſed quia bonis operib. abundabat, poſtea correptus à Deo abundavit altiori ſenſu, ter illos mergendo. Ecce habemus,* inquit Lomb. l. d. *quia deliquit, qui ſemel merſit: ſed hoc ideò, quia aliter ſe habebat conſuetudo illius Eccleſiæ, vel quia unam tantum faciendam merſionem aſſerebat.*

An aſperſio debeat eſſe totalis.

98. Quæritur 3. *An immerſio, vel aſperſio debeat eſſe totalis, h. e. an totum corpus abluendum?* Reſp. Et hoc ἀδιάφορον eſt, cùm in verbis inſtitutionis nullum de eo extet præceptum, cum in actione ſacramentali diſtinguendum ſit inter δίσιν καὶ δύσεως τρόπον: inter λοῦσιν καὶ λύψεως τρόπον: δύσις καὶ λοῦσις neceſſaria ſunt, τρόπος δύσεως καὶ λύψεως arbitrariùs: denique cùm finis Baptiſmi non ſit depoſitio ſordium carnis, ut propterea totum corpus abluendum, ac fricandum ſit: ſed regeneratio, & ab omni immunditie peccati purificatio ſpiritualis. Quamvis autem regeneratio illa totum hominem ſpectet, non tamen neceſſarium eſt, ut totum corpus aquâ Baptiſmi abluatur, cùm vis regenerandi non ſit ab aqua, ſed à S. S. per aquam verbo ſanctificatam efficaciter agente; ideo quouno corporis membro aquâ Baptiſmi loto totius hominis regeneratio à S. S. perficitur, id exemplo circumciſionis declaratum fuit ſuperiùs. Sanguine fœderis aſpergebatur populus, ita ut in omnes ſparſus diceretur, etiamſi totum cujusque corpus non eſſet conſperſum Exod. 24.

Quod membrum tingendum ſit.

99. Scholaſtici quærunt 4. *Quodnam corporis membrum ſit aquâ aſpergendum?* Reſp. Richardus in 4. ſent. diſt. 4. q. ult. Quod *principaliter caput, ſeu facies, quia in ea vigent ſenſus, poſtea pectus, quod eſt ſedes cordis.* Comp. Th. verit. lib. 6. c. 9. p. 434. *Ablutio fieri debet in digniore corporis parte, videlicet in capite.* Rectè tamen addit ſumma Angelica in verbo Baptiſmus c. 4. q. 2. *tenetur communiter, quod qualitercunq; quis tingatur, eſt baptizatus, & quod ſufficit aſperſio, quantumcunq; modica in caſu neceſſitatis.*

Finis Baptiſmi.

100. Egimus hactenus de cauſa efficiente, materiali, ac formali Bapt. reſtat, ut de fine & effectis ejusdem diſſeramus. Cùm enim Baptiſmus non ſit ſimpliciter aqua, ſed aqua verbo Dei comprehenſa, ſanctificata, ac unita, ideò non adhibetur eo fine, ut corporis ſordes abluat (quo fine communis aqua affundi ſolet) 1. Pet. 3. v. 21. Sed eſt divinum & ſalutare medium atque organum, per quod tota ſacroſancta Trinitas efficaciter ad ſalutem hominis operatur. Quamvis autem variiac multiplices ſint Baptiſmi effectus, eos tamen omnes ſecuti D. Apoſtolum Tit. 3. v. 5. ad hæc duo capita revocabimus, quod Baptiſmus ſit lavacrum *1. Regenerationis & 2. renovationis.* Sanè regenerationis vocabulum quandoque generale eſt, ipſam quoque renovationem ambitu ſuo complectens: interim tamen propriè & accuratè loquendo regeneratio à renovatione diſtincta eſt, ut oſtendimus in tract. de Juſtificat. **Contra dictum Tit. 3. v. 5. excipit Schmaltz. in Catech. de officio Chriſti Proph. c. 4. *purificationem per verbum per figuram dici lavacrum, ut Eph. 5. v. 26. Heb. 10. v. 22.* Reſp. 1. uterque locus de Baptiſmo aquæ agit, nihil ergo probat adverſarius. 2. nec ſequitur, vox *lavacri* alicubi ſignificat *purificationem per verbum*, ergo & hoc loco. 3. ſubordinata ſibi invicem vitiosè opponuntur. DEUS purificat per verbum & Sacramenta. Eph. 5. v. 27. per *verbum* intelligitur verbum inſtitutionis

tionis & ordinationis divinæ in Baptiſmo, quodque ad Baptiſmi formam pertinet.**

Baptiſmũ eſſe mediũ regenerationis.

101. Baptiſmum eſſe medium regenerationis expreſſis verbis docet Chriſtus. Joh.3.v.5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu &c.* ubi Baptiſmum cum naturali nativitate comparat: Ut ergo per naturalem nativitatem homo naſcitur ad hujus vitæ uſuram: ſic per Baptiſmum, utpote ſpiritualem nativitatem ad vitam animæ, & bona cœleſtia renaſcitur. Et Apoſtolus Tit.3.v.5. *Juxta miſericordiam ſuam ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* 2. Quò pertinent hi typi. 1. quod Gen. 1. v.3. Spiritus S. dicitur aquis in prima creatione *incubuiſſe*, easq; fructiferas reddidiſſe: eodem namq; modo ad παλιγγενεσίαν, quæ eſt ἀνάκτισις, aquâ Baptiſmi utitur. 2. Quod Ezech.47.v.9. *Aqua ſubter limen domus Dei egreſſa, quicquid contigerant, ſanaſſe ac vivificaſſe dicuntur.* Referenda etiam huc piorum veterum dicta. Dionyſ. de Eccl. Hierarch. c.2. vocat ἀναγέννησιν, θεογενεσίαν. Juſtin. in Dial. cum Tryphone p.178. vocat ὕδωρ τῆς ζωῆς. Irenæus lib.1.adv.hæreſ.cap.18. τὸ βάπτισμα τῆς εἰς θεὸν ἀναγεννήσεως. Cyrill. Hieroſ. in præf. Catech. p.6. *Baptiſmus eſt animæ regeneratio.*** Baſil. in exhort.ad Bapt. vocat λύτρον *captivorum, mortem peccati, renovationem animæ, vehiculũ cœli.*** Leo ſerm.4.in ſolenn.nat. *Aqua baptiſmatis inſtar eſt uteri virginalis eodem S.S. replente fœtem, qui replevit & virginem.* Opt. Milevit. lib. 2. adverſ. Parmen. *In Sacramentis Trinitatis occurrit fides credentium, & profeſſio quæ apud acta confitetur Angelorum, ubi miſcentur cœleſtia & Spiritualia ſemina, ut ſancto germine nova poſſit renaſcentium indoles procreari: ut dum Trinitas cum fide concordat, qui natus fuerit ſeculo, renaſcatur ſpiritualiter Deo. Sic ſit hominum Pater Deus, ſancta ſit mater Eccleſia.* Chryſoſt. homil. 25. in cap.3. Joh. *Quod eſt matrix embryoni, hoc eſt, fidelis aqua, ſiquidem in aqua fingitur & formatur.* Caſſiod. in cant. cap.7. *Eſt finis divinus, quo fideles in novam creaturam regenerantur.* Luth. tom.3.Lat. fol.157. *Eſt puerpera regni cœlorum.*** Idem tom.6.p.306. *Inficiatur Baptiſmus, ut merus ſanguis Filii DEI & merus ignis SS. in quo Filius Dei per ſuum ſanguinem nos ſanctificat, Spiritus S. igne ſuo nos lavat, Pater luce ſua & ſplendore nos vivificat, ita ut ſingulæ perſonæ enter præſenter adſint, unum & idem divinum opus operentur & omnem ſuam vim & virtutem Baptiſmatis infundant.***** Dulciſſimos verſus Paulini, *Sanctus in hunc cœlo deſcendit Spiritus amnem &c.* ſuperiùs §.73. recenſuimus.

Dictum Chriſti Joh.3. v.5. de Baptiſmo agere.

102. Antequam verò hinc abeamus, demonſtrandum fuerit dictum CHRISTI Joh.3.v.5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu* &c. De baptiſmo accipiendum. Cùm enim verbis hiſce Solis radio ſcriptis aquæ Baptiſmi regeneratio diſertè tribuatur, ideò quidam ſubterfugia quærunt, negantes ea de Baptiſmo accipienda eſſe. Cinglius in lib. de Baptiſmo tom.2.p.69.&93. aquam exponit de *agnitione Chriſti & de conſolatione fidei.* Calvinus quantum verborum evidentia convictus in Epiſt.p.377. concedat locum illum de Baptiſmo intelligi poſſe, idipſum tamen libr.4.Inſt. cap.16. ſect.25. rurſus negat. *Falluntur* (inquit) *qui Baptiſmi mentionem fieri putant. Joh.3. quia aquæ nomen audiunt:* mox aquam *pro Spiritu* accipiendam eſſe docet, ita ut nomen poſterius ἑρμηνευτικὸν ſit prioris. *Neq; hæc* (inquit) *eſt nova locutio, prorſus enim cum illa, quæ habetur Matth. 3. convenit, qui me ſequitur, ille eſt, qui baptizat Spiritu S. & igne.* Tandem addit: *Scio alios aliter interpretari, ſed hunc eſſe genuinum ſenſum, non dubito, & tenenda eſt ſimplex ſententia: neminem donec renovatus fuerit aquæ vivæ, ideſt, Spiritu poſſe ingredi in regnum Dei:* Quam interpretationem repetit, & commendat in Epiſt.l.d. Petrus Martyr in Loc.comm.claſſ.4. c.9.ſect.26. aquam exponit *de gratia Dei, quæ mentem fidelium ſuaviter irriget, ac fœcundet.* Bulling. in Joh.p.29. locum illum in genuino ſenſu, & ſecundum literam de Baptiſmo intelligendum eſſe itidem negat, unde factum, ut locus ille pulcherrimus in confeſſionibus Helveticis & Gallicis cap. de Baptiſmo prætermiſſus fuerit: Idem in Decad. ſerm.8.p.353. aquam metaphoricè *de Spiritu ſancto, ſeu de renovatione cordis per Spiritum ſanctum interpretatur.* Gualt. in homil. in Joh.p.39. aquam potiſſimum *de verbo Dei* intelligendam eſſe dicit. Beza in confeſſ.fid. locum hunc ſicco pede præterit, alibi *de immenſo Dei amore* aquam interpretatur. Chaſſanio lib. 2. locor. cap. 47. circa finem, *Baptiſmi neceſſitatem veteres ex loco Joh.3.v.5. perperam intellecto collegerunt, non enim agitur ibi de Baptiſmi Sacramento, ſed de regenerationis, & Spiritus ſancti gratia, ſine qua nemo regni Dei myſteria percipere poteſt.* Vorſtius in Anti-Bellarm. tom.3. Controv.pena.2. Ad theſin 2. In ſolut.object. *Johan.3. Propriè non de externo corporalis aquæ Baptiſmo, ſed de aqua ſpirituali tantùm agitur.* ad theſ. 5. in cenſ. *locum Joh.3. impertinenter huc trahi, & Anabaptiſtis opponi.*** Piſcator in Schol.l.d.p.603 *ex aqua & Spiritu, ideſt, ex Spiritu ſancto exferente quaſi vim aquæ, figura loquendi qua nominatur ἐνδιάδυο, quaſi dicatur, ex aqua quæ eſt Spiritus.* Poſtea tamen addit. *Si quis per aquam hoc loco malit intelligere ſacrum Baptiſmum, tum duæ iſtæ regenerationis cauſæ ſapienter erunt diſtinguendæ ne quod proprium eſt Dei, tribuatur creaturæ.* Idem amplectitur cupidè Schmaltzius in Catech. de off. Chriſti Proph. cap.4. ac pro illa explicatione affert dictum Matth.3.v.11. *ipſe baptizabit vos Spiritu ſancto & igne.* Socinus in Epiſt. ad Siemichoviam p. 376. *Vi doctiſſimi viri plurimi ante me animadverterunt, Chriſtus cùm Joh.3.v.3. aquam nominat non intelligit hanc terrenam aquam, nec aliquid reipſa diverſum a Spiritu, quem ſimiliter ibid. nominat, quemadmodum ſequentia verba indicant, in quibus nulla prorſus aquæ mentione factâ Spiritus tantùm meminit.***

103. Nos opponimus illis ſequentia fundamenta. 1. Nulla poteſt afferri neceſſitas, propter quam à litera in explicatione verborum Chriſti diſcedendum ſit. 2. Nec inveniunt, ubi pedem figunt, qui literæ inſiſtere nolunt, ut variæ ac diverſæ illæ interpretationes oſtendunt. 3. Non eſt fidi interpretis ex peregrinis locis varias vocabuli ſignificationes quærere, easdemque textui inferre, ſed ex contextu genuinam explicationem eruere: non n. hoc quæritur, quomodo variæ cujusq; loci interpretationes excogitari poſſint, ſed quæ genuina & propria ejus ſit ſententia. 4. Oſtendit a. contextus, ſcopus, ac tenor verborum de Baptiſmo Chriſtum agere: Vult n. Nicodemo mediũ regenerationis ac ſalutis oſtendere. Atqui illud medium eſt Baptiſmus Tit.3.v.5. 1.Pet.3.v.21.** Tum temporis verò inſignis ille per aquas baptizandi ritus introductus erat, & magna autoritate ſubinde uſurpabatur. Omninò ergò loquitur Chriſtus de tali regeneratione, quæ fit per aquam

& per

per Spiritum.** 5. Christus describit regenerationem omnibus salvandis necessariam ab efficiente principe, scilicet Spiritu sancto, & instrumentali, scilicet aqua Baptismi, perinde ut Apostolus Tit.3.v.5. *juxta misericordiam suam* (Deus) *salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus S.* 6. Ac proinde verba illa non sunt ἐξηγητικά, sed CHRISTUS utrumque conjungit, aquam scilicet externum Baptismi Elementum, & Spiritum S. efficaciter interiùs per aquam operantem. 7. Quin imò Christus digitum intendit in Baptismum Johannis, qui fuit *consilium illud Dei* de regeneratione ac salute, *quod spreverunt Pharisæi & Scribæ* Luc.7.v.30. quem quotquot in vera pœnitentia & fide susceperant, iram venturam effugere potuerunt. Matth.3.v.7. 8. Totus Chorus Antiquitatis dictum illud de Baptismo accipit. *Hanc Christi sententiam* (scribit Marloratus ex Bucero in h.l.) *omnes penè de Baptismo interpretantur.* Vide August.tract.11.& 12.in Joh. Cyrill.lib. 1.in Joh.cap.42. Chrysost.hom.23.in Joh. Theophyl.in h.l. 9. In verbis Johannis Baptistæ: *Hic est, qui baptizat Spiritu & igne*, vox ignis non est metaphorica, sed denotat externum illud Symbolũ, in quo & per quod in die Pentecostes datus fuit Spiritus S. videlicet linguas igneas. Pari ratione dicendum, quod in verbis CHRISTI vox aquæ non sit metaphorica, sed denotet externum illud Symbolum, per quod Spiritus S. in Baptismo ad regenerationem efficaciter operatur.** Insuper 1. ταυτολογία Spiritui S. præter omnem causam affingeretur, *ex aqua & Spiritu*, i.e. ex Spiritu & Spiritu. 2. demonstrandum vocem *aqua* nudè juxta Spiritum positam denotare Spiritum S. Nullum exemplum proferri potest. 3. aquæ mentio non clariorem, sed obscuriorem reddidisset Christi sententiam, si de solo Spiritu egisset. Si Calviniani ita perrexerint Scripturam depravare & detorquere, parum aberit, quin Baptismum aquæ in totum negent & ubique nomine *aquæ* Spiritum S intelligant. Sed de *Baptismo* hoc dictum intelligendum esse, ipse agnoscit Trelcatius lib.2. Instit.p.209.**

Exceptiones adversariorum.

104. Quò minùs aquæ nomen de Baptismo accipiat, moveri se dicunt his rationibus 1. *Sequeretur ex hac interpretatione hominem non posse salutem assequi, nisi aqua Baptismi fuerit ablutus.* Resp. Hac de re dicetur inferiùs in quæstione de infantibus ante usum Baptismi ex hac vita decedentibus. ** 1. Falsa præsupponitur hypothesis, quasi quæ copula *&* connectuntur, paris sint necessitatis. Contrarium evincit Martyr in 1.Cor.7. ex illo Apostoli Rom.10.v.9. *Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum & corde credideris.* 2. Loquitur Salvator de ordinaria institutione, non de extraordinariis casibus, Confer Gen.17.v.14. cum Jos.5.v.7.** 2. *Præposterè salutis fiducia sub signo includetur.* Resp. Verbum & Sacramenta sunt media salutis divinitùs instituta, quisquis ergò id tribuit verbo, & Sacramentis, quod Deus ipse illis tribuit, non avertit cordis fiduciam à Deo, sed debitum potiùs honorem & reverentiam ipsi præstat: distinguendum n. inter causam salutis principalem, & instrumentalem: principalis causa salutis soli Deo tribuenda, ideoque cordis fiducia in ipsum solum collocanda, instrumentalis verò causa salutis & efficacia spiritualis verbo & Sacramentis nihilominùs relinquenda, quod ipsum quisquis præfractè negat, ad Carolstadii & Svvencofeldii caltra transit. 3. *Tota Scriptura non elemento, sed Spiritui Dei rege-*

nerationis vim meritò tribuit. Resp. Subordinata non sunt sibi invicem opponenda, Spiritui sancto tribuitur vis regenerationis, ut causæ principali, aquæ verò ut causæ instrumentali; aqua enim Baptismi non est simpliciter aqua, sed aqua verbo Dei comprehensa, Spiritu sanctificata, & sanguine Christi q.mixta, ut fiat efficax regenerationis medium. Ephes.5.v.27. *Christus mundavit Ecclesiam lavacro aquæ in verbo.* Tit.3.v.5. *Deus salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* 1.Pet.3.v.21. *Baptisma nos salvat.* 4. Cùm *Christus subjecit rationem, cur renasci oporteat præterita aquæ mentione, solo Spiritu vitæ quam exigit vita novitatem, constare docet; unde sequitur, aquam non esse à Spiritu separandam.*** Calv.l.4.Inst.c.16.sect.15.in Harm. p. 754. *Mihi in hac re contextus suffragatur. Nam cum mox rationem Christus subjungit, cur nos renasci oporteat, præterita aquæ mentione, solo Spiritu quam exigit vitæ novitatem constare docet, unde sequitur aquã non esse à Spir. separandam.* Idé habet Catechesis Racovienſis p.201. Resp. 1. efficaciam Spiritus ab aqua Baptismi non separamus, sed cum Spiritu conjungimus, sicut *verbum* & *Spiritus* conjunguntur 1.Petr.1.v.23. Jac.1.v.18. Spiritus S. non convertit nos Enthusiasticâ ratione, sed per verbum & Sacramenta. 2. Causæ principalis positio non est instrumentalis exclusio.** Non separamus aquam à Spiritu, cùm regenerationis vim & efficaciam non a naturali quadam aquæ proprietate ipsi inhærente, sed à Spiritu sancto per aquam Baptismi efficaciter agente provenire statuamus: ipsi vicissim non separent Spiritum à Baptismi aquâ, sed agnoscant verbo Dei hæc duo arctissimè conjuncta Baptismum constituere efficax & salutare regenerationis lavacrum. Quamvis verò CHRISTUS in sequentibus solius Spiritus mentionem faciat dicens: *Quod natum est ex Spiritu, Spiritus est* Joh.3.v.6. *Sic est omnis natus ex Spiritu.* v.8. Ex eo tamen inferri nequit, quòd aqua Baptismi non sit externum illud organum, per quod Spiritus sanctus regenerationem operetur: illud enim in præcedentibus verbis diserte & expresse Christus docuerat: nefaria hæc est divulsio, & separatio aquæ à Spiritu, cujus nos reos agere frustrà laborant.

Ad regenerationis fructum pertinet. 1. Quod per Baptismũ fides accenditur.

105. Ex hoc Baptismi fructu (regenerationem intellige) promanat, imò ad eum pertinet 1. Quod per Baptismum fides à Spiritu sancto in corde baptizati accenditur. Cùm enim Baptismus sit lavacrum regenerationis, ut ex verbis CHRISTI & Apostoli evidenter ostendimus atque efficax medium remissionis peccatorum ἰφδοσίας & salutis æternæ, ut paulò pòst demonstrabitur, ex eo immotè evincitur, quod Spiritus sanctus in cordibus illorum, qui operationi ejus actuali impœnitentiâ ac pertinaciâ non resistunt per Baptismum fidem accendat, siquidem tota Scriptura testatur, sine fide nec regenerationem nec remissionem peccatorum, nec ἰφδοσίαν, nec salutem æternam locum habere. Præterea Baptismus non est simpliciter aqua, sed est aqua verbo Dei conjuncta: jam verò verbum DEI est medium illud, per quod Spiritus sanctus fidem in cordibus hominum ad regenerationem, & salutem ipsorum accendit. Johan.17.vers.20. *Rogo pro illis, qui per verbum ipsorum in me credent.* Roman.10.vers.17 *Fides est ex auditu, auditus autem per verbum Dei.* 1. Petr.1.v.23. *Regeniti estis ex incorruptibili semine, nimirum ex vivo Dei verbo.* &c. Huc etiam refero,

refero, quod Paulus Galat. 3. v. 27. dicit, nos *Christum in Baptismo induere*, illud ἐνδύεσθαι significat specialem beneficiorum Christi applicationem, ac spiritualem cum Christo unionem, quæ absque fide non habet locum, quod confirmat ἐνδυναμοῦν verborum in disputatione illa Apostolica, cujusmodi sunt *fieri filium Dei per fidem in Christum, fieri semen Abrahæ Patris credentium, esse ex fide &c.* Quò etiam pertinet, quod veteres baptismum vocant fidei Sacramentum, non solùm quia obsignat divinas promissiones, sed etiam quia Spiritus sanctus per illud fidem operatur, auget, & confirmat.** Observa insuper quod Paulus ibi agat de negotio justificationis hominis peccatoris coram Deo, ut monstrat συνέχεια quatuor priorum capitum ad Galatas. Capite enim tertio ita infert. *Postquam venit fides, non amplius sub pædagogo sumus. Omnes enim filii DEI estis per fidem in Christo Jesu.* Sed quia poterat interrogari, quando simus filii DEI facti? mox subjicit, *Quotquot enim baptizati estis, Christum induistis.* Ergo baptizari in Christo, est Christum induere & fieri filium Dei per fidem.**

2 Quod per Baptismū remittantur peccata.

106. 2. Quòd Baptismus est efficax medium remissionis peccatorum, id quod probatur primò ex evidentibus Novi Testamenti dictis, Marc. 1. v. 4. Luc. 3. v. 3. *Johannes baptizavit & prædicavit Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Actor. 2. v. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrùm in remissionem peccatorum* Actor. 22. v. 16. *Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua.* Rom. 6. v. 3. *Quotquot in Christum Jesum baptizati sunt, in mortem ejus baptizati sunt* (per Baptismum participes facti beneficiorum, quæ Christus morte ac passione sua promeruit, inter quæ eminet remissio peccatorum tam verè ipsis propter Christi mortem remissa sunt peccata, ac si ipsi pro peccatis suis essent mortui 2. Cor. 5. v. 14. *Si unus pro omnibus mortuus est, omnes mortui sunt*) 1. Cor. 6. v. 11. *Ablati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi & in Spiritu Dei nostri.* Ephes. 5. v. 26. *Christus mundavit Ecclesiam suam lavacro aquæ in verbo* v. 27. *ut exhiberet ipsam sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed sit sancta & immaculata.* 1. Pet. 1. v. 2. *Electis secundùm præscientiam Dei Patris in sanctificationem Spiritus, in obœdientiam & aspersionem sanguinis Jesu Christi* (hæc aspersio sanguinis Christi non solùm per Evangelii prædicationem, sed etiam per usum Sacramentorum fidelibus contingit) 1. Joh. 1. v. 8. *Sanguis Jesu Christi Filii Dei emundat nos ab omni peccato*, (hic sanguis Christi in Baptismo ad emundationem spiritualem nobis aspergitur) Deinde idem probatur ex Veteris Testamenti vaticiniis Ezech. 16. v. 9. *Ablue te à sanguine.* cap. 36. v. 25. *Aspergam super vos aquam mundam & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris.* Mich. 7. v. 19. *Projiciam peccata vestra in profundum maris.* Zach. 13. v. 1. *In illo tempore erit fons patens domui Davidis & civibus in Hierusalem contra peccata & immunditiem.* Tertio ex Veteris Testamenti typis quales sunt *diluvium* Genes. 7. ** *Ægyptiorum in mari rubro extinctio* (Augustinus concion. 1. in Psalm. 115. *Sicut Ægyptios in mari obrutos, ita in Baptismo peccata nostra demersa & extincta luce clarius intimat Prophetam dicens*, projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Gregorius lib. 9. Epist. 39. *Qui dicit peccata in Baptismate non fuisse dimissa, dicat in mari rubro Ægyptios non veraciter mortuos.*)** *lotiones Leviticæ* Levitic. 15. *Aspersio aquæ ex cineribus vaccæ rufæ parata.* Numer. 19. *Mundatio Naamanis à lepra* 2. Reg. 5. Ut enim aquæ illæ ad corporalem munditiem profuerunt, ita Baptismus Spiritualem nostram immunditiem tollit. Refero hûc, quòd in signum Spiritualis mundationis ac sanitatis per baptismum tempore Theodosii junioris accidisse refert Socrat. lib. 7. Histor. cap. 4. *Judæum quendam paralyticum & multis annis lecto affixum omnibus medicamentis & Judæorum precibus ad sanitatem illi restituendam nihil confirentibus, cum tandem verâ fiduciâ ad Baptismum Christianorum, tanquam ad remedium efficacissimum, confugisset, postquam ab Attico Episcopo Constantinopolitano de fide in Christum, rectè institutus esset, unà cum lecto ad Baptismum deportatum, quem cùm sincera fide ab Attico recepisset, subitò à morbo liberatum ac longi temporis sanitate divinitus donatum fuisse, atque hoc ipsius exemplo multos ex gentibus ad usum, amorem & admirationem Baptismi invitatos, & in Christo locupletes esse.* Nicephor. lib. 7. Histor. cap. 33. refert *Constantinum Magnum à lepra in Baptismo liberatum esse.* Sed de hac Constantini lepra non immeritò dubitatur, cùm Eusebius & reliqui Ecclesiastici Scriptores veteres nullam ejus mentionem faciant. Socrat. lib. 5. Histor. cap. 6. narrat, *Theodosium morbo correptum, posteaquam ab Episcopo Thessalonicensi baptizatus fuisset, melius habuisse.* Vincentius lib. 23. cap. 76. refert de Arnulpho, quòd *ab eo leprosus quidam baptizatus statim inter baptizandum cœperit sanari, & aliam induere carnem.* Quartò ex reliquis baptismi effectis. Si enim per Baptismum *regeneramur*, Tit. 3. v. 5. *in fœdus Dei recipimur*, 1. Petr. 3. v. 21. *Iram venturam effugimus* Matth. 3. v. 7. *Filii Dei reddimur* Galat. 3. v. 26. *ac salvamur.* 1. Petr. 3. v. 21. Utique etiam Baptismus ad remissionem peccatorum est efficax, siquidem omnia illa beneficia remissionem peccatorum habent conjunctam. Si fide *Christum* in baptismo *induimus*, utique etiam remissionem peccatorum consequimur. Actor. 10. v. 43. Quintò ex appellationibus lavacri, lotionis, mundationis quæ baptismo tribuuntur Ephes. 5. v. 26. Tit. 3. v. 5. Hebr. 10. v. 22. Quò etiam pertinet lotio pedum Joh. 13. v. 8. Defluxus aquæ & sanguinis ex Christi latere Joh. 19. v. 34. Mare vitreum coram throno Agni Apoc. 4. v. 6. &c. Justinus in Dial. cum Tryph. p. 178. vocat λοῦτρον τῆς μετανοίας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, ὃ ὑπὲρ τῆς ἀνομίας τῶν λαῶν τοῦ θεοῦ γίγονεν. Et postea τὸ βάπτισμα τὸ μόνον καθαρίσαι τοὺς μετανοήσαντας δυνάμενον. Epiphan. lib. 1. tom. 1. hæres. 8 Baptismus est μεγάλη περιτομή, *circumcidit enim nos à peccatis* Cyrill. Hierosol. præfat. Catech. p. 6. *Baptismus est peccatorum remissio & mors peccati.* Tertull. lib. 4. adv. Marcion. p. 231. *Baptismus est lavacrum compendiosum.* Origen. homil. 15. in Jos. *An non sta credimus, quia omne genus peccati, cùm ad salutare lavacrum venimus, aufertur?* Eusebius Emiss. serm. fer. 6. *Ecce quicquid iniquitatum sempiternis ignibus excoquere & expiare vix posset, subitò sacro fonte submersum est, & de æternis debitis brevissimo lavacri compendio cum indulgentissimo creditore transactum est.*

Nazi-

Nazianz. Orat.40.in S.Bapt.p.637. ὁ γὰρ ἅπαξ ἐν βαπτίσματι πᾶν ἀπὸ γενέσεως κάλυμμα περιτέμνει καὶ πρὸς τὴν ἄνω ζωὴν ἐπανάγει. **Canon Nicen. Eccleſiæ Cathol. ſententiam exponens ſic habet. *Baptiſma noſtrum non ſenſibilib. oculis ſed mentalibus conſiderandum eſt. Aquam videsᵗ conſidera divinam vim, quæ in aquis latet. Nos enim Spiritu, & igni baptizari tradunt ſacra eloquia. Nam in fide ejus qui baptizat & ejus qui baptizatur per ſanctam invocationem plenas ſanctificationis Spiritus & divini ignis cogita aquas. Ipſe n. inquit, baptizabit Spiritu S. & igni. Itaque deſcendit quidem is qui baptizatur peccatis obnoxius & corruptionis ſervitute detentus. Aſcendit autem ab ea ſervitute & peccatis liber, Filius Dei & hæres gratiæ Dei factus, cohæres autem Chriſti ipſum indutus Chriſtum ſicut ſcriptum eſt, Quotquot baptizati eſtis in Chriſtum, Chriſtum induiſtis.* Symbol. Nycen. *Confiteor unũ Baptiſma in remiſſionem peccatorũ.* Ambroſ. in Epiſt. Rom. cap. 4. *Propheta* (David) *temporis filix prævidens in Salvatoris adventu beatos nuncupat, quibus ſine labore vel aliquo opere per lavacrum regenerationis remittuntur & tegnntur & non imputantur peccata.* ibid. *Ex dono Baptiſmatis Apoſtoli profitentur non ſolùm remiſſionem peccatorum accipere nos, ſed juſtificari & filios Dei fieri, ut beatitudo hæc perfectam habeat ſecuritatem & gloriam. It. omnes gradus peccatorum Baptiſmate obliterantur.*** Idem lib. 1. de pœn. c. 7. *In Baptiſmo eſt remiſſio omnium peccatorum. lib. 3. de Spir. S. cap. 19.* In *Baptiſmo peccata donari non eſt ambiguum.* Hilar. in Pſalm. 64. *Crimina, quæ iniquè extra legem Dei geruntur, nova generationis Sacramenta abluuntur.* Beda lib. 1. cap. 3. in Joh. *Peccator in fontem deſcendit, purificatus aſcendit: deſcendit filius mortis, aſcendit filius reſurrectionis: Deſcendit filius prævaricationis, aſcendit filius reconciliationis: deſcendit filius iræ, aſcendit filius miſericordiæ: deſcendit filius Diaboli, ſed aſcendit filius Dei.* Phavorinus: βάπτισμα ἐστὶ οὗ βάλλεται, ἤγουν πίπτει τὸ πλαῖσμα.

3. *Quòd fœdus gratiæ nobiſcum Deus erigit.*

107. 3. Quòd Deus in Baptiſmo fœdus gratiæ nobiſcum erigit, quod complectitur remiſſionem peccatorum & donationem Spiritus S. Jer. 31.v.31. & 34. Probatur id primò ex generalibus Scripturæ pronunciatis, quæ de fœdere gratiæ cũ hominibus inito agunt Eſa. 55.v.3. *Feriam vobiſcum æternum fœdus.* Jer. 32.v.39. *Statuam cum illis pactum ſempiternum.* Oſ. 3.v.19. *Deſponſabo te mihi in ſempiternum &c.* Id namq; in Bapt. fieri apparet. Secundò ex ſpecialibus pronunciatis de Baptiſmi fructu. 1.Pet. 3.v.21. *Cui correſpondens Baptiſma etiamnum nos ſalvat, non depoſitio ſordiũ carnis, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio erga Deum per reſurrect. Jeſu Chriſti.* (τὸ ἐπερώτημα ſignificat interrogationem & reſponſionem, quemadmodum in fœderibus & contractib. pars una interrogat, altera reſpondet; ita conſcientia noſtra ex fœdere in Baptiſmo nobiſcum inito, poteſt eſſe certa de Dei gratia, cujus fundamentum conſiſtit in reſurrectione Chriſti. LXX. Interp. utuntur hac voce, quando in certis caſibus os Domini pios V.T. conſuluiſſe aſſerunt) 1.Joh. 5.v 6. *Hic eſt, qui venit cum aqua & ſanguine, Chriſtus Jeſus, non cum aqua ſolùm, ſed cum aqua & ſanguine* (ſi cum aqua Baptiſmi Chriſtus ad nos venit, utiq; Baptiſmus erat medium, per quod beneficiorum Chriſti reddimur participes & in fœdus Dei recipimur) v. 8. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, aqua & ſanguis. & hi tres in unum ſunt,* (Spiritus S. teſtatur in verbo, quod eſt miniſterium Spiritus, nos eſſe in fœdus gratiæ receptos, & hoc fœdus confirmat ſigillis Sacramentorum Baptiſmo ſc. & Cœna Domin.) Tertiò ex typis V.T. Ad Noahum arcam ingredi juſſum dicit Dominus: Gen. 6.v.18. *Statuam tecum fœdus, & ingredieris arcam &c. Huic antitypon Baptiſma nos ſalvat bona conſcientiæ interrogatio erga Deum.* 1.Petr. 3. v.21. Per circumciſionem cum Abraha & poſteris ipſius ſeſe *pactum inire Deus* aſſerit Gen. 17, 10 Jam verò in circumciſionis locum ſucceſſit Baptiſmus Col. 2.v.11. Sic Exod. 24.v.8. aſpergit Moſes populum Iſraeliticum ſanguine Sacrificiorum dicens: *En hic eſt ſanguis fœderis, quod erigit Deus vobiſcum*: pari ratione ipſius Chriſti ſanguine, qui eſt N.T. ſanguis, in *Baptiſmo aſpergimur* 1.Pet. 1, 2. *Ad emundationem peccatorum.* 1.Joh. 1.v.8. & in fœdus gratiæ à Deo recipimur. Dionyſ. in Hierarch. Eccl. cap. 3. Baptiſmum vocat *ſigillum pactionis divinæ.* Baſil. in S. Bapt. σφραγὶδα ἀνεπαισχύντον. Oecum. in 1.Pet. 3. τὸ ἐπερώτημα interpretatur ἐρώτησιν, ἰσχυρὸν καὶ ἀπόδειξιν. ** Nazianz. orat. 40. de Bap. εἰ γὰρ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, συνθήκας πρὸς θεὸν δευτέρου βίου καὶ πολιτείας καθαρωτέρας ὑπολαμβάνειν τὴν τοῦ βαπτίσματος δύναμιν. *Ut compendio dicam, nihil aliud eſſe vim & facultatem Baptiſmi exiſtimare debemus, quàm ſecundæ vitæ ac purioris vivendi rationis pactum cum Deo initum.***

4. *Chriſtum induimus.*

108. 4. Quod Chriſtum in Baptiſmo induimus, ipſiuſq; juſtitiâ velut ſplendidâ quadam veſte nos Deo commendante ornamur. Eſaiæ 61. v.10. *Gaudens gaudebo in Domino, qui operit me veſtibus ſalutis & pallio juſtitiæ induit me, id in Baptiſmo fieri* teſtatur Apoſt. Gal. 3.v.27. *Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis,* (cujus dicti talem paraphraſin proponit Luth. tom. 4. Jen. fol 115. *Non accepiſtis per Baptiſmũ teſſeram tantùm, per quam aſſcripti eſtis numero Chriſtianorum, ut noſtro tempore multi fanatici ex baptiſmo teſſeram tantùm ſeu nudũ & inane ſignũ faciunt, ſed quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, h.e. eſtis extra legem, rapti in novã nativitatem, quæ facta eſt in Baptiſmo, ideò inquit non eſtis amplius ſub lege, ſed novo indumento, h.e. juſtitiâ Chriſti veſtiti eſtis. Docet E. Apoſtolus Baptiſmum non ſignum, ſed indumentum Chriſti, imò ipſum Chriſtũ noſtrum indumentum eſſe, quare Baptiſmus potentiſſima & efficaciſſima res eſt.* Et paulò antè. *Induere Chriſtum dupliciter intelligitur, Legaliter & Evangelicè. Legaliter Rom. 13. Induamini Dominũ Jeſum Chriſtum, h.e. imitemini exemplũ & virtutes ejꝰ 1.Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum. Induere Chriſtum Evangelicè nõ eſt imitationis, ſed nativitatis & creationis novæ, q. videl. ego induor ipſo Chriſto, i.e. ipſius innocentiâ, juſtitiâ, ſapientiâ, potentiâ, ſalute, vitâ, Spiritu.* Idem in enarr. h.l. *in baptiſmo non datur veſtitus legalis juſtitiæ, aut noſtrorum operũ, ſed Chriſtus ſit indumentum noſtrũ. Is a. non eſt lex, non legislator, non opus, ſed divinum & inenarrabile donum, quod donavit nobis pater, ut eſſet juſtificator, vivificator & Redemptor noſter.* 1.Cor. 12.v.13. *In uno Spiritu nos omnes in unũ corpus baptizati ſumus* (per Baptiſmum facti ſumus membra Chriſti & participes beneficiorum ipſius Spiritu Sancto efficaciter operante fidem in cordibus noſtris, per quam Chriſtus corporis myſtici caput in nobis vivit, ſibique nos incorporat, quæ eſt beata illa σύμφυσις καὶ ἐμφύτωσις, cujus

meminit Christus Joh.15.v.4. & Apostolus Roman.6. v.5.) Basilius de S. Bapt. & Cyrillus Hierosolym.in præfat. Catech. βαπτισμὸς ἐστὶ ἐνδυμα φωτεινὸν.

5. Quòd in filios Dei adoptamur.

109. 5. Quòd per Baptismum in filios Dei adoptamur, id quod ex priori concludere nos docet Apostolus Galat.3. v. 26. *Omnes estis filij Dei per fidem in Christum Iesum v.27. quotquot enim baptizati estis, Christum induistis* (ubi notanda est suavissima illatio Apostoli: Per fidem in Baptismo Christum induistis. Ergò estis Dei filii, nimirum quia Christus est naturalis & unigenitus Dei filius, per quem in filios Dei adoptamur, *dilectimur in dilecto* Eph.1.v.6.) Eodem modo ex reliquis Baptismi effectis concludimus. *Baptismus est lavacrum regenerationis.* Tit.3.v.5. Jam verò *qui ex Deo nati sunt, Dei filij censentur* Joh.1. v.13. Ergò per Baptismum filii Dei reddimur. **Basil. in exhortat. ad *Bapt.* Κύριος κηρύσσεται βάπτισμα υἱοθεσίας, καὶ τὶς τῶν εἰς αὐτὸν οὐχ ὑπακούσεται; *Dominus prædicat Baptisma adoptionis, & quis eorum, qui in eum sperant, non obtemperabit.*** In Baptismo donatur fides in Christum. Jam verò qui in Christum credunt, sunt Dei filii Joham.1. v.12. Ergò. In *Baptismo* datur remissio peccatorum. Jam verò quibus peccata sunt remissa, illi sunt Dei filii Matth.9.v.2. Ergò. Per *Baptismum* recipimur in fœdus gratiæ. Jam verò qui in fœdus gratiæ sunt recepti, sunt Dei filii Lev.26.v.11. Esa.52.v.11. 2.Cor.6.v.18. Ergò. Hieron.in cap.3. Galat. *totis membra ejus & filij Dei effecti estis.* Luther.tom.3. Lat.f.157. Baptismum pulcerrimâ appellatione vocat *puerperam regni cælorum.*

6 Quòd ex potestate & regno Satanæ liberamur.

110. 6. Quòd per *Baptismum* ex potestate & regno Diaboli liberamur. Hic fructus ponitur à Luthero in Catech.minore & ex superioribus sequitur. Qui enim transferuntur in regnum gratiæ, adoptantur in Dei filios, consequuntur remissionem peccatorum, illi è potestate & regno Diaboli liberantur. Col.1. v.13. *Deus eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum dilecti Filij sui.* v.14. *In quo habemus redemtionem, remissionem peccatorum.* Jam verò per *Baptismũ* transferimur in regnum gratiæ, adoptamur in Dei filios, consequimur remissionem peccatorum &c. Ergò etiam per *Baptismum* ex regno & potestate Diaboli liberamur. Hac de re pulcerrimè scribit Cyprian.libr.4.Epist.7. ad Magnum circa medium. *In Baptismo omnes nequitiæ vires Diabolus amittit*, id declarat typo Pharaonis in mari rubro submersi & subjungit: *Sicut Scorpij & Serpentes, qui in sicco prævalent, in aquam præcipitati prævalere non possunt, aut sua venena retinere: Sic & Spiritus nequam, qui Scorpij & Serpentes appellantur & tamen per nos data a Deo potestate calcantur, permanere ultrà non possunt in hominis corpore, in quo baptizato & sanctificato incipit Spiritus S. habitare.* Hesych. lib.1.in 5. cap. Lev. *Aquâ Baptismatis remissionem præbente, mens Diaboli conteritur, unde David de Deo dicebat: Tu contribulasti capita Draconũ super aquas.* Theodotus in Epitome Orient. doctrinæ citante Neandro. ὁ εἰς θεὸν ἐγχώρησιν καὶ ἐλαφρὰν ἐξουσίαν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ πάσης τῆς δυνάμεως τοῦ πονηροῦ. διὰ γὰρ ὕδατος καὶ ἁγίου πνεύματος ἀναγεννηθεὶς ἀπαλλάττεται καὶ δέδοται πάσης δυνάμεως. Luther. in cap.27.Gen. *Quando baptizate in nomine Patris, Filij & Spiritus S. perinde est ac si diceremus: rapiete ex manibus Diaboli, & offerete Deo idq; verè & realiter.* **in cap.48.Genes p.711. *Ego non sum Patriarcha Abraham, Isaac, Jacob, sed vide quid faciam? accipio infantem & baptizando eum redimo ipsum à morte & Diabolo, à peccatis & transfero ex regno tenebrarum in regnum lucis.* Idem tom.4.Jen.Germ.p.423. Rechne du wann jrgend ein Artzt were / der die Kunst könte / daß die Leuthe nicht stürben / oder ob sie schon stürben / darnach ewig lebten / wie würde die Welt mit Geld zuschneien vnd regnen / daß für den Reichen niemand könte zukommen / Nun wird hier in der Tauffe jederman vmbsonst für die Thür gebracht ein solcher Schatz vñ Artzney die den Tod verschlinget / vñ alle Menschen beym Leben erhelt. p.422.b. Darumb fasse es aufs aller einfältigste also / daß diß der Tauffe Krafft / Werck / Nutz / Frucht vnd Ende ist / daß sie selig mache. Denn man tauffet niemand darumb / daß er ein Fürst werde / sonder wie die Wort lauten / daß er selig werde. Selig werden weiß man aber wol / daß nicht anders heisset / denn von Sünden / Tod / Teuffel erlöset / in Christi Reich kommen vnd in jhm ewig leben.** Pertinet hûc Ceremonia exorcismi jam olim Baptismo infantum præmitti solita, quâ declaratur Baptismi efficacia, q. scil. per illum infantes ex potestate tenebrarum in regnum Filii Dei transferantur.

7. Quòd salus & vita æterna nobis donatur.

111. 7. Quòd per *Baptismum* salus & vita æterna nobis donatur, id probatur primò ex perspicuis Scripturæ oraculis. Marc.16. v.16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Joh.3. v.5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire regnum Dei.* (Ergò à contrario sensu: qui renascitur ex aqua & Spiritu, introire potest regnum Dei) Tit.3. v.5. *Secundùm misericordiam suam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti* 1.Petri 3.v.21. *Baptismα nos salvat* (nimirum instrumentaliter, quemadmodum Timotheus seipsum & auditores suos salvare dicitur. 1. Tim.4. v.16. Prædicando & tractando Evangelium, quod est *potentia Dei ad salutem omni credenti* Roman.1. v. 16. *Et animas nostras salvare potest.* Jacob.1. v. 21.) Secundò ex reliquis Baptismi effectis. Baptismus est *lavacrum regenerationis*: Jam verò regeneratio fit ad vitam æternam Jacob. 1. v. 21. Ergò. In *Baptismo* donatur fides. Jam verò, *qui credit in Filium Dei, habet vitam æternam.* Johan. 3. v.36. Ergò. In Baptismo datur remissio peccatorum. Jam verò ubi est peccatorum remissio ibi est vita & salus æterna. Psal.32. v.1. Ergò. Per Baptismum recipimur in Dei fœdus. Jam verò qui est in Dei fœdere, est heres vitæ æternæ. 2.Cor.6. v.16. Per *Baptismum* induimus Christum. Jam verò *qui habet Filium, habet vitam æternam.* 1.Johan.5.v.11. Ergò. Per Baptismum adoptamur in Dei filios. Quòd si *Filii Dei sumus, utique & heredes; heredes quidem Dei, coheredes autem Christi.* Rom.8.v.17. Ergò. Tertiò ex V. Test. typis. In arca tempore diluvii octo animæ servabantur Genes. 8. v.18. Id Petrus ad Baptisma ἀντίτυπον arcæ transfert. 1.Epistol.3. v.21. In quo ad vitam æternam conservamur, & à diluvio iræ divinæ præservamur. Ezech.47. v.9. *Subter limen templi egrediuntur aqua sanantes & vivificantes omne quicquid contigerint.* Quartò, ex apertione cœlorum facta in Baptismo Christi Matth.3.v.16. Marc.1. v.10. Luc.3.v.21. Quâ significatũ fuit, in nostro etiam Ba-

Baptiſmo, per quem Chriſto incorporamur, clauſas cœli fores nobis aperiri, nosq; ex filiis iræ, filios gratiæ & hæredes vitæ æternæ fieri, quâ de re vide omninò Chemnit. in Harm. Evang. cap. 17. Hûc referenda dicta veterum Clem. Alexandr. lib. 1. pœdag. cap. 6. *Tincti illuminamur, illuminati in filios adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur.* Baſilius in S. Bapt. & Cyrill. Hieroſol. præfat. Catech. βαπτισμὸς ἔστι σύγγραμμα περὶ ἁγιασμοῦ, βασιλείας πρόξενος. Chromat. in Matt. cap. 5. *Renatis in Baptiſmo cœlorum regna patent, quia nobis Filius Dei in corpore ad cœlum aſcendens primus aperuit.* Auguſtin. lib. 2. contra Creſcon. Gramm. cap. 13. *Eſt Sacramentum novæ vitæ ac ſalutis æternæ.* Theodor. q. 26. in Geneſ. *Baptiſmus dicitur aqua viva, non quod aqua Baptiſmatis eam habeat Naturam, ſed quia per illam aquam divina gratia donat vitam æternam.* Beda in Marc. lib. 1. cap. 1. *Quòd Chriſtus vidit cœlos apertos poſt Baptiſma, noſtri utiq; gratia factum eſt, quibus per lavacrum undæ regeneratricis janua panditur regni cœleſtis.* Quod igitur Lomb. libr. 4. ſent. diſt. 3. lit. M. negat *Baptiſmum aperuiſſe aditum regni cœleſtis*, id intelligendum de aſperſione in claſſe cauſæ meritoriæ, non autem in claſſe cauſæ inſtrumentalis, ut ex contextu patet.

Renovationem eſſe fructum Baptiſmi poſteriorē.

112. Prior E. Baptiſmi fructus eſt *Regeneratio*, quæ complectitur fidei donationem, peccatorū remiſſionem, in fœdus gratiæ receptionem, Chriſti induitionem, in filios Dei adoptionem, ex poteſtate Satanæ liberationem & æternę ſalutis poſſeſſionem. Poſterior fructus eſt *Renovatio*, quæ licet à regeneratione propriè & ſpecialiter accepta diſtinguatur, individuo tamen & perpetuo nexu cum ea eſt conjuncta. Tit. 3. v. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis.* Ergò per Baptiſmum homo non ſolùm renaſcitur, id eſt, peccatorum remiſſionem conſequitur, juſtitiam Chriſti induit, filius Dei & heres vitæ æternæ conſticitur, ſed etiam renovatur, hoc eſt, datur ipſi Spiritus ſanctus, qui intellectum, voluntatem & omnes animæ vires renovare incipit, ut amiſſa Dei imago in ipſo incipiat inſtaurari, ut homo *interior renovetur*. 2. Cor. 4. v. 16. Ut *vetus homo exuatur & induatur novus* Col. 3. v. 10. ut Spiritus repugnet carni, eique dominetur, ne peccatum in corpore regnum obtineat: monendum tamen renovationem non eſſe ſtatim perfectam, ſed de die in diem creſcere debere, quâ de re plura ſuo loco. De hoc Baptiſmi effectu cumprimis teſtatur evidens dictum Apoſtolicum Tit. 3. v. 5. *Baptiſmus eſt lavacrum renovationis.* Quidam hûc referunt typum diluvii, quo tota rerum univerſitas velut renovata fuit & immutata, ac dictum Pſal. 103. v. 5. *Renovabitur ut aquilæ juventus tua.* Veteres hûc accommodant verba Apoſtoli Gal. 6. v. 15. *In Chriſto nec circumciſio aliquid valet, nec præputium ſed nova creatura.* Hebr. 6. v. 6. itidem fit mentio ἀνακαινισμοῦ εἰς μετάνοιαν, quod de renovatione per Baptiſmum quidam accipiunt. Ambroſ. in cap. 6. Roman. *Baptiſmus mors peccati eſt, ut alia ſequatur nativitas quæ corporis manente compagine hominem mente innovat ſepultâ omnium malorum actuum vetuſtate.* Nazianz. εἰς τὸ ἅγιον βάπτ. ἀγωμεν ἐντεῦθεν λαμπρῶς λαμπρῶς ὑπερχίονα λάμψαντες ὑπὲρ γαλαξίαν τυρωθέντες, ὑπερλίθον ἁπαφέρον αὐγασθέντες. Lomb. 4. ſent. diſt. 3. liter. L. Cauſa *inſtitutionis Baptiſmi eſt innovatio mentis, ut homo qui per peccatum vetuſtatem fuerat, per gratiam Baptiſmi renovetur, quod fit depoſitione vitiorum & collatione virtutum. Sic enim fit quiſq; novus homo, cùm abolitis peccatis ornatur virtutibus, abolitio peccatorum pellit fœditatem, appoſitio virtutum affert decorem.*

113. Ad hunc Baptiſmi fructum pertinet. 1. Quòd per Baptiſmum *carnem peccati deponere* dicimur Col. 2. v. 1. *In Chriſto circumciſi eſtis circumciſione non manu factâ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς in exuitione corporis peccatorum carnis, in circumciſione Chriſti* (Petr. 1. Epiſt. 3. v. 21. negans Baptiſmum eſſe depoſitionem ſordium carnis, loquitur de externa corporis immunditie, Paulus verò de interna ac ſpirituali corporis & animæ immunditie loquitur, quando per Baptiſmum corpus peccatorum carnis exui docet) Hûc pertinent typi V. T. *Diluvium* per quod omnis caro peccatis corrupta fuit ſubmerſa Gen. 7. v. 21. *Circumciſio* per quam præputium cordis fuit ablatum Geneſ. 17. v. 28. 2. Quòd cum Chriſto per Baptiſmum *in mortem conſepelimur*, hoc eſt, quòd vetus noſter homo in Baptiſmo & per Baptiſmum cum Chriſto *crucifigitur, interit ac ſepelitur, ut reſurgat novus homo*, qui in vitæ novitate Deo ſerviat. Roman. 6. v. 3. *Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in mortem ejus baptizati ſumus.* v. 4. *Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, ut quemadmodum Chriſtus ex mortuis ſurrexit per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* v. 6. *Scientes, quod vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ulteriùs non ſerviamus peccato* Col. 2. v. 12. *Conſepulti eſtis cum Chriſto in baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidem, quam operatur Deus, qui excitavit illũ a mortuis.* **Auguſt. contra Julian. lib. 6. cap. 1. *Quid eſt in morte Chriſti baptizari, niſi peccato mori?* Et poſtea. *Quomodo Chriſtus moriendo ſimilitudini peccati peccato mortuus prædicatur, ita quicunque in illo fuerit baptizatus, idem peccato, cujus in Chriſto ſimilitudo non veritas, eidem rei, cujus illa fuerit ſimilitudo, moritur.* cap. 2. *Si non pro parvulis Chriſtus mortuus, ut quid baptizantur. Quicunq; enim baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus. Sin autem etiam pro eis mortuus eſt, qui unus pro omnib. mortuus eſt, ergò omnes mortui ſunt & eſti cum omnibus. Et quia in peccato mortui ſunt, moriuntur & peccato, ut vivant Deo, quando renaſcuntur ex Deo.*** 3. Quòd Spiritus Sanctus in Bapt. nobis donatur, ejus enim operatio eſt illa regeneratio & renovatio, quæ in Bapt. contingit Joh. 3. v. 6. *Quod natum eſt ex Spiritu, Spiritus eſt*, hoc eſt, renati per Bapt. ſentiunt novos motus Spiritus, impelluntur ad vitæ novitatem. Tit. 3, 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus S.* v. 6. *quem effudit in nos opulenter*: idem eſt Spiritus υἱοθεσίας Gal. 4. v. 6. *Quia eſtis Filij Dei, miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda veſtra*: idem eſt arrhabo hereditatis noſtræ, ſigillum & obſignatio regenerationis, fœderis & promiſſionis de vita æterna 2. Cor. 1, 21, 22. Eph. 1, 13. & 14. c. 4, 30. Sic 1. Cor. 12, 13. *In uno Spiritu in unũ corpus baptizati* dicimur, h. e. accipimus in Bapt. Spiritum S. qui nos efficit membra corporis Chriſti myſtici. Hûc referendum, quòd in Bapt. Chriſti Spiritus S. in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum deſcendit Matth. 3, 16. Quo ſignificatum fuit, baptizatis datum iri Spiritum S. licet non eo modo, nec in tali menſura, in qua Chriſto ſecundùm humā-

Pertinet ad fructū renovationis.

1. *Quod per Baptiſmum peccati carnem deponimus.*

2. *Quòd cũ Chriſto in mortem ſepelimur.*

3. *Quòd S. S. nobis donatur.*

humanam naturam fuit datus. Act.2.v.38. *Baptizetur unusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi & accipietis donum Spiritus S.* **Cyrillus in Johan. cap.42. *Ex hoc* (Nisi quis renatus fuerit ex aqua) *discamus idcirco nos Dei fieri participes, quoniam Spiritum qui substantialiter ex Deo procedit, per Baptismum acquirimus quo in pristinam pulchritudinem reformati & ad novam vitam renati a Deo in filios adoptamur.*** Luther.in post.Eccl.Epist. test.natalit. fol.65. *In Baptismo datur Spiritus S. quia Paulus eum vocat lavacrum renovationis per Spiritum S. imo in Baptismo nascimur ex Spiritu S.* 4. Quod in Baptismo *Christum induimus* Galat.3.v.27. Id enim fit non solùm ad regenerationem, quatenus fide in Christum omnium beneficiorum ipsius participes reddimur, justitiâ ejus induimur & hæredes vitæ æternæ scribimur, sed etiam ad renovationem Rom.13.v.14. quatenus Christus *per fidem in cordibus nostris habitat* Eph. 3.v.17. *In nobis vivit.* Gal.2.v.20. Et fructus Spiritus in nobis operatur Gal.5.v.22. Atque hic est novus ille homo, quem induere jubemur Col.3. v.10. Nimirum *viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam,* ut ibid. v.12. exponitur. 5. Quod per Baptismum in fœdus Dei recipimur. 1.Pet.3.v.21. Hoc enim fœdus complectitur non solùm regenerationem & peccatorum remissionem, sed etiam renovationem ac Spiritus S. donationem. Jerem.31.v.31. *Feriam cum domo Israel fœdus novum.* v.33. *Legem meam scribam in corda ipsorum* (hæc est renovatio) v.34 *Et peccatorum ipsorum non recordabor amplius* (hæc est regeneratio) in peccator. remissione) Ezech.36.v.25. *Aspergam super vos aquam mundam & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris* (hæc est regeneratio) v.26. *dabo vobis cor novum & Spiritum novum, auferam cor lapideum ex medio vestri, & dabo vobis cor carneum* (hæc est renovatio) in Baptismo est obligatio reciproca, ideò etiam Baptismus dicitur ἐπερώτημα τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως. 1.Pet.3.v.21. Non solum quia conscientia nostra redditur certa de Dei gratia & favore, sed etiam quia obligamur Deo, ut pro summis beneficiis in nos collatis gratos nos ipsi præstemus per omnem vitam *militando bonâ militiam, retinendo fidem & bonam conscientiam.* 1. Tim.1. v.19. ipsique obsequentes simus in vita, in vocatione, in cruce. 6. Denique huc referri possunt omnia dicta quæ de regeneratione & fructibus ad illam pertinentibus agunt, siquidem renovatio cũ regeneratione individuo nexu conjuncta est. Tito 3.v.5. Ac *fide purificantur corda* Actor.15.v.9. Vera fides *est efficax per charitatem.* Galat.5.v.6. cum remissione peccatorum conjuncta est donatio Spiritus S. 1.Cor.6.v.11. *Qui est in Christo est nova creatura. Qui Christi sunt, crucifigunt carnem cum affectibus & concupiscentiis.* Gal.5.v.24. *Qui Spiritu Dei aguntur* (ad omne opus bonum) *sunt filij Dei* Rom.8.v.14. *Et sine sanctimonia nemo videbit Deum.* Heb.12.v.14.

4. Quòd Christum induimus.

5. Quòd in fœdus Dei recipimur.

Fines Baptismi quo modo ab aliis enumerentur.

114. Atq; hi sunt salutares Baptismi effectus, quos aliqui hoc ordine enumerant, ut dicant, finem Baptismi esse duplicem, principalem & minùs principalem. Principalem hunc statuunt esse vel propiorem, vel remotiorem. Propiorem esse dicunt regenerationem vocabulo generaliter accepto, ut ipsam quoq; renovationem ambitu suo complectitur. Remotiorem esse apprehensionem salutis æternæ. Minùs principalem Baptismi finem itidem geminum constituunt generalem & specialem. Generalem finem vocant eum, quòd *Baptismus* sit partim testimonium professionis, partim nervus congregationis Christianæ: Specialem verò, quod sit commonefactio de perpetuo fœdere cum Deo inito. Sed enim cùm finis ille generalis ad doctrinam de Sacramentis in genere pertineat, quin & unâ cum speciali ad locum adjunctorum potiùs quàm finis referendus sit, ideò non opus est multis de eo hîc agere. Alii disputant finem *Baptismi* vel proprio vel figurato sermone exprimi. Proprium Baptismi finem esse regenerationem, ἀφεσιν, remissionem peccatorum, donationem Spiritus S. & vitæ æternæ. Allegoricum sive metaphoricum finẽ consistere in conformitate submersionis in aquâ cum submersione veteris Adami: Itemq; emersionis ex aqua cum emersione novi hominis & secutura tandem liberatione ex omnibus ærumnis. Sed enim cùm de hoc allegorico fine Baptismi in quæstione de significationibus *Baptis.* rectiùs agatur, ideò ad propriam sedem eundem remittimus. Alii hac enumeratione utuntur, ut dicant finem & effectum Bapt. esse duplicem, communem & proprium. Communis est, quòd *Baptismus* sit sigillum promissionis. Hic finis ab ipsis statuitur geminus, alius internus, quod *Baptismus* sit sigillum justitiæ & salutis: alius externus, quòd significationem habeat & tesseram populi Dei. Proprius hnis statuitur quadruplex. 1. Mundatio à peccatis. 2. Imputatio justitiæ Christi. 3. Renovatio. 4. Adoptio in filios Dei. Sed enim cùm de fine communi in generali doctrina de Sacramentis actum fuerit, cumque proprii illi fines ad regenerationem & renovationem commodissime referri possint, ideò Apostolicam illam enumerationem Tit.3. v. 5. propositam rectissimè sequimur.

Errores circa finem Baptismi.

115. Ab hac de salutaribus *Baptismi* effectibus ὀρθοδοξίᾳ longissimè abeunt Neophotiniani Catabaptistæ, qui disputant Baptismum aquæ nõ esse institutum eo fine, ut esset ordinarium & perpetuum N.T. Sacramentum ac medium regenerationis ac renovationis, quod durare debeat in Ecclesia usque ad finem mundi, sed ut externâ istac Ceremonia in auspicio N. Test. de vera ad Deum conversione & interiore à peccatis ablutione homines admonerentur. Catech. Racovienf. major p.225.& 226. **Augustinus de hær. ad Quodvultd. cap.46. Manichæi *Baptismum in aqua nihil cuiquam perhibent salutis afferre, nec quenquam eorum, quos decipiunt baptizandum putant.* Fulgentius Donatista negavit *Baptismum ablnere peccata*, quem peculiari libello refutavit Augustinus. Dadoes Messalianæ hæreseos Magister apud Nicephor. libr. 11. cap.14. & Theodor. lib.4. cap.11. idem negat. Enthusiastæ nullam utilitatem baptisatis ex Baptismo accedere, solam orationem studiosam inhabitantem fugare Dæmonem. Tripart. libr.1.cap.11. Piscius in respons. ad 8.rat. Camp. pag.95. *Baptismum non esse undam salutis, non canalem gratiæ, non merita Christi in nos derivare, sed ritum & Ceremoniam esse, per quam Judæi & gentes Christiana religione se devinciebant, est dogma veritati divinæ consonum.* Ostorod. in Institut. capite 39. *morem baptizandi retinendum esse propter caritatem Christianam, donec Eccle-*

1. Photinianorum

Quòd Baptismus, sit Ceremonia externa certi tantum temporis.

Ecclesia ipsorum ex verbo Dei certius & plenius discat veritatem (hoc est, donec omnes pro re vanâ Baptismum habeant & abrogare discant, quippe cùm non sit à Christo institutus) concedit Schmaltzius in catech. cap. 4. petit *sibi dari mandatum Dei de pædobaptismo & exempla baptizatorum infantium*. Sommerus in tract. de *Bapt.* adultorum, *Baptismum ad tempora Apostolorum solùm spectare*, scribit. Ex Photinianorum hypothesi *Baptismus* est *solum ritus externus, quo homines è Judaismo vel gentilismo ad religionẽ Christianam accedentes manifestè profitebantur se Christum pro suo Domino agnoscere*. Schmaltzius in refut. disput. Frantz. p. 310. Catech. Racov. p. 195. Ostor. Instit. cap. 39. §. 1. Socin. disput. de Bapt. cap. 2. p. 13. ** His opponenda sunt dicta Scripturæ omnia & singula, quæ de institutione, fine & efficacia Baptismi agunt, quorum emphasis & genuinus sensus contra adversariorum elusiones diligenter asserendus. ** Notanda cumprimis contra Photinianos seqq. 1. Scriptura nusquam externæ professionis fini Baptismum destinat. 2. *Bap*tismus Johannis non fuit habitus pro externa ceremonia, sed pro ritu divinitus instituto Johan. 1. v. 33. Matth. 21. v. 28. effectibus divinis pleno Matth. 3. v. 5. 6. 7. 11. Marc. 1. v. 4. Actor. 19. v. 4. & judicio primatum Hierosolymitanorum Joh. 1. v. 25. plebis Judaicæ Matth. 3. v. 5. Luc. 20. v. 6. discipulorum Johannis Johan. 3. v. 26. Christi Matt. 21. v. 24. Luc. 7. v. 28. 29. Lucæ Evangelistæ c. 7. v. 30. 3. *Bap*tismus Christi à nemine unquam jam inde ab ejus institutione ad hæc usq; tempora pro ritu & inani fuit habitus. 4. ejusmodi descriptus est, qui non conveniunt externæ ceremoniæ, arcæ Noæ 1. Pet. 3. v. 20. 21. defensioni & conservationi Israelitâr. per mare rubrũ 1. Cor. 10 v. 2. 5. iis similib. descriptus, quæ non quadrant in ritum externum; utpote fontis Zach. 13. v. 1. lavacri Eph. 5. v. 26. Tit. 3. v. 5. 6. iis effectib. laudatus, qui à ritu nudo non proveniunt. ** Subterfugia ipsorũ potiora hæc sunt. 1. *Bapt. est typus interioris ablutionis, unde Hebr. 9. v. 10. refertur inter justitias carnis. Jam v. omnes typi in N. T. sunt abrogati*. Resp Baptismi illi V. T. de quib. Ep. ad Hebr. loquitur, fuerunt typi, ideoque in N. T. abrogati sunt, sed *Bapt.* N. T. est *lavacrum regenerationis & renovationis* Tit. 3. v. 5. Umbræ igitur successit veritas, & typo ἀντίτυπον. 2. *Sicut Prophetæ divinitùs excitati adhibuerunt externa quædam signa, quibꝰ ad pœnitentiã homines excitarent: ita Iohannes per externam Bapt. ceremoniam de pœnitentia & remiss. peccator. homines admonuit*. Joh. Sommerus Pirnens. in tract. de *Bapt.* adultorum Ingolst. An. 83. *Bapt. ad nos nihil pertinet, nec sanioris à nobis imitatione usurpatur, quàm si quis arcam Noæ Gen. 8. Iugum Ieremiæ. Ier. 28. aut Regis Ioas sagittas. 2. Reg. 13 Sine certo Dei jussu & mandato velit imitari & redintegrare*. Resp. Ostendimus superiùs invictis argumentis, *Bap*t. Joh. non fuisse nudam quandam externam ceremoniam, sed efficax medium regenerationis, remissionis peccat. ἰρθωσίας & vitæ æternæ. Quid de analogia significativa *Bap*t. statuendum sit, paulò pòst apparebit. 3. *Mandatum Apostolis datum spectat solummodò tempora Apostolorum*. Resp. Christus docere & baptizare jubens omnes gentes ostendit Deum usq; ad fin. mundi ex omnib. gentib. per prædicationem verbi & baptismi administrationem sibi collecturum Ecclesiam. Sic E. concludimus. Quocunq; tempore in N. T. vixerunt & vivent gentes, eod. etiam debet administrari Baptismus, ratio est, quia Christus jubet baptizare omnes gentes. Jam v. non solùm temporib. Apostolorum, sed & seqq. ut & nostris ad novissimum usq; diem vixerunt, vivunt & vivent gentes, ** Notandum 1. ꝙ Christus post resurrect. in cœlos ascensurus solennissimè & gravissimè citra determinationem certę alicujus durationis discipulis *Bap*t. administrationem injungat. 2. Somer. disputat, ꝙ *Ioannes prædicaverit Iudæis Bapt. pœnitentiæ, ut instante urbis & politiæ interitum evitare discerent*. At quo fine seu ad quas pœnas evitandas omnib. Ethnicis Christus *Bap*t. per Apostolos novo & inusitato more prædicare jussit? Non potest ostendere certas quasdam corporales pœnas, ad quas devitandas Ethnicis initio prædicatus fuerit Baptis. 3. Sommer. ostensurus Bapt. fuisse prædicatum gentib. ad evitandas pœnas corporales tales, quibus Judæa periit, imprudens delabitur ad illud, gentibus *Bap*t. prædicationem contemnentibus denunciatas fuisse æternas pœnas Act. 17. 31. At hæc sunt δεύτερα. 4. Remittit nos ad testimonia Historicor. de Ethnicis per famem, bella, incendia, tunc temporis ita afflictis, sicut tunc affligebatur Judæa. Atqui quædam gentes impiæ tunc temporis illis pœnis caruerũt, quędam v. etiam piæ gentes illis affectæ fuerunt. 5. Scripturam alium finem *Bap*t. nobis monstrat quam liberationem à pœnis temporalibus. Quis vobis monstravit fugere ab ira ventura Matth. 3. v. 7. hæc ira opponitur possessioni vitæ æternæ Joh. 3. v. 36. 1. Thess. 1. v. 10. *Christus liberavit nos ab ira ventura*. ** Præterea Christus mandato de *Bap*t. suavissimam addit promissionem. *Ecce ego vobiscum sum usq; ad consummationem seculi*, quæ promissio cùm sit generalis, non Apostol. solùm, sed etiam successores ipsorum concernens, ex eo immotè colligitur, mandatum de docendo & baptizando itid. esse generale omnes omnium temporum gentes complectens. Addimus & hoc argumentum. Si mandatum de Bapt. non esset universale ad omnia tempora N. T. spectans, sequeretur homines absq; adminiculo *Bap*t. regnum cœlorũ ingredi posse. Consequens repugnat verbis Christi Joh. 3. v. 15. *Nisi quis renatus fuerit*. 4. *Mandatum illud accipiendum de Bapt. doctrina, nõ a. de Bapt. aqua, quia Apostolis non baptizarunt in nomine Trinitatis, sed in nomine Christi Act. 2. v. 38. c. 10. v. 48. & Paul. negat se missum esse ad baptizandum*. Resp. Hæc exceptio tollit priorem. Si enim mandatum Christi de Bapt. doctrinæ accipiendũ, utiq; non solùm ad tempora Apostolorum, sed ad omnes omnium temporum gentes referendum erit. Utrumq; Christus jubet & docere & baptizare omnes gentes. E. non de solo *Bap*t. doctrinæ, sed ẽt aquæ, h. e. de verbo & Sacramento, de promissione & sigillo agit. Qui debent fieri discipuli Christi, debent ẽt baptizari, ratio est, quia Christ. utrumq; præcipit Apostolis. Jam v. ex omnibus gentib. colligendi sunt Christo discipuli E. ** In mandato Christi Matth. 28, 19. Marc. 16, 16. verbum *baptizate* it. *baptizatus* ita intelligi oportet, qm̃admodũ Apostoli mandatũ hoc secuti in ipsa praxi expresserunt. Atqui Apostoli in praxi tum docuerunt, tum baptizarunt aqua in nomine Dei Patris, Filii & Sp. S. ut ostendunt exempla in Actis & Epist. Apostol. adeoq; in tota primitiva Ecclesia, qꝙ fatetur Ostor. Quare ꝟbum *baptizate & baptizatꝰ* eo in loco notat Bapt. administrationem.

Dili-

Diligenter observa locum Act.2.v.38. ubi Baptismus & pœnitentia conjunguntur, & praxis immediatè subjecta ostendit de *B*aptismo aquæ loqui Apostolum. Esset ταυτολογία in Christi verbis, *doctrinæ* enim jam ante fecerat mentionem, ac verbum *baptizandi* absolutè positum significare in Scriptura *Baptismum doctrinæ*, nunquam demonstrabunt.** Quis verò est ille *B*aptismus doctrinæ? novimus totum ministerium Johannis, quod in docendo & baptizando occupatum erat, *B*aptismi nomine appellari Act. 18. v.25. Sed ex eo non potest colligi, *B*aptisma pro sola doctrina usurpari ac proinde *B*aptismū doctrinæ excogitandum esse, quin potiùs à parte eaq; sensui magis obvia & propter novitatem miranda fit denominatio totius. Ut ergò *B*aptismus aquæ nō excluditur, sed includitur, quando Johannis ministerium *B*aptismi nomine appellatur: sit quoq; pari ratione *B*aptismus aquæ non excluſus, sed inclusus intelligitur, quando Apostolis docendi & baptizandi ministerium commendatur. Quomodo accipiendum sit, quod in Christi nomine Apostoli dicuntur baptizasse, expositum est superiùs §.91. quòve sensu neget D. Paulus, se ad baptizandum esse missum docuimus §.17. Objecti. 2. Ac si vel maximè ex hypothesi concedatur, discipulos solùm hæc verba usurpasse [illegible] *Christi*, nondum tamen [illegible]tur, illos sine aqua baptizasse, contrarium [illegible] praxis in Actis ostendat cap 8.v.38. cap. 10 [illegible]17. 5. *Mirum foret Apostolos tam pauca de Baptismo scribere, si esset tale ac tanta efficacia Sacramentum, cùm de aliis longe minoribus, ut de edu[illegible]catione liberorum, de effectu servorum &c. tam copiosè scribant.* Resp. Quæ Apostoli de *B*aptismo scribunt, non sunt pauca, nec obiter vel incidenter prolata, ut constat ex superioribus, & si vel maximè essent paucissima, tamen cùm sint divina, immediato Spiritus S. afflatu edita, meritò maximi ponderis sunt apud eos, qui norunt unum in Scripturis Jota cœlo ac terrâ præstantius, stabilius, augustius. Matth. 5. v.18 Luc.21.v.33. ** 6. *Dictum Matth 28. Euntes docete omnes gentes &c.* ab *Athanasianus esse textus immistum.* Francisc. Davidis & Georg. Blandr. in refutat. scripti Georg. Majoris liter. N. fol.4. Resp.1. omnes hæretici omnia Scripturæ dicta hoc modo eludere possent. 2. quamdiu ergò non probant, ut mendacium illis relinquimus. 3. recentiores hujus commenti pudet, eoq; non amplius utuntur.**

Quòd non sit medium regenerationis.

116. Regenerationem per *B*aptismum fieri negant **Schmaltz. in examin.157. errorum err. 139. p.37. *Quis unquam audivit externa Ceremonia regenerationem tribuisse? nonne regenerationis ipsa vox totam nostri mutationem designat & postulat? hæc autem non Baptismo aquæ, sed consideratione divinorum promissorum acquiritur, ut ait Petrus 1. Epist.1.v.23.* err.140. *Baptismo infantium regenerationem asscribere ad idololatriam declinare esse dicimus, ipsum baptismum infantum pro re puerili & adiaphora prorsus habentes,* in refutatione eorum, quæ Smigl. ad examin.100. errorum adduxerat p.58. *Non tantùm error, sed idololatricum aliquid est. Ceremoniali actioni sive sibi sive cū alia spirituali junctæ tribuere remiss. peccatorum, quæ aliud nihil est reipsa quā vita æterna.* Idem in refut. disput. D. Frantz. p.311. *Aquam baptismi esse organum seu instrumentum Spirit. S. quo in ipso actu Baptismi regenerationem operatur, non tantùm falsum, sed aliquid idololatricum omnino censendū est.* **Argumentis utuntur porrò hisce: 1. *Aqua est res mere naturalis: E. impossibile est, nos eâ renasci.* Resp. Aquæ *B*aptismi conjunctum est verbū Dei, unde *B*aptismus vocatur *lavacrum aquæ in verbo* Eph.5.v.26. Conjuncta est eidem gratia & operatio Spiritus S. *unde ex aqua & Spiritu renasci* dicimur. Joh.3.v.5. Ac D. Apostol. *B*aptismum vocat *lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus S.* Tit.3.v.5. Proinde quamvis aqua in se ac per se sit res materialis, tamen accedente verbo & operatione Spiritus S. fit efficax medium regenerationis: Siquidem causa instrumentalis à directiōne & influentia causæ principalis hoc sortiri potest, ut effectum semetipsâ præstantiorem ac digniorem producat, id quod multis exemplis comprobatum dari posset. 2. *Infantes nequeunt distinguere inter dextrum & sinistrum Jon.4.v.11. Ergo in illis non habet locum regeneratio.* Resp. Si infantes non regenerantur, consequens est, ipsos in universum omnes regni cœlestis extorres esse; *quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire regnum Dei* Joh.3.v.5. Quamvis infantes usu rationis destituantur, ex eo tamen inferri nequit, ipsos fidei & regenerationis non esse capaces, cùm Johannes in utero materno adhuc conclusus Spiritu S. fuerit repletus, quâ de re inferiùs plura dicentur, ubi Anabaptistica argumēta contra fidem & *B*aptismum infantum excutienda erunt. 3. *Regeneramur à Deo per verbum Jac.1. v.18. 1. Pet.1.v.23. Ergo non per Baptismum.* Resp. τὰ ὑπάλληλα non debent sibi ἀντίθετα opponi. Regenerationis causa princeps est Spiritus S. instrumentalis nō solùm verbum, sed & *B*aptismus, juxta dictum Apostoli pronunciatum Tit.3.v.5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis.* Monemus 2. hoc argumentum contradicere primo. Verbum n. nō minùs est res materialis ac sensibilis quàm aqua *B*aptismi. Si E. Spirit. S. per verbum potest regenerationis opus perficere, utiq; etiam per aquam *B*aptismi.

a Calvinianor. quod Baptismus sit tantum signum ac symbolum & sigillū regenerationis, non autem medium.

117. Sed & illi peccant in ἀλλείψει circa hanc doctrinæ baptisticæ partem, qui disputant, *B*aptismū esse saltem signum ac symbolū, non autem mediū regenerationis; ac talem constituunt analogiam significativam. Sicut aqua abluit sordes corporis: ita sanguis Christi abluit sordes mentis, id quod exteriori illâ ablutione præfigurari, adumbrari & obsignari statuunt. Cinglius in confess. An. 30.art.7. *non hac mersione affertur Spiritus gratia.* It. *Externus Baptismus, quis aquâ constat, ad peccatorum ablutionem nihil facit. Baptismo Ecclesia publicè accipit eum, qui prius receptus est in gratiam.* It. *Baptismus non aliter Ecclesiæ Christi signum est quàm exercitus aliquis signatur, non q. signum hoc conjungat Ecclesiæ, sed qui jam conjunctus est. publicam tesseram accipit.* ** lib. de vera & falf. relig. p.204. *baptismus significat tantùm vitæ novitatem vel renovationem.* tom.2. contra Strathion. p.313. *Non ideo dari baptismū, ut in homine quicquā operetur, sed ut novo huic Tyroni, qui militia Regis nostri & Ecclesiæ nomen dat, ratione illud populi Dei signū conferatur:* disputat.** Oecolamp. de verb. Dom. c.2. *Aqua mystica in bapt. non regenerat, nec efficit filios Dei, sed declarat.* Calvin. lib.4. Inst. c.15. §.2. negat *ablutionem & salutem nostrā baptismatis aquâ perfici, aut aquam illā purgandis regenerandi, renovāndi virtutē in se continere, neq; salutis causam in hoc Sacramento percipi.* Et subjicit: *Quis E. nos aquâ*

aquâ istâ mundari dicat? §. 22. *Non ideò baptizantur liberi fidelium, ut filij Dei primùm fiant, qui antè alieni fuerint ab Ecclesia, sed solêni potius signo ideò in Ecclesiam recipiuntur, qui jâ ante promissione beneficio ad corpus Christi pertinent.* Idem in comm. c. 5. Ephes. dicit, *idolum quoddam a nonnullis constitui, qui Elemento aquæ vim purgandi animas attribuunt, id quod vel sanguini Christi, vel Spiritui S. in solidum sit asscribendũ.* Pet. Martyr. class. 4. loc. cõ. n. c. 9. sect. 14. *Est in hoc dogmate graviter hallucinatus Augustinus, quòd primum Baptismo tribuerit, nõn. agnoscit, illũ esse regenerationis externum symbolum, sed ipsâ tingendi actione vult nos regenerari & adoptari, atq; in familiam Christi transire.* Collocutores adversę partis in coll. Momp. Lat. p. 433. Germ. p. 764. *aliquã latentem virtutẽ aliam aquæ licet Sacramentali attribuere, quam Sacramentalis significationis existimamus manifestam esse idololatriã, quâ remittendorum peccatorum & renovandi cordis hominum vis, ad aquã, quam vis Sacramentalis transfertur.* Ibid. in coll. Lat. p. 435. *Infantes meritò baptizantur & adoptionis fructu donari probabiliter censentur, relictis Deo arcanis suis iudiciis.* ** Tossan. in notis ad Bibliа Germ Eph. 5. *Lavacro aquæ in verbo i. e. per sanguinem & Spiritum, sicut hoc per lavacrum aquæ in sacro Baptismate figuratur & confirmatur, quæ mundatio nobis in Evangelio annunciatur & promittitur.* ad Tit. 3. v. 5. *salvos nos fecit per lavacrum regenerationis &c. dum nos mundat à peccatis nostris per sanguinem & Spiritũ Christi & renovat nos ad imaginem Dei ut piè & inculpatè vivamus. Quidam hoc intelligunt de Baptismo, qui est Sacramentum & sigillum nostræ mundationis & regenerationis.* 1. Petr. 3. v. 21. *Fideles in Baptismo admonentur & assecurantur, quod per sanguinem & Spiritum Christi purgati atque ita ab æterna morte liberati sint.* Gal. 3. v. 27. *Baptizati, inquiens, non tantum externè aquâ, sed etiam internè per virtutẽ Spiritus S. qui in credentibus operatur, quod per externum signum significatur.* in notis ad c. 3. Mat. v. 6. *Baptizabantur in Iordane & confitebantur sua peccata; ideò inquit, confitebantur, quia Baptismus est sacrum signum & sigillum remissionis peccatorum quæ contingit omnibus resipiscentibus.* Sim. Episc. disp. privat. de Bapt. th. 8. *Finis Baptismi est sola tantum divinæ gratiæ & professionis nostræ significatio.* Vide quoq; Paræũ in c. 2. Rõ. dub. 9. p. 232. ubi scribit. *Infantum qui in Christo moriuntur antequã operari aliquid potuerint, diversa est ratio. Hi n. simpliciter aut servabuntur secundũ gratiam aut damnabuntur secundum Naturam filij iræ &c. & reliqui.* l. 6. de amiss. grat. cont. Bell. p. 891. *De solis infantibus Ecclesiæ in fœdere natis si morte præveniantur canone caritatis ita pronunciant* (Calv. & Zvvingl.) *ex singulari privilegio promissionis parentibus & liberis facta. Ero Deus tuus & seminis tui salva tamen electione Dei quam olim in Abrahami & Isaaci ita deinceps in fidelium liberis sæpè discrimen fecit ac facit.* Martyr. class. 2. loc. comm. c. 1. num. 31. p. 137. *De parvulis Christianorum qui absq; Sacramento discedunt si interrogarer responderem, de illis spem bonam habendam esse &c. quia tamen promissio cum non sit ita generalis ut omnes comprehendat, ideo nemini sic decedẽti ausim peculiariter promittere certam salutẽ, sunt n. aliqui Sanctorũ filij, qui ad prædistinationem non pertinent.* ** Beza præfat. part. 1. resp. ad coll. p. 24. *Nunquam simpliciter dixi, Baptismum esse regenerationis in pueris ob signationem, sed adoptionis ex formula fœderis: Ero Deus tuus &c. neque dixi, pueros, vel omnes vel aliquos re ipsa in illo Baptismi momento regenerari, sed regenerationis beneficium suo demum tempore divinitus ordinato illum Baptismi actum in infantibus ex verbi auditu subsequi* part. 2. resp. p. 115. *vocat palpabilem errorem, quo causativa, ut loquuntur Scholastici, vis conferendæ gratiæ principalis quidẽ Deo, instrumentalis a Sacramentis tribuitur.* Inde etiam duplicem statuit Baptismum, *interiorem qui perficiatur à Spiritu S. & exteriorem qui fiat per aquam.* In Colloq. p. 436. *externa aspersionis, quam propriè dicit vocari Baptismum, ministrum dicit esse hominem, internam a. aspersionem sanguinis Christi fieri per Spiritum S.* p. 2. resp. ad acta Coll. Colloq. p. 114. q̃ latius deducit Strymonius disput. de Euchar. Anno 84 thes. 17. & seqq. ** Paræus in c. 2. Rom. p. 218. negat, *Geminum a suis statui Baptismum, sed quod de Baptismo interno & externo ab illis docetur, id accipiendum de duob. Baptismi actibus quorum uterque nomen Baptismi sermone Ecclesiæ sortiatur.* Beza part. 2. resp. ad Colloq. p. 44. *miratur, cuiquam in mentem venire potuisse, ut putaret, quod in duo distribuitur, in totidem tota secari.* Atqui revera statuunt geminum *Baptismum* Calv. in 1. Cor. 12. Beza in Colloq. Momp. p. 446. Tossan. cont. Marbach. p. 350. Distinguuntur illi Baptismi. 1. nominibus, alterum vocant internum alterum externum 2. definitionibus, illum vocant ablutionem sordium corporis, hunc ablutionem sordium animæ. 3. effectibus, quos etiam temporibus discriminant. Actionem in *Baptismo* internã & externam Ecclesia Christi agnoscit, eamque distinctam quidem, non tamen temporib. separatam ex actione adiversa baptismum diversum nõ facit. Si uterque ille actus vocatur Baptismus, cur non utraque manducatio vocatur Sacramentum Cœnæ? Suencfeld. in Ep. p. 16. 32. 490. facit *duplicem Baptismum internum Spiritus & externum aquæ.* Ad illius opinionem quàm proximè accedit Calvinianorum hypothesis.**

118. Ex quibus omnibus apparet, ipsos statuere. 1. q̃ infantes Christianorum ante Baptismum sint in fœdere gratiæ. 2. nec tamen omnes, sed illi solũ, q̃ absoluto Dei decreto sunt electi. 3. quòd reliq, licet millies baptizentur, non tamen regenerentur 4. Cùm *Baptismus* non sit efficax medium, sed saltem signum & symbolum regenerationis, idq; non nisi in electis. 5. Regenerationem a. illam non in *Baptismo* fieri, sed futuro demũ tempore ex auditu verbi, in electis subsequi. 6. Ideoq; de regeneratione & salute infantum non pôsse certi quid ex Baptismo statui, sed tãtùm probabiliter. 7. esse n. duplicem baptismum internum & externum; eosque causâ efficiẽte, subjecto & tempore ita distinctos, ut non omnes illi interiorem baptismum percipiant, qui exteriùs aquâ baptizantur. 8. Cùm gratia Dei sit libera & electio ad vitam absoluta.

Evolutio errorum, quos circa hoc membrum doctrinæ de Baptismo Calviniani propugnant.

119. De reliqs corruptelis suus erit dicendi locus, hâc vice illud excutiendum, quòd baptismus negatur efficax medium regenerationis, contrà v. tantummodò externum ejusdem signum & symbolum inq; electis obsignatio statuitur. Cui significativæ analogiæ opponimus hæc fundamenta. 1. quòd patroni ejusdem diserte & velut apertis tibiis contradicant D. Petro, qui negat, aquæ in baptismo officium esse abluere sordes corporis 1. Ep. 3. v. 21. *Baptisma nos salvat, non depositio sordium carnis, sed interrogatio bonæ conscientiæ erga Deum.* Si aqua baptismi propter significationem interioris mun-

Argumenta contra analogiã significativam.

Adversantur 1. contradicunt dicto Petri 1. Epist. 3. v. 21.

ris mundationis adhiberetur, neceſſe foret, talem fieri confricationem corporis, quæ ſordes ejus detergeret, totumq; ablueret, quâ ratione non ſufficeret aſperſio vel affuſio aquæ. 2. ℔ cauſam inſtrumentalem cum loco adjunctorum confundant. Scriptura aq̃ *Baptiſmi* verbo Dei ſanctificatam, munitam & comprehenſam ſtatuit cauſam inſtrumentalem regenerationis, renovationis & ſalutis, ut apparet ex his dictis Sole clarioribus Joh. 3. v. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu.* Eph. 5. v. 27. *Chriſtus mundavit Eccleſiam lavacro aquæ in verbo.* Tit. 3. v. 5. *Deus nos ſalvos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis.* 1. Pet. 3. v. 21. *Baptiſma nos ſalvat* (nimirum ἐργατικῶς ſicut & miniſter ſeipſum & auditores ſuos ſalvare dicitur. 1. Tim. 4. v. 16.) Quò referenda etiam hæc dicta. Marc. 16. v. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit,* (ubi conjunguntur media ſalutis ex parte Dei & noſtra) Gal. 3. v. 27. *Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Sed analogia illa ſignificativa aquam *Baptiſmi* ſtatuit tantummodò ſignum & ſymbolũ iſtorum effectuum. Sic ergò inferimus. Per quod regeneramur, renovamur, mundamur, Chriſtum induimus & ſalvamur, illud non eſt tantummodò regenerationis, renovationis, mundationis, &c. ſignum, quia priores propoſitiones pertinent ad cauſam inſtrumentalem, poſteriores ad locum adjunctorum. Per aquam *Baptiſmi* regeneramur, renovamur, mundamur, Chriſtum induimus & ſalvamur. Ergò aqua Baptiſmi non eſt tantùm ſignum regenerationis, renovationis & mundationis. ** Porrò argumentamur 1. Cuicunque ita tribuitur regeneratio, ut per illud nec ſine illo ſalus obtingere poſſit, illud non ſignificat, ſed confert regenerationem. At *Baptiſmus* ita eſt lavacrum regenerationis, ut ℔ eum regeneremur Tit. 3. v. 5. niſi quis ex aqua & Spiritu &c. Joh. 3. v. 5. Ergo non tantum ſignificat, ſed confert regenerationẽ. 2. Quodcunq; nos ſervat & q dẽ ita, ut arca Noã, illud non ſignificativè ſed effectivè, id eſt, inſtrumentaliter ſcilicet hoc facit. At *Baptiſmus* ita nos ſalvat ut arca Noam. 1. Petri 3. v. 21. Ergo. 3. Aut omnes phraſes de effectu *Baptiſmi* erunt aliter interpretandæ, aut concedendum, quod Baptiſmus conferat regenerationem & ſalutem, quia omnes ad claſſem non adjunctorum ſignificantiũ, ſed cauſarum inſtrumentalium conferentium pertinent. Tit. 3. v. 5. 1. Petri 3. v. 21. Johan. 3. v. 5. Zach. 13. v. 1. Marc. 16. v. 16. Gal. 3. ℣ 26. Rom. 6. v. 3. Act. 2. v. 38 cap. 22. v. 16. Eph. 5. v. 26. Prius dici nequit, quod tamen Schmaltzius ſine ulla ratione facit. 1. quia eſſet contra regulam, quod ἀ τῷ ῥητῷ niſi impugnet articulum fidei non ſit diſcedendum. 2. omnia illa dicta κατὰ τὸ ῥητὸν eſſent falſa. 3. nuſpiam effectus baptiſmi eſſent propriis verbis propoſiti. ** 3. quod univerſa Scripturæ dicta, quæ de Baptiſmi fine & effectu agunt, aliter interpretentur quàm ſonant. Urſin. in comp. p. 503. *Impropria ſeu figuratæ loquendi forma ſunt: Baptiſmus eſt lavacrũ regenerationis, baptiſmus nos ſalvat. Propria loquendi forma eſt, quod ſit ſignum ablutionis.* Piſcator in anal. c. 3. Tit. *Deus ſalvat nos per regenerationem & renovationem Sp. S. tanquam per lavacrum q dã, quo ſcil. abluimur à peccato, cujus lavacri ſigillum eſt Baptiſmus.* Idem in anal. c. 5. Eph. *Chriſtus mundat Eccleſiam ſanguine ſuo in ara crucis effuſo, de quo teſtantur baptiſmus & Evangelium.* Perverſiones dicti Johan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c.* vidimus ſuperius. 4. quod cogantur ſtatuere, nullibi in tota Scriptura propriis & perſpicuis verbis finem & effectum baptiſmi exprimi, id quod perfectioni ejuſdem repugnat. Ubi enim legitur in Scripturis, quòd baptiſmus ſit ſignum regenerationis? Certè Chriſtus in inſtitutione baptiſmi nullam facit hujus analogiæ figurativæ mentionem, ſed jubet *baptizare in nomine Patris, Filii, & S. S.* additâ promiſſione, quod baptiſmus ſit efficax medium ſalutis Mat. 28. v. 19. Marc. 16. v. 16. Sohnius tom. 1. exegeſ. in Meth. Theol. p. 262. *Omnes de baptiſmi efficacia propoſitiones, quæ in Scripturis occurrunt, figuratas, impropriæ & metonymicas eſſe dicit præter hanc unam: baptiſmus eſt typus depoſitionis ſordium,* quam dicit extare. 1. Pet. 3. v. 21. ſed textus inſpectio planè contrarium oſtendit. 5. quòd evertant diſcrimen Sacramentorum V. & N. T. quâ de re in tract. de Circumciſ. & Agno Paſchali §. 4. & ſeqq. latiùs diſputavimus. 6. quòd vaticinia & typos V. T. de baptiſmi efficacia nondum impletos eſſe ſtatuere cogantur. Petrus 1. Epiſt. 3. v. 20. confert baptiſmum cum *arca Noæ*, quæ non fuit tantùm ſignum, ſed medium conſervationis in diluvio. Pſ. 29. v. 10. baptiſmus dicitur *diluvium.* Ut aqua diluvii omnem carnem peccati ſubmerſit: ita quoque idem ſpiritualiter fit in baptiſmo. *Lotionibus Leviticis*, tanquam typis, ſucceſſit, baptiſmo velut antitypon. Aqua baptiſmi eſt *aqua vivificans & ſanans omnia* Ezech. 36. v. 25. c. 47. verſ. 9. *eſt fons ille patens in expiatione peccati* Zach. 13. v. 1. *eſt mare illud, in quod peccata projiciuntur* Mich. 7. v. 19. Greg. l. 9. Epiſt. 39. *Qui dicit peccata in baptiſmate non funditus dimitti, dicat in mari rubro Ægyptios non veraciter mortuos.* 7. ℔ minus tribuant baptiſmo quàm verbo, cùm tamen Sacramenta ſint verbum viſibile, ac proinde, quod verbo tribuitur, id Sacramentis non eſt denegandum. Verbum Dei eſt *potentia ad ſalutem omni credenti* Rom. 1. v. 16. eſt efficax medium & organum, per quod Deus fidem ad ſalutem in cordibus operatur Rõ. 10. v. 17. 1. Tim. 4. v. 16. ita quoq; baptiſmus non eſt nudum ſignum, ſed organum ac medium, per quod gratia & ſalus nobis offertur.

120. Quibus verò argumentis ſententiam noſtram oppugnant? 1. *Si aqua baptiſmi ſtatuitur organum regenerationis, ſequetur baptiſmum prodeſſe ex opere operato, & occultam aliquam vim latere in aqua &c.* Rc. Nequaq̃ v. opinionem operis operati tuemur, ſed fidem ad ſalutarem baptiſmi uſum ominò requirimus, ac diſertis verbis ℔ fitemur, baptiſmum nemini prodeſſe abſq; fide. 2. Hanc fidem & illi conjunctam regenerationem, S. S. per ipſum baptiſmum in cordibus infantum ℔ patur, ut oſtẽdimus ſuperiùs §. 94. quemadmodum igitur *verbum non prodeſt fides non admixtum* Heb. 4. v. 2. ac nihilominus eſt & manet ſalutare medium, per ℔ fides in cordibus hominum accenditur Rom. 10. v. 7. ita quoq; Sacramentum baptiſmi non prodeſt abſq; fide, & nihilominus eſt ſalutare medium, per ℔ Sp. S. in illis, q non reſiſtunt & repugnant ipſius operationi, fidem vult accendere, augere & confirmare. 3. Longiſſimè igitur ab opinione operis operati ſententia noſtra diſtat. Aliud n. eſt agere de efficacia mediorum ex parte Dei offerentis in ſe ac per ſe, aliud eſt dicere, quod media illa proſint abſq; medio recipiente ex parte hominum, proinde perverſa ratio eſt, ut quotieſcunq; de ordinationum divinarum & mediorum divinitus inſtitutorum efficacia ad ſalutem agitur, ſtatim opinio operis operati inde eliciatur. 4. Sic nec latentem aliquam

2. *Cauſam inſtrumentalem cum loco adjunctorum confundunt.*

3. *Diſcedunt à literalis verborum ſenſu.*

4. *Cæmentur ſtatuere, quòd S. S. nuſpiam propriè de effectu Baptiſmi loquatur.*

5. *Evertit diſcrimen Sacramentorũ V. & N. T.*

6. *Typos Baptiſmi nondum impletos eſſe ſtatuere cogunt.*

7. *minùs tribuunt Baptiſmo quàm verbo.*

Argumenta adverſariorum.

1. *Sequeretur baptiſmum prodeſſe ex opere operato.*

aliquam occultam vim aquæ *Baptismi* tribuimus, sed effectus illos divinos, regenerandi, mundandi, salvandi, Spiritui S. ut causæ principali in solidum tribuimus, interim tamen per aquam Baptismi verbo Dei sanctificatam, munitam & comprehensam beneficia illa dispensari Scripturas secuti statuimus. 5. addimus autem in hac quæstione de effectu Baptismi distinguendum esse inter infantes & adultos. Infantes non resistunt Spiritui sancto, ejusque operationi, ideoque per Baptismum fides & salus illis indubitatò confertur: adulti verò actuali impœnitentiâ & obstinatione salutarem Spiritus sancti operationem impedire possunt, quo in casu Baptismus haudquaquam ex opere operato ipsis prodest, sed potiùs in judicium ipsis cedit & damnationem graviorem attrahit.

Gratia Dei non est affixa signis.

121. *Gratia Dei non est affixa signis. E. Baptismus non est medium, sed tantummodo signum & sigillum regenerationis.* ** Zvvingl. part. 2. oper. in tract. de vera & falsa relig. p. 198. *Hac ratione libertas divini Spiritus alligata esset, qui dividit singulis ut vult: e Quibus, quando, ubi vult. Nam si nunc cogeretur intus operari, cùm nos extra signis notamus, signis prorsus alligatus esset.* Res. aliud est quærere de instrumento regenerationis, aliud de diversis donis, quæ hominibus regeneratis conferuntur de quibus agit dictum Joh. 3. 2. aliud est quærere de coactione, aliud de divina ordinatione.** Porrò 1. Verissimum h. e. quòd gratia regenerationis non ita sit affixa Baptismo, quò minùs extraordinariè in casu necessitatis Deus infantes regenerare possit absq; baptismatis Sacramento, interim tamen ex eo non potest inferri, *Baptismum* non esse ordinarium regenerationis medium ad cujus usum alligati sumus. 2. Id simili exemplo declarari potest. Placuit Deo per verbum homines convertere Rom. 1. v. 16. placuit ipsi *per stultam prædicationem salvos facere credentes*, 1. Cor. 1. v. 21. Ordinariè igitur per auditum & meditationem verbi in cordibus hominum fidem excitat, interim tamen illa Dei actio non est absolutè alligata ad verbi auditum, quia Saulum spirantem minas & rebellantem convertit. Act 8. 3. Nec dicimus, quòd aquæ vis regenerandi tanquam subjecto φυσικῶ; inhæreat, aut quòd naturali quacunque ratione & vinculo quodam insolubili gratia Spiritus S. ei sit alligata, sed Sacramentali mysterio vim illam huic Sacramento ex ordinatione divina ἀφγανικῶς & ὑπερφυικῶς ad salutem credentium conjunctam esse dicimus. 4. Rectus hac in parte scribit Calvin. l. 4. Instit. c. 16. §. 5. *Non enim Dominus olim circumcisione dignatus est, quin eorum omnium participes faceret, quæ per circumcisionem signata tunc fuerunt, alioqui meris præstigiis ludificatus esset populum suum, si fallacibus symbolis eos lætâsset, quod sólo auditu horrendum.* **Idem tamē errat, quando. l. 4. Instit. c. 15. sect. 2. & cum eo Vrs. in expl. Catech. p. 502 ita argum. *Solus sanguis Christi emundat nos ab omni peccato. 1. Ioh 1. v. 7. 1. Cor. 6. v. 11. Ergo non aqua Baptismus.* Resp. 1. particula *sólus* non extat in textu, nec potest opponi Baptismo aquę vel aliis personis Trinitatis. 2. emundatio à peccatis asscribitur in Scriptura & Deo & sanguini Christi & Baptismo. Deo κυρίως καὶ πρώτως principaliter & primariò, *Baptismo* ἀφγανικῶς καὶ δευτέρως instrumentaliter & secundario Eph. 5. v. 27. *mundat lavacro aquæ.* 3. dilling. inter gratiæ acquisitionem & ejus oblationem. Quam gratiam Christus suo sanguine nobis acquisivit, eam in Baptismo offert, oblatam credentibus confert, collatam auget, obsignat & confirmat.**

3. Infantes fidelium ante Baptismum sunt in Dei fœdere.

122. 3. *Infantes fidelium ante Baptismum sunt in Dei fœdere, vi divinæ promissionis* Genes. 17. v. 17. *Ero Deus tuus & Deus seminis tui. Ergo non per Baptismum in fœdus gratiæ recipiuntur, sed beneficii jam ante accepti sigillum ipsis datur.** Beza part 2. quæst. & resp. p. 74. Aret. in probl. p. 245. ** R. 1. infantes fidelium non minùs ac reliqui sunt *Naturæ filii iræ* Eph 2. v. 3. *concepti & nati in peccatis* Ps. 51. v. 7. *ex immundo semine geniti* Job. 14. v. 4. *sunt caro de carne* Joh. 3. v. 6. quomodo ergò actu sunt in fœdere gratiæ ante *Baptismi* usum? 2. Dictum Gen. 17. v. 17. continet insignem promissionem gratiæ, ꝙ Deus semen Abrahæ, adeoque semen eorum omnium, qui sunt ex fide Abrahæ, in fœdus suum recipere velit, non sine certo quodam medio, vel ob carnalem ex fidelibus parentibus nativitatem, sed in V. Test. per Sacramentum circumcisionis, in N. Test. per Sacramentum *Baptismi*, unde v. 10. disertè additur: *Hoc a. fœdo meum, quod servabitis inter me & vos, & semen vestrum, circumcidetur in vobis omne masculinum*, v. 14. additur comminatio; *masculus, cujus præputii caro non circumciditur, ejus anima eradicabitur ex populo suo, eò quod fœdus meum fecerit irritum.* 3. Actor. 2. v. 39. proponitur illustris hujus dicti explicatio. *Pœnitentiam agite*, inquit Petrus v. 38. *& baptizetur unusquisque vestrum in nomine Christi.* v. 39. αἰτιολογικῶς addit; *vobis n. facta est promissio & liberis vestris.* Si infantes Israelitarum vi illius promissionis ante circumcisionem in V. & ante Baptismum in N. T. fuissent in Dei fœdere, quomodo Petrus ad *Baptismum* suscipiendum eos fuisset cohortatus adducta rationis loco hac ipsa promissione? 4. Ergo vi illius promissionis infantes fidelium habent aditum ad Circumcisionem in V. & Baptismum in N. T. ac si casu quodam contingat ipsos ante susceptum initiationis Sacramentum è vita decedere, divina gratia vi ejusdem promissionis extraordinariè in illis regenerationem & salutē operatur, ex eo tamē nō potest inferri, ꝙ baptismo non sit ordinariū regenerationis ac salutis mediū.

4. Quandoque baptizantur illi, qui jam antè sunt renati.

123. 4. *Quandoque baptizantur illi, qui jam antè sunt per verbum & Spiritum S. renati, ut patet exemplo Eunuchi Actor. 8. v. 38. & eorum, in quos jam antè acciderat Spiritus S. Actor. 10. v. 47. illis cùm Baptismus non fuerit regenerationis medium, nec in reliquis hunc finem habere dicendus fuerit.* **Zvvingl. de vera & fals. relig. p. 198. *Cornel. SS. ac ceperat prinsq; aqua tingeretur, certum ergo de gratia Dei fuit ante Baptismum.*** R. 1. Quamvis hi aliiq; complures antè *Baptismi* usum verè fuerint reginiti, ex eo tamen Baptismi efficaciæ nihil quicq; decedit, quò minùs sit & dicatur *lavacrum regenerationis.* 2. Id quod exemplo verbi divini declarari potest, ꝙà multis auditur, qui jam antè sunt regeniti, nihilo tamen minùs verbum est salutare illud medium, per quod, *tanquam incorruptibile semen renascimur.* 1. Pet. 1. v. 23. Jac. 1. v. 18. 3. Ut ergò fides & dona Spiritus sancti per auditum & meditationem verbi in renatis augentur, ita quoque idem fit per Baptismum; quin & *Baptismus* donum regenerationis in illis efficaciter obsignat. 4. Proinde in quæstione de usu *Baptismi* distinguendum inter infantes & adultos. Infantibus Baptismus principaliter est medium ordinarium regenerationis & mundationis à peccatis &c. secundariò autem sigillum justitiæ & fidei confirmatio:

tio: Adultis credentibus *Baptiſmus* principaliter præſtat uſum obſignationis ac teſtificationis de gratia Dei, ὑιοθεσίᾳ & vita æterna; ſed minùs principaliter renovationem & dona Spiritus ſancti auget. Infantes per *Baptiſmum* primitias Spiritus & fidei accipiunt: adulti, qui per verbum primitias fidei & Spiritus acceperunt, per Baptiſmũ incrementa ejuſdem conſequuntur. Auguſtinus lib.4.contra Donat. c.21. *Sicut in Abraham præceſſit fidei juſtitia, & acceſſit Circumciſio ſignaculum juſtitiæ fidei: ita in Cornelio præceſſit ſanctificatio ſpiritualis in dono Spiritus ſancti, & acceſſit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptiſmi. Et ſicut in Iſaac, qui octavo nativitatis ſuæ die circumciſus eſt, præceſſit ſignaculum juſtitiæ fidei, & quoniam parentis fidem imitatus eſt, ſecuta eſt in creſcente ipſa juſtitia, cujus ſignaculum in infante præceſſerat: ita in baptizandis infantibus præcedit regenerationis Sacramentum, & ſi Chriſtianam tenuerint pietatem, ſequitur etiam in corde converſio, cujus myſterium præceſſit in corpore.* Lombard.4.ſent diſt.4.lit.F. *Cùm Baptiſmum percipiunt, qui iamdum per Spiritum ſanctificati ſunt, & à peccatis, ſi qua interim poſt converſionem contraxerunt, mundantur, & ab exteriori ſatisfactione abſolvuntur, & adiutrix gratia omniſque virtus in eo augetur, ut verè novus homo tunc dici poſſit: fomes quoque peccati in eo amplius debilitatur: ideo Hieronymus dicit, quòd fides, quæ fideles facit, in aquis Baptiſmi datur, vel nutritur, quia non habenti aliquam ibi datur, & iam habenti, ut plenius habeat, datur: ſic & de aliis intelligendum eſt. Qui ergo mundus accedit, ibi fit mundior & omni habenti ibi amplius datur.* Et poſtea: *Multum ergò confert baptiſmus etiam iam per fidem juſtificato, quia accedens ad Baptiſmum quaſi ramus à columba portatur in arcam, qui autem intus erat indicio Dei, nunc etiam indicio Eccleſiæ intus eſt.*

5. Non omnes baptizati regenerantur.

124. 5. *Exemplum Simeonis Magi teſtatur, non omnes, qui baptizantur, regenerationis & renovationis participes fieri.* Act.8.v.22. *Ergo Baptiſmus non erit regenerationis & renovationis medium.* Reſp. 1. alia eſt ratio infantum, alia verò adultorum. Infantes in *Baptiſmo* omnes & ſingulos regenerari dicimus, cùm operationi Spiritus ſancti veram fidem accendentis non ponant obicem, nec actuali impœnitentiâ & incredulitate eidem reſiſtant, nec hypocriſeos periculo ſint obnoxii, id quod contra *Bezam* in coll.Mompelg. pag.479. Aretium parte 2. problem.p.175. Simlet. de *Bapt.* theſ.22.& 114. Urſinum in comp. Theol. pag. 545. idipſum negantes, demonſtramus ex generalibus Scripturæ pronunciatis de ſalutari *Baptiſmi* efficacia. Rom. 6.v.3. *Quotquot in Chriſtum baptizati ſumus, in mortem eius baptizati ſumus.* Galat.3.v.27. *Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*: uti & ex propenſa Dei erga omnes voluntate; ex univerſalitate meriti Chriſti, cujus applicatio fit per Baptiſmum; ex veritate & integritate *Baptiſmi* in infantibus baptizatis omnibus æquali, &c. Si per Baptiſmum non regenerarentur omnes infantes, illud foret aut ex parte infantum, id quod locum non habet, quia pares ſunt in vitii originalis contagione; aut ex parte *Baptiſmi*, id quod itidem non habet locum, quia ex hypotheſi verus & æqualis Baptiſmus illis confertur: aut ex parte Dei, quod ipſum etiam dici nequit, quia *non eſt voluntas Dei, ut pereat unus de puſillis iſtis.* Matth.18. verſ.14. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri.* 1.Timoth. 2. *autor promiſſionis fidelis eſt.* Hebr.10. Et quæ aliàs foret conſolatio piorum parentum, quorum liberi in infantili ætate moriuntur, num probabiliter ſaltem de ipſorum ſalute ſtatui poteſt, ut vult Beza in Coll. Momp.pag.435.? at hoc eſt dubitationis pontificiæ μορμολύκειον reducere. 2. Adultos v.quoſdam actuali impœnitentia, hypocriſi item & obſtinationis obice ſalutari Baptiſmi efficaciâ ſeipſos defraudare, libenter concedimus; ſed ex eo neutiquam inferri poteſt, quòd *Baptiſmus* in ſe ac per ſe non ſit ſalutare medium regenerationis, cùm ex remotione actus ſecundi aliquo objecti vitio impediti nondum ſequatur remotio actus primi. 3. Verbum Dei non eſt in omnibus ad fidem & ſalutem efficax, at num propterea non erit ſalutare medium, per quod Deus fidem & ſalutem operatur? 4. Securis non definit eſſe inſtrumentum ſectionis, etiamſi lapides non ſecet: Sic Baptiſmus eſt & manet lavacrum regenerationis, etiam quando hypocritis confertur, non ratione objecti, quia hypocritæ fide carent & operationem Spiritus ſancti intervertunt, ſed ratione definitionis vel potiùs inſtitutionis divinæ. 4. Laudamus igitur verba Bezæ pag. 2. reſp. ad colloq. pag. 112. *Exiſtimare cauſæ efficientis vim ſuam ἐνεργητικὴν detrahi, quoties vitio ſubiecti impeditur eius effectus, eſt certè erratum dignum commiſcione potius, quàm refutatione hominis, qui ἀμφιβολίας laboret.*

6. Multi baptizati peſſimè vivunt.

125. 6. *Multi in infantili ætate baptizati, ubi adoleverint, peſſimè vivunt. Ergo non fuerunt per baptiſmum regeniti, qui enim ex Deo natus eſt, non peccat, 1.Iohan.3.verſ.9.* Reſp.1. flagitioſi illi peccatores hac ratione oſtendunt, non quòd nunquam fuerint regeniti, ſed quòd regenerationis gratiâ & beneficio exciderint: poſſe autem renatos Dei gratiâ per peccata contra conſcitiam iterum excidere oſtendimus ὀφθαλμοφανῶς in tract. de bonis operib. ſub finem. 2. regeneratio & renovatio, quæ fit in Baptiſmo ita comparata eſt, ut prava concupiſcentia & peccatum non penitùs ex carne deleantur & eradicentur, ſed remittantur, ac mortificentur, atque eo fine datur per Baptiſmum Spiritus ſanctus, ut renati actiones carnis per Spiritum mortificent, & contra peccatum in carne adhuc reliquum viriliter pugnent. Quòd ſi homo per baptiſmum renatus ac renovatus concupiſcentiis carnis ſecurè indulgeat, & ſecundùm carnem vivat, amittit gratiam Dei, inhabitationem Spiritus ſancti & ſalutem æternam. 3. Inſerimur quidem Chriſto ſpirituali viti tanquam palmites, interim tamen *qui non manent in ipſo, excinduntur, & in ignem abiciũtur* Joh.15. v.6. 4. Hinc Proſper ad object.Gallor.c.2. *Relapſum poſt baptiſmum ad infidelitatem & impios mores qui negat originali peccato fuiſſe purgatum, tam falſa opinatur, quàm qui eundem aſſerit, non æternâ morte damnandum.* 5. Dictum Johannis expoſuimus ſuo loco, & cum reduplicatione accipiendum eſſe oſtendimus. *Qui ex Deo natus eſt*, quatenus talis manet, & Spiritu actiones carnis mortificat, *non peccat* ſive peccatum facit.

Non omnes ſignificationes ex Baptiſmo eliminandæ eſſe.

126. Ergone, inquis, *omnes omninò ſignificationes ex baptiſmo eliminanda?* Reſp. minimè verò. Quamvis enim ſacrum *Baptiſmi* lavacrum ex inſtitutione divinâ propriè & principaliter ſit efficax medium regenerationis & renovationis ad vitam æternam, nequaquam verò nudum iſtius bene-

beneficii signum: hoc tamen non impedit, quò minùs enumerentur concinnæ aliquot significationes & commonefactiones, ad quas minùs principaliter & secundariò *Baptismus* respiciat, modò illud firmum fixum teneatur, Baptismum non solum, nec principaliter propter illas significationes ac commonefactiones institutum, nec totam substantiam & efficaciam Baptismi in illis consistere. Primum igitur Baptismus significat, quòd vetus homo debeat subinde per mortificationem ac pœnitentiam in nobis submergi, & extingui cum omnibus peccatis & pravis concupiscentiis, ac rursus quotidie emergere ac resurgere novus homo, qui in sanctitate & justitia coram Deo vivat in æternum: Rom. 6. v. 14 *Quotquot in Christum Jesum baptizati sunt, in mortem ejus baptizati sunt.* vers. 5. *Sepulti igitur sumus una cum Christo per Baptismum in mortem, ut quemadmodum Christus excitatus est ex mortuis per gloriam Patris, sic & nos in novitate vitæ ambulemus.* v. 6. *Si enim σύμφυτοι facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus.* Col. 2. v. 12. *Consepulti sumus Christo in Baptismo.* Quemadmodum enim baptizatus aquis immergitur, ut videatur in eis suffocandus: postea tamen vivus iterum extrahitur: sic vetus homo in baptizatis & renatis quotidiè submergendus est & extinguendus, ut prodeat novus. Quemadmodum Christus propter peccata nostra mortuus ac sepultus, die tertio propter justificationem nostram surrexit vivus. Rom. 4. vers. 25. Sic in Baptismo vetus noster homo cum Christo sepelitur, ut in novitate vitæ & justitia Deo inposterum serviamus Basil. in serm. quando baptizetur aliquis baptismate Christi tom. 1. p. 460. *Quemadmodum qui crucifigitur, à viventibus abalienatur: ita & is, qui in similitudine mortis cum Christo crucifigitur, abalienatur ab omnibus, qui secundum veterem hominem vivunt. Et quemadmodum qui crucifigitur, mortis subjectus condemnationi ab illa disjungitur, cum quibus aliquando vitæ commercium habuit, sublimior jam illis, qui in terra adhuc repunt, factus: ita & qui cum Christo per Baptisma crucifigitur, ab omnibus in universum, qui secundum hoc seculum vivunt, abalienatus est. sublatâ jam mente ad cœlestem conversationem adliatus.* 2. quòd per baptismum abluamur à peccatis. Quemadmodum enim aliàs aqua naturalis abluit sordes corporis: sic aqua *Baptismi*, cùm sit verbo Dei comprehensa, abluit sordes mentis; & quàm verè aquâ in baptismo aspergimur, tàm verè Christus suo sanguine nos aspergit, & à peccatis mundat. Ezech. 36. v. 25. *Aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris.* Hebr. 10. v. 22. *abluti corde aquâ mundâ.* 1. Pet. 1. v. 2. *electis in obœdientiam & aspersionem sanguinis Christi.* 1. Joh 1. v. 8. *Sanguis Jesu Christi Filij Dei, emundat nos ab omnibus peccatis.* Plures comparationes inter aquæ naturalis proprietates & baptismi effectus propositæ sunt superius §. 66. 3. quòd ex omnibus adversis & ærumnis liberati tandem æternæ gloriæ participes simus futuri. Quemadmodum enim baptizatus ex aquis, in quibus videbatur submergendus, extrahitur: sic Deus in *Baptismo* se obligat, quòd ex omnibus adversis, ex mari calamitatum, quibus in hac vita immergimur, nos extrahere & ad gloriam vitæ æternæ traducere velit. 2. Sam. 22. v. 17. Ps. 18. v. 17. *extraxit me de aquis multis.* Ps. 32. v. 6. *in inundatione aquarum multarum ad eum non pertingent.* Ps. 69. v. 2. *Serva me Deus, quoniam intraverunt aquæ usq; ad animam meam.* v. 3. *veni in profunda aquarum.* v. 16. *ne inundet me decursus aquarum.* Psal. 143. v. 7. *mitte manum tuam de excelso, & erue me ex aquis multis.* 4. quòd subveniendo Christi contra Satanam & omnia ipsius opera strenuè pugnare debeamus. Cùm enim in baptismo Deus nobiscum fœdus ineat, ac sacræ militiæ nos asscribat, complo monemur, ne quid contra fœderis illius capita protervè agamus, sed usque ad sanguinem pro Christo & ejus gloria pugnemus, quemadmodum & ipse propter nos suum effudit sanguinem, quo in baptismate ablutis fœdus gratiæ reciperemur. Hùc referendum, quòd 1. Corinth. 1. v. 13. Apostolus dicit: *Numnam Pauli nomen baptizati estis?* quasi dicat, non mihi, sed Christo nomen dedistis in baptismo, à Christo igitur in quem baptizati estis, non à Paulo vos denominari convenit. 1. Corinth. 10. v. 2. *Patres nostri omnes in Mosen baptizati sunt in nube & in mari.* Quemadmodum Israelitæ per mare rubrum ductu nubis miraculosè traducti, obligati sunt Mosi, ut ipsius doctrinæ & mandatis à Deo per ipsum promulgatis fidem adhiberent: sic & nos per baptismum transitus illi ἀντίτυπον, ad fidem & confessionem nominis Christi obligamur. 1. Petr. 3 v. 21. *Baptismus est stipulatio bonæ conscientiæ erga Deum.* Cum per baptismum in fœdus Dei recepti ac sacræ militiæ asscripti simus, utique nobis incumbit, ut militemus bonam militiam retinentes fidem & bonam conscientiam. 5. Cùm unum omnes suscipiamus baptisma, neq; quisquam melius altero sortiatur, hoc ipsum nobis debet esse unitatis & fraternæ concordiæ symbolum. 1. Corinth. 12. vers. 13. *In uno Spiritu omnes in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive gentiles, sive servi, sive liberi.* vers. 20. *multa quidem membra unum autem corpus.* (æquum igitur est, ut velut membra unius corporis mystici unitatem colamus) Ephes. 4. vers. 3. *Solliciti estote servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.* vers. 5. *unum corpus & unus Spiritus, sicut & vocati estis in una spe vocationis vestræ.* v. 5. *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma.*

127. De effectis baptismi disputat *Bellarminus* lib. 1. de *Bapt.* cap. 12. *Duæ* (inquit) *sunt de hac re quæstiones. Una de veris effectibus, quos agnoscunt Catholici* (Romanenses) *altera de falsis effectibus, quos adversarij Baptismo tribuunt. Veri effectus apud Cath. tres sunt, 1. enim Baptismus tollit ac delet verè omnem culpam & pœnam. 2. confert ex opere operato gratiam & dona divina, quibus vere & formaliter homo justificatur. 3. Imprimit charakterem indelebilem, ob quem reiterari non potest. Adversarius aliosquin, effectus Baptismi enumerant. 1. quòd baptizatus non possit damnari etiamsi velit, nisi nolit credere. 2. quod Baptismus liberet ab obœdientia legis divinæ. 3. quod liberet ab humanarum legum observatione. 4. quòd liberet ab omnibus votis. 5. quod solâ memoria Baptismi justificet à peccatis, quæ sunt post Baptisma: qui certè non tam sunt Baptismi effectus, quam Lutheranorum errores damnati in conc. Tridentino.* Hactenus *Bellarmin.* Cùm verò de opere operato & impressione characteris in tractatu de *Sacramentis* copiosè dictum sit, de primo saltem baptismi effectu, videlicet de veræ omnis culpæ & pœnæ per baptismum deletione hoc loco agendum restat; quod antequam aggrediamur, monemus *Bellarminum* studio præterire dis-

Cùm significet 1. quotidianam peccati mortificationem

2. peccati ablutionē.

3. ex calamitatibus liberationem.

4. Nostrā ad spiritualem pralium obligationem.

5. Fraternam dilectionem.

3. Pontificiorum. qui statuunt. Baptismum. 1. delere culpam & pœnam. 2. prodesse ex opere operato. 3. imprimere characterem.

Diſſenſiones eorum circa effectus Baptiſmi.

diſſenſiones ſuorum circa aſſerendum *Baptiſmi* effectum. Innocentius III. Pontifex lib.3. Decretal. narrat varias opiniones Dd. de *Baptiſmo* ejuſque efficacia, quas leviter attingens minimè concordat, ſed eorum diſſidium incompoſitum relinquit. *Cùm propter hæc* (inquit) *inter doctores Theologos quæſtio referatur, aliis aſſerentibus per virtutem Baptiſmi parvulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri; nonnullis dicentibus peccatum dimitti & virtutes infundi habentibus uſum quoad habitum, non ad uſum, donec perveniant ad adultam ætatem &c.* Bonavent. 4. ſent. diſt. 4. art. 1. quæſt. 3. *ad gratiæ infuſionem & characteris impreſſionem addit innocentiæ reſtitutionem*; deletionem peccati refert ad gratiæ infuſionem, *gratia n.* (inquit) *habet duplicem actum ſcilicet delere peccatum & habilitare ad bonum.* Illud quoque non mediocriter derogat Baptiſmi dignitati & efficaciæ, quòd Monaſticen æquiparant *Baptiſmo*, dictitantes, *Monachos tam purgari à ſuis peccatis per ingreſſum religionis, quam infans recens è Baptiſmi fonte prodiens à peccatis ſuis ſit totus.* Thom. 2.2.q.89. *Legitur in vitis Patrum, quòd eandem gratiam conſequantur, religionem intrantes, quam conſequuntur baptizati.* Bellarm. l.2. de Monach. c.6. negat, *Moneſticen æquari Baptiſmo, cùm Baptiſmus & culpam & pœnam tollat, profeſſio autem Monaſtica non culpam, ſed ſolam pœnam, idq; ſe non certò aſſerere, ſed piè credere*, & tamen mox addit ex Athanaſio. *B. Antonium in viſione audiviſſe ſanctos Angelos dicentes, omnia peccata ſibi remiſſa fuiſſe, quoniam Monaſticam vitam ſuſcepit*, & ex Thoma docet, *rectè credi, per Monaſticam profeſſionem ſatisfieri pro omnibus peccatis & eſſe hanc profeſſionem alterum Baptiſma.*

Explicatio quæſtionis an Baptiſmus deleat culpã & pœnam 1 Quod culpam delet.

128. Quòd ergo attinet deletionem culpæ in *Baptiſmo*, eâ de re ſic ſentimus. *Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis & renovationis* Tit. 3. v. 5. ad regenerationem pertinet remiſſio peccatorum; ad renovationem verò mortificatio carnis & vivificatio Spiritus. Regeneratio ſanè & peccatorum remiſſio plena ac perfecta fit in *Baptiſmo*, *ita ut nulla damnatio ſit his, qui ſunt in Chriſto Jeſu*, Rom. 8. v. 1. renovatio autem non ita plena ac perfecta fit, quò minùs quotidiè debeat creſcere, ſed in Baptiſmo incipit, durat per totam vitam in illis, qui Spiritu actiones carnis mortificant & tandem conſummata erit in vita æterna. Id quidam ſic efferunt, diſtinguendum eſſe inter ablutionem per ſanguinem, & inter ablutionem per Spiritum Chriſti. Ablui ſanguine Chriſti, eſt conſequi remiſſionem peccatorum ac juſtificari propter effuſum ſanguinem Chriſti. Ablui Spiritu Chriſti, eſt renovari per Spiritum S. quæ renovatio eſt mutatio inclinationum & qualitatum malarum in bonas factâ virtute Spiritus S. in mente, voluntate & corde &c. Utraque ablutio fit in *Baptiſmo*, interim tamen diſtincta hæc ſunt beneficia, ac proinde nequaquam confundenda: illa ablutio eſt perfecta, hæc verò inchoata in hac vita. Quod ſi ergo quæratur, quale peccati remedium in Baptiſmo proponatur, reſpondemus 1. peccatum remitti in Baptiſmo, ita ut non imputetur. 2. peccatum & veterem Adamum in Baptiſmo mortificari, ut non regnet. Hæc autem mortificatio non eſt ita comparata, ut concupiſcentia prava penitus aboleatur, vel in ſe ac per ſe peccatum eſſe deſinat, ſed ut non amplius regnet, nec renatis in culpam damnabilem deputetur. Auguſt. l.1. de mor. Eccleſ. Cath. c.35. *Sacro-ſanctolavacro inchoata innovatio novi hominis perficiendo perficitur in aliis citius, in aliis tardius.* Bernhard. ſerm. de Cœna. *Lavari quidem citò poſſumus, ſed ad ſanandum multâ curatione opus eſt.*

3. Denique tollitur peccatum, quia tandem ipsâ morte virtute ſanguinis Chriſti, quo in *Baptiſmo* abluti ſumus, totaliter deſtruitur.

2. Quomodo deleat pœnam.

129. Quod ad deletionem pœnæ attinet, diſtinguendum eſt inter pœnas peccati. Alia n. eſt pœna *æterna*, alia *temporalis*. Hæc viciſſim *eſt vel aliunde contracta*, quam Scholis vocant pœnã *talem*, *vel ſponte attracta*. Item remiſſio pœnæ alia eſt *quoad Deum*, alia *quoad homines*. Quoad Deum omnis pœnæ remiſſio fit in Baptiſmo, quia remiſſio culpæ coram Deo complectitur etiam remiſſionem pœnæ, ut ſuo loco in tract. de pœnitentia uberius docuimus. Quoad homines non tollitur per ſuſceptionem *Baptiſmi* pœna civilis, quam ſibi enormibus delictis quis attraxit, Evangelium enim non abolet Politias, & multi hypocritæ Baptiſmum aſſumerent, ut meritas peccatorum pœnas in foro civili evaderent. Mitigari tamen ſolet ordinaria pœna, ut homines ad *Baptiſmum* invitentur. *Indæum per Baptiſmum liberari à pœna civili quam meruit propter delictum antea commiſſum*, ſtatuunt Gloſ. in c. Quoniam 48. diſt. & in c. Ꝑ autem 32. q. 1. Anton. de Butr. Felinus & alii in c. de his de accuſ. quam opinionem communem dicit Ferratu cautela 24. in eamq; ut mitiorem & æquiorem quæq; religioni naturæ magis faveat, magisq; ad converſionem attrahat Judæos, inclinat clarus §. fin. q. 51. num. 19. Sed & Paduæ in cauſa cujuſdam Judæi convocatis illuſtrioribus totius Univerſitatis Doctoribus cauſaque per utramque partem diſputata eam obtinuiſſe, ac Judæum liberatum fuiſſe teſtis eſt. Ferrat. l.d. Contrariam verò opinionem, Judeum ſcilicet baptizatum nihilominus puniri poſſe de delictis antea commiſſis veriorem ſtatuunt Aret. Zabarell. Abb. Joh. de Anan. *Baro* in c. de his de accuſationibus &c. gaudemus de divort. Marquard. de Judæis p.3. c.5. quam magis communem teſtantur Cævallos comm. contra comm. q. 294. & Chucus lib. V. inſtit. de Bapt. §.1. n.111. ubi dicit, quod in Catechiſmo Romano ſit approbata. Eundem defendit Covarruv. l.2. variar. reſol. c.10. num. 4. Tiraq. de pœnis temper. cauſa 25. quia *Baptiſmus & abſolutio, quæ per Baptiſmũ contingit, reſpiciat animam c. quia paſſus de pœnit. diſt. 2. de Eccleſia quæ eſt cultum juſtitiæ c.1. de al. feud. non defendat juſtè condemnatos, profurtis & delictis* c. ult. 24. q. ult. *diverſa pœnæ ſunt & tendunt ad diverſos effectus, uno Deo, altera Magiſtratui debetur propter exemplum* c. admonere 33. q. 2. *Spiritualis ut animæ ſecularis ut Reipubl. quam delinquens læſit, conſulatur.* Et hoc in noſtris judiciis obſervari teſtatur experientia. Quod attinet pœnas ex peccato primorum parentum contractas, eæ vel ſunt tantùm pœnæ, vel ſimul peccatum & pœna, ut docuimus in tract. de peccato originis §.122. Pœnæ ſunt vel temporales vel æternæ. In claſſem pœnarum temporalium referuntur multiplices hujus vitæ calamitates ac miſeriæ, morbi varii ac tandem mors. Quod ergo pœnas æternas concernit, ab illis baptizati fideles omninò liberantur, manent autem obnoxii temporalibus hujus vitæ calamitatibus morbis ac morti, ſed hæ reſpectu ipſorum non amplius ſunt pœnæ propriè ſic dictæ ſed paternæ caſtigationes, quibus quo fine ſubjiciantur, alibi à nobis eſt expoſitum in tract. ſc. de

Pœnit.

Poenit.§.125. Poena & peccatum ſimile eſt pravæ concupiſcentiæ, cujus reatus in Baptiſmo remittitur ac vis ejus infringitur,& mortificatur,nō tamē penitus aufertur.Lamb.4.ſent.diſt.4.lit.F. *Quæritur cur pœnalitas, cui pro peccato addicti ſumus, non tollatur per baptiſmum? hoc ideò tradunt fieri viri ſancti, quia ſi à pœna homines per baptiſmum liberarentur,ipſam putarent baptiſmi precium,non æternum regnum, ideò ſoluto reatu peccati temporalis pœna tamen manet,ut illa vita ſtudioſius quærat, quæ erit à pœnis omnibus aliena. Ideò etiam manet, ut ſit fidelis & certandi materia & vincendi occaſio,qui non vinceret,ſi pugnaret, nec pugnaret ſi in baptiſmo fieret immortalis.*

Peccati reliquias manere poſt Baptiſmum probatur, 1 ex Scripturæ dictis.

130.Hanc ſententiam noſtram de reliquiis peccati in *B*aptizatis probant 1. omnia illa Scripturæ dicta,quæ docent,concupiſcentiam in renatis poſt *B*aptiſmum adhuc reliquam verè eſſe peccatum coram Dei *παντεπόπτου* renes ac corda probantis judicio, ſi vel maximè Spiritus virtute concupiſcentiæ illi reſiſtatur,quò minus in externa graviora delicta prorūpant. Expoſuimus a. illa Scripturæ teſtimonia in tract.de peccat. actual.§.27.& ſeqq. ubi eadē ab exceptionib. Adverſariorū vindicāvimus. *2. ex ſanctorum querelis.* 2.Omnes querelæ Sanctorum de peccato in carne adhuc habitante,cujus remiſſionem ſeriis & ardentibus precibus expetunt Pſ.19.v.15. *Delicta quis intelligit,ab occultis meis munda me.* Pſ.32.v.6. *pro hac peccatorum remiſſione orabit ad te omnis ſanctus.* Pſ.130.v.1. *Si peccata imputare volueris, Domine quis ſuſtinebit?* Pſ.143.v.2. *Ne intres in judicium cum ſervo tuo,quia coram te non juſtificabitur omnis homo vivens.* Mat.6.v.12. ex inſtitutione Chriſti jubentur Apoſtoli,& omnes baptizati orare: *Remitte nobis debita noſtra.* Rom.7.v.7. *peccatum non cognovi,niſi per legem, nam concupiſcentiam neſciebam niſi lex dixiſſet. Non concupiſces* v.17 *non ego operor illud,ſed quod habitat in me,* h.e. in carne mea peccatum &c. *Beda* in cap.7. Rom.de Paulo Apoſtolo. *In viis Domini ambulabas & tantum peccatum habebas.* 1.Joh.1.v.8. *Si dixerimus nos non habere peccatum, mendaces ſumus & veritas non eſt in nobis.* *3 ex cohortationibus Apoſtolicis.* 3.Omnes cohortationes Apoſtolicæ, quibus jubentur renati peccato in carne adhuc habitanti reſiſtere,renovari quotidiè in ſpiritu mentis.exuere veterem hominem &c. Certè ſi peccatum cum omnibus fibris radicitùs ex ipſis eſſet evulſum,quare metuendum foret, ne iterum excreſceret?Rom.6.v.4.teſtatur Apoſtolus, *nos cum Chriſto per Baptiſmum in mortem ſepultos eſſe*, v.6. *veterem hominem nimirum ſimul cum ipſo crucifixum, ut deſtruatur corpus peccati*, & tamen v.12.ſubjungit. *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obœdiatis concupiſcentiis ejus.* Rom.8.v.1. *negat quicquam damnationis eſſe iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu*,& tamen v.12.ſubjungit, *Debitores ſumus non carni,ut ſecundùm carnem vivamus*,v.13.*ſi ſecundùm carnem vixeritis, morieminī, ſi autem Spiritu actiones carnis mortificaveritis,vivetis.*1.Cor.5.v.7.teſtatur Apoſtolus, Corinthios *eſſe azymos*, & tamen jubet *vetus fermentum expurgare.*1.Cor.6.v.11.dicit,illos eſſe *ablutos & ſanctificatos*,& tantùm 2.Cor.7.v.1.præcipit *ut mundent ſe ab omni inquinamento carnis & Spiritus ac ſanctificationem perficiant in timore Dei.* 2.Cor.4. v.16. *interior noſter homo de die in diem renovatur*, Epheſ.4.v.23.*renovamini Spiritu mentis veſtræ*,v. 24.*induite novum hominem,qui ſecundum Deum creatus eſt,in juſtitia & ſanctitate veritatis*: Epheſii non minùs quam baptizati Galatę Chriſtum induerent.Gal.3.v.27. nihilominus Apoſtolus eos jubet novum hominem induere, & veterem cum ſuis concupiſcentiis &operibus exuere, Col.3.v.9. &c. 4. Formulæ loquendi, quas de peccati remiſſione Spiritus S. uſurpat. Pſ.32. v.1.*Beatus cui dimittitur* נְשׂוּי neſu, *prævaricatio cui tegitur* כְּסוּי chesu,*peccatum.* v.2. *Beatus homo,cui non imputat* יַחְשֹׁב iathſchób. *Deus iniquitatum*, quod Apoſtolus Rom.4.v.7. ſic vertit : *μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι* v.8. *μακάριος ἀνὴρ οὗ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν.* Quod tegendo & non imputando remittitur. Ergo non penitùs aboletur. Piſtorius regerit כָּסָה chasá, *idem eſſe quod* נָשָׂא nasá, *tollere, auferre, cum pro æquipollentibus hæc duo vocabula accipiantur.* Reſp.verbum כָּסָה chaſáh, nuſpiam in tota Scriptura aliter uſurpatur, quàm pro tectione ejus, quod adhuc præſens eſt, undè LXX. & D. Apoſtolus reddiderunt per *ἐπικαλύφθησαν*. Sic Proverb.10. verſ.12. 1.Pet.4.v.5.*odium excitat contentiones, ſed dilectio tegit* יְכַסֶּה iechaſéh *καλύψει πάντα ἀνομήματα.* Jam verò dilectio non abolet ac penitus delet proximi delicta,ſed pallio charitatis eadem tegit. Vox נָשָׂא nasá ſignificat non ſolùm auferre & abolere, ſed etiam ignoſcere, condonare,præſertim ſi addatur vel etiam ſubintelligatur Dativus, ut apparet ex Num.14.v.19.Geneſ.4.v.12.c.50.v.17.&c. ideò LXX. Pſal.85. verſ.3. reddiderunt *ἀφῆκας τὰς ἀνομίας τῷ λαῷ σου*: quinimo ipſe Apoſtolus hoc ipſo in loco reddidit per *ἀφίημι* dimitto, condono, libero aliquo debito.Rom.4.v.7. *μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι.* *Bell.*lib.2.de Juſtific.c.9. excipit,*Deo nihil poteſt tegi niſi penitus deleatur.*Becan. de Juſt.c.1. *Si peccata teguntur aut Deus videt illa aut nō videt.Si videt,quomodo in cōſpectu eius tecta ſunt? Si non videt, quomodo ſtat Apoſtolicum illud, omnia nuda & aperta in oculis ipſius?* Reſp.peccata in conſpectu Dei dicuntur tegi non propriè, ſed metaphoricè per uſitatam *ἀνθρωποπαθείας* figuram. Quemadmodum enim maculæ teguntur injectâ veſte,ſic juſtitiâ Chriſti teguntur peccata noſtra ne nobis imputentur. Ludunt igitur *B*ellarminus & Becanus in voce tegendi, quam illi propriè accipiunt, nos verò ex mente Apoſtoli tropicè, hûc enim redit ſenſus quando dicimus, peccata tegi coram Deo, quod Deus ea non imputet, non autem quòd nullâ ratione ea videat; quemadmodum etiam peccatorum noſtrorum obliviſci dicitur.Videt quidem & novit ea, ſed propter meritum Chriſti fide apprehenſum remittit offenſam. 5. Propagatio peccati originalis. Infantes à parentibus baptizatis & renatis geniti, non minùs ac reliqui naſcuntur peccato originali obnoxii, ut ſuo loco clariſſimè oſtendimus ex dictis Scripturæ Jobi 14.v.4.Pſ.51.v.7.Joh.3.v.6. Epheſ.2.verſ.3. Quomodo verò illa peccati propagatio locum haberet, ſi peccatum ipſum radicitus cum omnibus fibris in *B*aptiſmo eſſet evulſum? Auguſt. l.1. confeſs.c.27. *Vidi ego & expertus ſum zelantem parvulum, nondum loquebatur, & intuebatur pallidus amaro aſpectu collactaneum ſuum.* 6. Peccata actualia Baptizatorum. Si in *B*aptiſmo peccatum planè tollitur, & deletur, conſequens fuerit, baptizatos non poſſe inpoſterum peccare vel ſi peccant, quærendam eſſe novam novæ corruptionis cauſam. Macarius homilia 15. p. 188. *ſi perſeveres dicere, poſt Baptiſmum vitium non habere,*

4 ex loquendi formulis.

Exceptiones Piſtorii.

Bellarmini & Becani.

5. ex propagatione labis originalis.

6. ex baptizatorū actualibus peccatis.

bere. ubi pateatur cui dicatur in corde, ignoras quot ab eo anni sint ex quo hoc usque tempus baptizati sunt, & nihilominus interdum pravacogitaverunt? an non reperimus post Baptismum multa committi peccata ac plerosque delinquere? Auguſt. tract. 41. in Joh. *Ninquid quia deleta est iniquitas, nulla remansit infirmitas? si non remansisset, sine peccato viveremus, quis verò audeat hoc dicere.* 7. Calamitates, dolores, morbi, adeoque ipſa mors, cui baptizati adhuc ſunt obnoxii. Ubi omnis abeſt culpa, ibi calamitates, dolores, morbi & mors non poſſunt nec debent habere locum. Atqui infantes baptizati obnoxii ſunt calamitatibus, doloribus, morbis & morti, ut teſtatur experientia. Ergo ab illis non omnis abeſt culpa, nec penitùs deletum ex illis peccatum. Auguſt. lib. 22. de civit. Dei cap. 22. ſcribit: *Infantes Chriſtianorum baptizatos miſerè ſæpè vexari à ſpiritibus immundis*, quomodo ergo omnis culpa penitus ex illis deleta? Bell. lib. 1. de baptiſmo c. 13. regerit, *Argumenta noſtra nihil aliud probare, niſi concupiſcentiam verè eſſe peccatum, licet eâ non conſentiamus, quæ omnia ſe ſolviſſe aſſerit* in quæſtione de peccato originis: quid verò præſtiterit, ſuo loco oſtendimus.

7 ex hatus vitæ calamitatibus.

Pontificiorum antitheſis.

131. Huic ſententiæ noſtræ vehementer adverſantur Pontificii, norunt enim eam perſuationi de perfectione ac meritis operum extremè adverſari. Concil. Trident. ſeſs. 5. decernit, *per Baptiſmum tolli reipsâ id omne, quod habet in homine rationem peccati.* Bellarm. loco proximè citato ſententiam Concilii ſic interpretatur, *quòd Baptiſmo reipsâ tollantur omnia peccata, ita ut non ſolum non imputentur, ſed nec ſit quod imputari poſſit.*** Conferatur Gregor. de Valent. tom. 2. diſp. 8. de grat. Becanus part. 2. tract. 4. de gratia q. 1. Coſterus in Enchirid. de peccat. origin. pag. 394.** Cæterum antequam ad examen argumentorum deſcendamus, evolvenda eſt ambiguitas, quæ latet in voce peccati. Eam verò verbis Caſſandri in conſult. de Auguſt. confeſs. art. 2. expoſitam dabimus. *Ex Auguſtino* (inquit) *& reliquis Eccleſiaſticis ſcriptoribus convenit, concupiſcentiam etiam poſt Baptiſmum reliquam Apoſtolum, & eum ſecutum Auguſtinum, peccatum nonnunquam appellare, non modò quia ex peccato facta eſt, ſed quia eſt fomes peccati, & dominationis mentis reſiſtit. Certè inſignis Theologo apertè aſſerit, etiam in renatis manere peccatum, etiamſi non imputetur &c. Si peccati rationem in vitio illo & in iniquitate, langore & morbo conſtituas, cui Spiritu reſiſtendum eſt, ne illicitos actus gignat, non inepte peccatum dicitur. Sin peccati rationem in ipſa offenſa Dei & reatu, cui ex adverſo poena & damnatio reſpondet, ſitam intelligas, non eſt peccatum in regeneratis, quia niſi voluntas ei conſentiat, ad peccatum non deputatur.* Hactenus Caſſander. Manet peccatum poſt baptiſmum actu, propter ſtatum Naturæ, quoad morbum ſeu radicem peccati, & quoad materiale: ſed tollitur propter ſtatum perſonæ, quoad reatum ſive formale, qa nõ imputatur credentibus in Chriſtum. Ex quo intelligi poteſt, quo ſenſu Auguſtinus quandoque neget, quandoque verò aſſerat, concupiſcentiam in renatis poſt *B*aptiſmum reliquam eſſe peccatum. Nimirum ubi aſſerit concupiſcentiam eſſe peccatum, reſpicit *ad inobœdientiã contra dominatum mentis*, ut ſeipſum exponit lib. 5. contra Julian. cap. 3. Ubi verò negat concupiſcentiam eſſe peccatum, reſpicit ad actualem reatum, ut ſeipſum exponit lib. 1. de nupt. & conc. c. 26. hoc eſt, *non habere peccatũ, reum nõ eſſe peccati.* *Bellarmini calumnia.*

132. Bellarminus antequam claſſes argumentorum ſuorum producat, admonet 1. *Eſſe antiquiſſimam hæreſin Origeniſtarum & Meſſalianorum, quòd peccata non tollantur per Baptiſmum, ſed ſolùm tegantur: eam noſtro ſeculo renovatam à Lutheranis.* Reſp. Pſaltes diſertè utitur voce Tegendi Pſal. 32. v. 1. *Beatus cui remiſſæ ſunt iniquitates, cui peccatum teſtum.* Ergone Scripturæ Phraſis eſt hæretica? Hæretici illi, quos Bellarminus allegat, ſtatuerunt peccata ſolùm tegi, & fomitem concupiſcentiæ non minui, nihil ergo cum illis nobis commune, qui utrumque dicimus, baptiſmum auferre peccatum, ut non imputetur ad condemnationem, deinde etiam concupiſcentiam debilitari, ut non perinde in corpore mortali dominetur, cùm baptiſmus non ſolùm *regenerationis*, ſed etiam *renovationis ſit lavacrum* Tit. 3. verſ. 5. Proclus Origeniſta apud Epiphan. hæreſ. 64. ſtatuit *peccatum ſemper vivere*, ut ipſe Bellarm. lib. de notis Eccleſiæ cap. 9. verba Procli allegat. Cùm verò dicit peccatum vivere, id intellexit regnare & dominari etiam in renatis, ut tum ex aſſertione Procli, tum etiam ex reſponſione Methodii apud Epiphanium loco citato ſatis conſtat. Sic enim ille pag. 162. *ne haberet homo malum immortale peccatum prædominans.* Hic verò pag. 171. *Si talis eſt natura carnis, ut legi Dei ſubjici nequeat, quomodo Paulus hortatur, non regnet peccatum &c.* pag. 173. probat *eatenus carnem ſubjici, quatenus actualibus peccatis non indulgeat. Non paret ſcortationi, deinceps, omne enim peccati ſtudium per carnem, conſummationem acquirit.* p. 175. *Lex Spiritus vitæ per Chriſtum penitus peccatum regnans in carne vicit.* Hæc Epiphanius ex Methodio contra Proclum, quis verò noſtrûm peccatum in renatis adhuc regnare & dominari aſſerit? Meſſalianorum hæreſin Alphonſus de Caſtro lib. 3. de hæreſ. tit. baptiſmus: ſic deſcribit: *Meſſaliani tantam vim orationi tribuebant, ut Baptiſmo derogarent, dicentes nullam utilitatem baptizatis ex Baptiſmo accedere ſed ſolàm orationem ſtudioſam Dæmonem inhabitantem effugare.* Quid verò cum illa hæreſi nobis commune, qui in baptiſmo omnia peccata remitti dicimus? Nimirum idem nobis objiciunt Pontificii, quod Auguſtino olim Pelagiani, de quibus Pererius comment. in cap. 5. Roman. num. 9. *Pelagiani olim affingebant Catholicis talem errorem, quaſi dicerent, per Baptiſmum non auferri omnino peccata, ſed quaſi capillos radi, remanentibus eorum radicibus, unde iterum renaſcantur. B. Auguſtinus, Dicunt, inquit, Pelagiani, baptiſmum non dare omnem indulgentiam peccatorum aut auferre crimina, ſed radere, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur. Quis hoc adverſus Catholicos, inquit Auguſtinus, niſi infidelis affirmat? Dicimus enim baptiſmum dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina non radere, nec ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quaſi raſorum in capite capillorum, unde creſcunt iterum reſecanda. Eodem ſpectare videtur quod Gregorius habet: Si qui ſunt, qui dicuntur baptiſmate peccata ſuperficietenus dimitti, infidelis eſt. Si peccata in baptiſmo non funditùs dimittuntur, quomodo qui totus eſt, mundus eſt totus, cum de peccato aliquid remanſit? 2. Lutherum & Philippum inſigne mendacium commiſiſſe, dum Auguſtino hanc ſententiam tribuunt: Peccatum in baptiſmo remittitur, non*

ut

ut non ſit, ſed ut non imputetur. Lutherum a Roſſenſi, Philippi ab Eccio convitium, quòd locus Auguſtini male ſit citatus. &c. de tota hac re latiſſimè diſputavimus in tract. de peccatis actualibus §. 67. & 68.

Deleri in Baptiſmo, quicquid peccati rationem habet. 2. Scriptura utitur verbis mundādi, tollendi, delendi, &c.

133. His ita præmiſſis, aciem argumentorum ſuorum ex Scripturis Bell. contra nos producit. 1. *Scriptura de remiſſione peccatorum utitur vocabulis mundandi, lavandi, tollendi, delendi, auferendi & ſimilibus, quæ non poſſunt, niſi ineptiſſimè, exponi per non imputari, non enim rectè quis dicitur tollere ignorātiam vel malitiam ab alio, quia ignoſcit illi, quod aliquid ignoranter aut malitioſè fecerit* ** &c. 1. Peccata comparantur ſordibus, remiſſio ablutioni, ſed à comparatis & ſimilib. citra Spir. S. dictamen non poteſt apodicticum duci argumentum. 2. non eſt eadem ratio macularum & ſordiū quæ hærent in corpore & illarum, quæ in anima. Illæ elui poſſunt facilimè manu & opa humana, hæ non item. 3. nimis tenuiter & exiliter de peccato ſentiunt, q malum illud internum & pfundiſſimum ac non niſi per Chriſtum auferendum iſtar externæ alicujus aſperginis habent. 4. Purgatur, tegitur, tollitur peccatum, non ut nō ſit, ut evaneſcat & diſpeat, ſic n. factum fieret infectum, ſed ut ne imputetur, noceat & in damnationem cedat & ceu nunquā factum à Deo cenſeatur. 5. hinc dicitur anima renati munda in judicio & oculis Dei peccatum remittentis & à conſpectu ſuo removentis, non a. in oculis hominum peccata habentium & ſentientiū 1. Joh. 1. v. 8. 6. Si myſterium juſtificationis cenſuræ humanæ rationis velimus ſubjicere, ſanguis Chriſti aſperſus potiꝰ videbitur commaculare quā purgare. 7. Quod abſtergit & emundat naturaliter & Phyſica ratione de eo rectè colligitur q nihil ſordium in ſubjecto relinquat. Sanguis Chriſti mundat non phyſicè ſed myſticè, non in oculis hominum ſed Dei. Hæc ut rectius ut alligantur, nota porrò, ** 1. Peccatum conſideratur vel abſolutè in prędicamento qualitatis, ut eſt vitioſitas, inordinatio & ἀνομία: vel relatè, ut eſt damnabile q d; reos nos faciens coràm Deo. Reſpectu poſteriore planè tollitur, aufertur ac deletur peccatum, h. e. reatus peccati in credentibus: reſpectu priore non plane tollitur, manet n. vitioſitas illa Naturæ, licet refracta, imminuta & caſtigata, cui per Spiritum S. renati quotidiè debent reſiſtere, eandem mortificare, & in renovatione creſcere. 2. Hāc diſtinctionem confirmant argumenta ſuperiùs adducta, quæ teſtantur, *in carne renatorum habitare adhuc peccatum* Rom. 7. v. 18 *renovationem quotidie debere creſcere* 2. Cor. 4. v. 16. *veterem hominem exuendū* Col. 3. v. 9. Corinthii ſunt *azymi* & tamen jubētur *expurgare vetus fermentum* 1. Cor. 5. v. 7. *Nulla eſt condemnatio in his, qui ſunt in Chriſto Jeſu* Rom. 8. v. 1. & tamen *qui Chriſti ſunt, crucifigunt carnem cū ſuis concupiſcentiis.* Gal. 8. v. 24. Paulus per baptiſmum ablutus *eſt à peccatis* Act. 22. v. 16. & tamen conqueritur *in carne ſua adhuc habitare peccatum*, Rom. 7. v. 17. *Sanguis Filij Dei emundat nos ab omni peccato* 1. Joh. 1. v. 7. & tamen *ſi dixerimꝰ nos non habere peccatum, mendaces ſumus* v. 8. Baptiſmus eſt *lavacrum regenerationis.* Tit. 3. v. 5. & tamen *interior noſter homo renovatur de die in diem* 2. Cor. 4. v. 16. 3. Idipſum alii ſic efferunt. Peccatum conſideratur vel ratione materialis, quatenus eſt corruptio Naturæ pugnans cum lege Dei, &c. Vel ratione formalis, ſive reatus, quatenus nos actu reos facit iræ Dei & æternæ damnationis. Si de peccato loquamur reſpectu formalis ac reatus, certum eſt, eo modo penitus deleri, remitti, auferri, & mundari, ut non amplius ad damnationem imputetur Rom. 8. v. 1. Si verò de peccato loquamur ratione materialis quatenus eſt vitioſitas & corruptio Naturæ pugnans cum lege Dei, teſtatur Scriptura, & ipſa renatorum experientia, q *in carne poſt Baptiſmum* adhuc maneat. Rom. 7. v. 23. Debilitatum tamen & refractum, ut poſſit homo renatus p Spiritum S. illi reſiſtere ac Dominium eidem auferre. 4. Hoc diſcrimine rectè obſervato, verus ſenſus dictorum Scripturæ non poteſt eſſe obſcurus vel dubius. Quòd n. peccata dicuntur, deleri, auferri, mundari, &c. Id ſpectat remiſſionem vel non imputationem peccati, q Deus illud non imputet, ſed pallio miſericordiæ propter Chriſtum *tegat*, prout peccati remiſſio exponitur Pſ. 32. v. 1. Quòd Deus *peccatorum noſtrorum non amplius recordari velit*, Jer. 31. v. 34. Quòd peccata noſtra nobis *imputare* nolit, 2. Cor. 5. v. 19. Quia ergo hæc peccati remiſſio ſive non imputatio tam vera vel efficax eſt coram Deo, ac ſi nulla amplius peccati macula nobis inhæreret, ideò vocatur deletio, ablatio, mundatio &c. Interim tamen veriſſimum eſt, concupiſcentiam pravam etiam poſt Baptiſmum & peccati remiſſionem in carne renatorum manere. 5. Declarari id poteſt remiſſione peccatorum actualiū. Quemadmodum n. peccatorum actualium antegreſſorum remiſſio reatum eorum tollit, ipſum tamen actum eorum non præceſſiſſe haudquaquam efficit: Sic peccati originalis tenaciſſimè nobis inhærentis remiſſio reatum ejusdem tollit, ipſam tamen vitioſitatem non amplius ullo modo nobis inhærere haudquaquam efficit. Innocent. in Pſ. 4. pœnit. *Originale peccatum tranſit reatu, quantum ad labem, & remanet actu, quantum ad fomitem, ex quo ſurgunt motus vel actus peccandi, ſicut e' contrario dici ſolet, quòd actuale peccatum tranſit actu & remanet reatu.* 6. Sic D. Paulus *nullam damnationem dicit eſſe in his, qui ſunt in Chriſto Jeſu* Rom. 8 v. 1. Inter quos ſeip ſum utique connumerat, & tamen conqueritur in *carne ſua non habitare bonum, ſed peccatum.* Rom. 7. v. 17. Quomodo hæc invicem concilianda? Reſp. Quamvis peccatum in carne renatorū adhuc habitet, ſeſeq; exerat, tamen nō facit actu reos iræ Dei & æternæ damnationis, modò peccatum inhabitans & circumſtans agnoſcāt, ob id ſeriò doleant, fide in Chriſtum remiſſionem ejus petant, eidemque efficaciter reſiſtant, nec dominium illi permittant. Sic Chriſtus Joh. 13. v. 10. pronunciat *eum, qui ablutus eſt, mundum eſſe totū*, & tamen addit, quòd *pedes adhuc lavare*, id eſt, pravis affectibus & concupiſcentiis reſiſtere debeat. 7. Hæc & ſimilia dicta ſuperiùs producta evidenter probant, peccati remiſſionem non eſſe in prædicamento qualitatis, ſed in prædicamento relationis collocandam, cùm non ſit totalis peccati ex carne ablatio, ſed ſectio & non imputatio. Cum hac tamen peccati remiſſione perpetuo & individuo nexu conjūcta eſt renovatio, h. e. carnis peccatricis mortificatio, & Spiritus vivificatio, quæ in *B*aptiſmo incipit, per totam vitam durat, & in vita æterna conſummata erit. 8. Peccata ergo *deleri dicuntur* metaphorâ à tabulis rationū tranſumta. Quemadmodum n. induſtrii creditores debita in tabulas referunt, quæ remiſſa ſive per ſoluta deleri ſolent & obliterari: Sic Deus peccatorum debita in librum q. refert & Catalogum eorum in conſpectu habet, in remiſſione a. illa delet & obliterat. Sicut autem debitum perſolutum q̄vis

rum

lineola deleatur, ſignatura tamen & pictura literarum manet : ita quoque peccata noſtra ex libro Dei expunguntur, non ut non amplius extent, ſed ne imputentur, cùm Chriſti ſanguine ſint deleta. Col. 2. v. 14. 9. Locus Apoſtolicus Eph. 5. non hoc dicit, quòd Eccleſia in hac vita ſit ſine macula & ruga, ſed *Chriſtum mundare Eccleſiam lavacro aquæ in verbo, ut ſiſteret eam* ſcilicet in vita æterna *ſine ruga & macula, tunc* n. verè & perfectè erit gloriosa, in hac verò vita eſt *nigra & formoſa* Cant. 1. v. 5. & 8. uti Auguſtinus contra Pelagianos pluribus in locis probat & Thomas ipſe agnoſcit p. 3. q. 8. art. 3. reſp. ad 2. Vide tract. de Juſtif. §. 227. ſub finē.

2. Scriptura aſſerit maculæ, inquinamenta & iniquitatem tolli.

134. Secundam claſſem Bellarmin. tribuit illis Scripturæ dictis, quæ aſſerunt, *maculas aut inquinamenta aut iniquitates tolli. Voces maculæ, inquinamenti, iniquitatis &c. non ſignificant reatum, id eſt, obligationem illam, quæ poteſt tolli per non imputationem, ſed ſignificant ipſam peccati fœditatem, quam tamen nos manere dicamus.* cant. 4. *Tota pulchra es & macula non eſt in te Joh. 13. Qui lotus eſt, mundus eſt totus. Ez. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis veſtris. Epheſ. 1. Elegit nos in corpore carnis ejus & per mortem exhibere nos ſanctos & immaculatos & irreprehenſibiles, ubi vides non ſolùm non habere maculam, ſed nec aliquid undè reprehendi poſſint.* Reſp. 1. Quædam dicta loquuntur de reatu, quædā de fine ad quem aſpirandum, quædam de peccatis mortalibus, quæ nos actu iræ Dei & damnationi obnoxios faciunt. 2. Cant. 4. v. 7. *Pulchra eſt* Eccleſia Chriſti amica, *& non eſt in ea macula*, ſcilicet reſpectu Dei non imputantis, interim tamen *nigra* adhuc eſt Cant. 1. v. 5. Scilicet reſpectu ſui, nimirum ſi peccatum in carne ejus adhuc hærens in ſe & per ſe ſpectetur. *Sponſa navo nigredinis in hac vita non caret*, ait Bernh. ſerm. 25. ſuper. Cant. 3. Joh. 13. v. 10. *Qui lotus eſt, mundus dicitur. Totus*, interim tamen diſertè ibidem additur, eundem: *indigere, ut pedes lavet*, hoc eſt, affectus vitioſos corrigat, iisdemque reſiſtat. 4. Ezech. 36. v. 25. *ab omnibus immunditiis* per Baptiſmum mundari dicimur, nihilò tamen minùs *ab omni inquinamento carnis & Spiritus nos mundare & ſignificationem perficere* jubemur. 2. Cor. 7. v. 1. Ex quo apparet, mundationem illam de reatus ablatione & incœpta Naturæ renovatione intelligendam. 5. Eph. 1. v. 4. *Sancti & immaculati* dicimur, nimirum *coràm Deo κατ' ἐλπίδα τῆς ἁγιότητος*, ut ibidem additur. Col. 1. v. 22. *Chriſtus reconciliavit nos exhibere nos ſanctos & immaculatos & irreprehenſibiles*, nimirum *coram ipſo*, ut itidem additur. Ergò coram Dei judicio propter Chriſti meritum fide apprehenſum, habemur pro ſanctis & immaculatis, donamur etiam Spiritu ſancto, cujus virtute peccato in carne adhuc habitanti reſiſtimus, illudque mortificamus, interim tamen reſpectu noſtri jubemur *exuere veterem hominem, concupiſcentias carnis mortificare, ab omni inquinamento nos mundare. &c.* 6. Bellarminus regerit, *hæc & ſimilia intelligenda eſſe vel de peccatis, quæ poſtea fiunt, vel de mortificatione ſenſuum & inclinationum, quæ ad malum pervocant, licet formaliter peccata non ſint.* Reſp. Peccata illa, quæ poſtea fiunt, ex peccato in carne adhuc habitante procedunt, ſi dominium illi permittatur, ergò ex ſtolonibus de radice, ex fluvio de fonte, ex progenie de matre fieri poteſt judicium Vitioſas illas carnis inclinationes & pravas concupiſcentias eſſe peccata, diſertè docet vox legis divinæ: *Non concupiſces.*

3. Figura Baptiſmi idem docuit.

135. Tertium caput (inquit Bellarm.) eſt *ex figuris Baptiſmi. Nam in circumciſione verè non a per ſolam imputationem circumcidebatur caro: in mari rubro verè ſuffocabantur Ægypti. Idem dicendum de Jordane ſanante lepram. 4. Reg. 5. de ſuffocatione porcorum. Mat. 8. de piſcina probatica Joh. 5. de lotione & curatione cæci nati Joh. 5. quas fuiſſe Baptiſmi figuras teſtantur veteres.* Reſp. 1. Vitioſè opponitur id, quod verè fit & quod per imputationē fit. Chriſto Mediatori impoſita & imputata ſunt peccata noſtra, quis verò negabit id verè coram Deo fuiſſe factum? Vide tractatum de juſtificatione. §. 234. & ſequentibus 2. Comparatio inter typum & antitypum non eſt extendenda ultra tertiū. Baptiſmum eſſe ſpiritualem circumciſionem & ſalutare medium, per ꝙ vetus homo noſter mortificatur, lepra ſpiritualis aufertur, illuminatio & ſanitas animæ donatur &c. libenter concedimus, ſed ex eo minimè ſequitur, ꝙ tota carnis vetuſtas penitus aboleatur, cùm Scriptura diſertis verbis contrariū teſtetur. 3. Peccatum planè deletur, tollitur, aufertur, &c. In Baptiſmo quoad reatum & damnationem: vetus etiam homo noſter mortificatur & novus exurgit, nihilo tamen minùs etiam poſt ſuſceptum Baptiſmum *membra, quæ ſunt ſuper terram, mortificare jubemur.* Col. 3. v. 5. *Nec peccato*, quod in carne adhuc habitat, *dominium per mittere.* Rō. 6. v. 12. Quæ verba expendens Auguſt. tract. 41. in Johan ſic ſcribit: *Non dicit Apoſtolus non ſit, ſed non regnet peccatum in corpore veſtro. Quamdiu vivus, peccatum neceſſe eſt eſſe in membris tuis, ſaltem illi regnum auferatur.*

4. Mundatio à peccatis comparatur rebus verè mundis.

136. Quartam claſſem Bellarminus tribuit illis Scripturæ dictis, *quæ comparant mundationem juſtificationis rebus verè & propriè mundis.* Pſ 50. *Lavabis me & ſuper nivem dealbabor.* Eſa. 1. *Si fuerint peccata veſtra ut coccinum, ſicut nix dealbabuntur, & ſi fuerint rubra ut vermiculus, ſicut lana alba erunt.* Eſa. 44. *Delevi ut nubem iniquitates tuas & tanquam nebulam peccata. At certè cùm Solaris radius diſſolvit nebulas calore ſuo, ita eas evaneſcere facit, ut nihil remaneat tenebrarum, ſed cœlum vere ſerenum appareat.* Reſp. 1. Dicta illa propriè non agunt de Baptiſmo, hactenus igitur ſunt à quæſtione aliena. 2. Peccata delentur ut nubes ac nebulæ, dealbantur ſicut nix &c. Ratione formalis ac reſpectu reatus, quia ſcilicet Deus non amplius illorum ita recordatur, ut propterea nobis iraſcatur & pœnas irroget, interim tamen materiale & vitioſa qualitas in nobis manet; cùm enim duplex ſit baptiſmi beneficium regeneratio ſcilicet ac renovatio, regeneratio quidem pleniſſima eſt, renovatio itidem veriſſima, ſed non ſtatim plena & perfecta eſt. *Ego carnalis ſum, ſub peccatum venundatus*, dicit Apoſtolus Rom. 7. v. 14. Qui tamen per Baptiſmum verè erat renatus ac renovatus. 3. Dealbatus erat David in conſpectu Dei ſuper nivem, interim tamen orat. Pſ. 19. v. 13. *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me.* Pſal. 130. v. 1. *Si peccata imputare voueris, Domine quis ſuſtinebit?* Pſal. 143. v. 2. *Ne intres in judicium cum ſervo tuo Domine, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.*

5. Per Adamum vera & inhærens injuſtitia in nos propagata.

137. Quinta claſſis teſtimoniorum continet ſimilitudinem peccati originalis. Rom. 5. Sicut *per unius inobœdientiam juſti conſtituentur multi. At illi vere conſtituuntur peccatores & vere juſtitiam amittunt, non ſola imputatione. Joh. 3. Quod natum eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ex Spiritu.*

Spiritus

Spiritu est. Illi verò sunt carnales, isti igitur verè spirituales. 1. Cor. 15. Sicut in Adamo omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificantur. Hic locus intelligitur de vera morte & vera resurrectione, igitur etiam loca suprà citata de vero peccato & vera justificatione. Resp. 1. Dictum primum & tertium non agunt de Baptismo, hactenus igitur sunt à quæstione aliena. 2. De antithesi Adami & Christi, injustitiæ ac justitiæ in dicto Apostolico Rom. 5. Latè egimus in tractatu de justificatione §. 11. 26. 29. & 221. 3. Nimirum Apostolus Rom. 5. & 1. Cor. 15. agit de causa meritoria justificationis & condemnationis, non a. de applicatione. Si quis ad ipsam applicationem hæc dicta extendere velit, sequeretur omnes omninò homines per Christum justificari, sicut omnes ab Adamo damnationem trahunt. 4. Vitiosam oppositionem inter id quod verè & quod per imputationem fit, excussimus in tractat. de justificatione §. 234. & sequentibus. 5. Qui nascuntur ex aqua & Spiritu, non statim plenè & perfectè spirituales fiunt, sed luctam carnis & Spiritus sentiunt Gal. 5. v. 17. Ideò jubentur *carnem crucifigere cum vitiis & concupiscentiis* v. 24. Et coguntur cum Paulo conqueri, se adhuc ex parte *carnales sub peccatum venundatos* Rom. 7. v. 14. In vita æterna demùm toti erunt Spirituales ab omni carnis vetustate liberati ac liberi. 6. Justitia Christi per fidem imputata, verè tollit reatum peccati & damnationem ab Adamo in nos traductam: quinetiam beneficio Spiritus S. à Christo nobis donati, inchoamus operum justitiam, sed illa in hac vita nunquam ad tantam puritatem & perfectionem assurgit, ut coram Dei judicio eâdem niti possimus, quâ de re plura suo loco disputavimus. Luth. ferm. de Bapt. tom. 1. Jen. Germ. f. 187. sic respondet. *Quod attinet significationem vel signum Sacramenti, peccata cum homine baptizato jamdum mortua sunt, ipseque resurrexit & completum est Sacramentum: sed opus Sacramenti nondum est consummatum, id est, mors & resurrectio (in qua fiet totalis peccati deletio) adhuc restat.*

6. Christi mors est vera mors

138. Sextum caput (inquit Bellarm.) continet similitudinẽ mortis Christi. Rom. 6. *Consepulti sumus cum Christo per baptismum in mortem: Et postea. Si mortui sumus, quomodo vivemus cum illo?* Idem repetitur Col. 2. de quo loco *August. in Enchir. c. 52. sic loquitur. Quemadmodum in illo vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorum: & quemadmodum in illo vera resurrectio, ita in nobis vera justificatio. At Christi mors & resurrectio vere fuerunt omnibus modis, non autem vere quoad aliquid & quoad aliquid falsè: igitur & remissio peccati vera mors est peccati, non quoad reatum tamen, sed quoad omnia, quæ peccati rationem habent.* Resp. 1. Dupliciter cum Christo per Baptismum peccato mortui dicimur: primo respectu remissionis peccatorum, quæ est beneficium mortis Christi, quâ fit, ut tam verè coram Deo nobis propter Christi mortem remittantur peccata, ac si ipsimet propter illa mortem sustinuissemus, eò respicit Apostolus Rom. 6. v. 7. *Qui mortuus est, justificatus est à peccato.* & 2. Cor. 5. v. 15. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:* Deinde respectu renovationis, quæ complectitur mortificationem carnis peccatricis, hæc itidem est beneficium mortis Christi per Baptismum nobis collatum. Eò respicit Apostolus Rom. 6. v. 4. *Consepulti sumus cum Christo per Baptismum in mortem, ut quemadmodum Christus à mortuis surrexit per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* v. 5. *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectioni erimus.* v. 6. *Scientes, quod vetus noster homo simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, ut ultrà non serviamus peccato.* 2. Illa peccati mortificatio non minùs vera est, quàm remissio, non a. ita perfecta est, quin renati adhuc quotidiana carnis mortificatione indigeant, jubentur n. *mortificare membra, quæ sunt supra terram*, h. e. carnem cum suis concupiscentiis Col. 3. v. 5. Gal. 5. v. 24. 3. Adeoque ipsa experientia piorum hominum testatur, non omnem carnis vetustatem in illis extinctam & abolitã esse Rom. 7. v. 23. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* 4. Illa ipsa Scripturæ loca, quæ Bellarmin. adducit, hanc sententiam nostram efficaciter probant. Monet enim Apostolus renatus peccato mortuos & cum Christo per Baptismum in mortem consepultos, *ut ultra non serviant peccato.* Rom. 6. v. 6. *Nec regnare peccatum sinant in mortali corpore, v. 12. Nec exhibeant membra sua arma iniquitatis peccato* v. 13. Sed ut *mortificent membra sua quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam &c.* Col. 3. v. 5. *Expolient veterem hominem cum suis actionibus v. 9. Et induant novum, qui renovatur in agnitionem secundum imaginẽ ejus, qui creavit illum* v. 10. Quæ omnia clarissimè demonstrant mortificationem carnis in Baptismo cœptam per totam vitam continuari debere.

7. In Baptismo renascimur.

139. Septimam classem assignat Bellarm. illis Scripturæ dictis, quæ docent Baptismo nos renasci. Joh. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, &c.* Tit. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* Col. 2. *Cùm essemus mortui propter delicta, convivificavit nos Christo.* 1. Pet. 2. *Quasimodo geniti infantes. At certè nova ista generatio & vita requirit veram mortem peccatorum & veram mutationem interiorem, nõ a. solam imputationem. Quomodo n. verè sumus vivificati & regenerati, si adhuc mors in nobis manet?* Resp. 1. Libenter fatemur veram peccatorum mortem & veram mutationem interiorem in baptizatis fieri, cùm Baptismus sit *lavacrum* non solùm *regeneratio is*, sed etiam *renovationis* Tit. 3. v. 5. Sed ex eo non potest inferri, quod mutatio illa interior sive renovatio statim sit perfecta. 2. Si enim ea esset gradibus ac numeris omnibus perfecta, tùm nihil differret ab illa, de qua Christus Matth. 19, v. 28. loquitur: *In regeneratione cum sederit Filius hominis in sede Majestatis sedebitis* & vos &c. Ubi regenerationis vox generaliter accipitur, prout ipsam Naturæ renovationem ambitu suo includit. 3. Distinguenda igitur regeneratio propriè & specificè sic dicta à renovatione. Illa perfecta est in Baptismo, hæc verò *crescit de die in diem* 2. Cor. 4. v. 16. *Etsi exterior noster homo corrumpitur, tamen interior de die in diem renovatur.* Eph. 4. v. 23. *Renovamini Spiritu mentis vestræ.*

8. Non possunt simul habitare lux & tenebræ

140. Octavam classem tribuit Bellarminus illis dictis, quæ docent, non posse simul habitare lucem & tenebras, peccatum & justitiam 1. Cor. 10. *Non potestis mensæ Domini participes esse & mensæ Dæmoniorũ.* 2. Cor. 6. *Quæ societas luci ad tenebras? quæ participatio justitiæ cum iniquitate? quæ convẽtio Christi ad Belial? qui consensus templi Domini cum idolo? Vos u. estis templum Dei. Adversarius inquit Bellarm. volunt simul & Diabolum in nobis ha-*

bis habitare per peccatum, quod verè semper est in nobis & Christum per justificationem. Resp. 1. Uterque locus non agit de Baptismo, hactenus igitur est à quæstione alienus. 2. Prior locus ne quidem de peccati remissione, quomodo ea comparata sit, tractat. Ergò non nisi violentâ quadam interpretatione hûc accommodari potest. 3. Locus posterior gravem continet exhortationem, ne *renati jugum ducant cum infidelibus* 2. Cor. 6. v. 14. Sed *exeant è medio eorum & separentur ab illis.* v. 17. hoc est, ne *communicent infructuosis illorum operibus*, additâ gravissimâ ratione, *quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate?* &c. 4. Agit igitur de peccatis mortalibus & regnantibus, per quæ fides, Spiritus S. gratia Dei & vita æterna amittuntur. 5. Bellarminus regerit, *ex nostra sententia omne peccatum esse suâ Naturâ mortale dignum æternâ morte. Si ergò verè est in nobis iniquitas, ergo tenebræ, ergò Belial: ergò est conventio luci ad tenebras, justitiæ ad iniquitatem, Christo ad Belial; non n. iniquitas desinit esse iniquitas, licet non punitur.* Respond. Quamvis omne peccatum suâ Naturâ sit mortale, tamen discrimen est inter peccata regnantia & non regnantia, illa non solùm suâ Naturâ sed etiam actu sunt mortalia; hæc vero, licet suâ Naturâ mortalia sint, tamen in renatis sunt venialia, ideò propter ea nec rei iræ divinæ, nec filii tenebrarum, nec servi iniquitatis, nec filii Belial nec mancipia Diaboli sunt vel dicuntur renati, cùm gratuitam eorum remissionem in Christo consequantur & Spiritu actiones carnis mortificent. 6. Quamvis igitur peccatum in se & per se comparetur tenebris, tamen renati dicuntur *esse & versari in luce.* 1. Joh. 1. v. 7. dicuntur *filij lucis.* Luc. 16. v. 8. Quia non ambulant in peccatorum tenebris, sed secuti lucem & ductum Spiritus S. peccato resistunt. 7. Nec Belial ibi est, ubi sunt peccata, quibus per Spiritum S. resistitur, sed ubi peccata regnant ac dominantur. In renatis est perpetua lucta carnis & Spiritus: Si caro adversus Spiritum concupiscens imperium obtinet, tunc demùm homines efficiuntur filii *Belial*: Si verò Spiritus adversus carnem concupiscens imperium retinet, tunc sunt & manent filii Dei. Rom. 8. v. 14. *Qui Spiritu Dei aguntur, illi sunt filij Dei.* 8. D. Apostolus Paulus fatetur *in carne sua adhuc habitare peccatum.* Rom. 7. v. 17. S. Johannes exclamat: *Si dixerimus, nos non habere peccatum, mendaces sumus.* 1. Epist. 1. v. 8. Afferat *Bell.* suum argumentum. Ergò in illis fuit iniquitas, ergo tenebræ, ergò Belial, ergò est conventio luci ad tenebras, &c. **Macarius hom. 16. *ὥσπερ ἐν τῇ τὸν ἀέρα κατέχει, καὶ ὁ θεὸς παρὸν ἐκεῖ οὐδὲν ἀδικεῖται, οὕτως καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἔστιν ἡ ἁμαρτία, ὁμοίως δὲ καὶ χάρις θεοῦ συνέστι μηδὲν ἀδικουμένη. Quemadmodum Satanas est in aëre, & Deus, qui præsto ibidem est, nihil læditur, omnino: sic peccatum est in anima, similiter quoque gratia Divina, nullâ omnino injuria affecta.*** 9. Quòd *Bellarm.* addit, manere quidem in renatis vetustatem carnis & concupiscentiam pravam, sed eam non esse peccatum, nisi quando libera voluntate ejus desideriis consentitur, de eo suo loco disputatum fuit uberrimè.

9. Deus peccata odit.

141. Nonum caput (inquit Bellarm.) continet ea loca, quæ docent Deo odio esse peccata Psal. 5. *Odisti omnes, qui operantur iniquitatem. Ps. 44. Odisti iniquitatem. Sap. 14. Odio est Deo impius & impietas ejus. Ex his n. locis efficitur, ut aut Deus in justificatione penitus tollat peccata, sta ut nihil sit, quòd odio habere possit, aut certe nihil omninò remittat, ne obligationem quidem ad pœnam. Si n. peccatum maneret, Deus illud odisset, si odisset, punire vellet, si punire vellet, nõ ignosceret. Itaq; dicere Deum non imputare peccata quæ verè manẽt, atq; ea nolle punire est manifesta contradictio secundũ Scripturas, quæ Deum hostem & vindicem peccatorum severissimũ ubique describunt.* Resp. 1. *Bell.* sibiipsi repugnat. Nam l. 5. de amissione gratiæ & statu peccati c. 13. §. Itaque & c. 14. Respond. Ad quartam rationem concedit *concupiscentiam odio haberi à Deo*: quomodo ergò verum manet, quòd in justificatione Deus ita tollat peccata, ut nihil sit, quod odio haberi possit? quomodo vera manet connexio: Si Deus peccatũ odisset, punire vellet; si punire vellet, non ignosceret? 2. Ex ipso *Bellarmino* solutionem hujus argumenti petimus. Sic enim ille lib. 5. de amissione gratiæ & statu peccati cap. 13. §. penult. *in Concilio Tridentino rectè dictum est, Deum nihil in renatis odisse, quia loquitur Concilium de odio, quod redundat in personam, odium autem concupiscentiæ, quod ponit Augustinus in Deo, non redundat in personam, non enim Deus propter concupiscentiam, quæ est in renatis vult renatos damnare, sed potius vult concupiscentiam paulatim consumere, ut renati perfectè sanentur ac liberentur.* Hæc *Bell.* quæ licet sententiæ Concilii Tridentini non sint conformia (ut ostendimus in tractatu de peccato actuali. § 70. argum. 4.) tamen veritati optimè congruunt. 3. Dicimus ergò hanc oppositionem; *aut Deus in justificatione tollit omne id, quod odio haberi possit, aut ne obligationem quidem remittit*, non esse immediatam. Sed dari tertium, quòd est misericors remissio, tectio, & non imputatio peccati propter Christum: *nullam esse damnationem τοῖς κατάκριμα* illis, qui sunt in Christo, pronunciat Apostolus Rom. 8. v. 1. Sed nihil damnabile in illis esse, nequaquam asserit. 4. Tollitur enim reatus à persona renati, non autem ab ipsa concupiscentia, ut fiat grata Dei filia. Aug. l. 6. contra Julian. c. 6. *Nos eam* (concupiscentiam) *malam dicimus & manere tamen in baptizatis, quamvis reatu ejus, non quo ipsa rea erat, neq; n. aliqua persona est, sed quo reum hominem originaliter faciebat, fuerit remissus atq; vacuatus.* tractatu 41. in Joh. *Non ergò Deus quædam peccata damnat, quædam justificat & laudat, nulla laudat, sed odit omnia* ubi addit, *quod Deus concupiscentiam odio habeat & curando agat, ut consumatur.* 5. Quemadmodum n. mater odit scabiem & sordes infantis, Medicus febrem ægroti, nec tamen ipsum infantem odit mater, nec ægrotum Medicus; ita quoque pravam concupiscentiam in renatis odit Deus, ipsos tamen renatos non odit, sed in Christo gratos & acceptos habet. 6. Regeret *Bellarm.* *si concupiscentia esset peccatum, Deus eam sic odisset, ut odium redundaret in personam.* R. Sanè odium illud in personam redũdaret, nisi persona esset Deo reconciliata & fide in Christum ipsi placeret, unde Apostolus notanter dicit, *nullam damnationem esse his qui sunt in Christo Jesu.* Rom. 8. v. 1. Ac nos *in dilecto gratos & dilectos à Deo haberi.* Eph. 1. v. 6. Quamvis igitur peccatum ex se & suâ Natura sit damnabile, tamen renatos non damnat nec reos facit iræ Dei & æternæ damnationis, quia renati sunt sub umbraculo gratiæ divinæ & placent Deo ꝓpter Christum, cujus justitiam fide induerunt. 7. Remotio actus secundi, non statim tollit actum primum. Quamvis concupiscentia in renatorum carne ad-

ne adhuc hærens non damnet renatos actu secundo, ex eo tamen non sequitur, quòd non sit peccatum ex se & suâ Naturâ damnabile, quod posset hominem damnare, nisi sub umbraculo gratiæ cõstitutus esset. Rom. 6. v. 14. *Peccatum vobis non dominabitur, quia non estis sub lege, sed sub gratia.* Roman. 8. v. 1. *Nulla damnatio est his, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundùm carnem ambulant*, ubi non κεῖμα sed κατάκειμα respectu renatorum legi detrahitur.

Quomodo intelligendum sit illud Luth. vi: Baptizatus non potest gratiam Dei amittere, nisi nolit credere.

142. Cap. 14. Disputat Bellarminus contra Lutherum, qui in lib. de captiv. Babylon. cap. de Bapt. dixerat: *Baptizatum non posse gratiam Dei amittere, nisi nolit credere.* Respondemus. 1. Nobis nihil quicquam commune est cum errore Jovinian, qui, referente Hieronymo libr. 2. contra Jovin. & Augustino libr. de hæresibus cap. 82. statuit, *hominem verè baptizatũ non posse amplius peccare & si peccat, non fuisse tinctum nisi aquâ.* 2. Nec probatur nobis error Calvinianorum, quòd fides semel habita non possit peccatis contra conscientiam penitus amitti; quâ de re in tractatu de bonis operibus sub finem latè disseruimus. 3. Nec in sinum Ecclesiæ nostræ recepimus fanaticas illas opiniones, quas recitat & refellit Augustin. lib. 21. de civit. Dei cap. 25. Quòd *speranda sit liberatio ab igne æterno vel omnibus hominibus vel eis tamen, qui Christi Baptismate abluti & corporis ejus sanguinisque participes facti fuerint, quomodolibet vixerint, in quacunque impietate vel hæresi fuerint; vel certè filis illis, qui post accepta Sacramenta externam professionem Catholicam retinent, licet pessimè vivant.* 4. Contra verò in nostris Ecclesiis disertè & perspicuè docetur, fidem justificantem non consistere cum peccatis contra conscientiam, baptizatos nequaquam accipere privilegium turpitudinis; gratiam Dei peccatis vastantibus conscientiam excuti, fidem veram non consistere cum impœnitentia & peccandi proposito &c. 5. Lutherum quòd attinet, is eo ipso in loco disertè affirmat, *baptizatos per peccata conscientiam vastantia deserere promissionem gratiæ Baptismi, à fide & veritate ejus deficere, stem excidere ex virtute & fide Baptismi.* 6. Disputat autem contra Pontificiorum opinionem, quæ gratiam & virtutem Baptismi tantum ad unicum illud momentum, quando baptizamur, restringit, ita ut per totam vitam postea ejus nullus sit usus; siquidem per peccata post Baptismum commissa, ipsa Baptismi navis illidatur & in tabulas dissolvatur, hoc est, vim, virtutem & gratiam Baptismi prorsus amitti & irritam fieri, ita ut in vera pœnitentia fides ad eam reverti, & redire nullo modo & nullo unquam tempore possit. sed jam circumspicienda sit alia tabula nostræ scilicet contritionis & satisfactionis, cujus virtute ad portum salutis pervehamur: Huic erroneæ opinioni Lutherus propositionem suam opponit, quam mutilatè & truncatè allegatam Tridentini Areopagitæ damnant.

Bellarmini sophisticationes de hac propositione.

143. Hac D. Chemnicii explicatione, ex ipsis verbis & scopo Lutheri petitâ Bellarminus noluit esse contentus. Disputat enim *tribus modis intelligi posse propositionem illam, quod homo non possit damnari nisi nolit credere. Primo ut sit sensus, nullum esse peccatum verè & in se mortale nisi incredulitatem, & hæc* (inquit) *non docent adversarij, imò è contrario contendunt, omnia opera etiam optimè facta esse peccata mortalia, si secundum rigorem justitiæ judicentur à Deo.* Respond. De tota hac re in tractatu de bonis operibus §. 39. latè egimus, ubi ostendimus, quis sit sensus illarum propositionum, quòd sola incredulitas damnet, quòd omnia peccata sint suâ Naturâ mortalia, quòd bona opera propter adhærentem imperfectionem & immũditiem sint coram DEI judicio peccata &c. *Secundo ut sit sensus, peccata omnia ita esse conjuncta cum infidelitate & contrà fidem ita conjunctam esse cum justificatione, ut non possit fides consistere cum ullo peccato mortali, proinde qui habet fidem nullum habere peccatum, nec posse perire & contrà quicunque peccat, hoc ipso carere fide; hunc sensum vult esse Chemnicius illius Lutheranæ propositionis. Tertio modo potest intelligi illa propositio, ut sit sensus, posse hominem simul dum peccat, retinere fidem & per hoc non amittere Dei gratiam præsentem, quia licet peccata ex Natura sua hominem reum facerent & Dei inimicum, tamen fides permanens in corde facit, ne imputentur & non damnentur.* His ita præmissis concludit Bellarminus, *propositionem illam Lutheri rectè damnatam esse in Concilio Tridentino, cùm sit dicta a Luthero in sensu tertio, & præterea etiam sit hæretica in sensu secundo.* Quomodo utrumque pronunciatum probat? *Primum* (inquit) *fuisse illam mentem Luthers patet ex his locis.* In lib. de capt. Babylon. cap. de Bapt. postquam *dixerat, hominem baptizatum non posse damnari, nisi nolit credere, subjungit: Nulla peccata eum possunt damnare, nisi sola incredulitas: cætera omnia si redeat vel stet fides in promissionem divinam baptizato factam, in momento absorbentur per eandem fidem. Vbi vides eum dicere, si redeat vel stet fides. Putavit igitur Lutherus, posse stare fidem, dum quis peccat & per eam fidem peccata non imputari, etiam dum sunt.* Respond. Peccata sunt duplicia infirmitatis & contra conscientiam; Peccata infirmitatis stant cum fide & ab ea, ut rectè dicit Lutherus, absorbentur: Peccata contra conscientiam non consistunt cum fide, interim tamen si per veram pœnitentiam ea deleantur, fides etiam eorum remissionem in Baptismi fœdere invenit. Lutherus igitur disjunctivâ oratione usus est, si stet vel redeat fides, propter duplicis generis peccata: In peccatis infirmitatis stat adhuc fides, in peccatis contra conscientiam extinguitur; necesse igitur est, ut redeat; quem esse verum illius propositionis sensum integer contextus docet. Quæ ulterius ex Luth. affert Bellarmin. pro stabiliendo Epicuræo illius propositionis sensu, quasi statuerit, peccata contra conscientiam cum fide consistere, utpotè quòd personam bonam non faciat nisi fides, nec malam nisi incredulitas: quòd nihil peccet, nisi incredulitas, quòd credentis in Christum nulla sint tam mala opera, quæ possint illum accusare & damnare; quòd ubi fides sit, ibi nullum noceat peccatum &c. Ea ex allata peccatorum distinctione rectè intelliguntur & latè exposita sunt in tractatu de bonis operibus §. 33. & sequentibus. Denique quæ affert pro stabiliendo dogmate, quòd vera fides possit esse sine caritate & cum peccatis contra conscientiam simul subsistere, ea latè discussa sunt in tractatu de justificatione §. 183. & sequentibus.

Quomodo intelligendum sit illud Luth. vi: Baptismum liberare nos à lege.

144. Cap. 15. Contra aliam Lutheri propositionem Bellarminus disputat, ubi repetit Can. 7. Concil. Trid. *Baptismus non ideò efficit, ut homo solius fidei debitor sit, non autem universæ legis Christi servan-*

ſervanda. Reſp. Inſidias illius canonis expoſuit Chemnicius, ex quo hæc repetimus, ſi qui affirmant ac docent, baptizatos per Baptiſmum tantùm debitores fieri ſolius fidei, hoc eſt, hiſtoricæ notitiæ articulorum fidei & externæ profeſſionis, ita ut peculiari privilegio prorſus exempti ſint ab obœdientia mandatorum Dei ac liberum & arbitrarium ſibi eſſe ſtatuant, ſive obſequi mandatis Dei, ſive ea violare & ſecurè peccatis indulgere poſſe, illis jure anathema dici. Hoc verò à nobis abeſt quàm longiſſimè; dicimus autem non pendere ex conditione legis à nobis impletæ, ut promiſſio & gratia *Baptiſmi* nobis rata ſit & firma, ſed requiri tantùm fidem, quâ gratuita illa beneficia, quæ nobis propter Chriſtum donantur, ad nos recipiamus. Fides enim accipit promiſſionem Baptiſmi Marc. 16. verſ. 16. *Lex autem non eſt ex fide* Galat. 3. v. 12. Et fides perpetuò maneret incerta, promiſſio etiam nec rata nec utilis eſſe poſſet, ſi penderet ex conditione legis à nobis impletæ: ideò ex fide *ut ſecundùm gratiam ſit firma promiſſio.* Rom. 4. v. 16. Hæc omnia D. Chemnitius.

Exceptiones Bellarmini.

145. Bellarminus excipit, *Lutheri ſententiam tam diſertè ab ipſomet Luthero expreſſam eſſe, ut nullo modo excuſari poſſit. Sic enim ipſum loqui in lib. de libert. Chriſt. Nullo opere, nullâ lege Chriſtiano homini opus eſt, cum per fidem liber ſit ab omni lege. Item in argum. Epiſt. ad Gal. Summa ars & ſapientia Chriſtiana eſt neſcire legem, ignorare opera & totam juſtitiam activam. Et infra: ad novum hominem nihil pertinet lex, quibus ſimilia alibi paſſim docet.* Reſpond. Loquitur Lutherus non de vita hominis Chriſtiani, ſed de ipſo actu juſtificationis ac rectè ſtatuit, remiſſionem peccatorum, juſtitiam & ſalutem apprehendi ſolâ fide in Chriſtum, juſtificationem non eſſe ex lege & operibus, ſed ex Evangelio & fide, hactenus igitur & hoc reſpectu nullâ lege, nullo opere homini Chriſtiano opus eſt, ſed juſtitia Chriſti per fidem ipſi imputata liberat eum ab accuſatione & damnatione legis, non tamen ab obœdientia legi præſtanda. Si ad renovationem hæc Lutheri dicta quis extendere velit, cum reduplicatione & in ſenſu compoſito erunt accipienda. Homini Chriſtiano & renato, quatenus Chriſtianus & renatus eſt, nullâ lege opus, urgente ſcilicet & cogente, quia ſponte facit bona opera, interim tamen, quia non totus renovatus, ſed ſub carnis vetuſtate ex parte adhuc conſtitutus, ideò legis præceptis & minis caro ejus refractaria coercenda & Spiritus imperio ſubjuganda. Pergit *Bellarminus* ſententiam Concilii non eſſe, quòd *requiratur ad gratiam Baptiſmi conſequendam conditio legis ſervatæ, cùm alibi doceat, nulla eſſe noſtra merita ante gratiam juſtificationis, ſed ſolum propoſitum ſervandæ legis poſt Baptiſmum.* Reſpond. An non ipſe Bellarminus docet, nos non juſtificari fide ſolâ, ſed fide & operibus, illa autem opera noſtra perfectè implere legem? An non docet in Baptiſmo infundi habitus fidei, caritatis, ſpei &c. Per quos formaliter fit juſtus? Jam verò caritas ad legem pertinet & eſt legis impletio. Ad juſtificationem omninò requiritur juſtitia & perfecta legis impletio, jam verò illam juſtitiam & legis impletionem non docent fide in Chriſto quærendam, utique ergò noſtram juſtitiam & noſtram legis impletionem requirunt. Quòd ad propoſitum legis ſervandæ attinet, illud omninò & nos requirimus in baptizatis, interim non hoc fine, ut per ſuam impletionem ſperent ſe promereri poſſe gratiam Dei remiſſionem peccatorum & vitam æternam, ſed ut ſe gratos Deo & proximo utiles præſtent, ac fidem ſuam per opera demonſtrent &c. Fatemur & nos, baptizatos eſſe debitores, non ut ſecundùm carnem vivant, ſed ſecundùm Spiritum ambulent, ac in via mandatorum Dei currant, interim tamen beneficia in Baptiſmo oblata non à conditione noſtrorum operum ac meritorum dependere dicimus, ſed gratis propter Chriſtum donari & fide à nobis accipi; & quamvis regenerationi perpetuò conjuncta ſit renovatio, per quam liberati à peccato ſervi reddimur juſtitiæ & in novitate vitæ Deo impoſterum ſervimus, tamen promiſſio gratiæ, remiſſionis peccatorum & vitæ æternæ non ex noſtris operibus, vel noſtra impletione legis pendet, ſed fide in Chriſtum accipitur. Reliqua, quæ de operum neceſſitate ad ſalutem Bellarminus diſputat, ſuo loco nimirùm in tractatu de juſtificatione ſunt expoſita. Vehementer hoc loco Bellarminus exagitat Lutherum, quod in cap. 3. Galat. ſcripſerat. *Cùm illaqueant te argumentis ex Scripturis pro defenſione bonorum operum deſumtis, ſimpliciter reſpondendum eſt; hic mecum eſt Chriſtus, illic vobiſcum Scriptura teſtimonia pro operibus. Chriſtus autem Dominus Scripturæ & bonorum operum &c. Egregia verò ſolutio* (inquit Bellarminus) *quoniam Chriſtus & Scriptura ſint contraria & non potius Chriſtus per Scripturam nos alloquatur.* Et paulò pòſt. *Nimirum illud aſſequi voluit Lutherus, ut ipſe unus non ſolum pro omnibus Patribus & Conciliis, ſed etiam pro omnibus divinis literis habeatur.* Reſpondemus autem Lutherum de actu juſtificationis & de angore conſcientiæ legis minis territæ eo in loco agere, quo in caſu doctrina legis & operum omninò ex oculis removenda & ſolus Chriſtus cum ſuo merito reſpiciendus &c.

Quid ſentiendum de propoſitione Luth. per Baptiſmum liberari homines ab obligatione legis Eccleſiaſticæ.

146. Cap. 16. Conatur *Bellarminus* demonſtrare falſam eſſe Luth. propoſitionem, quòd *per Baptiſmum liberentur homines ab obligatione legis Eccleſiaſtica.* Reſpond. Repetimus ex Chemnicio verum hujus propoſitionis ſenſum. Quando per Baptiſmum à Deo in filios ejus adoptati & in familiam ejus recepti & aſſcripti ſumus, tunc ad obœdientiam filialem Deo præſtandam obligamur: ſed juxta ipſius mandata, non autem juxta traditiones hominum. Cum enim Deus in domo ſua magna, quæ eſt Eccleſia, ſibi ſoli vindicet jus & autoritatem gubernandi verbo conſcientias familiæ ſuæ, imò liberorum ſuorum, & quia in Baptiſmo ad huius Patrisfamilias obœdientiam nos obligavimus, qui etiam conſcientias noſtras ab omnibus humanis traditionibus, mandatis & doctrinis liberavit & abſolvit, ſicut Scripturæ dicta manifeſte teſtantur. Ezechiel. 20. Matth. 15. 1. Cor. 7. Coloſſ. 2. Jacob. 4. &c. Ideò Lutherus liberè & rectè concludit, nec Papam nec ullum hominem habere jus unius Syllabæ conſtituendæ ſuper conſcientiam Chriſtiani hominis, quicquid verò aliter fit, tyrannico ſpiritu fieri contra libertatem Eccleſiæ. Num verò hæc ſententia abſolvit Chriſtianos ab obœdientia politico Magiſtratui debita? Nequaquam, expreſsè enim loquitur de iis, quæ conſcientiæ imponuntur: & ipſa obœdientia politico Magiſtratui debita verbo Dei mandata & ſancita eſt. Num verò nulla debet eſſe reverentia vel autoritas miniſterii Eccleſiaſtici? omnibus modis, ſed non ita, ut habeat imperium

vel

vel merum vel mixtum in Eccleſia, ſed ut habeant miniſterium. Quando igitur afferunt doctrinam, vocem & verbum Dei, tunc non hominibus ſed ipſi Deo præſtamus obœdientiam, quando verò conſcientiis aliquid imponunt extra, præter aut contra verbum Dei, tunc baptiſmus commonefacit nos & noſtræ obligationis ad obœdientiam verbi divini & noſtræ libertatis à mandatis, doctrinis & traditionibus hominum. Quid verò ſi de rebus indifferentibus Eccleſia aliquid ſtatuat, quod ad ordinem, decorem & ædificationem faciat? Reſp. Si conſtitutiones pugnant cum verbo Dei, aut quando aſſuuntur impiæ opiniones, tunc interdicta eſt obœdientia; quando verò res ſunt adiaphoræ & ſine impiis opinionibus proponuntur, tunc valet regula Apoſtoli: *Omnia fiant decenter, ordine & ad ædificationem.* Caritas etiam exemplo Pauli in obſequium fratrum infirmorum multa talia, quæ ſine læſione conſcientiæ fieri poſſunt, facit: & tamen ſalvâ conſcientiæ libertate, ſine opinione neceſſitatis talia ſervanda ſunt. Hæc omnia D. Chemnicius.

Exceptio Bellarmini.

147. Bellarminus rejicit hanc diſputationem ad locum de ſummo Pontifice, & argumentis noſtris pro libertate à traditionibus humanis ex Scriptura adductis reſpondet hoc modo: *Deum eſſe unum legislatorum ſcilicet ſummum, qui ita ferat alias leges, ut nullas ab alio accipiat: interim tamen & Eccleſiaſticum & politicum Magiſtratum, leges ferre poſſe.* Reſp. Concedimus politicum Magiſtratum habere autoritatem ferendarum legum civilium, iisque Chriſtianos obligatos eſſe, modò cum divina lege non pugnent. Eccleſiæ miniſtris itidem concedimus, quòd poſſint ordinationes honeſtas ordinis & decoris causâ in Eccleſia ſervandas inſtituere, interim tamen ſi præter, vel etjam contra verbum Dei conſcientias hominum ſuis legibus velint illaqueare, easdemque ſub opinione neceſſitatis, cultus & meriti obtrudere, tunc dicimus, Chriſtianos ab earum obligatione eſſe liberos, quod toties Scriptura docet, quoties mandata hominum, doctrinas hominum & traditiones fugiendas monet, quoties ad ſolam legem DEI nos revocat, quoties libertatis per CHRISTUM nobis partæ meminit &c. Cumprimis verò Monarchicam illam poteſtatem Pontifici denegamus; quâ poſſit leges ferre, quæ omnium & ſingulorum Chriſtianorum in toto orbe conſcientias obligent: Ex quibus intelligi poſſunt ea, quæ Chemnicii argumentis Bellarm. obvertit.

Quomodo intelligenda ſit illa propoſitio Lutheri. Per Baptiſmum vota fieri irrita.

148. Cap. 17. Diſputat Bellarminus contra Lutherum *per Baptiſmum non fieri irrita omnia vota.* Reſp. Ex D. Chemnicio. In Vet. Teſtam. verbum Dei diſponebat rationem votorum, de quibus rebus & quomodo fieri poſſent: in novo autem Teſtamento Chriſtus & Apoſtoli nihil nobis præſcripſerunt de peculiaribus votis: ſed in Baptiſmo ex præſcripto verbi Dei ſit generalis profeſſio, votum ſeu promiſſio, quâ nos Deo ſubjicimus & obligamus ad obœdientiam. Ad profeſſionem igitur Baptiſmi rectè & meritò exigenda ſunt omnia Chriſtianorum vota, quæ legitima cenſeri debent, regula autem & norma voti, quod in profeſſione Baptiſmi emittimus, eſt ſententia illa Chriſti Matth. 28. *Docentes eos ſervare, quæcunque ego præcepi vobis*: Et Rom. 6. *Liberati à peccato ſervi facti eſtis Deo traditi in formam doctrinæ Apoſtolicæ* Coloſſ. 2. *Si mortui eſtis cum Chriſto ab Elementis mundi, quid adhuc decretis mundi tenemini juxta mandata & doctrinas hominum?* Et hæc cùm ita ſe habeant, conqueritur Lutherus, baptizatorum conſcientias onerari & implicari infinitis aliis votorum legibus ab hominibus conſtitutis; quædam enim ſunt vota religionum, quædam peregrinationum, quædam aliorum operum & illis legibus & opinionibus votorum quæritur & fidei & Baptiſmo detrahi. Quaſi enim ipſum Baptiſmi votum non ſatis ſit vel præſtans vel ſufficiens, conquiruntur & cumulantur alia, quibus conſcientiæ ita occupantur, ut & memoria Baptiſmi obruatur, & dignitas ejus extenuetur. Diſputatur enim & ſtatuitur opus intra tale votum factum eſſe præſtantiùs & infinitis præmiis præferendum, quàm ſi extra tale votum ſimpliciter ex mandato divino fieret. Addunt alii, ingreſſum religionis eſſe velut novum Baptiſmum, quem deinceps liceat toties renovare, quoties ab integro propoſitum religionis renovatur. Et inter hos ſtrepitus opinionum de votis vix quisquam Baptiſmum ſuum recordatione dignatur. Leges etiam, vincula & laquei votorum pugnant cum libertate à mandatis & doctrinis hominum, in quam per Baptiſmum collocamur, Coloſſ. 2. Et quia in Baptiſmo abunde & plus quàm poſſimus implere, vovimus, ſat etiam negotium habituri, ſi per totam vitam huic rei intenderemus, cenſet igitur Lutherus, ſatis eſſe, ut omiſſis & ſublatis aliis votis, quæ nec Dei mandatum nec Scripturæ exemplum habent, omnes Chriſtiani revocentur ad Baptiſmi vota. Hæc Chemnicius ex Luthero.

Exceptiones Bellarmini.

149. Bellarminus regerit. 1. *Vota eſſe de jure Naturæ, ideo nihil mirum ſi Chriſtus & Apoſtoli de illis nihil præſcripſiſſent: præterea falſum eſſe, quòd Apoſtoli nihil de votis tradiderint, cùm D. Paul. 1. Tim. 5. loquatur de voto continentiæ.* Reſp. Integra doctrina de votis ad alium locum pertinet, votum Patriarchæ Jacobi fuit Euchariſticum toto cœlo à votis Pontificiis, de quib. hoc loco agitur, diſcrepans: dictũ Apoſtolicum 1. Tim. 5. ſuo pertractabitur loco 2. *Voveri poſſe tum res præceptas à Deo, ut per votum homo magis obligetur, tum res nõ præceptas, modo ſint bonæ & juvent ad vitanda peccata.* Reſp. Quæ vota à nobis approbentur vel improbentur, ſuo apparebit loco. 3. *Falſum eſſe, quod in Baptiſmo plus promittamus, quàm implere poſſimus, cùm Chriſtus legem ſuam vocet jugum ſuave, & patres aſſerant, blaſphemum eſſe dicere, quod mãdata Dei ſint impoſſibilia.* Reſp. In tract. de lege §. 181. & ſequentibus evicimus immotis argumentis, legem Dei ne à renatis quidem in hac carnis imbecillitate perfectè impleri, ubi & Chriſti dictum & Patrum pronunciatum expoſuimus. Addit hoc loco Bellarminus egregium emblema: *Baptiſmus eſt ſufficiens ad ſuum finem, hoc eſt, ad ſalvandum hominem, licet addi aliquid poſſit, ut vel facilius vel excellentiùs aliquis ſalvetur nimirum per vota:* Do quo piæ mentes judicent.

Quid ſtatuendum de propoſitione illa Lutheri: Solâ memoriâ & fide ſuſcepti Baptiſmi dimittit peccata.

150. Cap. 18. Diſputat Bellarminus, *ſolâ memoriâ et fide ſuſcepti Baptiſmi non poſſe dimitti peccata poſt Baptiſmum commiſſa, ſed neceſſarium eſſe pœnitentiæ Sacramentum.* Suarez. in Apocal. ſerm. 15. p. 323. *Quid magis nefandum, quid magis execrabile quàm affirmare, Baptiſmum non ſolum pro peccatis præteritis purgandis accipi, ſed etiam pro futuris, ita ut quoties aliquis in peccatũ labitur, dũmodo recordetur, ſe ſemel baptizatum fuiſſe, veniam delictis*

delicti accipiat, Resp. Repetimus nos explicationem ex Chemnicio illius sententiæ; quam in Luthero can. 10. conc. Trident. damnare voluit. Lutherus lib. de captiv. Babylon. inter cætera in doctrina Pontificia reprehendit etiam hanc periculosam, falsam & perniciosam opinionem, quod finxerunt gratiam baptismi valere tantùm ad remissionem peccatorum præteritorum vel quæ Baptismi tempus in homine invenit, ita ut si post Baptismum aliquis in peccatum labatur, etiamsi pœnitentiam agat & verâ fide ad promissionem gratiæ & reconciliationis propter meritum Christi in Baptismo sibi oblatam, datam, communicatam, applicatam & obsignatam redeat, nihil tamen amplius ad reconciliationem sibi prosit gratia promissionis Baptismi: Sed quia per lapsum gratia *B*aptismi ita sit amissa, ut fracta & illisa prorsus exciderit & irrita facta sit, etiamsi in seria pœnitentia per veram fidem peccator ad fœdus illud revertatur, quod in Baptismo Deus nobiscum pepigit, ideò in pœnitentia de peccatis post Baptismum commissis, fidem quærere debere expiationem & reconciliationem, nõ in gratia illius promissionis, quæ in Baptismo nobis oblata, communicata & obsignata est, sed alia circumspicienda, quærenda & tentanda esse media, per quæ consequamur gratiam, reconciliationem & remissionem peccatorum. Contra verò Scriptura testatur, virtutem, efficaciam & operationem purgationis & sanctificationis baptismi per totam Christiani hominis vitam durare & valere.

Quomodo Bellarm. sententiam nostram exponat.

151. Bellarminus primò sententiam nostram per quatuor hypotheses exponit. *Adversarij* (inquit) *de hac re docent, primo. 1. Baptismum non aliter justificare, nisi subjiciendo ante oculos promissionem & eo modo excitando fidem, qua sola justificat.* Respon. Docemus Baptismum esse *lavacrum regenerationis & renovationis.* Tit. 3. vers. 5. Quæ cùm sine fide locum non habeant, ideò baptismum etiam esse efficax medium, per quod Spiritus sanctus fidem accendat, augeat, confirmet & obsignet: id fit non solùm exteriùs ante oculos subjiciendo promissionem, sed etiam interiùs in ipsa & per ipsam Baptismi actionem operando, ut docet exemplum infantum baptizatorum, quos fide in *B*aptismo donari, paulò pòst demonstrabimus, cùm in oculis & auribus ipsorum verbum promissionis non possit eo modo subjici, ut meditatione illius fides excitetur. 2. *Inde colligunt, cùm quis peccat post Baptismum, posse per memoriam Baptismi iterum redire ad gratiam ipsam Baptismi. Nam sicut ipse Baptismus subjicit antè oculos promissionem, ita etiam facit memoria & cogitatio Baptismi, proinde ipsa etiam memoria excitat fidem & eodem modo justificat. Id quod etiam in aliis rebus videmus: nam si quis visâ insigni imagine crucifixi moveatur ad amorem Christi crucifixi, certè etiã postea cùm imaginem non videt, si mente recogitet & recordetur eã speciem, movebitur.* Resp. In quibus verò scriptis nostrorum illas speculationes legit Bellarminus? Baptismum nequaquam statuimus esse nudũ signum & memoriale gratiæ, eo modo fidem excitans, quo imago crucifixi amorem Christi excitat, sed dicimus baptismum esse salutare & efficax medium, per quod in fœdus gratiæ recipimur, sanguine Christi à peccatis abluimur, fide, Spiritu S. & vitâ æternâ donamur. *Vt ergo semel super nos latâ divinâ promissione Baptismi: Qui crediderit & baptizatus, fuerit, salvus erit: usq; ad mortem veritatis ejus perseverat: Ita fides in eandem nunquam debet intermitti, sed usque ad mortem ali & roborari perpetuâ memoriâ promissionis ejusdem in Baptismo nobis factæ. Quare dum à peccatis resurgimus sive pœnitemus, non facimus aliud quàm quod ad Baptismi virtutem & fidem, unde cecideramus, revertimur & ad promissionem tunc factam redimus, quam per peccatum deserueramus:* quæ sunt verba Lutheri in l. de capt. *B*abyl. cap. de *B*apt. 3. *Inde rursum colligunt* (inquit Bellarminus) *Sacramentum pœnitentiæ nihil aliud esse, nisi ipsum Baptismum memoriâ & fide repetitum. Et sicut post Baptismum non remanet ulla satisfactio, nec sunt necessaria indulgentiæ, nec purgatorium post hanc vitam, ita existimant post pœnitentiam, id est, post memoriam Baptismi nullam superesse satisfactionem.* Respond. Nemo nostrùm dicit, pœnitentiam nihil aliud esse quàm *B*aptismum memoriâ & fide repetitum, sed teste ipso Bellarmin. libr. 1. de pœnitent. cap. 19. Duas pœnitentiæ partes statuimus, contritionem scilicet & fidem, cum quibus nova obœdientia tanquam fructus & immediatum consequens perpetuò est conjuncta. Dissimulat hoc *B*ellarminus, ut speciem aliquam calumniæ suæ inducat, quasi statuamus, illos, qui sine vera peccati agnitione in sceleribus perseverant, modò perfunctoriè & historicè recordentur, se aliquando baptizatos esse, tali recordatione peccatorum remissionem consequi, ut non sit opus pœnitentiâ & ministerio clavium. Unde paulò pòst subjungit *B*ell. *hæc est ipsorum sententia & certè satis delicata, & mollis, ut ne Epicuro quidem meritò displicere queat.* At quis nostrùm ita docuit? ab illis, qui post *B*apt. in peccatum prolapsi sunt, non solam & nudam Historicam recordationem *B*aptismi sed veram & seriam pœnitentiam requirimus: Cùm autem veræ pœnitentiæ pars sit fides, eam recordatione fœderis in *B*aptismo olim initi & promissionis semel factæ confirmari & posse & debere dicimus. 4. *Inde colligunt non rectè dixisse Hieronymum in cap. 3. Esaiæ: & ante eum Tertull. libr. de pœnit. pœnitentiam esse secundam post naufragium tabulam.* Resp. Quo sensu hanc descriptionem pœnitentiæ probemus vel improbemus, exposuimus in tract. de pœnit. §. 13.

Bellarmini de hac propositione sententia.

152. Huic sententiæ nostræ depravatæ potiùs quàm expositæ suam & suorum opinionem Bellarminus opponit, quam itidem quatuor hypothèsibus complectitur. *Catholici statuunt. 1. Baptismo remitti peccata ex opere operato, id est, vi Sacramenti.* Resp. De opere operato in tract. de Sacram. in genere latè egimus. Si opus operatum fidei opponitur, negamus, *B*aptismo ex opere operato remitti peccata. Si verò opus operatum opponitur illi opinioni, quod *B*aptismus sit tantummodò signum, non autem efficax medium ablutionis à peccatis, jubemus ut mentem teneant, barbaram verò linguam corrigant. 2. *Inde colligunt, Baptismi efficaciam non se extendere ad futurum, sed tantùm ad præteritum.* Resp. Contrarium paulò pòst demonstrabimus. 3. *Inde colligunt, amissam Baptismi gratiam non posse iterum recuperari per Baptismum, sed quærendum esse aliud remedium magis arduum & difficile, id est, Sacramentum pœnitentiæ, post quod remanet luenda pœna temporalis pro satisfactione & inde consequitur utilitas indulgẽtiarum, purgatorij locus &c.* Resp. De tota hac re in tract. de pœnitentia diximus, quantum satis. Ne unico quidem Scripturæ dicto probari potest, aliam

aliam rationem esse reconciliationis cum Deo, aliud remissionis medium post Baptismum, quàm antè baptismum. Utrobique eadem promissio, idem meritum Christi, eadem gratia Dei, eadem fides. 4. *Inde colligunt rectissimè dictum esse a Patribus, pœnitentiam post Baptismum esse secundam naufragy tabulam, quia non redeunt, qui pœnitentiam agunt ad Baptismi navim sed magno cum labore navigant, ut ii, qui arreptâ tabulâ post naufragium in ea vehuntur.* Respond. Fœdus, quod in Baptismo Deus nobiscum init, non præteritum tantùm tempus, vel momentũ illud, in quo baptizamur, respicit, sed est æternum fœdus; quamvis ergo per peccata postmodum ex eo excidamus, non tamen ita dissolvitur & frangitur, ut per pœnitentiam non pateat ad illud reditus. Si qui ergo ex art. Baptismi in mare perditionis prosiliunt, hoc est, desertâ promissionis fide in peccatum sese præcipitant, navis ipsa permanet integra, ad quam si per veram pœnitentiam redeunt, in portum salutis provehuntur.

An Chemnitius sententiam Concilii in hac quæstione depravaverit.

153. Secundo loco Bellarminus accusat Chemnitium, quod depravaverit Concilii Tridentini sententiam, tribuendo ipsi, quod statuat, 1. *non posse hominem etiam per veram pœnitentiam redire ad gratiam Baptismi & fœdus, quod Deus in Baptismo nobiscum pepigit.* At (inquit Bellarminus) *hoc non dicunt Catholici, fatemur enim posse hominem redire per veram pœnitentiam ad gratiam & ad fœdus in Baptismo initum, hoc est, ut simus iterum Filij Dei per gratiam, sed negamus id fieri per eadem instrumenta fœderis, hoc est, per Baptismum aut ejus memoriam, sed per Sacramentum pœnitentiæ.* Resp. ipsam Baptismi navim frangi ac dissilire dicunt, si quis post Baptismum in peccata prolabatur, quomodo igitur ad fœdus in baptismo initum patebit iterum reditus? πρώτερον ψεῦδος in eo consistit, quòd Baptismum ex opere operato sine fide prodesse statuunt & ex pœnitentiæ partibus fidem eliminant, nos contrà statuimus eandem esse fidẽ, quæ in ipsa actione Baptismi apprehendit promissionem gratiæ, quæque post lapsum in pœnitentia rursus promissionem illam apprehendit, ac proinde idem esse medium & instrumentum, per quod in Baptismo & post Baptismum in vera pœnitentia gratiæ Dei & remissionis peccatorum participes reddimur. 2. *quod statuat; Catholicos, cum peccant post Baptismum, niti propriâ constitutione & satisfactione, ut redeant ad gratiam. Sed hoc etiam falsò dictum est,* (inquit Bellarm.) *nitimur enim gratiâ Dei, Christi merito, & virtute atq; efficaciâ Sacramenti, non propriâ contritione, licet contritionem ut dispositionẽ requiramus, sicut etiam cùm baptizamur, requirimus fidem & pœnitentiam & tamen non sic nitimur, ut causis justificationis, sed Dei gratiâ, Christi merito & Sacramenti efficaciâ.* Resp. recolat Bellarminus sua verba. *Contritio est actio bona & libera, ad Evangelium pertinens* lib. 2. de pœn. cap. 2. *In bonis autem meritis fiducia aliqua collocari potest, modo superbia caveatur.* lib. 5. de Justif. cap. 7. *Contritio est causa remissionis peccatorum duobus modis, quia disponit ad justificationem & impetrat remissionem peccatorum, est meritum de congruo justificationis* libr. 2. de pœnit. cap. 12. *potest tanta esse pœnitentia sive contritio, ut debeat omnem culpam & sic redditur ad gratiam omninò similem ei, quæ in Baptismo habita est.* lib. 1. de Bapt. 18. §. Nota Secundò. *Maximè consentaneum est rationi, ut si Deus ex misericordia peccata condonet, etiam justitia, quoad ejus fieri potest, satisfieri velit* (nimirum per nostra opera, de ea enim satisfactione ibi agit) libr. 4. de pœnit. cap. 5. *Ex quibus omnibus apparet confessionem non tantũ ut dispositionem, sed etiam ut meritum requiri.* Nec fieri potest, ut solâ Dei gratiâ & solis Christi meritis nitantur, qui suorum operum merita ac proprias satisfactiones justificationis articulo ingerunt; de tota hac re suo loco plura. 3. *Quod Concilium Tridentinum damnaverit Epicuream sententiam de sola memoria Baptismi in sceleribus, quæ tamen Luthero non venerit in mentem.* At (inquit Bellarm.) *Concilium addit fidem, dum negat solâ recordatione & fide suscepti Baptismi vel dimitti, vel venialia fieri peccata.* Resp. fidem describunt nudâ Historiæ notitiâ, nõ autem agnoscunt eam pro fiduciali apprehensione meriti Christi, quæ cum vera pœnitẽtia, dilectione & bonis operibus perpetuò sit conjuncta: inde est, quod fidem in fornicariis Sodomitis, adulterisque permanere dicunt: Atqui talem fidem Historicam nequaquam Lutherus intellectam voluit, sed vivam & efficacem illam fidem, quæ Christum apprehendit & per dilectionem operatur.

Argumẽta pro nostra sententia, quod efficacia Baptismi extendat se in futurum.

154. His ita præmissis argumenta sententiæ nostræ proferemus. 1. Deus in baptismo fœdus gratiæ nobiscum init, ac pollicetur, se fore Deum ac Patrem nostrum, perinde uti olim in Circumcisione cum Abrahamo & semine ejus pactum init. Jam verò fœdus Dei est æternum & perpetuum, nec si per peccata inde excidimus, ita frangitur ac dissolvitur, ut etiamsi in vera pœnitentia per fidem ad illud redeamus, Deus tamen illud amplius servare, ratum & firmum esse pœnitentibus nolit, cùm incredulitas hominum fidem Dei nequaquam evacuet. Quò pertinent sequentia Scripturæ dicta. Genes. 17. v. 7. *feriam tecum pactum in fœdus sempiternum.* Exod. 6. v. 5. *recordatus sum fœderis mei.* Conjunge. Levit. 26. vers. 9. & 44. Num. 18. v. 19. Deut. 4. v. 31. c. 7. v. 9. 1. Reg. 8. v. 23. 2. Reg. 13. v. 23. Nehem. 1. v. 5. Dan. 9. v. 4. Esa. 55. v. 3. Jerem. 32. v. 39. cap. 33. v. 20. Ezech. 16. v. 60. cap. 37. v. 26. Oseæ 2. v. 19. cumprimis notanda sunt hæc testimonia. Esa. 54. v. 10. *in misericordia sempiterna misertus sum tui: Montes enim commovebuntur, & colles contremiscent, misericordia autem mea non recedet à te & fœdus pacis meæ non movebitur, dixit miserator tuus Dominus.* Rom. 3. v. 3. *Num incredulitas hominum fidem Dei evacuabit? absit.* Cap. 11. v. 29. *Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei.* 2. Tim. 2. v. 13. *Si non credimus, ille fidelis permanet, seipsum negare non potest.* Unde Deus ipse jubet homines lapsos ad pactum cum illis initum per veram pœnitentiam reverti, quò pertinet dulcissima promissio. Jerem. 3. v. 1. *Si dimiserit vir uxorem suam & recedens ab eo duxerit virum alterum, nunquid revertetur ad eam ultra? tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus.* v. 12. *Revertere rebellis Israel, &c.* Fœdus in Baptismo initum comparatur fœderi conjugali, ut ostendit locus Ephes. 5. vers. 16. Quemadmodum igitur maritus uxorem, quam in adulterio deprehensam bono jure repudiare poterat, retinens, non ad aliud quam cõjugii semel contracti fœdus revocat: ita Deus Sponsam adulteram fornicantẽ cum amatoribus multis non ad aliud, quàm semel initum spiritualis conjugii pactum reverti jubet, Luther. in libr. de captivit. Babylon. cap. de Baptismo tom 2. Jenens. Lat. fol. 271. *Si*

1. Fœdus Dei in Baptismo nobiscum initum est perpetuum.

271. *Si filij Iſraël ad pœnitentiam reverſuri primò omnium exitum de Ægypto memorabant, & hac memoriâ ad Deum, qui eduxerat eos, revertebantur, qua memoria & hoc ipſum præſidium eis toties à Moſe inculcatur, & à Davide repetitur, quanto magis nos noſtram de Ægypto noſtra exitum debemus memorare, & ejus memoriâ redire ad eum, qui nos eduxit per lavacrum regenerationis nova, cujus memoria in hoc ipſum nobis commendata eſt.*

Exceptiones Bellarmini. 1. contra locum Eſa. 54.

155. Bellarminus regerit, *Chemnicium ſine ulla verecundia ludere in Scripturis, earumq; teſtimoniis abuti. 1. cùm locus Eſaiæ cap. 54. contineat promiſſionem abſolutam, nimirum de fovenda perpetuò Eccleſia, iſta enim promiſſio à nulla conditione pendet, eſt enim matrimonium inter Chriſtum & Eccleſiam planè indiſſolubile.* Reſpond. Deus non ſolùm cum Eccleſia in genere, ſed etiam cum ſingulis fidelibus in ſpecie init fœdus, quod ex parte Dei eſt æternum & inviolabile, ut teſtantur dicta ſuperiùs allegata. Ergo locus Propheticus non ſolùm ad univerſam Eccleſiam, ſed etiam ad quamvis fidelem animam per Baptiſmum in fœdus Dei receptam accommodari poteſt, cùm genus includat ſuas ſpecies. Quod abſoluta quædam promiſſio Eccleſiæ data ſit, pugnat non ſolùm cum Scripturis, quas in loco de Eccleſia proferemus, ſed etiam cum ipſa experientia. Deus enim Synagogæ Judaicæ dedit libellum repudii propter fornicationes ſpirituales, invertimus ergo rationem à Bellarmino adductam. Quemadmodum matrimonium, licet in ſeſe ſit vinculum indiſſolubile, tamen per adulterium ſolvitur: ita quoque deſponſatio Eccleſiæ facta propter Spirituales ejuſdem fornicationes & apoſtaſias evacuatur & expirat. Eſa. 1. verſ. 21. Jerem. 3. verſ. 8. Ezech. 16. v. 50. Oſeæ 2. verſ. 2.

2. contra locum Rom. 3.

2. Locus Rom. 3. (ait Bellarminus) *continet abſolutam promiſſionem de mittendo Meſſia in mundum. At promiſſio Baptiſmi non eſt abſoluta, ſed conditionata; quia includit conditionem fidei, perſeverantiæ &c.* Reſp. nemo noſtrûm dicit, promiſſionem baptiſmi eſſe abſolutam eo modo, ut perſeverantes in ſceleribus ſine pœnitentia & fide nihilominus ſalutis futuri ſint participes, ſed requirimus & nos conditionem fidei perſeverantis: addimus autem eſſe veram fidem, non tantum, quando in ipſa actione baptiſmi apprehendit promiſſionem gratiæ, verùm etiam quando poſt Baptiſmum eam retinet, imò quando poſt lapſum in pœnitentia rurſus promiſſionem illam apprehendit. Ut veritas promiſſionis in Baptiſmo nobis factæ perſeverat uſque in ſeculum: ita quoque fides in eandem nunquam debet intermitti, ſed uſque ad mortem ali & roborari perpetuâ illius promiſſionis recordatione. Dictum. Roman. 3. generale eſt de omnibus Dei verbis & promiſſis, quibus ſi vel maximè homines fidem denegent, ipſe tamen manet verax & conſtans, ac promiſſa illius manent vetracia.

3. contra locum 2. Tim. 2.

3. Locus 2. Tim. 2. promiſſionem conditionatam continet, ſi negaverimus, ille negabit nos. Reſpond. ſanè illos, qui poſt Baptiſmum in delictis contra conſcientiam ſecurè perſeverant, & pertinaciter ſine pœnitentia DEO obluctantur, DEUS abjicit & repudiat; interim tamen eos, qui poſt lapſus per pœnitentiam revertuntur, vi fœderis & promiſſionis ſemel in gratiam recipit, cùm ſit fidelis, & ſeipſum, hoc eſt, ſuam miſericordiam & promiſſionem ex ea factam, negare non poſſit. Diſtinguendum igitur inter peccata infirmitatis, lapſus quotidianos, delicta involuntaria, vel etiam graviores lapſus, quos ſequitur pœnitentia: & inter obſtinatam pertinaciam cum finali impœnitentia cõjunctam, de qua Zach. 11. v. 10. *Tuli virgam meam, quæ vocabatur amabilis, & confregi eam, ut irritum facerem fœdus meum, &c.* 4. *Locus Ierem. 3. docet Deum recipere homines ad gratiam, ſi redeant, ſed non docet recipere eodem modo & per eadem inſtrumenta, quibus antea recepit.* Reſp. ſi per eundem modum & per eadem inſtrumenta intelligit Bellarminus baptiſmi iterationem, negamus & nos eodem modo & per eadem inſtrumenta lapſos poſt Baptiſmum in gratiam recipi: Si verò intelligit, gratis in Baptiſmo ex opere operato remitti peccata, poſt Baptiſmum verò noſtris operibus & ſatisfactionibus eorum remiſſionem promerendam, dicimus, ut eadem eſt Dei miſericordia in Baptiſmo & poſt Baptiſmum remittentis peccata; ut idem eſt CHRISTI meritum, propter quod Deus peccata remittit; ut idem eſt verbum Evangelii, in quo gratuitam peccatorum remiſſionem Deus offert, exhibet & annunciat: ita quoque ex parte noſtra unum idemque eſſe medium, quo in Baptiſmo & poſt baptiſmum remiſſionem peccatorum conſequimur, videlicet fidem in Chriſtum, cujus anteambulo contritio, pediſſequa verò bona opera. Emphaſin dicti Prophetici in argumenti noſtri ἐξηγήσει expoſuimus. DEUS Sponſam adulteram cum multis amatoribus fornicatam non ad aliud quàm ſemel initum ſpiritualis conjugii pactum reverti jubet.

4. contra locum Ierem. 3.

156. Argumento à perpetua promiſſionis veritate ducto & exemplo Iſraëlitarum in vera pœnitentia exitus ex Ægypto recordantium confirmato Bellarminus hoc obvertit. 1. *Argumentum illud nihil concludere, quia licet veritas promiſſionis ſit perpetua, tamen conditionata eſt, non abſoluta, alioqui omnes apoſtatæ ſalvarentur, de illis enim verum eſt dicere, crediderunt & baptizati ſunt: intelligitur itaq; conditio, ſi permanſerit in fide & fœdere Baptiſmali, ſalvus erit: quod ſi non permanſerit, non ſalvabitur, hoc remedio, ſed aliud quærere debet.* Reſp. quo ſenſu promiſſiones Evangelicæ poſſint dici conditionales, expoſuimus in tractatu de Evang. §. 42. hoc loco mememus, conditionem illam eſſe bipartitam; Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit, hoc eſt, ſive in vera fide & obœdientia erga DEUM perſeveraverit, ſive in peccata prolapſus per veram pœnitentiam & fidem ad Deum reverſus fuerit, baptiſmus ad ſalutem ipſi efficax erit. Regerit Bellarminus. 2. *eum qui ſemel excidit à fœdere Baptiſmi, non poſſe iterum ad illud redire, cùm non redeatur ad fœdus Baptiſmi per ſolam cogitationem, ſed per Baptiſmi iterationem, quam nullo modo liceat, ſicut ad fidem redire dicitur, non qui cogitat, ſe aliquando credidiſſe, ſed qui iterum actu incipit credere.* Reſp. ſanè ſolâ memoriâ & Hiſtoricâ recordatione Baptiſmi ſine verâ pœnitentiâ & fide nequaquã reditur ad fœdus Baptiſmi, ſed fideli memoriâ (ut ſic loquar) h. e. tali memoriâ, quæ & veram pœnitentiam & fidẽ habet cõjunctam, ad fœdus illud priſtinum rediri poteſt. Ut n. fides gratuitam promiſſionem de remiſſione peccatorum propter Chriſtum in Baptiſmo ſibi oblatam amplectitur, ſibiq; applicat: ita eadem fides eandem promiſſionem in verbo Evangelii repetitam & inſtitutione ſacræ cœnæ confirmatam in vera pœnitentia amplectitur, per quam homo baptizatus

Contra argumentum ex perpetua promiſſionis veritate.

Ptizatus denuò in gratiam & fœdus Dei recipitur. Præcedunt hæ argutiæ Bellarmini ex ignoratione fidei, gratuitæ juſtificationis, remiſſionis peccatorum, pœnitentiæ, virtutis Baptiſmi &c. fidem enim definit per nudam hiſtoricam notitiam vel potius ignorantiam; juſtificationem ſecundam à meritis operum noſtrorum deducit, remiſſionem peccatorum per realem deletionem & extirpationem deſcribit, à pœnitentiæ partibus fidem excludit, virtutem Baptiſmi ex opere operato valere diſputat &c. 3. *Iſraelita non commemorabant exitum de Ægypto, quaſi eâ commemoratione peccata purgarentur, ſed ut commemorato tam inſigni beneficio arguerent ipſi ſuam erga Deum ingratitudinem & eo modo ſe ad pœnitentiam provocarent, quod commodum nobis quoque Baptiſmum afferre non negamus.* Reſpon. commemoratio illa non ſolùm erat ὑπομνήσεως ad pœnitentiam, ſed etiam confirmatio fidei. Recordabantur enim fœderis, quod Deus cum Patriarchis populi Iſraëlitici majoribus inierat & miraculoſâ liberatione ex Ægypto confirmaverat, inde fidem ſuam de miſericordia Dei peccata propter Meſſiam remittentis confirmabât. Siquidem commemorationi fœderis illius & liberationis ex Ægypto includebatur recordatio promiſſionis de Meſſia, cùm fœderalis promiſſionis caput primarium fuerit illud: *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes*, cumque eo fine Deus Iſraëlitas ex Ægypto eductos in terram promiſſionis introduxerit, ut promiſſio de Meſſia ex hoc populo naſcituro complementum ſuum ſortiri poſſet. 4. *Si vera eſſet Lutheri ſententia, debuiſſent Judæi potiùs commemorare circumciſionem, quæ erat illis pro Baptiſmo, quàm exitum de Ægypto.* Reſp. quò ſpectet commemoratio illius liberationis, modò expoſuimus. Quod ad circumciſionem attinet, ejus itidem in vera pœnitentia ac precibus mentionem fecerunt, tum explicitam, ut paulò pòſt exemplo Davidis & Jonathanis demonſtrabitur, tum implicitam, quotiescunque recordantur fœderis cum Patribus initi, illud enim per circumciſionem fuerat obſignatum & confirmatum.

2 *Fideles Iſraelitæ ex circumciſione efficaces conſolationes duxerunt.*

157. Secundo igitur loco pro noſtra ſententia ſic concludimus. Baptiſmus in N. T. ſucceſſit circumciſioni. Coloſſ. 2. v. 16. quod ergo circumciſioni tribuitur, id Baptiſmo denegandum non eſt, non negabit hoc Bellarminus, cùm ſtatuat, *Iſraëlitis circumciſionem fuiſſe pro Baptiſmo, quin & Sacramenta N. T. longè majoris virtutis & efficaciæ eſſe, quàm V. T. Sacramenta.* Jam verò fideles Iſraëlitæ ex circumciſione, hoc eſt, ex fœdere Dei, in quod per circumciſionem recepti fuerant, efficaces conſolationes in V. T. petierunt, ut teſtantur exempla Jonathæ 1. Sam. 14. v. 6. *Tranſeamus ad caſtra illorum incircumciſorum* (nos ſumus in fœdere Dei, cujus ſignum gerimus in carne noſtra: illi verò non ſunt in hoc fœdere, Deus ergo nobis aderit ſuâ gratiâ & auxilio) ut & Davidis 1. Sam. 17. v. 26. *Quis ille Philiſtæus incircumciſus, exercitu Dei viventis maledicens?* Ergo etiam Chriſtiani fideles ex Baptiſmo, hoc eſt, ex fœdere Dei, in quod per Baptiſmum recepti ſunt, efficaces conſolationes petere poſſunt. Bellarminus hoc argumentum non attingit. Declarabimus igitur illud verbis Lutheri ſer. de S. Antonio tom. 2. Lat. Jen. f. 535. *Generale verbum promiſſionis contra omne malum, ſive peccatum, ſive mortẽ, ſive tribulationem quamcunq;, Quicunq; crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit, &c. hoc uno eſt maximè gaudendum, quia ſi in tribulatione quacunque hujus promiſſionis Dei memor fueris, & ſic dixeris contra Diabolum: Ecce ego baptizatus ſum & credo in Chriſtum, adducendo mox illud: Quicunque crediderit & baptizatus fuerit &c. Jam es vere in loco pacis & lætitiæ & quietis. Si enim adhæſeris his verbis fortiter, & non dubitaveris ea eſſe vera, teque verè baptizatum, impoſſibile eſt, ut te peccatum vel mors vel Diabolus ſuperet aut contriſtet. Sic legimus de ſancta quadam virgine, quæ ad omnem tentationem, cujuscunque mali non aliud oppoſuit, quam ſuum Baptiſmum dicens brevi verbo ad Satanam & ad mala impugnantia ſic: baptizata ſum, quaſi dicat, baptizata ſum & credo, ideo nihil facis Satan, quia ſtat contra te invictiſſima promiſſionis verbum, Qui crediderit &c. Majoricum Martyrem Aphricanum ſub Honorio raptum ad ſupplicium capitis propter confeſſionem Evangelii nullâ alià re magis confirmavit Dionyſia matrona pientiſſima, quàm inculcatione fœderis ſanctiſſimi per Baptiſmum cum ſacroſancta Trinitate initi: Memento fili, te, in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti baptizatum eſſe.* Vide plura inferius §. penult. hujus Tractatus.

3. *Fideles in N. T. conſolationes ex Baptiſmo hauſerunt.*

158. 3. Exempla fidelium in N. T. expreſsè teſtantur, quòd fœderis Baptiſmalis recordatione ſe conſolati fuerint, poſtquam à Baptiſmo in peccata prolapſi & per veram pœnitentiam ad Deum rurſus converſi fuerunt. Inde ſic concludimus. Si homines pii verè reſipiſcentes conſolationibus ex pacto Dei in Baptiſmo cum ipſis inito ſe erexerunt, ſequitur non aboleri penitus Baptiſmi fœdus per hominis lapſum. Sed verum prius, Ergo & poſterius. Aſſumptum conſtat. Corinthii multis & gravibus peccatis contaminati fuerant, Apoſtolus tamen ad Baptiſmum eos iterum revocat. 1. Cor. 6. v. 11. *abluti eſtis* nimirum in Baptiſmo. 1. Cor. 12. v. 13. *In uno Spiritu, in unum corpus baptizati ſumus*: Galatas haud leviter lapſos itidem ex Baptiſmo deductâ conſolatione Apoſtolus erigit Galat. 3. v. 27. *Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Hebr. 10. v. 22. *accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aſperſi corda à conſcientia mala & abluti corpus aquâ mundâ.* Petrus abnegatione Chriſti graviſſimè peccaverat, idem tamen poſt converſionem de ſuo Baptiſmo ſcribit 1. Epiſt. 3. v. 21. *Baptiſma nos ſalvat.* Bellarminus excipit 1. *Locum Galat. 3. nihil ad rem facere, cùm Apoſtolus ibi non doceat, quo modo juſtificentur impii lapſi poſt Baptiſmum, ſed quod homines non juſtificentur circumciſione, aliisque operibus legis, ſed per fidem Chriſti, id quod probat, quia qui baptizantur, Chriſtum induunt.* Reſp. Galatæ non diſceſſerant à confeſſione Chriſti, ſed fide & operibus ſimul juſtificari volebant à Pſeudo Apoſtolis ſeducti, illos in viam revocare ſatagens Apoſtolus, potenter evincit, non ex lege, ſed ex Evangelio; non ex operibus, ſed ex fide, eſſe juſtificationem, de quo latè egimus in tract. de Juſtif. Quòd ſi eſſet alia juſtificationis ratio in Baptiſmo, alia verò poſt Baptiſmum, quomodo Galatas ad Baptiſmum revocaret Apoſtolus in præclara illa de gratuita juſtificatione per fidem diſputatione? 2. *Paulus 1. Cor. 12. tantummodò dicere, nos eſſe unum corpus, quia in uno Spiritu baptizati ſumus, neq; quicquam addere de lapſis juſtificandis poſt Baptiſmum.* Reſp. Si Corinthii in gravia peccata prolapſi conſolatione ex Baptiſmo deductâ in veram ad Deum converſione ab Apoſtolo eriguntur, utique virtus & efficacia Baptiſmi ipſorum reſpectu nondum erat plane irrita & abolita. Sed verum prius: Ergo & poſterius. 3. *Etſi Baptiſmus promittat ſalutem per Chriſtũ & quicunq;*

Exceptionem Bellarmini.

poſt quemcunq; lapſum juſtificatur per Chriſtum juſtificetur, non tamen inde ſequi, eos juſtificari per Baptiſmum, qui poſt Baptiſmum lapſi ſunt. Nam latius patet juſtificari per Chriſtum quàm juſtificari in baptiſmo per Chriſtum, cùm etiam Sacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ & cætera ſalutem promittant per Chriſtum. Reſp. acceptamus hoc, quòd lapſi poſt Baptiſmum non minùs quàm baptizati, non aliter quàm per Chriſtum juſtificari poſſint & debeant. Jam verò per Chriſtum juſtificari non eſt ſuis meritis & ſatisfactionibus pro peccatis, Deum placare velle, ſed fide Chriſtum & ipſius beneficia amplecti, ac gratuitam peccatorum remiſſionem propter ipſum conſequi. De illis verò qui in operibus juſtificationem quærunt, graviter pronunciat Apoſtolus Gal. 5. v. 4. *Evacuati eſtis à Chriſto qui in lege juſtificamini, à gratia excidiſtis.*

4. Scriptura de efficacia Baptiſmi loquitur verbis in præterito, præſenti & futuro.

159. 4. Scriptura de virtute & efficacia Baptiſmi loquitur verbis in præterito, præſenti & futuro, ut oſtendat, Baptiſmi efficaciam non eſſe reſtringendam ad illud temporis momentum, in quo baptizamur, ſed per totam vitam ſe extendere. Tit. 3. v. 5. *Salvos nos fecit, ἐσωσεν ἡμᾶς per lavacrum regenerationis.* Galat. 3. v. 27. *Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* 2. (En tempus præteritum) 1. Petr. 3 v. 21. *Baptiſmus nos ſalvat ὑμᾶς νῦν σώζει* (nos ſive jam pridem ſive dudum baptizatos poſt lapſum reſipiſcentes Baptiſmus ſalvat.) Eph. 5. v. 26. *Chriſtus mundat Eccleſiam lavacro aquæ in verbo.* (En tempus præſens) Marc. 16. v. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* (Quisquis per Baptiſmum in fœdus Dei receptus in vera fide perſeveraverit, vel poſt lapſum per veram pœnitentiam ad Deum converſus fuerit, ſalvus erit (En tempus futurum) hûc pertinet, quod Rom. 6. v. 3. *in mortem Chriſti baptizati* dicimur, fundatur igitur Baptiſmi efficacia in morte Chriſti, jam verò mors Chriſti nõ ſolùm præterita, ſed omnia omninò peccata expiavit 1. Joh. 1. v. 3. *Sanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti emundat nos ab omni peccato*, utique ergò ex Baptiſmo peti poteſt conſolatio, ſi in peccata prolapſi per pœnitentiam ad Deum convertimur. Sic Baptiſmus *vocatur lavacrum renovationis.* Tit. 3. verſ. 5. jam verò renovatio in baptiſmo incipit & per totam vitam durat. Inde Baſil. in exhort. ad Bapt. pag. 445. *In Baptiſmo non ſolùm præteritorum remiſſionem, ſed & futurorum dona proponi aſſerit.* Auguſt. lib. 1. de nupt. & concup. c. 26. *In eis qui regenerantur in Chriſto, cùm remiſſionem accipiunt prorſus omnium peccatorum, utique neceſſe eſt, ut reatus etiam hujus licet adhuc manentis concupiſcentiæ remittatur, ut in peccatum non imputetur.* Cap. 33. *Quod Paulus ait, mundans eam lavacro aquæ in verbo, ſic accipiendum eſt, ut eodem lavacro regeneratio nos & verbo ſanctificationis omnia prorſus mala hominũ regeneratorum mundentur, atque ſanentur, non ſolùm præterita peccata, quæ omnia nunc remittuntur in Baptiſmo, ſed etiam, quæ poſteriùs humanâ ignorantiâ vel infirmitate contrahuntur, non ut Baptiſmus, quoties peccatur, totiès repetatur: Sed quia ipſo, quod ſemel datum eſt, ſit, ut non ſolùm antea, verùm etiam poſtea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur.* Et paulò antè: *Eadem regeneratione, quæ nunc fit per ſacrum lavacrum uſque in finem cuncta mala hominis purgantur atque ſanantur.* Idem tract. 124. in Johan. circa med. *Credentes in Chriſtum per lavacrum regenerationis ſoluto reatu omnium peccatorum & originalis videlicet, contra quam maximè regeneratio eſt inſtituta & cæterorum quæ male agendo contracta ſunt, liberantur à damnatione perpetua.* Unde Alphonſus Salmeron tom. 13. p. 487. citatis his Auguſtini locis diſertè concludit, *Baptiſmo non tantùm præterita, ſed etiam futura remitti peccata.* Nazianzen. orat. 40. in S. Bapt. pag. 642. *Si te luminis perſecutor & tentator (τῦ φωτὸς διώκτης καὶ πειραστὴς) poſt Baptiſmum adortus fuerit, ut certè adorietur, habes quo eum ſuperes: ne certamen reformides: aquam adverſus eum appone, Spiritum appone, in quo ignita omnia pravi illius tela extinguentur. Spiritus quidem eſt verùm diſſolvens montes: aqua quidem eſt, ſed quæ igneã extinguendi vim habet, πυρὸς ἀβλητικὸν.*

Exceptiones Bellar. 1. cõtra locũ Marc. 16

160. Excipit Bellarminus 1. *locum Marc. 16. accipi vel de ſalute in re, hoc eſt, de ipſa gloria ſempiterna, quæ non eſt effectus ſed finis baptiſmi, vel de ſalute in ſpe, hoc eſt, de ipſa gratia juſtificationis, quæ eſt tantum peccatorum præteritorum, non autem futurorum, quemadmodum qui dicit: Si hoc pharmacum acceperis, curaberis: indicat curationem ſecuturam poſt medicinam, ſed eam curationem eſſe morbi contracti, non autem poſtea contrahendi.* Reſp. Salus & vitâ æterna non ſolùm finis eſt, ſed etiam effectus Baptiſmi. Per Baptiſmum enim *induimus Chriſtum* Gal. 3. v. 27. Jam verò *qui habet Chriſtum*, habet vitam æternam 1. Johan. 5. v. 11. *vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio ejus eſt.* v. 12. *qui habet Filium, habet vitam.* Proinde ut Chriſtus in futuro dicit, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit*: Ita Petrus in præſenti dicit: *baptiſma nos ſalvat.* Exempla infantum, qui ſtatim poſt Baptiſmum moriuntur, expreſsè teſtantur, non ſolùm ſalutem in ſpe, ſed etiam ſalutem in re eſſe non ſolùm finem, ſed etiam effectum baptiſmi. D. Paulus aſſerit, *nos baptizari in mortem Chriſti* Rom. 6. v. 3. hoc eſt, per baptiſmum nos fieri participes beneficiorum mortis Chriſti, quæ ſunt gratia Dei, remiſſio peccatorum & vita æterna. Baptiſmus eſt *lavacrum regenerationis & renovationis* Tit. 3. v. 5. Jam vero ubi regeneratio & renovatio, ibi vita æterna.

2. Contra locum 1. Pet. 3.

2. *Petrum, cùm loquitur de tempore præſenti, non comparare baptiſmum cum peccatis, ſed tempus Chriſti cum tempore Noæ hoc ſenſu: Sicut tempore Noæ diluvium ſalvos fecit octo homines per arcam, ita nunc tempore Chriſti ſalvat baptiſmus credentes.* Reſpond. comparationem inter arcam Noæ & baptiſmum inſtitui non negamus, interim hoc urgemus, quod Petrus in graviſſimum peccatum abnegationis prolapſus, ex baptiſmo ſuo conſolationem petit, ac ſeipſum jam olim baptizatum includit, cùm de baptiſmi efficacia diſſerit: baptiſma (inquit) nos ſalvat.

3. Contra locum Epheſ. 5.

3. *Vocabulum mundans Epheſ. 5. non referri ad ſingulos homines, ſed ad varios, qui unam conſtituunt Eccleſiam. Chriſtus enim quotidiè mundat Eccleſiam lavacro aquæ, quia quotidiè aliqui baptizantur, omnes tamen cùm baptizantur, mundantur à peccatis præteritis, non autem futuris.* Reſp. quid interim fiet Auguſtino, qui diſertè ad futura peccata mundationem illam refert? Vidit hoc Bellarm. ideo aliud quæſivit ſubterfugium. *Quod ſi quis* (inquit) *referat ad ſingulos homines, tum dicendum eſt, baptiſmo purgari peccata futura, non immediatè, ſed mediate, quia videlicet qui baptizatus eſt, per gratiam, quã in baptiſmo accepit, impetrat veniam peccatorum venialiũ, quæ poſtea facit, ſi eam petat, & præterea per baptiſmi characterem jus habet ad Sacramentum pœnitentiæ, quo peccata etiam mortalia purgantur, quod Sacramentum percipere non poſſunt, qui baptiſmo carent:* quò refert Bellar. illud Aug. Ep. 23. ad Bonif. *Semel acceptam*

acceptam parvulus Christi gratiam non amittit, nisi propriâ impietate, si ætatis accessu tam malus evaserit, tunc enim etiam propria incipiet habere peccata, quæ non regeneratione auferantur, sed aliâ curatione sanentur. Rc. nequaquam dicimus per baptismum futura purgari peccata, quocunque se modo baptizati gerant, sed requirimus, ut in vera pœnitentia, fide & novitate vitæ perseverent, vel etiam in peccata infirmitatis prolapsi per veram pœnitentiam resurgant, quo respicit Augustinus, quando peccata actualia graviora post baptismum commissa non regeneratione, sed alia curatione sanari oportere asserit. Sano igitur sensu concedimus, baptismo purgari peccata futura non immediatè, sed mediatè, quia videlicet qui baptizatus est per gratiam, quam in baptismo accepit, obtinet remissionem peccatorum venialium, quæ postea facit, si eam petat, & præterea per veram pœnitentiam redire potest ad fœdus gratiæ, in quod per baptismum olim receptus, & hac ratione etiam mortalium peccatorum remissionē impetrare Beda l.1. in Esdr. c.3. *in hujus perfectione fides & generaliter omnis Ecclesia per baptisma à morte suscitatur peccatorum et cum post baptisma denuò mortem peccati incurrimus, per eandem necesse est fidem pœnitendo resurgamus.* 4. *Apostolum Rom.6. non docere, quomodo remittantur peccata post baptismum, sed quomodo cavere debeant, dicit enim per baptismū hominem mori peccato, ut deinceps vivat Deo, proinde hominem semel renatum omni diligentiâ cavere debere, ne iterum inquinetur.* Rc. duplici modo in mortem Christi baptizari dicimur: tùm quia per baptismum participes reddimur beneficiorum mortis Christi quæ non sunt restringenda ad momentum baptismi, sed extendunt sese ad totam hominis vitā: tùm quia per baptismum morimur peccato, ut deinceps vivamus Deo: atq; hic renovationis effectus itidē per totam vitam durat. Luth. tom.2. Lat. f.287. *Nunquā fit baptismus irritus, donec desperans ad salutem redire nolueris, aberrare quidem ad tempus poteris à signo, sed non ideò irritum est signum: ita semel baptizatus es Sacramentaliter, sed semper baptizandus fide, semper moriendum, semperque vivendum.*

4. Contra locū Rō. 6.

Secundaria nostræ sententiæ fundamenta.

161. Atque hæc sunt potiora sententiæ nostræ fundamenta, secundaria constitui possunt alia, utpote: Si efficacia baptismi non extendit se ad futurū, sequetur Hypocritarum baptismum esse iterandum. Consequens improbatur c. Nullus autem dist.4. de consecr. ex August. lib.2. contra Parmen. c.13. Item: si baptismi efficacia non extendit se ad futurum, satis fuerit ad finem vitæ cum Clinicis baptismum differre, quàm in prima ætate illum suscipere. Quæ de puritate Christi, per baptismum nobis communicata, & potestate clavium, quæ à baptismo separari non possit, ex Calvino Bellarminus affert, ea non probāt directè & principaliter quæstionem propositam: referenda igitur sunt ad hunc scopum, quòd prædicatio pœnitentiæ, annunciatio Evangelii, ministerium clavium; & usus cœnæ Dominicæ non proponant nobis post lapsum alium & novam tabulam, post fractam & dissolutam baptismi arcam, ad reconciliationem cum Deo & ad salutem, diversam ab ea, quæ in baptismo nobis per promissionem Dei oblata, donata & obsignata fuit, sed tantùm sint media, per quæ vel in gratia baptismi confirmamur, vel ad eam post lapsum revertimur. Baptismus enim est perpetuum sigillum & testimonium, nos recipi in communionem & participationem beneficiorum Christi & gratiæ Dei ad remissionem peccatorum, salutem & vitam æternam, si promissionem fide apprehendamus & teneamus. ** Urgemus insuper absurda quæ ex adversariorum sententia consequūtur. 1. Scripturam non rectè loqui de effectu baptismi in futuro. 2. Deum in promissionibus esse inconstantem. 3. lapsum non habendum pro baptizato. 4. Baptismum esse differendum usque ad mortem. August. Epist.50. ad Bonif. *Quicquid ab his qui post acceptum baptismum hic vivunt, infirmitate humana contrahitur, quarumcunque culparum, propter ipsum lavacrum dimittitur.* **

Argumenta Bellarmini.

1. Heb 6. Impossibile est eos &c.

162. Videamus argumenta, quæ pro stabilienda contraria opinione Bellarminus affert, 1. *Heb 6. impossibile est eos, qui sunt illuminati, iterum renovari ad pœnitentiam; ubi Apostolus dicit, lapsos post baptismum non posse renovari ad pœnitentiam, quomodo renovantur; qui baptizantur, ut Ambrosius, Chrysostomus, & alii exponunt.* Resp. loquitur Apostolus de peccato in Sp. S. ut omnes loci circumstantiæ ostendunt, & clarissimè demonstratum fuit in tract. de peccatis actualib. §.109. Qui renovationem ad pœnitentiam de baptismo accipiunt, nobiscum non pugnant; negant enim Baptismum post lapsus repetendum esse, id q; & nos negamus; inde verò haudquaquam sequitur pœnitentibus non esse propositam consolationem in promissione gratiæ, quæ in Baptismo ipsis fuit data & obsignata. Bellar. hoc urget, *quod Apostolus non dixerit impossibile esse, eos iterum baptizari, sed impossibile eos iterum renovari ad pœnitentiam scilicet Baptismalem.* Rc. non in genere de omnibus quocunque modo prolapsis, sed de illis qui peccant in Spiritum S. Apostolus loquitur, eos ad pœnitentiam renovari posse negat, quia scilicet medium, per quod Spiritus S. pœnitentiam operatur, protervè repudiant. Perinde uti Christus Matt. 12. v.32. peccatum in Spir. S. *in hoc & futuro seculo remitti negat.* De pœnitentia quadam Baptismali, hoc est, distincta ab ea, quæ post baptismum agitur, altum in Scripturis silentium quæ unam solum modò veram pœnitentiam agnoscunt. Vide tract. de pœnit. §.16.

2. Patres peccantib. post Baptismum graves labores imposuerunt.

2. *Patres peccantibus post Baptismum imposuerunt gravissimos labores.* Resp. non eo fine, ut illis coràm Deo promererentur gratiam Dei & remissionem peccatorum, sed ut Ecclesiæ satisfacerēt, atque ipso facto ostenderent, se verè & seriò ob admissa peccata dolere: utque reliqui hisspectaculis ad peccata majori studio vitanda ac declinanda excitarentur. Hieron. in c.6. Matt. *Fateor longè aliam esse rationem de criminum pœnitentia & satisfactione, de qua Ecclesia, quando lasionem accepit & offensa est, publicè suum judicium interponit, indicens satisfactionem publicam & graviorem, ut innotescat omnib. verè pœnitere, qui promto animo suscipiant, quicquid Ecclesia decreverit.* August. in Enchirid. ad Laurent. c.65. *Quia plerumq; dolor alterius cordis occultus est alteri &c. recte constituuntur ab his, qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, ut fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata.*

3 Æquitas non patitur, ut qui post Baptismum peccant, æquè facile viā habeāt ad gratiam.

3. *Nulla æquitas patitur ut æquè facilem viam habeant ad gratiam Dei, qui peccant ante Baptismum & qui post Baptismum, cùm illi Deum ignorarent, isti nossent: illi gratiam non haberent, isti haberent.* Resp. remissio peccatorum cùm ex mera Dei gratia & Christi satisfactione proficiscatur, non est æstimanda ex peccatorum quantitate vel qualitate: ac Spiritus sanctus non solùm ante Baptismum, sed etiam post Baptismū lapsos ad unicam Christi satisfactionem, in ara crucis propositam, deducit: nusquam verò talem differentiam statuit, ut remissionem peccatorum in Bapti-

Baptiſmo gratuitam eſſe dicat, pro illis verò, quæ poſt baptiſmum committuntur, proprias ſatisfactiones exigat. Vide tract. de pœnit. §. 128. memb. 3. Nec verò baptizatorum pœnitentia adeo facilis & levicula, ut Bellarminus ſomniat, cùm non ſufficiat nuda & hiſtorica Baptiſmi recordatio, ſed requiratur inſuper peccatorum & iræ Dei illis promeritæ vera ac ſeria agnitio, ſerius dolor, tremor, pavor &c. quò pertinent omnes deſcriptiones veræ & ſeriæ contritionis in Scripturis propoſitæ, quibus Pſalmi Davidici ſunt refertiſſimi. Et quid? num Catechumeni etiam ante baptiſmum non noverũt Deum? an deſtituuntur omni gratia? Regerit Bellarminus. *Etſi Catechumeni ante Baptiſmum Deum per fidem noverunt, ſæpe etiam caritate flagrant; tamen hæc omnia ad gratiam Baptiſmi pertinent. Nam & Catechiſmi doctrina diſpoſitio ad Baptiſmum eſt, & gratia illa atq; caritas, quæ interdum in Catechumenis reperitur, ex voto Baptiſmi procedit.* Rſp. fingere hoc eſt & pingere, non autem ſeriò de articulis fidei differere. Quomodo fides & caritas Catechumenorum ex Baptiſmo procedere vel ad baptiſmum referri poteſt, cùm illum nondum ſuſceperint? negat Bellarminus baptiſmi efficaciam extendere ſe in futurum, & hoc loco pronunciat, Baptiſmum illis prodeſſe, qui eum nondum ſuſceperunt. Fides & reliqua Spirit. S. dona in Catechumenis ex auditu & meditatione verbi oriuntur, quæ poſtea in baptiſmo & per Baptiſmum in illis augentur, cõfirmantur & obſignantur. Qui ergo ante Baptiſmũ peccant, cùm in lumine fidei peccent, non minùs tenerentur pro peccatis ſuis ſatisfacere, quàm qui poſt Baptiſmum peccant, ſi propriæ ſatisfactiones à Deo exigerentur: Ignorantia non excuſat, cùm ſit per peccatum attracta. 1. Tim. 1. v. 13. Paulus non excuſat peccatum ſuum, ſed obſtinationi Phariſaicæ ignorantiam illam opponit. Juſtin. in Apol. 2. p. 73. & Tertull. lib. de Baptiſ. etiam Catechumenis ante baptiſmum jejunia impoſita fuiſſe referunt: jam verò ex hypotheſi Bellarmini jejunium eſt ſatisfactorium. Ergo & Catechumenis ſatisfactiones fuiſſent impoſitæ. Res eò redit, monſtretur vel ex unico Scripturæ pronunciato talis differentia inter peccata ante Baptiſmum & poſt baptiſmum commiſſa, quòd illorum remiſſio ſit gratiæ beneficium, horum verò condonatio noſtrorum operum ac propriarum ſatisfactionum meritum.

Alii Bellarmini fundamenta alibi propoſita. 163. Lib. de pœn. cap. 13. aliis Bellarminus utitur fundamentis 1. *Circumciſio data fuit Iudæis in figuram Baptiſmi. At nuſquam præſcribitur memoria circumciſionis tanquam remedium peccatorum poſt circumciſionem perpetratorum, ſed ſacrificia, expiationes, confeſſio peccatorum.* Reſp. Non eſt neceſſe nihilo plus in re ſignificata, quàm in ſigno reperiri. *1. Memoria circũciſionis nõ fuit remedium peccatorum.* Bellarmin. ipſe diſputat, circumciſionem non profuiſſe ex opere operato, non contuliſſe gratiam, nõ eſſe datam, ut juſtificaret &c. quæ tamen omnia Baptiſmo tribuit. Neque dicimus, nudam Baptiſmi vel Circumciſionis memoriam eſſe remedium peccatorum in baptizatis & circumciſis, ſed fœdus Dei in baptiſmo nobiſcum initum, ex parte Dei manere ratum ac firmum, nec everti penitus per noſtram incredulitatem, redire autem nos ad fœdus illud per veram ac ſeriam pœnitentiam aſſerimus. Porrò illa pœnitentia lapſorum poſt baptiſmum non eſt nova quædam pactio, ſed ad priorem pactionem regreſſio, ac vera & integra in poſſeſſionem amiſſæ gratiæ & ſalutis reſtitutio; id quod declarari poteſt ſimilitudine adulteri & nautæ, quorum ille ſalvis & minimè iteratis ſponſalibus fœdus conjugale violatum inſtaurare: hic in navim, è quâ excidit, iterum recipi poteſt, navi ſimiliter ſemper ſalvâ & integrâ. Probavimus autem ſuperiùs exemplis Davidis ac Jonathanis, quòd pii veteres non minùs ex circumciſione in V. T. quàm nos ex Baptiſmo in N. T. efficaces conſolationes petierunt. Sacrificia V. T. non profuerunt ex opere operato ſine fide, ſed fuerunt typi Chriſti, ut ſuo loco oſtendimus. 2. *Iohannes 1. Epiſt. 1. loquens de remedio peccatorum, qua baptizatis indies committunt, non ait: ſi Baptiſmum ad memoriã revocaverimus, ſed ſi confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra.* Rſ. opponuntur ea, quæ ſunt ſibi invicem ſubordinata. Contritio enim & fides, cùm ſint eſſentiales pœnitentiæ partes, ſeſe invicem non tollunt: humilis confeſſio peccatorum pertinet ad contritionem, memoria baptiſmi confirmat fidem in promiſſionem gratiæ. 3. *Cùm in Scriptura legamus exempla eorum, qui poſt Baptiſmum lapſi ſunt, ut Simonis Actor. 8. & Corinthii inceſtuoſi 1. Cor. 6. nusquam tamen legimus eos remiſſos fuiſſe ad memoriam Baptiſmi.* Reſp. eſt inſufficiens enumeratio exemplorum. Oſtendimus ſuperiùs Galatas, Corinthios, & Petrum poſt baptiſmum in peccata prolapſos, conſolationem ex baptiſmo petiiſſe. 4. *Ex noſtra ſententia ſequeretur, non eâdem, ſed quod longè abſurdius, majori facilitate ad veniam pervenire eos, qui ſcienter poſt fidem & baptiſmum, quàm qui ignoranter in incredulitate peccaſſent; faciliùs enim eſt baptiſmum olim acceptum ad memoriam revocare, quamvis ipſa iterum baptizari.* Reſp. hypotheſis argumenti eſt falſa, quaſi ſcilicet ſtatuamus, ſolâ memoriâ baptiſmi ad veniam peccatorum perveniri, cùm veram ac ſeriam pœnitentiam in lapſis poſt baptiſmum diſertè requiramus. 5. *Conſequens fuerit, non debere niſi adultos baptizari, nam alioqui incertiſſima erit juſtificatio, quippe quæ ab hominum teſtimonio pendeat, neq; enim, qui infantes baptizantur, cùm poſteà adoleverint, baptizatos ſe fuiſſe recordantur.* Rſ. baptiſmus confertur publicè in cœtu Chriſtianorum, quorum teſtimonium non poteſt repudiari; eodem fine etiam adhibentur patrini, tãquam teſtes baptiſmi: ſed & annales Eccleſiaſtici baptizatorum album complectuntur, & ipſum cujusq; nomen de baptiſmo fert teſtimonium. Accedit obſignatio Spirit. S. qui eſt arrhabo hæreditatis noſtræ & συμμαρτυρεῖ Spiritui noſtro quòd ſimus filii Dei per fidem. 6. *Tollitur hac ratione Euchariſtiæ frequentatio, cùm ita ſufficere poſſit memoria ſpiritualis cibi aliquando guſtati, quemadmodum memoria ſufficit lavacri aliquando percepti: vel ſi ridiculum eſt, ſta memoriam cibi ad ſaturitatem prodeſſe, ut cibus ipſe prodeſt: cur non ſit etiam ridiculum, ſta memoriam lavacri ad maculas eluendas conferre, ut lotio ipſa confert.* Reſpon. non dicimus ſolâ baptiſmi recordatione purgari peccata, ſed fidem in verâ ac ſeriâ pœnitentiâ amplecti promiſſionem gratiæ in fœdere baptiſmi obſignatam, in cujus confirmationem SS. Euchariſtiæ uſus à Chriſto inſtitutus eſt. Faceſſant igitur ineptiæ de memoria cibi ad ſaturitatem ac memoria lavacri ad lotionem ſufficiente Bellarmin. ingenio indignæ.

2. Iohãnis 1. Epiſt. 1. ad confeſſionẽ peccatinos revocat.

3. Exẽpla lapſorum poſt Baptiſmum tranſeuntia.

4. Sequitur majori facilitate lapſos poſt Baptiſmũ ad gratiã pervenire.

5. Sequitur adultos ſolũm baptizandos.

6. Tollitur frequentatio Euchariſtiæ.

164. Atque hæc dicta ſunt de cauſis baptiſmi, tùm internis materiâ ſcilicet & forma, tùm externis, efficiẽte ſcilicet ac fine & effectis; reſtat ut *de objecto* hujus Sacramenti diſſeramus, ubi primò omnium dicimus, *Homines vivos* eſſe Baptiſmi objectum, ac proinde quod non eſt in cenſu ac numero hominum vivorum,

Objectum Baptiſmi.

Sunt homines vivi.

vivorum, illi baptismus non est conferendus. 1. In baptismi institutione tantummodò fit mentio hominum. Matt. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes, & baptizate eos.* Ergo ab hoc institutionis divinæ capite non est discedendum. 2. Johannes Baptista & Apostoli non nisi vivos homines baptizârunt, ut constat ex Evangelistarum & Actorum Apostolicorum Scriptis. 3. Quemadmodum Deus propter homines se in verbo revelavit; ita quoque non nisi propter hominum salutem Sacramenta instituit: illis igitur solis administranda erunt, Gen. 17. v. 12. Circumcisio viventibus adhiberi præcipitur, idem judicium de agno Paschali. Exod. 12. v. 4. 2. 4. Sacra cœna tantùm datur viventibus, ex Christi institutione. Matt. 26. v. 26. &c. Idem ergo in administratione Baptismi observandum. 5. Baptismus mortuis collatus planè inutilis & inefficax, cùm quilibet judicetur à Deo *& referat ea, quæ per corpus in vita egit*, 2. Cor. 5. v. 10. *Baptismus est lavacrum regenerationis & renovationis* Tit. 3. v. 5. Jam verò soli homines viventes regenerationis & renovationis sunt capaces, non mortui, nec alia inanimata.

Errores circa objectum Baptismi. I. vingo-Cantius

165. Improbandus igitur 1. Baptismus mortuorum. *Cerinthiani* referente Epiph. hæres. 28. contra Cerinth. mortuos baptizârunt, freti pravo intellectu verborum Apostoli. 1. Cor. 15. v. 29. *Quid faciunt, qui baptizantur pro mortuis, ὑπὲρ νεκρῶν, si omninò mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro mortuis?* Atqui hæc consuetudo baptizandi mortuos apud quosdam in primitiva Ecclesia usitata fuit, ut apparet ex Conc. Carthag. 3. c. 6. Pontificii mortuos & sepulchra aspergunt aquâ lustrali. Chrysost. homil. 1. in Act. refert à quibusdam suo tempore etiam mortuis infusam baptismi aquâ, quod ibi reprehendit ac docet, *hoc nihil esse aliud quàm sanctam in terram projicere.* Marcionitæ referente Tertull. l. 5. contra Marc. habebant vicarium quendam baptismum, qui vivis conferebatur loco mortuorum non baptizatorum, in testimonium articuli de resurrectione mortuorum. Sed nec Cerinthianorum nec Marcionitarum νεκροβαπτισμὸς ex verbis Apostoli probari potest, quorum ille pugnat cum institutione & fine baptismi, hic verò cum manifestis Scripturæ dictis, *Justus sua fide vivet; Impossibile est Deo placere sine fide; lignum ubi ceciderit, permanebit, &c.* neque vero dicit Apostolus, si mortui non resurgunt, quare baptizantur mortui, id quod specie quadam pro νεκροβαπτισμῷ urgeri posset, sed quid faciunt illi, qui baptizantur ὑπὲρ τῶν νεκρῶν super mortuos. Quidam igitur verba Apostoli accipiunt de Baptismo Clinicorum. Catechumeni in præsentissimo mortis periculo constituti, ac pro mortuis magis quàm vivis, cum baptizarentur habiti, propterea quòd lecto ita affixi essent; ut de eorum vita desperaretur κλινικοὶ παρὰ τὸ κλίνειν appellati fuerunt, teste Cypriano lib. 4. Epist. 7. & Epiphan. contra Cerinth. pag. 54. Hanc sententiam proponit Calvinus, eamq; ut simplicissimam approbat Marloratus. Sed morem illum temporibus Apostolorum usitatum fuisse incertum est, & denuò repetimus Apostolum nequaquam dicere, quid faciunt, qui baptizant mortuos, sed qui baptizantur super mortuos. Quidam dicunt, non factum sed finem facti, hoc est, non ipsam consuetudinem baptizandi mortuos, sed finem & scopum illius baptismi ab Apostolo probari, adhibeatur enim in testimonium articuli de resurrectione. ✠

Explicatio loci 1. Cor. 15. 29. Qui baptizatur super mortuos.

1.

2.

Bellarm. lib. 1. de purgat. cap. 6. *Non dari potest huic loco 1. Cor. 15.* Quid facient, *aptior expositio, quâ si per baptismum intelligamus opera pœnitentiæ & afflictionis quæ viventes suscipiunt pro animabus defunctorum.* Alfonsus de Castro lib. 3. adv. hæres. verbo Baptismus. hæres. 3. *Theophylactus locum illum exponens ait. Porrò qui erant baptismum accepturi integra pronunciabant fide Symbolum, moxque & illud.* Credo mortuos resurrecturos. *Inquit itaque Paulus qui futuram credunt mortuorum corporum resurrectionem sub spe, hujusmodi sunt baptizati quidnam sint, cùm eis Christus sit occursurus, actura? Quid præterea resurrectionis gratia prorsus homines baptizantur, hoc est, pro resurrectionis expectatione si mortui non resurgunt? Hæc Theophylactus. Juxta quæ tantum valet pro mortuis baptizantur, ac si diceret, pro resurrectionis expectatione baptizãtur. Verùm quoniam hæc expositio nimis coacta est, multumq; à litera recedens, ideò aliter juxta sententiam B. Ambrosii respondetur, qui meo judicio multò melius & litera proximius exponit. Sic enim exponit. Alioqui quid facient qui pro mortuis baptizantur, si omninò mortui non resurgunt? Quid et baptizantur pro illis? Ambrosius. In tantum vult ostendere mortuorum resurrectionem, ut exemplum det eorum, qui tam securi erant de futura resurrectione, ut etiam pro mortuis baptizarentur. Si quem fortè mors prævenisset, timentes, ne aut malè, aut non resurgeret, aut qui baptizatus non fuerat, vivus nomine mortui tingebatur, unde subjecit.* Quid & baptizantur pro illis? *exemplo hoc non factum illorum probat, sed fixam fidem in resurrectione ostendit. Quid & nos periclitamur omni hora? quotidie morior &c. Dicendo,* Quid & nos periclitamur? *discrevit personas, ostendens non Catholicos esse, qui pro mortuis baptizabantur. Deniq, supra dixit,* ut quid baptizantur pro illis. *Nunquid dixit, & baptizamur pro illis. Hucusque Ambrosius. Ex hujus itaque præclara expositione patet consuetudinẽ illam, quam Theophyl. ascribit Marcionitis, ut vivus pro mortuo baptizaretur, tempore Pauli esse jam ab aliquibus introductam, quamvis non approbatam.* Scaliger in notis ad Nov. Testam. *Aliud est, ὑπὲρ νεκρῶν βαπτίζεσθαι si ita diceretur, aliud ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, ut aliud ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, aliud ἀνάστασις νεκρῶν, quomodo in articulis fidei pronunciamus. Nam in canone fidei dicimus, πίστευω νεκρῶν ἀνάστασιν, quia credimus omnes resurrecturos. Sed quiloquitur de resurrectione patris, matris & sororis, ille dicit, πίστευω τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν ἐχ τοὺς νεκροὺς ἀναστήσεσθαι, nimirum intelligit eos, de quibus tunc tantum sentit, Patre, Matre, Sorore. Adjectio articuli (τῶν) ἐμφατικὴ est καὶ ὁριστικὴ, ast absentia articuli est ἀόριστος. Et sine articulo omnes νεκροὶ comprehenduntur, cum articulo illi & illi tantum οἱ δεῖνα καὶ οἱ δεῖνα. Ἐγὼ οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, hoc est, οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν δεῖνα νεκρῶν, super quibusdam mortuis. Deinde non dixit Apostolus τί ποιήσωμεν ἡμεῖς οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν sed τί ποιήσουσι. Non ergo Paulus, neque omnes sed quidam pro quibusdam mortuis baptizabantur. Si non Paulus, neque omnes, Ergo non bene qui hoc faciebant. Solos igitur, qui hoc faciebant, notat & de illis paulò pòst dixit v. 34. ἀγνωσίαν θεοῦ τινες ἔχουσιν. Et ne alibi quærendi essent, quàm in ipsa Corinthiorum Ecclesia, πρὸς ἐντροπὴν, inquit, ὑμῖν λέγω. Ejusmodi igitur fuerit & unde consuetudo ista vindicamus. Omnes veteres Christiani etiam infra ætatem Augustini putabant, animas*

*animas tam piorum quàm impiorum in centro terræ tanquam in quodam conceptaculo expectare diem judicii, quod candid. Tertullianus eleganter dixit, in candida expectare diem judicii, ut candidati Magistratum ambientes expectabant suffragia tribuum aut Centuriarum, &c. prærogativam tamen dant Martyribus quos uno saltu rectam Paradisum deferri volũt etc. Quũ igitur ita animati essent decarcere animarũ piarum, impiarũ, magna incessebat eos homines solicitudo carorum suorum, qui jam defuncti in ea loca penetraverant super suspiriis & anxio desiderio, quo putabant eos conflictari, expectantes in candida diem judicii, ut Tertull. loquitur. Ita unusquisque satagebat pro fratre, patre, sorore, defunctis & annuâ die offerebat pro illis: & ut ait Tertullianus, ad postulabat aliquod refrigerium in die resurrectionis &c. Putabant igitur annuâ die orandum aliquod refrigerium suis quamdiu exspectabant diem judicii in illis spelunciis terræ abditissimis, ac pro eodem eorundem refrigerio baptizabantur, idque annuâ die, Calendis scilicet Februarii, ut constat ex Tertullian. lib. 4. contr. Marc. ubi Calendis Februariis & baptizari solitos in spẽ resurrectionis & munuscula pro caris peti solita dicit, Apostolum verò illius insania autorem, aut adstipulatorem negat. Ex illo igitur more argumentum ducit Apostolus. Nam quamvis mos ille improbandus esset, tamen si baptizantur pro mortuis ut refrigerium habeant in die resurrectionis, quomodo ergo sui oblitis à se dissentiunt & resurrectionem negant? Ideò autem Calendas Februarii huic Baptismo destinarunt, quia putabant Christum eo die Baptismum à Johanne suscepisse.** Sed hoc itidem videtur coactum, si enimde consuetudine quadam vitiosa Apostolus ageret, eandem in Corinthiis omninò improbaret. Quidam 3. de ipso resurrectionis articulo verba Apostoli accipiunt hoc sensu, quòd argumentum confirmationis hujus articuli petat Apostolus ex generali & omnibus probata ac commendata consuetudine Ecclesiæ, quâ Christiani super articulum, Credo resurrectionem mortuorum, baptizari consueverunt. Quæ enim hodie in baptismo usitata est Symboli Apostolici recitatio, eadem primitivæ Ecclesiæ quoque in usu fuit, tùm cùm baptismus administraretur Catechumenis: quasi dicat Apostolus: si non est futura mortuorum resurrectio, quare baptizamini in fidem resurrectionis mortuorum? Vide Chrysostom. & Theophylact. in hoc loco sed & hæc interpretatio videtur quodammodo coacta, cum in verbis Apostoli articulus resurrectionis sit conclusio probata, non autem argumentum pro- 4. bant. Quidam Apostoli verba accipiunt de iis, qui mortem potius oppetere, quàm baptismo carere voluerunt, hoc sensu: Si non est resurrectio, quid faciunt illi, qui baptizãtur super mortuos, hoc est, qui baptizantur morti jamdum à persecutori- 5. bus destinati? Quidam referunt Apostolica verba ad consuetudinem Judæis usitatam abluendi corpora defunctorum, quæ ad primitivæ Ecclesiæ Christianos promanavit, ut patet ex Actor. 9. vers. 37. & Eusebio lib. 7. Histor. Eccles. cap. 21. ut hac ablutione testatum redderent, se credere resur- 6. rectionem corporum. Quidam simpliciter ad finem baptismi hunc locum referunt, quòd scilicet cum Christo *baptizemur in mortem*, ut resurrectionis ejus participes simus, Roman. 6. vers. 4. & 5. q. d. Apostolus: Si mortui non resurgunt, quare baptizamini, ut vetus homo extinguatur, & novus exurgat. Sed in omnibus hisce explicationibus jure aliquid desiderari potest. Amplectimur 7. igitur simplicissimam illam expositionem de ritu baptizandi Christianos ad sepulcra mortuorum, qui symbolum fidei fuit & confessionis de resurrectione mortuorum, ac de collectione & consociatione baptizatorum vivorum spirituali cum membris unius ejusdemque corporis mystici, quin & publica professio de morte pro Christi gloria & articulo resurrectionis obeunda. ** Clemens lib. 6. Constitut. cap. 30. *Congregamini in cæmeteriis, legite libros sacros, ac ad mortuorum tumulos psalmodias canite.* ** Hunc autem morem in primitiva Ecclesia receptum fuisse testatur Epistola Ecclesiæ Smyrnensis apud Eusebium lib. 4. hist. Eccles. c. 15. August. lib. 20. de civitat. Dei, cap. 9. & Lutherus in explic. hujus loci. Hanc interpretationem sequuntur Bucanus in loco de Baptis. pag. 643. Piscator in scholiis & alii.

166. 2. Baptismus campanarum in Papatu usitat* est ** quo de vid. Martin. de Arles in tract. de superstit. num. 9. & 14. Concil. Colon. part. 9. cap. 14. Petrum Messiam Hispalensem lib. 11. div. lectionum cap. 9. Centuriatores Cent. 10. cap. 6. col. 294. Anselgreus in lib. 11. Francis. lib. 4. cap. 47. recitant constitutionem Caroli Magn. Episcopi glocas non baptizent. Bellarm. lib. 4. de Roman. Pontif. cap. 12. *Hæretici aut rem ipsam vel nomen baptismi campanarum reprehendunt. Si rem, aperte decipiuntur vel mentiuntur, non enim campanæ revera baptizantur, sed solum benedicuntur & dedicantur divino cultui eo modo, quo templa, altaria, calices & alia sacra vasa, ut patet ex Pontificali, ubi habetur benedictio campanæ & nulla fit mentio Baptismi.* Sed res ipsa testatur, quod longiorem apparatum, ambitiosiorem pompam, Ceremonias plures, majoris momenti precones, honoratiores ministros ad Baptismum campanarum, quàm ad infantum Baptismum requirant, unde Bellarm. dicto loco fatetur, *nomen baptismi non quidem à Pontificibus sed à vulgo campanarum benedictioni accommodari, quia vident eas aspergi, eis nomina imponi, abluni, ungi, exercizari.* ** Maximilianus I. Romanor. Imper. & Status S. R. I. in centum gravaminibus coram Legato Pontificio in Comitiis Norinbergæ Anno 1522. inchoatis, finitis verò Anno 23. cap. 51. piè & prudenter de campanarum baptismo conqueruntur his verbis: *Suffraganei excogitaverunt, ut solùm ipsi & nullus alius Sacerdos Laicis campanas baptizent. Credunt deinde simpliciores sta affirmantibus suffraganeis, tales campanas baptizatas pellere Dæmones & tempestates. Quapropter innumeri plerumque adhibentur compatres, præcipuè verò qui fortunâ pollent, exorantur, qui baptizationis tempore funem, quâ campana religata est, tangunt ac suffraganeo præcinente (quemadmodum in parvulorum baptizatione fieri solet) omnes pariter respondent ac campanæ nomen ingeminant, vestesque novâ (quemadmodum & Christianis fieri solet) campana induitur, inde ad sumtuosa properatur convivia, quibus præcipuè compatres, ut eò largius munera offerant, adhibentur, nec non suffraganei & eorum Capellani cum multis aliis ministris regaliter pascuntur. Nec hoc satis est, sed & suffraganeo mercedem persolvere necesse est, quam illi munuscul um vocare solent: inde evenit, ut aliquando etiam in parvis villis centum florenis in tali absumantur & expendantur baptizatione, qua res non solum superstitiosa, sed etiam Christiana* 2. *Baptismus campanarum.*

religioni

religioni contraria, ac ſimpliciorum ſeductio & mera eſt exactio: verumtamen Epiſcopi, ut ſuffraganeos vel viliſſimos oberare poſſint mercede, talia & adhuc abſurdiora tolerant. Resitaque tam nefanda & illicita meritò aboleri debet. Caterum, ſi conducere vocatur, ut campana conſecrentur (ita enim ſuffraganei baptizationem appellant, quoties à prudentioribus de hac re interpellantur) conveniens erit, ut talis conſecratio per unumquemque fiat ſacerdotum, quemadmodum cum aqua benedicta, ſale, herbis & ſimilibus fieri ſolet, idque absque precio & expenſa Laicorum, ne populus ſimplex ita ſeducatur et damno afficiatur, nec non avaritia deteſtanda præſumptio evitetur. Hæc Cæſar & imperii Ordines. De eodem Baptiſmo campanarum ſic ſcribit Wierus lib. 1. de præſtig. Dæm. cap. 9. & ex eo Johan. Wolfius lection. memorab. centen. 16. Anno 1550. pag. 593. *Huc pertinent ludibria, quibus Satanas noſtros homines etiam eò adegit, ut niſi ſacro Baptiſmo regenerationis lavacro ad Chriſti ſolummodo membra pertinente & exorcismis tantùm, ubi è ſua ſede deturbandus eſt Damon, ab illis, qui ejus pellendi ſingulare donum habent, applicandis, campana & tintinnabula expientur, ſacroſicenturque ſponſoribus & teſtibus in ſacrilegam uberioris auri expiationem undique convocatis, res illas inanimatas, mortuasque è turribus à Diabolo ablatum iri, ſimplicibus perſuaſum ſit. Quin imò fovea & ſtagna oſtenduntur, quæ etiam vidi, ſi dignus ſum, cui credatur, quo ejuſmodi non baptizatas conſecratasque campanas à Damone ex turribus proximis invectas eſſe, aſſeveranter dicunt, audirique earum ſonum nocturnâ horâ duodecimâ in Nativitatis Chriſti ſolennibus, vel etiam ſingulis quatuor anni temporibus, qua vocant, & eum commoveri, qui audierit, & ſi aliquem audire contingeret, is proculdubio à Damone ob impietatem illuderetur: interim tamen hiſce religionis noſtræ præſtigiis illi detinentur: nec tra pridem eo loco propè Abbatiam Knechteſtein ductus ſum, ubi firmiter adhuc credidi hoc ſacrilegium coràm audivi, monſtratur fovea, turrisque oſtenditur.* Hæc Wierus. Cæterùm hanc campanarum baptizationem inſtituiſſe à Balæo ſcribitur Johannes XIII. qui magnam campanam ad Johan. Lateranenſem de ſe denominari voluit: ac tribuitur baptizatis campanis ſingularis quædã virtus & efficacia ad expulſionẽ omnis Diabolici inſultus, ad fuganda tonitrua & fulmina, ad ſalutẽ defunctarum animarum &c. Item campanæ illæ tàm ſanctæ ſunt, ut, ſi Eccleſia vel populus aliquis ſub anathemate ſit, ſignum illis dare, magnum ſit piaculum, ut à Bonifacio VIII. in cap. Alma mater §. Adjicimus de ſentent. in 6. & Gregorio IX. in cap. Ea permittimus in Decret. de ſentent. excommunicat. ſtatutum; ex gratia tamen ſingulari olim à Pontifice indultum fuit, Ave Maria tùm pulſare; ut docet Johan. Calderinus in tract. de interdictis p. 1. num. 97. Ritus in baptizatione illa adhibendos Pontificale Romanum ** Anno 1520. Venet. edit. l. 2. de bened. camp. (An. 1595. Clementis 8. Pont. Rom. juſſu Pontificale Rom. reſtitutũ & pulcherrimo charactere & elegantiſſimis picturis editũ eſt, cum præfixa ejuſdem Clementis conſtitutione pro hujus libri autoritate & approbatione. Ac licet in nova hac editione multa ſint omiſſa, quæ contra Pontificem facere videbantur, hæc tamen quæ de campanarũ benedictione in priori editione habẽtur, intacta prætermittuntur.** deſcribit his verbis:

Imprimis debet campana ipſa ita ſuſpendi & ſituari, ut commodè poſſit intus & extra tangi, tractari et circumiri: deinde prope ipſam campanam paratur Pontifici ſaldiſtorium, ſedes Epiſcopalis, vas aqua benedicendæ, aſperſorium, vas cum ſale, linteа mũda ad extergendam campanã, quando opus erit, vaſi olei ſancti infirmorum, ſanctũ chriſma, thymiama, thus, myrrha & thuribulũ cum igne. Diaconus etiam accipit amictum; albam, cingulum, manipulum, ſtolam & dalmaticam albi coloris. His ordinatis, Pontifex in ſacriſtia aut alio convenienti loco, paratus amictu, albâ, cingulo, ſtolâ, pluviali albi coloris et mitra ſimplici, baculum paſtoralem manu geſtans, venit prope campanam, ubi ſedens ſuper ſaldiſtorium ibidem ſibi paratum, dicit cum miniſtris Pſal. 6. (ſcilicet 51. 54. 57. 67. 70. & 86. *tũc ſurgit Pontifex, et ſtans cum mitra benedicit ſal et aquam etc. poſt ſalis & aquæ benedictionem conceptis verbis factam & latè ibidem deſcriptam, ita orat Pontifex: Benedic Domine hanc aquam cœleſti benedictione & aſſiſtat ſuper eam virtus Spiritus ſancti, ut cum hoc vaſculum ad invitandos Eccleſiæ filios præparatum, in ea fuerit tinctum, ubicunque poſtmodum ſonuerit ejus tinnitus, procul recedat virtus inſidiantium, umbra phantaſmatum, incurſio turbinum, percuſſio fulminum, leſio tonitruorum, calamitas tempeſtatum, omnisque Spiritus procellarum, & cum clangorem illius audierint filii Chriſtianorum, creſcat in eis devotionis argumentum, ut feſtinantes ad pia matris Eccleſiæ gremium cantent ibi in Eccleſia ſanctorum canticum novum in laudes eorum, deferentes in ſono præconium tuba, modulationem Pſalterii, exultationem organi, deprecantes Dominum cœli pro ſceleribus & pro omnibus neceſſariis ſuis, quatenus invitare valeant in templo ſancto tuo ſuis obſequiis & precibus multitudinem exercitus Angelorum & intercedentibus omnium Sanctorum meritis impetrare, quod poposcerint, mereantur, Salvator mundi DEUS, qui cum Patre &c. Poſt hæc Pontifex mittat ſal in aquam, in modum crucis ſemel, dicens: Hæc commiſtio ſalis & aquæ efficiant ſalutare Sacramentum in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, quo facto ſuper ſal & aquam commixta dicat verſ. Dominus vobiſcum. Reſpond. Et cum Spiritu tuo. Deinde orant, ut hanc creaturam ſalis & aquæ dignanter aſpiciat, benignus illuſtret, pietatis ſuæ rore ſanctificet DEUS, ut ubicunque aſperſa fuerit per invocationem ejus ſancti nominis, infeſtatio immundi Spiritus abjiciatur; terrorque venenoſi ſerpentis procul pellatur. His peractis Pontifex acceptâ mitrâ incipit lavare campanam cum dicta aqua, & miniſtri proſequuntur lotionem, lavantes eam totaliter intus & extra, deinde cum linteo mundo extergunt, Pontifice cum mitrâ ſedente & cum aliis miniſtris dicente Pſalmum 146. 147. 148. & 149. Quibus finitis ſurgit Pontifex cum mitra & cum pollice dextræ manus facit ab extrà ſupra campanam de oleo ſancto infirmorum ſignum crucis, quo facto depoſitâ mitrâ, dicit orationem, ut Deus campanam ſuo ſancto Spiritu ſanctificet, ut, ſi audatur ejus ſonitus, in hominibus creſcat devotio & omne malum abigatur. Formula orationis hæc eſt: DEUS, qui per ſanctum Moſen legiferum famulum tuum tubas argenteas fieri præcepiſti, quas dum Levitæ tempore ſacrificii clangerent, ſonitu dulcedinis populus monitus ad te adorandum fieret præparatus, & ad celebranda Sacrificia conveniret, quarumque*

clangore etiam hortatus ad bellum tela proſterneret adverſantium, præſta quæſumus, ut hoc vaſculum ſanctum tuæ Eccleſiæ præparatum, à tuo ſancto Spiritu per noſtræ humilitatis miniſterium ſanctificetur, ut per illius tactum & ſonitum fideles invitentur ad ſanctam matrem Eccleſiam & ad præmium ſupernum. Et cum melodia illius auribus inſonuerit populorum, creſcat in eis devotio fidei & amor ſpiritualis, procul pellantur omnes inſidiæ inimici, fragor grandinum, procellæ turbinum, impetus tempeſtatum, temperentur infeſta tonitrua, ventorum flamina fiant ſalubriter ac moderatè ſuſpenſa, proſternat aereas tempeſtates dextra tuæ virtutis, ut hoc audientes tintinnabulum tremiſcant & fugiant ante crucis in eo depictum vexillum, cui flectitur omne genu cœleſtium, terreſtrium & inferorum, quod ipſe D. N. I. C. præſtare dignetur, &c. Deinde Pontifex acceptâ mitrâ extergit cum linteo crucem à ſe factam. Deinde inchoat, ſcholâ proſequente, antiphonam, deinde repetitur antiphona. Interim Pontifex cum mitra ſtans facit cum pollice manus dextræ de oleo ſanctorum infirmorum ſeptem cruces exteriùs ſuper campanam & de intus cum chriſmate quatuor, pari diſtantiâ, dicens, dum quamlibet crucem facit: Conſecretur & ſanctificetur Domine ſignum iſtud in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Pax tibi. Deinde ſeptimum orat, ut Deus tintinnabulum cœleſti benedictione perfundat, purificet, ſanctificet & conſecret &c. Tunc ſedet Pontifex & acceptâ mitrâ imponit in thuribulo thymiama, thus & myrrham, ſi habere poſſunt, alioquin quæ ex ipſis habentur: quibus impoſitis, thuribulum ipſum ſupponitur campanæ, ut totum fumum recipiat: deinde Pontifex oſculatur librum Evangeliorum, tum producit ſuper campanam benedictum ſignum crucis & reaſſumtâ mitrâ diſcedit. Hi ſunt ritus baptizandi campanas, ex qua deſcriptione facilè intelligitur, quid ſtatuendum ſit de exceptione Stanislai Hoſii, qui campanas à ſuis non baptizari, ſed conſecrari dicit. Pertinet huc quod Alvearium Examinis Pontificii refert, *Hiſpanos cum Groeningam Friſiæ pervenirēt, vexilla ſeu ſigna ſua baptizata chriſmate inungi, adjurari, conſecrari & benedici curaſſe, & aliud Barbaram, aliud Catharinam & ſic deinceps nominaſſe.*

3. Baptiſmus infantum nondùm in lucem editorum.

167. Improbandus 3. Baptiſmus infantum nondum in lucem editorum; uti & eorum, qui ex parte & non ex toto in lucem editi: illi enim cùm non ſint in hanc vitam nati, non poſſunt per Baptiſmum renaſci, juxta regulam antiquitatis: *Non poteſt quiſquam renaſci, antequam ſit natus.* Auguſt. epiſt. 57. ad Dard. Iſid. lib. 1. de ſumm. bono cap. 4. *Qui in materno utero ſunt, ideo baptizari non poſſunt, quia qui natus adhuc ſecundum Adam non eſt, ſecundum Chriſtum non poteſt renaſci, neque regeneratio dici poteſt, quem generatio non præceſſit.* Lombard. 4. ſent. diſt. 6. §. 2. quam approbat Luther. tom. 12. Witteberg. p. 292. & in colloq. menſal. p. 173. Ut ergo rectè ſtatutum c. Quod in maternis diſt. 4. de conſecr. *quod in utero matris totaliter exiſtens non ſit baptizandus*, ita minùs rectè diſputat Petrus Aureolus 4. ſent. diſt. 5. q. 1. ſi *pars aliqua principalis extra appareat, baptizari poſſit.* Quid verò ſtatuunt, ſi appareat pars minùs principalis, puta pes vel manus? Aureolus exiſtimat, non eſſe baptizandam. Landulphus contrà ſtatuit, quòd ſit baptizanda; interim tamen ſi infans totaliter poſtea naſcatur, iterum baptizandum eſſe hoc modo: *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo.* Cardin. in Clement. fidei de ſumm. Trinitat. concedit baptizandum eſſe infantem, ſi aliqua ex parte in lucem editus, ſed addit, non niſi extrema neceſſitate id permittendum. *Multiplex eſt opinio Doctorum* (inquit ſumma Angelica in verbo Baptiſ. membr. 6. q. 3.) *in hac quæſt. ſed tu tene opinionem Landulphi, quæ ſecurior eſt & valdè pia quam tenet Thom. & Richardus.* Hæc illi Andabatæ: nos ſequimur Gloſſam in c. ſi ad matris diſt. 4. de conſecr. negantem Baptiſmum adminiſtrandum eſſe, niſi iis, qui perfectè nati, argumento 1. Quod certum c. de poſthum. her. inſtit. ubi requiritur, ut ſit totus natus, qui poſthumus dicatur. Proinde ſi mos in Eccleſia receptus, ut principale membrum ex Naturæ penetralibus exertum baptizetur, is prægreſſâ auditorum informatione ſine ſcandalo aboleatur.

4. Baptiſmus monſtrorum.

168. 4. Baptiſmus monſtrorum, quæ ex concubitu beſtiali nata humanam & pecuinam ſpeciem præ ſe ferunt. Vide Luther. in Coll. menſal. p. 330. Alia verò ratio eſt monſtroſorum partuum, qui ſpeciem humanam retinent, licet membro aliquo deſtituantur vel abundent. ** Andr. Oſiand. in diſp. de Bapt. Tub. Anno 615. quæſt. 11. *Monſtroſus natus ex hominum concubitu aut non habet veram humanitatem, id eſt, formam perfectæ & rationalis hominis & baptizari non debet. Aut habet figurā rationalis hominis, ſi videlicet monſtroſitas ignobilioribus partibus corporis hæret, & talis repræſentat vel unius hominis ſpeciem & ſic ſemel baptizandus, vel geminati hominis. Si hoc exactè deprehendi poteſt diſtinctis vicibus baptizandus videtur, non obſtante, quòd pedum concretio aut laterum agglutinatio unum individuū repræſentet. Sin verò id deprehendi non poteſt uno actu pro individuo uno baptizari poteſt. Sed hic nemini quicquam præſcribimus, meliora propoſituris libenter aſtipulabimur.* ** Andreas Angelus in lib. de mirabilibus mundi in Hiſtoria Anni 1597. ſic ſcribit. *In Aprili Bourgeis in Hiſpaniis inauditum quoddam monſtrum protulit mundus, quod ex multorum ad varios ſcriptis illic & Venetiis certò conſtat literis. Ibi enim vaccæ quædam duos vivos & integros omninò homines maſculum & fœminam enixa eſt in lucē, quibus & Archiepiſcopus aliquandiu ſacrum Baptiſma negabat rei novitate, quid faciendum eſſet, dubius, cum ſimile exemplum neque viderit, neque audierit ipſe, neque de tali ſcripſerit alio tempore quiſquam, ſed ſed de hoc Legati Pontificii facultatem & permiſſum præſtolabatur.* Landulphus 4. ſentent. diſt. 6. q. 2. ad quæſtionem an & quomodo monſtrum baptizandum ſit, ſic reſpondet. *Si perpendatur duas habere animas, ut puta duo capita, quatuor pedes, duas ſpinas in dorſo & hujuſmodi, tunc baptizetur quilibet per ſe & intingatur in loco quilibet per ſe. Si verò dubitatur, an ſint duæ animæ, ut puta, quia habet quatuor manus & unum caput vel duas ſpinas in dorſo, tunc credo, quòd debeat baptizari principalis abſolutè & alius poſtea ſub conditione, ſcilicet, ſi non es baptizatus, ego te baptizo &c. Nec baptizet intentione vaga, ſed determinando ſe ad unum.* Prioris reſponſionis partem probamus, cùm conſtet gemellos ſibi invicem adnatos eſſe duos diſtinctos homines, poſteriorem verò partem improbamus, cùm membra minus principalia redundantia nondum duos homines conſtituant. Liberum tamen hac de re piis & eruditis permittimus judicium.

5. Superſtitio mulierculārum quæ

169. Repudianda eſt 5. ſuperſtitio mulierculārū quæ

quæ corallia, lintea, fascias & id genus alia ex aqua Baptismi singularem quandam efficaciam ad sanitatem consequi somniant, cùm soli homini regenerando & renovando hoc lavacrum sit institutum. Illa verò vis & efficacia regenerandi non ita latet in aqua Baptismali, ut vis refrigerandi in aqua rosacea, vis expellendi in aqua cardui benedicti, vis purgandi in aqua communi &c. Sed Spiritus sanctus regenerationem & renovationem illam operatur, per aquam salutaris hujus effectus organum atque instrumentum. Superstitiosum igitur est, & cum secundo Decalogi præcepto pugnat, aquam Baptismatis ad alium quendam finem adhibere, quàm cui ex instituto divino est destinata: vel eidem aliam efficaciam tribuere, quam quæ ex promissione divina in usu Sacramentali eidem cõpetit. Memini in Consistorio Coburgensi quendam confessum, quòd aquam Baptismalem cuidam âse imprægnatæ ad abortum procurandũ propinaverit, graves ejo impietatis dedisse pœnas. Superstitioso huic Baptisticæ aquæ abusui obviam iri potest per colymbethram, (cujus etiam mentio fit apud Socrat. lib. 7. cap. 17.) quæ est aquæ in Baptisterio receptaculum, ex quo aqua baptizato superfusa per inferiorem quendam meatum secedit. Detestamur 6. Diabolicam Baptismi profanationem, de qua memorat Bodinus lib. 2. Dæmonoman. cap. 8. Quòd *quidam bufones baptizari curent in usum veneficiorum*. De Duce Albano referunt, quòd equum & capram baptizatam in comitatu habuerit. Sceleratas hasce sanctissimi baptismi profanationes toto pectore detestamur & execramus.

6. Profanatio Baptismi quæ cunque

170. Homines ergò vivi sunt proprium & adæquatum baptismi objectum, non mortui, nec alia inanimata. Sed cùm inter homines vivos quidam sint adulti, quidam verò adhuc infantes, ideò de utrisque distinctè agemus. Adultos sine discrimine 1. *Populi*. 2. *Sexus*. & 3. *Status* baptizandos esse dicimus, sive sint Judæi, sive gentiles sive masculi, sive fœminæ; sive conjugati, sive cœlibes; sive servi, sive liberi &c. 4. Ita tamen ut in Christiana religione priùs instituti eandem amplectantur & publicè profiteantur. Singula hujus thesios membra demonstrabimus. Ac primò quidem, quòd sine discrimine populi non solùm Judæi, sed etiam gentiles baptizandi sint, id patet. 1. Ex institutione Baptismi Matth. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes & baptizate eos*, (Johannes & Apostoli in angustis Judææ limitibus hactenus administraverant baptismum, Christus verò jubet hoc loco, ut dirutâ macerie inter Judæos & gentes Apostoli euntes in orbem universum, baptizarent quotquot ex Judæis vel gentibus verbum Evangelii recipiunt.) Monendum tamen hoc loco, etiam ante hanc solennem Baptismi promulgationem milites ad Baptismum Johannis venisse, quos ex Romanis gentilibus fuisse, admodum verisimile est Luc. 3. v. 14.) 2. Ex Apostolorum exemplo qui post Christi ascensionem sine discrimine Judæos & gentes baptizarunt, ut ex Actorum Apostolicorum cap. 2. 8. 10. 16. 18. Et ex Epistolis Paulinis ad Corinthios & Galat. constat, cumprimis notandus est locus 1. Cor. 12. v. 13. *In uno Spiritu omnes in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi sive gentiles*, 3. Ex sublato discrimine inter Judæos & gentes in N. Test. Rom. 1. v. 14. *Græcis & barbaris debitor sum*. Rom. 10. v. 12. *Non est distinctio Judæi & Græci*. 1. Cor. 1. vers. 24. *vocatis Judæis ac Græcis prædicamus Christum*. Gal. 3. v. 28. *hic non est Judæus nec Græcus, quia omnes unum estis in Christo*. Eph. 2. v. 14. *Christus est pax nostra, qui fecit utraque unum et medium parietem maceriæ solvit &c.* Quo pertinent vaticinia V. Test. de vocatione gentium: si enim gentes pertinent ad Christi regnum, utique à Sacramentis Christianæ Ecclesiæ non possunt excludi: Esa. 49. v. 22. *Gentes afferent filios suos in ulnis & filias suas super humeros portabunt*.** Errat igitur Osterodius scribens: *Fratrum liberi in infantia baptismo non initi, ubi ad annos discretionis pervenerint & fidei rationem reddere potuerint, baptizari debent, quod tamen diutius observandũ non est, quam usque dum cœtus Photinianorum factus numerosior*. Instit. cap. 39. §. 8. p. 363. Sensus est, quod baptismus non spectet æqualiter ad omnium seculorum homines. Contrà 1. sub nómine omnes gentes comprehenduntur non solum qui tunc vivebant sed etiam qui victuri sunt usque ad consummationem seculi. 2. Ut vigore mandati divini docere oportet omnes gentes ita etiam baptizare. 3. Eadem Dei voluntas ad homines horum temporum quæ fuit tempore legationis Apostolicæ, tum quoad salutem, tum quoad media. 4. eadem est utrinque hominum necessitas, cui Deus aut non prospexit aut non alio quàm Baptismo prospexit. D. Hunu. de Bapt. **

Quinam ex adultis baptizandi sint.

Quòd gentiles etiam baptizandi sint.

171. At inquis, Circumcisio tantùm Israelitico populo olim demandata fuit, Genes. 17. vers. 7. *Statuam pactum meum inter me & te & semine tuo*. Jam verò Baptismus successit in locum circumcisionis Col 2. v. 11. Ergo idem ad Israelitas tantummodò pertinebit, ** *Baptismus aquæ datus non est, ut inter gentes vulgetur & usurpetur ab Apostolis*, Scmaltz. contra disp. 10. D. Franz. p. 309. R. 1. datum esse aquæ baptismum fatẽtur, agnoscant ergo à Christo institutũ, ea vero obligat omnes homines. 2. reddant limitationis suæ rationem quod gentibus non sit datus. 3. verba Christi sunt Sole clariora. *Docete omnes gentes baptizantes eos*. 4. Apostoli gentibus baptismũ contulerunt, quâ in parte aut fidem Christo non probarunt, aut mandatum etiam ad gẽtes se extendit. 5. Ratione finis propter quem Baptismus institutus, eadem gentilium & Judæorum ratio, eadem baptismi necessitas. 6. Ex opinione Photinianorum: *Baptismus est ritus professionis eorum qui ad fidem Christianam accesserunt sive ex Judaismo sive ex gentilismo*. Quæ definitio si vera est, utique credendum, voluisse instituentem, ut etiam gentibus Baptismus administraretur. Quod argumentum initio allatum concernit. ** Resp. Quamvis principaliter ac primariò cum Abrahamo & ipsius posteris fœdus illud statuerit Deus, gentiles tamen non fuerunt absolutè & simpliciter ab eo excluſi, cùm jubeantur etiam vernæ in domo Abrahæ circumcidi Gen. 17. vers. 12. qui non erant ex Abrahæ semine oriundi. Inde postea in institutione Agni Paschalis tale præceptum datur. Exod. 12. v. 48. *Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam & facere phasé Domini, circumcidetur priùs omne masculinum ejus & tunc ritè celebrabit, eritque sicut indigena terræ. v. 49. Eadem lex erit indigenæ & colono, qui peregrinatur apud vos*. Idipsum probant exempla eorum, qui ex gentilitate ad verum Deum Israelis conversi circumcisione susceptâ fœderi gratiæ sunt inserti. Quòd si nec in Vet. Testam. gentiles à circumcisione fuerunt excluſi, quantò minùs à baptismo in Nov. Testam. erunt excludendi, soluto jam *medio pariete maceriæ* sive interscpto illo, quòd

Objectio de circumcisione ad Israelitas tantùm pertinente.

Judæos à gentilibus in V. T. secernebat. Eph. 2. v. 14. ac impletis vaticiniis de universali omnium gentium ad Christi regnum vocatione: unde D. Apostolus Rom. 9. efficaciter probat, *non omnes, qui ex Israel sunt, esse Israelitas, nec qui semen Abrahæ sunt secundum carnem, esse omnes filios, sed qui filii sunt promissionis, æstimandos esse in semine, v. 6. 7. 8.* Judæos *propter incredulitatem defractos esse.* Rom. 11. v. 20. gentiles autem, cùm Naturâ oleastri essent, illis insertos *& socios radicis ac pinguedinis olivæ factos esse.* v. 17.

Quòd fœmellæ baptizandæ.

172. Secundum membrum thesis erat, adultos sine discrimine sexus baptizandos esse: id demonstratur itidem. 1. Ex Christi instituto, is namque citra ullum sexus discrimen *omnes gentes* baptizare jubet. Matth. 28. v. 19. 2. Ex Johannis Baptistæ & Apostolorum exemplo, qui masculos & fœmellas baptizarunt Matth. 3. v. 5. *Exibat ad Johannem Hierosolyma & omnis Judæa & omnis regio circa Iordanem*, id est, omnis populus, ut exponitur. Luc. 3. vers. 7. cap. 7. v. 29. Sic. Actor. 2. v. 41. *Tria millia animarum baptizantur.* cap. 8. vers. 12. notanter dicitur. Samariæ *viros ac mulieres* esse baptizatas, c. 16. v. 15. *Lydia purpurarum venditrix & domus ejus baptizatur. v. 33. Custos carceris & omnis ejus domus.* cap. 18. vers. 8. *Crispus cum omni domo sua & multi Corinthiorum.* 1. Corinth. 1. v. 16. *Stephanæ familia.* 3. Ex diserto D. Pauli pronunciato. Gal. 3. v. 27. *Quotquot baptizati estis, Christum induistis. v. 28. Hic non est Judæus, nec Græcus, non est servus, neque liber, non est masculus, nec fœmina; omnes enim vos unus estis in Christo Iesu.* 4. Ex generali Ecclesiæ vocabulo. Cùm enim Christus *Ecclesiam suam* lavacro aquæ in verbo purgare dicatur. Ephes. 5. v. 26. Et verò fœmellæ itidem sint membra Ecclesiæ & *coheredes gratiæ* 1. Petr. 3. v. 7. Ecquis à Baptismo eas excludere fuerit ausus? Eph. 4. v. 5. *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma.* Qui unum invocant Dominum & unam profitentur fidem, unum etiam habeant baptisma 1. Cor. 12. v. 13. *In uno Spiritu omnes in unum corpus baptizati sumus.* Hûc pertinet, quòd fœminæ non minùs ac viri salutari hoc lavacro indigeant, cùm itidem sint in peccatis conceptæ ac natæ, *caro de carne* Joh. 3. vers. 5. Quòdque essentialia baptismi requisita in illis locum habeant &c. Detestanda ergo Monachi illius & sacrificuli Misenensis protervia, de quo Georgius Fabricius Chemnicensis scribit, quòd odio & contemtu sexus fœminei, quotiescunque fœmellam aliquam sacris undis esset abluturus, dicere consueverit, statim à Baptismo in profluentem conjiciendam, Getaufft vnd erſäufft/ sed ipsum de ponte Albis cum fortè prospiceret delapsum justo Dei judicio submersum fuisse, Anno 1505. Alex. Alensis disputat, *baptismum Iohannis non convenisse mulieribus, ne scilicet in concursu populi nudarentur*, q. verò Lydia coram Apostolis se denudarit. Act. 16. v. 15.

Sacrificuli Misenensis dicterium. Getaufft vnd erſäufft.

Objectio de circumcisione ad masculos tantùm pertinente.

173 At, inquis, *Circumcisio in Veteri Testamento tantummodo pro masculis fuit instituta.* Genes. 17. v. 10. Jam verò baptismus successit in locum circumcisionis Col. 2. v. 16. Resp. 1. In circumcisionis institutione diserta & expressa fit mentio masculorũ, quo ipso fœmellæ excluduntur: Sed in baptismi institutione omnes gentes baptizari jubentur. 2. Divus Apostolus Gal. 3. v. 28. diserte testatur in N. Testam. respectu baptismi sublatum esse masculorum ac fœmellarum discrimen. 3. Essentialia circumcisionis requisita non habuerunt locum in fœmellis; Alia verò ratio essentialium baptismi requisitorum, quæ in ipsis omninò locum habent. 4. Quamvis fœmellæ in carne sua non susciperent circumcisionem, non tamen erant exclusæ à Dei fœdere; sed quia ex semine circumcisorum natæ, fide promissionem fœderalem sibi applicabant, pro Circumcisis habebantur, quâ de re superiùs in tract. de circumc. plura diximus.

Quòdnam jugati & cœlibes baptizandi sint.

174. Tertium membrum thesis erat, adultos sine discrimine status esse baptizandos, sive sint conjugati sive cœlibes; sive servi, sive liberi. Probatur id ex iisdem fundamentis, quibus demonstratum fuit, sine discrimine populi & sexus Baptismum omnibus conferendum esse; cumprimis verò id patet ex dictis Apostoli pronunciatis. 1. Cor. 12. v. 13. *In uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive gentiles, sive servi, sive liberi.* Gal. 3. v. 27. *Quotquot baptizati estis, Christum induistis.* v. 28. *hic non est Judæus, nec Græcus; non est servus, nec liber; non est masculus, nec fœmina.* Col. 3. v. 11. (respectu regenerationis & renovationis in N. T.) *non est masculus & fœmina; gentilis & Judæus; Circumcisio & præputium; barbarus & Scytha; servus & liber; sed omnia & in omnibus Christus.* Sic quando integræ familiæ in Actis Apostolicis baptizatæ dicuntur, in illis servos & liberos, conjugatos & cœlibes fuisse constat. Opponenda hæc sunt Marcioni & ipsius assectis, qui conjugatos ad baptismum neutiquam admittendos esse censebant, sed virgines duntaxat, viduas, cœlibes, aut divortio à viris separatas, quiq; matrimonio, ejusque fructui renunciassent. Centur. Magdæb. 2. cap. de hæret.

Quòd ex adultis illi solùm baptizandi sint, qui religionem Christia. nam amplectuntur

175. Quartum membrum thesis erat, adultos in Christiana religione instituendos, eandemque amplecti & profiteri debere, antequam ad baptismum admittantur. Id demonstramus. 1. Ex serie verborum institutionis. Matt. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes & baptizate eos*, ubi Christus primò jubet docere, posteà demum baptizare. Marc. 16. v. 15. *Ite in orbem universum & prædicate Evangelium omni creaturæ.* v. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* 2. Ex Johannis Baptistæ & Apostolorum exemplo, illi enim auditores suos primò docuerunt, postea eosdem baptizarunt, Matth. 3. v. 1. Luc. 3. v. 3. *In diebus illis venit Johannes Baptista prædicans in deserto Judææ, tunc exibat ad ipsum Hierosolyma & omnis Judæa &c. Et baptizabantur ab eo in Iordane.* Act. 2. v. 38. Petrus priùs pœnitentiam prædicat, postea demum eos, qui recipiunt sermonem ejus, baptizat. *Quotquot receperunt sermonem ejus, baptizati sunt. v. 41.* Ergò à contrario sensu qui sermonem ejus non receperunt, sed illi contradixerunt, non sunt baptizati. Conjunge Act. 8. v. 12. 13. 38. cap. 9. v. 17. c. 10. v. 44. c. 16. v. 14. 15. 32. c. 18. v. 8. ubi perpetua praxis Apostolorum ostendit institutionem Baptismo adultorum præmittendam esse. 3. Ex typo Circumcisionis. Cùm enim non solùm Isaac, sed & reliqui domestici Abrahæ circumcisi fuerint, dubium nullum, quin de hoc ritu sanctus Patriarcha eosdem priùs informarit, aliàs circumcisionem cum tantâ dolorum acerbitate conjunctam, nunquam suscepissent. Gen. 18. vers. 19. *Scio quòd præceperus sit Abraham filiis suis & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini & faciant judicium & justitiam.* Si de ritu agni Paschalis liberi à parentibus erudiri jubentur. Exod. 12. vers. 26. *Cum dixerint*

dixerint vobis filii vestri, quæ est ista religio? v. 27. Dicetis eis, Victima transitus Domini est &c. 4. Ex ipsa necessitate. Cum enim Baptismus sit nova Novi Testamenti Ceremonia, utiq; necessarium fuit, ut Johannes Baptista & Apostoli auditores suos de divina ejusdē institutione, usu & efficacia priùs informarent. 5. Ex Natura Sacramentorum, quæ sunt sigilla divinarum promissionum. Ut enim tabulæ fœderis & literæ contractuum priùs conscribuntur, postea demum sigilla appenduntur: Sic de divinis promissis informandi priùs auditores, antequam usu Sacramentorum eadem in illis obsignentur. 6. Ex analogia verbi. Quemadmodum verbum Dei non est prædicandum illis, qui furenter & violenter illud repudiant. Matth. 7. vers. 6. *Nolite sanctum dare canibus.* Matt. 10. v. 14. *Si quis non receperit vos nec audierit sermonem vestrum, exite ab illa civitate.* Act. 13. v. 46. *Quia repellitis verbum &c. Ecce convertimur ad gentes:* ita multò minùs invitis obtrudenda Sacramenta.

Objectiones contrariæ.
1. Quod Johannes priùs prædicasse quàm baptizasse dicitur. Marc. 1.

176. Hisce opponi posset 1. quod. Marc. 1. v. 3. de Johanne extat: *Fuit in deserto Johannes baptizans & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Ergò priùs baptizavit, postea demum pœnitentiam prædicavit. Resp. 1. Res ipsa ostendit, prædicationem Baptismo à Johanne fuisse præmissam. Ecquis enim novam illam & hactenus insolitam baptismi Ceremoniam, sine prægressa sufficiente informatione, fuisset amplexus? 2. Dicimus ergò. Evangelista n Marcum in his verbis non respexisse ordinem, quasi Johannes primùm baptizaverit ac postea demum prædicarit, sed totum ministerium Johannis describere voluisse. 3. Marcus teste Hieronymo, epitomen confecit Evangelii à Matthæo scripti. Jam verò Matthæus in descriptione ministerii Johannis cap. 3. disertè testatur, Johannem priùs prædicasse & postea baptizâsse. 4. Lucas expressè profitetur, se velle historiam N. Testamen. ἀνατάξασθαι, καὶ ἀκριβῶς ἀνωθεν καθεξῆς γράψαι ordinare & diligenter à principio ex ordine scribere cap. 1. v. 1. & 3. Is verò itidem testatur Johannem priùs prædicâsse, postea demum baptismum administrasse. cap. 3. v. 3. 7. 12.

2. Quòd omnib. sine conditione Baptismus competat.

177. 2. Quòd 1. Tim. 2. vers. 4. *Deus velle dicitur, ut omnes homines salvi fiāt.* Ergo absq; ulla conditione omnibus medium salutis, videlicet Baptismus, erit proponendum. Resp. Deus quidem vult & quidem seriò vult omnes homines salvos fieri, interim tamen non absolutè citra ullum respectum & ordinem mediorum hoc vult, sed hoc ordine & modo, ut verbum audiant, fidem ex eo concipiant, ad ipsum convertantur & baptismum suscipiant, inde in textu Apostolico additur. *Deus vult omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis pervenire.* Ad hanc veritatis agnitionem per verbum & Sacramenta efficaciter operante Spiritu sancto eos vult perducere; si qui verò hoc salutare *DEI consilium* repudiant. Luc. 7. v. 30. *Spiritui sancto resistunt.* Act. 7. v. 51. ac *semetipsos vitâ æternâ indignos judicant.* Act. 13. v. 46. illos invitos & repugnantes non vult salvare, sed potiùs hos contemtores verbi & Sacramentorum suâ gratiâ & bonis cœlestibus privare. Atque ut neminem invitum vult salvare; ita quoque nemini invito verbum & Sacramenta vult obtrudi, sed potiùs prohibet *sanctum dare canibus.* Matth. 7. v. 6. Ut non placent Deo coacta servitia; ita quoque non placet ipsi coactus Sacramentorum usus. Si qui ergò verbum repudiant, illis etiam Baptismus non est conferendus invitis.

Q. circa adultorum Baptismū. Quare Christus à Johanne Baptismū susceperit. Causa principales sunt duæ. 1. Ut nostrū Baptismū sanctificaret.

178. Antequam à Baptismo adultorum ad baptismum infantum transeamus, excutiēda est quæstio: *Quare Christus à Johanne Baptismum susceperit?* baptismus est *lavacrum regenerationis & renovationis*, Tit. 3. v. 5. sed Christus cum sit *sanctum illud* ex Maria natum Luc. 1. v. 36. Imò *sanctus sanctorū*. Dan. 9. 24. nec regeneratione, nec renovatione indigebat. Baptismo purgātur peccata, sed Christus cùm sit *sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus.* Hebr. 7. vers. 26. Nullâ peccatorum purgatione indigebat: quare igitur baptizari voluit? Respon. Causæ principales sunt duæ: secundariæ verò complures. Una principalis ac primaria causa exponitur ab ipso Christo in Historia Baptismi, hisce verbis: *Sic decet nos implere omnem justitiam*, in quæ pulcerrimè ita commendatur D. Chemnitius c. 17. Harm. Evang. pag. 12. Quando Christo Mediatori tribuitur impletio justitiæ, sensus hic est: Pater misit Filium in mundum, ut fieret nobis *justitia.* 1. Cor. 1. v. 30. Idque hoc modo, ut *factus sub lege* fieret victima pro nobis & *de peccato damnaret peccatum, usque ita justitia legis impleretur in nobis.* Rom. 8. v. 8. Utque daret *ministerium reconciliationis, ut ita nos efficeremur justitia Dei in ipso.* 2. Cor. 5. v. 21. Fuit ergo officium Mediatoris Christi, omnia illa, quæ ad consequendam illam justitiam, quâ coram Deo ad vitam æternam justificamur, pertinent, implere, ut ita ipse insolidum esset justitia nostra. Implevit autem hanc justitiam, primò quando victima pro nobis factus peccata nostra sustulit, & perfectissimâ obœdientiâ legi pro nobis satisfecit: secundo autem, ut justitia illa nostra fiat & nobis applicetur, opus est mediis seu organis, per quæ justitia illa, obœdientiâ & sanguine Christi acquisita, nobis distribuatur & efficacia Spiritus sancti nobis applicetur, quod Paulus 2. Corinth. 5. vers. 18. vocat *ministerium reconciliationis*: Christus igitur illa etiam media sive organa voluit sanctificare, quæ & ipsa pertinent ad justitiam fidei, ut sciremus Deum per illa velle efficaciam esse, ut sint *potentia Dei ad justitiam omni credenti.* Rom. 1. vers. 16. Sensus igitur verborum Christi hic est. Ad officium ministerii mei pertinet illius justitiæ, quâ credentes gratis coram Deo ad vitam æternam sanctificandi sunt, non partem aliquam, sed omnia, quæ ad illam pertinent, implere; ministerium verò Evangelii sive reconciliationis, quod jam in me cœlitus dedicabitur & confirmabitur, & ipsum lavacrum aquæ in verbo, sunt media seu organa, per quæ justitia illa distribuitur & applicatur. Ergò ut non partem aliquam, sed omnem justitiam impleam, Dei voluntas & ordo est, ut baptizer, atque ita ministerium verbi & Sacramentorum sanctificem. Ita Lutherus interpretatur hæc verba Christi, ut illis ostendatur, quòd Christus voluerit baptizari, non propter illam causam, quæ in reliquis usum Baptismi necessarium reddit; sed ut sanctificaret illum, ut fit medium seu organon applicationis justitiæ fidei. Et postea pag. 15. Noster Baptismus non habet solam aquam & nudum verbum sine Christo, sed sicut in hac historia pulcerrimè depingitur, Christus ipse descendit in Baptismum cum suo corpore atque ita illa, quæ in corpore carnis suæ promeruit & acquisivit quasi deposuit in Baptismo, ita ut per illud medium distribuantur & applicentur. Hæc Chemnitius.

Quò pertinent dicta veterum. Chryſoſtom. in cap. 3. Matth. *Baptizari dignatus eſt, non ut peccata deponeret, qui peccatum ſolus non fecerat, ſed ut aquas Baptiſmi ſolus ſanctificaret ad diluenda peccata credentium. Nunquā enim aqua Baptiſmi peccata credentium purgare potuiſſent, niſi tactu Dominici corporis fuiſſent ſanctificata: Ille ergo baptizatus eſt, ut nos à peccatis lavaremur.* Auguſt. tract. 5. in Johan. *Chriſtus ſuo Baptiſmo noſtro autoritatem dedit.* lib. 2. qq. Evang. q. 6. *Non in baptiſmo Domini ipſi Domino peccata dimiſſa ſunt, ſed ipſa ibi remiſſio peccatorum omnium, quæ miſericordia ejus & poteſtate donata eſt hominibus, per illum Baptiſmum Domini conſecrata atque ſignata eſt.* Theodor. q. 1. in Joſuam, *ſicut Sacerdotibus geſtantibus arcam, Iordanem primùm ingreſſis cum Ieſu Duce & Propheta populus omnis tranſiit: ita planè ubi Johannes incipit baptizare & Ieſus Salvator ſanctificavit naturam aquarum, populus pius per Sacroſanctum Baptiſma regnum cœlorum introit.*** Cyprianus de Bapt. Chriſti. *Veniebat Chriſtus ad Baptiſmum, non egens lavacro, in quo peccatum non erat, ſed ut Sacramento perennis daretur autoritas & tanti virtutem operis nulla perſonarum acceptio commendaret, quoniam remiſſio peccatorum ſive per Baptiſmum, ſive per alia Sacramenta daretur, propriè eſt Spiritus ſancti & ipſi ſolius hujus efficientiæ privilegium manet.* Niceph. lib. 1. hiſt. Eccl. cap. 18. *Chriſtus ſubiturus Baptiſmum ad Iordanem progreſſus eſt, fortaſſe quidem ut contactu ſuo undam ſacraret & benediceret, revera autem ſimul & Baptiſtam ipſum divinum attingentem verticem ſanctificaret & aquam fide ſubiturus Spiritum S. communicaret: fidemque faceret mandatum à Deo eſſe Baptiſmi Johannis miniſterium dudum ad juſtitiam id admittentib. & recipientibus datum.*** Maximus homil. 7. de Baptiſ. Chriſti: *Baptiſatur Ieſus non ſibi, ſed nobis. Baptizatur nō ut purificetur aquis, ſed ut aquas ipſe ſanctificet. Baptizatur, novus homo, ut novi baptiſmatis conſtituat Sacramentum.* Bernhard. homil. de paſſione Domini Col. 1589. *Baptizatus non te in aquis, ſed aquas in te ſanctificas, ut per eas nos ſanctificares.* Vide Ambroſ. & Bedam in cap. 3. Lucæ. Verba Bedæ ſic habent. *Baptizatus eſt Dominus, non ipſe aquis mundari, ſed ipſas mundare cupiens aquas, quæ ablutæ per carnem ejus, peccati utique neſciam, baptiſmi jus induerent, & quod tam innumera ſub lege baptiſmata non poterant, contra prævaricationis malum vim regenerativa ſanctificationis conciperent. Dum corporis humilitate undas Jordanis ſubiit Dominus, Divinitatis ſuæ potentiâ cœlum nobis januas pandit: dumque caro innoxia frigentib. tingitur aquis, oppoſita quondam noxiis romphæa reſtinguitur ignea.*

2. Vt noſtra peccata, ablueret.

179. Altera principalis cauſa, quare Chriſtus baptizatus fuerit, exponitur à Johanne Baptiſta. Johan. 1. v. 29. *Cum enim videret Ieſum ad ſe venientem, dixit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Docet igitur, quòd Filius Dei noſtro loco & noſtrûm omnium perſonam ut Mediator ſuſtinens, ut agnus onuſtus peccatis totius mundi accedat ad baptiſmum, projecturus peccata illa *ſibi impoſita.* Eſa. 53. verſ. 6. in Jordanem, imò *in profundum maris.* Mich. 7. verſ. 19. Nazianzenus orat. 39. in ſ. lumina pag. 623. *Chriſtus baptizatur,* πάντα τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ ἐν ἑαυτῷ τῷ ὕδατι. Ambroſ. lib. 1. de Sacramentis cap. 5. tom. 4. p. 430. *Quare Chriſtus deſcendit* (in Jordanem ad Baptiſmum) *niſi ut caro iſta mundaretur, caro quam ſuſcepit de noſtra conditione? Non enim abolitio peccatorum ſuorum Chriſto neceſſaria erat, qui peccatum non fecit, ſed nobis erat neceſſaria, qui peccato manemus obnoxii.*** Idem in cap. 3. Luc. *Baptiſatus eſt, ut purificans ſe pro nobis, qui purificatione non egebat, uno momento in uno corpore frandem vetuſti erroris aboleret, gratiam regni cœleſtis effunderet, unumque merſus lavaret omnes.* Sedul. lib. 2. de Chriſto.

In ſe cuncta lavat noſtra contagia vita
Ipſe nihil quod perdat habens, ſanctoq; liquentes
Corpore mundavit latices, lymphaque beavit
Gurgitis & propriis ſanavit flumina membris.

(Damaſc. lib. 4. orthod. fid. cap. 10. *Tinctus eſt Chriſtus, ut capita Draconum in aqua contereret, ut peccatum obrueret ac totum veterem hominem Adamum in aqua ſepeliret.*** Hilarius can. 2. in Matth. *Chriſtus ſanctificavit hominem & aſſumtione & lavacro.* Lactant. lib. 4. div. Inſtit. cap. 15. *Chriſtus tinctus à Iohanne in Iordane flumine, ut lavacro ſpiritali peccata, non ſua quæ utique non habebat, ſed carnis quam gerebat, aboleret.* Theophylact. in cap. 3. Matth. *Baptizatus fuit, ut nos ablueret.* Eccleſia in die Epiphaniæ canit. Chriſtū ideo baptizari voluiſſe, ut *lavaret noſtra crimina in Iordane.* Huc pertinet obſervatio eruditorū, quòd Chriſtus die duodecimâ mēſis noni, id eſt, in ipſa expiationis celebritate baptizatus fuerit. Sicut ſummus Sacerdos quotannis ſemel in feſto expiationis ingreſſus eſt in ſanctum ſanctorum. Levit. 16. v. 32. ita quoque Chriſtus hoc ipſo expiationis die ſacro Baptiſmatis fonte lotus & Spiritus ſancti oleo unctus, voce item Patris cœlitùs delatâ gloriâ & Majeſtate divinâ tanquam veſtibus Sacerdotalibus indutus, ingreſſus eſt in ſanctum ſanctorum; offerens ſe atque obligans æterno Patri ad peccatorum expiationem perficiendam. Eodem quoque die accepto Baptiſmate à Spiritu ſancto in deſertum ductus eſt, omnium hominum peccata ſimul & ſemel ſibi imponi paſſus, atque ita adimplevit figuram alterius illius capri, qui iniquitates populi in deſertum portavit. Reuſner. in Iſag. Chronolog. Anno Chriſti 30.

Cauſa ſecundaria Baptiſmi Chriſti.

180. Secundariæ cauſæ poſſunt enumerari complures utpote 1. Quòd Chriſtus oſtendere voluerit ſe mergi in mortem propter peccata noſtra, & nos quoque immergendos eſſe in mortem, & ſanguinem illius, ac cum eo ſepeliendos, cumque ipſo & per ipſum ex diluvio & procellis aquarum multarum, id eſt, peccatorum & pœnarum, præſertim calamitatum hujus vitæ acerbiſſimarum nobis emergendum eſſe & ad vitæ novitatem ac gloriæ hereditatem aſpirandum Matth. 20. v. 22. *Poteſtis baptiſmate, quo ego baptizor, baptizari?* Luc. 12. verſ. 50. *baptiſmo me oportet baptizari & quàm anxius ſum, donec perficiatur?* 2. Quemadmodum Chriſtus ſuſceptâ in corpore ſuo circumciſione oſtendit, ſe eſſe caput Eccleſiæ Veteris Teſtamenti, ita quoque Baptiſmo ſuſcepto oſtendit ſe eſſe caput Eccleſiæ Nov. Teſt. & proinde utriuſque populi Salvatorem & Meſſiam. Epheſ. 2. verſ. 14. *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. verſ. 15. Vt duos conderet in ſemetipſo in unum novum hominem.* 3. Voluit Chriſtus exemplum humilitatis & reverentiæ erga divinas ordinationes nobis exhibere, præſertim verò baptiſmum Johannis hominibus tum viventib. & uſum Sacramentorum ſuo exemplo commendare. Auguſtin. lib. 2. contra liter. Petil. cap. 101. *Chriſtus non ideo venit baptizari, ut ejus*

ut ejus ablueretur iniquitas, ſed ut nobis humilitatis præberetur authoritas. Idem repetit tract. 4. & 13. in Johan. in Enchirid. cap. 49. **Idem Epiſt. 57. *Baptiſatus eſt, ut noſtræ regenerationis Sacramentum ſuâ humilitate altius commendaret.* Alcuinus lib. 2. in Joh. *Oportebat, ut baptiſaretur Dominus, ne aliquis magna licet præditus gratia vel poteſtate contemneret baptizari.*

Arator libr. 2. *Formam facit omnibus ad ſe*
Currere fonte pio, ſacram ne deſeret undam
Ulterius mortale genus, quam corpore mundo
Et Dominus dignatus erat, cùm diluit amnem
*Per famuli mergente Deo. &c.*** 4. Baptizari voluit Chriſtus, ut publico totius SS. Trinitatis teſtimonio ordinatus, renunciatus & confirmatus in Baptiſmo, non modo inchoaret miniſterium N. T. ſed *totam ſibi à toto conſeſſu SS. Trinitatis demandatam quaſi provinciam Oeconomiæ ſecundum carnem ritè adminiſtraret & abſolveret*, ut loquitur Juſt. de verit. relig. Chriſt. 5. Quemadmodum ſummus Sacerdos olim primum abluebatur aquis in labro æneo, ad oſtium tabernaculi collocato, & poſtea indutus veſte Sacerdotali ſiſtebatur in conſpectu Domini. Exod. 38. & 40. Ita ſummus Sacerdos N. T. baptiſmo priùs ſuſcepto miniſterium ſuum aggredi voluit. Ad inaugurationem ſummi Sacerdotis accedebat etiam clangor tubarum & caput ejus oleo perfundebatur. Exod. 29. v. 5. & ſeqq. Sic in Baptiſmo Chriſti buccinæ inſtar fuit vox cœlitus delata; Oleum fuit Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum deſcendens. Pſalm. 45. v. 8. *Unxit te Deus oleo lætitiæ & vox Patris cœleſtis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacitum eſt*, optimè conferri poteſt cum inſcriptione, quæ laminæ Sacerdotis vertici impoſitæ inſculpta erat, *Sanctitas Domini, ut Dominus placetur ipſis.* Exod. 28. v. 36. Quemadmodum *Joſua in aqua Jordanis exaltari cœpit.* Joſ. 3. v. 7. Ita Chriſtus cœleſtis Joſua majeſtate & gloriâ cœleſti in aquis Jordanis magnificari cœpit, &c. Poſſunt hæc latiùs deduci.

Alia quæſtiones de Baptiſmo adulterii.

1. An amentes & furioſi baptizandi.

181. De adultorum Baptiſmo etiam hæc quæruntur 1. *An baptizandi ſint amentes & furioſi?* Thom. p. 3. q. 68. art. 12. & Bonav. 4. diſt. 3. q. 1. diſtinctione reſpondent. Alii enim amentes & furioſi ſunt nati, in quibus inde à nativitate nullus unquam apparuit uſus rationis: alii ſunt facti, qui cùm anteà *ratione* præditi fuiſſent, furioſi & amentes *evaſerunt*. Priores, quòd eorum eadem, quæ infantium ratio eſt, baptizandos judicant: poſteriores verò tum demum baptizandos ſtatuunt, ſi tum, quando ratione erant integrâ, voluntas in ipſis apparuit, Baptiſmum ſuſcipiendi: ſin minùs, non item, niſi forſan illius furoris luculenta ſint intervalla, ut cùm ad mentem redeunt, baptizari & inſtitui queant. Idem ſtatuitur c. Majores diſt. 4. de conſecrat. 2. *Num verò invitis baptizandi?* Quidam ex Scholaſticis affirmant. At qui invitus Baptiſmum ſuſcipit, graviſſimè peccat, jam verò in ipſa peccati actione nemo baptizandus. Aureolus 4. ſent. diſt. 4. q. 1. addit *conſenſum eſſe duplicem, verum vel interpretativum*, ac poſteriorem hunc ſufficere. Quid verò ſi minis ac pœnis coactus quis conſentiat? reſpondet Bonaventura 4. ſent. diſt. 4. artic. 2. q. 1. Quòd baptizandus ſit & quòd Baptiſmi effectum ſuſcipiat, cùm voluntas coacta etiam ſit voluntas, ſed contrarium rectè ſtatuit Landulphus diſt. ead. q. 1. cùm. Deo non placeant *coacta obſequia*. 3. *De Judæis* in ſpecie quæritur, *an vi compellendi ſint ad Baptiſmum?* Scotus 4. ſent. diſt. 4. ſtatuit, quòd per dominos ſuos compelli poſſint, pro quo facit textus in c. de Judæis diſt. 45. & c. Majores de Bapt. ubi commendatur ille Rex, qui coegit infideles baptizari. Sed eſt alius textus c. ſicut Judæi de Judæis, qui prohibet compulſionem. Eos ſic conciliant Interp. ut priorem exponant de compulſione indirecta hoc ſenſu, quòd Judæi oneribus civilibus cogendi & in ſervitutem redigendi ſint ut in eis oriatur voluntas ſe convertendi & Baptiſmum ſuſcipiendi. Judicamus ad verbi auditum, non autem ad baptiſmi ſuſceptionem, Judæos cogendos eſſe, cùm excommunicatis & illis, qui ſunt extra Eccleſiam, patet aditus ad verbi auditum, nequaquam verò ad Sacramentorum uſum, antequam hi nomen ſuum dent Chriſto & Eccleſiæ fidem amplectantur, illi verò Deo & Eccleſiæ reconcilientur.

2. Num invitis baptizandi.

3. An Judæi vi compellendi ſint ad Baptiſmum.

4. An dormienti Baptiſmus conferendus.

4. *Dormienti etiam conferri poſſe Baptiſmum*, ſtatuit Emanuel à Sa in aphoriſmis aphor. 10. ſed Thom. p. 3. q. 68. art. 12. ſtatuit contrarium. *Baptiſmus* (inquit) *non conſuevit dari dormientibus* & 1. 2. q. 113. artic. 1. negat per ſomnum conſequi quenquam gratiam juſtificantem, per Baptiſmum exteriùs adhibitum. **Quoad infantes, nil prorſus refert, ſive dormiant, ſive non. Quoad adultos verò in iis & voluntas ſuſceptionis baptiſmi & profeſſio fidei requiritur, quorum neutrum in dormientes cadere poteſt. **

Pædobaptiſmus à quibus oppugnatus ſit.

182. Ab adultorum baptiſmo tranſimus ad baptiſmum infantum, quem vocant Pædobaptiſmum. Ubi primò demonſtrandum erit τὸ ὅτι, quod ſcilicet infantes baptizandi ſint, ſecundò τὸ ποῖον, qui & quales infantes ad Baptiſmum admittendi. Quòd ad priorem quæſtionem attinet, notum eſt Pædobaptiſmum ſuperiori ſeculo oppugnari cœptum ab Anabaptiſtis, qui propter repudiatum baptiſmum in infantili ætate ſuſceptum, eundemque ætate jam adultâ repetitum, eo nomine appellantur, præſertim cùm in hoc errore omnes conveniant, licet in aliis quàm plurimis doctrinæ capitibus diſſideant. Defierunt illi tandem invidioſâ erroris iſtius infamiâ coacti iterare Baptiſmum, quod in Apologia ſua publicè teſtati ſunt Waldenſes, remanſit tamen ſic nomen primitivum, ut qui errore iſto maximè repudiato, in reliquis conſentirent, Anabaptiſtarum appellatione notarentur. Myl. in Auguſtan. Confeſſ. artic. 9. part. 2. Porrò apparet ex ſermon. 14. Auguſt. de verb. Apoſt. jam olim Pædobaptiſmum fuiſſe à quibuſdam oppugnatum, cujus erroris etiam meminit Bernhard. ſermon. 66. in Can. & Epiſtol. 240. Cochlæus in actis Lutheri & Bellarminus lib. 1. de *Bapt.* cap. 8. principem hujus hæreſeos ex orco revocatæ ſtatuunt Balthaſarem Pacimontanum Viennæ poſtea crematum, qui anno 1527. Pædobaptiſmum oppugnare cœperit (quem errorem *ex Lutheri ſcriptis ipſum collegiſſe* Cochlæus & Bellarminus mentiuntur, cùm publicis ſcriptis Lutherus eundem oppugnaverit. Vide Epiſtolam Lutheri ad duos Paſtores de Anabaptiſmo tom. 4. Jenenſ. German. fol. 407. fac. 2.) ſed Philippus Melanthon in comm. Epiſt. ad Coloſſ. teſtatur à Carolſtadio primùm in his regionibus Baptiſmum infantum improbatum eſſe, unde *Anabaptiſtarum Pater* ab Eraſmo, Albero & aliis ſtatuitur. Sleidan. libr. 3. comm. Ann. 1522. ſcribit Carolſtadium laudaſſe Anabaptiſtarum ſententiam. Nec abeunt à veritatis tramite, qui in propagatione hujus erroris non poſtremas Cin-

glio tribuunt, cum in lib. de Baptism. concluſ. 18. ſcribat: *melius eſſe ut infantes tum primùm baptiZentur, cùm adulti fuerint, & pueros primùm docendos, ac ita demum baptiZandos*: unde Pacimontanus in libello Molspurgi in Pannonia edito ſe ſyngraphiam Cinglii habere teſtatus eſt, quâ infantum Baptiſmum diſſuaſit, quod Eccius contra Cinglii confeſſ. recitat: inde etam quidam Anabaptiſtarum adjuravit, Cinglium in diſp. tertia Tigurina Anno 1525. ut ſibi veritatem diceret *ſitne Pœdobaptiſmus ex Deo, necne?* Menno Simonis infundam. fol. 55. nugatur, *ne minimum quidem lota in Scripturis inveniri poſſe, quo pœdobaptiſmata defendantur*, ideò ſtatuit f. 40. *Baptiſmum infantum eſſe idololatricum* f. 50. & ſeqq. *eſſe ex Dracone & beſtia, nec aliud quam ceremoniam Antichriſti.* 2. Lucas Sternbergerus pœdobaptiſmum appellat *Satanicam inſtitutionem*, Lutherus Epiſt. de anabaptiſ. tom. 4. Jen. Germ. f. 420. ex Anabaptiſticis convitiis contra Baptiſmum recenſet hæc verba: Die Tauffe iſt ein Hundsbad / vnd die Täuffer ſind falſche vnd bübiſche Badknechte. Tranſylvani miniſtri, qui Anno 1567. duos libros contra Trinitatem ediderunt, in calce eorum librorum 36. argumenta contra Baptiſmum parvulorum formant, quę nunquam ſolidè refellere poſſunt, qui ex Calvini diſcipulis haſce cum Anabaptiſtis communes tenent hypotheſes. 1. *Infantes naſci ſanctos à fidelibus parentibus. 2. Non cadere in infantes fidem.* Vide Colloq. Franckenthal. art. 12. actione 31. pag. 631. & ſeqq. Quid enim reſpondebunt Syllogiſmo huic Anabaptiſtico. Omne Sacramentum ſine fide utentis eſt inanis Ceremonia. Pœdobaptiſmus eſt Sacramentum ſine fide utentis. Ergo Pœdobaptiſmus eſt inanis Ceremonia. Utramque præmiſſarum concedit Calvinianus, ** (Calv. lib. 4. Inſtit. c. 15. ſect. 15. *Ex hoc (Baptiſmi) Sacramento quemadmodum ex omnibus aliis nihil aſſequimur, niſi quantum fide accipimus, ſi fides deſit, erit in teſtimonium ingratitudinis noſtræ, quo rei coram Deo peragamur, quia promiſſioni illic datæ increduli fuerimus.* David. Paræus in comment. Epiſt. Rom. p. 400. *Sacramenta non niſi converſione & fide fieri debent, ſecus ſigilla juſtitiæ eſſe ceſſant. Quid enim non habentibus fidem & juſtitiam ſignarent?*) ** nec in forma ſive diſpoſitione vitium poteſt oſtendere: quomodo igitur reſiſtet concluſioni? ita D. Mentzerus colligit in collat. priore doctrinæ Calv. cum Aug. Confeſſ. art. 9. circa finem.

Bellarminus Ludovico Vivi & Eraſmo tribuit, quòd obliquè pœdobaptiſmũ oppugnent

183. Præter hos hæreticos duo autores obliquè Pœdobaptiſmum oppugnare videntur Bellarmino l. d. *Eraſmus enim in præfatione paraphraſis in Matth. docuit, homines in infantia baptiZatos, ubi adoleverint interrogandos eſſe, an habeant ratũ, quod ipſorum nomine in Baptiſmo promiſſum eſt; & ſi ratum non habeant, eſſe liberos dimittendos.* Ludovicus Vives annot. in cap. 27. lib. 1. de civ. Dei dicit, *olim neminem conſuevisſe baptiZari niſi adultâ ætate, & qui per ſe peteret Baptiſmum & intelligeret, quid ſit baptiZari* Reſp. Eraſmus in præfatione illa diſertè profitetur, ſe plurimùm diſſentire ab iis, qui Laicos & illiteratos in totum putant ſubmovendos à lectione ſacrorum voluminum; improbat ſententiam eorum, qui piaculum arbitrantur, ſi ſacri libri vertantur in linguam Gallicam aut Britannicam: vellicat eos, qui ſub Chriſti prætextu regnum mundanum tenent: Sacerdotibus magnâ ex parte imputandum aſſerit; quòd tam multos habeamus Chriſtianos adeò rudes, ut non multò plus teneant ſapientiæ Chriſtianæ, quàm ii, qui ſunt à Chriſtiana religione alieniſſimi: deteſtatur eos, qui populum ineptis, nonnunquam & obſcœnis jocis in feriis paſchalibus ad cachinnos concitant: conqueritur nos titulo, conſuetudinibus, Ceremoniis Chriſtianos eſſe magis quàm ex animo &c. Hoc ulcus tangi Bellarminus ægrè tulit, ideo Anabaptiſticæ hæreſeos maculam Eraſmo aſpergere voluit, à qua tamen alienus eſt, ut ex ipſis verbis liquet, quæ ſic habent. *Illud mihi videtur non mediocriter conducturum, ſi pueri baptiZati, cùm jam ad pubertatem pervenerint, jubeantur hujuſmodi concionibus adeſſe, in quibus illis dilucidè declaretur, quid in ſe contineat profeſſio Baptiſmi: deinde diligenter privatim examinentur à probis viris, ſatisne teneant ac meminerint ea, quæ docuit Sacerdos? Si comperientur ſatis tenere, interrogentur, ratumne habeant, quod ſuſceptores illorum nomine polliciti ſunt in Baptiſmo? Si reſpondeant ſe ratum habere, tum publicè renovetur ea profeſſio ſimul congregatis æqualibus, idq; Ceremoniis gravibus aptis, caſtis, ſerius ac magnificis, quæq; deceant eam profeſſionem, quàm nulla poteſt eſſe ſanctior &c. Ita fiet ut adoleſcentes intelligant, quid principi ſuo præſtare debeãt, & quibus ſtudiis eniti ad veram pietatem: & interim majoribus etiam ſuccurret, quot modis à votis ſuis exorbitarint &c. Verùm hic geminus exiſtet ſcrupulus, primùm quod videatur iterari Baptiſmus, id quod fas non eſt: deinde quod periculum ſit, ne quidam audità profeſſione non approbent, quod geſtum eſt per vicarios: prior ille facilè diſcutitur, ſi hæc ſic gerantur, ut nihil aliud ſint, quàm inſtauratio ac repræſentatio quædam priſtini Baptiſmi &c. Poſterioris difficilior eſt ſolutio: ſed omnia tentanda ſunt, ne quis reſiliat à prima fide, quod ſi non poteſt obtineri, fortaſſis expediet illum non cogi, ſed ſuo relinqui animo, donec reſipiſcat, nec ad aliam interim vocari pœnam, niſi ut ab Euchariſtia ſumenda, reliquiſq; Sacramentis arceatur, cæterum nec à ſacris, nec à concionibus excludatur &c.* Hæc omnia Eraſmus, quæ nullam præbent Anabaptiſtici erroris ſuſpicionem. Quod Ludovicum Vivem attinet, is habet ea quæ Bellarminus ipſi tribuit, videlicet *olim neminem admotum fuiſſe ſacro Baptiſterio, niſi adultâ jam ætate & cum idem ipſe & ſciret quid peteret, quid ſibi myſtica illa aqua vellet & ſe illa ablui peteret*: ſed addit, *audire ſe in quibuſdam Italiæ urbibus morem veterem magnâ ex parte adhuc conſervari*, quæ verba Bellarminus omiſit, quo conſilio, non eſt obſcurum: an vera Ludov. Vives retulerit, Bellarmino, utpote Italo, probè conſtitit.

Bellarminus Pœdobaptiſmũ ex Scripturis propugnans ſibi ipſi contradicit.

184. Notandum hoc loco, quod Bellarminus l. de Bapt. cap. 8. tria argumenta ex Scripturis pro confirmatione Pœdobaptiſmi proferat, quorum primum ex figura circumciſionis, ſecundum ex duobus locis Evangelii ſimul junctis. Johan. 3. *Niſi quis renatus fuerit* &c. Marc. 10. *Sinite parvulos ad me venire*: Tertium ex praxi Apoſtolorum integras familias baptizantium colligi aſſerit. Eccius in Enchirid. cap. 30. quatuor ex Scripturis affert argumenta pro Pœdobaptiſmo. Eundem ex Scripturis demonſtrare nititur Franc. Suarez. tom. 4. in Thomam fol. 255. Addatur Coſterus in augm. Euchariſt. p. 74. Gregorius de Valent. lib. de *Bapt.* cap. 1. §. 3. urget argumentum ex cap. 5. Epheſ. Qui poteſt eſſe membrum Eccleſiæ, poteſt eſſe particeps Baptiſmi. Jam verò parvulos pertinere

pertinere ad corpus Christi probat ex cap. 2. Joel. Cat. Trid. part. 2. tract. de Bapt. deducit Pœdobaptismum ex figura circumcisionis. Quin imò ipse Pontifex, quem ab omni erroris periculo immunem asserunt, Innocentius III. c. Majores lib. 3. decretal. tit. 42. ex sacris literis Baptismum parvulorum confirmare nititur; cur ergo (malum) & Bellarminus & alii Scripturæ imperfectionem ex hoc capite probare satagunt, quòd pœdobaptismus ex eo demonstrari nequeat? Bellarminus lib. 4. de verbo Dei cap. 4. *Baptisma infantum contra Anabaptistas ex Scripturis Lutherani probare non possunt, Catholici non solent.* ** Acta Colloquii Ratisbon. p. 133. fac. b. Monachii excusa. *Pœdobaptismus non potest ex Scripturis demonstrari.***

185. **Fundamenta nostra Pœdobapt. breviter hæc sunt 1. à communi peccati cõtagio & hinc orta *B*aptismi necessitate Joh. 3. v. 5. Confer 1. Cor. 15. v. 50. 2. à Dei Universali & benevola voluntate 1. Tim. 2. v. 4. 2. Petr. 3. v. 9. Matth. 18. v. 14. 3. à vocatione parvulorum Matth. 19. v. 14. Marc. 10. v. 15. quos Lucas vocat τὰ βρέφη cap. 18. v. 15. Conf. Marc. 10. v. 16. 4. à consociatione infantum cum Ecclesia Ephes. 5. v. 26. 5. à divinis promissionibus Genes. 17. v. 7. Roman. 9. v. 8. Actor. 2. vers. 38. 39. 6. à generali mandato Christi Matth. 28. v. 19. 7. ab amplitudine Sacramentorum, quæ sunt bona totius Ecclesiæ. 8. à fine & effectu Baptismi, quorum infantes participes fieri debent. 9. ab omnis impedimenti essentia. 1. ex parte Dei Matth. 18. v. 14. 2. ex parte Ministri. 3. ex parte Sacramenti. 4. ex parte suscipientis. Luc. 1. v. 41. 10. à circumcisione Baptismi typo Colos. 2. v. 11. Hebr. 9. v. 11. Confer 1. Cor. 10. v. 2. Exod. 12. v. 37. 1. Petr. 3. vers. 21. 11. à vaticinio Esaiæ cap. 49. v. 22. 12. ab exemplo Apostolorum Actor. 16. v. 15. 33. Act. 18. v. 8. 1. Corinth. 1. v. 16. 13. à testimoniis veterum & praxi Ecclesiæ. **. Hæc ut rectius teneantur, dicimus Baptismum parvulorum confirmari 1. Ex universali mandato Christi in Baptismi institutione. Matth. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes & baptizate eos.* Particula universalis *Omnes*, manifeste probat citra discrimen populi, sexus ac ætatis baptismum conferendum esse; ideoq; cùm parentes nomen suum dant Christo, etiam liberos eorum baptizandos & Christo inserendos esse, quod confirmat praxis Apostolorum *integras familias baptizantium. Actor. 16. v. 15. 33. cap. 18. v. 8. 1. Corinth. 1. v. 16.* Excipiunt Anabaptistæ: *Mandatum esse, ut prius doceamus, postea baptizemus: prius ergo infantes docendos esse, quàm baptizandos.* Resp. Ablegat Christus discipulos tuos ad gentes, quibus nihil quicquam de *B*aptismo constabat; utique ergo institutio & informatio præmitti debebat: Sed quando parentes de Baptismo rectè instituti eundem susceperunt, etiam liberos eorum baptizandos esse, exemplum Apostolorum manifestè probat: **(Augustin. Epistol. 89. ad Hilar. *Tanto magis pro infantibus nos loqui debemus, quanto minus pro se loqui possunt.*) ** ac proinde distinguendum est inter Ecclesiam constitutam & constituendam, uti & inter adultos ac infantes. In Ecclesia constituenda adulti prius docendi, quàm baptizandi; sed in Ecclesia jamdudum constituta infantes Christianorum prius baptizandi, quàm docendi. Declarari hoc potest ex Sacramento Circumcisionis, quæ fuit figura *B*aptismi. Cum Gen. 51. v. 10. Omnes familiæ suæ masculos Abrahamus vi mandati divini circumcideret, adultos dubio procul de hac Ceremonia priùs instituit, sed cùm Isaac ipsi nasceretur, non expectat annos discretionis in ipso, sed octavo statim die eundem circumcidit Genes. 21. v. 4. Adde quòd in Græco textu habeatur vocabulum μαθητεύσατε, discipulos facite, id quod fit non solùm prædicatione verbi in adultis, sed etiam administratione Baptismi, qui est Sacramentum initiationis & primus in Ecclesiam introitus in infantibus; unde hæc duo media in verbis Christi postea exprimuntur. Discipulos facite, vel Ecclesiam mihi colligite, primò *baptizantes*, secundò *docentes servare, quæ ego præcepi vobis.* Sic declaratur verbum μαθητεύσατε Joh. 4. v. 1. *Pharisæi audiverunt Christum plures discipulos facere & baptizare, quàm Johannem.* Hac de re latiùs agemus in Harmonia Evangelica.

Argumẽta pro pœdobaptismo. 1. Ex universali Christi mandato Baptizate omnes gentes.

Exceptio Anabaptistarum.

186. 2. Ex peccati originalis contagio, in quo & cum quo infantes nascuntur. Quicunque in peccatis cõcepti & nati sunt, illis aut æternùm pereundum aut regeneratione ad salutem opus est. Joh. 3. v. 6. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire regnum cœlorum v. 6. Quod natum est ex carne, caro est.* Jam verò infantes in peccatis nati & concepti sunt, ut patet ex Psalm. 51. v. 7. Job. 14. v. 4. Roman. 5. v. 14. Ephes. 2. v. 3. Ergo illis aut æternum pereundum aut regeneratione ad salutem erit opus. Jam verò Deus non vult perire parvulos, ut postea latè demonstrabimus, atque disertè illud extat Matth. 18. v. 14. *Non est voluntas Patris vestri, ut pereat unus de pusillis istis.* Ergo regeneratione indigebunt ad salutem. Jam verò nullum datur aliud ordinarium medium regenerationis, quàm verbum & baptismi Sacramentum; per verbum non potest agi cum infantibus, sed tantummodò cum adultis, qui pervenerunt ad annos discretionis: restat igitur, ut per Baptismum regenerentur, à peccati originalis cõtagio mundentur, & salutis æternæ participes reddantur. Observanda verò hoc loco emphasis verborum Christi Joh. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum.* Primò in genere pronunciat, *nisi quis renatus fuerit &c.* Ergo infantes etiam complectitur, eosque regeneratione indigere testatur: Secundò medium regenerationis exprimit, videlicet *aquam* Baptismi, per quam SS. ad regenerationem est efficax: tertiò addit manifestam rationem, quia *quod natum est ex carne, caro est.* Jam verò infantes sunt caro de carne, ergo si in regnum cœlorum introire debeant, ex aqua & Spiritu eos renasci oportebit. Nemo ingreditur regnum cœlorum, nisi renascatur ex aqua & Spiritu. Jam verò ad *infantes pertinet regnum cœlorum.* Matth. 19. v. 14. Ergo oportet eos renasci ex aqua & Spiritu. Excipiunt Anabaptistæ. 1. *Baptismum esse lavacrum regenerationis & renovationis: jam verò infantes non indigere regeneratione & renovatione, cùm non habeant originale peccatum.* Resp. Hypothesis est falsissima, ut in tract. de peccato origin. latissimè ostendimus. 2. *Christum Joh. 3. de adultis tantùm loqui; agit enim cum Nicodemo jam adulto.* Resp. Christus in genere de omnibus hominibus post lapsum loquitur, eosque ad unum omnes regeneratione indigere testatur, id quòd non solum ex tenore verborum: *Nisi quis renatus fuerit &c.* Sed etiam ex subjuncta ratione, *quod natum est de carne, caro est*, apprimè conspicuum. Inde & ideo omnes homines regeneratione indigent, quia nascuntur

2 Ex peccati originalis contagio.

Exceptiones Anabaptistarum.

1.

2.

caro

caro de carne, *jam verò caro & ſanguis non hereditabunt regnum Dei.* 1.Cor.15.v.50. Nou in adulta demum ætate caro de carne naſcimur, ſed ex maternis viſceribus egreſſi, quin imò in utero materno concepti, in peccatis concipimur ac naſcimur. Pſalm.51.v.7. quâ igitur ſpecie infantes ab hoc Chriſti pronunciato excludi poſſunt? 3. *Conjungi aquam cum Spiritu, ſicut Marc.16.v.16. fides conjungitur cum Bapt. Jam v. infantes Spiritu obtuſi ſunt & credere non poſſunt.* R. Infantibus fidem omninò denegandam eſſe hypotheſis eſt falſa, ut ſuo loco demonſtrabitur. Spiritus cum aqua in verbis Chriſti ideo cõjungitur, quia vis regenerandi non eſt aqua, ſed à Spir. S. per aquam Baptiſm. efficaciter operantis, eſſe autem infantes operationis huius capaces, docet exemplum Johann. Bapt. qui in utero materno repletus fuit SS. Luc. 1.v.16.

3. Ex liberali miſericordiſſimi Dei promiſſo.

187. 3. Ex liberali miſericordiſſimi Dei promiſſo, qui non ſolùm infantes ſibi offerri jubet, ſed eosdem ſeſe recepturum promiſit. Geneſ. 17.v.7. *Ero Deus tuus & ſeminis tui poſt te* (nimirum ſi illud ſemen tuum per initiationis Sacram. quod in V.T. fuit circumciſio, in N.a Bapt. mihi offeratur: unde ſtatim additur v.10. *Hoc autẽ fœdus meum, circumcidetur in vobis omne maſculinum*) Matth.18.v.14. *Non eſt voluntas Patris veſtri cœleſtis, ut pereat unus de puſillis iſtis* ἵνα τῶν μικρῶν τούτων) Matth.19.v.13. *Tunc oblati ſunt ei parvuli* τὰ παιδία, *ut manus eis imponeret & oraret, diſcipuli autem increpabant eos. v.14. Jeſus v. ait eis: Sinite parvulos & nolite eos prohibere ad me venire, talium enim eſt regnum cœlorum. v.15. Et cùm impoſuiſſet eis manus, abiit inde.* Marc. 10. v.14. Luc. 18.v.16. Hæc hiſtoria repetitur & additur; *Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum Dei ut parvulus, non intrabit in illud.* Luc.18.v.15. vocantur τὰ βρέφη tenelli *infantuli*, ac Marc.10.v.13. vocabulum προσφέρειν de illis uſurpatur, quin & v.16. Chriſtus dicitur eos ἐναγκαλισάμενος in ulnas ſublatos fuiſſe complexum. Inde ſic concludimus: Quos Chriſtus ſibi vult adduci, illi non ſunt à Baptiſmo arcendi. Jam verò infantes tenellos Chriſtus ſibi jubet adduci. Ergò non ſunt à Baptiſmo arcendi; ſicut à circumciſione non fuerunt olim in V.T. excluſi, ne à gratia Dei & ſalute æterna excluderentur. Gen.17.v.14. ita quoque à Baptiſmo in N.T. non ſunt excludendi, ne itidem à Dei gratia & ſalute æterna excludantur. Johan.3. v.5. Sic Act.2.v.38. dicit Petrus: *Pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque veſtrum in nomen Jeſu v.39. Vobis enim & filiis veſtris facta eſt promiſſio, & omnibus, qui longè ſunt, quoſcunque advocaverit Dominus Deus veſter.* Ad quos pertinet promiſſio fœderis, illi etiam per Baptiſmum in fœdus Dei recipiendi ſunt. Jam v. promiſſio fœderis pertinet nõ ſolùm ad adultos credẽtes, ſed ẽt ad ipſorũ liberos. Ergo liberi fidelium ſunt baptizandi. Obſervandum etiam in genere mentionem fieri liberorum ſine ulla ætatis diſcretione, perinde ut in circumciſionis inſtitutione mentio fit ſeminis, quâ appellatione infantes adhuc tenellos comprehendi manifeſtum eſt; ergò ut illi olim per circumciſionem in fœdus Dei fuerunt recepti, ita & hodie per Baptiſmum in illud ſunt recipiendi. Excipiunt Anabaptiſtæ 1. *Chriſtum in perſonis parvulorum benedixiſſe parvulis innocentiâ & humilitate, non autem ætate, neq; n. dicit, horum eſt regnum cœlorum, ſed talium.* Reſp. quamvis Chriſtus in illis parvulis humilitatem & innocentiam nobis commendare voluerit, tamen ſimul indicavit, infantilem ætatem non eſſe alienam à regno Dei, jubet enim nos converti & ſimiles effici parvulis Matth. 18.v.13. quod quomodo haberet locum, niſi etiam parvulis pateret aditus ad regnum cœlorum? Ita quoque diſertè dicit Marc.10.v.14. *Sinite parvulos ad me venire*, ubi Hiſtoricè loquitur de illis, quos multi offerebant, quibus etiam benedicit; ergo addita ratio, *talium enim eſt regnum cœlorum*, etiam veris parvulis convenire debet. Adde quòd Anabaptiſtæ ipſi non excludant parvulos ſimpliciter ex regno cœlorum, licet ſine fide & Baptiſmo eos ſalvari aſſerant. 2 *Parvulos Chriſto allatos fuiſſe grandiuſculos uſum rationis habentes, cum à Chriſto dicantur advocati & in medio ſtatui* Matth.18.v.2. *cumq; jubeantur ipſis permittere, ut veniant ad Chriſtum.* Marc.10.v.14. *Jam verò non veniunt niſi grandiores.* Reſpond. Lucas eos vocat τὰ βρέφη cap.18.v.15. quod vocabulum perpetuò infantem adhuc tenellum & plerumque adhuc lactentem ſignificat. Sic Luc.1. v. 41. & 44. infans in utero adhuc concluſus vocatur βρέφος Luc.2.v.12. & 16. infans in cunis adhuc vagiens dicitur βρέφος. Act.7.v.19. infantes Iſraelitici vix dum in lucem editi vocantur βρέφη 1. Petr.2.verſ.2. ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη. Adde quòd Evangeliſtæ teſtentur, hoſce infantes, ad Chriſtum *in ulnis allatos eſſe* προσφέρειν ἐν ἀγκάλαις, καὶ τὰ βρέφη, Syr. מְקָרְבִין mekarbin, *fecerunt ei apropinquare*, eosdemque in ulnis à Chriſto ſuſceptos ἐναγκαλισάμενος αὐτὰς, Syr. paraphr. ſic habet וְשָׁקַל אִנּוּן לֶעָ רַחֲמוֹהִי vaſchkal innon al dereavhi, *& ſuſtulit eos in ulnas ſuas.* E. vox venire accipitur largo modo, pro eo, quod eſt accedere, adduci & appropinquare. 3. *Parvulos illos octavo die circumciſos, & fœderi divino inſertos fuiſſe, ab illis igitur ad parvulos non baptizatos argumentum nequaquam procedere.* Reſp. idipſum noſtram potiùs confirmat ſententiam. Si enim infantes per circumciſionem olim fœderi divino fuerunt inſerti, utique & hodiè noſtri infantes per Baptiſmum Chriſto debent inſeri, vi divinæ hujus promiſſionis & mandati, quod infantes ſibi oblatos prompte recipere velit. Lutherus in Epiſtol. de Anabapt. tom.4. Jenenſ. Germ. fol.414. urget hoc, quod inter hos pueros procul dubio etiam fuerũt fœmellæ non circumciſæ. 4. *Aliud ſupereſſe medium, per quod infantes Chriſto offerri poſſint, ſcilicet preces.* Reſpond. incluſio unius non eſt excluſio alterius. Non negamus, infantes in utero adhuc concluſos precibus Chriſto offerendos & commendandos eſſe, quas preces etiam clementer exaudit, & infantes illos, qui vel in utero materno, vel jamdum in lucem editi ſine Baptiſmo moriuntur, in gratiam recipit, interim tamen ordinarium illud medium, per quod infantes Chriſto adducendi, eſt & manet Baptiſmus.

Exceptiones Anabaptiſtarum.

1.

2.

3.

4.

188. 4. Ex aditu ad Baptiſmi beneficia etiam infantib. patente & obvio. Quicunq; aditũ habent ad Baptiſmi beneficia, illi à Baptiſmo non ſunt arcendi. Infantes habent aditum ad Bapt. beneficia. Ergò à Baptiſmo non ſunt arcendi. Aſſumtum ex enumeratione beneficiorum Baptiſmi conſpicuum. Baptiſmus eſt *lavacrum regenerationis & renovationis*, Tit.3. verſ.5. jam verò qui in hunc mundum naſcuntur, *ex aqua & Spiritu* regenerari poſſunt, Johan.3.verſ.5. Per Baptiſmum fides excitatur, jam verò infantes fidei ſunt capaces, ut poſtea demonſtrabimus. Per Baptiſmum

4. Ex aditu ad Baptiſmi beneficia infantibus obvio.

contin-

contingit remiſſio peccatorum, receptio in fœdus gratiæ, υἱοθεσία & ſalus æterna, jam verò ad communionem illorum beneficiorum Chriſtus infantes vocat, dum eos ſibi adduci jubet ac talium eſſe regnum cœlorum pronunciat. Parvuli participes ſunt peccati ab Adamo in mundum introducti, cur ergò non poſſent fieri participes beneficii Chriſti ? an plus poſſet culpa, quàm gratia ? contrarium docet Apoſtolus Rom. 5. verſ. 20. Hoc argumentum quidam ſic formant : Si non deberent infantes baptizari, aut impedimentum eſſet ex parte DEI, aut ex parte miniſtri, aut ex parte Sacramenti, aut ex parte ſuſcipientis, Sed non eſt impedimentum ex parte DEI; nulla enim extet prohibitio divina, quòd infantes non debeant baptizari, quin potiùs teſtatur *Chriſtus non eſſe voluntatem Patris cœleſtis, ut pereat unus de parvulis iſtis*, Matth. 18. verſ. 14. Nec eſt impedimentum ex parte miniſtri, is enim æquè poteſt aquam in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti ſuper infantem affundere, quàm ſuper adultum. Nec eſt impedimentum ex parte Sacramenti, cùm omnia Baptiſmi eſſentialia in infantibus habeant locum : nec eſt impedimentum ex parte ſuſcipientis : Cùm enim infantes actuali impœnitentia & incredulitate oblatam in baptiſmo gratiam non repudient, ad Baptiſmum utique ſunt admittendi.

Exceptio Anabaptiſtarum.

Excipiunt Anabaptiſtæ ; *Baptiſmum non prodeſſe, nec quenquam beneficiorum Chriſti participem fieri abſque pœnitentia. Jam verò infantes pœnitere neſciunt.* Reſpond. quo modo Spiritus ſanctus fidem operatur in infantibus, eo etiam modo pœnitentiam in illis excitat; jam verò Sp. ſanctus modo nobis incomprehenſibili fidem in infantibus excitat, ut poſtea demonſtrabitur. Ergò & pœnitentiam. Bellarminus reſpondet, *pœnitentiam tantummodò propter actualia peccata, non autem propter originale requiri, cùm non rectè pœnitentiam agat quis ejus peccati, quod ipſe non commiſit & quod in ejus poteſtate non fuit.* Sed hæc reſponſio nititur falsâ hypotheſi, quod ſcilicet nullum ſit coràm Deo verè & propriè dictum peccatum, quod non ſit voluntarium, h. e. deliberatâ voluntate commiſſum. Propheta Regius ad originalis peccati conſiderationem in pœnitentia ſua deſcendit Pſalm. 51. v. 7. atque occultorum peccatorum veniam ſibi concedi petit, Pſalm. 19. v. 13.

5. Ex generali Eccleſiæ termino.

189. 5. Ex generali Eccleſiæ termino. Cùm n. Chriſtus Eccleſiam ſuam *lavacro aquæ in verbo mundare dicatur*. Epheſ. 5. verſ. 26. & verò infantes itidem ſint Eccleſiæ membra ; utique à Baptiſmo non erunt excludendi. Quòd infantes Eccleſiæ membra dicimus, id de libero ad Eccleſiam aditu intelligimus, quem dicimus ipſis patere vi divinæ promiſſionis. Geneſ. 17. v. 7. *Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui.* Ex loco Epheſ. 5. ſic concludimus : Quoscunque Chriſtus dilexit, & pro quibus ſeipſum in mortem tradidit, eos lavacro aquæ in verbo, h. e. baptiſmo vult mundare, ut beneficiorum mortis ſuæ reddantur participes. Jam verò Chriſtus non ſolùm adultos, ſed etiam infantes dilexit, ac pro iis ſeipſum in mortem tradidit. Ergò & hos Baptiſmo vult mundare. Item parvulos Deus vult fieri ſalvos, ut conſtat ex Matt. 18. v. 14. Jam verò extra Eccleſiam non eſt ſalus, ut habet pervulgatum axioma ex ſymbolo Apoſtolico deductum. *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum, & vitam æternam.* Ergò infantes recipiendi ſunt in Eccleſiam. Jam verò non niſi per baptiſmum in Eccleſiam recipi poſſunt, modo ſcil. ordinario, unde Baptiſmus vocatur primus ad Eccleſiam introitus, ac prima porta gratiæ. Act. 2. v. 41. *Qui receperunt ſermonem ejus, baptizati ſunt, & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia*: ex quo apparet, quod baptizari ſit populo Dei, ſive Eccleſiæ apponi. Ergo infantes etiam ſunt baptizandi.

Exceptio Anabaptiſtarum.

Excipiunt Anabaptiſtæ, *non omnes infantes eſſe membra Eccleſiæ, cùm multi ex illis ſint reprobi, abſtinendum igitur à Baptiſmo infantum, ne Sacrament. per noſtrã ignorantiam prophanetur.* Reſp. hoc argumentum procedit in ſchola Bezæ, & complicum ipſius, qui ſtatuunt infantes quoſdã abſoluto Dei decreto rejectos non regenerari, etjamſi millies baptizentur. Sed cum hoc errore nobis nihil eſt commercii, qui infantes ẽt reprobos, h. e. eos qui progreſſu ætatis à gratia excidũt, & æternùm pereunt, atq; hoc modo ſe reprobos eſſe ipſo actu oſtendunt, verè per Bapt. regenerari dicimus.

6. Ex circumciſionis typo.

190. 6. Ex circumciſionis typo Geneſ. 17. v. 12. jubet Deus, ut puelli Iſraelitici octavo ſtatim à nativitate die circumcidantur : jam v. Baptiſmus in N. T. ſucceſſit in locum circumciſionis Coloſſ. 2. v. 11. ergò ut infantes V. T. per circumciſionem in fœdus Dei, ſunt recepti, ita quoque infantes N. T. per Baptiſmum fœderi divino erunt inſerendi. Hûc pertinet tranſitus Iſraelitarum per mare rubrum quem typum Baptiſmi fuiſſe docet Apoſtolus 1. Cor. 10. v. 2. jam verò in illo comitatu fuerunt complures infantes. Exod. 12. v. 37. Ergò ut typo reſpondeat antitypon, infantes etiam erunt baptizandi. Cumprimis verò hûc referendum vaticinium Eſaiæ cap. 49. v. 22. *Gentes afferent filios ſuos in ulnis, & filiæ ſuæ ſuper humeros portabunt.* Bellarm. dicit, *hoc Argumentum ab Anabaptiſtis facilè eludi poſſe, cùm à nobis proponitur, cùm Baptiſmũ eſſe velimus concionem quod de circumciſione dici non poſſit.* R. per cõcionem ſive *verbum concionale*, (ut Bellarminus loquitur 1. de Sacram. c. 19.) non poteſt agi cum infantibus, per Baptiſmum cum illis agi poſſe dicimus, quomodo igitur ex noſtra ſententia Baptiſmus nihil aliud eſt quàm concio ? imò verò eſt ſalutare Sacramentum ad regenerationem & ſalutem non ſolùm adultis, ſed infantibus etiam efficax. Nos eandem efficaciam Circumciſioni & Baptiſmo ad regenerationẽ tribuimus, Pontificii a. omnem efficaciam ſpiritualem circumciſioni denegant. Ergò hoc argumentum à circumciſione petitum, facilius eludi poteſt ab Anabaptiſtis, cùm à Pontificiis, quàm cùm à nobis ipſis proponitur. Sed non opus eſt dubiis cõjecturis, quâ exceptionis viâ elabi conentur Anabaptiſtæ, cùm ex publicis ipſorum ſcriptis conſtet, his ſubterfugiis ipſos uti, 1. *De circumciſione infantum extare expreſſum mandatum non antẽ de Baptiſmo eorundem.* 2. *maſculos ſolummodò circumciſos fuiſſe, conſequens igitur fore, etiam hos ſolùm baptizandos.* 3. *Circumciſionem octavo ætatis die ſuſceptam, Ergò & Baptiſmum ad illum temporis articulum reſtringendum.* Hæc ſunt quæ argumento noſtro opponunt, in quibus diſſolvendis utiliorem operam navaſſet Bellarminus, quàm dum novas exceptiones fingit. Reſpondemus autem 1. quamvis totidem verbis ac ſyllabis in Scripturis non cõtineatur hęc propoſitio, Infantes eſſe baptizandos, eam tamen evidenter & apertè ex Scripturis colligi poſſe. 2. Circumciſionis eſſentialia non habuiſſe locum in fœmellis, Baptiſmi autem ſubſtantialia in omni-

Exceptiones Anabaptiſtarũ.

omnibus hominibus locum habere. 3. administrationem Circumcisionis, ad octavum diem peculiari divino mandato astrictam fuisse, nimirùm propter periculum vitæ tenellis infantibus ex dolore Circumcisionis metuendum. Sed tale periculum quoddam in Baptismi usu non occurrere, ideò meritò quàm potest fieri primum ad Baptismum asseruntur, interim collatio inter circumcisionem & Baptismum perstat immota, quòd quemadmodũ infantes V. T. per circumcisionem in fœdus Dei fuerunt recepti; ita quoque infantes N. T. per Baptismum in fœdus Dei sint recipiendi, ut regenerationis ad vitam æternam fiant participes. Una eademq; causa efficiens principalis circumcisionis & bapt. una eademq; utriusq; Sacramenti necessitas, eadem vis & efficacia. Ergò ut à circumcisione non fuerunt infantes excluſi, ita nec à Baptismo excludendi sunt, aliàs gratia Dei in N. T. restrictior & angustior esset, quàm fuit in Veteri.** 7. Ex typis V. T. In arca Noæ non tantum fuerunt servati adulti, sed etiam infantes. Per mare rubrum transierunt non tantum adulti sed etiam infantes.**

Testimonia veterũ pro Pædobaptismo.

191. Nec destituitur Pœdobaptismus testimoniis veterum. Dionys. l. Eccles. Hierarch. cap. ult. *Ab Apostolis traditum asserit, ut infantes baptizentur.* Justinus in qq. ad orth. q. 56. Pœdobaptismi meminit. Irenæus lib. 2. c. 39. dicit, *salvari omnes, qui renascuntur in Christo infantes, pueros, juvenes & senes.* Apud Origenem extat locus egregius lib. 5. in cap. 6. Rom. tom. 2. p. 543. *Ecclesia traditionem ab Apostolis suscepit, etiam parvulis dare Baptismũ. Sciebant enim illi, quibus mysteriorum secreta commissa sunt divinorum, quia essent in omnibus genuina sordes peccati, quæ per aquam & Spiritum ablui deberent, propter quas etiam corpus ipsum corpus peccati nominatur.* Cyprian. in Epist. ad Fidum lib. 3. Epist. 8. *Universi judicavimus* (in Concilio 66. Episcoporum) *nullis hominum nato misericordiam & Dei gratiam denegandam &c. Nam Deus ut personam non accipit, sic nec ætatem, cum se omnibus ad cœlestis gratiæ constitutionem æqualitate librata præbeat patrem.* Et sub finem Epistolæ. *Hæc fuit in concilio nostra sententia, à Baptismo atque à gratia Dei, qui omnibus misericors & benignus & pius est; neminem per nos prohiberi debere, quod cum circa universos observandum sit ac retinendum, tum magis circa infantes ipsos, & recens natos observandum putamus, qui hoc ipso de ope nostra & misericordia divina plus merentur, quod in primo statim nativitatis ortu plorantes ac flentes nihil aliud faciunt, quàm deprecantur.* Hæc verba Cypriani allegat August. lib. 3. de pecc. merit. & remiss. c. 5. Ambros. lib. 2. de Abrah. c. 11. *Christus jubet omnes gentes baptizare, ergo hic nõ senex proselytus, non infans vernaculus excipitur, quia omnis ætas peccato obnoxia & ideò omnis ætas Sacramento idonea.* Idem etiam lib. 4. de Bapt. contra Donat. c. 623. & 24. libr. 10. de Gen. ad lit. cap. 23. lib. 1. de orig. animæ ad Hieron. cap. 5. & 18. lib. 2. contra Pelag. & Cœlest. de peccat. orig. cap. 40. lib. 2. de nupt. & concup. cap. 3. atque alibi passim Pœdobaptismi meminit, libr. 1. de peccator. mer. & remission. cap. 26. dicit, *Pelagianos non fuisse ausos negare Baptismum parvulorum, quod viderent, nimis aperte cum tota Ecclesia pugnandum fuisse, si eum negarent,* Vide etiam Hieronym. lib. 3. contra Pelag Cyrillum libr. 8. in Levit. cap. 8. Nazianz. orat. in S. Iavac. Basilium in exhort. ad Bapt. Ambrosium lib. 2. de vocat. gent. cap. 8. &c. quin & Synodorum decretis confirmatus est Pœdobaptismus, ut in Concilio Carthaginensi Anno 407. Milevitano Anno 420. Gerundensi Anno 470. Bracarensi 112. Hæc omnia complectitur Jacob. Pamelius in notis ad Cyprian. Epistol. 8. lib. 3. *Baptismum parvulorum* (inquit) *agnoscunt* Cyrill. Hierosolym. *Catech. myst. 1.* Gregor. Nazianz. *orat. 3 in S. Iavac. Chrysost. ad Neoph. hom. 3. in Gen. in Ps. 12.* Ambros. *in Lucam eundem* D. August. *ab universa Ecclesia observatum fuisse testatur frequenter, præsertim autem Epist. 28. lib. 3. de peccat. merit. & remiss. cap. 7 & 9. ubi totam ferè hanc citat Epistolam, quomodo etiam lib. 4. contra duas Epistolas Pelag. cap. 8. l. 2. contra Julian. cap. 3. Confirmat eundem Baptismum hac sententia Cypriani & Collegarum* D. Hieronym. *sub finem lib. 3. Dial. contra Pelag. imò Concil. Milevit. can. 2. anathemate eum damnat, qui negat baptizandos parvulos recentes ab uteris matrum. Ante vero D. Cyprianum ejusdem mentionem disertis verbis reperire est apud Orig. in Levit hom. 8. in Luc. & in Epistola Rom. 6.* Tertull. *lib. de anima. Irenæum lib. 2. c. 39. Justin. Mart. q. 56. Clem. Rom. libr. 6. & Dionys. Areopag. cap. ult. Eccl. Hier. qui Dionysius in traditionem Apostolorum eum refert, ad quam eundem referunt Orig. in 6. Rom. August. libr. 10. de Genes. ad lit. c. 23. c. libr. 4. de Bapt. contra Donat. c. 24.* Hæc Pamelius.

192. Argumenta Anabaptistarum pleraq; omnia nituntur falsis hypothesibus, utpotè quòd infantes careant originali peccato; quòd infantes non sint capaces fidei, quòd infantes non possint induere novum hominem, quòd Baptismi & Eucharistiæ sit eadem ratio, ideò vel ad utrumque Sacramentum infantes admittendos; vel ab utroque arcendos quorum omnium solida refutatio ad alium locum pertinet. Videamus potiora ipsorum fundamenta. 1. *In sacris literis nullibi invenitur Pœdobaptismus, & nullum de eo mandatũ vel exemplum habemus. Ergò meritò est rejiciendus.* Resp. 1. diximus superius, quamvis totidem verbis & syllabis hæc propositio: Infantes sunt baptizandi, non extet in scripturis, eam tamen firmissimâ & evidentissimâ consequentiæ regulâ, ex illis posse deduci, præsertim si accuratè & oculo, quod dicitur irretorto hæ tres hypotheses observentur, primò quòd infantes sunt in peccatis, concepti & nati, adeoque Naturâ filii iræ, secundò quòd DEUS non velit illos perire, sed potiùs sibi offerri ac salvari, tertiò quòd non detur ordinariè aliud regenerationis medium, quàm Baptismus. Hæc tria si ex sacris literis firmiter demonstrentur, id quod in proclivi admodum est, immediatè ex eo infantum Baptismus sequitur. 2. Fœminas baptizandas iisdemque Eucharistiam dandam non potest ostendi totidem verbis & κατὰ τὸ ῥητὸν in Scripturis contineri. Interim tamen ex illo generali præcepto, *Baptizate omnes gentes, & bibite ex hoc omnes,* deduci potest. Eadem est Pœdobaptismi ratio, qui deduci potest ex iisdem verbis, *Baptizate omnes gentes.* 3. quòd Christus non dederit Apostolis peculiare aliquod & expressum mandatum baptizandi infantes, factum ex eo, quod Apostolis notum, infantes per circumcisionem in fœdus Dei in Vet. Testam. fuisse receptos, idem ergò esse judicium de Baptismo in Nov. Testam. cùm gratia Dei non sit strictior, arctior & angustior in Novo quàm in Vet. Testamento. 4. Bellarminus respondet, Argumentum hoc Anabaptisticum, adversus nos

Argumẽta Anabaptistarum.

1. Nullum habetur mandatũ vel exemplum Pœdobaptismi.

nos magnas habere vires, cùm principio illo passim utamur, quòd non sit aliquis articulus fidei qui non contineatur in Scripturis. Resp. non solùm ea amplectimur, quæ disertis & expressis verbis in Scripturis extant, sed etiam quæ justâ concludendi ratione ex illis deducuntur, jam verò ipse *Bellarminus* in hoc capite 9. fatetur satis apertè & evidenter Pædobaptismum ex Scripturis deduci posse. Resp. ad 1. & 8. Argumentum, id verò nobis contra Anabaptistas sufficit.

2. Christo trigesimo demum ætatis anno baptizato est.

193. 2. *Christus trigesimo demum ætatis anno baptizatus est, Matth. 3. v. 16. Luc. 3. v. 22. jam verò omnis Christi actio est nostra institutio, Matth. 11. v. 29. cap. 16. v. 24. Ergo & noster Baptismus ad annos discretionis differendus.* Resp. 1. si Christus usu *Baptismi* sui certum tempus baptizandi præscribere voluisset, consequens fuerit, non nisi trigesimo ætatis anno Baptismum suscipiendum esse, id verò ne ipsi quidem Anabaptistæ observant, sed in primis statim discretionis annis homines baptizant. Quidam tamen Anabaptistarum Magistri contendunt, non nisi 30. ætatis anno propter hoc exemplum Christi *Baptismum* suscipi debere, de quo priùs inter se transigant. Vide Calvinum lib. 4. Instit. cap. 6. §. 29. 2. Ideò Christus in infantili ætate baptizari noluit, quia *Baptismus* tunc nondum erat institutus, siquidem Johannes Baptista Anno Christi 29. primum *Baptismum* administravit. 3. Quinimò in ipsa infantia Christus est circumcisus, jam verò *Baptismus* successit in locum circumcisionis. Coloss. 2. v. 11. Ergò ut Christus in infantili ætate circumcisus; ita quoque *Baptismus* infantibus administrandus. 4. Magna est dissimilitudo *Baptismi* à Christo & aliis suscepti, quam exponit Nazianzenus orat. in S. Baptismo, qui est 40. *Christus non opus habuit Baptismo pro sua persona, cùm fuerit innocens, impollutus, & à peccatoribus segregatus, suo autem baptismo nostrum consecrare & sanctificare voluit: sed nos in ipsa infantia baptismo indigemus, cùm in peccatis nati & concepti simus.* Christus *Baptismum* sine ullo periculo differre potuit mortis & vitæ suæ potestatem habens plenissimam, Joh. 10. v. 18 nos autem sine periculo salutis præsentissimo differre eundem non possumus, cùm ignoremus quid die crastino futurum sit Jacob. 4. v. 14. Christus tum demum baptizari voluit, cùm inchoaret ministerium propter causas paulò pòst exponendas: sed hoc tempore ministerium N. Test. jamdudum inchoatum & gentes ad ejus communionem vocatæ. 5. *Baptizari* voluit Christus anno ætatis trigesimo, tum propter typum Josephi anno ætatis trigesimo constituti Principis Ægyptii Genes. 41. v. 46. & Sacerdotum Leviticorum, qui etsi Anno ætatis 25. recipiebantur in Collegium Sacerdotum, tamen ante annum ætatis 30. non admittebantur ad usum & exercitium ministerii. Numer. 4. v. 3. Deuter. 4. &c. tum propter crescentem in se gratiam Patris & sapientiam cũ ætatis augmento, tum denique ut suo exemplo moneret, illis, qui ad ἄκμὴν ætatis pervenerunt, ministerium committendum esse. Nazianzenus in orat. in S. lumina quæ est 39. circa finem. *Christus baptizatus est, cùm initium edendorum signorum fecisset, quæ res nobis documento esse debet ut καιρὸν & τελειότητι καὶ τῆς πνευματικῆς, καὶ τῆς σωματικῆς ἡλικίας concionandi provinciam non ante suscipi debere, quàm ad spiritualis & corporeæ ætatis perfectionem ventum fuerit*, ita vertit Billius.

6. omnia quidem facta Christi ad doctrinam nobis proposita sunt, non tamen ad imitationem sine ullo discrimine, cùm quædam facta sint heroica & singularia, ac in quibusdam destituamur causis, propter quas hoc vel illud agendum Christus suscipere voluit. 7. Apostoli baptizarunt integras familias. Ecui autem verisimile est, omnes in illis annum ætatis 30. attigisse.

3. Infantes non intelligunt capita fœderis baptistica.

194. 3. *Fœdus iniri debet inter eos, qui habent scientiam, conscientiam & intelligentiam. Jam verò infantes non intelligunt capita fœderis, quod in baptismo Deus nobiscum init.* Resp. 1. Circumcisio utique erat Dei fœdus Genes. 17. v. 10. atqui infantes die 8. circumcidebantur, quos tamen hoc argumentum à Dei fœdere excluderet. 2. Fœdera inter homines inita, conditionem illam requirunt, ut parti utrique de capitibus eorum expressè constet, sed Deus etiam cum irrationalibus creaturis, fœdus suum erigit. Genes. 9. v. 10. quantò magis cum infantibus adhuc tenellis fœdus inire poterit, licet usu rationis destituantur. 3. D. Mylius in August. Confess. artic. 9. pag. 158. sic respondet: *Stipulatio, quæ fit in baptismo, non tam pendet ex humana; quam ex divina auctoritate, neque ab homine magis, quam a Deo ipso proficiscitur. Deus enim est potissimum, qui illic stipulatur, se baptizato esse propitium. Hic quamvis ab infante aperta vicissim non præstetur stipulatio, quia tamen pacta jure ipsæ sunt reciproca, & Deo in populum suum constat jus liquidissimum, satis est, esse tacitam pro tempore stipulationem, quam temporis progressu vigorem, etiam externum manifestæ stipulationis acquirit.* 4. Quin imò cùm inter homines quandoque tales ineantur fœdera, in quibus infantum loco parentes spondent, & in capita fœderis compromittunt, quantò magis cum infantibus Deus poterit inire fœdus, quorum os & Advocatus Christus disertè inquit: *Sinite parvulos ad me venire, quia talium est regnum cœlorum.* Matth. 19. v. 14. Marc. 10. v. 14. Lucæ 18. v. 16. idipsum ex ore Christi de fide infantium repetunt patrimi, sponsores ex eo appellati.

4. Infantes nõ credunt

195. 4. *Sacramenta non prosunt absque fide. Jam vero infantes non credunt.* Ergò. Resp. 1. Infantes non afferunt secum fidem ex utero materno ad Baptismum, interim tamen per ipsum Baptismi Sacramentum Deus fidem operatur in cordibus ipsorum, ut superiùs ostendimus. 2. Siquidem *Baptismus* est *lavacrum regenerationis*, Tit. 3. v. 5. jam verò regeneratio sine fide non habet locum. Per baptismum *mundat Christus Ecclesiam*, Ephes. 5. v. 26. jam verò *fide purificantur corda* Actor. 15. v. 8. Per baptismum datur remissio peccatorum, justitia & vita æterna, hæc verò non habent locum sine fide. 3. Invertimus igitur argumentum: Infantes non habent fidem scil. Naturæ corruptæ respectu, quia propter carnalem ex parentibus generationem sunt caro. Ergò sunt baptizandi, ut fidem & salutem consequantur. 4. Repetimus collationem verbi visibilis & audibilis. *Verbum non prodest nisi misceatur fide eorum, qui id audiunt.* Hebr. 4. v. 2. nihilo tamen minùs verbi prædicatio est efficax medium, per quod Deus vult operari fidem in cordibus hominum, Johan. 17. v. 20. Roman. 10. v. 17 eorum puta, qui non resistunt Spiritui Sancto Actor. 7. v. 51. Sic etiam Sacramentum baptisticum non prodest sine fide, interim tamen est

efficax medium, per quod Deus fidem, regenerationem & salutem in cordibus infantum ex gratia operatur. Lutherus in Epistol. de Anabaptismo tom. 4. Jenens. Germ. fol. 413. *Idem Christus in Baptismo & apud Baptismum præsens est, imò ipse baptizat, ad Iohannem in utero matris concluſum veniebat. Idem est, qui in Baptismo per os Ministri loquitur, sicut per os matris ibi loquebatur.* 5. Cùm quidam infantes Christo offerrent, Apostoli eodem modo colligebant; Infantes illi non habent fidem, nec docendo cum illis quicquam agi aut profici potest, ergò arcendi sunt à Christo, donec adolescant, ac doceri possint. Sed Christus discipulos propterea increpat, & juramento confirmat, velle se pueros recipere in regnum cœlorum &c. Reliqua argumenta Anabaptistica facilem habent explicationem ex superioribus.

Farrago argumentorum Anabaptisticorum.

196. Sic Servetus in libr. 4. de regeneratione hæc profert argumenta. 1. *Christi Symbola sive Sacramenta sunt perfecta; Ergò non nisi perfectos ad sui perfruitionem admittunt. Iam verò infantes sunt imperfecti.* Resp. Sacramenta dicuntur perfecta non ratione objecti sive hominis utentis, sed partim ratione causæ efficientis, partim ratione causæ finalis & effectus. Invertimus igitur Argumentum: quia infantes sunt imperfecti: Ergò baptizandi: 2. *Christi Symbola instituta sunt ad commemorationem: Infantes id præstare non possunt.* Resp. de Eucharistia peculiariter id asserit Apostolus 1. Cor. 11. v. 26. ad quam infantes non admittimus. Baptismus est lavacrum regenerationis Tit. 3. v. 5. quâ cùm indigeant infantes, à Baptismo nõ sunt excludendi. 3. *Spiritualibus quadrant spiritualia.* 1. Cor. 2. v. 13. *Baptismus est spiritualis; infantes carnales.* Resp. dictum Apostoli agit de intelligentia mysteriorum divinorum, quæ non cadit in homines carnales & prophanos, infantes quia sunt caro de carne ac proinde carnales, ideò indigent regeneratione ex aqua & Spiritu, ut introeant in regnum cœlorum Johan. 3. v. 5. 4. *Per regenerationem Deos fieri nos constat, illis verò habendis pro diis, ad quos verbum Dei factum est.* Resp. si in majore propositione intelligitur ὑποθετικὰ, dicimus eam in infantes cadere, ac proinde ut ejus participes fiant, baptizandos esse. 5. *Infantes non possunt censeri inter novos homines, quia non gignuntur per verbum Dei, quod audire nequeunt.* Resp. non solùm verbum, sed & Baptismus est regenerationis mediũ. 6. *In V. T. non fuit fas, oves & capras statim atque ex utero egressæ erant, in Sacrificium offerre, ubi per allegoriam notati infantes.* Resp. Theologia allegorica non est argumentativa. Quid, quod primogenita omnia simul ac vulvam aperuerunt, Deo fuerunt consecranda. Exod. 13. v. 12. Et quare peregrinas quærunt allegorias omisso circumcisionis typo? 7. *Trismegistus & Sibylla testantur, quod sacræ ablutiones non conveniant nisi adultis.* Respond. Sacræ literæ sunt unicum & proprium Theologiæ principium, ex quo argumenta apodicti[illegible] in quæstionibus Theologicis peti possunt.

Christianorum infantib. patere aditũ ad Baptismum. Quinam

197. Cùm demonstratum fuerit hactenus, infantes baptizandos esse, quæritur ulterius, quinam infantes baptizandi sint? respondemus Christianorum infantib. patere aditum ad Baptismum. Intelligimus autem hoc nomine 1. illos, qui ex Christianis parentibus sunt nati, hoc est, quorum parentes fidem Christianam profitentur, amplectuntur verbum, ac Sacramentis utuntur, licet verâ & salvificâ fide aliquando destituantur, nec sint in numero electorum, Genes. 17. v. 7. pollicetur Deus, se fore *Deum Abrahæ ac semini ejus.* Vi hujus promissionis circumcidit Abraham non solùm Ismaelem tredecim annos natum, vers. 25 sed etiam Isaacum octavo ætatis die Genes. 21. v. 4. Quare cùm nos Christiani in N. Test. non amplius *alieni* simus *à Testamentis promissionis* Ephes. 2. v. 12. *sed propinqui facti* vers. 13. etiam ad nos pertinet hæc promissio, ac proinde vi illius promissionis liberi nostri non solùm adulti, sed etiam infantes, ad Baptismum, qui in locum circumcisionis successit Coloss. 2. v. 16. admittendi sunt. Actor. 2. v. 28. *Pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi,* vers. 39. *vobis enim & filijs vestris facta est promissio.* Ex eo, quòd Judæis & ipsorum liberis promissio facta, concludit Petrus, quòd utrique Baptismum suscipere debeant. Ergò cùm Christiani in N. Test. ejusdem promissionis participes sint facti, consequens est etiam liberos ipsorum baptizari & posse & debere. Actor. 3. v. 25. *Vos estis filij Prophetarum & fœderis, quod iniit Deus cum Patribus vestris.* ** De Judæorum infantibus Christus dicit Marc. 10. v. 13. *Sinite parvulos ad me venire,* Cananæa v. mulieri pro filia intercedenti respondet Matth. 15. v. 24. *Non sum missus nisi ad oves perditas domus Israel, & non est bonum sumere panem filiorum & objicere canibus.* ** 1. Cor. 5. v. 12. *Quid ad me attinet etiam de his qui foris sunt judicare? nonne de his, qui intus sunt, judicatis? eos verò qui foris sunt, Deus judicat.* Per illos qui intus sunt, intelliguntur nati in gremio Ecclesiæ, per illos qui foris sunt, intelliguntur nati extra Ecclesiam. Qui sunt in gremio Ecclesiæ, unâ cum liberis utuntur verbo & Sacramentis, quæ sunt propria Ecclesiæ bona, de illis verò qui extra Ecclesiam nati sunt, dicit Apostolus: *Quid ad me attinet etiam de his judicare?* 1. Cor. 7. v. 14. *Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem, & mulier infidelis per virum fidelem, alias liberi vestri immundi essent, nunc verò sancti sunt.* Hæc sanctitas liberorum ex Christianis parentibus natorum non est merè politica mundities, cùm etiam extra Ecclesiam discrimen sit inter legitimos ac naturales sive spurios liberos; nec est interna sanctitas ac mundities cordis, ac si liberi Christianorum ex utero matris nascantur sancti, cùm nõ minùs quàm reliqui *concipiantur ac nascantur in peccatis* Psal. 51. v. 7. *ac sint naturâ filij iræ sicut & cæteri* Ephes. 2. v. 3. sed est sanctitas Ecclesiastica, quod scil. tales liberi ex Christianis parentibus nati, si vel maximè alteruter tantummodò parens fidelis sive Christianus sit, censeantur in Ecclesia nati atque aditum ad Baptismum initiationis Sacramentum habeant; reliqui verò, qui ex infidelibus parentibus nati, immundi sunt censendi, hoc est, non pertinet ad illos promissio divina, *Ero Deus tuus, & Deus seminis tui,* ideoque non patet illis æquè ac Christianorum liberis aditus ad Baptismum, sed oportet eos priùs instituì, ubi adoleverint, ac fidem Christianam profiteri. Videtur autem loquendi formula ab Apostolo usurpata ex lege Levitica deducta, in qua propter immunditiem Leviticam quidam extra castra aliquamdiu manere cogebantur: ita quoque liberi infidelium immundi dicuntur, quia non statim

hoc nomine intelligantur. 1. Qui ex Christianis parentibus sunt nati.

in infantia patet illis aditus per Baptiſmum in Eccleſiam, cujus typus caſtra Iſraelitica fuerunt, ſed in annis diſcretionis priùs ſunt informandi in fide Chriſtiana. Dn. Doct. Mencerus tom. 3. diſp. Marpurgenſ. diſput. 14. theſ. 116. ſcribit, *Apoſtolicum ſermonem affinem eſſe diſcrimini Moſaico inter animalia munda, quæ ſacrificare & edere fas erat; & immunda à quibus oportebat abſtinere.* Levit. 11. *Ut enim hæc erat ſanctitas ſive mundities Levitica, quæ neque ſpiritualis erat, neque mere civilis: ita Apoſtolus ſanctitatem intelligit Eccleſiaſticam, hoc eſt, privilegium in Eccleſia ad impetrandum Baptiſmum.* Epheſ. 2. v. 11. *Memores eſtote, quòd aliquando vos, qui gentes eratis in carne, qui dicebamini præputium,* verſ. 12. *quòd eratis in illo tempore ſine Chriſto, alienati à Republica Iſraelis & hoſpites Teſtamentorum promiſſionis, ſpem non habentes & ſine Deo in hoc mundo.* verſ. 13 *nunc autem in Chriſto Jeſu vos, qui aliquando eratis longè, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti,* verſ. 14. *Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum & medium parietem maceriæ ſolvit,* cùm in N. Teſt. diſcrimen inter Judæos & gentes abolitum ſit, inde etiam Chriſtianorum liberi gaudent illâ promiſſione: *Ero Deus tuus & Deus ſeminis tui.*

2. Qui ex alterutro parente Chriſtiano ſunt nati.

2. Nomine liberorum ex Chriſtianis parentibus natorum intelliguntur illi, qui ex alterutro parente Chriſtiano naſcuntur, quibus itidem patet ad Baptiſmum aditus. 1. Cor. 7. v. 12. *Si quis frater uxorem habet infidelem & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat eam,* verſ. 13. *& ſi qua mulier fidelis habet virum infidelem & ſic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum.* verſ. 14. *ſanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem infidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem, alioquin filii veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.* Sicut mundis *omnia munda* Tit. 1. v. 15. ita quoque viro fideli mulier infidelis eſt munda, ut poſſit ſine peccato ei cohabitare, ac liberi ex tali conjugio nati itidem ſunt mundi ac ſancti, hoc eſt, pro liberis Chriſtianis, non autem Ethnicis ſunt cenſendi, ideoque ex Eccleſia non ſunt excludendi, ſed propter alterutrum parentem fidelem, ut in Eccleſiæ gremio nati, ſunt æſtimandi, atque ad Baptiſmum admittendi.

3 Quorũ parentes ad Chriſtianiſmũ ſunt converſi.

3. Illi liberi, quorum parentes ex Ethniciſmo vel Judaiſmo ad Chriſtianiſmum ſunt converſi, licet in Ethniciſmo vel Judaiſmo geniti ſint ac nati, itidem pro liberis Chriſtianis habendi & ad Baptiſmum admittendi ſunt, id quod comprobat exemplum Apoſtolorum, qui *integras familias* baptizârunt. Actor. 16. v. 15. 33. cap. 18. v. 8. 1. Corinth. 1. v. 16.

4 Qui à Chriſtianis parentibus adoptantur.

4. Quia Chriſtianis parentibus adoptantur. Ut enim per υἱοθεσίαν ſpiritualem, per adoptionem in Chriſto verè reddimur Dei filii, ita quoque à Chriſtianis parentibus adoptati pro liberis ipſorum ſunt habendi.

5. Qui per legitima media tranſeunt in Chriſtianorum poteſtatẽ.

5. Qui per legitima media, puta bello juſto, emtione, donatione &c. tranſeunt in Chriſtianorum poteſtatem, & quorum loco Chriſtiani ſpondent, quòd in fide Chriſtiana progreſſu ætatis ſint informandi. Conſtat ex inſtitutione divina non vernaculum duntaxat, ſed & emtitium fuiſſe circumciſum Geneſ. 17. v. 12. idem ergò in Baptiſmo obſervandum erit. Actor. 2. v. 38. *Baptizetur unuſquiſque veſtrûm in nomine Chriſti.* verſ. 39. *vobis enim & filiis veſtris facta eſt promiſſio & omnibus qui longè ſunt, quoſcunque advocaverit Dominus Deus noſter:* ubi Petrus divinam promiſſionem etiam ad eos pertinere teſtatur, qui ratione nativitatis ſuæ longè ſunt, mirabili tamen Dei providentiâ per media legitima advocantur. Per μακρὰν ὄντας intelliguntur gentes, ut probat evidentia textus & Paulus Epheſ. 4. v. 17. quotquot igitur ex gentibus quantumvis infidelibus Deus ad cœtum Chriſtianorum adduxerit, non debent excludi à mediis, quibus promiſſionis illius reddantur participes: media pro diverſitate objectorum ſunt diverſa: quoad adultos locum habet informatio, quoad infantes, Baptiſmus. Idipſum etiam comprobat praxis veteris Eccleſiæ, de qua vide Ambroſium vel potiùs Proſperum lib. 2. de vocat. gent. cap. 8. Auguſtin. de grat. & lib. arbit. cap. 22. *Aliquando filiis infidelium præſtatur hæc gratia ut baptizentur, cùm occultâ Dei providentiâ in manus piorum quomodocunq; perveniunt.*

Antitheſis eorum, qui infantibus populorũ infidelium ſimpliciter denegant Baptiſmũ.

198. Diſcedimus ergò ab illis, qui infantibus populorum infidelium utpote Ethnicorum, Judæorum, Turcarum: &c. ſimpliciter denegant *Baptiſmum*, ut patet ex Epiſtola Calvini pag. 253. & *Bezæ* pag. 96. Itemque ex Colloquio Mompel. pag. 491. *Turcarum liberos non baptizamus, niſi fidem ſuam profitentes.* Beza pagin. 2. quæſt. 120. *Neque enim quosvis infantes admiſero. Nam neque Mahumetanorum, neque Judæorum liberos recepero, quia fœderis tabulis non comprehenduntur.* Bucanus loco 47. pag. 635. *Parvuli infidelium, ſi ab illis quidem negleĉti, à Chriſtianis autem ſuſcepti ſint, non ſunt è veſtigio baptizandi.* Atqui 1. particula Univerſalis *Omnis*, in mandatis & promiſſionibus divinis de *Baptiſmo* uſurpata teſtatur, ſalutem in *Baptiſmo* ex æquo & ſine diſcrimine offerri & exhiberi omnibus omnium ordinum & nationum hominibus. 2. Deus eſt φιλανθρωπότατος, qui ſalutare hoc lavacrum & peccati remedium inſtituit in uſum omnium gentium, non modò adultorum, ſed etiam infantum ſine diſcrimine nationes vel ſexus. 3. Apoſtoli baptizârunt univerſos & ſingulos profeſſione fidei Chriſtianæ, primæ Eccleſiæ ſeſe conjungentes & quidem integras eorum familias. 4. Abrahamus ſervorum ſuorum liberos abſque ullâ dubitatione ac cunctatione circumcidit Geneſ. 17. v. 23. quamvis ex ſemine ipſius non eſſent nati. 5. Quò etiam pertinet locus Cypriani, jam antè citatus: *Hæc fuit in Concilio noſtro communis ſententia, à Baptiſmo & gratia Dei, qui omnibus miſericors, benignus & pius eſt: neminem per nos excludi debere, ſed omnem omninò hominem admittendum eſſe, cùm Dominus Petro dixerit: neminem hominum communem & immundum eſſe dicendum.* libr. 3. Epiſt. 8. ad Fidum. Idem repetit Lutherus in cap. 17. Geneſ. *Caput Theologiæ eſt, Deum Judæorum & gentium eſſe.* 6. Opinio illa adverſariorum nititur falsâ hypotheſi, nimirum quòd liberi Chriſtianorum parentum ex utero matris naſcantur ſancti, atque ipſo actu in fœdere gratiæ comprehenduntur, cujus obſignatio tantùm per BAPTISMUM illos contingat, quâ de re paulò pòſt uberiùs diſſerendum.

An infantes parentum infidelium per

199. Neque tamen illi infantes, qui ſub poteſtate infidelium adhuc parentum ſunt, per vim parentibus eripiendi, ipſisque invitis baptizandi

Quæ illis eripiendi sint.

sunt, Gloſſa in c. Judæorum, 28. quæſt. 1. ubi dicitur, *quod parvuli Judæorum non poſſint eripi parentibus, & baptizari illis reluctantibus.* Thom. 2. 2. quæſt. 10. artic. 10. Henriquez in ſumm. moral. libr. 2. cap. 25. *Baunes* in Thomæ loc. dict. ** Udalricus Zaſius in tractatu de Judæis quæſt. 1. *An Judæi infantes ſint invitis parentibus ad Baptiſma auferendi*, latè de hac quæſtione diſſerit.** Sanè quidam ex Canoniſtis contrarium ſtatuunt, (utpotè Archidiacon. Johan. Andr. & alii, quos refert Simanca de Cathol. Inſtit. titul. 29. num. 53. Cævallos practic. quæſt. 735. num. 10. & ſeqq.) ſed illis obſtat 1. Regula Apoſtolica 1. Corinth. 5. v. 12. *Quid ad me attinet, de iis qui foris ſunt, judicare? &c.* 2. Conditio *Baptiſmi*, quæ eſt κεφάλαιον ſolius Eccleſiæ proprium, cujus jus & uſus extra illam ſe non extendit. 3. defectus mandati ac promiſſionis divinæ, nullum enim mandatum, nullum exemplum hac de re in ſacris literis habetur. 4. Periculum præſentiſſimum, ne baptizati in parentum infidelium poteſtate poſt Baptiſmum relicti, per eoſdem ad nefariam apoſtaſiam impellantur, unde Concilium Toletanum quartum cap. 59. ſtatuit: *Judæorum liberos baptizatos aut in monaſteria aut cuidam Chriſtiano tradendos, à quo tam in moribus, quàm in vita recte inſtituantur.* 5. Jus Naturæ. Infantes enim jure Naturæ ſunt proprii ſuorum parentum, niſi ſc. ex mancipiis & vernis naſcantur. Jam verò Evangelium non abolet politias. 6. Æquitas politica. Æquum enim eſt ut illis, quibus vel extra vel intra Rempublicam Chriſtianorum ſua qualiscunque αὐτονομία in rebus Eccleſiaſticis & Politicis conceditur, nulla vis Baptiſmi nomine inferatur.

An baptizandi liberi hæreticorum, qui palàm proteſtantur, ſe liberos in poteſtate patria ſibi relictos, in hæreſi illa educaturos eſſe.

200. Ex iiſdem fundamentis apparet, non eſſe baptizandos liberos illorum hæreticorum, qui palam proteſtantur, ſe liberos, in poteſtate patria ſibi relictos, in hæreſi illa educaturos eſſe, Nam 1. pari paſſu ambulant cum infantibus infidelium, cum parentes ipſorum itidem ſint extra Eccleſiam, à quâ nefarium fecêre divortium. 2. *Baptizati* renunciant Diabolo & omnibus ejus operibus, inter quæ hæreſis non poſtremum obtinet locum. Adde quòd Sacramenta ſint Symbola confeſſionis & doctrinæ. 3. Nullum extat mandatum de baptizando tali infante, quin imò contrarium mandatum inſtitutioni *Baptiſmi* eſt annexum. Matth. 28. v. 20. *Docete eos ſervare quæcunque præcepi vobis.* Et cum *Baptiſmo* vera pœnitentia & fides in conciombus Apoſtolicis conjunguntur Matth. 3. v. 1. Actor. 2. v. 38. Epheſ. 4. v. 5. 4. Ut nihil interim dicatur de abuſu piarum precum, adeoq; ipſius Baptiſmi, de ſcandalo infirmorum, de perpetuâ baptizandis miniſtri dubitatione, rectène an ſecus faciat, &c.

Objectiones. 1. Omnes infantes pares ſunt ob ſitionis.

201. At, inquis, *omnes infantes Naturâ pares ſunt, videl. concepti & nati in peccatis* Pſal. 51. v. 7. *ac Naturâ filii iræ.* Epheſ. 2. v. 3. *Ergò non eſt tale quoddam inter eos ſtatuendum diſcrimen, ut quibusdam ad Baptiſmum pateat aditus, quibusdam verò obſtruatur.* Reſp. ratione peccati originalis omnes quidem infantes pares ſunt, interim tamen manet hoc inter eos diſcrimen, quòd quidam in Eccleſiæ gremio & pomœriis, quidam verò extra Eccleſiam nati ſint; ad illos pertinet promiſſio: *Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui*, Geneſ. 17. v. 7. hi verò ſunt *immundi* 1. Cor. 7. v. 14. illis patet ſtatim in infantili ætate aditus ad *Baptiſmum*, ad hos verò quamdiù nec ipſi nec parentes ipſorum religionem Chriſtianam amplectuntur, nec Dei promiſſio, nec fœdus gratiæ, nec *Baptiſmus* pertinet, ſed ſunt *alieni a Teſtamentis promiſſionis* Epheſ. 2. v. 11. quæ omnia ex fundamentis ſuperiùs adductis manifeſtè patent.

2. Infantes non debent luere culpam parentum.

202. Inſtas: *Hac ratione infantes luunt culpam parentum, cùm tamen ipſi ſint inſontes, adeoque vigore effati divini* Ezech. 18. v. 20. *non debeant portare iniquitatem parentum ſuorum.* Reſpond. dicti Prophetici uberiorem explicationem propoſuimus in Tractatu de Natura Dei §. 157. hac vice repetimus, tunc demum liberos non portare iniquitatem parentum, ſi nimirum ipſimet ſint innocentes, vel ſi à parentum impietate ad Deum convertantur: jam verò in propoſita quæſtione infantes Turcarum, aliorumvé infidelium non ſunt innocentes, cùm non ſolùm in peccatis nati ſint, ſed etiam deſtituantur verâ pœnitentia ac fide: quod ſi in ætate adulta verè ad Deum convertantur, non minùs quàm reliquis ad Baptiſmum & ſalutem ipſis patet aditus. Cæterum in tractatu de Prædeſtinatione copioſè probatum fuit, media ſalutis, inter quæ & *Baptiſmus*, quibusdam eſſe propinquiora, ita ut minori cum labore ad illa perveniant, quàm reliqui. Sicut gentiles in mediis Ethniciſmi tenebris nati majori cum difficultate ad veram Dei cognitionem perveniunt, quàm illi qui in Eccleſia verbum audiunt: ita quoque infantes eorum in ætate adulta priùs inſtituendi, poſtea demum ad Baptiſmum admittendi, non tam propinquum & immediatum habent ad Baptiſmum aditum quàm Chriſtianorum liberi, quæ omnia *mirabilem gratiæ divinæ variationem*, ut Proſper loquitur, arguunt.

3. Deus vult omnes ſalvos fieri.

203. Regeris: *Deus vult omnes ſalvos fieri* 1. Timoth. 2. v. 4. *Ergò nullos à Baptiſmo excludit.* Reſp. Deus neminem ad ſe venientem, ac vel per ſe vel per alios *Baptiſmum* petentem à ſalute & mediis ſalutis excludit, quod autem liberi infidelium per parentes (in quorum poteſtate ſunt) à Baptiſmo excludantur, id non Deo ſed parentum culpæ tribuendũ. Deus beneficentiam ſuam erga infantes, etiam infidelium parentum, manifeſtè comprobat, advocando quosdam ex illis mirabili ſua providentia ad *Baptiſmum* & Eccleſiæ gremium Actor. 2. v. 39. Voluntas Dei de ſalute hominum non eſt abſoluta, ſed ad ordinem & uſum mediorum reſtricta, vult quidem omnes ſalvos fieri & ad agnitionem veritatis pervenire, interim etiam hoc vult, ut Verbum & Sacramenta, quæ ſunt media ſalutis divinitùs ordinata non rejiciantur; uti neminem in vitam ſalvat, ita quoque neminem ad ſalutis media violentè cogit.

4. Quidã Chriſtiani ſunt pejores Ethnicis.

204. Urges: 1. Tim. 5. v. 8. *teſtatur Apoſtolus, quosdam Chriſtianos eſſe pejores Ethnicis, eos ſcil. qui ſuorum curam non habent, vel aliis ſceleribus gravioribus ſeſe immergunt. Ergo non erat tale diſcrimen inter infantes Chriſtianorum & infidelium ſtatuendum.* Reſp. Diſtinguendum inter profeſſionem fidei, & vitam profeſſione illâ dignam. Quamvis quidam Chriſtianorum parentum Ethnicis ſint deteriores propter vitæ impietatem, interim

terim tamen in ætate infantili ſuſceperunt Baptiſmum, per quem in fœdus Dei ſunt recepti, ac profitentur adhuc fidem Chriſtianam, ideoque pro externis Eccleſiæ membris adhuc habendi ſunt. Quamvis verò propter impœnitentiam & incredulitatem actu non fruantur beneficiis in fœdere Baptiſmi ipſismet promiſſis ac collatis; tamen ex parte Dei fœdus manet ratum ac firmum, ut per veram pœnitentiam ad illud perpetuò ipſis pateat reditus, ut nullo alio *B*aptiſmo vel alio fœdere indigeant, inde etiam liberi illorum gaudent adhuc iſta prærogativâ, quòd ad Baptiſmum ipſis pateat aditus, cùm contra infidelium liberi eam non habeant, utpote *alieni omnino à Teſtamentis promiſſionis* Epheſ.2.v.11. Auguſtin.in Epiſt.75. ad Auxilium concludit, *Si quis naſcatur ex parentibus excommunicatis, illum tamen, hujuſmodi excommunicationis participem eſſe non poſſe, cùm neq; ſit criminis, proinde non eſſe à Baptiſmo excludendum.*

Quæſtiones circa pædobaptiſmum. 1. An infantes ſpurii baptizandi.

265. Antequam ab objecto Baptiſmi diſcedamus, excutiendæ ſunt aliquot quæſtiones. Quæritur 1. *An infantes ſpurii ex inceſtuoſo, adulterino ac quovis illicito concubitu nati ad Baptiſmum ſint admittendi?* Affirmatur 1. quia per Chriſtianos parentes, quorum liberis ad Baptiſmum diximus patere aditum, non intelliguntur illi, qui veram & ſalvificam fidem ſanctæ vitæ fructibus teſtantur, atque ὄντως Chriſtiani, electi & Dei filii ſunt, quâ ratione nunquam certò conſtare poſſet, quinam infantes ad Baptiſmum admittendi ſint, ſed in genere omnes, qui fidem Chriſtianam profitentur, verbo & Sacramentis utuntur atque in externa Eccleſiæ ſocietate locum habent. 2. quia prærogativa illa liberorum ex Chriſtianis parentibus natorum, haudquaquam nititur probitate ac dignitate parentum, ſed divinâ illâ promiſſione Geneſ.17.v.7. *Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui*: Proinde non expirat vel evaneſcit propter impietatem parentum. 3. quia parentes talium liberorum quamvis in externa graviora delicta prolapſi, gratiam Dei ac Spiritum Sanctum amiſerint, ac proinde beneficiorum fœderis in Baptiſmo initi non amplius ſint participes actu, tamen ex parte Dei fœdus illud manet ratum ac firmum, ac proinde liberi ex illis nati pro liberis fœderis ſunt cenſendi. 4. quia in V. T. etiam illi infantes circumciſi ſunt, qui ex ſcortatione vel adulterio geniti, ac quorum parentes gravioribus delictis contra conſcientiam immerſi fuerunt. Judic.11.v.1. *Jephtach erat filius mulieris meretricis*, idem tamen circumciſus fuit, quia *Spiritus Domini ſuper eum factus*, verſ.29. quia *ſeniores Gileaditarum in Ducem eum elegunt*, verſ. 8. quia *ſanctis viris annumeratur* Heb.11. v.32. De filiolo, quem David ex Bethſabea illicito concubitu ſuſceperat, ipſe pronunciat 2. Samuel.12. v.23. *Ego vadam ad eum*, ex quo intelligitur, quòd per circumciſionem fuerit in fœdus Dei receptus. (Quidam tamen ſtatuunt, hunc infantem ante octavum nativitatis diem ac proinde ante ſuſceptam circumciſionem in vivis eſſe deſiiſſe, quâ de re paulò pòſt videbimus) Jeroboami filius Abia circumciſus eſt, cùm *in eo aliquid boni à Deo repertum fuiſſe* dicatur 1. Regum 14. v. 13. cùm tamen Jeroboamus & conjux ipſius eſſent idololatricis cultibus ac impietati dediti 1.Regum 12. v.28. & ſeqq. 5. Quia Deus ſpurios etiam manu ſuâ opifice fingere & animam ac vitam eis impertire non dedignatur, quin ſæpe efficit ut τὰ τέκνα γνήσια ἁμαρτάνῃ ſint, ergò per aquam Baptiſmi eosdem regenerabit. 6. Quemadmodum ſpurios obligat lex divina de honorandis parentibus: ita ad eoſdem pertinet promiſſio fœderalis populo Dei facta: ERO DEUS SEMINIS TUI. Vide Auguſtinum Epiſt. 75. ad Auxilium Conſacerdotem. ** Auguſtinus libr.2. contra duas Epiſtolas Pelag.cap.6. & 7. proponit hanc quæſtionem. *An infantes propter merita vel demerita parentum prædeſtinentur vel reprobentur?* & reſpondet negativè *quia ſæpè fit* (inquit) *ut infans natus ex parentibus optimis & ſanctiſſimis ſine Baptiſmo moriatur & pereat. Natus vero ex parente fornicatore & matre-meretrice per Baptiſmum regeneretur & ſalvetur.* Anno 1589. die 11. Martii habita eſt Synodus Calviniſtarum Vilnæ, in qua publicè decretum eſt, *ne quis parvulos illegitimè natos baptizare audeat.* Hadrian. Jungius libr.3.de doctrina & moribus Evangel. cap.17. pag.393. Anno 1587. in Palatinatu articuli quidam Calviniſticæ reformationis diſſeminati ſunt, quorum ſecundus habebat hæc verba. *Infantes, qui ex illegitimo thoro naſcuntur, æternæ perditioni ac damnationi obnoxii ſunt, nec per Baptiſmum juvari poſſunt.* Becanus in aphoriſm. Calviniſtarum aphoriſm.22. pag.61. *Scio hos articulos à quibuſdam Calviniſtis rejici tanquam ſuppoſititios. Sed videtur hæc ſententia apertè ſequi ex principiis Calvini. Ipſe enim docet promiſſionem Abrahæ & aliis fidelibus parentibus factam jure hereditario deſcendere ad filios per carnalem generationem eo modo quo civilia pacta, feuda & bona hereditaria parentum ad filios derivantur. Atqui tàm divino quàm humano jure pacta & bona paterna derivantur ad filios legitimos, non ad illegitimos. Ergò illegitimi non continentur in promiſſione Abrahæ facta. Ergò ſigillo Baptiſmi obſignari non debent.***

Objectiones contra Baptiſmū ſpuriorū. 1 quod ſpurii prohibentur ingredi Eccleſiam Domini Deut 23.

206. Cæterum ſpuriorum *B*aptiſmo obſtare videtur 1. *quòd peculiari mandato Dei Mamſer, hoc eſt, de ſorte natus prohibetur ingredi Eccleſiam Domini etiam decima generatione.* Deut.23. v.2. *Ergo a circumciſione ſint prohibitus, ac proinde etiam a Baptiſmo arcendus.* Reſp.Ingredi Eccleſiam, hoc loco non ſignificat fieri membrum Eccleſiæ, intereſſe publicis ſacris, ſed publico officio in Eccleſia ac politia fungi. verſ.1. Eunuchi attritis vel amputatis teſticulis & abſciſſo verétro itidem prohibentur Eccleſiam ingredi, quòd ſi hac loquendi formula ab auditu verbi & uſu Sacramentorum excluderentur, ab ipſa quoque ſalute excluſi forent, cujus contrarium teſtatur Eſaias cap. 56. v.4. Similiter Ammonitæ ac Moabitæ prohibentur ingredi in Eccleſiam in æternum, verſ.3. quod non poteſt eo ſenſu accipi, ac ſi aditus ad Eccleſiam illis planè fuerit intercluſus, cùm Ruth Moabitis in Genealogia Chriſti locum habeat Matth.1. v.5. cumque filiis advenæ locus in populo Dei promittatur, Eſaiæ 56. v.6. Quæ omnia evidenter probant, ſpurios hac Dei lege non à publicis ſacris & uſu Sacramentorum; ſed à publicis officiis Eccleſiaſticis ac politicis excludi; quod enim Jephtah Dux Gileaditarum conſtituitur, illud tanquam extraordinarium regulæ generali non præjudicat. Prohibuit autem Deus ſpurios à publicis

Cur ſpurii à publicis officiis ob-lim excluſi

cis officiis 1. propter natalium dedecus; ut enim fœdum eſt è ſtupro natum eſſe, ita talis ortus ſplendore ac honore publicorum officiorũ meritò indignus cenſetur. 2. ne vileſcat matrimonii dignitas ac ſcortationes invaleſcant. 3. ne officia publica propter ortus perſonarum vilitatem ac probrum, in contemtum veniant, ſuamque autoritatem amittant. 4. ne per hujuſmodi homines ad dignitatem evectos Reipublicæ detrimentum aliquod contingat. Tales enim (quamvis id univerſaliter non ſit accipiendum) ex turpi ortu depravatos animos habere ſolent. Andreas Oſiander in notis marginalibus. Deuter. 23.

2. Quòd impiorum liberi maledicti pronunciantur

207. 2. *Quòd Deus inobœdientibus comminatur* Deuter. 28. v. 18. *maledictum ſore fructum ventris ipſorum. Ergo liberi eorum non erunt ad Baptiſmum admittendi.* Reſp. 1. Jam antè demonſtravimus, liberos impiorum parentum fuiſſe circumciſos: ergò nec à Baptiſmo in Novo Teſtamento prohiberi poterunt. 2. extat divina promiſſio Ezechiel. 18. v. 20. *quod filius non ſit portaturus iniquitatem parentum*, quæ verò major pœna talium liberorum excogitari poſſet, quàm quòd in Eccleſia nati à Sacramento Baptiſmi eſſent excluſi? 3. Si iſthæc comminatio de æterna maledictione accipienda, conſequens foret, omnes impiorum liberos æternæ maledictioni eſſe obnoxios, cùm ſit generalis illa comminatio omnes omninò complectens, quid verò fiet de piis impiorum parentum liberis? puta de Abia Jeroboami, Hiskia Achabi, Joſia Ammonis filio, &c. 4. Ergò ut comminatio illa, quæ extat Exod. 20. v. 5. *Viſitabo iniquitatem parentum in liberis in tertiam & quartam generationem*, duplici conditione accipienda eſt, primò quidem, ſi liberi inſiſtant viis parentum, ſecundò cum diſtinctione inter pœnas temporales & æternas: ita quoque iiſdem conditionibus comminatio in Deuteronomio accipienda erit, quòd ſcilicet tales liberi futuri ſint ſteriles, quòd in populo Iſraelitico maledictionis & opprobrii loco habebantur, vel quòd aliàs vitam ærumnoſam & infelicem ſint acturi.

3. Quòd nationis iniqua dira dicantur conſummationis.

208. 3. *Quòd de liberis adulterorum dicitur* Sapient. 3. v. 18. *Si celeritus defuncti fuerint, non habebunt ſpem, nec in die cognitionis conſolationem* verſ. 19. *nationis enim iniqua dira ſunt conſummationes. Ergo fruſtraneum fuerit eos baptizare.* Reſp. 1. Liber Sapientiæ non eſt in canone. 2. Autor hujus libri non damnat in genere omnes impiorum ac ſcortatorum liberos, id enim repugnaret exemplis Jephtæ, aliorumve piorum, ſed impiam impiorum poſteritatem damnat, ubi ſcilicet poſteri imitantur majorum ſuorum impietatem ac ſcelera 3. ac proinde loquitur de illis, quæ contingunt ut plurimum. Cùm enim tales liberi plerunque à parentibus negligantur, nec in timore Dei ab ipſis educentur Epheſ. 6. v. 4. inde accidit, ut in impietatis caſſes prolapſi æternæ damnationi involvantur. 4. Textus Græcus ita ſonat, ut non incommodè ad temporales potiſſimum illorum liberorum pœnas referatur. verſ. 16. τέκνα μοιχῶν ἀτέλεσα ἔσται καὶ ἀπὸ ἀδικουμένου γένους ἀπόσπερμα ἀφανισθήσεται. verſ. 17. ἐὰν τε γὰρ μακρόβιοι γένωνται, εἰς οὐδὲν λογισθήσονται καὶ ἀτιμως ἐπ' ἐσχάτων τὸ γῆρας αὐτῶν. verſ. 18. ἐὰν τε ἐξίως τελευτήσωσιν, οὐκ ἔχουσιν ἐλπίδα, οὐδὲ ἐν ἡμέρᾳ διαγνώσεως παραμυθίαν, verſ. 19. γενεᾶς γὰρ ἀδίκου χαλεπὰ τὰ τέλη.

209. Quæritur. 2. *An infantes expoſititii ſint baptizandi*: Affirmatur. 1. Quia ad regenerationem & ſalutem hoc Sacramentum infantibus eſt ſummè neceſſarium Johan. 3. v. 5. Ergò quantum in nobis eſt, nullum infantem eo defraudemus. Ac repetenda ſunt hoc loco fundamenta, quæ pro Spuriis allata, eadem n. etiam pro expoſititiis militant. Quid verò ſi addita ſit ſchedula, infantem illum baptizatum eſſe teſtificans? In cauſa tam ardua ſchedulæ teſtimonio non eſt fidendum, nec infantes illi perpetuis tentationibus ac dubitationibus in ætate adulta certiſſimè metuendis exponendi, unde Conc. Carth. V. ab Epiſcopis 73. circa annum Chriſti 403. congregatum ſtatuit, quòd infantes, de quorum Baptiſmo nihil conſtat, ſine omni ſcrupulo & hæſitatione baptizandi ſint. Verba can. 111. hæc ſunt. *Placuit de infantibus, quotiès non inveniuntur certiſſimi teſtes qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtentur, neque ipſi ſunt per ætatem idonei de traditis ſibi Sacramentis reſpondere, absq; ullo ſcrupulo eſſe baptizandos, ne ſiſta trepidatio eos faciat Sacramentorum purgatione privari.* Gregor. lib. 3. Epiſt. 4. ad Bonifac. & habetur c. parvulos diſt. 4. de conſecrat. *Parvulos, qui parentibus ſubtracti ſunt & an baptizati ſint, ignorant, hos ut baptizare debeas ſecundũ Patrum traditionem ſi non fuerit qui teſtificetur, ratio poſcit.* Leo Epiſt. 35. *Non poteſt in iterationis crimen venire, quod omninò factum eſſe neſcitur: atq; ideo quoties talis perſona inciderit, ſolicitâ primum examinatione diſcutitur & longo tempore (niſi fortè ſupremus finis immineat) indagatur, utrum nemo penitus ſit qui teſtimonio ſuo juvare poſſit ignorantiam naſcentis & cùm conſtiterit, hunc qui Baptiſmatis indiget Sacramento, ſolâ manu ſuſpicione prohiberi, accedat intrepidus ad conſequendam gratiam, cujus in ſe nullum ſcit eſſe veſtigium, nec vereamur huic ſalutis januam aperire, quam nunquam antè docetur ingreſſus.* Lomb. 4. ſent. diſt. 6. ſect. 4. *Sciendum, quod illi, de quibus nulla extant indicia inter propinquos, vel domeſticos, vel vicinos à quibus baptizati fuiſſe doceantur, agendum eſt ut renaſcantur, ne pereant, in quibus quod non creditur geſtum, ratio non ſinit, ut videatur steratum. Conferendum eis videtur, quòd collocatum eſſe neſcitur: quia non temeritas intervenit præſumtionis, ubi eſt diligentia pietatis.* Quæ ſententia eſt Leonis Papæ in Epiſt. 90. (aliis 92.) ad Ruſticum cap. 16. & allegatur diſt. 4. de conſecr. can. 113. Scholaſtici ſtatuunt tales infantes, de quorum *B*aptiſmo dubitatur, cum conditione baptizandos eſſe. In Decretalib. Gregorii libr. 3. tit. 42. c. 2. Papa Alexand. III. ita reſpondet. *De quibus dubium eſt, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmiſſis. Si baptizatus es, non te baptizo, ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo &c.* Sed hunc baptizandi morem graviter infectatur D. Luth. tom. 8. Jen. f. 50. & Witteb. 12. p. 193. in Colloq. Menſ. p. 179. ac prohibet ejus uſum conſtit. Elect. Sax. art. generali. 6. Quia per illum *B*aptiſmus talium infantum adhuc incertior redditur. Tenenda igitur h. l. regula: *Non poteſt dici steratũ, quòd neſcitur eſſe factum.* Nec licet formam Baptiſmi categoricam mutare in hypotheticã, unde dubitationes exurgunt perpetuæ, tum in eo, qui adminiſtrat, tum qui percipit conditionaliter hoc Sacramentũ; ſemel an bis, rectè an malè collatus ſit Baptiſmus.

2. An infantes expoſititii ſint baptizandi.

210. Quæ-

Quomodo agendum cum infantibus, qui manent superstites post Baptismum à fœmina in casu necessitatis susceptum.

210. Quæritur. 3. *Quomodo cum infantibus agendum, quos fœmina in casu necessitatis baptizarunt, si superstites maneant?* Resp. Ordinatio Ecclesiastica Electoris Augusti piè statuit, tales infantes ad templum deferendos, manus iisdem ab Ecclesiæ ministro cum precibus imponendas & de Baptismo illorum accuratè quærendum, quâ materiâ, quaque verborum formâ mulierculæ fuerint in baptizando usæ, ut publicum de tali Baptismo extet testimonium, quod ignitis Sathanæ telis, infans hoc modo baptizatus opponere possit. Quòd si mulierculæ Baptismi administræ fateantur, se nescire quâ materia, quâque verborum formâ in illa festinatione usæ fuerint, citra ulteriorem deliberationem tales infantes in Ecclesiæ conspectu à Ministro verbi baptizentur. Beda lib. 5. Histor. Anglicar. cap. 6. narrat exemplum de quodam Johanne Hagulstadensi Episcopo, qui ministrum suum Herberd nomine de integro baptizarit, cùm audisset, eum antea à Presbytero quodam baptizatum, cui munus baptizandi fuerat interdictum, propterea quòd præ stupiditate & tarditate ingenii, catechisandi & baptizandi ritum nõ rectè potuisset administrare.

211. ** Quæritur 4. *An etiam infantibus excommunicatorum Baptismus conferendus?* Affirm. 1. à prærogativæ illius liberorum non à parentum probitate aut dignitate sed à divina promissione dependentia. Gen. 17. v. 7. 2. à nativitate in Ecclesia quam non tollit excommunicatio, ut nec fœdus in Baptismo semel initum ex parte Dei. 3. ex regula justitiæ. Exech. 18. Excommunicati ergo à possessione bonorum Ecclesiasticorum sunt exclusi non ratione liberorum sed tantùm ratione sui.** Quæritur 5. *An liberi Christianorum parentum ante Baptismum sint in fœdere Dei ac sancti.* Calviniani affirmant.**Sic enim Calvinus in Antidoto ad articulos Parisienses ad 1. de Baptismo p. 220. b. in Tract. Theol. edit. Ann. 1612. *Baptismo opus habent infantes non tanquam adjumento ad salutem necessario, sed tanquam sigillo ad obsignandam in illis adoptionis gratiam, sanctos enim fidelium liberos nascitradit Paulus 1. Corinth. 7. vers. 14. non enim filii Dei per Baptismum fiunt, sed quia promissionis beneficio heredes sunt, ideo ad Baptismum eos admittit Ecclesia. Sic ergo habendum est: quemadmodum in patre fidelium Abrahamo præcessit justitia fidei circumcisionem: ita in fidelium liberis hodie Baptismo priorē esse adoptionis gratiam, sicut promissionis verba sonant. Ego ero Deus seminis tui: hujus a. gratiæ Baptismum esse confirmationē.* ** Et l. 4. Inst. c. 15. sect. ult. *Hinc sequitur*, inquit, *nõ ideo baptizari fidelium liberos, ut filii Dei tunc primùm fiãt, qui antè alieni fuerint ab Eccl.* sect. 20. *Infantes nostros anteq̃ nascantur, se adoptare in suos pronunciat Deus, cùm se nobis in Deũ fore promittit, seminiq; nostro post nos.* c. 16. sect. 24. *Isaacũ* (& alios fidelium parentũ liberos) ait *hereditario jure secundũ promissionis formulã jam à matris utero in fœdere cõtineri.* Et paulò pòst: *Qui in Christianis originẽ ducũt infantes ut in fœderis hereditatẽ statim ac nati sunt, à Deo excipiuntur, sic in Baptismũ sunt recipiendi.* ** Idẽ in c. 9. Matt. *Quæri h. l. sõlet, quatenus hominib. ꝓfit aliena fides? ac primò quidẽ certũ est profuisse Abrahæ fidem posteris cùm gratuitum salutis fœdus sibi & semini suo oblatum amplexus est. Idem & de singulis fidelibus sentire convenit, quod Dei gratiam fide sua ad liberos & nepotes propagent etiam antequam nascantur, atque idin pueris infantibus locum habet, qui nondum per ætatem fidei sunt capaces.* **

4. *An liberi Christianorum parentum ante baptismum sint in Dei fœdere ac sancti.*

Beza part. 2. resp. ad colloq. Mompelg pag. 102. *Sanctis ex gratia gignunt, ex eadem gratia sanctos vi fœderis per fidem apprehensi.* Ibid. *Hæc est illa parentum fides sic aliena, ut electis eorum infantibus nascentibus facta sit sua ad fœderis in Baptismo obsignationem alioquin non admittendis.* Item. *Nec enim piorum infantibus primus ad salutem aditus est Baptismus, sed ipsa ex piis parentibus propagatio.* pag. 103. *Ex quo fit, ut Christi membra nascantur.* Et poltea: *Illa certè specie renovationis non indigent, unde in adultis certamen illud inter carnem & Spiritum exoritur.* pag. 118. *Sanctos eos nasci* pronunciat, pag. 129. *æternæ vitæ jus* inquit, *ex formula fœderis acquisitum illis ex piis parentibus nascendo fuisse*, affirmo pag. 130. *Ex carnali generatione non sequitur sanctos ac proinde in fœdere comprehensos non nasci sanctorum liberos; tantum abest, ut ex piis nasci nihil faciat ad regnũ cœlorum consecutionem.* Ibidem. *Patres credentes liberis suis jus Christianæ civitatis sua fide acquirunt* **Idem volum. 1. oper. p. 332. *infantes ex fidelibus parentibus natos pro sanctis*, id est, *in fœdere divino comprehensis habemus & cum Paulo dicimus, si radix est sancta, sanctos etiam esse ramos.* Pelarg. in antithes. apolog. contra Balduin. th. 92. *Infantes priusquam nascantur, in fœdere esse qui negat, negat Deum seminis nostri esse Deum, negat ad liberos nostros pertinere promissionem. Et ubi pepigit Deus fœdus? nunquid in Baptismo primum, an non cum Patre credentium Abrahamo, cujus nos etiam liberi secundùm Spiritum.* thes. 93. adducit hæc dicta. Psal. 22. v. 11. *Super te projectus ab utero matris meæ, de ventre matris meæ Deus meus es tu. Gen. 17. Ero Deus seminis tui. Exod. 20. faciens misericordiam in millia.* Paræus in cap. 11. Rom. col. 1143. *Transeunt jura hereditaria familiæ vel gentis tum civilia, sic ex Principe nascitur Princeps & ex Mahumetano Mahumetanus, cur non etiam ex Christiano Christianus?* P. Martyr in c. 17. Gen. *Infantes ex fidelib. natos ante Baptismum ad Deum pertinere, etsi patrem aut matrem non habuerint Deo conjunctos, fortè habuisse aliquos ex suis majorib. ideoq; eos esse membra Ecclesiæ propterea sanctos ex mera Dei misericordia, licet fidem veram in Christum non habeant.* Notandũ v. dissensionẽ esse inter Calvinianos. Si n. quæras sintne omnes piorũ liberi sancti, an tantum aliqui respondet Cingl. universaliter in sua confessione p. 236. *Quotquot sunt Christianorũ infantes* (inquit) *de Ecclesia populi Dei sunt, ejusque Ecclesiæ partes & membra.* Sed Calvinus & Beza particulariter affirmant, ut innuant solos absoluto decreto electos esse sanctos. **

Argumenta pro parte quæstionis negata.

212. Nostra hæc est sententia, liberos Christianorũ hac quidem prærogativa gaudere, ꝙ in infantili ætate, anteq̃ in vera religione instituãtur, baptizari possint & debeant, interim tamen ante Baptismum propter hanc ex Christianis parentib. nativitatẽ non esse in Dei fœdere, nec sanctos, sed Naturâ filios iræ non minùs ac reliquos infidelium liberos, ac propterea indigere Baptismo, quò ad vit. æt. regenerentur. Id confirmamus. 1. Ex omnib. Script. dictis, quæ de propagatione peccati originalis agũt, ea n. cùm sint universalia, ipsos etiam fidelium liberos complectuntur: jam v. liberi Christianorum parentum sunt in peccatis concepti ac nati, quomodo per & propter carnalem ex parentibus suis nativitatem sunt in Dei fœdere ac sancti? Job. 14. v. 4. *Quis dabit mundum ex immundo conceptũ semine?* c. 15. v. 14. *Quid est homo ut immaculatus*

sit, & ut justus appareat natus de muliere? vers. 16. *Qui bibit quasi aquam iniquitatem* (Sanguis quem infans in utero per cotyledones imbibit, est peccato corruptus ac vitiatus (Johan. 3. v. 6. *Quod natum est ex carne caro est.*) Jam v. etiam fidelium liberi nascuntur ex carne, cùm pii parentes non secundùm Spiritum & interiorem hominem, sed secundùm carnem & exteriorem hominem liberos generent) Roman. 5. v. 12. *Per unum hominem peccatum intravit in mundum*, id est, in universum genus humanum. ** Calvinus ipse lib. 4. inst. cap. 15. sect. 10. p. 467. *Infantes ipsi suam secum damnationem a matris utero afferunt.* Et paulò pòst. *Imò tota eorum Natura quoddam est peccati semen, ideo non odiosa & abominabilis Deo esse non potest.* At quomodo hoc cum nativa liberorum ex Christianis natorum sanctitate conciliari potest.** 2. Ex illis Scripturæ testimoniis, quæ in specie de fidelium parentum liberis agunt, eosdemque peccati originalis reos peragunt, Genes. 5. v. 3. *Adam genuit filium secundum imaginem & similitudinem suam*, (talem genuit filium, qui antequam renasceretur, in spiritualibus cæcus, Dei inimicus & peccati servus erat, non autem secundùm imaginem & similitudinem Dei genuit, ad quam creatus & renovatus erat) Gen. 8. v. 21. Post diluvium non alii nisi Noahi liberi in terra superstites erant, nihilotamen minùs Deus de illis pronunciat. *Figmentum cordis humani tantùm malù ab infantia.* Ps. 51. v. 7. *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*, (David ex piis parentibus natus erat 1. Sam. 16. v. 1. Neque tamen in peccatis se natum esse negat) Eph. 2. v. 3. *Et eramus Natura filii iræ sicut & cæteri.* (Apostolus erat origine Israelita & semen Abrahæ 2. Cor. 11. v. 22. Natura tamen se non minùs, quam reliquos filium iræ esse pronunciat.) 3. Ex illis Scripturæ pronunciatis, quæ testantur non generationem, sed regenerationem, facere Dei filios. Matth. 3. v. 9. Dicit Johannes Baptista ad Pharisæos: *Ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abrahamum.* Joh. 1. v. 12. *Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c. His qui credunt in nomine ejus.* v. 13. *Qui non ex sanguinibus neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt.* Joh. 3. v. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu &c.* Joh. 8. v. 34. Cùm Judæi de Patre Abrahamo gloriarentur, Christus ipsis respondet: *Qui facit peccatum, servus est peccati*, Naturæ ipsos peccati servos & sub peccatum venundatos esse docens. Rom. 9. v. 8. *Non qui secundum carnem filii, etiam Dei filii, sed filii promissionis pro semine æstimandi sunt.* ** Illa sanctitas obtingit infantibus aut *ordinariè* aut *extraordinariè*. Non hoc, quia Deus extra casum necessitatis omnia mediatè per certa media confert, aut probent adversarii contrarium ex scripturis. Nec illud, quia aut istam sanctitatem habebunt à se, aut à parentibus. Non à se, quia *quod habet homo, quod non accepisti* 1. Corinth. 4. v. 7. Ergo à parentibus. Si hoc, ergo per eorum fidem & sanctitatem, aut per carnalem generationem. Non prius quia *justus ex fide vivet* Rom. 1. v. 17. Hab. 2. v. 4. & quemadmodum nemo alienâ animâ vivit, alienâ ratione intelligit, ita nemo aliena fide credit, aliena sanctitate sanctus est. Non posterius, quia unum idemque non potest simul & semel esse medium corruptionis & restaurationis, utpote rerum disparatarum.

Jam verò propagatio peccati originalis fit per carnalem generationem. Ergo. Sicut Musicus non gignit Musicum, ita sanctus non procreat sanctum: habitus personales non transfunduntur in sobolem. ** Quò pertinent dicta piorum veterum. Tertullianus in Apologet. cap. 17. *Fiunt non nascuntur Christiani*, quod repetit Hieronymus in Epist. ad Læt. Augustinus libr. 1. de nuptiis & concup. cap. 17. *De justis & legitimis nuptiis filiorum Dei, non filii Dei sed filii hujus seculi generantur.* serm. 14. de verb. Apostol. *ideò de baptizato non justus nascitur, quia non generat, unde regeneratus sed unde generatus.* Ibid. *Peccator nascitur de femine justi, quomodo oleaster nascitur de semine olivæ. Vis ut de baptizato, baptizatus nascatur, cùm videas de circumciso non nasci circumcisum.* Idem in lib. de vera innoc. *Omnis generatus damnatus, nemo liberatur, nisi regeneratur. Sicut enim non ex semine vel grano arboris frugiferæ in horto arbor nascitur, quæ bonum fructum afferat, sed insitione surculi, est opus: ita quoque renasci insitione in Christum, eodem modo oportet.* Leo Magnus Epist. 98. *Regenerationis Sacramento per Spiritum sanctum filii promissionis renascuntur, non in utero carnis, sed in virtute Baptismatis.* 4. Ex omnibus Scripturæ testimoniis, quæ de effectu Baptismi agunt, quod scilicet sit lavacrum regenerationis & renovationis &c. Cùm enim etiam Christianorum liberos per Baptismum regenerari oporteat, utique ante Baptismum non sunt regeniti, nec sancti, nec Dei filii, Lutherus in cap. 21. Genes. *Quantumvis sanctis sint Pater & Mater, tamen hoc filiis qui ex eis nascuntur, non prodest, non salvantur ideo, sed si salvari debeant, opus est ut promissionis filii fiant, & ipsi quoque promissioni credant; ideò enim singulos oportet baptizari.* ** 5. ex communi morte Gen. 2. v. 17. Rom. 6. v. ult. 6. à redemtione Christi 2. Cor. 5. v. 14. Rom. 5. v. 6 7. à παλιγγενεσίας necessitate Joh. 3. v. 5. 8. à communi experientia quæ testatur ex piis parentibus sæpissimè nasci filios impios, ex Adamo Cain, ex Isaaco Esau, ex Davide Absalon. **

213. Adde quòd opinio illa de sanctitate liberorum ante Baptismum Pelagiano errori ex parte sit affinis. Quamvis enim sanctitatis efficientiam merito CHRISTI relinquant, nec Naturæ innocentiam more Pelagianorum tribuant, in eo tamen ipsis ὁμόλογοι sunt, quod gratiæ divinæ supra peccatum exuberantis rivulos non ex limine domus Dominicæ ad nos dimanare, sed sine mediis divinitus ordinatis ad nos pervenire contendunt, sine quibus excepto casu privationis, nihil sperare possumus aut debemus. Ut testatur vitio Ezech. 47. v. 1. & seqq. Usum igitur operis seu applicationem meriti Christi ab ipso opere seu merito CHRISTI non discernentes & gratiam DEI ac meritum CHRISTI, sine mediis applicationis magnoperè prædicantes perinde faciunt, ac si quis fontem extra oppidum scaturientem magnoperè quidem prædicet, sed cives ad canales seu fistulas, per quas aqua illa fontana ad oppidum deducitur non deducat. Vide Heshusium in scripto contra errorem de sanctitate liberorum ex Christianis natorum, recusum Neofordiæ Anno 84. Schilterum in Catech. cap. de Baptismo.

Quòd opinio affirmantium errori Pelagiano sit affinis.

214. Ex-

Exceptio adversariorum.

214. Excipiunt, *distinguendum esse inter sanctitatem fœderalem & internam. Sanctitatem internam a se non tribus liberis sed sanctitatem fœderalem vitellinis promissionis.* Gen. 17. v. 7. *Ero Deus tuus & Deus seminis tui.* ** Pierius in refut. collat. doctrinæ Calvin. cum Aug. Confess. art. 2. th. 28. *Sancti dicuntur fidelium liberi, non Naturâ sed gratiâ, non ex parentum procreatione, sed gratuita Dei ejusmodi infantum in Ecclesia recensione, non regeneratione & peccati originalis ablutione, sed a reliqua turba, qua non est Ecclesia, segregatione: non interna quadam & inhærente munditie & sanctitate, sed ad sanctitatem & cultum Dei consecratione, non jure propriæ sanctitatis, sed jure fœderis & promissionis, ero Deus tuus & seminis tui Gen. 17. v. 7.* Resp. sanctitas illa, quam Calviniani liberis fidelium tribuunt, ita describenda ex ipsorum verbis, ut sit innixa fidei parentum, ut filii per eam sint in fœdere Dei, in gratia Dei, filii Dei, habeant jus vitæ æternæ, nascantur membra Christi. Si *nascuntur Sancti*, ut loquitur Calvinus, utique Naturâ sunt sancti. Peccatum originale facit filium iræ, sanctitas autem ista filium gratiæ. Pelargus adhuc orthod. in notis ad Candidum pag. 22. *Quæso hic me æquanimiter placidus instruas. Sanctitas præcedine ut causa regenerationem, an tanquam effectus subsequitur? subsequi affirmat Apostolus 1. Cor. 6. v. 3. ablui estis, sanctificati estis. Tit. 3. v. 3. ex sua misericordia servavit nos per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus S. Ubi prior regeneratio renovatione vel sanctificatione. Quod si autem sanctitas vera demum sequitur, quomodo ante illam esse dicitur? fœderalem, inquies, præcedere statuimus: at quanam illa fœderalis, quæ est prior ipso fœdere? ubi enim fœdus illud novum nisi in Baptismo, in quo jus filiorum Dei primum adipiscimur nisi enim quis renatus fuerit &c.* Ruddolph. Gualt. homil. 4. in Joh. *Quod illa* (carnalis generatio) *faciat ad salutem, cùm polluta sit & Naturæ corruptionem ex primo parente seu hereditario jure in nos transfundat? de illa certè David loquebatur* Psal. 51. En ego in iniquitatibus formatus sum & in peccatis concepit me mater mea. *Peccatores ergo nascimur & filii iræ, non filii adoptionis, qui ad hæreditatem cœlestem admitti mereantur, unde Tertullianum olim rectè dicebat,* Christiani fiunt non nascuntur. ** Quâ verò specie negare possunt internam sanctitatem liberis Christianorum ante Baptismum à se tribui, cùm hâc hypothesin enixè tueantur, per Baptismum non conferri infantibus donum υἱοθεσίας, adoptionis, regenerationis & salutis, sed tantùm in illis per Baptismum hæc dona obsignari? cùm diserte scribant liberos Christianorum ante Baptismum esse Dei filios, esse CHRISTI membra, habere jus vitæ æternæ &c. Quæ omnia sine interna sanctitate non habent locum. Hebr. 12. v. 14. *Sine sanctimonia nemo videbit Deum.* Quòd porrò ad sanctitatem fœderalem attinet, ea duplici modo intelligi potest, primò quòd infantibus Christianorum pateat aditus ad Dei fœdus per Baptismum, secundò, quòd ante Baptismum actu sint in Dei fœdere, priori sensu concedimus fœderalem sanctitatem Christianorum liberis, posteriori autem sensu negamus, Gen. 17. v. 7. promittit Deus, quòd velit esse Deus Abrahæ & seminis ejus itemque in N. T. omnium eorum, qui sunt ex fide Abrahæ, quorum liberos in fœdus gratiæ velit recipere, non autem immediatè vel propter carnalem ex Christianis parentibus nativitatem, sed in Vet. Testam. per Sacramentum circumcisionis, in N. T. per Sacramentum Baptismi, unde v. 10. additur, Hoc *est fœdus meum quod servabitis inter me & vos & semen vestrum, circumcidetur in vobis omne masculinum*, v. 14. *Masculus, cujus caro præputii non fuerit circumcisa, excindetur anima ejus de populo suo, propterea quod pactum meum irritum fecerit.* Et Petrus Act. 2. v. 29. Ex illa ipsa promissione colligit, quòd per Baptismum in fœdus recipi debeant. *Baptizetur unusquisque vestrum &c. Vobis enim & filiis vestris facta est promissio.* Vi ergo hujus promissionis liberi Christianorum habent aditum ad fœdus DEI; non autem actu sunt in fœdere, cùm extra necessitatis casum non nisi per media DEUS nobiscum agat.

Argumenta adversariorum. I. Liberi Christianorum dicuntur sancti 1. Cor. 7

215. Opponunt 1. 1. Cor. 7. v. 14. *Liberos Christianorum expresse ab Apostolo vocari sanctos, infidelium vero liberos immundos.* Resp. Ostendimus paulò superiùs §. 197. non de merè politica munditie, nec de interna cordis sanctitate & munditie, sed de Ecclesiastica quadam sanctitate loqui Apostolum, quòd scilicet tales liberi ex Christianis parentibus nati, si vel maximè alteruter tantùm parens fidelis sit, censeantur in Ecclesia nati, atque aditum ad Baptismum initiationis Sacramentum habeant. Apostolus ibidem pronunciat v. 14. *Virum infidelem sanctificari per mulierem fidelem, & mulierem infidelem sanctificari per virum fidelem*, id verò ad internam sanctitatem, quam conjuges sibi invicem communicent, haudquaquam torqueri potest. Ac repetenda sunt hoc loco Scripturæ dicta de propagatione peccati originalis, quæ testantur, liberos Christianorum non minùs esse Naturâ filios iræ ac reliquos, concipi & nasci in peccatis, destitui gloriâ imaginis divinæ &c. Porrò tres sunt Patrum expositiones in hunc locum. Una est, *sanctos hic vocari liberos sanctitate quadam civili, quòd scilicet legitimi sint non spurii.* Ambrosius & Anshelmus in comment. Ut enim *mundis omnia munda.* Tit. 1. v. 15. Ita docet Apostolus, ex cohabitatione uxoris infidelis virum fidelem non pollui coram Deo. Altera est, *filios horum conjugum dici sanctos, quia consecrantur Deo ab altero conjuge fideli & per Baptismum Christiani fiant, & in timore Dei educantur.* Tertull. lib. 2. ad uxo. Hieron. lib. 1. contra Jov. Aug. lib. 2. de peccatis meritis & remiss. c. 26. lib. 3. cap. 12. &c. ** Epist. 106. sanctitatem illam, de qua Apostolus loquitur, non de *sanctitate fidei*, sed de *concione sacramentorum & similitudine professionis* interpretatur. ** Tertiam expositionem referunt Augustin. & Anshel. l. d. est q; eorũ, qui dicebant, *sanctificari conjugem infidelem per fidelem, quia discat servare leges conjugii, & non abuti matrimonio, cùm infideles non abstineant se a copula conjugali tempore menstruo, neque servent modum naturalem.* Secunda expositio proximè accedit ad textum. Addimus ἐκ περισσοῦ. Si vel maximè interna sanctitas cum regeneratione conjuncta in hoc membro de liberis fidelium intelligeretur, nondum tamen consequens fore quòd liberi sanctitatem illam ex parentibus per carnalem nativitatem secum trahant, sed quòd in Baptismo ejus participes reddantur, cùm dubium nullum sit Corinthiorum liberos, de quibus hic agit Apostolus, fuisse baptizatos.

2. Si radix sancta etiam rami erunt sancti. Rom. 11

216. 2. Rom. 11. v. 16. *Si primitiæ sanctæ sunt, etiam massa erit sancta: & si radix sancta, etiam rami erunt*

erunt sancti. Ergò liberi Christianorum propter nativitatem ex talibus parentibus sunt sancti. Resp. ** Balduinus de Calib. Conscient. lib. 2. c. 4. c. 10. *Loquitur Apostolus de sanctitate legali, quia videlicet liberi fidelium parentum jus & privilegium habent consequendi bona Ecclesiæ, ad quæ reliqui foris nati alieni sunt, donec & illos per legitima media advocaverit Deus.* ** Nequaquam igitur hoc vult Apostolus, quòd Patriarchæ suâ Naturâ fuerint sancti, aut quòd ipsorum posteritas propter carnalem ex illis nativitatem sancta fuerit, sed quòd Deus primitias illas & radicem Patriarcharum ita dilexerit, ut vellet ex ipsorum posteritate adhuc multos convertere, illuminare & regenerare. Scopus namq; Apostoli est, ostendere, quòd *Deus non repulerit in universum populum suum.* v. 2. Id probat ex fœdere, quòd non solùm cum Patribus, sed etiam cum posteris ipsorum fuit initum. Hoc argumentum Apostolus duobus similibus exornat. *Si primitiæ sanctæ sunt, etiam massa: Si radix sancta, etiam rami.* Prius simile respicit legem Leviticam de oblatione primitiarum, per quam sanctificabantur fruges reliquæ. Exod. 2. v. 19. Levit. 23. v. 10. Num. 15. v. 19. Per primitias & radicem intelligit sanctos Patriarchas, per massam & ramos ipsorum posteros, & ex illorum sanctitate etiam horum sanctitatem concludit hoc sensu. Si Patres Israelitici populi sunt sancti, id est, in peculiarem Dei populum electi, cui facta est promissio de Messia & ejus beneficiis, utique etiam posteri ipsorum erunt sancti, id est, pertinebit ad ipsos promissio de Messia & ejus beneficiis, modò verâ fide eam amplectantur: hanc enim conditionem subintelligendam esse ostendit tota series illius capitis, præsertim v. 20. Ubi Apostolus expressè dicit: *Judæos per incredulitatem defractos esse.* Ex quibus omnibus apparet, non intelligi hoc loco internam cordis & Spiritus sanctitatem, aliàs sequeretur, omnes Judæorum liberos esse Naturâ sanctos & in fœdere Dei comprehensos, sed Ecclesiasticam illam sanctitatem, quâ pateat ipsis aditus ad baptismum ac beneficia Messiæ. Mirum verò, hunc locum à Beza atque aliis adduci ad id confirmandum, quòd disertè ibi negatur. Apostolus enim disertè ibidem v. 17. pronunciat, *nonnullos ramos esse defractos*, id est, quosdam ex sanctis majoribus natos esse propter incredulitatem rejectos. Primitiæ sive radix populi Judaici, id est, Patriarchæ erunt sancti & tamen massa sive rami, id est, posteri non imitabantur eam sanctitatem, sed ex illis plerique, quitempore CHRISTI & Apostolorum vixerunt, abjecti seu defracti sunt.

3 Christus jubet parvulos sibi adduci. Marc. 10.

217. 3. *Christus jubet parvulos ad se venire, ac regnum cœlorum ipsis pollicetur. Marc. 10. v. 14. Ergò parvuli Naturâ sunt sancti & hæredes vitæ æternæ.* Resp. 1. Adducendi omninò sunt parvuli Christo, ut cœlestis benedictionis fiant participes, sed hoc ipsum fit per Baptismum, qui est Sacramentum initiationis, atque ordinarium illud medium, per quod parvuli regenerantur, renovantur ac Christum induunt. 2. Adde quòd parvuli illi per circumcisionem jam antè erant in Dei fœdus recepti. ** 4. Paræus in comm. Epist. Galat. cap. 2. v. 15. p. 130. objicit, *Paulum dicere, Nos Naturâ* Judæi. *Ergo & Naturâ (seu ipsâ ex Christianis parentibus nativitate) nos esse Christianos.* Resp. est elenchus amphibologiæ. Nam Φύσει esse Judæum Paulo Apostolo non significat, *Naturâ esse filium gratiæ*, sed *in Judaismo esse natum*, & proinde non esse gentilem nec esse proselytum ex gentibus. Quia 1. ait ἀντιθετικῶς *Nos Natura Judæi & non ex gentibus peccatores.* 2. Rom. 2. v. 27. Ethnicus dicitur ἐκ φύσεως præputium. E. Judæus dicitur φύσει Judæus, id est, non natus ex præputio. 3. Ratio proselytorum hanc exegesin etiam postulat Matth. 23. v. 15. Actor. 2. v. 11. & cap. 13. v. 43. Hoc igitur tantùm valet. Judæi Naturâ fuêre Judæi, id est, non proselyti vel alii gentiles. Ergo & Christiani Naturâ sunt Christiani, id est, non Ethnici nati extra Ecclesiam, sed progeniti in Christianismo. Fiunt verò (quando loquimur de ordine à Deo in Nov. Test. præstituto) Christiani, id est, filii Dei adoptati per Baptismum. Gal. 3. v. 26. Joh. 3. v. 5. 6. **

Q. 5. An infantes baptizati credant.

218. Quæritur 5. *An infantes baptizati credant?* Resp. Sanè infantes ex utero matris non afferunt secum fidem ad baptismum, interim tamen Spiritus sanctus per ipsum Baptismi Sacramentum fidem in cordibus illorum operatur, per quam ἀφέσεως, remissionis peccatorum & vitæ æternæ participes redduntur, ut ostendimus superiùs §. 105. Hanc infantum per circumcisionem in V. ac per Baptismum in N. T. fœderi divino insertorum fidem ** probamus breviter 1. à Christi testimonio. Matth. 18. v. 6. Confer Luc. 18. v. 15. 2. ab exemplo Joh. Baptistæ Luc. 1. v. 44. 3. ab exemplo circumcisorum infantum Genes. 17. v. 18. Rom. 4. v. 11. 4. à confessione Davidis Ps. 71. v. 5. 5. à fidei proprietatibus quæ tribuuntur parvulis 1. Joh. 2. v. 12. 14. Ps. 8. v. 3. Matth. 21. v. 16. 6. ab effectibus fidei, qui tribuuntur infantibus quorum positio ipsam fidem tanquam causam proximam præsupponit. Heb. 11. v. 3. Matth. 19. v. 4. Rom. 3. v. 22. Gal. 2. v. 16. Joh. 3. v. 5. Tit. 3. v. 5. Joh. 1. v. 12. Eph. 5. v. 26. Act. 15. v. 9. Gal. 3. v. 25. Eph. 3. v. 17. 1. Joh. 5. v. 4. 1. Pet. 1. v. 9. Luc. 18. v. 15. Rom. 14. v. 18. Joh. 14. v. 6. c. 15. v. 4. Act. 4. v. 12. Marc. 16. v. 16. 7. ab admirabili infantum in maximis doloribus patientia. 8. ab omni impedimentorum absentia. ** Latiùs autem demonstramus ex sequentibus fundamentis. 1. Scriptura disertis & expressis verbis fidem illis tribuit. Matth. 18. v. 6. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria de collo ejus &c. v. 3. Amen dico vobis, nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorũ* (si infantes circumcisi & baptizati non haberent fidem, Christus fideles adultos non juberet illis fieri conformes) Marc. 9. v. 42. *Quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis, credentibus in me, bonum est ei magis &c. v. 15. Quisquis non receperit regnũ Dei velut parvulus, non intrabit in illud* (regnum Dei non accipimus nisi fide in Christum, & si ergo recipere debemus regnũ Dei sicut parvuli, utiq; etiam parvuli revera credũt.) ** Nota hic insuper 1. Christ⁹ jubet Matt. 18. v. 3. *ut fiam⁹ similes istius pueruli*, quem in medio statuerat & in ulnas suas susceperat Marc. 9. v. 36. *si velimus ingredi regnum cœlorum.* Finge istum pueruli fuisse fidei salvificæ expertem, nonne sequetur, quod ex Christi mãdato debeamus hominis increduli fieri similes, ut ingrediamur regnum Dei. Debemus pueruli istũ imitari non tantùm quoad absentiã malitiæ 1. Cor. 14. v. 20. sed etiam quoad possessionem fidei salvificæ, ex qua sincera illa humilitas, de qua Christ⁹ loquitur, profluit. 2. *Incredulorũ*, qua taliũ *non est regnũ cælor.* Ap. 21. v. 8. c. 22. v. 15. Gal. 5. v. 21

Affirmativa probatur. 1 Quia Scriptura expressè dicit tribuit fidem.

Ac

At talium παιδίων, id est, ejusmodi parvulorum quippe Sacramentum sive circumcisionis sive Baptismum fœdus Dei fuerunt adoptati est regnum cœlorum. Matth. 19. v. 14. Marc. 10. v. 14. Luc. 18. v. 16. 3. Quos pueruls sancti Angeli verè amant & singulariter fovent, ii sunt fidei salvificæ participes. Nam sicut Deus hominem fidei salvificæ expertem speciali suo amore & gratiosâ præsentia non complectitur, donec resipiscat: ita s. Angeli homines incredulos non ità fovent Luc. 15. v. 7. At infantes baptizatos s. Angeli verè amant Matth. 18. v. 10. 4. Infantes baptizati cùm statim post perceptum baptismum ex hac vita migrant vel omnes damnantur vel omnes salvantur vel quidam damnantur & quidam salvantur. Si primum, sequetur nullos infantes fuisse electos. Si secundum, fides illis tribuenda. Si tertium, ostendendum fuerit illos qui damnantur non fuisse in baptismo renatos. **

Exceptio Bellarmini & Bezæ Puerosillos fuisse grandiusculos.

219. Excipit Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 11. uti & Beza part. 2. resp. ad act. colloq. Mompelg. pag. 97. 98. *Pusillos illos non fuisse infantes, sed pueros, grandiores. Nam vocavit eos Dominus ad se & scandalizari posse dixit, at venire suis pedibus & scandali capacem esse infantibus non convenit.* Respond. 1. *Deus ex ore infantum & lactantium laudem sibi perficere dicitur.* Psal. 8. v. 3. Matth. 21. v. 17. Quin & Christus de infantibus, quos in ulnas suas susceperat, disertè pronunciat: *talium est regnum cœlorum* Matth. 19. v. 14. Luc. 18. v. 15. Quomodo ergò infantes fide destituentur? 2. Demus puerum, quem Christus statuit in medio discipulorum, fuisse quodammodo adultiorem, interim tamen inter ipsum & infantem, quoad cognitionem articulorum fidei, nullum est discrimen, siquidem hic pusillus non magis quàm infantes reliqui, potuit fidei suæ rationem reddere. 3. Quòd Christus Matt. 18. v. 3. dicit: *Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis regnum cœlorum*, id Marc. 10. v. 15. ad infantes in ulnis sibi allatos etiam applicat. *Qui non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.* Sic Luc. 18. v. 15. *afferebant ad Christum infantes τὰ βρέφη, ut eos tangeret, v. 16. talium esse regnum Dei pronunciat & addit v. 17. Quicunque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.* 4. Recognoscat igitur Bellarminus sua verba Anabaptistis cap. 8. præcedente opposita. *Solutio illa* (quòd Evangelia Matth. 19. Marc. 10. & Luc. 18. *Non loquantur de infantibus, sed de pueris, qui jam usu rationis utuntur, cùm non veniant nisi grandiores*) *non est solida. Nam verba Evangelistarum parvulos & infantes significant, Matthæus & Marcus habent παιδία, id est, parvulos: Lucas habet βρέφη, id est, infantes.* Et ibidem *Lucas dicit, eos portatos fuisse, non suis pedibus venisse προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, id est, afferebant autem ad ipsum & infantes. Igitur illa vox venire accipitur largo modo, pro eo quod est accedere & propinquare.* Hæc Bellarminus sibiipsi contrarius. ** τὰ βρέφη Luc. 18. v. 15. notat non hominem adultæ ætatis grandiusculum & doctrinæ capacem, ut vult Piscat. ibid. schol. 15. sed infantem lac matris suæ sugentem ut etiam fatetur Calv. lib. 4. Inst. c. 16. s. 7. Beza in annot. Luc. 18. v. 15. & Bucanus loc. 47. q. 35. Lactatio autem illa olim vel integrum triennium duravit 2. Macc. 7. v. 29. inaniter ergo Piscator in cap. 19. Matth. observ. 11. contra nos urget 2. Tim. 3. v. 15. ex quo studet elicere, quod τὸ βρέφος usurpetur ad significandum puerum doctrinæ capacem. Nam sciendum est, quod τὸ βρέφος notet vel infantem adhuc in utero matris suæ latitantem Luc. 1. v. 41. vel recens natum & ab uberibus matris suæ pendentem. Luc. 2. v. 12. 16 & c. 18. v. 15. Act. 7. v. 19. 1. Pet. 2. v. 2. non notat igitur puerũ natu grandiorẽ, sed infantẽ s. breviori s. longiori temporis interstitio lacte materno cibatum, quo tempore pii parentes suos infantes assuefaciunt pietatis exercitiis. Quod attinet locum 2. Tim. 3. v. 15. respond. 1. Paulus ibi ἀπὸ βρέφους ait, ἀπὸ βρέφους ab infantia, ut reddiderunt Ambrosius, Chrysostomus, Theophylactus & commentator Damasceni lib. 1. orth. fid. cap. 1. sicut igitur ἀπὸ βρέφους notat *ab infantia*, sic βρέφος notat *infantem*, non verò hominem adultum usu liberi arbitrii præditum. 2. Timotheus *sacras literas novit* ἀπὸ βρέφους seu ἐκ βρέφους, quia licet habuerit patrem Græcum, tamen matrem habuit Judæam fidelem Actor. 16. v. 1. Eunicam dictam 2. Tim. 1. v. 5. aviamque Loidem, à quibus non heri aut nuper, sed jamdudum ab infantia divinas fuit doctus literas, non ergo demum tempore adolescentiæ suæ, sed cùm adhuc parvulus seu puerulus fuit, in exercitiis pietatis cœpit informari. Gellius Snecanus in Locis edit. Ann. 607. p. 312. *Infantes hic intelligi manifestum est ex proprietate Græcæ linguæ.* Ibidem etiam urget, quod in ulnis Christo allati fuerint. Piscator in cap. 19. Matth. observ. 11. statuit, Matt. 19. v. 14. 15. Marc. 10. v. 13. 14. 15. 16. Luc. 18. v. 15. *agi de pueris, qui informari possunt.* Sed contradicit ipsi. Calvinus lib. 4. Instit. c. 6. §. 7. Bucanus loc. 47. q. 35. p. 674. Appelius in Censura p. 260. **

5. Ecquis verò infantes excluderet à dulcissimis illis verbis CHRISTI, quæ Historiæ de parvulo in medio discipulorum statuto immediatè subjunguntur. Matth. 18. v. 10. *Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est. Venit enim filius hominis salvare quod perierat?* Colligimus igitur, quòd Christus in genere de circumcisis & baptizatis parvulis loquatur, sive adhuc infantes sint, sive quodammodo adultiores, quando ipsos credere pronunciat, id quod ex ipso verborum sono manifestum: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis*, dicit vers. 6. Proinde ab exemplo hujus pueri occasione accepta in genere de parvulis agit. 6. Christus requirit, ut converti efficiamur sicut parvuli, si velimus intrare regnum Dei. Quòd si infantes non crederent, fideles adulti parvulis incredulis conformes fieri deberent. 7. Si nomine pusillorum non comprehenderentur infantes, consequens foret, infantes baptizatos vel conformes fieri debere parvulis adultis, vel in æternum ipsis esse pereundum, si decedant in infantili ætate. 8. Et cur adultiores potiùs quàm infantes in exemplum simplicitatis & humilitatis Christus nobis proponeret, cùm Scriptura & experientia testetur, malitiam cum ætate crescere? 1. Cor. 14. v. 20. *Malitiâ estote parvuli.* 9. Quòd ad Sophisma de scandalo attinet. ** Distinguendum 1. inter *scandalum morale & reale.* Ut maximè enim infantes tales scandalizari non possint scandalo morali, malo exemplo, possunt tamen scandalizari scandalo reali, malo facto, quatenus illis aditus ad Christum intercluditur, quatenus contemnuntur, injuriis afficiuntur. Hinc Chrysostomo, Euthymio, Thomæ, Maldonato, *scandalizare hic idem est*

quod

quod contemnere & malefacere. 2. inter ſcandalum conſideratum δευτέρως ratione hominum & πρώτως ratione Dei. 3. inter ſcandalum *actu* & *potentia.* In DEI enim judicio etiam illa actio dicitur ſcandalum, quæ alios offendere poteſt, licet in nervum non erumpat, nec reipſa offendat, quia Deus intentionem agentis magis quàm actionis eventum reſpicit.** Dicimus igitur Chriſtum loqui de ſcandalo non tàm ratione actus, quàm potentiæ. Coram DEI judicio etiam illa actio ſcandalum judicatur, quæ alios offendere poteſt, licet ipſo actu ipſos non offendat, cùm DEUS magis voluntatem, intentionem & propoſitum operantis, quàm eventum actionis reſpiciat; Capeſis hujus regulæ exemplum manifeſtiſſimum. Matth. 16. v. 23. Chriſtus dicit ad Petrum: *Vade poſt me Satana, ſcandalum es mihi, quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea quæ ſunt hominum.* An num Chriſtus ipſo actu à Petro ſcandalizebatur? abſit, ſed Chriſtus ideò dicebat, Petrum ſibi eſſe ſcandalo, quia talia proferebat, quæ ſcandalum in cordibus aliorum movere poterant.

2 *Infantibus tribuuntur effecta & proprietates fidei.*

220. 2. Poſitis proprietatibus & immediato alicujus rei effectu, res ipſa ponitur. Infantibus circumciſis in V. & baptizatis in N. T. Scriptura tribuit proprietates & effecta fidei. Ergò. Pſal. 8. v. 3. Matth. 21. v. 17. *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem* (non placent DEO laudes, hymni & gratiarum actiones, niſi proficiſcantur ex vera fide, *ſine qua impoſſibile eſt DEO placere.* Hebr. 11. v. 6. **(Dictum Hebr. 11. v. 6. Sine fide impoſſibile eſt Deo placere, Beza vol. 3. lib. qq. & reſp. q. 124. p. 345. Piſcat. in comm. Heb. 11. obſerv. 10. de *ſolis adultis agere* ſtatuunt, ſed contradicit illis D. Crocius in defenſ. part. 2. Converſat. Prutenicæ cap. 13. p. 342.)** *Ex qua quicquid non fit, peccatum eſt,* Rom. 14. v. ult. **(Pareus in comment. Epiſt. ad Rom. p. 1059. concedit *infantes Deum invocare.* At quomodo invocabant ſine fide Rom. 10. Hieron. in Pſal. 8. *Perfeciſti tibi laudem ſeu robur ex ore infantium propter inimicos tuos, id eſt, ad confuſionem Judæorum.* τὸ *perfeciſti* juxta Theoph. in cap. 21. Matth. ſignificat *perfectam & abſolutam oſtenſiſti laudem, etiamſi illi infantes propter ætatem imperfecti & viles videantur.* Qui profert laudem DEI ad confuſionem inimicorum ejus, is præſtat verè bonum opus. Infantes per Sacramenta Deo inſerti proferunt laudem DEI. Ergo. Si dicas, *infantes proferre laudem Dei, quia præbent materiam profitendi laudem Dei ſicut Pſal. 19. v. 2. dies diei id prædicatur.* Reſp. hanc explicationem diluit Chriſtus Matth. 21. v. 16. Ubi ad pueros acclamantes ea applicat dictum Pſ. 8. v. 3. quippe de quibus etiam David vaticinatus fuerat. Quare injurius eſt Piſcat. in Chriſtum, quando in Pſal. 8. ſchol. 3. p. 44. ſcribit *verborum Davidis diverſum eſſe ſenſum,* ſic enim allegatio Pſalm. 8. v. 3. a Chriſto facta foret erronea. *Si quis non diligit Dominum Jeſum Chriſtum ſit anathema Maranatha* 1. Cor. 16. v. 22. At infantes baptizati non ſunt anathema, quia *talium eſt regnum cœlorum,* Matth. 19. v. 14. E.** Pſal. 22. v. 10. *Tu es ſpes mea ab uberibus matris meæ, in te projectus ſum ex utero.* Pſal. 71. v. 6. *Tibi innixus ſum ex utero, de ventre matris meæ tu es eductor meus.* Pſal. 115. v. 13. *Benedicat omnibus qui timent Dominum puſillis cum majoribus.* v. 14. *Adjiciat Dominus ſuper vos & filios veſtros.* 1. Joh. 2. v. 14. *Scribo vobis parvuli quia cognoſcitis Patrem,* ubi Johannes tres claſſes eorum, ad quos ſcribit, conſtituit, prima complectitur Patres, altera adoleſcentes, tertia parvulos. Ergo per parvulos non poſſunt intelligi adultiores, ſed ut vulgata etiam verſio reddidit, *infantes,* de quibus teſtatur Apoſtolus, *quod cognoſcant Patrem.* In quibusdam Græcis exemplaribus legitur πατέρες, ſed cùm illorum in verſu præcedente mentio facta ſit, ideò præferenda eſt illa lectio, quæ habet παιδία) 1. Joh. 5. v. 4. *Omne quod natum eſt ex Deo, vincit mundum, & fides noſtra eſt victoria quæ vincit mundum* (jam verò baptizati infantes nati ſunt ex Deo. Joh. 1. v. 13. utique ergò credunt & per fidem vincunt mundum) Apoc. 11. v. 18. *Timentibus nomen tuum puſillis & magnis.* Apoc. 19. v. 5. *Laudem dicite Deo noſtro omnes ſervi ejus & qui timetis eum puſilli & magni.* Excipiunt *in infantibus non apparere bona opera, quæ ſunt fructus fidei Jacob. 2. v. 18.* Reſp. 1. Quamvis τεκμήρια & effectus fidei in infantibus non ita in oculos & ſenſus externos incurrant, ut fidei in adultis, non tamen ob id omnes fidei fructus in infantibus ſunt negandi, cùm Scriptura ipſis tribuat Dei laudem. Pſal. 8. v. 3. Dei cognitionem. 1. Joh. 2. v. 14. Victoriam mundi. 1. Joh. 5. v. 4. Quos eſſe fidei fructus & bona opera nemo inficias iverit. **Concedunt ipſi adverſarii *Spiritum ſanctum excitare in infantibus novos motus,* at illi ſunt effectus fidei, nec poſſunt eſſe ſine fide. ** 2. Ne quidem in adultis ſemper apparent exteriùs fidei fructus & bona opera, puta in ſomno, in morbis &c. Deo ſoli notum eſt, quomodo agonizantes ad ipſum ex toto corde ingemiſcant, quamvis linguæ officio deſtituti preces ſuas recitare nequeant. 3. In infantibus nondum manifeſtè apparent fructus originalis peccati, ecquis verò propterea negaverit, ipſos concipi & naſci in peccatis? Pſal. 51. v. 7. 4. Arbor bona in media hyeme non deſtituitur proprietate bonos fructus proferendi, quamvis exterius id non appareat, & nos fidem infantibus ex eo negabimus, quòd externos ejusdem fructus non proferant? Ut in ſeminibus & ſurculis arborum res ſe habet, quanquam non ferunt fructus, tamen ineſt eis vis & Natura, ut fructus ſuo tempore producant: Sic infantum fides *vigens* exteriorem ſuo tempore exerit & fert fructus Deo placentes. 5. Quin imò Johannes Baptiſta uteri materni carcere adhuc concluſus exteriùs teſtimonium fidei Chriſtum præſentem agnoſcentis ſaltu edidit. 6. Dictum Jacobi adultos ſpectat, cumprimis hypocritas illos, qui fidem ſe habere gloriantur, nec tamen operibus eam demonſtrant.

Exceptio adverſariorum in infantibus non apparere bona opera.

3 *Infantes juſti ſunt ac placent Deo.*

221. 3. Infantes baptizati juſti ſunt ac DEO placent. Jam verò ſolâ fide in Chriſtum ſumus juſti ac Deo placemus. Ergò. Utraque propoſitio eſt bimembris. Quòd infantes baptizati ſint juſti, patet ex eo, quia niſi juſti eſſent, nec Deo placere, nec ſalvari poſſent. Quòd infantes Deo placeant, patet ex hiſtoria de parvulis CHRISTO allatis, quibus manus impoſuit, iisdemque benedixit, quin & redarguit eos, qui infantes ſibi afferri prohibebant. Matth. 19. v. 13. 14. 15. Marc. 10. v. 13. 14. 15. Luc. 18. v. 15. 16. De filiolo Jeroboami dicitur 1. Reg. 14. v. 13. *Quòd inventum fuerit in eo aliquid boni coram Domino Deo Iſraël,* utique ergo placuit DEO. Quod ſolâ fide in Chriſtum juſti ſimus, conſtat ex Rom. 3. v. 4 Gal. 2. v. 3. Epheſ. 3. Quòd *ſine fide impoſſibile ſit*

Excepio: Infantes imputatione justitiæ Christi sine fide propria esse justos.

sit Deo placere, expressis verbis docetur. Hebr. 11. v. 6. Excipiunt *infantes imputatione justitiæ Christi sine fide propria fieri justos*, Piscator in respons. ad dictum Hoffm. pag. 34. asserit, *infantibus justitiam non eadem ratione quâ adultis à Deo imputari.* Resp. 1. Somnium hoc nullo Scripturæ testimonio probari potest, cùm totius Scripturæ vox sit perpetua, quòd beneficiorum Christi non nisi fide participes fieri possimus, sine qua prorsus ἀδύνατον sit Deo placere, nedum justificari & salvari. 2. Ostendit hoc res ipsa. Cùm donum aliquod multis offertur, cujus tamen non actu omnes fiunt participes, causa quærenda est in illis, quibus offertur, quorum aliqui oblatum donum recipiunt, quidam verò repudiant: Sic DEUS gratiam suam, remissionem peccatorum & vitam æternam in verbo & Sacramentis omnibus hominibus ex animo offert, quod beneficiorum illorum non omnes fiunt participes, inde est, quòd oblata bona non recipiunt, restat igitur ut baptizatis infantibus fides tribuatur, vel beneficia omnia, in Baptismo ipsis oblata, iisdem denegentur. 3. Si infantes justi sunt, aut suâ aut alienâ fide justi sunt. Non alienâ, quia *justus suâ fide vivit.* Habac. 2. vers. 4. Rom. 1. v. 17. Ergò suâ. 4. Hinc ipse Beza in qq. & respons. part. 2. quæst. 126. *Nequaquam facile dixerim quempiam fide alienâ servari, ne quis perinde hoc accipiat, ac si dicerem, parentum fidem infantibus imputari quasi aliena fide credentibus, quod quidem non minus falsum & absurdum, quàm si dixerim, quempiam posse aliena anima vivere aut alterius sapientia sapere.* Quod Beza addit, *interveniente parentum fide, fieri ut nati vel nascituri infantes sanctis sint, hoc est, in fœdere censeantur ac proinde serventur*, in eo principium manifestè petit.

4. Infantibus aut fides tribuenda, aut salus neganda.

222. 4. Infantibus aut fides tribuenda, aut salus deneganda. Salutem illis denegare crudele est & impium. Ergò nec fides eis deneganda. Connexum majoris ex Scriptura manifestum. Johan. 3. v. 18. *Qui credit in filium, non judicatur, qui verò non credit, jam judicatus est.* v. 38. *Qui habet Filium, habet vitam æternam, qui non habet filium, non videbit vitam, sed ira Dei manet super ipsum.* Joh. 14. v. 6. Dicit CHRISTUS: *Nemo venit ad Patrem nisi per me.* Marc. 16. v. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur* (ergò Baptismus sine fide non prodest, nec salutem confert) Act. 4. v. 12. *Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat eos salvos fieri, nisi in nomine Christi Jesu* 1. Joh. 5. v. 12. *Qui non habet Filium, non habet vitam &c.* Quin imò tota Scriptura testatur, non nisi in Christo, per Christum, ac propter Christum salvos fieri: viciſſim, nos non nisi fide esse in Christo & beneficiorum ejus participes fieri. Alterutrum igitur statuendum fuerit, infantes scilicet regni cœlestis extorres esse, vel fide in Christum salvos fieri. Cæterum quòd infantes salventur, expressè Christus testatur, Matth. 19. v. 14. **(Piscator in cap. 19. Matth. observ. 11. notat, *infantium posse esse regnum cœlorum etiamsi non credant, dummodò sint electi & fidem in Scriptura nusquam requiri nisi ab adultis.* Resp. hinc ebullit Photinianismus, siquidē alicui ascribere salutem sine justitia CHRISTI Mediatoris per fidem justificantem verè applicata est hæresis Photinianorum. Et sicut nemo nisi propriâ ἀνοίᾳ damnatur, ita nemo nisi propriâ fide justificatur Hab. 2. v. 4. Rom. 1. v. 17.) ** Marc. 10. v. 14. Luc. 18. v. 16. *Talium est regnum cœlorum: Nisi conversi fueritis &c.* Apoc. 20. v. 12. *Vidi mortuos pusillos & magnos stantes coram Deo, & libri aperiebantur, & alius liber aperiebatur, qui est liber vitæ.* Ergò etiam pusilli quidam scripti sunt in librum vitæ. *Vadam ad illum*, dicit David de filio suo ex Bethsabea suscepto atque ante annos discretionis mortuo 2. Sam. 12. vers. 23. Concludimus ergò, si infantes salvantur, utique Christus, sine quo nulla salus, in eis vivit: at Christus per fidem vivit in cordibus nostris Ephes. 3. v. 17. Si infantes salvantur, utique habent vestem nuptialem Matth. 22. v. 12. At vestis illa nuptialis nihil aliud est, quàm Christus fide indutus, Galat. 3. v. 27. Si infantes salvantur, utique sunt in Christo: sed non sunt in Christo nisi per fidem Roman. 11. v. 20. Excipiunt *de adultis solum intelligenda Scripturæ dicta, quæ testantur, nos fide in Christum fieri salvos.* Resp. Unus Christus, una fides, una salus, unus justificationis & salvationis modus teste tota Scripturâ. Generalia sunt Spiritus sancti pronunciata. *Sine fide impossibile est Deo placere: Qui non credit, condemnabitur: Qui incredulus est Filio, ira Dei manebit super eum.* Ubi ergò Scriptura non distinguit, nec nos distinguere debemus. Præter fidem nullum dari potest medium, quo Christus, extra quem nemo salvari potest, apprehendatur.

Exceptio de adultis solum intelligendâ esse, quod fide in Christum salvi fiant

223. 5. Baptismus est efficax medium, per quod Spiritus sanctus baptizatos regenerat, peccata illis remittit, in fœdus Dei transfert, justitiâ CHRISTI vestit, υἱοθεσίας participes facit &c. ** (Danæus lib. 5. Isagoges Christianæ, cap. 35. fol. 540. rectè disputat, *quòd idem Baptismi effectus sit etiam in infantibus, qui est in adultis, quanquam vim ejus infantes tam cito non proferant, neq; illius fructus edant quàm adulti, sed demum cùm ætas advenerit & usus rationis.*)** Hæc verò omnia non habent locum sine fide, ut ostendimus superiùs, §. 105. Quò cumprimis pertinet aureolum illud Apostoli, Galat. 3. v. 26. *Omnes filii Dei estis per fidem in Christum Jesum. vers. 27. Quia quotquot baptizati estis, Christum induistis*, ex quo sic concludimus. Quotquot in Baptismo Christum induunt, sunt filii Dei per fidem. Infantes Christum in Baptismo induunt. E. sunt filii DEI per fidem. Excipiunt, *infantes baptizari in fidem parentum vel Ecclesiæ vi promissionis*, Gen. 17. v. 7. *Ero Deus semini tui*: Cùm Christus fidem eorum, qui paralyticum afferebant intuitus peccata eidem remiserit Matth. 9. v. 2. Resp. 1. *Justus suâ fide vivet.* Hab. 2. v. 4. Rom. 1. v. 17. Galat. 3. v. 11. Hebr. 10. v. 38. Ergò ad participationem spiritualium ac cœlestium beneficiorum requiritur fides propria. 2. Ut parentum incredulitas liberorum salutem non labefactat, ita nec fides parentum liberis salutem confert, *sed justitia justi super eum & injustitia injusti super eum* Ezech. 18. v. 20. 3. Ut ipsosmet infantes per Baptismum renasci oportet, si regnum Dei intrare velint Joh. 3. v. 5. Ita quoque ipsosmet oportet credere, si velint esse regenerationis participes, quia sine fide regeneratio & salus non habent locum. 4. Ut nemo potest cibum terrenum in usum alterius capere, sed quemlibet per se oportet illum assumere: ita quoque Christi caro fide cujusque propriâ manducanda & sanguis ejus fide cujusq; propriâ bibendus. Joh. 6. v. 54. 5. Promissionem illam Genes. 17. v. 7. fidem includere expressè docet Apo-

5. Baptismi effectum non habent locum sine fide.

Exceptio. Infantes baptizari in fidem parentum vel Eccle-

filiis Galat.3.v.7. *Cognoscitis ergò, quia qui ex fide sunt, illi sunt filii Abrahæ. vers.8. Providens autem Scriptura, quia ex fide justificat Deus gentes, prænunciavit Abrahæ, quia in te benedicentur omnes gentes. vers.9. Ergò qui ex fide sunt, benedicuntur cum fideli Abraham.* Idipsum docet Rom.9. v.6. *non omnes qui ex Israel, hi sunt Israëlitæ. v.7. Neque quia semen sunt Abrahæ, omnes filii v.8. Non qui filii carnis, hi filii Dei, sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine.* Ex quibus perspicuum est, promissionem Abrahæ factam non posse nec debere eò extendi, quòd semen Abrahæ sine fide benedictionis & salutis particeps fiat. 6. Paralyticos non bajulorum, sed suâ fide remissionem peccatorum obtinuit. Nisi in Christum credidisset, non fuisset passus se ad Christum adduci, nec suavissimâ filii appellatione à Christo fuisset honoratus, nec ad fiduciam ab eodem erectus. 7. Fides aliena potest alteri corporalia beneficia per preces impetrare, quin imò etiam illud efficere, ut donetur alteri fides propria, sed ad remissionem peccatorum, justificationem & salutem oportet quemlibet *suo corde credere*. Roman. 10. v. 11. ita quoque infantuli per parentes, patrimos atque alia Ecclesiæ membra Christo piis precibus offeruntur, sed postea per Baptismum ac in Baptismo fide propriâ donantur, per quam cœlestium beneficiorum participes redduntur. Beza excipit in præfat. part. 1. resp. ad act. colloq. Momp. pag. 24. *Baptismum non esse obsignationem regenerationis in pueris, sed tantùm adoptionis.* Respond. D. Apostolus Baptismum vocat *lavacrum regenerationis*. Tit.3.v.5. utiq; ergò confert & obsignat regenerationem. *Nihil obsignatur nisi quod jam habetur*, scribit Beza part. 2. resp. ad act. coll. p.62. E. infantes baptizati aut jam habebunt regenerationem, aut Baptismus illis non erit lavacrum regenerationis. Adde, quòd planè ἀσύμφατον sit ac contradictionem implicet, Baptismum in infantibus esse obsignationem adoptionis & non esse obsignationem regenerationis? Quomodo enim adoptio illa in infantibus sine fide & regeneratione habebit locum? Johannes c.1.v.12. & seqq. hæc tria, puta fidem, adoptionem & regenerationem sic connectit, ut nullâ ratione distrahi posse ostendit: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri* (hæc est adoptio) *videlicet his, qui credunt in nomen ejus* (hæc est fides) *qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt* (hæc est regeneratio cum fide & adoptione ἀδιαστάτως conjuncta) ostendit idres ipsa. Omnes nascuntur Naturâ filii iræ. Ergò oportet eos renasci, ut fiant Dei filii: Proinde nemo est Dei filius, nisi ex Deo natus, quomodo ergò Baptismus erit obsignatio adoptionis, non autem simul regenerationis?

Exceptio Bezæ, Baptismum esse sigillum non regenerationis, sed adoptionis.

6. Infantes circumcisi in V.T. Deo placuerũt & per fidem salvati sunt.

224. 6. Infantes circumcisi in Vet. Testam. placuerunt Deo & per fidem salvati sunt. Ergò de infantibus baptizatis in Nov. Testam. idem dicendum fuerit. Antecedens demonstramus hoc modo. Genes.17.v.7. promittit Deus, se per circumcisionem tale fœdus cum Abrahamo initurum, quòd sit Deus ipsius & Deus seminis ejus. Ergo fuit circumcisorum infantum Deus, hoc est, fuit Pater ipsorum benignissimus, remisit ipsis peccata, complexus est eos suâ gratiâ ac omnis benedictionis spiritualis participes fecit, hunc enim esse promissionis illius sensum, patet ex Levit.26. v. 11. 12. Jerem. 31. v. 33. 34. Matth. 22. v. 31. 32. Sic Abraham dicitur accepisse *signum circumcisionis signaculum justitiæ fidei.* Jam verò non aliam circumcisionem accepit Abraham, aliam Isaac, sed unum idemque circumcisionis Sacramentum adultis & infantibus fuit collatum. Quòd si circumcisio etiam in infantibus fuit sigillum justitiæ fidei, utique parvuli circumcisi habuerunt fidem: quò pertinet dictum Bezæ part.2. resp. ad colloq. pag.62. *Obsignatio est earum rerum, quæ jam habentur.*

225. Hanc sententiam nostrã de fide infantum oppugnant Anabaptistæ, Pontificii & Calviniani, sed diversimodè. Anabaptistæ simpliciter denegant infantibus fidem, cùm non sint doctrinæ capaces. Transylv. in 36. argumentis contra Pœdobaptismum argum. 16. *Si dixeris infantes fidem habere, novam novæ fidei revelationem in illis demonstrabis, quod ex verbo Dei nunquam probare poteris.*** Menno in fundam. p.73. simpliciter derogat infantibus fidem.** Vide etiam colloq. Franckenth. part.12. act.31. p.631. & seqq. Pontificii statuunt, *infantes non habere fidem actualem, sed habitualem: & credere eos fide aliena & ipsa Baptismi susceptione*, quæ sunt verba Bellarm. lib. 1. de Sacram. Bapt. cap.10. ** Costerus etiam in augm. ench. p.84. *infantes credunt fide habituali seu infusa.* Bellarminus rursus libr. 1. de Baptism. cap. 11. *Infantes non habent actualem fidem, sed fide aliena credunt.* Ludov. Granatensis in Evang. de paralyt. Matth.9. *Hoc in loco immensa Dei bonitas satis apparet, qui frequenter propter aliena merita miseris opitulatur &c. An non quotidiè Ecclesiæ fides in Sacramento Baptismi regeneratis infantibus sufficit ad salutem? Si enim tanta Dei justitia est, ut aliena labes nascentem puerum inficiat, cur non tanta sit ejusdem misericordia, ut aliena quoque fides & voluntas salutem ei conferat!*** Monendum tamen Scholasticos in hac quæstione non consentire. Quidam enim disputant, in Baptismo in pueris nondum ratione utentibus nullas infundi virtutes, nec secundum actum, nec secundum habitum, nec secundùm radicem, sed in adulta demùm ætate, quam infra annum 30. constituunt, eas conferri, vel si in infantia moriantur & baptizati sint, in separatione animæ à corpore virtutes illis conferri. Alii disputant, in Baptismo conferri nec habitus, nec actus virtutum, sed radicem earum, quæ sit gratia. Alii radicem illam faciunt characterem Baptismi & ejus radicis ramos progressu ætatis fieri habitus virtutum, ex quibus sequantur sub tempore actus. Alii opinantur in parvulis baptizatis infundi habitus virtutum, non autem actus quoad usum. Calvinus lib. 4. Instit. cap. 16. sect. 20. disputat, *parvulos baptizari in futurum pœnitentiam & fidem, quæ etsi in illis nondum formata sunt*, inquit, *arcanâ tamen Spiritus operatione utrinsque semen in illis latet.* sect. 19. *In suspenso relinquere se malle dicit quid de fide infantium in hac vita sit sentiendum.* In scripto contra Servetum, referente Chassanione lib.2. locor. cap. 45. §. 1. *Dicimus quidem Baptismum nihil nobis prodesse, nisi quæ in eo est promissio fide apprehendatur, sed continuò addimus, Patres eam pro liberis universaque sobole amplexi, non solùm quemque pro se, quia etiam fideles omnes in commune hanc gratiam Ecclesiæ oblatam amplectuntur: rejiciendum hoc non est, infantem baptizari in alterius fidem: ad quos enim nisi ad fideles diriguntur verba, super qua fundata est fides? Nimirum ut sciant se cum progenie à*

Antithesis 1. Anabaptistarum qui simpliciter denegant infantibus fidem

2. Pontificiorum qui fidem habitualem illis tribuunt.

Dissensiones Scholasticorum in hac quæstione.

3. Calvinianorum, qui semen fidei illis tribuunt.

ized by Google

nie à Deo adoptatos esse. Beza in Colloq. Momp. pag. 435. *Infantes alienâ fide baptizari* asserit. part. 2. respons. ad act. Colloq. Mompelg. pag. 97. & seqq. negat, *infantes justificari fide sua, quippe quam nec habeant, nec habere possint.* pag. 99. *Fidem parentum infantibus tribui, eamque sic fidem alienam esse dicit, quia in ipsis infantibus non inest, ut tamen pro sua in illis ex Dei pacto censeatur.*** Idem in Colloq. Mompelg. pag. 491. *In infantibus in Ecclesia baptizandis fidem Ecclesiæ præsupponimus, non autem propriam fidem.* p. 495. *Infantes in fide parentum atque Ecclesiæ baptizantur.* In resp. 2. ad Colloq. Mompelg. p. 57. *Infantibus sine propria fide obtingit sanctificatio.* Idem part. 2. quæst. 124. pag. 65. *Cum fides ordinario modo sit ex auditu, extra ordinem verò ex solo intrinseco Spiritus sancti motu, quorum vel alterum infantibus competere, ex nullo Scripturæ loco, neque ulla legitima conjectura colligeris. Fidem n. sive ex auditu sive extra ordinem oriatur, necessario præsupponit notitiam.*** Marloratus in cap. 9. Matth. ex Musculo. *De singulis fidelibus sentire convenit, quod Dei gratiam fide sua ad liberos & nepotes propagent, etiam antequam nascantur, atque id in pueris infantibus locum habet, qui nondum per ætatem fidei sunt capaces.* Ursinus in Catech. q. 57. q. 370. *Infantes habent fidem & conversionem potentia & inclinatione, tametsi nondum actu.* *** (In justificatione non sufficit, ut quis *potentiam fidei* habeat, sed requiritur ejusmodi fides quæ reipsa & actu insit. Nec ullibi Scriptura docet, quod vel semine vel radice fidei justificemur aut Christum apprehendamus. Novi illi motus, quos excitari debent in infantibus aut sunt ipsa fides aut non. Si non sunt ipsa fides, non apprehendunt Christum & per consequens non justificant. Præterea, si Spiritus sanctus potest excitare novos motus, quid prohibet, quò minùs etiam fidem excitare possit, cùm illi novi motus absque fide esse nequeant. Denique concedunt Spiritum sanctum in infantibus baptizatis habitare. Atqui Spiritus sanctus gratiosè inhabitans est causa efficiens fidei, unde Fort. Crell. part. 1. Log. de postpræd. sic scribit. *Spiritus sanctus & fides vivæ convertuntur, in quo Spiritus sanctus est, is vera fide est præditus, & qui vera fide præditus est, is Spiritum sanctum habet.* & Aret. part. 1. problem. pag. 43. *In infantes,* scribit, *etiam cadit pœnitentia.* *** Georg. Sohn. in exeg. August. Confess. pag. 793. aliquo modo infantibus tribuit fidem, quâ in parte à Beza discedit. *Certum est,* inquit, *in infantibus propriè nec notitiam ullam esse, nec fiduciam &c. Sed tamen in iis instar fidei illius adultorum novos motus & novas inclinationes pro ipsorum motu atque captu à Spiritu sancto extra ordinem excitari, id est, eos à Spiritu sancto donari, regenerari & sanctificari, videlicet quoad speciem, non quoad individua &c. hùc motum Spiritus sancti regenerantis & sanctificantis in infantibus alii vocant fidem, alii semen fidei, alii inclinationem ad fidem videlicet actualem, alii primitias Spiritus S. alii denique simpliciter regenerationem & sanctificationem appellant.* 2. Wilhelmus Zepperus libr. 3. de Sacram. cap. 8. pag. 292. recitatis variis opinionibus suam sententiam his verbis proponit: *Potentia vel δυνάμει fides est in infantibus. Neque enim dubitandum est Deum Opt. Max. occulta quadam & incomprehensibili nobis Spiritus sancti virtute & operatione, semen quoddam, inclinationem & virtutem fidei vera & regenerationis in infantibus fidelium, qui ad fœderis promissionem pertinent, non tantùm in Baptismo, sed etiam ante illum (nota) pro ætatis ipsorum mensura & captu liberrima voluntate operari &c.* ** Sibrandus Lubertus comment. ad 99. errores Vorstii p. 780. & 784. *Deum decrevisse aliquos infantes servare, qui quamdiu in hoc mundo peregrinantur, neque crediderunt, neque credunt, neque crediturisunt.* Vorstius in Anti-Bellarmin. pag. 374. *Plerique nostrûm initia & semina quædam fidei pueris fidelium concedunt.* **

Propositiones Bellarmin. de hac quæstione.

226. Bellarminus postquam lib. 1. de Baptismo cap. 10. invitâ veritate Luthero hunc errorem affricuerat, infantibus nullam fidem esse in Baptismo necessariam, cujus contrarium in scriptis Lutheri & quidem in illis ipsis, quæ Bellarminus allegat, disertè extat, cap. 11. formát quinque propositiones. *1. Infantes non habent actualem fidem. 2. Infantes non habent dum baptizantur, ullos novos motus & inclinationes similes actibus fidei & dilectionis. 3. Infantes non justificantur sine ulla fide. 4. Infantibus in Baptismo infunditur habitus fidei, spei & caritatis. 5. Parvuli actu credunt, partim reipsa dum baptizantur, partim alienâ fide.* De quibus ut rectius fieri possit judicium, repetimus verba D. Brentii in Apolog. Confess. Witteb. pag. 439. *Dubium non est, quin infantes Ecclesiæ CHRISTI membra non habeant talem, hoc est, tam explicatam & ut ita dicam, sensibilem fidem, qualem habent adulti, in quibus Spiritus sanctus est efficax per externum Evangelii auditum.* Et D. Chemnicii ex form. Concord. Anno Domini 1536. constituta. *Quando dicimus, infantes credere aut fidem habere, non est imaginandum, infantes intelligere aut sentire motus fidei, sed rejicitur error illorum qui imaginantur, infantes baptizatos placere Deo & salvos fieri sine actione aliqua Spiritus sancti in eis, cùm Christus clarè dicat: nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu. Et semper cum remissione peccatorum datur Spiritus sanctus, nec quis potest Deo placere sine Spiritu sancto.* Rom. 8. *Cùm ergò certum sit, infantes baptizatos esse membra Ecclesiæ & placere Deo, certum & hoc est, Spiritum sanctum in eis efficacem esse, & quidem ita efficacem, ut regnum cœlorum, hoc est, gratiam Dei & remissionem peccatorum accipere possint &c. Et licet nec satis intelligamus, nec verbis explicare possimus, qualis sit illa Spiritus sancti actio & operatio in infantibus qui baptizantur, esse tamen & fieri ex verbo Dei certum est. Illam autem actionem seu operationem Spiritus sancti in infantibus vocamus fidem, & dicimus parvulos credere. Illud enim medium seu organum, quo regnum Dei, quod in verbo & Sacramentis offertur, accipitur, Scriptura vocat fidem, & credentes dicit accipere regnum Dei &c.* ** Fides justificans consideratur vel *per se* & Natura sui vel *ratione accidentium.* Priori modo quæ in adultis, ea quoque fides est in parvulis. Credunt enim, hoc est, fiduciam suam in Christum collocant, quod est fidei justificantis formale. Interim posteriori modo accidentium respectu discrimen aliquod agnoscimus, quoad actus tum antecedentes, tum consequentes. Adultiores enim 1. explicitam sive specialem ac distinctam, magisque evolutam articulorum religionis cognitionem habent, quam 2. concipiunt ex verbi prædicati auditu, lectione, meditatione, ruminatione, apprehensione. 3. sciunt se credere. 4. spe-

operibus in oculos incurrentibus & officiis caritatis publicè, quales ſint, teſtantur. 5. cum dubitatione, diffidentia & trepidatione luctantur. Fides porrò Pontificiis alia eſt *informis*, alia *formata*. Quam ergo infantibus fidem tribuunt? Non formatam, hæc enim non poteſt eſſe ſine dilectione & operibus. Ergo informem, quæ cum per ſe ſit mortua, quid niſi cadaver fidei eis relinquunt. *Habitus* omnis aut eſt abſolutus aut tranſitivus. Exponant ergo quem fidei habitum infantibus tribuant. Si abſolutum, qui eſt qualitas in ſeſe terminata, repugnant Naturæ fidei & erit mortua ac hiſtorica fides, quam etiam habent diaboli Jac. 2. v. 19. Nam vera juſtificans fides non eſt abſoluta qualitas ſed fiducialis Chriſti apprehenſio. Sin habitum relativum, activum, apprehendentem & applicantem ſibi CHRISTI λύτρον infantibus tribuunt, cur ſuam ſententiam noſtræ opponunt? Si per *actum fidei* intelligũt. 1. ἐνεργείαν fidei foras progredientem quoad proximum per opera caritatis, concedimus tali fidei operatione infantes carere. 2. reflexionem & reciprocationem, quâ credens ſcit, ſe credere, libenter largimur etiam hanc deeſſe infantibus. 3. Sin accipiunt de ἐνεργείᾳ qua fides per Spiritum ſanctum in cordibus infantum accenſa agit, paciſcitur & ſtipulatur cum DEO 1. Pet. 3. v. 21. tum eam ἐνεργείαν negando nihil niſi inane fidei nomen ipſis tribuunt.**

Ambiguitas in termino fidei actualis.

228. Si ergo Bellarminus per fidem actualem hoc intelligit, quòd infantes eo modo credant, quo adulti, quodque prorſus eadem ratio fidei ſit in parvulis baptizatis, quæ in adultis, ſciat nos talem fidem non tribuere parvulis, quò pertinent dicta illa Auguſtini, *quod parvuli baptizati nondum habeant ſenſum fidei* libr. 1. de peccat. merit. cap. 19. quòd *divina nondum ſciant*, Epiſt. 57. ad Dard. quòd *nondum illis fides, quæ in credentium voluntate conſiſtit, parvulum fidelem faciat* tract. 80. in Joh. quòd *parvuli nondum poſſint corde credere ad juſtitiam & ore confiteri ad ſalutem* libr. 4. contra Donat. cap. 24. neque aliud quicquam probant argumenta Bellarmini, quibus fidem actualem infantib9 derogat, utpotè quòd infantes non agnoſcant diſtantiam boni & mali, quod non attentè auſcultent verbo, quod non habeant ſenſum fidei &c. Si verò fidem actualem infantibus denegando omnem Spiritus ſancti operationem in parvulo, dum baptizatur, negat, ita quidem ut alius baptizetur, alius verò credat, & aliena illa fides parvulo, in quo Spiritus ſanctus nihil planè operetur, imputetur ad juſtitiam & ſalutem, tum apparet ex ſuperioribus fundamentis, quid ſit reſpondendum. Bellarminus hanc Spiritus ſancti in infantibus operationem vocat fidei habitũ, quem opponit fidei actuali. Sed cùm infantes teſte Chriſto *recipiant regnum cælorum*, hoc eſt, gratiam Dei, remiſſionem peccatorum & vitam æternam, cùm Chriſtum apprehendant ad ſalutem, non quidem more adultorum, ſed pro ſuo captu & modulo nobis inexplicabili, quomodo fidei actus ſimpliciter & abſolutè illis denegari poterit? Quomodo otioſus aliquis fidei habitus illis tantummodò tribuendus? ** Dicimus *fidem infantum eſſe actualem*, non reſpectu externarum operationum, ſed internarum & fidei propriarum. Nam abſque externis aliarum virtutum operibus propria & interna fidei opera eſſe poſſe, planiſſimo ſomniantium exemplo confirmatur. Quomodo illam habeant, captu noſtro aſſequi nos non poſſe fatemur. Andr. Oſiand. diſp. de Bapt. Anno 615. q. 13. *Quoad qualitates & conditiones fidei non eſt per omnia eadem ratio fidei in infantibus & adultis, ſiquidem in infantibus per externas operationes & externos fructus fides ſe ſua non exerit, ut fit in adultis, interim manet ipſa fidei ſubſtantia & ipſius ratio formalis, quæ eſt apprehendere Chriſtum.* Grauer. *Non docemus, infantes in Baptiſmo talem habere fidem actualem, qua per ſenſibiles motus & operationes ſeſe exerat, ſicut in adultis, ſed ſtatuimus, Spiritum ſanctum in actione Baptiſmi ſuâ gratiâ & efficacia in infantibus operari fidem, quæ non ſit otioſus aut nudus habitus, ſed actu alioquo (cujus modus tamen nobis eſt inexplicabilis) Chriſtum induat Gal. 3. v. 27. regnum cœlorum recipiat Marc. 10. v. 15. & regenerationis ac ſalutis particeps fiat. Joh. 3. v. 5. Tit. 3. v. 5. 1. Pet. 3. v. 21. jam verò induere Chriſtum, recipere regnum cœlorum, adipſci regenerationem & ſalutem ſunt indubii actus fidei. Ergo fidem infantum ſuo modo actualem eſſe neceſſe eſt.* Gareg.** Quæcunque argumenta Bellarm. profert, quibus probat infantes non juſtificari ſine fide, ea etiam probant fidem infantum non eſſe nudum ac otioſum habitum omni planè actu & ἐνεργείᾳ deſtitutum, ſed vivam ac efficacem fidem. *Fides* (ait Bellarminus) *eſt medium ad ſalutem neceſſarium. Sine fide impoſſibile eſt Deo placere: homo juſtificatur per fidem. Ergo tribuere parvulis juſtificationem ſine fide, eſt fingere novam juſtificationem contra Dei verbum.* Hæc ille rectiſſimè. Subſumimus autem fidem illam, quæ juſtificat ac ſalvat, non eſſe nudum & otioſum habitum, omni actu & ἐνεργείᾳ deſtitutum, ſed vivam & efficacem. Ergò & talis erit infantum fides. ** *Qui credit in Filium* (non qui habitu fidei infuſo præditus) *habet vitam æternam* Joh. 3. v. 16. illud autem *credere* nihil aliud eſt quàm Chriſtum apprehendere explicante ipſo Johanne cap. 1. v. 12. ubi ſi τὸ *credere* de nudo fidei habitu expoſueris; ſequetur duas eſſe credentium claſſes, in quibus aliqui per fidem habitualem, aliqui per actualem ſalventur.** Repetimus definitionem fidei juſtificantis in Scriptura traditam, quòd ſit fiducialis apprehenſio CHRISTI ad vitam æternam. Ut ergò beneficia CHRISTI in Baptiſmo & per Baptiſmum offeruntur infantibus: Ita ab eis apprehendi non poſſunt, niſi fide propriâ, quam Spiritus ſanctus in ipſorum animis per hoc Sacramentum accendit. Auguſtinus 1. de peccat. merit. cap. 9. *Parvulis occultam gratiam, cùm baptizantur, infundi dicit.* Epiſtol. 57. *Dicimus in baptizatis parvulis, quamvis id neſciant, habitare Spiritum ſanctum, ſic enim eum neſciunt, quamvis ſit in eis, quemadmodum neſciunt & mentem ſuam, cujus in eis ratio, quâmti nondum poſſunt, veluti ſi ſcintilla quædam ſopita eſt excitanda ætatis aſſenſu.* Serm. 14. de verb. Apoſt. poſt allegatam Chriſti ſententiam. *Qui non crediderit, condemnabitur, interrogat Pelagium, ubi ponis parvulos baptizatos? Profectò in numero credentium, nam ideò & conſuetudine Eccleſiæ antiquâ, Canonica, fundatiſſima parvuli baptizati fideles vocantur: inter credentes igitur parvulos baptizatos numerabis: nec judicare ullo modo aliter audebis, ſi non vis eſſe hæreticus.* Bernh. ferm. 5. in cant. *Infantes habent fidem, ſed ex miraculo.*

Argumenta adverſariorum contra fidem infantum;

229. Nos igitur non de modo fidei ſumus ſoliciti, ſed in illa ſimplicitate acquieſcimus, quòd infantes verè credant, & per fidem in Baptiſmo gratiæ,

gratiæ Dei, remiſſionis peccatorum, regenerationis & ſalutis æternæ participes fiant, quod ipſum quibus argumentis adverſarii impugnent, diſpiciendum porrò erit. 1. *Fides eſt ex auditu Rom. 10. v. 17. Infantes non audiunt verbum. Ergò non habent fidem.* ** Beza in præfat. p. 1. reſp. ad Colloq. p. 22. *Si dictum illud Apoſtolicum verum eſt*, fides eſt ex auditu, *& quidem* prædicantis ore, *unde tandem fides illa veſtrorum infantum.* Sed hoc Bezæ argumentum latè refellit ipſe Calvin. lib. 4. Inſtit. c. 16. §. 19. ** Nos reſp. 1. Argumentum procedit à particulari, quia non ſolum prædicatio verbi, ſed etiam adminiſtratio Baptiſmi eſt efficax medium, per quod Spiritus S. fidem & ſalutem operatur: non ſolùm verbum *eſt incorruptibile illud ſemen, ex quo renaſcimur* 1. Pet. 1. v. 23. Sed etiam Baptiſmus eſt *lavacrum regenerationis.* Tit. 3. v. 5. Regeneratio autem & fides ſunt ἀδιαμεταπτώτως conjuncta. Sacramenta ſunt verbum viſibile, quod ergò verbo ἀκοῆς tribuitur, id verbo huic ἐφαπτῷ non eſt denegandum. ** Matth. 28. v. 19. dicit Salvator, μαθητεύσατε, *facite diſcipulos.* Quomodo? *baptizantes & docentes*, quæ duo Baptiſmum & doctrinam cùm juxta ſe ponat Salvator, oſtendit fieri diſcipulos alios quidem per doctrinam, alios verò per Baptiſmum. Quare auditus verbi negatio non protinus negat ipſam fidem. ** 2. Si dicant, hæc duo non poſſe ſimul conſiſtere, quòd Spiritus ſanctus fidem excitet, & quòd beneficia in Baptiſmo oblata fide apprehendantur, reſpondemus duo eſſe Baptiſmi officia in infantibus, primò per eum accenditur fides, ut per cauſam inſtrumentalem & ſalutare Spiritus ſancti organum, deinde eadem confirmatur & obſignatur per Baptiſmum, ut per ſigillum ſeu ſignaculum fidei. Declaramus hoc ſimili exemplo. *Auditus ſermo non prodeſt, niſi fide miſceatur.* Hebr. 4. v. 2. & tamen ille ipſe ſermo auditus eſt medium fidei excitandæ. Ut ergo per auditum & meditationem verbi fides accenditur, per quam fidem auditus ſermo prodeſt: Sic in infantib. per Baptiſmum tanquam ordinarium regenerationis medium excitatur fides à Spiritu S. in infantibus, per quam Baptiſmus eſt ſalutaris. 3. Licet aliâ ratione in adultis intelligentibus & volentibus ſit fides, quàm in infantibus rationis uſum non habentibus, non tamen ob id ſimpliciter deneganda eſt infantibus fides propter argumenta ſuperiùs allata. In adultis oritur fides ex auditu, meditatione & apprehenſione verbi prædicati, eſt aſſenſio in mente, fiducia in voluntate, quâ cor erigitur & quietatur. Credens ſcit ſe credere, vult & conatur fidem retinere & ſubinde creſcere, luctatur cum dubitatione, diffidentia & trepidatione, exerit efficaciam ſuam ſignis & teſtimoniis externis; hoc modo non excitatur, nec exerit ſe fides infantum, ſed ex eo nimis largè infertur à diſtributo ad non diſtributum procedendo, quòd infantibus planè deneganda ſit fides. Luth. in c. 12. Hoſ. tom. 4. Lat. fol. 665. *Quid mirum eſt Spiritum S. in infantibus eſſe efficacem eo modo, quem nos non intelligimus? Cùm habeant vitam, carnem & oſſa, non tamen aluntur in utero eo modo, quo nos, qui in hac luce vivimus, alimur. Verè igitur odioſum & impium Anabaptiſtarum dogma eſt, qui ideò pueris Baptiſmum negant, quòd ſenſu & mente careant, nec intelligant, quæ cum eis agantur: Nobis non intelligunt, nobis mente & ſenſu judicantur carere, ſed Deo non ſic, cujus opus ſunt. Deus enim ſicut alio modo eos alit quàm nos, ita quoq; alio modo movet eorum corda.*

1. Infantes non audiunt verbum.

4. Quid enim, an non Jeremiæ & Johanni in utero materno datus eſt Spiritus ſanctus, an non in David hoc præſtitit, ut ab uberibus matris ſuæ adhuc pendens fiduciam in Domino collocaret? 5. Deus creaturas irrationales alloquitur, ut juſſui & verbo ejus obœdiant, Deuter. 32. v. 1. Eſa. 1. v. 2. Quantò magis cum infantulis per verbum in Baptiſmo agere poteſt: quò pertinent verba Luth. in lib. de capt. Babyl. c. de Bapt. *Sicut verbum Dei potens eſt, dum ſonat, etiam impii cor immutare, quod non minus eſt ſurdum & incapax, quam nullius parvuli: ita per orationem Eccleſiæ offerentis & credentis parvulus in Baptiſmo fide infuſâ mundatur, mutatur ac renovatur.*

230. 2. *Infantes non habent uſum rationis. Ergo nec fidem.* Reſp. 1. Quamvis non poſſimus percipere, quomodo fides infantum comparata ſit, tamen fidem illis denegare non debemus propter expreſſa Scripturæ dicta, quæ teſtantur ipſos credere. 2. Operatio Spiritus ſancti fidem excitantis non eſt alligata ad uſum rationis humanæ, Matth. 16. v. 17. *Caro & Sanguis non revelavit tibi.* ** *Diſtinguendum inter notitiam naturalem per media naturalia & humana acquiſitam, qualis etiam in impiis eſſe poteſt & notitiam ſpiritualem à ſolo Spiritu ſancto excitatam. In illis, qui rationis uſu deſtituuntur non poteſt eſſe notitia naturalis, benè tamen ſpiritualis.* Grauerus. Idem argumentum refellit Calv. lib. 4 Inſtit. cap. 16. §. 17. *Ut maximè concedamus non uti infantes ratione per cauſas naturales, hinc tamen minimè efficitur, ne quidem in regeneratione tales rationis motus ſupernaturales cieri. Et ſanè quia hominem ſine rationis motu de novo generari, a peccatis lavari, maximè eſt abſurdum, credimus qui fecit ſine medio, ut Johannes embryoſceret,* (utique per rationem, quia per nullam vim & facultatem aliam) *fœtum a Maria conceptum ſibique præſentem eſſe Meſſiam, eundem etiam poſſe per media in quocunq; infante rationem ad operandum excitare, licet id Naturæ conditionem ſuperet.* Hunn. diſp. de Bapt. aq. §. 72. ** 2. Cor. 3. v. 5. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis.* 3. Imò cùm τὸ φρόνημα σαρκὸς & νόημα intellectus ſint *inimicitia adverſus Deum.* Rom. 8. v. 7. 1. Cor. 2. v. 14 2. Cor. 10. v. 15. Melior erit hac in parte conditio infantum, quàm adultorum, ratio enim, quando uſu ſuo ſe exerit & ſuis λογισμοῖς indulget, impedit potiùs fidem, quàm ut eam promoveat. 4. Adulti fideles in ſomno ratione non utuntur, ecquis verò pronunciabit, eos in ſomno verâ fide deſtitutos eſſe, nec *Chriſtum in cordibus ipſorum per fidem habitare?* Eph. 3. v. 17. in phreneſi, in agone mortis &c. Perituſus rationis, an ſtatim fidem defeciſſe dicemus? 5. Quando Chriſtus dicit Joh. 3. v. 8. *Spiritus ubi vult ſpirat & vocem ejus audis, ſed neſcis, unde veniat & quò vadat: Sic eſt omnis ex Spiritu natus*: oſtendit operationem Spiritus S. in regeneratione non eſſe ſenſibus ac intellectui noſtro ſubjectam. 6. Johannes in utero materno repletus Spiritu S. præſentem Meſſiam ſaltu excipiebat Luc. 1. v. 16. Quis verò dicet, ratione illum eo tempore fuiſſe uſum? Oſe. c. 2. v. 20. & 21. dicit, *terram in annonæ caritate clamare ad cœlum, cœlum clamare ad Dominum.* David. Pſal. 104. v. 21. *Pronunciat catulos leonum rugitu ſuo quærere eſcam à Deo.* Job. 59. v. 3. & Pſ. 147. v. 9. *Pulli corvorum dicuntur clamare ad Deum vagantes, eò quod non habeant cibos.* Rom. 8. v. 22. Creatura dicitur *ingemiſcere ad Deum, ut liberetur a ſervitute corruptionis.*

2. Infantes non habent uſum rationis.

ptionis. Hos gemitus, has voces, hos clamores nos non audimus nec intelligimus, Deus verò audit & intelligit: quantò minus ex eo, quod nos intelligimus, quomodo infantum fides comparata sit, colligi poterit, ipsos fide carere, de qua expressè Deus testatur, qui *plus potest præstare, quam nos intelligimus* Eph. 3. v. 20.

3. *Infantes in adulta ætate non recordantur suæ fidei.*

231. 3. *Infantes ubi adoleverint, non possunt rationem reddere suæ fidei, nec ejus recordantur.* Resp. 1. Johannes in utero matris repletus erat Spiritu sancto Luc. 1. v. 16. ac Christum præsentem fide agnoscens, lætissimo saltu eundem excipiebat v. 41. idem tamen in ætate adulta in fidei articulis informandus erat, quin imò disertè testatur Joh. 1. v. 32. quod in principio ministerii personam Messiæ in individuo non agnoverit. ** Quando igitur dicit, *non noveram illum*, loquitur de notitia sensuum, quoad exteriorem faciem, interim in ipso utero eum certa ratione noverat.** 2. Christus Matth. 18. v. 6. de parvulo, quem in medium statuerat, asserit, quòd verè credat, ecquis autem certò asseverare ausit, eum de Christo ejusque personâ & officio explicitè respondere potuisse. 3. Adulti in somno, in ἀφροσύνῃ &c. fidem retinent, quamvis externâ oris confessione eandem non manifestent.** Sæpe adulti spacio aliquot annorum elapso non ampliùs recordantur, se ante annos aliquot sciviſſe, quod tamen revera sciverunt. Adulti non possunt explicare, quomodo in somno & morbis gravioribus retinuerint fidem.** 4. Facessant ergò humanæ rationis argutiæ & audiatur Spiritus sancti testimonium de infantum fide in sacris literis propositum. *Deus solus novit corda filiorum hominum.* 2. Paral. 6. v. 30. *Ipse scit, quid sit in homine* Joh. 2. v. 26. Demus ergò verbis ejus hunc honorem, ut testimonio ejus de infantum fide fidem habeamus.

4. *Infantes reluctantur Baptismo*

232. 4. *Infantes & vocis ejulatu & motibus corporis reluctantur & obstrepunt Baptismo. Si ergò crederent & verè intelligerent, quid fieret, rei fierent ingentis sacrilegii, nec abluerentur, sed sordidarentur.* Resp. 1. Augustinus Epist. 57. hoc argumento utitur, ut probet, infantes non habere sensum fidei, nec scire divina, quod nobis non adversatur, qui nequaquam talem, hoc est, tam explicatam & sensibilem fidem, qualem adulti habent, infantibus tribuimus. 2. Sed non potest nec debet ex eo deduci, quòd infantes planè careant fide, cùm Scriptura expressè illis tribuat fidem, cõtra quam nullæ rationis argutiæ exaudiri debent. 3. Christus, qui ratione substantiæ carnis & effectuũ nobis similis factus Hebr. 2. v. 17. Naturali quodam sensu dolores refugiebat, *Pater* (inquit) *si possibile est, transeat à me calix iste* Matth. 26. v. 39. Aspice eum provolutum in conspectu Dei ac miserè querulantem, nec ulla veritatis specie negare poteris, Christum verè sentire dolores mortis & inferni, ac graviter ob eos conqueri, absit verò ut sacrilegium propterea Christo tribuamus. 4. Infantes circumcisi senserunt dolorem acerbissimum ac propter eum reluctati sunt circumcisioni, nihilò tamen minùs circumcisio ipsis erat *signaculum justitiæ fidei* Rom. 4. v. 11. 5. Si motus illi reluctantes in infantibus impediunt fidem, impedient etiam regenerationem, ex quo consequens erit, Baptismum non ampliùs esse *lavacrum regenerationis*, Tit. 3. v. 5. 6. Quid verò dicemus de morte hominis, quam Natura nostræ carnis non potest non aversari. Aug. tr. 123. in Joh. *Affectus ille infirmitatis, quo nemo vult mori, usq; adeo naturalis est, ut enim B. Petro nec senectus auferre potuerit.* numquid verò & tunc cessat fides nostra? absit.

5. *Propatres infantum loco ipsos credere respondent.*

233. 5. Ἀναδόχοι *sive Propatres quæsiti: An infans credat in Deum Patrem, Filium & Spiritum sanctum, pro infante respondent affirmate. Ergò infantes baptizantur in fidem Ecclesiæ ac Propatrum.* Resp. 1. Invertimus hoc argumentum. Si enim infantes, qui baptizantur, non habent fidem, quid est, quòd baptizans nominatim ab infante quærit & susceptor ipsius nomine respondet, quòd credat? Si hæc sunt vana tantùm spectacula, quomodo talibus ludibriis Deus ad iracundiam non provocatur? Augustinus lib. 1. de peccat. merit. & remissione cap. 33. *Ubi ergò parvulos ponimus baptizatos, nisi inter fideles? Sicut universa ubique Ecclesia clamat auctoritas. Ergò inter eos qui crediderunt, hoc enim eis acquiritur per virtutem Sacramenti & offerentium responsionem.* 2. Susceptores igitur repetunt, quod CHRISTUS tanquam os infantum pro ipsis in Evangelio testatus est, nimirum parvulos credere, illorum esse regnum cœlorum, & adultos debere similes effici parvulis. 3. Usus susceptorum sive Patrimorum in Baptismo nec à Christo institutus nec ab Apostolis adhibitus; sed ab Ecclesia Christiana propter causas suo loco exponendas bono consilio introductus. Jam verò ex instituto, quodam Ecclesiæ contra expressum Dei verbum nihil potest concludi. 4. Susceptores hoc responso manifestum faciunt, in cujus nomen infans sit baptizandus, cui fidem det in Baptismo &c. Quin etiam per preces suas infantem Christo offerunt, qui per Baptismum eum regenerat, fide propriâ donat, & in fœdus Dei ad salutem æternam recipit. 5. Adde quòd quidam ex Calvinianis improbent hæc interrogata & responsa susceptorum. Sic enim scribit Chassanio lib. 2. loc. comm. cap. 43. sect. 1. pag. 283. *Perridiculum est, quod ab adultis in Baptismo postulabatur, id ab infantibus exigere, scilicet ut de fide sua rogati respondeant, cùm ne quidem fandi facultatem habeant.* Bucanus loco 47. pag. 634. *Illud credis? credo: abrenuncias? abrenuncio, ab adultorum Baptismo ad Pædobaptismum perperam, si ipsos infantes spectes, translatum est.* Quomodo igitur ex Ceremonia Ecclesiastica, quam ipsimet improbant, contra nos argumentari possunt? ** Cæterum *Quod infantes credant ante Baptismum*, conantur aliqui ex eo probare. 1. *Preces piorum non sunt irritæ inprimis in causa salutis æternæ. Atqui pii petunt ante Baptismum infantes fide donari.* Resp. 1. preces instituendæ juxta Dei voluntatem 1. Joh. 5 v. 13. at talis voluntas, quod Deus omnes & singulos infantes in Ecclesia natos, ante Baptismum perceptum fideles efficere velit, nusquam in Scripturis revelata. 2. preces Ecclesiæ eo spectant, ut Deus in infantib. per ordinarium regenerationis medium videl. per Bapt. fidem excitet: si v. Baptismo privẽtur, non dubitamus, quin Deus per preces piorum in ejusmodi infantib. fidem operari queat. 2. *Propatres ante Baptismi perceptionem respondent loco infantis.* Credo. Resp. 1. argumentum est desumtum à consuetudine humanitùs introducta. Ex Bapt. adultorum transumtus est. 2. Licet forma interrogandi in præsenti sit formata, nihilominus tamen non significatur, quid ante Baptismi actionẽ fiat, sed tantùm, quòd infantes in ipso Bapt. actu, qui mox subsequitur, credant & regenerentur.

3. Lu-

3. *Lutherus in poſt. Eccleſ. Dom. 3. poſt feſtum Epiph. ſtatuit infantes ſecum afferre fidem ad Baptiſmum.* Reſp. diſputat ex hypotheſi contra Pontificios, qui infantes in fidem Eccleſiæ abſque propria fide baptizari docebant, hos ex propriis principiis, inprimis ex hac formula interrogandi *credisne* confutat, oſtendendo, ſi in Baptiſmi actu infans prorſus careat propriâ fide, falsò patrimos infantis nomine reſpondere, quod credat. 2. Urget quidem Lutherus, fidem infantibus per preces piorum conferri, ſed quod hoc ſemper & neceſſariò ante Baptiſmi actum fiat non expreſsè determinat, ſed potiùs ad ipſum Baptiſmi actum propriè ſic dictum refert. 3. Quare contra Waldenſes diſputans ſic concludit. *Neceſſum eſt, ut fides ſi non ante Baptiſmum, tamen in ipſo Baptiſmi actu adſit, ſi infans à peccato & Diabolo liberari debeat.* At quid opus erat hac correctivâ locutione, ſi infantes ſemper & neceſſariò ante Baptiſmum fidem habere ſtatueret. Et rurſus. *Quapropter hoc dicimus & concludimus infantes ipſos in Baptiſmo credere & propriam fidem habere quam Deo in ipſis operatur per preces patrimorum, qui eos ad Baptiſmum adducunt.***

Q. 6. *Quid ſtatuendũ de infantibus ante uſum Baptiſmi mortuis. Sententia Auguſtini*

234. Quæritur. 6. *Quid ſtatuendum de infantibus ante uſum Baptiſmi vel in utero materno, vel ſtatim à nativitate mortuis?* Reſp. Auguſtin. ſtudio aſſerendæ neceſſitatis Baptiſmi contra Pelagianos in duriorem illam prolapſus eſt ſententiam, quę infantibus non baptizatis vitam æternam ſimpliciter denegat, ut videre eſt Epiſt. 17. 82. 92. & 94. lib. de fide ad Petrum cap. 27. Interim, quæ ipſius modeſtia, dubitanter ut plurimum in hac quæſtione procedit, libr. 1. de pecc. merit. & remiſſ. cap. 15. lib. 8. de origin. an cap. 18. &c. Pontificii, ut rigorem illius ſententiæ aliquo modo corrigerent, medium locum inter cœlum & infernum excogitarunt, quem vocant *limbum* infantum, in quo nec benè nec malè ſit talibus infantibus, ut apparet ex Bonavent. libr. 2. ſent. diſt. 33. quæſt. penult. Unde mos enatus, infantes non baptizatos ceremoniis ſepulturæ Chriſtianę fraudandi, eosque in peculiari aliquo cœmiterii angulo terræ mandandi. Dominicus à Soto libr. 2. de Natura & gratia cap. 10. *in Eccleſia conſtitutiſſimum eſſe dicit, nullum parvulum abſque Baptiſmo in re, quem in voto habere non poteſt, intrare regnum cœlorum.*** Lindanus libr. 4. panopl. cap. 15. pro hæreſi Pelagiana proteſtantibus impingit, quod doceant *infantes ſine Baptiſmo poſſe ſalvari.* Reſp. hoc Pelagiani non docuerunt, ſed *proprius in hac parte error Pelagianorum fuit, negare peccatum originis ſimpliciter.* Bellarminus de not. Eccleſ. cap. 9. art. 45. Gregor. de Valent. de pecc. orig. cap. 2. Meritò ergò hîc aliquis dixerit cum Eraſmo in Epiſt. ad Card. Mogunt. p. 475 edit. Baſil. ann. 1521. *Compertum eſt, damnata ut hæreticain libris Lutheri, quæ in Bernhardi, Auguſtinique libris, ut orthodoxa imò & pia leguntur.*** Hungerus in Colloq. Ratisbonenſ. pag. 34. edit. Lubec. *Ejuſmodi infantes, qui ſine Baptiſmo decedunt, non ſalvantur, quod eſt fides Catholica.*** Hungeriano illi effato in eodem Colloquio, ſi rectè æſtimes, contradicit Tannerus pag. 257. edit. Lubec.** Azorius Jeſuita lib. 2. inſtit. Moral. cap. 17. *Aliquando aliquorum Patrum opinio cum communi Theologorum ſententia pugnat, ut cùm docent Patres infantes abſque Baptiſmo morientes igne perpetuo cruciari: Communis autem Scholaſticorum opinio eſt & verior, eos pœna ſenſus non puniri.*** Et libr. 9. tom. 1. Mor. c. 33. §. Tertiò *infantes absque Baptiſmo etiã in caſu neceſſitatis mortuos eſſe mortis æternæ reos ſcribit* Lindan. libr. 4. panopl. cap. 15. *eſſe condemnandos* Maldon. in Matth. 25. v. 23. perire. Bellarm. lib. 1. de Bapt. cap. 4. art. ult. *adſiniſtram futuros eſſe cum hircis.* Maldonat. d. l. *ſtatim ac moriuntur mox in infernum deſcendere* ex Concil. Florentino Canus in relect. de Sacram. part. 2. §. afferunt: *ipſorum animas unà cum corporibus reſumtis detrudendas eſſe in tenebras.***

Bellarm. quinq; ſententias de ſtatu taliũ infantum numerat.

235. Bellarminus lib. 6. de amiſſ. gratiæ & ſtatu peccati cap. 1. quinque numerat ſententias de ſtatu talium infantum. *Prima eſt eorum, qui regnum cœlorum infantibus non baptizatis promittere audebant, etiamſi non negarent, eos in peccato originali conceptos & natos. Altera eſt eorum, qui parvulos non baptizatos excludebant à regno cœlorum & vitâ beatis promiſſa: tamen eis dabant vitam æternam & naturalem beatitudinem, ſine ulla moleſtia aut dolore extra regnum beatorum & procul à carcere damnatorum, hoc eſt, in loco medio inter gehennam & cœlum. Tertia ſententia docet, parvulos ſine Baptiſmo decedentes damnari apud inferos æternâ morte: ſed tamen ſic puniri carentiâ viſionis Dei, qua dicitur pœna damni, ut nullum patiantur dolorem, neq; internum neq; externum. Quarta ſententia liberat parvulos ejuſmodi à cruciatu ignis & vermis, qua propriè dicitur pœna ſenſus, ſed non liberat eos ab interno dolore, qui ſequitur ex amiſſa beatitudine ſempiterna felicitatis. Quinta ſententia docet, parvulos propter originale peccatum utroq; genere pœnæ damni, ſcil. & ſenſus in gehenna perpetuo cruciari.* Habes exemplum conſenſus Pontificii tantoperè deprædicati, cùm præter primam ſententiam reliquæ omnes ſuos in Pontificia Eccleſia habeant aſſertores. Secundam enim amplectitur Ambroſius Catharin. & Albert. Piggius. Tertiam Thomas & aliquot Scholaſtici Doctores. Quartam Lombardus, quem alii nonnulli ſunt ſecuti. Quintam Gregorii Ariminenſis & Joh. Driedo. unde cap. 2. §. *hoc ſolum* fatetur Bellarm. *quosdam Scholaſticos conſtituere infantes in parte inferni altiore, quam limbum puerorum appellant, quosdam verò cum cæteris damnatis in eundem locum eos redigere.* Cui verò Bellarmin. accedit? cap. 2. aſſerit *parvulos ſine Baptiſmo decedentes mortis æternæ pœnâ damnandos eſſe* cap. 4. probare conatur, *parvulos ſine Baptiſmo decedentes non puniendos pœnâ ſenſus ſive ignis ſenſibilis.* cap. 6. Diſputat contra Thomam & Bonavent. *probabile eſſe, parvulos illos paſſuros interiorem animi dolorem, quamvis mitiſſimum, quod ſcil. intelligent ſe beatitudine privatos, à conſortio piorum fratrum & parentũ alienos, in carcerem inferni detruſos & in tenebris perpetuis vitam acturos.* De quibus omnibus ita diſputat Bellarminus, ac ſi ex infernali illo infantum carcere nuper ad nos rediiſſet.

236. **Tertull. libr. de Baptiſmo diſputat adverſus Quintillam fœminam hæreſis illius nefariæ auctricem, quæ Baptiſmum ad ſalutem neceſſariũ eſſe pernegabat, quam fœminã Tertullian. initio ſtatim ejus libelli vocat *viperam & aſpidem, quod Baptiſmi aquas fugeret; Nam* (inquit) *ferè vipera & aſpides ipſiq; reguli ſerpentes arida & inaquoſa ſectantur.* Joh. Volkel. Photinian. in reſol. nodi Gordii pag. 18. *Baptiſmum ad ſalutem ſummè neceſſariũ eſſe nuſpiam apud ſacros autores ſcri-*

Calviniani contra ſtatuunt, infantes fidelium ab utero eſſe ſanctos

ptum legimus? ** Qui Calvinum ſequuntur, in adverſum impingunt ſcopulum, Baptiſmi neceſſitatem ſimpliciter negantes ac ſtatuentes, *infantes fidelium pariter omnes ſive baptizatos ſive non-baptizatos ex utero materno jure hereditario promiſſionis eſſe ſanctos & fœdere Dei ac ſocietate æternæ ſalutis gaudere.* Calv. lib. 4. inſt. cap. 15. ſect. 20. Beza colloq. Mompelg. p. 434. ad theſ. 3. Wirteb. Sadeel. in reſpon. ad Burdegal. art. 11. p. 87. Urſin. in comp. Theol. p. 528. Gentil. in Apol. pro Chriſt. Gall. cap. de Bapt. ** Muſcul. in L. comm. f. 338. invehitur in eos, *qui cum infantibus ſuis ad Baptiſmum feſtinant, ubi ſi ſeculi mores paterentur, ipſi nè diſpliceret Nazianzen. ſententia, qui conſuluit, ut parvulorum Baptiſmus differatur in annum uſque tertium* ** P. Martyr 1. Claſſ. 4. loc. com. cap. 5. ſect. 16. hac de re ſic diſputat. *Neque hæc à me dicta eò putanda ſunt, quòd omnibus pueris fidelium abſque Sacramento decedentibus ad pollicear. Si enim id facerem, temerarius haberi poſſem. Illos divinæ miſericordiæ judicandos relinquo, cùm de arcana electione & prædeſtinatione mihi nihil conſtet: ſed tantùm hoc aſſero eos revera ſervari, in quos electio divina incurrit, quanquam Baptiſmus non intercefſerit. Item de hujuſmodi parvulis benè ſpero, quod illos videam ex fidelibus parentibus natos; quæ res habet non vulgares promiſſiones, quæ licet non ſint generales quoad omnes, attamen cùm nihil ſecus videam de ſalute talium infantium, par eſt ut benè ſperem.*

Noſtra hac de re ſententia.

237. Nos incedimus viâ mediâ, docentes, Baptiſmum eſſe quidem ordinarium initiationis Sacramentum & regenerationis medium omnibus omninò etiam fidelium liberis ad regenerationem & ſalutem neceſſarium, interim tamen in caſu privationis ſive impoſſibilitatis ſalvari liberos Chriſtianorum per extraordinariam & peculiarem diſpenſationem divinam. Neceſſitas enim Baptiſmo non eſt ab abſoluta, ſed ordinata; ex parte noſtra ad Baptiſmi ſuſceptionem obligati ſumus, interim tamen non neganda eſt actio Dei extraordinaria in infantibus Chriſto à piis parentibus & Eccleſia per preces oblatis atq; extinctis, priusquam Baptiſmi copia illis fieri poſſet, cùm Deus ſuam gratiam & ſalutarem efficaciâ non ita alligârit Baptiſmo, quin in caſu privationis extraordinariè agere & velit & poſſit. Diſtinguimus igitur inter neceſſitatem ex parte Dei & ex parte noſtri: inter caſum privationis & viam ordinariam. Itemq; inter infantes natos in Eccleſia & extra Eccleſiam. De infantibus extra Eccleſiam natis dicimus cum Apoſt. 1. Cor. 5. v. 12. *Quid mihi de iis, qui foris ſunt judicare? nonne de his, qui intus ſunt judicatis?* v. 13. *nam eos, qui foris ſunt, Deus judicabit.* Quare cum de illis nulla extet promiſſio, ideò judicio Dei eos committimus, nec tamen locum quendam inter cœlum & infernum intermedium ſtatuimus, de quo altum in Scripturis ſilentium. **(D. Hunnius in qq. in c. p. 7. Geneſ. hac de re ita: *Salvari infantes gentilium extra Eccleſiam ut certò pronunciare non poſſumus, cùm nihil hac de re in ſacris literis definitum extet: ita nec ſimpliciter aſſeverare auſim, parvulos illos ſine diſcrimine damnatos. 1. Cùm Deus qui nullius mortem vult abſolutè, nec eorum parvulorum interitu delectetur rectè ſtatuatur. 2. & Chriſtus pro ipſis quoque ſit mortuus. 3. & quod tales incredularum gentium liberi hodie Sacramentorum participes non evadunt, id parentum culpæ tribuendum videatur, cùm ipſi reſpectu ſui per caſum neceſſitatis excluſi, à Sacramentorum uſu appareant, nec Deus ob impietatem parentum æternâ morte plectat liberos* Ezech. 18. *Committamus ergò eos Dei judicio.)*** Sed de infantibus in Eccleſia natis melius ſperamus. Sanè pii parentes liberos ſuos, quàm poteſt fieri primùm, ad Baptiſmum tanquam ordinarium regenerationis medium afferant ac per Baptiſmum Chriſto offerant, qui verò hac in parte negligentes inventi fuerint, ita ut per incuriam vel damnabilem Sacramenti contemtum liberos ſuos Baptiſmo privaverint, graviſſimam Deo rationem olim reddent, cùm *conſilium Dei ſpreverint.* Luc. 7. v. 30. Interim tamen infantes illos, qui vel in utero materno, vel repentino quodam caſu ante Baptiſmi ſuſceptionem extinguuntur, temerè damnare, nec poſſumus nec debemus, quin potiùs ſtatuimus preces piorum parentum, vel ſi parentes hac in parte negligentes fuerunt, preces Eccleſiæ ad Deum pro his infantibus fuſas clementer exaudiri, eoſdemque in gratiam & vitam à Deo recipi, quâ de re videantur conſolatoriæ Epiſtolæ & ſcripta Lutheri tom. 2. Jen. Lat. p. 133. tom. 8. Jen. Germ. p. 51. & ſeqq. tom. 12. Witteb. p. 184. in Geneſ. cap. 17. p. 81. 92. & ſeqq. Pomeran. in Pſal. 29.

De infantibus extinctis in utero materno.

238. Quòd enim attinet infantes in utero materno extinctos, quibus ſepeliri priùs contingit, quàm naſci; quibus convertitur in Cœmiterium, quod vitæ debebat eſſe hoſpitium, de illis manifeſtum eſt. 1. Quòd non poſſint pro contemtoribus hujus Sacramenti cenſeri, ſiquidem Baptiſmus eſt *lavacrum regenerationis*: quoniam verò nemo poteſt renaſci, niſi priùs naſcatur; quomodo ergò per Baptiſmum renaſci potuerunt, qui nondum in lucem ſunt editi? Locum igitur hîc habet illud Auguſtini lib. 4. de Baptiſmo cap. 24. *Tunc Sacramentum Baptiſmi impletur invisibiliter, cùm idipſum non contemtus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit.* Itemque illud Bernhardi Epiſt. 37. *Contemtus Sacramenti damnat, non privatio* & Epiſt. 77. *Voluntas pro facto imputatur, ubi factum excludit neceſſitas.* 2. Infantes ante octavum ætatis diem mortui, non ſunt circumciſi, quippe Circumciſio erat ad octavum diem reſtricta Geneſ. 17 v. 12. Ut ergò illi pro contemtoribus Circumciſionis non potuerunt haberi, nec fulmen illud maledictionis ipſis intorqueri. v. 14. *Parvulus, cujus caro præputii non fuerit circumciſa, eradicabitur &c.* Ita quoque qui in utero materno extinguuntur, pro contemtoribus Baptiſmi non poſſunt cenſeri. 3. Pii parentes fructum ventris per preces ſerias Deo offerunt, quin imò in publicis Eccleſiæ precibus gravidarum ac parturientium fit mentio: jam verò de exauditione precum præſertim publicarum extant ſuaviſſimæ promiſſiones. Ergò non poteſt dubitari, quin quod alias per ordinarium Baptiſmi Sacramentum DEus efficit, id in caſu privationis extraordinariè gratiæ ſuæ efficaciâ compleat. Bernhardus ſerm. 1. in ram. pal. Col. 116. *Qui parvulus natus eſt & primam parvulorum elegit aciem, hodie quoque parvulos a gratia non excludit, quia nec pietati incongruum, nec majeſtati ejus difficile eſt, ut ſuppleat munus gratiæ, quod minus in eis habet Natura poſſibile.* 4. Chriſtus non ſolùm naſci, ſed & in utero virginis cœpi ac geſtari voluit, ut etiam infantum in utero materno adhuc concluſorum Salvator eſſet.

Iren.

Iren.lib.2.adv.hær.c.39.p.137. *Christus omnem ætatem sanctificavit per illam, quæ ad ipsam erat similitudinem. Omnes enim venit per semetipsum salvare, omnes inquam, qui per eum renascuntur in Deũ, infantes & parvulos & pueros & juvenes & seniores; ideò per omnem venit ætatem & infantib. infans, parvulis parvulus &c.* 5. Ac ne ulla de benevola Dei erga infantes in utero cõclusos voluntate dubitatio oriretur, promisit Deus, se fore *seminis nostri Deum* Gen.17.v.7. Ubi vox seminis complectitur infantes nondũ in lucem editos, ut constat.

De infantibus in lucem editis, sed ante Baptismũ extinctis.

239. Quod attinet infantes in lucem quidem editos, sed repentino quodam casu ex hac vita ereptos, antequam Baptismi copia illis fieri potuit, nec illos à societate vitæ æternæ temerario ausu, excludendos esse, sequentia evincunt argumenta. 1. Illi itidem non possunt haberi pro contemtoribus Sacramenti. 2. Offeruntur Deo per preces parentum & Ecclesiæ, quæ non solum gravidas & parturientes, sed etiam lactantes Deo commendat. 3. Extant promissiones de benevolo Dei erga ipsos affectu. Gen.17.v.7. *Ero Deus seminis tui.* Matth.18.v.14. *Non est voluntas Patris vestri cœlestis, ut pereat unus de parvulis istis.* Matth.19. v.14. Marc.10.v.14. *Sinite parvulos ad me venire.* Joh.6.v.37. *Venientem ad me non ejiciam foràs.* 4. Deus nõ alligavit seipsum ac gratiam suam mediis incommodum nostrum institutis. Nos quidem ad media alligati sumus, Deus autem extraordinariè potest agere. Sic in fame uti debemus cibo, in morbis medicina: Deus autem etiam sine cibo corpus alere, sine medicamentis sanitatem restituere potest: ita quoq; sine *Baptismo* ordinario regenerationis lavacro in casu necessitatis regenerationem operari potest. 5. Infantes Israeliticiante circumcisionem mortui non fuerunt absolutè & simpliciter à salute excluſi, jam verò *Baptismus* successit in locum circumcisionis Col.2. v.11. Nec gratia Dei strictior & arctior in N. Test. quàm in V. Infantibus masculis ante octavũ diem decedentibus non lata erat lex circumcisionis, ideò nec prævaricatio legis illis imputari potuit. Rom.4.v.14. Quid enim, num damnabimus sanctissimos illos Martyres Hebræorum masculos, qui vix dum in lucem editi jussu Pharaonis Ægyptii in profluentem sunt projecti? Exod.1.v.22. Num infantes in deserto mortuos intra decursum 40. illorum annorum, in quibus circumcisio propter quotidiana itinera fuit intermissa, ad infernum ablegabimus? Jos.5.v.5. Quin imò nullo habito corporalis salutis discrimine infantes illos Moses circumcidisset, si privatio hujus Sacramenti cum præsentissimo æternæ salutis dispendio fuisset conjuncta. Num infantes Israeliticos tempore Antiochi ante octavum ætatis diem crudeliter interfectos vitâ æternâ defraudabimus? 1.Macc.1.v.51.& 64. Num parvulos Bethleemiticos, beatas illas animulas, parvulos integellulos, Martyrumq; gemmulas, quorum quidam infra octavũ nativitatis diem nefariè trucidati, nefariè damnabimus? Matth.2.v.16. Quidam etiam huc referunt filiolum Davidis ex Bethsabea susceptum, ad quem se certò venturum testatur David, utique non in sede damnationis sed beatitudinis. 2.Sam.12.v.23. Verùm ex textu non potest liquidò ostendi, quòd ante octavum nativitatis diem ac proindè ante susceptam circumcisionem infantulus ille mortuus fuerit v. 18. die septimâ extinctus dicitur, sed computatio instituenda est, non à die nativitatis, sed à tempore eo, quo Nathan ad Davidem ingressus propter peccatum adulterii & homicidii eum objungaverat, quodan ipso nativitatis die, an verò sequentibus factum fuerit, incertum est, licet priùs admodum verisimile videatur. 6. Testantur exempla quosdam in N. T. sine Baptismo in casu necessitatis salvatos, quare nec infantes per pias preces Deo oblati à salute temerario ausu fuerint excludendi Lucæ 23.v.43. Christus ad latronem dicit: *Hodie mecum eris in Paradiso*, jam verò latronem illum baptizatum esse nullibi legitur, Ergò casus necessitatis à regula Joh.3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit &c.* Intelligitur exceptus. **Excipit Gretserus in Colloq.Ratisbon.pag.30. *Latronem baptizatum Baptismo sanguinis & habuisse Martyrium.* Resp.1. negat hoc Bellarminus, qui lib.1.de Sacr. Baptism. cap.6. ex Augustino docet, *latronem non salvatum Baptismo sanguinis, sed flaminis, quod etiam habet* Osorius tom.4.pag.618. *& latronem illum non posse dici Martyrem.* 2.latro non nitebatur suo, sed Christi sanguine, à peccatis nos unicè abluente, neque enim sui sanguinis profusione quisquam justificari potest Actor. 4. v.12. Venit latro ad crucem alieno, humano scil. pollutus sanguine, inde descendit alieno Christi mundatus sanguine 3. propriè etiam latro Martyr non est, quia causa supplicii fuit latroni non confessio nominis Christi, sed latrocinia, quæ exercuerat. Et quidni omnes fures, latrones, aliosque maleficos, si pœnitentiam agant, Martyres dices? ** Augustinus lib. 4. contra Donatistas cap.23. & habetur cap. *Baptismi* de consecrat. distinct.4. *Sicut in latrone quod de Sacramento Baptismi defuerit, complevit omnipotentis benignitas, quia non superbiâ, non contemtu, sed necessitate defuerat: sic in infantibus qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis explere credenda est, quod non ex impia voluntate sed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad justitiam nec ore confiteri possunt ad salutem.* (Eadem ratio proceditin infantibus ante Baptismum mortuis, per pias Ecclesiæ & parentum preces Christo oblatis.) In Actis Apostolicis fit mentio Cornelii, Lydiæ & aliorum, qui verè crediderunt, antequam baptizarentur, illi si per aliquem repentinum mortis casum fuissent abrepti, dubium nullum, quin æternum fuissent salvati. Pertinet huc glorioſus Chorus Martyrum, qui cùm adhuc essent Catechumeni ante *Baptismum* ad supplicia fuerunt rapti, quos à salute excludere nimis durum foret: De Imperatore Valentiniano, qui sine Baptismo mortuus est, D. Ambrosius in oratione funebri sic loquitur. *Respexit Deus ardens desiderium illius, quo Baptismum expetivit.* Quò etiam referenda est illa observatio, quòd Christus cùm dixisset. Marc. 16. v.16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: in antithesi nequaquam dixerit.* Qui verò non crediderit, nec baptizatus fuerit, damnabitur, innuens scilicet *Baptismum* non esse absolutæ necessitatis, ut sine eo etiam in casu necessitatis nemo possit fieri salvus. Bernhardus Epistola 77. postquam multa ex Ambrosio & Augustino citasset; *Vide*, inquit, *ne fortè ob hoc Salvator cum diceret, qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit &c. cautè & vigilanter non repetierit: qui verò baptizatus non fuerit, sed tantùm: Qui verò non crediderit, condemnabitur,*

simpli-

nimirum innuens ſolam interdum fidem ſufficere ad ſalutem & ſine ipſa ſufficere nihil. Eodem ſenſu Lutherus tom.2. Jen.Lat.p.787. *monſtrat Chriſti fid. min Sacramento adeo eſſe neceſſariam, ut etiam ſine Sacramento ſervare poſſit, ideò nolnit adjicere, qui non crediderit & non baptizatus fuerit.* 7. Quidam utuntur etiam hoc argumento. Si Deus pepercit parvulis Ninivitarum ad ſe converſorum quoad pœnam temporalem, multò magis verſimile eſt eum parvulis ex ſemine Abrahæ natis peperciſſe, quoad pœnam æternam propter ſuam miſericordiam & promiſſionem: *Ergo Deus ſemsnustus.* 8. Si infantes ſine *B*aptiſmo mortui ſimpliciter damnandi, daretur parentib. occaſio perpetui angoris, imò & deſperationis. Sed hæc poſteriora argumenta nõ ſunt tanti roboris ut priora. Atque hæc noſtra ſententia ne ipſorũ quidem Scholaſticorum & Pontificiorum quorundam deſtituitur teſtimonio, ut tract. de Sacram. in genere §.53. propoſ.3. latè oſtendimus.

Argumenta Bellarmini, quod infantes ſine Baptiſmo decedentes ſint damnati.

240. Quomodo ergò probat Bellarmin. ſanguinarium ſuum decretum, quòd ſcil. *fide Catholicâ tenendum ſit, parvulos ſine Baptiſmo decedentes, abſolutè eſſe damnatos & non ſolà cœlestis, ſed etiam naturali beatitudine carituros?* Cap.2. Urget cum primis dictum Chriſti Joh.3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnũ Dei.* Reſp.1. dicta & exempla Scripturæ pro confirmatione noſtræ ſententiæ adducta evidenter oſtendunt hanc commination em Chriſti, uti & eam quæ de circumciſione extat Geneſ.17. v.14. non ad caſum privationis, ſed ad contemtum Sacramenti pertinere. 2. deſcribitur igitur in dicto Chriſti generalis regula, juxta quam modo ordinario Deus nobiſcum agit, interim tamen ab hac regula caſus neceſſitatis intelligitur exceptus. 3. Severiſſimam illam commination em Gen.17. v.14. non poſſe ad omnes omnino infantes ſine circumciſione mortuos referri, oſtendit res ipſa, quandoque enim alteruter parentum contra alterius voluntatem impedit circumciſionem Exod.4.v.25. ad adultos igitur pertinet, qui ex contemtu circumciſionem in corpore ſuo ſuſcipere noluerunt, itemque ad liberos Apoſtatarum, qui ab Eccleſia Iſraelitica ad Ethniciſmum prolapſi penitus omiſerunt circumciſionem, quod temporibus Antiochi multos feciſſe cõſtat ex 1.Macc. 1. v.54. 4. quam interpretationem ac reſtrictionem ipſa verba textus confirmant, additur enim *διτιολοχικῶς, quia pactum meum fecit irritum* הֵפַר befár fregit, contemſit, violavit &c. 5. parit ratione dictum Chriſti de uſitato ordine intelligendũ, per quem extraordinariæ potentiæ & actioni Dei nihil quicquam detrahitur, quò minùs in caſu neceſſitatis ſine *B*aptiſmi medio regenerationem operari poſſit. Nos ſumus alligati mediis, quibus reverenter uti debemus, Deus autem gratiam & efficaciam ſuam illis non eo modo alligavit, ut nequeat extraordinariè & immediatè in negotio ſalutis agere. Johannem in utero replevit Spiritu ſancto, cùm aliàs per verbum & Sacramenta detur Spiritus ſanctus. Paulum convertit ſpirantem minas & cædes. Actor.9.v.1. cùm aliàs medium ordinarium converſionis ſit *auditus verbi* Rom. 10.v.18. per quod efficax eſt in cordibus eorum, *qui non reſiſtunt Spiritui ſancto.* Actor.7.v.57. *nec conſilium Dei adverſus ſemetipſos ſpernunt* Luc.7. v.3. 6. expendat igitur Bellarm. verba Thom. Aq. p.3.q.64. *Deus non alligavit gratiam ſuam Sacramentis.* Et Lomb. lib.4. ſent. diſt.4. lit.E. *Dictum Chriſti* Joh.3. *intelligendum de illis, qui poſſunt & contemnunt baptizari, vel ita intelligendum eſt: niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, h.e. ea regeneratione, quæ fit per aquam & Spiritum ſanctum, non ſalvabitur.* Et poſtea: *Deus ſuam potentiam Sacramentis non alligavit: imò repetat ea quæ ſcripſit* libro 4. de Chriſto cap. ult. *Deus non eſt alligatus Sacramentis.*

Bellarmini cũtra Ambroſium Catharinum diſputatio

241. Quæ contra Ambroſium Catharinum Bellarm. ibidem profert, ut evincat, parvulis ſine Baptiſmo mortuis, ne quidem naturalem beatitudinem concedendam, directè nos non feriunt, nituntur a. quædam falſis hypotheſibus, utpote quòd infantes non credant in Chriſtum, neq; per ſe, neq; per alios, neq; actu, neq; habitu, quòd locus eorum, in quo ſemper degent, ſit carcer infernι, locus horridus & tenebroſus; quòd non poſſit illis infundi ulla ſcientia, cùm eam non promeruerint bonis operibus, nec gratis donari poſſit, cũ poſt mortem non ſit tempus gratiæ; quòd hominibus in puris naturalibus decedentibus, non debeatur naturalis beatitudo &c. quædam laborant Elencho conſequentiæ, utpote quia infantes naſcuntur peccato originali obnoxii; Naturâ ſunt filii iræ & captivi Satanæ. Ergò ſine Baptiſmo decedentes æternâ morte pereunt omnes. Atqui concedimus antecedens, ſed negamus cõſequens, diſtinguimus enim inter ordinarium regenerationis medium, quod eſt *B*aptiſmus, & inter extraordinariam Dei gratiam in caſu neceſſitatis: diſtinguimus inter liberos Chriſtianorum, qui per pias preces parentum; & Eccleſiæ Deo offeruntur, & inter liberos infidelium, qui foris ſunt, quos Dei judicio relinquimus.

Quid de Ambroſ. Catharini opinione ſtatuendum ſit.

242. Quod ad ipſam opin. Catharini de naturali beatitudine infantũ, atq; aliorum de tali ſede ipſorum, in qua nec benè nec malè illis ſit, attinet, dicimus Scripturam non niſi duo loca, videl. cœlum & infernum, vitam & mortem æternam, regnum Dei & Diaboli, ſocietatem electorum & damnatorum, ſalutem & damnationem commemorare, eademq; ſibi invicem immediatè opponere, tertium aliquem locum nuſpiam in Scripturis exprimi. Aug.1. de pecc. mer. & remiſ. c.28. *Non eſt ullus alli medius locus, ut poſſit eſſe, niſi cũ Diabolo, qui nõ eſt cum Chriſto,* ſer.14. de ῥb. Apoſt. *Nullus eſt relictus medius locus, ubi ponere queas infantes. De vivis & mortuis judicabitur, alii erunt ad dextram, alii ad ſiniſtram, non novi aliud &c.* l.1. de orig. an. c.9. *Non baptizatis parvulis nemo promittat inter damnationem regnumq; cœlor. quietis vel felicitatis cujuſlibet atq; ubi libet, q. medium locum, hoc n. eis hæreſis Pelagiana promiſit.* lib.5. hypog. *Primum locum fides Cathol. divina auctoritate credidit eſſe cœlorum, unde ut dixi non baptizatus excipitur: ſecundum gehennam, ubi omnis apoſtata vel a Chriſti fide alienus æterna ſupplicia experietur, tertium penitus ignoramus; imo non eſſe in Scripturis ſanctis invenimus, &c.* Ut E. inter credentes & incredulos, inter pios & impios, inter membra Chriſti & Diaboli non datur tertium, ita nec inter regnum cœlorum & infernũ: proinde talis quidam locus ex judicio hum. rationis pro infantib. non baptizatis haudquaq; excogitandus, in quo nec benè, nec malè ipſis ſit: quid enim? an nõ malè ipſis foret, ſi à viſione Dei & ſocietate angelorũ atq; omniũ Sanctorũ ſe penitus in æternũ excluſos intelligerent?

243. Cap.

Google

An parvuli sine Baptismo decedentes puniendi sint pœnâ sensus.

243. Cap.4.Bellarminus conatur demonstrare, *Parvulos sine Baptismo decedentes non puniendos pœnâ sensûs sive ignis sensibilis.* Fatetur autem contrariam sententiam, quòd scil. parvuli sine Baptismo decedentes omni genere pœnæ, tum damni tum etiam sensus, & in animo & corpore puniendi sint, non videri apertè ab Ecclesia reprobatam, rejici tamen passim in Scholis & seqq. argumentis refutari. 1.Apoc.18. *Quemadmodum se glorificavit & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. At parvuli nullâ ratione se glorificarunt, nec in deliciis fuerunt, nullum igitur merentur tormentum & luctum.* Resp. dicto illo de pœnis magnæ meretricis Babylonis notatur gradus summus tormentorũ; qui rectè negatur parvulis infidelium, non tamen ipsa damnatio. Luc. 12.v.47. *Servus qui novit voluntatem Domini, nec paravit se ad faciendum, eam vapulabit multis,* v.48. *qui autem non novit faciens digna plagis, vapulabit paucis.* Gradus igitur erunt pœnarum, interim tamen in inferno nullus erit planè expers pœnæ sensus. August.lib.5.in Julian.cap.8. *Quis dubitaverit parvulos non baptizatos in damnatione omnium levissima futuros, qua, qualis & quanta erit, quamvis definire non possim, non tamen adeo dicere, quod eis ut nulli essent, quam ut sibi essent, potiùs expediret.* **Fulgent. lib.de fide ad Petrum cap.27. *Firmissimè tene & nullatenus dubita, non solùm homines jam ratione utentes, verùm etiam parvulos, qui sive in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur; sive cùm de matribus nati sine Sacramento Baptismatis de hoc seculo transeunt, ignis æterni sempiterno supplicio puniendos esse.*** 2.Esa.ult. & Marc.9. *conjungitur ignis cũ vermc. Vermis eorum non moritur, & ignis non extinguetur. Constat autem parvulos nullam passuros pœnam ex morsu vermis, h.e. ex conscientia mali operis animum pungente, ergò credibile est nullam passuros esse ignis materialis pœnam.* Resp. ignem inferni materialem futurum facilius dici potest quàm probari, cùm eo etiam Dæmones torqueantur. Nec sequitur, Infantes infidelium damnati nullos sentient morsus conscientiæ, propter peccata actualia graviora, ergò planè nulla sentient tormenta, cùm infernus dicatur locus tormentorum. Opponimus igitur generalem illam sententiam Christi Matth.25.v.41. *Ite in ignem æternum.* August.serm.14.de verbis Apost. *Nullus relictus medius locus, ubi ponas infantes; de vivis & mortuis judicabitur, alij erunt ad dextram, alij ad sinistrã, non novi aliud. Si ergò dextra erit & sinistra & nullum medium locum in Evangelio novimus, ecce in dextra regnum cœlorum est; percipite inquit regnum: quisbs non est, in sinistra est, quid erit in sinistra? Ite in ignem æternum.* Addimus argumentum: Si peccatum originis est verè & propriè dictum peccatum, utiq; pœna ejus erit verè & propriè dicta pœna. 3. *Patres negant talibus infantibq pœnam sensus.* Resp. summum gradum pœnarũ, non autem omnem omninò pœnam negant. Fatetur ipse Bellarm. sententiam, quâ parvulis pœnam sensu sive ignis sensibilis infligendam statuit, non videri ab Ecclesia Cathol. reprobatam. 4. *Peccatum originis non tollit in homine ordinem naturalem, sed supernaturalem, conversionem vidcl. ad Deum per donum gratiæ supernaturale. Ergò æquũ est, ut pœna peccati originalis sit privatio doni supernaturalis, qualis est carentia visionis Dei, non autem inflictio pœnæ sensibilis, qua Naturam ipsam laedit.* Resp. Argumentum nititur falsâ hypothesi, ostendimus enim suo loco, quòd peccatum originis ipsum Naturæ benè institutæ ordinem miris ac miseris modis turbârit. Consequens etiam repugnat Scripturæ & experientiæ, cùm pœnæ peccati originalis sint morbi & mors ipsa, per quã Naturam lædi quisquis negaverit, Soli meridiano obloqui censendus est. Recognoscat Bellarm. sua verba cap.15.hujus libri: *Omnes humanæ vitæ calamitates inter quas sunt labor & dolor in corpore, morbi, ipsa mors &c. ex merito peccati, non ex conditione Naturæ erumpunt.* 5. *Propter habitualem carentiam virtutum & habitualem pronitatem ad vitia nemo puniri solet pœnâ positivâ & sensibili, sed solùm propter culpam actualem non n. suspenduntur à Magistratu qui carent habitu justitiæ vel qui pronisunt ad furta, sed qui reipsâ furantur: possunt tamen qui carent virtutibus & pronsunt ad mala, reyci tanquam indigns ab aliqua dignitate adipiscenda. At peccatum originis est culpa solùm habitualis.* Resp. μετάβασις est εἰς ἄλλο γένος ex jure fori ad jus poli, ex judicio humano ad judicium divinum. Es.55.v.8. *Non sunt cogitationes meæ, sicut cogitationes vestræ, nec vestræ viæ sicut viæ meæ.* v.9. *Sicut altiores sunt cœli quàm terra, sic altiores sunt viæ meæ, quàm viæ vestræ &c.* peccatum originale est nõ solùm carentia justitiæ ineſſe debitæ, sed etiam horribilis destructio Naturę, depravatio omnium virium animæ & corporis, unde justissimo Dei judicio non solùm pœna damni, sed etiã pœna sensus ei debetur. Quid enim? an infantes non affliguntur morbis, an non sunt morti obnoxii propter originale peccatum? num propterea injustitiæ Deum accusabimus? absit. 6. *Propter originale peccatum non injungitur in Ecclesia hominibus baptizandis quamvis adultis, pœnalis satisfactio, nec jubentur \ jusmodi homines propter id peccatum, ullam animo tristitiam, doloremq; concipere: igitur credibile est nullam ei respondere sensibilem pœnam in futuro seculo.* Resp. unam agnoscimus prò peccatis omnibus, tàm originali quàm actualib. satisfactionem à Christo præstitam, à qua longissimè distant Ecclesiasticę satisfactiones, quæ non sunt meritum remissionis coram Deo, sed pars disciplinæ Ecclesiasticæ. Propter peccatum originale nullam animo tristitiam concipiendam esse, ignotum fuit Davidi, *qui in peccatis se conceptum* esse graviſſimè conqueritur Psal.51.v.7. ignotum fuit Mosi, *qui absconditum nostrum in lumine vultus divini collocari conqueritur* Psal.90.v.9. ignotum fuit Paulo, *qui peccatum in carne sua habitare serò ingemiscit.* Rom.7.v.17.

Exceptiones Bellarmini ad nostra argumenta.

244. Cap. 5. Conatur Bellarminus respondere objectionibus quibusdam, sed manifestè petit principium. Generales Scripturæ sententias tantùm ad adultos in Ecclesia restringendo, ac pro igne æterno substituendo locum inferni, ubi est ignis. *Parvuli* (inquit) *mittendi sunt in locum ignis, nec tamen inflammandi illo igne, aut cruciandi vel quod sit in parte altiore ejus loci, vel quod ignis vim habeat eos detinendi, non tamen urendi.* Ut alibi accidentibus sine substantia tribuit vim nutriendi, nimirum si in magna copia sumantur; ita hîc igni infernali derogat vim urendi respectu infantium, quibus figmentis quâ tandem specie fidem faciet? Cap.6.contra Thomam, Bonaventuram & alios *multos illustres Theologos,* (uti eos vocat) conatur Bellarminus probare,

parvulos non baptizatos passures interiorem animi dolorem, licet mitissimum; quod nobis non adversatur, qui cum Augustino lib. 5. in Julian. cap. 8. dicimus, *Parvulos non baptizatos in damnatione omnium mitissimâ futuros.*

De adjunctis Baptismi quæ sunt.

1. Tempus.

245. Post quam de causis & objecto Baptismi actum fuit, restat ut adjunctis ejusdem, quæ sunt Tempus, Locus & Ceremoniæ externæ, pari perspicuitate expositis, colophonem huic Tractatui imponamus. De tempore Baptismi sic statuimus. 1. Cùm Baptismi administratio non sit ad certũ quoddam tempus divino mandato restricta, ideò quovis anni tempore, quavis diei horâ licitè susceipi potest. Gal. 4. v. 10. *Observatis dies & menses, & tempora & annos.* vers. 11. *Vereor, ne frustra laboraverim inter vos.* Col. 2. v. 16. *nemo vos judicet in cibo & potu aut in parte diei aut Neomenia aut Sabbathorum.* Basil. in exhortat. ad Baptis. p. 444. *Tempus aliud alii opportunum negotio, ad Baptismi vero salutem quodlibet tempus accommodum est, sive dies sit, sive nox, sive hora, seu quodcunq; temporis momentum.* In primitiva Ecclesia usu receptũ fuit, bis in anno baptizare, semel in paschate & iterum in festo Pentecostes, cujus consuetudinis meminerunt Tertullianus lib. de Baptismo circa fin. (*Diem Baptismo solenniorem Pascha præstat, cùm & Passio Domini, in qua tingimur, adimpleta est. Exinde Pentecoste ordinandis lavacris latissimum spatium est, quo & Domini resurrectio inter discipulos frequentata est & gratia Spiritus sancti dedicata & spes adventus Domini subostensa.* Sed paulò pòst addit: *Cæterùm omnis dies Domini est, omnis hora, omne tempus habile Baptismo.*) Idem referunt Basil. in exhortat. ad Bapt. Gregor. Turon. lib. 10. Hist. Ambros. serm. 61. Hieron. in Epist. ad Pammach. August. lib. de cura pro mortuis cap. 12. inde tempus illud appellarunt *Lumina* seu *Tempus luminarium* à Baptismi scil. beneficio, quòd baptizati à Spiritu sancto illuminentur, quo respectu ipse Baptismus φωτισμὸς dictus fuit. Nocte Epiphaniorum baptizatos esse multos Carthagini in Basilica Fausti refert Victor. libr. 2. in persecut. Vandalica. Quamvis autem respectu Catechumenorum ex Ethnicismo ad Christum conversorum observatio illius temporis non sit improbanda, tamen ad tempus illud Baptismus eorum non est præcisè astringendus, nec infantum ex parentibus Christianis natorum Baptismus ad illud anni tempus differendus, sed statim à nativitate ipsis conferendus, quod ipsum piis veterum dictis & exemplis confirmari potest. Chrysostom. homil. 1. in acta. *Nunquid amplius habet illud tempus?* (Quadragesimæ) *ipsi Apostoli non in Paschate donati sunt gratia, sed alio tempore. Præterea cùm baptizarentur tria millia & quinq; millia, non erat Pascha tempus.* Vide Cyprian. in Epist. ad Fidum.

Quovis anni tempore & quavis diei horâ baptismum suscipi posse.

Parentes liberos suos ad Baptismum statim à nativitate deferre properent.

246. 2. Cùm Baptismus sit ordinarium regenerationis medium Joh. 3. v. 5. & sanctum initiationis Sacramentum, ideò in nostris Ecclesiis laudabilis servatur consuetudo, ut parentes primo statim vel altero, vel tertio à nativitate die parvulos ad *Baptismũ* deferant, vel ilicò etiã nullâ interpositâ morâ postq; nati fuerint, baptizari curent, nimirũ si quando propter infirmitatẽ metus est de periculo vitæ. Qui vero hac in parte negligentes fuerint, ac propter apparatus splendorem Baptismum differunt, gravissimus tentationibus semetipsos immergunt, si quando liberi absque *Baptismo* decedunt. Muscul. in Locis tit. de Bapt. p. 338. scribit, *non probari posse à cordatis viris, quod tam anxiè ac superstitiosè cum infantibus vix jam natis ad Baptismum quomodocunq; percipiendum festinetur*; sed procedit hoc ex falsa hypothesi de absoluto decreto, & sanctitate infantum ex fidelibus natorum. Cùm olim Fidus Numidæ Episcopus censeret infantes infra octavum diem ad imitationem Circumcisionis non oportere baptizari, convocata est Synodus 66. Episcoporum sub Cypriano, in qua statutum fuit, ut non expectato illo tempore, Baptismus etiam modò natis cõferretur. Ita enim scribit Cyprian. Epist. 59. ad Fidum. *Longè aliud in nostro Concilio omnibus visum est; in hoc enim, quod in putabas esse faciendum; nemo consentit, sed universi potius judicavimus, nulli hominum nato misericordiam Dei & gratiam esse denegandam &c.* Eadem verè verba ex Cypriano repetit August. Epist. 28. Nec valet Argumentum Fidi ex Circumcisione ductum propter disparitatis rationem. 1. In institutione Circumcisio expressa fit diei octavæ mentio, sed tale quid in Baptismi institutione demonstrari nequit. 2. In Baptismo cessat ratio, propter quam administratio Circumcisionis in diem octavum dilata fuit. Ideò enim ad octavum ætatis diem Circumcisio differebatur, ut infantes collectis prius viribus Circumcisionis dolores sustinere valerent, sed in Baptismo nullum ejusmodi periculum. 3. Typica etiam fuit diei octavæ significatio, quam exposuimus suo loco; sed in N. Test. typi cessârunt. 4. Levitica discrimina dierum, ciborum &c. in N. T. penitùs sunt sublata, ideò hac in parte utimur libertate, quam Christus nobis promeruit Gal. 5. v. 1. 5. Successit quidem Baptismus in Circumcisionis locum Col. 2. v. 16. ratione scil. usus salutaris, interim tamen non potest in omnibus partibus & circumstantiis à Circumcisione ad *Baptismum* duci argumentum, aliàs sequeretur tantùm masculos, non autem fœminas baptizandas &c.

Objectio à circumcisione petita.

247. 3. Cùm hora mortis sit incerta ac subitaneo casu aliquam multi ex hac vita abripiantur, ideò *Baptismi* susceptio non est ad finem usque vitæ differenda. Quamprimùm aliqui ad fidem Christianam olim fuerunt conversi, ac Christo dedére nomen, baptizati sunt ab Apostolis, ut Hilt. Actor. cap. 2. v. 41. cap. 8. v. 12. 13. 37. cap. 9. v. 19. cap. 10. v. 47. cap. 16. v. 15. 33. cap. 18. v. 8. evidenter testatur, nusquam verò Apostoli leguntur autores vel suasores fuisse, ut usque ad vitæ exitum Baptismus differretur. Quod ergò ad cunctationem veteribus in primitiva Ecclesia usitatam attinet, sciendum non exemplis, sed legibus judicandũ esse; habuerunt hujus suæ dilationis quasdã rationes, alii magis, alii minùs probabiles. 1. Quidam distulerunt Baptismum ad adultam ætatem, propter illustriorem fidei confessionem, cùm magis conspicua sit, & magis confirmet Ecclesiam fidei confessio ab hominibus in ætate adulta & judicio confirmato perfecta, quàm à pueris vel adolescentibus edita, sed majoris fuit ponderis periculum non baptizatis adultis imminens, quam utilitas Ecclesiæ proposita, unde etiã Nazianz. in cõc. de Bapt. & Chrysost. in cap. 1. Act. hunc morem improbant. 2. Quidam procrastinârunt *Baptismum* absterriti exemplis Apostatarum; cùm enim non sine summa doloris acerbitate viderent, quosdam ex baptizatis vel metu peri-

Baptismi susceptio non est differenda ad finem usq; vitæ.

periculorum fractos vel blanditiis inductos à fide & confessione Ecclesiæ deficere, inde multis in doctrina nondum plenè confirmatis satius visum fuit *Baptismi* usum differre, donec sævitia persecutionis deferveseceret, quàm Baptismum in Ecclesia Christiana susceptum apostasiæ crimine turpiter fœdare. 3. Quidam distulerunt *Baptismum* prætextu exempli Christi anno ætatis trigesimo primùm baptizati, atque ut in Jordane baptizari possent, ut de Constantino Eusebius libr. 4. in ipsius vita & Theodor. libr. 1. Histor. cap. 31. ac de Theodosio Socrat. libr. 5. Histor. Eccles. cap. 6. referunt, sed similitudo Baptismi à CHRISTO & aliis dilati ostensa fuit superius §. 193. vide etiam §. 78. 4. Quidam etiam cùm in *Baptismo* plenaria fiat peccatorum remissio ac mundatio, satius esse judicarunt, ad horam mortis Baptismum differre, quàm novis peccatis gratiam Baptismi excutere. Sed cùm *Baptismi* efficacia extendat se per totam vitam, eumque fœdus gratiæ in baptismo initum ex parte DEI semper maneat ratum ac firmum, unde ad illud perpetuò per veram pœnitentiam pateat reditus, ideò hæc causa non est satis urgens, propter quam *Baptismus* contra exemplum Ecclesiæ Apostolicæ differatur. Vide Bernhard. serm. 66. in Cant. ubi refutat Albios, *Baptismum in adultam ætatem differendum esse docentes.*

Optandū erat ante meridiem & in publico Ecclesiæ conventu Baptismum administrari.

248. 4. Cùm baptismus sit sanctissimum Novi Testam. Sacramentum devotè ac reverenter tractandum, ideo optandum esset ante meridiem & in publico Ecclesiæ & conventu eundem administrari. 1. Corinth. 14. vers. 40. *Omnia fiant ordine ac decenter.* Testatur cujusque pii experientia preces sobrias esse magis serias & ardentes: Testatur Christus publicas Ecclesiæ preces magnum habere pondus Matth. 18. vers. 19. Constitut. Eccles. Electoralis art. 6. generali pag. 307. Weil die hohe Majestät / Gott Vater / Sohn / vnd heyliger Geist / mit seinen lieben Engeln der heyligen Tauffe beywohnet / vnd bey solcher der Himmel Geistlich sich auffthut / vnd das grosse Gnadenwerck der Wiedergeburt / vnd Geistlichen Erneurung des Menschen so getaufft / selbst gegenwertig wircket / sollen die Pfarherren sich befleissigen / daß sie im Gegenwart der versamleten Kirchen geschehe / auch das Volck ernstlich vermahnen / sich selbst darzu zu schicken / wie solche allweg füglich nach der Predigt verrichtet werden kan / denn die gantze Kirche nicht allein für die newgetaufften Kinder beten / sondern auch ein jeder Christ sich selbst seiner empfangenen heyligen Tauff / vnd des Bundes Gottes nützlich erinnern soll / den GOtt in der heyligen Tauffe mit ihm gemacht vnd auffgericht hat.

Q. de tempore Baptismi, An scil. Baptismus semel vel aliquoties suscipiendus.

249. Quæritur hoc loco, *An Baptismus repeti possit, sicut Eucharistiæ usus sæpius repetitur?* Respondi negatè, cujus negationis fundamenta exposuimus, eademque ab argutiis Bellarmini (præter characteris impressionem non dari aliam negati ἀναβαπτισμῶ certam causam pugnantis) vindicavimus in Tractat. de Sacrament. in gen. §. 103. *Breviter* 1. nec in baptismi institutione nec uspiam alibi in verbo Dei vel requiritur vel conceditur, ut baptismus iteretur, 2. nullum datur in Scripturis exemplum, semel verè baptizatos in peccata prolapsos ac per pœnitentiam ad Deum conversos iterum fuisse baptizatos. 3. pactum gratiæ & fœdus pacis, qui in baptismo initur & obsignatur, non est momentaneum sed perpetuum, ita ut per pœnitentiam ad illud iterum pateat reditus. Sicut de circumcisione dicit Deus Genes. 17. vers. 13. *erit pactum meum in carne vestra in fœdus æternum*: ita quoque *Baptismus* est *stipulatio bonæ conscientiæ erga DEUM* 1. Petr. 3. vers. 21. *qui fidelis est. ac permanet* 2. Timoth. 2. vers. 13. *Cujus dona & vocatio sunt ἀμεταμέλητα* Roman. 11. vers. 29. cujus dulcissima extat promissio Esa. 54. vers. 10. *sicut in diebus Noe* (cum quo pactum inii) *juravi, ne inducerem aquas ultra super terram, sic juravi quoque quod misericordia mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non commovebitur.* 4. Sicut circumcisio in Vet. Testam. non fuit repetita, ita nec *Baptismus*, qui in locum circumcisionis successit Coloss. 2. vers. 16. repeti debet. Quæ de secunda circumcisione ex Josua 5. vers. 2. afferuntur, exposuimus in tractat. de circumcis. §. 24. 5. Regeneratio spiritualis per Baptismum una est, sicut generatio carnalis una est, *quomodo uterus repeti non potest, sic nec Baptismus, velut qui filius familiæ est, nequit amplius quàm semel fieri & effici filius.* §. Sic itaque. Instit. de action. 6. Baptismus est Sacramentum initiationis & Christianismi investitura, jam verò semel tantùm ingressu in Ecclesiam opus est. 7. *Baptizamur in Christi mortem* Rom. 6. v. 3. Jam verò Christus semel tantùm mortuus est, vers. 9. 8. *unum est baptisma* Ephes. 4. vers. 5. non solùm unitate substantiæ seu unione Sacramentali partium substantialium ver, bi scilicet & aquæ, nec solum unitate dispensationis, cùm aquâ, Spiritus & sanguis Christi, licet Naturâ suâ plurimum inter se differant, tamen in usu salutari *Baptismi* arctissimo nexu copulentur atque uno ministerio dispensentur, sed etiam unitate usus legitimi. Hinc Tertullian. lib. de *Baptism. Semel lavacrum inimus, semel delicta diluuntur.* Cyprian. libr. 2. Epist. 3. *Baptisma semel sumitur nec rursus iteratur*, ubi addit rationem ex dicto Christi: *Qui biberit ex aqua, quam ego do, non sitiet in æternum.* Idem Cyprian. sive quicunque autor alius lib. de ablut. pedum, *Baptismum repeti regula Ecclesiastica prohibet.* Augustin. Epist. 203. ad Maxim. *Rebaptizare hominem hæreticum omninò est peccatum, rebaptizare Catholicum scelus immanissimum.* Vide Clement. 1. §. ult. de summ. Trinit. ** Damasc. lib. 4. orth. fid. cap. 10. ex Hebr. 6. vers. 4. ἀναβαπτίζειν ἐαυτοῖς τὸν χριστὸν ἀνασταυροῦν.**

Errores de repetitione Baptismi.

250. Errantigitur 1. *Marcion* & ejus asseclæ; qui non tantùm semel, sed iteratò & sæpiùs baptizabant teste Niceta lib. 4. thes. orth. fid. hær. 14. & Damasceno de hæres. pag. 576. 578. edit Basil. *Tres baptismos constituebat Marcion, primum exhibendum post primam conversionem; Secundum postquam delictum sit admissum post conversionem. Tertium si post secundum baptismum peccatum sit commissum. 2. Hemerobaptistæ*, qui quandoquidem quotidiè peccamus, neminem salvum futurum docebant, nisi qui singulis diebus sacro baptismate tingeretur, indè se & vestimenta sua quotidiè lavabant, ex quo etiam Hemerobaptistæ sunt appellati. Supplementum Philastici hæres. 42. ex Crinito. 3. *Ana-*

rebaptiſte noſtro tempore baptizatos infantes denuò baptizant in adulta ætate, nimirum quia Paedobaptiſmum judicant eſſe inanem Ceremoniam. 4. Deteſtanda eſt *Judæi illius perverſitas*, quam commemorat Socrates libr. 7. Hiſtor. Eccleſ. cap. 7. *Judæus* (inquit) *quidam veterator Chriſtianam fidem ſimulans, ſæpius baptizatus fuit, per quam fallaciam multas corraſit pecunias. Poſtquam autem multos ex variis ſectis homines (Arianorum enim & Macedonianorum Baptiſmum receperat) dolo ludificans non habebat amplius quibus imponeret, tandem ad Paulum Novatianorum Epiſcopum venit, ait, ſe magnâ cupiditate Baptiſmatis recipiendi flagrare, per ejus manum ut illud aſſequatur, orat. Paulus enim probat inſtitutum, verum ſe non prius Baptiſmum illi daturum ait, quam ſit fidei; articulis inſtitutum, diesque complures jejuniis vacaverit. Ille cum contra voluntatem jejunare coactus, acriter inſtare, uti Baptiſmo donetur. Paulus quoniam illum tam obnixè Baptiſmum petentem, morâ nolebat offendere, parat res ad Baptiſmum neceſſarias. Cumque veſtem ſplendidam pro illo emiſſet & alveum Baptiſtery aqua impleri juſſiſſet, Judæum eò deduxit, ut illi Baptiſmum impertiret: verùm aqua univerſa divinâ quadam virtute, quæ oculis cerni percipive non poterat, ſubitò exhauſta eſt. Ac cùm neque Epiſcopi neque alij qui aderant, accuratè conſiderarent, quâ ratione id accediſſet, ſed aquam per foramen quod in imo alveo fuit, per quod etiam aliàs aquam ſolebant educere, effluxiſſe affirmarent, alveum baptiſtery de integro foraminibus undique in eo firmè obturatis diligenter implent. Ac cùm Judæus eſſet ſecundo ad alveum baptiſterij deductus, aqua rurſus penitus evanuit. Itaque tum Paulus, ô homo inquit, aut veteratoris partes agis, aut Baptiſmum ignorans recepiſti. Quare ubi ob miraculum à multis eò concurſum erat, fortè quidam Judæum de facie novit, eumque ab Attico Epiſcopo baptizatum viderat. 5. Cùm Cingarij ſive Zigeni* die Zigeuner (quorum impoſturas & fraudes vivis coloribus depingunt, Aventinus in annal. Bojor. lib. 7. circa finem. Albert. Crantz. lib. 11. Saxoniæ cap. 2. Camerar. lib. 1. medit. Hiſtor. c. 17.) non religionis, ſed lucri quandoque etiam veneficii causâ Baptiſmum ſuis infantibus conferri, idque ſæpius diverſis in locis petant, ideò rectè jubet Conſtit. Eccleſ. Elect. art. generali 6. pag. 308. Baptiſmum impoſtoribus illis denegandum eſſe. Verba Conſtitutionis hæc ſunt: Dieweil ſich auch mehrmals zugetragen/ daß die Zigeuner ihre Kinder/ wie zu beſorgen/ allein vmb gewins willen teuffen laſſen/ vnd alſo geſchehen köndte/ daß ſie mehr denn einsmals durch die Paſtores vnwiſſend getaufft würden/ vnd es aber an jhm ſelbſt ein verdächtig Volck/ da es in vnſern Landen geſehen/ auch vnſer ernſtlicher Wille vnd Meynung je vnd allwege geweſen/ daß ſolche Leute/ ſo nicht allein mit Aberglauben/ Lügen vnd Betrug vmbgehen/ ſondern auch gemeiniglich Landesverräther ſind/ in vnſern Landen nicht geduldet/ laſſen wir es nochmals dabey bleiben/ vnd befehlen auch hiermit ernſtlich allen vnſern Amptleuten/ Befehlshabern/ Erb: vnd Gerichtsherren/ daß ſie jhnen keinen Durchzug noch Vnterſchleiff geſtatten/ ſondern ſo balden ſie in vnſern Landen angetroffen/ widerumb zu rück weiſen/ damit ſolcher Mißbrauch der heiligen Tauffe vnd ander Vnrath vorkommen/ vnd gänglich in vnſern Landen verhütet werden möge. 6. Pii Imperatores non immeritò *pœnas* ſtatuerunt in eos, qui Baptiſmum repetunt. Sic enim Valent. Valens & Grat. libr. 1. tit. 6. C. ne. ſanct. Baptiſ. iter. *Antiſtitem qui ſanctitatem Baptiſmatis illicitâ uſurpatione geminaverit, ſacerdotio indignum cenſemus. Eorum enim condemnamus errorem, qui Apoſtolorum præcepta calcantes Chriſtiani nominis Sacramenta ſortitos alio rurſus baptiſmate non purificant ſed inceſtant, lavacri nomine polluentes.* Honor. & Theod. ibid. *Si quis rebaptizare quempiam de miniſtris Catholicæ ſectæ fuerit detectus, unà cum eo peculiare crimen commiſit, (ſi tamen criminis per ætatem capax ſit) & hic cui perſuaſum ſit, ultimo ſupplicio percellatur.*

Objectiones pro repetitione Baptiſmi: 1. Quotidiè indigemus remiſſionem peccatorum.

251. At, inquis, *Baptizamur in remiſſionem peccatorum* Act. 2. v. 38. *Iam v. quotidie indigemus peccatorum remiſſione. Ergo etiam quotidianâ Baptiſmi iteratione.* Reſp. ex eo, quòd peccatorum remiſſione quotidiè indigemus, haudquaquam conſequens eſt, per illud ipſum medium Baptiſmi remiſſ. peccatorum quærendam & à Deo impetrandam eſſe, ſiquidem fœdus in Baptiſmo initum, quod complectitur promiſſionem de gratuita remiſſione peccatorum Jer. 31. v. 34. eſt ex parte Dei immotum ac perpetuum, proinde hac promiſſione per totum vitæ decurſum nos erigere, ac quando per infirmitatis peccata beneficia hujus fœderis amiſimus, per veram pœnitentiam ad illud redire ac peccatorum remiſſionem conſequi poſſumus. Regeris, *ſicut adulterio ſolvitur vinculum matrimonii, ita per peccata tanquam ſpirituale adulterium diſſolvitur ſpiritualis deſponſatio in Baptiſmo facta, novâ igitur deſponſatione ac proinde novo Baptiſmo poſt peccata indigebimus.* Reſp. ſanè adulterium eſt ſufficiens divortii cauſa; interim tamen ſi maritus innocens conjugi adulteræ culpam remittat, eidemque impoſterum cohabitare conſentiat, non requiritur nova deſponſatio, ſed partis nocentis deprecatio, ac vitæ emendatio: ita quoque promiſit Deus Jer. 3. v. 1. 12. 13. Ezech. 16. v. 60. ſe in gratiam nos iterum recepturum, ſi poſt admiſſum ſpirituale adulterium, per veram pœnitentiam ad ipſum convertamur; ergò non requiritur nova deſponſatio ac novi fœderis erectio, ſed priſtinæ deſponſationis ac fœderis renovatio, commemoratio & confirmatio.

2. Hypocrita non participat ſalutares Baptiſmi effectus.

252. At, inquis, *cùm hypocrita ad Baptiſmum accedentes effectus ejusdem ſalutares non participent, illud Baptiſmus repetendus erit:* Reſp. Auguſt. lib. 1. contra Donat. c. 12. videtur ſtatuere, quòd effectus & gratia præſtetur etiam ei, qui fictè *Baptiſmum ſuſcipit*, quod Lombardus ita interpretatur. Auguſtinum partim diſputandi cauſa, partim ex aliorum opinione loqui. Neque tamen hypocritarum baptiſmus repetendus fuerit, quia recedente fictione conſequuntur pridem accepti *Baptiſmi* effectum, h. e. rem Sacramenti, quod pleniſſimè loco dicto Auguſtinus affirmat. Quemadmodum ergò forma permanens remoto impedimento conſequitur finem ſuum: v. g. gravitate in lapide permanente lapis deorſum labitur remoto impedimento: ita quoque res ſe habet in Baptiſmo hypocritarum. Gloſſa in cap. credere de conſecrat. diſt. 6. ex Auguſt. contra Donat. lib. 5. c. 24. *In Baptiſmo idnitur Chriſtus interdum Sacramentotenus, interdum quoad vitæ ſanctificationem: primum bonus & malus eſt commune, Secundum bonorum*

rum & piorum est proprium. Distinguendum igitur inter substantiam & fructum *Baptismi*. Est & manet verus *Baptismus* semel legitimè in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti acceptus, sive credat qui baptizatur, sive non credat, quamvis fide destitutus salutarem ejus fructum in præsenti non participet: nec tamen novo baptismo, quando pœnitentiam agit, indiget, sed ad primi baptismi virtutem perpetuò valentem redit, & ex eo baptismo gratiam Dei sibi polliceri potest.

2 *De loco Baptismi.*

253. Quòd ad locum baptismi attinet, de eo nullum extat peculiare Dei præceptum, ideoque ejus administratio non est certo loco alliganda, interim tamen in publico Ecclesiæ cœtu baptismum ordinariè administrari debere dicimus. 1. quia est verbum visibile & obsignatio ejus quod in verbo promittitur. Jam verò publica verbi prædicatio instituitur in publico Ecclesiæ conventu

Baptismũ in publico Ecclesiæ cœtu administrandum esse.

1.Cor.14.v.26. *Cùm convenitis, unusquisque vestrum Psalmum habet, doctrinam habet &c.* 2. quia sacra cœna alterum N.T. Sacramentum in publico Ecclesiæ cœtu administratur 1.Cor.1.v.20. *Convenientib. vobis in unum jam non est Dominicam cœnam manducare.* 3. quia in Ecclesia omnia debent *ordine ac decenter fieri* 1.Cor.14.v.40. E multò magis Sacramentorum administratio debitâ cum reverentia coram facie Ecclesiæ fieri debet. 4. In *Baptismo* feriæ preces requiruntur, vel maximè, ut docet Exemplum Christi orantis in *Baptismo* Luc.8. v.21. quo pertinent emphatica illa D. Lutheri verba in præfat. Catechetica art. de *Bapt.* Du wolleſt ja bedencken/ wie gar es nicht ein Scherz iſt/ wider den Teuffel handeln/ vnd denſelbenn. ot allein von den Kindlein jagen/ Sondern auch dem Kindlein ſolchen mächtigen Feind ſein lebenlang auff den Hals laden/ daß es wol noth iſt/ dem armen Kindlein aus gantzem Hertzen vnnd ſtarckem Glauben beyſtehen/ auff das andächtigſte bitten/ daß ihm Gott nicht allein von des Teuffels Gewalt helffe/ ſondern auch ſtärcke/ daß es möge wider ihn ritterlich im Leben vnd Sterben beſtehen. Vnd ich beſorge/ daß darumb die Leut nach der Tauff ſo vbel auch geraten/ daß man ſo kalt vnd läſſig mit ihnen vmbgangen/ vnd ſo gar ohn Ernſt für ſie hat gebeten in der Tauffe/ ꝛc. Jam verò preces multorum piorum simul conjunctæ sunt magis efficaces Matt. 18. v.19. Jac.5.v.14. 5. Quia baptizatum oportet habere certa Baptismi testimonia, præsertim in tentationibus, ideò utile est multos adesse testes. Num.35. v.30. Deut.17.v.6. *In ore duorum aut trium testium &c.* 6. Si plures sacræ huic actioni intersint, recordantur sui baptismi, quod ipsum ad fidei confirmationem plurimum facit.

Baptismũ etiam in privatis locis administrari posse.

254. Nec tamen *Baptismi* administratio ita alligata est publico loco, ut ne quidem in casu necessitatis alibi videlicet in loco privato baptizare liceat, ut negatur Beza in Resp. ad quæst. 151. Siquidem 1. in baptismi institutione non exprimitur certus aliquis locus. 2. Apostoli ubivis locorum baptizarunt, utpote sub dio Actor.2.v.41. in via, Actor.8. vers.38. in domibus, Actor.9.v.19. cap.10. vers.47. in carcere, Actor.16. vers.33. Johannes *Baptista* extra templum Hierosolymitanum & Synagogas Judæorum, in Jordane & in aquis propè Salem baptizavit, Matth.3. vers.6. &c. Sancti Martyres primitivæ Ecclesiæ in carcere fuerunt baptizati, teste Euseb. libr. 6. cap.5. moribundi in lecto, unde dicti fuerunt Clinici, teste Cypriano in Epist. ad Magnum. Walefridus Strabo de reb. Ecclesiast.c.26. *Scendum primò simpliciter in fluviis & fontibus baptizatos credentes.* Beda lib.2. histor. Angl.cap. 14. refert, *initio nascentis Ecclesiæ apud Britannos, ubi tàm cito templa non potuerunt extrui, passim ad flumina turbam baptizatam.* 3. In casu necessitatis à communi ordine licet digredi, modò nihil committatur contra expressum Dei verbum: Ordo enim servire debet administrationi Sacramentorum, non autem imperare. 4. in N. T. cultus Dei non est alligatus certo loco, ut in V. T. Matth. 18. vers.20. *Ubicunque duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Johan. 4. v. 21. *Venit hora, quando nec in monte, nec in Ierosolyma adorabitis Patrem.* 1.Timoth.2. v. 8. *Volo viros orare in omni loco &c.* 5. Circumcisio in privatis ædibus sæpè fuit administrata: jam verò baptismus successit in locum circumcisionis. Exod. 4. v.25. Filius Moisis in diversorio circumciditur. 1.Maccab.1.v.63. 2.Maccab.6. v.10. tempore Antiochi mulierculæ privatim circumcidunt pueros Luc. 1. v.59. Johannes Baptista domi circumciditur in præsentia matris puerperæ. 6. Quemadmodum prædicatio verbi, absolutio ac cœnæ administratio ordinariè in publico Ecclesiæ cœtu suscipitur, interim tamen ægrotis domi etiam proponitur privatim consolatio ex verbo Evangelii, annunciatur peccatorum remissio & sacra cœnæ ἐφόδιον communicatur: ita quoque domi licet parvulos baptizare, quamvis alias baptismi administratio pars sit publici ministerii. 7. Ipsa necessitas videlicet infirmitas infantum quandoque requirit, ut domi administretur baptismus, ne per nos ab ordinario regenerationis medio arceantur. Luther. in cap. 9. Hoseæ tom. 4. Lat. f. 653. *In Nov. Testam. nullus certus locus sacris destinatus est, possunt baptizari pueri domi, si res postulat, vel in templo, vel sub dio, vel sub tecto, locus, imò persona quoque ministrans ad baptismum nihil affert.*

3 *De Ceremoniis Baptismi.*

255. Ceremonias ac ritus in baptismi administratione usitatos distinguimus in tres Classes: 1. quidam divinitùs sunt mandati. 2. quidam ab Apostolis liberè usurpati. 3. Quidam à viris Ecclesiasticis additi. De singulis tenendæ sunt hæ regulæ: 1. Ritus baptismi divinitùs instituti accuratè distinguendi sunt à ritibus ab Apostolis usurpatis, & à viris Ecclesiastici honesti decoris ordinis, & piæ communefactionis ergò additis: illi enim sunt substantiales & necessarii, si verò accidentales & certo modo liberi. Christus jussit in nomine Patris, Filii, & Spiritus S. baptizare, Mat. 28. vers. 9. ubicunque igitur juxta Christi mandatum & Apostolorum exemplum, aqua in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti effunditur, verus & legitimus baptismus administratur, si vel maximè non accedant externæ Ceremoniæ ab hominibus excogitatæ. Lomb. libr. 4. sentent. dist. 3. lit. A. *Verbum & elementum de substantia hujus Sacramenti sunt, cætera ad solennitatem (*decorem & honestatem*) pertinent, & Sacramentalia appellantur.* In substantialibus ritibus, cùm divinitùs mandati sint ac proinde in administratione baptismi necessarii, nihil est mutandum, omittendum vel abrogandum: in accidentalibus verò Ecclesiæ libertas quædam relicta est. 2. Ritus ab Apo-

Regulæ generales.

ab Apoſtolis in *Baptiſmi* adminiſtratione liberè uſurpati, licet non eo gradu neceſſarii ſint quo prioris generis ritus divinitùs inſtituti, tamen à ritibus merè Eccleſiaſticis diſtinguendi ac diligenter ſunt ſervandi. Ex Hiſtoria Apoſtolorum colligitur, quòd in adminiſtratione *Baptiſmi* explicationes doctrinæ Sacramentorum, exhortationes, preces, gratiarum actiones &c. adhibuerint. Actor. 2. verſ. 38. &c. Hos ritus etiam in noſtris Eccleſiis retinemus, quia *Sacramenta* non ſunt nuda & otioſa ſpectacula, ſed inſtituta ſunt, ut & fidem confirment & promiſſionem clariùs explicent, ideò doctrina de ſubſtantia, uſu & efficacia eorum præſentibus ex verbo Dei linguâ ipſis notâ proponenda eſt & explicanda, ut de legitima & ſalutari Sacramentorum ſuſceptione diligenter admoneantur. Notandum tamen, in Scripturis oſtendi quidem fundamenta, undè ſumi debeant explicationes, exhortationes, preces, gratiarum actiones ex inſtitutione ſcilicet & doctrina de baptiſmo, ſicut in verbo DEI traditur, non tamen præſcribi certam formam conceptis verbis, ſed hoc pro ratione circumſtantiarum ad ædificationem liberum permitti, modò fundamentum ſervetur. 3. Ritus à viris Eccleſiaſticis additi ſunt adiaphori & indifferentes, proindè non ſunt ſimpliciter repudiandi, nec tamen eo gradu neceſſarii ſunt, quo ritus divinitus mandati, id quod clariùs per certas regulas explicandum.

Regulæ ſpeciales de ritibus Eccleſiaſticis.

256. ** Quas nonnulli breviter ita tradunt. 1. *Indifferentes Ceremoniæ debent dirigi ad Eccleſiæ ædificationem.* 2. *Quæ faciunt ad inſtitutionem & commonefactionem laudanda.* 3. *Quæ faciunt ad conſervationem ordinis in Eccleſia liberè retinenda.* 4. *Sacramenta quam ſimpliciſſimè adminiſtranda, juxta inſtitutionem Chriſti & praxin Apoſtolorũ.* 5. *Si in doctrina poſſumus convenire, in Ceremoniis debemus eſſe faciles.* ** Dicimus nos 1. Si qui ex illis ritibus actionem, uſum & efficaciam, quin & neceſſitatem ac dignitatem *Baptiſmi* commendent atque illuſtriorem reddant; analogiæ fidei congrui & ad pietatem ac doctrinam utiles ſint; debitam reverentiam erga hoc Sacramentum in præſentibus augeant; denique ordini, decori & ædificationi Eccleſiæ ſerviant, illos utiliter retineri poſſe, Auguſt. Epiſt. 119. cap. 18. *Una in his ſalubberrima regula tenenda eſt: ut quæ non ſunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, ubicunque inſtituta videmus vel inſtituta cognoſcimus, non ſolùm nõ improbemus, ſed etiam laudando & imitando ſectemur, ſi aliquorum infirmitas non impedit, ut amplius detrimentum ſit.* 2. Non tamen tribuatur illis ritibus ſpiritualis aliqua vis & efficacia ſine promiſſione divina, neque propria *Baptiſmi* ad tales ritus vel ex toto vel ex parte transferantur. 3. Nec ſtatuendum, tales ritus ad integritatem & eſſentiam *Baptiſmi* pertinere ac neceſſarios eſſe, ſed pro adiaphoris habeantur. 4. Non ſunt cumulandi illi ritus, ne multitudo, pompa & ſplendor illorum obruat Ceremonias divinitùs in adminiſtratione Baptiſmi præſcriptas, ac ſenſus atque animos ita occupet, ut vel nulla vel exigua habeatur eorum ratio, quæ ſunt à Chriſto mandata. Optimum igitur eſt, ut in adminiſtratione *Baptiſmi* quàm poteſt fieri proximè ad Apoſtolicam ſimplicitatem accedamus, ſicut Tertullian. libr. de *Baptiſm.* teſtatur, ſine ullo apparatus ſplendore *Baptiſmum* olim adminiſtrari ſolitum. Gregor. Nazianz. Orat. de Baptiſm. improbat, quòd olim propter *Baptiſmum* munus offerebatur, veſtis elegans requirebatur, ac convivium Baptiſtis parabatur. *Turpe eſt* (inquit) *dicere, ubi eſt munus quod propter Baptiſmum offeram? ubi luculenta veſtis, ubi ea quæ ad Baptiſtas meos humaniſſimè excipiendos requiruntur? teipſum loco muneris offer, Chriſtum indue, honeſtâ ac laudabili vitæ ratione me âte, ſic ego excipi & tractari gaudeo.* 5. Si qui ritus vel ſunt divino verbo contrarii ac impietatis & ſuperſtitionis aliquid admixtum habent, ut exorciſationes aquæ ad Baptiſmum adhibendæ, vel otioſos habent luſus, nec ſerviunt ædificationi, ſed ſacroſanctam hanc actionem in Spectaculum hiſtrionicum ac theatricum transformant: vel quibus aliqua peculiaris vis & efficacia præter & contra Dei verbum tribuitur, illi meritò abrogantur & improbantur, ex quo apparet, quid de uſu ſpuei & ſalis, exſufflatione, chriſmate &c. ſub opinione neceſſitatis, cultus & ſpiritualis efficaciæ illis inſitæ adhibitis, ſit ſtatuendum. 6. In ipſis ritibus adiaphoris retinenda eſt libertas, quam Chriſtus caro precio partam Eccleſiæ conceſſit, uti ſcilicet ſine opinione neceſſitatis liberè obſerventur & Eccleſiæ ordinatione ac conſenſu, præſertim ſi utiles eſſe deſinant & à ſalutari fine in abuſum & ſuperſtitionem degenerent, abrogari & mutari poſſint. 7. Non ſunt damnandæ Eccleſiæ propter diſſimilitudinem in hujuſmodi ritibus, aut ſi in illorum omiſſione vel mutatione libertate utantur. 8. Cavendum tamen in hac abrogatione ſcandalum, ideò non eſt privatæ cujusvis petulantiæ mutatio illorum rituum permittenda, ſed publico judicio Eccleſiæ relinquenda. ** *Mutatio conſuetudinum, etiam quæ utilitate adjuvat, novitate perturbat.* Auguſt. ** 9. Proindè ſi falſi fratres ritus ſuâ Naturâ adiaphoros, fidei analogos, autoritate Eccleſiæ commendatos, neceſſitatem & efficaciam *Baptiſmi* rudioribus illuſtriorem reddentes & Eccleſiæ ædificationi ſervientes temerè ſivè prægreſſa auditorum informatione cum ſcandalo publico abrogant, atque hac abrogatione libertatem Chriſtianam impugnant, meritò illis obviam itur Galat. 5. verſ. 1. *State in libertate.* Coloſſ. 2. v. 16. *Nemo vos judicet in cibo & potu &c.*

Bellarmini diſputatio de Baptiſmi ritibus.

257. Ex his facili negotio apparet, quid ſtatuendum de duobus illi fulcris, quæ *Bellarmin.* lib. 1. de Baptiſm. cap. 24. Ceremoniis in Romana Eccleſia circa baptiſmi adminiſtrationem uſitatis ſupponit. 1. *Quamvis* (inquit) *ritus illi non ſint in divinis literis, neque præcepto neq; exemplo commendati, tamen cùm ipſi etiam (adverſarii) aliquid præſcribant in adminiſtratione Baptiſmi, quod in ſacris literis non invenerunt, non poterunt hoc argumento ritus ab Eccleſia receptos evertere.* 2. *Ritus illi ſunt antiquiſſimi & vel ex traditione Apoſtolorum manarunt, vel à ſanctiſſimis Patribus inſtituti ſunt.* Reſpond. non temerè damnamus ritus in Apoſtolica & primitiva Eccleſia receptos, ſed illos, qui vel habent aliquid impietatis & ſuperſtitionis vel continent otioſos luſus, nec faciunt ad ædificationem, vel qui ſuâ copiâ libertatem Chriſtianam gravant; vel quibus ſpiritualis aliqua efficacia extra

tra Dei verbum tribuitur, vel qui ſub opinione cultus & neceſſitatis obtruduntur: reliquos verò ritus analogiæ fidei congruos, decori & ædificationi Eccleſiæ ſervientes uſum & efficaciam *Baptiſmi* ob oculos rudiorum proponentes & autoritate primitivæ Eccleſiæ vel ut D. Chemnicius loquitur, auguſtâ & venerandâ Antiquitatis canicie commendatos retinemus, ſalvâ tamen libertate, quam Chriſtus in his adiaphoris Eccleſiæ conceſſit. Cæterum ut CHRISTUS à Scribis & Phariſæis rogatus, quare Diſcipuli ejus transgrediantur traditionem majorum non lavantes manus ſuas cùm panem manducant, viciſſim illos interrogat Matth. 15. verſ. 3. *Quare & ipſi transgrediantur mandatum DEI propter traditiones ſuas?* ita ex *Bellarmino* interrogante, quare non probemus omnes illos ritus ex traditione majorum deſcendentes viciſſim quærimus, quare propter traditiones ſuas transgrediantur mandatum Dei, adminiſtrantis Baptiſmum in lingua peregrina, populo ignota, ac tribuentes humanis ritibus quod Baptiſmo divinitùs inſtituto inſolidum erat tribuendum, ut de *πόσεως κολάφις* in Sacramento cœnæ & commutatione ejuſdem in Sacrificium nihil hoc loco dicamus: Quærimus etiam cur omnes illos ritus nominent antiquiſſimos, eosque ab Apoſtolica traditione arceſſant, cùm non ignorent plerosque ex illis nec ſemper à tempore Apoſtolorum, nec ubique in omnibus Eccleſiis receptos & uſitatos fuiſſe, ac multos ex vetuſtiſſimis ritibus per poſteros abolitos & in novos commutatos fuiſſe, ut de delibatione lactis & mellis, cujus mentionem faciunt Tertullian. libr. 1. adverſ. Marcion. & Hier. 9. Dialog. contra Luciferanos, manifeſtè conſtat. *Bellarmin.* reſpondet, *hanc Ceremoniam non fuiſſe generalem.* Atqui idem de reliquis ritibus plerisque dici poteſt. De trin. merſione ſic ſcribit Canus lib. 3. cap. 5. *Trina merſio, quam Canon Apoſtolorum ab Apoſtolorum traditione profluxiſſe dicit, jam diu per contrariam conſuetudinem abolita eſt.* Tertull. lib. de Pudicit. innuere videtur, *Baptizatis datum eſſe annulum lavacri & fidei, quæ profeſſi eſſent, obſignationem.* Hic ritus ibidem non amplius eſt in uſu.

De Ceremoniis Baptiſmi in ſpecie.

258. Porrò ut in ſpecie de *Baptiſmi* Ceremoniis agamus; *Bellarminus* in tres Claſſes eas diſtinguit. Prima continet Ceremonias ante *Baptiſmum*, quas cap. 25. numero duodenario includit. *Prima Ceremonia eſt profeſſio nominis, noſtrata Catechumenis, qui ex eo dicuntur competentes ſeu Electi. 2. Scrutinium ſive examen & exploratio quædam, an competentes firmiter & ſincerè credant. 3. Abrenunciatio Satanæ & operum ejus. 4. Fidei profeſſio, quam ſæpius interrogati reſpondent, & poſtea etiam in ipſo die Baptiſmi publicè pronunciant recitantes ſymbolum. 5. Signum crucis in fronte & pectore. 6. Exorciſmus ſive adjuratio Dæmonum certis precibus acta, ut recedant ab homine baptizando. 7. Exſufflatio, per quam Dæmonum expulſio & Spiritus S. afflatio ſignificetur. 8. Guſtus ſalis. 9. Cum tanguntur ſalvâ aures & nares & dicitur Epheta, h. e. aperire. 10. Impoſitio manuum ac Benedictio Sacerdotalis. 11. Unctio in pectore & ſcapulis. 12. Abſtinentia vini, carnium & rei uxoriæ, aliaque opera pœnitentiæ.* Secunda Claſſis continet Ceremonias comitantes Baptiſmum quas c. 26. numero quinario comprehendit. *Prima Ceremonia eſt impoſitio nominis. 2. Suſceptores. 3. Conſecratio aquæ. 4. Trina merſio. 5. Tempus Paſchale & Pentecoſtes.* Tertia Claſſis continet Ceremonias, quæ ſequuntur *Baptiſmum*, illas cap. 27. itidem quinario numero complectitur. *Prima eſt oſculum pacis, 2. unctio Chriſmatis in vertice. 3. Cereus accenſus, qui datur baptizato in ſignum fidei & gratiæ acceptæ. 4. Veſtis candida, quam ferre ſolebant à Sabbatho Paſchatis uſque ad Dominicam in albis. 5. Delibatio lactis & mellis ſeu vini, quæ hoc tempore non ſit in uſu.* De his Ceremoniis noti ſunt verſiculi:

Ritus in noſtris Eccleſiis uſitati:

Sal, oleum, Chriſma, cereus, chriſmate, ſaliva,
Flatus: virtutem baptiſmatis iſta figurant;
Hæc cum patrinis non mutant eſſe ſed ornant.

259. In noſtris Eccleſiis obſervantur hi ritus, quorum quidam præcedunt *Baptiſmi* adminiſtrationem, quidam verò ſequuntur. 1. proponitur *commonefactio de peccato originis* per lapſum primorum parentum in mundum introducto & per carnalem generationem in omnes poſteros propagato, à quo non niſi per Chriſtum poſſimus liberari, qui ſuâ obœdientiâ & ſatisfactione gratiam Dei, remiſſionem peccatorum, juſtitiam & vitam æternam nobis promeruit, eademque beneficia per Baptiſmum, ſalutare illud regenerationis & renovationis lavacrum, nobis diſpenſet. Hæc commonefactio utiliter adhibetur in adminiſtratione Baptiſmi, ut de neceſſitate ejuſdem præſentes admoneantur, adque debitam erga hoc Sacramentum reverentiam excitentur; quò referri poteſt, quòd Johannes accedentes ad Baptiſmum monet, nos Naturâ eſſe infrugiferas arbores, *ad quarum radicem ſecuris poſita* Matth. 3. verſ. 10. nec per carnalem ex piis parentibus nativitatem ab hoc malo nos liberari poſſe, verſ. 9. ſed Chriſtum eſſe *agnum illum, qui tollat peccata mundi*, Joh. 1. verſ. 29. *Qui baptizet Spiritu ſancto.* verſ. 33. in cujus etiam nomine *Baptiſmus* conferatur in remiſſionem peccatorum Marc. 1. verſ. 4. ita quoque Philippus Eunuchum ante *Baptiſmi* adminiſtrationem quærit, *an ex toto corde credat Jeſum Chriſtum eſſe Dei Filium*, Actor. 8. v. 37. *1. Commonefactio de peccato originis.*

260. 2. *Imponitur nomen* baptizando, hæc *ὑποτύπωσις* meritò in *Baptiſmo* retinetur 1. quia nomen illud eſt perpetuum memoriale Baptiſmi ſuſcepti, ideoque in tentationibus maximam præbet conſolationem. 2. quia in circumciſione nomina imponebantur olim parvulis Luc. 1. verſ. 59. cap. 2. v. 21. Occaſionem nominis Abrahæ in circumciſione mutati Geneſ. 17. verſ. 5. Jam verò baptiſmus ſucceſſit in locum circumciſionis. Coloſſ. 2. v. 11. Hæc nominis impoſitio teſtatur, parvulos *in librum vitæ ſcriptos*, Phil. 4. v. 3. *in manum Dei*, Eſa. 49. v. 16. *in cœlo nomen ipſorum ſcriptum eſſe* Luc. 10. v. 20. ut non amplius ſint filii iræ, ſed novum acceperint nomen & dicantur Dei filii, Chriſti diſcipuli, templa Spiritus ſancti, heredes vitæ æternæ. 4. admonet nos hæc *ὑποτύπωσις*, quòd nomen noſtrum Chriſto dederimus in baptiſmo, proinde ſub vexillo ejus contra Diabolum & ipſius organa perpetuò dimicandum eſſe. 5. monet hæc Ceremonia tùm demum nomen & celebritatem apud Deum nos conſequi, cùm regeneramur & adoptamur in Dei filios: *2. Impoſitio nominis.*

filios. 6. nititur exemplo primitivæ Eccleſ. Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. de Bapt. *Plerumque imponitur infantibus boni ominis cauſâ nomen Patris; tum ut ipſius nomen ad poſteritatem in filio conſervetur, tum ut ipſum nomen filio ſit commonefactio de imitandis & exprimendis virtutibus paternis.* Ex Dionyſio Alexandrino apud Euſebium libr. 7. c. 25. colligi poſſe videtur *Apoſtolorum nomina liberis baptizatis impoſita fuiſſe.*

3. *Exorciſmus minor.*

261. 3. *Iubetur Satanas exire* ab infante & locum dare Spiritui ſancto, de qua Ceremonia paulò pòſt diſſeremus. 4. *Signum crucis* in fronte & pectore infantis formatur, quod jam olim in Baptiſmo uſitatum, teſte Tertull. lib. de reſurrect. carnis; non ſit ſuperſtitionis aut ſupernaturalis cujuſdam efficaciæ cauſâ, ſed ut teſtetur receptionem in gratiam & regenerationem ad vitam æternam conſtare infanti baptizato ſolius Chriſti crucifixi merito, monet etiam, infantem recipi in numerum eorum, qui credunt in Chriſtum crucifixum, ac veterem hominem in ipſo per Baptiſmum crucifigendum Rom. 6. verſ. 6. quin & in hac vitâ cruci ipſum fore obnoxium.** Hemming. in Hiſtor. Dom. I. C. p. 117. non improbat ſignum crucis inprimi fronti & pectori infantis, dum baptizatur; *modò id fiat in ſignum novæ iſtius inaugurationis, quâ baptizatus Chriſto crucifixo dat nomen & ſe ſub ipſius vexillo militaturum promittit. 2. Si illud crucis ſignum ut doctrinæ quoddam memoriale ob oculos ponat. 3. Si ut μνημόσυνον* hiſtoriæ habeat. 4. Si veluti triumphale ſignum victi Diaboli illud erigat.** Gen. 48. v. 14. Patriarcha Jacobus manibus decuſſatim nepotibus ſuis Ephraemo & Manaſſi impoſitis crucem quaſi format & crucis Chriſti eos admonet. Hûc etiam referunt quidam veteres ſignum in frontibus ſervorum Dei, Ezech. 9. v. 4. Apoc. 7. verſ. 3. Chriſtus *crucifixus fuit olim* gentibus *ſtultitia.* 1. Corinth. 1. verſ. 23. unde Chriſtianos per ludibrium vocabant *crucis religioſos*, teſte Tertulliano in Apolog. cap. 16. Chriſtiani igitur, ut oſtenderent ſe ob crucem Chriſti non erubeſcere, in medio frontis eam pingebant. Cyrill. Hieroſol. Catech. 13. *Non pudeat nos crucifixum confiteri, ſed in fronte confidentes ſignaculum crucis digitis imprimamus.* Auguſtin. ſerm. 8. de verbis Domini: *De cruce CHRISTI nobis inſultant ſapientes hujus mundi, & dicunt quale cor habetis, qui DEUM colitis crucifixum, in fronte eam figat, ubi ſedes pudoris eſt, ubi omninò figatur &c.* Quare cùm Catechumeni Chriſto crucifixo darent nomina, in ſignum fidei ac confeſſionis de CHRISTO ſignum crucis in fronte & pectore olim fuit formatum. Auguſtin. libr. 1. de peccat. merit. cap. 26. *Catechumenos ſecundum quendam modum ſuum per ſignum Chriſti puto ſanctificari, addit autem & per orationem manus impoſitionis.* A Baptiſmo Catechumenorum ad *Baptiſmum* infantum, ut pleræque aliæ Ceremoniæ, poſtea fuit ſignum crucis translatum.

4. *Signum crucis.*

5. *Precet.*

262. 5. Recitantur *preces* quibus infans Chriſto offertur, ut memor promiſſionis ſuæ, per Spiritum ſanctum in ipſo efficax ſit ac per ſpirituale diluvium Baptiſmi peccata ejus ſubmergat fide ipſum donet, & ex numero infidelium in arcam Eccleſiæ receptum ad vitam æternam conſervet &c. Has preces utiles in *Baptiſmo* adhiberi conſtat ex eo, quòd Chriſtus infantes ſibi offerri jubet Matth. 19. v. 14. Marc. 10. verſ. 14. Luc. 18. verſ. 15. id quod fit piis precibus, per quas unà cum verbo Dei omnia ſanctificantur 1. Timoth. 4. verſ. 5. Hûc referendum quòd Chriſtus ipſe in ſuo *Baptiſmo* oraſſe legitur Luc. cap. 3. v. 20.

6. *Exorciſmus.*

263. 6. Exorciſmus adhibetur hac forma: *Adjuro te immunde Spiritus, ut exeas ab hoc ſervo Jeſu Chriſti in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Olim in primitiva Eccleſia viguit donum ejiciendi Dæmones teſtibus Juſtin. in Dial. cum Tryphon. Tertullian. lib. de Coron. milit. & Apologet. cap. 32. Cypriano lib. ad Demetr. Lactant. lib. 2. Inſtit. cap. 16. lib. 4. cap. 27. &c. Ceſſante iſthoc dono Exorciſmus ad Ceremonias Baptiſmi translatus eſt, cùm per Baptiſmum ex regno & poteſtate Satanæ, cujus captivi ſumus, liberati in regnum CHRISTI & conſortium vitæ æternæ recipiamur. Proinde Exorciſmus eſt teſtimonium & viva quaſi adumbratio 1. ſpiritualis captivitatis, quâ infantes in regnum Satanæ propter peccatum detinentur. 2. Exhibiti Meſſiæ & præſtiti ab eo operis redemtionis, quòd fortis armatus expugnatus ſit & ſpolia per miniſterium verbi & Sacramentorum diſtribuantur. 3. Efficaciæ divinæ Baptiſmi propriæ, quâ infantes ex poteſtate tenebrarum in regnum filii DEI transferuntur. 4. Præcipui ſcopi & finis totius miniſterii Eccleſiaſtici, qui conſiſtit non modò in applicatione beneficiorum Chriſti ad credentes, ſed etiam in perpetua pugna contra Satanam. 5. Eſt confeſſio publica Eccleſiæ contra errores Pelagianorum, Anabaptiſtarum, Cinglianorum. 6. Comprobatur teſtimoniis primitivæ Eccleſiæ. Cyprian. lib. 4. Epiſt. 7. Nazianz. orat. in Sacrament. Lavacr. Auguſt. de nupt. & conc. libr. 1. cap. 20. libr. 2. cap. 18. de peccat. merit & remiſſion. libr. 1. cap. 34. de civit. Dei lib. 10. cap. 22. &c. Ambroſ. lib. 1. de Sacram. cap. 5. Opt. Milev. libr. 4. contra Parmen: Quæ Exorciſmi fundamenta profert. D. Schilterus in Catech. pag. 530. ** Differt autem noſter exorciſmus à Pontificio. 1. noſter autoritate humana nititur, eſt ſuâ Naturâ ἀδιάφορος ac liberæ obſervationis. Pontificiorũ exorciſmus non humana ſed Apoſtolica autoritate niti fingitur. Bellarmin. 1. de Baptiſm. c. 25. hinc in Eccleſia Pontificia non indifferens, ſed neceſſarius ſtatuitur. Concil. Tridentin. ſeſſ. 7. canon. 13. 2. noſter eſt ἐνεργητικὸς ſignificans peccatum originale ac liberationem ab ea per Chriſtum, ſed Pontificiorum exorciſmo ipſa *ἐνέργεια* ſeu efficax operatio tribuitur. Verbum ἐξορκίζειν generale eſt ſignificans Deo ultore & vindice per juramentum invocato aliquid imperare, nec ſemper de corporaliter obſeſſis uſurpatur. Marc. 5. verſ. 7. inquit legio ad Chriſtum. *Adjuro te per Deum. i. e.* Dei nomine & imperio quaſi in auxilium vocato præcipio. 1. Theſſ. 5. v. 27. *Adjuro vos per Deum, id eſt*, Deum ultorem ſuper vos invoco. Mat. 26. verſ. 63. ἐξορκίζω σὲ κατὰ θεοῦ τοῦ ζῶντος. i. e. *Deum vivum ſuper te vindicem invoco.* phraſi etiam *exeundi* de ſolutâ obſeſſione ſpirituali utitur Salvator Matth. 12. v. 43. ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ac de ſpiritualiter captivis à Satana dicit Apoſtolus 2. Timoth. 2. verſ. 26. *Quod in Diaboli laqueis quaſi vivi ab illo in vinculis detenti ſint.* Ephel. 2. verſ. 2. τὸ πνεῦμα ἐνεργοῦν ἐν τοῖς

τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας significat autem ἐνεργέω internâ efficaciâ infitâ agito & impello Matt. 14. verſ. 2. Rom. 7. verſ. 5. indè ἐνεργούμενοι dicuntur à Diabolo obſeſſio, à cujus potentia intus operante impelluntur & agitantur. Ad Patrum dicta, quibus videntur exorciſmi verbis efficaciam aliquam tribuere, reſpondemus, *ea commodè eſſe explicanda, illam* verò explicationem monſtrat Auguſtin. libr. 1. de nupt. & concup. cap. 20. *A poteſtate tenebrarum, quarum Diabolus princeps eſt, i. e. à poteſtate Diaboli & Angelorum ejus eruuntur parvuli cùm baptizantur.* Et mox. *In veritate igitur, non in falſitate poteſtas Diabolica exorciſatur in parvulis.* Et poſtea. *Quid ergo eſt in eo, per quod in poteſtate Diaboli teneantur, donec eruantur inde per Sacramentum Baptiſmatis Chriſti, quid eſt niſi peccatum?* (tribuit igitur virtutem liberandi à poteſtate Diaboli exorciſmo, quatenus ille reſpicit Sacramentum Baptiſmi)**

264. Cavendum igitur 1. ne hæc ceremonia pars Baptiſmi eſſentialis ac neceſſaria ſtatuatur. 2. ne de obſeſſione quadam corporali infantes cogitetur, cùm ſpiritualem ejuſdem in regno Satanæ captivitatem ſolummodò demonſtret. *Scimus* (inquit Chemnitius pag. 3. Locorum pag. 392.) *infantes DEI beneficio non eſſe corporaliter obſeſſos; ſcimus autem viciſſim ex verbo DEI multò triſtius & periculoſius eſſe, quod propter peccatum, regni cœlorum exortes ſpiritualiter captivi detinentur ſub regno Satanæ poteſtate tenebrarum, unde nullius creaturæ potentiâ eripi poſſunt, ſed Deus Pater divinâ ſuâ potentia propter Filium per Spiritum ſanctum in Baptiſmo eos liberat.*** Lutherus in præfat. actionis *Baptiſm. Eccleſia Chriſtiana firmis & indubitatis verbis coram Deo confitetur, puerum eſſe à Diabolo* (Spiritualiter ſcilicet) *obſeſſum. i. e. Filium eſſe peccati & iræ DEI.***

3. neve uſus Exorciſmi ſtatuatur effectivus, quaſi vi verborum iſtorum infans ex regno Satanæ liberetur, cùm Sacramento Baptiſmi hoc ſit in ſolidum tribuendum, ſed ſaltem ſignificativus. Negari quidem nequit, pios veteres interdum ita loqui, ac ſi per Exorciſmum & exſufflationem infantes à poteſtate Satanæ liberentur, undè Exorciſmi uſum effectivum eſſe ſtatuit Comp. Theol. veritat. lib. 6. cap. 10. pag. 438. Gregor. de Valent. diſputat. 4. q. 6. de ritu *Baptiſm.* part. 2. tom. 3. id verò juxta analogiam fidei ita accipiendum, quòd efficaciam verbi & Baptiſmi contra Satanam rhetoricis illis commendationibus hujus Ceremoniæ demonſtrare voluerint. Cœleſtinus P. R. C. ſive diſtinct. 4. de Conſecrat. decernit, *omnes à Baptiſmate arcendos, à quibus per adjurationes & exſufflationes Diabolus non fuerit expulſus*, ibi gloſſa addit; *hoc non eſſe ſimpliciter intelligendum, quia Demon antè Baptiſmum non ejicitur, cùm uſq; adtinctionem Diaboli familia ſimus & ejus membra, ſtatuit ergo Diabolum Exorciſmo non ejici, ſed ejiciendum ſignificari.* **Græci recentiores nominant potiùs ἀφορκισμὸν quàm ἐξορκισμὸν, ut ex corũ conſtat Euchologio. Et ipſi non ſolum his utuntur formulis. ἐπιτιμᾶ σοι κύριος Διάβολε ὁ παραγινόμενος εἰς τὸν κόσμον καὶ κατασκευάσας τὴν ἀνθρώποις ζωὴν τὴν σὴν καθιλεῖν τυραννίδα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐξέλκυσαι. *Increpet te Dominus Diabole, qui in mundum venit & inter homines converſatus eſt, ut tuam deſtruat Tyrannidem & homines eripiat.* Aphorciſmo ſecundo. ὁ θεὸς ὁ ἁγιὸς ὁ φοβερὸς καὶ ἔνδοξος, ὁ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ ἀκατάλυπτος καὶ ἀνεξιχνίαστος ὑπάρχων αὐτὸς ὁ προορίσας σοι Διάβολε τῆς αἰωνίου κολάσεως τὴν τιμωρίαν δι' ὑμῶν τῶν ἀχρείων αὐτοῦ δούλων κελεύει σοι καὶ πάσῃ τῇ συνεργίᾳ σου δυνάμει ἀπορῦναι ἀπὸ τοῦ νεωστὶ σφραγισθέντος. *Deus ſanctus terribilis & glorioſus in omnibus operibus & fortitudine ſua incomprehenſibilis & imperveſtigabilis, ille qui tibi Satana præfinivit æterni ſupplicii pœnam per nos inutiles ſervos imperat tibi & coadiutrici potentiæ tuæ omni, ut abſiſtas à recens ſignato &c. Verum haſce etiam adjungunt preces in tertio aphorciſmo.* Κύριε ὁ θεὸς τῶν Ἰσραὴλ, ὁ ἰώμενος πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐκβαλὲ ἀπὸ τοῦ δούλου σου ἐκζήτησον (exquire) ἐξόρισον καὶ ἀπέλασον ἀπ' αὐτοῦ πάντα τὰ ἐνεργήματα τοῦ Διαβόλου. ἐπιτίμησον τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι καὶ διώξον αὐτὰ καὶ καθέλεσον τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου καὶ τῇ ἐξουσίᾳ σου (celeri) χρυσάμυνος ἐνεργείᾳ σύντριψον τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐν τάχει καὶ δὸς αὐτῷ νίκας κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, ὅπως τοῦ παρά σου ἐλέους τυγχάνων καταξιωθῇ τῶν ἀθανάτων καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων καὶ δόξαν σοι ἀναπέμψῃ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.***

265. Quòd igitur rem ipſam per Exorciſmum adumbratam, itemque explicationem verborum in hac Ceremonia adhibitorum attinet, quòd videlicet ſit commonefactio & teſtimonium de ſpirituali captivitate infantis in regno Satanæ, de miſerabili ſtatu; in quem per lapſum primorum parentum redacti ſumus, de ſalutari efficacia Baptiſmi &c. ea cum fidei ſit analoga, non poteſt ſimpliciter improbari: interim tamen cum verba ſint duriora ac ſepoſitâ illâ explicatione præ ſe ferant obſeſſionem quandam infantis, à quâ per illam ipſam Ceremoniam fiat liberatio, ideò ut loquitur D. Chemnitius parte 3. Locorum Theolog. pag. 178. *habet Eccleſia libertatem, ut doctrinam illam de peccato Originis, de poteſtate & regno Satanæ, & de Baptiſmi efficacia aliis verbis Scripturæ magis conſentaneis proponat & explicet.* ἐξορκίζειν non ſignificat hoc loco juramentum Diabolo deferre, ac jurejurando illum obſtringere, ſicut uſurpatur Matth. 26. verſ. 63. nec ſignificat infantem corporali obſeſſione liberari, ſed continet gravem obteſtationem, ut Diabolus ab hoc infante propter peccatum ſibi mancipato cedat & CHRISTO Redemtori ac Spiritui regeneratori locum relinquat, perinde ut CHRISTUS dicit Matth. 16. verſ. 23. *Abi poſt me Satan*, cùm in Petro prava cogitatio exurgeret. Paulus 1. Theſſal. 5. v. 27. *adjurat* Theſſalonicenſes *per Dominum, ut Epiſtolam hanc legant.* Zachar. 3. verſ. 2. hac forma deteſtationis utitur: *increpet te Deus Satan.*

266. Hanc libertatem abrogandi Ceremoniam adiaphoram ut ipſo facto Eccleſia in Exorciſmo demonſtraret, fortè non fuerit inutile propter cauſas non contemnendas;** (Martyr in locis p. 1351. *Laudabile & conſultum fore ait, ſi exorciſmi in preces converterentur.* Bucanus in Cenſura ſuper libr. ſacror. Angl. c. 13. *Præſtat iſta increpandi & imperandi verba adverſus malos Dæmones verti in verba precandi.*)** ſin verò

abrogatio Exorciſmi ab iis, qui in pluribus doctrinæ Chriſt. capitibus pertinaciter errant, præfractè urgetur & quidem ex hoc fundamento, q liberi Chriſtianorum ante *B*aptiſmum ſancti ſint, ac in Dei fœdere, quòd baptiſmus non ſit medium ſed ſignum & obſignatio regenerationis &c. tunc in præpoſteram abrogationem non eſt conſentiẽdum cùm hac ratione libertas Chriſtiana & ἐρθοδοξία articuli de pecc. originis ac de efficacia baptiſmi obliquè petatur. Galat. 2. v. 4. *falſis fratribus qui ſubintroierunt, explorare libertatem noſtram quam habemus in Chriſto Jeſu, ut nos in ſervitutem redigerent, nec ad horam ceſſimus, ut veritas Evangelii apud nos permaneret.* Gal. 5. 1. *State in libertate, qua Chriſtus nos liberavit.* Sed nec privatim abſque conſenſu Eccleſiæ à miniſtro ſuſcipienda, nec à Magiſtratu edictis imperanda eſt Exorciſmi abrogatio, verùm præcedat, oportet diligens ex verbo Dei de hac Ceremonia informatio ac orthodoxæ Eccleſiæ conſenſus.

7. Recitatio Evangelii Marci.

267. 7. *Recitatur Evangelium Marc. 10.* ejuſdemque ἐξήγησις additur continens antitheſin miſeriæ noſtræ & conſolationis eidem opponendæ. 8. *Imponuntur manus infanti.* Hæc χειροθεσία à Patriarchis, Prophetis, Chriſto & Apoſtolis uſurpatur in quinque caſibus: Primò in benedictione Marc. 10. v. 16. 2. cùm Sacerdotes victimam adducunt ad altare Levit. 3. verſ. 2. 3. Si quem voluerunt miraculosè curare Marc. 16. verſ. 18. 4. quando conferri debuit Spiritus ſanctus Act. 8. v. 17. 5. ſi quis ad miniſterium ordinandus Num. 27. v. 18. Act. 13. v. 1. Tim. 5. v. 22. In baptiſmi adminiſtratione adhibetur exemplo Chriſti benedicentis infantibus ſibi oblatis Mat. 19. v. 13. & Ananiæ imponentis manus Paulo baptizando Actor. 9. v. 17. Auguſt. lib. 3. de bapt. contra Donatiſt. cap. 16. *Quid impoſitio manuum aliud niſi oratio ſuper hominem?* Significat igitur hæc Ceremonia, infantem cœleſtis benedictionis participem reddi, à morbo peccati originalis liberari, Spiritu S. donari & ad ſanctum miniſterium Deo præſtandum ex mundo ſegregari. 9. Oratio Dominica recitatur, eidemque benedictio ac pium votum miniſtri ſubjungitur: *Dominus cuſtodiat introitum & exitum tuum ex hoc nunc & uſque in ſeculum.*

8. Impoſitio manuum.

9. Orationis Dominicæ recitatio.

10. Patrinorum adhibitio.

268. *10. Patrimi ac Matrimæ* adhibentur, qui monentur, ut officii ſui diligentem habeant rationem, ac poſtea infantis nomine abrenunciant Satanæ & fidem Chriſtianam profitentur. Hæc abrenunciatio uſitata fuit in baptiſmo Catechumenorum, ut patet ex Ambroſ. libr. de iis qui myſt. init. cap. 2. Dicuntur Patrimi aliàs ἀναδόχοι ſuſceptores, quia ex ſacro fonte baptizandum levant: Compatres, Propatres & Patres Spirituales, quia ad *B*aptiſmum regenerationis lavacrum infantem deferunt: Fidejuſſores, Sponſores, quia loco infantum ſpondent ac reſpondent. Adhibentur autem hoc fine, 1. ut per ſerias preces infantem CHRISTO offerant, eundemque fide donari & fœdus gratiæ recipi petant, qua in parte ſequuntur exemplum eorum de quibus Matth. 19. v. 13. Marc. 10. v. 13. Luc. 18. v. 15. commemoratur, quòd *infantes Chriſto obtulerint*, atq; implent vaticinium Iſai. 49. v. 22. *Afferrent filios tuos in ulnis & filias tuas ſuper humeros portabunt.* 2. Ut Chriſti loco teſtentur, infantes baptizatos credere & Deo placere, heredes eſſe regni cœlorum Matth. 19. v. 14. &c. 3. Ut ſint teſtes baptiſmi, quo baptizati poſtea in adulta ætate reſiſtere poſſint tentationibus Diaboli. 4. Ut ſuccedant in locum demortuorum parentum, ac infantem, quem ex ſacro fonte ſuſceperunt, in verba pietate & religione inſtitui curent. Auguſtin. ſerm. 116. de temp. tom. 10. pag. 852. *Qui filios aut filias excipere religioſo amore deſiderant & antequam baptizentur & poſtquam baptizati fuerint, de caſtitate, de humilitate, de ſobrietate, vel pace eos admonere, vel docere non deſinant & agnoſcant ſe fidei ſſores eorum eſſe, pro ipſis enim reſpondent, quod abrenuncient Diabolo, pompis & operibus ejus, & ideò tam illi, qui excipiunt, quàm qui excipiuntur, tàm Patres quàm filij pactum quod cum Chriſto in Baptiſmi Sacramento conſcribunt cuſtodire contendant: nec unquam aliquid de Diabolo Pompis vel mundi iſtius luxuriosis oblectationibus concupiſcant.* Porrò uſus ſuſceptorum, eſt antiquiſſimus, cùm ex inſtituto Higini** (Euſeb. lib. 4. Hiſtr. Eccl. cap. 11. vocat eum *Hyginum*, ſed apud Polyd. Virg. lib. 4. de rer. invent. c. 4. & in Centuriis Magdæburg. vocatur *Iginus* Cent. 2. c. 6. p. 111.)** circa annum Chriſti 154. adhiberi cœperint, ac mentio eorum fiat apud Dionyſium Areopag. in Hierarch. Eccleſiaſt. cap. 2. Tertullian. lib. de Baptiſm. &c. Alii morem hunc ex imitatione *B*aptiſmi Catechumenorum, quibus referente Euſebio libr. 7. cap. 20. & libr. 8 cap. 21. teſtes & Sponſores antiquitus adhibebantur, profluxiſſe ſtatuunt. **Concilium Tridentin. ſeſſ. 24. c. 2. conſtituit *unum duntaxat virum vel unam fœminam vel ad ſummum virum ac fœminam unius infantis Baptiſmo tanquam teſtes & ſuſceptores adhibendos eſſe.***

De officio ſuſceptorum.

Differunt etiam de illorum inſtituto & officio Polydorus Virgilius libr. 4. de rerum inventoribus cap. 4. Auguſtin. ſerm. 163. de tempor. Hugo de S. Victore part. 6. cap. 12. Lombard. 4. ſent. diſtinct. 6. art. 2. &c. Referenda huc ea, quæ habet Guil. *B*ucanus inſtitut. Theol. loco 47. p. 651. *Uſus Sponſorum nec neceſſarius eſt, quia expreſsè non præſcribitur in Scripturis nec ſimpliciter rejiciendus, 1. Quia ortus eſt ex imitatione Baptiſmi Catechumenorum, qui baptizandi, non ſolùm de fide interrogati ipſi reſpondebant, ſed fidei ſuæ velut teſtes & Sponſores dabant. 2. Non pugnat cum Scripturis. 3. Habet nihil iniqui aut inhoneſti. 4. Ex charitate proficiſcitur. 5. Hoc ita cedit in utilitatem & ſalutem infantis, ut nemini ſit fraudi. 6. Totum hoc ad ædificationem Eccleſiæ facit. 7. Ut ad facilem partum in generatione carnali adhibetur obſtetrix: Hic in Spirituali generatione Baptiſmi aliquis adhibetur, qui fungatur vice obſtetricis & Pædagogi in iis quæ pertinent ad fidem & vitam Chriſtianam.*

Q. 1. De numero ſuſceptorum.

269. Quæritur hoc loco: 1. *Quot ſuſceptores adhibendi ſint?* Reſpond. In quibusdam locis unus, in quibusdam verò tres, in quibusdam etiam plures invitantur, Higinus unum ſolummodò Patrimum unamvè matrimam *B*aptiſmo intereſſe voluit, teſte Platina in ipſius vita. pag. 20. Quamvis verò integritati & efficaciæ Baptiſmi ex numero ſuſceptorum nihil vel accedat vel decedat, ac proindè adiaphorum ſit, unum vel plures invitare, ne tamen ſcandalum detur, cujusque Eccleſiæ conſuetudini reverenter parendum: Cumprimis verò cavendus luxus, qui in complurium ſuſceptorum invitatione plerumque ſpectatur, cui Electoralis conſtit. Eccleſiaſt. obviam ire voluit. Propter teſtimonii firmitatem atque educationis neceſſitatem, ut parentibus ac uno vel altero Patrimorum è vivis ſublato

lato infans piè educari possit, satiùs esse videtur, tres quàm unum adhibere. Numer. 15. vers. 30. Deuteron. 17. vers. 6. *In ore duorum vel trium testium consistit omne verum.* 2. *Quales adhibendi sint susceptores?* Respond. Ut numerus, ita & qualitas susceptorum *Baptismo* nihil addit vel demit: interim tamen ad sacram hanc actionem, quantum quidem fieri potest, pii & veræ religioni addicti testes adhibendi sunt, ne videamur impietate ac hæreti eorum, quos invitavimus, delectari. 1. Thessal. 5. vers. 25. *ab omni specie mala abstineto.* Deinde ut conscientia pacatior liberos nostros nobis defunctis educandos illis tradere possimus: Denique cum in civilibus judiciis hæreticus & Judæus contra Christianum testimonium dicere prohibeantur l. quoniam 21. c. deluer. & Manich. Farin. q. 56. n. 205. cum seqq. & Dd. comm. cumque notati infamiâ ac hærentes in manifestis flagitiis à testimonio repellantur cap. testimonium 54. extr. de testibus c. super 13. eod. quantò minus ad hanc sacrosanctam actionem *Baptismi* testium loco admittendi fuerint. 3. *An admittendi sint susceptores diversæ ac perversæ religionis addicti?* Respond. Distinguendum inter eos qui sunt dociles ac sanabiles, qui Baptismum nostrum approbant & Confessionem nostram apertè non damnant: & inter eos, qui sunt pertinaces, insanabiles ac blasphemi, priores admitti possunt, ut pia informatione in viam reducantur ac vanitatem calumniarum, quibus Ecclesiæ nostræ prægravantur, ipsimet cognoscant: posteriores verò repellendi sunt, propter scandalum multiplex, aliasque rationes gravissimas. Vide Luther. præfat. de Baptism. & Const. Eccles. tit. de Excommunic. ** *Causæ propter quas pertinaces, insanabiles ac blasphemi Pontificis vel Sacramentarii ad compaternitatem non sunt admittendi,* hæ sunt. 1. Etsi officium patrinorum est adiaphorum, tamen *Baptismus* ut reliqua Veter. & Nov. Test. Sacramenta est nota conjunctionis in fide & confessione. 2. Propter mandata divina de fugiendo infidelium consortio in Spiritualibus Matth. 7. v. 6. *Ne detis quod sanctum.* 2. Cor. 6. v. 14. *Ne ducatis iugum* 2. Joh. v. 10. *Si quis venit, &c.* 2. Thess. 3. v. 6. *subducatis vos à fratre qui inordinatè se gerit.* Tit. 3. v. 10. *Hæreticum devita.* 3. Propter abusum nominis divini in invocatione quam hæretici faciunt. Psal. 50. 4. Propter infantes ne fraudenter precibus piorum Patrinorum. Psal. 109. v. 7. 5. *Blasphemi* & insanabiles ut hostes Dei & veritatis non possunt infantes quos ex sacro fonte susceperunt, de fide vera instituere. 6. Propter scandalum eorum qui in fide non satis sunt confirmati, propter deformationem Baptismi & suspicionem hypocriseos aut collusionis cum impiis in religionis exercitio, aut avaritiæ aut aliorum criminum. 1. Thessal. 5. v. 22. ab omni specie mali. 7. Ne participemus de pœnis testis *Bapt.* hæretici. Apoc. 18. v. 4. 8. Nulla necessitas cogit adhiberi fideiussores tales, cùm præstò sint alii sinceræ rel. addicti. 9. Christus jussit impœnitentes ligare. Atqui separato abusu Sacramentorum est magna pars clavis ligantis. 10. Pontificii nos pro hæreticis in bulla Cœnæ damnant & mortuis locum sepulturæ in cœmiteriis denegant. Cur ergo illos ad Compaternitatem admitteremus. 11. Exempla Ecclesiarum Saxonicarum, Brunsuigensium, Manstseldensium, Megapolensiũ, Magdæburgensium, Rostochiensium, Argentoratensium, Ratisbonensium &c. Empsych. in conf. Braun. p. 291.** 4. *Quid faciendum ministro, si à Magistratu cogatur aut hæreticum admittere aut officio se abdicare.* R. Admittat, sed cum solenni protestatione, quia satis est in tali casu, qui non concernit ipsam baptismi substantiam ac fidei articulos, injuriam Magistratus ferre, q̃ non necessaria ministerii desertione lupo aditũ ad ovile Christi patefacere. Protestatio tollit scãdalũ & ministri conscientiæ satisfacit. 5. *Si quis à diversæ religionis homine ad officium susceptoris vocetur, num comparere debet.* R. De hoc casu integrum Tractatum scripsit Melch. Ephe impressum Coburgi Anno 93. ubi multis argumentis probat, Orthodoxum non posse salvâ & illæsâ conscientiâ in Baptismo Pontificiorum susceptoris munere fungi. Quidam verò contrarium statuunt nimirum comparere aliquem posse, sed cũ solenni protestatione? 1. Quia in Ecclesiis hæreticis verus administratur baptismus modo observetur Dominica institutio. 2. quia post obitum parentum infans in nostram potestatem redactus in vera religione institui potest. 3. Quia nimia morositate offenduntur infirmi in fide, qui nostrâ facilitate & conversatione lucri fieri possent. Respiciendæ sunt circumstantiæ & pia adhibenda est prudentia, ne vel cum adversariis colludere, vel infirmorum fidẽ subvertere in hoc casu videamur. Const. Eccles. Elect. art. 10. gener. hac de re sic statuit: Keinen unserer Religions Verwandten ist zu rathen / daß er bey einer Papistischen Tauffe stehen vnnd hiermit ihren Papistischen Grewel / so sie bey der heiligen Tauffe treiben / bestetigen soll. 6. *Num ex fideiussionis ritu in Baptismo talis quædam cognatio oboritur, qua matrimonium inter Compatres eorumq; liberos prohibeatur.* R. Affirmat Bell. l. 1. de Matrim. c. 30. ex Canonist. Sed si Spiritualis cognatio, quæ à Christo ipso descendit ac in fidei & charitatis communione consistit, non impedit matrimoniũ, quanto minùs Compatrum illa cognatio, quæ ab hominum instituto dependet, illud impedict.

1. An admittendi susceptores diversæ religionis.

2. Quales adhibendi sint susceptores.

4. Quid faciendũ Ministro, si Magistratus eũ cogit, ut tales susceptores admittat.

5. An quis comparere debeat à diversæ religionis homine ad officium susceptoratus vocatus.

6. An ex fideiussionis ritu oriatur cognatio Spiritualis.

270. Hi ritus omnes baptismi administrationem præcedunt, ut dignitas & efficacia ejusdem auditoribus & spectatoribus commendetur, iidemque ad seria preces, devotionem ac reverentiam erga hãc sacram actionem excitentur. Sequitur Baptismi administrationem induitio *vestis candidæ.* Bucan. loc 47. p. 645. hunc ritum vocat *inutilem & superstitiosum*, sed non est temere improbandus, qui testatur 1. infantem à peccatis ablutum, ac justitiâ Christi veste illâ salutis indutum esse Gal. 3. v. 27. *Quotquot baptizati estis, Christum induistis.* Ambr. l. de iis qui initiantur mysteriis c. 7. tom. 4. oper. p. 425. *Accepisti vestimenta candida, ut esses studiosus, & exueris involucrum peccatorum & induereris innocentiæ casta velamina.* &c. Fortun. de hac veste ita canit. *Candido creditur nitidus exercitus ũdis, Atq; vetus vitium purgat in amne novo. Fulgentes animas vestis quoque candida signat: Et grege de niveo gaudia pastor habet.* Paulinus: *Hinc parens sacro ducit de fonte Sacerdos, Infantes niveos corpore corde habitu.* 2. Infantum veræ libertatis in Christo participem factum atq; ex potestate Satanæ manumissum esse. Tert. lib. de res. carnis, ubi ordine manumissionis insignia recenset, albam quoque annumeravit vestem. *Si famulum*, inquit, *libertate donaveris, & vestis alba nitore & annuli aurei honore & Patroni nomine actribus, mensaque honoraris.* 3. Admonet infantem, ut exuto veteri homine, induat novum,

Vestis candida in Baptismo.

vum, & in vera pietate Deo impoſterum ſerviat. Roman. 13. v. 13. *Honeſtè ambulemus, non in comeſſationibus, non in cubilibus & impudicitiis &c. v. 14. Sed induite Dominum Jeſum Chriſtum. Eph. 4. v. 24. Induite novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt, in juſtitia, & ſanctitate veritatis. Ind. Epiſt. v. 23. Odio habentes maculatam carnis tunicam. Apoc. 7. v. 13. Qui ſunt amicti illis ſtolis albis; v. 14. Laverunt ſtolas ſuas & dealbaverunt eas in ſanguine Agni.* Dionyſia Africana. *Ne perdamus indumentum ſalutis noſtræ, ne veniens invitator veſtem non inveniat nuptialem.* Rabanus lib. 1. de inſtitut. Clericor. *Induuntur baptizati albis veſtibus ad ſignificandam innocentiam & puritatem Chriſtianam.* Veſtem illam candidam baptizati neophyti geſtare ſolebant à Sabatho ſancto uſque ad Dominicam feſto Paſchali proximam, quæ ob id dicebatur *Dominica in Albis.* Tandem tota *Baptiſmi* actio concluditur precatione, benedictione ac pio voto miniſtri, pro fidei corroboratione in puero, ejusdemque conſervatione in gratia Dei ad vitam æternam, id quod fit mandato Dei. Numer. 6. verſ. 22. & exemplo Chriſti Marc. 10. verſ. 16. Precationis ſeu pii voti à miniſtro uſurpati formula extat apud Ambroſium libr. 2. de Sacrament. cap. 7. circa finem. *Veniſti ad Sacerdotem, quid tibi dixit? Deus,* inquit, *Pater omnipotens, qui te regeneravit ex aqua & Spiritu ſancto, conceſſitque tibi peccata tua, ipſe te ungat in vitam æternam.*

Benedictio.

Uſui doctrinæ de Baptiſmo.

271. Atque hæc dicta ſint de ſanctiſſimo initiationis Sacramento, *Baptiſmo* ſcilicet, quorum omnium verus ac pius uſus conſiſtit in his membris 1. Ut gratias Deo agamus pro inſtitutione hujus Sacramenti, per quod in fœdus gratiæ recipimur, à peccatis mundamur, regeneramur, renovamur, ac Spiritu ſancto donati filii Dei, & heredes vitæ æternæ ſcribimur. Plato memoratur gratias DEO quotidiè egiſſe, quòd Græcus, non barbarus natus ſit, nos longè juſtiores ac graviores cauſas habemus ſupplices quotidiè & Deo agendi gratias, quòd ex parentibus Chriſtianis nati, per *Baptiſmum* ad vitam æternam ſimus renati. Magnum Dei beneficium eſt, quòd nos ſalvos & incolumes in hunc mundum naſci voluerit, ſed longè majus beneficium eſt, ac proindè æternis præconiis dignum, quod ex aqua & Spiritu renati & in Eccleſiæ conſortium recepti, ſpem vitæ æternæ minimè dubiam habemus. 2. Ut hoc fidei ſignaculo in omnibus periculis, tentationibus & adverſis contra *Satanam* ejusque organa nos armemus, exemplo Davidis contra Goliathem pugnantis. 1. Sam. 17. verſ. 26. Ignita Satanæ tela ſcuto fidei excepta in aqua *Baptiſmi* extingui poſſunt. Epheſ. 6. verſ. 16. Refertur de nobili quadam matrona, quòd graviſſimis Satanæ tentationibus oppugnata Baptiſmi adminiſtrationem intuita non mediocrem conſolationem ex eo perceperit, quòd eodem modo ſe in infantili ætate baptizatam, inque fœdus gratiæ receptam edocta fuerat. ** Uti Lutherus notavit, qui tom. 1. Lat. Jen. Conc. 1. de Sacram. Baptiſmi p. 321. a. Es iſt kein ander/gröſſer vnd lieblicher Troſt in diſer Welt alß die Tauffe/den durch die Tauff erlangen wir Gnade vnd Barmhertzigkeit. & tom. 2. Lat. Jenenſ. de captiv. Babyl. pag. 271. Man liſet von einer H. Jungfrawen/ welche ſo offt ſie angefochten worden/ nur mit ihrer Tauffe ſich gewehret vnd kürtzlich geſagt habe/ Ich bin ein Chriſt/ denn der Feind die Krafft der Tauffe vnd des Glaubens/ſo an der Warheit der Göttlichen Verheiſſung gehafftet/ bald verſtandē habe vnd von ihr gewiche ſey. ** Fridericus *Barbaroſſa* Imperator in flumine, cùm indè emerſus eſſet, antè ultimum vitæ habitum commonefecit ſe fluminis Baptiſmi ſui. Et Albertus Saxo Princeps ſummam conſolationem adverſus Diaboli ludibria eſſe dixit, Baptiſmi ſui recordationem D. Selnec. parte 4. Exam. Theolog. pag. 129. *In omni lapſu, in omni tentatione, in ipſo mortis articulo, nulla eſt alia conſolatio recordatione baptiſmi efficacior. Et qui ad multam ſenectam pervenerit, etiam ſanctiſſimus, doctiſſimus & maximus quisque cùm moriendum eſt, cogitur retrocedere uſque ad horam Baptiſmi, & rurſus talis recens natus infans fieri & oblivisci præteritorum omnium, aut non poteſt intrare in regnum Dei:* ſcribit Neander in Theol. Chriſt. cap. de Baptiſ. pag. 475. 3. Ut memores obligationis noſtræ in Baptiſmo factæ ſub vexillis Chriſti, contra Satanam, mundum & carnem noſtram ſtrenuè pugnemus ac *conſepulti CHRISTO per Baptiſmum in mortem, in novitate vitæ DEO impoſterum ſerviamus.* Roman. 6. v. 3. *An ignoratis, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſtum Jeſum, in mortem ejus baptizati ſumus?* verſ. 4. *Conſepulti ergò ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, ut quemadmodum Chriſtus ex mortuis reſurrexit, per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Baptizati ſumus in nomen Patris, Filii, & Spiritus ſancti, ergò in Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum unum verum Deum, non in creaturas credere debemus: impium eſt credere in eum, in quem non es baptizatus. Baptizati ſumus in nomen Patris, Filii, & Spiritus ſancti, ergò Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum non autem creaturas invocare debemus. Baſil. Epiſt. 78. *δεῖ ἡμᾶς βαπτίζεσθαι ὡς παρελάβομεν πιστεύειν δὲ, ὡς βαπτιζόμεθα, δοξάζειν δὲ ὡς πεπιστεύκαμεν, πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα.* Baptizati ſumus in nomen Patris, Filii, & Spiritus ſancti, Ergo Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum unum verum Deum colere, ab ipſo omnia ad hanc & futuram vitam neceſſaria ſperare, inque ſancto timore illi ſervire debemus. Nazianz. orat. 40. in S. Baptiſm. pag. 641. *Nihil aliud eſſe vim & facultatem baptiſmi æſtimare debemus, quàm ſecunda vitæ ac purioris vivendi rationis pactum cum Deo initum (συνθήκας πρὸς θεὸν δευτέρου βίου καὶ πολιτείας καθαρωτέρας.) ac proinde vel maximo in metu omnes eſſe atque omni cuſtodia animas noſtras ſervare debemus, ne hoc pactum violaſſe comperiamur. Nam cum ad mutua hominum pacta firmanda Deus medius adhibetur, ſoleat quantum quaſo periculum eſt ne fœdera cum Deo ipſo contracta, perfregiſſe reperiamur, ac præter alia peccata, ipſo quoq; mendacii apud veritatis tribunal rei peragamur.* Ambr. l. 1. de Sacr. c. 6. tom. 4. p. 429. *Abrenunciaſti Diabolo & operib. ſuis, abrenunciaſti ſeculo & voluptatib. ejus &c. memor eſto ſermonis tui, & nunquam tibi excidat tua ſeries cautionis. Si Chirographum hominis dederis, teneris obnoxius, ut pecuniam eius accipias, teneris aſtrictus, & reluctantem te fœnerator aſtringit, ſi recuſas, vadis ad judicem atq; illic tua cautione convinceris. Vbi promiſeris, conſidera, vel quibus promiſeris. Chirographum tuum tenetur non in terra, ſed in cælo.* Refertur de pio quodam ſuſceptore ſive propatre, quòd filium ſuum in apoſtaſias nefariæ crimen prolapſum

lapsum transmissione vestis candidæ obligationis in Baptismo præstitæ commonitum in viam revocavent. Mirita quidam Carthaginensis Ecclesiæ minister, cùm esset cruciandus, exprobravit apostasiam suo carnifici, quem olim ipse de *Bap*tismate susceperat, ostentando crebrò ea, quibus illum texerat linteamina. Victor. libr. 3. de Vand. persecut.

Definitio Baptismi.

272. Ex his quæ dicta sunt, talis constitui potest Baptismi definitio. *Ba*ptismus est prius N. T. Sacramentum divinitùs institutum, quo hominibus in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti aquâ baptizatis Deus beneficia Filii sui, Mediatoris nostri Jesu Christi obœdientiâ & satisfactione parta tum offert tum fidei interventu donat, applicat & obsignat, ut ex filiis iræ filii Dei facti, ad vitam æternam regenerentur & renoventur; vel brevius, Baptismus est prius N. T. Sacramentum nempè hominis in aquam immersio, vel aspersio in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti, ut regeneretur ac renovetur per Spiritum sanctum. Ex Matth. 28. v. 19. Ephes. 5. v. 26. Tit. 3. v. 5. &c. plena baptismi definitio constitui potest hoc modo: baptismus est lavacrum aquæ in verbo institutum à Deo in Nov. Testam. per ministerium Johannis, & à Filio Dei incarnato solenni promulgatione mandatum Apostolis & reliquis ad finem usque mundi Ecclesiæ ministris, in quo tota sacrosancta Trinitas per aspersionem sanguinis Christi, quæ fit per aspersionem aquæ in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti effusæ hominem sic baptizatum ab omni peccato emundat, non ex opere operato, sed interveniente Spiritus sancti efficaciâ, & fide propriâ, ac cum eodem fœdus æternum sancit, in quo ut hominem baptizatum Christo & Ecclesiæ insitum in filium adoptat, per aquam & Spiritum regenerat, ac hæredem vitæ æternæ scribit, ita homo baptizatus vicissim ad agnitionem, fidem, obœdientiam, & cultum veri illius Dei obstringitur & obligatur. Benignissimus Deus, qui per baptismum in fœdus gratiæ nos recepit, in eodem usque ad finem vitæ nos sanctos & immobiles conservet, per Christum Dominum nostrum in Spiritu sancto, Amen.

luxè.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX GENERALIS SIVE PRIMVS, TOMI IV.

Continens Materias & earum ordinem:

UBI AUTEM NOTANDUM, NUMERUM PAGINAM, LITE-ram verò paginæ faciem notare.

LOCVS I.

DE BONIS OPERIBUS.

CONNEXIO CVM LOCO PRÆCEDENTE. 1. 2.

Etymologia & significatio vocabuli. ibid.

OPeris vox ab operando. 1. a.
Quid significet? ibid.
Cur usurpetur hæc appellatio. 1. a. b.

Synonyma bonorum operum. 1. 2. a.

Synonyma *simplicia*. 2. a.
Eorum distributio Chemnitiana. 2. a.
Bona opera, quare dicantur justitia. 2. a. quare sanctificatio? ibid.
Appellationes eorum metaphoricæ. ibid.
Appellantur fructus boni, quare? 2. a. b.
Appellationes typicæ. 2. b.
Appellantur sacrificia, quare. 2. b
Synonyma B. O. *conjuncta*. 3. a.
Facere duplex, Legale & Evangelicum. ibid.

Divisiones bonorum operum. 3. b.

Ratione *operis* quædam sunt interna, quædam externa. ibid.
Fundamentum hujus divisionis in ipso Decalogo. ibid.
Ratione *objecti* spectant quædam Deum, quædam verò homines. 3. b.
Homines spectatia rursus sunt duplicia, quædam enim proximum, quædam verò nos ipsos respiciunt. ibid.
Fundamentum hujus divisionis. ibid.
Alibi ad tres classes revocantur, quarum 1. Deum. 2. proximum. 3. nosipsos respiciant. ibid.
Quò referenda ipsius Christi concio, Matth. 6. ibid.
Et dictum Pauli. Tit. 2. v. 12. ibid.
Observatio de respectu immediato, 3. 4. a.
Gradus B. O. 4. a.
Angeli an peculiarem constituant objecti quandam speciem? ibid.
Ratione *bonitatis* quædam opera dicuntur moraliter & civiliter bona, quædam verò spiritualiter bona. 4. a.
Non renatorum opera, licet externa specie videantur bona, an coram Deo bona, vel potius peccata. 4. a.
Quare peccata coram Deo? ibid.
Hæreticorum opera an spiritualiter bona? an ex fide? an Deo placeant? &c. Neg. 4. b. 5. a.
Differentia B. O. quæ fiunt à renatis & eorum quę fiunt à non renatis, respectu 1. causæ efficientis. 2. causæ impulsivæ. 3. Subjecti. 4. Objecti. 5. Formæ 6. Finis. 7. Præmiorum. 5. a. b.
Scholasticorum divisio inter moraliter & meritorie bona. 5. b.
Eorumq; constitutio quadripartita, secundum quam quædam viva, quædam mortua, quędam mortifera, quædam mortificata. ibid.
Pontificiorum divisio inter opera legis & opera Evangelii. 6. a.

Causa efficiens B. O. 6. b.

Causa efficiens principalis est Spiritus S. ibid. ubi tamen

man Pater & Filius non excluduntur.ibid.
Causa instrumentalis est Verbum Dei.6.b.
αἴτιον σύνεργον est mens ac voluntas hominis per Sp. S. renovata,& quomodo?7.a.

Forma B.O. 7.a.

Forma B.O.absolutè considerat orum est conformitas cum Lege Dei.ibid.
Illustratur per contrarium.sc.cultum electitium.7.b.
Bellarmini exceptio ad loc.Esai.29.v.13. & Matth.15. ibid.
Aliorum exceptiones,quasi 1. Improbentur solum ea quæ fiant contra legem. ibid. 2. Abel & reliqui Patriarchæ Deo obtulerint sacrificia absq; mandato.8.a. 3. David voluntaria oris sui grata haberi petat.Ps.119.v.108. 4. Ex voto oblata Deo fuerint grata. 5. bono fine suscipiantur.8.b, 6. Maria,Joh.12. & peccatrix.Luc.7. unxerint Christum. 7. Sp.S. quo renati agantur sit agens liberrimum. 8. Charitas sit regula B.O.
Fides quo sensu dicatur forma B.O.9.a.
Quot modis concurrat ad B.O.renatorum.9.a.b.
Genuinus sensus.9.b.
Distinctio inter personæ & operum acceptationem triplex.9.b.10.a.

Finis bonorum operum.10.a.

Finis B.O.ultimus & principalis est Dei gloria.10.a.
Finis intermedius ac secundarius est salus proximi atq; inprimis Ecclesiæ.ibid.

Necessitas B.O. 10.a.

Quæstio I.an B.O.sint necessaria.ibid.
Necessitatis variæ species.10.b.
Quatuor ejus modi in Scriptura.ibid.
Quare & quomodo B.O.sint necessaria.10.b.11.a.
Causæ propter quas faciendа B.O. 1. S.Scripturæ auctoritas. 2. Fidei proprietas. 3. ipsa necessitas. 11.b.
Causæ propter quas B.O,necessaria?
Respectu *Dei*11.b.ejus est 1. Voluntas, 2. Majestas, 3. Paternitas, 4. Bonitas,scil. per Christum redemptio.12.a. 5. per Sp.S.regeneratio. 6. ejus Gloria. 7. Periculum ne ejus nomen ac verbū malè audiat.8.ipsius Christi exemplum.12.b.
Respectu *proximi*.12.b.ejus est 1. necessitas. 2. pravitas. 3. infidelitas. 4. infirmitas. 5. temeritas.
Respectu *nostri*. 1. vitæ novitas. 12.b.13.a. 2. vocationis firmitas. 3. persuasionis falsitas. 4. pœnarum gravitas. 5. fidei imbecillitas. 6. præmiorum largitas.13.a.
Necessitas B.O.hinc varia,scil. 1. mandati. 2. debiti. 2. ordinis. 4. consequentiæ. 5. hypotheseos. 13.a.
Dignitas B.O.quam Dn. Philippus adjungit, est gratuita Dei acceptatio,&c.ibid.
Utilitas B.O.13.b.
Duæ adhuc aliæ causarum classes à D. Huttero ante enumeratis tribus additæ,scil. *Angelorum* gratiâ, & *Diaboli* causâ,quod faciendа sint B.O.quæ tamen ad priores spectant referri.13.b.
Causæ illæ an dicendæ sint impulsivæ & finales. 13.b.
Bona opera an urgendа? 13.b.14.a.
Libertas Christiana an excludat B.O.necessitatem?14.a.
Distinctio Augustini inter opera legis & opera gratiæ. 14.a.
Variæ & diversæ hinc quæstiones.14.b.

Necessitas B.O.an in nostris Ecclesiis negetur? 14.b.

Bellarminus conatur probare, sed calumniosè.14.b.
Quæ calumnia est. 1. inveterata, siquidem & ipse Paulus istâ gravabatur. 2. mendacissima. 3. cujus falsitas & ipsis autoribus hujus calumniæ non ignota.14.b.15.a.
Bellarmini argumenta. I. Dicta Lutheri, quibus negare videtur B.O.necessitatem.15.a.Ubi nonnullæ admonitiones observandæ.15.a.b. & Lutheri dicta examinantur.15.b.quasi α. B.O. non faciant bonum virum.ibid. β. nullum B.O.infideli profit ad justitiam.16.a. γ. Ubi fides fuerit,nullum peccatum nocere possit.16.b. δ. Homo baptisatus etiam volens, non possit perdere salutem nisi nolit credere.ibid. ε. Cavendum esse à bonis operibus.17.a. ζ. Operibus onusti non possint intrare per angustam portam.17.b.

II. Dogma Lutheri, Quod Justorum B.O. ex suâ naturâ sint peccata mortalia.18.a.quod vindicatur.18. a.b. & ad Bell.exceptiones respondetur. 18.19.a.

III. Discrimen Legis & Evangelii in nostris Ecclesiis quod traditur,an propterea qui nihil boni facit, cōsentaneè Evangelio vivat?19.a.b.

IV. Libertas Christiana an tollat B.O.necessitatem.

V. Vita & mores Evangelicorum.20.a.b.

Justificatio absq; operibus per fidem,an sit hæresis Simonis & Eunomii.20 b.21.a.

Bona Opera an necessaria sint ad Salutem? 21.b.

Quæ propositio variè à variis profertur.21.22.
ἐπίφρασις.23.a.
Quare B. O. ad salutem necessaria esse, non sit dicendum,rationes undecim.23.24.
quia α. Apostolicis pronunciatis opposita. β. legem & Evangelium confundit. γ. incertam facit promissionem salutis. δ. alias justificationis,alias salutis causas constituit. ε. Dei gratiæ & Christi merito detrahit. ζ. in Pseudoapostolor. scholis nata. η. Pontificiorum corruptelas quodam modo approbat. θ. Veterum testimoniis refragatur. ι. Symbolicis Ecclesiar.nostrar.libris adversatur. κ. deseritur à suis Patronis. λ. neq; apud ipsos Pontificios universaliter vera est.
Bellarmini objectiones,&quinq; argumentorum classes pro necessitate B.O.ad salutem.24.b.α. ex discrimine legis & Evangelii.24. b. β. ex libertate Christiana.ibid.γ. ex quibusdam Script.dictis.25. a.δ.ex Patrum testimonits.29.b. ε. ex ratiocinatione.29.b.30 a.

Quæstio II.Bona opera,an sint perfecta. 30 b.

Bellarminus qualem sententiam attribuat nobis.30.b. 31.a b.
Nostra quænam sit sententia? 31.b.
Imperfectio B.O.demonstratur fundamentis quatuor, α. quia non adæquantur summum perfectionis gradum in lege præscriptum.β.quia in renatis dilectio Dei non est perfecta. γ. nec ipsi renati in hac vita sunt perfecti. δ. neq; opera procedunt totaliter & perfectè ex Spiritu,&c.32.a.

Immunditiē bonis operib. adhęrere.

pag 32.b.probatur.

1. Quia omnes nostræ justitiæ velut pannus menstruatæ.32.b.Exceptiones & Respōsiones.32.b.33.a.b.

2. Quia

tized by Google

2. Quia ſancti indigent quotidiana peccatorum remiſſione. 34. a.
3. Quia ſancti Dei deprecantur Judicium. 34. b.
4. Quia non eſt Juſtus, qui faciat bonum & non peccet. 35. a.
5. Quia nec cor renatorum perfectè eſt mundum. 35. b.

Lutheri argumentum ex oratione Dominica. 36. a.
Patrum Dicta. ibid.

Argumenta Bellarmini pro B. O. perfectione refutantur. 39. b.

Scripturæ teſtimonia octo. 39. b. 40. 41. a.
Teſtimonia Patrum. 41. b.
Rationes duæ. 42. a. b.

De Juſtificatione ſecunda per opera. 43. a.

Bellarmini opinio deſtituitur Scripturæ fundamentis, imo eidem fortiſſimè adverſatur. 43. a. b.
Quo ſenſu autem concedi poſſit Juſtificatio ex operibus. 43. b.
Bellarmini argumenta pro Juſtificatione ſecundâ examinantur. 44.

De B. O. meritis. 47. b.

Bonis renatorum operibus ex fide ad gloriam Dei factis propoſita eſſe præmia in hac & futura vita conceditur. 47. b.
Quid arguant præmiorum promiſſiones. ibid.
Diſtinctio præmiorum inter Eſſentialia & Accidentalia. ibid.

Status quæſtionis. 48. a.

Pontificiorum ſententia, quòd B. O. juſtorum verè & propriè ſint merita, & quidem ipſius vitæ æternæ. 48. a.
Cui ſententiæ opponitur ſententia Confeſſionis Auguſtanæ, quam ipſe Bellarminus quoque allegavit, ab Æpino & Chemnitio verò declaratur. 48. a. b.
Argumenta octo contra meritum operum à Bellarmino exagitata, videl.
α. Pſalm. 103. v. 4. Matth. 5. v. 7. pag. 48. b.
β. Eſai. 55. v. 1. pag 50. b.
γ. Luc. 17. v. 7. pag. 51. b.
δ. Rom. 6. v. 23. p. 53. b.
ε. Rom. 8. v. 18. p. 54. a.
ζ. Philipp. 3. v. 8. p. 55. b.
η. Rom. 3. v. 27. p. 57. a.
θ. Meritum Chriſti perſonæ infinitæ infinitum precium. 57. b.
Argumenta alia contra meritum operum à Bellarmino omiſſa. 59. b.
Rationes ex Scripturâ confirmatæ. 59. &c.
Veterum teſtimonia & dicta. 64. a. &c.
Scholaſticorum & Pontificiorum quorundam aſſenſus. 69. b.
Antitheſis & opinio adverſariorum, prout ea manifeſtè apparet
α. ex Scholaſticis & Pontificiis Scriptoribus. 72. a.
β. ex Praxi temporum ſuperiorum. 73. a.
γ. & ſeculi hodierni. ibid.

Nomen Meriti an ex Scripturis probari poſſit? 74. a.

Bellarmini conatus probandi. ex
Eccleſ. 16. pag. 74. a.
Hebr. 13. ibid.
Septem ejus aliæ claſſes argumentorum ex Scriptura, in quibus
1. Vita æterna nominatur merces, 75. a. ubi quoque & inprimis examinatur parabola de operariis in vinea. Matth. 20. p. 76. b.
2. Deus redditurus dicitur unicuiq; ſecundum opera. 78. b.
3. Ratio videtur poni, cur vita æter. detur. 81. b.
4. Præmium ex juſtitia reddendum eſſe b. o. videatur. 82. a.
5. Vita æterna dicatur promiſſa operibus bonis. 84. b.
6. Pii dicantur digni vitâ æterna. 86. a.
8. Deus appelletur Judex juſtus, & non perſonarum deceptor. 87. a.
Dicta Patrum quæ Bellarminus producit pro ſtabiliendis operum meritis. 87. b.
Vocem Meriti in laxiori ſignificatione uſurpari à veteribus, conceditur. 88. a.

An Fiducia in opera collocanda? 89. a.

Pontificii ita docent. 89. a. b.
Nos negamus. 89. b.
Noſtra argumenta. ibid.
Adverſariorum argumenta ſolvuntur. 91. a.

An licitum ſit operari bona intuitu mercedis æternæ? 91. b.

Verus ſtatus quæſtionis. 91. b. 92. a. b.
Bellarmini opinio & argumenta. 93. a.
1. ex Scripturæ dictis. 93. a. &c.
2. Exemplis Sanctorum. 94. a.
3. rationibus. 94. b.
Bellarmini conditiones ad meritum vitæ æternæ requiſitæ. 95. a.
De qualitate meriti. 95. a. b.
De iis quæ cadunt ſub merito. 95. b.
Alia Scripturæ dicta quæ juſtitiam & merita operum coram Deo ſtabilire videntur, & ab aliis pontificiis Scriptoribus afferuntur. 95. b.
ex Vet. Teſtam. ibid. &c.
ex Novo Teſtam. 97. a.

An per peccata contra conſcientiam fides, gratia Dei, Spiritus S. & vita æterna à renatis amittatur? 100. a.

Nos ita ſtatuimus. ibid.
Argumenta noſtra, à Natura & voluntate
α. tum Dei. β. tum hominis. 100.
Obſervationes ac diſtinctiones XV. ex quibus non ſolùm verus ſtatus quæſtionis, ſed etiam fundamenta ſolutionũ, argumentis adverſæ partis opponendar. liquidò ſunt conſpicua, diſtinguendo.
1. inter caſus adverſos & peccata. 101. a.
2. inter partem Dei & hominum. ibid.

Digitized by Google

3. int. gratiam ſanctificationis & electionis. ibid.
4. int. formaliter eſſe diverſa, & eſſe unum rat. ſubjecti. ibid.
5. int. lapſum totalem & finalem. 101.b.
6. int. *Penitus* rat. ſubjecti & prædicati. ibid.
7. int. Veri triplicitatem. ibid.
8. int. Renatos & Electos, ſiquidem omnes electi ſunt renati, at non omnes renati ſunt electi. ibid.
9. int. Peccata infirmitatis & ea quæ contra conſcientiam committuntur. 102.a.
10. inter fidem Hiſtoricam & ſalvificam, nam etſi fides ſalvifica etiam ſit Hiſtorica, non tamen omnis fides Hiſtorica eſt etiam fides ſalvifica. 102.b.
11. inter Spir. S. præſentiam potentiæ & gratiæ. ibidem.
12. inter gratiam Dei atq; aditum ſive reditum ad gratiam.
13. inter μετὰ τῆς χαρᾶς πίστεως & ἁπλῆ & inter acceſſum ad vitam æternam per ſeriam converſion. 103.a.
14. inter coactionem hoſtilem vel violentam & inter ſpontaneam privationem. ibid.
15. inter peccata contra conſcientiam, quorum nomine etiam intelliguntur errores fundamentum ſalutis evertentes. ibid.

Adverſariorum ſententia erronea duplex; quod fides & juſtitia 1. ſit tantum Electorum. 2. quod ſemel accepta non poſſit amitti. 103.a.

Chemnitius an ejus opinionis ſit ſocius ut ipſum Bellarminus accuſat. 104.a.

Argumenta veræ ſententiæ. 104.b.
α. à natura veræ fidei.
β. à perſpicuis Scripturæ teſtimoniis. 105.
γ. à cohortationib. Prophet. & Apoſtolicis. 108.
δ. ab Exemplis eor. qui juſtitia & gratiâ Dei iterum exciderunt. 109.a. Angelorum & Parentum primorum. &c.
ε. ex typis & parabolis. 111.b.
veterum teſtimoniis. ibid.
adverſarior. conceſſione. 112.b.

Argumenta antitheſeos examinantur.
A. Exceptio eorum vulgatiſſima. 114.a.
B. Scripturæ dicta viginti.

α. Pſ. 1. v. 3.	β. Cant. 8. v. 7.
γ. Pſ. 92. v. 13.	δ. Pſ. 37. v. 24.
ε. Matth. 7. v. 24.	ζ. Joh. 4. v. 14.
η. Joh. 10. v. 29.	θ. Joh. 14. v. 16.
ι. Joh. 17. v. 20.	κ. Rom. 6. v. 14.
λ. Rom. 8. v. 35.	μ. Rom. 8. v. 29.
ν. Rom. 11. v. 29.	ξ. 1. Cor. 13. v. 8.
ο. 11. Tim. 2. v. 19.	π. 1. Joh. 2. v. 27.
ϱ. 1. Joh. 2. v. 19.	σ. 1. Joh. 3. v. 9.
τ. 1. Petr. 1 v. 5.	υ. Judæ. v. 3.

C. Rationes, quaſi α. Electio foret mutabilis. β. & indignum, Spiritum toties ejici, toties iterum dari. γ. nulla certitudo electionis eſſet. 118.

Species B. O. 119.a.
Uſus doctrinæ de B. O.
Definitio B. O.

LOCVS II.

DE SACRAMENTIS. pag. 120.

TRanſitus ad locum de Sacramentis, præmiſſâ mentione protevangelii de ſemine mulieris, quod Deus ſignis externis confirmatum reddidit, immotâ fide à nobis apprehendendû. 120. a.

Sicque verbo ſuo Deus ſemper addidit ſignum externum.

Uti & in ſtatu adhuc concreatæ integritatis ſigno externo ad debitum obſequium ſibi præſtandum adſtrinxerat. 120.b.

Ita quoq; poſt lapſum, &c. ſacrificandi ritum docuit. ibid.

Poſt diluvium arcum cœleſtem poſuit. ibid.

Poſtea Circumciſionem & agnum Paſchalem.

Tandem verò tempore N. Teſt. Baptiſmum & Cœnam Dominicam inſtituit. ibid.

Ratio connexionis hujus loci cum præcedentibus. ſc. poſt locum de Lege & Evangelio per quæ Spir. S. pœnitentiam & fidem juſtificantem operatur, convenienter hic ſequitur locus de Sacramentis per quæ ipſa fides porro confirmatur. ibid.

Etymologia vocis Sacramenti. 120.b.

Sacramentum à ſacrando. ibid.

Quid ſignificaverit veteribus. 120.b. 121.a.

Uius hujus vocabuli triplex. a. Politicus b. Biblicus. c. Eccleſiaſticus. 121.a.

Solenne quoq; notat juramentum militum. ibid.

Imo ad quodvis juramentum hoc vocabulum transferri cœptum. ibid.

In Jure civili quoq; ſignificat Juramentum vel Jusjurandum. ibid. cujus quinque enumerantur genera.

Vox Sacramenti etſi occurrat in Latina Bibl. verſione. non tamen in propria & ſpecifica hac uſurpatur ſignificatione, ſed à Scriptoribus Eccleſiaſticis demum translata eſt ad ſigna iſta viſibilia, inviſibilis gratiæ. 121.b. inter quos Tertullianus primus videtur fuiſſe. 122. a.

Uſurpatio vocabuli triplex. α. Generaliſſimè pro re ſecreta. 121.b. β. Specialius pro quovis ſigno rei ſacræ. 122.a. γ. Specialiſſimè pro ſolenni actione divinitus inſtituta. ibid.

Uſurpatio ejus in jure Canonico, α. pro Juramento. β. pro myſterio. γ. pro ſigno viſibili inviſibilis gratiæ, ibid.

Ratio appellationis. 122.a.

ὁμωνυμία vocis Sacramenti. 122.b.

Specialiſſimè vox Sacramenti uſurpata diverſimodè accipitur, α. de tota Sacramenti actione, de re terrena ac cœleſti. β. συνεκδοχικῶς partem eſſentialem alteram notans, videl. ſymbolum externum. γ. Sacramenti fructum ſalutarem. δ. partem eſſentialem videl. rem cœleſtem. 122.b.

Uſus hujus Obſervationis inſignis, inprimis in explicandis dictis Veterum. ibid.

συνωνυμία vocis Sacramenti. 122.b.

Sacramenta vocantur Signa. 122.b. 123.a.

Obſerv. I. Sacramenta dicuntur ſigna à fine quod ſigna obſignantia, vel teſtificantia, & confirmantia, nequaquam verò tantum nuda ſignificantia. 123.a.

Triplicia autem ſigna in Scripeura occurrunt, α. Doctrinæ, ad confirmandam veritatem & certitudinem fidei, ut ſunt omnia miracula divina in V. & N. Teſt. β. Iræ A. vel comminantia pœnas, ut Eclipſes, Cometæ &c. B. vel punientia, a. eaq; vel ſpiritualia, ut hæreſes, ſectæ, diſtractiones. b. vel corporalia ut λιμὸς, λοιμὸς, πέλιμὸς morbi multiplices. γ. Gratiæ adjecta promiſſionib. uti Baptiſmus & Cœna Dominica. 123.a.

Obſerv. II. In Sacramentis N. T. partem eſſentialem alteram ſc. externum Elementum vocari ſignum, ſed non intelligendum ſignum nudum rei cœleſtis abſentis, ſed verè præſentis & viſibili Elemento ſacramentaliter unitæ.

Signum enim eſt quod ſignat & rei ſignatæ inviſibilitatem non autem abſentiam præſupponit, E. g. Luc. 2. v. 12. ubi Panni & Præſepe dicuntur ſigna, non verò Paſtoribus tantum promiſſiones de Meſſia in mentem revocantia, &c. Sed quoq; & inprimis Meſſiam ipſum involutum ac præſentem exhibentia. 123.a.

Sacramenta vocantur *Miracula*. 123.b.

Convenientia, quia α. ſuperant naturam. β. Ratio & ſenſus non aſſequuntur, γ. modus eſt mirabilis. δ. effectus admirandus. ibid.

Differentia, & quidem ratione, α. mutationis, β. temporis. γ. perſonarum, δ. perceptionis. ibid.

Requiſita Sacramentorum.

Duo requiruntur, 123.b. Verbum & Elementum. Et ſic nec verbum ſine elemento, neq; elementum ſine verbo.

α. Verbum verò intellig. a. Mandati. b. Promiſſionis. 124.a.

β. Elementum verò non quodvis, ſed certum & verbo inſtitutionis expreſſum.

Secundùm Chemnitii deductionem requiritur. α. Elementum aliquod externum, cum aliquo ritu externo tractandum. β. Idq; expreſsè mandatum. γ. Et quidem in Nov. T. δ. uſq; ad conſummationem ſeculi. ε. divina promiſſio de gratia & fructu. ζ. eaq; ſigno ſacramenti annexa eoq; veſtita η. & quidem gratiæ & juſtificationis promiſſio. ϑ. quæ offerenda, exhibenda, explicanda, obſignanda etiam ſingulis. 124.

Bellarmini Objectiones refutantur. 124.b. 125. &c.

Ejuſdem Bellarmini requiſita ad Sacramentum octo. 127. &c. quæ ſimul refutantur. α. ut ſit Signum. β. ſenſibile. γ. voluntarium. δ. habens analogiam cum re quam ſignificat. ε. repræſentans rem aliquam ſacram. ζ. & ſanctificationem ita ſignificans, quæ tunc fiat. η. & etiam quæ fiat vi ipſius Sacramenti. ϑ. & quoque ſit ceremonia religionis ſtata & ſolennis Deo hominem conſecrans.

Definitiones Sacramenti. 127.b.

Bellarmini ſententia. ibid.

An genus Sacramenti ſit ſignum. 128. a.

Sacramenti genus eſt actio. 129.a.

Et quidem actiones ſacræ & ſolennes. 129.b.

Cauſa Efficiens Sacramentorum. 129.b.

Efficiens principalis atq; author eor. Deus. ibid.

Eorumq; principalis diſpenſator. 130.

An humana Chriſti Natura ab eorum inſtitutione ſecludenda. 130.b.

Diſpenſator miniſterialis, ſeu Diſpenſatio eorum, non per Angelos, ſed per homines. 130. b. rationes. 130. 131. a.

An quilibet privatus habeat poteſtat. & jus adminiſtrandi? 131.a. uti Bell. Lutherum accuſat, ſed falsò. ibid.

An Miniſtri qualitas Sacramentis aliquid addat vel detrahat. 131.b. quod neg.

An miniſtri intentio requiratur ad Sacramenti integritat. 132. b. quod itidem negatur. 132. a. 133. 134. 135.

Sententia adverſa unde & quando orta? 136.

à Concilio Trident. quo anathematis fulmine credenda propoſita. 137.b.

Bellarmini & cæterorum argumenta pro neceſſitate intentionis examinantur. 137.b. 138.

Sacramentorum diſpenſatio. 140.b.

Diſpenſatio conſiſtit in δόσει καὶ λῆψει. ibid.

δόσις α. in circumciſione eſt amputare præputium. β. in agno paſch. eſt agnum præparare, &c. γ. in Baptiſmo eſt aquam homini affundere, in nomine Patr. &c. δ. in Cœna eſt panem & vinum benedict. diſtribuere. &c. ibid.

λῆψις α. in circumciſ. eſt amputationem ſuſtinere. β. in agno paſch. eſt agnum aſſatum manducare. γ. in Baptiſmo eſt aquâ affundi in nomine Patr. δ. in Cœna eſt edere & bibere &c. ibid.

Obſervationes. 140.b.

Objectum Sacramentor. 141.a.

Soli homines, & quidem viventes. ibid.

Subjectum Sacrament. ſive Materia circa quam? ibid.

α. in Circumciſ. præputium. β. in Paſch. agnus. γ. in Baptiſm. aqua. δ. in Cœna, panis & vinum. 141.a.

Secundum Irenæum eſt res α. terrena β. & cœleſtis. ibid.

Forma Sacramentorum. 141.

Quodlibet Sacramentum propriam habet formam. ibid.

Actus Sacramentales ſunt α. vel præparatorii β. vel eſſentiales. 141.b.

An forma Sacramentor. conſiſtat in analogia ſignificativa? uti Calviniani ſtatuunt. ibid.

An fides ſit forma Sacramentor. 142.a.

De Verbis in Sacramentis 142.a.

In Sacramentis præter res etiam adſunt verba.

Diſcrimen α. inter verbum inſtitutionis Sacramenti. β. & verbum Evangelii.

Bellarminus varias fatetur ſuorum hominum ſententias.142.
Verbum Sacramentale an ſit conſecratorium.143.a.
Conſecratio quid ſit? ibid.
Res & verba Sacramentorum an ſint determinata? p.143.b.
Lutherus accuſatur à Bellarmino, ſed falsò. ibid.

Neceſſitas Sacramentorum.144.a.

Bellarminus Concilii Trident. canonem de neceſſitate explicat ſex propoſitionibus.144.a.b.
Sacramenta, an habeant neceſſitatem abſolutam. 144.a.
an ſint neceſſaria, neceſſitate præcepti licet non ſingulis. ibid.
Bellarminus inſectatur Chemnitium, quaſi is mendaciis ac calumniis Concil. Trident. oneraverit.146.b.

Fines Sacramentorum.148.a

Sacramentorum finis duplex. ibidem.
A. Primarius, & quidem
a. reſpectu Dei, ut ſint ſigna & teſtimonia divinæ erga nos voluntatis, ſigilla & pignora divinæ gratiæ.
b. reſpectu hominum utentium, ut fides in his per illa excitetur & confirmetur.
B. Secundarius, quo dicuntur eſſe Symbola Confeſſionis, notæ & teſſeræ Eccleſiæ.148.a.
Et ſic fines ſunt. *a.* vel principales. *b.* vel minus principales. ibid.

A. Fines principales ſunt duo ibid.

I. Prior, quod ſint organa & media per quæ Deus offert, exhibet & credentibus applicat promiſſionem Evangelii propriam de remiſſione peccatorum, juſtitia & vita æterna. ibid.
Argumenta confirmantia. ibid. &c.
Adverſariorum opinio perverſa.149.a.
Detrahentium efficaciæ Sacramentorum.149.
Argumenta adverſariorum.150.a.151.
Exceptiones eorum.151. b.
Sacramenta V. Teſtam. an etiam fuerint efficacia media gratiæ & ſalutis? 152.a.
Bellarmini ſententia. 153.a.
Status quæſtionis.154.a.
Veræ ſententiæ argumenta.154.155.
a. quia promiſſio gratiæ Evangelii propriæ ad tempus tam V. quam N. T. pertinet.154.b.
b. Circumciſioni annexa fuit promiſſio gratiæ. 155.156.
c. Agnus paſchalis fuit figura ſacrificii Chriſti.159.b.
d. Sacramenta Vet. Teſtam. temporaria confirmarunt fidem.161.a.
e. Sacrificia confirmarunt quoque fidem.161. b.
Dicta veterum de efficacia Sacramentorum. 162. b.
Bellarmini argumenta contra ſpiritualem efficaciam Sacramentorum Vet. Teſt.164.b.
Ejuſdem exceptiones.167.
Dicta Patrum à Bellarmin. producta.169.a.
Rationes ab ipſo allatæ.169.b.
Sacramenta Nov. Teſtam. an conferant gratiam ex opere operato? 170. b. quod Pontificii affirmant, nos vero negamus,
Sententiæ noſtræ declaratio.170.b.
Ejuſdem fundamenta.171.&c.
Patrum teſtimonia.174.b.
Bellarmini ſententia de efficacia Sacrament. ex opere operato.176.a.
II. Poſterior finis principalis Sacramentorum, quod ſint ſigilla promiſſionum divinarum, obſignantia.178.b.
Argumenta confirmantia. ibid.
Dicta Patrum. 181.
Bellarmini argumenta contraria.182.

B. Fines minus principales.183.b.

Finis Sacramenti minus principalis in genere eſt quadruplex. *a.* diſcriminans. *b.* conſervans diſciplinæ. *c.* obligans. *d.* informans. ibid.
Vel. *1.* Symbola confeſſionis. *2.* nervi congreſſuum. *3.* oppignorationes. *4.* typi ac ſimulacra virtutum. ibidem.
An Sacramenta quædam characterem imprimant? p.184.a.
De charactere Scholaſticorum ſententia. ibid.
Bellarmini ſententia, octo propoſitionibus deſcripta.185.b.
Argumenta ejus pro charactere.186.
Rationes pro charact.187.b.
Baptiſmi iteratio an ſit licita? Neg.
1. Quia Pactum in Baptiſmo initum eſt perpetuum. p.188.a.
2. Quia nullibi in verbo Dei docetur Baptiſmus iterandus.189.a.
3. Quia analogia Circumciſionis non admittit.189.b.
4. Quia nec carnalis nativitatis & ſpiritualis regenerationis analogia probat.190.a.
Veterum rationes reliquæ.190.b.191.a.

Vſus hujus doctrinæ de Sacramentis.

a. ut debitas pro eorum inſtitutione Deo agamus gratias.191.a.
b. ut iis propter nos inſtitutis in verâ pœnitentia & fide utamur.191.b.
c. ut orthodoxiam hujus articuli fideliter propugnemus. ibid.
d. ut memores Sacramenti fidelitatis adverſus Satanam, mundum, carnemque ſtrenuè pugnemus. ibidem.

Definitio Sacramenti.192.b.

LOCUS III.

DE CIRCUMCISIONE & AGNO PASCHALI.

COnnexio cum loco præcedente.192.a.
Convenientia Sacramentorum Veteris & Novi Teſtam.192.a.
Differentia eorundem. ibidem.
a. tam in Materia
b. quam in forma.193.a.
Calvinianorum ſententia, de differentia Sacramentorum.193.
Ipſorum argumentum potiſſimum ex 1. Cor. 10. verſ. 3. pag.194.
Sacramenta an locum habuerint in ſtatu innocentiæ? pag.195.

Scho-

Digitized by Google

Scholaſtici diſputant de *a.* Neceſſitate quam negant. *b.* de Congruentia, ubi variant. 195. a.
Interim verò arborem vitæ fuiſſe inſtar Sacramenti. p. 195. b.
Ordinaria Vet. Teſtam. Sacramenta Duo, circumciſio & Agnus Paſchalis. 195. b.
Eorum inter differentia, ibid.

I. Circumciſio.

Unde dicta. 195. b.
Ejus notatio. *a.* propria. *b.* ſynecdochica. *c.* metaphorica. *d.* metonymica. ibid.
Judæorum exceſſus in repreſſione pelliculæ. 195. 196.
Circumciſio vocatur. *a.* Fœdus. *b.* & fœderis ſignum. 196. a.
Circumciſio duplex. *α.* carnis. *β.* & cordis. Roman. 2. v. 28. ibid.
Diſtinctio hæc quid denotet? ibid.
Ejus fundamenta. ibid.

Autor Circumciſionis. 196. b.

Deus ipſe.
Herodoti ſiniſtra ſententia, quaſi Hebræi ab Ægyptiis eam acceperint. ibid.

Diſpenſator ac Miniſter.

Primus fuit Abraham, qui ſe ipſum, & ſuos maſculos circumcidit. 196. b.
Et ſic cæteri quoque Patriarchæ velut capita familiæ circumciſion. adminiſtrarunt. ibid.
Poſtea Sacerdotio Levitico hæc ordinaria adminiſtratio ceſſit. ibid.
Hodiè verò non Sacerdos ſed Chirurgus. ib.
Extraordinariè verò etiam circumcidit Joſua, & Sephora, & aliæ fœminæ. ibid.

Eſſentia Circumciſionis, quæ eſt Verbi ad Elementum acceſſio. 196. b.

A. Verbum *α.* inſtitutionis *β.* & promiſſionis. 196. 197.
B. Materiale, & in quo membro. 197. a.
Cauſæ cur in membro geniali.
a. ut admoneret de venturo ſemine.
b. oſtenderet peccati originalis derivation.
c. ſignificaret damnationis ademptionem. 197. a.
Et ſic infantuli convenienter ea parte ſuſciperent regenerationis Sacramentum, unde ſortiti erant generationis initium. ibid.

Inſtrumentum Circumciſionis. 197.

Zippora quo inſtrumento uſa fuerit? an ipsâ petrâ, an verò cultro in petra polito? 197. b.

Objectum Circumciſionis. 198. a.

Objectum. *α.* Generale, omnis maſculus in domo Abrahæ. *β.* Speciale. *a.* qui ex ejus generatione.
b. ſervi dominati.
c. & emti.
d. proſelyti.
Proſelytorum differentia. *1.* habitantium in medio Iſraelitarum circumciſionem ſuſcipientium.
2. & reliquorum, non ſuſcipientium. 198. a.
Fœmellarum conditio, quia non circumciſæ, an quoq; à fœdere excluſæ fuerint. Quod Neg. *a.* quia promiſſio fœderis erat generalis. Unde Sara Mater fidelium. *b.* naſcebantur ex Patribus circumciſis, & cum circumciſis maritis una fiebant caro, & ſic reverenter de circumciſione ſentiebant. *c.* inde etiam ex fœdere conſolationes efficaces petebant. *d.* & etiam pro circumciſis habitæ. *e.* peculiares quoque leges habebant. &c. 198. a. b.
Maſculis verò ſolis Circumciſio cur præcepta. 198. b.
Fœmellis cur non æquè præcepta, ratio *a.* naturalis. *b.* civilis. *c.* myſtica. 199. a.
Judicium de infantibus ante circumciſionem mortuis. 199. a.
Chriſtus cur circumcidi voluerit?

Tempus Circumciſionis. 200. b.

Triplex tempus,
A. Inſtitutionis. An. M. 2048. p. 200. b.
Cur Abrahamo demum hoc Sacramentum datum ſit. ibidem.
Cur ante legis promulgationem inſtitutum. ibid.
B. Adminiſtrationis, dies octavus. ibid.
Cur demum octavo die? 200. 201.
An ſemper diem octavum Hebræi expectarint? pag. 201.
C. Durationis, uſque ad Chriſti adventum. 201. b.
Abrogationis in N. T. fundamenta. 201. 202.

Antitheſis. 202. b.

Opponenda. *1.* Judæis. *2.* Turcis. *3.* Cerinthianis. *4.* Nazarenis. *5.* Chriſtianis Æthiopicis. ibid.
Argumenta Judæorum & Judaizantium. 202. b. 203. b.
Quando & quomodo abrogata? 203. b. 204. a.
Quare abrogata. 204. a. b.
An potuerit iterari? 204. b.
ἀπεκδυσις in circumciſione quid denotaverit. 205. a.

Locus Circumciſionis. 205. a.

Nullus certus locus aſſignatus fuit.

Fines Circumciſion. 205. a.

A. Principales. *α.* Medium receptionis in gratiam. *β.* Sigillum juſtitiæ fidei. 205. a. b.
B. Minus principales.

Vſus hujus doctrinæ. 205. b.

a. ad cognoſcendam Dei φιλανθρωπίαν.
b. retundendam gentilium μωροσοφίαν.
c. reprimendam Judæorum κακοζηλίαν.
d. obſervandam Spiritualis Circumciſ. ἀλληγορίαν.

Definitio Circumciſionis. 206. b.

II. Agnus Paſchalis. 206. b.

Paſcha quid ſignificet? ibid.
A. Significatio propria, eſt Tranſitus, *1.* tum *Angeli.* *α.* Ægyptiorum primogenita percutientis. *β.* Iſraelitarum verò ædes prætereuntis. *2.* tum *ipſius Domini*, tranſeuntis per Ægyptum. *α.* Iſraelitas ex eo educentis. *b.* hoſtes verò punientis. 206. b.
B. Significationes translatæ. *1.* Agnus mactandus. *2.* Feſtum mactationis & octiduana ejus celebritas. *3.* Chriſtus agni Paſchalis antitypus. ibid.

Inſtitutio Agni Paſchalis. 207. a.

A. Res terrena, ſive Elementum externum eſt Agnus. pag. 207. a.

Digitized by Google

Dubium de hœdo. Exod. 12. v. 5. ibid.
Quare agnus ad hoc sacrum sit electus, patet ex typi declaratione. 207.
Qualitates hujus agni, *a.* quod debuerit esse integer & perfectus. *b.* masculus. *c.* anniculus. 207. b.
B. Actiones Sacramentales. 207. 208.
I. Præparatorii. *a.* Segregatio. 207. b. quando? ibid. quomodo. ibid. cur? 208. a.
b. Mactatio. 208. a. quando? ibid. quomodo? ib. Ubi. ibidem.
c. Assatio. 208. a.
II. Principalis actus, Manducatio. 208.
Ejus circumstantiæ. 208. *1.* quilibet paterfamilias cum suis domesticis vel etiam vicinis. *2.* cum panibus azymis. *3.* & amaritudine. *4.* caput cum pedibus & intestinis. *5.* lumbis præcinctis. *6.* festinanter. ibid.
III. Aspersio sanguinis in superliminari & postibus. pag. 209.

Tempus hujus Sacrament. 209.

A. Institutionis. Ao. M. 2454. ib.
B. Administrationis. 209. b. utpote Segregation. ibid. Mactationis. 210. a. Assationis & Manducationis. pag. 211. b.
C. Durationis. 212. a.

Locus. 212. a.

Objectum, Quinam admittendi ad esum agni Paschalis? 212. *α.* Tam fœminæ quam mares. *β.* Proselyti quinam? *γ.* an quoque infantes?

Fines. 212. b.

A. Memoriale præteriti, scil. Angeli interficientis primogenia Ægypti. &c. 212. b.
B. Figura futuri, scil. liberationis spiritualis per Christum. 212. b. 213. a.
Comparatio Agni P. & Christi. 213. respectu. *a.* ipsius Agni. *b.* actuum Sacramentalium, sc. præparat. *c.* manducationis.
Agnus P. an fuerit Sacrificium propriè sic dictum. 214. b.
Usus hujus doctrinæ. 215. b.
Definitio hujus Sacramenti. ibid.

Numerus Sacramentorum Novi Testam. 215.

Pontificii numerant septem. 215. b.
Nos tantum duo. scil. verè, propriè, specificè sic dicta. ibid.
Fundamenta hujus numeri Binarii. 215. 216. &c. *1.* Essentia proximè communis Baptismo & Euch. 215. b. *2.* Definitio & requisita. 216. a. *3.* Materia ex latere Christi crucifixi profluens. p. 216. b. *4.* 1. Joh. 5. v. 8. *5.* Analogia Sacramentorum V. T. *6.* Testimonia veterum. 217.
Exceptiones Bellarmini. 218. b.
Argumenta ejus pro numero septenario. 219.
Sociorum suæ fidei dissensus. 220.
Ejus fundamenta septenarii numeri.
α. Ex Scripturis & Patribus. 220. b.
pro Confirmatione. 220. 221.
pro Unctione. ibidem.
β. Ex Conciliis & Scholasticis. 222. b.
γ. Ex Rationibus. 221. a.

LOCVS IV.

DE BAPTISMO.

CONnexio cum loco præcedente. 223. a.
Ὁ Ὀνοματολογία. 224. a.
Ὁμωνυμία. 224. b.
Distinctio inter Baptism. *a.* Fluminis. *b.* Flaminis. *c.* & Sanguinis. 225. b.
Quid de ea statuendum? 226. a.
Aliæ divisiones ex veteribus. ibid.
Συνώνυμα seu Appellationes. 226. b.
a. Propriæ. ibidem.
b. Typicæ. 227. a.
Periphrases & Encomia Scriptor. Ecclesiast. 227. b.
Græcorum. ibid. Latinorum.
Vaticinia de Baptismo ex Vet. Test. 228. a.
Typi Ex Vet. Testam. 229.
Ex Nov. Testam. 230. b.

Causa Efficiens. 232. a.

a. Principalis. ibid.
Opiniones de tempore instituti Baptismi. 232. b.
Johannis an à Deo institutus. 233. *a.*
Fundamenta affirmativa. ibid.
Argumenta contraria solvuntur. 233. b.
β. Instrumentalis causa, seu Minister. ibid.
A. Johannes. *B.* Discipuli Christi. (Christus quare non ipse baptizaverit. 234. a.) *C.* Ecclesiæ ministri, ad quos ordinariè pertinet ejus administratio. 234. [De quorum qualitatibus quæritur. ad Baptismi integritatem, *a.* an requiratur Vocatio legitima? 235. *b.* an fides ejus recta? 235. b. *c.* an vitæ puritas? 238.]. *D.* Laici tamen quoque in extremo necessitatis casu possunt. 239. a. b.
De Johannis Baptismo. 242. b. 243. 244. &c.
Quæstiones circa causam instrumentalem Baptismi? p. 254. b.
An quis seipsum baptizare debeat? ibid.
An Baptismus à non baptizato collatus sit legitimus? p. 255. a.
An Baptismi administratio committenda ministro alterius manus destituto? 255. a.

Materia sive *a.* Externum Baptismi Elementum est aqua. ibid.

Errores de hac materia Baptismi. 256. a.
Lutherus an usum lactis vel cerevisiæ concesserit in Baptismo. ibid.
Bezæ sententia de quovis liquore. 256. b.
Pontificia consecratio aquæ. 257.
Quæstiones circa materiam Baptismi. 257.
Quare Deus in aqua fieri voluerit Baptismum. ibid.
An aquâ paludosâ, coctâ, sulphureâ sit utendum. pag. 258. a.
Cur Johannes in Jordanis fluvio potissimum baptizaverit? 258. b.
Quid de facto Constantini statuendum, qui in Jordane baptizari voluit? ibid.

b. Aqua

GENERALIS.

Aqua Baptiſmi eſt Dei verbo comprehenſa. 258.b.

Verus ſenſus verborum, ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus S. 259.a.
Paraphraſis exegetica illorum verborum. 259. b.
Totius S. S. Trinitatis in Baptiſmo gratioſa præſentia. 260.a.
Spiritus Sanct. in, cum & per aquam efficax operatio. ibidem.
Qua ratione Sp. S. adſit in Baptiſmo. 260.b.
Sanguis Chriſti quomodo in Baptiſmo adſit. 261. a.
Quid ſtatuendum de parte ſubſtantiali altera hujus Sacram. quæ dicitur Verbum ſive nomen SS. Trinitatis. 261. b.

Forma Baptiſmi. 262.

Forma Baptiſm. an poſſit demonſtrari ex Dei verbo ſcripto. 263. a.
Verborum ſubſtantialium accurata obſervatio, nec omittenda nec mutanda. 263.
Quid de Verborum mutatione ſentiendum. 263.b.
Quomodo Apoſtoli dicantur in nomine Chriſti baptizaſſe? p. 264.a.
Errores circa formam Baptiſmi. 264.b.
Quæſtiones circa Baptiſm. 265.
An Baptiſmus ratus habendus, ſi alia litera aut ſyllaba in verbis mutetur? ibid.
An immerſio neceſſaria? 265. b.
An trina vel una debeat eſſe aſperſio. 267. a.
An totalis eſſe debeat? 267.b.
Quodnam corporis membrum aſpergendum. ibid.

Finis Baptiſmi. 267.

Baptiſmus eſt medium regenerationis. 268. a.
de quo accipiendum dictum. Joh. 3. v. 5. ibid.
Ad fructum regenerationis pertinet
a. accenſio fidei. 269. b.
b. peccatorum remiſſio. 270. a.
c. fœderis erectio. 271. a.
d. Chriſti induitio. 271. b.
e. adoptio in filios Dei. 272. a.
f. liberatio ex Satanæ regno. ibid.
g. ſalutis & vitæ æternæ donatio. 272. b.
Renovatio Baptiſmi fructus poſterior. 273.
Ad quem fructum pertinet quod per Baptiſmum
1. peccati carnem deponimus. 273. b.
2. cum Chriſto in mortem ſepelimur. ibid.
3. Spiritus Sanctus nobis donatur. ibid.
4. Chriſtum induimus. 274. a.
5. in Dei fœdus recipimur. ibid.
6. regeneramur.
Fines Baptiſmi quomodo ab aliis enumerentur. pag. 274. a. b.
Errores circa finem Baptiſmi. 274. b.
Calvinianorum errores. 276. b. σύνοψις errorum. 277. b
ipſorum analogia refutatur. ibid. &c. Argumenta eorum examinantur. 278. b. 279.
Significationes Baptiſmi quænam admittendæ? 280. b. 281. a.
Pontificiorum errores. 281. b. eorum diſſenſiones circa efficaciam Baptiſmi. 282.
Baptiſmus an deleat culpam & pœnam? 282. a.
Peccati reliquias manere poſt Baptiſmum. 283. a.
Pontificiorum antitheſis. 284. a.
Bellarmini Calumnia. 284. b.
Ejuſdem argumenta. 285.
Ejuſdem diſputatio contra Lutherum. 289. a.
Ejuſdem conatus in depravandâ noſtrâ ſententiâ. 292.
Chemnitius an depravaverit ſententiam Concilii Trident. 293. a.
Argumenta noſtra pro Baptiſmi efficaciâ potiora. 293. ſecundaria. 297. a.
Bellarmini argumenta pro opinione contrariâ. 297. b. alia quoque ejus fundamenta. 298.

Objectum Baptiſmi. 298. b.

Homines vivi. ibid.
Non verò mortui. uti Corinthiaci ſolebant, freti pravo intellectu dicti. 1. Cor. 15. v. 29.
Nec campanæ, uti in papatu 300. b.
Neque infantes nondum in lucem editi. 302. a.
Monſtroſorum ratio habenda. 302. b.
Superſtitioſa opinio muliercular. corallia, lintea. &c. in aqua tingendo. 302. 303.
Diabolica prophanatio animalia bruta baptizando. pag. 303. a.
Sed homines tantùm vivi. ibid. tam infantes, quam adulti, ſed tamen cum diſtinctione. ibid.
A. Adulti, ita ut in Chriſtianâ religione prius ſint inſtituti. 303. a. Et quidem
Tam Judæi quam gentiles. 303. a b.
tam fœmellæ quam maſculi. 304. a.
tam conjugati quam cælibes. 304. b.
Sed tamen non niſi in religione Chriſtiana prius inſtituti, eamque amplectantur. ibid.
Objectiones contrariæ. 305. a.
CHRISTUS cur à Johanne Baptiſmum ſuſceperit. p. 305. b.
I. Cauſæ Principales. *a.* ut omnem juſtitiam impleret, Baptiſmumque ſanctificaret, ut ſit medium applicationis juſtitiæ fidei. 205. b.
b. peccata noſtra ſibi impoſita projiceret in Jordanem & maris profundum. 306. a.
II. Cauſæ ſecundariæ. 306. b. 307. a.
Amentes & furioſi an baptizandi? 307. a.
Inviti an baptizandi. ibid.
Judæi an ad Baptiſmum compellendi. 307.
Dormientes an baptizandi. 307. b.
B. Infantium Baptiſmus ſeu Pædobaptiſmus.
I. An ſit licitus? 307. b.
1. ab Anabaptiſtis oppugnatus.
2. ab ipſo etiam Cinglio diſſuaſus. 307. 308.
3. à Bellarmino autem, Eccio, & aliis ex ipſa Scripturâ probat. quicquam eam aliâs imperfectionis arguunt, eo quod Pædobaptiſmi ex ea probari non poſſit. 308. b.
Argumenta Pædobaptiſmum confirmantia. 309.
a. Mandatum divinum omnes baptizandi.
b. Contagium peccati originalis univerſale.
c. Promiſſum Dei miſerentis liberaliſſimum.
d. Aditus ad Baptiſmi beneficia patens. 310.
e. Terminus Eccleſiæ generalis. 311. a.
f. Typi & antitypi convenientia. 311. b.
g. Veterum teſtimonia accedentia. 312.
Argumenta Anabaptiſtarum adverſa. 312.
1. Mandati & exempli defectus.
2. Chriſti baptizati imitatio. 313.
3. Infantum ignorantia.
4. Fidei deſtitutio.
Serveti argumentorum farrago. 314.
II. Infantum baptizandorum ratio. 314.
Et quidem natorum *α.* ex Chriſtianis parentibus.
β. ex alterutro parente Chriſtiano. 315. a.
γ. ex gentilibus vel, judaicis parentibus.

attamen:

Digitized by Google

attamen, a. vel parentibus eorum ipſis converſis. 315.a. b. vel à parentibus Chriſtianis adoptivorum. ibid. c. vel per legitima media in Chriſtianorum poteſtatem tranſeuntium. ibid.
Antitheſis eorum, qui populorum infidelium infantib. ſimpliciter denegant Baptiſm. 315 b.
An infantes infidelium per vim illis eripiendi? pag. 315. 316.
An liberi hæreticorum proteſtantium ſe iſtos ſuos liberos educaturos in illa ipſa hæreſi, ſint baptizandi. pag. 316.
An infantes ſpurii & ex illicito concubitu nati baptizandi. 317. a. b.
An infantes expoſititii ſint baptizandi. 318. b.
An infantes in caſu neceſſitatis à fœmina baptizati & ſuperſtites, de integro baptizandi. 319. a.
An infantes excommunicatorum baptizandi. ibid.
An liberi Chriſtianorum parentum ante Baptiſmum ſint in fœdere Dei ac ſancti? 319. a. Calviniani affirmant, nos negamus. 319. b.
Argumenta negantia. 319. 320. 321. a.
Argumenta adverſariorum negantium. 321. b.
Infantes baptizati an credant. 322. b. Affirm.
Antitheſis. 326. b.
α. Anabaptiſtarum.
β. Pontificiorum.
γ. Calvinianorum.
Bellarmini Propoſitiones quinque de fide infantum. pag. 327.
Adverſariorum argumenta contra fidem infant. 329.
α. Verbi audiendi deſtitutio.
β. Rationis uſurpandæ impotentia.
γ. Fidei ſalvificæ ignorantia. 330.
δ. Baptiſmum percipiendi reluctatio.
ε. Propatrum loco infantium Sponſio.
Infantium ante Baptiſmum mortuorum conditio qualis? 331.
Pontificiorum Sententiæ quinque. 331. b.
Calvinianorum ſententia. 332. a.
Noſtra ſententia. ibid.
Infantum extinctorum in utero materno conditio. pag. 332. b.
Infantum in lucem quidem editorum, ſed ante Baptiſm. tamen extinctorum. 333.
Bellarmini diſputatio. 334.

Adjuncta Baptiſmi. 336. a.

A. Tempus.

Poterit eſſe quodvis anni tempus, & quævis diei hora. 336. a.
Primitivæ Eccleſiæ conſuetudo. ibid.
Admonitio. 336.
a. ne parentes de die in diem differant.
b. nec præciſè dies octavus expectetur.
c. multo minus ad finem vitæ ejus ſuſceptio differenda.
Baptiſmus an repeti poſſit uti Euchariſtiæ uſus. 337.
Errores de repetitione. 337. b.
Objectiones pro repetitione. 338. b.

B. Locus. 339. a.

Nullus quidem locus præſcriptus à Chriſto, interim tamen in publico Eccleſiæ cœtu ordinariè ut adminiſtretur, adſunt rationes. ibid.
Neceſſitatis tamen caſus obſervandus.

C. Ceremoniæ ac Ritus.

I. Divini, Obſervat.
1. Ritus divinitus inſtituti accuratè diſtingendi à ritibus uſurpatis ab Apoſtolis, &c.
2. in ſubſtantialibus cum ſint divinitus mandati & neceſſarii, nihil eſt mutandum vel abrogandum: in accidentalibus verò Eccleſiæ libertas quædam relicta eſt. 339. b.
II. Apoſtolici, Obſerv.
a. etiam hos diſting. à ritibus merè Eccleſiaſticis. pag. 340. a.
β. Etſi in Script. habeantur fundamenta unde ſumendæ explicationes, exhortation. &c. non tamen haberi certam formam earum verbis conceptis. &c.
III. Eccleſiaſtici ſunt adiaphori & liberi,
Speciales regulæ. 340. a.
Bellarmini Diſputatio. 340. b.
Ejus diviſio in tres Claſſes,
1. antecedentes,
2. comitantes,
3. ſequentes. 341.
Noſtrarum Eccleſiarum ritus uſitati.
I. Præcedentes.
1. Peccati commonefactio.
2. Nominis impoſitio.
3. Exorciſmus minor.
4. Crucis ſignatio.
5. Precum effuſio.
6. Exorciſmus.
7. Evangelium Matri.
8. Manuum impoſitio.
9. Orationis Dominicæ recitatio.
10. Patrinorum adhibitio.
[Patrinorum.
a. Numerus.
b. Qualitates & Officium.
c. Refugio. 345.
d. Conditio, a viſcil. inter ipſos, eorumq; liberos matrimonium impediatur.]
II. Ritus ſequentes, veſtis candidæ induitio. 345. b.
Benedictio. 346. a.
Uſus hujus doctrinæ. 346. a.
Definitio. 347.

Finis Indicis Primi, TOMI IV.

INDEX

Digitized by Google

INDEX SECUNDUS, TOMI QVATRI:

Continens dicta Sacræ Scripturæ, partim explicata, partim sic allegata, ut ex ipsa citatione Dicti sensus appareat, partim à strophis Adversariorum vindicata.

EX VETERI TESTAMENTO.

Cap.	Vers.		
GENESEOS.			
1	3	Spiritus Domini super aquas.	p.229.a. 268.a.
2	17	morte morieris.	109.a.
3	21	vestis pellicea.	120.b. 229.a.
4	13	ut merear.	88.a.b.
	14	respexit sacrificium.	120.b.
6	9	ambulare cum Deo.	75.a.
7	1	vidi te justum.	95.b.
8	8	arca Noæ.	229.a.
		corvus non rediens.	111.b.
15	6	credidit Abraham Deo.	46.a.
17	7	ero Deus seminis tui.	279.b.145.156.b. 158.b.159.a. 235.b. 236.a.
		fœdus æternum.	202.b.
	10	circumcidetis carnem.	195.b.
	14	qui pactum meum fecerit irritum.	334.a.
22	16	quia fecisti hanc rem.	96.a.
24	43	Rebecca.	229.b.
EXODI.			
4	25	Zippora.	239.b.
		tulit petram.	197.b.
12	3	accipiet unusquisq;	208.a.
	5	agnus anniculus.	207.a.
	11	hoc est Pesah Domini.	208.b.
	22	signantur postes.	187.a.
	27	Pesah.	206.b.
13	mlt.	columna nubis.	229.b.
14	29	transitus Israelitarum.	ibid.
15	25	aquæ dulces.	ibid.
17	6	aqua ex petra.	230.a.
28	38	portabit iniquitates.	35.b.
30	18	labrum æneum.	230.a.
LEVITICI.			
14	6	mundatio leprosi.	230.a.
18	5	vivet in eis.	96.a.
23	6	in die 15. mensis hujus.	210.a.
26	41	humiliabitur cor ipsorum.	196.a.
NUMERORUM.			
15	39	oculi meretricii.	7.a.
19	2	aqua lustralis.	
DEUTERONG.			
9	4	ne dicas in corde.	
10	16	circumcidite præputia.	
28	18	maledictus fructus ventris.	
30	6	circumcidet.	
32	2	de sorte nati.	
JOSUÆ.			
5	2	fac tibi cultros.	196.a.197.
		secundo circumcisi.	204
6	10	auris circumcisa.	196.
JUDICUM.			
16	16	Delila.	111.b.
I. SAMUELIS.			
12	23	die septimo.	199.a.
		veniant adipsum.	333.a.
I. REGUM.			
8	46	non est justus qui non peccet.	35.a.
17	23	mare fusile.	230.a.b.
18	34	aqua Eliæ.	230.b.
II. REGUM.			
5	14	Naaman mundatus.	230.b.
JOBI.			
1	22	in omnibus his non peccavit.	39.b.
22		voluntas omnipotentis.	
PSALMI.			
Psal.	Vers.		
1	1	Beatus qui non ambulat.	96.a.
	3	folia ejus non decident.	114.a.
4	7	signatum est super nos.	187.a.
7		secundum justitiam meam.	40.a.
23	2	aqua refectionis.	228.a.
29	10	ad diluvium.	ibid.
32	6	orabit omnis sanctus.	34.a.
37	24	justus cum ceciderit, non collidetur.	p.114.b.
40	7	sacrificium voluisti.	165.a.
46	4	rivuli fluminis.	228.a.
51	9	asperges me hyssopo.	214.b.
	12	innova in me.	116.a.

* si voluisset

INDEX II.

Pſal. Verſ.

	18	*ſi voluiſſes ſacrificium.*	165.b.
62	12	*quia tu reddes.*	79.b.
92	13	*juſtus ut palma florebit.*	114.b.
103	4	*coronat te miſericordia.*	48.b.
	5	*renovabitur.*	228.a.
	6	*faciens miſericordias.*	82.b.
104	30	*emitte ſpiritum.*	6.b.
106	31	*Zelus Phinees.*	96.b.
116	11	*quid retribuam.*	63.b.
119	108	*voluntaria oris.*	8.a.
	112	*propter retributionem.*	94.a.
143	2	*non juſtificabitur.*	34.b.

PROVERBIORUM.

Cap. Verſ.

1	1	*Sapientia.*	51.a.b.
10	12	*dilectio operit.*	96.b.
15	8	*victima abominabilis.*	165.a.
19	17	*fœneratur Domino.*	84

CANTICORUM.

4	7	*tota pulchra es.*	286.a.

ESAIÆ.

1	11	*quo mihi multitudo ſacrificiorum.*	164.b. 165.a.
	16	*lavamini & mundi eſtote.*	228.b.
12	3	*hauritis aquas.*	228.b.
26	1	*murus & antemurale.*	228.b.
44	3	*effundam aquas.*	228.b.
49	10	*montes commovebuntur.*	293.b.
52	15	*adſperget.*	228.b.
55	1	*omnes ſitientes venite.*	50.b.
63	1	*torcular calcavi ſolus.*	58.b.
64	8	*inſtar panni.*	32.b.
66	19	*ponam in eis ſignum.*	186.b.

JEREMIÆ.

3	1	*ſi vir dimiſerit uxorem.*	188.b.

Cap. Verſ.

7	22	*non locutus ſum Patribus.*	235.a.
9	26	*preputiata corda.*	196.a.
11	15	*nunquid carnes ſancta.*	164.a.

EZECHIELIS.

9	7	*ſigna Thau.*	187.a.
18	20	*non portabit iniquitatem parent.*	316.b.
	24	*ſi averſus fuerit juſtus.*	105.a.
36	25	*aqua munda.*	228.b. 286.a.
44	8	*circumciſio cordis.*	203.a.
47	1	*aqua.*	228.b.

DANIELIS.

6	22	*inventa eſt juſtitia.*	97.a.
9	18	*non in juſtitias.*	51.a.

JOELIS.

3	18	*fiet.*	228.b.

MICHEÆ.

7	19	*mundabit.*	229.a.

HABACUC.

2	4	*Juſtus ex fide vivet.*	44.b.

ZACHARIÆ.

13	1	*fons patens.*	229.a.

SAPIENTIÆ.

3	5	*invenit dignos.*	86.b.
	19	*nationis iniquæ.*	318.a.
18	7	*agnus Paſchalis.*	181.b.

SIRACIDIS.

16	14	*ſecundum meritum operum.*	74.a.
	15	*ſecundum meritum.*	83.b.
18	23	*ne verearis.*	47.a. 94.b.

EX NOVO TESTAMENTO.

MATTHÆI.

Cap. Verſ.

3	2	*appropinquavit.*	93.a.
	7	*Baptiſmus Johannis.*	233.b.
	11	*baptizabimini Spir. S.*	235.a. 249.b. 250.a.
5	3	*beati pauperes.*	93.a.
	7	*beati miſericordes.*	48.b.
	12	*merces veſtra.*	75.a.
	20	*niſi abundaverit.*	97.a.
6	11	*panem noſtrum da.*	63.b.
	14	*ſi remiſeritis.*	97.a.
	22	*ſi oculus fuerit ſimplex.*	40.b.
	33	*quærite regnum.*	93.b.
7	25	*non cecidit.*	115.a.
15	2	*traditio ſenierum.*	8.a.
18	6	*de puſillis iſtis.*	322.b. 323.b.
19	14	*talium eſt regnum.*	310. 323.a.
	17	*ſi vis ad vitam.*	85.a.
	28	*in regeneratione.*	190.a.
	29	*qui reliquerit.*	85.a.b.
20	1	*parabola de operariis in vinea.*	76.b.
	8	*redde mercedem.*	75.b.
23	2	*in cathedra Moſis.*	237 b.
	21	*ſuper multa conſtituam te.*	81.b.
	34	*venite benedicti, poſſidete.*	28.a. 81.b.
28	19	*baptizate eos in nomine Patr.*	262.a. 263.a.

MARCI.

Cap. Verſ.

1	1	*initium Evangelii.*	
	5	*baptizans & prædicans.*	305.a.
	8	*baptizavi in aqua.*	249.b.
10	14	*ſinite parvulos.*	310.b. 322.a.
10	29	*qui reliquerit.*	85.a.
16	16	*qui crediderit.*	296.a.

LUCÆ.

1	17	*ſcientia ſalutis.*	251.b.
	37	*remittite & remittetur.*	50.a.b.
	38	*eadem menſura.*	
10	7	*dignus eſt operarius.*	86.b.
11	36	*ſi corpus lucidum.*	40.b.
	41	*omnia munda vobis.*	97.b.
16	9	*facite amicos.*	93.b.
17	10	*cum omnia feceritis.*	51.b.
20	35	*qui digni.*	86.a.b.

JOHANNIS.

1	29	*Agnus Dei.*	243.b.
3	5	*niſi quis renatus.*	260.a. 269.a 305.b.
4	14	*non ſitiet.*	115.a.

Digitized by Google

LOCORVM SCRIPTVRÆ.

Cap.	Vers.		
1	2	natalorium.	230.b.
7	22	ex Patribus circumcisio.	196.b.203.a.
8	51	mortem non videbit.	98.a.
10	29	nemo rapiet oves.	115.a.
13	8	nisi laverete.	222.a.
	10	qui lotus est.	286.a.
14	16	spiritus manebit vobisc. in aetern.	115.a.
	21	qui diligit me.	47.b.
		servat praecepta mea.	98.a.
15	2	omnem palmitem.	105.b.106.a.
17	20	Christus orat pro omnibus.	115.a.
19	35	sanguis & aqua.	216.b.231.a.

ACTORUM.

2	38	qui longè sunt.	315.a.b.
4	12	non est in alio salus.	58.b.
5	41	quoniam digni	87.a.
9	36	dives bonorum operum.	1.b.
10	48	Petrus jubet baptizari	234.b.
13	32	impletum illud Ps. 2.	45.b.
15	5	non poteritis salvari.	23.b.
19	4	Iohannis Baptismus.	244.a.
	5	in nomine Jesu.	253.a.b.254.

ROMANORUM.

1	16	Evangelium est potentia.	173.b.
2	6	propriam mercedem.	79.b.80.a.
	25	circumcisio prodest.	168.a.
	28	circumcisio cordis.	157.a.
3	3	num incredulitas.	189.a.294.a.
	27	exclusa est gloriatio.	57.a.
4	2	Abraham justificatus.	46.b.
	4	merces non imputatur.	53.b.54.a.
	10	signaculum justitiæ.	172.a.
	11	Pater credentium.	179.a.
	15	lex operatur iram.	26.b.
6	3	in mortem Christi baptizati.	297.a.
	13	facultates legis.	98.b.
	14	peccatum dominari non posse.	115.b.
	19	servi membra exhib.	47.a.
	23	donum Dei est vita aeterna.	53.b.
7	14	lex est spiritualis.	32.a.
	17	nihil habitat boni.	285.b.
	24	miser ego homo.	50.b.
8	1	nulla damnatio.	285.a.b.
	13	si spiritu facta.	26.b.
	17	si compatimur.	27.a.
	18	non sunt condigna.	27.a.54.a.
	24	spe salvi facti sumus.	98.b.
8	29	quos praescivit, hos praedest. &c.	115.b.
	35	quis nos separabit.	115.b.
10	10	Confessio ad salutem.	27.a.b.
11	16	primitiæ sanctæ.	321.322.
	29	dona & vocatio Dei sunt.	116a.

I. CORINTHIORUM.

1	17	non misit ad baptizandum.	
3	10	superaedificat.	40.b.
5	7	Pascha nostrum est.	213.a.
7	14	liberi sancti.	314.b.321.b.
	19	circumcisio nihil prodest.	168.b.172.a.
9	24	unus accipit brabeum.	84.a.
	27	castigo corpus.	166.a.
10	2	in Mosen baptizati.	166.a.225.a.
	3	eandem escam comedet.	194.a.
	12	cum metu & tremore.	25.b.26.a.
11	1	circumcisio.	196.a.166.b.
	5	circumcisus oct. die.	168.b.
	8	omnia detrimenta.	55.b.
	14	ad brabeum.	94.b.
4	18	Syria.	2.b.

COLOSSENSIUM.

2	17	umbra futurorum.	166.b.

II. THESSALON.

1	4	propatientia vestra.	83.b.
	5	ut digni.	86.a.87.a.

I. AD TIMOTH.

1	5	finis praecepti Charitas.	106.a.
	18	milita bonam militiam.	106.a.b.
2	4	Deus vult omnes.	305.a.316.b.
	15	mulier salvabitur.	25.b.
4	8	pietas ad omnia.	84.b.85.b.
	16	seipsum salvare.	26.a.
5	10	in bonis operibus	1.b.
6	19	thesaurizate fundamentum.	99.a.

II. AD TIMOTHEUM.

1	12	servare depositum.	84.b.
2	13	illa fidelis permanet.	294.a.

Cap. Vers.

12	13	unum corpus.	271.b.273.b.295.b.
13	5	Charitas non quærit sua.	93.a.
	8	non excidit.	117.a.
15	29	baptizati pro mortuis.	299.a.

II. CORINTHIORUM.

1	21	in quo signati estis.	186.a.
4	17	momentan. & leve tribulationis.	26.b.
5	2	superindnemur.	99.a.
	17	nova creatura.	7.a.
6	17	participatio justitiæ.	26.a.
7	1	perficientur sanctificatione.	47.a.
	10	Tristitia operatur.	26.a.
9	2	æmulus.	2.a.
	6	augebit incrementa.	47.b.

GALATARUM.

3	18	si ex lege hereditas.	61.a.
	26	estis filii Dei.	272.a.
	27	induistis Christum.	270.a.271.b.295.b.
4	3	sub elementis mundi.	168.b.
5	2	si circumcidamini.	204.a.
		Christus nihil prodest.	168.a.
	4	evacuati estis.	106.a.
	22	fructus spiritus.	9.b.
6	8	de carne metet.	8.a.b.

EPHESIORUM.

1	4	immaculati.	286.a.
2	5	gratia salvati.	
	10	ad bona opera.	1.b.
4	5	unus Baptismus.	248.a.
	30	in quo obsignati.	186.a.
5	26	Christus mundat.	296.b.
		lavacro aquæ.	171.b.

PHILIPPENSIUM.

2	12	cum metu & tremore.	25.b.26.a.
3	2	circumcisio.	196.a.166.b.
	5	circumcisus oct. die.	168.b.
	8	omnia detrimenta.	55.b.
	14	ad brabeum.	94.b.
4	18	Syria.	2.b.

COLOSSENSIUM.

2	17	umbra futurorum.	166.b.

II. THESSALON.

1	4	propatientia vestra.	83.b.
	5	ut digni.	86.a.87.a.

I. AD TIMOTH.

1	5	finis praecepti Charitas.	106.a.
	18	milita bonam militiam.	106.a.b.
2	4	Deus vult omnes.	305.a.316.b.
	15	mulier salvabitur.	25.b.
4	8	pietas ad omnia.	84.b.85.b.
	16	seipsum salvare.	26.a.
5	10	in bonis operibus	1.b.
6	19	thesaurizate fundamentum.	99.a.

II. AD TIMOTHEUM.

1	12	servare depositum.	84.b.
3	15	illa fidelis permanet.	294.a.

Digitized by Google

INDEX II.

Cap.	Verſ.		
	19	Deus novit qui ſint ſui.	117.a.
4	8	repoſita eſt mihi corona.	83.b.

AD TITUM.

2	12	abnegantes impietatem.	3.b.
	14	zelotes bonorum operum.	1.b.
3	5	Deus ſalvos nos fecit.	148.b.172.a.b.

I. PETRI.

1	5	virtute Dei cuſtodimur.	117.b.
	9	finis fidei.	80.a.94.b.
3	6	ὑπήκουσεν.	271.
	21	Bapt. antitypus arcæ Noæ.	271.b.123.b.
		ſalvos nos facit.	172.b.296.b.
	23	interrogatio bonæ conſcient.	180.a.

II. PETRI

1	10	firmum facere per bona opera.	99.b.
2	20	rurſus implicari.	108.

HEBRÆORUM.

1	3	per ſeipſum.	59.a.
6	2	manuum impoſitio.	216.b.
	4	illuminati ſenſu.	106.b.188.a.297.b.
	10	ut obliviſcatur operis.	83.b.84.a.
8	6	melioris T. mediator.	169.b.
9	10	juſtitia carnis.	167.a.
10	1	lex umbram habuit.	167.a.
	14	una oblatione.	58.b.
	26	voluntarie peccantibus.	106.b.
	36	patientia vobis neceſſaria.	25.a.
11	26	in remunerationem.	94.a.
13	16	εὐαρεστεῖται.	74.88.b.

Cap.	Verſ.		
		promeretur.	88.b.
		beneficentia.	2.b.

I. JOHANNIS.

1	9	ſi confiteamur.	298.b.
2	14	parvuli.	324.a.b.
	17	ſi fuiſſent ulla, manſiſſent.	117.a.
	27	manet in vobis.	117.a.
3	9	peccatum non facit.	117.b.
	14	quod tranſlati.	28.b.
5	6	venit cum aqua.	271.a.
	8	tres teſtificantur.	271.a.b.217.a.

JUDÆ.

	3	fides ſemel tradita.	117.118.

JACOBI.

1	12	accipiet coronam vitæ.	84.a.85.86.a.
	25	beatus in facto ſuo.	29 a.b.
2	17	fides quæ non habet.	1.a.
	18	oſtende mihi fidem.	ibidem.
	21	juſtificatus ex operib.	15.b.44.a.
	26	ſicut corpus ſine Spiritu.	1.a.
3	2	in multis offendimus.	41.a.
5	14	unguentur oleo.	221.b.

APOCALYP.

2	10	dabo tibi coronam.	84.a.
3	4	quia digni ſunt.	86.b.
4	6	mare vitreum.	231.a.
7	14	ſuntidæ anethronum.	82.a.
19	18	ut amicietur byſſino.	99.b.
22	1	aqua viva.	231.a.
	11	juſtificetur adhuc.	47.b.
	12	pro ut opus ejus erit.	79.b.

Finis Indicis Secundi, TOMI IV.

INDEX TERTIVS,

Qui eſt Autorum, oſtendens quomodo & in qua ſententia Patres, & alii Autores ſint allegati.

Ben Ezra. de veſpere Paſchatis. 211.a.
de loco mactandi agnum Paſchal. 212.a.
Abraham Hiſp. de circumciſionis Ceremoniis. 205.a.
Adrian. de Traject. de noſtris bonis operibus. 90. b.
in Eſai. 64. v. 6. p. 33. a.
Admonit. Neoſtad. de differentia Sacramentor. 193. b.
Æpinus. de operum meritis. 48. a.
de diſcrimine peccatorum. 102. a.
Agapetus. de hominis gratitudine. 12. a.
de meritis operum. 62. a.
Alanus. de Sacramentis an ſine fide proſint. 175. b.
Albertus. de neceſſitate. 10. b.
de opere operato. 177. b.
Alenſis. de virtute operativa Sacramentorum. 139. a.
de verbis in Sacramentis. 142. b.
finibus Sacramentorum. 184. b.
numero eorum. 218. b.
Sacramentis in ſtatu innocentiæ. 195. a.
tempore inſtituti baptiſmi. 232. b.
baptiſmo Johannis. 249.
Algerius. de materia baptiſmi. 257. b.
Alphonſus de Caſtro. de Meſſalianor. hæreſi. 284. b.
de forma baptiſmi. 264. b.
Alphonſus Virveſius. de efficientia Sacramentor. 176. b
Alexander & Hymenæus. 106. b. 111. a.
Ambroſius. de facere legis. 3. a.
de ſola fide juſtificante. 24. a. merito. 88. b.
tribulationibus vitæ præſentis. 26 b.
operum imperfectione. 37. a.
perfectione. 41. b. meritis. 65. b.
donis Dei ἀμεταμελήτοις. 116. b.
charitate nunquam excidente. 116. 117.
agni Paſchalis efficacia. 164. a.
virtute operativa verbor. Sacram. 139. b.
Sacramentorum cauſa efficiente. 130. a.
finibus. 187. a. reverentia. 191. b. præſtantia. 192. b.
Spiritu S. non permanente in carnalibus. 110. a.
112. a. Juſtitia Dei. 83. a.
Chriſti circumciſione. 200. a.
Circumciſionis fine. 205. b.
Sacramentis Novi Teſtamenti. 218. a.
diluvio Baptiſmi typo 227. b.
typis Baptiſmi. 229. a. b 230.

Baptiſmo

AUTORUM.

Baptiſmo hæreticorum. 237.a.
privatorum.240.b. Johannis.251.b.
Chriſti.306.a. forma.264.a.265.b.
materia.257.b. virtute.271. a.
uſu.346.b. voto in baptiſm.346.a.
nomine Chriſti.244.b.
Spiritu S. in baptiſmo.260 b.
Chriſti Sanguine in Baptiſmo.261 b.
Pœdobaptiſmo.312.a.
Luc.17.v.7.p.52. a.
2.Corinth.5.v.2.p.99.a.
Alfonſus.de Baptiſmo.264.
Ameſius.de vocabulo Penitus.101.b.
Andr. Angelis. de monſtris baptizandis.302.b.
Angelus de Clavaſio. de materia Baptiſmi. 258.a.
Anglo Remenſes. de bonis operibus.24.b.
Anshelmus. de mutuis officiis.12.b. de operum imperfectione.39.a.meritis.67.b.efficacia agni Paſchalis.164.a. materia Baptiſmi.258.a. Baptiſmo hæreticorum.237.b.
Antigonus Hebr. de fiducia operum.92.a.
Apologia Aug.Conf.de bon.op.neceſſitate.11.b.
de mercede. 78.b.
Aquinas.de Prædeſtinat.103.a.
Arctius. de Signo Sacramenti.128. b. de Sacramentis gratiam conferentibus.149.a. quod non inſtrumenta gratiæ.149.b. denario.78.a.
Ariſtoteles. de neceſſitate.10.b.
Athanaſius. de Spir.S.amiſſione.112.a. de neceſſit. circumciſionis. 202.a. Baptiſmi diviſione 226.a. encomiis. 227.b. forma. 265.a.
Aventinus. de forma Baptiſmi. 265. b.
Avenarius. de circumciſionis inſtrument.197.b.
Auguſtinus. de nomine pietatis.1. b. de fructu bonis operis.3.a.operibus ſine fide.4. a. bonorum operum fine. 4.b.operibus hæreticorum.5.a. legis & gratiæ.6.a.Synergia hominis. 7.a. voluntariis oris. 8. a. Eunomio.11.b.21.a. moribus hominum. 20.a. Simeone.21.a. juſtitia vera. 31.a. Charitate. 32.a. operum imperfectione.36.37. perfectione. 41.b. væ hominum vitæ.37.b.juſtitia facti. 40. a. ſuis ſcriptis. 49.a. operum meritis. 49.b.50. a. 62.b. 66.a.b. 87.b. Dei miſericordia. 50. a. mercede.76.b. debitis. 83.b.merito. 88. a. operum fiducia. 90.a.Salomone.110.b.lapſu Petri.110.b. Spiritus S. amiſſione. 112. a. Dei donis ἀμεταμελήτοις.116.b. homine bona opera faciente. 15.b. ligno vitæ.120.a. verbo ad Elementum accedente.174.b.Miniſtri intentione. 131.b.132.a.135.b. Sacramenti fide.142.a. Sacramentorum neceſſitate. 144. b. numero. 122. a. cauſa inſtitutionis. 155.a.efficacia.162.b.163.a.Sacram.V.T.ante circumcif.155.b. Manuæ efficacia. 164. a. circumcif. efficacia.169.b.promiſſionib.V.&N.T.169.b.fide parvulor.175.a.b. Sacram.ſine fide an proſint. 174.b.Sacramentorum neceſſitate. 191. b. Sacramenti charactere.p.187. a. lapſu infirmitatis poſt Baptiſm.p.188.b.189.a. Baptiſmo non iterando. 189.a. 190.a. regeneratione.190.a.191. a. Chriſti circumciſione. 200.a. circumciſionis abrogatione. 204.a. Sacramento.122.b.123.b. Signis.123.a. circumciſionis fine. 205 b.agno Paſchali. 207.a. martyrio. 225.b. Baptiſmi encomiis. 228.a.typis. 229.b. Chriſto non baptizante. 234. a. Baptiſmo hæreticorum. 191.a. privatorum 240. b. Infantum. 317.b. Johannis. p.251. a. Chriſti.306.a.b. 307 a.Baptiſmi aqua.258.b. virtute. 273. a. effectu.282.a.b. efficacia.296.a. tempore.336 a.Cæremoniis. 340.a. Spiritu S. in Baptiſmo. 260. b.
ſanguine Chriſti in Baptiſmo. 261. b. aſperſione aquæ in Baptiſmo.266.b.fidei incremento.280.a ſatisfactione Eccleſiaſtica.297.b.concupiſcentia. 288.b. liberis nondum natis an baptizandi.302.a. ante Baptiſmum mortuis. p.331.a.333 b in utero maternoextinctis.332.b. duplici loco.334.b.335.a impoſitione manuum.344 a. patrimis. 344.b. fanaticis. Peputianis.234. b. Fulgentio Donatiſta.274.b. Manich.274.b.Pſalm.142.v.2. p.35.a. Act.19.v.5.p.254.b.
Auguſtana Conf.de neceſſitate bonorum operum.11.b
Aureolus. de baptizante non habente manum.255. a. forma Baptiſmi.264.b.

B.

Balduinus. de denario.78.a.
de ſanctitate infantium.322.a.
Barnabas Briſſonius. de voce Sacramenti. 121.a.
Baronius. de Baptiſmo.236.b.
Barrhadius. de Baptiſmo Johannis.248.b.
Barth. Gernhardi. de fiducia operum.90.b.
Baſilius.de vera gloriatione.56.a.57.a.
de meritis operum.65.b. retributione.76.b.
denario. 78.a. Martyrio. 225.b.
Baptiſmo non iterando.190.b. Johannis. 251. a.
Baptiſmi materia.258.a. virtute. 273.a.
ſignificatione. 281.a. tempore.336.a.
Marcione Baptiſmum repetente.346. b.
Bartſcius. de Johannis Baptiſmo.248.b.
Becanus. de merito.61. b.
de Baptiſmi forma. 262. virtute.283.b.
Calvinianorum ſententia & principiis.317.b.
Beda. de operum bonorum utilitate.52.a.meritis.67.a. ſervo inutili Luc.17.p.52.b.Circumciſione.201.a.
Baptiſmi typis.229.a. virtute.271.a.
Chriſti Baptiſmo. 306.a.
Bellarminus. de bonis operibus non renator.5. b.
de Lutheranis quod negent B.O.neceſſit.14.b.
eorum neceſſit. ad ſalutem.22.b.24.
hæreſibus à Proteſtantibus receptis.20. b.
legis impoſſibilitate. 31. a. actuali juſtitia.ibid.
quinta Petitione.36.a.
Operum neceſſitate.30.a. fiducia.89.a. 91.a.
perfectione.39.b. præmiis. 48. a.
meritis.48.b. 49.a. 62.b. 65.&c.87.b.
Juſtificatione ſecunda. 44.a.
futura gloria. 54.
Chriſti paſſione.55.a.
Paſſionibus vitæ hujus.55. a.
fide gloriationem excludente.57.a.
juſtorum meritis.57.b.
palmite ex vite ſuccum trahente. 59.b.106.a.
electione gratuita.59.b.
hæreditate vitæ æternæ.60.b
perſonarum acceptione.77. 87.b.
mercede.78.b. gradibus Beatitudinis. 80.a.
Eleemoſyna.84.a.
ſententia proteſtantium de B.O.87. a.
fine fidei.94.b.
Chemnitio, 146.b 293.a.
an ſocius Calvinianorum. 104. a.
promiſſione efficaciæ.125.b.126.
Sacramentorum requiſitis 124.&c. 130.a.
definitione.127.b.128.a.
Vet.Teſt. promiſſion.gratiæ.169.b.
efficacia.152.b.
contra Auguſtin.158.a.
Novi Teſtam. efficacia. 171.a.
numero.215.b.

Lutheranorum diſſenſu in numero.219.a. numero binario 216.217. ſeptenario.220.
Confirmatione.220.b.221. Pœnitent.292.b.
Unctione extrema.221.b.
ejus fundamenta.ibid.
lotione pedum.222.a.
Conſecratione.223.b. Martyrio.225.b.
Patribus Sacramenta ſigilla vocantibus.181.b.
an ſint ſigilla. 182.
Fide, quod ſit ignorantia.178. a.
Sacramentis ſine fide an proſint.174.b.175.
quadam media poteſtate humanæ Chriſti naturæ conceſſa.130.b.
Miniſtri intentione.134.a.
intentione virtuali.137.a.
virtute operativa verbor. Sacramentor.139.b.
verbis in Sacramentis.142.b.
neceſſitate Euchariſtiæ.146.a. Sacrificiis.161.b.
comminatione addita circumciſioni.157.
promiſſion. remiſſione peccator.158.a.
Circumciſionis utilitate.165.b.169.
Abrahamo in præputio juſtificato.166.a.
Circumciſione juſtificante.ibid.
Abrahæ poſteris circumciſis.179.a.
Innocentio.187.a. Baptiſmo iterando. 187.a.
Baptiſmo Johannis.233.a.243.a.245.246.
Johanne Bapt. an docuerit Chr. paſſionem.243.b.
Chriſti Baptiſmo.247.a.
Luthero, an uſum lactis conceſſerit.256.a.
an trium perſonarum pronunciationem in Bapt. non neceſſariam dixerit.263. b.
Baptiſmi forma. 263. a. effectu. 281. b. efficacia. 126.a.292. poſt lapſum.298.b. perpetuitate ejus fœderis.294.a. promiſſion.294.b. adminiſtratio.255.a. memoria.294.b. conſolatione.295.b.
tectione peccatorum.283.b.284.b.
reliquiis eorum poſt Baptiſm.284.
Dei odio in peccata.288.a.
Baptiſmo nos liberante à peccatis.290.votis.291.
Baptiſmo an remittantur peccata ex opere operato? 292.b.
Contritione & confeſſione meritoria.293.a.
memoria exitus ex Ægypto.295 a.
Pœdobaptiſmo.308.a.b.
fide infantum. 313.a.
infantibus ante Baptiſm. mortuis.331.b.
Pſal.143.v.p.34.b. Joh.19.v.35.p.216.b.
1.Reg.8.v.46.p.35.a. Act.19 v.4. p.244.a.
Eſa.55.v.2.p.51.a. Rom.3.v.27.p.57.a.
Eſai.64.v.6.p.32.b. Rom. 6.v.22. p.94.b.
Syr.18.p.47.a. Rom.8.v.18.p.54.
Matth.25.poſſidete regnum. 28. b. Phil.3.v.8.p.55.b.
Luc.17.v.7.p.52.a. 1.Petr.1. v.9. p. 94.b. cap.3.v.21.b.
Joh.15.v.2.p.59.b.106.a 1. Joh.5.v.8.p.217.a.
Bernhardus. de Philoſophis Chriſtum ignorantib.4.b.
de Juſtitia recta.31.a. operum imperfectione.39.a perfectione. 42.a. mercede.93.a.
Servo inutili. Luc.17.53.
effectuali charitate.56.a.
operibus piorum.56. b.
Chriſti duplici jure.61.a.
operum meritis.67. b.68.
Salvatione.82.b.
centuplu promiſſione.85.a.b.
meritis. 85.b. Spir.S.amiſſione. 112.b.
Sacramentorum neceſſitate.144.b.
Chriſti circumciſione.199.b. 220.a.
Baptiſmi encomiis.228.a. forma.265.a.
effectu.282.b. tempore.337.a.
Baptiſmi Chriſti.306.a. fide infantum.328.b.
Infantibus ante Baptiſm. mortuis.333.b.334.a.
in utero materno exſtinct.332.b.
Bernhardus de Buſtis. de merito. 72.a.
Berthius. de Eſai.64.v.6.p.32.b. de fide.102.b.
Sanctorum apoſtaſia.105.a.108.a.113.a.
Beſſarion. de numero Sacramentorum N. T.218.a.
Beza. de bonorum operum neceſſitate ad ſalutem.21.b.
de Electis.103.b. Davide fidem retinente.109.b.
Petri lapſu.110.b.
Sacramenti ſignis.129.a.fama.142.a.
Sacramentis an inſtrumenta gratiæ.149.b.
Infantibus rejectis.151.a. Signis.152.a.
Baptiſmo Satanæ.235.a. privatorum.241.a. Infantum.315.b.
liberorum Chriſtianorum ſanctitate.319.b. fide.323.a.327.a.
Baptiſmo ant. ſignum adoption.326.a.
Baptiſmi analogia. 277.a.b.
Biel. de operibus mortificatis. 6.a. de neceſſitate.10.b.
meritis operum.72.a.b.
Sacramentorum cauſa efficiente. 130.a.
neceſſitate.145.a.b. efficacia in V. T.152. a.
Intentione miniſtri.135.a. 137. b.
Virtute operativa in verbis Sacrament.140.a.
opere operato. 177.a.
charactere Sacramenti.184.a.b.185.187.a.
Baptiſmo non iterando.187.b.
Sacramentis in ſtatu innocentiæ.195.a.
Circumciſione in membro genital.197.a.
Infantibus ante circumciſion. mort.199.b.
Circumciſionis abrogatione.203.b.
Baptiſmo Johannis.249.a.
Bonaventura. de operum meritis.72.b.
de Sacramentis, an ſine fide proſint.175.b.
Sacramenti charactere.184.b.185.a.b.
Sacramentorum neceſſitate.191.a.
Chriſti Circumciſione.200.a.
Baptiſmi materia.257.b.
effectu.282.a.
Brentius. de poteſtate merendi vit.æt.59.a.
de depoſito apud Paulum.84.b.
operum fiducia. 90.a.
verbis Sacramentorum.143.b.
fide infantium. 327.b.
Brigitta. de fiducia bonorum operum.69.a.
Bucanus. de Spiritus S. amiſſione.114.a.
de Sacramenti forma.141.b.
Sacramentorum differentia. 193.b.194.a.
Baptiſmo Pontificiorum.235.a. Privatorum. 241.a.
Zipora circumcidente filium.239.b.
Infantibus ante Baptiſm. in fœdere.242.a.
Baptiſmi materia.257.a.
Pœdobaptiſmo.315.b.
Infantium fide.330.b.
Patrimis.344.b.
Veſte candida.345.b.
Bucerus. de hæreticorum Baptiſmo.238.b.

C.

CAjetanus. de verbis in Sacramentis.142.b.
de opere operato.177.b.
unctione extrema.221.b.222.b.
Rom.6. vitæ æternæ dono.54.a.
Calvinus. de Electis.103.a.

de Saule

Digitized by Google

de Saule quod non verè justus fuerit. 109. a. Davide. 110. a. Perseverantia fidelium. 113. a.
Sacramenti signis. 128. b. forma. 142. a.
Sacramentis gratiam non conferentibus. 149. a.
quod non sint instrumenta gratiæ. 149. b.
Baptismo privatorum. 240. a. b.
Baptismi materia. 257. a.
analogia significativa. 276. b. 277. a.
Circumcisione. 279. a.
Sanctitate liberorum Christianorum. 319. a.
Fide infantium. 326. b.
Infantibus ante Baptism. mortuis. 332. a.
Joh. 3. v. 5. p. 269. b.
Canisius. de merito. 89. a.
Canus. de trina mersione. 341. a.
de numero Sacramentorum. 220. a.
Carolstad. de Sacramenti appellat. 121. b.
Carolus M. de meritis operum. 67. b.
Carthaginense Concilium. de Baptismo privatorum. 240. b. de exposititiis baptizandis. 318. b.
Casaubonus. de Baptismo privatorum. 240 b.
Cassander. de meritis operum. 70. b. de numero Sacramentor. 220. a. de unctione extrema. ib. de voce peccati. 283. a. de operum fiducia. 90. b.
Cassiodorus. de Baptismi encomiis. 228. a. de aqua refectionis. ib. de regeneratione in Baptism. 266. a.
Chassanio. de fide infantium. 326. b. de Baptismo privatorum. 240. b. 241. a.
Catharinus. de intentione. 137. a.
Chemnitius. de appellationibus. B. O. 2. a. de bonorum operum necessitate. 10. b. de meritis. 48. b.
parabolis. 76. b.
corona justitiæ. 83. a.
Sacramento. 122. b.
Sacramentor. substantialibus. 124. a. efficacia. 173. a. causa duplici instrumentali. 173. a. b.
Circumcisionis efficacia. 168. a.
Sacramentis Vet. & Nov. Test. 160. b. 161. a.
Sacrament. V. T. efficacia. 153. a. b. 154. a. b.
Sacramenti desiderio. 147. b. 148. a.
opere operato. 177. a.
Baptismo non iterando. 188. a. b.
Benedictionis formula in circumcisione. 197. a
Sacramentor. requisitis. 216. a.
Baptismo Johannis. 233. b. Christi. 247. b.
Votis. 291. a.
Baptismo cujus solum memoria peccata remittuntur. 292. a.
Infantium fide. 327. b.
Exorcismo. 343. a.
Baptismi salute. 273. a.
Chromatius. de Baptismi virtute. 273. a.
Chrysostomus. de Dei gloria. 12. a.
de sola fide. 14. a.
servo inutili. Luc. 17. p 52. b.
operum meritis. 66. b. 90. b.
debitore. 76. b.
Palmite. 106. a.
Gratiæ amissione. 110. a. 112. a.
Judæ apostasia. 110. b.
Spiritus S. amissione. 112. b.
charitate nunquam excidente. 117. a.
causa institutionis Sacramentorum. 155 2.
dispensatore. 130. a. b.
ministri intentione. 134. a. 136. a.
virtute operativa Sacramentorum. 139. b.
Sacramentor. necessitate. 144. a.
Corpore Christi in S. Cœna. 148. b.
Præstantia Sacramentorum. 192. b.
agno Paschali. 212. a.
typis Baptismi. 229. b.
Spiritu S. in Baptismo. 260. b.
Immersione in Baptismo. 266. b.
regeneratione in Baptism. 268. a.
Baptismo Christi. 306. a.
Baptismi tempore. 336. a.
Chrysologus. de operum meritis. 66. b.
Cicero. de Sacramenti significat. 121. a.
Chytræus. de operum meritis. 70. a.
Cinglius. de voce Sacramenti. 121. b.
de Sacramentorum signis. 128. b. fide. 149. b.
Baptismo Johannis. 249. a.
Baptismi analogia significativ. 276.
Pædobaptismo. 308. a. Joh. 3. v. 5. p. 268. a.
Cornelius à Lapide. de Cani pœnitentia. 89. a.
de agno Paschali. 211 b.
Clemens Alexandrinus. de Baptismi Encomiis. 227. b.
Clichtoveus. de operum meritis. 69. b.
Colloquium Franckenthal. de Baptismo. 308. a.
Colloquium Ratisbonens. de Pædobapt. 309. a.
Collonien. Censura. de mercede. 73. a.
Costerus. de operum meritis. 62. b. de Martyrio. 226. a.
operum fiducia. 89. b fide infantium. 326. b.
Concil. Toletanum. de Baptismi antitypo. 225 b.
Crevenchov. de perseverantiæ certitudine. 112 b. 113. a.
Curæus. de justificationis nostræ parte altera. 22. b.
Cyprianus. de operum imperfectione. 36. a. b.
de operum meritis. 64. b. fiducia. 90. a. merito. 88. b
Sacramentorum causa efficiente. 130. a.
Verborum Sacram. virtute operativa. 139. b.
Sacramentorum necessitate. 192. a. b.
octavo die circumcisionis. 201. a.
Circumcisionis fine. 205. b.
Sacramentis N. Testam. 218. a.
typis Baptismi. 229. b.
fide baptizantis. 235. b.
Spiritu S. in Baptismo. 260. a. b.
Sanguine Christi in Baptism. 261. b.
aspersione aquæ in Baptismo. 266. b.
Baptismi virtute.
Pædobaptismo. 312. a. 315. b.
Baptis. tempore. 336. a. 337. b. Martyrio. 226. a.
Cyrillus. de Baptismi Encomiis. 227 b. 270. b.
de Sacramentis N. T. 218. a. typis Baptismi. 230. a. 231. b. crucis signo. 342. a.

D.

DAmascenus. de Sacramentis. 123. b. de Sacramentorum numero N. Test. 216 b. Baptismo non iterando. p. 190. b. Circumcisionis necessitate 202. a. Baptismi divisione. p. 226. b. typis. 229. a. materia. p. 258. a.
Danæus. de fidelium apostasia. 113. a.
Didymus. de Baptismi forma. 264. b.
Dionysius Alexandrinus. de fide baptizantis. 235. b.
Dionys. Areopagita. de regeneratione. 268. a.
Encomiis Baptismi. 227. b.
Dionys. Carthusianus. de operum meritis. 62. b.
Dominicus à Soto. de Sacramentor. verbis. 142. b.
de eorum necessitate. 145. b.
Infantibus ante Baptism. mort. 331. a.
Drusius. de Judæorum lotione 224. b.
Durenus. de decretis. 187. a.
Duncanus. de Christo non baptizante. 234. a.
Durandus. de operum meritis. 69. b.
de Sacramentorum verbis. 142. b.
causis cur soli masculi circumcisi. 198 b.
Baptismo Johannis. 243. a. 249. a.

Digitized by Google

INDEX III.

E.

ECcius.de Pædobaptiſmo.308.b.
Eglinus.deSalomone.103.b.Petri lapſu.110.b.
Egidius Rom.de operum meritis.62.b.
Euthymius. de charitate.28.b.
de centupli promiſſione. 85.b.
Chriſto non baptizante.234.a.
Ephræm.Syr.de fiducia.90.b.
Epiphanius.de merito.89.a.
de Baptiſmi encomiis.227. b.
agno Dei.243.b.
Chriſti Baptiſmo.247.a.
Baptiſmi forma.265.a.
Efficacia.270.b.
Meſſalaniorum hæreſi.284.
Eraimus. deSacramentorum numero.220.a.
de Pædobaptiſmo.308.b.
verbi ſuſceptione.105.b.
Erythropilus.de denario.78.a.
Euſebius Emiſſ.de operum meritis.66.b.
de fide baptizantis.235. b.
Baptiſmi utilitate.270.b.
Evagrius. de Conſtantini Baptiſmo.258.b.
Eucherius. de Baptiſmi antitypo mar.æn.230.b.

F.

FLacius. de Gaſparo Contareno.70.b.
Fevvrborn. de Rom.11.v.29.p.116.b.
Franciſc. Mayron. de operum meritis. 72.b.
Frantzius. de operum perfectione.31.b.
de regenerat.in Baptiſmo.276.a.
Fulgentius. de dono vitæ æternæ.54.a.
de operum meritis. 67.a.
infantibus non baptizatis.335. a.
nomine Chriſti.264.a.
Maria pariente Dei Filium.89.a.
Franckenthalenſe Colloquium.308.a.

G.

GAlatinus. de circumciſione.201.b.
Gerſon.de operum meritis.70.a.
de Sacramentorum neceſſit.145.a.
Eſai.64.v.6.p.33.a.
Gerundenſis. de circumciſionis fine.205.b.
de agno Paſchali.207.a.b.
Geſnerus.de Sacramentorum efficacia.163.a.
Giſelbertus. de Baptiſmi typis.231.b.
Gloſſa ordinaria. de operum imperfectione.39.b.
Goclenius.de B.O. cauſa ſine qua non.22.a.
Gothardus.de Pontificum vita.20.a.
Granat. de Parabola vineæ.77.b.
de fide infantium.326.b.
Greg.de Jobo videnteoperanoſtra eſſe peccata. 18.a.
de operum imperfectione.38.a.b.
perfectione. 42.a.
meritis. 67.a.
fiducia. 90.b.
merito. 93.a.
præmiis ſecundum opera. 79. a.
Sacramentis V.T.ante circumciſion.155.b.
an ſine fide proſint. 175.b.
agno Paſchali. 214.b.
expoſititiis baptizandis. 318. b.
Gregor.de Valentia.de Proteſtantibus.15.a.
de numero Sacramentorum.220.a.
materia Baptiſmi. 256. b.
Gregor.Nyſſen. de Baptiſmo.227.b.
Gretſer.de Infantibus ante Baptiſm.mort.333.b.
Gualter. de carnali nativitate.321.a.
Johan.3.v.5.p.268.b.
Guido.de Baptiſmi materia.256.b.
Guilielm.Altiſiodor. de operum meritis.72.a.
de Baptiſmi forma.265.a.
Mariæ nomine in Baptiſmo.144.a.
Grynæus. de Electorum fide inamiſſibili.103.b.
de forma Sacramenti.142.a.149.b.150.a.

H.

HAffenreffer. de Ezech.47.v.1.
Hardingus. de Baptiſmo Apoſtolorum.244.b.
Haymo. de Spiritu S. in Baptiſmo.260.b.
de operum meritis.67. b.
Hector Pintus. de Chriſto circumciſo.200.a.
Hemming. de Spir.S. amiſſione.113.b.
Heſichius.de Baptiſmi virtute.272.a.
Hieronymus. de operum imperfectione.37.a.
perfectione.41.b. meritis. 66.a.
de parabola vineæ. 78.a.
de gratia.54.a.
Juda. 110. b.
Spir.S. amiſſione.112.a.
Sacramentorum neceſſitate.191.b.192.b.
præſtantia.191.b.
Baptiſmo Johannis.251.b.
Baptiſmi materia.257.b.typis.231.a.
forma.264.b.265.a.
ſatisfactione Eccleſiaſt. 297.b.
Sanctitate liberorum Chriſtianorum.320.b.
Eſai.55.v.1.p.51.b.
Hilarius.de operum meritis.50.a.78.a.
fiducia.90.a.
agno Dei 243.b.
BaptiſmoChriſti.306.b.
Hoſius. de Chriſti verbis.Luc.17. p.52.b.
Honorius Auguſtod. de operum meritis. 67.b.69.a.
Hugo.de Sacramentorum authore. 130.a.
definitione.123.b.
neceſſitate. 191.a.
efficacia V.Teſt.152.a.
uſu ſine fide.175. b.
Infantib. ante circumciſion.morientib.145.b.
Baptiſmi aqua. 258.b.
Hunnius. de Chriſti beneficiis V.& N. Teſtam. communibus.158.b.
de Sacramentorum & Sacrificiorum convenientia.161. b.
Circumciſionis efficacia.168. b.
Baptiſmo. 225.b.
Infantium gentilium fide.332.
Hungerus. de infantibusante Baptiſm. morientibus. 331.a.
Huterus. de operum bonorum neceſſitate.13. b.
de Circumciſionis inſtitutæ temp. 200.b.
agno Paſchali.215. a.

I.

IAcob Pamelius. de Pædobaptiſmo.312.b.
Ignatius. de operum meritis.87.b.
Innocentius. de miniſtri intentione.136 b.
de Sacramenti charactere. 187.a.
Baptiſmo hæreticorum.238.b.
privatorum.241.a.
Uxoribus excluſis à publ. munerib.241.a.
Baptiſmi efficacia.252.
Peccati detentione.285.b.
Irenæus. de Simone.21.a.
de operum meritis.63.a.
parabolis. 76.b.
denario.78.a.
Spiritus S.amiſſione.111.b.
Johanne Baptiſta Propheta.125.b.
Circumciſionis fine.205.a.

Baptiſmi

Digitized by Google

AUTORUM.

Baptiſmi encomiis 227.b.
Marco hæretico. 264.b.
Regeneratione in Baptiſmo. 268.a.
Infantibus in utero materno extinctis. 333. a.
Iſidorus. de agno Paſchali. 213.
de Baptiſmo privatorum. 240.b.
Spiritus S. propulſione. 111. a.
Joh. Ferus. de operum meritis. 70.b.
de Sacramentorum numero in N. Teſt. 218. b.
Spiritu S. in Baptiſmo. 260.b.
Joſephus. de agno Paſchali. 211.b.
de Menſe Niſan. 210. a.
Circumciſionis efficacia. 169.a.
Junius. de Circumciſionis inſtrumento. 197.b.
Hebr. 2. v. 5. p. 107.b.
Sanctificatione peccatoribus oblata. p. 107.b. 108.a.
Juſtinus. de Simone. 21.a.
de operum meritis. 62.b.
Circumciſionis fine. 205.a.b.
agno Paſchali. 214.b.
Sacramentorum numero. 217.b.
uſu doctrinæ bon. operum. 119.a.
Baptiſmi encomiis. 227.b.
agno Dei. 243.b.
Baptiſmo Johannis. 251.a.
regeneratione in Baptiſmo. 268. a.
Baptiſmi virtute. 270.b.

K.

Keckermann. de Electis. 103.b.
de Sacramenti forma. 142.a.

L.

Lactantius. de plor. pia converſatione. 12. b.
de operum imperfectione. 36.b.
Chriſto circumciſo. 200.b.
baptizato. 306.b.
Circumciſionis fine. 205.b.
Landulphus. de monſtris baptizandis. 302.b.
Landsberg. de operum perfectione. 71.b.
Laurentius. de operibus ad ſalut. neceſſariis. 22.b.
Leo. de operum imperfectione. 38.a.
regeneratione in Baptiſmo. 268.a.
expoſititiis baptizandis. 318.
Sanctitate liberorum Chriſtian. 320.b.
Leſſius. de opericidis. 14.b.
operum meritis. 57.b.
Lindanus. de infantibus ſine Baptiſmo morientibus. pag. 331.a.
Lipoman. de agno Paſchali. 211.b.
Lombardus. de peccati permanentia in regeneratis. pag. 36.b.
de Sacramentorum autore. 130.a.
neceſſitate. 144.b.
efficacia in Vet. Teſtam. 152.a.
finibus. 183.b.
Sacrament. Novi Teſt. 217.b.
Baptiſmo Johannis. 244.a.
Chriſto baptizante. 234.a.
Baptiſmi virtute.
renovatione. 273.a.
fidei incremento. 280.a.
pœna per Baptiſ. ſublata. 283.a.
expoſititiis baptizandis. 318.b.
infantibus morientibus ante circumciſionem. p. 199.b.
ante Baptiſmum. 334.b.
Baptiſmo joculari. 136.a.b.
Lubertus. de operibus ſalvandi. 22.b.
de hominis defectione totali & finali. 103.a.
Ludov. Vives. de Auguſtino docente [hominem poſſe eſſe ſine crimine, ſed non ſine peccato.] 36.b.
de operum imperfectione. 39.b.
meritis. 63.a.
Lutherus. de Jobo. 40.a.
de bonis naturaliter factis. 4.b.
operibus non malorum. 5.b.
fide bonorum operum forma. 9.b.
urgenda doctrina bonorum oper. 13.b.
libertate Chriſtiana. 13.b. 19 b.
bonorum operum neceſſitate. 15.a.b.
incredulitate ſola damnante. 17.a.
bonis operibus à quibus cavendum. ibid.
onuſtis operibus. 17.b.
ea ſint peccata mortalia. 18.a.
non ſine peccato. 18.a.b.
operibus malis excutientibus fidem. ibid.
merito. 76.a.
juſtitia Dei. 82.b.
operum fiducia. 91. a.b.
uſu doctrinæ, B. O. 119 b.
Sacramentis & ſignis Patriarcharum. 125.b.
Sacramentorum adminiſtratione. 131.a.
verbis. 143.b.
virtute. 147.a.
efficacia. 152.b.
cauſa inſtitutionis. 155.b.
Promiſſionibus Vet. Teſtam.
Abrahamo circumciſo. 166.a.
Sacramentorum fide. 170.b. 171.a.b.
opere operato. 177.a.
Sacramentis V. T. fidem confirmantibus. 181.b.
lapſu infirmitatis poſt baptiſm. 189.a.
Sacrament. Nov. Teſt.
cauſis cur ſoli maſculi circumciſi. 198 b.
Baptiſmi encomiis. 228.a.
typo diluvio. 227.a.
materia. 228.a.
aqua. 258. 259. actione. 339.a.
Dei nomine. 259.b. 260.a.
Chriſti ſanguine. 261.a.
regeneratione in Baptiſmo 268. a.
Chriſti inductione in Bapt. 271.b.
baptiſmi virtute 272.a. Efficacia.
ſignificatione. 287.a.
baptizatis damnatis. 289.
Baptiſmo liberante à lege. 89.b. 290.a.
à lege Eccleſiaſtic. 290.b.
votis. 291.a.
Baptiſmo cujus ſolâ memoriâ & fide peccata remittuntur. 291. b. 292.a.
memoria egreſſus ex Ægypto. 293. 294 a.
Conſolatione ex Baptiſmo. 295.a.b.
expoſititiis baptizandis. 318.b.
infantium fide. 329.a.
infantibus ante Baptiſm. morientibus. 33 .a.
Lyra. de Nominis D. invocatione. 33.b.
de Adamo extra paradiſum formato. 62.a.
Salute æt. excedente facultatem H N. 59.a. 69.a.
mercede. 76.b.
Circumciſione ſigillo juſtitiæ fidei. 179.a.
cauſis cur ſoli maſculi circumciſi. 198.b.
agno Paſchali.
transgreſſione diei Paſchalis. 210.b.
Lyſerus. de Denario evangelico. 78.a.

Digitized by Google

M.

MAcarius. de operum imperfectione .37.a.
meritis. 65.a.
Spiritus S. amiſſione. 112.b.
Johanne Baptiſta. 125.b.
Eſai.64.v.6.p.33.a.
Maldonat. de Proteſtantibus. 15.a.
Quia & Quoniam. 81.b.
unctione extrema.220.b.
Maſius. de Circumciſionis inſtrumento.197.b.
agno Paſchali. 211.b.
Marloratus. de Electis. 103.b.
de Sacramentis gratiam conferentibus.149.a.
Infantium fide.327.a.
Matth.13. p.105.b.
Martyr. de Spiritus S. amiſſione. 113.a.
de Baptiſmi analogia ſignificativa.277.a.
Infantibus ante Baptiſm. morientibus. 332.a.
Johan. 3.v. 5.p.268. b.
Maximus. de Chriſti Baptiſmo.306.a.
Reſurrectione 172.b.
Menius Anabaptiſtas refutans.24. a.
Menno. de Infant. fide.326.b.
Menſinger. de opere operato. 177. b.
Mentzerus. de liberorum ſanctitate. 315.a.
Meiſnerus. de numero ſeptenario Sacramentorum. 223.a.
Mercerus. de circumciſionis fine.205.b.
Melanchthon. de Zuinglio docente Juſtification. p.21.b.
de Circumcis. in membro genital.197.a.
Moguntinenſia Agenda. de operum meritis. 71.b.
Morlinus de Circumciſionis duratione.201.b.
Muſculus. de Sanctificatione peccatoribus oblata. pag.108.b.
de Spiritus S. amiſſione .113. a.
Baptiſmi tempore. 336. b.
Infantium ſanctitate. 332.
Mylius. de Chriſto loquente.53.b.
fide.182.b.
Jeſuitis rebaptizantibus. 238.a.
Pœdobaptiſmo.313.b.

N.

NAum. de gynæco baptiſmo. 241. a.
Nazianzenus. de operibus ſine fide. 4.a.
de operariis in vinea. 78.b.
bonorum operum merito.92.b.
Johanne Baptiſta. 125.b.
Miniſtri intentione.131.b.
Baptiſmi diviſione. 226.b.
eucomiis.227.b.
virtute.271.a.
efficacia.296. b.
ceremoniis.340.b.
uſu. 346.b.
Baptizante.239.a.
Immerſione. 266. b.
Baptiſmo Johannis. pag.233.b. 251. a. Chriſti. 306.a.
Neander. de Baptiſmi uſu. 346.b.
eucomiis.
Nicephorus. de Chriſto non baptizante.234. a.
baptizato.306.a.
de immerſione.266.b.
Conſtantino M. in baptiſmo à lepra liberato. pag.270.b.

O.

OCcam. de Sacramenti charactere.185.a.
Occolampadius. de Baptiſmi analogia ſignif. 276.b. 1.Cor.10.v.13. p.194. b.
Oleaſter. de agno Paſchali. 211.b.
Optat. Milevit. de Sacramentorum autore.130.a.
de Baptiſmi encomiis.228.a.
regeneratione. 268.a.
Origenes. de ſola fide juſtificante. 24.a.
de operum imperfectione.36.a.
meritis.64.b.
naufragio fidei. 106. b.
Spiritus Sancti habitaculo. 112.a.
dono vitæ æternæ. 54.a.
Sigillo juſtitiæ fidei.179.a.
cauſis cur ſoli maſculi circumciſi.198.b.
Baptiſmo Johannis. 251.a.
Baptiſmi efficacia 270. b.
Eſai. 64. v.6.p.33.a.
Orthodoxus conſenſus. de Sacramentorum differentia. 193.a.
Oſorius. de bonorum operum imperfect.39.b.
Oſtorod. de Baptiſmo. 225. b.
de Baptiſmi aqua à Chriſto non præcepta. 232.b.
more baptizandi retinendo, donec. &c.274.b. 275.a.
Baptiſmo Johannis. 233.a.
Oſiander. de Marco hæretico. 264.b.
de monſtrorum baptiſmo.302.b.

P.

PAræus. de bonorũ operum neceſſit. ad ſalut.22.b.
de peccato regnante in renatis. 103.b.
juſtorum averſione. 104.b.
Ezech.18.v.24 p.105.a.
donis Spiritus S. Hebr.6. v.4. p.107.a.
Salomonis lapſu.110. b.
fide Evangelica. 113.b.
Infantium.324.
Galat.2. v.15.p.322.
Paſchaſius. de Sacramentor. numer.218.b.
Paulinus. de Spiritu Sanct. in Baptiſmo. 260.b.
regeneratione. 268.a.
veſte candida.345. b.
Paulus Grammat. de voce Sacrament.121.a.
Pazman. de cogitationib. malis piorum non damnantibus.17.b.18.a.
Petrus à Soto. de operum fiducia.89.b.
Pererius. de vita æterna Rom.6.p.75.a.
Secundùm opera.p.78.b.
Pelagianis.284. b.
Pelicanus. de operum neceſſitate ad Salutem.22.b.
Perkinſus. de Electis. 103.b.
Petrus de Palude. de opere operato.177.b.
Pelargus. de quinque celebrioribus Vet. Teſtam. Sacramentis.195.a.
Phavorinus. de Baptiſmi virtute.271. a.
de voce βάπτισμα. 224.b.
Philo. de Circumciſionis fine.205 b.
efficacia. 169.a.
Pierius. de liberorum ſanctitate.321.a.
Piſcator. de bon. operum neceſſitate ad ſalutem. 21. b. 22.a.b.
de fide ſalvifica ſolis Electis propria.103. b.
verbi ſuſceptione. Luc.8.v.13.p.105. b.

Illumina-

Digitized by Google

Illuminatorum relapſu. Hebr. 6. p. 106. b. 107.
Sacramentorum forma. 142. a.
Sacramentis non inſtrumentis gratiæ. 150. a.
Circumciſionis inſtrumento. 197. b.
aqua & Spiritu. Joh. 3. v. 5. p. 268. b.
analogia ſignificativa. 278. a.
fide infantium. 235. a.
Piſtorius. de Chriſti merito. 57. b.
de fide radice beatitudinis. 73. b.
aſperſione Baptiſmi. 267. a.
נפח chaſa & נפש naſa. 283. b.
Polanus. de forma Sacramenti. 141. b.
de Electorum fide. 103. b.
Polydor. Vergil. de Circumciſionis fine. 205. b.
Pomerius. de operum imperfectione. 36. b.
Poſſelius. de particulis μὴ & οὐ. 253. a.
Proſper. de operum imperfectione. 38. a.
meritis. 63. a.
mercede. 76. b.
Parabola vineæ. 78. a.
Baptiſmi encomiis. 228. a.
lapſu poſt Baptiſm. 280. b.
Prudentius. de Baptiſmo Johannis. 251. b.

R.

RAbanus. de Baptiſmi materia. 258. a.
de veſte candida in Baptiſmo. 346. a.
Rabini. de agno Paſchali. 211. b.
Radulphus. de operum meritis. 69. a.
imperfect. 39. b.
Ravenſtein. de Judæor. medio peccat. orig. in fœmellis expiandum. 198. a.
Rainoldi colloquium. 35. 36.
Reihing. de Lutheranorum ſententia de B. O. neceſſit. 15. a.
Remigius. de operum meritis. 69. a.
Remonſtrantes. de fidelium lapſu totali & finali. 112. b.
de Chriſti oratione non abſolutè pro perſeverant. fidel. 115. a.
intuitu intercedis. 91. b.
Rhenanus. de duobus tantùm Sacrament. N. T. 218. a.
Richardus. de cauſis cur ſoli maſculi circumciſi. 198. b.
de Baptiſmi tempore. 233. a.
materia. 256. b.
Ruffinus. de Baptiſmo hæreticor. 265. a. 237. a.
de Baptiſmi forma. 695. a.
Rungius. de agno Paſchali. 211. b.
Rupertus. de operum meritis. 67. b.
de Sacramentor. efficacia. 163. b.
Circumciſionis neceſſitate. 202. b.
Judæis diem Paſch. tranſeuntibns. 210. b.

S.

SAdeel. de Baptiſmi materia. 256. b.
Sadoletus. de meritor. fiducia. 71. b.
Salmeron. de Similitudinib. & Comparationib. 77. 78.
de operum confidentia. 89. b.
Johannis Baptiſmo. 248. b.
Sandæus. de Luthero. 256. b.
Savanorola. de operum gloriatione. 90. b.
Schardius. de Sacramento. 122. a.
Schindler. de circumciſione. 197. b.
Schmaltz. de Sacramentor. efficacia. 149. a.
de Baptiſmo. 232. b.
Schopper Presb. de operum fiducia. 90 b.
Scotus. de Sacramenti charactere. 184. b.
de circumciſionis abrogatione. 203. b.
Johannis baptiſmi forma. 243. a.
Scultetus. de Baptiſmo hæreticor. 237. a.
Selneccer. de triplici ſignorum genere. 123. a.
de Baptiſmi uſu. 346. b.
Simon Epiſcop. de fidelium apoſtaſia finali. 113. a.
Simon Pauli. de Monacho Carthuſiano. 84. b.
Servetus. de Pœdobaptiſmo. 314. a.
Severinus Sluter. de ayulſione ex Eccleſiæ conſortio. 111. b.
Socrates. de Paralytico in Baptiſmo ſanato. 270. b.
de Judæo baptiſmum ſæpius recipiente. 338. a.
Sohnius. de confeſſione ſalutis medio. 22. a. b.
de Baptiſmi analogia ſignificativa. 278. b.
Infantium fide. 327. a.
1. Tim. 1. v. 5. p. 106. a.
Sommer. de Baptiſmo. 275. a.
Sotus. de Paſſionibus vitæ hujus. 54. b.
Stapleronus. de Proteſtantibus. 15. a.
de operum meritis. 48. a.
mercede. 76. b. vocabulo promerendi. 89. a.
lotione pedum.
Act. 19. v. 5. p. 254. a.
Stegedinus. de peccator. remiſſione irrita. 113. b.
Strigelius. de oratione cujuſdam Pontificii. 84. b.
de Spiritus S. amiſſione. 113. b.
Suaretz de Chriſto non baptizante. 234. a.
Suavis. de Baptiſmo. 236.
Sturmius. de πίστει & ἐκπίπτειν. 113. a.
Summa Anglicana. de operum meritis. 72. a.

T.

TAulerus. de boni defectu & delictorum confeſſ. 39. b.
Tertullianus. de voce Sacramenti. 122. a.
de Johanne Baptiſta. 125. b.
Sacramentorum neceſſitate. 191. b.
Sacramentis N. T. 217. b.
Juſtitiæ & Spir. S. amiſſione. 111. b.
Baptiſmi typis. 229. a.
Marcione. 114. a.
Baptiſmo Privatorum. 240. b.
Immerſione. 266. b.
Baptiſmi virtute. 270. b.
Sanctitate liberorum Chriſtianorum. 310. b.
Baptiſmi tempore. 336. a.
Quintilla. 331. b.
Baptiſmus an repetendus. 337. b.
Theodoretus. de Simone. 21. a.
de dono vitæ æternæ. 54. a.
operum meritis. 87. b.
Sacramentis ſine fide. 175. b.
Sacramentorum præſtantia. 192. b.
Baptiſmo Conſtantini M. 258. b.
Chriſti. 306. a.
Theodotus. de Baptiſmi virtute. 272. a.
Theophylactus. de Sacrament. N. T. p. 217. b.
Theologia Germanica. de mercenarii proprio. 92. b.
Tiletanus. de Luc. 17. ſi omnia feceritis. 52. b.
Thomas. de operibus mortificatis. 5. b.
de fide ex operibus conſummata. 45. b.
operum meritis. 72. b.
neceſſitate. 10. b.
Sacramentorum cauſa efficiente. 130. a.
neceſſitate. 191. b.
efficacia. 152. a. 176. b.
verbis. 142. b.
Sacramentis ſine fide. 175. b.
in ſtatu integritatis. 195. a.

Sacramenti charactere.184.b.185.a.
Circumcisione in membro genitali.197.a.
Christi.200.a.b.
Johannis.243.b.
Baptismi tempore.232.b.
effectu.282.a.
agno Dei.243.b.
peccatorum remissione irrita.116.a.
Toletanum Concilium. de mari rubro.225.b.
de Pœdobaptismo.316.
Toletus. de Protestantibus.15.a.
Baptismi materia. 256.b.
Thomson. de justification. intercisione & amiss. p.101.b.113.a. 116.a.
Tilenus. de bonorum operum virtute.22. b.
Tossanus. de Sacramentis non instrumentis gratiæ. p.150.a.
Trelcatius. de operum necessitate ad salutem.22.b.
de Johan.3.v.5.p.269.a.
Tridentinum Concilium. de operum meritis.73.a.
de Sacramentorum necessitate.144.a.
efficacia. 152.b.
Intentione.137.b.

V.

VArro. de vocabulo Sacramenti.120.b
Vasquez. de operum virtute.73.a.
fiducia.89.b.
Vega. de Protestantibus.15.a.
de operum meritis.70.b.74.a.89.a.
Viega. de operum præmiis.82.b.83.a.
de septem Sacramentis. 223.b
Baptismi typo.230.b.
Venator. de Lotione pedum.222.b.
Ulenberg. de Opericidis.14.b.
de operum meritis.69.70.a.
Volckel. de Baptismi necessitate.331.b.
Vorstius. de operibus adjuvantibus &c.22.b.
de fidelium perseverantia.103.a.
Joh.3.v.5.p.268.b.
Ursinus. de operum necessitate ad salutem.22.b.
de Sacramentis gratiam cõferentib.149.a.150 a.
Sacramentorum differentia.193 b.
Baptismi materia.257.a.
analogia. 278.a.
Infantium fide.327.a.

W.

WEller. de cura majore in reprehendendo, &c. 14.b.15.a.
Westphalus. de Christi sanguine in Bapt. 261. b.
Wierus. de Baptismo campanar.301.a.
Witaker. de Calvini opinione. 104.a.
de Petri lapsu.111.a.
Wittebergens. PseudoStereoma. de Flacianorum doctrina.114.a.

Z.

ZAnchius. de Electis.103.b.
de operum necessit.ad salut.22.a.
Spiritus S. permanentia.103.b.
Zepperus. de infantium fide.327.a.
Zuinglius videatur Cinglius.

Finis Indicis Tertii, TOMI IV.

INDEX QVARTVS TOMI IV.

Rerum & Verborum Memorabilium.

Numerus notat paginam, Litteræ paginæ faciem.

A.

Aaron typicus.35.b.
Abib.209.b.
Ablutio per Sanguinem & per Spiritum Christi. 282.a.
Abraha Justificatio. 45. 46.
Abraham an in præputio justificatus fuerit.165.b.166.a.
Absolutio an sit Sacramentum.124.b an sit signum visibile in Sacramento pœnitentiæ? 127.b. Ejus necessitas. 146.a. quo respectu Sacramentis annumeretur.219.
Acceptatio personæ & operum differunt.9.b.10.a.
Actus sacramentales sunt vel ministeriales vel Essentiales.141.b.
Adam Neuser.237.b.
Adoptio per Baptismum.272.
Adulterinum Baptismus.303.a.
Agnus Paschalis figura Sacrificii Christi.159.b. Confirmatio promissionis.181.b. Nomen.206.b. Essentialia.207.a. Fines.212.b.
Agni Paschalis & Christi comparatio.213.
Agnus Dei.243.b.
Alexander & Hymenæus an habuerint fidem veram. p.111 a.
Ambulare cum Domino.75.a.
Ameutes an baptizandi.307.a.
Analogia Sacramentalis duplex.128.b.166.b. Significativa.141.b 277.b.
Anni Hebræi duplex.210.a. principium anni quadruplex.210.a.
Antidicomarianitæ.79.b.
Antinomi à Luthero repressi.11.a.
Antidicomarianitæ.79.b.
Apostoli an a Christo baptizati.252.b.
Aqua Baptismi.255.b.256.&c. (consecrata.257.
Aqua Baptismi an signum dicendum.124.b. à Pontificiis

Arbor

Arbor vitæ an Sacramentum.120.b.
Ἀξία, ἀξιῶς.88.a.

B.

Baptismus an medium regenerationis.151.a. an pactum perpetuum.188.a.
in Mosen & nube baptizati.225.a.
Baptismus Fluminis, Flaminis, Sanguinis.225.b.
Divisiones ejus ex veteribus.226.a.
Encomium ejus & Periphrases.227.b. Vaticinia & Typi.228.&c.
Baptizantis Qualitates.235.
Baptizatus an vitam volens non possit perdere Salutem. p.16.b.289.a.
Βαπτισμὸς.224.a.b.
Βάπτισμα.224.a.b.
Βαπτίζειν.224.b.
Βαθύνειν.ibid.
Βύθος.224.a.
Βύθιον.ibid.
Benedictio in Baptismo.346.a.
Bona opera.1.&c.
divisiones eorum.3.4.
Causa eorum Efficiens.6.b.
formalis.7.a.
finalis.10.a.
eorum Necessitas.10.a.
respectu Dei.11.12.
Proximi.12.b.
nostri.12.13.
Imperfectio.31.32.
Immunditiæ.32.
Justificatio.43.a.
Merita.47.b.
Fiducia.89.a.
Βρίθειν.323.a.

C.

Calvinianorum Opinio de Baptismo.276.b.
Campanarum Baptismus.300.b.
Capitis aspersio in Baptismo.267.b.
Carolo V. Imperator. Solatium in morte.71.a.
Carolostadius vocem Sacramenti repudiat.121.b. itemq; Pædobaptismum.307 b.
חסד chasáh.283.b.
Centuplo promissio.85.
Characteris impressio.184.&c.
Character indelebilis quia nunquam scribitur.185.b.
Charitas regula bonorum operum.8.9.
nostra imperfecta.32.a.
non digna vita æterna.54.55.
amissibilis.114.b.
Χειροθεσία.344.a.
Cerevisia an loco aquæ in Baptismo à Luthero permissa. p.256.
Chemnitius, B. O. quomodò distribuat. 2.a. Vid. indic. tert.
Christus an passus pro nostris bonis operibus.59. a. Ipsius & fidelium disparitas.61.a. ejus Passio & meritum V. T. quoque valida.155.a. Ejus Circumcisio.199.b. Paschalis celebratio.210.b. Ipsius & agni Paschal. comparatio.213. duplici affatus igne.213.b. an ipse baptizaverit.234.b. Cur ipse baptizatus.305.&c. cur anno æt. demum 30. p.313.a.
Cingariorum Baptismus.338.a.
Circumcisio unde dicta.195.b.
Ejus utilitas.165.b.
carnis & cordis.196.a.
triplex.196.b.
Circumcisionis Autor.196.b.
Minister.196.b.
Essentia.196.197.
Instrumentum.197.
Objectum.198.a.
Tempus.200.b.
Locus.205.a.
Fines.ibid.
Duratio.201.202.
Abrogatio.204.
Clinici, quinam.339.a.b.
Cœna Dominica necessitas.146.a.
Confirmatio an Sacramentum.220.b.
Consecrationis forma.221.a.
Consecratio Sacramentorum.143.a. quid sit ibid.
Conscientiæ bonæ interrogatio.180.a.
stipulatio.250.b.
Constantini Baptismus.238.b.
Consolatio ex Certitudine finis fidei.166.a.
Baptismo.293.b.
Corvus pastor Eliæ in nutritione.13.b.
Crentzenach. Doctor.91.b.
Crucis signum.342.a.

D.

Damnationis causa sola incredulitas.81.b.
David an fidem lapsu suo amiserit? 109.
Debiti vox.75.b.
Defectio duplex finalis & temporaria.111.a.
Denarius.78.a.
Depositum.84.b.
Dei nomen.259.b.
Deus acceptor personarum non est.87.a.
Διὰ τὰ ἔργα & κατὰ τὰ ἔργα differunt.79.a.
Dignitatis vox accipitur vel legaliter vel Evangelicè. p.86.a.
Dilectio nostra imperfecta.32.a.
an causa dilectionis divinæ.91.a.
Diluvium typus Baptismi.227.a.
Digni vitâ æternâ.86.a.
Dona Dei ἀμεταμέλητα.116.a.
Donatistarum opinio circa Baptismum.236.a.
Dormientes an baptizandi.307.b.
Δότις Sacramentorum distinguenda à τρόπῳ δόσεως. p.140.b.

E.

Ἐθελοθρησκεία.7.b.
bono fine susceptæ.8.b.
Electio ex gratia non verbi ex operibus.59.b. ejus certitudo ex fide.104. an mutabilis.118.a. an ulla ejus certitudo.118.b.
Electorum judicium de suis bonis operibus.63.b. duplex eorum status.118.a.
Emere, quid in sacris significet.51.b.
Enim.81.b..
Ἐνιζώτημα.271.b.
Ephod.99.a.
Erasmus an Pædobaptismum oppugnaverit.308.a.
Ernestus Archiepiscopus Magdeburgensis moriens.71.a.
Evangelium Potentia Dei.173.b.
Evangelio an consentaneè vivat, qui nihil boni facit. 19.a.b.
Evangelicorum mors & vita.20.a.
Εὐαρεστεῖν.74.a.b.

Digitized by Google

Ευαγγελιον Θεου. ibid.
Eunomiani. 11. b. 21. a.
Excommunicatorum infantes an baptizandi. 319. a.
Exorciſmus. 342. a. ejus Origo, Significatio, Diverſitas, Cautela. ibid.
Expoſitii infantes an baptizandi. 318. b.

F.

FAcere duplex, legale & Evangelicum. 3. a.
Fides non ſine operibus. 1. a.
quo ſenſu bonorum operum forma? 9. a. 142. a.
quot modis ad B. O. concurrat. 9. a.
ubi ipſa F. eſt, an nullum peccatum nocere poſſit? p. 16. b.
concreta. 27. b. & abſtracta. 99. b.
duplex ejus ενεργεια. 80. a.
ſublatis operibus an ſalvet. ibid.
per peccata an amittatur. 100. a. 214.
alia Hiſtorica, alia ſalvifica. 102. b.
an ſit electorum tantum. 103. a.
ejus vera natura. 104. b.
primorum parentum an fuerit ſpecialis. 189. a.
ipſam amittentium exempla. 109. a.
ejus confirmatio per Sacram. 14. 120.
qualis requiratur ad uſum ſalutarem Sacramentorum. 172. 173.
ejus Profectus. 182. b.
aliena quid efficiat. 326. a.
actualis ambiguitas. 328. a.
infantum. 322. b.
Fiducia B. O. 89. a.
an naſcatur ex meritis. 91. a.
Finis ὡ & Finis ᾧ. 143. b.
Flagellantium Baptiſmus. 256. a.
Fœdus Baptiſmi. 294. a.
Fœmellæ baptizandæ. 304. a.
à circumciſionis fœdere non excluſæ. 166. a. 198.
an liceat eis baptizare. 241. b. 319. a.
Fructus boni, dicuntur B. O. 2. a. b.
Furioſi an baptizandi. 307. a.

G.

GEntiles an ſalvati. 31. a.
quinam baptizandi. 303. a.
Gloriatio per legem fidei excluſa. 57. a.
Gloriari in Domino. ibid.
Glorificatur Deus bonis noſtris operibus duplici nomine. p. 12. a.
Gratia Dei an poſſit amitti à baptizato. 16. b. 289. a.
Gratia Dei & aditus ad Gratiam differunt. 102. b. an Signis affixa. 279. a.
Gratias Deo ſufficienter pro acceptis beneficiis reddere non poſſumus. 63. a. b.
Τυπικοβαπτισμος. 241. b.

H.

HÆreticorum opera. 4. b.
Baptiſmus. 236. b.
Trinitatis myſteriorum negantium differentia duplex. 237. b.
Subſtantialia obſervantium. 237. b.
Baptiſmus eorum diſtinguitur in liberum & neceſſarium. 238. a.
Hermiani Baptiſmus. 256. a.
Hominis creatiſſimi. 11. b.
Hymenæus & Alexander. 111. a.
Hypocrita non participant ſalutares Bapt. fructus. 331. b.
Hyſſopus. 214. b.

I.

IAcobus Sadoletus ſperans vitam æt. non fiducia bonorum ſuorum operum. 71. b.
Ideo. 81. b.
Jeſuita rebaptizantes. 238. a.
Ignis quo Chriſtus aſſatus duplex. 213. b.
Immerſio in Baptiſmo an ſit de neceſſitate Sacramenti. p. 265. b.
trina vel una. 267. a.
Impoſitio manuum. 344. a.
Immunditiæ B. O. 32. b.
Imperfectio bonorum operum. 30. b.
Incredulitas ſola damnat. 81. b.
Induſtio Chriſti in Baptiſmo. 271 b. 274. a.
Infantes an ſine Baptiſmo ſalventur. 145. a.
an nonnulli abſol. decreto Dei rejecti. 151. a.
an credant. 313. b. 178. a. ipſis aut fides tribuenda, aut ſalus deneganda. 325. a.
an baptizentur in fidem parentum. 325. b.
an juſtificentur imputata Chriſti juſtitia ſine fide propria. 325. a.
fidem ipſis negant Anabaptiſtæ. 326. b.
Scholaſticor. & Pontificiorum in hac quæſt. diſſenſus. 326. b. negantium argumenta. 329. 330.
ante circumciſionem mortui, an damnati. 199. a.
ante Baptiſmum an infudere Deus. 242. a.
an peccati originalis contagio infecti. 309. b.
an Pœnitentiam habeant. 311. a.
an omnes vera Eccleſiæ membra ſint. 311. b.
an fœderis capita intelligant. 313. b.
Infidelium an ſimpliciter a Baptiſmo excludendi. p. 315. b.
an per vim Parentibus eripiendi. 315. 316.
an omnes paria conditionis. 316. a.
an luant pœnam Parentum. 316. b.
Chriſtianorum infant. Sanctitas ante Baptiſmum. p. 319. a.
Fidei effecta & proprietates ipſis attributa. 324. a.
Bona opera an appareant in ipſis. 324. b.
quomodo juſti & Deo placeant. 324. b.
ante Baptiſmum morientes. 331. a. 333. a.
in utero materno exſtincti. 332. b.
pœnâ ſenſus an puniendi. 335. a.
In nomine Dei. 259. b.
Inſtrumentis an bonoris gratia tribuatur, quod Dei ſit proprium. 151. b.
Intentio fertur vel in objectum, vel in terminum aut finem. 136. b.
actualis, virtualis, & habitualis. 137. a.
neceſſitas intent. refutatur. 138.
neceſſitatis origo. 136.
Interrogatio bonæ conſcientiæ. 180. a.
Innocentij ſententia de intentione. 136. b.
Johannes Baptiſta fuit Propheta & Apoſtolus. 125. b. limes Judæorum & complementum Prophetarum. ibid.
Ejus Baptiſmus an à Chriſto inſtitutus. 125. b.
an a Deo. 232. b. 233.
cur à Chriſti Baptiſmo diſtinguatur. 233. b.
an ad N. T. pertinuerit. 233. b. 249. b.
an eandem cum Chriſti baptiſmo habeat efficaciam. p. 242. b. 249. b.
forma ipſius. 243. a.
Iohan. an docuerit etiam de Paſſione Chriſti. 243. b. an primus

Digitized by Google

an prius baptizaverit quam prædicaverit.246.a.
an peccatorum remissio ipsi tribuatur.246.a. cur in Jordane baptizaverit.258.
Baptismus ipsius oppugnatur.248.b.
de eo Lutheri Sententia.248.b.249.
Scholasticorum dissensiones.249.a.
Bellarmini argumenta.249.b.
an ab ipso Iohanne institutus.249.b.
Ministerii ipsius efficacia.250.b.
cur in futuro dicatur, baptizabit.250.b.
Ipsius doctrina.243.b.251.b.
an post ipsius Baptismum Christi quoq; Baptismus suscipiendus.252.b.
ab ipso baptizati cur iterum fuerint baptizandi. p.253.a.
Josuæ introductio in terram Canaan.230.a.
Israelitæ an mysteria typorum & sacrificiorum intellexerint.162.a.
Iudæi an vi ad Baptismum cogendi.307. an ipsorum liberi 316.a.
Iudæus sæpius baptizatus.338.a.
Iustitia vel legalis vel evangelica.109.a.
Iustitia bona opera cur dicantur.2.a.
actualis & habitualis.43.b.
alia stricta, alia misericordiâ temperata.83.a.
causa & persona differunt.91.a.96.b.
Iustificatio per fidem absq; operibus.20.b.
an sit hæresis Simonis & Eunomii.ibid.
per bona opera secunda.43.a.
ex operibus quo sensu concedi possit? ex gratia & non ex operibus.43.44.
Iustitia Dei.82.b.
Iustorum opera quomodo bona.41.b.
Iustus an sit liber ab obligatione legis div.24.b.
an in omni opere bono peccet.35.
Iustis quomodo peccata tribuantur, de quib. non egerunt pœnitentiam.38.b.

K.

Κατεξιωσις.88.a.b.

L.

Lac & vinum quid in Sacris significent.51.b.
Laici an baptizare debeant.131.239.&c.257.a.
Legis servandæ propositum, quatenus a baptizatis requiratur.290.a.
Leprosi in Baptismo sanati.270.b.
Lex libertatis.29.a.
Liberi fidelium, an ante Baptismum in fœdere Dei. p.150.b.
Libertas Christiana an excludat necessitatem bonorum operum.14.a.19.b.
Libertas Christiana & Spiritus distinguuntur à licentia carnis.24.b.
Libertinorum error.11.a.
Lotio pedum an Sacramentum.222.a.
Iudæorum.224.b.
Lutherus an bona opera prohibuerit.15.
An à voce Sacramenti abhorruerit?121.b.
unum duntaxat Sacramentum statuerit?219.a.
usum lactis in Baptismo permittat.256.a.b.
quomodo ejus Propositio de votis intelligenda, per Baptismum irritis.291.a. Vid.indic.tert.
Lutherani an bona opera prohibeant.14.b.
Lux & tenebræ an simul habitare possint.287.b.

M.

Macula & iniquitates quomodo in Baptismo remittantur.286.a.
Magistratus Ecclesiasticus & Politicus quousque ejus officium ferre possit.291.a.
Manna cibus spiritualis.194.b.
ejus efficacia.164.a.
Manducatio agni Paschalis typus manducationis sacramentalis & Spiritualis in S. Cœna.214.b.
Maria ungens Iesum.1.b.
Martin Trentzin Monachus lethaliter de vomitu suo ciam suam collocans.71.a.b.
Maximilianus II. Imperator moriens.71.b.
Merces.78.b.88.a.b.89.a.91.b.92.
vita æterna.75.a.
secundum debitum & secundum gratiam.50.a.
Meritum.88.a.47.b.
de congruo.51.a.
triplex.72.a.
de condigno & congruo.72.a.
Meritum Christi tollit merita humana.57.a.
ejus explicatio an fiat per nostra merita.58.a.
Meriti natura & ratio.61.b.
conditiones.95.a.
qualitas.95.a.b.
nomen an in Script. fundetur.74.a.
de iis quæ cadunt sub merito.95.b.
Messalianorum hæresis.284.b.
Misnensis Monachi protervia.304.a.
Marcus hæreticus.264.b.
Marci Evangelium in Baptismo.344.a.
Manichæorum Baptismus.299.
Ministri qualitas & intentio an Sacramentum constituant.131.
an requiratur ad integritatem Sacramenti. 132.b.
Ministrorum potentia an sit judiciaria.339.a.
Miracula an Sacramenta.123.b.
quomodo differant à Sacramentis.123.b.
Monachalium cucullus.73.a.
Monstrorum Baptismus.302.b.
Mortuorum.299.a.
Mortificata opera.5.b.
Mortificatio peccati.287.a.b.
Mulierc ularum superstitio.302.303.
Mundatio à peccatis.286.b.
Μυστήριον, Mysterium.121.b.

N.

נשא Naśah.283.b.
Νηποβαπτισμὸς.299.a.
Necessitas bonorum operum.10.a.11.&c.
varia necessitat. species.10.b.13.
ניסן Nisan.209.b.
Nominis impositio in Bapt.341.b.
Novitas vitæ.1.

O.

Octavus dies cur Circumcisioni assignatus.200.201.
עולם Olam.212.a.
Ονομαθεσία.341.b.
Operis significatio.1.
Opera legis & Evangelii.6.a.
Operari salutem.25.b.26.a.
Operarii in vinea.77.b.
prima hora.78.a.

Operum

Operum bonorum malorum disparratio.55.a.81.
Operatum passivum.177.a.
Opus operantis.153.a.
in Baptismo.278.b.
Operatum opus.178.a.153.
Onusti operibus an intrare queant per portam angustam. p.17.b.
Oratio Dominica in Baptismo.344.a.
Operis cida.14.b.

P.

PÆdobaptismus.307.b.
à Cinglio dissuasus.307.308.
ab orthodoxis approbatus.309.
ab Anabaptista oppugnatus.312.b.
Parvulorum baptizandorum ratio.314.a.b. Vid. indic. general.
Parvuli ad Christum allati, quales?323.a.
Panem quotidian. an possimus promereri.63.b.
Parabola.76.b.80.b.
Pascha.206.b.
Patres V. T. an ante circumcisionem Sacramentum habuerint.120.b.
Patriarcha Sacrificia an obtulerint sine mandato.8.a.
Patrini.344.a.
Peccatorum quotidiana commissio.61.b.
Peccare, quid? 41.a.
Peccatorum venialium diversa à diversis descriptio.34. b.35.a.
Peccata Sanctorum an venialia? ibid.
infirmitatis.101.b.102.a.
malitiæ & contra conscient. ibid.
Peccator. nomen an conveniat bonis operibus.42.
Peccatum considerandum vel absolutè, ut est ἀνομία, vel relatè ut est damnabile quid.285.a.
vel materialiter, vel formaliter. ibid.
an & quomodo tegantur.283.b.284.
auferantur, delcantur, mundentur.284.285.
mortale suâ naturâ.288.b.
Peccati reliquiæ post Baptism.283.a.
Personæ & operum differentia.9.b.
Photinianorum Baptismus.274.b.
Pineæ zelus.96.b.
Pepuzianorum error de Ministerio.
περιτομὴ.195.b.
Perseverantiæ conditio.119.a.
Petri lapsus.109.
Pœnarum infernal. gradus & sensus.335.a.
Patriarchæ Constantinopol. definitio Sacramentorum. p.123.b.
Pœna peccator. alia temporales alia æternæ.282.b.
Pœnitentiæ necessitas.
Pœnitentia an medium redeundi ad Baptism.292.b.
Pontificiorum Baptismus.281.b.&c.
de reliquiis peccati post Baptism. opinio.283.b.284.
de bonis operibus.43.
Præmia B.O.80.82.
Præparatio regni.28.a.
Præpositus Misnensis.71.a.
Prior Reichardsbrunnensis.71.b.
Promissio vitæ æternæ conditionata.24.b.
Abrahæ facta.96.a.
fœderatis est conditionata.188.b.
Promissio & Fides an relata.172.b.
Promissiones V. & N.T. an diversæ.169.b.
Promission. Evangelicar. conditio bipartita.294.b.
Promoveretur passivè usurp.177.a.
Propatres in Baptismo.330.b.
eorum officium.344.a.
Proselytorum duo genera.159.a.b.
Privatus morienti an absolutionem annunciare debeat? p.240.a.
an baptizare.239.a.b.131.a.

Q.

QVia.81.b.
Quoniam, ibid.

R.

Rahab meretrix justificata.45.a.b.
רָחָב Rasab.121.b.
רְשָׁעִין Raschin.196.a.
רָשָׁע Rescha. ibid.
Regeneratio.268.a.287.b.
an cunctis baptizatis competat.151.b.280.a.
an fiat in Baptismo.276.a.
post hanc vitam quænam futura.190.a.
Regenerationis & Renovationis differentia.
Renovatio Baptismi fructus.273.a.
Renovatorum opera.5.a.321a.
eorum cor non perfectè mundum.35.b. ipsi non sunt perfecti.32.a. Renati & Electi differunt.101.b.
Res & verba Sacramentorum an determinata.143.b.

S.

שָׂכָר Sachar.76.a.
Sacramenta.120.
vocabuli usus triplex.121.a.
an ἀγραφα.121.b.
an Miracula dicantur.123.b.
eorum Etymologia.120.b.
Ὁμωνυμία.122.b.
συνωνυμία.122.b.
Requisita.123.b.124.
Definitiones.127.b.
Causa Efficiens.129.b.
Dispensatio.140.b.
Objectum.141.a.
Forma.141.
Verba.142.a.
Necessitas.144.a.
Fines.148.a.
Principales ibid.
minus princip.183.b.
Numerus.216.
Vid. Indic. General.
Sacrificia vocantur bona opera.2.b.
ex voto oblata 8.a.
an confirmarint fidem.170.a.
à Sacramentis differunt. ibid.
conveniunt. ibid.
Salus alia inchoata, alia consummata.60.a.
Salvandi vis an nostris operib. possit communicari.59.a.
Salvationis & gubernationis mundi ratio dispar. p.59.a.b.
Sanguis Christi postib. aspersa.214.b.
in Baptismo.261.a.
Sanctificatio quomodo bona opera dicantur.2.a.
Sanctitas alia Politica, alia Ecclesiastica.314.b.
fœderalis.317.a.
Sancti indigent peccator. quotidiana remissione.34.a.
deprecantur Dei judicium.34.b.

Saul

Saul an fuerit verè justus.109.a.
Secundùm opera.79.a.
Semen non est causa messis.80.b.
Seminis & horarum operum an par sit ratio.80.b.
Servare sermonem Christi.98.a.
Sepelitio in mo. tem Christi.273.b.
Sibyllarum autoritas.314.a.
Sigilli proprium 178.b. usus.182.a.
Signa verbo promissionis addita.120.a.
quomodo dicantur Sacramenta.122.b.123.a.
Sacramentalia analogiam an habeant cum fructu Sacramentorum.127.b.
quomodo sint Sacramenta.152.a.
Signum an genus Sacramenti?128.a.
Simonianorum & Protestantium doctrina collatio. 21.a.
סוד *Sod.121.b.*
Spe salvari.98.b.
Spiritus S. quomodo recedat & accedat.118.a. agens est liberrimum.8.b. an per mala opera amittatur.100. 114. in Baptismo in, cum & per aquã efficax. 260.a. qua ratione præsens in Baptismo.260.261. in Christi Baptismo cur descenderit.250.b.
Spurii an baptizandi.317.a.
à publicis officiis olim exclusi.318.a.
Susceptor. in Baptismo officium.330.b.344.a. Numerus. 344.b. qualitates.345.a. religio.345.a. Vid. Indic. General.

T.

טָבַע *Tafá.224.b.*
טַבָּעוּת *Tabbaôn.ibid.*
Tauff.*ibid.*
Terra Canaan gratuitum fuit donum.60.a.
Transitus maris rubri quomodo dicatur Baptismus. p.225.a.
Thomas Naogeorgus Calensis Pastor.
Θύειν.*215.a.*
Tinea immersio.267.a.

U.

VErbum Dei concurrit quatuor modis ad bona opera.7.a.
Sacramẽtale est vel mandati vel promissionis.124.a.
Verborum sensus in Baptismo.259.
an omitti vel mutari possint.263.a.265.b.
Verbum prædicandum, cur Deus hominum utatur opera.130 b.131.a.
Verborum Sacramentorum virtus operativa.139.a.b.
Verbum aliud est ἄχουσιν, aliud ὁρᾶσθαι.142.a.
Sacramentale an sit consecratorium.143.a.
promissionis an etiam in ipso usu Sacramentorum requiratur.172.b.
Verum triplex.101.b.
Vestis candida in Baptismo.345.b.
Vestitus quo nos Deus induit duplex.90.a.
Vet. Testamenti Sacramenta, vide in Indice Generali locum de Sacramentis.
Vita æterna ut hereditas datur credentibus filiis. 60.b.
an detur secundùm proportionem laboris.81.a.
promissa bonis operibus.84.b.
non manet in voluntariè peccantibus.103.a.
Vivificatio dupliciter accipitur.44.b.
Vnctio renatorum.117.a.
extrema.220.b.221.b.
Vota quatenus per Baptismum fiant irrita.291.a.

Z.

זָבַח *Zefach.215.a.*
Zelus Pinea.96.b.
Zippora circumcisio.
Zigeni, Zigeuner.338.a.
זוֹנָה *Zona.45.b.*

Errata Tomi IV.

PAg 7.a.lin.26.à fine, pro.10ſ.c.lege.Ioh.3.v.29.pag.24.b.lin 28.pro traditione leg.ratiocinatione p.25.b.l.4.à fin.pro. Phil.3.leg.Phil.2.v.22.p.42.a.l.19 à fine.dele non.p.83.b.l.12.à fine pro donat, lege dona.p.130.a.l.1.pro gratia, lege gratiæ.p.190.a.l.4. pro carnalis regenerationis, leg. carnalis generationis.p.207.a.l.9 pro Reſpecto, leg. Reſpectum.p.208.a.l.2 fine 19.pro annos.leg agnos.p.221.b.in marg.pro extra leg.extremæ.p.228.a.in marg. pro N.T.leg.V.Teſt p.231 b.l 7 pro Typus leg Typos.p.241.a.l.36.&37.pro ſynæcobaptiſm.leg gynæcobaptiſm.p.258.b.in marg.pro facto leg.facto.p.301.a. l.2.leg.etiam.p.346.a.l 29.pro nugat, leg.negat.

FINIS

Digitized by Google

Digitized by Google